6

PUNJAB VIDHAN SABHA

DEBATES

17th May, 1967

Vol. I—No. 22

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Wednesday, the 17th May, 1967

Punjab Vidhan Sabha Secretariat, Chandigarh.

Price Rs : 6.40

PUNJAB VIDHAN SABHA

DATE	VOLUME	NO.	NO. OF COPIES
17.5.1967	I	22	1
18.5.1967	I	23	1
19.5.1967	I	24	1
22.5.1967	I	25	1
23.5.1967	I	26	1
24.5.1967	I	27	1
25.5.1967	I	28	1
26.5.1967	I	29	1

ERRATA
to
Punjab Vidhan Sabha Debate, Volume I No. 22
dated 17th May, 1967

Read	*For*	*Page*	*Line*
starred	started	(22)1	7
क्योंकि	कयोंकि	(22)1	14
ਲਿਖੀ	ਲਿ ੀ	(22)1	20
be	b	(22)1	24
ਮੌਜੂਦ	ਮੌਜਦ	(22)1	3 from below
Vidhan	vidhau	(22)2	18
relevant	releivant	(22)2	19
Read "is" before "being"		(22)2	20 & 21
The	the	(22)3	4
ਐਪਲਾਈ	ਐਪ ਾਈ	(22)4	11
ਪਹਿਲੇ	ਪਹਿਲ	(22)4	13
ਮੁਖ੍ਯ ਮੰਤ੍ਰੀ	ਮੁਕਯ ਮਨ੍ਤ੍ਰੀ	(22)4	10 from below
ਗਵਰਨਮੈਂਟ	ਗਵਮੰਮੈਂਟ	(22)6	13
ਡਾਕਟਰਾਂ	ਡਾਕਰਾਂ	(22)7	6
of	or	(22)12	6 from below
prescribed	pr scribed	(22)12	5 from below
service	ervice	(22)13	17 from below
otherwise	oherwise	(22)13	last
Assistant	Assistent	(22)18	Item No. 2 3rd
recruiting	recr uting	(22)19	11
ਪੋਸਟਾਂ	ਪਸਟਾਂ	(22)19	12 from below
Read "ਨਹੀਂ" "ਜਗ੍ਹਾ" ਤੋਂ ਬਾਦ		(22)20	15

Read	*For*	*Page*	*Line*
88	( )	(22)20	last word
Sardar Lachhman Singh Gill	Sardar Lachman Singh Gill	(22)21	10
ਏ ਕਸ਼ਨ	ਏਕਸ਼ਨ	(22)22	8
all	al	(22)23	12 from below
ਭਾਵ	ਭਵ	(22)24	28
ਜੋ	ਜ	(22)24	30
ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ	ਬਜ਼ਰਗਾਂ	(22)27	3
ਕਿਸਾਨਾਂ	ਕਿਸਾਨੀ	(22)27	10 from below
ਸਾਢੇ	ਸਾਡੇ	(22)29	9
Delete ਤੇ before ਕਰਜ਼ਾ		(22)29	10
ਜਿੰਨੀ	ਜਿੰਨ	(22)29	last
ਦਵਾਈਆਂ	ਦਬਾਈਆਂ	(22)30	13
ਦੂਜਾ	ਦਜਾ	(22)31	4
ਕੋਈ	ਕੋਇ	(22)31	21
ਕਾਇਮ	ਕਾਇ	(22)31	22
ਰਿਣੀ	ਰਿਣ	(22)31	23
ਲਈ	ਲਇ	(22)31	26
ਦੀ	ਦ	(22)31	27
ਕੁਛ	ਕੁ	(22)34	5
ਕਿਹਾ	ਕਿ	(22)35	11
ਵਕਤ	ਵਕ	(22)36	11 from below
ਪਰਸਨਲ	ਪਾਰਸਨਲ	(22)37	2
ਭੁੱਲ	ਭਲ	(22)37	last

Read	*For*	*Page*	*Line*
ਝੋਨਾ	ਝਨਾ	(22)38	8
ਗੰਨਾ	ਗੰਨ	(22)40	14
ਹੋ	ਹ	(22)40	4 from below
ਛੋਟਾ	ਛੋਟ	(22)41	13
ਕੀਤੀ	ਕੀਤ	(22)41	15
ਕੀਤਾ	ਕੀਤ	(22)41	16
ਸਬੰਧ	ਸਧ	(22)41	8 from below
ਫੌਰੀ	ਫੌਰ	(22)42	19
ਜਿਥੇ	ਜਿਥ	(22)42	last
ਰਹਾਂਗ	ਰਹਾਂਗ	(22)43	22
ਵਿਚ	ਵਿਰ	(22)4	24
ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ	ਸਰਦਾਰ ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਬਾਲੀਆ	(22)46	1

Read word 'ਹਨ' between the words 'ਫਾਰਮ' and 'ਛੋਟੇ' Page (22)46 line 11 from below

Read	*For*	*Page*	*Line*
ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ	ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ	(22)48	1
ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਨੂੰ	ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕੀਹਣ ਨੂੰ	(22)48	20
ਗਵਾਰ	ਨਦਾਰ	(22)48	22
ਸਾਡੇ	ਸਾਡ	(22)49	5
ਬੜੇ	ਬੜ	(22)49	5
ਇਕ	ਕਿ	(22)49	5 from below
ਬਾਰੇ	ਬਾਰ	(22)52	9 from below
ਹੁਣ	ਹਣ	(22)52	5 from below
ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ	ਦਾ ਜੋ ਨੁਮਾਇੰਦਾ	(22)53	1

Read	*For*	*Page*	*Line*
ਲਿਆਂਦਾ	ਲਿਆਂਦ	(22)53	6
ਏਕੜ	ਏਕੜਰ	(22)53	14
ਦੇ	ਦੇ	(22)53	24
ਮਹਿਕਮੇ	ਸਹਿਕਮੇ	(22)55	3
ਕਦੀ ਦੇਸ਼	ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ	(22)55	9
ਪ੍ਰੇਰਨਾ	ਪ੍ਰੂਰਨਾ	(22)56	13
ਸਮਝ	ਸਮਝੇ	(22)56	7 from below
ਹੁੰਦਾ	ਹੁੰਦੀ	(22)57	17
ਜਿਹੜੇ	ਜਿਹੜ	(22)57	17
ਚਾਹੀਦਾ	ਚਾਹੀਦੀ	(22)58	12
ਸਰਦਾਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ	ਸ਼ਰਦਾਰ ਹਰਚਦ ਸਿੰਘ	(22)59	11
ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ	ਸਾਡ ਸਾਹਮਣ	(22)59	5 from below

Read 'ਨੇ' after words 'ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ' Page (22)61 line 20

Read	*For*	*Page*	*Line*
ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ	ਚੌਧਰੀ ਬਜਬੀਰ ਸਿੰਘ	(22)62	7
ਰਾੜੇਵਾਲਾ	ਰਾੜੇਵਾਲ	(22)62	10
ਹੋਣੀ	ਹੋਈ	(22)62	7 from below
ਜੋ	ਜ	(22)63	2 from below
ਨਹੀਂ	ਨਾ	(22)64	last line
ਵਜਾਹ	ਬਿਜਾਹ	(22)65	11
ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਚੌਧਰੀ ਸੁਦਰ ਸਿੰਘ	(22)66	4 from below
minutes	mint es	(22)67	7 from below
ਹੋਰ	ਹੇਰ	(22)74	3 from below

PUNJAB VIDHAN SABHA

Wednesday, the 17th May, 1967

The Sabha met in the Hall of the Vidhan Bhavan, Chandigarh, at 9.00 a. m. of the Clock. Mr. Speaker (Lt. Col. Joginder Singh Mann) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

*26. **Mr. Speaker** : Started Question No. 261 has been postponed. Starred Questions No. 225 and 210 have been given notice of by Comrade Jangir Singh Joga. He is not present in the House.

Next Question No. 199 is by Comrade **Phuman Singh**

श्री ए. विश्वानाथन : अध्यक्ष महोदय, मेरे सवाल का जवाब पोस्टपौन किया गया है हालांकि यह बहुत पुराना दिया हुया है। अब तक इस का जवाब आ जाना चाहिए था। इतना समय नहीं लगना चाहिए था क्योंकि इस की सूचना तो हैडक्वाटरज़ में मौजूद है और यहां से ही कुलैक्ट करनी थी।

Mr. Speaker : They have asked for extension, However, I will ask the Minister incharge to have it expedited.

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਸਵਾਲ ਵਿਚ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਗੱਲ ਪੁੱਛੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਲਿਖੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਚਿੱਠੀ ਟੇਬਲ ਤੇ ਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਐਕਸਟੈਨਸ਼ਨ ਮੰਗਣ ਦੀ ਵਜੂਹਾਤ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਕਿ ਕਿਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਐਕਸਟੈਨਸ਼ਨ ਮੰਗੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਇਨਫ਼ਰਮੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰੀ ਆਫ਼ ਕਮਿਊਨੀਕੇਸ਼ਨ ਗੌਰਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਪਾਸੋਂ ਕੁਲੈਕਟ ਕਰਨੀ ਹੈ। (The information has to be collected from the ministry of Communications, Government of India.)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਪਰ ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਚਿੱਠੀ ਉਥੇ ਲਿਖੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

ਸ੍ਰੀ ਏ. ਵਿਸ਼ਵਾਨਾਥਨ : ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸੈਕਰੇਟੇਰੀਏਟ ਵਿਚ ਇਹ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਮੌਜਦ ਹੈ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਉਥੋਂ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਆਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਵਿਚ ਪੁਛਿਆ ਇਹ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

श्री बलरामजी दास टंडन : प्वायंट आफ आर्डर, सर। जहां तक इस सवाल का ताल्लुक है और अगर सैक्रेटेरिएट से जवाब आना है तो वाकई यह डिले नामुनासिब है। उस के लिए डैफिनिटली हम आप से रिक्वैस्ट करेंगे कि आप गवर्नमैंट को जरूर इस बात के लिए कहें कि जिस सवाल का जवाब सैक्रेटेरिएट से ही दिया जा सकता हो, तो उस के लिए इतनी देर लग जाना मुनासब नहीं है।

श्री अध्यक्ष : गवर्नमैंट को तो मैं कह दूंगा लेकिन इस सम्बन्ध में जो पोजीशन है वह मैं आप को बताता हूं। पहले यह सवाल ऐड्रेस्ड था मिनिस्टर आफ डिवैल्पमैंट एंड लोकल गवर्नमैंट को। उस के बाद डिवैल्पमैंट मिनिस्टर से भेजा गया लेबर मिनिस्टर को। जब लेबर मिनिस्टर को भेजा गया तो उन्हों ने लिखा। (I would certainly impress upon the Government for that but let me first explain the position to the House in this connection. In the first instance this question was addressed to the Minister for Development and Local Government. There after it was transferred to the Minister for Labour, who wrote as under).

> "The answer to starred question No. 261 appearing in the list of starred Assembly questions to be asked at a meeting of the Punjab Vidhan Sabha to be held on 17 May, 1967 is not ready since the relevant papers are not readily available. Necessary information is being collected from the Minister of Communications, Govt. of India, New Delhi."

श्री बलराम जी दास टंडन : इस में गवर्नमैंट आफ इंडिया नहीं आती। इस में तो सिर्फ इतना ही पूछा गया है कि आया कोई रिक्वैस्ट की गई है या नहीं। जवाब यहीं से दिया जा सकता है।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਲਵਾਂਗੇ। ਕਲ ਜਾਂ ਪਰਸੋਂ ਦੇਖ ਕੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿਆਂਗੇ।

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੇ ਦੋ ਸਵਾਲ 225 ਅਤੇ 210 ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਤਾਂ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਾਮਰੇਡ ਫੁਮਣ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਸਵਾਲ ਵੀ ਕਾਲ ਅਪਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। (These have been left behind. Now I have already called upon the question standing in the name of Comrade Phuman Singh,)

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮ ਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਲਾਓ ਕਰ ਦਿਓ ਕਿਉਂਕਿ ਸਵਾਲ ਅਜ ਬਹੁਤ ਥੋੜੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਹਾਊਸ ਦੇ ਡਿਸਿਪਲਨ ਦਾ ਹੈ। ਅਗਰ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਖੁਦ ਹੀ ਦਸ ਦਸ ਮਿਨਟ ਲੇਟ ਆਉਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਲਾਓ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ (ਵਿਘਨ) ਖੈਰ, ਅੱਜ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਆਇੰਦਾ ਲਈ ਨਹੀਂ ਦਿਆਂਗਾ। (This is not the question. the question is of the discipline of the House. When the members themselves attend the meetings late by ten minutes or so, I cannot allow that. This is not proper. (interruptions) Anyhow, today I permit him to put his questions but I shall not do so in future.)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਰੈਸੀਡੈਂਟ ਬਣ ਜਾਏਗਾ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਅੱਜ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਮੈਂ ਇਹ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਅਗੋਂ ਲਈ ਨਹੀਂ। (I have said that I have permitted only for today—not for future.)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਜਦ ਅੱਜ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਅਗੇ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਏਗੀ।

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਜਾਂ ਨਾ ਦੇਣ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੁੱਛਾਂਗੇ।

POSTINGS OF PRESIDING OFFICERS FOR POLLING BOOTHS IN AMRITSAR WEST ASSEMBLY CONTSTITUENCY.

*225. **Comrade Jangir Singh Joga** : will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the total number of polling booths set up in the Amritsar West Assembly constituency during the recent General Elections;

(b) the total number of Presiding Officers appointed to man the said polling booths who were from Amritsar City and Chheharta and those from other parts of the district separately,

(c) the total number of officials sent from Amritsar to Constituencies outside Amritsar City as Presiding Officers ?

Shri Gurnam Singh ;

(a) 64

(b) 64 : Only 16 were from other parts of the district and the rest belonged to Amritsar and Chheharta.

(c) 327

(ੳ) 64

(ਅ) 64 : ਕੇਵਲ 16 ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਹੋਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਛਿਹਰਟਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸਨ।]

(ੲ) 327

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या मुख्य मन्त्री महोदय यह बताने की कृपा करेंगे कि क्या इलैकशन कमिशन के साथ कोई इस किस्म की बातचीत हुई है कि जिन लोगों की ड्युटी इलैकशन के दिनों में उन के अपने इलाकों से बाहर लगाई जाती है उन के वोट प्रापरली कास्ट हो सकें और उस के लिए कोई इफैक्टिव मशीनरी इवाल्व की जाए ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਸਵਾਲ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਉਠਦਾ ਨਹੀਂ। ਫੇਰ ਵੀ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਰੂਲਜ਼ ਹਨ ਕਿ ਅਗਰ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਐਪਲਾਈ ਕਰ ਦੇਣ ਤਾਂ ਵੋਟ ਦੇਣ ਦਾ ਰਾਈਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਪੋਲਿੰਗ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਹੋਵੇ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਬੈਲਟ ਪੇਪਰ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਐਪਲਾਈ ਕਰਨ ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੋਸਟਿੰਗ ਤਾਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਤੋਂ ਸਿਰਫ ਦੋ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਤਜਵੀਜ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਜ਼ੇਰੇਗੌਰ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਤੋਂ ਦਸ ਦਿਨ ਪਹਿਲ ਪੋਸਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੋਸਟਿੰਗ ਫਲਾਣੀ ਫਲਾਣੀ ਜਗਹ ਤੇ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਔਰ ਉਹ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਬੈਲਟ ਪੇਪਰ ਲਈ ਦਰਖਾਸਤ ਦੇ ਸਕਣ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਗੌਰ ਕਰਾਂਗੇ।

श्री ए. विश्वानाथन : क्या मुख्य मन्त्री महोदय यह बताने की कृपा करेंगे कि क्या यह तथ्य है कि पंजाब के अन्दर जितने ड़ी.सी.ज़. थे उन को डी.ई.ओ. नामीनेट कर दिया गया था और क्या उस के बाद किसी जिले से किसी ड़ी.ई.ओ. की ट्रांस्फर करके उसकी जगह पर नया डी.ई.ओ. भेजा गया था ?

मुख्य मंत्री : इस के बारे में तो नोटिस दे दो पता कर लेंगे।

श्री ए. विश्वानाथन : क्या मुख्य मन्त्री महोदय के नोटिस में है कि लुध्याना के डी, सी, को बदला गया सिर्फ इस लिए क्यों कि वहां से डी; ई, ओ को बदल देना चाहते थे ?

मुख्य मन्त्री : यह तो मैं नहीं कह सकता। हां प्राईवेट नालेज है गवर्नमैंट लैवल पर नहीं।

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਡੀ. ਈ. ਓ. ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬਾਈ ਨੇਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬਾਈ ਡੈਜ਼ਿਗਨੇਸ਼ਨ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਸਵਾਲ ਇਸ ਸਵਾਲ ਵਿਚੋਂ ਉਠਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।

LADY HOSPITAL, MANSA

*210 **Comrade Jangir Singh Joga**: will the Minister for Finance be pleased to state :—

(a) the time since when the Womens' Hospital in Mansa has been without any lady doctor ;

(b) the steps, if any, being teken by the Government to fill the said post ;

(c) whether the Govt. is aware of the fact that the Revenue Department has been in forcible occupation of the building of the said hospital;

(d) if the reply to part (c) above be in the affirmative, the steps, if any, being taken by the Govt. to get it vacated;

(e) whether there is any scheme-under the consideration of the Govt. to construct any residential quarters for Compounders / Doctors / Nurses in the premises of the said Hospital; if so, the time by which the work thereon is likely to be taken in hand ?

Dr. Baldev Parkash:

(a) Since April, 1965;

(b) A Lady Doctor was posted by the Director Health Services, in December, 1965. Inspite of protracted correspondence she did not join there. On 4th January, 1967 the Director, Health Services issued an appointment letter to another doctor but she also did not join there.

(c) No. part of the hospital building is under occupation of the Revenue Deptt.

(d) Question does not arise.

(e) Not at present.

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਕਿਉਂ ਕਿ ਅਜਕਲ ਕੋਈ ਐਲ. ਐਸ. ਐਮ. ਐਫ. ਲੇਡੀ ਡਾਕਟਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੀਂ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਗੋਚਰੇ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਹਸਪਤਾਲ ਨੂੰ ਅਪ-ਗਰੇਡ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮਾਨਸਾ ਇਕ ਬੜੀ ਵਾਈਡ ਜਗਹ ਹੈ ਔਰ ਲੇਡੀ ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਹੋਣਾ ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਪਤਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਡਾਕਟਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ । ਪਤਾ ਲਗਾ ਹੈ ਕਿ ਛੋਟਾ ਹਸਪਤਾਲ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਅੱਛੇ ਡਾਕਟਰ ਅਵੇਲੇਬਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਅਪਗਰੇਡ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਇੰਸਟਰਕਸ਼ਨਜ਼ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ।

श्री ए. विश्वानाथन : क्या मन्त्री महोदय यह बताने की कृपा करेंगे कि क्या गवर्नमैंट इस बात पर अमल कर रही है कि जो डाक्टर ऐम. बी. बी. ऐस. क्लास पास करें-चाहे वह मेल डाकटर हों या फीमेल डाक्टर, उन को दो साल तक शहरों के बाहर जो डिस्पैंसरीज हैं वहां पर लगाने के बाद डिग्री दी जाए ?

मन्त्री : इस मामले पर पहले विचार हो चुकी है। इस में कुछ कांस्टीच्यूशनल हिच थी इस लिए यह बात कैरी आउट नहीं हो सकी। बहर हाल इस सम्बन्ध में इन्फरमेशन लेकर आप को बता दिया जाएगा।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਹੈਲਥ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਬੈਡ ਡਿਸਪੈਨਸਰੀਆਂ ਹਨ ਔਰ ਉਥੇ ਡਾਕਟਰ ਹੈ ਨਹੀਂ ਕੀ ਉਥੇ ਸਰਪੰਚ ਦਵਾਈਆਂ ਤਕਸੀਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਉਥੇ ਦਵਾਈਆਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਨ।

श्री ए. विश्वानाथन : क्या मन्त्री महोदय बताएंगे कि चूंकि डाक्टरों की कमी है तो ऐसी हालत में गवर्नमैंट आयुर्वेदिक कालेज पटियाला के ग्रेजूएटस को जिन्हें दूसरे इनटैग्रेटिड कोर्सिज भी सिखाए जाते हैं, सरकार हस्पतालों में भरती करने की इजाजत देगी ?

मंत्री : यह सवाल सरकार के ज़ेरे गौर था अभी फैसला नहीं हुआ। कुछ दिक्कतें हैं।। उन की पोस्टमार्टम और मैडीको लीगल काम का ऐक्सपीरियैंस नहीं होता। इस लिये उन को इनचार्ज नहीं बनाया जा सकता।

श्री ए. विश्वानाथन : मंत्री महोदय ने जो डिफीकल्टी बताई है तो क्या इस को दूर करने के लिये उन के लिये ऐम. बी. बी. ऐस. का कंडेन्स्ड कोर्स की और उन को आवश्यक ऐक्सपीरियंस देने की स्कीम सरकार के ज़ेरेगौर है ?

मंत्री : इन को पता नहीं है कि ऐम. बी. बी. ऐस. के कोर्स पर सरकार का कन्ट्रोल नहीं है, यूनिवर्सिटी के अधीन है। जब तक यूनिवर्सिटी ऐग्री न करे यह नहीं हो सकता। फिर इस के लिये कुछ मिनीमम क्वालीफिकेशन्ज़ हैं। जब तक कि इतनी मिनीमम क्वालीफिकेशन्ज़ न हों इतना ऐक्सपीरियैंस न हो तब तक कोई कनडैंस्ड कोर्स में दाखिल नहीं हो सकता।

चौधरी बलबीर सिंह : मन्त्री महोदय ने अभी बताया है कि पोस्ट मार्टम वगैरह के केसिज नहीं कर सकते लेकिन पोस्टमार्टम के केसिज तो डिस्ट्रिक्ट हैड-क्वार्ट्ज़ पर होते हैं। वहां पर क्वालीफाइड डाकटर होते हैं। हमारे हलके में जो आउटसाइड डिसपैंसरीज़ हैं वहां पर डाक्टर नहीं जाना चाहते वहां पर आयुर्वेदिक वैद्यों को भेजा जाए उन का काम जितना चल सकता है वह चलता जाए। आउटसाइड जो डिसपैंसरीज़ हैं, रूरल एरियाज़ में, वहां पर पोस्टमार्टम का सवाल पैदा नहीं होता। यह जवाब गलत है।

मंत्री : यह इस से ऐराइज़ नहीं होता ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਡਿਸਪੈਂਸਰੀਆਂ ਦੂਰ ਦੂਰ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਡਾਕਟਰ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਸਵਾਲ ਸਿਰਫ਼ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਜੋ ਡਾਕਟਰ ਚੰਗੀ ਜਗ੍ਹਾ ਬੈਠੇ ਹਨ ਉਹ ਉਥੋਂ ਹਿਲਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ । ਭੌਰਾ ਸਾਹਬ ਆਪ ਹੀ ਰੋਜ ਡਾਕਰਾਂ ਦੀਆਂ ਟਰਾਂਸਫਰਜ਼ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਡਾਕਟਰ ਦਿਹਾਤ ਵਿਚ ਅਤੇ ਦੂਰ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਸਿਨਮੇਂ, ਸਕੂਲ, ਬਾਜ਼ਾਰ ਆਦਿ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਸਵਾਲ ਵਿਚ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਜ਼ਚਗੀ ਵਾਲੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਨਾਲ ਨਰਸਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਕਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਮੌਕੇ ਤੇ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਣ । ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਬਨਾਉਣ ਦੀ ਸਕੀਮ ਹੈ ?

Minister: Land for construction of residential accommodation for one doctor and at least for two class IV servants is available even at present in addition to the plot of land referred to above.

ਉਥੇ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਆਰਟਰਜ਼ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਕੀਮ ਜ਼ੇਰੇਗੌਰ ਹੈ ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਚੰਗਾ ਡਾਕਟਰ ਛਡਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ । ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਐਸੀ ਕੋਈ ਸਕੀਮ ਜ਼ੇਰੇ ਗੌਰ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਗਰੇਡੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ 'ਏ' 'ਬੀ' 'ਸੀ' ਕਲਾਸਿਜ਼ ਵਿਚ ਅਤੇ ਭੈੜੇ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਐਲਾਉਂਸ ਰਖੇ ਜਾਣ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਮੁਨਾਸਬ ਸੁਝਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਜ਼ੇਰੇਗੌਰ ਹੈ । ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਿਸਟਮ ਹੋਵੇ ਕਿ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ by rotation, 'A' class, 'B' class ਜਾਂ 'C' class ਦੇ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਸਕੇ । ਇਹ ਚੰਗਾ ਸੁਝਾ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਤੇ ਗੌਰ ਕਰੇਗੀ ।

श्री ए. विश्वानाथन . क्योंकि पंजाब सरकार मैडिकल कालेजिज़ को ग्रांट्स देती है इस लिये क्या यह उन को कहेगी कि जब एडमिशन दी जाए तो उन से किसी तरीके से 5 साल के लिये रूरल एरियाज़ में काम करने के लिये कहेगी ?

मन्त्री : यह इस से एराईज तो नहीं होता तो भी मैं हाऊस को इनफरमेशन देना चाहता हूँ जो मुझे आपोज़ीशन के बैंचिज़ पर बैठे हुए मिली थी यह शर्त लागू की गई थी लेकिन हाई कोर्ट में था किसी के रीप्रिजैनटेशन देने पर

[वित मंत्री]

खत्म कर दी गई क्यों कि यह पाबंदी नहीं लगाई जा सकती थी । फिर स्कौलरशिप दे कर बौंड भरवाने की स्कीम चालू की गई । जो स्कालरशिप्स ले उस पर 3 या 5 साल रूरल ऐरिग्राज में काम करने की शर्त लगाई जाए । लेकिन स्टूडैंटस ने बांड्ज नहीं भरे : फिर लोन्ज देकर बांड भरवाने की स्कीम आई मगर वह भी छोड़नी पड़ी क्योंकि स्टूडैंटस ने इस शर्त पर लोन नहीं लिये । तो भी सरकार गौर करेगी कि रूरल ऐरिग्राज में डाक्टरों को कैसे भेजा जा सकता है ।

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਸਾਡੇ ਜੋ ਰੂਰਲ ਹਸਪਤਾਲ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ 40,000 ਦੀ ਅਬਾਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਦਿੱਕਤ ਉਥੇ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੋਅਰ ਗਰੇਡ ਵਾਲੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਐਲ. ਐਸ. ਐਮ. ਐਫ. ਹੁਣ ਲਭਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜੋ ਉਥੇ ਪੋਸਟ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਅਪਗਰੇਡ ਕਰਕੇ ਉਥੇ ਐਮ. ਬੀ. ਬੀ. ਐਸ. ਲੜਕੀਆਂ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾਣ ।

ਮੰਤਰੀ : ਤੁਸੀਂ ਸੁਣਿਆ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਕੁਮਾਰੀ ਸਰਲਾ ਪਰਾਸ਼ਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਬ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿਹਾਤੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਲੇਡੀ ਡਾਕਟਰਜ਼, ਨਰਸਿਜ਼, ਹੈਲਥ ਵਿਜ਼ਟਰਜ਼ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਥੇ ਮਹਿਫੂਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੁਲਕਾ ਦਾ ਕੇਸ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੀ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਮਦੇਨਜ਼ਰ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰਕਸ਼ਾ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸੋਚ ਰਹੀ ਹੈ ?

श्री बलरामजी दास टण्डन : क्या मंत्री महोदय यह बताने की कृपा करेंगे कि इस बात को मदेनज़र रखते हुए कि प्रायः लेडी डाक्टर और डाक्टर गांव में जाने से कतराते हैं तो क्या मैडीकल कालिजिज़ के अन्दर ऐडमिशन में कुछ कोटा विलेजिज़ से रखेंगे ताकि वह गांव में रहने को प्रैफ़ेंस दें, उन के लिए कुछ परसैंटेज 10 या 15 फिक्स कर दी जाए ?

मन्त्री : कालिजज़ में ऐडमिशन मैरिट्स के बेसिज़ पर और यूनिवर्सिटी की कुछ कनडीशन्ज़ हैं के मुताबिक होती है । नम्बरों का हिसाब है ।

सी ए. विश्वानाथन : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर । आप ने नेक्स्ट क्वैस्चन काल कर लिया था और स्पैशल रिक्वैस्ट पर एक सप्लीमैंट्री ऐलाउ किया था तो यह फिर से सप्लीमैंट्री शुरू हो गए हैं ।

ਆਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ : ਜਦ ਬੈਡਜ਼ ਏਰੀਆਜ਼ ਲਈ ਰੀਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਰੂਰਲ ਏਰੀਆਜ਼ ਲਈ ਰੀਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ? (ਵਿਘਨ)

———

CONFIRMATION OF ENGINEERING/CLERICAL STAFF OF IRRIGATION BRANCH, PUNJAB.

*199 (1) **Comrade Phuman Singh**
(2) **Comrade Jangir Singh Joga** } Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state —

(a) whether it is a fact that confirmation of all the Engineering staff of the Irrigation Branches was done before the re-organisation of the State ;

(b) whether the confirmation of the clerical establishment was also done at the time, if not; the reasons therefor, and a copy of the rules relating to the confirmation of the clerical establishment of the Irrigation Branch, Punjab, be laid on the table;

(c) if he would lay a copy of the rules governing the promotions and reversions of the clerical establishment (Divisional Clerks and Accounts Clerks) of the Irrigation Branch, Punjab, on the table; if so, these be laid ;

(d) whether the confirmations referred to in part (b) above are made at the circle level or at the State level ;

(e) whether the clerks, Sub Divisional Clerks and Accounts Clerks in the Irrigation Branches, Punjab, are transferable throughout the State or only within their respective circles ;

(f) whether there is any seniority list of clerks and Accounts Clerks of the Irrig tion Department on a State-wise basis, if not, the reasons therefor ?

Sardar Lachhman Singh Gill : (a) No.

(b) No. New cadre was sanctioned on 21st October, 1966, i. e., only 10 days before the date of Re-organisation, and as such it was not possible to complete the work of confirmation before Re-organisation. A copy of the Service Rules is laid down on the table of the house.

(c) A copy of the Service Rules is laid on the Table of the House.

(d) According to the Service Rules, the confirmation of Circle Cadre Clerical Establishment is to be made on circle level. This work was, however, taken up in the Head office in the year 1952 to safeguard the interests of the officials working on temporary basis on the Projects who had comparatively longer service than those of the officials in the permanent Circles. Since then such confirmations are being made on State level in acocrdance with the service rules.

(e) The Clerks, Sub-Divisional Clerks, and Accounts Clerks, being on Circle Cadre can be transferred by the Superintending Engineers from one Circle to an other within the State or any other place where

[Public Works & Education Minister]

Irrigation Works are being carried out with the mutual consent, if such member wishes to change place with another of the same grade. Being Circle Cadre Establishment, they are not generally transferred from one Circle to the other, but the Chief Engineer reserves the right to transfer at any time any member of the above mentioned categories from one circle to another if he considers it desirable to do so.

(f) The Clerks and Accounts Clerks are borne on Circle Cadre and as such their seniority lists on Provincial basis are not maintained in the Head office. A limited seniority list according to the availability of the permanent posts is, however, prepared in the Head office for confirmation purposes while taking up the confirmations of these categories on provincial basis.

7.64. The Punjab Public Works Department (Irrigation Branch) Circles Clerical State Service, Class III, Rules, 1955.

No. 299/Codes/1005/51, dated the 22nd September, 1955.

In exercise of the powers conferred by the proviso to Article 309 of the Constitution of India and all other powers enabling him in this behalf, the Governor of Punjab is pleased to make the following rules for regulating recruitment to, and conditions of service of persons in the Punjab Public Works Department (Irrigation Branch), Circles Clerical State Service, Class III.

PART I—GENERAL

1 (i) *Short title and commencement.*—These rules may be called the Punjab Public Works Department (Irrigation Branch) Circles Clerical State Service, Class III, Rules 1955.

(2) These rules shall come into force at once and shall supersede the rules published with Punjab Government notification No. 17443-C/521/35, dated the 11th December, 1941, as amended from time to time.

2. *Defination.*—In these rules, unless there is anything repugnant in the subject or the context :—

(a) 'Government' means the government of the State of Punjab in the Administrative Department ;

(b) 'Department' means the Irrigation Branch of the Public Works Department of the Government ;

(c) 'Chief Engineer' means any or all the Chief Engineers, Punjab, Public Works Department, Irrigation Branch ;

(d) 'Superintending Engineer' means an officer in charge of a canal system, or area known as a circle ;

(e) 'Superintendent' means the officer in charge of the Public Works Department, Government Central Workshop ;

(f) 'Director' means the officer in charge of Irrigation and Power Research Institute, Construction and Plant Design Directorate, Bhakra Dam Designs Directorate, Central Designs Directorate and Inspection and Control Directorate ;

(g) 'Divisional Officer' means an officer in charge of a portion of a canal system or area known as a Division ;

(h) 'Recognised University' means—

(i) any University incorporated by law in any of the States of India ;

(ii) in the case of degrees or diplomas obtained as the result of examinations held before the 15th August, 1947, the Punjab, Sind or Dacca University ;

(iii) Any other university which is declared by the Government of to be a recognised university for purposes of these rules ;

(j) 'Service' means the Punjab Public Works Department (Irrigation Branch), Circles Clerical State Service, Class III ;

(k) 'Direct appointment' means an appointment made otherwise than by promotion within the service or by transfer of an official already in the service of the Government of a State or of the Union.

PART II—POSTS AND QUALIFICATIONS

3. *Number of posts.*—The Service shall comprise the posts shown in Appendix A to these rules.

Provided that nothing in these rules shall be deemed to affect the right of Government to make additions to or reductions in the number of such posts either permanently or temporarily.

4 *Nationality of the candidates.*—No person shall be appointed to the service unless he—

(i) is a citizen of India ; or

(ii) has migrated from Pakistan with the intention of permanently settling in India and has not become a citizen of India under the constitution; or

(iii) is a subject of Nepal or of Sikkim.

and, if he comes under category (ii) or (iii) is a person in whose favour a certificate of eligibility has been given by the Government of India or the Government of Punjab. A candidate in whose case such a certificate is necessary may, however, be admitted to an examination or interview conducted by the Punjab Subordinate Services Selection Board or other recruiting authority on his furnishing proof that he applied for the certificate and he may also be provisionally appointed, subject to the necessary certificate being eventually given to him by the Government.

5. (*1*) *Age of candidates.*—No person shall be appointed to the service who is less than 18 years or more than 25 years of age on the date of appointment; provided that the appointing authority may, in special circumstances to be recorded in writing, appoint a person exceeding 25 years in age. Provided further that the super age limit in the case of candidates belonging to the Scheduled Castes, Scheduled Tribes and other Backward Classes shall be such as may be prescribed by Government in this behalf from the time, in respect of entry of such candidates into service under Government.

(2) The appointing authority or any other officer authorised by it shall verify the date of birth of every person appointed to the Service and shall note in his service book the mode of verification adopted in each case. Only the following documents shall be accepted for purposes of verifications :—

(i) the Matriculation certificate or a certified copy of the notification publishing the result of the Matriculation Examination of a recognised University ;

[Public Works & Education Minister]

(ii) certified copies of extracts from Gazette notifications containing the results of other examinations, if the age or date of birth is given therein ;

(iii) certified extracts from birth register: provided the name of the person concerned is specifically mentioned therein and;

(iv) certified copies of entries made in school and College registers.

Note.—Alternative (iii) and (iv) above shall only be resorted to if alternative

(i) or (ii) is not available.

(3) In the case of a person who is already a Government servant, the date of birth in his service book shall be treated as final.

6 *Qualificaiions for appointment.*—No person shall be appointed directly to the Service Unless he has passed the Matriculation or School Leaving Certificate Examination of a recognised University or its equivalent but preference shall be given to candidates possessing higher qualifications ;

Provided that other things being equal, preference will be given to a candidate who has himself worked of or the cause of national independence or has rendered some outstanding social services.

7. *Disqualification for appointment.*—No person who has more than one wife living shall be eligible for appointment to the service:

Provided that the Goverrment may, if satisfied that there are special grounds for doing so, exempt any person from he operation of this rule.

PART III—APPOINTMENT

8. *Appointing Authority.*—All appointment to posts in the Service shall be made :—

(i) in the case of Circle Superintendents, Circle Revenue and Divisional Head Clerks, by the Chief Engineer.

(ii) in the case of Accounts Clerks, Sub-Divisional Clerks and Assistant Clerks, by the Superintending Engineers.

Provided that officiating arrangements in the case of Circle Superintendent and Circle Revenue and Divisional Head Clerks in any vacancies may be made by the Superintending Engineer/Director or the Superintending as the case may be up to a maximum period of three months only.

9 *Application for appointment.*—No person shall be appointed to the service unless he produces :—

(i) a certificate of character from the principal academic officer of his university college or school last attended, if any ;

(ii) similar certificates from two responsible persons who are not related to him and who are well acquainted with him in private life and are not connected with his university college or school ; and

(iii) a medical certificate or fitness for Government service in the form prscribed in Rule 3.1 of the Punjab Civil Service Rules, Volume I, Part I.

10. (1) *Method of recruitment.*—Appointments to the various grades of service shall be made :—

(a) in the case of Circle Superintendents.

(i) by promotion from amongst the Circle Revenue Clerks and Divisional Head Clerks,

or

(ii) by transfer of an official already in the service of the Government of a State or of the Union ;

(b) in the case of Circle Revenue Clerks and Divisional Head Clerks :—

(i) by promotion from amongst the Accounts Clerks,

or

(ii) by transfer of an official already in the service of the Government of a State or of the Union.

(c) in the case of Accounts Clerks :—

(i) by the promotion from amongst Sub-Divisional Clerks;

or

(ii) by transfer of an official already in the service of the Government of a State or of the Union;

(d) in the case of Sub-Divisional Clerks :—

(i) by promotion from Amongst Assistant Clerks,

or

(ii) by transfer of an official already in the service of the Government of a State or of the Union;

Provided that no Assistant Clerk or official already in the service of the Government of a State or of the Union shall be considered fit for permanent appointment to the grade of Sub-Divisional Clerk or Accounts Clerk unless he passes the examination prescribed in appendix 'D' to these rules:

(e) in the case of Assistant Clerks by direct appointment, provided that no clerk shall be made permanent till he has served for two years continuously in the Department and earned four good half yearly reports in succession on his work as a clerk.

(2) When any vacancy occurs or is about to occur in the service, the appointing authority shall determine in what manner such vacancy shall be filled.

(3) Notwithstanding anything in the above rules, appointment to the service shall be made purely by selection and no official shall be entitled to such appointment as of right.

PART IV—CONDITIONS OF SERVICE

11. (1) *Probation of members of the service.*—Subject to the provision of clause (e) of Rule 10, persons who are appointed against permanent vacancies in the ervice, shall remain on probation in the first instance, for a period of two years in the case of persons recruited by direct appointment, and one year in the case of persons appointed otherwise. During the period of probation all persons shall be allowed pay in the time scale. They shall also be eligible to draw increments during the period of probation provided their work is satisfactory.

Explanation.—Officiating service shall be reckoned as period spent on probation, but no person who is officiating in any appointment shall, on the completion of the requisite period of one or two years in such appointment, be entitled to be confirmed until he is appointed against a permanent vacancy and has earned at least two good annual reports in succession of his work as an officiating Clerk in the case of direct recruitment and one such good report in the case of persons recruited otherwise.

(2) If the work or conduct of any person during his period of probation is, in the opinion of the appointing authority, not satisfactory, the appointing authority may, at any time during the period of probation, dispense with his services if recruited direct, or revert him to his former post, if he had been recruited otherwise than by direct appointment.

[Public Works & Education Minister]

(3) On the completion of the period of probation of any person, the appointing authority may either confirm such person in his appointment, or if his work or conduct has, in the opinion of the appointing authority, not been satisfactory, dispense with his services, if recruited direct, or as the case may be, revert him to his former post, if he had been recruited otherwise than by direct appointment, or extend the period of his probation, and thereafter pass such orders as it could have passed on the expiry of the first period of probation, provided that the total period of probation, including extensions, if any shall not exceed three years.

12. *Seniority of members of the Service.*—The seniority of members of the Service in each grade whom in Appendix A to these rules shall be determined by the date of confirmation in that grade provided that if two or more members are confirmed in a grade on the same date:

(a) a member recruited by promotion shall be considered senior to a member recruited otherwise ;

(b) a member recruited by transfer from a cadre in any department of a State or of the Union other than the Punjab Public Works Department (Irrigation Branch), Circles Clerical State Service, Class III cadre, shall be senior to a member recruited by direct appointment;

(c) in the case of members recruited by promotion, seniority shall be determined according to the seniority in the grade from which the members are promoted ;

(d) in the case of members who are recruited by transfer from a cadre in any department of a State or of the Union other than the Punjab Public Works Department (Irrigation Branch), Circles Clerical State Service, Class III cadre, seniority shall be determined according to the seniority in the appointments previously held in that cadre ;

(e) in the case of members who are recruited by transfer from different cadres in any department of a State or of the Union other than the Punjab Public Works Department (Irrigation Branch), Circles Clerical State Service, Class III cadre, seniority shall be determined according to pay preference being given to a member who was drawing a higher rate of pay in his previous appointment and, if the rate of pay drawn is the same, an older member shall be senior to a younger member; and

(f) in the case of members recruited by direct appointment seniority shall be determined in accordance with the order of merit determined by the Punjab Subordinate Service Selection Board,

13. *Pay of members of the Service.*—Members of the Service shall be entitled to the pay-scales as are given in Appendix A; provided that the scales of pay may be altered by the Government as and when necessary.

14. (1) *Liability to transfer and authority empowered to order transfer.*—Members of the services in the grades of Circle Superintendent, Circle Revenue Clerks and Divisional Head Clerk are liable to transfer :—

(a) anywhere within a Circle/Directorate, by the Superintending Engineer/Director ; and

(b) from one Circle to another within the State of Punjab or any other place where irrigation works are being carried out under the control of the Government, by the Chief Engineer.

(2) (a) A member of the Service in the grade of Accounts Clerk, Sub-Divisional Clerk or Assistant Clerk may be transferred from one Circle to another within the State of Punjab on any other place where irrigation works are being carried out by the Superintending Engineer, Superintendent or Director, as the case may be, with the mutual consent of the other Superintending Engineer, Superintendent or Director concerned if such member wished to exchange place with another of the same grade.

(b) The Chief Engineer reserves the right to transfer at any time any member of the Service mentioned in clause (a) of this sub-rule, from one Circle to another, if he considers it desirable to do so.

15. (1) *In Authorities empowered to impose penalties.*—In matters relating to discipline, penalties and appeals, members of the service shall be governed by the Punjab, Civil Service (Punishment and Appeal) Rules, 1952 as amended from the time, provided that the nature of penalties which may be inflicted, the authority empowered to impose such penalties and subject to the provisions of any law or the rules thereunder made under Article 309 of the Constitution of India, the appellate authority shall be as specified in Appendix B.

(2) The authority competent to pass an order under clause (c) or (d) of Rule 10 of the said Rules, and the appellate authority shall be as specified in Appendix 'C'.

16. *Publication of grounds of dismissal.*—If a member of the Service is dismissed by Government or other competent authority as a result of a departmental enquiry or a conviction on a criminal charge by a court, Government may publish in the Government Gazette the reasons for such dismissal if it is of opinion that such publication is desirable in the public interest.

17. *Leave, pension and other cognate matters.*—In respect of all other matters not specifically mentioned in these rules, members of the Service shall be governed by the Punjab Civil Service Rules and all other rules and regulation issued from time to time by Government.

18. *Liability for vaccination and re-vaccination.*—Every member of the Service shall get himself vaccinated and re-vaccinated if and when Government by a special or general order so direct. This rule shall not, however, be applicable to members of the Service who were in Government service on the 8th March, 1926, except with their concurrence.

19. *Relaxation of Rules in favour of members of the Service.*—Where the Governor of Punjab is satisfied that the operation of any of these rules, causes undue hardship in any particular case, he may by order dispense with or relax the requirement of that rule to such extent and subject to conditions as he may consider necessary for dealing with the case in a just and equitable manner.

Annexure A

(Referred to in Rules 3, 12 and 13)

Designation of post	Number of posts	Rising from	By annual increment	To	And when by annual increment, if any of	To	REMARKS
		Rs.	Rs.	Rs.	Rs.	Rs.	Rs.
1. Circle Superintendent	8	250	350 Rs. 10	..	..	..	..
2. Circle Revenue clerk and Divisional Head Clerk	31	125	6	155	8	235	155
3. Accounts clerks	62	100	5	155	6	155	125
*4. Sub-Divisional Clerk	85	80	4	100	5	125	100
*5. Assistant Clerk.	232	50	3	80	4	100	80

*These working as stenographers to Superintending Engineers are allowed Rs. 15 per mensem as Steno Allowances in addition to their scale pay.

**These working as Stenographers to Executive Engineers are allowed Rs. 15 per mensem as Steno Allowance in addition to their scale pay.

[Public Works and Education Minister]

Appendix 'B'

Designation of members of service in the various grades	Nature of penalty	Punishing authority	Appellate authority	Second appellate authority
1	2	3	4	5
1. Circle Superintendents Circle Revenue and Divisional Head Clerks.	(a) Censure (b) Withholding of increments or promotion, including stoppage at an efficiency bar, if any.	Superintending Engineer or Superintendent or Director as the case may be.	Chief Engineer.	Government.
	(c) Reduction to a lower post or timescale or to a lower stage in time scale.	Chief Engineer.	Government.	..
	(d) Recovery from pay of the whole or part of any pecuniary loss caused to Government by negligency or breach of orders.	Ditto	Ditto	
	(e) Suspension	Ditto	Ditto	
	(f) Removal from the service of Government which does not disqualify from future employment.	Ditto	Ditto	—
	(g) Dismisal from the service of Government which ordinarily qualifies from future employment.	Ditto	Ditto	
2. Accounts clerk Sub-Divisional Clerk and Assistants Clerks.		Superintending Engineer or Superintendent or Director as the case may be	Chief Engineer	Government.

Excludes cases failing under Article 5, 32 of the Punjab Civil Services Rules, Volume II First Edition.

Appendix B— concld.

Designation of members of the service in the various grades	Nature of authority	Punishing authority	Appellate authority	Second appellate authority
1	2	3	4	5
	(b) Withholding of increments or promotion including stoppage at an efficiency bar, if any	(i) Divisional officers up to 3 years	(i) Superintending Engineer or Director or Superintendent as the case may be.	(i) Chief Engineer
		(ii) Superintending Engineer or Superintendent or Director as the case may be, unlimited.	(ii) Chief Engineer	(ii) Government
	(c) Reduction to a lower post or time scale or to a lower stage in a time scale.	Superintending Engineer or Superintendent or Director as the case may be	Chief Engineer	Government
	(d) Recovery from pay of the whole or part of any pecuniary loss caused to Government by negligence or breach of orders.	Ditto	Ditto	-do-
	(e) Suspension	Ditto	Ditto	-do-
	*(f) Removal from the service of Government which does not disqualify from future employment.	Ditto	Ditto	-do-
	(g) Dismissal from the Service of Government which ordinarily disqualifies from future employment.	Ditto	Ditto	-do-

*Exclude cases falling under Article 5.32 of the Punjab Civil Services First Edition.

[Public Works and Education Minister]

Appendix 'C'

Designation of member of the service	Nature of the case	Authority empowered to pass original orders	First appellate authority	Second appellate authority
1	2	3	4	5
1. Circle Superintendent Circle of Revenue and Divisional Head Clerk	(a) Reducing the maximum amount of ordinary pension admissible under the rules governing pensions.	Chief Engineer	Government	Government
	(b) Terminating the appointment of a member of the service otherwise than upon his reaching the age fixed for superanuation.	Ditto	-do-	-do-
2. Accounts Clerk Sub-Divisional Clerks and Assistent Clerks.	(a) Reducing the maximum amount of ordinary pension admissible under the rules governing pensions	Superintending Engineer or Superintendent or Director as the case may be	Chief Engineer	-do-
	*(b) Terminating the appointment of a member of the service otherwise than upon his reaching the age fixed for supperannuation.	Ditto	Ditto	-do-

*Applies to cases falling under Rule 5.32 of the Punjab Civil Services Rules Volume II (Ist Edition).

Appendix 'D'

(Referred to in Rule 10 (I) (d).

Assistant Clerks before they become eligible for appointment as Sub Divisional Clerks must pass the examination prescribed in the Annexure schedule.

2. An Assistant Clerk, who has not passed the examination is not eligible for appointment to the grade of Sub Divisional Clerk, but when there is paucity of accounts knowing clerks in the Department the Assistant Clerks, who are sufficiently senior and have good record of service may be appointed as officiating Sub Divisional Clerks to meet the emergency but they will not be considered for permanent appointment as Sub Divisional Clerks unless they pass the prescribed examination.

SCHEDULE

Rules for the examination to be passed by the Assistant and Temporary Clerks before they become eligible for being appointed as sub Divisional Clerks.

1. Each Circle shall for the purposes of this examination be considered as a unit.

2. The examination will be held in the Divisional headquarters in rotation within the circle or as otherwise directed by Superintending Engineer.

3. The Executive Engineer of the Division determined by Rule (2) will held and supervise the examination.

4. Papers will be set, examined and marked by the Executive Engineer mentioned in Rule (3) the marks being subject to revision after recruting by the Superintending Engineer, to whom the question paper should first be submitted for approval.

5. The syllabus for the examination shall be as prescribed below. There shall be one paper of 3 hours carrying 100 as the maximum number of marks.

6. To pass a candidate must obtain not less than two thirds of the maximum marks.

7. The examination shall ordinarily be held once a year in September.

8. A candidate desiring to appear in the examination should apply to his Executive Engineer for permission to do so by the 1st July.

The Executive Engineer shall transmit such applications to his Superintending Engineer by the 15th July.

The Superintending Engineer will transmit the names of the candidates and of the Divisions to which they are attached by the 1st August to the Executive Engineer selected by him for holding the examination.

9. The names of those candidates who have passed the examination will be intimated to the Superintending Engineer by the examiner.

10. The examiner will also inform the Superintending Engineer of the number of marks obtained by the candidates who have failed.

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਸਰਵਿਸ ਰੂਲਜ਼ ਵਿਚ 10 ਪਰਸੈਂਟ ਪਸਟਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀਜਨਾਂ ਲਈ ਰੀਜ਼ਰਵ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ?

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਇਨਾਂ ਸਰਵਿਸ ਰੂਲਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਈ ।

SHIFTING OF CERTAIN OFFICES OF EXECUTIVE ENGINEER CANALS TO SANGRUR AND MANSA

***211. Comrade Jangir Singh Joga** : Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of the Government to shift the office of the X.E.N. Lehal Division (Patiala), Kotla Branch, Sirhind Canal and the office of the X.E.N. Sangrur Division, Kotla Branch, Sirhind Canal to Sangrur and Mansa respectively, if so, the time by which these offices are likely to be shifted ?

Sardar Lachhman Singh Gill : No. However, there is a proposal to shift the Headquarters of the Executive Engtneer, Sangrur Division, Sangrur to Mansa and this will be considered when suitable office and residential accommodation is available.

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਗਰੂਰ ਡਵੀਜ਼ਨ ਦੇ ਐਕਸ. ਈ. ਐਨ. ਦਾ ਦਫਤਰ ਸੰਗਰੂਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਛਿਪਣੇ ਪਾਸੇ ਹੈ ਕੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਪਾਸ ਲਿਆਣ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ?

ਮੰਤਰੀ : ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਦੂਰ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਲਿਆਣ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਸੰਗਰੂਰ ਡਵੀਜ਼ਨ ਦੇ ਹੈਡਕੁਆਟਰ ਅਤੇ ਨਾਭਾ ਡਵੀਜ਼ਨ ਦੇ ਹੈਡਕੁਆਟਰ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ? ਨਾਭਾ ਡਵੀਜ਼ਨ ਦਾ ਦਫਤਰ ਪਹਿਲਾਂ ਨੇੜੇ ਸੀ ਤੇ ਫਿਰ ਪਟਿਆਲੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਸੰਗਰੂਰ ਡਵੀਜ਼ਨ ਦਾ ਦਫਤਰ ਸੰਗਰੂਰ ਤੋਂ ਮਾਨਸਾ ਵਿਚ ਕਦ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇਗਾ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰੋਪੋਜ਼ਲ ਆਈ ਹੈ ਪਰ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਜਦ ਤਕ ਆਫਿਸ ਵਾਸਤੇ ਜਗ੍ਹਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗੀ ਤਦ ਤਕ ਆਫਿਸ ਤਬਦੀਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਕੀ ਮਜਬੂਰੀ ਸੀ ਕਿ ਦਫਤਰ ਅਗਾਂਹ ਦੀ ਥਾਂ ਪਿਛਾਂਹ ਲੈ ਗਏ ਅਗਾਂਹ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ?

ਮੰਤਰੀ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਤਾਂ ਜੋ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸੀ ਦਸ ਦਿਤਾ ਬਾਕੀ ਦੀ ਗਲ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ।

PUMPING SETS

***260. Shri A. Vishwanathan** : Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state the total number of pumping sets in various districts of the State purchased by the Government for pumping out flood water as at present together with the year when these were purchased and the names of the districts to which these were allotted ?

Sardar Lachhman Singh Gill : Nil, so far as Drainage organisation of Punjab Irrigation Branch is concerned.

*Information regarding Revenue Department Flood Section is being collected from all Deputy Commissioners and will be supplied later on.

---

*For past reply to this question please *see* Appendix to this debate page ( ).

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ: ਆਨ ਏ ਪਵਾਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਹਾਊਸ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਜਾਂ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਇਸ ਲਈ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਦਿਤੇ ਜਾਇਆ ਕਰਨ....

ਮੰਤਰੀ: ਐਗਰੀਡ ।

BUILDING OF GOVERNMENT PRIMARY SCHOOL, GARHSHANKAR

***262Shri A. Vishawanathan** Will the Minister for Public works and Education be pleased to state whether the Government is aware of the fact that the building of Government Primary School, Garhshankar has been in a dilapidated condition; if so, since when ?

Sardar Lachman Singh Gill: Yes. Since 1965. The matter to have the building repaired, is being pursued.

श्री ए. विश्वानाथन: क्या मंत्री महोदय बताएंगे कि सन् 1965 के कौन से महीने से स्कुल की इमारत गिरी पड़ी है ?

मन्त्री: 20 7 65 से ।

श्री ए. विश्वानाथन : क्या मंत्री महोदय बताएंगे कि आज कल बच्चे कहां पढ़ रहे हैं जब कि सकूल की जगह पर कुतों ने बच्चे दे रखे हैं और चमगादड़ों ने घौसले बना रखे हैं ?

मंत्री: अगर आप सवाल को देखें तो यह पैदा न होगा । सवाल तो यह है कि:–

"Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state whether the Government is aware of the fact that the building of the Government Primary School, Garhshankar has been in dilapidated condition, if so, since when."

I have replied this question.

श्री ए. विश्वानाथन क्या मंत्री महोदय को पता है कि गढ़शंकर का सकूल खस्ता हालत में है और कब से है ? इन्होंने कहा है कि सन 1965 से है, अगर सन 1965 से है तो क्या इस में बच्चे नहीं पढ़ रहे और अगर पढ़ रहे हैं तो कहां ?

Where is the school ? This School does not constitute the building alone.

ਮੰਤਰੀ: ਮੈਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੀ. ਡਬਲਿਊ. ਡੀ. ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਰਮੰਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ।

श्री ए. विश्वानाथन: इस की मुरम्मत कब कर दी गई थी ?

मंत्री: आप इस के लिए अलग नोटिस देदें तो बता दूंगा ।

श्री ए. विश्वानाथन: आन ए प्वाइन्ट आफ आर्डर, सर । मैं पिछले महीने गढ़ शंकर गया था और इस स्कूल को देखा था इस में कतूरे घूम रहे थे और बच्चे एक एक फरलांग में धर्मशालाओं में पढ़ रहे हैं । तो कौन सी बात ठीक है ?

मंत्री: मैं ने पहले जवाब दे दिया है ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ: ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ: ਜੀ ਹਾਂ, ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ ।

श्री ए. विश्वानाथन: क्या मंत्री महोदय बताएंगे कि उस अफसर के खिलाफ कोई एक्शन लिया जाएगा जिस ने इस बिल्डिंग की मुरमत करने में देरी की है क्योंकि 1965 से यह बिल्डिंग खराब चली आ रही थी और अगर पी. डबल्यू. डी. ने मुरम्मत करनी थी तो क्यों नहीं की गई? इतनी देर करने के लिए उन्हें क्या कोई सजा दी जाएगी ?

ਮੰਤਰੀ: ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦਰਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਮੈਂ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਦੇਰੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਕਿਤੇ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਦੇਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਉਸ ਗਲਤੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

Chaudhri Darshan Singh: It has been stated in the reply that the matter regarding the repair of the school building is under consideration.

Minister: I have stated in my reply as follows—

Yes. Since 1965. The matter to have the building repaired is being pursued.

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

"ਦੀ ਮੈਟਰ ਟੂ ਹੈਵ ਦੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਰੀਪੇਅਰਡ ਇਜ਼ ਬੀਇੰਗ ਪਰਸੂਡ"

ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਜਵਾਬ ਠੀਕ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ: ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਠੀਕ ਹਨ । ਮੁਰੰਮਤ ਪੀ. ਡਬਲਿਊ. ਡੀ. ਨੇ ਕਰਨੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਕਰ ਦਿਉ ਅਤੇ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਕੁਛ ਰਹਿ ਗਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ।

Mr. Speaker: I would request the hon. Minister for Public Works and Education to ask the Department concerned to furnish him full and complete information to enable him to give definite answers.

Minister: All right, Sir.

ANSWER TO STARRED QUESTION LAID ON THE TABLE UNDER RULE 45

AUTOMATIC TELEPHONE SYSTEM FOR PUNJAB

*261. **Shri A. Vishwanathan**: Will the Chief Minister be pleased to state:—

Whether the Government made any recommendations to the Central Government about installing automatic telephonex system in various towns of the Punjab; if so, the date when the said matter was taken up and whether Ludhiana Town was one of them ?

Shri Piara Ram Dhanowali (Labour and Welfare Minister): No. However, the Post and Telegraph Department are planning to install an automatic exchange with 6000 lines for Ludhiana to be commissioned during the current plan.

CALL ATTENTION NOTICES

Mr. Speaker: Now we take up Call Attention Motions.

Call Attention Notice at Serial No. 100 stands in the name of Comrades Jangir Singh Joga, Bhan Singh Bhaura and S. Munsha Singh. One of them may please move it.

Comrade Bhan Singh Bhaura: Sir I beg to draw the attention of the Minister concerned towards the fact that the Temporary Engineers of Irrigation Branch have announced to go on an indefinite Pen-Cum-Tool Down strike w.e.f. 22nd May, 1967. We have learnt that these Engineers were given complete assurance by the Irrigation Minister that their case will be decided and implemented w.e.f. 15th May, 1967 and that no disparity will be left between the pay scales of Engineers of equal qualifications. The same answers were given by the Irrigation Minister to various call atteniion motions raised during the previous session of the Punjab Vidhan Sabha/Parishad.

As the matter is of great public importance and is of the most urgent nature, the Minister for Irrigation and Power should make a statement in the House why the case of the Temporary Engineers is not being settled and why a 1th: Engineers of Punjab P. W. D. are going on indefinite Pen-Cum-Tool Down strike from 22nd May, 1967.

Mr. Speaker: It is admitted. The Minister concerned will please make a statement.

Mr. Speaker: Now we take up Call Attention Notice No. 102 given by Sardar Mohinder Singh Gill.

Sardar Mohinder Singh Gill: Sir, I beg to draw the attention of the Government to a very sad incident that four houses caught fire in Mohalla Guru Nanakpura in Bhatinda City and all the household effects therein were reduced to ashes. The Government should give full information to this House about this heart rending incident, the

extent of loss caused thereby and the relief, if any, given by the Government to the ruined families so far. The Government should also state in the House in clear terms about its proposal to provide immediate relief to the distressed people.

Mr. Speaker: It is admitted. The Minister concerned will please make a statement.

(*Interruptions*)

Mr. Speaker: Order please, order.

Mr. Speaker: Next Call Attention Notice at serial No. 104 is in the name of Dr. Gurcharan Singh.

Dr. Gurcharan Singh: Sir, I beg to draw the attention of the Government to a matter of public importance, namely, the collections being made for the P. T. I. Fund, Admission Fees and Building Fund from the Scheduled Castes and Backward Class students in the Schools and Colleges and would request the Government to state whether it intends to permit such collections in future or discontinue them in view of the present financial circumstances of the people.

Mr. Speaker: It is admitted. The Minister concerned will please make a statement.

ASKING OF A QUESTION ON A STATEMENT MADE BY A MINISTER IN REPLY TO CALL ATTENTION NOTICE NO. 81

ਸਰਦਾਰ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ: ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਇਹ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ (ਬੀ. ਡੀ. ਅਤੇ ਪੀ. ਓ) ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਨੰ: 81 ਦੇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

"ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਸਿਆ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਕ ਵਜ਼ੀਰ ਰੋਜ਼ ਤੀਜੇ ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਬਿਆਨ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਵਿਕਾਸ ਮਹਿਕਮਾ, ਭ ਵ ਬੀ. ਡੀ. ਅਤੇ ਪੀ. ਓ. ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਇਕ ਸਾਲ ਦੇ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਹਥ ਤੇ ਹਥ ਧਰ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹਨ ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਵਿਖਤ ਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਕੋਲੋਂ ਮੱਦਦ ਤੇ ਅਗਵਾਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਢਿਲੀ ਪੈ ਗਈ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਬਿਆਨ ਦੇਵੇ ਕਿ ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਜੋ ਕਰਮਚਾਰੀ ਇਸ ਵਿਥਿਆ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਸਮਸਿਆ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕਣ।"

ਵਜ਼ੀਰ ਮੁਤਲਕਾ ਹੁਣ ਤਕ ਗੋਲ-ਮੋਲ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਸਪਸ਼ਟ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਅੰਡਰ ਕਨਸਿਡਰੇਸ਼ਨ ਕਹਿ ਕੇ ਉਹ ਟਾਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਨਾ ਕਰਨ।

ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਮੰਤਰੀ: ਮੇਰਾ ਜਵਾਬ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਸਾਫ ਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਜੇ ਕੋਈ ਆਖਰੀ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਆਖਰੀ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਦੱਸ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਕਿਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਉਹ ਹਥ ਤੇ ਹਥ ਧਰੀ ਬੈਠੇ ਹਨ।

PAPER LAID ON THE TABLE

Minister for Finance (Dr. Baldev Parkash): Sir I beg to lay on the Table the Thirteenth Annual Report and Accounts of the Punjab Financial Corporation for the year ended on the 31st March, 1966, as required under section 38 (3) of the Financial Corporation Act, 1951.

(*interruptions and noise*)

DEMANDS FOR GRANTS

Mr. Speaker: Please hear now.

There are seven Demands for Grants which are to be discussed and voted today. If the hon'ble Members agree, all these seven Demands will be dicussed together.

Voices: Yes.

Mr. Speaker: If the House agrees, all the seven demands will be deemed to have been read and moved. There are some notices of cut motions to these Demands. These will also be deemed to have been read and moved and can be discussed alongwith the Demands. The hon. Members while speaking may indicate the Demands number on which they would like to raise dicussion. At the end I shall put the cut motions and Demands one by one to the vote of the House.

GOVERNMENT DEMANDS FOR GRANTS

Demand No. 19.—That a sum not exceeding Rs. 5,09,49,800 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 1,69,83,200 already voted on account) in respect of charges under head "31—Agriculture.'

Demand No. 42.—That a sum not exceeding Rs. 61,40,000 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 20,46,660 already voted on account) in respect of charges under head "95—Capital Outlay of Schemes of Agricultural Improvement and Research''.

Demand. No 26.—That a sum not exceeding Rs. 2,25,20,290 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding Rs. 75,06,760 already voted on account) in respect of charges under head "42—Multipurpose River Schemes".

Dmand No. 27.—That a sum not exceeding Rs. 3,94,61,510 be granted to the Governor to defray the chages that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amout of Rs. 1,31,53,830 already voted on account) in respect of charges under head "43—Irrigation, Navigation, Embankment and Drainage Works (Commercial);
"44—Irrigation, Navigation, Embankment and Drainage Works (Non-Commercial)".

Demand No. 28.—That a sum not exceeding Rs. 1,78,10,700 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount Rs. 59,36,910 already voted on account) in respect of charges under head "Charges on Irrigation Establishment."

[Mr. Speaker]

Demand No. 44.—That a sum not exceeding Rs. 6,70,14,260/- be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 2,23,38,090/- already voted on account) in respect of charges under head "98—Capital Outlay on Multipurpose River Schemes."

Demand No. 45.—That a sum not exceeding Rs. 1,88,07,500/- be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 62,69,160/- already voted on account) in respect of charges under head "99—Capital Outlay on Irrigation, Navigation, Embankment and Drainage Works (Commercial)."

DEMAND NO 19.

(31-Agriculture)

1. **Shri Satpal Kapoor**: That the demand be reduced by Re.1/-.

DEMAND NO. 27

[43-Irrigation, Navigation, Embankment and Drainage Works (Commercial)].

1. **Shri Satpal Kapoor**: That the demand be reduced by Re. 1/-

ਸਰਦਾਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦੁਸਾਂਝ: (ਫਿਲੌਰ) : ਜਨਾਬ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੱਜ ਜੋ ਮਸਲਾ ਹਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੈ, ਇਹ ਇਕ ਬੜਾ ਹੀ ਗੰਭੀਰ ਮਸਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਾਲ ਬੜਾ ਹੀ ਗਹਿਰਾ ਅਤੇ ਡੂੰਘਾ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਸੰਕਟ ਇਕ ਐਸਾ ਸੰਕਟ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਅੱਜ ਸਾਰਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਭਿਆਨਕ ਖਬਰਾਂ ਬਿਹਾਰ ਤੋਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ 10 ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਐਸੇ ਲੋਕ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦੀ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਦੇ ਵਿਚ ਮੁਬਤਲਾ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਖੁਰਾਕ ਸੰਕਟ ਹੈ। ਅੱਜ ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਥੁੜ੍ਹ ਦਾ ਹਊਆ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦਾ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਕਾਰ ਉਤੇ ਬੜਾ ਭੈੜਾ ਅਸਰ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਕ ਭਾਰੀ ਅਤੇ ਭੱਦਾ ਰੀਫਲੈਕਸ਼ਨ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਤੇ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਅਨਾਜ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਹਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗਰੋ ਮੋਰ ਫੂਡ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਅਸੀਂ ਭਰਪੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ। ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਮੁਆਮਲੇ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਹਾਲਤ ਐਸੀ ਹੈ ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਸ਼ਾਇਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:—

ਨਾ ਕਿਸੀ ਕੀ ਆਂਖ ਕੀ ਨੂਰ ਹੂੰ,
ਨਾ ਕਿਸੀ ਕੇ ਦਿਲ ਕਾ ਕਰਾਰ ਹੂੰ
ਜੋ ਕਿਸੀ ਭੀ ਕਾਮ ਨਾ ਆ ਸਕਾ,
ਮੈਂ ਵਹੋ ਇਕ ਮੁਸ਼ਤ ਗੁਬਾਰ ਹੂੰ!

(ਤਾੜੀਆਂ)

ਇਹ ਮਸਲਾ ਕਿਸੇ ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਕੌਮ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ। ਦਿਹਾਤਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਭੈੜੀ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਸਹੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ

ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਮਰਹੂਮ ਸ੍ਰੀ ਮਤੀ ਸਰੋਜਨੀ ਨਾਈਡੋ ਨੇ ਕਦੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ real India lives in the villages ਉਹ ਠੀਕ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ । ਇਥੇ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਮੇ ਵਸਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਅਨਾਜ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦਾ ਵੀ ਅਖਾਣ ਹੈ ਕਿ ਉਤਮ ਖੇਤੀ ਮਧ ਬਿਉਪਾਰ ਨਖਿੱਧ ਚਾਕਰੀ ਭੀਖ ਨਦਾਰ । ਇਹ ਉਹ ਉਤਮ ਖੇਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਮੇ ਨੂੰ ਮੁਖਾਤਬ ਕਰਕੇ ਇਕ ਵਾਰ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚਾਚਾ ਸਰਦਾਰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ "ਪਗੜੀ ਸੰਭਾਲ ਜੱਟਾ, ਪਗੜੀ ਸੰਭਾਲ ਓਏ" ਜੇ ਜੱਟ ਦੀ ਪਗੜੀ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਹੈ । ਜੇ ਪਗੜੀ ਉਸ ਦੀ ਕੱਛ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਬਦਬਖਤੀ ਅਤੇ ਅਧੋਗਤੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ । ਇਸ ਲਈ ਤੁਹਾਡੇ ਰਾਹੀਂ ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਅਨਾਜ ਦੀ ਉਪਜ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੀ ਉਨਤੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਜਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੀਆਂ ਉਨਤੀ ਦੀਆਂ ਜਿਤਨੀਆਂ ਵੀ ਸਕੀਮਜ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟਾਪ ਮੋਸਟ ਪ੍ਰਾਇਰਟੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਯੋਰੁਪ ਕਿਉਂ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੈ ? ਉਹ ਇਸ ਲਈ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਰੈਵੋਲਿਊਸ਼ਨ ਆਇਆ । ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੇ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਸੰਜੀਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਇਕੋ ਹੀ ਇਲਾਜ ਹੈ ਕਿ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਰੈਵੋਲਿਊਸ਼ਨ ਇਥੇ ਆਵੇ । ਇਥੇ ਜ਼ਰਾਇਤੀ ਇਨਕਲਾਬ ਆਵੇ ਤਦ ਹੀ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਕੁਰੱਹਵਾਈ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਬਾਹਰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਅਤੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੈ । ਬਾਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੇਸ਼ਤਰ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਕਣਕ ਮਾਰਕਿਟ ਵਿਚ ਆਵੇ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਅਰਸਾ ਫੈਸਲਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਭਾਅ ਕੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮੇਰੇ ਇਕ ਮੋਹਤਰਿਮ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਥੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਅ ਮਿਥਨੇ ਪਬਲਿਕ ਮੁਫ਼ਾਦ ਦੇ ਮੁਨਾਫ਼ੀ ਹਨ ਔਰ ਇਕ ਰਾਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗੁਜ਼ਰੀ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਹੀ ਦਿਨ ਦੂਸਰੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਅ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 72 ਔਰ 85 ਰੁਪਏ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਤੈ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਗੱਲ ਜਿਹੜੀ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਪਬਲਿਕ ਮੁਫ਼ਾਦ ਦੇ ਮੁਨਾਫ਼ੀ ਸੀ ਦੂਸਰੇ ਹੀ ਦਿਨ ਦੂਸਰੇ ਵਜ਼ੀਰ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਪਬਲਿਕ ਮੁਫ਼ਾਦ ਦੇ ਅਨਕੂਲ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਈ ? ਇਹ ਬਾਇਸੇ ਹੈਰਤ ਬਾਤ ਹੈ, ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਈ । ਮੈਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਥੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਭੁੱਲ ਭੁਲੇਈਆਂ ਖੇਡੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਇਹ ਕਿਸਾਨੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਬੜਾ ਮਜ਼ਾਕ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਬੜੀ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਣਕ ਦਾ ਭਾਅ ਕਮ ਅਜ਼ ਕਮ 90 ਰੁਪਏ ਕੁਇੰਟਲ ਮਿਥਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਕਹੋਗੇ ਕਿ ਕਨੱਜ਼ਿਊਮਰ ਕੀ ਕਰੇ ? ਉਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚੋਂ 25 ਰੁਪਏ ਕਵਿੰਟਲ ਦਾ ਖਸਾਰਾ ਆਪ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ 65 ਰੁਪਏ ਕਵਿੰਟਲ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਦੇਵੇ । (ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਤਾੜੀਆਂ) ਇਹੀ ਇਸ ਮਸਲੇ ਦਾ ਸਹੀ ਹੱਲ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਇੰਸੈਨਟਿਵ ਮਿਲੇਗਾ ਔਰ ਉਹ ਗੰਦਮ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗਾ । ਅਸੀਂ ਉਸ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਜਿਹੜਾ ਅਨਾਜ ਦੀ ਕੋਠੀ ਹੈ । ਅਗਰ ਪੰਜਾਬ ਕਣਕ ਪੈਦਾ ਕਰਨੋਂ ਹਟ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਾਕੀ ਦੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ਉਹ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਵੇਂ ਅਧਰੰਗ ਮਾਰਿਆ ਸਰੀਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਉਹ ਸੂਬਾ ਹੈ

[ਸਰਦਾਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦੁਸਾਂਝ]
ਜਿਹੜਾ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅੰਨ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਨ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਅਨ ਔਰ ਜਨ ਨਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਨਾਂ ਕੇਵਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਿਕਿਉਰਿਟੀ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਵੇ ਬਲਕਿ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਦੇਸ਼ ਭੁੱਖਾ ਮਰ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਇੰਸੈਨਟਿਵ ਦੇਣ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਮਾਕੂਲ ਗੱਲ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਕਣਕ ਦਾ ਭਾਅ 90 ਰੁਪਏ ਕਵਿੰਟਲ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਬੁਧੀਰਾਜੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੱਜਨ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਣਕ ਦਾ ਭਾਅ 90 ਰੁਪਏ ਕਵਿੰਟਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਥੇ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਭਰਾ ਬੈਠੇ ਹਨ ਇਧਰ ਵੀ ਬੈਠੇ ਹਨ ਔਰ ਉਧਰ ਵੀ ਬੈਠੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਾਂ ਦਾ ਹਾਊਸ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਥੇ ਕਿਸਾਨ ਭਰਾ ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਹਨ, ਜੇ ਆਪਣੇ ਅਹਿਦੇ ਹਕੂਮਤ ਵਿਚ 90 ਰੁਪਏ ਕਵਿੰਟਲ ਭਾਅ ਨਹੀਂ ਮਿਥ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਯਾਦ ਰਖੋ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਉਠ ਜਾਏਗਾ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਲੋਂ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਵਡੀ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਅਤੇ ਧਰੋਹ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਸਿੰਗਲ ਸਟੇਟ ਫੂਡ ਜ਼ੋਨ ਬਣਿਆ । ਕਿਤਨੀ ਹੈਰਾਨਗੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰਿਆਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਮੰਗਵਾਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਅ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ—ਬੰਬਈ, ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ, ਮਦਰਾਸ ਆਦਿ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਲੇਕਨ ਉਸ ਦੀ ਕਣਕ ਉੱਕਾ ਹੀ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ—ਉਸ ਉਤੇ ਪੂਰੀ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਾਅ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਇਹ ਪਾਬੰਦੀ, ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਾਰਨਿੰਗ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਮਜ਼ਾਕ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਵਕਤ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਸਮਗਲਿੰਗ ਦਾ ਖਤਰਾ ਇਕੋ ਪਾਸੇ ਸੀ ਹੁਣ ਹਰਿਆਣਾ ਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਦੀ ਇਤਨੀ ਵਡੀ ਸਰਹਦ ਉਤੇ ਸਮਗਲਿੰਗ ਹੀ ਸਮਗਲਿੰਗ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਖਬਰਾਂ ਅਤੇ ਇਤਲਾਹਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਜੋ ਸੂਰਤੇ ਹਾਲਾਤ ਹੈ ਇਹ ਅਤਿਅੰਤ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਹੈ ਔਰ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਉਪਾ ਕਰਨਾ ਉਸ ਤਰਫ਼ ਮੇਰੇ ਜਿਹੜੇ ਵੀਰ ਟਰੇਜ਼ਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਉਤੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਜ਼ਿਮੇਦਾਰੀ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਇਸ ਲਈ ਲਿਆ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਹੈ—ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਹੈ । ਅਗਰ ਕਿਸਾਨ ਮਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਪੰਜਾਬ ਮਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਮਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਭਵਿੱਖਤ ਸੁਰਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ । ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀਦਾਸ ਟੰਡਨ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿਤਾ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਿਲਫਰਜ਼ ਪਿੱਛੇ ਕੋਈ ਗਲਤ ਗਲ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਕਿਉਂ ਗਲਤ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਦਰੁਸਤ ਗੱਲ ਕਰੋ । ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਮੇਨੀਆ ਅਤੇ ਫੋਬੀਆ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸਿੱਧੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਦੂਸਰੇ ਸੱਜਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਸ ਕੇ ਅਪਣਾ ਜੀ ਪਰਚਾਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਨੈਗੇਟਿਵ ਅਪਰੋਚ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜੇ ਉਲਝੇ ਹੋਏ ਮਸਾਇਲ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਮਾਰਫ਼ਤ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਲੋੜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ

ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਨੂੰ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ । ਲੇਕਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿਵੇਂ ਜਾਵੇ ? ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ 8 ਔਰ 9 ਫੀ ਸਦੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕਰਜਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵਡੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਲਗਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ—ਜਿਹੜੇ ਕਾਫੀ ਸਾਰਾ ਰੁਪਿਆ ਹੜਪ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ--ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ $3\frac{1}{2}$ ਫ਼ੀ ਸਦੀ ਸੂਦ ਉਤੇ ਕਰਜ਼ਾ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿੱਧੀ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੈ । ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਸੂਦ ਦੀ ਸ਼ਰਾਹ ਵਿਚ ਗੈਪ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਮਗਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਵਾਕਈ ਅਸਾਂ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਅਨਾਜ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਉਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸੂਦ ਦੀ ਸ਼ਰਾਹ ਜਿਹੜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਲਈ ਹੈ ਇਹ "ਵਾਈਸ ਵਰਸਾ" ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਯਾਨੀ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਤਿੰਨ ਫ਼ੀਸਦੀ ਸੂਦ ਤੇ ਅਤੇ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ ਨੂੰ ੯ ਫ਼ੀਸਦੀ ਸੂਦ ਤੇ ਤੇ ਕਰਜ਼ਾ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਅਗਰ ਇਹ ਗੌਰਮੈਂਟ ਕੋਈ ਐਸੀ ਗੱਲ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਦ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਮਝਾਂਗੇ ਕਿ ਕੋਈ ਇਨਕਲਾਬ ਆਇਆ ਹੈ ਵਰਨਾ ਕੇਵਲ ਇਨਕਲਾਬ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿ ਦੇਣ ਨਾਲ ਇਨਕਲਾਬ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਜੋ ਮਸਲੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਮਸਲਾ ਪਾਣੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ । ਪਾਣੀ ਇਕ ਤਾਂ ਨਹਿਰਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪੰਪਿੰਗ ਸੈਟਾਂ ਦੁਆਰਾ । ਨਹਿਰਾਂ ਉਤੇ ਉਸ ਦੀ ਅਪਣੀ ਕਮਾਂਡ ਨਹੀਂ ਉਹ ਖ਼ੁਦ ਮੁਖਤਿਆਰ ਨਹੀਂ । ਨਹਿਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਝਗੜਿਆਂ ਖਾਤਰ ਜੱਟਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਜਵਾਨੀਆਂ ਕਤਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਔਰ ਇਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੁਸ਼ਤ ਦਰ ਪੁਸ਼ਤ ਐਸੇ ਝਗੜੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਤਲ ਦਰ ਕਤਲ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤਕ ਤੁਰੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਦੂਸਰਾ ਸਾਧਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਪਿੰਗ ਸੈਟ ਔਰ ਟਿਊਬਵੈਲ ਮੁਹੈਯਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ । ਅਗਰ ਉਹ ਟਿਊਬਵੈਲ ਲਗਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਉਸ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛਡਦੇ । ਸਾਰੇ ਭਰਾ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਉਹ ਸੌ ਸੌ, ਦੋ ਦੋ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਨਾ ਲੈ ਲੈਣ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਇਹ ਜੋ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਿਲਸਲੇ ਵਿਚ ਭਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ, ਇਸ ਦਾ ਤਦਾਰਕ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜੋ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਹੈ ਫੌਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਬੜਾ ਦੁਖੀ ਹੈ । ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੂਸਰੀ ਫ਼ਿਤਰਤ ਬਣ ਗਈ ਹੋਈ ਹੈ । ਚੀਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਦ ਇਨਕਲਾਬ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਚੀਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜ਼ੋਰਾਂ ਤੇ ਸੀ । ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਸੀ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੂਸ ਵਿਚ ਅਗਰ ਇਨਕਲਾਬ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਥੇ ਜ਼ਾਰ ਸ਼ਾਹੀ ਗਲਤ ਲੀਹ ਤੇ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਥੇ ਵੱਢੀ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਆਦਤ ਬਣ ਗਈ ਹੈ । ਇਸ ਆਦਤ ਵਿਚ ਇਕ ਵਿਸ਼ਿਅਸ ਸਰਕਲ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ । ਵੱਢੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਢੀ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੋਨੋ ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਨਹੀਂ, ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਜਦ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੌਸਲਾ ਸ਼ਿਕਨੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਉੱਚਾ ਸਿਰ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦੇ । ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ । ਦੂਜੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ ਫ਼ਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਹੈ । ਅਜ ਖਾਦ ਦੀ ਕੀਮਤ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਛੂਹ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਬਲੈਕ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਹ ਇਕ ਮੰਨੀ ਪਰਮੰਨੀ ਸਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨ

[ਸਰਦਾਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦੁਸਾਂਝ]

ਵਧ ਖਾਦ ਪਾਉਗੇ ਉੱਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਖਾਦ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਫੈਕਟਰੀ ਲਗਾਈ ਜਾਏ, ਜਿਸ ਲਈ ਕਾਂਗਰਸ ਬੈਂਚਾਂ ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਜ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਖਾਦ ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ B.D.O. ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਖਾਦ ਪਾਉਣੀ ਠੀਕ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਕਿਸਾਨ ਜਾਗਰਤ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ ਉਹ 'ਹਾਏ ਖਾਦ' ਹਾਏ ਖਾਦ' ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਲੇਕਨ ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਦ ਮੁਯੱਸਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਜੋ ਇਥੇ ਇਕ ਖਾਦ ਦੀ ਫੈਕਟਰੀ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਚਲੇਗਾ ਬਲਕਿ ਇਕ ਫੈਕਟਰੀ ਹੋਰ ਲਗਾਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਖਾਦ ਮਹਿੰਗੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਮਹਿੰਗੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਨਾਯਾਬ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜੀ ਗਲ ਜੋ ਮੈਂ ਕਹਿਣੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਰਤੀ ਦਾ ਸਰਵੇ ਯਾਨੀ ਸਰਵੇਖਣ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਸਲਨ ਇਕ ਖਾਦ ਦੋਆਬੇ ਦੀ ਧਰਤੀ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੀ ਮਾਲਵੇ ਦੀ ਧਰਤੀ ਲਈ ਤੇ ਤੀਜੀ ਮਾਝੇ ਦੀ ਧਰਤੀ ਲਈ। ਹਰ ਧਰਤੀ ਦੀ ਵਖੋ ਵਖ ਨੌਈਅਤ ਹੈ। ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਕੰਮ ਸਿਰਫ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਕਾਗਜ਼ ਦੇਖਦੇ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆਕੇ, ਖੇਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਕਿਸਾਨ ਨਾਲ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਮੋਢਾ ਜੋੜ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਤਸਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਤੀ ਦਾ ਸਰਵੇਖਣ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਖਾਦ ਦੀ ਤਕਸੀਮ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਚੌਥੀ ਗਲ ਹੈ ਕਪਾਹ, ਗੰਨਾ ਆਦਿ ਫ਼ਸਲਾਂ ਨੂੰ ਲਗਣ ਵਾਲੇ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਬਾਰੇ। ਇਹ ਕੀੜੇ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਹਨ ਕੀੜੇ ਮਾਰ ਦਵਾਈਆਂ। ਅਗਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਮਿਕਦਾਰ ਵਿਚ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਦੇ ਡਿਪੂਆਂ ਤੇ ਕੀੜੇ ਮਾਰ ਦਵਾਈਆਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤਾਂ ਇਹ ਗਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜ਼ਰਾਇਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਸੰਗੇਮੀਲ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮਗਰ ਇਹ ਦਵਾਈਆਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ, ਕਮ ਅਜ਼ ਕਮ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ। ਇਸ ਦਾ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਨੂੰ ਅਗਰ ਇਕ ਇਨਡਸਟਰੀ ਤਸੱਵਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਦ ਹੀ ਇਹ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਿਚ ਜਿੰਨੇ ਟ੍ਰੈਕਟਰਜ਼ ਹਨ ਰਫਲੀ ਸਪੀਕਿੰਗ (roughly speaking), ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ 2/3 ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਪਾਸ ਹੈ। ਇਹ ਐਸਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਜਿਥੇ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੀ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਤੇ ਮੁਮੈਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਮਿੰਟਗੁਮਰੀ, ਲਾਇਲਪੁਰ ਅਤੇ ਸਰਗੋਧਾ ਆਦਿ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਨੂੰ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਹ ਬਾਰਾਂ ਵਸਾਈਆਂ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਉਹ ਤਾਂ ਉਧਰ ਰਹਿ ਗਈਆਂ, ਹੁਣ ਪੀਲੀਭੀਤ ਦੀ ਗਲ ਕਰੋ (Those have been left over on that side. Now we should talk of Pilibheet)

ਸਰਦਾਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦੁਸਾਂਝ : ਮੈਂ ਇਹਿ ਦੂਸਰਾ ਫਿਕਰਾ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸਾਂ । ਆਪ ਦਾ ਮਸ਼ਕੂਰ ਹਾਂ, ਆਪਨੇ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ । ਅਜ ਅਗਰ ਅਲਵਰ ਸਟੇਟ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਯੂ.ਪੀ. ਦੇ ਖਾਦਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ, ਜੋ 15 ਮੀਲ ਚੌੜਾ ਅਤੇ 200 ਮੀਲ ਲੰਬਾ ਹੈ, ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਦੂਜਾ ਲੁਧਿਆਨਾ ਜਾਂ ਫ਼ੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਆਬਾਦ ਹੈ, ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਹੈ । ਮੇਰਾ ਇਹ ਦਾਵਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਇਨਸੈਨਟਿਵ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਿਆਤ ਮੁਹੈਯਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਹ ਮੁਲਕ ਜੇ ਅਜ ਕਦੇ ਇਕ ਮੁਲਕ ਅਗੇ ਤੇ ਕਦੇ ਦੂਜੇ ਅਗੇ ਕਾਸਾਏ ਗਦਮੀ ਫੜ ਕੇ ਕਣਕ ਮੰਗਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸੂਰਤੇ ਹਾਲ ਮਿਟ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਸਾਨ ਹੀ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਨੂੰ ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਮਹਾਜ਼ ਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਆਤਮ ਨਿਰਭਰ ਅਤੇ ਸਵੈਭਰਪੂਰ ਬਨਾਉਣ ਦੀ ਅਹਿਲੀਅਤ ਰਖਦਾ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ! (Hear hear)

ਸਰਦਾਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦੁਸਾਂਝ : ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੀ ਡੂੰਘਿਆਈ ਤੋਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਕੋਈ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਰਿਕਸ਼ਾ ਪੁਲਰਜ਼ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਹੈ, ਟਾਂਗਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਜਰਨਲਿਸਟ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਮੇ ਜਥੇਬੰਦ ਹਨ । ਮੈਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਪਰ ਕਿਸਾਨ ਜੋ ਅੰਨਦਾਤਾ ਹੈ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਮਾਲਕ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹਾਂਗਾ ਪਰ ਜੋ ਰਾਜ਼ਕ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਕੁਝ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਵਿੰਗ ਤੇ ਕਿਸਾਨ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਦੀ ਕਾਰਕਰਦਗੀ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਸਮੁਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਜਥੇਬਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਕਿ ਉਹ ਖਮਿਆਜ਼ਾ ਭੁਗਤ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਜੋ ਫਿਗਰ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਦਿਵਾ ਸਕਦਾ ਪਰ ਮੇਰਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਕਤ 4,000 ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਬੇਕਾਰ ਪਏ ਹਨ ਜੋ ਮੁਰੰਮਤ ਤਲਬ ਹਨ । ਅਗਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟ੍ਰੈਕਟਰਾਂ ਦੀ ਰੀਪੇਅਰਜ਼ ਲਈ ਕੋਈ ਫੈਕਟਰੀ ਜਾਂ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਬਲਕਿ ਤਸੀਲ ਲੈਵਲ ਤੇ ਇਹ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਕਾਇ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਸਪੇਅਰ ਪਾਰਟਸ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਰਿਣ ਹੋਵੇਗਾ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦਾ ਇਕ ਇਕ ਸੈਕੰਡ ਬੜਾ ਕੀਮਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਇਹ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਡੀਫੈਂਸ ਲਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਕ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਪੁਤਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਮੈਨੂੰ ਫ਼ਖਰ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਜ਼ਬਾਨ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਨ ਲਈ ਖੁਲ੍ਹ ਰਹੀ ਹੈ । ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਜੋ ਦੂਸਰੀ ਤਰਫ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਈਸ਼ਵਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਇਹ ਜੋ ਗੁਜ਼ਾਰਸ਼ਾਤ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਤਾਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਕਾਇਆ ਪਲਟ ਸਕੇ ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇੱਕ ਸੱਜਨ ਨੇ ਕੁਝ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਜ਼ਮੂਨ ਨਾਲ ਤੱਲਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਇਸੇ ਗੱਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਫਲਾਂ ਪਾਰਟੀ ਬੁਰੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਕਾਂਗਰਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਜਮਾਤ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਪਿਛਲੇ 20 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ—ਮੈਂ ਤਫਸੀਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ—ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ, ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਅਤੇ ਸੈਕੂਲਰਿਜ਼ਮ ਜਿਹੀਆਂ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਵੈਲੀਊਜ਼ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਕਾਬਲੇ ਕਦਰ ਕੀਮਤਾਂ

[ਸਰਦਾਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦੁਸਾਂਝ]

ਹਨ। ਮੇਰੇ ਫ਼ਾਜ਼ਲ ਦੋਸਤ ਸ੍ਰੀ ਸਭਰਵਾਲ ਜੀ ਨੇ ਬੜੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ ਚੌੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੇ ਮੁਬਾਰਕ ਤੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਇਥੇ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਹੀ ਯਾਦ ਨਾ ਆਵੇ।
(* * * * * * * *
* * * * * * *
* * * * * * *)

(*Voices of shame, shame from Opposition Benches*)

Mr. Speaker : These remarks have nothing to do with the Demands for Grants under discussion, These may, therefore, be expunged from the record of the proceedings of the House.

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤ੍ਰੀ : On a point of order, Sir, ਅੱਜ ਬਹਿਸ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਬਾਰੇ ਹੈ .. ..

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਹੈ। (I have already given my ruling.)

ਸਰਦਾਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦੁਸਾਂਝ : ਜਨਾਬ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰਾ ਕਦੇ ਮਨਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਗਿਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਾਂ ਜੋ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਾਊਸ ਦਾ ਵਕਾਰ ਬੁਲੰਦ ਹੋਵੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸ਼ੀਸ਼ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਕੰਕਰ ਨਹੀਂ ਸੁਟਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੱਟ ਨੂੰ ਤਕੜਾ ਕਰੋ ਤਾਕਿ ਇਹ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਵਿਸ਼ਵਾਨਾਥਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਅਯੂਬ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਨਜ਼ਰ ਕਰਨ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਤੋੜ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਜੇਕਰ ਜੱਟ ਨੂੰ ਮਖਣ ਖਾਣ ਨੂੰ ਮਿਲੇ, ਦੁਧ ਪੀਣ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਪੈਸੇ ਹੋਣ 10 ਜਾਂ 12 ਏਕੜ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਮੁਲਕ ਜੁਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਇਸ ਵਲ ਕੈਰੀ ਅੱਖ ਕਰਕੇ ਵੇਖਣ ਦੀ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜੱਟ ਵਿਚ ਤਾਕਤ ਹੈ ਵੈਰੀ ਦੀ ਅੱਖ ਕੱਢਣ ਦੀ (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) ਵੈਰੀ ਦੀ ਬਾਂਹ ਤੋੜ ਸਕਣ ਦੀ। ਇਥੇ ਜੱਟ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਸੋਚਣ ਵਾਲਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮੈਂ ਗਿਲ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਜੱਟ ਲਈ ਸੋਚਣ। (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) ਜੱਟ ਦੀ ਗਲ ਨੂੰ ਮਜ਼ਾਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸਗੋਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਸੂਬਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੂਬਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਅਗਰੀਕਲਚਰ ਬਾਰੇ ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਆਉਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰ ਜੋੜ ਕੇ ਵਿਚਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਦਿਲੋਂ ਯਤਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਮੈਂ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਬਾਰੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਸਹਿਤ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵੇਗੀ। (ਵਿਘਨ)

10.0 a.m.

**Note.—Expunged as ordered by the Chair.*

PERSONAL EXPLANATION BY SHRI PRABODH CHANDRA

Shri Prabodh Chandra Sir, I want to say a few words on a point of personal explanation.

जनाब वाली, कल मेरी गैर हाज़री में सरदार गुरनाम सिंह ने दो-तीन बातें बिलकुल गलत और बेहूदा इस्तेमाल की हैं ..(विघ्न)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਲਫ਼ਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕੀਤੇ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣੇ ਚਾਹੀਦੇ । (He did not use such words and the hon. Member should also have avoided their use).

श्री प्रबोध चन्द्र : कल जब इन्होंने इस तरह के अल्फाज़ इस्तेमाल किए तो आप ने इन्हें नहीं रोका । खैर, मैं लफज़ बेबुनियाद इस्तेमाल कर देता हूं । (विघ्न) इन्होंने एक तो मेरे बारे में यह कहा कि कई बार मैं ने अस्तीफा देने की धमकी दी लेकिन अस्तीफा नहीं दिया । मैं यह कहना चाहता हूँ कि मैं ही सारे भारत में अकेला शखस हूँ कि जिस ने असूल की बिना पर चीफ पार्लियामैंन्ट सैक्रेट्री, स्पीकरशिप और मिनिस्ट्री को लात मार दी और छोड़ दिया लेकिन इन की तरह से नहीं कि 6 अप्रैल को हाऊस ने इन्हें ठुकरा दिया लेकिन फिर भी गद्दियों पर गोंद लगा कर बैठे हैं (प्रशंसा)

फिर इन्होंने कहा कि मैं ने जो परसनल प्रापर्टी का हिसाब-किताब दिया है वह गलत है । इस के बारे में मैं यह कहना चाहता हूँ कि मेरा तमाम हिसाब-किताब सरकार के पास पड़ा है और अगर इस में एक पाई की भी गलती हो तो हाऊस जो सज़ा चाहे मुझे दे, मैं उसे मन्जूर करूंगा ।

फिर यह कहा गया कि गुरदासपुर की कोठी के बारे में । मैं डाक्टर बलदेव प्रकाश और श्री बलरामजी दास टंडन को साथ ले गया कि इन से अपने हक में सर्टिफिकेट ले लूं । लेकिन वहां जा कर एक परसैंट की भी गलती नहीं थी । तो मैं यह चाहता हूँ कि इस तरह की गलत बातों का जिक्र इस तरह से करने से इनको रोक देना चाहिए । इनका जो कच्चा चिट्ठा है मैं ने गवर्नर के एड्रेस पर बोलते हाऊस के सामने रखा था ।

तीसरी बात यह कही गई कि मैं ने 25 हज़ार रूपया काशमीर के चीफ मिनिस्टर को दिया क्योंकि मेरे रूट-परमिट जम्मू के कैंसल हो चुके थे और उनकी अपील काशमीर सरकार के पास थी उसे मन्जूर करवाना था । इस तरह की शर्मनाक बात और क्या हो सकती है कि एक दूसरी स्टेट के चीफ मिनिस्टर पर इलज़ाम लगाए जाएं । यह रुपया मैं ने नहीं दिया पंजाब सरकार ने 25 हज़ार रूपया प्राइम मिनिस्टर आफ इन्डिया को, 25 हज़ार होम मिनिस्टर को, 25 हज़ार एजूकेशन मिनिस्टर को और 25 हज़ार काशमीर सरकार की फौजियों के बच्चों की

[श्री प्रबोध चन्द्र]

इमदाद के लिए दिया जिन बच्चों के मां बाप लड़ाई में मारे गए थे। इन्हें इस तरह इस ईवान का सहारा ले कर इस तरह के अल्ज़ाम नहीं लगाने चाहिएं। अगर यह अल्ज़ाम इस हाउस के बाहर मुझ पर लगाते तो कल के जज को आज मुलज़िमों के कटहरे में ला कर खड़ा कर दिया जाता।

फिर यह कहा गया कि मज़हबी जनून और जज़बात की बिना पर कुछ बातें पंजाब में मैंने करवाईं। यहां पर हिन्दी और हिन्दू का नाम लिया गया लेकिन मैं इन्हें बताना चाहता हूँ कि मैं इस तरह के माहौल में नहीं पला, न इस तरह की कभी कोशिश की है कि सियासत में किसी मज़हब को सामने रख कर बात कोई करूं। यह ठीक बात नहीं थी।

पांचवां अल्ज़ाम यह लगाया कि प्रबोध, श्री मोहन लाल और राड़ेवाला जा कर दुराहे से बदमाशों को लाए कि मिनिस्टरों की पगड़ी उतरवानी है। अगर एक आदमी भी हमारा वाकिफ बता दे जो यह कहे कि हम वहां पर गए या हमें वहां पर देखा गया तो जो सज़ा दें मैं लेने को तैयार हूँ। इन के मन में डर है, इस लिए इन्होंने कहा है। (* * * * * * *)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ (ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ) : [* * * * * * * *] (ਵਿਘਨ)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਰੀਮਾਰਕਸ ਐਕਸਪੰਜ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ। (These remarks should be expunged.) (*Interruptions*)

PERSONAL EXPLANATION BY COMRADE SAT PAL KAPUR

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ। ਕਲ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਕਰੀਰ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਮੇਰੇ ਤੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਇਆ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਇਹ ਇਲਜ਼ਾਮ ਝੂਠਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਸੀ. ਐਮ. ਸਾਹਿਬ ਨੇ 13 ਅਪ੍ਰੈਲ ਦਾ ਵਾਕਿਆ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸੀ.ਐਮ. ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਇਸ ਲਈ ਨਾਰਾਜ਼ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਕਰਾਣ ਲਈ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਨ ਗਿਆ ਸਾਂ। ਕਦੇ ਇਹ ਵਾਕਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ (ਵਿਘਨ)।

Mr. Speaker : He is not a Magistrate. (*Interruptions*)

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤ੍ਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਐਸਾ ਕੋਈ ਫਿਕਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਵੇਖ ਲਉ ਉਂਗਲ ਦੇਣੀ ਬੜੀ ਸੌਖੀ ਹੈ। (ਵਿਘਨ)

*Expunged as ordered by the Chair.

ਕੁਝ ਮਾਨ ਯੋਗ ਮੈਂਬਰ : ਇਨਾਂ ਨੂੰ ਕਹੋ ਇਹ ਲਫ਼ਜ਼ ਵਾਪਿਸ ਲੈਣ ।

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤ੍ਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ) : ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਮਹਿਨੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਦਿਸਦੇ ਹਨ । ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਮਹਿਨੇ ਨਾ ਸੋਚੋ । ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਕਿਸ ਨੀਅਤ ਨਾਲ ਕਹੇ ਹਨ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚਣ ਲਗ ਪਏ ਹੋ । (ਹਾਸਾ)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਸ ਦੇ ਕਈ ਮਹਿਨੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ । (It has a number of meanings).

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮੁਆਮਲੇ ਤੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗਲਤ ਫਹਿਮੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਉਹ ਪੁਰਾਣਾ ਰੀਕਾਰਡ ਕਢਵਾ ਕੇ ਵੇਖਣ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਕਰੀਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਜ਼ਮਾਨਤ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਸੀ ਮੈਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਨਹੀਂ ਲਈ । ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਰੀਕਾਰਡ ਰਾਹੀਂ ਤਸਲੀ ਕਰਨ ਫੇਰ ਏਥੇ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਏਥੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਵਾਸਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਸ਼ਖਸ਼ ਦੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਚੈਲੰਜ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਬਲਕਿ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸੈਕਰੀਟੇਰੀਏਟ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਰਹੇ ਸੀ ਮੈਨੂੰ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਮਿਲ ਗਏ । ਸਾਡੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਹੋਈ । ਫੇਰ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੁਣਾਓ ਸਾਡੀ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਪਬਲਿਕ ਤੇ ਕੀ ਰੀਐਕਸ਼ਨ ਹੈ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਇਤਨਾ ਹੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਰੀਐਕਸ਼ਨ ਤਾਂ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਇਕ ਐਮ.ਐਲ.ਏ. ਤੇ ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਕੇ ਕੇਸ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਲਾਤ ਇਹੋ ਜੇਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਐਮ.ਐਲ.ਏ. ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਖਾਤਰ ਕਿਧਰੇ ਮਫਰੂਰ ਹੀ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਹਥ ਹੀ ਨਾ ਆਵੇ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਾ ਕਰੋ । ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੇਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਠੀ ਗਿਆ । ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ [* * *] ਤਰੀਕਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਹਨ, ਮੇਰੀ ਐਸੀ ਹਰਗਿਜ਼ ਨੀਅਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਵਾਂ, ਪਰ ਜੋ ਤਰੀਕਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ ਇਹ [* * * * * * *] ਤਰੀਕਾ ਹੈ ।

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ) : On a point of order, Sir. ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਬਦ [* * *] ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਸਤਪਾਲ ਜੀ ਕਪੂਰ ਵਲੋਂ ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਇਹ ਅਨਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਹਨ । These should be expunged.

---

*Expunged as ordered by the Chair.

Mr. Speaker : All these remarks should be expunged.

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : [* * * * *]

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : [* * * * *]

Mr. Speaker : ਇਹ ਐਕਸਪੰਜ ਕਰ ਦਿਉ (All these remarks should be expunged.)

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਮੈਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਦੋ ਲਵਜ਼ [* * *] ਦੇ ਕਹੇ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਕਸਪੰਜ ਕਰਵਾ ਦਿਤੇ ਪਰ ਉਹ ਖ਼ੁਦ ਹੁਣ ਹਾਊਸ ਵਿਚ [* * *] ਅਤੇ ਹੋਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਪਏ ਹਨ

(ਸ਼ੋਰ, ਵਿਘਨ)

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਬਿਜ ਲਾਹ ਦਿਆਂਗਾ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਮੇਹਰਬਾਨੀ ਕਰਕੇ ਖਾਮੋਸ਼ ਹੋਣ (I would request Sardar Gurcharn Singh and Shri Prabodh Chander to please keep quiet.)

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਤੁਸੀਂ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਸੁਣ ਹੀ ਲਿਆ ਹੈ ਏਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ [* * *] ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਹੋ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੀ ਐਕਸਪੰਜ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਫੇਰ ਕਿਉਂ ਰੀਪੀਟ ਕਰਦੇ ਹੋ । (You are all educated persons. It does not behave anybody to use such remarks. Why do you repeat them when all such remarks have already been expunged ?)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਜੋ ਇਸ ਵਕ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਹਨ, as it is happening here ਅਨਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਇਲਫ਼ਾਜ ਦੀ ਡੇਫੀਨੀਸ਼ਨ ਕੁਝ ਲੂਜ਼ ਕਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । (ਹਾਸਾ)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਤਾਂ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਮੁਕਣ ਦਿਓ । (Please let this matter be settled amicably)

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਇਖਤਿਆਰ ਕਰੋ ਕਿ . . . . . .

Mr. Speaker : This is no explanation.

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਾ ਰੀਕਾਡ ਪੜ੍ਹ ਲਉ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਕਿਸਨੇ ਪਹਿਲ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਕਿਸਨੇ ਕੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ——

Expunged as ordered by the Chair.

PERSONAL EXPLANATION BY SARDAR BALDEV SINGH

ਸਰਦਾਰ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਪਾਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ, ਸਰ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਲ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਕਰੀਰ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਇਕ-ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਕਹੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਮੈਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ।

ਇਕ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਹੀ ਕਿ 5 ਤਰੀਖ ਵਾਲੇ ਵਾਕੇ ਦੇ ਦਿਨ ਮੇਰੇ father brother, uncle ਏਥੇ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਮੇਰੇ ਤੇ ਅਟੈਕ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਦਾ ਮੈਂ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਬੈਂਚਿਜ਼ ਤੇ ਆਇਆ ਹਾਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਮੇਰੇ ਤੇ ਲਗਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਝਗੜਾ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿਚ ਡਿਸਕਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਏਥੇ ਡਿਸਕਸ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਿਵਿਲੇਜ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਮੇਰੇ ਕਿਥੋਂ ਔਰ ਕਿਨਜ਼ ਨੇ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖ਼ੁਦ ਆਕੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਕੇ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਹੈ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਰਾ ਝੂਠ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਗੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕਠਾ ਕਰਕੇ.....(ਵਿਘਨ)

ਪੰਡਿਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਤੇ ਬੋਲਦਾ ਹੋਵੇ ਔਰ ਤੁਹਾਡੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਇੰਟਰਪਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਫੇਰ ਇਹੋ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨੇਮ ਕਰੋ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਢੰਗ ਦੇ ਨਾਲ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰੋ । (ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker : No interruption, please. Silence please.

ਸਰਦਾਰ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਦੂਜੀ ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਰਾਹੀਂ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਕਿਆਤ ਵੇਖੇ ਹਨ । ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਜੋ ਨਵੀਂ ਐਡਮਨਿ-ਸਟਰੇਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਥਰੇਟਸ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਅਰੈਸਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ । ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਥਰੇਟਸ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਤਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਤਨੀ ਦੇਰ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਜਜ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਅੱਜ ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਨਸਾਫ ਦੇਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

DEMANDS FOR GRANTS (RESUMPTION OF DISCUSSION)

ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ (ਖੰਨਾਂ—ਐਸ. ਸੀ.): ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਦੇ ਮਸਲੇ ਉਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਇਹ ਇਕ ਐਸਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲਈ ਬੜਾ ਹੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਬੜਾ ਹੀ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੇਂਡੂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਲਈ, ਗ਼ਰੀਬ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਏਥੇ ਆਕੇ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉਕਾ ਹੀ ਭੁਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ । ਪਿਛਲੇ 20 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਹੋਏ ਹਨ

[ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ]

ਜੇ ਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦਿਲ ਨੂੰ ਬੜਾ ਹੀ ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਫ਼ਸੋਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਫ਼ਸੋਸ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਨਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਜੋ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਅਨਾਜ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਟੀਚੇ ਮਿਥੇ ਗਏ ਹਨ, ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਡੇਢ ਲੱਖ ਏਕੜ ਭੋਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਇਸ ਸਾਲ 10 ਲੱਖ ਏਕੜ ਭੋਂ ਵਿਚ ਮੈਕਸੀਕਨ ਕਣਕ ਬੀਜੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ 11 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਝੋਨੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਭੋਂ ਵਿਚ ਝੋਨਾ ਬੀਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ ਟੀਚਾ $39\frac{1}{2}$ ਲੱਖ ਟਨ ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ $46\frac{1}{2}$ ਲੱਖ ਟਨ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਪੈਦਾਵਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਰਸਾਇਣਿਕ ਖਾਦ 8 ਲੱਖ ਟਨ, 13 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਜਰਾਇਤੀ ਕਰਜ਼ੇ ਅਤੇ 3 ਲੱਖ ਕਵਿੰਟਲ ਚੰਗੇਰੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੀਜ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨ ਦੇ ਟੀਚੇ ਮਿਥੇ ਗਏ ਹਨ । ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਫਸਲ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਣ ਲਈ ਇਕ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਟੀਚਾ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਇਕ ਬੜਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਸਲਾ ਹੈ । ਅਸਾਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅੰਨ ਦਾ ਮਸਲਾ ਜਿਆਦਾ ਤਿੱਖਾ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਵਧੇਰੇ ਮਹਿੰਗਾਈ ਹੁੰਦੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਭੁਖਾ ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ਮਰੇਗਾ, ਹਰ ਇਕ ਆਦਮੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਚੰਗੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਦ ਅਸੀਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਦੁਖ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦਵਾਂਉਂਦੀ ਰਹੀ, ਉਸ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਔਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ 20 ਸਾਲ ਦੇ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦ ਨਿਗਾਹ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਜ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਅੱਧ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭੁਖਮਰੀ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕਿਆ ਹੈ । ਇਥੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਆਪਣੀਆ ਗੱਦੀਆਂ ਖੁਸ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਅਫਸੋਸਨਾਕ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਵੇਲੇ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਪਹਿਨਣ ਨੂੰ ਕਪੜਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅੰਨ ਦਾ ਮਸਲਾ ਕਿਉਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ? ਇਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੀ ਵਜਾਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨੀ ਸੁਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਂ ਸਕੇ, ਲੈਂਡ ਰਿਫਾਰਮਜ਼ ਠੀਕ ਤਰਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ । ਅਜਿਹੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ ਕਿ ਲਗਾਤਾਰ ਕਿਤਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਫ਼ਾਲਤੂ ਵੇਹਲੀ ਪਈ ਰਹੀ । ਉਥੇ ਜਿਹੜੇ ਮਾਲਕ ਸਨ ਉਹ ਕਿਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ । ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਜਿਹੜੇ ਗਰੀਬ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਹਨ, ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਹਨ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਥੋੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਨਾਲ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਲਗਨ ਵੀ ਰਖਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ 20 ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਉਹ ਬਹੁਤ ਘਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜੋ ਲੈਂਡ ਰੀਫਾਰਮਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਐਕਟ ਹੈ । ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ ਢੰਗ ਅਪਨਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਰੀ ਫ਼ਾਲਤੂ ਪਈ ਜ਼ਮੀਨ ਤਕੜੇ ਤਕੜੇ ਲੈਂਡਲਾਰਡਜ਼ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਕਰ ਲਈ, ਬੋਗਸ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਈਟੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ

ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਐਕਟ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਲੱਖਾਂ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਗ ਲਗਾ ਦਿੱਤੇ ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਮੀਲ ਮੀਲ ਉਤੇ ਹੀ ਪੌਦਾ ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਿਹਾਦ ਬਾਗ਼ ਲਗਾ ਲਏ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਨਾਜ ਅਤੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦਾ ਮਸਲਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗਹਿਰਾ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਕਾਮਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜੋ ਹੱਥੀਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹਰੀਜਨ ਹਨ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਬਿਰਲੇਆਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਲਿਆ ਕੇ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੇ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਨਾਜ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਹੀ ਪੱਖ ਵੱਲ ਕਦਮ ਪੁੱਟੇ ਜਾਂਦੇ । ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਿਤਨੇ ਦੁਖ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ 1947 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਰਬਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਅਨਾਜ ਅਸੀਂ ਅਮਰੀਕਾ, ਆਸਟਰੇਲੀਆ, ਕੈਨੇਡਾ ਆਦਿ ਮੁਲਕਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਚੁਕੇ ਹਾਂ । ਕਿਤਨੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਜੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਉਸ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਭਾਰ ਲਦਿਆ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਚਾ ਚੁਕ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਚੰਗੀ ਕਰਨ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਂਦੇ । ਜ਼ਮੀਨੀ ਸੁਧਾਰ ਠੀਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ, ਰਸਾਇਨਿਕ ਖਾਦ ਪੂਰੀ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ । ਅਰਬਾਂ ਰੁਪਿਆ ਅਸੀਂ ਮੁਲਕ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਟਾ ਅੱਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਆਰਥਕ ਹਾਲਤ ਖ਼ਰਾਬ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਪਾਸੇ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਿਰਸਾਨੀ ਵੱਲ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਤਵਜੁੱਹ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਔਰ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਅਤੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੋ ਤਕਾਵੀ ਕਰਜ਼ੇ ਔਰ ਮਦਦ ਪਿਛਲੇ 20 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਰਾਇਤੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਦਿੱਤੀ ਵੀ ਗਈ ਉਹ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜੋ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਇਸ ਪੱਖ ਵਿਚ ਵੀ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ, ਕਿਸਾਨ, ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਔਰ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਂਜਿਆ ਰਖਿਆ ਗਿਆ । ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਦਾ, ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਦਾ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਇਸ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਔਰ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਭਾਅ ਵਿਚ ਰਿਬੇਟ ਵੀ ਦੇਵੇਗੀ । ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਰੇਟ ਘਟ ਕਰੇਗੀ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਹ ਭੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪ ਟਰੈਕਟਰ ਬਨਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੇਣ ਲਈ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਅਸੀਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਸੜਕਾਂ ਨਹੀਂ ਬਨਾਵਾਂਗੇ ਉਤਨੀ ਦੇਰ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਇਸ ਪਾਸੇ ਵੀ ਪੂਰੇ ਤੌਰ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਇਥੇ ਦੁਸਾਂਝ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਣਕ ਦੇ ਭਾ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਔਰ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੋਨਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਖਿਆਲ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹਕ ਤੇ ਛਾਪਾ ਨਾ ਵਜੇ । ਲੇਕਿਨ ਅਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਰਾਜ ਅੰਦਰ ਕਿਸਾਨ ਤੋਂ 35 ਰੁਪਏ ਕਵਿੰਟਲ ਭਾਅ ਤੇ ਮੱਕੀ ਖਰੀਦੀ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਡੇਢ ਮਹੀਨੇ ਮਗਰੋਂ ਹੀ ਕਿਸ ਕਦਰ ਭਾਅ ਵਧ ਗਿਆ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਣਕ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 55 ਔਰ 60

[ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ]

ਰੁਪਏ ਕਵਿੰਟਲ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਖਰੀਦੀ ਗਈ ਔਰ ਉਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ 125 ਔਰ 130 ਰੁਪਏ ਕਵਿੰਟਲ ਦੇ ਭਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖਰੀਦਣੀ ਪਈ। ਇਸ ਲਈ ਜਿਹੜੇ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਦੀ ਖਾਤਰ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ 20 ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਵੇਖਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਪਿਛਲੇ 20 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਤਰੱਕੀ ਤਾਂ ਹੋਣੀ ਹੀ ਸੀ ਕਿਉਂ ਕਿ ਅਰਬਾਂ ਰੁਪਿਆ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਵਸੂਲ ਕੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ, ਅਰਬਾਂ ਰੁਪਿਆ ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਕਰਜ਼ ਲਿਆ ਉਸ ਨਾਲ ਤਰੱਕੀ ਤਾਂ ਹੋਣੀ ਸੀ ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਤਨੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਉਹ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਲਗਾਤਾਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਲੈ ਕੇ ਅਨਾਜ ਖਾਣਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਤੇ ਛਾਪਾ ਵਜਦਾ ਰਿਹਾ। ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਿਰਚਾਂ, ਕਪਾਹ ਔਰ ਗੰਨੇ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਉਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਇਆ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਉਲਟ ਸੀ। ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਉਤਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਤਕੜੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੋਈ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਠੋਸ ਪਾਲਿਸੀ ਨਾ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ। ਅਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਪਿਛਲੀ ਵੇਰ ਗੰਨਾ ਮਿੱਲਾਂ ਨੇ ਚੁਕਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਉਸ ਗੰਨੇ ਦੀ ਐਸੀ ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ ਹੋਈ ਕਿ ਕਮਾਦ ਖੜਾ ਹੀ ਸੁਕ ਗਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗੰਨਾ ਘਟ ਬੀਜਿਆ ਹੈ ਔਰ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਅੱਜ ਗੁੜ ਦਾ ਭਾਅ 150 ਔਰ 175 ਰੁਪਏ ਕਵਿੰਟਲ ਤੇ ਜਾ ਪੁਜਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਦ ਇਸ ਤਰਫ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਮੇਹਨਤ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਲੁਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਉਹ ਇਕ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ ਦੂਸਰੀ ਫ਼ਸਲ ਵੱਲ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਭ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਐਸੀ ਪਾਲਿਸੀ ਅਪਨਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ—ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਘਟ ਕੀਮਤ ਨਾ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਖਰੀਦ ਕੇ ਖਾਣਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ ਔਰ ਜਿਹੜਾ ਮੰਡਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਚੋਲਾ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਕਿਸਾਨ ਔਰ ਮਜ਼ਦੂਰ ਨੂੰ ਲੁਟ ਕੇ ਨਾ ਖਾ ਜਾਵੇ।

ਆਪ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਰਖਦਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਵਿਚ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਆਪਣੀ ਹੱਥੀਂ ਕਿਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਦਦ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਦੇ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸੜਕਾਂ ਦਾ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਔਰ ਇਹ ਮਦਦ ਸਹੀ ਤੌਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਅਸਲ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਉਤੇ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਤਨਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਆਪਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ (ਗਿਦੱੜ ਬਾਹਾ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੱਜ ਐਗਰੀ-ਕਲਚਰ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਾ ਇਕ ਐਸਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਬੜਾ ਮਹੱਤਵ ਰਖਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਅਜ ਉਤਨਾ ਅਨਾਜ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਜਿਤਨਾ ਸਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਇਥੋਂ ਦੀ ਗ੍ਰਾਸ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਹੈ ਉਸ ਦਾ 50 ਫ਼ੀਸਦੀ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਵਿਚੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਿਹੜੀਆਂ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਉਤੇ ਬੇਸਡ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ 30 ਫ਼ੀਸਦੀ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਇਨਕਮ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਵਿਚੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਇਕ ਪਿਵਟ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬਲਕਿ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਇਕਾਨੋਮੀ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਬੜਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਜੋ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਤਨਾ ਵਾਧਾ ਹੋ ਸਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਮੁਲਕ ਦੀ ਇਕਾਨੋਮੀ ਸਾਊਂਡ ਹੋਵੇ। ਅਸੀਂ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦੇ ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਨਾ ਵਧਾਈਏ ਔਰ ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਇਹ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਦੁਗਨੀ ਜਾਂ ਤਿਗਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਉਤਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਅਸੀਂ ਖ਼ੁਰਾਕ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ, ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਦੂਸਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਤੇ ਡਿਪੈਂਡ ਕਰਦੇ ਰਹਾਂਗੇ।

ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰਾ ਮੁਲਕ ਪੂਰਾ ਜੋਰ ਲਾਕੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਈਏ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਕੁਝ ਅਜਿਹੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ਜੋ ਬੜੀਆਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਜੋ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਨੇ ਫ਼ਾਰਮ ਦਾ ਸਾਈਜ਼ ਛੋਟ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਹ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦੇ ਵਧਣ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਹੈ। ਛੋਟੇ farm ਤੇ modern farming technology, practice ਨਹੀਂ ਕੀਤ ਜਾ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਜਦ ਤਕ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਚੋਖਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤ ਜਾਂਦਾ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਵਧ ਸਕਦੀ। ਛੋਟੇ ਫ਼ਾਰਮ ਤੇ ਜੋ ਇਨਵੈਸਟਮੈਂਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਘਟ ਰੀਟਰਨ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਅਜ ਕਲ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਇਕ ਇਨਡਸਟਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਬੀ ਰਲਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਜੋ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਉਸ ਨੂੰ ਵਢ ਲਿਆ। ਅਜ ਕਲ ਤਾਂ ਇਹ ਬੜੇ ਸਾਇੰਟੀਫਿਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਗਰ ਫ਼ਾਰਮਜ਼ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨ ਇੰਜਨੀਅਰਜ਼ ਕੰਮ ਕਰਨ। ਸਾਡੇ ਫ਼ਾਰਮ ਦੇ ਸਾਈਜ਼ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲੇ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਨੌਜਵਾਨ ਫ਼ਾਰਮ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਕਿ ਰੀਟਰਨ ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਜੇ ਉਹ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੌ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਅਮੈਨਿਟੀਜ਼ ਉਥੇ ਮਿਲ ਸਕਣਗੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਜਦ ਤਕ ਅਸੀਂ ਫ਼ਾਰਮਜ਼ ਨੂੰ ਮੈਕੇਨਾਈਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ ਤਦ ਤਕ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਧੇਗੀ ਨਹੀਂ।

ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਈਸਿਜ਼ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਬੜਾ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਸਾਲਹਾ ਸਾਲ ਦਾ ਰੀਕਾਰਡ ਵੇਖ ਲਉ ਜਦੋਂ ਫ਼ਸਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਈਸ ਇਕਦਮ ਥਲੇ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੀਨ ਮੰਥਜ਼ ਵਿਚ ਉਪਰ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੋਡੀਊਸਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਘਟ ਕੀਮਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਨਜ਼ਿਊਮਰ ਨੂੰ ਆਟਾ ਦਾਣਾ ਬਹੁਤ ਮਹਿੰਗਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਮਿਡਲਮੈਨ ਦੋਵਾਂ ਦੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਕਤਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੋਡੀਊਸਰ ਨੂੰ ਮੁਨਾਸਬ ਪ੍ਰਾਈਸ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਕਨਜ਼ਿਊਮਰ ਨੂੰ ਠੀਕ ਮੁਲ ਤੇ ਚੀਜ਼ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮਿਡਲਮੈਨ ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਕੰਟਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਨਹੀਂ, ਨੂੰ ਐਲਿਮੀਨੇਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਵੇ। ਮਗਰ ਇਥੇ ਤਾਂ ਸਟੇਟ ਗੌਰਮੈਂਟ

[ਸਰਦਾਰ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ]

ਅਤੇ ਗੌਰਮੈਂਟ ਆਫ ਇਡੀਆ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਇਸੇ ਗੱਲ ਤੇ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫੂਡਗਰੇਨਜ਼ ਦੀ ਘਟੋ ਘਟ ਕੀਮਤ ਰਹੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕਾਨੌਮੀ ਦੇ ਲਾਜ਼ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਚਲਕੇ ਪ੍ਰਾਈਸ ਨੂੰ ਸੁਪਰੈਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਹੋਰ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਈਟਮ ਵਿਚ ਜੋ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖਰੀਦ ਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਪਾਈ ਦੀ ਕਮੀ ਨ ਹੋਵੇ । ਫ਼ਾਰਮਰ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੀਆਂ ਬੇਸ਼ਕ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰੋਡੀਉਸ ਨੂੰ ਸਸਤੇ ਤੋਂ ਸਸਤੇ ਭਾ ਵਿਕਵਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਿੰਗਲ ਸਟੇਟ ਜ਼ੋਨ ਬਣਾਇਆ, ਪ੍ਰਾਈਸ ਘਟੀ ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਠੀਕ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਪੂਰੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਟੇਟ ਟਰੇਡਿੰਗ ਕਰੇ, ਪ੍ਰੋਡਿਉਸਰ ਅਤੇ ਕੰਨਜ਼ਿਉਮਰ ਨੂੰ ਮੁਨਾਸਬ ਭਾ ਦਿਵਾਏ ਜਾਂ ਸਬਸੀਡਾਈਜ਼ ਕਰੇ । ਜਦ ਤਕ ਪ੍ਰਾਈਸਿਜ਼ ਸਟੇਬੇਲਾਈਜ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਤਦ ਤਕ ਆਨਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਸੱਫਰ ਕਰਦੀ ਰਹੇਗੀ । ਫਾਰਮਰ ਕਿਸੇ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਪਰਪਜ਼ ਲਈ ਤਾਂ ਪ੍ਰੋਡਿਉਜ਼ ਕਰਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਦਾਰੋਮਦਾਰ ਫ਼ਾਰਮਿੰਗ ਪ੍ਰੋਡਿਉਸ ਤੇ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਕੀਮਤ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਸਬੂਤ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰੋਡਿਉਸ ਦੀ ਚੰਗੀ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਆਦਮੀ ਜਿਸ ਦਾ ਦਾਰੋਮਦਾਰ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਹੈ ਅਮੀਰ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੂੰ ਤਾਂ ਕਾਸਟ ਆਫ਼ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੈਲਕੁਲੇਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਾਸਟ ਆਫ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੀ ਮੁਲ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਬੇਹਦ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਸ ਇਨਸੈਨਟਿਵ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਇਨਸੈਂਨਟਿਵ ਹੈ । ਫ਼ਾਰਮ ਪ੍ਰੋਡਿਉਸ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਦੋ-ਤਿਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ਜੋ ਫੌਰ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਧਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਫ਼ਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ, ਸੀਡ । ਅਤੇ ਪਾਣੀ ।

ਫ਼ਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਘਟ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇੰਪੋਰਟ ਕਰਨ ਲਈ ਫ਼ਾਰੇਨ ਐਕਸਚੇਂਜ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ 3 ਪਾਊਂਡ ਪਰ ਏਕੜ ਫ਼ਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਜਾਪਾਨ ਵਿਚ 300 ਪਾਊਂਡ, ਟਾਈਵਾਨ ਵਿਚ 180 ਪਾਊਂਡ ਅਤੇ ਸਾਊਥ ਕੋਰੀਆਂ ਵਿਚ 100 ਪਾਂਊਡ. ਪਰ ਏਕੜ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੀ ਇਤਨੀ ਕਮੀ ਹੈ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ । ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਕ ਮਿਲੀਅਨ ਟਨ ਨਾਈਟਰੋਜਨ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਐਪਲਾਈ ਕਰ ਸਕੀਏ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਅੰਨ ਦਾ ਡਿਫਿਸਿਟ ਖਤਮ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਹੁਣੇ ਇਥੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਥੇ ਨੰਗਲ ਵਰਗੀ ਇਕ ਹੋਰ ਫ਼ਰੇਟਲਾਈਜ਼ਰ ਫੈਕਟਰੀ ਲਾਈ ਜਾਵੇ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਇਥੇ ਕਈ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਜਿੰਨਾ ਫ਼ਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਅਸੀਂ ਪੈਦਾ ਕਰਾਂਗੇ ਉਸ ਤੋਂ 15 ਗੁਣਾ ਵਧ ਫੂਡਗਰੇਨਜ਼ ਦੀ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਧੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਟਨ ਫ਼ਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਐਪਲਾਈ ਕਰੀਏ ਤਾਂ 15 ਟਨ ਫੂਡਗਰੇਨਜ਼ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਧਦੀ ਹੈ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਚੰਗੇ ਬੀਜ । ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਲਈ ਸੀਡ ਇਕ ਬੇਸਿਜ਼ ਚੀਜ਼ ਹੈ । ਗੌਰਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਲਈ ਇਹ ਪਾਲੇਸੀ ਬਣਾਈ ਕਿ ਹਰ ਬਲਾਕ ਵਿਚ 25 ਏਕੜ ਦਾ ਸੀਡ ਫਾਰਮ ਹੋਵੇ । ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਲਸੀ ਗਲਤ ਹੈ । ਸੀਡ ਫ਼ਾਰਮ ਘਟੋ ਘਟ 500 ਏਕੜ ਅਤੇ ਜਿੰਨਾ ਵਡੇ ਤੋਂ ਵਡਾ ਹੋ ਸਕੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਸੀਡ ਚੰਗਾ ਉਥੇ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਥ ਇਸ ਦੀ

ਫਸਲ ਤੋਂ ਅਧਾ ਮੀਲ ਤਾਈਂ ਹੋਰ ਫਸਲ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਿ natural cross polination ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ । ਇਹ ਗੱਲ 25 ਏਕੜ ਦੇ ਫਾਰਮ ਤੇ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ । ਫਿਰ ਸੀਡ ਜਿੰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਨਾ ਪੈਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਬਡ ਦੀ ਜਿਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਜੋ 300 ਏਕੜ ਜਾਂ ਵਡੇ ਟੁਕੜੇ ਹਨ ਉਥੇ ਸੀਡ ਫਾਰਮਜ਼ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਬਲਾਕਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਹੁਣ ਦੇ ਫ਼ਾਰਮ ਹਨ ਉਹ ਵੇਚ ਕੇ ਜੋ ਕਾਫੀ ਰੁਪਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਉਸ ਤੋਂ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਖਰੀਦ ਕੇ ਵਡੇ ਸੀਡ ਫ਼ਾਰਮਜ਼ ਨੂੰ ਮੈਕੇਨਾਈਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਸੀਡ ਦੀ ਚੰਗੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਟੋਰੇਜ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਵਰਨਾ ਸੀਡ ਦੀ ਕੁਆਲਿਟੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਛੋਟੇ ਫਾਰਮਜ਼ ਨੂੰ ਵੇਚ ਕੇ ਜੋ ਪੈਸੇ ਆਣ ਉਸੇ ਵਿਚੋਂ ਵਡੇ ਸੀਡ ਫਾਰਮਜ਼ ਤੇ ਹੀ ਚੰਗੇ ਸਟੋਰ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਨਿਹਾਇਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਲਈ । ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਮੋਡਜ਼ ਹਨ । ਇਕ ਕੈਨਾਲਜ਼ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਵੈਲਜ਼ ਚਾਹੇ ਟਰੈਡੀਸ਼ਨਲ ਵੈਲਜ਼ ਹੋਣ ਜਾਂ ਟਿਊਬ-ਵੈਲਜ਼ ਹੋਣ । ਜਦੋਂ ਕੇਨਾਲ ਸਿਸਟਮ ਰਾਇਜ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਮੇਨ ਆਈਡੀਆ ਮੌਨਸੂਨ ਦੇ ਫ਼ੇਲ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਕਾਲ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਸੀ । ਇਸ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਾਇਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਧੇ । ਹੁਣ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਦਾ ਉਹ ਕਨਸੈਪਟ ਬਦਲ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਏਰੀਆਜ਼ ਡਰਾਈ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹਿਰਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਪਾਣੀ ਕਾਫੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸੇਮ ਹੈ ਉਥੇ ਟਿਊਬ ਵੈਲਜ਼ ਲਾਕੇ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਬਿਜਲੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਜਿਹੜੀਆਂ ਨਹਿਰਾਂ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਉਹ ਪਾਣੀ ਖੁਸ਼ਕ ਇਲਾਕੇ ਜਿਵੇਂ ਬਠਿੰਡਾ ਹੈ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਹੈ ਉਥੇ ਵਾਟਰ ਅਲਾਊਂਸ ਵਧਾਕੇ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਧਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਟਰੈਡੀਸ਼ਨਲ ਪਾਲੇਸੀ ਨਾਲ ਵੀ ਅਸੀਂ ਥੋੜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਧਾ ਲਈਏ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਵਧਾ ਸਕਾਂਗੇ ਜਦ ਤਕ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਇੰਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਾ ਕਰੀਏ ।

ਅਸੀਂ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤਕ ਟਰੈਡੀਸ਼ਨਲ ਪਾਲੇਸੀ ਨੂੰ ਫ਼ਾਲੋ ਕਰਦੇ ਰਹਾਂਗ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਥੋੜੀ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਧਾ ਸਕੀਏ ਪਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਅਸੀਂ ਜਿਹੜੇ ਰੀਸੋਰਸਿਜ਼ ਇਸ ਮਦ ਲਈ ਰਖੇ ਹਨ ਥੋੜੇ ਹਨ ਇਸ ਪਾਸੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਸਾ ਲਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਅਸੀਂ ਰੀਸਰਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਉਸ ਲਈ ਰਕਮ ਹੋਰ ਰਖੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ । ਅਸਾਡੀ ਰੀਸਰਚ ਅਜ ਕਲ ਫੰਡਾਮੈਂਟਲ ਟਾਈਪ ਦੀ ਹੈ, ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਐਪਲਾਈਡ ਟਾਈਪ ਦੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਫ਼ਾਰਮਰ ਦੀ ਜੋ ਤਕਲੀਫ ਹੈ ਜੋ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਰੀਸਰਚ ਲਬਾਰੇਟਰੀ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਰੀਜ਼ਲਟ ਉਸ ਫ਼ਾਰਮਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕਨਵੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਟੂ ਵੇ ਟਰੈਫਿਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਫ਼ਾਰਮਰ ਦੀ ਸਮਸਿਆ ਆਵੇ ਉਸਨੂੰ ਸਾਲਵ ਕਰਕੇ ਫ਼ਾਰਮਰ ਪਾਸ ਵਾਪਸ ਪਹੁੰਚਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸੇ ਰੀਸਰਚ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਹੋ ਸਕੇ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਿ ਸਾਡਾ ਫ਼ਾਰਮਰ ਮੇਹਨਤੀ ਹੈ ਪਰ ਐਜੂਕੇਟਿਡ ਨਹੀਂ । ਐਜੂਕੇਟ ਕਰਨਾ ਉਸਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੇ ਮਾਡਰਨ ਤਰੀਕੇ ਦੱਸਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਵਧਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ।

[ਸਰਦਾਰ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ]

ਇਕ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਬਿਨਾ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਸੱਫਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਕਰੈਡਿਟ ਕਿਸਾਨ ਕਰੈਡਿਟ ਹੰਗਰੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਅਜ ਕਲ ਉਸ ਲਈ ਦੋ ਕੋਰਸ ਓਪਨ ਹਨ ਇਕ ਤਾਂ ਮਨੀ-ਲੈਂਡਰ ਹੈ, ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜਾ ਆੜਤੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਏਜੰਸੀਜ਼ ਨੂੰ ਰੀਪਲੇਸ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸੁਝਾਵ ਦਿਆਂਗਾ ਕਿ ਜੋ ਫਿਨਾਂਸ਼ਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਹੈ ਜਾਂ ਕੁਆਪ੍ਰੇਟਿਵ ਬੈਂਕ ਹਨ ਇਹ ਏਜੰਸੀਜ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਰੀਪਲੇਸ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਨੀ-ਲੈਂਡਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਰੀਪਲੇਸ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਜਿਥੇ ਤਕ ਆੜ੍ਹਤੀ ਦਾ ਤਾਅਲੁਕ ਹੈ ਫਾਰਮਰ ਦਾ ਉਸ ਤੇ ਬੇਹਦ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਹੈ। ਰਾਤ ਜਾਵੇ ਦਿਨ ਜਾਵੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਕਰੈਡਿਟ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸਸਤੇ ਭਾ ਤੇ ਮਹਿੰਗੇ ਭਾ ਤੇ ਮਿਲ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਏਜੰਸੀ ਦਾ ਬੀਹੇਵੀਅਰ ਉਸ ਨਾਲ ਐਸਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਵੀ ਜਾਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੈਸੇ ਲੈ ਆਵੇਗਾ। ਇਹ ਅਗੋਂ ਫਾਰਮਰ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤੇ ਹੈ ਪੈਸਾ ਲੈ ਕੇ ਉਸਦਾ ਸਹੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰੇ ਜਾਂ ਨਾ ਕਰੇ।

ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਧਾਣ ਲਈ ਤਿੰਨ ਵਡੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ—mechanization, chemicalisation, insectisidation ਤੇ electrification of tube wells—ਇਹ ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੋਣ ਤਾਂ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਧਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਪਖਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਜ 8 ਤੋਂ 10% ਤਕ ਫੂਡ ਵਿਚ ਡਿਫਿਸਿਟ ਹੈ ਜਿਨੀ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਇਸ ਵੇਲੇ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਸਨੂੰ ਨਾ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਹੋਰ ਫਰਕ ਪੈ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੋ ਆਨਾਜ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਵੀ ਸਟੋਰਾਂ ਵਿਚ 5 ਤੋਂ 7% ਤਕ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਾਰਵੈਸਟ ਵੇਲੇ 5% ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਚਿੜ੍ਹੀਆਂ, ਤੋਤੇ ਚੂਹੇ ਅਵਾਰਾ ਪਸ਼ੂ ਵੀ 8% ਤਕ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਾਰੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਰੋਕੀਏ ਤਾਂ ਮੁਲਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਸੀਂ ਅਨਾਂਜ ਦੇ ਡਿਫਿਸਿਟ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਤਵੱਜੋ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਗਈ। ਸਟੋਰੇਜ ਦੀ ਫੈਸਿਲਿਟੀ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਵਧਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਅਨਾਂਜ ਸਟੋਰਾਂ ਵਿਚ ਸੰਭਾਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਅੱਛੇ ਅੱਛੇ ਸਟੋਰ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਤਾ ਕਿ ਅਨਾਂਜ ਦੀ ਵੇਸਟੇਜ ਵੀ ਰੋਕੀ ਜਾ ਸਕੇ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਅਨਇਕਨਾਮੀਕਲ ਆਸਪੈਕਟ ਹੈ ਪਸ਼ੂ ਡੰਗਰਾਂ ਵਲੋਂ ਨੁਕਸਾਨ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਰੋਕ ਸਕੀਏ ਤਾਂ ਅਸਾਡੀ ਫਾਰਮਿੰਗ ਇਕਨਾਮੀਕਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਿਨੀ ਐਨਰਜੀ ਅਸੀਂ ਡੰਗਰਾਂ ਸਬੰਧੀ taboos ਅਤੇ canons ਲਈ ਜ਼ਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਬਚਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਆਨਾਜ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਗਊ ਰਕਸ਼ਾ ਅੰਦੋਲਨ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਇਸੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਅੰਦੋਲਨ ਚਲਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਲਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਤੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ canons ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅਵਾਰਾ ਪਸ਼ੂ ਇਤਨੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਕਿ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਖੁਰਾਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ। ਉਸ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਵੀ ਉਹ ਖਾ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਮੇਰੀ ਇਹ ਸੁਜੈਸ਼ਨ ਹੈ ਕਿ ਸਾਊਥ

ਵੀਸਟ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਿਮਾਂਡ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਫ਼ਾਰਮਰ ਕੋਲੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਐਕਸਪੋਰਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਫ਼ਾਰਨ ਐਕਸਚੇਂਜ ਅਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਦੀ ਐਕਸਪੋਰਟ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਫਾਰਨ ਐਕਸਚੇਂਜ ਅਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਅਗਰ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਧਾਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ। ਸੀਰੀਅਸ ਹੋਕੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਤਾਂ ਕਿ ਮੁਲਕ ਦੀ ਫੂਡ ਸ਼ਾਰਟੇਜ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਹੁਣ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਬਾਦੀ ਵੀ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ 3% ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਹ ਇਕ ਸਟਰੈਨੇਂਟ ਜਿਹੀ ਸਿਚੂਏਸ਼ਨ ਹੈ ਤੇ ਜੇਕਰ ਹਾਲਤ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹੀ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਅਮਰੀਕਨ ਕਣਕ ਵੀ ਸਾਡੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਫੀਡ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗੀ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਹਰ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਅਨਾਜ਼ ਦੀ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਧਾਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਆਸ ਹੈ ਮੇਰੀਆਂ ਸੁਜੈਸ਼ਨਜ਼ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਅਮਲ ਕਰੇਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ (ਸੰਗਰੂਰ): ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਨੂੰ ਵਧਾਣ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀਆਂ ਤਜਵੀਜਾਂ ਹਾਊਸ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਾਂ, ਮੈਂ ਇਕ ਦੋ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਅਜ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨਾਜ ਵਧਾਣ ਦੀ ਸੋਚ ਹੈ ਪਰ ਕਈ ਸਜਣਾਂ ਨੇ ਅਜੇਹੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਹਾਊਸ ਦਾ ਟਾਈਮ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜ਼ਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਾਂਗ੍ਰਸੀ ਦੋਸਤਾਂ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਤਾਂ ਇਹੀ ਸੀ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਜੀ ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦੂਸ਼ਨ ਲਾਏ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਤਰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਚਲੇ ਗਏ। ਜਵਾਬ ਸੁਣਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤਾਕਤ ਤੇ ਦਲੇਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਹਲ ਕਢਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੂਸ਼ਨ ਲਾ ਕੇ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਕਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ ਜ਼ਾਇਆ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ।

ਦੂਜੇ ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜ ਦੀ ਮਦ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਸਬੰਧੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਖੇਤੀ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪਖ ਵਿਚ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਚੀਜ਼ ਖੇਤੀ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈਂ ਡਰੇਨਜ਼ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਡਰੇਨਾਂ ਅਧੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧੂਰੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਕਮਾਈ ਤੇ ਮਿਹਨਤ ਹੜਾਂ ਵਿਚ ਰੁੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਜਾਈਂ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਹਿੰਗੇ ਭਾ ਖਾਦ ਲੈ ਕੇ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਰੁੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਬਸਿਡੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕੀਮਤ ਵਸੂਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿਆਂਗਾ ਕਿ ਡਰੇਨਜ਼ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਫੌਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਬਾਰਸ਼ਾਂ ਫੇਰ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਡਰੇਨਾਂ ਚੌੜੀਆਂ ਤੇ ਡੂੰਘੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਪਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕੀਮਤ ਪੂਰੀ ਵਸੂਲ ਕਰ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਨਹਿਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਲਗਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪੂਰਾ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਘਰ ਤਾਂ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨੀ ਫਸਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਉਨੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਸਾਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵੰਡ ਤੇ

[ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਬਾਲੀਆ]

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਤਕਰੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਪਲਾਨਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਲੋਕੀ ਤੰਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਮੇਰੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਫਗੂਵਾਲ, ਰੋਸ਼ਨ ਵਾਲਾ, ਬਾਦਕਲਾਂ ਆਦਿ ਵਿਚ ਨਾਲਾਂ ਪੁਟ ਦਿਤੀਆਂ ਪਰ ਪਾਣੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ। 5 ਦੀ ਥਾਂ ਦੋ ਪਾਣੀ । ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ । ਨਹਿਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਫਿਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ । ਜਿਥੇ ਥਾਂ ਉਚੀ ਹੈ ਉਥੇ ਟਯੂਬ ਵੈਲ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਪਾਣੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਫਸਲ ਸੁਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਕਿਸਾਨ ਫਸਲ ਤਾਂ ਬੀਜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਫਿਰਦਾ । ਨਾ ਇਕ ਪਾਣੀ ਨਾ ਦੋ ਪਾਣੀ । ਖਾਲ ਗਿੱਲੀ ਕਰਕੇ ਦਰਜ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪੂਰਾ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਲਈ ਫੌਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਨਹਿਰ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇਂ ਨੇ ਜਿਹੜੇ 3-3, 4-4 ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਰਲਾ ਕੇ ਕੱਸੀਆਂ ਕੱਢੀਆਂ ਹਨ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਗ਼ਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਇਕੱਲੇ ਇਕੱਲੇ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਅੱਡ ਅੱਡ ਨਾਲਾਂ ਜਾਂ ਮੋਘੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਹੁਣ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਨਾਲ ਕਿਥੇ ਹੈ । ਪਾਣੀ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਵਡੇ ਵਡੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਹਨ, ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਿਸਵੇਦਾਰ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਾਰਮ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਖੁਲ੍ਹੀ ਤਰ੍ਹਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ । ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਲਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਚਲਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਉਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਨਾਲ ਕਲੇ ਕਲੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਾਰੀ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਤਕਸੀਮ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਖਾਦ ਵੀ ਮਹਿੰਗੇ ਮੁਲ ਤੇ ਦਿਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਿੰਗਾਈ ਵਧਦੀ ਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਅਜ 80 ਫੀ ਸਦੀ ਜਿਮੀਦਾਰ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਥੋੜੀਆਂ ਥੋੜੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ, ਪਹਿਲਾਂ 50 ਕਿਲੋ ਦੀ ਖਾਦ ਦੀ ਥੈਲੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 15 ਰੁਪਏ ਦੀ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ 22 ਰੁਪਏ ਦੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਕੋਈ ਵੀ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਚੀਜ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਸਤੇ ਭਾਉ ਦੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ । ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਫਾਰਮ ਛੋਟੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਕਾਮੇ ਖੇਤੀ ਉਪਜਾਊ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਨਾਜ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ । ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜੱਫਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਪਰ ਨਾ ਉਹ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਡੇਢ, ਡੇਢ ਗੁਣਾਂ ਜਾਂ ਦੁਗਣੇ ਭਾ ਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ । ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਕਣਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ 60-65 ਰੁਪਏ ਕੁਇੰਟਲ ਦੇ ਭਾਉ ਖਰੀਦੀ ਉਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਲ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ 130-140—150 ਰੁਪਏ ਦੇ ਭਾਉ ਤੇ ਵੇਚੀ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੱਕੀ ਦਾ ਬਿਉਪਾਰ ਕੀਤਾ । ਨਾ ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਨਾ ਵੱਡਾ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਕਿਸੇ ਢੰਗ ਦੇ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹ ਲੈਣ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਫਾਰਮਾਂ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹੋ ਕਹਾਂਗਾਂ ਕਿ ਇਹ ਫਾਰਮ ਛੋਟੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵੰਡ ਹੀ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਇਹ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤਕਸੀਮ ਕਰ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ । ਬਾਗਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਫਾਰਮ ਬਨਾਉਣ ਦਾ ਸਟੰਟ ਮੋਟੇ ਮੋਟੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਉਹ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ 5 ਏਕੜ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬਿਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਸਟੰਟ ਰਚ ਕੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਕਾਣੀ ਵੰਡ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਖਤਮ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਅਨਾਜ ਵਧਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੀ ਮਿਲਣੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ਼ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮਿਲਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ । ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਟਰੈਕਟਰ ਖਰੀਦ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਲਈ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਹ ਟਰੈਕਟਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਮਿਲਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਜਾਂ ਮਾਮੂਲੀ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸਾਨ 5—4 ਮਿਲ ਕੇ ਸਸਤੇ ਰੇਟ ਤੇ ਲੈ ਲਿਆ ਕਰਨ । ਟਰੈਕਟਰ ਦਾ ਮੁਲ ਅਜ 18,000 ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇਕ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਜਿਹੜੀ ਖਾਦ 15 ਰੁਪਏ ਥੈਲੀ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ ਉਹ ਅਜ 18-20 ਰੁਪਏ ਦੇ ਭਾਉ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।

(*Mr. Deputy Speaker in the Chair*)

ਹਰ ਚੀਜ਼ ਜਿਹੜੀ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਖਰੀਦਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਮਹਿੰਗੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਬਣਾਏ ਹਨ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤਕ ਮਿਲੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, 10—10 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਗਦਿਆਂ ਨੂੰ । ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤਕ ਨਾ ਟੀਊਬਵੈਲ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦਿਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਈ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ । ਜਿਹੜੇ ਇਲਾਕੇ ਪਛੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਬਿਜਲੀ ਦੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਓਥੇ ਓਥੇ ਹੀ ਹਨ ਜਿਥੋਂ ਜਿਥੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਚੁਣ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਦੂਸਰੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਇਨਸਾਫ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਦੀਆਂ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਸੜਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕੋਈ ਪੁਛਦਾ ਤਕ ਨਹੀਂ । ਜ਼ਿਲਾ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿਚ ਇਕ ਪਿੰਡ ਸਲਾਰ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਪਿੰਡ ਮੁਬਾਰਕਪੁਰ ਹੈ ਜਿਥੇ ਦੋ ਦੋ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਮੋਟਰ ਲਗਵਾਈ ਨੂੰ ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ । ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਬੜੀ ਰਿਸ਼ਵਤ ਖੋਰੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਬਿਨਾ ਪੈਸਾ ਲਏ ਕੰਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਵਤ ਖੋਰਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ । ਇਕ ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਰਾਏ ਦੇਵਾਂਗਾ ਕਿ ਬਹੁਤਾ ਕੰਮ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਮਹਿਕਮਾ ਨਹਿਰ ਦੇ ਐਕਸ਼. ਈ.ਐਨ: ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਐਕਸ,ਈ,ਐਨ, ਨੇ ਮਿਲਕੇ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰੇ ਲਈ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਬਨਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਜੋ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਨ ਇਹ ਮਿਲ ਕੇ ਕਰਨ ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਦੂਰ ਹੋਣ । ਇਹ ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੋਵੇਂ ਐਕਸ, ਈ, ਐਨ, ਮਹਿਕਮਾ ਨਹਿਰ ਅਤੇ ਮਹਿਕਮਾ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਕ ਵਿਤਕਰਾ, ਭਾਵੇਂ ਹੁਣ ਤਕ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਲਕ ਬੜੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵੀ ਬਣੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ ਚਲਿਆ ਹੀ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ । 30 ਸਟੈਂਡਰਡ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮੁਤਲਕ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ

[ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘਫਗੂ ਵਾਲੀਆ]

ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਜਿਹੜੀ 30 ਸਟੈਂਡਰਡ ਏਕੜ ਤੋਂ ਫਾਲਤੂ ਹੋਵੇਗੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਘਟ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ਪਰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਲੋਕ ਦੱਬਾ ਮਾਰੀ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਅਨਾਜ ਦੀ ਉਪਜ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਜੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧੇਗੀ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਪੂੰਜੀ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਗਰੀਬੀ ਦੂਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਪਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿਤਾ। ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਤਨੀਆਂ ਵੀ ਮੈਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਸਰਕਾਰ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇਗੀ।

ਜਥੇਦਾਰ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਗੋਕੇ (ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇਕ ਅਹਿਮ ਮਦ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਡੀਵੀਜ਼ਨ ਹੋਈ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸੂਬਾ ਡੈਫਿਸਿਟ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਸਰਪਲਸ ਹੈ। ਆਖਿਰ ਜੇ ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਇਹ ਡੈਫਿਸਟ ਤੋਂ ਸਰਪਲਸ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਕਿ ਇਹ ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਇੰਪਰੂਵਮੈਂਟ ਵਾਸਤੇ ਰਾਏ ਦਿੰਦੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ ਇਮਪਰੂਵਮੈਂਟ ਹੋਈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਕਾਇਮ ਹੋਣਾ ਕੀ ਇਹ ਕੋਈ ਘਟ ਇਮਪਰੂਵਮੈਂਟ ਹੈ? ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਜ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਨ ਵਿਚ ਗਾਈਡੈਂਸ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕੀ ਇਹ ਕੋਈ ਘਟ ਇਮਪਰੂਵਮੈਂਟ ਹੈ? ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਚੰਗਾਂ ਕਹਿਣ ਦੇ ਵਿਚ ਕੀ ਹਰਜ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਕ ਜ਼ੁਮੇਵਾਰ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਇਕ ਗੱਲ ਇਸ ਹਾਉਸ ਵਿਚ ਕਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਤਮ ਖੇਤੀ, ਮੱਧ ਬਿਉਪਾਰ, ਨਖਿਦ ਚਾਕਰੀ ਭੀਖ ਨਦਾਰ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰੋਵਰਬ ਵੀ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਇਹ ਜਟ ਨੂੰ ਜਾਂ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਨੂੰ ਐਕਸਪਲਾਇਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਐਗਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ, ਮੈਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਸਭ ਕਿਤਿਆਂ ਤੋਂ ਮਾੜਾ ਕਿਤਾ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਕਿਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਬੜੀ ਸਖਤ ਮੇਹਨਤ ਅਤੇ ਉਦਮ ਦਾ ਕਿਤਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਵਿਚ ਇਤਨੇ ਘੰਟੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣੇ ਪੈਂਦੇ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਦੇ ਕਿਤੇ ਤੇ ਲਾਉਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਥੋੜੇ ਆਦਮੀ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਟਰੈਕਟਰ ਰਖਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਟਿਊਬ ਵੈਲ ਰਾਹੀਂ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। 100 ਵਿਚੋਂ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਨੱਬੇ ਪਚਾਨਵੇਂ ਐਸੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਬੈਲਾਂ ਨਾਲ, ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਹਲ ਵਾਹ ਕੇ ਅਤੇ ਬੜੀ ਮੇਹਨਤ ਦੇ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬੜੀ ਸਖਤ ਅਤੇ ਔਖੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਦੇ ਪਾਸ ਭਾਵੇਂ 500 ਰੁਪਏ ਦਾ ਉਸ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਵਿਚ ਮਾਲ ਹੋਵੇ ਉਹ ਆਰਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਸੁਖ ਦੀ ਨੀਂਦ ਸੌਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਕ ਜੱਟ ਦਾ ਕਿਤਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਨਾ ਸਰਦੀ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਨਾ ਗਰਮੀ, ਨਾ ਧੁਪ ਨਾ ਛਾਂ। ਇਹ ਅੱਧੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤਾਈਂ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਚਾਦਰ ਦੀ ਬੁਕਲ ਮਾਰਕੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੜਾਕੇ ਦੀ ਧੁਪ ਵਿਚ ਪਹੇ ਵਿਚ ਹੀ ਜਾ ਸੌਂਦਾ ਹੈ।

ਜੱਟ ਇਕ ਐਸਾ ਸ਼ਖਸ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਘਰੋਂ ਕਢ ਕੇ ਦਾਣੇ ਬਾਹਰ ਖਲਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ—ਜਿਹੜੇ ਨੋਟਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਬਾਹਰ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਜੀ ਚਾਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾ ਜਾਵੇ, ਰਬ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੜੇ ਪੈ ਜਾਣ ਔਰ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੀਂਹ ਪੈ ਜਾਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਐਕਸਪਲਾਇਟ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਿਉਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਆਪ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸਾਡ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਚ ਬੜੇ ਬੜ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ ਹਨ। ਅੱਜ ਤਕ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਸੇ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਲਗਾਈ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਤੋਂ ਵਧ ਕਾਰਖਾਨਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਲੇਕਿਨ ਜੱਟ ਉਤੇ ਸੀਲਿੰਗ ਲਗਾ ਦਿਤੀ ਕਿ 30 ਸਟੈਂਡਰਡ ਏਕੜ ਤੋਂ ਵਧ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦਾ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਨਕਮ ਉਤੇ ਸੀਲਿੰਗ ਲਗਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਦੁਕਾਨਾਂ ਉਤੇ ਸੀਲਿੰਗ ਲਗਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਕਿਤਿਆਂ ਉਤੇ ਆੜ੍ਹਤੀਆਂ ਉਤੇ ਸੀਲਿੰਗ ਲਗਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੀਲਿੰਗ ਲਗਾਉ—ਪਰ ਇਨਕਮ ਉਤੇ ਸੀਲਿੰਗ ਲਗਾਉ। ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਜਾਬ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰੀ ਦਾ ਸੂਬਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਲਕ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਂ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਤੇ ਪੈਰ ਪੈਰ ਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਕ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਿਤਨੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ—ਛੋਟੇ ਤਬਕੇ ਦੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਸਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਸੈਕਟਰੀ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਧੀਨ ਜਿਹੜੇ ਅਫ਼ਸਰ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਰਨ ਲਈ ਇਕ ਬੋਰਡ ਬਣਾਇਆ ਤਾਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਹਲਵਾਹਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਨੌਕਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਮਿਲਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਮਿਲ ਸਕਣ। ਉਹ ਬੋਰਡ ਨੌਕਰੀਆਂ ਐਡਵਰਟਾਈਜ਼ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਹ ਬੋਰਡ ਵੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੋਵੇਗੀ।

ਇਕ ਹੋਰ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਦਸਦਾ ਹਾਂ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਮਿਰਚਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਪਾਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਗੰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਉਤੇ ਸੈਸ ਲਗਾਇਆ ਲੇਕਿਨ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਆਲੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਸੈਸ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ। ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਤਕਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਫਰੰਟ ਦੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਆਦਮੀ ਆਏ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਆਏ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਕੁਝ ਕਰਨਗੇ ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲਮ ਵੀ ਜਿਸ ਵਕਤ ਚਲੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 5 ਏਕੜ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਮਾਫ ਕਰਾਂਗੇ—ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ—ਲੇਕਿਨ ਜਿਸ ਵਕਤ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟੈਕਸ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਮੁਆਫ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਉਂ ਨਾ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਰਕਮ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਮਾਮਲਾ ਮਾਫ਼ ਹੋਵੇ ਉਤਨਾ ਹੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟੈਕਸ ਮਾਫ਼ ਹੋਵੇ ? ਇਹ ਵਿਤਕਰਾ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ? ਕੀ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨਹੀਂ, ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਔਰ ਜਟਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਆਦਤ ਹੈ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਖਿਚਣ ਦੀ ਔਰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਈਰਖਾ ਕਰਨ ਦੀ ? ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨਹਿਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਆਬਿਆਨਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ 5 ਏਕੜ ਵਿਚ ਪਾ ਲਵੇ ਭਾਵੇਂ 10 ਏਕੜ ਵਿਚ ਪਾ ਲਵੇ। ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਇਕੋ ਵਾਰ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਪਟਵਾਰੀ ਦੇ ਕੋਲ ਗਿਰਦਾਵਰੀ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਨਾ ਭਜਣਾ ਪਵੇ। ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਲੈ ਕੇ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ।

[ਜਥੇਦਾਰ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਗੋਕੇ]

ਅਜ ਕਲ ਜੱਟਾਂ ਉਪਰ 107/151 ਦੇ ਕੇਸ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸੇ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟਵਾਰੀ ਮਾਲਿਕ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਗਿਰਦਾਵਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਔਰ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਲਿਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਵਕਤ ਫ਼ਸਲ ਕੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਦ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਿਰਦਾਵਰੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਮਾਲਿਕ ਨੇ ਪਟਵਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਕਰਾ ਲਈ ਹੈ । ਉਹ ਜੱਟ ਪਟਵਾਰੀ ਕੋਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਹਿਸੀਲੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹਲ ਵਾਹਿਆ ਹੈ ਔਰ ਉਧਰ ਮਾਲਿਕ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਵਾਹਿਆ ਹੈ । ਉਸ ਵਕਤ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਝਗੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਦੇ ਕਈ ਮਾੜੇ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ । ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਐਸਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹਿਰ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇਂ ਵਿਚ ਪਰਚੀ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਨੂੰ ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਰਚੀ ਦੇ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਪਟਵਾਰੀ ਦੇ ਵੀ ਦਸਤਖਤ ਹੋਣ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾ ਤਾਂ ਵਕਤ ਜ਼ਾਇਆ ਹੋਵੇ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਜੱਟ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਭਜਣਾ ਪਵੇ ।

ਇਥੇ ਗੱਲ ਕਹੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਬਲਾਕ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਘਟਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਨੁਕਸ ਹਨ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰ ਗੱਲ ਵਿਚ ਨੁਕਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਔਰ ਹਰ ਮਹਿਕਮੇ ਅਤੇ ਹਰ ਆਦਮੀ ਵਿਚ ਨੁਕਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਲਾਕਾਂ ਦਾ ਫ਼ਾਇਦਾ ਭੀ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਆਦਮੀ ਜਿਹੜੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਲਈ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਦੀਕ ਹੀ ਦੋ ਮੀਲ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਫ਼ਸਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵੀ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਲਾਕ ਦਾ ਸਿਸਟਮ ਫ਼ਾਇਦੇਮੰਦ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਐਡਮਿਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਇਸਲਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਜਨਰਲ ਐਡਮਿਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਠੀਕ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਤਨੇ ਚਿਰ ਤਕ ਕੰਮ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦਾ । ਜਨਰਲ ਐਡਮਿਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਠੀਕ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਜੱਟ ਦਾ ਸੁਹਾਗਾ ਚੁਕ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਬਲਦ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫ਼ਸਲ ਚੋਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਕਾਰਨ ਜਨਰਲ ਐਡਮਿਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਖਣਾ ਵੀ ਨਿਹਾਇਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜ਼ਾਬਤਾ ਫੌਜਦਾਰੀ ਨੂੰ ਵੀ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਹੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਮੁਦਈ ਦੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਹਨ । ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮੇਰੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਇਕ ਪਿੰਡ ਧਾਰੜ ਹੈ— ਜੰਡਿਆਲੇ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਦਾ ਫਾਸਲਾ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਜੰਡਿਆਲੇ ਥਾਨੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਥਾਨੇ ਵਿਚ ਹੈ । ਨਾ ਉਸ ਤਰਫ ਕੋਈ ਸੜਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਔਰ ਨਾ ਕੋਈ ਰਾਹ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਤਹਿਸੀਲ ਵਿਚ ਕੁਝ ਪਿੰਡ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਜਾਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਤਕਲੀਫ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਦਾ, ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਤਅਲੁਕ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਮੇਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਇਕੋ ਹੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਾਰਚ ਦੇ

ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਪਤਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਮਾਰਚ ਵਿਚ ਕਣਕ ਦਾ ਕੀ ਭਾ ਸੀ, ਜਨਵਰੀ ਔਰ ਫਰਵਰੀ ਵਿਚ ਕੀ ਭਾ ਸੀ, ਅਪਰੈਲ ਵਿਚ ਕੀ ਭਾ ਸੀ, ਔਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਦ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਪਤਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜਨਵਰੀ, ਫਰਵਰੀ, ਮਾਰਚ ਔਰ ਅਪਰੈਲ ਵਿਚ ਕੀ ਭਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਪਰੋਡਿਊਸਰ ਨਾਲ ਕਿਤਨਾ ਧੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਤੁਹਾਡਾ ਹੀ ਰਾਜ ਸੀ।

ਜਥੇਦਾਰ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਗੋਕੇ : ਮੇਰਾ ਹੀ ਰਾਜ ਸੀ, ਮੈਂ ਕਦੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਨਹੀਂ ਸੀ ? ਮਾਰਚ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਤਮਾਸ਼ਾਖਾਨਾ ਨਹੀਂ। ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਲੈਣ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਚੂੰਢੀ ਵਢਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਬੇਸ਼ਕ ਮੈਨੂੰ ਨਸ਼ਤਰ ਮਾਰੋ, ਬਰਛਾ ਮਾਰੋ, ਮਗਰ ਜਦ ਮੈਂ ਚੂੰਢੀ ਨਹੀਂ ਵਢੀ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

Mr. Deputy Speaker: No interruptions please.

ਜਥੇਦਾਰ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਗੋਕੇ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦਾ ਬੜਾ ਇੰਪਾਰਟੈਂਟ ਮਹਿਕਮਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਹੀ ਵਜ਼ੀਰ ਪਾਸ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਵੇਂ ਮਹਿਕਮੇ ਵੀ ਬੇਸ਼ਕ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਉ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਵੇਖਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ 1936—37 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਕੋਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਥੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੀ। ਉਹ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਦੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਹਰ ਆਦਮੀ ਦਾ ਜੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਪਾਸ ਹੋਮ ਹੋਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਹਕੂਮਤ ਤਾਂ ਹੋਮ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਤੋਂ ਹਕੂਮਤ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਮਗਰ ਅਸਲ ਅੰਨਦਾਤਾ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਹੈ।

ਇਕ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਟੈਕਨੀਕਲ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਦੇ ਜੋ ਟੈਕਨੀਕਲ ਅਫਸਰ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਇਕ ਟੈਕਨੀਕਲ ਆਦਮੀ ਹੈ ਮਗਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਸੈਕਰੇਟਰੀ ਦੇ ਨੀਚੇ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸਿਵਾਏ ਡੁਪਲਿਸਿਟੀ ਅਤੇ ਡੀਲੇ ਦੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਟੈਕਨੀਕਲ ਮਹਿਕਮੇ ਟੈਕਨੀਕਲ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਰ ਵਜ਼ੀਰ ਹੋਵੇ ਮਗਰ ਵਜ਼ੀਰ ਅਤੇ ਉਸ ਟੈਕਨੀਕਲ ਅਫਸਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਹ ਹਾਲ ਇਨਡਸਟਰੀਜ਼ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਹੋਰ ਵਕਤ ਨਾ ਲੈਂਦਾ ਹੋਇਆ, ਇਤਨੀਆਂ ਹੀ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਕੇ ਮੈਂ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ, ਇਸ ਆਸ਼ੇ ਨਾਲ ਕਿ ਇਹ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ, ਜਿਹੜੀ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਆਵੇ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਪਾਸਿਉਂ ਆਵੇ, ਉਸ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰੇਗੀ।

ਸ਼੍ਰੀ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਰਾਜਾ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ।

Shri A. Vishwanathan : On a Point of Order, Sir. Without imputing motive or showing any disrespect, I would request the Dy. Speaker and through him, the Speaker that we may not be as formal as the Speakers in the British Parliament are. But when the hon. Members are called upon by the Chair to speak, their courtesy titles such as Sardar; Shri or Acharya may be made use of. The way of calling upon the hon. Members now is as if they have been chums from childhood.

Mr. Deputy Speaker : Note of this will be taken in future.

ਸਰਦਾਰ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਨਾਭਾ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅਗਰ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਪਲੈਨਿੰਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਕਿਸੇ ਨੇ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਮਕਾਨ ਹੀ ਪਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੀ ਵੀ ਪਲੈਨਿੰਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਕਸ਼ਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਅਗਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਸਿਵਾ ਪਲੈਨਿੰਗ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਸਾਬਤ ਹੁਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਡਿਮਾਂਡ ਤੇ ਜਿੰਨੇ ਮੈਂਬਰਜ਼ ਬੋਲੇ ਹਨ, ਸਭੀ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਸਿਵਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ । ਅਜ ਅਸੀਂ ਭਿਖਾਰੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਪਾਸੋਂ ਅੰਨ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ, ਆਪ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਮਗਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਨ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨਹੀਂ ਵਧੀ । ਕਾਰਨ ਸਿੰਪਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਪਲੈਨਿੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਨਾ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸਾਨ ਇਸ ਪਖ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਆਏ ਉਹ ਖੇਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ 6 ਮਹੀਨੇ ਫਸਲ ਬੀਜ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਖਾਲੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰੀਕੂਪ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਸੀ । ਤਦ ਅਗਲੀ ਫਸਲ ਬੀਜਦਾ ਸੀ । ਉਸ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋ ਫਸਲਾਂ ਬੀਜਣ ਲਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਸ ਨੇ ਇਨਟੈਂਸਿਵ ਕਲਟੀਵੇਸ਼ਨ ਨਾਲ 3 ਫਸਲਾਂ ਉਗਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਹੈ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਕਿਸਾਨ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕਿਤਾ ਨਹੀਂ । ਸੈਨਸਸ ਫਿਗਰਜ਼ ਤੋਂ ਜੋ ਵਾਕਫ਼ੀ ਮਿਲੇਗੀ ਉਹ ਇਹ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਇਸ ਕਿੱਤੇ ਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਚਿੱਟੇ ਕਪੜੇ ਨਹੀਂ ਪਹਿਨ ਸਕਦਾ, ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਲੀਮ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ, ਮੋਟਰ ਕਾਰ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦਾ । ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਬਾਰ ਜੋ ਨਾਹਰਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲਾਇਆ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਝੂਠਾ ਅਤੇ ਐਕਸਪਲਾਇਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸੀ । ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਘਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਹਰ ਆਦਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਮਿਲ ਜਾਵੇ । ਅਗਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਬੋਝ ਵਧਦਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਹਣ ਜੋ 30 ਏਕੜ ਤੇ ਸੀਲਿੰਗ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਹ ਘਟ ਕੇ 5 ਏਕੜ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗੀ । ਔਲਾਦ ਤਾਂ ਵਧਦੀ ਹੀ ਰਹਿਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵੀ ਵੰਡਦੀ ਹੀ ਰਹਿਣੀ ਹੈ । ਸੋ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਇਕ ਇਕ ਏਕੜ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਰਹਿ ਜਾਣੀ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਆਪਣੇ ਲਈ ਹੀ ਅੰਨ ਉਗਾ ਸਕਣਗੇ । ਫਰੈਗਮੈਨਟੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਗਿਆ । ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਪ੍ਰੋਡਿਊਸ ਦੇ ਭਾ ਤਦ ਮੁਕੱਰਰ ਹੁਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਫ਼ਸਲ

ਮਾਰਕਿਟ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਜੋ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਕਣਕ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਆ ਗਈ ਹੈ, ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਭਾ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰ ਲਉ । ਮਗਰ ਕੀ ਕ੍ਰਾਈਟੀਰੀਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਕਦੇ ਕੁਝ ਤੇ ਕਦੇ ਕੁਝ ਭਾ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਬੜਾ ਮਸ਼ਕੂਰ ਹੋਵਾਂਗਾ ਅਗਰ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਬ ਡੀਬੇਟ ਵਾਈਂਡ ਅਪ ਕਰਨ ਲਗੇ ਉਹ ਕ੍ਰਾਈਟਿਰੀਅਨ ਦਸਣ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ 72 ਤੋਂ 85 ਰੁਪਏ ਫ਼ੀ ਕੁਵਿੰਟਲ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਲੋੜ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਿਵੇਂ ਫ਼ਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਹੈ ਦੇ ਰੇਟਸ ਵਿਚ ਰਾਈਜ਼ ਨੂੰ ਜ਼ੇਰ ਗੌਰ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਹੋਣਾ । ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੋਣਾ ਕਿ ਟਰੈਕਟਰ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕਿੰਨੇ ਪਰਸੈਂਟ ਵਧੀ ਹੈ, ਡੀਜ਼ਲ ਅਤੇ ਸਪੇਅਰ ਪਾਰਟਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕਿੰਨੇ ਪਰਸੈਂਟ ਵਧੀ ਹੈ । ਡੰਗਰ, ਦਵਾਈਆਂ, ਕਪੜਾ ਆਦਿ ਕਿੰਨਾ ਮਹਿੰਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਅਗਰ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਤਾਂ ਭਾ ਬਾਰੇ ਦੁਬਾਰਾ ਸੋਚਦੇ ।

ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਸੈਲਫ਼ ਸਫ਼ੀਸ਼ੈਂਸੀ ਇਨ ਫੂਡ ਦਾ ਤੱਲਕ ਹੈ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕ ਸਾਲ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਮਗਰ ਇਸ ਲਈ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੀ ਪਲੈਨਿੰਗ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ । ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਕਿੰਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਕਣਕ ਥਲੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਥੇ ਸੈਲਫ਼ ਸਫ਼ੀਸ਼ੈਂਸੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਹਾਂ ਇਹ ਅੰਕੜੇ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੰਨੇ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਮੈਕਸੀਕਨ ਵੀਟ ਥਲੇ ਹੋਵੇਗੀ । ਜਦੋਂ ਪੁਛੋ ਤਾਂ ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਅਫ਼ਸਰ ਜਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰ ਬੰਪਰ ਕ੍ਰਾਪ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਭਾਵੇਂ ਘਰ ਆਉਂਦੀ ਨੂੰ ਗੜੇ ਆਦਿ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦੇਣ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਰ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਦੋ ਚਾਰ ਖੇਤ ਚੰਗੇ ਸੜਕ ਦੇ ਕੰਢੇ ਦੇਖ ਲਏ ਤਾਂ ਕ੍ਰਾਪ ਬੰਪਰ ਹੋ ਗਈ । ਅਸੀਂ ਹਾਲੇ ਗੱਡੇ ਤੋਂ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਉਠੇ ਤੇ ਨਕਲ ਅਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਰਸ਼ੀਆ ਦੀ । ਮਗਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਲੈਨਿੰਗ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਤਹਿ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਲਾਂ ਫ਼ਸਲ ਥਲੇ ਇਤਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੋਵੇਗੀ, ਹਾੜੀ ਇੰਨੀ, ਸੌਣੀ ਇੰਨੀ, ਕਣਕ ਇੰਨੀ ਅਤੇ ਆਲੂ ਇੰਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਬੀਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ । ਇਥੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ । ਇਥੇ ਜੋ ਸਟੈਟਿਸਟੀਕਲ ਐਬਸਟਰੈਕਟ ਬਣਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਬੋਗਸ ਫ਼ਿਗਰਜ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਲਾਈ (lie) ਦੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ white and black lie, ਮਗਰ ਇਹ lie ਦੀ ਤੀਸਰੀ ਕਿਸਮ ਹੈ । whiter lie, white lie ਤੋਂ ਵੀ ਉਪਰ । ਇਸ ਐਬਸਟਰੈਕਟ ਦੀਆਂ ਫ਼ਿਗਰਜ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਮੇਰੀ ਰੀਕੁਐਸਟ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਐਕਸਪਰਟ ਦੀ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਬੈਠਾਉ ਜੋ ਦੇਖੇ ਕਿ ਕਿੰਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਕਾਬਲੇਕਾਸ਼ਤ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਦਸੇ ਕਿ ਇੰਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਇਹ ਫਸਲ ਉਗਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਸਾਲ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸੈਲਫ ਸਫ਼ੀਸ਼ੈਂਟ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ । ਹੁਣੇ ਜਥੇਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਵਜ਼ੀਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਅਗਰ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾਂ ਇਕ ਵਜ਼ੀਰ ਪਾਸ ਅਤੇ ਨਹਿਰਾਂ ਦਾ ਦੂਜੇ ਪਾਸ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਦੋਵਾਂ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਵਿਚ ਤਾਲਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗਾ । ਅਗਰ ਅਜ ਕਿਸੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਜਦ ਪਾਣੀ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਪਾਸ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਵੋ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਰੇਤਲੀ ਹੈ, ਡਾਕਰ ਹੈ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਯਾਰਡ ਸਟਿਕ ਮਹਿਕਮੇ ਕੋਲ ਕੀ ਹੈ ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਊਟਲੈਟਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਆਬ-ਪ੍ਰਾਸ਼ੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਕਿਹੋ ਜੇਹੀ ਹੈ । ਰੇਤਲੀ ਹੈ,

[ਸਰਦਾਰ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ]

ਡਾਕਰ ਹੈ ਜਾਂ ਡੁੱਬਣੇ ਵਾਲੀ ਹੈ । ਜ਼ਮੀਨ ਕਿਹੋ ਜੇਹੀ ਹੈ । ਕੀ ਯਾਰਡ-ਸਟਿਕ ਹੈ । ਫਿਰ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਹ ਮੋਘੇ ਨਾਲ ਐਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦਿਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਐਨਾ ਕਮਾਂਡਿਡ ਏਰੀਆ ਹੈ । ਪਰ ਹੁੰਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲ ਗਿਲੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਤੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਸਿਰੇ ਤੇ ਪਾਣੀ ਗਿਆ ਵੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ । ਤੇ ਪਟਵਾਰੀ ਨੇ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕਰਾਇਆ ਕਿ ਪਾਣੀ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਾ ਵਸੂਲ ਕਰ ਲਿਆ । ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪਲਾਨਿੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪਲਾਨਿੰਗ ਨਾਕਸ ਤੇ ਗ਼ਲਤ ਸੀ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦਾ ਸੈਚੂਏਸ਼ਨ ਪੁਆਇੰਟ ਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਆਦਮੀ ਇਨਸੈਨਟਿਵ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਬਥੇਰਾ ਸਬ-ਸਿਡੀ ਦੇ ਕੇ ਦੇਖ ਲਈ । ਪੈਪਸੂ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ 1250 ਰੁਪਏ ਤਾਂ ਨਿਰੀ ਸਬਸਿਡੀ ਹੀ ਸੀ । ਸਬਸਿਡੀ ਇਸ ਲਈ ਸੀ ਕਿ ਇੰਜਨ ਲਾ ਲਉ ਫਿਰ ਵੀ ਗਰੋ ਮੋਰ ਫੂਡ ਨਾਕਾਮਯਾਬ ਹੋਈ। ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਲੋਂ ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਬੋਰ ਕਰਕੇ ਦਿਤੇ ਗਏ ਜਿਥੇ ਟੱਰਕ ਫਸ ਗਿਆ ਉਚੀ ਥਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਬੋਰ ਕਰਾਇਆ । ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਵੇਖੇ ਦੇ ਕਿ ਏਰੀਆ ਇਸ ਥਲੇ ਕਿੰਨਾ ਕਮਾਂਡ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਰਕਾਰੀ ਬੋਰ ਹੋਏ ਪਰ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਏ । ਪਰ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਕਿਉਂ ਬੋਰ ਫੇਲ ਹੋਏ । ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪਲੈਨਿੰਗ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ।

श्री उपाध्यक्ष : सरदार नरेन्द्र सिंह जी, प्लानिंग के लिए तो बड़े बड़े Commission बने हुए हैं । (Addressing S. Narinder Singh : Big Commissions have been formed for planning.) (हँसी)

ਸਰਦਾਰ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਪਲਾਨਿੰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋ ਕਿ ਕੌਣ ਕੌਣ ਮੈਂਬਰ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਦਾ ਹੈ । ਮੇਰਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਨੁਕਤਾ ਚੀਨੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂਬਰ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਪਲਾਨਿੰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅਗਰ ਗਊਸ਼ਾਲਾ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੌਜ਼ੂੰ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਪਰ ਇਥੇ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਪੁਆਇੰਟ ਆਊਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸੈਂਟਰ ਪਾਸ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਵਧੇਰੇ ਐਲੋਕੇਸ਼ਨ ਕਰਾਉਣ ਦੀ।

ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦਾ ਤਾਅਲੁਕ ਹੈ ਮੈਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਖਾਸ ਪਰਪਜ਼ ਸੀ ਜਦ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਸੈਟ ਅਪ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਅਤੇ ਮੇਨ ਪਰਪਜ਼ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਆਊਟ ਲੁਕ ਚੇਂਜ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦਾ ਸਟੈਂਡਰਡ ਆਫ ਲਿਵਿੰਗ ਉਚਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਹ ਗੱਲ ਮਾਰਕ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਤੁਸੀਂ ਰੂਰਲ ਏਰੀਆਜ਼ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਗਰੈਸ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹੋ, ਇਹ ਕਮਪੈਰੇਟਿਵਲੀ ਇਸ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਬੀ.ਡੀ.ਓ. ਦੀ ਮਿਲੀ ਕਿ ਫਾਰਮੀ ਕਣਕ ਬੀਜ ਲੈ, ਤੇ ਫਲਾਂ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵਰਤ ਲੈ । ਇਹ ਖੇਤ ਕਮਾਦ ਲਈ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਸਬਸਿਡੀ ਲੈ ਲੈ । ਸੀਮੈਂਟ ਦੀਆਂ ਦੋ ਬੋਰੀਆਂ ਦਿਤੀਆਂ ਤੇ ਨਾਲ ਰੇਹ ਦਾ ਥੈਲਾ ਚੁਕਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੇਰੇ ਘਰ ਸਾਵੇਂ ਪਲਾਟ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਬੀਜ ਲੈ । ਬਲਦ ਪਾਲਣ ਦਾ ਢੰਗ ਦਸ ਦਿਤਾ । ਬੀਜ ਦੀ ਸਮਝ ਪਾ ਦਿਤੀ ।

ਇਹ ਸਭ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀ ਬਰਕਤ ਹੈ । ਤੇ ਫਿਰ ਅੱਜ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੋਈ ਕਿ ਰੇਹ ਦੀ ਮੰਗ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਈ ਤੇ ਬਲੈਕ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਉਂਦੀ ਥੋੜੀ ਸੀ । ਰੇਹ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਇਸ ਸਹਿਕਮੇ ਨੇ ਦਿਤੀ । ਫਿਰ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦੀ ਸੋਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਬੀ.ਡੀ.ਓ. ਮਾੜਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਕਸੂਰ ਬਦਲੇ ਸਾਰੇ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਸਕਰੈਪ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਪਾਲੇਟੀਸ਼ਨਜ਼ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਬੀ.ਡੀ.ਓਜ਼. ਦੀਆਂ ਪੋਸਟਾਂ ਨੂੰ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਪਰਵਿਉ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਢ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ । ਅਤੇ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀ ਸੀ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਬੀ.ਡੀ.ਓ. ਬਣਨ ਵਾਲਾ ਬੀ.ਐਸ.ਸੀ. ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਵੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਪ ਦਾਦਾ ਨੇ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਕੀਤੀ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਸਫਰਰ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੀ. ਡੀ. ਓ. ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਇਥੇ ਭਰਤੀ ਕਰ ਲਿਆ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਹੀ ਕਹਾਂਗਾ । ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਜੇਕਰ ਕੁਝ ਬੀ.ਡੀ.ਓਜ਼. ਇਸ਼ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਣ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਸ ਸਾਰੇ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ।

ਇਕ ਗੱਲ ਤਾਂ ਮੰਨਣੀ ਪਏਗੀ ਕਿ ਬੀ.ਡੀ.ਓ. ਦੇ ਹੋਣ ਨਾਲ ਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਡਿਵੈਲਪ-ਮੈਂਟ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ ਬੇਹਤਰ ਹੋਈ ਹੈ । ਬੀ.ਡੀ.ਓ. ਨੂੰ ਮੈਂ ਅਫਸਰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਵਰਕਰ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ । ਹੋਰ ਕੋਈ ਅਫਸਰ ਜ਼ਿਲਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਜਾਂ ਤਸੀਲ ਪੱਧਰ ਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾਂ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਕੁਰਪਟ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਬੀ ਡੀ.ਓ. ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਫਸਰ ਨੇ ਅਤੇ ਇਹ ਉਹ ਅਫਸਰ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਖਾਲ ਤੇ ਬਹਿ ਕੇ ਜਟ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਉਸਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਸੁਣਦਾ ਹੈ । ਕੀ ਕਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਬਹਿ ਕੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਤਸੀਲਦਾਰ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਜੱਟ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਵੇਖਿਆ ਜੇ । (ਵਿਘਨ)

श्री उपाध्यक्ष : मैं ने तो कभी किसी अफसर को इस तरह बात करते नहीं देखा । (I have never seen any such officer talking to them as such.)

ਸਰਦਾਰ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜੇ ਕਰ ਇਹ ਚੇਅਰ ਤੇ ਰੀਮਾਰਕ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਸਮੇਂ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਤੁਹਾਡਾ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਵਲੈਤ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਹਾਸਾ) ।

ਥਾਨੇਦਾਰ ਦਾ ਉਹ ਹਾਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਜਟ ਨੂੰ, ਬੇਰੀ ਨੂੰ ਜਿਨੇ ਵਧ ਛਿੜਰ ਮਾਰੋ ਵਧ ਬੇਰ ਝੜਦੇ ਨੇ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਥਾਨੇਦਾਰ ਦੀ ਤੇ ਤਸੀਲਦਾਰ ਦੀ ਸੋਚ ਵਖਰੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਬਦਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਕ ਬੀ.ਡੀ.ਓ. ਕਿਸੇ ਵਜ਼ੀਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲੜਕੇ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਜਿਤ ਲਏ ਤੇ ਉਸ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਨਕ ਤੇ ਮੱਖੀ ਬਹਿ ਗਈ ਉਸ ਨੱਕ ਨੂੰ ਵਢ ਦੇਣਾ ਕੋਈ ਸਿਆਣਪ ਨਹੀਂ ।

ਬੀ.ਡੀ.ਓ. ਤਾਂ ਇਕ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਿੰਗ ਬਾਡੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਜਟ ਆਪਣੀਆਂ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਥਾਨੇਦਾਰ ਤੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬੀ. ਡੀ. ਓ. ਪਾਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਪੱਖ ਵਿਚ ਬੀ.ਡੀ.ਓ. ਥੋੜਾ ਬਹੁਤ ਪਾਲੀਟਿਕਸ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ

[ਸਰਦਾਰ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ]

in his interest ਉਹ ਜਟ ਨੂੰ ਸਿਕਿਉਰਿਟੀ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ! ਜਟ ਵਿਚ ਬੀ.ਡੀ.ਓ. ਇਕ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਭਰਦਾ ਹੈ। ਥਾਨੇਦਾਰ ਕੋਲ ਉਹ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਤਸੀਲਦਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਹਟਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਲੈਵਲ ਤੇ ਜਦ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜਟ ਦਾ ਕੇਸ ਬੀ.ਡੀ.ਓ. ਪਲੀਡ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੁਆਰਡੀਨੇਸ਼ਨ ਉਹ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਐਸ.ਡੀ.ਐਮ. ਜਾਂ ਤਸੀਲਦਾਰ ਜਾਂ ਥਾਨੇਦਾਰ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜੱਟ ਲਈ। ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੀ ਅਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਗੌਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦੇ ਬਜਟ ਨੂੰ ਹਟਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦਾ ਸਾਰਾ ਖਰਚ 75% ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ 25% ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਲੋਂ ਦੇਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਸੈਂਟਰ ਦਾ ਸ਼ੇਅਰ ਵੀ ਗਵਾ ਲਉਗੇ। ਬਜਟ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਡਿਫਿਸਟ ਹੈ।

ਦੂਜੀ ਬੇਨਤੀ ਮੇਰੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਫਰਟੇਲਾਇਜ਼ਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬੀ.ਡੀ.ਓ. ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਾਲ ਅਪਨਾ ਲਿਆ। ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਖਾਦ ਕਿਸ ਖੇਤੀ ਲਈ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਮੋਨੀਆ ਸਲਫੇਟ, ਜਾਂ ਫਾਸਫੇਟ ਕੈਲਸੀਅਮ ਜਾਂ ਫਾਸਫੇਟ ਨਾਇਟਰੇਟ ਪਰ ਹੁਣ ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਕਮਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਹੈ ਉਹ ਡਿਫੈਕਟਿਵ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਰੇਤਾ ਭਰ ਕੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਟੈਂਡਰਡ ਸਟਰੈਂਥ ਹੁੰਦੀ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਨੂੰ ਚੈਕਅਪ ਕਰਨ ਦਾ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਪੂਰਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

Mr. Deputy Speaker : Kindly wind up.

ਸਰਦਾਰ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਸਰਕਾਰ ਸੁਤੀ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਜਾਗ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਬਾਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਬਾਰਸ਼ਾਂ ਦੋ ਸਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ ਸੋਕੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਰਹੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਰੇਨੇਜ ਦਾ ਮਸਲਾ ਭੁਲ ਗਿਆ। ਤੇ ਯਾਦ ਆਵੇਗੀ ਜਦ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਗੱਲ ਗੱਲ ਪਾਣੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਤੌਰ ਤੇ ਡਰੇਨਜ਼ ਕਢੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਮੇਰਾ ਖੇਤ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਡਰੇਨ ਲੰਘ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਜੇਕਰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰੁਕ ਜਾਏਗੀ।

श्री उपाध्यक्ष : यह तो तुम्हारी सरकार है। (This is your own Government.)

ਸਰਦਾਰ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਸੱਚ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਸੱਚ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ। ਧੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਨੂੰਹ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਡਰੇਨਜ਼ ਚੇਂਜ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਤੌਰ ਤੇ ਐਲਾਈਨਮੈਂਟਸ ਬਦਲਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਨਕਸ਼ੇ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਦੇਖੋ। ਇਕ ਪਰੈਫਰੈਂਸ ਤੇ ਦੋ ਦੋ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਲਾਈਨਜ਼ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਗ਼ਲਤ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਛਡ ਦੇਵੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਉਠਦੀ ਹੈ ਉਹ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਬੈਕਵਰਡ ਡਿਕਲੇਅਰ ਕਰ ਦਿਓ। ਅਜ ਕਲ ਫਾਰਵਰਡ ਹਰ ਕੋਈ ਜਾਣ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਬੈਕਵਰਡ ਕਰ

ਦਿਉ ਕਿਉਂਕਿ ਰਿਆਇਤਾਂ ਜੋ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ । ਦਸਾਂ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਗੇ ਸ਼ਡੂਲਡ ਕਾਸਟ ਕਰ ਦਿਉ । ਨੈਗੇਟਿਵ ਰੇਸ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਿਰਫ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਐਤਾਂ ਮਿਲਣ । ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਸੀਲਿੰਗ ਇਨਕਮ ਤੇ ਨਹੀਂ ਕੰਮ ਤੇ ਹੈ । ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨ ਤੇ ਹੈ, ਸੀਲਿੰਗ ਇਨਕਮ ਤੇ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਕ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਦੀ ਇਨਕਮ ਸਾਲ ਦੀ 1800 ਤੋਂ ਘਟ ਹੈ ਉਹ ਬੈਕਵਰਡ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੁਣ ਵੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਜੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਲ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਬਚਦਾ ਵੀ ਕੀ ਹੈ । ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦਾ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ ਦਿਨ ਭਰ ਨੀਵਾਂ ਹੋ, ਦਾਤੀ ਖੁਰਪਾ ਹਥ ਵਿਚ ਫੜੀਂ ਕੱਖ-ਪੱਠੇ ਕੁਤਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । (ਵਿਘਨ)

ਸ਼੍ਰੀ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਰਾਜਾ ਜੀ, ਨੀਵਾਂ ਹੋਣ ਵਿਚ ਹੀ ਅਨੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । (Raja ji, humility brings happiness.) (ਹਾਸਾ)

ਸਰਦਾਰ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਆਖਿਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਹੋ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸੀਲਿੰਗ ਜਿਹੜੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਬੈਕਵਰਡ ਏਰੀਆ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਬੈਕਵਰਡ ਕਮਿਊਨਟੀ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਇਹ ਇਨਕਮ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ (ਰਾਮਪੁਰਾ ਫੂਲ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਐਗਰੀ-ਕਲਚਰ ਦੀ ਡੀਮਾਂਡ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕਾਫੀ ਰੁਪਿਅ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੇ ਵਾਧੇ ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਜ਼ਾਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਹਨ । ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਨਾਜ ਦੀ ਉਪਜ ਦੇ ਵਿਚ 46% ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਇਨਟੈਨਸਿਵ ਕਲਟੀਵੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਤੱਕ 92% ਕਰ ਸਕੇ ਹਨ ਸੈਂਟ ਪਰ ਸੈਂਟ ਕਰਨ ਵਿਚ ਉਹ ਨਾਕਾਮਿਆਬ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈ ਇਕ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਇਤਨੀ ਮੇਹਨਤ ਕਰਕੇ ਬਿਜਾਈ ਕਰਾਂਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਮੇਹਨਤ ਜ਼ਾਇਆ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬੰਦੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ ਉਹ ਨਹਿਰ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਾਲੇ ਜੇ ਦੂਸਰੇ ਮਾਲ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਬੰਦੀ ਕਰਿਆ ਕਰਨ ਤਾਂ ਵਕਤ ਤੇ ਬੰਦੀ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਉਹ ਟਾਈਮ ਤੇ ਬੰਦੀ ਕਰਿਆ ਕਰਨ ਤਾਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਉਸ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਕਾਨੂੰਨ ਹਨ ਉਹ ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਪਿਛਲੇ ਹੀ ਚਲੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਚੇਂਜ ਨਹੀਂ ਆਈ । ਇਕ ਛੋਟੀ ਜੇਹੀ ਗੱਲ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲਟਕਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਵਕਤ ਜਿਹੜਾ ਉਪਜ ਦੇ ਵਾਧੇ ਤੇ ਖਰਚ ਹੋਣਾ ਸੀ ਉਹ ਫੇਰੇ ਟੋਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਕਲਟੀਵੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

(ਵਿਘਨ)

चौधरी बलबीर सिंह : स्पीकर साहिब, चौधरी सुंदर सिंह इधर से होकर फलोर क्रास कर गये हैं ।

Mr. Speaker : I shall ask Chaudhri Sunder Singh not to do so in future.

ਸਰਦਾਰ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਮਹਿਕਮਾ ਨਹਿਰ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਦਲਦੇ ਨਹੀਂ ਉਤਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸਹੀ ਚਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਅੱਜ ਜੇ ਕੋਈ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਬਦਲੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਕੀ ਹਨ, ਘੜੀ ਦੀ ਘੜੀ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਤੇ ਓਵਰ ਰਾਈਡ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ ਇਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਖਤਿਆਰ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਗੱਲ ਕਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਇਖਤਿਆਰ ਹੋਵੇ । ਲੋਕੀਂ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਦੀ ਖਾਤਰ ਤੱਕ ਨਹਿਰ ਦੇ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਮਗਰ ਮਗਰ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਕਤ ਸਿਰ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਫਸਲ ਦਾ ਜੁਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦਾ ਵਕਤ ਅਡ ਜ਼ਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਥਾਰਾ ਬੰਦੀ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਸਹੀ ਮਾਨਿਆ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵੇਸਟੇਜ ਬਚਾਈ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਵਕਤ ਸਿਰ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ।

ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਜੋ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ, ਅਨਾਜ ਦੀ ਥੁੜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਨਵੇਂ ਤੋਂ ਨਵੇਂ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ । ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਇਸ ਕੰਮ ਦਾ ਮੋਢੀ ਹੈ–ਕਰਤਾ ਧਰਤਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਇਵਜ਼ਾਨਾ ਉਸ ਦੀ ਮੇਹਨਤ ਦਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ । 95 ਰੁਪਏ ਕੁਇੰਟਲ ਜਦੋਂ ਆਮ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਕਣਕ ਵਿਕਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਕੋਈ ਖ਼ਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਰੇਟ 72 ਤੋਂ 85 ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਫਿਕਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਇਤਨੀ ਰਕਮ ਵਿਚ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਪੂਰਾ ਇਵਜ਼ਾਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਗਾੜ੍ਹੇ ਪਸੀਨੇ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਇਵਜ਼ਾਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬਾਲ ਬੱਚੇ ਦੇ ਪੇਟ ਪਾਲਣ ਦੇ ਲਈ ਪੂਰਾ ਅਨਾਜ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਤੁਹਾਡੀ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦੇ ਵਧਾਉਣ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਸ਼ਾਇਰ ਨੇ ਸਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ :—

ਜਿਸ ਖੇਤ ਸੇ ਦਹਿਕਾਂ ਕੋ ਮੁਯਸਰ ਨਾ ਹੋ ਰੋਟੀ,
ਉਸ ਖੇਤ ਕੇ ਹਰ ਗੋਸ਼ਾਏ ਖਿਰਮਨ ਕੋ ਜਲਾ ਦੋ ।

ਜਦੋਂ ਤਕ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਮੇਹਨਤ ਦਾ ਇਵਜ਼ਾਨਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਉਹ ਅਨਾਜ ਦੀ ਉਪਜ ਦੇ ਵਾਧੇ ਵਲ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ......।

ਸ੍ਰੀ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਿੱਧੂ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਥੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਥੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ "ਉਠੋ ਮੇਰੀ ਦੁਨੀਆ ਕੇ ਗ਼ਰੀਬੋਂ ਕੋ ਜਗਾ ਦੋ" । (Addressing Shri Sidhu : The hon. Member has omitted the line that follows the couplet quoted by him i.e. '*Utho meri Dunya ke gharibon ko jaga do.*)

ਸਰਦਾਰ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ : ਮੈਂ ਇਸ ਤੇ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ । ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਇਤਨੀ ਵੇਸਟ ਪਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਾਹੀ ਯੋਗ ਬਣਾ ਕੇ ਅਨਾਜ ਦੀ ਕਮੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਕਲਟੀਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਲਈ ਬਲਾਕ ਲੈਵਲ ਤੇ ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਜਿਸ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਯੋਗ ਜ਼ਮੀਨ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕੋਈ ਤੱਰਕੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾ ਸਕਦਾ ।

(ਪੰਡਿਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਪੈਨਲ ਆਫ ਚੇਅਰ ਮੈਨਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ, ਇਸ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ।)

ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਟਿਊਬਵੈਲ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਡਿਜ਼ਰਵਿੰਗ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਲਾ ਕਿਸਮ ਦਾ ਬੀਜ ਸਸਤੇ ਰੇਟ ਤੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸ: ਹਰਚਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬੀਜ ਫਾਰਮ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਜਿਸ ਭਾਓ ਚਾਹੇ ਆਪਣਾ ਬੀਜ ਵੇਚੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵਿਕਣ ਹੀ ਨਾ ਦੇਵੇ । ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਸਤੇ ਅਤੇ ਅੱਛੇ ਤੋਂ ਅਛੇ ਬੀਜ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰ ਹਾਈਬਰਿਡ ਬਾਜਰੇ ਦਾ ਬੀਜ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰੇ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵੇ । ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਤਦ ਹੀ ਵਾਧਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਸਤੇ ਭਾਅ ਤੇ ਬੀਜ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਾਜਬੀ ਨਿਰਖ ਤੇ ਵਿਕੇ । ਜੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਰੀਟਰਨ ਚੰਗਾ ਮਿਲੇਗਾ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਉਹ ਹੌਸਲੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇਗਾ । ਐਸੇ ਕਦਮ ਚੁਕਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦਾ ਸਹੀ ਮਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਇਵਜ਼ਾਨਾ ਮਿਲ ਸਕੇ । ਇਹ ਲਫ਼ਜ਼ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਆਗਿਆ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਬਰਨਾਲਾ) **:** ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜੋ ਮਸਲਾ ਹੈ—ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਨਾਜ ਦਾ ਮਸਲਾ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਸਲਾ ਹੈ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਪੀਚਾਂ ਤਾਂ ਕਈ ਹੋਈਆਂ, ਕਈ ਲੈਕਚਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਲੇਕਿਨ ਸੁਝਾਵ ਬਹੁਤ ਘਟ ਆਏ ਹਨ । ਐਸੀ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਜੋ ਮਾਹੌਲ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਖ਼ਰਾਬ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ—ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਬੈਂਚਿਜ਼ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੁਝ ਤਿਖੇ ਲਫ਼ਜ਼ ਕਹੇ ਔਰ ਉਸ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਖ਼ਰਾਬ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਊਸ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵੀ ਖ਼ਰਾਬ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਔਰ ਹੈਡਜ਼ ਆਫ਼ ਦੀ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਜਿਹੜੇ ਇਥੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵੀ ਖ਼ਰਾਬ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਹੁਣ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਾਤਚੀਤ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਆਪ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅੱਛੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੁਝਾਵ ਆ ਰਹੇ ਹਨ—ਗੌਰਮੈਂਟ ਬੈਂਚਿਜ਼ ਤੋਂ ਔਰ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਉਂ ਚੰਗੇ ਸੁਝਾਵ ਦਿਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡ ਸਾਹਮਣ ਬੜਾ ਸੰਕਟ ਦਾ ਮਸਲਾ ਯਾਨੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਦਾ ਮਸਲਾ ਆਇਆ ਹੈ ਉਸ ਉਤੇ ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਅੱਜ ਜਿਹੜੀ ਡਿਮਾਂਡ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ ਉਸ ਉਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਖ਼ੁਰਾਕ ਦਾ ਮਸਲਾ ਸਬੰਧਤ ਹੈ । ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਬੜਾ ਵਾਈਡ ਸਬਜੈਕਟ ਹੈ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸੁਝਾਵ ਦੋਹਾਂ ਸਾਈਡਜ਼ ਵਲੋਂ ਆਏ ਹਨ ।

[ਸਰਦਾਰ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ]

ਮੈਂ ਅਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਕੁਝ ਸੁਝਾਵ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਜਟ ਸਪੀਚ ਦੇ ਪੇਜ 12 ਉਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ:—

"There is little scope of expansion in the cultivated area in the Punjab since about 91% of the total cultivable area has already been brought under plough."

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਜਿਹੜਾ ਕਲਟੀਵੇਬਲ ਏਰੀਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ 91 ਪਰਸੈਂਟ ਇਸ ਵਕਤ ਖੇਤੀ ਦੇ ਪਰਪਜ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਔਰ 9 ਪਰਸੈਂਟ ਰਕਬਾ ਐਸਾ ਹੈ ਜੋ ਖੇਤੀ ਦੇ ਕਾਬਲ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਉਤੇ ਖੇਤੀ ਕੀਤੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਜਿਹੜਾ 9 ਪਰਸੈਂਟ ਰਕਬਾ ਹੈ ਅਗਰ ਉਹ ਸਾਰਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਮ ਅਜ਼ ਕਮ 5 ਪਰਸੈਂਟ ਰਕਬਾ ਵੀ ਖੇਤੀ ਥੱਲੇ ਲੇ ਆਈਏ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਤਕਰੀਬਨ ਢਾਈ ਲੱਖ ਟਨ ਅਨਾਜ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜੋ ਟੀਚਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ 46 ਲੱਖ ਟਨ ਦਾ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੋਰ ਹਨ ਜੋ ਜ਼ਰਾਇਤ ਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕੇਨਾਲ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਟਿਊਬਵੈਲ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਵੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਕੇਨਾਲ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਦਾ ਤਅੱਲਕ ਹੈ, ਬਜਟ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਦੇਖੇ ਹਨ ਔਰ ਕੋਈ ਐਸਾ ਸਕੋਪ ਜ਼ਾਹਿਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਿਥੋਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਵੀਂ ਕੈਨਾਲ ਨਿਕਲੇ ਜਾਂ ਨਵੀਆਂ ਡਿਸਟਰੀਬਿਊਟਰੀਜ਼ ਬਣ ਸਕਣ। ਮਹਿਜ਼ ਇਸ ਬਜਟ ਵਿਚ ਰੀਪੇਅਰਜ਼ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਔਰ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਸ ਦੀ ਖਾਤਿਰ ਜੋ ਕਰਜ਼ਾ ਪਏ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਦੇ ਇੰਟਰੈਸਟ ਦਾ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਕਰੀਬਨ ਚਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ ਇੰਟਰੈਸਟ ਦੀ ਖਾਤਿਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਹਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਗੁੰਜ਼ਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਖੀ ਗਈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜੋ ਐਰਿਡ ਏਰੀਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ, ਬਠਿੰਡਾ ਦਾ ਏਰੀਆ ਹੈ, ਕੁਛ ਸੰਗਰੂਰ ਦਾ ਔਰ ਕੁਛ ਹੋਰ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਉਥੇ ਅਜੇ ਤਕ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਇਕ ਹੀ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਣਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਅਗਰ ਇਕ ਸਾਲ ਵਿਚ ਸਕੀਮ ਬਣਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਇਕ ਦੋ ਸਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਗੱਲ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਦਾ, ਲੇਕਿਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਪਾਣੀ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਕੁਛ ਇਲਾਕੇ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਟਿਊਬ-ਵੈਲਜ਼ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਨਾਲ ਸਿੰਜਾਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਕੁਛ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹਿਰਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਘਟ ਕਰਕੇ ਵੀ ਉਸ ਐਰਿਡ ਔਰ ਖੁਸ਼ਕ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਦਾ ਤੁਅੱਲਕ ਹੈ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਕੁਛ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਲੱਗੇ। ਕੁਛ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨਾਲ ਵੀ ਚਲਦੇ ਰਹੇ, ਹੁਣ ਵੀ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਕੁਛ ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਐਸੇ ਸਨ ਜੋ ਫ਼ੇਅਲ ਹੋ ਗਏ। ਫਿਰ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ

ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਮੁੜ ਬੋਰਿੰਗ ਕਰਵਾ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਇਹ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਉਹ ਡੇਅਲ ਹੋਏ ਹਨ-ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਨੁਕਸ ਹੈ, ਮੈਕੇਨਿਜ਼ਮ ਦਾ ਨੁਕਸ ਹੈ ਜਾਂ ਕੀ ਨੁਕਸ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਟਿਊਬਵੈੱਲਜ਼ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਵੱਲ ਔਰ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਬਾਰੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ।

ਕੁਛ ਇਲਾਕੇ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਟਿਊਬਵੈੱਲਜ਼ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਤੌਰ ਤੇ ਵੀ ਟਿਊਬਵੈੱਲਜ਼ ਨਹੀਂ ਲਗ ਸਕਦੇ। ਜਿਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚੋਂ ਮੈਂ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਰਿਪਰੀਜ਼ੈਂਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਜ਼ਿਲਾ ਸੰਗਰੂਰ ਦੀ ਬਰਨਾਲਾ ਕਾਂਸਟੀਚੁਐਂਸੀ ਹੈ। ਮਹਿਲ ਕਲਾਂ ਬਲਾਕ ਵਿਚ 53 ਪਿੰਡ ਹਨ ਔਰ 350 ਮੁਰੱਬਾ ਮੀਲ ਦਾ ਰਕਬਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਅਜ ਤਕ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਖੰਬਾ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਲਈ ਪਾਵਰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਤਾਂ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਐਸਾ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ? ਕਿਉਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਲੂਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ? ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕਤਅਨ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਗੌਰਮੈਂਟ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਉਹ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਤੇ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਹੋਈਆਂ—ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਦੋ ਬਾਈ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਹੋਈਆਂ, ਉਸ ਵਿਚ ਬਰਨਾਲਾ ਕਾਂਸਟੀਚੁਐਂਸੀ ਵੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਮਹਿਲ ਕਲਾਂ ਕਾਂਸਟੀਚੁਐਂਸੀ ਵੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੂਰੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹਫ਼ਤਾ ਹਫ਼ਤਾ ਦੋ ਦੋ ਹਫ਼ਤੇ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿਘ ਕੈਰੋਂ ਉਥੇ ਪੂਰਾ ਇਕ ਹਫ਼ਤਾ ਰਿਹਾ ਔਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਇਕ ਹਫ਼ਤਾ ਬੈਠ ਕੇ ਬਾਈ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਲੜੀ ਉਸ ਵਕਤ ਬੜੇ ਬੜੇ ਵਾਇਦੇ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲੇਕਿਨ ਪੂਰਾ ਇਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਸ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੋਈ। ਜੋ ਉਥੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋਈ ਉਹ ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਾਇਦੇ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਬਿਜਲੀ ਸੁਪਲਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਇਦਾ ਕੀਤਾ, ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਲਈ ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਵਾਇਦਾ ਕੀਤਾ ਮਗਰ ਪੂਰਾ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਥੇ 72 ਪੋਲਿੰਗ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਣੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ 72 ਪੋਲਿੰਗ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੋਲਿੰਗ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਮੈਜਾਰਟੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕੀ। ਉਥੇ 14 ਹਜ਼ਾਰ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਰੀ। ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਐਸਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿਉਂ ਕਿ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕ ਸ਼ਾਇਦ ਦੂਸਰੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੂਝਵਾਨ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪਛਾੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪੈਪਸੂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਫ਼ਤਿਹ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਇਲਾਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ—ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਬਠਿੰਡਾ ਔਰ ਸੰਗਰੂਰ ਨੂੰ ਹਰ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਪੈਪਸੂ ਕਾਇਮ ਸੀ ਉਸ ਵਕਤ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ

[ਸਰਦਾਰ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ]

ਸਕੀਮਾਂ ਬਣੀਆਂ । ਉਸ ਦਾ ਕਰੈਡਿਟ ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਵੇਲੇ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਬਣੀਆਂ ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਜਦ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੈਪਸੂ ਮਰਜ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਕਿੱਥੇ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ ! ਨਾ ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਔਰ ਨਾ ਇਲੈਕਟਰਿਕ ਲਾਈਨਜ਼ ਪਰਾਜੈਕਟ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ।

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਉਦੋਂ ਉਹ ਅਕਾਲੀ ਸੀ । ?

ਸਰਦਾਰ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ : ਹਾਂ ਜੀ, ਉਦੋਂ ਉਹ ਅਕਾਲੀ ਸਨ ।

ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ : ਮੈਂ ਅਕਾਲੀ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਲਾਈਫ਼ ਵਿਚ ਕਦੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ।

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਲਓ ਉਹ (ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ) ਮੁਕੱਰ ਗਏ ਜੇ – ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਦੇ ਵੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ : ਸਾਨੂੰ ਲਿਗੇਸੀ ਬਹੁਤ ਪੂਅਰ ਮਿਲੀ ਹੈ । ਇਹ ਫੋਕਾ ਜਿਹਾ ਬਜਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਕੁਝ ਇਲਾਕੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਠਿੰਡਾ ਅਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਲਈ ਪੂਰਾ ਪਰੋਵਿਯਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਮੁਹੱਈਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਜਿਥੇ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਉਥੇ ਚੰਗਾ ਸੀਡ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਇਸ ਪੱਖ ਵਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਤਜਰਬਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਥੇ ਹਾਈ ਬਰਿਡ ਕੁਆਲਟੀ ਸੀਡ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਕਸੀਕੋ ਵਗੈਰਾ ਤੋਂ ਵੀ ਬੀਜ ਆ ਰਹੇ ਹਨ । ਸੋ ਅਗਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਵਕਤ ਸਿਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਟੈਸਟਿਡ ਸੀਡ ਵੀ ਅਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ . . . .

ਸ਼੍ਰੀ ਸਭਾਪਤੀ : ਵਾਈਂਡ ਅਪ ਕਰੋ (Please wind up)

ਸਰਦਾਰ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ : ਹੁੰਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਕਤ ਤੇ ਸੀਡ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਖਰਾਬ ਸੀਡ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਫੌਰੀ ਇਲਾਜ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਫਿਰ ਮੈਨਉਰਿੰਗ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਮੈਨਉਰ ਟੈਸਟਿਡ ਹੋਈ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਏਰੀਆ ਮੈਕਸੀਕਨ ਵੀਟ ਥਲੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ ਮਗਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬੀਜ ਲਈ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਜੋ 10 ਲਖ ਏਕੜ ਇਸ ਦੇ ਥਲੇ ਲਿਆ ਰਹੇ ਹਾਂ ਉਸ ਲਈ ਉੱਨੀਂ ਹੀ ਵਧ ਮੈਨਉਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ । ਲੋਕ ਵੀ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਸੋ 4-5 ਲਖ ਏਕੜ ਰਕਬਾ ਹੋਰ ਇਸ ਬੀਜ ਦੇ ਥਲੇ ਆ ਜਾਣ ਦੀ ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਉਸ ਲਈ ਵੀ ਹੋਰ ਮੈਨਿਉਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਭਾਵੇਂ ਖਾਦ ਦਾ

ਕਾਰਖਾਨਾ ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਹੈ ਫਿਰ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਖਾਦ ਮਹਿੰਗੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਬਿਜਲੀ ਸਾਥੋਂ ਸਸਤੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਖਾਦ ਸਾਨੂੰ ਮਹਿੰਗੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਬਿਜਲੀ ਸਸਤੀ ਲੈਣ ਤਾਂ ਖਾਦ ਸਸਤੀ ਦੇਣ । ਵਰਨਾ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਰੇਟ ਵਧ ਕਰਕੇ ਜੋ ਪੈਸਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਉਹ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਤੇ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਫਿਰ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟਸ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ । ਫ਼ਰਜ਼ ਕਰੋ ਕੋਈ ਟਰੈਕਟਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਮਗਰ ਸਪੇਅਰ ਪਾਰਟਸ ਦੇ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਨਾਕਾਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਪੈਸਾ ਖਰਚ ਕਰਦਾ ਮਗਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਕਾਰਾ ਸਪੇਅਰ ਪਾਰਟਸ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੂੰ ਵੀ ਖਰਾਬ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਐਡਲਟਰੇਟਿਡ ਡੀਜ਼ਲ ਅਤੇ ਨਿਕੰਮਾ ਮੋਬਿਲ ਆਇਲ ਮਿਲਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਕਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਬਲਾਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤਸੀਲ ਵਿਚ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਲੋਕ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਟਰੈਕਟਰਜ਼ ਠੀਕ ਕਰਾ ਸਕਣ ...

Mr. Chairman : Please wind up

ਸਰਦਾਰ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ : ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਡਰੇਨਜ਼ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ । ਮੈਂ ਬਜਟ ਪਰੋਵਿਯਨ ਦੇਖਿਆ ਹੈ । ਉਸ ਵਿਚ ਨਵੀਆਂ ਡਰੇਨੇਜ ਦੀ ਗੁਜ਼ਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਮਗਰ ਜੋ ਡਰੇਨਾਂ ਬਣ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕੁਝ ਨੁਕਸ ਹਨ । ਕੋਈ ਤਾਂ ਪੁਟਾਈ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਪਈ ਹੈ । ਬਰਨਾਲਾ ਤੋਂ ਡੇਢ੍ਹ ਮੀਲ ਤੇ ਲਸਾੜਾ ਡਰੇਨ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਰਿਵੂਲੇਟ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ । ਤਕਰੀਬਨ ਸੌ ਫੁਟ ਚੌੜੀ ਹੈ । ਕਿਉਂ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਪੁਟਾਈ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਜਦੋਂ ਚਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੰਢਿਆਂ ਨੂੰ ਡੋਬ ਦਿੰਦੀ ਹੈ । ਲਗਭਗ ਦੋ ਮੀਲ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਪੁਟਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਣੀ ਉਛਲ ਕੇ ਬਰਨਾਲੇ ਕਸਬੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ । ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਰਕਬਾ ਤੇ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਮਨ ਫਸਲ ਖਰਾਬ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਜੋ ਡਰੇਨਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਕਢਣ ਦਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਫਿਰ ਬਲਾਕਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਸਾਂਇੰਟਿਸਟ ਹੈ ਜੋ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਲੇਬਾਰਟਰੀ ਵਿਚ ਐਕਸਪੈਰੀਮੈਂਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਹੈ। ਇਕ ਦੀ ਗੱਲ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸਮਝਾਣ ਲਈ ਇਹ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਹੈ। ਸੋ ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਡੀਫਾਈ ਕਰ ਲਉ, ਇਸ ਦੀ ਵਰਕਿੰਗ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰੋ, ਇਸ ਨੂੰ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਐਂਡਜ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿਉ । ਇਸ ਨੂੰ ਐਕਸਪਰਟ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਬਤੌਰ ਇਕ ਲਾਇਜ਼ਨ ਦੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰੋ, ਤਾਂ ਕਿ ਇਹ ਐਕਸਪਰਟ ਦੀ ਗੱਲ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਕੇ ਉਸਤੇ ਅਮਲ ਕਰਾ ਸਕੇ । ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਜੈਕਿੰਗ ਅਤੇ ਸਫ਼ਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ ਤਾਂ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਹੈ ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਹੀ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ 19 ਅਤੇ 27 ਨੰਬਰ ਦੀਆਂ ਡਿਮਾਂਡਜ਼ ਹੇਠ ਜ ਪਰੋਪੋਜ਼ਲਜ਼ ਆਈਆਂ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਰਕਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਤੇ ਲਗਾਈ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ]

ਜਾਵੇ ਜਿਥੇ ਕਿ ਅਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਲਾਈ ਗਈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ (ਮੁਕਤਸਰ ਐਸ. ਸੀ.): ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ ਅਜ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਬੜੇ ਅਹਿਮ ਮਸਲੇ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਇਹ ਮਸਲਾ ਸਾਡੇ ਲਈ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਸਿਰਦਰਦੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਬੜੀਆਂ ਪਲੈਨਜ਼ ਬਣਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ, ਚਾਰਟ ਛਪਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਪਬਲਿਸਿਟੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਮਗਰ ਅਮਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਜੋ ਕਦਮ ਉਠਾਏ ਗਏ ਉਹ ਬਹੁਤ ਨਾਕਾਫੀ ਸਨ । ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ । ਖਾਦ, ਚੰਗੇ ਬੀਜ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ।

ਜਿਥੇ ਤਾਈਂ ਖਾਦ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੁਪਰ ਫਾਸਫੇਟ ਲਈ ਸਬਸਿਡੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ । ਕਿਉਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਾ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ।

ਜਿਥੇ ਤਕ ਪਾਣੀ ਦਾ ਤੁਅੱਲਕ ਹੈ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਪਾਸ ਪਾਣੀ ਬਹੁਤ ਘਟ ਹੈ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸ ਜ਼ਮੀਨ ਥੋੜ੍ਹੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਗਰ ਉਹ ਦੋ ਫ਼ਸਲਾਂ ਨਾ ਲੈਣ ਤਾਂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਵਕਤ ਸੌ ਏਕੜ ਪਿਛੇ ਪਾਣੀ 2.04 ਕਿਯੂਸੈਕ ਹੈ । ਇਹ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦ ਤਕ ਇਸ ਨੂੰ 3.5 ਨਹੀਂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਤਦ ਤਕ ਘਟ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਦਾ ਹਾਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਇਸ ਲਈ 3.5 ਪਾਣੀ ਦਾ ਸਕੇਲ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਸਕੇਲ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਜ਼ੇਰੇਗੌਰ ਵੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਪਲੈਨ ਵੀ ਬਣੀ ਹੈ ਪਰ ਹਾਲੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਈ । ਇਹ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ।

ਫਿਰ ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਲੋਨਜ਼ ਦੀ ਪਬਲਿਸਿਟੀ ਬਹੁਤ ਹੈ । ਪਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਕਲੀਫਾਂ ਬਹੁਤ ਹਨ । ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਪਟਵਾਰੀ ਪਾਸੋਂ ਨੰਬਰ ਲੈਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਟਵਾਰੀ, 15/20 ਰੁਪਏ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਨੰਬਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ । 10/12 ਦਿਨ ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਫਿਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਤਜਰਬਾ ਹੈ । ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪਟਵਾਰੀ ਪਟਵਾਰਖਾਨੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ । ਲੋਕ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਤਸੀਲ ਜਾਂ ਜ਼ਿਲਾ ਹੈਡਕਵਾਟਰ ਤੇ ਉਹ ਲਭਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਗੇੜੇ ਹੀ ਲਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਟਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਉਸ ਤੋਂ ਨੰਬਰ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਗਜ਼ ਲਏ ਬਿਨਾ ਕੇਸ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਟਿਊਬਵੈਲ ਲਗਵਾਉਣ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਬੜੀ ਤਕਲੀਫ ਹੁੰਦੀ ਹੈ , ਕੋਈ ਅਜ਼ਿਹਾ ਢੰਗ ਲਭਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਪਾਸ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਸੂਚਨਾ ਵਾਲੀ ਇਕ ਅਟੈਸਟਿਡ ਕਾਪੀ ਰਹੇ ਜਿਵੇਂ ਬੈਂਕਾਂ ਵਿਚ ਰੁਪਿਆ ਜਮਾਂ ਕਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਪੀ ਹੋਵੇ । ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲੋਨ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਕਾਪੀ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਖਾਦ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪਬਲਿਸਿਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਖਾਦ ਲਉ ਜਿਆਦਾ ਪਾਣੀ ਲਾਉ ਪਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਦ ਦੀ ਅਜ ਸਪਲਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ । ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਤਕ ਸਪਲਾਈ ਪੂਰੀ ਨਾ

ਆਉਂਦੀ ਉਨਾਂ ਚਿਰ ਤਕ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਾਜਰੇ ਦੇ ਬੀਜ 12 ਜਾਂ 14 ਰੁਪਏ ਕਿਲੋ ਹੈ । ਬੀਜ ਲੈਣ ਲਗਿਆਂ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਨੂੰ ਮਹਿੰਗੇ ਰੇਟ ਦੇਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਖਾਦ ਮਿਲਦੀ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਜੇ ਕਰ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਜਿਣਸ ਵੇਚਣ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਸਿੰਗਲ ਜ਼ੋਨ ਬਣਾ ਕੇ ਅਨਾਜ ਦੀ ਕੀਮਤ ਘਟ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਵਲ ਸਪਲਾਇਜ਼ ਸਟਾਫ਼ ਕੀਮਤਾਂ ਮੁਕਰਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਨੂੰ ਘਟ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਇਥੇ ਮੈਂ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮਹਿਕਮੇ ਵਾਲੇ ਅਜ ਵੀ ਅਨਾਜ ਦੀ ਸਮਗਲਿੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰੇਟ ਰਖ ਲਏ ਹਨ । ਟਰੱਕ ਦੇ 100 ਰੁਪਏ, ਟਰੈਕਟਰ ਤੇ ਦੂਜੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਢੋ ਲਵੋ ਤਾਂ 50 ਰੁਪਏ, ਗੱਡੇ ਦੇ 15 ਤੇ ਖੋਤੇ ਦਾਂ ਇਕ ਰੁਪਿਆ । (ਹਾਸਾ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਨਾਜ ਸਮਗਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਮੁਕਰਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ (ਵਿਘਨ) ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਅਨਾਜ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਬਿਨਾ ਬਿਜਹ ਚਲਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਟਰੈਕਟਰ ਤੇ ਅਨਾਜ ਕਿਉਂ ਲਿਆਇਆ । ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਕਿਸਾਨ ਟਰੈਕਟਰ ਤੋਂ ਢੋਣ ਦਾ ਕੰਮ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮਿਟ ਜਾਰੀ ਕਰੇ ਅਨਾਜ ਢੋਣ ਦੇ ਕੰਮ ਲਈ । ਇਸ ਨਾਲ ਦੋ ਲਾਭ ਹੋਣ ਗੇ । ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਮਦਨ ਹੋਵੇਗੀ ਦੂਜੀ ਇਹ ਕਿ ਜੋ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮੰਥਲੀ ਰਿਸ਼ਵਤ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਇਹ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਹੜਾ ਲੁਟ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਹ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਿਣਸ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਟਰੈਕਟਰ ਤੇ ਢੋਣ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ।

ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਮੈਂ ਹੋਰ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਅਜ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਇਕ ਵਡਾ ਜ਼ੋਨ ਫੂਡ ਦਾ ਬਣਾ ਕੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦਿਲੀ, ਯੂ. ਪੀ, ਹਿਮਾਚਲ, ਹਰਿਆਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਤੇ ਅਨਾਜ ਦੀ ਬਰਾਮਦ ਤੇ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਅਨਾਜ ਭਾਵੇਂ ਮਹਿੰਗਾ ਸਸਤਾ ਵਿਕੇ ਪਰ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਸੀ । ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਸੌਖਾ ਸੀ ਪਰ ਅਜ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਦੁਖੀ ਹੈ । ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੜੀਆਂ ਡੀਂਗਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਤੇ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਵਾਹਦੇ ਕੀਤੇ ਪਰ ਅਜ ਸਿੰਗਲ ਜ਼ੋਨ ਬਣਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਲ ਘੁੱਟਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਣੀ ਸੀ ਤਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਗਿਅ ਕਿ ਇਨਸੈਂਟਿਵ ਦਿਓ ਤੇ ਫੂਡ ਜ਼ੋਨ ਵਡਾ ਕਰ ਦਿਓ ਪਰ ਅਜ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੀ ਜਿਣਸ ਅਜੇ ਘਰੇ ਪਈ ਹੈ ਤੇ ਅਗਲੀ ਲਈ ਸਿੰਗਲ ਜ਼ੋਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਜਲੰਧਰ, ਲੁਧਿਆਣੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਬਠਿੰਡਾ ਅਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ । ਤੇ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਸਿੰਗਲ ਸਟੇਟ ਦਾ ਫੂਡ ਜ਼ੋਨ ਬਣਾਉਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫ਼ਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ । 80 ਪੈਸੇ ਏਕੜ ਤਾਂ ਮਾਮਲਾ ਬਣ ਗਿਆ । ਚਾਰ ਰੁਪਏ ਦਾ ਹੋਰ ਖਰਚਾ 2 ਰੁਪਏ ਚੌਕੀਦਾਰ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਜਦ ਅਨਾਜ 100 ਰੁਪਏ ਕੁਇੰਟਲ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਖਰਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੀ ਤੇ ਜਦ 72 ਰੁਪਏ ਕਵਿੰਟਲ ਨਿਰਖ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਤੇ ਭਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੈ । ਫਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਵਪਾਰੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਰੀਦਦਾ ਸੀ ਹੁਣ ਵਪਾਰੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮਤੇ ਜ਼ੋਨ ਟੁਟ ਜਾਵੇ ਤੇ ਵਪਾਰੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲਸੀ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ । ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਸਿੰਗਲ ਜ਼ੋਨ ਦੀ ਪਾਲੀਸੀ ਤੇ । ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਕਦਮ ਚੁਕੇ ਜਾਣ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਨੂੰ ਜਿਣਸ ਦੀ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ]

ਪੂਰੀ ਕੀਮਤ ਮਿਲੇ । ਗਿੱਲ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਡਿਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਲਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਆਇਆ ਕਿ 90 ਰੁਪਏ ਕਵਿੰਟਲ ਕੀਮਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝ ਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹੁਡਿਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਇਕ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਹਨ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਰੁਕਨ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਹੀ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਮੰਨ ਲਵੇ ਤਾਂ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਦਾ ਕੁਝ ਭਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । (ਵਿਘਨ)

ਸ਼੍ਰੀ ਸਭਾ ਪਤੀ : (ਸ਼੍ਰੀ ਮੋਹਨ ਲਾਲ) ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ wind up ਕਰੋ ਜੀ। (Please wind up now.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਵਾਈਂਡ ਅਪ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਦੋ ਚਾਰ ਸੁਜੈਸ਼ਨ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਜਿਥ ਤੁਸੀਂ 5 ਏਕੜ ਤੇ ਮਾਮਲਾ ਮਾਫ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਟੈਕਸ ਮਰਚਾਂ ਗੰਨਾ, ਕਪਾਹ, ਸਰੋਂ ਆਦਿ ਤੇ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਇਆ ਹੈ (ਵਿਘਨ) ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਖੇਤੀ ਤੇ ਲੋਨ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਸੂਦ ਦੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਵੀ ਘਟ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਅਜ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਤੇ ਹਮਦਰਦ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਖੇਤੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਬੜਾ ਅਹਿਮ ਹੈ । ਜਿਥੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦੀ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਹੋਵੇ ਤੇ ਤਰੱਕੀ ਮਿਲੇ ਉਥੇ ਜਿਹੜੇ ਲੋਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਸ ਤੇ $3\frac{1}{2}$ % ਸੂਦ ਲਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਪਾਸੋਂ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਲੋਨਾਂ ਤੇ 8% ਸੂਦ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਲੋਨ ਤੇ ਸੂਦ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੇਣ ਲਈ ਲੰਬੇ ਅਰਸੇ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਟਰੈਕ-ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਖੁਦ ਖਰੀਦ ਕੇ ਦੇਵੇ, ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਰਕਾਰ ਆਪ ਮੰਗਵਾਏ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਸਤੇ ਭਾ ਤੇ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣੀ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿਰਲੋਸਕਰ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਕੀਮਤ ਟਰੈਕਟਰ ਦੀ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । (ਵਿਘਨ)

ਸ਼੍ਰੀ ਸਭਾਪਤੀ : ਹੁਣ wind up ਕਰ ਦਿਉ (Please wind up now)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰੇ ਤੇ ਜੋ ਮਸ਼ਵਰੇ ਮੈਂ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਕਿਰੇ ਤਾਂ ਹੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਐਨਟੀ (anti) ਸਮਝੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇੰਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਮੈਂ ਵਾਈਂਡ ਅਪ ਕਰਦਾ ਹਾਂ

Mr. Chairman : Revenue Minister please,

(*At this some hon. Members rose to catch the eye of the Chair*).

ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਬਹਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ । ਦਿਹਾਤਾਂ ਵਿਚ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਕਾਫੀ ਹਿਸਾ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) ਭਾ ਕਣਕ ਦਾ 90 ਰੁਪਏ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਪੱਖ ਵੀ ਆਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਟਾਈਮ ਦਿੱਤਾ ਜ਼ਾਵੇ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਭਾਪਤੀ : (ਸ਼੍ਰੀ ਮੋਹਨ ਲਾਲ) ਇਕ ਵਜ ਗਿਲੋਟੀਨ ਹੈ ਤੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਰਾਇਟ ਹੈ ਰਿਪਲਾਈ ਕਰਨ ਦਾ। (Guillotine is to be applied at 1-00 p.m. and the hon. Minister has the right to reply)

ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਦੋ ਮਿੰਟ ਦਾ ਟਾਈਮ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
(ਵਿਘਨ)

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਮੈਨੂੰ ਟਾਈਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਕਟ ਮੋਸ਼ਨ ਵੀ ਸੀ।

Mr. Chairman: It was deemed to have been read & moved.
(ਵਿਘਨ)

ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਪੱਖ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਟਾਈਮ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੁਰਸੀ ਸੰਭਾਲੀ)

Mr. Speaker: Do you want to Speak?
(ਵਿਘਨ)

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : (ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ) ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਰੈਵੇਨਿਊ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਕਾਲ ਅਪਾਨ ਕਰ ਗਏ ਹੋਏ ਹਨ। (ਵਿਘਨ)

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਗਏ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। (I am not prepared to change the decision which has already been taken by the Chairman before my arrival.) (ਵਿਘਨ)

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਪੰਡਤ ਜੀ ਜੋ ਕਹਿ ਗਏ ਹਨ ਮੰਨ ਲਉ (The hon. Members should abide by the decision taken by the chairman Pandit Mohan Lal.)

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਕਿਉਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਮੰਨ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਬੇਸ਼ਕ ਮੇਰੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਅਮੈਂਡ ਕਰ ਦਿਉ ਮੈਨੂੰ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ (ਹਾਸਾ)

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਚੰਗਾ, ਚੌਧਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਬੋਲ ਲੈਣ ਦਿਉ (well, Chaudhri Sunder Singh may speak for five mintes.
(ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ)

ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਨਰੋਟ-ਮਾਹਿਰਾ, ਐਸ. ਸੀ.) ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਇਹ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਇਕਾਨੋਮੀ ਦੀ ਰਟ ਹੁਣ ਤਾਈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਲਾਉਂਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ 90 ਰੁਪਏ ਦੇ ਭਾਉ ਕਣਕ ਵਿਕਦੀ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀ ਨਿਰਖ ਰੱਖੇ ਹਨ? ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਰਾ ਧਿਆਨ ਤਾਂ ਦੇਉ, ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਕਿਧਰ ਦੀ ਇਕਾਨੋਮੀ ਹੈ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ

[ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ]

ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਇਕਾਨੋਮੀ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਇਕ ਯੂ. ਐਸ. ਏ. ਦੇ ਇਕਾਨੋਮਿਸਟ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, 1953 ਦੇ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਰਿਪੋਰਟ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਸਾਰੇ ਤਰੀਕੇ ਦਸੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇ ਏਥੋਂ ਦੀ ਅਨਇਪਲਾਇਮੈਂਟ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਇਕਾਨੋਮੀ ਠੀਕ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਓਦੋਂ ਤੱਕ ਲੈਂਡ ਰੀਫ਼ਾਰਮਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਲੈਂਡ ਟੂ ਦੀ ਟਿਲਰ ਨਾਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਹੁਣ ਤੱਕ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ, ਇਹੋ ਵਜਾਹ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਕ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਣਕ ਦਾ ਭਾਉ 72 ਤੋਂ 85 ਰੁਪਏ ਕਵਿੰਟਲ ਫਿਕਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਹਰ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਰਿਆਇਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਜਿਹੜੇ 72 ਤੋਂ 85 ਰੁਪਏ ਦੇ ਭਾਉ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤੇ ਹਨ ਹਰੀਜਨ ਕਿਧਰ ਨੂੰ ਜਾਣ, ਉਹ ਇਤਨਾ ਮੁਲ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ? ਮੈਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਰਫ਼ਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਹਰੀਜਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਐਸਾ ਇਮਦਾਦ ਦੇਣ ਲਈ ਤਰੀਕਾ ਕਢਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਅਨਾਜ ਖਰੀਦ ਸਕਣ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਸਕਣ। ਅਗੇ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਣਕ ਘਟ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਣਕ ਦਾ ਭਾਉ ਇਕ ਰੁਪਿਆ ਮਣ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਣਕ ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ ਦੂੰਗਣੀ ਤਿਗਣੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਹਰੀ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦਾਣੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ ਉਹ ਵਿਚਾਰੇ ਭੁਖੇ ਮਰਦੇ ਹਨ। ਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਲੈਂਡ ਰੀਫਾਰਮ ਹੋਈ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਲੋਕੀਂ ਮਜਦੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਦੌੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਦਿਹਾਤ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਦਿਹਾਤ ਵਿਚ ਇਕ ਰੁਪਿਆ ਦਿਹਾੜੀ ਦਾ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ 10 ਰੁਪਏ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਲੈਂਡ ਰਿਫਾਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਜਾਪਾਨ ਵਿਚ ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਦੇ ਪਾਸ 2 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ 10 ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਾਰਮਿੰਗ ਆਲਾ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਜ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਹਰੀਜਨ ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਹੀ ਆਉਸਟ ਕਰ ਛੱਡਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਡਾਊਨ ਟਰਾਡਨ ਕਮਿਊਨਟੀ ਹੈ ਜੇ ਕਰ ਇਸ ਦਾ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਐਸਾ ਟਾਈਮ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਛਤਾਉਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਜਿਹੜਾ ਖੁਦ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਹੜਾ ਖੁਦ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਅਖਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਲੈਂਡ ਟੂ ਦੀ ਟਿਲਰ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਕਹਿਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਮਜ਼ਦੂਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕਹੋ ਜਿਤਨੇ ਮਰਜ਼ੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ (ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ): ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਡੀਮਾਂਡ ਹੈ ਇਹ ਬੜੀ ਹੀ ਇਮਪਾਰਟੈਂਟ ਹੈ। ਟਾਈਮ ਦੀ ਲਿਮਿਟ ਹੈ। ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਗਿਲੋਟੀਨ ਦਾ ਟਾਈਮ ਜ਼ਰਾ ਹੋਰ ਵਧਾ ਦੇਉ, ਇਤਨੇ ਚਿਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਕਾਂਗਾ।

Mr. Speaker : There will be no guillotine. Demands will be put. You carry on please.

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ, ਸਾਹਿਬ, ਅਜ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਜ਼ਮੂਨ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਜਿਹੜੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਪੁਆਇੰਟ ਹਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਾਂਗਾ, ਮੇਨ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ । ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬਤੌਰ ਰੈਵੇਨੀਊ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਸੁਣੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਬਖੂਬੀ ਸਟਡੀ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਧੁੰਦਲੀ ਜਿਹੀ ਤਸਵੀਰ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਦਾ ਫੋਕਸ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਪਰ ਇਸ ਧੁੰਦਲੀ ਜਿਹੀ ਤਸਵੀਰ ਵਿਚੋਂ ਮੈਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਦੋ ਚਾਰ ਗੱਲਾਂ ਬਿਆਨ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਵਾਲੇ ਲੋਕੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੀ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਚਲਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਜੇ ਇਸ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਿਚ ਸੈਟ ਬੈਕ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਇਕਲੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਇਕ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਕਲੀਅਰ ਪਿਕਚਰ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਇਸ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਸੈਟ ਬੈਕ ਨਾ ਪਹੁੰਚਦਾ ਤਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਅਜ ਬਿਲਕੁਲ ਅੱਯਾਂ ਹੈ । ਸਾਫ ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ ਕਿਵੇਂ ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਕਿਸਾਨ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਖੂਬ ਖਾਣ ਪੀਣ ਅਤੇ ਹੰਢਾਣ ਨੂੰ ਮਿਲੇ । ਇਹ ਇਕ ਮਸ਼ੀਨ ਦੇ ਪੁਰਜ਼ੇ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਇਨਸਾਨੀ ਪੁਰਜ਼ਾ ਇਹ ਹੈ, ਜੇ ਪੁਰਜ਼ਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਮਸ਼ੀਨ ਠੀਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ । ਜਦੋਂ ਤਕ ਠੀਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਮੇਨਟੇਨੈਂਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਉਹ ਠੀਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ।

ਮੈਂ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਲੈਂਡ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ 2-3 ਗੱਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦੇਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੱਮਝਦਾ ਹਾਂ । ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਲਈ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਉਹ ਟੁਕੜਾ ਬੈਸਟ ਗਿਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ 20 ਫੁਟ ਤੋਂ ਲੈਕੇ 70 ਫੁਟ ਤੱਕ ਧਰਤੀ ਡਲ ਹੋਵੇ । ਉਸ ਵਿਚ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਓ । ਇਹ ਧਰਤੀ ਸੈਂਕੜੇ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਲੱਖਾਂ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਅੰਨ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਦੀ ਜਾਵੇਗੀ । ਕਰਨਾ ਕੀ ਹੈ ? ਇਕ ਵੇਰ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਵਾ ਲਗਾਉਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬੀਜ ਸੁਟ ਕੇ ਪਾਣੀ ਮੌਕੇ ਤੇ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ । ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਉ । ਇਹ ਚੀਜ਼ ਹਿਸਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੰਬਰ ਇਕ ਹੈ, ਏਥੇ ਦਾ ਪੈਜ਼ੈਂਟ ਵੀ ਨੰਬਰ ਇਕ ਤੇ ਹੈ, ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਬੈਸਟ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹਰ ਜਗਾਹ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਅਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾਂ । ਬੜੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਕਾਲੋਨੀਜ਼ ਬਨਾਈਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਛਡ ਆਏ ਹਾਂ ਔਰ ਜਦੋਂ ਮੁਲਕ ਦੀ ਪਾਰਟੀਸ਼ਨ ਹੋਈ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਇਸ ਪਾਸੇ ਆ ਕੇ ਜਿਹੜੇ ਟਿੱਬੇ-ਟੋਏ ਜੋ ਵੀ ਸਨ, ਜੋ ਸਿੱਧੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਿੱਧੇ ਕਰਕੇ, ਜਿਤਨੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤਾਕਤ ਸੀ, ਪੂਰੀ ਤਾਕਤ ਲਗਾਈ । ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ । ਕਿਸਾਨ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖੋ ਦੋ ਵਜੇ, ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਸਵੇਰੇ ਉਠਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ, ਘਰ ਵਾਲੀ, ਔਰ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਢੰਗ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਫੇਰ ਵੀ ਗੱਲ ਕੀ ਹੋਈ ? ਬੜੇ ਸੱਜਣ ਬੋਲੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ— ਕਿਸੇ ਗੁਸੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ— ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਸ

[ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ]

ਦੀਆਂ ਬੇਸਿਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵੀ ਕਦੇ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜੇ, ਕਦੇ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੀ ਠੀਕ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ? ਕੀ ਵਜਾਹ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਉਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਉਹੀ, ਬਲਕਿ ਪਹਿਲੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਖਰਾਬ ਹੈ ? ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ 15/20 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਵੀ ਹੋਏ, ਲੇਕਿਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਖਰਾਬ ਹੈ । ਔਰ ਹੁਣ, ਮੈਨੂੰ ਇਥੇ ਆਇਆਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਮੈਂ ਆਬਜੈਕਟਿਵਲੀ ਗਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤਾਅਨਾ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ, ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ ਗੁਸੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਕੀ ਹੈ ? ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਇਨਫਰੈਂਸ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਤਅਲੱਕ ਹੈ, ਕੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਕੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਕਿਤਨੀ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਉਹ ਕਰਦਾ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਨੂੰ ਮੀਨਜ਼ ਆਫ਼ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕਿਤਨੀ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਉਸ ਦੀ ਇਕਨਾਮਿਕ ਹਾਲਤ ਕੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ-ਇਕ ਦੋ ਦਾਨੇ ਭਾਵੇਂ ਕਢ ਦਿਆਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ- ਸਾਰੇ ਮਕਰੂਜ਼ । ਇਹ ਹੀ ਅਜ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮਕਰੂਜ਼—ਕਰਜ਼ੇ ਵਿਚ । ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ । ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਪੁਛਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ । ਪੰਜ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਉਤੇ ਤਕਾਵੀਆਂ ਬਾਕੀ ਪਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ—5 ਕਰੋੜ !! ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਹਿ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਮਗਰ ਜਿਸ ਵਕਤ ਹਿਸਾਬ ਕਰੋ ਤਾਂ ਉਸ ਵਕਤ ਉਸ ਦੀ ਸਿਗਨਿਫੀਕੈਂਸ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਗ਼ਰੀਬ ਆਦਮੀ ਕਰਜ਼ੇ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਸਨ । ਉਹ ਕਚਹਿਰੀਆਂ ਵਿਚ ਧੱਕੇ ਖਾ ਰਹੇ ਹਨ-ਨੱਸੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ।(ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਵਿਘਨ) : ਚੌਧਰੀ ਸਾਹਿਬ, ਸਬਰ ਕਰੋ । ਅਗਰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਐਸੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਤੁਸੀਂ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਦਾ ਇਜਹਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਖਿਮਾ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਦੋ ਚਾਰ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸੁਣ ਲਉ, ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੁਸਾ ਕਢ ਲੈਣਾ ।

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ।

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ- ਮਤ ਖਿਆਲ ਕਰੋ ਕਿ ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ, ਮੈਂ ਚੌਧਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਕਰਾਂਗਾ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਟਾਈਮ ਦੇ ਦਿਉ, ਮੈਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿਣੀਆਂ ਹਨ ਸੋ ਕਹਿ ਲਵਾਂ । ਸੋ, ਮੈਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਅਜ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ । ਉਹ ਕਰਜ਼ੇ ਥੱਲੇ ਹੈ, ਮਕਰੂਜ਼ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅੱਛੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਕਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਮੈਂ ਜਿੰਮਾ ਦਿਆਂ ? ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਹਿਸਾਬ ਲਗਾ ਲਉ । ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਪਰ ਇਸ ਵਕਤ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅੱਛੀ ਨਹੀਂ । ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਖਾ ਗਏ- ਸਾਰੇ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਹੀ ਹਨ । ਉਸ ਦੀ ਕਦਰ ਕੀ ਹੋਈ ਹੈ ? ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ? ਤੁਸੀਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਉਸ ਉਪਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਕੁਛ ਹੁਣ ਅਸਾਂ ਕਰਨਾ ਹੈ ਮੈਂ ਬਿਆਨ ਕਰਾਂਗਾ । ਮੈਂ ਅਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਦਸ ਰਿਹਾ ਹਾਂ- ਗੋ ਮੇਰਾ ਤਜਰਬਾ ਛੋਟਾ ਹੈ, । ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਅਜ ਸੁਬਾਹ ਤਕ ਡੈਪੂਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਡੈਪੂਟੇਸ਼ਨ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਔਰ ਸੱਚੇ ਡੈਪੂਟੇਸ਼ਨ । ਹੁਣ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੱਕੇ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਗਰੀਬ, ਹਰੀਜਨ, ਸ਼ਡੂਲਡ

ਕਾਸ਼ਟ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਇਧਰ ਉਧਰ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਪਾਸ ਕਿਰਾਇਆ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੱਖੇ ਰਹਿਕੇ ਰਾਤ ਕਿਹੜੀ ਜਗਾਹ ਲੰਬੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਅਸੀਂ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੀਆਂ ਗਰਦਨਾਂ ਫੜਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਧਿਆਨ ਮਾਰੋ-ਹੁਣ ਤਕ 70 ਫ਼ੀਸਦੀ ਕੰਮ ਗਲਤ ਔਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ 30 ਫ਼ੀਸਦੀ ਕੰਮ ਚੰਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਤਜਰਬਾ ਹੈ। ਕੰਸਾਲੀਡੇਸ਼ਨ, ਰੀਹੈਬਿਲੀਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਝਗੜੇ। ਇਤਨੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕੰਸਾਲੀਡੇਸ਼ਨ ਹੀ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਖਤਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਪਰਸੋਂ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਕੁਝ ਲੋਕ ਆਏ, ਕਹਿਣ ਲਗੇ, "ਸਾਹਬ! ਸਾਨੂੰ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਬਾਰਡਰ ਦੇ ਲਾਗੇ ਦਸ ਦਸ ਏਕੜ ਭੋਂ ਪੁਟ ਲਉ। ਅਸੀਂ ਪੁਟੀ, ਠੀਕ ਕੀਤੀ ਔਰ ਹੁਣ ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਆਰਡਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਆਕਸ਼ਨ ਕਰ ਦੇਣੀ ਹੈ"। ਭਲਿਉ ਲੋਕੋ, ਦਸ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਬਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਗਾ ਕੇ ਉਹ ਭੋਂ ਸਾਫ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਉਤੇ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ, ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਕੀਤਾ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸਾਂ ਹੁਣ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਚਲੇ ਜਾਉ। ਕਿਉਂ ਐਸੀਆਂ ਗੱਲਾ ਕਰੋ? ਪਿਛਲੇ 15-20 ਸਾਲ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਐਸੀਆਂ ਗੱਲਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ? ਤੁਸੀਂ ਕਹੋਗੇ ਕਿ ਭਾਈ ਤੂੰ ਆਦਮੀ ਬੜਾ ਚਾਲਾਕ ਹੈਂ ਤੂੰ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸੂਤ ਕਰ। ਮੇਰਾ ਜਵਾਬ ਇਤਨਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਠੀਕ ਕਰਾਂਗੇ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤਕ ਬੜੀਆਂ ਗੁੰਝਲਾਂ ਪਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਖਿਦੋ ਦੇ ਧਾਗੇ ਆਪੋ ਵਿਚ ਉਲਝ ਗਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗੰਢਾਂ ਪੈ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਖਰਾ ਵਖਰਾ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਆਸਾਨ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਮੇਰਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿਚ ਰਖਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਬਗੈਰ ਗੁੱਸੇ ਦੇ ਗ਼ੌਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਤਾਅਨਾ ਬਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅੱਸੀ ਅੱਸੀ ਹਜ਼ਾਰਾ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ, ਇਕ ਇਕ ਲੱਖ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਚੁਣ ਕੇ ਇਥੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਕਰਮ ਔਰ ਸੋਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੋਚਣ ਔਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲਗਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਜਿਸ ਦਾ ਅਜ ਦੇ ਸਬਜੈਕਟ ਨਾਲ ਬੜਾ ਤਅਲੱਕ ਹੈ ਬੜਾ disillusioned ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਮਦਦ ਨਾ ਕਰਾਂਗੇ, ਉਸ ਦਾ ਹੋਰ ਲੱਕ ਤੋੜ ਦਿਆਂਗੇ ਔਰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਰਲਾ ਕੇ ਕੋਈ ਬਿਹਤਰੀ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋਰ ਵੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

(ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਵਿਘਨ) : ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਮਰ ਦੇ ਨਾਲ ਬੰਦੇ ਦੇ ਸੁਭਾ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਾਂਤੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਮਗਰ ਕਈ ਸਜੱਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।

ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਕੋਈ ਲੈਂਡਲਾਰਡਜ਼ ਔਰ ਟੈਨੇਟਸ ਦੀ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰੋ।

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ 20 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਪੁਛਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਫ਼ੇਰ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਸੁਣ ਲੈਣ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਫ਼ੇਰ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਲੈਣ।

ਇਕ ਸਵਾਲ ਹੋਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿਸ ਵਜਾਹ ਨਾਲ ਕਿਸ ਵਜਾਹ ਕਰਕੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਹੋਈਆਂ? ਅਜ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਅਸੀਂ ਤਸ਼ਵੀਸ਼ਨਾਕ ਸ਼ਕਲ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਇਸ ਦੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹਨ? ਕਈ ਸੱਜਨਾਂ ਨੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਔਰ ਉਸ ਦਾ ਵਾਕਈ ਬੜਾ ਮਹਤੱਵ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਹਦ ਤਕ ਵਿਵੀਸੈਕਸ਼ਨ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ- ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ, ਇਕ ਇਕ ਅਤੇ ਅੱਧੇ ਅੱਧੇ ਏਕੜ ਦੇ। ਆਖਿਰ ਇਹ ਕੀ ਤਮਾਸ਼ਾ

[ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ]

ਹੈ ? ਕਈ ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਲੈਂਡ ਰੈਵਿਨਿਊ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਔਰ ਆਮਦਨ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸੀਲਿੰਗ ਲਗਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲਾਗੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਪੰਜ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਉਤੇ ਆਲੂ ਬੀਜੇ ਤਾਂ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਫਸਲਾਂ ਵਿਚ ਲੱਖ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਕਮਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਪੰਜ ਏਕੜ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਲਗਾ ਲਉ- ਕੋਈ ਹਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਰੂਲ ਜਾਂ ਕੋਈ ਰੇਗੂਲੇਸ਼ਨ ਬਣਾ ਲਉ, ਵਡੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਿਵੀਸੇਕਸ਼ਨ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੋਈ ਹੈ- ਟੁੱਟ ਭੱਜ ਬੁਰੀ ਤਰਾਂ ਨਾਲ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਜਿਹੜੇ ਸੱਜਨ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ 20 ਏਕੜ ਕਰੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ 20 ਏਕੜ ਦੀ ਕੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਇਕ ਇਕ ਏਕੜ ਦੇ, ਦੋ ਦੋ ਏਕੜ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਹੋਏ ਪਏ ਹਨ । ਅਸਾਂ ਮਾਮਲਾ ਮਾਫ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪੰਜ ਏਕੜ ਦਾ । ਗਲ ਬਿਲਕੁਲ ਆਸਾਨ । ਦੁਹਾਈ ਸਾਈਂ ਦੀ, ਮੇਰੀ ਕਾਂਸਟੀਚੂਐਂਸੀ ਵਿਚ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲੀਆ ਮਾਫ਼ । (ਹਾਸਾ) ਅਤੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰੇ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਚਲਾ ਦਿਉ, ਮੇਰੇ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਚਲਾ ਦਿਉ । ਅੱਡੀਆਂ ਚੁੱਕ ਚੁੱਕ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੈਨਰਲ ਸਾਹਬ ਮੇਰ $1\frac{1}{2}$ ਏਕੜ ਵਿਚ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਫੇਰ ਦਿਉ । (ਵਿਘਨ) ਜੁਦਾ ਕਰ ਦਿਉ । ਇਹ ਦੋ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਇਥੇ ਕਈ ਸਵਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ । ਤੁਸੀਂ ਸੁਣੇ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਕਈ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਬ, ਉਦੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਦੋਂ ਆਪ ਬਾਹਰ ਤਸ਼ਰੀਫ ਲੈ ਗਏ ਸੌ । ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਬਾਰੇ ਜੋ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਮੇਰਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਪਹਿਲੀ ਗਲ ਤਾਂ ਇਹ ਸੋਚਣੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਹੁਣ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਟੂ ਲਟਕਦਾ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਹੈ । (ਹਾਸਾ) ਮੇਰਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਗਰੈਸ ਕਰਨੀ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਮੈਂ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਬੈਂਚਿਜ਼ ਨੂੰ ਰਿਕੁਐਸਟ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜੋ ਵੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਝੇ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਦਸਣ, ਉਸ ਤੇ ਅਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਕੋਈ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਸਕੀਮ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਚਗਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੋਵੇ ਮੈਂ ਹਾਜ਼ਰ ਹਾਂ । ਜਾਣਾ ਅਗੇ ਹੈ, ਤਰੱਕੀ ਕਰਨੀ ਹੈ । (ਹਾਸਾ, ਤਾੜੀਆਂ) ਇਹ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਜਮਾਨਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਤਰੱਕੀ ਅਸੀਂ ਵੀ ਅਵੱਸ਼ ਕਰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਠੀਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰਨੀ ਹੈ । ਅਜ ਦੁਨੀਆਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਹਾਲੇ ਵੀ ਗਡਾ ਇਕਾਨੋਮੀ ਤੇ ਬੈਠੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦੀ । ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿਆਂਗਾ । ਜਦ ਤਕ ਮੈਂ ਮਨਿਸਟਰ ਹਾਂ ਮੈਂ ਗਡੀ ਨੂੰ ਸਿਧੀ ਚਲਾਵਾਂਗਾ (ਤਾੜੀਆਂ) ਮਗਰ ਇਹ ਕੰਮ ਐਸਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰ ਮਿਲਕੇ ਚਲੀਏ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲੀਏ? ਇਕ ਸ਼ੇਅਰ ਹੈ 1200 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣਾ ਫਾਰਸੀ ਦਾ । ਉਹ ਹੈ ;

चूं रायते अहमद खास्त विशकस्त चली पारा
हरदम रविशे बूस्त ईं गुम्बद मीनारा

ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਗਲ ਕਹੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਐਵੋਲਿਊਸ਼ਨ ਤਦ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਗਰ ਅਸੀਂ ਅਗੇ ਵਧੀਏ । ਮੈਂ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕੁਐਸਟ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਹਰ ਗਲ ਨਾਲ ਟੋਕਾ ਟੋਕੀ ਨਾ ਕਰੋ । ਲੋਕ ਦੇ ਢਿਡ ਭੁਖੇ ਹਨ । ਹੋਰ ਗਲਾਂ ਤੋਂ ਬੇਸ਼ਕ ਲੜੋ, ਲੜਨਾ ਵਾਜਬ ਹੈ, ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਇਸਾਂ ਗਲ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਇਕਠੇ ਹੋਵੋ, ਸਚੋ, ਸਾਨੂੰ ਦਸੋ । ਮੈਂ ਹਾਜ਼ਰ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ । ਅਜ ਲੈਂਡ ਰੀਫਾਰਮਜ਼ ਵਗੈਰਾਂ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਦੁਹਰਾਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ।

ਪਹਿਲਾ ਕੰਮ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਉਹ ਕੰਡੀਸ਼ਨਜ਼ ਆਫ਼ ਲਾਈਫ਼ ਅਤੇ ਫ਼ੈਸਿਲੀਟੀਜ਼ ਦੇਣੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਖੜੋ ਸਕੇ । ਕੰਸਾਲੀਡੇਸ਼ਨ ਜਲਦੀ ਹੋਵੇ, ਰੀਹੈਬਿਲੀਟੇਸ਼ਨ ਜਲਦੀ ਹੋਵੇ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਾਰ ਹੋਣ ।

ਹੁਣੇ ਦੋਵਾਂ ਪਾਸਿਉਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਪਟਵਾਰੀ ਦਾ ਗੋਰਖ ਧੰਧਾ ਹੈ । ਠੀਕ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ, ਬੜਾ ਪੁਰਾਣਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਨਜਾਤ ਕਿਵੇਂ ਪਾਈ ਜਾਵੇ । ਹਾਲੇ ਕਲ੍ਹ ਹੀ ਬੈਠ ਕੇ ਇਕ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਤੇ ਅਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਕ ਤਜਵੀਜ਼ ਆਈ ਕਿ ਹਰ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਪਾਸ ਇਕ ਕਾਪੀ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਬਾਰੇ ਸਾਰੀ ਸੂਚਨਾ ਦਰਜ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੌਜ ਵਿਚ ਹਰ ਫੌਜੀ ਦੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਕਿਤਾਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਬਾਰੇ ਸਾਰੀ ਸੂਚਨਾ ਦਸਦੀ ਹੈ । ਅਜ ਕਿਸਾਨ ਕਦੇ ਕਿਤੇ ਧੱਕੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਕਦੇ ਕਿਤੇ ਧੱਕੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ । ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਟਾਈਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਦੇ ਸਾਹਬ ਕਿਤੇ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹਨ। ਇਸ ਤੇ ਗੌਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਅਮਲੀ ਜਾਮਾ ਪਹਿਨਾਉਣਾ ਹੈ । ਹੋਰ ਵੀ ਗਲਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਗੌਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ । ਬਿਨਾਂ ਸੋਚੇ ਸਮਝੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ । ਦੇਖਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਕੀ ਸਹੂਲਤ ਦਈਏ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੂਗਣੀ, ਤਿਗਣੀ ਕਰ ਸਕੇ । ਉਸ ਲਈ ਹੈਲਪਫੁਲ ਐਡਮਿਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਬਨਾਉਣੀ ਹੈ ।

ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਜੋ ਵਡੀਆਂ ਗਲਾਂ ਹਨ ਉਹ ਤਾਂ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਬ ਦਸਣਗੇ (ਵਿਘਨ) ਪਰ ਮਾਈਨਰ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਇਕ ਦੋ ਗਲਾਂ ਮੈਂ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ । ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਅਤੇ ਪੰਪਿੰਗ ਸੈਟਸ ਦੀ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਸਬੰਧੀ ਸਕੀਮ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 5,000 ਟਯੂਬਵੈਲਜ਼ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਇਸ ਬਾਰ 10,000 ਟਯੂਬਵੈਲਜ਼ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । (ਤਾੜੀਆਂ) ਇਸ ਲਈ ਪੈਸੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੀ ਦਫਾ 1 ਕਰੋੜ 51 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਸੀ ਇਸ ਬਾਰ 3 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੈ । (ਤਾੜੀਆਂ) ਇਸ ਸਾਲ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ 63,000 ਏਕੜ ਹੋਰ ਰਕਬਾ ਮਾਈਨਰ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਥਲੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇਗਾ । (ਤਾੜੀਆਂ) ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਜਿਥੇ ਬਿਜਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਥੇ ਪੰਪਿੰਗ ਸੈਟਸ ਦਿਆਂਗੇ । ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿਆਂਗੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲੋਨ ਮਿਲਿਆ ਮਗਰ ਉਸ ਤਕ ਪਹੁੰਚਦਾ ਪਹੁੰਚਦਾ ਘਟ ਗਿਆ, ਖੁਰ ਗਿਆ । ਇਸ ਦਫਾ ਇਹ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਪਿੰਗ ਸੈਟਸ ਇਨ ਕਾਈਂਡ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਪੈਸਾ ਨਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ । ਅਗਰ ਟਿਊਬ ਵੈਲ ਲਗਾਉਣ ਲਈ, ਬੋਰਿੰਗ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਪੈਸੇ ਦੀ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਪੈਸਾ ਪੂਰਾ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਸੋਂ ਲੋਨ ਲੈਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਾ ਪਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤਕਲੀਫ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਅਸੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ।

ਸਾਇਲ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਇਕ ਦੋ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਲੋਂ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ 75 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਐਤਕਾਂ ਖਰਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਤੇ ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ 42 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਰਕਬਾ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਇਹ 31 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਸੀ । ਇਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕੁਝ ਸਕੀਮਾਂ ਸਨ ਕੁਝ ਨਵੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਕੀਮਾਂ ਨੂੰ ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ ਵਧਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ

[ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ]

ਕਿ ਜਿਨਾਂ ਰੁਪਿਆ ਅਸੀਂ ਖਰਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਹਾਊਸਾਂ ਵਿਚ ਵੈਲਕਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ । 25% ਸਬਸਿਡੀ ਵੀ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਜਿਥੇ ਤਕ ਸੀਡ ਦਾ ਤਅੱਲਕ ਹੈ ਇਸ ਤੇ ਬਾਤ ਚੀਤ ਹੋਈ ਹੈ । ਸੀਡ ਦੀ ਇਹ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਐਤਕਾਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ 7.60 ਲੱਖ ਟਨ ਸੀਡ ਤੇ ਫਰਟੇਲਾਇਜ਼ਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ । ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਫਰਟੇਲਾਇਜ਼ਰ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ਫਿਰ ਸੀਡ ਦੀ ਗਲ ਕਰਾਂਗਾ । ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਕਰੀਬਨ ਦੋ ਲਖ ਟਨ ਦੇ ਲਗਭਗ ਬੰਦੋਬਸਤ ਹੋਇਆ ਸੀ ਫਰਟੇਲਾਇਜ਼ਰ ਦਾ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਪਲਾਨ ਇਹ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ 7.60 ਲੱਖ ਟਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ਅਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਫਿਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਫਰਟੇਲਾਇਜ਼ਰ ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਫਰਟੇਲਾਇਜ਼ਰ ਹੈ ਉਹ on credit in kind ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ । ਕਿਸਾਨ ਪਸੇ ਲੈ ਕੇ ਨਾ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰੇ । ਵੰਡ ਹੋਵੇਗੀ in kind ਬੋਰੀ ਦੇ ਦਿਤੀ ਤੇ ਪੈਸੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਰੈਡਿਟ ਤੇ ਦਿਤੇ ਜਾਣਗੇ ਤਾਕਿ ਰੁਪਏ ਲੈਣ ਦੇਣ ਦਾ ਝਗੜਾ ਨਾ ਰਹੇ । ਅਤੇ ਖਾਦ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲੇਗੀ । ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਗੌਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਡਿਸਟ੍ਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਕਲੀਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੋਵੇ । ਇਸ ਨੂੰ ਦੋ ਲਖ ਟਨ ਤੋਂ 7.60 ਲੱਖ ਟਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਕੋਈ ਚਾਰ ਗੁਣਾ ਵਧ (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ਅਤੇ ਵੰਡ ਦਾ ਸਹੀ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਗੌਰ ਪੂਰਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਮੋਟਾ ਕਿਆਸ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸਿਆ ਹੈ । ਡਿਟੇਲਜ਼ ਇਸ ਵੇਲੇ ਨਾ ਪੁਛੋ ।

ਸਾਇਲ ਸਰਵੇ ਕਰਾਣ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਪੂਰਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਹੋਰ ਵੀ ਦਸਾਂਗਾ ਕਿ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਸੀਡ ਖੇਤੀ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਵੀ ਦੋ ਚਾਰ ਲਫਜ਼ ਕਹਿ ਦਿਆਂ ਕਿ ਸੀਡ ਨੂੰ ਗਰੇਡਿਡ ਕਰ ਕੇ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਣਕ 1 ਲੱਖ 50 ਹਜ਼ਾਰ, ਕਵਿੰਟਲ ਹਾਇਬਰਡ ਮੇਜ਼ 5,200, ਬਾਜਰਾ 1,700, ਅਮਰੀਕਨ ਕਾਟਨ 31 ਹਜਾਰ ਪੈਡੀ 5000 ਕਵਿੰਟਲ ਬੀਜ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਇਹ ਸਭ ਹਾਈ ਯੀਲਡ ਵੈਰਾਇਟੀਜ਼ ਹਨ । ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਜਿਥੇ 1 ਲਖ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਬੋਈ ਸੀ ਇਸ ਸਾਲ 10 ਲਖ ਏਕੜ ਬੋਈ ਜਾਵੇਗੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਜ਼ ਹੇਠ 11 ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਥਾਂ 75 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ, ਬਾਜਰਾ 14,000 ਦੀ ਥਾਂ 1 ਲਖ 25 ਹਜ਼ਾਰ, ਰਾਈਸ T.N.I. 11 ਹਜ਼ਾਰ, ਦੀ ਥਾਂ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਵਿਚ ਬੋਈ ਜਾਵੇਗੀ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਦੇ ਬੰਦਬਸਤ ਕੀਤੇ ਹਨ । ਪੈਕੇਜ ਕਾਟਨ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਇਨਕਰੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਕ ਲਖ ਬੇਲਜ਼ ਤਕ ਵਧ ਹੋਵੇਗੀ । 31 ਹਜ਼ਾਰ ਕਵਿੰਟਲ ਪਿਉਰ ਸੀਡ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਪਲਾਂਟ ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਤੇ ਪੈਸਟੀਸਾਈਡ ਲਈ ਇਕ ਕਰੋੜ ਰਖਿਆ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 22 ਲੱਖ ਸੀ । (ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker : Wind up please.

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਅਸੀਂ ਟ੍ਰੈਕਟਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਹੋਰ ਸਭ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਬਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨਾਲ ਗਲ ਬਾਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਮਦਦ ਦਿਉ ਤਾਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਜੋ ਅਨਾਜ ਦਾ ਘਾਟਾ ਹੈ 8 ਜਾਂ 10% ਉਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪੂਰਾ ਕਰ

ਸਕੀਏ । ਅਸੀਂ ਹਿੰਮਤ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਘਾਟਾ ਪੂਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਮੇਰੀ ਡਾ: ਜਗਜੀਵਨ ਰਾਮ ਨਾਲ ਇਕ ਦੋ ਘੰਟੇ ਬਹਿਸ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਤੇ ਮੈਂ ਇਸੇ ਗਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਠੀਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਰੁਪਿਆ ਦਿਉ । ਫ਼ੈਸਿਲਿਟੀਜ਼ ਦਿਉ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਅਨਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਧਾ ਸਕੀਏ । ਆਸ ਹੈ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਮਦਦ ਕਰਨਗੇ ।

ਟ੍ਰੈਕਟਰਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਦਸਿਆ ਕਿ ਬਲੈਕ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਮੇਨਟੇਨੈਂਸ ਲਈ ਕੋਈ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਹੀਂ ਤੇ ਜੇਕਰ ਸੈਂਟਰ ਮਦਦ ਕਰੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪ ਲੈ ਕੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਦੇ ਦੇਈਏ । ਅਤੇ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਸਰਵਿਸ ਸੈਂਟਰ ਖੋਲ੍ਹ ਦੇਈਏ ਤਾ ਕਿ ਉਹ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਸਕਣ । ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਵੀ ਪਲਾਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਾਥ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਦੇ ਸਕੀਏ ।

ਵੇਸਟ ਲੈਂਡ ਵਲ ਵੀ ਗੌਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਹਾਈ ਈਲਡ ਵੈਰਾਇਟੀ ਲਗਾਈਏ ਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਕਿ ਉਪਜ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਗੱਡੀ ਸਿਧੀ ਚਲੇ । (ਹਾਸਾ)

ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਊਸ ਇਸ ਡੀਮਾਂਡ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰੇਗਾ । ਇਨਾਂ ਕਹਿਕੇ ਮੈਂ ਆਪ ਪਾਸੋਂ ਖਿਮਾ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ । (ਵਿਘਨ)

ਪੰਡਿਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਗਡੀ ਚਲਦੀ ਰਹੇ ਪਰ ਸਵਾਰੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਬਿਠਾਣਾ ।

(ਹਾਸਾ)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਪੰਡਿਤ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਬੈਠਣਾ ਇਸ ਗਡੀ ਵਿਚ । (But the hon. Member, Pandit Mohan Lal, should not board this train.) (ਹਾਸਾ) (ਵਿਘਨ)

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਨ ਸਿੰਘ ਗਿਲ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਜ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਤੇ ਡਰੇਨੇਜ ਦੀ ਮਦ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਕੁਝ ਗਲਾਂ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬ ਸਹਿਬਾਨ ਵਲੋਂ ਕਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਸ ਵੇਲੇ ਡ੍ਰੇਨੇਜ ਦਾ ਸਿਸਟਮ ਵਾਰ ਲੈਵਲ ਤੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ । ਪਲਾਨ ਸੈਟ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ । ਪਰ ਅਤਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਲਈ ਰੁਪਏ ਦਰਕਾਰ ਹਨ । ਅਤੇ ਇਹ ਵੇਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੀਆਂ ਡਰੇਨਜ਼ ਨੇ, ਕਿਹੜੇ ਐਮਬੈਂਕਮੈਂਟਸ ਨੇ ਤੇ ਛੋਟੀ ਆਂ ਡਰੇਨਾਂ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਫੌਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਕਿ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਬਾਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ । ਜਿਥੇ ਤਕ ਇਸ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰਜ਼ ਦਾ ਤਆਲੁਕ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਪੇਨਜ (pains) ਲਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਢਾਂਚਾ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਦਸੂੰਗਾ ਕਿ ਡਿਮਾਂਡ ਇਸ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਲਈ ਕਿੰਨੀ ਸੀ ਤੇ ਪਲਾਨ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਕਿੰਨਾ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਅਫ਼ਸੋਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿ ਪਲਾਨਿੰਗ ਸਿਸਟਮ ਤੇ ਨਹੀਂ ਚਲਿਆ ਗਿਆ । ਲਗ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਹਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਪੰਜ ਸਾਲ ਅਸੀਂ ਅਪੋਜੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਕਿ

ਡਰੇਨਜ਼ ਤੇ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜੋ ਵੀ ਡਰੇਨਜ਼ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਸਿਰੇ ਤਕ ਕੰਪਲੀਟ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਪੁਲ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਣ ਜਾਣ, ਦੇ ਸਾਧਨ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤਾਕਿ ਖੇਤੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਰੁਕਾਵਟ ਨਾ ਰਹੇ। ਰਸਤੇ ਸਹੀ ਹੋਣ। ਜਿਹੜੀਆ ਡਰੇਨਜ਼ ਬਣਨ ਹਰ ਪਖ ਤੋਂ ਕੰਪਲੀਟ ਹੋਣ ਤਾਕਿ ਬਾਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲੇ। ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਕਾਂਸਟੀਚੂਐਂਸੀ ਵਾਈਜ਼ ਰੁਪਏ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਡਰੇਨਜ਼ ਬਣਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਿਆ ਗਿਆ।

ਅੱਜ ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਡਰੇਨਜ਼ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਇਸ ਗਲ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਬਚਾਣ ਦੀ ਖਾਤਰ ਡਰੇਨਜ਼ ਦਾ ਕੰਮ ਪਿਛੇ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਇੰਜਨੀਅਰਜ਼ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਵੀ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਰਿਪਰੈਜ਼ੇਂਟੇਸ਼ਨਜ਼ ਵੀ ਆਇਆਂ ਪਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ। ਉਸ ਚੈਨਲ ਨੂੰ ਡਾਈਵਰਟ ਕਰਕੇ ਦਮ ਲਿਆ। ਇਹ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਐਸਾ ਲੈਕੂਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਲੈਵਲ ਤੇ ਹੀ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲਈ ਅੱਜ 80 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ 375 ਮੀਲ ਲੰਬੀ ਡਰੇਨਜ਼ ਨਕਸਟਰਕਟ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਫਲਡਜ਼ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਲਈ 6700 ਮੀਲ ਲੰਬੀ ਡਰੇਨਜ਼ ਕਨਸਟਰਕਟ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਖਰਚ ਦਾ ਤੁਸੀਂ ਖੁਦ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਪਰ ਇਸਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਰੁਪਿਆ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰਾ ਹੀ 27 ਕਰੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 255 ਮੀਲ ਲੰਬੀ ਡਰੇਨਜ਼ ਹਨ ਜਹਿੜੀਆਂ ਕਿ ਰੂਰਲ ਏਰੀਆ ਦੇ ਵਿਚ ਹਨ ਅਤੇ 175 ਮੀਲ ਸਤਲੁਜ ਦਰਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਅੰਡਰ ਰੀਕਲੇਮੇਸ਼ਨ ਹੈ ਅਤੇ 630 ਮੀਲ ਐਸੀਆਂ ਨਾਲੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਥਰਡ ਫ਼ਾਈਵ ਈਅਰ ਪਲੈਨ ਰਾਹੀਂ ਤਿਆਰ ਹੋਈਆਂ। ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲੀਆਂ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਸਾਫ਼ ਨਾ ਹੋਈਆਂ ਤਾਂ ਇਹ 27 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਜੋ ਅਗੇ ਨੂੰ ਖਰਚ ਹੋਣਾ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਯੂਜ਼ਲੈਸ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਮੇਨਟੇਨੈਂਸ ਵਾਸਤੇ 1963–64 ਵਿਚ 21·15 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ 13·85 ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 1964–65 ਵਿਚ 40 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਡੀਮਾਂਡ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ 15·8 ਲੱਖ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। 1965–66 ਵਿਚ 55·8 ਲੱਖ ਦੀ ਡੀਮਾਂਡ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ 16 8 ਲੱਖ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦਫ਼ਾ 1966–67 ਦੇ ਲਈ 59.9 ਲੱਖ ਦੀ ਡੀਮਾਂਡ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 2 .77 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਰਸਨਲ ਤਜਰਬੇ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 77 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਜਿਹੜਾ ਫਾਈਨੈਂਸ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੇ ਪਹਿਲੀਆਂ ਨਾਲੀਆਂ ਸਾਫ ਨਾ ਕਰਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਇਹ ਜ਼ਾਹਿਆ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੁਜਰਮ ਬਣਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ

ਮੈਂਬਰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਵੋਟਾਂ ਲੈਣ ਦੇ ਮਾਰੇ ਇਹੋ ਵਾਇਦੇ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਪੁਲ ਬਣਾ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਇਹ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਉਹ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ ਵੋਟਰਜ਼ । ਸਮਝਦਾਰ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਚਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਵੇਖਿਆ ਅਜ ਉਸ ਪਾਲੀਸੀ ਦਾ ਹੀ ਨਤੀਜਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਅੱਜ ਉਧਰ ਬੈਠੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਹੜਾ ਮੇਹਨਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਦਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਭਾਵੇਂ ਸਾਡਾ ਬਜਟ ਡੈਫਿਸਿਟ ਵਿਚ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹੋ ਅਪੀਲ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਫਾਈਨੈਂਸ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਸਾ ਲੈ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਮਦਾਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਾਡੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਵਰਲਡ ਬੈਂਕ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੈਬਨਿਟ ਦੇ ਮੈਂਬਰਜ਼ ਵੀ ਹੋਣਗੇ, ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਮੈ ਜਿਤਨੀ ਵੀ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਿਆ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਾਂਗਾ ।

ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਜਿਹੜੀ ਮੈਂ ਕਹਿਣੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਅਗੇ ਲਗਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਲਡ ਕਰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੈਂਟਰ ਵੀ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਲ ਧਿਆਨ ਘਟ ਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਜਾਂ ਮੇਨਟੇਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਦੋਂ ਪਲੈਨਿੰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਕੋਈ ਇਮਦਾਦ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਦੂਸਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਨਿਸਬਤ ਸੌਤੀਲੀ ਮਾਂ ਵਾਲਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । 20 ਸਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਇਹ ਲੋਕ ਹਕੂਮਤ ਦੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਤੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜਦੇ ਝਗੜਦੇ ਰਹੇ । ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਪਲੈਨਿੰਗ ਨੂੰ ਸਟਡੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਮੈਂ ਇਹੋ ਭਾਪ ਸਕਿਆ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਤਨੇ ਨੀਵੇਂ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ । ਇਕ ਕਾਂਗਰਸੀ ਦੂਸਰੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਪਰਸਨਲ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਮੂਹਰੇ ਰਖ ਕੇ ਰੋੜੇ ਅਟਕਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਕੰਮ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਬਲਿਕ ਦਾ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੀਆਂ, ਪਰ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ! ਸਿਵਾਏ ਆਪਣੇ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਏਮ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਨਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਤਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅੱਜ ਤਰਸ ਯੋਗ ਹੈ । ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਪਲੈਨਿੰਗ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਮਹਿਜ਼ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਬਿਨਾ ਤੇ ਹੋਈ ਪਰ ਅਗੋਂ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਜਨਤਾ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਵਿਖਾਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਰਾਈਟ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਸ ਦਾ ਹਕ ਦਵਾਉਣ ਵਲ ਤਵਜੋ ਦੇਵਾਂਗੇ ।

ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਸਰਦਾਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦੋਸਾਂਝ ਨੇ ਨਹਿਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਆਪਣੀ ਤਕਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕਿਹਾ । ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਜੋ ਹੈ ਬੜਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ । ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮੋਗਾ, ਮੁਕਤਸਰ ਅਤੇ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਮਿਲਿਆਂ ਹਨ । (ਇਕ ਮਾਨ ਯੋਗ ਮੈਂਬਰ : ਕੀ ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਜ਼ੀਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵੀ ਸੀ ?) ਬਹਰਹਾਲ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵਜ਼ੀਰ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਪਾਣੀ ਦੀ ਤਕਸੀਮ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਕਿਸੇ ਗਾਰਡਨ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਦੇ ਕੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ । ਇਸ ਦੀ ਮੈਂ ਅਜੇ ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਚੰਦ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਲੋਕਾਂ

ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਜਿਹੜਾ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਟੇਲ ਤੇ ਪਾਣੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉ ਉਸ ਦੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪਾਣੀ ਖੁਰਦ ਬੁਰਦ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਇਹ ਇਕ ਲੈਕੂਨਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਦਿਨ ਹੋਏ ਆਇਆ । ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਕੇ ਅਗਲੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਦਸਾਂਗਾ । ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੀ ਛਾਣ ਬੀਣ ਤੋਂ ਬਆਦ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਕਿਤਨੀ ਗੈਰਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਚੰਦ ਮੁਠੀ ਭਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਇਸ ਨੇ ਖੁਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਭ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਖੂਨ ਚੂਸਦੇ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲਤਾੜਦੇ ਚਲੇ ਗਏ । ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਰ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਯਕੀਨ ਦਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਹਰ ਆਦਮੀ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਐਗਜ਼ਾਮਿਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਔਰ ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਜ਼ਿਆਦਤੀਆਂ ਔਰ ਲੇਕੂਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ (ਤਾੜੀਆਂ) ਤਾਕਿ ਪਾਣੀ ਮੁਨਾਸਿਬ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ।

ਦੂਸਰਾ ਹਿੱਸਾ ਜੋ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਸਰਦਾਰ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਥੇਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ ਨੇ ਕਿਹਾ ਉਹ ਵੀ ਇਕ ਕਾਮਨ ਫੈਕਟਰ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਹਾ । ਜਦ ਅਸੀਂ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਦਿਕਤਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਸੰਗਰੂਰ, ਬਠਿੰਡਾ ਔਰ ਹੋਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਬੜੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨੀਗਲੈਕਟ ਕੀਤੇ ਗਏ । ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਹਥੌੜਾ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਹਥੌੜਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਬਾਕੀ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ । ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਜ਼ਮਾਨਾ ਕਹਿ ਲਉ—ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਹੋਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹਿੱਲੀ ਏਰੀਆ ਹੈ ਨਹਿਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਇਸ ਲਈ ਐਸੇ ਅਰੇਂਜਮੈਂਟ ਸਰਕਾਰ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਪੰਪਿੰਗ ਸੈਟ ਲਗਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹਿਰ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਕਢਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਸ਼ਹੱਈਆ ਕਰੀਏ ਤਾਕਿ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪਣਾ ਕਾਸ਼ਤ ਵਿਚ ਮੁਨਾਸਿਬ ਹਿਸਾ ਲੈ ਸਕਣ ਉਹ ਵੀ ਉੱਪਰ ਉਠ ਸਕਣ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾ ਦੇ ਬਾਲ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੇ ਜ਼ਰਾਏ ਮੁਹੱਯਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ । ਇਹ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਹੈ । ਬਠਿੰਡੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਔਰ ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਵੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਮੁਤਅੱਲਕ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੈਕੂਨੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਅਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਐਗਜ਼ਾਮਿਨ ਕਰਾਵਾਂਗੇ ।

ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਤੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਔਰ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲਿਆ ਨੂੰ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੈਸ਼ਨਲ ਲਾਸ ਜਿਹੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਨਹਿਰਾਂ ਦੇ ਕਟ ਦਾ ਹੈ । ਅਗਰ ਨਹਿਰ ਅਪਣੇ ਆਪ ਟੁੱਟੇ, ਨਹਿਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬਰੀਚ ਆਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਜ਼ੁੰਮੇਦਾਰ ਹਾਂ ਔਰ ਮੇਰੇ ਅਫ਼ਸਰ ਜ਼ੁੰਮੇਦਾਰ ਹਨ । ਪਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਰੀਚ ਦੇ ਬਹੁਤ ਘਟ ਚਾਂਸਿਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਲੇਕਿਨ

ਕਟਸ ਦੇ ਮੁਤਅਲਕ ਬਹੁਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਹਨ । ਨਹਿਰ ਦੇ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਅਥਾਰਿਟੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਮੁਨਾਸਿਬ ਸਜਾ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ । ਡੈਮਾਕਰੇਸੀ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਉਹ ਪਾਵਰਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਲੈ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਅੌਰ ਡਿਸਟ ਰਿਕਟ ਮੇਜਿਸਟਰੇਟ ਅੌਰ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਸਾਈਡ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆ । ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਵਰਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ ਅੌਰ ਕੇਸਿਜ਼ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਦੇਰ ਤਕ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਅਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹੋ ਅਪਣੇ ਅਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਐਜੂਕੇਟ ਕਰੋ ਕਿ ਇਹ ਅਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਹੋ ਤਾਕਿ ਜੋ ਨਹਿਰਾਂ ਦੇ ਕਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਇਕ ਨੇਸ਼ਨਲ ਲਾਸ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ । ਅਗਰ ਹਾਲਤ ਇਹੀ ਰਹੀ, ਮਜਬੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਗੌਰਮੈਂਟ ਕੋਲ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਅਥਾਰਿਟੀ ਅੌਰ ਰਾਈਟ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਮੇਜਿਸਟਰੇਟਸ ਨੂੰ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਮੁੜ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਜੋ ਕੈਨਾਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦੇ ਹਨ ਤਾਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਨਾਸਿਬ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰ ਸਕਣ ।

ਇਕ ਆਵਾਜ਼ : ਕਰ ਲਉ, ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ ।

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਤੁਸੀ 20 ਸਾਲ ਡਾਕੇ ਲਗਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹੋ ? ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਕੈਨਾਲਜ਼ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸੂਏ ਅੌਰ ਸਾਰਿਆਂ ਕੱਸੀਆਂ 12 ਮਹੀਨੇ ਹੋ ਜਾਣ । ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦੇ ਰੀਪਰੀਜੈਨਟੇਸੰਜ਼ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਠੀਕ ਹੈ । ਮੈਂ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਐਗਜ਼ਾਮਿਨ ਕਰੋ ਕਿ ਅਗਰ ਸਾਰੇ ਸੂਏ ਅੌਰ ਸਾਰੀਆਂ ਕੱਸੀਆਂ 12 ਮਹੀਨੇ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਈਫੈਕਟ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਚੀਜ਼ ਬਿਹਤਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤਦ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਵਾਦਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਜਿਹੜਾ ਪਾਣੀ ਉਥੇ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਇਧਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਗਰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਪਾਣੀ ਘਟਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਲੀਫ਼ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਵੀ ਅੰਡਰ ਕੰਸਿਡਰੇਸ਼ਨ ਹੈ । ਗੌਰਮੈਂਟ ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਐਗਜ਼ਾਮਿਨ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਹੋਵੇਗੀ ।

ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਣੀ ਪਵੇਗੀ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ ਅੌਰ ਪਾਣੀ ਖੇਤਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਮੰਨਣੀ ਕੋਈ ਅੌਖ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਭਾਵੇਂ ਇਕੋ ਮਿਲੇ ਮਾਲੀਆ ਪੂਰਾ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣੋਂ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸੂਇਆਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ ਉਨਾਂ ਉਥੇ ਅੱਠ ਅੱਠ ਦੱਸ ਦੱਸ ਦਿਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਪਾਣੀ ਛਡਿਆ ਅੌਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕਿਤਨੀ ਚੰਗੀ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਵੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾ ਦਿਤੇ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ । ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਮਲਾ ਦੇਣਾ ਪਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਵਜ਼ਾਨਾ ਭੁਗਤਣਾ ਪਿਆ । ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਇਕ ਪਾਣੀ ਲਗਿਆ, ਕੋਈ ਫਸਲ ਨਹੀਂ, ਹੋਈ ਪਰ ਮਾਮਲਾ ਦੇਣਾ ਪਿਆ । ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਗਲਤ ਗੱਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਬਜਾਇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਕਿ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਪਰੈਸ਼ਰ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਜਜ਼ਬਾਤ ਨੂੰ ਉਭਾਰਿਆਂ ਜਾਵੇ,

ਮਿਸਯੂਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਕ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੱਸੀਆਂ ਔਰ ਸੂਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਸਦਾ ਚਲਦਾ ਰਹੇ । ਮੈਂ ਅਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਵਾਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਪਾਸੇ ਸਾਡੀ ਤਵਜੁਹ ਹੈ, ਇਹ ਅੰਡਰ ਐਗਜ਼ਾਮੀਨੇਸ਼ਨ ਹੈ ਔਰ ਅਗਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਐਡਜਸਟਮੈਂਟ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਕਰਾਂਗੇ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਖੁਸ਼ਨੁਮਾ ਜਵਾਬ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਮੇਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਕਟ ਮੋਸ਼ਨਾਂ ਰਖੀਆਂ ਹਨ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ 80 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ 27 ਕਰੋੜ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਬਜਟ ਵਿਚ ਕੇਵਲ $1\frac{1}{4}$ ਕਰੋੜ ਦੀ ਮਦ ਨਾਲਿਆਂ ਦੀ ਦਰੁਸਤੀ ਵਾਸਤੇ ਰਖੀ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਤਨੀ ਡਵੈਲਪਮੈਂਟ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕਿਤਨੇ ਬ੍ਰਿਜਿਜ਼ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ ਔਰ ਕਿਸ ਢੰਗ ਦੇ ਨਾਲ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਸਾਡਾ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਕ ਪੁਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਈਏ ਔਰ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਈਏ । ਪਹਿਲੇ ਜਿਹੜੀ ਵੀ ਨਾਲੀ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਕੱਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ । ਮੈਂ ਅਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਔਰ ਅਪਣੀਆਂ ਕਟ ਮੋਸ਼ੰਜ਼ ਵਾਪਿਸ ਲੈ ਲੈਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

Mr. Speaker : Now I will put cut-motion of the hon. Member Comrade Satpal Kapur to demand No. 19 to the vote of the House.

Comrade Satpal Kapur : Sir, I beg to withdraw my cut-motion.

Mr. Speaker : Is it the pleasure of the House that the hon. Member be allowed to withdraw his cut-motion ?

Voices : Yes.

The cut-motion was, by leave, withdrawn.

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs. 5, 09, 49, 800/-be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding theamount of Rs. 1,69,83,200/-already voted on account) in respect of charges under head "31-Agriculture."

The motion was carried

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs. 61,40,000/-be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 20,46,660/-already voted on account) in respect of charges under head "95—Capital Outlay of Schemes of Agricultural Improvement and Research"

The motion was carried

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs. 2,25,20,290/-be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding Rs. 75,06,760/-already voted on account) in respect of charges under head "42-Multipurpose River Schemes".

The motion was carried

Mr. Speaker : There is a cut Motion by Comrade Sat Pal Kapur to Demand No. 27. I put it to the vote of the House.

Mr. Speaker : Question is—

That the demand be reduced by Re. 1/—

The motion was lost

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs. 3,94,61,510/-be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 1,31,53,830/-already voted on account) in respect of charges under head "43-Irrigation, Navigation, Embankment and Drainage works (Commercial), "44 Irrigation, Navigation, Embankment and Drainage Works (Non-Commercial)"

The Motion was carried

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs. 1,78,10,700/-be granted to the Governor t0 defray the charges that will came in course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 59,36,910/-already voted on account) in respect of charges under head "Charges on Irrigation Establishment".

The Motion was carried

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs. 6,70,14,260/-be granted to the Governor to defray the changes that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 2,23,38,090/-already voted on account) in respect of charges under head "98—Capital Outlay on Multipurpose River Schemes"

The Motion was carried

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs. 1,88,07,500/-be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 62,69,160/-already voted on account in respect of charges under head "99—Capital Outlay on Irrigation, Navigation, Embankment and drainage Works (Commercial)"

The Motion was carried

Mr. Speaker : The House stands adjourned till 9.00 a. m. tomorrow.

1.12 p. m. | *The Sabha then adjourned till 9.00 a. m. on Thursday, the 18th May, 1967.*

APPENDIX

to

Punjab Vidhan Sobha Debate Vol. I No. 22 dated the 17th May, 1967.

(Part reply to Starred Question No. 260 in the name of Shri A. Vishwanathan, M.L.A.).

The following Deputy Commissioners purchased pumping sets for pumping out flood water in their Districts during the year mentioned against each :—

1. Ferozepur — Six pumping Sets in 1965
2. Bhatinda — Five pumping sets in 1964.
3. Sangrur — Fifteen pumping sets in 1964-65
4. Amritsar — Seven pumping sets in 1964.

Note :—Starred Question No. 260 and reply there to appear at page No. 50 of this Debate.

274/31-10-67—305—Punjab Govt. Press Patiala.

Published under the Authority of the Punjab, Vidhan Sabha and Printed by the Controller, Printing & Stationery, Punjab, at the Govt. Press, Patiala

PUNJAB VIDHAN SABHA
DEBATES

18th May, 1967

Vol. I—No. 23

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

PAGE

Thursday, the 18th May, 1967

Punjab Vidhan Sabha Secretariat, Chandigarh.

Price : Rs. 5.20

ERRATA

to

P. V. S. Debates, Vol. I—No. 23, dated the 18th May, 1967

Read	*For*	*Page*	*Line*
ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ	ਮੁਖ ਮੰਤਰ	(23) 3	6th from below
Chief Minister	Chief Minis	(23) 3	last line
does not	tere snot	(23) 3	last line
Punjab	Puniab	(23) 4	25
ਹਾਲਾਤ	ਹਾਲਤ	(23) 6	11
Add the word "ਹੈ" before the word "ਕਿ"		(23) 6	8th from below
ਚੁਕਿਆ	ਚਕਿਆ	(23) 6	2nd from below
ਕੋਈ	ਕਈ	(23) 8	10th from below
ਕਾਮਰੇਡ	ਕਾਮਰਡ	(23) 8	4th from below
Delete the word "be" after the word "Minister"		(23) 9	2
ਕੋਈ	ਕਈ	(23) 11	16
Shri A. Vishwa-nathan	Shri Vishwa-nathan	(23) 11	20
Delete word "ਉਨ੍ਹਾਂ" after the word "ਇਨ੍ਹਾਂ"		(23) 12	15th from below
दूंगा	दगा	(23) 14	14th from below
तो	ो	(23) 15	14th from below
Minister	Mininister	(23) 18	1
Sanctioning	Sanctiong	(23) 18	18
ਸਕਦਾ	ਸਕਦੀ	(23) 25	5
ਦੂਜਾ	ਦਜਾ	(23) 26	4th from below
ਸੂਬੇ	ਸਬੇ	(23) 28	18
ਹੈ	ਹ	(23) 28	22
ਮੁਖ਼ਾਲਫ਼ਤ	ਮੁਾਲਫਤ	(23) 28	2nd from below

ਕੀਤੀ	ਕੀਤੇ	(23)29	21
ਰੂਪ	ਰਪ	(23)30	21
ਸਪੁਰਦ	ਸਪਰਦ	(23)31	23
ਅਚਾਰੀਆ	ਚਾਰੀਆ	(23)32	15
ਆਪ	ਅਪ	(23)32	3rd from below
ਵੀ	ਦੀ	(23)35	14
ਸੂਬਾ	ਸਬਾ	(23)35	Last line
ਲਾਇੰਤਹਾ	ਲਾਇੰਤਾ	(23)36	19
ਕਰਦੇ	ਕਰੇਦੀ	(23)37	15
ਪੰਜਾਬ	ਪੰਜਾਬੀ	(23)37	9th from below
ਦਿੰਦੇ	ਦਿੰਦੀ	(23)39	7
अध्यक्ष	अःक्षय	(23)42	17
शामिल	श मिल	(23)43	15
इलाकों	इल कों	(23)43	25
अली खां	भली खां	(23)44	1
ਬਣਦਾ	ਣਦਾ	(23)44	13
ਸਿੰਘ	ਸਿੰ	(23)45	19
ਕਿ	ਿ	(23)46	10
ਸਮਝਦਾ	ਸਸ ਦਾ	(23)47	7
ਉਸ	ਉਜ	(23)63	24
ਡਾਕਟਰ	ਡਕਟਰ	(23)64	Left hand corner heading
ਜੋ ਆਪਣੇ	ਜ ਆਪਣੇ	(23)65	3rd from below
ਇਲਾਕੇ	ਕਿਲਾਕੇ	(23)66	22
ਫ਼ੈਸਲਾ	ਫ਼ੈਸਹਾ	(23)67	22
ਮਨਿਸਟਰ	ਮਨਿਸਕਰ	(23)68	23
ਤੌਖਲਾ	ਹੌਖਲਾ	(23)68	3rd from below
ਰਹਿੰਦੀ	ਰਹੌਂਦੀ	(23)68	Last but one
ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ	ਮੁਖ ਮਤਰੀ	(23)79	15

PUNJAB VIDHAN SABHA

Thursday, the 18th May, 1967

The Vidhan Sabha met in the Hall of the Vidhan Bhavan, Chandigarh, at 9.00 a.m. of the Clock. Mr. Speaker (Lieut. Col. Joginder Singh Mann) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

RULES RESTRICTING SIZE AND STRENGTH OF SELECT LIST OF I.A.S. CADRE IN THE STATE

***264. Shri A. Vishwanathan :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether until 1964-65 there was any provision in the I.A.S. Cadre rules restricting the size and strength of the select list ; if not, the date when the rule limiting the size of the select list to 10% of the I.A.S. cadre was introduced in the State ;

(b) whether it is a fact that before rule restricting the select list of 10% came into force there was a select list of over 72 P.C.S. Officers which could be continued upto 31 st December, 1968 with the approval of the Union Government even after the enforcement of the new rule ;

(c) whether it is also a fact that the Government of the State before re-organisation or even after re-organisation have not asked the Union Government for the continuance of the select list upto 31st December, 1968 ; if so, the reasons therefor ;

(d) whether he is aware of the fact that some other States which applied for such continuance were permitted by the Union Government to continue the sizes of their lists ;

(e) whether he is also aware of the fact that this delay by the Government has given rise to antagonism between the direct recruits to the I.A.S. and the P.C.S. promoted I.A.S. Officers ;

(f) whether the select list of the State of Punjab before re-organisation was divided amongst the three units of Haryana, Punjab and Himachal Pradesh ;

(g) whether he is aware of the fact that the said three units are not recognizing their portions of the select list ; if so, the reasons therefor and the steps being contemplated by the Government to safeguard and protect the pay, status and seniority of the select list officers who have been allocated to the State of Punjab ?

Sardar Gurnam Singh : (a) No. The relevant amendment was made *vide* Government of India's Notification dated 6th November, 1965.

(b) Yes, it is a fact that the Select List last drawn during the year 1963 in the pre-reorganised Punjab consisted of 75 P.C.S. Officers. The Government of India have intimated that with the re-organisation of the former Punjab, this Select List has become invalid and cannot be drawn upon by either of the new States. The question of drawing a fresh Select List is under the consideration of the State Government in consultation with the Government of India.

(c) The State Government have taken up with the Government of India the question regarding the size of the Select List to be drawn in the next meeting of the Selection Committee, but the decision of the Government of India is still awaited.

(d) No, there is no official information with us.

(e) No, there should be no question of any such antagonisms because different Services have their specific rules and regulations for officers belonging to them.

(f) The Government of India have intimated that there is no provision for continuing any existing Select List prepared earlier or for allocating the personnel in that list as between two or three States.

(g) *First Part*: Does not arise, in so far as the State of Punjab is concerned, in view of reply to part (f) above.

Second Part: The whole matter is under the consideration of the Government, in consultation with the Government of India.

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਵਿਸ਼ਵਾਨਾਥਨ ਦੀ ਗਿਆਤ ਲਈ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਜ਼ਾਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰੀ ਨੂੰ ਚਿਠੀ ਵੀ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਝਗੜਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਲਿਸਟ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ 75 ਆਦਮੀ ਉਸ ਕੇਡਰ ਵਿਚ ਸਨ। ਜਦ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹੋਈ ਤਾਂ 37 ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਰਹਿ ਗਏ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇੰਨੀ ਹੀ ਲਿਸਟ ਬਣਾਣ ਦਿਓ ਤਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ 37 ਦੀ ਲਿਸਟ ਹੀ ਰਖੀਏ। ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ 14 ਦੀ ਲਿਸਟ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਫ਼ਸਰ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਥੇ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਜਵਾਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਵੇਗਾ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿਆਂਗਾ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਇਕ ਰੀਮਾਈਂਡਰ ਵੀ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

Shri A. Vishwanathan: Is the list still operative ?

Chief Minister: Evidently it is not.

Shri A. Vishwanathan: Will the hon'ble Chief Minister kindly inform the House whether in a Writ Petition in the High Court, the Punjab Government has taken a stand that the List is operative ?

Chief Minister: I am not aware of it. If the hon'ble Member wants to know, I will find out for him.

Chaudhri Darshan Singh: May I know whether it is not a fact that some P.C.S. officers are still posted against the selected posts and are drawing higher salaries than those allowed for their original posts ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ: ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਏ. ਜੀ; ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਦਿਉ ਜਦ ਗੌਰਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਵੇਖਾਂਗੇ ਕਿ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਏ. ਵਿਸ਼ਵਾਨਾਥਨ: ਈ. ਪਾਰਟ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਪੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਡਾਇਰੈਕਟਲੀ ਰੈਕਰੂਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰੋਮੋਸ਼ਨ ਨਾਲ ਅਪਗ੍ਰੇਡ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਨ ਮੁਟਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸਰਵਿਸ ਰੂਲਜ਼ ਵਖਰੇ ਵਖਰੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਕੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸਰਵਿਸ ਰੂਲਜ਼ ਹੋਣ ਉਹ ਦੋਹਾਂ ਲਈ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹੋਣ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ: ਹਰ ਸਰਵਿਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਸਰਵਿਸ ਰੂਲਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ: ਕੀ ਮੈਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪੁਛ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਅਤੇ ਪੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਲਿਸਟ ਵਿਚ ਕਿੰਨੇ ਹਰੀਜਨ ਹਨ? ਇਸ ਲਿਸਟ ਵਿਚ ਹਰੀਜਨ ਕਿਉਂ ਇਗਨੋਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ: ਚੌਧਰੀ ਸਾਹਿਬ, ਪਹਿਲਾਂ ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਉ ਫਿਰ ਪੁਛਿਆ ਕਰੋ। (ਹਾਸਾ) (The hon. Member, Chaudhri Sunder Singh should first read the question carefully and then put supplementaries.)(*Laughter*)

ਸ੍ਰੀ ਏ. ਵਿਸ਼ਵਾਨਾਥਨ: ਕੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦਾ ਪੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਦੇ ਕੰਪੀਟੀਟਿਵ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦਾ ਰੀਜ਼ਲਟ ਅਜ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ ਅਤੇ ਕਿੰਨੇ ਬੰਦੇ ਵੇਟਿੰਗ ਲਿਸਟ ਤੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜ ਤਕ ਐਪੁਆਇੰਟਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰ.: ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜੇਕਰ ਵਖਰਾ ਸਵਾਲ ਕਰ ਲਉ ਤਾਂ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਦਸ ਦਿਆਂਗਾ।

Chaudhri Darshan Singh: May I know whether consequent upon the reorganisation of the State near about 70 P.C.S. officers are surplus in our State ?

Chief Minis : It tere snot arise out of this question.

PROTECTION OF PAY AND STATUS OF SELECT LIST OF I. A. S. OFFICERS IN THE STATE

***265. Shri A. Vishwanathan** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether it is a fact that the Government before reorganisation has not conducted any triennial review of its I.A.S. Cadre position since 1960 ; if so, the reasons therefor;

(b) whether the case for permanent obsorption of some of the select list officers in the I.A.S. was taken up during 1966 before the reorganisation of the State ;

(c) whether it is a fact that the Government of India had advised the Government of Punjab before reorganisation to take up the question of the said obsorption immediately after reorganisation of the State; if so, the reasons for which no steps have so far been taken in this respect ?

Sardar Gurnam Singh : (a) No, the then State Government made its proposal to the Centre in October, 1963. However the Government of India returned the proposals made by the State Government for considering them further. Then the matter remained under the consideration of the late State Establishment Board till July, 1965. A full and detailed examination was made further in the State Government and the final proposals made to the Government of India in April, 1966, who advised the State Government in May, 1966, that it would be inappropriate to take decisions about the size of the Cadre on the basis of conditions as they had existed in the united Puniab, when the division of the State and its Cadre was imminent.

(b) No.

(c) *First Part*—No.

Second Part—Does not arise.

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਈ ਵੇਰ ਕਿਹਾ ਜਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਸਵਾਲ ਜਵਾਬ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕਰਨ ਤੁਸੀਂ ਅਪਣੇ ਪਿਛੇ ਵੇਖੋ ਜ਼ਥੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। (ਹਾਸਾ)

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਚੌਧਰੀ ਸਾਹਿਬ ਤੁਹਾਡੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਮੰਨਾਂਗੇ ।

RESIGNATIONS BY PROSECUTING SUB-INSPECTORS OF POLICE IN THE STATE

***227. Comrade Jangir Singh Joga** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the total number of Prosecuting Sub-Inspectors of Police, in the State, if any, who resigned their posts during the last 5 years, year-wise ;

(b) the years of service put in by each of the said officers and the reasons for their resignation in each case ;

(c) whether the Government has looked into the reasons and circumstances that led to those resignations ; if so, the details thereof ;

(d) whether it is a fact that a large number of those resignations was due to frustration amongst the P.S.Is in the matters relating to their emoluments, status and chances of promotion ;

(e) if the reply to part (d) above be in the affirmative, the steps taken by the Government to upgrade their status and ameliorate their conditions of service, emoluments and chances of promotion?

Sardar Gurnam Singh: (a) Fifteen Prosecuting Sub-Inspectors of Police resigned their posts during the last five years. The year-wise breakup is as under:—

1962	..	2
1963	..	3
1964	..	8
1965	..	—
1966	..	2
Total	..	15

(b) Their service at the time of resignation ranged between one year to ten years. The main reasons for resigning their posts were as under:—

(i) On medical grounds Unfit to undergo P.S.I.s Course at Police Training College, Phillaur.

(ii) Ill health of parents—None at home to look after the landed property.

(iii) Private domestic affairs

(c) At the time of accepting the resignations, the competent authorities had looked into the reasons and circumstances leading to their resignations.

(d) There is nothing on record to show that these resignations were to frustration amongst the P.S.I.s in the matter relating to their emoluments, status and chances of promotions.

(e) The matter relating to the upgrading of their status, amelioration of their conditions of service, emoluments and chances of promotion is, however, under consideration.

(ਕ) ਪਿਛਲੇ ਪੰਜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ 15 ਪੁਲੀਸ ਪ੍ਰਾਸੀਕਿਉਟਿੰਗ ਸਬ-ਇਨਸਪੈਕਟਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫ਼ੇ ਦਿਤੇ। ਵਰ੍ਹੇਵਾਰ ਤਾਦਾਦ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ।

1962	..	2
1963	..	3
1964	..	8
1965	..	—
1966	..	2
ਕੁਲ	..	15

[ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ]

(ਖ) ਅਸਤੀਫਾ ਦੇਣ ਸਮੇਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਇਕ ਸਾਲ ਤੇ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਤੀਫੇ ਦੇਣ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਨ।

(1) ਸਿਹਤ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਪੁਲੀਸ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਕਾਲਜ, ਫਿਲੌਰ ਵਿਚ ਪੀ. ਐਸ. ਆਈ. ਦੇ ਕੋਰਸ ਦੇ ਯੋਗ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ;

(2) ਵਾਲਦੈਨ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦੀ ਖ਼ਰਾਬੀ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਵਾਸਤੇ ਪਿਛਾਂ ਘਰ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ;

(3) ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਘਰੇਲੂ ਹਾਲਾਤ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ।

(ਗ) ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇਣ ਦੇ ਹਾਲਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਤੇ ਸਮਰੱਥ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ।

(ਘ) ਏਹੋ ਜਿਹੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਰਿਕਾਰਡ ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਸਤੀਫ਼ੇ ਪ੍ਰਾਸੀਕਿਉਟਿੰਗ ਸਬ-ਇੰਨਸਪੈਕਟਰਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖ਼ਾਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਦੇ ਸਿਲਸਲੇ ਵਿਚ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਨਿਰਾਸਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਨ।

(ਙ) ਐਪਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਔਹਦਾ ਵਧਾਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਰਮ ਕਰਨ, ਤਨਖ਼ਾਹਾਂ ਵਧਾਉਣ ਤੇ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਮੌਕੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਵਾਲ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ: ਕੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਪਿਛੇ ਜਦ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਨੂੰ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਤੋਂ ਵਖ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੀ.ਐਸ.ਆਈ. ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਨਾਲੋਂ ਵਖ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਹੁਣ ਤਕ ਕੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਅਲਹਿਦਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੈ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ: ਇਹ ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਮੈਂ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਕਿ ਪੀ. ਐਸ. ਆਈ. ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਤੋਂ ਵਖਰਾ ਕਰਕੇ ਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਆਫ ਪ੍ਰਾਸੀਕਿਊਸ਼ਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ।

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ: ਕੀ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਜਵੀਜ਼ ਰੱਖੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਡ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਉਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਤੁਹਾਡੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਰੱਦ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਾਂ ਬਾਦ ਵਿਚ। ਕੀ ਹੁਣ ਜਲਦੀ ਇਸ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ: ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਚੁਕਿਆ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹਦੇ ਲਈ ਅਜੇ ਮੌਕਾ ਦਰਕਾਰ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਅੱਡ ਕਰਾਂਗੇ।

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ: ਕੀ ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਿਹਤਰ ਕਰਨ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਰਿਕੁਮੈਂਡੇਸ਼ਨਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਅਜੇ ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ। ਇਕ ਦੋ ਦਿਨ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰੋ। ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਹਾਊਸ ਦੀ ਮੇਜ਼ ਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

CRIMINAL CASES REGISTERED IN THE STATE

*266. **Lieut. Bhag Singh :** Will the Chief Minister be pleased to state the number of cases registered in the State, district-wise, relating to :—

(i) Murder ;

(ii) Robberies ;

(iii) Rape ;

(iv) Abduction ;

(v) Culpable Homicide ;

(vi) Suicide
during the period from 1st March, 1967 to 30th April, 1967.

Sardar Gurnam Singh :

Murder	..	67
Robberies	..	5
Rape	..	22
Abduction	..	49
Culpable Homicide	..	22
Suicide	..	24

A statement showing district-wise details is placed on the Table of the House.

[Chief Minister]

Statement showing district-wise break-up of cases of Murder, Robbery, Rape, Abduction, Culpable Homicide and Suicide registered in the State from 1st March. 1967 to 30th April, 1967.

District		Murder	Robberies	Rape	Abduction	Culpable Homicide	Suicide
Hoshiarpur	..	3	—	2	3	1	3
Jullundur	...	6	—	3	8	6	2
Ludhiana	..	8	—	2	5	1	—
Kapurthala	..	3	—	—	1	—	—
Ferozepur	..	9	1	3	6	4	3
Amritsar	..	14	3	2	14	1	11
Gurdaspur	..	3	—	1	—	—	—
Patiala	..	5	—	2	4	1	—
Sangrur	..	3	—	3	2	3	2
Bhatinda	..	11	1	4	3	—	3
Rupar	..	2	—	—	3	1	—
Total	..	67	5	22	49	22	24

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਕਾਰਸਪਾਂਡਿੰਗ ਫਿਗਰਜ਼ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਦੱਸਣਗੇ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਸਵਾਲ ਵਿਚ ਪੁਛਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। (This has not been asked in the main questio.i).

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਤੁਸੀਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਦੇਉ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੇਰਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਕਰੇ ਮੈਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਆਂ। (It is my duty not to allow irrelevant supplementaries.)

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਜੀ ਪਰ ਜੇ ਮਨਿਸਟਰ ਜਾਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸਦੇ ਵਿਚ ਕੀ ਹਰਜ ਹੈ।

Mr. Speaker : I cannot allow this.

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਖਤਲਿਫ ਢੰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਈ ਦਫਾ ਆਏ ਹਨ। ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਲਗਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਿਮਨਲ ਕੇਸ ਕਰਵਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਫੇਰ ਪੁਛਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਇਆ ਕੇਸ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ।

Acharya Prithvi Singh : Sir, will you allow this question.

COMPLAINTS AGAINST THE OFFICIALS DEPUTED FOR ELECTION DUTY

*228. **Comrade Jangir Singh Joga** : Will the Chief Minister be be pleased to state —

(a) the number of complaints received by him directly or through the Chief Electoral Officer, Punjab, against the officials deputed for election duty in the State ;

(b) the number out of those referred to in part (a) above which relate to the Amritsar-West Assembly Constituency and the names of the officials involved therein ;

(c) whether any inquiry has been instituted against those officials ; if so, the stage at which the case stands at present ?

Sardar Gurnam Singh : (a) 27.

(b) Part I—5.

Part II—The whole Government machinery in general and the Deputy Commissioner, Amritsar (Shri Kulwant Singh Ahluwalia, I.A.S.) and General Assistant I., Amritsar (Shri Shiv Singh, P.C.S.) (Returning Officer), in particular.

(c) Yes. The Commissioners/Deputy Commissioners concerned have been requested to look into the complaints and send their reports. Replies have since been received from the Deputy Commissioners in relations to 11 complaints and the same have not been substantiated. In one complaint, the grievance of the complainant was removed.

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਕਾਇਤਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਆਈਆਂ ਉਹ ਮੁਤੱਲਕਾ ਕਮਿਸ਼ਨਰਜ਼ ਅਤੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਜ਼ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਕੀ ਮੈਂ ਪੁਛ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਆਈਆਂ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਭੇਜੀਆਂ ਗਈਆਂ ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਕਿਸੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜੇ ਕੋਈ ਸ਼ਕਾਇਤ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਰੈਫਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ।

———

TOUR BY DISTRICT EDUCATION OFFICER, AMRITSAR

*226. **Comrade Jangir Singh Joga** : Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state—

(a) the details of the tour undertaken by the District Education Officer, Amritsar, during the period from 19th January, 1967 to 18th February, 1967 together with the names of places visited by him and the purpose of tour in each case ;

(b) the details of the tour undertaken by the District Education Officer, Amritsar, during the corresponding period in 1966 ;

Dr. Baldev Parkash (Finance Minister) : *(a) & (b) Statement giving the requisting information is laid on the Table of the House.

---

*Replied in Punjabi.

[Finance Minister]

Details of Tour Programme of District Education Officer, Amritsar

	From and to	Date	Purpose
	(a) for the period from 19th January, 1967 to 18th February, 1967		
1.	Amritsar to Jandiala Guru and back	19th January, 1967	Attended Science Fair and also Science Declamation Contest at Jandiala Guru.
2.	Amritsar to Khalchian and back	24th January, 1967	Inspection of the school
3.	Amritsar to Ajnala and back	2nd February, 1967	Inspection of Government High School, Ajnala.
4.	Amritsar to Tarn Taran ; Taran Taran to Tur ; Tur to Tarn Taran and back to Headquarters	4th February, 1967	Inspection of Government Higher Secondary School, Tur.
5.	Amritsar to Tarn Taran and back	7th February, 1967	Prize distribution function Government Girls Higher Secondary School, Taran Tarn.
6.	Amritsar to Rajasansi and back	9th February, 1967	Inspection Government High School, Rajasansi
7.	Amritsar to Agara Pachra via Tarn Taran and back to headquarters	10th February, 1967	Inspection Khalsa High School Agara Pachra.
8.	Amritsar to Kairon via Tarn Tarn and back to headquarters	15th February, 1967	Inspection of Khalsa Higher Secondary, School, Kairon.
9.	Amritsar to Ajnala and back to headquarters.	16th February, 1967	Inspection Government High School, Ajnala.
	(b) For the period from 19th January, 1966 to 18th February, 1966		
1.	Amritsar to Cheharta and back	20th January, 1966	Visit of Government High School, Cheharta
2.	Amritsar to Nawanpind and back	25th January, 1967	Visit of Government High School, Nawanpind.
3.	Amritsar to Gagomahal and back	27th January, 1966	Visit of Goevrnment High School, Gagomahal.
4.	Amritsar to Lopoke and back	28th January, 1966	Visit of Government High School, Lopoke and Government Middle School, Tapiala.
5.	Amritsar to Verpal and back	2nd February, 1966	Inspection of Government High School, Verpal.
6.	Amritsar to Taran Tarn and back	10th February, 1966	Inspection of Government Higher Secondary School, Tarn Taran
7.	Amritsar to Attari, Gand-iwind and back to Amritsar	16th February, 1966	Visited Government High School, Attari. Checking of Block Education Officer's, Office.
8.	Amritsar to Dina Nagar and back to Amritsar	16th February, 1966	Visited the Scout Camp.
9.	Amritsar to N. Panwan and back	17th February, 1966	Attended Prize Distribution Function and meeting of Primary School Teachers.

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਲਿਸਟ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਜ਼ਾਹਿਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਦੌਰੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਇਹ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਪਰਚਾਰ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ?

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਟੂਰ ਬਾਰੇ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਜਿਹੜਾ ਮੰਗਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਹਾਊਸ ਦੀ ਮੇਜ਼ ਤੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੂਰਜ਼ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਰੋਗਰਾਮ ਬੜੇ ਐਕਸਟੈਨਸਿਵ ਅਤੇ ਅਨਸਿਸਟੇਮੈਟਿਕ ਹਨ । ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਤੇ ਗੌਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਜੇ ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿ ਵਾਕਈ ਇਹ ਟੂਰ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਰਪਜ਼ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸੀ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਸਾਬਤ ਤਾਂ ਇਹੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸੀ ।

ਅਰਥ ਮੰਤਰੀ : ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । (ਹਾਸਾ)

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : 19 ਜਨਵਰੀ, 1966 ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਉਹ 18 ਫਰਵਰੀ, 1966 ਤਕ ਅਤੇ ਫੇਰ 20, 25 ਅਤੇ 27 ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਵੀ ਟੂਰ ਤੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਇਕੋ ਕੰਨਸੀਚੂਐਂਸੀ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹੇ । ਕੀ ਇਹ ਜ਼ਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਦਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਦੌਰੇ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਉਥੇ ਪਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ।

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਈ ਗੱਲ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। He has given his opinion.

EMBEZZLEMENT OF FUNDS IN CERTAIN CO-OPERATIVE SOCIETIES OF HOSHIARPUR DISTRICT

***267. Shri Vishwanathan** : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) whether it is a fact that an embezzlement of about rupees one lac and eighteen thousand in the co-operative societies of Chandiani Khurd, Mangoopur, Mahipur, and Kukar Suha in Hoshiarpur District was detected in January, 1966 ;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, whether it is a fact that the investigation into the said case was stopped and the Inspector who detected the embezzlement was transferred by the Deputy Minister-Incharge of Co-operation ; if so, the reasons therefor ;

(c) whether any prosecution cases have been started against the suspects ?

Maj. General Rajinder Singh : (a) Yes, Sir. The amount reported in the F. I. R. is Rs. 1,31,697.68 P.

(b) No, Sir. Inspector was transferred by Registrar, Co-operative Societies, Punjab, who is competent to do so.

(c) Yes, Sir.

श्री ए. विश्वानाथन : क्या मंत्री महोदय यह बतायेंगे कि इस केस के अंदर कौन कौन इनवालवड हैं ?

ਮੰਤਰੀ : ਸ੍ਰੀ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ, ਸਰਪੰਚ, ਸੈਕਟਰੀ; ਸ੍ਰੀ ਦੇਸ ਰਾਮ, ਅਤੇ ਕੈਸ਼ੀਅਰ ਸ੍ਰੀ ਸੰਤ ਰਾਮ ।

श्री ए. विश्वानाथन : इसमें जो सरदार जसवंत सिंह सरपंच बताये गये हैं क्या यह वही हैं जो दलजीत सिंह लैंड मार्टगेज बैंक सोसाईटी वाले के रिश्तेदार हैं ।

मंत्री : मुझे इस बात की वाकफियत नहीं है अगर आप कोई सैपरेट सवाल पूछेंगे तो पता करके बता दूंगा ।

He had not done his duty properly.

(*Interruptions*)

Mr. Speaker : He has already answered.

श्री ए. विश्वानाथन : क्या इस केस के अन्दर हरनाम सिंह लैंड मारगेज बैंक सोसाईटी और दलजीत सिंह लैंड मारगेज सोसाईटी इनवालवड हैं । इनके इलावा क्या सरदार बलबीर सिंह डी. ऐस. पी. और सरदार मनशा सिंह इनवालवड हैं ।

मंत्री : जो भी इनवालवड हैं उनके नाम ऐफ. आई. आर. में दर्ज हैं । इस वक्त मेरे पास रिकार्ड है नहीं । पता करके बताया जा सकता है ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸੈਪਰੇਟ ਨੋਟਿਸ ਦਿਉ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛਣਾਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਇਨਵਾਲਵਡ ਹਨ ਕੀ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਸਰ, ਬਾਤ ਤਾਂ ਸਿਧੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਐਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਵਿਚ ਹੀ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤਅੱਲਿਕ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਕਾਗਜ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਾਰੀ ਰੀਪੋਰਟ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਲਿਆ ਸਕਦਾ ਹਾਂ । ਇਹ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੋਵੇਗਾ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

श्री ए. विश्वानाथन : क्या मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि डिपार्मेंट के सेक्रेटरी श्री आई. सी. पुरी के कहने के बावजूद जिस इन्सपेक्टर ने गबन पकड़ा था उस को ट्रांस्फर कर दिया गया ?

मन्त्री : सर, मैं पहले जवाब दे चुका हूं कि उस को ट्रांस्फर किया गया है ।

श्री विश्वानाथन : क्या यह सच है कि सेक्रेटरी की डायरेकशन के बावजूद उस को ट्रांस्फर किया गया है ?

मन्त्री : सारी रीपोर्ट देख कर यह पता लगा कि Inspector has not done his duty properly. नुक्स था । इस लिये उस की बदली करने का हुकम दिया गया ।

श्री ए. विश्वानाथन : क्या 15,1,697 रुपये 98 पैसे का गबन पकड़ना ड्यूटी ना करना है ?

मन्त्री : वह हिस्सा तो बड़ा अच्छा है। लेकिन इनक्वायरी फिर हुई थी। डीपार्टमैंटल इन्क्वायरी की वजह से मिनिस्टर कंसंड ने यह समझा कि इस ने ड्यूटी ठीक नहीं की। इस लिये उस की ट्रांस्फर हुई।

आचार्य पृथ्वी सिंह आजाद : आन ए प्वायंट आफ आर्डर सर। क्या कोई आनरेबल मेंम्बर हाउस में ऐसा लिट्रेचर बांट सकता है जो हाउस से सम्बन्ध नहीं रखता ?

An hon'ble Member is distributing some literature in the House which is not related to the business of the Sabha.

Mr. Speaker : No, he cannot. It is not permissible without my consent.

श्री बलरामजी दास टण्डन : वह हिप बांट रहा है।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਰਿਆ ਕਰੋ .... (It should not be done by them.)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਆਵੇ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਪੁਛੇ ਨਾ ਵੰਡਿਆ ਕਰੋ। (Anything which is intended to be distributed in the House should not be done without my approval.)

चौधरी बलबीर सिंह : क्या मन्त्री महोदय बताएंगे कि इस किस्म के केस में जहां एक इन्स्पेक्टर या सब इन्स्पेक्टर कोई छोटा मुलाजिम किसी गबन को पकड़ता है तो वहां की सारी स्यासी ताकत उस सिलसिले में उसके खिलाफ काम करना शुरू कर देती है क्या उस छोटे मुलाज़िम को सरकार कोई प्रोटेक्शन आईदा के लिये देगी।

मन्त्री : सर, मेम्बर साहिब ने जो फरमाया है वह ठीक है अगर कोई ऐसा करेगा तो उस को प्रोटेक्शन जरूर दी जाएगी।

चौधरी बलबीर सिंह : इस वक्त इनके सामने बड़ा क्लियर केस है। एक सब इन्स्पेक्टर ने गबन पकड़ा। उस के बाद इन्स्पेक्टर के तबदील करने के लिये सारी मशीनरी हरकत में आ गई। उस को तबदील करवा दिया। हालांकि डीपार्टमेंट के सेक्रेटरी ने भी नोट भेजा। उस नोट की परवाह न करते हुए उस की ट्रांस्फर कर दी गई। मैं मिनिस्टर साहिब के नोटिस में लाना चाहता हूं कि ऐसें केसिज़ के बारे बड़ी सख्त स्क्रुटनी होनी चाहिये। छोटा मुलाज़िम जिस वक्त कोई गबन पकड़ता है तो सारी मशीनरी हरकत में आ कर उसे तंग करने के लिये नई इन्क्वायरी करवानी शुरू कर देती है।

मन्त्री : सर, ग्रानरेबल मेम्बर का जो सवाल हैं मैं उस को थोड़ा क्लियर कर देता हूं । जो बात इन्होंने फरमाई है वह जैनरल तरीके से ठीक है । अगर कोई अच्छा काम करे तो उस को प्रोटेकशन जरूर देनी चाहिये, उस के काम की दाद देनी चाहिये । जिस केस की बात हो रही है इस में इन्स्पेकटर के खिलाफ चार सोसाइटियों में से चन्दयानी खुर्द की सोसाइटी ने मीमो भेजा, काऊंटर ऐलीगेशन्ज़ लगाए कि जो कुछ किया गया है लगावट की वजह से किया गया है, कई इनोसैंट ग्रादमियों के नाम दिये गये हैं। उस पर गवर्नमेंट ने फिर डीपार्टमैंटल इन्क्वायरी करवाई । उस इन्क्वायरी का रीज़ल्ट जब देखा कि इन्सपेक्टर ने गलती की है तो गवर्नमेंट ने फैसला किया और कुछ नहीं; उन की ट्रांस्फर हो गई । जो अच्छा काम किया है उस के खिलाफ कोई बात नहीं है ।

श्री ग्र. विश्वानाथन : क्या मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि जो डीपार्टमैंटल इन्क्वायरी हुई यह एम्बेज़लमेण्ट के केस के पकड़ने के बाद हुई या चार्ज शीट पहले लगाई गई ? Enquiry Officer कौन था ? क्या उसी बलाक का कोई अफसर था ?

मन्त्री : सर, पहले सवाल का जवाब यह है कि जिस वक्त उनके खिलाफ एफ. ग्राई. ग्रार. का बन्दोबस्त किया गया तो चन्दयानी वालों ने अपनी अर्ज़ी भेजी और डीपार्टमेण्टल इन्क्वायरी शुरू हुई । इन्क्वायरी अफसर की मेरे पास कोई इन्फर्मेशन नहीं अगर अलग सवाल पूछेंगे तो पता करके बता दूंगा ।

श्री ग्र. विश्वानाथन : क्या यह ठीक है कि गवर्नर के रूल के दौरान उनकी इन्टर-वैनशन से जसवन्त सिंह के खिलाफ केस शुरु हुआ, उस से पहले केस दर्ज नहीं हुआ ?

मन्त्री : अगर डेट चाहें तो अलग नोटिस दें । मैं सब डेट्स बता दूंगा ।

श्री ग्र. विश्वानाथन : यह अजीब तरीका है । जो भी सवाल आता है उसके बारे में जो इन्फर्मेशन यहां होनी चाहिए अगर हर सप्लीमेण्टरी के लिये अलग नोटिस देना हो तो मेरा ख्याल है कि ग्राप कुवैस्चन ग्रावर दो घण्टे का कर दें ग्रौर हाउस में एक टाईपिस्ट बैठा देते हैं ग्राप हमारा ग्रलाऊंस बढ़ा दें । (*Interruption*)

Mr. Speaker : The hon. Ministers should please come prepared with the questions.

Mr. Speaker : Questions are over.

Shri A. Vishwanathan : Sir, questions are finished but still there is time of the Question Hour. I think we should take up supplementaries to this question.

उसके बाद सैक्रेटरी ने कहा इन्स्पैक्टर की ट्रांस्फर न करें । जब दोबारा मिनिस्ट्री बनाई गई जो यहां पर महीना डेढ़ महीना के लिए बच्चे सक्के का राज यहां पर ग्राया था उस के दौरान में डिप्टी मिनिस्टर ने इन्टर्वैनशन करके ट्रांस्फर करवाई । क्या यह ठीक है ?

मंत्री : सर मैं पहली बात के बारे में प्वायंट क्लियर करना चाहता हूँ। आनरेबल मेम्बर फरमाते हैं कि जितना भी लम्बा केस हो बेशक चालीस पेज का हो एक एक डेट मिनिस्टर को याद होनी चाहिए, मैं इससे मुतफिक नहीं हूँ। इनका यह सवाल मेरे ख्याल में रीडंडेंट है। दूसरा जो यह पूछते हैं कि "बच्चे सक्के के राज" में यह काम हुआ कि नहीं, मैंने उसका पहले जवाब दे दिया था कि किस हालत में इन्स्पेक्टर के ट्रांस्फर आर्डर्ज़ किये गये

ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, "ਬੱਚੇ ਸੱਕੇ ਦਾ ਰਾਜ"—ਜੋ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਬੱਚੇ ਸੱਕੇ ਦਾ ਰਾਜ—ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਬਾਬਤ ਕੋਈ ਇਨਫਰੈਂਸ ਡਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ।

Shri A. Vishwanathan : I strongly object to this thing when the Minister says that he is not supposed to remember so many dates. He is not supposed to answer this question orally but by the help of the note. He has read out the answer and he could have collected the rest of the material.

मैं पूछना चाहता हूँ कि आज कल यह इन्स्पैक्टर जिसे आपने ट्रांस्फर किया है क्या वह किसी जगह नौकरी पर है यां वह धक्के खाता फिर रहा है ?

मन्त्री : जहां तक मैं जानता हूँ वह किसी जगह धक्के नहीं खा रहा (हंसी)

श्री अ. विश्वानाथन : क्या यह ठीक है कि उसे फगवाड़े ट्रांस्फर किया गया लेकिन फगवाड़े में वह चार्ज नहीं ले सका और लुध्याने में भी उसे चार्ज नहीं लेने दिया गया ?

मंत्री : अगर आप को और डिटेल्ज़ पुछनी हैं तो अलग सवाल पूछें मैं जवाब दूंगा कि वह इस वक्त किस जगह पर है क्या काम कर रहा है। सारा जवाब आपको मिल सकेगा।

श्री अ. विश्वानाथन : क्या मन्त्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि जो अफसर इस एम्बैज़लमैंट में इनवाल्व्ड थे उनके खिलाफ केस तैयार किया गया है ?

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਇਕ ਸਵਾਲ ਆਇਆ ਕਿ ਮੋਗੇ ਦੀ ਕੋਅਪਾਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਇਟੀ ਦਾ ਇਕ ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਢਾਈ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਲੈ ਕੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੱਧਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੀ ਉਹ ਕੋਅਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਈਟੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਨਗੇ ?

ਮੰਤਰੀ : ਜੋ ਬਿਹਤਰ ਤੋਂ ਬਿਹਤਰ ਬੰਦੋਬਸਤ ਅਸੀਂ ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਾਂਗੇ ਔਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ। ਮੋਗੇ ਵਾਲਾ ਜੋ ਸਵਾਲ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਬਾਬਤ ਮੈਨੂੰ ਵਾਕਫੀਅਤ ਨਹੀਂ। ਅਗਰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਅਲਗ ਸਵਾਲ ਪਾਓ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗਾ।

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮੋਗੇ ਵਾਲੇ ਕੇਸ ਦੀ ਬਾਬਤ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਲਗ ਸਵਾਲ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਮੰਗਿਆ ਹੈ । (The hon. Minister requires a separate notice for this question.)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਡਿਟੈਕਸ਼ਨ ਜਨਵਰੀ, 1966 ਵਿਚ ਹੋਈ, ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਰੀਪੋਰਟ ਕਦੋਂ ਲਾਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ?

Minister : Sir, the cases were sent by the Assistant Registrar, Co-operative Societies to S. P. on 13th June, 1966 for registration.

Chaudhri Darshan Singh : May I know the reason for this long delay of six months.

Mr. Speaker : He cannot say anything about it.

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ, ਇਹ ਕਹਿ ਦਿਓ ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਉਹ ਭਲੇ ਮਾਨਸ ਹਨ । ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੇ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਨਹੀਂ ।

Minister : The F.I.R. in four societies were prepared and submitted by the Inspector concerned on 4th June, 1966. The difference is only of a few days. I cannot understand why the hon. Member feels that there is a difference of six months.

Chaudhri Darshan Singh : Detection was made in January, 1966 and the F.I.R. was lodged in the month of June. The difference is of six months.

Minister : Sir, detection is different and checking and finding out facts, is not a haphazard method of putting up any accounting type of cases and under circumstances, in details, so much lapse of time occurred, I can find out if you give me a separate notice.

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਨਫ਼ਰਮੇਸ਼ਨ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਸਾਇਟੀਆਂ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗ਼ਬਨ ਹੋਇਆ, ਲਾਸਟ ਆਡਿਟ ਕਦੋਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਔਰ ਜੇਕਰ ਇਨਫ਼ਰਮੇਸ਼ਨ ਹੈ ਤਾਂ ਦੇ ਦਿਓ ।

ਮੰਤਰੀ : ਸਰ, ਇਹ ਜੋ ਸਵਾਲ ਆਪ ਨੇ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਦਾ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੜਾ ਲੂਜ਼ ਕੁਐਸਚਨ ਹੈ । ਮਾਫ਼ ਕਰਨਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਸਾਇਟੀਆਂ ਬਾਰੇ ਗੋਲ ਮੋਲ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਦਾ ਆਡਿਟ ਕਦੋਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਬੜਾ ਵਡਾ ਸਵਾਲ ਹੈ । ਇਕ ਇਕ ਸੋਸਾਇਟੀ ਦਾ ਵਖਰਾ ਵਖਰਾ ਆਡਿਟ ਸਿਸਟਮ ਹੈ ਔਰ ਡੇਟਸ ਡਿਫਰੈਂਟ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ । ਕੋਈ ਸਪੈਸਿਫ਼ਿਕ ਸਵਾਲ ਪਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੁਛ ਲੈਣਾ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਦਸ ਦਿਆਂਗਾ ।

श्री अ. विश्वानाथन : क्या मन्त्री महोदय बतायेंगे कि इस इलाके में जो कोआपरेटिव सोसाइटीज़ और लैंड मारगेज बैंक के सीनियर अफसर हैं, जिनका ताल्लुक इस एम्बेज़लमेंट के साथ है, उनको ट्रांस्फर किया गया या उन्हें बिना ट्रांस्फर किए मुकद्दमे शुरू कर दिये गए हैं ?

मंत्री : सर, यह भी उसी खाते में डाल दी जिस में आप कहते हैं कि मिनिस्टर एनसाईक्लोपीडिया का काम करे । सवाल अगर अलग पूछेंगे तो पता करके बता दूंगा कि कितने अफसर हैं कौन हैं क्या उनके नाम हैं । ऐसे सवाल का मैं इस वक्त जवाब नहीं दे सकता ।

ਆਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ : ਕੀ ਮੰਤਰੀ ਮਹੋਦੇ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਗ਼ਬਨ ਦੇ ਕੇਸ ਦੇਰ ਨਾਲ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਕੀ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਦੇ ਪਾਸ ਆਡਿਟ ਸਟਾਫ਼ ਬਹੁਤ ਘਟ ਹੈ ਔਰ ਵੱਡੀਆਂ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਆਡਿਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ?

ਮੰਤਰੀ : ਸਰ, ਇਹ ਤੁਸਾਂ ਜੋ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ ਸ਼ਾਇਦ ਸੱਚੀ ਹੋਵੇ । ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖਾਂਗੇ ਔਰ ਹੋਰ ਵੀ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇਖਾਂਗੇ ਮਗਰ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਸਟਮ ਆਪ ਦਾ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਹ ਸਾਫ਼ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੈਟਿਸਫੈਕਟਰੀ ਨਹੀਂ ਔਰ ਇਸ ਗੱਲ ਉਤੇ ਗੌਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਇਟੀਆਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਗ਼ਬਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਕੀ ਕਦਮ ਉਠਾਏ ਜਾਣਗੇ ਕੀ ਪਾਲਿਸੀ ਵਰਤੀ ਜਾਏਗੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਸਰ, ਮੈਂ ਅਗੇ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਾਰੀ ਬਾਤ ਉਤੇ ਗੌਰ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ ਔਰ ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਪਿਛੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਇਟੀਆਂ ਦੇ ਜੋ ਆਫ਼ੀਸਰਜ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਔਰ ਹਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਅਗਰ ਕੋਈ ਸਪੈਸਿਫ਼ਿਕ ਸਵਾਲ ਪੁਛੋਗੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨੋਟਿਸ ਦੇਣ ਤੇ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ।

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮੰਤਰੀ ਮਹੋਦੇ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿਚ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਜੋ ਉਸ ਵਕਤ ਮਿਨਿਸਟਰ ਆਫ਼ ਸਟੇਟ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੰਟਰਵੈਨਸ਼ਨ ਨਾਲ ਤਾਂ ਇਹ ਕੇਸ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ?

ਇਕ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ : ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਜੀ ।

CALL ATTENTION NOTICES

Mr. Speaker : He cannot say anything.

Now the Questions are over. We take up Call Attention Motion No. 108 given notice of by Sardar Mohinder Singh Gill.

ਸਰਦਾਰ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਸਲੇ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੁਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿਚ ਨਿਤ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹ ਗਏ ਹਨ। ਖੰਡ, ਗੁੜ, ਘਿਓ ਅਤੇ ਦਾਲਾਂ ਦੇ ਭਾਅ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੜ੍ਹ ਗਏ ਹਨ । ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਦੀ ਰੋਕ ਥਾਮ ਲਈ ਕੀ ਕਦਮ ਪੁਟ ਰਹੀ ਹੈ ? ਤਾਂਕਿ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ਉਹ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕੇ । ਖੰਡ, ਗੁੜ, ਘਿਓ (ਡਾਲਡਾ) ਅਤੇ ਦਾਲਾਂ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਭਾਅ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਜਾਣ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਕ ਥਾਮ ਬਾਰੇ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ।

Mr. Speaker : It is admitted. The Mininster concerned will please make a statement.

Next Call Attention Motion stands in the name of Sardar Shangara Singh (No. 109).

Voices : He is not present.

PAPERS LAID ON THE TABLE

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਨੋਟਿਸ 54 ਦਾ ਜਵਾਬ ਟੇਬਲ ਤੇ ਰਖਦਾ ਹਾਂ ।

STATEMENT BY THE MINISTER OF DEVELOPMENT AND LOCAL GOVERNMENT PUNJAB ON THE SUBJECT MATTER OF CALL ATTENTION NOTICE NO. 54 ON MAY, 1967, IN THE PUNJAB VIDHAN SABHA.

The Budget Estimates for the year 1967-68 were sent by the Municipal Committee, Ludhiana to the Deputy Commissioner Ludhiana on 23rd January, 1967. These were forwarded by the D.C. Ludhiana to the Commissioner, Jullundur Division on 18th March, 1967. Further, these were received in the office of Director, Local Government Punjab from the Commissioner Jullundur Division on 1st April, 1967 as the powers for sanctiong the Budget Estimates of Class I Municipalities were delegated to the Director, Local Government, Punjab with effect from 22nd March, 1967. Immediately on receipt of these Budget Estimates, the Executive Officer, Municipal Committee, Ludhiana was authorised telegraphically on 3rd April, 1967 to incur expenditure on establishment charges and other emergent nature in anticipation of the sanction of the Budget Estimates. On 21st April, 1967 sanction to incur expenditure on technical and administratively approved schemes was also issued. Final sanction has since been issued.

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਸਰ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਕ ਬੜੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਦਿਤੀ ਸੀ । ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਗੌਰਮੈਂਟ ਵਿਚ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਬੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸੀਕਰਟਸ ਬਾਹਰ ਕਢਦੇ ਹਨ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਉਹ ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ । ਅਗਰ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਚੈਂਬਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰ ਲਉ । (I have sent the reply thereof to the hon. Member. He cannot read the same in the House. If there is any objection he may come to my Chamber and discuss the points).

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਲ੍ਹ ਗੱਲ ਕਰ ਲਈ ਸੀ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਜਦ ਮੈਂ ਖੜਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਬੈਠ ਜਾਓ । ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਗਰ ਤਸਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਮੇਰ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਗਲ ਕਰੋ । ਜੋ ਕੁਛ ਸਪੀਚ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਉਹ ਮੈਂ ਇਥੇ ਅਲਾਓ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ ।

(The hon. Member should resume his seat when I am standing. I have sent him the complete reply in connection with his Call Attention Motion. If he is not satisfied he may please come to my Chamber again and discuss it with me. I will not permit him to make a speech here).

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੀ ਇਕ 69 ਨੰਬਰ ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਕੋਈ ਦਸ ਦਿਨ ਹੋਏ ਮੈਂ ਦਿਤੀ ਸੀ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਆਈ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ । (The reply thereto might have been sent to the hon. Member).

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਨਹੀਂ ਜੀ, ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਅਤੇ ਨਾ ਟੇਬਲ ਤੇ ਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਇਨਟੀਮੇਸ਼ਨ ਆਈ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਦਸਾਂਗਾ । (I will enquire and let you know about it.)

ANNOUNCEMENTS BY THE SPEAKER

Mr Speaker : I have to make an announcement regarding the constitution of certain committees of the House.

(i) **Committee of Petition** :

1. Dr. Jagjit Singh Chauhan, Deputy Speaker. (ex officio Chairman)
2. Bhagat Guran Dass Hans.
3. Sardar Girdhara Singh.
4. Shri Chhajju Ram
5. Sardar Hardit Singh Nathana.

(ii) **Library Committee**

1. Sardar Harcharan Singh Hudiara
2. Sardar Amrik Singh
3. Shri Kapur Chand Jain
4. Sardar Mohinder Singh Gill
5. Sardar Narinder Singh
6. Comrade Phuman Singh.

S. Harcharan Singh Hudiara will be the Chairman of the Committee.

[Mr. Speaker]

(iii) Committee on Government Assurances

1. Jathedar Mohan Singh.
2. Chaudhri Balbir Singh.
3. Dr. Bhagat Singh.
4. Comrade Dalip Singh Tapiala.
5. Shri Harbans Lal Khanna.
6. Captain Rattan Singh.
7. Miss Sarla Prashar.
8. Sardar Sardar Singh Kohli.
9. Sardar Sikander Singh.

Jathedar Mohan Singh will be the Chairman of the Committee.

चौधरी बलबीर सिंह : मैं withdraw करता हूं । I was not consulted by any body.

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜ ਦੇਣਾ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਾ ਦਿਆਂਗੇ ।

(The hon. Member may give in writing. Any other Member may be included in his place.)

चोधरी बलबीर सिंह : आप ने मुझे ज़बानी बताया मैंने भी आप को ज़बानी ही बता दिया है ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਰੂਲਜ਼ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਤੁਸੀਂ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜ ਦੇਣਾ ਮੈਂ ਚੇਂਜ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ । ਥੈਂਕ ਯੂ । (The hon. Member may intimate this in writing under rules and I shall change it. Thank you.)

(iv) Committee on Subordinate legislation

1. Shri Lal Chand Sabherwal
2. Dr. Gurcharan Singh
3. Shri Gurmail Singh
4. Sardar Harbhajan Singh
5. Sardar Jasdev Singh Samrala
6. Sardar Karnail Singh Pacca
7. Sardar Nachhattar Singh
8. Advocate General.

Shri Lal Chand Sabherwal will be the Chairman of the Committee.

THIRD REPORT OF THE BUSINESS ADVISORY COMMITTEE

Mr. Speaker : I have to report the time table of the Punjab Vidhan Sabha fixed for the 19th and 24th May, 1967, as contained in the Third Report of the Business Advisory Committee. The report reads—

The Committee met at 11-00 a.m. on Wednesday, the 17th May, 1967 in the Hon'ble Speaker's Chamber.

The following were present :—

1. Lt. Col. Joginder Singh Mann, Speaker—Ex-officio Chairman.
2. Dr. Baldev Parkash, Minister for Finance.
3. Shri Bashamber Nath, Deputy Minister for Finance and Planning.
4. Sardar Darbara Singh (Nur Mahal).
5. Shri Prabodh Chandra, Special invitee.
6. Sardar Gurcharan Singh, Chief Parliamentary Secretary.

The Committee after some discussion, recommended—

(i) that on Friday, the 19th May the House shall meet at 7.00 A.M. instead of 9-30 A.M. and adjourn at 10-30 A.M. and that there will be no Question Hour on that day.

(ii) that on Wednesday, the 24th May, i. e. the day on which the Appropriation Bill is to be discussed, there will be no Question Hour and the discussion on the Bill will be continued till 8-00 P. M. when the House will adjourn. In other words the House will discuss the Appropriation Bill from 2.00 P.M. to 8-00 PM ; and

(iii) that the Call Attention Notices for the 19th or for the 24th will be postponed to the next following day in each case.

Chief Minister (Sardar Gurnam Singh) : Sir, I beg to move—

That this House agrees with the recommendations contained in the Third Report of the Business Advisory Committee.

Mr. Speaker : Motion moved—

That this House agrees with the recommendations contained in the Third Report of the Business Advisory Committee.

Mr. Speaker : Question is—

That this House agrees with the recommendations contained in the Third Report of the Business Advisory Committee.

The motion was carried.

QUESTION OF PRIVILEGE

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਹਿੰਦ ਸਮਾਚਾਰ ਦੀ ਇਕ ਖ਼ਬਰ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਮੇਰੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ । ਕਲ ਇਥੇ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰੋਸੀਡਿੰਗਜ਼ ਵਿਚੋਂ ਐਕਸਪੰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ । ਉਹ ਸ਼ਬਦ, ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਆਏ ਪਰ 'ਹਿੰਦ ਸਮਾਚਾਰ' ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ । ਸ਼ਬਦ ਹਨ:

> "ਹਮਾਰੇ ਕਿਸੀ ਮੈਂਬਰ ਕੀ ਪਗੜੀ ਉਤਾਰੀ ਗਈ ਤੋ ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਮੇਂ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਕੀ ਪਗੜੀ ਉਤਾਰ ਦੂੰਗਾ—ਪ੍ਰਬੋਧ"

ਮੈਂ ਇਹ ਲਫ਼ਜ਼ ਐਕਸਪੰਜ ਕਰਾ ਦਿਤੇ ਸਨ, ਪਰ 'ਹਿੰਦ ਸਮਾਚਾਰ' ਵਿਚ ਇਹ ਛਪੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਪ੍ਰਿਵਿਲੇਜਿਜ਼ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

(I would like to bring to the notice of the House a news item published in 'Hind Samachar' which has come to my notice. Yesterday some remarks were expunged from the proceedings of the House. I find that no newspaper has published these words. It is only Hind Samachar which has published them. The words are as under :

> "Hamare kisi member ki pagari utari gai to main House men Chief Minister ki pagari utar doonga— Prabodh"

I got these words expunged from the proceedings, but the same have appeared in the Hind Samachar. I refer this matter to the Privileges Committee).

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਅਗਰ ਤੁਸੀਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿਊ ਤਾਂ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਬਜਾਏ ਪ੍ਰਿਵਿਲੇਜਜ਼ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਸਪੁਰਦ ਕਰਨ ਦੇ, ਪ੍ਰੈਸ ਗੈਲਰੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਰੈਫ਼ਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ।

Mr. Speaker: It is a question of breach of privilege of the House.

ਮਖ ਮੰਤਰੀ : ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰੈਸ ਗੈਲਰੀ ਕਮੇਟੀ ਪਾਸ ਚਲਾ ਜਾਵੇ । ਉਨਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਲੈ ਲਈਏ ਫਿਰ ਜੋ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇ ਕਰ ਦੇਈਏ ।

श्री बृष भान: यह सवाल बड़ा इम्पार्टैंट है प्रिविलेजज़ कमेटी के पास ही जाने दें ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੀਡਰ ਆਫ਼ ਦੀ ਹਾਊਸ ਨੇ ਸੁਜੈਸਟ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੈਸ ਗੈਲਰੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਭੇਜਦਾ ਹਾਂ । ਉਹ ਸੋਮਵਾਰ ਤਕ ਰੀਪੋਰਟ ਦੇ ਦੇਵੇ । ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੋ ਮੁਨਾਸਬ ਹੋਵੇਗਾ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ । (No, as suggested by the Leader of the House, I refer this matter to the Press Gallery Committee who should submit its report by Monday next. Proper action would be taken on it thereafter.

ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ ਖੰਨਾ: ਮੈਂ ਇਕ ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਨੰ: 111 ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਆਇਆ । May I know whether it has been admitted or not ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਚੈਕ ਅਪ ਕਰਕੇ ਦਸਾਂਗਾ । (I will check it up and let you know).

RESOLUTION REGARDING INCLUSION OF KHARAR TEHSIL INCLUDING CHANDIGARH IN PUNJAB.

ਅਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ (ਮੋਰਿੰਡਾ ਐਸ. ਸੀ) : ਸਪੀਕਰ ਮਹੋਦੇ, ਅਜ ਜੋ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰਖਣ ਲਈ ਮੈਂ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ, ਉਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨਾਲ ਹੈ ।

श्री अ. विश्वानाथन : आन ए प्वायंट आफ आर्डर सर । स्पीकर साहिब, यह रेज़ोल्यूशन इस हाऊस में मूव नहीं हो सकता । मैं इस की वर्डिंग पढ़ देता हूं, फिर आप के सामने कांस्टीच्यूशन आफ इंडिया और पंजाब रीआरगेनाईज़ेशन ऐक्ट 1966 का हवाला दूंगा । फिर आप देख लें कि हाऊस इस पर विचार करने के कम्पीटैंट है या नहीं ।

The words of the resolution are—

"In view of the fact that Chandigarh and such of its surrounding areas as form part of the Union Territory at present, are Punjabi-speaking areas this House recommends to the Government———"

The words are 'this House recommends to the Government' and not to the Government of India.

"———to take effective steps for the merger of Chandigarh and the surrounding areas in Punjab."

इस रेज़ोल्यूशन में यह पंजाब गवर्नमैंट से कहा गया है कि सराऊंडिंग एरियाज को मर्ज कर ले । कांस्टीच्यूशन आफ इंडिया के आर्टीकल 3 में साफ लिखा है :—

Parliament may by law—

(a) form a new State by separation of territory from any State or by uniting two or more States or parts of States or by uniting any territory to a part of any State;

(b) increase the area of any State.

और इस के बाद आर्टीकल 368 की जो अमैंडमेंट है उस के वर्डिंग्ज यह हैं— पंजाब रीआरगनाईज़ेशन ऐक्ट, 1966 के सैक्शन 4 के अन्दर

[श्री ए. विश्वानाथन]

लिखा है :

"**Formation of Union Territory of Chandigarh**

On and from the appointed day, there shall be formed a new Union Territory to be known as the Union Territory of Chandigarh comprising such of the territories of Mani Majra and Manauli Kanungo Circles of Kharar Tahsil of Ambala District in the existing State of Punjab as are specified in the Second Schedule and thereupon the territories so specified shall cease to form part of the existing State of Punjab."

इसलिए मैं समझता हूं कि this House is not competent to merge anything because this State Government is not competent to merge Chandigarh or its surrounding areas in the State of Punjab. सिर्फ पार्लियामैंट ही ऐसा कर सकती है । इसलिए ज़रूरी है कि एकारडिंगली इस रेज़ोल्यूशन को अमेंड कर दिया जाए । मतलब यह होगा कि पंजाब रिआर्गेनाइज़ेशन एक्ट 1966 तो कान्स्टीच्यूशन आर्टीकल 3 के मुताबिक कान्सटीच्यूशन का हिस्सा बन चुका है और अगर आर्टीकल 3 के मुताबिक यह कांस्टीच्यूशन का हिस्सा बन चुका है तो not the Punjab Government but the Government of India can make any change by an Act of Parliament.

हां अलबत्ता इस रेज़ोल्यूशन के वर्डिंग यह होते कि यह हाऊस पंजाब सरकार से दरखास्त करता है कि वह सैंटर की सरकार को रिकुमैंड करे तो बात बन जाती । लेकिन यह बात नहीं । यहां पर तो यह है कि पंजाब गवर्नमेंट सैंटर से कह कर नहीं बल्कि वह आप ही यह इलाके पंजाब स्टेट में मर्ज करा दें । This State Government is not competent to do this. They have no jurisdiction. Therefore, this resolution cannot be allowed to be moved in this House.

वित मंत्री (डाक्टर बलदेव प्रकाश) : स्पीकर साहिब, इस की वर्डिंग बिलकुल क्लियर है इस में यह नहीं कि पंजाब गवर्नमैंट किसी इलाके को मर्ज कर रही है । यह हाउस सरकार को रिकुमेंड करता है कि गवर्नमैंट इज़ टू टेक इफैक्टिव स्टैप्स और वह स्टैप्स क्या हों? चाहे केस सैंट्रल गवर्नमैंट को भेज दें या आरबिट्रेशन के सामने भेज दे या एनी अदर स्टैप्स लिए जा सकते हैं । कोई स्टैप्स भी सरकार ले सकती है । इस सरकार ने तो सैंटर की सरकार को ही कहना है इस में साफ है कि सरकार ने खुद किसी इलाके को मर्ज नहीं करना है ।

Mr. Speaker: This Assembly is to recommend to the State Government to take effective steps........

Therefore, the resolution is in order. The amendment and the resolution would be discussed together.

ਪੰਡਿਤ ਮੋਹਣ ਲਾਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਸ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਵਿਸ਼ਵਾਨਾਥਨ ਨੇ ਉਠਾਇਆ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਵਲੋਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਰੂਲਜ਼ ਆਫ਼ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਅਤੇ ਕਾਨਡਕਟ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਰਫ਼ ਇਕੋ ਹੀ ਅਥਾਰਟੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਵੀ ਰੀਕੁਮੈਂਡੇਸ਼ਨਜ਼ ਹੋਣ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਸਟੇਟ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਹੀ ਰੀਕੁਮੈਂਡ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ....

Mr. Speaker : This is what I have said, Pandit Ji.

ਪੰਡਿਤ ਮੋਹਣ ਲਾਲ : ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਬਲਦੇਵ ਪਰਕਾਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਕਹੀ ਹੈ ਕਿ ਹਾਊਸ ਸਟੇਟ ਗੌਰਮੈਂਟ ਪਾਸ ਹੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਕਦਮ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝੇ ਉਠਾਏ ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਰਬਿਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਵੀ ਆਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾਵੇ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂ ਗੌਰਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਨੂੰ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰੀਪ੍ਰੀਜ਼ੈਨਟੇਸ਼ਨ ਭੇਜੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਜ਼ਾਬਤਾ ਦਾ ਕਦਮ ਉਠਾਵੇ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਰੈਜ਼ੋਲੇਸ਼ਨ ਇਨ ਆਰਡਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੇ ਬਹਿਸ ਜਾਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

श्री अ. विश्वानाथन : जनाब स्पीकर साहब, जो कुछ डाक्टर बलदेव प्रकाश जी ने कहा है मैं थोड़ा सा उन से डिफ़र करता हूं ।

Sir, the wording of the resolution is—

......This House recommends to the Government to take effective steps for the merger of Chandigarh.......

अगर यह लिखा होता :—

To take effective steps for getting Chandigarh and adjoining areas merged in Punjab.

फिर तो पंजाब गवर्नमेंट खुद इफैक्टिव स्टेप्स न ले कर सैंटर की गवर्नमैंट को रिकुमैंड कर देती और साफ लिखा होना चाहिए था कि पंजाब गवर्नमैंट मजर्र के लिए स्टैप्स उठाए और सैंटर से मर्ज करवाए । टैकनीक्ली सपीकिंग इस के अंदर तो यही लिखा है कि पंजाब गवर्नमैंट तुम मर्ज कर दो ।

Mr. Speaker : No. No.

Shri A. Vishwanathan : Sir, it is a matter of grammer. I do not know. It may be that it was wrongly worded or wrongly translated. But as the wording of the resolution stands, it means, it implies that it is the Punjab Government which is going to merge it. Therefore, it has to take effective steps.

Mr. Speaker : I have already given my ruling. Acharya Prithvi Singh Azad should continue.

Shri Prabodh Chandra : On a point of order, Sir. Once a resolution has been accepted by the Speaker and duly balloted, at that stage no objection can be raised in the House.

Mr. Speaker: I have already said it.

Shri Prabodh Chandra : Sir, it is for future guidance of Members. Once it is duly balloted, there should be no objection.

Pandit Mohan Lal: I am sorry, I have to differ from my hon'ble friend. Such an objection can be raised.

(*Interruptions*)

ਅਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਾ ਸਬੰਧ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨਾਲ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਵਿਅਕਤ ਕਰਾਂਗਾ । ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ—

> "ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਜੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਸੰਘ ਖੇਤਰ ਦਾ ਭਾਗ ਹਨ, ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕੇ ਹਨ; ਇਹ ਸਭਾ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮਿਲਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਕਦਮ ਉਠਾਏ ਜਾਣ ।"

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਆਪਣਾ ਇਕ ਇਤਹਾਸ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬਟਵਾਰਾ ਹੋਇਆ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਹਿਸੇ ਆਏ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕੋਈ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਡਾ ਇਹ ਸਵਾਲ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕਿਥੇ ਹੋਵੇ । ਕਈ ਦਿਨ ਤਕ ਇਸ ਸਵਾਲ ਤੇ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ । ਆਖਿਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਇਕ ਸਬ-ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕੀਤੀ । ਉਸ ਸਬ-ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਤੇ ਅਜ ਦੇ ਡੀਫੈਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਰਦਾਰ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ, ਚੌਧਰੀ ਲਹਿਰੀ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਾਂ । ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਨ। ਇਕ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜਧਾਨੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਤਕ ਦੇ ਕਿਸੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਬਣੇ ਦੂਜਾ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕਰਨਾਲ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੰਬਾਲੇ ਤਕ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਬਣੇ । ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਨਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਅੰਬਾਲੇ ਤੋਂ ਕਾਲਕਾ ਤਕ, ਕਾਲਕਾ ਤੋਂ ਰੋਪੜ ਤਕ ਰੋਪੜ ਤੋਂ ਲੁਧਿਆਣੇ ਤਕ ਅਤੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਤੋਂ ਰਾਜਪੁਰੇ ਤਕ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਹਦੂਦਰਬਾ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਕਿਤੇ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ । ਮੇਰਾ ਪਕਸ਼ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜਧਾਨੀ ਉਥੇ ਬਣੇ ਜਿਹੜਾ ਵਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਸਥਾਨ ਹੋਵੇ । ਇਹ ਸਾਰੀ ਸਮਸਿਆ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਸਰਦਾਰ ਪਟੇਲ ਦੇ ਸਾਹਿਮਣੇ ਆਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਇਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸੂਬਾ ਰਿਹਾ ਏ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਨੇ ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਲਾਹੌਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਈ ਸੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਇਸ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਭੁਲ ਜਾਣ । ਦੂਜਾ ਖਿਆਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਬਣ ਜਾਣਗੀਆਂ । ਫਾਈਲਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਆਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਹਿਮਾਚਲ ਅਤੇ ਪੈਪਸੂ ਦੀ ਇਕ ਵਡੀ ਰਿਆਸਤ ਬਣੇਗੀ ਉਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲਈ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਸੰਨ 1949 ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸੋ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ । ਇਲਾਕਾਈ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਾ ਕੇ ਕੀ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਕਈ ਹੋਰ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਸੀ ਜੋ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਅਗ ਲਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਗੰਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਨ । ਅਤੇ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਡਾਕਟਰ ਗੋਪੀਚੰਦ ਭਾਰਗਵ ਸਾਹਿਬ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਨ ਤਾਂ ਉਸ ਭਾਰਗਵ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ । ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਵਿਰੋਧ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਜਾਂ ਹਰਿਆਣੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ । ਹਰਿਆਣੇ ਦਾ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਲੀਡਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੋਈ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ । ਕਿਸੇ ਨੇ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਾਜਧਾਨੀ ਇਥੇ ਨਾ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ । ਹਰਿਆਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕਰਨਾਲ ਤੇ ਅੰਬਾਲੇ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਨਾ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਰੁਕਸ਼ੇਤਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਚੁਣਿਆ ਸੀ । ਪਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੈਲਥ ਮਨਿਸਟਰ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਹ ਰੀਪੋਰਟ ਦਿਤੀ ਕਿ ਕੁਰੁਕਸ਼ੇਤਰ ਦਾ ਅਜੇਹਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਨਾਲ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖੂਨ ਵਿਚ ਸੁਰਖੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਪਿਲੱਤਣ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਰੂਲਆਊਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ

10.00 A.M.

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਡਾਕਟਰ ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਜੀ ਭਾਰਗੋ ਤੋਂ ਬਾਦ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਬਣੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਹਿਦ ਵਿਚ ਇਥੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਤਿਆਗਰਹਿ ਕੀਤੇ, ਤਕਰੀਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਬਣਨੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਉਸ ਵਕਤ ਇਸ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਇਹੋ ਰਾਏ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਨਗਰ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕਲਚਰ ਹੋਵੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਹੋਵੇ, ਆਪਣੇ ਜਜ਼ਬੇ ਅਤੇ ਵਲਵਲੇ ਹੋਣ, ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਗਿਰਦੇ ਨਵਾਹ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ, ਏਥੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਘਾਲਣਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਕਈ ਹਾਲਤਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਏਥੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ । ਪਰ ਕੁਝ ਖਾਸ ਹਾਲਤਾਂ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਜਿਹੜੀ 1947 ਦੇ ਵਿਚ ਏਥੇ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹ 1947 ਦੇ ਵਿਚ ਅਰੰਭ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ, ਬਲਕੇ ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਗਏ, ਸਕੀਮਜ਼ ਲੰਬੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ । ਆਖਿਰ 1951 ਵਿਚ ਪੰਡਿਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਜੀ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨਵੇਂ ਉਸਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੋਵੇਗੀ । ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਉਨੱਤੀ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਕ ਇਤਹਾਸਕ ਨਗਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਬੜਾ ਮਾਰਕੇਦਾਰ ਸ਼ਹਿਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਆਪਣੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਆਪ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਇਹ ਨਗਰ ਹੋਵੇਗਾ ।

[ਅਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ]

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਕਈ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਲਾਕੇ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਬਸਾਇਆ ਗਿਆ, ਬੜੇ ਬੜੇ ਸੁੰਦਰ ਡੀਜ਼ਾਈਨ ਅਤੇ ਆਲ੍ਹਾ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਤਾਮੀਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਇਸ ਨਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਧਾਨ ਭਵਨ ਹੈ ਸੈਕਰੀਟੇਰੀਏਟ ਹਾਈਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਹਨ। ਆ ਰਕੀ ਟੈਕਟਚਰ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਨਮੂਨਾ ਹਨ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਦੋਂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸੂਬਾ ਬਨਾਉਣ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅੱਗ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਇਕ ਗੱਲ ਬੜੇ ਦੁਖ ਨਾਲ ਕਹਿਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਠੀਕ ਢੰਗ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਲਝਾਂਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕੀਤੀ ਬਲਕਿ ਰਾਈਵਲ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਰਤ ਹੋਕੇ, ਇਹ ਸੁੰਦਰ ਪੰਜਾਬ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵੱਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜ ਭਾਸ਼ਾ ਹੋਕੇ ਪਨਪਦੀ ਇਕ ਜਿਉਂਦੀ ਜਾਗਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੋਕੇ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਕਹਾਉਣ ਦਾ ਗੌਰਵ ਪਰਾਪਤ ਕਰਦੀ, ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਰੁਕ ਗਈ । ਇਸ ਝਗੜੇ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਇਸ ਵੱਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਗਏ । ਵੱਡਾ ਪੰਜਾਬ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਮਹਿੰਦਰ ਗੜ੍ਹ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੱਕ ਇਕ ਪਾਸੇ ਅਤੇ ਉਪਰ ਸ਼ਿਮਲੇ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਰਲਾ ਕੇ ਕੁਲੂ ਤੱਕ ਅਤੇ ਸ਼ਮਾਲ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਫਰੰਟੀਅਰ ਤੱਕ ਲੱਗਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਸਨ ਇਕ ਨਕਾਰਾ ਹੋਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਸੀਮਤ ਹੋਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ । ਇਹ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਇਆ ਸਾਡੀ ਆਪਸੀ ਲੜਾਈ ਝਗੜੇ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਪਨੀ ਗਲਤੀ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ । ਇਸ ਮੌਜੂਦਾ ਸਬੇ ਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਆਤਮਾ ਕੱਢ ਲਈ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਦਿਲ ਕੱਢ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸ਼ਰੀਰ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤਨਾ ਸੁੰਦਰ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨਕਾਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਠੀਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੋਹ ਲਈ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਗਰ ਐਸਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿਰਪੈਰ ਨਾ ਹੋਵ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸੂਬਾ ਹੀ ਨਕਾਰਾਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਲਈ ਘਾਲਾਂ ਘਾਲੀਆਂ, ਲੜਾਈਆਂ ਲੜੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਹ ਨਾ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਆਖਿਰ ਇਸ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕੀ । ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਬੜੇ ਹੀ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਜਿਹੜੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਟਾਂਰ੍ਹਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆਂ, ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਆਇਆ ਕਿ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਹਰਿਆਣੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੇਰੇ ਇਹ ਅਕਾਲੀ ਭਰਾ ਸਰੈਂਡਰ ਕਰ ਗਏ, ਉਕਾ ਹੀ ਕੋਈ ਕੇਸ ਬਣਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਬਾਊਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕਿਸੇ ਸਾਲਸ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਕੇਸ ਸਾਲਸ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਹ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕਿਧਰੇ ਦੇਣ । ਪਰ ਇਹ ਕਸੂਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਕਤ ਤੇ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਹੀ ਨਾ ਕੀਤਾ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬਾਊਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਆਇਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਬਾਊਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਅੱਗੇ ਰੱਖਣਾ ਪਸੰਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੂਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਛੋਟੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਹੋਈ । ਬਾਊਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਦੋਂ ਦੂਸਰੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਤਾਂ ਅਕਾਲੀ

ਪਾਰਟੀ ਖਾਮੋਸ਼ ਰਹੀ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਫ਼ਸੋਸ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ [ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਾਊਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਜਦੋਂ ਰਿਪੋਰਟ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬਾਊਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਾਲੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਇਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਵਾਸਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਏਥੋਂ ਦੇ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਿਸੇ ਇਤਹਾਸ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਕਦੇ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ । ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਦਾ ਵੀ ਜੇ ਕੋਈ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਤਕ ਸਬੰਧਤਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਨਾ ਪੁਛ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕੌਣ ਕੌਣ, ਕੀ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਥੇ ਕਿਥੇ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਵਿਚਾਰ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਭਾਵੇਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਾਂ, ਜਾਂ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲਾਂ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲਾਂ ਭਾਵੇਂ ਪਸ਼ਤੋ ਬੋਲਾਂ ਪਰ ਇਹ ਘਰ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਬੋਲਾਂ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵੀ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਅੱਜ ਜਿਹੜੇ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਨਾਹਰੇ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਹੋ ਤਾਂ ਇਸ ਪਾਰਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਨਿਹਥਿਆਂ ਦਾ ਖ਼ੂਨ ਕਰਵਾਇਆ, ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਰਵਾਇਆ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਔਰਤਾਂ ਬੇਵਾ ਹੋ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਉਧਾਲੀਆ ਗਈਆਂ । ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ । ਘਰੋਂ ਬੇਘਰ ਹੋ ਗਏ । ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸਨ ਜਾ ਹਰਿਆਣਵੀ ਸਨ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਵਾਕਿਆਤ ਹੋਏ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਛਪੀਆਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਪੇਜਿਜ਼ ਦੀ ਤਾਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਸਿਆਹੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੁੱਕੀ । ਉਹ ਤਾਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਪੰਨੇ ਗਿੱਲੇ ਹੀ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ, ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪੰਨੇ ਫੋਲ ਕੇ ਤਾਂ ਵੇਖੋ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ । ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਤਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਤਨੇ ਹਰਿਆਣਵੀ ਸਨ ? ਇਸ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੋਈ ਲੜਾਈ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤੇ ਸੀ ਕੋਈ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ । ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਪਾਰਟੀਸ਼ਨ ਹੋਈ ਉਸ ਵਕਤ ਮੈਂ ਈਸਟ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਰੀਹੈਬੀਲੀਟੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸੀ । ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤਨਾ ਕੁ ਜਾਨੀ ਅਤੇ ਮਾਲੀ ਨੁਕਸਾਨ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਕੋਈ ਹਰਿਆਣੇ ਦਾ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਸਫ਼ਰ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ, ਉਧਰੋਂ ਇਧਰ ਉਜੜ ਕੇ ਆਏ ਤਾਂ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕੱਟੇ ਵੱਢੇ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਉਧਾਲੇ ਗਏ ਤਾਂ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸੀ, ਘਰੋਂ ਬੇ ਘਰ ਹੋਏ, ਜਾਇਦਾਦ ਤੋਂ ਬੇ ਜਾਇਦਾਦ ਹੋਏ ਤਾਂ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸੀ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਲੈਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਡੀਵੈਲਪ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੱਕ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੀ ਜਾਇਦਾਦ ਛੱਡ ਕੇ ਆਏ । ਜਿਹੜੀ ਥਾਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਚੁਣੀ ਗਈ ਉਹ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਨੈਗਲੈਕਟਿਡ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਕਾਲਜ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅਗੇ ਬੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਇਨਸੈਂਟਿਵ ਸੀ । ਇਸ ਸਦੀਆਂ ਦੇ ਪਛੜੇ ਹੋਏ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਅੱਜ ਤਾਈਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਧ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਈ । ਜਿਸ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਏ ਹੋ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਾਲੇ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਹੋਰ ਤਾਂ ਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨਾਤੇ ਕਰਨਾ ਵੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ ਜਦੋਂ ਦੀ ਏਥੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣੀ ਹੈ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਕਾਇਆ ਕਲਪ ਹੋ ਗਿਆ

[ਅਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਅਜ਼ਾਦ]

ਹੈ । ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾਗਰਤੀ ਆ ਗਈ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਮੁਲਕ ਦੀ ਪਾਰਟੀਸ਼ਨ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਵਕਤ ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ ਅਤੇ ਤਹਿਸੀਲ ਰੋਪੜ ਦੇ ਵਿਚ ਗਰੈਜੂਏਟਸ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਕੁਲ 70 ਸੀ । ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਕੋਈ ਕਾਲਜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਥੇ ਜਾਕੇ ਉਚੇ ਪੱਧਰ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ । ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਪਟਿਆਲੇ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਨ । ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤੱਕ 1,500 ਲੜਕੇ ਗਰੈਜੂਏਟ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ । 3,000 ਦੇ ਕਰੀਬ ਲੜਕੇ ਮੁਖਤਲਿਫ਼ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ । ਅਸੀਂ ਇਹ ਕੁਰਬਾਨੀ ਇਸ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾੜਿਆ ਸੀ ਕਿ ਏਥੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਇੰਸਟੀਚੂਸ਼ੰਜ਼ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਣਨਗੇ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਵਿਚ ਜ਼ਾਗਰਤੀ ਆਵੇਗੀ। ਸਾਡੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਲਾਇਆ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਕਿ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਤੋਂ ਅਲਗ ਕਰ ਕੇ ਰਖ ਦਿੱਤਾ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਏਥੇ ਬੜੇ ਬੜੇ ਲੋਕ ਜਿਹੜੇ ਦਾਵੇ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕੇ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਅਤੇ ਜਨ ਸੰਘ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਕੇਸ ਕੀ ਹੈ ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਕੀ ਸਿੱਟੇ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਇਕ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰ ਵੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਕੇਸ ਪੁਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਰੱਖਿਆ ਪਰ ਉਹ ਉਸ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰ ਨੂੰ ਵੀ ਬਦਲਦੇ ਰਹੇ । ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਾਊਂਡ ਫੁਟਿੰਗ ਤੇ ਕੋਈ ਕੇਸ ਪੁਟ ਹੀ ਨਾ ਕੀਤਾ । ਪਾਰਟੀਸ਼ਨ ਵੇਲੇ ਵੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀਯਾ ਸਵਿਅਮ ਸੇਵਕ ਸੰਘ ਨੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਲਾਇਆ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਜਨ ਸੰਘ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਰੂਪ ਸੀ । ਜਿਵੇਂ ਰਾਮ ਚੰਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀ ਹੋਇਆ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਪ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਹਿਨੀਅਤ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਬਦਲੀ । ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਾਕਤ ਮਿਲੇ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜ ਭਾਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹਿੰਦੀ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰਾ ਅਸਥਾਨ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਹੋ ਵਿਚਾਰ ਧਾਰਾ ਸਾਡੀ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹੋ ਹੁਣ ਹੈ । ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਈਆਂ ਦੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਸੀਕਰਟਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਾਵੇਂ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਆਕੇ ਆਪਣਾ ਜਾਮਾ ਬਦਲ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਵੀ ਅਪਣੀ ਵਿਚਾਰ ਧਾਰਾ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ।

ਜਦ ਉਹ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਸਕ੍ਰਿਪਟ ਕੇਵਲ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਹਿੰਦੀ ਸਕ੍ਰਿਪਟ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾਂ ਚਾਹੀਦਾ । ਜਦ ਆਪ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਸ ਯੂਨਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਲਿਪੀਆਂ ਚਲਦੀਆਂ ਸਨ । (1) ਗੁਰਮੁਖੀ, (2) ਹਿੰਦੀ, (3) ਉਰਦੂ । ਮੈਂ ਗਿਆਨੀ ਕਲਾਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਉਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਸਕ੍ਰਿਪਟ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਕੀਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਰਦੂ ਸਕ੍ਰਿਪਟ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਸਕ੍ਰਿਪਟ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਕੀਤੀ। ਅੱਜ ਤਕ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ । ਅਗਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜਨਸੰਘੀ ਦੋਸਤ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਸਕ੍ਰਿਪਟ ਗੁਰਮੁਖੀ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਭਾਈ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਸਕ੍ਰਿਪਟ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਵੀ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦਾਹਵੇ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹੁਣ ਜੋ ਅੱਗ ਲਗੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ

ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਿਰ ਥੋਪੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਨਾਂ ਲਗਦੀ । ਪੰਜਾਬੀ ਔਰ ਹਿੰਦੀ ਦੀ ਸਮਸਿਆ ਖੜੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਅਜ ਵੀ ਜੋ ਝਗੜਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਦੇ ਪਰਤਾਪ ਆਪਣਾ ਪੰਜਾਬ ਜੋ ਵਡਾ ਪੰਜਾਬ ਸੀ ਅਸੀਂ ਗੁਆ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਦੇ ਪਰਤਾਪ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਯੂਨਾਇਟਿਡ ਫਰੰਟ ਵਾਲੇ ਦੋਸਤ ਹਾਲੇ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਮਸਿਆ ਹਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਆਪ ਬਾਹਰ ਜਾਉਗੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਮਸਿਆ ਹਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਬਲਕਿ ਜਿਹੜੀ ਅੱਗ ਸੁਲਗਦੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਅਜ ਅਸੀਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਸਮਸਿਆ ਲੈ ਕੇ ਖੜੇ ਹੋਏ ਹਾਂ । ਉਹ ਸਮਾਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਲਤ ਪਾਲੀਸੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਮਸਿਆ ਖੜੀ ਹੋਵੇਗੀ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਯੂਨਾਇਟਿਡ ਫਰੰਟ ਦੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹਲ ਕਰੋ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਦੂਸਰੀਆਂ ਬਰਨਿੰਗ ਸਮਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹਲ ਕਰੋ । ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤਰਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਸ ਗਿਆ । ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਇਕ ਅਲ੍ਹੜ ਪੰਜਾਬੀ ਦੋਸ਼ੀਜ਼ਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਆਪਣਾ ਰਪ, ਰੰਗ, ਜੋਬਨ, ਫਰਾਂਸ, ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਯੋਰਪ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਬਣਾਓ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਨਾਲ ਨਿਖਾਰ ਚੁਕੀ ਹੈ । ਅਜ ਉਹ ਲੋਕ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਵਲ ਲਲਚਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਅਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਬਣਾਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਬਣਾਨ ਵਿਚ ਰਤੀ ਭਰ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸਗੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਔਰ ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਰੋੜੇ ਅਟਕਾਉਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਉਠਾ ਰਖੀ । ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜੇ ਉਸ ਵਕਤ ਸੰਤ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਇਕ ਤਕੜਾ ਸਟੈਂਡ ਲੈਂਦੇ । ਓਹ ਕਹਿੰਦੇ ਜਾਂ ਸਾਡੀ ਉਸ ਵਕਤ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੀ ਕਿ ਘਰਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਸਾਲਸਾਂ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਹਾਂ । ਮੇਰੀ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਸਟੈਂਡ ਨਹੀਂ ਲਿਆ । ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕਿਹੜੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਵਿਚ ਬਹਿ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਸਾਲਸ ਦੇ ਸਪਰਦ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਅਜ ਆਪ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੋਂਹਾਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਬਾਰੇ ਸਾਲਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਾਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਹੈ । ਇਕ ਤਾਂ ਉਕਾ ਹੀ ਨਸ ਗਏ । ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਫ਼ੈਸਲੇ ਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੇ ਜਾਂ ਆਪਣਾ ਜਾਮਾ ਨਾ ਬਦਲਦੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਖਾਤਰ ਆਪਣਾ ਜਾਮਾ ਬਦਲ ਲਿਆ । ਜਾਮੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਬਦਲ ਲਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਵਾਇਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਮੁੱਕਰ ਗਏ । ਅਜ ਮੇਰੇ ਮਾਨਯੋਗ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਹਨ । ਅਗਰ ਇਹ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਨਾਂ ਹੁੰਦੇ ਤਾ ਮੈਂ ਇਸੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਦਸ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਰੋਲ ਪਲੇ ਕਰਦੇ । ਉਹ ਵੀ ਉਹੀ ਬੰਸਰੀ ਬਜਾਉਂਦੇ ਜਿਹੜੀ ਬੰਸਰੀ ਉਧਰ ਦੇ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਵਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਅਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਟੈਂਡ ਬਦਲ ਲਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਇਤਫ਼ਾਕ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬੈਠੇ ਹਨ । (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਆਬਾਦੀ ਜਾਂ ਬੋਲੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ।

Mr. Speaker : The hon. Member should please refer to his own State and not to the other State.

Acharya Prithvi Singh Azad : The Chief Minister of the other State is raising a bogey on the issue of Chandigarh. I am, therefore, within my right to discuss the other State as also this State.

Mr. Speaker : You can discuss both the States because both are residing here.

Acharya Prithvi Singh Azad : They are not the residents of Chandigarh but they are the tenants.

Pandit Mohan Lal : Sir, with your permission, I have to make a point. One of the fundamental things to be discussed here is—

ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਆਰਬੀਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਔਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੋਨੋਂ ਆਰਬੀਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਹਨ । ਅਜ ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਮੁਕਰ ਗਈ ਹੈ । ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਆਰਬੀਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦਾ ਕਾਂਡਕਟ ਡਿਸਕਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ।

Mr. Speaker : All right.

ਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਅਜ਼ਾਦ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਇਹ ਗਲਤ ਸਟੈਂਡ ਲਿਆ ਹੈ ਸਾਡੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਅਤੇ ਬਾਊਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ । ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਬਾਊਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਡਟ ਕੇ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਜੇਕਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕਰੋ । ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਦ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਬਟਵਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਔਰ ਆਪ ਦੋਨੋ ਭਾਈ ਹੋਈਏ, ਬਟਵਾਰਾ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਹਕ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਬਟਵਾਰਾ ਹੋਵੇਂਗਾ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਆਧਾਰ ਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ 2,142 ਮਕਾਨ ਹਨ । ਹਿੰਦੀ ਰਿਜਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ 1,202 ਮਕਾਨ ਹਨ । ਜਿਹੜੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਰਜ਼ੀਡੈਂਸ ਸ਼ੋ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ 4,524 ਮਕਾਨ ਰਖਦੇ ਹਨ । ਜਿਹੜੇ ਇੱਧਰ ਦੇ ਹੈਨ ਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਬਾਹਰ ਹਨ, ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨ ਨੇ 1,712 । 69 ਪਲਾਟਸ ਲਾਈਫ਼ ਇਨਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਹਨ । ਟੋਟਲ ਬਣਦਾ ਹੈ 9,649 । ਅਗੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਮਰਸ਼ਲ ਪਲਾਟ ਹਨ । ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ 332, ਹਿੰਦੀ ਰਿਜਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ 242, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ ਹੈ ਉਹ ਹਨ 1,012 ਜਿਹੜੇ ਬਾਹਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਲਾਟਸ ਇਥੇ ਬਣਾਏ ਹਨ ਉਹ ਹਨ 128 । ਕੁਲ ਬਣਦੇ ਹਨ 1,714 । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਪਲਾਟਸ ਹਨ । ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ 15 ਹਿੰਦੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ 13, ਜੋ ਇਥੇ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ ਰਖਦੇ ਹਨ ਉਹ 142 ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਬਾਹਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ 22 ਕੁਲ ਹੋਏ 192 । ਸਾਰੇ ਪਲਾਟਸ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬਣਾਏ ਹਨ ਉਹ ਹਨ 11,555 । ਜੇਕਰ ਲਾਈਫ਼ ਇਨਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੇ 69 ਪਲਾਟ ਵਿਚੋਂ ਕਢ ਦਈਏ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ 11,486 । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਪ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋ । ਹਿਸਾਬ ਆਪ ਨੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਅਨਪੜ੍ਹ ਜਿਹਾ ਬੰਦਾ ਹਾਂ ਆਪ ਹਿਸਾਬ ਲਗਾਓ ਕਿ ਕੁਲ 11,486 ਪਲਾਟਸ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਬਣਦੇ ਜੇ 12.69 ਫੀ ਸਦੀ । ਬਾਕੀ ਜੋ [illegible] ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਉਹ 87.31 ਫੀ ਸਦੀ । ਇਕ ਬਾਤ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ

ਕਿ ਜੋ 2,479 ਪਲਾਟਸ ਹਨ, ਉਹ ਤੇ ਸਿਧੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਹਨ । ਜੋ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾਂ ਹਿਸਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚੋਂ 5,678 ਜਿਹੜੇ ਪਲਾਟਸ ਹਨ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਖਰੀਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਵੈਸਟ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਆਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਾ ਮਿਲੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਥੇ ਆਕੇ ਮਕਾਨ ਬਣਾ ਲਏ । ਮੈਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਾਂ, ਜਨਾਬ । ਮੇਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਪਲਾਟ ਲਏ । ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਆਏ । ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 90 ਫ਼ੀਸਦੀ ਰੀਫ਼ਿਊਜੀਆਂ ਦੇ ਮਕਾਨ ਹਨ । ਇਹ ਆਂਕੜੇ ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਕੈਪੀਟਲ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਨਾਲ ਬੜੀ ਦੇਰ ਤਕ ਸਬੰਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ਬਤੌਰ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਵੀ ਔਰ ਪੀ. ਏ. ਸੀ. ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਵੀ ਤੇ ਵੈਸੇ ਵੀ ਮੈਂ ਪਬਲਿਕ ਦਾ ਸੇਵਾਦਾਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਫਿਗਰਜ਼ ਇਕਠੇ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਸ ਮਤਲਬ ਵਾਸਤੇ ਕੁਝ ਆਂਕੜੇ ਇਕਠੇ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਕੁਝ ਸਟਾਫ਼ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਮੈਂ ਇਕ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਆਪ ਦੇ ਦੁਆਰਾ, ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਅੰਕੜੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਲਈ ਲਗਾਇਆ ਉਹ ਥਾਂ ਥਾਂ ਜਾਕੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਉਹ ਲੋਨ ਫ਼ਾਈਲਜ਼ ਨੂੰ ਕਢ ਕੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਲੋਨ ਫ਼ਾਈਲਜ਼, ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ, ਕੋਈ 900 ਐਸੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਮਿਲਟਰੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਐਡਰੈਸ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦਫ਼ਤਰ ਦੀਆਂ ਫ਼ਾਈਲਜ਼ ਨੂੰ ਹੀ ਦੇਖ ਕੇ ਫ਼ੈਕਟਸ ਇਕੱਠੇ ਨਾ ਕਰੋ ਬਲਕਿ ਡੋਰ ਟੂ ਡੋਰ ਜਾਕੇ ਪਤਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਮਕਾਨ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸ ਦਾ । ਜੈਸਾ ਕਿ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਕੁਝ ਪੰਜਾਬੀ ਐਸੇ ਹਨ ਜੋ ਬਾਹਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਕੌਣ ਹਨ ? ਉਹ ਸਾਰੇ ਜਾਲੰਧਰ ਦੇ, ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਮਾਝੇ ਤੇ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਲੋਕ ਹਨ ਜੋ ਅਮਰੀਕਾ, ਇਗਲੈਂਡ ਔਰ ਦੂਸਰੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਗਏ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਧਨ ਕਾਫ਼ੀ ਸੀ— ਆਏ ਇਥੇ ਪਲਾਟ ਖਰੀਦੇ ਲੱਖ ਦੋ ਦੋ ਲੱਖ ਦੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਬਣਾਈ ਔਰ ਚਲੇ ਗਏ । ਹਨ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ । ਇਸ ਲਈ ਫ਼ੈਸਲਾ ਇਸ ਆਧਾਰ ਤੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਗੈਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ।

ਮਰਦਮ ਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਤੁਸੀਂ ਲਓ । 1961 ਦੀ ਮਰਦਮ ਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ ਦੀ ਆਬਾਦੀ 3,32,361 ਬਣਦੀ ਹੈ । ਹਿੰਦੀ ਸਪੀਕਿੰਗ ਬਣਦੀ ਹੈ 1,83,453 ਅਰਥਾਤ ਕੋਈ 52% ਦੇ ਲਗਭਗ ਔਰ ਪਜਾਬੀ ਸਪੀਕਿੰਗ ਆਬਾਦੀ ਹੈ 1,48,908 ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਬਣਦੀ ਹੈ 43 ਜਾਂ 44 ਫ਼ੀਸਦੀ ਦੇ ਲਗਭਗ । ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ 1961 ਦੀ ਮਰਦਮ ਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਗ਼ਲਤ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਔਰ ਜਨਸੰਘੀ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਤਸਲੀਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਰਗੂਮੈਂਟ ਦੇ ਲਈ 1961 ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੇ ਜੋ ਅੰਕੜੇ ਹਨ ਉਹ ਸੈਂਟ ਪਰ ਸੈਂਟ ਠੀਕ ਹਨ ਮਗਰ ਜਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਗ਼ਲਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ 1961 ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਵਿਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਆਬਾਦੀ 89,321 ਸੀ । ਇਸ ਵਿਚ ਵਰਕਰਜ਼ ਯਾਨੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ—ਉਹ ਹਨ 35,000 ਔਰ ਜੋ ਨਾਨ ਵਰਕਰਜ਼ ਹਨ–ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 54,000 ਔਰ ਕੁਝ ਹੈ । ਜਿਹੜੇ ਵਰਕਰਜ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 10,000 ਉਹ ਹਨ ਜੋ ਮਕਾਨਾਂ ਦੀ ਤਾਮੀਰ ਵਿਚ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਔਰ ਉਹ ਸੌ ਫ਼ੀ ਸਦੀ ਰਾਜਸਥਾਨੀ ਲੇਬਰ ਹੈ ।

Mr. Speaker: Yes.

ਅਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ: ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੰਦਰਾਂ ਸੌ ਵਰਕਰ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦੇ ਕਿੱਤੇ ਵਿਚ ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੋਈ ਇਥੋਂ ਦਾ ਮੁਸਤਕਿਲ ਬਾਸ਼ਿੰਦਾ ਨਹੀਂ। ਕੋਈ ਜਾਲੰਧਰ ਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ, ਕੋਈ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦਾ ਤੇ ਕੋਈ ਰੋਹਤਕ ਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਚੀਫ਼ ਮਿਨਿਸਟਰ ਜਾਂ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਮਨਿਸਟਰ ਆਇਆ ਉਸ ਨੇ ਕੋਈ ਉਧਰ ਦੇ ਭਰਤੀ ਕਰ ਲਏ ਕੋਈ ਇਧਰ ਦੇ ਭਰਤੀ ਕਰ ਲਏ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਬਾਸ਼ਿੰਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਜਿਹੜਾ ਬਾਕੀ 17,000 ਵਰਕਰ ਹੈ ਜੋ ਦੂਸਰੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਵਿਚ ਹਨ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦੇ ਐਂਪਲਾਈਜ਼ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਹਰਿਆਣਾ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦੇ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ, ਗ਼ਲਤ ਬਾਤ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ 35,000 ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਕਢ ਦਿਉ ਜਿਹੜੀ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਹ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ—ਜਿਹੜੇ ਬਜਵਾੜੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਜਾਓ-ਅੰਬਾਲੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਜਿਹੜੇ ਝੌਂਪੜੀਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਕੋਈ 19,000 ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਹੀ ਢੰਗ ਅਪਣਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਵਧ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਗਲਤ ਔਰ ਬੇ ਬੁਨਿਆਦ ਤਰੀਕਾ ਹੈ।

ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਖਰੜ ਤਹਿਸੀਲ ਦਾ। ਖਰੜ ਤਹਿਸੀਲ ਵਿਚ, ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਹਿੰਦੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਿਕਲੀ। ਬਜਵਾੜੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਬੇਦਵਾਨੇ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਜਿਹੜਾ ਕਹਿਲਾਂਦਾ ਹੈ—ਉਸ ਵਿਚ ਬੁੜੈਲ, ਸੁਹਾਨਾ, ਮਨੌਲੀ ਵਗੈਰਾ ਕਿਤਨੇ ਪਿੰਡ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਬੰਦੇ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਕਰ ਲਓ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬਿਲਕੁਲ ਕਾਂਗੜੀ ਬੋਲੀ ਹੈ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ? "ਐ ਕਹਾਂ ਜਾਵੇਂ?" 'ਐ ਬਾਈ। ਤੂੰ ਕੈ ਕਰੇਂ?" ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਓ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ ਨਾ ਹਿੰਦੀ। ਫੇਰ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਏ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੀ ਖਰੜ ਤਹਿਸੀਲ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਧ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੀ ਵਖਾਈ ਗਈ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ: ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਖਰਾ ਸੂਬਾ ਬਣਾ ਦਿਉ।(ਹਾਸਾ) (Let there be a separate state for them (Laughter).

ਅਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ: ਫੇਰ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਇਸੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਆਉਗੇ, ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਓ। ਤੁਹਾਡਾ ਇਲਾਕਾ ਵੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰ ਲਓ, ਤੁਸੀਂ ਲੀਡਰ ਹੋ ਜਾਓ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ ਤੇ ਨਾਅਰਾ ਲਗਾ ਦੇਵਾਂਗੇ।

ਸੋ ਮੈਂ ਖਰੜ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਖਰੜ ਵਿਚ ਅਠ ਮੁਹੱਲੇ ਹਨ। ਅੱਠਾਂ ਮੁਹੱਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮੁਹੱਲੇ ਦੀ ਬੋਲੀ ਦੂਜੇ ਮੁਹੱਲੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਨਾਲੋਂ ਵਖਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਠਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਲਓ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਲ ਨਾ ਕੋਈ ਕੁੜੀ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਲੈਂਦਾ ਸੀ (ਵਿਘਨ) ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ । (That is why neither the girls were given to nor taken in marriages from the area of the honourable Member (*Interruption*)

ਅਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ: ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰਾ ਪਿੰਡ ਹੈ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ । ਮੈਂ ਸਭੱਰਵਾਲ ਜੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਮੇਰੇ ਅਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ । ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 8 ਮੁਹਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮੁੱਹਲੇ ਵਿਚ ਰੋਹਤਕੀ, ਦੂਜੇ ਮੁਹੱਲੇ ਵਿਚ ਖਾਲਸ ਉਰਦੂ ਇਕ ਮੁਹਲੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ, ਦੂਜੇ ਮੁਹੱਲੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਾਲੀ, ਇਕ ਮੁਹੱਲੇ ਵਿਚ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਜਿਹੜੇ ਨਵੇਂ ਆਏ ਰਿਫੀਊਜੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਜਦ ਸਾਡੀ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਸੀ ਉਸ ਵਕਤ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਵੀ ਰੌ ਵਿਚ ਬਹਿ ਗਏ । ਜੇ ਉਹ ਫ਼ੈਕਟਸ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਫ਼ੈਸਲਾ ਹੋਰ ਹੀ ਹੋਣਾ ਸੀ । ਇਸ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਯੂਨਟ ਹੈ ਉਹ ਤਹਿਸੀਲ ਰਖਿਆ । ਅਗਰ ਤਹਿਸੀਲ ਨੂੰ ਹੀ ਯੂਨਟ ਰਖਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕਾਲਕਾ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹਿੱਸਾ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ ਮਨੀਮਾਜਰਾ ਸਭ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਉਧਰ ਇੰਜੀਨਿਅਰਿੰਗ ਕਾਲਜ ਹੈ । ਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਮੁਲਾਂਪੁਰ ਦੀ ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਕਾਂਸਟੀਚੂਐਂਸੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਹੈ ਔਰ ਬਜਵਾੜੇ ਤੋਂ ਨਿਕਲੋਂ ਤਾਂ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਸ਼ਾਹਪੁਰ, ਮਲੋਵਾ ਵਗੈਰਾ ਸੈਂਟਰਲ ਟੈਰੀਟਰੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਤਕਸੀਮ ਅਕਲਮੰਦੀ ਦੀ ਤਕਸੀਮ ਨਹੀਂ ਹੋਈ । ਤਕਸੀਮ ਹੋਈ– ਬੜੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਮਿਲ ਗਿਆ । ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਭਾਵੇਂ ਜਾਏ ਭਾੜ ਵਿਚ । ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਹੁੰਦੀ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਰਾਉ ਬੀਰੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਰਦਾਂ ਵਰਗਾ ਸਟੈਂਡ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸਾਡਾ ਹੈ । ਇਸ ਉਤੇ ਸਾਡਾ ਪੈਦਾਇਸ਼ੀ ਹੱਕ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਉਜੜ ਕੇ ਆਏ ਤਾਂ ਇਥੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਅਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਈ । ਹਰਿਆਣੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ । ਹਰਿਆਣਾ ਤਾਂ ਵਜੂਦ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁਣ ਆਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਇਹ ਅਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਜਿਥੇ ਚਾਹੁਣ ਬਣਾ ਲੈਣ । ਅਸੀਂ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਉਜੜ ਕੇ ਆਏ । ਇਥੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਈ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਰੈਡਕਲਿਫ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੇ ਅਸਾਂ ਬੜਾ ਜ਼ੋਰ ਪਾਇਆ, ਅਰਜ਼ੀ ਪਰਚੇ ਦਿੱਤੇ । ਤੁਹਾਡਾ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰੇ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਇਹ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਵਾਹਗੇ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਪੰਜਾਬ ਬਣੇਗਾ । ਸੋ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਉਜੜ ਕੇ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਆਏ ।

ਅਸੀਂ ਚਲੇ ਤਾਂ ਆਏ । ਹੁਣ ਅਗਰ ਤੁਸੀਂ ਕਹੋ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਹਰਿਆਣਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸੀ, ਹਿਮਾਚਲ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ, ਤਾਂ ਤਹਿਸੀਲ ਨਾਲਾਗੜ੍ਹ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸੀ, ਕਾਂਗੜਾ ਵੀ ਇਸੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਸੀ । ਸੋ ਮੰਗ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਹਿਮਾਚਲ ਦਾ, ਕੁਝ ਹਰਿਆਣੇ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਦਿਉ । ਇਹ ਜੋ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣੀ, ਸੀ ਇਹ ਹਿਮਾਚਲ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹਰਿਆਣੇ ਲਈ ਬਣੀ ਸੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣੀ ਸੀ । ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਸਹੀ ਬਣਿਆ ਜਾਂ ਗਲਤ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ

[ਅਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ]

ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਕਰਨਗੀਆਂ । ਮੇਰਾ ਜੋ ਗੁਰੂ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਦੇ ਗ਼ਲਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਜਦੋਂ ਸਟੇਟ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ . . (ਵਿਘਨ) You were not born then. ਸਰਦਾਰ ਪਟੇਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਜਦੋਂ ਆਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਬਨਾਉਣ ਨਾਲ ਕਮ ਠੀਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਅਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਖਿਆਲ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਪਟਿਆਲਾ ਸਟੇਟਸ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿਚ ਸੰਗਰੂਰ, ਨਾਭਾ, ਫਰੀਦਕੋਟ, ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ ਆਦਿ ਰਿਆਸਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਸਮਝਦੇ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਹਾਲਾਤ ਬਦਲਦੇ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ । ਫਿਰ ਤਹਿਰੀਕ ਚਲੇਗੀ ਕਿ ਵਡੀ ਸਟੇਟ ਬਣਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਉਹ ਵਡਾ ਪੰਜਾਬ ਬਣੇਗਾ ਤਾਂ ਇਸ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੀ ਉਸ ਲਈ ਵੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ । ਇਸ ਲਈ ਜੋ ਗਲਤੀ ਹੋ ਗਈ ਉਹ ਰੀਪੀਟ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਪੰਜਾਬ ਜੋ ਅਸੀਂ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਛੋਟਾ ਪੰਜਾਬ ਹੈ, ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਵਡਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹ ਦੋਸਤ ਜੋ ਬੇਮੁਲਕੇ ਨਵਾਬ ਤੋਂ ਅਜ ਨਵਾਬ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਕਰੋੜਾਂ ਦਾ ਡੈਫਿਸਿਟ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਬਗਾਨੀ ਛਾਹ ਤੇ ਮੁੱਛਾਂ ਮੁਨਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਇਸ ਰਸਤੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦੇ । ਇਹ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਫ਼ਾਈਨੈਂਸਿਜ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਰਸਤੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਜਟ ਬਣਾਇਆ ਸੀ । ਅਜ ਫਰੰਟ ਵਾਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਸਾਨੂੰ 9 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਦਿਉ, 18 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਦਿਉ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸੈਂਟਰ ਵੀ ਤਦ, ਤਕ ਹੀ ਦੇਵੇਗਾ, ਜਦ ਤਕ ਉਸ ਦੀ ਕਪੈਸਿਟੀ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਆਏ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧਾ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਦਿਨੇ ਦੀਵੇ ਬਾਲ ਕੇ ਬਜਟ ਲੁਟਾ ਦੇਣਾ ਹੈ । ਸੈਂਟਰ ਕੋਈ ਲਾਇੰਤਹ ਰੁਪਿਆ ਨਹੀਂ ਲਈ ਬੈਠਾ । ਉਹ 5 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕਹੇਗਾ ਕਿ ਹੋਰ ਰਸਤੇ ਪਉ । ਹੋਰ ਰਸਤਾ ਬਣਾਉ । ਤਦ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਵਡਾ ਪੰਜਾਬ ਬਨਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਉਸ ਲਈ ਇਸ ਸੁੰਦਰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਆਪਣੀ ਮਿਸਾਲ ਆਪ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਹੈ । ਐਸੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛਡਣੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਜਨਸੰਘ ਵਾਲੇ ਦੋਸਤ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਹੋਰ ਬੋਲੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਬੋਲੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਸਾਡੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚ ਜ਼ਬਾਨ ਮਿਲਾਕੇ ਅਗੇ ਵਧਣਗੇ ਤਾਂ ਜੋ ਸੁੰਦਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣੇ । (ਤਾੜੀਆਂ)

Mr. Speaker : Motion Moved.

In view of the fact that Chandigarh and such of its surrounding areas as form part of the Union Territory at present, are Punjabi Speaking areas, this House recommends to the Government to take effective steps for the merger of Chandigarh and the surrounding areas in Punjab.

Now I call upon Comrade Bhan Singh Bhaura to move his amendment.

Comrade Bhan Singh Bhaura (Bhadaur-S.C.) : Sir, I beg to move that the following be added :

(i) In line 1, between the words "that" and "Chandigarh" the words "entire erstwhile Kharar Tehsil including" be inserted"

(ii) In lines 1 to 3, the words "and......present" be omitted.

(iii) In lines 5—6, for the words "the..areas", the words "their inclusion" be substituted.

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਜ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਤਾ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ । ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਇਲਾਕਾ ਵੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਖਰੜ ਤਸੀਲ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਹੀ ਇਲਾਕਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਮੰਗ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਤੇ ਅਸੀਂ ਤਕਰੀਰਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਹਨ । ਆਜ਼ਾਦ ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਜੋਸ਼ ਵਿਚ ਆਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸੈਂਟੀਮੈਂਟਲ ਹੋ ਗਏ ਹੋਣ । ਮਗਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋ ਆਪਣਾ ਸਟੈਂਡ ਪਿਛੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹੀ ਦੇਖ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕੀ ਰਿਹਾ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੀ ਤਰੀਕਾਕਾਰ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ. . . .(ਵਿਘਨ)

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : Order please, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਪੀਚ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਹਿਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । now he has made a very good case. ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਲਾਈਨ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਜੋ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਹੋ । Order please, the hon. Member has made a speech in his own way. To bring in past trends is not proper. Now he has made out a very good case. You may say whatever you like according to your own line of thinking.

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ: ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਤਕਰੀਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੈਲਕਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ । ਕਿਉਂਕਿ ਦਿਨ ਦਾ ਭੁਲਿਆ ਜੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਘਰ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁਲਿਆ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ । ਫਿਰ ਵੀ ਜੋ ਸਚਾਈ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਅਖੋਂ ਉਹਲੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ।

Acharya Prithvi Singh Azad : Sir, I never demanded that Chandigarh be given to Haryana.

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫਲਾਂ ਆਦਮੀ ਕੀ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਫਲਾਂ ਪਾਰਟੀ ਕੀ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕੀਤਾ ਉਹ ਕੀਤਾ । ਐਸੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸਾਨੂੰ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ 1930 ਵਿਚ ਕਰਾਚੀ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਬੋਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸੂਬੇ ਬਣਨ । 1946 ਦੀਆਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਸੀ ਕਿ ਬੋਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸੂਬੇ ਬਣਨਗੇ । ਹੋਰ ਸੂਬੇ ਤਾਂ ਬਣੇ ਮਗਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਸੂਬਾ ਬੋਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ । ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਵਕਤ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਸਨ ਜਾਂ ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਹੈ ਜੋ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦੀ ਆਈ ਹੈ । ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਅਗਰ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ 1961 ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਤੇ ਗਲਤ ਰਾਹ ਤੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਹੋਰ ਲੋਕ ਵੀ ਸਨ ਉਥੇ ਆਜ਼ਾਦ ਜੀ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਰਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਹਿੰਦੀ ਲਿਖਾਉ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸਿਖ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਕਰ ਦੇਣਗੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਮਿਸ਼ਨ ਬਣਾਇਆ, ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਟੂਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਹਿੰਦੀ ਲਿਖਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਜ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲੀ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਕਰੀਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ

[ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ]

ਕੀਤੀਆਂ । ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਉਹ ਦੇਖ ਲਉ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਤਕਰੀਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਉਸ ਲਿਖਤੀ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਨਾਲ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ....

ਸ੍ਰੀ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : On a point of order Sir, ਭੌਰਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਕਿਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਸੀ ਇਹ ਫਿਕਰੇ ਬਦਲ ਕੇ ਉਹੀ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ । (ਵਿਘਨ) ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਇਹ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਗਰ ਇਸੇ ਫ਼ਿਜ਼ਾ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਸ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਹੈਲਦੀ ਇਫੈਕਟ ਹੋਵੇਗਾ । ਪਰ ਜੇਕਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਇਹ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਤਾਂ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਇਫੈਕਟ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਸ ਲਈ ਭੌਰਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਠੀਕ ਗਲਾਂ ਵਲ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਮੰਗ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ....(ਵਿਘਨ)

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਇਹ ਰਨਿੰਗ ਕਮੈਨਟਰੀ ਬੰਦ ਕਰਾਉ । ਸਾਡਾ ਮੈਂਬਰ ਤਾਂ ਉਸ ਦਿਨ ਤੁਸੀਂ ਬਾਹਰ ਕਢ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਾਉ । (ਵਿਘਨ)

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਜਦ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰਦੇ ਹੋਈਏ..(ਵਿਘਨ) ਉਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ । ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਇਹ ਗੱਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਵੀ ਕਈ ਬਾਰ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ । ਉਸ ਵਿਚ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਹੋਈਆਂ । ਅਗਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਛੋਟਾ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਅਗਰ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਗਲ ਦੇਖ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਕਿਸ ਤੇ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਭਾਈ ਆਉ ਇਕਠੇ ਬੈਠ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਇਕ ਸੁਹਣਾ ਸੂਬਾ ਬਣਾ ਲਈਏ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਇਕੱਠੇ ਮਿਲ ਕੇ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸੂਬਾ ਬਣ ਜਾਵੇ ਪਰ ਜੋ ਕੁਝ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ । ਪੜਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹਨ ਬੋਲੀ ਕੁਝ ਹੋਰ ਲਿਖਾਈ ਅਤੇ ਬੋਲਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਰਹੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਬਣਾ ਲਿਆ ਕਿ ਅਜ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੋਈ ਸਾਰੀ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ । ਇਹ ਇਥੇ ਤਕ ਗਏ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਸਾਡੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਤੇ ਬਣੇਗਾ । ਸੂਬਾ ਤਾਂ ਬਣ ਗਿਆ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਅਜੇ ਵੀ ਤੁਰੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ (ਹਾਸਾ) ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਾਂਗਰਸ ਛਡ ਦਿਆਂਗੇ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ਛਡ ਦਿਆਂਗੇ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਨਾ ਛੱਡੀ । ਨਾ ਸਰਕਾਰ ਛੱਡੀ ਤੇ ਨਾ ਕਾਂਗਰਸ ਛੱਡੀ । (ਵਿਘਨ) ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਵੀ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਪੋਰਟ ਕਰੋ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਨਾ ਮੰਨੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਝਗੜਿਆਂ ਵਿਚ ਪੈ ਗਏ ਕਿ ਇਸ ਨਵੇਂ ਸੂਬੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੌਣ ਬਣੇ । ਆਪਸ ਵਿਚ ਅਪਣੀ ਹੀ ਲੜਾਈ ਲੜਦੇ ਰਹੇ ।

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪਿਛੇ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੌਣ ਬਣੇ। ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਟੇਟ ਵੈਲਫੇਅਰ ਲਈ ਸੋਚੋ ਪਰ ਅਜ ਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ। ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨਾਂ ਕਰੋ ਅਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਕੇਸ ਤਿਆਰ ਕਰੋ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਥ ਨਾ ਦਿਤਾ। ਇਥੇ ਬਉਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਇਥੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਕਾਬਜ਼ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬਾਊਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੇਸ ਨੂੰ ਪੁਟ ਕਰਦੇ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਫੈਸਲਾ ਦਿੰਦੇ। ਇਹ ਆਪ ਐਕਸਪਰਟਾਂ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਜਿਹੜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਸਾਰਾ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਉਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਕੇਸ ਪੁਟ ਕਰਦੇ ਪਰ ਇਹ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਝਗੜੇ ਹੀ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੁੰਦੇ। ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਅਜ ਜਿਨਾਂ ਸੂਬਾ ਬਣਿਆ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮਤਾ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਜੇਹਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਿਛੋਂ ਪਛਤਾਣ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਕਹੀਏ ਕਿ ਅਸਾਂ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਨਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਪਰ ਲੋਕੀ ਮੰਨਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਿਧ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਰ ਅਜ ਬਾਵਜੂਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਉਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਸਾਹਮਣੇ ਚੰਗੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਫਿਰ ਜਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਐਕਟ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਸੀ। ਉਥੇ ਵੀ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੰਗ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਕਰਦੇ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਕਟ ਕੇ ਯੂਨੀਅਨ ਟੈਰੇਟਰੀ ਨਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਬੋਲੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਡੀਮਾਰਕੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਸੂਬਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਉਦੋਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੱਲ ਨਾ ਕੀਤੀ। (ਵਿਘਨ)

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਤੁਸੀਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਦਾ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਉ। ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਾਇਦ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਜਦ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਐਕਟ ਬਣ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਦ ਇਨਾਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਹਕੂਮਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਸਕਦੇ ਸੀ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਯੂਨੀਅਨ ਟੈਰੇਟਰੀ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। (ਵਿਘਨ)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਯੂਨੀਅਨ ਟੈਰੇਟਰੀ ਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਰਾਇਟਿਸਟ ਵਿੰਗ ਨੇ ਵੋਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ? ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਯੂਨੀਅਨ ਟੈਰੇਟਰੀ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ ?

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਤਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਇਥੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਸ ਬੰਦੇ ਨੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਅਖਬਾਰ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਉਹ ਆਪ ਵਕੀਲ ਵੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਪੁਛੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਬਾਹਰ ਪੁਛੇ ਤਾਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿਆਂਗਾ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਇਥੇ ਪੁਛਣਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।

ਸਰਦਾਰ ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ ਦਰਦ: ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਸਰ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਕੀ ਕਿਹਾ ਸੀ।

Mr. Speaker: This is no point of order.

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ: ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਦੋਂ ਐਕਟ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿੱਥੇ ਸਨ। ਪਰ ਉਸ ਵਕਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਹਰਿਆਣੇ ਲਈ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੀ ਇਕ ਸੀਟ ਲੈਣ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸੌਦਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਕਿਉਂ ਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੋ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੀ ਸੀਟ ਦਾ ਸੌਦਾ ਕਰਕੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਬਾਰੇ ਗਲਤ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਵਾ ਲਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਯੂਨੀਅਨ ਟੈਰੇਟਰੀ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰਖਣਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜੋ ਉਥੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਸਗੋਂ ਇਥੇ ਆਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣ ਗਿਆ ਤੇ ਅਜ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਆਵੇ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਇਲਾਕਾ ਆਵੇ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਹਾਇਤਾ ਇਸ ਪੱਖ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ ਇਧਰੋਂ ਕੁਝ ਮੂਵਮੈਂਟਸ ਚਲੀਆਂ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਇੰਦਰਾਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਲਸ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ। ਸਾਲਸ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਓਦੋਂ ਕਿਥੇ ਖੜੇ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਹੁਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਇਲਾਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਇਲਾਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਪੰਜਾਬ ਅਧੂਰਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਲੈਂਗੂਏਜ ਐਕਸਪਰਟ ਉਸ ਵਕਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸੱਜਨ ਹੁੰਦੇ ਜੋ ਲੈਂਗੂਏਜ ਐਕਸਪਰਟ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਅਜ ਫ਼ੈਸਲਾ ਹੋਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਕੀ ਹੈ, ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਚਰ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹੜੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਤੇ ਉਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਵਡਾ ਤੇ ਚੰਗਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣਨਾ ਸੀ। ਜੋ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਉਹ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਵਾਇਆ। ਤੁਹਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। (ਘੰਟੀ)

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਸ ਮਤੇ ਤੇ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਐਡ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੇ ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਇਸ ਮਤੇ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਉਥੇ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਨਾਲ ਇਹ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ!

Mr. Speaker: Motion moved—

That the following be added

(i) In line 1, between the words "that" and "Chandigarh" the words "entire erstwhile Kharar Tehsil including" be inserted.

(ii) In lines 1 to 3, the words "and.. : ..present" be omitted.

(iii) In lines 5—6, for the words "the....areas", the words "their inclusion" be substituted.

His Highness Nawab Mohammad Iftikhar Ali Khan Bahadur (Malerkotla) : Sir, before this, I have been dwelling on this Question. I have brought before this House the Chandigarh issue because for all practical purposes it should form part of Punjab and that it should be the capital of Punjab. I have always felt......

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਅਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚ ਬੋਲੋ, ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ, ਤਾਕਿ ਸਭ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇ (The hon. Member may speak in his own language so that everybody may understand it).

हिज़ हाईनैस नवाब मुहम्मद इफ्तखार अली खां बहादुर : स्पीकर साहिब, मुझे एक मुश्किल है कि मैं पंजाबी या हिन्दी में अच्छी तरह से नहीं पढ़ सकता ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਪੰਜਾਬੀ ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਉਰਦੂ ਬੋਲੋ (The hon. Member may speak in Urdu instead of in Punjabi.)

हिज़ हाईनैस नवाब मुहम्मद इफ्तखार अली खां बहादुर : उर्दू बोलूं तो यह रिपोर्टर लिख नहीं सकते, और गलत लिखते हैं और वे भेज देते हैं जो पढ़ी नहीं जाती । फिर सैक्रेट्री साहिब को उजर होता है कि उर्दू में आप लिख कर भेज नहीं सकते । (विघ्न)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਕਰ ਲੈਣਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਉਰਦੂ ਵਿਚ ਬੋਲੋ । ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ (The hon. Member may speak in Urdu; the Reporters will be able to note it There is no difficulty.) (*Interruptions*)

हिज़ हाईनैस नवाब मुहम्मद इफ्तखार अली खां बहादुर : स्पीकर साहिब, यहां पर आज चण्डीगढ़ के बारे में रैज़ोल्यूशन ज़ेरे बहस है । इसके बारे में मैं अर्ज़ करना चाहता हूं और मैं यह महसूस करता हूं कि चण्डीगढ़ पंजाब का एक अटूट हिस्सा है । यह पंजाबी सूबा जब से कायम हुआ है इसका मतालबा हुआ तो शुरू से आखर तक मेरे भाई जानते हैं कि मैंने किस तरीका से इस मामला को परसू किया था, किस तरह से गवर्नमैंट आफ इण्डिया को इस मामला पर ज़ोर दिया कि चण्डीगढ़ के बारे में यह बड़ा अनडिगनीफाइड लगता है कि हरियाणा और पंजाब की दोनों गवर्नमैंट एक टैनैंट की हैसियत से यहां पर मौजूद हों, इस का फैसला होना ज़रूरी है । (विघ्न)

Shri A. Vishwanathan : On a point of order Sir. Rule 77 of the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly provides :

> "Subject to the provisions of Article 210 of the Constitution, the proceedings in the Assembly shall be conducted in Hindi or in Punjabi or in English language".

इस में साफ लिखा है कि पंजाब असेम्बली में अंग्रेज़ी, हिन्दी और पंजाबी में कारवाई हो सकती है और कोई चौथी भाषा नहीं हो सकती । या तो रूल्ज़ को अमैंड किया जाए या नवाब साहिब को कहा जाए कि इन्हीं तीन भाषाओं में से एक में बोलें । आप ने उर्दू लफज़ कहा है ।

श्री अध्यक्ष : जो नवाब साहिब बोल रहे हैं यह हिन्दी ही तो है और कोई भाषा नहीं है। (Whatever Nawab Sahib is speaking is no other language but Hindi).

श्री अ. विश्वानाथन : स्पीकर साहिब, मैं तो हाउस का ध्यान rules की तरफ दिलाना चाहता था। रूल्ज़ की स्पोर्ट करता हूं। यहां पर कोई चौथी भाषा नहीं आ सकती .. (विघ्न) स्पीकर साहिब, यह मैं इस हाउस के रूल्ज आफ बिज़नेस से कोट कर रहा हूँ। मैं पूछना चाहता हूं कि आया इस हाउस मे कोई आनरेबल मैम्बर, पंजाबी, हिन्दी और अंग्रेजी के सिवाए कोई और भाषा भी बोल सकता है ?

हिज हाईनैस नवाब मुहम्मद इफ्तखार अली खां बहादुर : आप भी कोई जरमन बोलते हैं।

श्री अ० विश्वानाथन : अगर आप को मेरी भाषा जरमन लगती है तो आप मेरा खयाल है, बिदेशी हैं अगर आप को हिन्दी, पंजाबी और अंग्रेजी नहीं आती तो आप को स्कूल चले जाना चाहिये, यहां क्या करते हैं ?

हिज हाईनैस नवाब मुहम्मद इफ्तखार अली खां बहादुर : इसी तंग दिली ने तो हमें बरबाद किया है।

श्री अध्यक्ष : आप बोलिये जी, नवाब साहिब जी आप बोल रहे हैं यह उर्दू नुमा हिन्दी ही है। आप बोलिये। (The hon. Member should continue with his speech. Whatever he is speaking is persianised Hindi.)

श्री अ. विश्वानाथन : एक अनपढ़ को मैं कैसे पढ़ा लिखा कह दूं ——

Mr. Speaker : Please Let him continue.

हिज़ हाईनैस नवाब मुहम्मद इफ्तखार अली खां बहादुर : तो मैं अर्ज़ कर रहा था कि यह एक बड़ी अजीब सी चीज़ है कि चण्डीगढ़ में पंजाब और हरियाणा की गवर्नमैंट बतौर एक टैनैंट के रह रही हैं। मैं चाहता हूं कि इस बात का कतई तौर पर फैसला होना चाहिए कि चण्डीगढ़ महज़ पंजाब को दिया जाए हरियाणा वाले चाहे फरीदाबाद या रोहतक या और किसी जगह चले जाय। पंजाबी सूबा बनाए जाने का उस वक्त फैसला हुआ था जब संत बाबा फतेह सिंह जी ने सैलफ़ इम्मोलेशन का व्रत रखा और यह इरादा ज़ाहिर किया कि जब तक चण्डीगढ़ और दीगर पंजाब के इलाकाजात हम को न दिये जाएंगे तो मैं अपने आप को ज़िन्दा जला दूंगा। इस बात को खत्म कराने के लिये यह सब कुछ किया गया कि हमारे प्राईम मनिस्टर को आर्बिट्रेटर मुकर्रर किया गया। अगर अब यह शहर हरियाणा को दे दिया जाता है then it would be an unprecedented tragedy. इस लिये यह जो फैसला

किया गया है कि प्राईम मनिस्टर आर्बिट्रेशन करे, मैं इस के मुताल्लिक कहूंगा कि arbitration should continue मगर इस अर्बिट्रेशन से हरियाणा वाले पसोपेश कर रहे हैं । मेरे ख्याल में यह रवैया उनका दरूस्त नहीं है । जब भी कभी मेरे फारन फरैंड्ज़ चण्डीगढ़ देखने को आए हैं तो यह बात मुझे कहते हैं कि नवाब साहिब, Chandigarh does not look like a bit of Haryana. Obviously it is not. जिस वक्त बाऊंडरी कमिशन मुकर्रर हुआ था उस वक्त मैंने यह सुजेस्ट किया था कि जस्टिस शाह के साथ कोई लिंगुइस्टिक ऐक्सपर्ट लगाया जाये, वह पंजाब का टूर इस बात के लिये करें कि कौन सा इलाका पंजाबी बोलता है और कौन सा इलाका हिन्दी बोलता है । मगर बाऊँडरी कमिशन की टर्म्ज़ आफ रैफरैंस कुछ ऐसी थीं कि उन्हें 1961 की सैंसस के मुताबिक फैसला देना पड़ा ।

अब मेरा सुजैशन यह है कि सरस्वती यानी मार्कंडा दरया को एक तरफ पंजाब का बार्डर रहने दिया जाये बाकी जो इलाकाजात रह गये हैं, जैसे जगाधरी, नारायनगढ़ और कालका उधर से गुम्थला और सरसा वगैरा के इलाके भी पंजाब के साथ शामिल किये जायें ।

यह सब इलाकाजात उसी वक्त ही इस पंजाब में शामिल किये जाने चाहियें थे । मगर बाऊँडरी कमिशन की टर्म्ज़ आफ रैफरैंस कुछ ऐसी सख्त थीं कि उन पर उनको कायम रहना पड़ा । इसी वजह से चण्डीगढ़ को यूनियन टैरीटरी बनाया गया क्योंकि इस इलाका का झगड़ा था । मैं हरियाणा के हिमायती लोगों की खिदमत में यही अर्ज करूंगा कि arbitration should continue इस में किसी किस्म की भी रूकावट पड़नी नहीं चाहिये । जो इलाकाजात 1961 की सैंनसस की वजह से इधर उधर निकल गये हैं इसका वाहद इलाज अब यही है कि कोई भी लिंगुइस्टिक ऐक्सपर्ट की यह ड्यूटी लगा दी जाए जो यह समझाये कि कौन सा इलाका पंजाब में आना चाहिये और कौन सा हरियाणा को जाना चाहिये । यह फैसला वह इन झगड़े वाले इलाकों में फिर कर करे । इस के इलावा मैं उम्मीद करता हूं कि आरबिट्रेशन चण्डीगढ़ और भाखड़ा नंगल के इलाका को ज़रूर ही पंजाब को देगा । यह हर हालत में इनको पंजाब को देना पड़ेगा । किसी दूसरी स्टेट को यह दिया नहीं जा सकता ।

पंजाबी जबान के मुताल्लिक मैं कहूंगा कि पंजाबी ज़बान का फैसला पंजाब के लिये यूनीलिंगुअल बेसिज़ पर होना चाहिये । पंजाबी ज़बान और पंजाबी कलचर को तरक्की देने के लिये हमारा फर्ज है कि पंजाब में भी जैसे और स्टेट्स में रीआरगेनाईजेशन के वक्त कलचरल और लिंगुइस्टिक बेसिज़ पर स्टेट्स बनाई गई इसी तरह पंजाब में भी एक स्टेट बनाई जाये । मुझे यह भी अफसोस है, जिस कम्यूनिटी को इतनी अहमियत नहीं दी गई जितनी और जगह इनको दी जाती

(हिज़ हाईनैस नवाब मुहमद इफ़्तख़ार अली खां बहादुर)

है वरना इस तरीका पर पंजाब न बनाया जाता, जैसे अब बनाया जा रहा है। मुझे उम्मीद है कि आरबिट्रेशन इस इम्पार्टेंट मसला को सामने रखते हुए, चण्डीगढ़ जिस कम्यूनिटी का है इस को देने का एवार्ड देगी। इतना ही मैं अर्ज़ करना चाहता था। आप का शुक्रिया।

ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ (ਸੰਗਰੂਰ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਜ਼ਾਦ ਨੇ ਬੜੀਆਂ ਬੜ੍ਹ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਫੜ੍ਹਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੌਕਾ ਪਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ "ਅੱਗ ਲਗੀ ਡਬੂ ਕੰਧ ਤੇ ਸੀ"।.. (ਹਾਸਾ) ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵਿਚ 14 ਬੋਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ......(ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਧਾਰਾ ਸਿੰਘ: ਮੈਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਬੂ ਤੋਂ ਕੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਗੈਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ। (ਹਾਸਾ)

ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ: ਘਬਰਾਉ ਨਾ, ਠਹਿਰ ਜਾਓ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ। ਜਦੋਂ 14 ਬੋਲੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ 13 ਬੋਲੀਆਂ ਦਾ ਤਾਂ ਸੂਬਾ ਬਣ ਗਿਆ, ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਸੂਬਾ ਜਿਹੜਾ ਕਿ 14ਵਾਂ ਬਣਦਾ ਸੀ ਉਹ ਬਣਾਇਆ ਨਾ ਗਿਆ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮੈਜਾਰਿਟੀ ਸੀ। ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਸੂਬਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤਨੋਂ ਮਨੋਂ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਵੀ ਲਿਖਾ ਪੜ੍ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਪਰ ਮਾਈਨਾਰਿਟੀ ਕਮਿਊਨਟੀ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਤਾਂਈਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਕੀਤਾ, ਹਰ ਮੰਗ ਨੂੰ ਰੌਲੇ ਰੱਪੇ ਦੇ ਵਿਚ ਪਾਈ ਰੱਖਿਆ। ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਸਿਰ ਧੜ੍ਹ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ 1955 ਵਿਚ 14,000 ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਜੱਥਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਜੇਲਾਂ ਭਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ, ਸ਼ਿਕੰਜੇ ਵਿਚ ਲਾਇਆ ਗਿਆ, ਕੋਹਲੂ ਗਿੜਵਾਏ ਅਤੇ ਬੁਰੇ ਤੋਂ ਬੁਰਾ ਸਲੂਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਬਰੋ ਤਸ਼ਦੱਦ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਓਦੋਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸੱਚਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਏਥੇ ਵਜ਼ਾਰਤ ਸੀ। ਕੈਰੋਂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਕਿ 1960 ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਪੰਡਤ ਮੋਹਣ ਲਾਲ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਨ, ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਪਿਛੇ 57,000 ਸਿੰਘ ਜੇਲਾਂ ਵਿਚ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਨਾ ਆਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਦਿਆਂ। ਬਠਿੰਡੇ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਗੋਲੀ ਚਲੀ। ਫੇਰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸੀਸ ਗੰਜ ਦੇ ਵਿਚ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਵਿਖੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੋਲੀਆਂ ਅਤੇ ਡਾਂਗਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭੁੰਨਿਆ ਗਿਆ, ਪਟਿਆਲੇ ਜਲੂਸ ਤੇ ਲਾਠੀ ਚਾਰਜ ਕੀਤਾ, ਆਪਣੀ ਹਕੂਮਤ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੀ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ ਅਤੇ ਅਜ ਇਹ ਬੜ੍ਹਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਓਦੋਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਸਾਡੀ ਲਾਸ਼ ਤੇ ਬਣੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 18 ਸਾਲ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹਕੂਮਤ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹਵਾ ਤਕ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦਿੱਤੀ।

ਸ੍ਰੀ ਸਾਧੂ ਰਾਮ: ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਸਰ। ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਹੈ ਕਿ ਜੱਥੇਦਾਰ ਜੀ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ ਸ੍ਰੀ ਮਨਮੋਹਨ ਕਾਲੀਆ ਚੇਅਰ ਅਤੇ ਜੱਥੇਦਾਰ ਜੀ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਵਿਚ ਦੀ ਕਰਾਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੀ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ?

Mr. Speaker: No he should not.

ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ: ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਾਤ ਚਲੀ ਤਾਂ ਸੰਤ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਇਤਬਾਰ ਕੀਤਾ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵਾਇਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਜੋ ਵੀ ਇਲਾਕੇ ਹਨ ਇਹ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ । (* * * * * * * * * * * * * * * * *) ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦਾ ਇਲਾਕਾ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ । ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਭਾਖੜਾ ਅਤੇ ਨੰਗਲ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਖਾਲਸ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਇਲਾਕੇ ਕਢ ਦਿੱਤੇ (ਵਿਘਨ) (* * * * * * * * *) . . .

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ: (* * * * * * *)

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ: ਠੀਕ ਹੈ, ਅਨਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸ਼ਬਦ ਐਕਸਪੰਜ ਕੱਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ । (Yes please, unparliamentary words should be expunged from the record).

ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਇਕ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਪੂਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਫ਼ਤਿਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ । ਇਸ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਯਕੀਨ ਦਵਾਇਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬੱਚਾ ਬਚਾ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ । ਪਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੇਰੇ ਹਿੰਦੂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਪੋਰਟ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਅੰਤ ਵਿਚ ਤੰਗ ਆਕੇ ਸੰਤ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਗਨ ਕੁੰਡ ਦੇ ਵਿਚ ਭੇਟ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ 8 ਜ਼ਿੰਦਾ ਸ਼ਹੀਦ ਅਗਨ ਕੁੰਡ ਵਿਚ ਸੜ ਮਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ । ਸਾਰੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਵਿਚ ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਅਗੇ ਝੁਕਣਾ ਪਿਆ । ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ, ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮੋਹਣ ਲਾਲ ਜੀ ਓਦੋਂ ਵਜ਼ੀਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਬਿਆਨ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਸਾਡੀ ਲਾਸ਼ ਤੇ ਬਣੇਗਾ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਅਜ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਲਾਸ਼ਾਂ ਉਹ ਬੈਠੀਆਂ ਹਨ———(ਵਿਘਨ) ਸਬਰ ਕਰੋ, ਸਬਰ ਕਰੋ । (ਇਕ ਮਾਨ ਯੋਗ ਮੈਂਬਰ: ਤੁਸੀਂ ਕਦੋਂ ਅਗਨੀ ਭੇਟ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਜੱਥੇਦਾਰ ਜੀ) । ਮੈਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਲਾਸ਼ਾਂ ਤੇ ਬਣ ਗਿਆ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ, ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਤੇ ਬਣ ਗਿਆ, ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਤੇ ਬਣ ਗਿਆ, ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਤੇ ਬਣ ਗਿਆ (ਵਿਘਨ) ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਲਮਾਂ ਟੁਟ ਗਈਆਂ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ । ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਹੱਕ ਦੇ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਦੇਣ, ਅਖਬਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿਣ । ਉਹ ਤਾਂ ਗੱਲਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ । ਭਾਵੇਂ ਬਾਊਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਣ ਗਿਆ ਪਰ ਇਹ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਜਾਣਾ ਪਸੰਦ ਨਾ ਕੀਤਾ । ਇਹ ਆਪਣੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਤੇ ਡਟੇ ਰਹੇ, ਆਪਣੀਆਂ ਚੌਧਰਾਂ ਚਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣ ਜਾਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਇਸ ਲਈ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਮੈਂ

***Expunged as ordered by the Chair.**

[ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ]

ਇਹ ਇਲਜ਼ਾਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ 1961 ਵਿਚ ਮਰਦਮ ਸ਼ੁਮਾਰੀ ਕਰਾਈ, ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਨਫਰਤ ਦਾ ਬੀਜ ਬੀਜਿਆ ਅਤੇ ਬਾਹਾਂ ਉਲਾਰ ਉਲਾਰ ਇਹ ਝੂਠੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਸਿਰਫ ਆਪਣੀਆਂ ਗੱਦੀਆ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਖਾਤਰ, ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਸਿਖ ਲੜਦੇ ਰਹਿਣਗੇ ਤਾਂ ਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਰਾਜ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਕਤ ਦੀ ਕਰਾਈ ਹੋਈ 1961 ਦੀ ਮਰਦਮ ਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤ੍ਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਝੂਠੀ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਲਮਾਂ ਟੁਟ ਗਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ। ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੰਨਾਟਾ ਛਾ ਗਿਆ। ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਲੀਡਰ ਚੁਣਨ ਵਾਸਤੇ ਕੁਰਸੀਆ ਨੂੰ ਜਫੇ ਪਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ। (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਮਤਾ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਵਿਚ ਭੌਰਾ ਜੀ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਤਰਮੀਮ ਕੀਤੀ ਹੈ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੈ, ਭਾਖੜਾ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੈ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਲੈ ਕੇ ਰਹਾਂਗੇ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਤਾਕਤ ਸਾਨੂੰ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।

11-00 A.M.

ਸਰਦਾਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦੁਸਾਂਝ (ਫਲੌਰ) : ਜਨਾਬਆਲੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਮਸਲਾ ਇਕ ਐਸਾ ਮਸਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਦੋ ਰਾਇਆਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਲੇਕਿਨ ਦੋ ਰਾਏ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਇਕ ਐਸਾ ਮਸਲਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਉਤੇ ਹਾਉਸ ਇਤਫਾਕ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਯੂਨਾਇਟਿਡ ਪੰਜਾਬ ਦਾ, ਮੁਤਹਿਦਾ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਦਾਰੁਲਖ਼ਿਲਾਫ਼ਾ ਲਾਹੌਰ ਸੀ। ਲਾਹੌਰ ਇਕ ਦਾਰੁਲਖ਼ਿਲਾਫ਼ਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਲਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਕੇਂਦਰ, ਵਿਦਿਅਕ ਕੇਂਦਰ, ਰਾਜਸੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਲਾਹੌਰ ਇਕ ਐਸਾ ਮਰਕਜ਼ ਸੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਕਾਰ ਦੀ ਸੂਈ ਪਰਕਾਰ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਦੇ ਦਵਾਲੇ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਔਰ ਸਾਰੀ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀ ਸੀ। ਲਾਹੌਰ ਛਿਨ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਜਾਲੰਧਰ ਦਾਰੁਲਖ਼ਿਲਾਫ਼ਾ ਬਣਿਆ। ਜਾਲੰਧਰ ਦੇ ਬਾਅਦ ਸ਼ਿਮਲਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਮਲੇ ਦੇ ਬਾਅਦ ਇਸ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਵਿਚ ਡੇਰੇ ਲਗਾਏ ਗਏ। ਪੰਜਾਹ ਲਖ ਲੋਗ ਹਿੰਦੂ ਔਰ ਸਿਖ ਬੇਜ਼ਰ, ਬੇਦਰ, ਬੇਘਰ, ਹੋਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਲੁਟੇ ਪੁਟੇ ਔਰ ਕਟੇ ਹੋਏ, ਕੁਚਲੇ ਔਰ ਮਿਧੇ ਹੋਏ, ਤਕਸੀਮ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਥੇ ਆਏ। ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਰਜ਼ੂਆਂ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਗਰ ਅਸੀਂ ਲਾਹੌਰ ਛਡ ਆਏ ਹਾਂ ਤਾਂ ਨਵਾਂ ਦਾਰੁਲਖ਼ਿਲਾਫ਼ਾ ਤਾਮੀਰ ਕਰਾਂਗੇ। ਔਰ ਉਹ ਸਾਡਾ ਮਰਕਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਰਜ਼ੂਆਂ ਨਾਲ ਅਜੇ ਤਕ ਇਨਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਰਬਾਦੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਆਜ਼ਾਦੀਏ-ਵਤਨ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਕੀਮਤ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਲੱਕ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਸ਼ਾਇਰ ਦੇ ਚੰਦ ਅਲਫਾਜ਼ ਯਾਦ ਹਨ :—

"ਹਮ ਨੇ ਉਨ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਹਿਲੇ ਤੋ ਖੰਜਰ ਰਖ ਦੀਆ,

ਫਿਰ ਕਲੇਜਾ ਰਖ ਦੀਆ, ਦਿਲ ਰਖ ਦੀਆ, ਸਰ ਰਖ ਦੀਆ।

ਕਤਰਾ-ਏ-ਖ਼ੂਨੇ ਜਿਗਰ ਸੇ ਕੀ ਤਵੱਜੁਹ ਯਾਰ ਕੀ,

ਸਾਹਮਣੇ ਮਹਿਮਾਂ ਕੇ ਜੋ ਕੁਛ ਥਾ ਮੁਯੱਸਰ ਰਖ ਦੀਆ।"

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਔਰ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਨੇ ਅਤੇ ਗੈਰ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਨੇ, ਹਰ ਇਕ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀਏ ਵਤਨ ਲਈ ਜੋ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪੰਨਿਆਂ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਰੌਸ਼ਨੀ ਰਹੇਗੀ। ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਅਮਰ ਰਹੇਗੀ। ਲੇਕਿਨ ਅਜ ਹਾਲਤ ਕੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸਾਲਸ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਸਾਲਸੀ ਪਾਰਟੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਕੇ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਗਿਲਾ ਸਿਰਫ ਹਰਿਆਣੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਜੋ ਸਾਲਸ ਹੈ ਉਹ ਭੀ ਕਾਬਜ਼ ਹੋਇਆ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੈ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਜੋ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਕੋਲੋਂ ਖੋਹ ਸਕੇ। (ਤਾਲੀਆਂ) ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੰਡਨ ਨੂੰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ, ਪੈਰਸ ਨੂੰ ਫਰਾਂਸ ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਕਰ ਦਈਏ, ਬੰਬਈ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਤੋਂ ਖੋਹ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਜਾਂ ਕਲਕਤੇ ਨੂੰ ਬੰਗਾਲ ਤੋਂ ਖੋਹ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਮਾਹੀਏ-ਬੇ-ਆਬ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੜਫਣਗੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਡੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਨ। ਅਗਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸਾਨੂੰ ਨਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਧਰੋਹ ਹੈ, ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਹੈ, ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਵਡੀ, ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੜੀਆਂ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਹਨ ਇੰਸਟੀਚੂਸ਼ਨਜ਼ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਮੈਡੀਕਲ ਇੰਸਟੀਚੂਟ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਦਾ ਇੰਸਟੀਚੂਟ ਸਾਰੇ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਸਾਡੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਮੌਡਰਨ ਕਿਸਮ ਦੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਔਰ ਇਸ ਦਾ ਜੋ ਕੈਂਪਸ ਹੈ, ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਲੰਡਨ ਜਾਣ ਦਾ ਇਤਫ਼ਾਕ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਅਤਿਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਿਕ ਮੈਂ ਦਾਵੇ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਲੰਡਨ ਨਾਲੋਂ ਬਦਰਜਹਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਜੋ ਲੇਕ ਹੈ, ਝੀਲ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਲ ਖਾਦੀ ਹੋਈ ਝੀਲ ਹੈ। ਉਥੇ ਸਮੁੰਦਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਸ਼ਿਵਾਲਿਕ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਔਰ ਖੁਲੀਆਂ ਖੁਲੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਸੁਹਾਉਣੀਆਂ ਹਨ। ਲੰਡਨ ਸ਼ਹਿਰ ਧੂਏਂ ਨਾਲ ਕਾਲਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬੜ੍ਹਾ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਦੋਸਤ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਮਾਰਜ਼ੇ ਇਲਤਵਾ ਵਿਚ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਜੰਨਸੰਘੀ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਟੈਂਡ ਬਦਲ ਲਿਆ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸਟੈਂਡ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਸੀ ਸਟੈਂਡ ਬਦਲਣ ਤੇ ਮੈਂ ਇਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਹਰਆਣੇ ਦੇ ਨੇਤਾ ਇਹ ਕਹਿਣ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਲਸੀ ਨਹੀਂ ਤਸਲੀਮ ਕਰਦੇ, ਮੈਂ ਕਾਨੂੰਨਦਾਨ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਲੇਕਿਨ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਵਾਕਫ਼ ਜ਼ਰੂਰ ਹਾਂ, ਅਗਰ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਾਲਸ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਕੋਈ ਪਾਰਟੀ ਇਕ ਦਫ਼ਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਲਸ ਤਸਲੀਮ ਕਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਅਗਰ ਸਾਲਸੀ ਤੋਂ ਦਸਤਬਰਦਾਰ ਹੋਣਾ ਵੀ ਚਾਹੇ ਤਾ ਅਦਾਲਤ ਉਸ ਨੂੰ ਦਸਤਬਰਦਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਇਜ਼ਾਜਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਤਕਾਜ਼ਾ ਹੈ।

ਔਰ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਕਿ ਗੌਰਮੈਂਟ ਜੋ ਹੈ ਇਟਇਜ਼ ਏ ਕਾਂਟੀਨਿਉਇੰਗ ਪ੍ਰਾਸੈਸ। ਗੌਰਮਿੰਟਸ ਨੇ ਜੋ ਕਮਿਟਮੈਂਟਸ ਦਿਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਗੌਰਮੈਂਟਸ ਦੇ ਹੈਡ ਬਦਲ ਜਾਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਆ ਜਾਂਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਵਾਵੇਲਾ ਔਰ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਵਾਵੇਲਾ ਹੈ ਜੋ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਲੋਕ ਐਸੀ ਬਾਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

[ਸਰਦਾਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦੁਸਾਂਝ]

ਉਹ ਸਾਡੇ ਭਾਈ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਉਥੋਂ ਦੀ ਜੋ ਇਸ ਵਕਤ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਹੈ, ਗੌਰਮੈਂਟ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਇਰਾਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਲੱਜਿਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅਰਸੇ ਤਕ ਖਟਾਈ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਇਥੋਂ ਦੀ ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਫ਼ਾਜ਼ਿਲ ਦੋਸਤ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ 80 ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜੋ ਇਥੇ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵੱਸਣ ਦੇ ਵਿਚ ਕੀ ਹਿਸਟਰੀ ਹੈ ? ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ, ਝੌਂਪੜੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਕੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਹੈ ? ਵੈਸੇ ਵੀ ਇਖਲਾਕ ਔਰ ਇਨਸਾਫ ਦਾ ਤਕਾਜ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਕੇ ਇਥੇ ਆਲੀਸ਼ਾਨਾ ਮਹਿਲ ਤਾਮੀਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਰੋਹਤਕ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜਗਾਹ ਬੈਠ ਕੇ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੇਵਲ ਇਕ ਐਲਾਨ ਜਾਂ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਹੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ ਉਹ ਕਿਸੇ ਸਖਤ ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਵਿਚ ਮੁਬਤਲਾ ਹਨ।

(ਇਸ ਸਮੇਂ ਪੰਡਿਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਨੇ ਜੋ ਕਿ ਪੈਨਲ ਆਫ ਚੇਅਰਮੈਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ ਕੁਰਸੀ ਸੰਭਾਲੀ)

ਜਨਾਬ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਸਰਕਾਰਾਂ ਬੈਠੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਬੈਠੀ ਹੈ, ਇਕ ਹਰਿਆਣੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬੈਠੀ ਹੈ ਔਰ ਇਕ ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਰੂਏ ਜ਼ਮੀਨ ਉਤੇ ਕੋਈ ਐਸੀ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਜਿਥੇ ਇਕ ਹੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਸਰਕਾਰਾਂ ਪਹਿਲੂ ਏ ਪਹਿਲੂ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠੀਆਂ ਹੋਣ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਮਾਮਲਾ ਗੜਬੜ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਸਿਤਮ ਜ਼ਰੀਫ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਇਥੇ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਹੈ ? ਜੱਥੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤਾਅਨੇ ਮਿਹਣੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਆਖ਼ਿਰ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿਸ ਨੇ ਹੈ ? ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ (ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਤਾੜੀਆਂ)

ਕੁਝ ਆਵਾਜ਼ਾਂ: ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨਾਲ ਲਿਆ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦੁਸਾਂਝ: ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸੰਤ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਈ ਬੜਾ ਇਹਤਰਾਮ ਹੈ ਔਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਵੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਾਈਮ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਲਸ ਤਸਲੀਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਅਕਾਲੀ ਦੋਸਤ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਮੁਦੱਈ ਹਨ ਤਸਲੀਮ ਕਰਨ ਵਿਚ। ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਤਾਅਨੇ ਮਿਹਨਿਆਂ ਵਾਲੀ ਫ਼ਿਜ਼ਾ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਚਾਹੀਦੀ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਂਡੂ ਪੰਜ ਸਨ ਔਰ ਕੌਰਵ ਸੌ ਸਨ ਲੇਕਿਨ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਇਕ ਸੌ ਪੰਜ ਸਨ

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਦੋਸਤ-ਚਾਹੇ ਉਹ ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਤੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਾਂ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਬੈਂਚਾਂ ਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਐਸਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਔਰ ਉਹ ਦੋਨੋਂ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਹਾਂ, ਦੋਨੋਂ ਮੁਤਹਿਦ ਹਾਂ ਔਰ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਰਲ ਕੇ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ (ਤਾੜੀਆਂ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਵੀ ਸਟੈਂਡ ਡਿਵਾਈਡਿਡ ਵੀ ਫਾਲ । ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਮਸਲੇ ਉਤੇ ਸਾਡੇ ਕੁਝ ਜਜ਼ਬਾਤ ਹਨ, ਸਾਡਾ ਕੁਝ ਕੇਸ ਹੈ ਸਾਡਾ ਇਖਲਾਕ ਹੈ ਔਰ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦਲੀਲ ਔਰ ਲਾਜਿਕ ਸਾਡੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹਨ । ਹਰਿਆਣੇ ਵਾਲੇ ਜੋ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸ਼ੋਸ਼ੇ ਛੱਡਣ ਤ ਇਹ ਗਲਤ ਬਾਤ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ । ਪੰਜਾਬ ਮੁਤਹਿਦ ਹੈ ਔਰ ਇਕ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋਕ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਲਈ ਵਡੀ ਤੋਂ ਵਡੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨਾ ਅਪਣਾ ਫ਼ਖਰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਸ ਮਤੇ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ (ਮਾਨਸਾ): ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਅਜ ਜਿਹੜਾ ਮਤਾ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ ਜੀ ਨੇ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਿਆ ਹੈ ਇਹ ਬੜਾ ਅਹਿਮ ਮਤਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੋ ਰਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਔਰ ਇਸ ਦੇ ਇਰਦਗਿਰਦ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਭੁਲਾ ਉਹ ਨਾ ਜਾਣੀਏਂ ਜੋ ਮੁੜ ਘਰ ਆ ਜਾਏ । ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਮਤਾ ਹੁਣ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਾਂਗਰਸ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਰਹੀ ਹੈ । ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਜਿਥੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਤਹਿਰੀਕ ਵਿਚ ਇਥੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਢਿਆ ਹੈ ਉਥੇ ਇਹ ਵੀ ਐਲਾਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦ ਹਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਲਚਰ ਔਰ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਸੂਬੇ ਬਣਾਏ ਜਾਣਗੇ । ਇਕ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਸੈਂਕੜੇ ਮਤਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ । ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਸੰਨ 1946 ਦੀ ਚੋਣ ਵੀ ਇਸੇ ਮਤੇ ਉਤੇ ਜਿੱਤੀ ਸੀ । ਮਗਰ ਅਫ਼ਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਬਾਗਡੋਰ ਆਈ ਤਾਂ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਅਪਣੀ ਇਸ ਪਾਲਿਸੀ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਕੋਤਾਹੀ ਕੀਤੀ । ਉਹ ਤਿੰਨ ਹਿਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡੇ ਗਏ। ਕੋਈ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ, ਕੋਈ ਖਿਲਾਫ਼ ਤੇ ਕੋਈ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦਾ ਰਿਹਾ ਔਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਕੁਚਲਨ ਔਰ ਪੰਜਾਬੀ ਇਖਲਾਕ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਚਰ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਦੇ ਪੂਰੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ । ਆਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੀ ਲਿਪੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮੁਗਲ ਆਏ, ਕਈ ਹਕੂਮਤਾਂ ਬਣੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦਾ ਦਰਜਾ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਮਗਰ ਫੇਰ ਵੀ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਤੋਂ ਇਸ ਜ਼ਬਾਨ ਨੇ ਅਪਣਾ ਰੂਪ ਰੰਗ ਕਾਇਮ ਰਖਿਆ । ਅਜ ਇਹ ਭਰਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਮਲੀਆਮੇਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਔਰ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ । ਇਹ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਅਨਾੜੀ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਹਿੰਦੀ ਅਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ । ਫੇਰ ਵੀ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਬਾਰੇ ਜੋ ਸਟੈਂਡ ਲਿਆ ਹੈ ਉਸ ਉਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ ਹਨ ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ

[ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ]

ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣਾ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਉਸ ਵਕਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਖਰੜ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਔਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲਦਾ ਇਲਾਕਾ ਕਿਹਾ। ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਔਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸਟੈਂਡ ਤੇ ਆਏ ਹਨ।

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਤਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਵੀ ਕੌਮ ਉਨਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਜਦ ਤਕ ਉਸ ਦੀ ਕਲਚਰ ਨਾ ਹੋਵੇ ਔਰ ਜਦ ਤਕ ਉਸ ਦੀ ਤਹਿਜ਼ੀਬੋਤਮਦੱਨ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਨਾ ਮਿਲੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ 20 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੱਚਰ ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ ਬਣਿਆ। ਇਥੇ ਕਈ ਹੋਰ ਫ਼ਾਰਮੂਲੇ ਬਣੇ ਔਰ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ। ਇਹ ਯਤਨ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ? ਕੀ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਹੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਾਇਆ ਹੈ ? ਨਹੀਂ- ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਨੇ, ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨੇ, ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਥੋਂ ਕੱਢਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨੇ, ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਕਾਇਮ ਕਰਵਾਇਆ ਨਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਰਹਿਮ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਇਸ ਵਿਚ ਪਿੱਛੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਲਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਭੁਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਸਿਰਸਾ ਵਿਚ ਵੀ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਪੰਜਾਬੀ ਔਰ ਖਾਸ ਕਰ ਸਿੱਖ ਵੱਸੋਂ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਇਲਾਕੇ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ ਉਹ ਫ਼ਤੇਹਾਬਾਦ, ਗੋਹਾਨਾ ਗੂਹਲਾ ਆਦਿ ਹਨ। ਉਹ ਅਜੇ ਤਕ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਅੱਛਾ ਹੁੰਦਾ ਅਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਵੀ ਇਸ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਫੇਰ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਇਕਠੇ ਹੋ ਕੇ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਤਨਾ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਔਰ ਇਹ ਇਕ ਨਰੋਈ ਕੌਮ ਹੈ, ਸਰਹੱਦ ਤੇ ਵਸਦੀ ਹੈ ਔਰ ਆਪ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਜਿਹੜੀ ਜੰਗ ਹੋਈ ਇਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਇਕ ਨਮੂਨਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਤੁਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਪਛਾੜਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਫੌਜ ਵਿਚ ਇਹ ਰਵਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਮੋਰਚਾ ਅੜਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਜਾਂ ਮਰਹਟਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਯਾਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਡਾਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਲਚਰਲ ਤੌਰ ਤੇ ਉਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਨੂੰ ਅਜ ਇਕਠੇ ਹੋਕੇ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਯੂਨਾਈਟ ਹੋਕੇ ਪਿਛਲੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਨੂੰ ਛਡਕੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀਏ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ਬੀਬੀ ਇੰਦਰਾ ਜੀ ਨੂੰ ਜੋ ਸਾਡੇ ਪਰਾਈਮ ਮਿਨਿਸਟਰ ਹਨ, ਨੂੰ ਸਾਲਸ ਮਨ ਕੇ ਬੁਰਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਇਹ ਕੋਈ ਬੁਰੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਬੇਇਤਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਾਈਮ ਮਿਨਿਸਟਰ ਤੇ ਬੇਇਤਬਾਰੀ ਕਰੀਏ।

ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਮਝ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਉਹ ਜੋ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਗੇ ਠੀਕ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਕਰਨਗੇ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਸ ਮਤੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜੋ ਤਰਮੀਮ ਆਈ ਹੈ ਇਹ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਕੰਮਲ ਪੰਜਾਬ ਬਣੇ, ਉਸ ਦਾ ਆਤਣਾ ਘਰ ਬਾਰ ਬਣੇ । ਜੋ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਸੀ, ਉਥੇ ਇਥੇ ਘੇਰਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਵਾਏ ਪਹਾੜ ਦੇ, ਕਾਲਕਾ ਦੇ ਹਰਿਆਨੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਥੇ ਲਈ ਰਸਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਹ ਹਰਿਆਨੇ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇਕ ਗੁਨਾਹ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ । ਉਹ ਨਾ ਹਿੰਦੀ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਨਾ ਪੰਜਾਬੀ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਸਿਵਾਏ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਕੋਈ ਜ਼ਬਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦੀ । ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਅਗਰ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤੌਰ ਤੇ ਜੋ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਨਾ ਹੁੰਦਾ, ਫ਼ਲਾਸਫੀ ਅਤੇ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਦਾ ਮਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸਮਾਂ ਤਾਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ । ਪਰ ਹੁਣ ਇਸ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਕੇ ਸੈਂਟਰਲ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਪਾਸ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਨਿਆਂ ਦੂਰ ਹੋਵੇ ।

ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਡਿਵਾਈਡ ਐਂਡ ਰੂਲ ਦੀ ਪਾਲਸੀ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਸਭ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਿਖੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਇਸ ਰੂਲ ਨੂੰ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਨੰਦਾ ਸਾਹਿਬ, ਹੋਮ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਥੇ ਰਾਜ ਤਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਹੀ ਰਹੇਗਾ । 20 ਸਾਲ ਉਸ ਨੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਹੋਰ ਵੀ ਰਹੇਗਾ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਿਵਾਈਡ ਐਂਡ ਰੂਲ ਦੀ ਪਾਲਸੀ ਦਾ ਜਨਾਜ਼ਾ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ । ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਹੋਇਆ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨਾਲ ਧਰੋ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਇਹ ਮਤਾ ਇਸ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਦੇ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਡੀ ਆਵਾਜ਼ ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚੇ ।

(ਸ੍ਰੀ ਸਭਾਪਤੀ ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਾਲ ਕੀਤਾ । ਸਰਦਾਰ ਸਰਦਾਰ ਸਿੰਘ ਕੋਹਲੀ ਨੇ ਵਕਤ ਮੰਗਿਆ । ਸਭਾਪਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪ ਨੂੰ ਵੀ ਵਕਤ ਮਿਲੇਗਾ ਪਰ ਹੁਣ ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ (ਆਦਮਪੁਰ) : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਸਰ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਖਿਆਲਾਤ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹੋ । ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਵਲੋਂ ਦੋ ਮੈਂਬਰ ਬੋਲ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਸੰਤ ਗਰੁਪ ਵਲੋਂ ਵੀ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਬੋਲ ਚੁਕਾ ਹੈ । ਜਨਸੰਘ ਵਲੋਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬੋਲਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਇਸ ਇਸ਼ੂ ਤੇ । ਹੁਣ ਸਰਦਾਰ ਸਰਦਾਰ ਸਿੰਘ ਕੋਹਲੀ ਨੂੰ ਵਕਤ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਸਕਣ । (ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਸਰਦਾਰ ਸਿੰਘ ਕੋਹਲੀ : ਇਸ ਦਾ ਫਿਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਅਸੀਂ ਇਕ ਹੀ ਹਾਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ (ਵੇਰਕਾ, ਐਸ. ਸੀ.) : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਇਲਾਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਾਏ ਗਏ ਅਜ ਇਸ ਗੱਲ

[ਸਰਦਾਰ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ]

ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਜਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਉਨਤੀ ਲਈ ਖੁਲ੍ਹ ਦਿਲੀ ਵਿਖਾਈ ਹੈ । ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਫ਼ਤਿਹ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਜੋ ਇੰਦਰਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਲਸ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਉਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾਂ ਹਾਂ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੀਡਰ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਜ਼ਿਮੇਦਾਰੀ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਉਹ ਵੱਡੇ ਲੀਡਰ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਦਾਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਆਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੇ ਉਸ ਭਰੋਸੇ ਤੇ ਫੁਲ ਚੜ੍ਹਾਉਣਗੇ । ਮੈਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਸਨ 1960 ਦੇ ਉਹ 8 ਮਹੀਨੇ ਜਦੋਂ ਮੋਰਚਾ ਚਲਿਆ ਸੀ ਉਹ ਤਰੀਕਾਂ ਇਤਹਾਸ ਦਸਦੀਆਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਉਦੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਭਾਈਆਂ ਦਾ ਕੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਹੀ ਚੰਗੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਰਜ਼ਾਈਆਂ, ਤੇਲ, ਸਾਬਨ ਆਦਿ ਨਾਲ ਜਥਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਈਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਦਿਤੀ ਕਿ ਕੋਈ ਬੀਬੀ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਨਾ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਕਾਲੀ ਸੂਬਾ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ । ਫਿਰ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਕਛਿਆਂ ਦੀ ਪਰਖ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ । ਜਿਸ ਸਿਖ ਦਾ ਚੂੜੀਆਂ ਵਾਲਾ ਕੱਛਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਕਛੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਛਡ ਦਿੰਦੇ ਸਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀ ਕਾਰਨਾਮੇ ਹਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ । ਅਜ ਇਹ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ । ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕੀਤੀ ਜਨਤਾ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਬੈਂਚਾਂ ਤੇ ਬੈਠਾ ਦਿਤਾ । ਮੈਂ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜ ਇਹ ਭੁਲੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਘਰ ਆ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਉਨਤੀ ਲਈ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਬਾਬਾ ਸੰਤ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਈ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਖਵਾਹਿਆ, ਰਹਿੰਦੇ ਇਲਾਕੇ ਖਵਾਹੇ । ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਉਹ ਲੈਣਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਹੋਵੇ । ਛੋਟੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਆਵਾਂਗੇ । ਉਹੀ ਭਾਈ ਜੋ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਸਾਡੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਤੇ ਬਣੇਗਾ ਉਹੀ ਭਾਈ ਅਜ ਪੰਜਾਬ ਕੌਂਸਲ ਦੀਆਂ ਬੈਂਚਾਂ ਤੇ ਬੈਠੇ ਹਨ । ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਸੀਂ ਛੋਟੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਚਲੇ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕਹਾਂਗੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਬੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ਜੋ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਪੁਟੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੰਜਿਆਂ ਦੇ ਪਾਵੇ ਹਾਲੇ ਵੀ ਥਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਪਏ ਹੋਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੀਆਂ ਕੁਰਕੀਆਂ ਕਰਾਈਆਂ, ਥਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਮਾਲ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਹ ਹਾਲੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮੁੜਿਆ । ਅਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਛੋਟਾ ਪੰਜਾਬ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ । ਛੋਟੇ ਸੂਬੇ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ । ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਬਣਨਾ ਸੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਿਆ ਹੈ । ਅਗਰ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਵਲੋਂ ਹੋਈ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਸੂਬਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸੀ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਨਹੀਂ ਬਣਨ ਦਿਆਂਗੇ । ਤੁਸੀਂ ਮਾਰਾਂ ਮਾਰਦੇ ਸੀ ਅਸੀਂ ਮਾਰਾਂ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਸੀ । ਸੋ ਅਗਰ ਕੋਈ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਂਦਾਰੀ ਤੁਹਾਡੇ ਉਪਰ ਹੈ । ਜੋ ਮਤਾ ਰਖਿਆ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜੋ ਤਰਮੀਮ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਐਂਡ ਕਰ ਲਈ ਜਾਵੇ । ਇੰਨੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਸਰਦਾਰ ਸਿੰਘ ਕੋਹਲੀ (ਪਟਿਆਲਾ) : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਸ ਮਤੇ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਸੁਣਿਆ ਅਤੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪਰਧਾਨਗੀ ਵਿਚ ਸਨ 1955 ਵਿਚ ਇਹ ਨਾਅਰਾ ਲਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵਕਤ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਨਾਅਰੇ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ । ਤਦ ਫਖਰੇ ਕੌਮ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮੋਰਚਾ ਲਾਇਆ ਅਤੇ 12,600 ਆਦਮੀ ਕੈਦ ਕਰਾਏ । ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਾਰਾ ਆਜ਼ਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਨਾਰਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ, ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਮੰਗਣ ਦਾ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਿਧਾਨਕ ਹੱਕ ਹੈ । ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਚਲਦੀਆ ਰਹੀਆਂ, ਮੋਰਚੇ ਲਗਦੇ ਰਹੇ, ਮਜ਼ਾਹਰੇ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਫਖਰੇ ਕੌਮ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਸੀਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕੀਤੀ ।

ਉਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਜਾਕੇ ਜਦ 1960 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦਾ ਮੋਰਚਾ ਲਗਾ ਤਾਂ 57 ਹਜ਼ਾਰ ਆਦਮੀ ਕੈਦ ਹੋਏ । ਦਾਸ ਵੀ ਕੈਦ ਹੋਇਆ ਤੇ ਕਈ ਵੇਰ ਮੇਰਾ ਸਾਮਾਨ ਕੁਰਕ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ । ਬਚੇ ਤੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਵੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਗਏ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਚਲਿਆ ਤੇ ਆਖਰ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੁਛ ਮੰਨਣਾ ਪਿਆ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਇਕ ਹੋਰ ਵੀ ਅੰਦੋਲਨ ਚਲਿਆ । ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਅਜ ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਫਖਰੇ ਕੌਮ ਦਾ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਬਣ ਕੇ ਮੈਂ ਇਥੇ ਆਇਆ ਹਾਂ । ਮੈਨੂੰ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਦਿਨ ਤੋਂ ਟਾਈਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਸੀ ਮੈਂ ਉਠ ਕੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਅਜ ਵੀ ਚਲਾ ਜਾਣਾ ਸੀ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਟਾਈਮ ਨਾ ਦਿੰਦੇ । (ਵਿਘਨ) ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਟਾਈਮ ਦੇ ਕੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਰਖ ਸਕਾਂ ।

ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਹੋਰ ਵੀ ਅੰਦੋਲਨ ਹੋਏ । ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਅੰਦੋਲਨ ਚਲਿਆ । ਪਰ ਅਜ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਫਖਰੇ ਕੌਮ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਿਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਤੇ ਕਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਚੀਆਂ ਜਾਪਦੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਅਜ ਤੋਂ 7 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਤੁਸੀਂ ਨਾਂ ਲੈਂਦੇ ਸੋ ਕਿ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸੋ । ਉਦੋਂ ਕਿਥੇ ਸੀ ਤੁਹਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ । (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ)

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਚਲੋ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਕਦੇ ਤਾਕਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ । ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਸਾਲ ਤਾਕਤ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥ ਰਹੀ ਤੇ ਅੱਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਥਾਂ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ । ਕਾਂਗ੍ਰਸ ਦੀ ਥਾਂ ਅੱਜ ਕਿਸ ਲੈ ਲਈ ? ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਲੀਡਰ ਹਨ ਪਰ ਜੋ ਲੀਡਰ ਹਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਉਹ ਜਿਤਣਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ । ਸਾਡਾ ਲੀਡਰ ਹਾਰ ਕੇ ਜਿਤਣਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਨਾ ਹਾਰਨਾ ਜਾਣੇ ਨਾ ਜਿਤਣਾ ਜਾਣੇ ਉਹ ਲੀਡਰ ਕੀ ਹੈ । ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਮੇਰਾ ਲੀਡਰ ਹਾਰ ਗਿਆ । ਪਰ ਮੇਰੇ ਲੀਡਰ ਨੇ ਉਹ ਜਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜੋ ਕਦੇ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦੀ । ਉਹ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਨਿਤਰਿਆ ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਿੰਨੇ ਇਲਾਕੇ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ ਉਹ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸਮੇਤ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਤਸੀਲ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਗੂਲ੍ਹਾ, ਸਰਸਾ ਆਦਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਏ ਜਾਣ । ਇਸ ਮਤੇ ਵਿਚ ਇਹ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਤੇ ਨਾਲ ਲਗਦੇ

[ਸਰਦਾਰ ਸਰਦਾਰ ਸਿੰਘ ਕੋਹਲੀ]

ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਮੁਬਾਰਕ ਹੋ । ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਪੋਰਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਇਹ ਥੋੜ੍ਹਾ ਕਰਨਗੇ । ਸਾਰੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ । ਜੇਕਰ ਇਹ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸੀਂ ਆਪ ਮੋਸ਼ਨ ਲਿਆਵਾਂਗੇ (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ।

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਥੇ ਹਰ ਆਦਮੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵਾਂ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸਲ ਮੁਦਬੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਨਾਣ ਦਾ ਕੌਣ ਹੈ । ਜਿਸ ਵਕਤ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜਲੰਧਰ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਸਾਰੇ ਘਰਾਂ ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਮਹਿਲ ਮਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਆਰਾਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਫ਼ਖਰੇ ਕੌਮ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਸੀ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ । 1947 ਵਿਚ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਝੰਡੇ ਨੂੰ ਪਾੜਿਆ ਤੇ ਫਖਰੇ ਕੌਮ ਦੀ ਇਸ ਦਲੇਰੀ ਨੇ ਅਜ 1/2 ਪੰਜਾਬ ਤੇ 1/2 ਬੰਗਾਲ ਵੰਡਾ ਕੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਦਿਤਾ (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ਅਜ ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਤੇ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਝੰਡਾ ਨਾ ਪਾੜਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੋਣੀਆਂ । ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ, ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਖਬਾਰਾਂ ਪੜ੍ਹੋ, ਮੇਰੇ ਘਰ 1947 ਦੀਆਂ ਸਭ ਅਖਬਾਰਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੀ ਰਾਏ ਸੀ । ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਲੀਡਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਾਰੇ ਹਿਂਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਲੀਡਰ ਹਨ । ਮੈਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਖਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਦੇਖਣੀਆਂ ਹੋਣ (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ਇਹ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਮਤੇ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਜ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਸੂਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ ਸਾਡਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਥੋਂ ਖੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ਹਰਿਆਣੇ ਵਿਚ ਅਜ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨਾਲ ਮਜ਼ਾਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾਂ ਹੈ ਵੇਖ ਕੇ । ਹਰਿਆਣੇ ਵਿਚ 13 ਲਖ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਹੈ ਉਹ ਸਬਰ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਜੋ ਕਿਹਾ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ । ਪੰਜਾਬੀ ਛੇਵੀਂ ਤਕ ਦੀ ਥਾਂ ਹਿੰਦੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਮੈਂ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਨਹੀਂ, ਹਿੰਦੀ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਮੇਰਾ ਅਪਣਾ ਲੜਕਾ ਹਿੰਦੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਫਸਟ ਆਇਆ ਹੈ (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ਹਿੰਦੀ ਹਰ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਲੂਕ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰਾ ਦਰਜਾ ਹਰਿਆਣੇ ਵਿਚ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਲ ਅਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਲੂਕ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਗਵਾਂਢੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ।

ਇਥੇ ਵੀ ਹਰ ਕੰਮ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਟੇਟ ਲੇਵਲ ਤੇ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਟੀਕਾ ਟਿਪਣੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਚੇਅਰਮੈਨ : ਤੁਸੀਂ ਅਜ ਹੀ ਆਪਣੇ ਉਲ੍ਹਾਮੇ ਕਢ ਲਉ । (ਹਾਸਾ) (The hon. Member may give vent to his pent up feelings today).

ਸਰਦਾਰ ਸਰਦਾਰ ਸਿੰਘ ਕੋਹਲੀ : ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਸਮਾਂ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਟਾਈਮ ਨਾ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਜ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ । ਮੈਂ ਟੀਕਾ ਟਿਪਣੀ ਨਹੀਂ

ਕਰਦਾ । ਕਈ ਭੁਲੇਖੇ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਪਾਏ ਗਏ ਪਰ ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਭੁਲੇ ਭਰਾ ਜੋ ਉਧਰ ਰਲ ਗਏ ਹਨ ਉਹ ਉਥੇ ਵੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਾਂ ਤੇ ਇਧਰ ਹੀ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ । (ਤਾੜੀਆਂ) ਜਦ ਸਟੇਟ ਲੈਵਲ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰਮੀਮ ਆਈ ਤਾਂ ਤੂਫਾਨ ਉਠਿਆ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਮੈਂ ਵੋਟ ਦਿਤਾ ਤੇ ਫ਼ਲੋਰ ਕਰਾਸ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਕੋਈ ਫ਼ਲੋਰ ਕਰਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਲਨਾ ਸੀ ਉਹ ਰਲ ਗਏ । ਸੰਤ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀਂ ਕਲ ਬਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੈਕਟੇਰੀਏਟ ਲੈਵਲ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਅਜ ਮਤਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਤਰਮੀਮ । ਜੇਕਰ ਉਸ ਦਿਨ ਹਦਾਇਤ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਵੋਟ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨ ਲਗਾ । ਅਜ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । (ਘੰਟੀ) ਮੈਂ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਗਾ ਹਾਂ । ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਸਟੇਟ ਲੈਵਲ ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸਰਬ ਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਤੇ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸਮੇਤ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਮਿਲਾਣ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁਕੇਗੀ । ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ । (ਤਾੜੀਆਂ)

Mr. Chairman : Chaudhri Darshan Singh.

ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਚਿਟ ਵੀ ਭੇਜੀ ਸੀ ਮੈਨੂੰ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਚੇਅਰਮੈਨ : ਉਸ ਚਿਟ ਤੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ (ਹਾਸਾ) (That chit concerned some private affair) (Laughter)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ (ਆਦਮ ਪੁਰ) : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਅਜ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਮਰਜ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਮਤੇ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਦੀ ਸੋਧਨਾ ਮੇਰੇ ਆਨਰੇਬਲ ਦੋਸਤ ਕਾਮਰੇਡ ਭੌਰਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਿਤੀ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਖਰੜ ਤਸੀਲ ਨੂੰ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਧਨਾ ਠੀਕ ਹੁੰਦੀ ਜੇਕਰ ਉਹ ਸੈਪੇਰੇਟ ਮੋਸ਼ਨ ਲਿਆਂਦੇ । ਇਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਰਾਊਂਡਿੰਗ ਏਰੀਆਜ਼, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ । ਤੇ ਹੁਣ ਹੈ ਇਨਕਲੂਡਿੰਗ ਖਰੜ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਪੀਕਿੰਗ ਇਲਾਕੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ । ਇਹ ਕੋਈ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ।

ਦੂਜਾ ਕਾਮਰੇਡ ਭੌਰਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗਿਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਲ੍ਹਾਮਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸੀ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿਣਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸੂਬਾ ਬਣਿਆ ਕਿਥੇ ਸੀ । ਇਹ ਕਿਥੇ ਸੀ ਜਦ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਹੋਈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਸਿਰ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਝੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਮਤਾ ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਜਿਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਇਥੇ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਹਨ ਉਸੇ ਕਮੂਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਸੱਜਾ—ਵਿੰਗ—ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਵੋਟ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਹਰਿਆਣੇ ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਯੂਨੀਅਨ ਟੈਰੇਟਰੀ ਰਹੇ । ਅਜ ਕਿਸ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਕਾਂਗ੍ਰਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਇਸ ਮਤੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਵੋਟ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਤੁਸੀਂ ਕਾਹਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਛੇੜਦੇ ਹੋ । ਇਹ ਸਭ

ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਛੇੜੀਆਂ ਸਨ । ਮੇਰੇ ਜਨ ਸੰਘ ਦੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਹੋਰ ਸਨ ਅਤੇ ਕਾਂਗ੍ਰਸ ਦੇ ਵੀ ਹੋਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਵਖਰੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਣ ਪਰ ਉਹ ਹਵਾਈ ਕੁੱਰੇ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ । ਉਹ ਤਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਵੱਡਾ ਬਣੇ ਤੇ ਵਧ ਸਕੇ ਅਤੇ ਸਾਧਨ ਤਰਕੀ ਦੇ ਮਿਲ ਸਕਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗ੍ਰਸ ਦੇਵਿਚਾਰ ਇਹਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸੂਬਾ ਬਣੇ, ਪਰ ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਨੇ ੯ ਤ੍ਰੀਕ ਨੂੰ ਜਦ ਫੈਸਲਾ ਦਿਤਾ । All-India Congress Working Committee ਨੇ ਜਦ ਇਸ ਨੂੰ ਕੰਸੀਡ ਕੀਤਾ, ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਨੇ ਕੰਸੀਡ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਨੇ ਸਪੋਰਟ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ, ਅਕਾਲੀ ਤੇ ਜਨ ਸੰਘ ਦੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਘਟ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇਆ ਇਸ ਨੂੰ ਵਡਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ।

(ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ, ਤਾੜੀਆਂ)

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜੇ ਇਸ ਮੁਆਮਲੇ ਤੇ ਕਨਸੀਡ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਫੇਰ ਤਾਂ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸੀ । ਜਦੋਂ ਇਸ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਮੰਨ ਹੀ ਲਿਆ ਹੋਵੇ ਫੇਰ ਕਿਵੇਂ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਕਨਸੀਡ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਫੇਰ ਸੈਂਟਰਲ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਇਕ ਬਾਉਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਬਾਉਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਤੇ ਧਿਆਨ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੁਲ 128 ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ । ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਕਾਂਗਰਸ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ । ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਕਿਥੇ ਸੀ ? ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੇਲਾ ਸੀ ਬਾਉਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕੋਲ ਜਾਣ ਦਾ ਉਦੋਂ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਾ ਗਏ....

ਸਰਦਾਰ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ (ਵੇਰਕਾ): ਆਨ ਏ ਪੁਆਇਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਸਰ । ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਨੇ ਦਿਤੇ ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸ਼ਿਡੂਲਡ ਜਾਤੀਆਂ ਦਾ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ ਸੀ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ ਸੀ....

(ਵਿਘਨ)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ: ਇਹ ਜਦੋਂ ਵੇਲਾ ਸੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ I don't give way. ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬਾਉਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਗਲ-ਬਾਤ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਉਲਝੇ ਮੁਆਮਲੇ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੰਤ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਸਾਹਮਣੇ ਹੀ ਨਾ ਆਇਆ । ਮੈਂ ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਦੀ ਮੁਰੱਬਾ ਬੰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ ਉਹ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪਟਵਾਰੀ ਕੋਲ ਜਾਂ ਮਹਿਕਮੇਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਚਕਰ ਲਾਉਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਮਾੜੀ ਜਿਹੀ ਗਲਤ ਫਹਿਮੀ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਪਰ ਅੱਜ ਜਿਹੜੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਦਾਵੇਦਾਰ ਬਣਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਜਦੋਂ ਹੱਦਾਂ ਮੁਕੱਰਰ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇਤਾ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਫ਼ਤਹਿ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਵਲਾਇਤ ਦੀਆਂ ਰੰਗੀਨੀਆਂ ਅਤੇ ਉਥੇ ਦੀਆਂ ਠੰਡੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਫਿਰਦੇ ਸਨ । ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਖਿਆਲ ਨਾ ਆਇਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਥੇ ਰਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਦਾ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਬਾਉਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਏਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਸਰਦਾਰ ਰਵੇਲ ਸਿੰਘ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਉਕਾ ਹੀ ਕੋਈ ਕੇਸ ਪੇਸ਼ ਹੀ ਨਾ ਕੀਤਾ । ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਦੱਸੋ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਖੁਸ਼ ਹਨ ।

(ਵਿਘਨ)

ਬਾਬਾ ਜੀ । ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ ? ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਈ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਹੈ । (ਹਾਸਾ) ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੇਸ ਪਲੀਡ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਗਏ ਅੱਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਇਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ । ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਸੂਰ ਕਿਸ ਦਾ ਹੈ ? ਫੇਰ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਨੇ ਕੋਈ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ । ਨਾ ਉਹ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ । ਤੁਸੀਂ ਬਾਉਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰੀਪੋਰਟ ਦਾ ਜ਼ਰਾ ਸੀਰੀਅਲ ਨੰਬਰ 44 ਵੇਖੋ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਲੈਜਿਸਲੇਚਰਜ਼ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ, ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਦੋਂ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸਨ ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਛੋਟੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ । ਅਜ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਲਾਂਭੇ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਇਹ ਉਲਾਂਭੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਹਨ ? ਕਿਸ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕੇਸ ਹੀ ਨਾ ਪੇਸ਼ ਕਰੋ । ਤੁਹਾਡਾ ਬੇਸਜ਼ ਆਫ਼ ਐਕਸ਼ਨ, ਲਾਈਨ ਆਫ਼ ਐਕਸ਼ਨ ਜੇ ਉਕਾ ਹੀ ਗਲਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਸ ਦਾ ਕਸੂਰ ਹੈ । ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹਿਸਾ ਹੈ, ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਹੀ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਦੋ ਰਾਇਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਪਰ ਇਹ ਕੇਸ ਹੀ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਪਲੀਡ ਨਾ ਕੀਤਾ ਫ਼ਿਰ ਇਹ ਉਲਾਂਭੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਆਪਣੀ ਗ਼ਲਤੀ ਸੀ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਨੇ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸੂਬਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਕਲੀਅਰ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਕਾਰਵ ਆਊਟ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਸੀ, Punjabi speaking area out of the adjoining states ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ— ਉਦੋਂ ਫੈਸਲਾ ਹੀ ਇਹੋ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸੂਬਾ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢੀ ਦੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਿਸਾ ਲੈ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਬਲਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਕਾਰਵ ਆਊਟ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ । ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਖਤਲਿਫ਼ ਰਾਇਆਂ ਸਨ । ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਲਿੰਗੁਇਸਟਿਕ ਐਕਸਪਰਟਸ ਦਾ ਇਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜਿਹੜਾ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਐਕਚਅਲ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਮਾਰਕਿੰਗ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸੈਂਟਰਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੇਵੇ । ਇਹ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮੰਗ ਸੀ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਵੀ ਇਕ ਬਿਆਨ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਸੈਂਟਰਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਜਾਏ ਲਿੰਗੁਇਸਟਿਕ ਐਕਸਪਰਟਸ ਦੇ ਇਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਪੁਆਇੰਟ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬਾਊਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਰਖਿਆ ਗਿਆ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 1947 ਦੇ ਬਾਉਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਸਤਾਇਆ ਹੋਇਆ ਪੰਜਾਬ ਸੀ । ਦੂਸਰੀ ਵੇਰ ਫੇਰ ਬਾਉਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਰਾ ਚਲਾਇਆ ਜਿਹੜਾ

ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਜਾਇੰਟ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵੰਡ ਵੇਲੇ ਚਲਾਇਆ ਸੀ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਜੜਨਾ ਪਿਆ ਘਰੋਂ ਬੇ-ਘਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ । ਦੁਬਾਰਾ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲੀ ਸਿਵਾਏ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ 12—14 ਸੂਬੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਿਖੀ ਗਈ । 1966 ਵਿਚ ਪੂਰੇ 19 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਬਾਉਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਐਪੁਆਇੰਟ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਫਿਰ ਨਾ ਰੀਪੀਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਜੋ 1947 ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਏ ਸੀ ।

ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਏਥੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਖਾਸਕਰ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਲਾਏ ਹੋਏ ਹਨ । ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੇਇਨਤਹਾ ਪੈਸਾ ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਆਰਕੀਟੈਕਟ ਲੀ ਕਾਰਬੂਜ਼ੀਆਰ ਰਾਹੀਂ ਨਵੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਅਤੇ ਡੀਜ਼ਾਈਨਦਾਰ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਏਥੇ ਪਲੈਨਿੰਗ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿਸੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋਈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ।

ਗਿਆਨੀ ਬਖ਼ਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਰਾਏ: ਇਹ ਗਲਤ ਹੈ । This is wrong.

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਰਾਂਗ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਹਿਰ ਇਹ ਬਣਿਆ ਹੈ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਹਿਰ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਜਦੋਂ ਲਾ ਕਾਰਬੂਜ਼ੀਅਰ ਨੇ ਖ਼ੁਦਕਸ਼ੀ ਕਰ ਲਈ, ਸੁਈ-ਸਾਈਡ ਕਮਿਟ ਕਰ ਲਿਆ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਇਤਨੇ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਿਚ, ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਮਹਿਲ ਬਣਾਏ ਸਨ, ਇਤਨਾ ਕੀਮਤੀ ਸਾਮਾਨ ਫਰਨੀਚਰ ਵਗੈਰਾ ਫਿਟ ਕਰਾਇਆ ਸੀ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ, ਉਥੇ ਅੱਜ ਡੰਗਰ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । (ਹਾਸਾ) ਹੀ ਕਮਿਟਿਡ ਸੁਈਸਾਈਡ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਬਾਉਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ 314 ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਇਨਡੀਵਿਜੁਅਲ ਕੈਪੇਸਟੀ ਦੇ ਵਿਚ ਐਗਜ਼ਾਮਿਨ ਕੀਤੇ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਟਰਮਜ਼ ਆਫ਼ ਰੈਫ਼ਰੈਂਸ ਲਿਮਟਿਡ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਕਾਰਵ ਆਊਟ ਕਰਨਾ ਸੀ । ਦੂਸਰੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਇਉਂ ਸਮਝ ਲਉ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਸੇ ਬਣਨ ਜਿਹੜੇ ਹਿਮਾਚਲ, ਹਰਿਆਣਾ, ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਅਤੇ ਯੂਨੀਅਨ ਟੈਰੇਟਰੀ ਨੂੰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ । ਇਸ ਲਈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿਸਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਨੂੰ, ਕੁਝ ਹਿਮਾਚਲ ਨੂੰ, ਕੁਝ ਹਰਿਆਣੇ ਨੂੰ ਅਤੇ ਕੁਝ ਯੂਨੀਅਨ ਟੈਰੇਟਰੀ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ।

1956 ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਰੀਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਆਰਡਰ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਸੀ, ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਛੇ ਮੈਂਬਰ ਲਏ ਗਏ ਸੀ । 1—ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ, 2—ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ, 3—ਚੌਧਰੀ ਦੇਵੀ ਲਾਲ, 4—ਪ੍ਰੋ: ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ, 5—ਸ੍ਰੀ ਮੌਲੀ ਚਰਨ, 6—ਸ੍ਰੀ ਵਰਿੰਦਰ, ਪਰਤਾਪ ਅਖਬਾਰ ਵਾਲੇ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਖਰੜ ਤਹਿਸੀਲ ਵਿਚੋਂ ਆਏ ਮੈਂਬਰ ਪੰਜਾਬੀ ਰੀਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਜਿਸ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਰੀਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਆਰਡਰ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ਬੈਠਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਬੈਠਦੇ

ਰਹੇ ਹਨ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਲਾ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿਚੋਂ ਨਰਵਾਣਾ ਅਤੇ ਜੀਂਦ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਪੰਜਾਬੀ ਰੀਜਨ ਵਿਚੋਂ ਹਿੰਦੀ ਰੀਜਨ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ । ਅੰਬਾਲਾ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚੋਂ ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਪੰਜਾਬੀ ਰੀਜਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਗਿਰਦੋਨਵਾ ਦਾ ਕੁਝ ਇਲਾਕਾ ਕੈਪੀਟਲ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਲਈ । ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲਡ ਏਰੀਆ ਕਰਾਰ ਦਿਤਾ ਸੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਜਿਹੜੇ ਚੁਣ ਕੇ ਆਏ ਸਰਦਾਰ ਨਿਰੰਜਣ ਸਿੰਘ ਤਾਲਬ ਪੰਜਾਬੀ ਰੀਜਨ ਵਿਚ ਅਤੇ ਚੌਧਰੀ ਦੇਵੀ ਲਾਲ ਹਰਿਆਣਾ ਰੀਜਨ ਵਿਚ 5 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵਧ ਅਰਸਾ ਤੱਕ ਦੇ ਰੀਜਨਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਲ ਬਾਉਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਇਗਨੋਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਬਾਉਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨਾਲ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ । ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜ ਹੋਣ, ਅਸੀਂ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਆਸ ਰਖੀਏ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਜਾਰਿਟੀ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇ । ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਤਰਫ਼ ਰਾਏ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਨੇ—ਦੱਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਰਾਏ ਦਿਤੀ । (* * * *
* * * * * * *
* * * * * * *

ਸ੍ਰੀ ਲਾਲ ਚੰਦ ਸਭਰਵਾਲ : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਰੀਮਾਰਕਸ ਐਕਸਪੰਜ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ।

Mr. Chairman (Sh. Mohan Lal) : These will not form part of the proceedings.

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦਲੀਲ ਇਹ ਦਿਤੀ ਕਿ ਪੈਂਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰਕਮੈਨ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਟਾਊਨ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੈਂਗੁਏਜ਼ ਫਾਈਂਡ ਆਉਟ ਕਰਨ ਦੀ ਬਾਬਤ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ । ਇਕ ਦਲੀਲ ਇਹ ਵੀ ਦਿਤੀ ਕਿ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਵਰਕਰ ਰਾਜਸਥਾਨ ਤੋਂ ਆਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਇਕ ਹਿੰਦੀ ਸਪੀਕਿੰਗ ਏਰੀਆ ਹੈ । ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਕੰਨਟ੍ਰਾਡਿਕਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਨਾਂ ਦੀ ਮਦਰ-ਟੰਗ ਫ਼ਾਈਂਡ ਆਊਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਜਾਰਿਟੀ ਪਰਮਾਨੈਂਟ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਆਕੇ ਆਬਾਦ ਹੋਏ ਹਨ । ਦੂਸਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਬਾਰਡਰ ਦਾ ਸੂਬਾ ਹੈ । ਲਾਸਟ ਦਲੀਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਦਿਤੀ ਕਿ 1,423 ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦਿਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 963 ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਮੀਡੀਅਮ ਹਿੰਦੀ ਰਖਿਆ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵਿਚ ਦੱਤ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ 1949 ਵਿਚ ਸੱਚਰ ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਏਰੀਆ ਪੰਜਾਬੀ ਸਪੀਕਿੰਗ ਏਰੀਆ ਡਿਕਲੇਅਰ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰੀਜਨਲ ਫਾਰਮੂਲਾ ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵਕਤ ਵੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸਪੀਕਿੰਗ ਏਰੀਆ ਸੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤਿੰਨਾਂ ਤਰਫ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਪੀਕਿੰਗ ਏਰੀਏ ਨੂੰ ਟੱਚ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਕ ਤਰਫ਼ ਤੋਂ ਹਿੰਦੀ ਸਪੀਕਿੰਗ ਏਰੀਏ ਨੂੰ ਟੱਚ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

Expunged as ordered by the Chair.

[ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ]

ਇਸ ਲਈ ਹਰਿਆਣੇ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣਾ ਜਸਟੀਫ਼ਿਕੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਚੌਥੀ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਹੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਉਜੜਿਆ ਪੁਜੜਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸ਼ਿਮਲੇ ਵਿਚ ਬਣੀ ਤੇ ਕੈਂਪ ਆਫ਼ਿਸ ਜਲੰਧਰ ਰਹੇ । ਫਿਰ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਪੈਸਾ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਟੈਕਸਪੇਅਰਜ਼ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਖੜੇ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤੇ ਚੰਡੀਗੜ ਵਿਚ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਬਣਾਈਆਂ । ਇਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਉਜਾੜ ਦੇਣਾ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਦਿਤੀ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਕੰਟਰੋਲਡ ਏਰੀਆ ਰਖਿਆ ਸੀ ਉਸ ਵਕਤ ਇਹ ਛੋਟਾ ਏਰੀਆ ਸੀ । ਲੇਕਿਨ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਹ ਏਰੀਆ 10, 10 ਮੀਲ ਤਕ ਵਧਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ । ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਕਿੰਨੇ ਪਿੰਡ ਆਏ ਤੇ ਕਿਸ ਏਰੀਏ ਦੇ ਆਏ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਰਾਜਪੁਰਾ ਦੇ 67 ਪਿੰਡ ਆਏ । ਜਦੋਂ 10 ਮੀਲ ਏਰੀਏ ਦੀ ਆਲ ਰਾਊਂਡ ਐਕਸਪੈਨਸ਼ਨ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸਰਹੰਦ ਦੇ 8 ਪਿੰਡ ਆਏ । ਦੋਨੋ ਇਲਾਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨ ਦੇ ਹਨ, ਪਟਿਆਲੇ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸਪੀਕਿੰਗ ਏਰੀਆ ਡਿਕਲੇਅਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਪਟਿਆਲੇ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਲੋਕ ਵਸਦੇ ਸਨ, ਸਾਰੇ ਵੈਸਟ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਆਏ ਸਨ । ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਪੀਕਿੰਗ ਏਰੀਆ ਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਮਿਸਟਰ ਦੱਤ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਖਰੜ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਲਕਾ ਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸਨ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਖਰੜ ਤਸੀਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਮਾਕੂਲ ਅਤੇ ਅਛੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਕਿ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸਪੀਕਿੰਗ ਏਰੀਆ ਹੈ । ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਤ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਮਰਨ ਦਾ ਇਲਾਨ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਵਕਤ ਕੁਝ ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਸ਼ਨਜ਼ ਹੋਈਆਂ । ਪ੍ਰੈਸ ਸਪੋਰਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਤੇ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਮਿਸਿਜ਼ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ, ਪ੍ਰਾਈਮ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਸਾਲਸ ਬਣਾਇਆ । ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਲੈਕਸ਼ਨਜ਼ ਹੋਏ । ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਲਸੀ ਇਕ ਦਫ਼ਾ ਮੰਨ ਲਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਾਰਟੀ ਵਿਦਡਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ । ਹਰਿਆਣਾ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਸਟੈਂਡ ਲਿਆ ਕਿ We are not going to give way. We will not refer Chandigarh to arbitration.

ਦੂਸਰੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਲਸੀ ਮੰਨੀ ਸੀ । ਹਰਿਆਣੇ ਦੀ ਕੈਬਨਿਟ ਨੇ ਅਜ ਤਕ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਲਸੀ ਮੰਨੀ ਹੋਵੇ । ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਵੀ ਸਪੋਰਟ ਦਿਤੀ ਹੈ । ਮੇਰਾ ਮਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਪੰਜਾਬ ਔਰ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਨੇ ਸਾਲਸੀ ਮੰਨ ਲਈ ਸੀ ਤਾਂ ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਦੋਹਾਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗਲ ਲਿਖਣ ਦਾ ਕੀ ਫ਼ਾਇਦਾ ਸੀ ਕਿ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਲਸੀ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ । ਕਿਉਂ ਲਿਖਿਆ, ਸੈਕੰਡ ਪਾਰਟੀ ਬੈਕ ਆਊਟ ਕਰ ਗਈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਬੈਕ ਆਉਟ ਵੀ ਕਰ ਜਾਏ ਤਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਫਿਰ ਦੁਬਾਰਾ ਲਿਖਣ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਮੇਰੀ ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਵੀ ਸੀ ਜੋ ਡਿਸਅਲਾਊ ਕਰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਪ੍ਰੈਸ ਨਿਊਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ—

'I am having talks with the Chief Minister direct. We are negotiating about Chandigarh.'

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਤਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਫਿਊਚਰ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਐਸਾ ਨਾ ਕਰ ਲੈਣਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਤਾ ਐਗਰੀ ਨਾ ਕਰੇ । ਬਿਹਤਰ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਜ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਨਹੀਂ ਬੈਠੇ, ਅਜ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨੈਗੋਸੀਏਸ਼ਨਜ਼ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਆਇਆ ਕੋਈ ਅੰਡਰ ਕਾਰਪੇਟ ਫੈਸਲਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ । ਅਗਰ ਹਰਿਆਣੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸੈਂਟਰ ਨੂੰ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜ ਦੇਵੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਲਸੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕੀ ਯਤਨ ਕਰਨਗੇ ? ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੋਸਤ ਮੌਜੂਦਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਨ । ਬੜੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਸਨ । ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਜਦੋ ਜਹਿਦ ਜਾਂ ਤਹਿਰੀਕ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਥ ਦਿਆਂਗੇ । (ਵਿਘਨ) ਜਥੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਲ ਮਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਦਰੁਸਤ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਦਿਲੀ ਤੋਂ ਆਵੇਗਾ ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਟੈਲੀਫ਼ੂਨ ਹੀ ਆਉਣਾ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਸਾਨੂੰ ਸਾਥ ਲੈ ਕੇ ਚਲੋ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਨਾ ਮਿਲੇ । (ਵਿਘਨ) ਬਾਹਾਂ ਦੀ ਗਲ ਕਰਦੇ ਨੇ । ਉਸ ਵਕਤ ਤਾਂ ਦਿਲੀ ਟੈਲੀਫ਼ੂਨ ਤੇ ਟੈਲੀਫ਼ੂਨ ਚਲਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜਲਦੀ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਆਵੇ ।(ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ ; ਇਹ ਗਲਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਵਿਘਨ) ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਚਲਣ ਦਿਆਂਗੇ । (ਵਿਘਨ)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਜ ਤਕ ਉਸ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਕਿਰਾਇਆ ਵੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੰਡ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ । ਇਹ ਚੀਜ਼ ਰੀਕਾਰਡ ਤੇ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ : ਝੂਠ ਹੈ । (ਵਿਘਨ)

ਸ੍ਰੀ ਚੇਅਰਮੈਨ : ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । (The hon. Member should rise in his seat while speaking.)

ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ : ਮੈਂ ਖੜਾ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਝੂਠ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਸ੍ਰੀ ਚੇਅਰਮੈਨ : ਚੇਅਰ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਬਿਨਾਂ ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਨਾ ਬੋਲਿਆ ਕਰੋ ਤੇ ਝੂਠ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਨਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਿਆ ਕਰੋ । (The hon. Member should not speak even by rising in his seat without the permission of the Chair. He should not use the word "Jhoot".)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਚੱਲਣ-

12.00 Noon

ਗੀਆਂ ਕਿ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸ਼ੇਰ ਆਇਆ ਸ਼ੇਰ ਆਇਆ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਛੱਡਣਗੇ । ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਦੇ ਬਣਨ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਖ਼ੂਨ ਡੁਲ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਲੱਖਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਿਆ ਟੈਕਸ ਪੇਅਰ ਦਾ ਲੈ ਕੇ ਅਸਾਂ ਇਸ ਉਪਰ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਸਟੈਪ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ (ਖੰਨਾ–ਐਸ. ਸੀ.) : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਅਜ ਅਸੀਂ ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਉਤੇ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ ਇਹ ਆਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਜ਼ਾਦ ਵਲੋਂ ਆਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਚੀਜ਼ ਤੇ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਵੇ, ਕੋਈ ਦੋ ਰਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ । ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸ ਦੀ ਪਿਛੋਕੜ ਵੀ ਵਿਚਾਰਨੀ ਪਵੇਗੀ । ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਚਾਰੀਆ ਜੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਬਿਆਨ ਪਹਿਲੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ—ਖਾਸ ਕਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ । ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਖ ਕੇ ਵੇਖਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਔਰ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮੁਖਾਲਫ਼ਤ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਆਇਆ ਹੈ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਆਮਦੇਦ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ।

ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਮੁਕਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਦਾਵੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਲਸੀ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਿਉਂ ਮੰਨਣਾ ਪਿਆ ਇਸ ਦੀ ਵੀ ਲੰਬੀ ਚੌੜੀ ਪਛੋਕੜ ਹੈ। ਥੋੜੇ ਜਿਹੇ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਪਛੋਕੜ ਵਲ ਧਿਆਨ ਮਾਰਾਂਗਾ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ 14 ਬੋਲੀਆਂ ਮੰਨੀਆ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਮਾਨਤਾ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਬੜੇ ਦੁਖ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲੜਦੀ ਹੋਈ, ਪਾਰਟੀਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਘੋਲ ਲੜਦੀ ਹੋਈ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੀ ਰਹੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਵੇਗਾ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਅਪਣਾ ਲੋਕ–ਰਾਜ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਮੁਲਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੋਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਹਦਬੰਦੀ ਕਰਾਂਗੇ । ਕਈ ਸੂਬੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਬਣ ਗਏ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇਹ ਬੜੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਬੋਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਤਕਸੀਮ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਬੋਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕਿਉਂ ਝਗੜੇ ਪਏ ? ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਾ ਪੈਂਦੀ ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਮੰਨ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੱਕ ਦੇ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸੰਦੇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹਿੰਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰਭਾਸ਼ਾ ਮੰਨੀ ਜਾ ਚੁਕੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਐਸੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਖੜੀਆਂ ਹੀ ਨਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਠੀਕ ਸਥਾਨ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ। (ਵਿਘਨ) ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਖੜੀਆਂ ਨਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜੇਕਰ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੁਕਾਵਟ ਖੜੀ ਨਾ ਕਰਦੀ । ਅਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਮਾਲੀ ਤੌਰ ਤੇ, ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਦੱਬੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਹਕੂਕ ਦੇਣੇ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਹੇ, ਓਹ ਭਾਸ਼ਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾਂਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਚ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਲਗਾਤਾਰ 20 ਸਾਲ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲ ਨੂੰ ਅਗਰ ਰਾਜਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀ ਸੀ ਪੈਣੀ । ਅਸੀਂ ਬੋਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਹੱਦ-ਬੰਦੀ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਅਸੀਂ ਵੇਖਿਆ । ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੁਲਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਨਾ ਹੁੰਦੇ, ਲੋਕਾਂ

ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਪੈਂਦੀ, ਬੱਚੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਪੈਂਦੀ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਕੁਰਕ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਜੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਸੂਬਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਪਿਛਲੇ 20 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਹੈ—ਕਈ ਮੋਰਚੇ ਚਲੇ, ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਵੀ ਔਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਵੀ, ਲਖਾਂ ਰੁਪਏ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਟੈਕਸਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੋਰਚਿਆਂ ਉਤੇ ਖ਼ਰਚ ਹੋਏ। ਉਹ ਪੈਸੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਬੇਹਤਰੀ ਵਾਸਤੇ ਲਗਦੇ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਵਾਸਤੇ ਲਗਦੇ। ਉਹ ਸਾਰਾ ਰੁਪਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਖਰਚ ਹੋਇਆ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਖਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ 20 ਸਾਲ ਤਕ ਉਲਝਾਇਆ ਗਿਆ। ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਪਿਛੇ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸੂਬਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸੂਬਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਉਜੜਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੇ 20 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੇਖਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸੰਨ 1951 ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਹੋਈ। ਉਸ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦਾ ਭਿਆਨਕ ਦੌਰ ਸਾਡੀ ਨਿਗਾਹ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਵਕਤ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੜੇ ਬੜੇ ਮੁਦੱਬਰ ਦੋਸਤ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਹਰੀਜਨੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਹਿੰਦੀ ਲਿਖਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਿਤਨੇ ਦੁਖ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 1951 ਦੀ ਮਰਦਮ ਸ਼ੁਮਾਰੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ ਤੇ ਐਕਸਪਲਾਇਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਬੋਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਥਾਂ ਥਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪੇਗੰਡਾ ਹੋਇਆ ਔਰ ਥਾਂ ਥਾਂ ਸਾਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਸਹਿਣੇ ਪਏ। ਉਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਰੀਜਨ ਹੋਏ ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸਾਨੂੰ ਅਜ ਤਕ ਸਹਿਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਵਕਤ ਬਰਸਰੇ ਇਕਤਦਾਰ ਸਨ, ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਕਿ ਕਾਂਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਰਜਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਕਦੇ ਸੱਚਰ ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ ਬਣਿਆ ਔਰ ਕਦੇ ਰੀਜਨਲ ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ। ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਯੋਗ ਸਥਾਨ ਦਵਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ 18/20 ਹਜ਼ਾਰ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਜੇਲਾਂ ਵਿਚ ਭਰਿਆ ਗਿਆ। ਰਿਜਨਲ ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ ਬਣਿਆ। ਇਸ ਝਗੜੇ ਨੂੰ ਕਿਸ ਨੇ ਖੜਾ ਕੀਤਾ? ਉਜ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਜਿਹੜੀ 20 ਸਾਲ ਇਥੇ ਬਰਸਰੇ ਇਕਤਦਾਦ ਰਹੀ ਹੈ ਔਰ 20 ਸਾਲ ਤਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਰਾਜ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਹੀ ਇਹ ਸਾਰੇ ਝਗੜੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ। ਜਿਹੜੀ 1951 ਦੀ ਮਰਦਮ ਸ਼ੁਮਾਰੀ ਹੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਉਪਰ ਹੈਰਾਨੀ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸਵਰਗੀ ਪੰਡਿਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਜੀ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬੋਗਸ ਰਿਪੋਰਟ ਹੈ। ਕਈ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਸੀ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰਿਪੋਰਟ ਰੱਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਔਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਬੜੀ ਜਦੋਜਹਿਦ ਦੇ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਮਿਲੀ ਔਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਸਟੇਟਸ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਹਦਬੰਦੀ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸ਼ਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਹਿਰੀਕ ਚਲੀ। ਆਂਧਰਾ ਵਿਚ ਰੋਮੋਲੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਿਤੀ। ਬੰਬਈ ਔਰ ਗੁਜਰਾਤ ਨੂੰ ਤਕਸੀਮ ਕਰਨ ਲਈ ਵਡੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨਾਂ ਨਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਅਗਰ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਬੋਲੀ ਦੇ

[ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ]

ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਕੌਣ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰ ਸੀ ? ਉਹੀ ਲੋਕ ਜੋ ਬਰਸਰੇ ਇਕਤਦਾਰ ਸਨ, ਜੋ ਕੁਰਸੀਆਂ ਉਤੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸੀ। ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੁੱਖ ਰਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਉਚਾ ਦਰਜਾ ਦਵਾਉਣ ਲਈ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਪਾਰਟੀਆਂ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਲੜਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬੋਲੀ ਦਾ ਝਗੜਾ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਉਤਨੀ ਦੇਰ ਪਛੜੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਮਸਲੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰੋਟੀ ਦਾ, ਕਪੜੇ ਦਾ, ਮਕਾਨ ਦਾ ਔਰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦਾ, ਹਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਪਖ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਲੜਾਈ ਲੜੀ ਗਈ। ਮੇਰੇ ਬੁਜ਼ਰਗ ਦੋਸਤਾਂ ਵਲੋਂ ਮਖਾਲਫਤ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਔਰ ਮੀਮੋਰੈਨਡਮ ਵੀ ਦਿਤੇ ਗਏ। ਰੀਪਬਲੀਕਨ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਮੀਮੋਰੈਨਡਮ ਹਦਬੰਦੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਉਸ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ, ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਅਛੂਤਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ—ਉਹ ਵਧਣਗੇ, ਫੁਲੱਣਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਸਾਂ ਅਪਣੇ ਮੀਮੋਰੈਨਡਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਖੇ ਸੀ। ਬਲਕਿ ਅਸਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਾਂਗੜੇ ਦਾ ਜ਼ਿਲਾ, ਅੰਬਾਲੇ ਦੀ ਤਹਿਸੀਲ ਨਾਲਾਗੜ੍ਹ, ਗੁਲਹਾ, ਸਰਸਾ, ਫਤਿਹਾਬਾਦ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਆਦਿ ਵੀ ਇਸ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਆਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਅਪਣੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਸੀ। ਰੀਪਬਲੀਕਨ ਪਾਰਟੀ ਤਾਂ ਅਜੇ ਵੀ ਇਸੇ ਅਸੂਲ ਤੇ ਕਾਇਮ ਹੈ ਹੁਣ ਵੀ ਇਹੋ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਿਹੜੀ ਸਾਲਸੀ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਕ੍ਰਿਟੀਸਾਈਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਹੁਣ ਨਕਤਾਚੀਨੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਇੰਦਰਾ ਜੀ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਲਸੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ: ਨੋ, ਨੋ।

ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ: ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਕ ਤੂਫਾਨ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅੱਗ ਦਾ ਭਾਂਬੜ ਮੱਚਨ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਸੰਤ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਵਿਚ ਸੜ ਜਾਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅਗਰ ਇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਉਹ ਜਵਾਲਾ ਭੜਕਦੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸਵਾਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ (ਤਾੜੀਆਂ) ਜੋ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਸਾਲਸੀ ਦੇ ਮੰਨਣ ਦਾ ਬੁਰਾ ਮਨਾ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਵੇ ਪਰ ਬਾਕੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਛਡਦੇ ਹਨ ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਦੋ ਰਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਕਿ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ 20 ਸਾਲ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਖ਼ੈਰ ਹੁਣ ਇਹ ਹਕ ਵਿਚ ਹਨ ਇਹ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਵਾਈ ਜਾਂ ਸੂਬਾ ਬਣਵਾਇਆ ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਸਾਥ ਲਗਦੇ ਇਲਾਕੇ ਕਿਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਵਾਉਣੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਅਜ ਰਾਹੇ ਪੈ ਗਏ ਹਨ ਜੋ 20 ਸਾਲ ਭੁਲੇ ਰਹੇ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਕਤ ਨਾ ਲੈਂਦਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਇਸ ਮਤੇ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜ੍ਹਤਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਇਲਾਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ । ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਜੋ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਭੌਰਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਆਈ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਤ ਇਹ ਰੇਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਪਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ।

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ (ਨੂਰਮਹਿਲ) : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਬਾਰੇ ਮਤੇ ਤੇ ਕਾਫੀ ਬਹਿਸ ਹੋਈ ਹੈ, ਤਰਮੀਮ ਵੀ ਆਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਪੁਦਾਲੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਖਾਸ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ—ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮਿਲਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਇਹ ਤਰਮੀਮ ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਵਲੋਂ ਆਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਉਘੇ ਮੈਂਬਰ ਕਾਮਰੇਡ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸੁਤੰਤਰ ਨੇ ਢੇਰ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤਕ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ । ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਪਰ ਕੁਝ ਨਾਦਾਨ ਦੋਸਤ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਪਰ ਕਾਫੀ ਸੁਲਝੇ ਹੋਏ ਕੁਝ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਸੀ । ਜੋ ਗੰਦ ਮਾਲ ਇਥੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪਰੇ ਸੁਟਦਾ ਹਾਂ, ਉਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ । ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹੀ ਗਈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸੂਬਾ ਨਾ ਬਣੇ । ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਜ ਵੀ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਕ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ, ਫਿਰ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਕਦੇ ਬਹਿਸ ਰਖੀ ਜਾਵੇਗੀ ਤਾਂ ਦਸਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਕੀ ਤਰੁਟੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਅਜ ਕਟਾ ਫਟਾ ਪੰਜਾਬ ਬਹੁਤ ਹੀ ਛੋਟਾ ਪੰਜਾਬ ਜੋ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਸੌੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਬੀਅਤ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਹੁਣ ਬਣਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਸੱਜਨ ਇਥੇ ਬੈਠੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਵਾਰ, ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਦੋਸਤ ਮਿਤਰ ਅਜ ਸਾਰੇ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਅਤੇ ਰਿਹਾ ਹੋਇਆ ਪੰਜਾਬ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਕਿ ਸਾਹ ਘੁਟਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਬਲਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਲਕੀਰਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਹਨ ਜੋ ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਦਿਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਗੂਹਲਾ ਤਸੀਲ ਸਾਨੂੰ ਦਿਉ, ਸਿਰਸਾ ਦਿਉ, ਫਤਿਹਾਬਾਦ ਦਿਉ, ਕਰਨਾਲ ਵੀ ਦਿਉ । ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਗੂਹਲਾ ਤਸੀਲ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਦਿਲੀ ਦੀ ਮਾਸਟਰ ਪਲੈਨ ਛਡਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ ਸਟੇਟ ਨੂੰ ਯੂਨੀ ਲਿੰਗੁਅਲ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿਉ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਹੋਰ ਜਗ੍ਹਾ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ । ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਮੈਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਵੀ ਲੜਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ । ਮੇਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦਾ ਮੁਖਾਲਫ ਸੀ । ਮੈਂ ਕਈ ਬਾਰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੂਬਾ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸਨ ਉਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਤਫਾਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਅਜ ਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜ ਆਪਣੇ ਸਿਲਸਿਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਅਕੇਲੇ ਬੈਠ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਟਟੋਲੋ । ਆਪਣੇ ਲੀਡਰਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛੋ ਜੋ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਉਹ ਇਲਾਕਾ ਵੀ ਆ ਜਾਵੇ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਵਾਲਾ

[ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ]

ਸਾਰਾ ਇਲਾਕਾ ਇਸ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ? ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਮੈਂ ਤਰਮੀਮ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਕਾਮਰੇਡ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸੁਤੰਤਰ ਦਾ ਇਕ ਆਰਟੀਕਲ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਲੀਫਲੈਟ ਹੈ ਉਹ ਪੜ੍ਹਨ । ਉਸ ਵਿਚ ਸਾਫ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਿਤਾ ਵੀ ਜੰਮੂ....

Mr. Chairman: I am sorry to interrupt. ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ, ਫਰੰਟ ਬੈਂਚਿਜ਼ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆਉ । (I am sorry to interrupt. The hon. Member Sardar Gurcharan Singh should send for any Minister of the front benches.)

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ: ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਢੰਗ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਤੇ ਵਿਚ ਤਰਮੀਮ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿਰਫ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਪੁਦਾਲੇ ਦਾ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪੂਰੇ ਏਰੀਆਜ਼ ਲੈਂਦੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਇਕ ਸਟੈਂਡ ਲਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪੁੰਛ ਦਾ ਇਲਾਕਾ, ਜੰਮੂ ਦਾ ਇਲਾਕਾ, ਕਾਂਗੜੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਇਲਾਕਾ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੁਝ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਉਹ ਸਾਰਾ ਇਲਾਕਾ ਜੋ ਇਸ ਵਕਤ ਹਿਮਾਚਲ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਇਸ ਵਿਚ ਆਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ । ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਰਿਆਣੇ ਵਲ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਜਦ ਪਾਰਟੀਸ਼ਨ ਹੋਈ, ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਆਏ ਉਹ ਗੁਜ਼ਰਦੇ ਹੋਏ ਅਗਾਂਹ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਬਸਦੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਉਹ ਇਥੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਏ ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਰਨਾਲ ਵਸਾਇਆ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਤਿਹਾਬਾਦ ਤਸੀਲ ਸਿਰਸਾ ਵਿਚ ਡੇਰੇ ਲਾਏ ਗੰਗਾ ਨਗਰ, ਬੀਕਾਨੇਰ ਵਿਚ ਵੀ ਜਗ੍ਹਾ ਢੂੰਡੀ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣਾ, ਤਕੜਾ ਕਾਮਾ, ਸੂਝਵਾਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਿਲਾਕੇ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਿਥੇ ਵੀ ਉਹ ਬੈਠ ਗਿਆ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੇ ਵੀ ਕੀਤਾ । ਸਿਰਫ਼ ਸਿਖ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗਏ । ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਸਿਰਫ ਸਿਖ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਮੰਗਦੇ । ਮੈਂ ਇਹ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਸਟੇਟ ਸਿਰਫ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਹੈ । (ਤਾੜੀਆਂ) ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਜੋ ਇਹ ਰਾਏ ਦਿਤੀ ਸੀ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਮਾਸਟਰ ਪਲੈਨ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਅਗੇ ਬਾਕੀ ਇਕ ਯੂਨੀ ਲਿੰਗੁਅਲ ਸਟੇਟ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿਉ ਉਸ ਨਾਲ ਜਿੰਨੀ ਸਾਡੀ ਤਰੱਕੀ ਸੀਮਿਤ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਨਾ ਹੁੰਦੀ । ਇਹ ਕੋਈ ਵਜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਆਰਗੂਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚੋਂ ਗੰਗਾਨਗਰ ਤਾਂ ਮੰਗਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਤਨੇ ਵਡੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਛੁਟ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਗਲ ਘੁਟ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ । ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਰਨਾਲ, ਸਿਰਸਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਅਜ ਦੇਸ ਨਿਕਾਲਾ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਉਹ ਡੰਕੇ ਨਾਲ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਫੱਟਾ ਵੀ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ । ਅਜ ਉਥੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਕਰਾਰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ । ਉਸ ਲਈ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਨਗੇ । ਹਰਿਆਨੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਲਈ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਧਮਕੀਆ

ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸਦਾ ਸਾਫ਼ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਰੀਵਾਈਵ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸਨੂੰ ਸੁਕੇੜ ਕੇ ਅਸੀਂ ਥੋੜੇ ਜਿਹੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮਗਰ ਹਾਲੇ ਮੈਂ ਉਸ ਤਰਫ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਕਿਥੇ ਕਿਥੇ ਕੀ ਕੀ ਵਡੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਹਾਦਰ ਕਹਿਣਾ ਅਤੇ ਜਤਾਉਣਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ, ਸੋ ਅਸੀਂ ਜਲ ਮਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਨਕਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਖਿਚਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਸੰਤ ਫ਼ਤਿਹ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਇਖਤਲਾਫ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਬੋਲਣ ਨਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਬੋਲਣ ਜੋ ਕੰਬਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮੂਵਮੈਂਟ ਚਲਾਈ। ਕਾਮਯਾਬੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤਕ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ੁਦ ਆਪਣੀ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਆਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਭੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਡਿਸਸੈਟਿਸੈਫਕਸ਼ਨ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਹੋ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਸੱਟ ਪਏਗੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸਟ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਮਾਰੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਥੇ ਕਿ ਲਕੀਰ ਮਾਰ ਕੇ ਦੇ ਦਿਉ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਅਜ ਵੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੋ। ਮਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਇਕ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਜੋ ਬਣਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ, ਜੋ ਇਸ ਮਤੇ ਦੇ ਮੂਵਰ ਹਨ, ਦੀ ਵਾਕਫ਼ੀ ਲਈ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਆਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੀਜ਼ ਇਹ ਹੋਈ ਕਿ ਪਾਰਟੀਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਲੰਧਰ ਨੂੰ ਆਰਜ਼ੀ ਦਾਰੁਲਖਲਾਫਾ ਮਨਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਕਈ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਉਥੇ ਹੋਈਆਂ ਤੇ ਫਿਰ ਸ਼ਿਮਲੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਸ਼ਿਮਲੇ ਜਾ ਕੇ ਇਹ ਫੈਸਹਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਫਲੌਰ ਨੂੰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਏਕੜ ਬੰਜਰ ਜ਼ਮੀਨ ਪਈ ਹੈ ਅਤੇ ਅਇਵੈਕਵੀ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਹੈ ਤੇ ਫਲੌਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਕਰਕੇ ਸੈਕਟੇਰੀਏਟ ਬਨਾਣ ਲਈ ਦਿਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਇਹ ਮੰਗ ਸੀ। ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਹੋਈਆ ਪਰ ਕੈਬੀਨਟ ਨੇ ਇਸ ਮੰਗ ਨੂੰ ਰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਵੀ ਠੀਕ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿਆਣੇ ਸਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਵਾਕਫੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖ ਕੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸੈਂਟਰਲ ਪਲੇਸ ਹੈ ਇਥੇ ਕੈਪੀਟਲ ਬਣਾਉਣ। ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਕਰ ਇਸ ਵਿਚ ਹਿਮਾਚਲ ਮਿਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਸੈਂਟਰਲ ਪਲੇਸ ਹੋਵੇਗੀ। ਹਰਿਆਣੇ ਵਾਲੇ ਤਕੜੇ ਹੋ ਗਏ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਤਕਸੀਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਕੁਝ ਬਚਦੇ ਇਲਾਕੇ ਲੈ ਗਏ ਤੇ ਅਲਹਿਦਾ ਹੋ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁਣ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੇ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਬੇਸ਼ਕ ਕਹੀ ਜਾਣ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਦੂਜੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕ੍ਰਿਟੀਸਾਈਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਪਰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਆਰਬਿਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਹਿਸੇਦਾਰ ਹੈ।

ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿ ਚ ਮੈਂ ਇਨੀ ਅਰਜ਼ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਅਜ ਦੀ ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਕ੍ਰਿਟੀਸਾਈਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹੈਡਜ਼ ਨੇ

[ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ]

ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਫੈਸਲਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਮੰਨਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਚਾਹੇ ਉਹ ਫੈਸਲਾ ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਇਹ ਨਾਰਾ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਨਾ ਪਸੰਦ ਆਈ ਤਾਂ ਨਾ ਮੰਨੀ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਵੇ ਉਹ ਪਾ ਲਈ । ਮੈਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰ ਉਗਲਣਾ ਕਿਸੇ ਸਟੇਟ ਦੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਪਰੰਪਰਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਗਿਆ ਹੋਵੇ ਉਸ ਤੇ ਪੂਰੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਜ਼ਾਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਵੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਸੰਭਾਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੈਨਟੀਮੈਨਟਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਮੈਂ ਅਜ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਦੂਸ਼ਨ ਲਾਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਗੱਲ ਆਖੀ ਹੈ ਉਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰ ਮਨਿਸਟਰ ਹਨ । ਮੈਂ ਨਾ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ਕਿਉਂ ਕਿ ਉਹ ਹਾਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਪਰ ਮੈਂ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਮਾੜੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਨੂੰ ਸੈਂਟਰਲ ਡੀ. ਏ. ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ 80 ਫੀਸਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਡੀ.ਏ. ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ । ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਹਰਿਆਣੇ ਦੀ ਸਰਵਿਸ ਵਿਚ ਪਜਾਬੀ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਸਿਖ ਦਾ ਜਮੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਸਟੇਟ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਰਵਿਸਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਡੀ.ਏ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬਤੌਰ ਜਨਤਾ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟਰੀਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਗ਼ਲਤ ਬਾਤ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਵਿਸਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਮੁਫਤ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਮਿਲੀ ਹੈ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਜਿਥੇ ਤੱਕ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਜੋ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਾਂਗਰਸੀ ਸੀ, ਉਹ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਜ ਜੋ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਕਰ ਗੈਰ ਕਾਂਗਰਸੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੈਡ ਹਨ ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਭਾਗ ਲਿਆ ਸੀ । ਮੈਂ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਹਾਡੇ ਰਾਹੀਂ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਾਗਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰੈਸ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਸੀ. ਐਮ. ਨੂੰ ਚਿਠੀ ਲਿਖਣ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪਾਰਟ ਐਂਡ ਪਾਰਸਲ ਸੋ ਉਸ decision ਦੇ ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ । ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸੋ । ਅਜ ਸੀ. ਐਮ. ਬਣਨ ਨਾਲ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨਹੀਂ ਬਦਲੇ ਜਾਂਦੇ । ਅਜ ਕਿਹੜੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਵੇਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਆ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਤੌਖਲਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਹੌਖਲਾ ਜਰਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਵਜ਼ਾਰਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ । ਝਗੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਗੈਰ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਜਾਰਤ ਢਹਿ ਨਾ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਮੰਗ ਤੇਜ ਕਰ ਦਿਉ । ਇਸ ਇਕੋ

ਹਥਿਆਰ ਤੇ ਖੜੇ ਹਨ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ।

(* * * * * * * * * * *)

ਫਿਰ ਕੇਸ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਚਾਹੀਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਲਾਕੇ ਮੰਗੇ ਜਾਂਦੇ ਜੋ ਬਕਾਇਆ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਹਿ ਗਏ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜੋ ਮੰਗ ਸੰਤ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੰਗੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਮੰਗੀ ਉਹ ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਇਲਾਕੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਇਸ ਹਦ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਸਤੇ ਲਕੀਰ ਮਾਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ । ਜੋ ਇਲਾਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਵਾਲੇ ਬਾਹਰ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ ਉਹ ਆਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਕਿ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਹੋ ਸਕੇ । ਮੈਂ ਸੰਤ ਫ਼ਤਹਿ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਭਾਵੇਂ ਮੇਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਿਆਸੀ ਇਖਤਲਾਫ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਹੋਣ । ਇਥੇ ਮੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਇਕ ਏਕੜ ਅੱਧੇ ਏਕੜ ਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕੀ ਇਸ ਹਦ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ । ਇਸ ਨੂੰ ਖੁਲਾ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦਿਤਾ । ਪਰ ਸੀਮਤ ਹਦ ਅੰਦਰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਅਜ ਤਾਕਤ ਹੈ ਤਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵੀ ਮੰਨੇਗਾ । ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਸਦਾ ਇਹ ਖਾਹਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਭੀੜਾ ਨਾ ਰਖੋ ਡਿਫੈਂਸ ਦਾ ਮਸਲਾ ਵੀ ਇਥੇ ਹੈ । ਮੈਂ ਉਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ । ਵਡੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਕੇ ਮੰਗ ਕਰਨੀ ਸੀ । ਹਦ ਵਡੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ । ਡਿਫੈਂਸ ਦੇ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਵਿਊ ਤੋਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਇਹਤਮਾਲ ਨਾ ਰਹੇ । ਗਲਾਂ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਹੋਰ ਹੋਰ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮਰਕਜ਼ੀ ਥਾਂ ਤੇ ਝਗੜਾ ਪਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਜਾਵੇਗਾ ਜਾਂ ਨਹੀਂ । ਸਦੀਵੀ ਝਗੜਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਖੜਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ । ਹਿੰਦੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਈ ਮੁਖਾਲਫ ਹੋਵੇ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਲੇਕਿਨ ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਸੀ ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਸਦਾ ਲਈ ਇਕ ਝਗੜਾ ਖੜਾ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਇਕ ਗਲ ਇਹ ਵੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਚਲਾਈ ਗਈ ਕਿ ਇਥੇ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਨ ਤੇ ਕਿਸੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਨ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਦਾ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਤਸੀਲ ਨੂੰ ਮਤ ਤੋੜੋ । ਤਸੀਲ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਾਇਮ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕੋਈ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਕਾਨਸਟੀਚੁਅਨੈਸੀ ਵਾਈਜ਼ ਹੱਦਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨ ਆਇਆ ਕਿ ਚਾਰ ਚਾਰ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਦੇਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਹਿਸੇ ਕਰਨੇ ਸਨ । ਇਹ ਕੋਈ ਹਲਕਾਬੰਦੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਸੀਲ ਨੂੰ ਮਤ ਤੋੜੋ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਵਿਊ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

*Expunged as ordered by the Chair.

[ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ]

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਤਾਕਿ ਇਕ ਵਡਾ ਪੰਜਾਬ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲਿਆ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ । ਮੈਂ ਅਜ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਵਕਤ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਾਂਗੇ ਤਿਵੇਂ ਤਿਵੇਂ ਅਸਾਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਛੋਟਾ ਸੂਬਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਗਿਆਨ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਅਜ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਸਰਵਿਸਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਗਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕੀ ਗਲਾਂ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ ਨੇ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਗਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤੋਂ ਹੀ ਦਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਕੀ ਪਾਲੇਸੀ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਫਿਰ ਪਛਤਾਣਾ ਨਾ ਪਏ । ਤੁਹਾਡੀ ਮਜਬੂਰੀ ਕੀ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਦਸ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਦੀ ਮਜਬੂਰੀ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ।

ਮੈਂ ਇਥੇ ਇਕ ਗਲ ਹੋਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਨ 1961 ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਕੁਝ ਫ਼ੈਸਲੇ ਕੀਤੇ ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਇਹ ਗਲ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਮੰਨੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬੇਸਿਜ਼ ਗਲਤ ਹਨ ਇਸ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਮੈਂ ਵੀ ਇਹ ਗਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਫੈਸ਼ਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰੋ । ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖੋ ਕਿ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਕਿਹੜੀ ਜ਼ਬਾਨ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਬਾਊਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਹੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਜਾਣਦੇ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੀ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਨਾ ਕੋਈ ਪੰਜਾਬੀ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਉਰਦੂ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਸੀ । ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਉਠ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪਲੇ ਨਾ ਪਈਆਂ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਬਾਤ ਚੀਤ ਗੰਦੋਲੇ ਵਿਚ ਪਈ ਰਹੀ । ਜੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਮੌਕੇ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਵੇਖਦੇ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਇਲਾਕਾ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪੂਰੀ ਵਾਕਫੀ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਝਗੜਾ ਨਾ ਵਧਦਾ । ਅਜ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਏਥੇ ਆ ਕੇ ਦਮਗਜੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦਿਉ, ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਕਿਥੇ ਸੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਥੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜਿਹੜੇ ਅਜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਤਅਨ ਕੋਈ ਕੇਸ ਪੇਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਪਰ ਜੇ ਅਜ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਵਲ ਮੈਂ ਜਾਵਾਂ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਦੇ ਦਮਗਜੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਉਲਟ ਹਨ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਲੁਕੇ ਛਿਪੇ ਫਿਰਦੇ ਰਹੇ । ਬਾਊਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਪੇਸ਼ ਹੀ ਨਾ ਕੀਤਾ । ਅਜ ਜਿਹੜੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੇ ਦੂਸ਼ਨ ਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਜ਼ਾਤੀ ਮੁਆਮਲਿਆਂ ਕਰਕੇ ਐਸਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਚਲੇ ਗਏ, ਬਾਕਾਇਦਾ ਤੌਰ ਤੇ ਬਾਈਕਾਟ ਕੀਤਾ । ਬਾਈ ਡੀਫਾਲਟ । ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ੋਰ ਆਜ਼ਮਾਈ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਉ, ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕੇਸ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਊਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋ ਕੇ ਲੜਨਾ ਸੀ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਬਾਹਾਂ ਉਲਾਰ ਉਲਾਰ ਕੇ ਵਿਖਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਮੌਕਾ ਉਦੋਂ ਹੀ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲੰਘਾਇਆ ਹੈ ।

ਰਾਈਟ ਵਿੰਗ ਦੇ ਇਥੇ ਕੁਝ ਸਜਣਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗਲ ਆਖੀ ਸੀ ਕਿ ਹਿਮਾਚਲ ਵਿਚੋਂ ਜੰਮੂ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਪੁੰਛ ਦਾ ਇਲਾਕਾ, ਸਰਸੇ ਦੀ ਤਸੀਲ, ਗੂਹਲਾ ਤਸੀਲ, ਖਰੜ ਦਾ ਇਲਾਕਾ, ਕੁਝ ਕਾਂਗੜੇ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਲਕੀਰ ਵਾਹੀ ਸੀ ... .
(ਵਿਘਨ) ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਰਾਈਟ ਵਿੰਗ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਵਲੋਂ ਐਸੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਤਬਦੀਲੀ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕੋਈ ਐਵੇਂ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ । ਮੈਂ ਫੈਕਟਸ ਔਰ ਫਿਗਰਜ਼ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਫਿਰ ਕੋਈ ਗਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਾਮਰੇਡ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸੁਤੰਤਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਲੀਫਲੈਟ ਪੜ੍ਹ ਲਉ । ਫਿਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ: ਮੇਰੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਕੋਈ ਐਸੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ।

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਹੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹੀਂ ਪਰ ਇਹ ਇਕ ਰੀਕਾਰਡ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਵੇਖ ਲਉ । ਤੁਹਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਕੀ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ । ਮੇਰਾ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਰਮੀਮ ਲਿਆਉ, ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਘੁੰਮਣ ਫਿਰਨਾ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਇਥੇ ਘੁੰਮਣ ਫਿਰਨ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਗਲ ਨਹੀਂ । ਸਪਸ਼ਟ ਗਲ ਕਰਾਂਗੇ ।

ਚੰਡੀਗੜ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਮੈਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਖਰੜ ਤਸੀਲ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਲਗਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਕੁਝ ਸਜਨ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਹੜ ਬੈਠੇ ਬੈਠੇ ਛੇੜ ਛਾੜ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਦਤਨ ਮਜਬੂਰ ਹਨ ਇਸ਼ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਦਿਮਾਗ ਰਹਿਤ ਹਨ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ। ਇਹ ਚੀਜ਼ ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮਤਾ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਜ਼ਾਦ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਪਰੋੜਤਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਚੰਡੀਗੜ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਸਾਨੂੰ ਰਿਕਮੈਂਡ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸਨੈਗਜ਼ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਕਲੀਅਰ ਨਹੀਂ ਉਹ ਕਲੀਅਰ ਕਰ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਯਾ ਇਸ ਹਾਊਸ ਨੇ ਸਮੁਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਨੂੰ ਰਿਕਮੈਂਡ ਕਰਨਾ ਹੈ ਇਹ ਗਲ ਕਲੀਅਰ ਨਹੀਂ ਉਹ ਇਲਾਕੇ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਧਰ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਚੰਡੀਗੜ ਜਿਸ ਤੇ ਕਿ ਇਤਨੀ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦੇ ਕੰਮ ਹੁਣ ਤਕ ਹੋਏ ਸਨ, ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲਈ ਇਕ ਬੜੀ ਯੂਜ਼ਫੁਲ ਥਾਂ ਹੈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਇਹ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁਦਾ ਸੀ ।

ਸਰਦਾਰ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਬਰਨਾਲਾ) : ਇਹ ਮਤਾ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਜ਼ਾਦ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਬੜਾ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤੇ ਕਾਫੀ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਤ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਤਰਮੀਮ ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੌਰਾ ਦੀ ਤਰਮੀਮ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਭੌਰਾ ਜੀ ਦੀ ਤਰਮੀਮ ਤੇ ਗੌਰ ਕਰਨ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਮਤੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਨਾ ਕਰਦੇ। ਮਤੇ ਵਿਚ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਇਲਾਕਾ, ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਕੋਈ ਲਿਮਿਟ ਮੁਕਰਰ ਨਹੀਂ ਕਿ 5, 7 ਜਾਂ 10 ਮੀਲ ਤਕ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗਲ ਕਹੀ ਕਿ ਇਹ ਕੁਝ ਵੇਗ ਜਿਹੀ ਸੀ। ਭੌਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਜਿਹੜੀ ਤਰਮੀਮ ਪੇਸ਼ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਲਫ਼ਜ਼ ਇਹ ਹਨ "ਸਤਰ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ "ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ" ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਬਦ "ਸਮੇਤ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਾਬਕਾ ਖਰੜ ਤਸੀਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਇਸ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਦਿਤੇ ਜਾਣੇ। ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਗਲ ਤੇ ਬਹਿਸ ਕੀਤੀ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਬਾਕੀ ਖਰੜ ਤਸੀਲ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਭੌਰਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਰਮੀਮ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਅਜ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਸਲਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਕਿਧਰ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸ ਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਿਆਣੇ ਆਮਤੌਰ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਗਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਕਿਸ ਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਕਦੋਂ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਵਸਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ। ਇਥੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਜ਼ਾਦ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਆਬਾਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਲੋਕ ਵਸਦੇ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਰਾਜਪੁਰਾ ਤਸੀਲ ਅਤੇ ਸਰਹਦ ਦੇ ਕੁਲ 70 ਪਿੰਡ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਇਕ ਵਖਰਾ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਹਿਸਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸਿਧੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਜਿਥੇ ਹੁਣ ਵਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹਿਸਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ। ਦੇਖਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਖੜੀਆਂ ਹਨ, ਇਥੇ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਅਤੇ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਟੁਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਦੇ ਹਨ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਮਕਾਨ ਹਨ, ਜਿਧਰ ਜਾਉ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਲਗੇ। ਹਰਿਆਨੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਨਾ ਕੋਈ ਇਮਾਰਤ ਹੈ ਨਾ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲਚਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਧਰ ਜਾਉ ਪੰਜਾਬੀ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਹਨ। ਹਾਂ ਹਰਿਆਨੇ ਦੇ ਜੋ ਕਿਤੇ ਨਜਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਅਮ. ਐਲ. ਏ. ਫਲੈਟਸ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ, ਹੋਸਟਲ ਦੇ ਨਜਦੀਕ ਨਜਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿਸੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ। ਨਾ ਮਾਰਕਿਟ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕਾਰੋਬਾਰ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ 5% ਇਥੇ ਹਰਿਆਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਬਿਜ਼ਨੇਸ ਹੋਵੇਗਾ। ਬਾਕੀ ਸਾਰਾ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਰੀਜ਼ਨਜ਼ ਉਨਾਂ ਨੇ ਪਜਾਬੀ ਤੋਂ ਇਲਾਕਾ ਲਏ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ

ਰਿਕਾਰਡ ਵਿਚ ਜਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਰਿਆਣੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਹਾਸੋ ਹੀਣੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਕਹਿਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਮੁਲਹੱਕਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਇਕ ਪਾਸੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਜਿੰਨਾ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਨਾਂ ਹੀ ਹਰਿਆਣੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। ਹਰਿਆਣੇ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਨੂੰ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਹੋਕੇ ਜਾਣਾ ਪਏਗਾ। ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਦੇ ਬਰਅਕਸ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਛੇਆਂ, ਸਤਾਂ ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਵੈਲ ਕੁਨੈਕਟਡ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਵੀ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਵੀ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਪਾਪੂਲਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਫਿਗਰਜ ਦੇਖੀਆਂ ਜਾਣ। ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਲੋਕ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਜ ਸਤ ਪਰਸੈਂਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਗੇ। 1961 ਦੀ ਸੈਂਸਿਜ਼ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ 35 ਹਜ਼ਾਰ ਮਜ਼ਦੂਰ ਇਥੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਪਤਾ ਨ ਲਗ ਸਕਿਆ, ਸਾਰਾ ਝਗੜਾ ਹੀ ਇਥੋਂ ਪਿਆ। ਬਾਊਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਅਗੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਪੱਖ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨਾਂ ਨੇ ਮਨ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ 1961 ਦੇ ਸੈਂਸਿਸ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਨਵੇਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਹਦਬੰਦੀ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਪਹਿਲੇ ਜਾਂ ਪਿਛਲੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣਾ। ਆਪ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋ ਕਿ 1961 ਦੀ ਸੈਂਸਸ ਕਮਊਨਿਲ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਸੀ; ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਬੇਸਿਜ਼ ਰਖਣਾ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਸ਼ਰਤ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵਡੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਰਖਵਾਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ 35 ਹਜ਼ਾਰ ਮਜ਼ਦੂਰ ਇਥੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਜੱਜ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਾ ਲਗ ਸਕਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਕ ਫਲੂਇਡ ਜਿਹੀ ਅਬਾਦੀ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੈਂਗੂਏਜ ਡੀਟਰਮਨ ਨਾ ਹੋ ਸਕੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਟਪਰੀ ਅਜ ਇਥੇ ਸੀ, ਕਲ ਉਥੇ ਸੀ। ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਜਦੂਰਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਘਾਹ ਲਗਾਉਨ ਵਾਲੇ ਮਜਦੂਰ ਰਖੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਘਸਿਆਰੇ, ਜ਼ਿਹੜੇ ਕਿ ਯੂ. ਪੀ. ਤੋਂ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ—ਇਹ ਸਾਰੇ ਇਥੇ ਟੈਂਪਰੇਰੀ ਲੇਬਰ ਸੀ। ਜਦ ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ਹਿਰ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਥੇ ਲੇਬਰ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਬਰ ਸ਼ਾਇਦ ਪੂਰੀ ਨਾ ਮਿਲ ਸ਼ਕੀ ਹੋਵੇ। ਇਸ਼ੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਬਲਕੇ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਲੇਬਰ ਆਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਚੁਨਾਂਚਿ ਸੈਂਸਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਯੂ. ਪੀ. ਦੀ ਲੇਬਰ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੀ ਲੇਬਰ ਦੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਖੋਹਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜਦ ਬਾਊਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਫੈਸ਼ਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਜਿਹੜੇ ਉਧਰ ਬੈਠੇ ਹਨ ਉਹ ਹਥ ਉਤੇ ਹਥ ਰਖਕੇ ਬੈਠ ਗਏ, ਕਿ ਹੁਣ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਹਾਲ ਦੋ ਬਿਲੀਆਂ ਦੀ ਰੋਟੀ ਵਰਗਾ ਹੋਇਆ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਸੈਂਟਰ ਲੈ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੈਂਟਰਲ ਇਲਾਕਾ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਸੰਤ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਅਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਾਨਯੋਗ ਜਥੇਦਾਰ, ਜ਼ਿੰਦਾ ਸ਼ਹੀਦ, ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਸਦਕਾ ਦੋਹਾਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸਾਲਸੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਈ

[ਸਰਦਾਰ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ]

ਅਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੋ ਗਈ । ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਸਾਲਸੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਈ ਗਈ ਸੀ । ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਜੋ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਸਾਲਸੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ ਸੀ । ਦੋਨੋਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਹਾਲਾਤ ਠੀਕ ਰਤੇ ਜਾਣ । ਹਰਿਆਣੇ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਹੁਣ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਰੋੜਾ ਅਟਕਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਜੇਕਰ ਪਹਿਲੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਲਸੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਤਾਂ ਹੁਣ ਦੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਵੀ ਕੰਟਰੋਵਰਸੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਜੇਕਰ ਸਾਨੂੰ ਇੰਦਰਾ ਜੀ ਦੀ ਸਾਲਸੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੇ ਇਤਮੀਨਾਨ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਤਮੀਨਾਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹਾਊਸ ਸਹਿਮਤ ਹੈ । ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਮਤਾ ਵੇਗ ਹੈ । ਉਸ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਤਰਮੀਮ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀਂ ਜੋ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਅੜੇ ਸਪੀਕਰ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਪਰੀਸ਼ੀਏਟ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮਤੇ ਨੂੰ ਤਰਮੀਮ ਸਹਿਤ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਜਿਹੜਾ ਮਤਾ ਅਜ਼ਾਦ ਸਾਹਿਬ ਲਿਆਏ ਹਨ ਉਸ ਵਿਚ ਇਕ ਤਰਮੀਮ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਮਤਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਔਰ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਦੇ ਜੋ ਇਲਾਕੇ ਹਨ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ । ਤਰਮੀਮ ਦੇਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਖਰੜ ਤਸੀਲ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਖਿਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਤਿਨਾਂ ਹਿਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਕੁਝ ਹਰਿਆਣੇ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ਕੁਝ ਯੂਨੀਅਨ ਟੈਰੇਟਰੀ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੁਝ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਿਆ । ਭੌਰਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਰਸਟਵਾਈਲ ਖਰੜ ਤਸੀਲ ਦਾ ਸਾਰਾ ਇਲਾਕਾ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸਮੇਤ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਹ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਮੈਂ ਇਸ ਰੈਜ਼ੂਲੇਸ਼ਨ ਦੀ ਇਸ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਈਦ ਕਰਨ ਲਗਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕਮਰ ਵਿਚ ਬਠੇ ਹੋਇਆਂ ਕੁਝ ਸਪੀਚਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਕੰਟਰੋਵਰਸੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਕਿਸ ਨੇ ਕੀ ਕਿਹਾ ਤੇ ਕਿਸ ਨੇ ਕੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ । ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣ ਗਿਆ । ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕੀਤੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਤਾਈਦ ਕੀਤੀ । ਉਹ ਦੌਰ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ । ਉਸ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਹਰ ਇਕ ਦੀ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਹੈ, ਇਕ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਮਾਕੂਲ ਵਜੂਹਾਤ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਦਿਤੀ । ਉਹ ਬਾਤ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਗਲ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਸਭ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਮੁਠ ਹੋਕੇ ਕੰਮ ਕਰੀਏ । ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਤਾ ਇਕ ਮੁਠ ਹੋ ਕੇ ਯੂਨੈਨੀਮਸਲੀ ਪਾਸ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਦੋ, ਚਾਰ ਗਲਾਂ ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਬਾਉਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਜਿਸ ਵਕਤ ਬਣਿਆ; ਉਸ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਗਲਤ ਗਲ ਹੋਈ, ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ 1961 ਦੀ ਸੈਂਸਸ ਨੂੰ ਬੇਸ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ । ਸਾਨੂੰ ਬਾਉਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਉਂ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬੌਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਅਗਰ ਟਰਮਜ਼ ਆਫ ਰੈਫਰੇਂਸ ਗਲਤ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਹ ਮਿਸਲੀਡ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਗਲਤ ਪਾਸੇ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਸਾਨੂੰ ਬੌਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁਤਅਲਕ ਚੈਰਿਟੇਬਲ ਵਿਊ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਭੀ ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਸ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ । ਸਾਡੇ ਵਲੋਂ ਕੇਸ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ, ਐਸ ਜੀ. ਪੀ. ਸੀ. ਨੇ ਮੁਕੰਮਲ ਕੇਸ ਬਣਾ ਕੇ ਬੌਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਔਰ ਮੈਂ, ਉਸ ਕੇਸ ਨੂੰ ਜਦ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬੌਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ । ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਔਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵੀ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਸੀ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੈ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੀ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਝਗੜੇ ਵਾਲੀ ਗਲ ਨਹੀਂ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੂਵਰ ਨੇ ਵੀ ਦਸਿਆ ਹੈ ਔਰ ਮੈਂ ਵੀ ਸਾਰਾ ਕੇਸ ਦੇਖਿਆ ਹੈ । 1832 ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਜਿਤਨੀਆਂ ਸੈਂਨਸਿਸ ਰਿਪੋਰਟਸ ਆਈਆਂ ਔਰ ਜਿਤਨੇ ਇੰਪੀਰੀਅਲ ਗਜ਼ਟੀਅਰਜ਼ ਦੇਖੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਖਰੜ ਤਹਿਸੀਲ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਜਿਹੜੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾੜ ਕੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਸਾਇਆ ਉਹ ਵੀ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੀਆਂ ਕੀ ਵਜੂਹਾਤ ਸਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ—ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੁਕੰਮਲ ਫਿਗਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕੀਆਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਪਲਾਟ ਹੋਲਡਰਜ਼ ਦੀਆਂ । ਮੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, 90 ਫੀ ਸਦੀ ਆਦਮੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਲਾਟ ਲਏ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਲਈ ਜਾਂ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ ਲਈ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਹੀ ਸਨ । ਬਹੁਤ ਥੋੜੇ ਹਿਮਾਚਲ ਦੇ, ਥੋੜੇ ਜਿਹੇ ਉਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣਗੇ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਬਾਕੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ, ਜਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਲਏ ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਨ । ਉਸ ਵਿਚ ਤਕਲੀਫ ਇਹ ਹੋਈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਕਤ ਪਲਾਟ ਖਰੀਦੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵਕਤ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅਪਣੇ ਐਡਰੈਸ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਦੇ ਦਿਤੇ । ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮੇਰੀ ਲੜਕੀ ਨੇ, ਮੇਰੇ ਲੜਕੇ ਨੇ ਖਰੀਦਿਆ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਐਡਰੈਸ ਦੇ ਦਿਤਾ । ਅਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨਕੁਆਰੀ ਕਰਨੀ ਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਓਨਰਜ਼ ਹਨ ਉਹ ਕਿਥੋਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਕਿਸ ਏਰੀਏ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਆਈਆਂ । ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦਾ ਤੁਅੱਲਕ ਹੈ ਹੋਮ ਮਿਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਡੀ. ਓ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਬਰੇਕ ਅਪ ਦਿਉ ਸੈਨਸਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦਿਤਾ ਨਹੀਂ— ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਉਤੇ ਆਵਾਂਗੇ ।

ਬੌਊਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਗਲਬਾਤ ਹੋਈ ਇਕ ਡਿਨਰ ਤੇ । ਮੈਂ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਲੈਂਦੇ ਹੋ । ਕੀ ਗਵਾਹੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਇਥੇ ਹਰ ਪਾਰਟੀ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਸਪੋਰਟ ਕਰਨ ਲਈ--ਭਾਵੇਂ ਗਲਤ ਹੈ ਚਾਹੇ ਠੀਕ— ਗਲਤ ਗਵਾਹੀਆਂ ਭੀ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ; ਤੁਸੀਂ ਤਿਨ ਮੈਂਬਰ ਹੋ । ਇਕ ਗਲ ਤੇ ਇਹ ਦੇਖੋ ਕਿ ਬੋਲੀ ਕੀ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕਰੋ, ਮਾਰਕਿਟ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਓ, ਉਥੇ ਖੜੋ ਕੇ ਸੁਣੋ ਕਿ ਲੋਕ ਕੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ । ਤੁਸੀਂ ਸਿਨਮੇ ਚਲੇ ਜਾਓ ਉਥੇ ਦੇਖੋ ਕਿ ਲੋਕ ਕੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ । ਤੁਸੀਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਤੇ ਚਲੇ ਜਾਓ, ਦੇਖੋ, ਲੋਕ ਕੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਇਥੋਂ ਤਕ ਵੀ ਕਿਹਾ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਕਿ ਹਰਿਆਣੇ ਦੀ ਔਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪੋਸ਼ਾਕ ਵਿਚ ਵੀ ਫ਼ਰਕ ਹੈ । ਅਗਰ

[ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ]

ਚੌਧਰੀ ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ ਵਰਗਾ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਉਹ ਹਰਿਆਨਵੀ ਹੋਵੇਗਾ ਔਰ ਦੂਸਰਾ ਪੰਜਾਬੀ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਕਿ ਜਿਥੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਉਹ ਹਰਿਆਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਔਰ ਜਿਥੇ ਆਦਮੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਣਗੇ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਹੋਣਗੇ । ਮੈਨੂੰ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਬੋਲੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ । ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਸੀ ਸਾਡੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੋਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦੀ ਔਰ ਜਿਸ ਨੇ ਬੋਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਸੀ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਵਾ ਲਉ ਔਰ ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਮਨਸ਼ਾ ਦੇ ਅਕਸਪਰਟ ਬੁਲਾ ਲੈਣਾ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਤਾ ਦੇਣਗੇ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਕਿਹੜੀ ਬੋਲੀ ਹੈ ।

ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੀਆਂ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਟਿਵ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਵਕਤ ਜਾਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ । ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤੀ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਤਮੀਜ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁਤਫਿਕ ਹਨ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਤਾੜੀਆਂ)। ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

(ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ ਨੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੁਰਸੀ ਸੰਭਾਲੀ)

ਬਲਕਿ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਦਮੀ ਹੁਣੇ ਆਏ ਔਰ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰੋ, ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਡੀ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ । ਇਹ ਗੱਲ ਸਿਧੀ ਇਸ ਰੈਜ਼ੂਲੀਉਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ ਤਅੱਲਕ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤੱਅਲਕ ਵੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਹੈ । । ਹਰਿਆਨੇ ਨੇ—ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਸਟੈਂਡ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇਕ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲੈਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ । ਕਦੇ ਫ਼ਾਈਨੈਲਿਟੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਇਜ਼ੱਤ ਜਾਂ ਡਿਗਨਿਟੀ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਅਗਰ ਉਹ ਕੋਈ ਮੁਆਹਿਦਾ ਕਰਕੇ ਮੁਆਹਿਦੇ ਤੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇ । ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਕ ਮੁਆਹਿਦਾ ਹੋਇਆ । ਮੈਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ—ਫਿਰ ਮੈਂ ਦੂਸਰੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਕਰੂੰ ਜੋ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਰੈਫ਼ਰੈਂਸ ਹੋਇਆ—ਦ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ । ਇਸਦੀਆਂ ਕੀ ਵਜੂਹਾਤ ਨੇ ? ਕਿਸ ਵੇਲੇ ਹੋਇਆ ? ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ ? ਇਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ । ਹਰਿਆਣਾ ਔਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਗੌਰਮਿੰਟਾਂ ਨੇ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਭਾਖੜਾ ਔਰ ਬਿਆਸ ਡੈਮ ਬਾਰੇ ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਲਿੱਖਤ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਮੰਨ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਕੋਈ ਰੀਕਾਰਡ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ । ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਜੋ ਗੌਰਮਿੰਟਾਂ ਹਨ ਉਹ ਤਰਤੀਬ ਨਾਲ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ । ਅਗਰ ਪ੍ਰਾਈਮ ਮਿਨਿਸਟਰ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਨੂੰ, ਇੰਦਰਾ ਜੀ ਨੂੰ, ਆਰਬਿਟਰੇਟਰ ਮੰਨਿਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਮਿਲੇ ਹੋਣ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਮੰਨ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਰਿਕਾਰਡ ਨਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਔਰ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇੰਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਜ਼ਰੂਰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੋਵੇਗਾ । ਫਿਰ ਪ੍ਰੈਸ

ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦਿਤੀ ਦੋਨੋਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰਜ਼ ਨੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਲਈ, ਭਾਖੜਾ ਔਰ ਬਿਆਸ ਲਈ, ਜੋ ਕੁਛ ਹੈ, ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਮੰਨ ਲਈ ਹੈ । ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਗੱਲ ਚਲਦੀ ਰਹੀ । ਮਗਰ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਦੇ ਨਾਲ, ਕੁਛ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਰੀਜ਼ਨਜ਼ ਕਰਕੇ, ਕੁਛ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਅਪਣੇ ਝਗੜਿਆਂ ਨਾਲ ਜਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਜਾਹ ਨਾਲ ਹਰਿਆਣਾ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਜਾਵੇ । ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮੁਤਫ਼ਿਕ ਨਹੀਂ ਮਗਰ ਮੈਂ ਫਿਰ ਰਿਪੀਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਇਕ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ-ਇਤਨੀ ਲੀਗਲ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਜਿਤਨਾ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਇਸ਼ੂ ਸੀ । ਇਹ ਕੋਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਰੈਫਰੈਂਸ ਨਹੀਂ ਹੋਈ । ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦਰਖਾਸਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਤੀ ਗਈ । ਇਕ ਬਰਨਿੰਗ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਇਸ਼ੂ ਸੀ ਉਸ ਵਕਤ ਦਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਲਵ ਕਰਨ ਦਾ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਸਮਝਿਆ—ਉਚੇ ਲੈਵਲ ਤੇ ਜਾਕੇ-ਔਰ ਉਸ ਵਕਤ ਅਸੀਂ ਟੈਕਨੀਕਲ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦੇ । ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀਆਂ ਬਾਊਂਡ ਨੇ, ਦੋਨੋਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਬਾਊਂਡ ਨੇ । ਮਗਰ ਉਹ ਇਸ਼ੂ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ । ਉਹ ਹੈ ਗੌਰਮਿੰਟ ਔਰ ਇਹ ਹੈ ਲੈਜਿਸ-ਲੇਚਰ । ਲੈਜਿਸਲੇਚਰ ਦਾ ਆਪਣਾ ਰਾਈਟ ਹੈ । ਜੋ ਪਾਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇ ਕਰੇ, Irrespective of the fact ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟਾਂ ਨੇ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਾਊਂਡ ਕੀਤਾ, ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਤੁਅੱਲਕ ਹੈ ਲੈਜਿਸਲੇਚਰ ਸੁਪਰੀਮ ਹੈ-ਜੋ ਉਹ ਸਮਝੇ ਕਿ ਇਹ ਦਰੁਸਤ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਹੱਕ ਹੈ ਕਿ ਪਾਸ ਕਰਵਾਏ । ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਇੰਸੀਡੈਂਟਲੀ ਐਕਸਪਲੇਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦਾ ਰੈਫਰੈਂਸ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਇਹ ਇਕ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਤੇ ਪਲਿਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀਆਂ ਬਾਊਂਡ ਹਨ ਔਰ ਉਸ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਉਸ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਗੌਰਮਿੰਟਸ ਬਾਊਂਡ ਹਨ । ਇਹ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਮੋਰੈਲਿਟੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ । ਅਗਰ ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਨਿਕਲਣਾ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਗਰ ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਅਖਤਿਆਰ ਹੈ ਕਿ ਅਪਣਾ ਡਿਸੀਜ਼ਨ ਦੇਵੇ, ਇਹ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ ਵੀ ਜੁਰਿਸਡਿਕਸ਼ਨ ਹੈ । ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਤੁਅੱਲਕ ਹੈ । ਇਹ ਇਸ ਵਕਤ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਹੈ-ਯੂਨੀਅਨ ਟੈਰੀਟਰੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਦੇ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰਿਆਣੇ ਦਾ ਕੇਸ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਾਊਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਦਿਤਾ, ਤਾਂ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ?

ਅਗਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਹਿੰਦੀ ਸਪੀਕਿੰਗ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਉਤੇ ਹਰਿਆਣੇ ਦਾ ਹੱਕ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਹਰਿਆਣੇ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਿਚ । ਰੁਕਾਵਟ ਇਸ ਲਈ ਆਈ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਕਨਵਿਨਸਡ ਸੀ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸਪੀਕਿੰਗ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਊਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਗਲਤ ਫੈਸਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ । (ਤਾੜੀਆਂ) । ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਮਿਸਟਰ ਦੱਤ ਨੇ ਸਾਡੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਫੈਸਲਾ ਦਿਤਾ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਛੇ ਰੀਜ਼ਨਜ਼ ਦਿਤੇ । ਮੈਂ ਤਫਸੀਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਸਿਰਫ਼ ਇੰਨਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੈਲਿਡ ਰੀਜ਼ਨਜ਼ ਦਿਤੇ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬਾਊਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਗਲਤ ਫੈਸਲਾ ਦਿਤਾ ਔਰ ਉਹ ਇਕ ਸਟੇਜ ਐਸੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ

10.00 P.M.

[ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰੀ]

ਨੂੰ ਨਾ ਦੇ ਸਕੀ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਸੀ । ਮੈਂ ਹੁਣ ਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਸੀ । ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਇਕ ਫਜ਼ਲ ਅਲੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਣਾਇਆ ਸੀ । ਉਸ ਨੇ ਹਿਮਾਚਲ ਬਾਰੇ ਇਕ ਰੈਕਮੈਂਡੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਮਗਰ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਮਾਈਨਾਰਿਟੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸੀ ਉਹ ਸੈਂਟਰ ਨੇ ਮੰਨੀ । ਉਹ ਐਕਸੈਪਟ ਕੀਤੀ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣ ਵਿਚ ਸੈਂਟਰ ਲਈ ਕੋਈ ਦਿਕੱਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਗਰ ਉਹ convinced ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸਪੀਕਿੰਗ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮਗਰ ਅਫ਼ਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦਿਖਾਈ । ਹੁਣ ਮੈਂ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਹੁਣ ਜਦ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨਾਈਟਡ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਜੋ ਗ਼ਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ। (ਤਾੜੀਆਂ) ।

ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਬੜਾ ਜ਼ੁਲਮ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਜੋ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਕਮੇਟੀ ਬਣੀ ਸੀ ਉਸ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਸਨ । ਉਸ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਕਮੇਟੀ ਇਕ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਕਮੇਟੀ ਸੀ। ਉਸ ਵਿਚ ਹਰਿਆਨੇ ਦੇ ਵੀ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਸਨ ਚੌਧਰੀ ਲਹਿਰੀ ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਗੜੀ ਸੀ, ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ੇਡਜ਼ (shades) ਦੇ ਆਦਮੀ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੂਨਾਨੀ-ਮੱਸ ਰਿਪੋਰਟ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਖਿਆ ਗਿਆ । ਮਗਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ, ਵਿਹਸਪਰਿੰਗਜ਼ (whisperings) ਹੋਈਆਂ ਕਿ ਇਹ ਵੱਡਾ ਸ਼ਹਿਰ ਆਪ ਦੇ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸੋਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਪਈਆਂ ਕਿ ਅਗਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਠੀਕ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਹਰਿਆਣੇ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਹੀ ਨਾ ਦੇ ਦਿੰਦੇ । ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਗ਼ਲਤ ਸੀ ਇਸੇ ਲਈ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਸਬਰ ਕਰੋ । ਮਗਰ ਸਬਰ ਦਾ ਵੀ ਮੌਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਹੁਣ ਸਬਰ ਦਾ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪੈਮਾਨਾ ਲਿਬਰੇਜ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਫਿਰ ਗੱਲ ਚਲੀ । ਖੈਰ ਉਸ ਵਿਚ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਕੀ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਕਿੱਥੇ ਤਕ ਗੱਲ ਚਲੀ ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਕ ਦੋ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਵਾਜ਼ਿਆ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਥੇ ਗੱਲ ਆਈ ਕਿ ਹੋਰ ਇਲਾਕੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਨਾ ਆਉਣ । ਇਹ ਜੋ ਸੋਧਨਾ ਹੈ ਇਹ ਸਿਰਫ ਇਸ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਨਾਲ ਤੁਅੱਲਕ ਰਖਦੀ ਹੈ । ਬਾਕੀ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਦਾ ਇਸ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਾ ਤਅੱਲਕ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਮੁਤਫਿਕ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਜਿੰਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਪੀਕਿੰਗ ਏਰੀਆਜ਼ ਬਾਹਰ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ ਉਹ ਅੰਦਰ ਲਿਆਉਣੇ ਪੈਣਗੇ । (ਤਾੜੀਆਂ) ਇਸ ਵਿਚ ਦੋ ਰਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਚੂੰਕਿ ਅਚਾਰੀਆ ਜੀ ਦਾ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਸਿਰਫ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸਬੰਧੀ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਲਿਆਉਣੀ ਪਈ ਜੋ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨਾਲ ਵਾਬਸਤਾ ਸੀ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਾ ਤਅੱਲਕ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਸਟੈਂਡ ਦਾ ਤੁਅੱਲਕ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਖਿਤੇ ਬਾਹਰ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਅਸੀਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ, ਗੌਰਮਿੰਟ ਵੀ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਆਪ ਦਾ ਤੁਆਵਨ ਵੀ ਮੰਗੇਗੀ। (ਤਾੜੀਆਂ)

ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਭਾਖੜਾ ਅਤੇ ਬਿਆਸ ਡੈਮਜ਼ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਸਾਡੀਆਂ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ ਵੀ ਇਹੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਪਹਿਲਾ

ਐਰੇਂਜਮੈਂਟ ਸੀ ਉਹੀ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ । ਇਹ ਡੈਮ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹਨ । ਪਜਾਬ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਬੋਰਡ ਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸੀ । ਜਿਸ ਵਕਤ ਪੈਪਸੂ ਹੀ ਵਖਰਾ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਬੋਰਡ ਵਿਚ ਪੈਪਸੂ ਦਾ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਬੈਠਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਹਰਿਆਣੇ ਦਾ ਬੈਂਠ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ, ਪੈਪਸੂ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਸਨ । ਪੈਪਸੂ ਟੁਟ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪੈਪਸੂ ਦੀ ਥਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਰਿਹਾ । ਹੁਣ ਬੋਰਡ ਆਫ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿਚ ਹਰਿਆਣੇ ਦਾ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਬੈਠ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ ਝਗੜੇ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ । ਜੋ ਚੀਜ਼ ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਹੈ ਉਹ ਸਾਥੋਂ ਕਿਉਂ ਲਈ ਜਾਵੇ । ਸੈਂਟਰ ਨੇ ਇਕ ਅਜੀਬ ਤਮਾਸ਼ਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਰੌਲਾ ਪਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਿਆ ਬਜਾਏ ਠੀਕ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੇ । ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੇ ਰੌਲਾ ਪਿਆ ਚਲੋ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰੋ, ਭਾਖੜੇ ਤੇ ਰੌਲਾ ਪਿਆ ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਲੈ ਲਉ, ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਲਈ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਾ ਤੁਅੱਲਕ ਹੈ ਗੌਰਮਿੰਟ ਯੂਨੈਨੀਮਸ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜੋ ਗ਼ਲਤ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਜੋ ਨਸੈਸਰੀ ਸਟੈਪਜ਼ ਹੋਣਗੇ ਉਹ ਲਏ ਜਾਣਗੇ । ਉਧਰੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੂਵਮੈਂਟ ਚਲਾਉ ਅਸੀਂ ਆਪ ਦੇ ਸਾਥ ਹੋਵਾਂਗੇ । ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਵਕਤ ਵੀ ਆ ਜਾਵੇ...

ਇਕ ਆਵਾਜ਼ : ਇਹ 5 ਰਤਨ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਸ ਲਈ ਦਿਤੇ ਹਨ ? (ਹਾਸਾ)

ਮੁਖ ਮਤਰੀ : ਆਪ ਦੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਬੜਾ ਮਸ਼ਕੂਰ ਹਾਂ । ਅਤੇ ਉਮੀਦ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਫਰਾਖਦਿਲੀ ਨਾਲ ਜਾਰੀ ਰਖੋਗੇ ਇਹ ਆਪਣਾ ਕੰਮ । (ਹਾਸਾ) ਜੋ ਫਰਾਖਦਿਲੀ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਹੋ ਇਹ ਹਸਦੇ ਖੇਡਦੇ ਦਿਖਾਂਦੇ ਜਾਉ ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਲੜਾਈਆਂ ਪਾਉ ।

ਫਿਰ ਇਕ ਹੋਰ ਵੀ ਕੰਮ ਹੈ । ਉਸ ਦੀ ਰੈਲੇਵੇਂਸੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਅਗਰ ਮਿਲਕੇ ਕਰੋ ਤਾਂ ਉਪਰਲਾ ਕੰਮ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਅਗਲੇ ਰੈਜ਼ੋਲੀਊਸ਼ਨ ਵੇਲੇ. . (ਹਾਸਾ) ਫਰਾਖ-ਦਿਲੀ ਰਖੋ ਖੁਸ਼ ਰਹੋ ਅਤੇ ਜੋ ਚੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਹੋਵੇ ਉਸ ਵਿਚ ਯੂਨੈਨੀਮਿਟੀ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਧਰ ਉਧਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ।

ਤੇ ਮੈਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤੋਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਐਕਸ਼ਨ ਤੋਂ ਇਹ ਇਨਫਰੈਂਸ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਉਹ ਅਸੀਂ ਲਵਾਂਗੇ, ਜ਼ਰੂਰ ਲਵਾਂਗੇ ।

ਇਕ ਦੋ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਹਨ ਜੋ ਮੈਂ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਮੀਦ ਰਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰਾ ਹਾਊਸ ਇਸ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਸਪੋਰਟ ਕਰੇਗਾ । ਉਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਐਕਟ ਬਣਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਦਫਾ 48 ਵਿਚ, ਜਿਥੇ ਤਕ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨੀ ਪਰਾਪਰਟੀ ਬਾਹਰ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਸਕਸੈਸਰ ਸਟੇਟ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਮਿਲੇਗੀ । ਜੋ ਹਿਮਾਚਲ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਜੋ ਹਰਿਆਣੇ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ ਉਹ ਹਰਿਆਣੇ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਈ । ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੀ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਮਿਲੇਗੀ । ਕੁਝ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾਂ ਹਨ, ਬਨਾਰਸ, ਹਰਦਵਾਰ ਹੈ, ਕੋਈ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ, ਕਈ ਬਿਲਡਿੰਗਜ਼ ਹਨ ਦਿਲੀ... (ਵਿਘਨ) ਮੇਰਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਾਇਦਾਦ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਮਾਲਕ ਸੀ ਉਸਦੇ । ਐਕਟ ਵਿਚ ਇਕ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰੋਵਾਈਜ਼ੋ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ

[ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰੀ]

ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਜ਼ਰੂਰਤ ਲਈ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਗਰ ਉਸ ਦੀ ਨੈਚੂਰਲ ਜਸਟੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਹੋਵੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੀ ਵੰਡ ਦਿਤੀ ਹੈ । ਇਕ 7-8 ਏਕੜ ਦਾ ਪਲਾਟ ਸੀ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਏਕੜ ਹਿਮਾਚਲ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ, 3 ਏਕੜ ਹਰਿਆਨੇ ਨੂੰ ਤੇ 4 ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਦਿਤੇ । ਇਸੇ ਜੀਂਦ ਹਾਊਸ ਨਾਲ 8 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ । 3 ਏਕੜ ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤੇ, 4 ਹਰਿਆਣੇ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤੇ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੈਨਾਲ ਰੈਸਟ ਹਾਊਸ ਹਰਿਆਣੇ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ । ਜਿਸ ਦਾ ਦਫਤਰ ਨਾਲ ਕੋਈ ਤਅੱਲਕ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਇਸ ਕਲਾਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜੀ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ੋ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਦਫਤਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਰਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕੈਨਾਲ ਸਿਸਟਮ ਦਾ ਤਅੱਲਕ ਅਜਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਹਰਿਆਣੇ ਨੂੰ ਫੀਡ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜੇਕਰ ਕੰਪੈਲਿੰਗ ਰੀਜ਼ਨ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਖਤਿਆਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਇਮਾਰਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਦੇਣ । ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਠੀਕ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ੋ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੀ ਜਾਇਦਾਦ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਚਾਹੁੰਣ ਦੇ ਦੇਣ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਕੰਸਲਟ ਤਕ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਜਾਇਦਾਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੰਡਣ ਦੇ ਇਖਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸਨ । ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਲੀਗਲ ਓਪੀਨੀਅਨ ਵੀ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਚਿਠੀ ਵੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰੀ ਨੂੰ ਲਿਖ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਸ਼ਾਇਦ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਬਿਨਾ ਕੰਪੈਲਿੰਗ ਰੀਜ਼ਨ ਦੇ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਅਤੇ ਉਹ ਡਿਊਟੀ ਬਾਊਂਡ ਸੀ ਕਿ ਅਸਾਨੂੰ ਪੁਛਣ ਅਤੇ ਕੰਸਲਟ ਕਰਦੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਸੇ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ੋ ਅਧੀਨ ਉਹ ਇਨਕੰਪੀਟੈਂਟ ਸਨ ਸਾਡੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹਰਿਆਣੇ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੇ । ਸਾਡੀ ਚਿਠੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਹੁਣ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲੀਗਲ ਓਪੀਨੀਅਨ ਮੈਂ ਲਈ ਹੈ । ਇਹ ਜਾਇਦਾਦ ਸਾਨੂੰ ਮੋੜ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜੇਕਰ ਸਾਨੂੰ ਲੋੜ ਪਈ ਅਤੇ ਦਾਹਵਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਤਾਂ ਵੀ ਕਰਾਗੇ । ਇਹ ਜਾਇਦਾਦ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਲੈ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਅਸੀਂ ਹਰ ਕੀਮਤ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲਵਾਂਗੇ (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) ।

ਅਸਲ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਇਹ ਸੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਦਸੀ ਹੈ ਇਥੇ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈ-ਜ਼ੇਸ਼ਨ ਹੋਇਆ ਪਰ ਅਸੀਂ ਅਟਕਲਪਚੂ ਗਲਾਂ ਹੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਜੋ ਫੈਸਲਾ ਵੰਡਣ ਵੇਲੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦਿਤਾ । ਇਸ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਦਸ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਲੋਕੇਸ਼ਨ ਵੀ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿਤੀ । ਇਸ ਵਿਚ ਹੋਰ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਿਕਤਾਂ ਪੇਸ਼ ਆ ਰਹੀਆ ਹਨ ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਸ ਐਲੋਕੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਦਿੱਕਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹਾਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰਿਆਂ ਟੀਚਰਾਂ ਨੂੰ ਹਰਿਆਨੇ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਕਿੰਨੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਬਜੈਕਟ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮਜ਼ਮੂਨ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਨਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹਾਨੀ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਕਿੰਨੀ ਮਜ਼ਾਹਕਾਖ਼ੇਜ਼ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਬਾਦ ਇਹ

ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਅਸਾਂ ਤਾਂ ਹਿੰਦੀ ਪੜ੍ਹਾਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਹਿੰਦੀ ਆਉਂਦੀ ਨਹੀਂ ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੋਸਟਾਂ ਨੂੰ ਐਬਾਲਿਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਨਹੀਂ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੈਠ ਕੇ ਇਹ ਮਾਮਲੇ ਨਜਿਠਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੁਰਕਸ਼ੇਤਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਕਢਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਹਿੰਦੀ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਸਪੈਸ਼ਲ ਸਬਜੈਕਟ ਰੱਖ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰਕੀ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਨ । (ਘੰਟੀ) (ਵਿਘਨ) । ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਟਾਇਮ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਮੈਂ ਲੀਡਰ ਆਫ ਦੀ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਨਾਲ ਗੱਲ ਵੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਮਤੇ ਨੂੰ ਯੁਨਾਨੀਮਸਲੀ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰਾ ਹਾਉਸ ਇਸ ਮਤੇ ਨੂੰ ਤਰਮੀਮ ਸਮੇਤ ਪਾਸ ਕਰੇਗਾ ।

ਅਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ (ਮੋਰਿੰਡਾ—ਐਸ. ਸੀ.) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਹਾਂ ਮੈਂ ਇਕ ਦੋ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਸ ਹਾਓਸ ਵਿਚ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕਮੂਨਿਸਟ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਕਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਾਲ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ (ਵਿਘਨ)

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮਾਹੌਲ ਅਛਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਢਕਣ ਪਾ ਦਿਉ ਹੁਣ (The atmosphere in the House is cordial, the hon. Member may please ignore such points).

ਅਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਗੱਲ ਸੀ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀਆਂ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਕਹਿਣਾ ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਸੁਣੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤੇ ਫਿਰ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਮੈਂ ਮੰਨ ਜਾਂਦਾ। ਜੋ ਗ਼ਲਤ ਫਹਿਮੀ ਅਕਾਲੀ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਤੇ ਕਮੂਨਿਸਟ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਜ਼ਾਤ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਪਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਹਾਉਸ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਦਰਖਾਸਤ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਟਾਇਮ ਦਿਉ ਤਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਕਰ ਸਕਾਂ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰ ਸਕਾਂ ।

ਇਕ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹੀ ਗਈ ਕਿ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਸੀ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦਾ ਉਦੋਂ ਤਕ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਜਦ ਤਕ ਕਿ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਤਸਲੀਮ ਨਾ ਕਰ ਲਿਆ । ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਅਸੀਂ ਡਟ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ । ਅਤੇ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਪਰ ਜਦ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਮੰਨ ਲਿਆ ਅਤੇ ਤਸਲੀਮ ਕਰ ਲਿਆ ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਨੁਕਾਇਸ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਸਾਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਡਟ ਕੇ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਸਾਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਹੈ (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) ।

[ਅਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ]

ਦੂਜੀ ਗੱਲ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਆਖੀ ਗਈ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਆਖੀ, ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਉਹ ਸਿਖ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਮੈਂ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿਖ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮੰਨਦਾ ਹਾ। (ਵਿਘਨ) ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਪਿਛੋਕੜ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਸੂਬਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਇਹ ਹੁਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਉਂ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਇਕ ਪੋਥੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਕਰਤਾ ਹਨ ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਿਹੜੇ ਜਨਮ ਦੇ ਅਕਾਲੀ, ਭੂਤਪੂਰਵ ਕਾਂਗਰਸੀ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਅਕਾਲੀ ਹਨ। (ਹਾਸਾ) ਉਸ ਪੋਥੀ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿਖ ਸਟੇਟ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਵਿਸਾਖੀ 1948 ਨੂੰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਇਕ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਸੱਜਨ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਥੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਥੇ ਸਰਦਾਰ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਅਜਕਲ ਰਾਜਿਸਥਾਨ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਹਨ, ਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰਖਿਆ ਕਿ ਸਿਖ ਸਟੇਟ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੰਨਣ ਨਹੀਂ ਇਸ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਸਿਖ ਸਟੇਟ ਦਾ ਨਾਂ ਬਦਲ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ। ਸਿਖ ਸਟੇਟ ਦਾ ਦੂਜਾ ਹਰਬਾ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਮੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਮੰਗ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ। (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਤਾਂ ਸਿਖ ਸਟੇਟ ਦੀ ਹੀ ਸੀ। (ਵਿਘਨ)।

ਤੂੰ ਨਾ ਬੋਲ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਮਿਟੀ ਵੀ ਪੂਜਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦਾ ਤੂੰ ਹੈਂ। ਮੇਰਾ ਰੂੜ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਬੰਧ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪਿਛਲੀ ਮਰਦਮ ਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਥੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਕ ਰੀਪਬਲੀਕਨ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਜਨ ਨੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਇਕ ਸਜਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਝਗੜਾ ਕਰਾਇਆ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਬੈਕਗਰਾਉਂਡ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਾਲਿਆਂ ਬੈਠ ਕੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਤਦ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਲਿਖਾਣ ਅਤੇ ਇਹ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਈ। ਜੀਪਾਂ ਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲਾਲਚ ਦੇ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਣਾ। (ਵਿਘਨ)।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਭਜ ਰਾਮ ਬੈਠੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਗਏ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਵਾਈ ਜਾਵੇ। ਫਿਰ ਜਿਥੇ ਲੋਕੀਂ ਨਾ ਮੰਨੇ ਉਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਝਗੜੇ ਕਰਵਾਏ। ਬਾਈਕਾਟ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਭਜ ਰਾਮ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਾਇਆ। ਇਸ ਅਜ਼ਾਦ ਨੂੰ ਹੀ ਫਖਰ ਹਾਸਿਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਲਗਾਈ ਅਗ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ

ਹਾਂ ਕਿ ਹੈਵ ਨਾਟਸ ਤੇ ਹੈਵਜ਼ ਦੀ ਲੜਾਈ ਸੀ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਹੈਵਜ਼ ਅਤੇ ਹੈਵ ਨਾਟਸ ਦੀ ਲੜਾਈ ਜਿਹੜੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲੜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਹੈਵਜ਼ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦੇ ਸਨ । ਇਸ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਅਸਾਂ ਪਹਿਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਸਦਾ ਡੀਫੈਂਸਿਵ ਤੇ ਰਹੇ । ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਤਸਲੀਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਮੈਜਾਰਿਟੀ ਦਾ ਸੂਬਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਦਾ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ । ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਹਿਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਕਾਂਗੜਾ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਂਗੜੇ ਦੀ ਬੋਲੀ ਡੋਗਰੀ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) । ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ?

ਵਕਤੋਂ ਟੁਟੀ ਡੂੰਮਣੀ, ਗਾਵੇ ਆਲ ਪਤਾਲ

ਅਸੀਂ ਅਜ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬੋਲੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਸੂਬਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਕਿਸੇ ਮਜ਼੍ਹਬ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਸੂਬਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮੈਜਾਰਿਟੀ ਹੋਵੇ । ਸਿੱਖ ਸਟੇਟ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਨਾਹਰਾ ਸੀ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਂਗਰਸੀ ਅਜ ਤੋਂ ਵੀਹ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਬੋਲੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਸੂਬਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਤ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨ ਤੇ ਰਹਿੰਦੇ, ਜੇ ਉਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਾਂ ਭਾਵੇਂ ਕਾਂਗਰਸ ਮੰਨ ਜਾਂਦੀ ਪਰ ਮੈਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਾ । ਪਰ ਹੁਣ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਹੀ ਬਦਲ ਲਿਆ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨ ਬਦਲ ਲਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸਾਰਾ ਵਿਰੋਧ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਕਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਭੌਰਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਜੋ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਡੀਪਰੈਸਡ ਕਲਾਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਡੀਪਰੈਸਡ ਕਲਾਸਿਜ਼ ਲੀਗ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਦੇ ਨਾਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਇਸ ਵਿਚ ਓਸ ਵੇਲੇ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅਸੀਂ ਅਜ ਵੀ ਕਾਇਮ ਹਾਂ । (ਵਿਘਨ) ਅਸੀਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਰੀਜਨ, ਹਿੰਦੀ ਰੀਜਨ ਅਤੇ ਪਹਾੜੀ ਰੀਜਨ ਕਹਾਉਣ । ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰੀਜਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤ ਪਹਾੜੀ ਰਿਜਨ ਦੀ ਹਿੰਦੀ ਹੋਵੇ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਡੀ ਇਹ ਮੰਗ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਮੰਗ ਗ਼ਲਤ ਸੀ ਜਾਂ ਸਹੀ । ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਬਾਰੇ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬਾਉਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਆਇਆ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਨਹੀਂ 4 ਤਾਰ੍ਹਾਂ ਆਈਆਂ, ਕਿ ਮੈਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਮੁਖਾਲਫਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਹਾਂ । ਪਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿਆਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਇਹ ਮੰਗ ਸੀ

[ਅਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ]

ਕਿ ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ ਅਤੇ ਰੋਪੜ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਸਾਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਮੇਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਅਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਏ ਸੀ। ਮੈਂ ਅਜ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾੜ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਸਾਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਂ ਅਗੇ ਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਇਹ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਵਿਖਾ ਦੇਣ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵਿਚ ਨਾ ਆਵੇ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸੀਟ ਤੋਂ ਰੀਜ਼ਾਈਨ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਇਹ ਕਰਨ (ਤਾਲੀਆਂ)।

ਜੱਥੇਦਾਰ ਫਗੂਵਾਲੀਆ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮੈਂਬਰ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਲਈ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ਮੈਨੂੰ ਫ਼ਖਰ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਉਸ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਮਾਈਨਾਰਿਟੀ ਕਮਿਉਨਿਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਮੰਨੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਮਤਾ ਸਰਦਾਰ ਉਜਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿਖ ਮਾਈਨਾਰੇਟੀ ਕਮਿਉਨਟੀਜ਼ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਸਬੰਧੀ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਸੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ।

ਜੋਗਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰੀਪਬਲੀਕਨ ਪਾਰਟੀ ਵਾਲੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਹਿਮਾਇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਰੀਪਬਲੀਕਨ ਪਾਰਟੀ ਜਿਹੜੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਜਮਾਤ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ (ਇਕ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ : ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਪਾਰਟੀ ਹੈ) ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਪਾਰਟੀ ਕਹੋ ਭਾਵੇਂ ਵਰਲਡ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਪਾਰਟੀ ਬਣਾ ਲਓ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ, ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਤੁਹਾਡੇ ਮੁਤਾਲਿਕ। (ਵਿਘਨ) ਤੁਹਾਡੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜੇਬਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪਾਈ ਨਹੀਂ ਫਿਰਦਾ। ਇਹ ਜਮਾਤ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਜਮਾਤ ਹੈਵ ਨਾਟਸ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲੜਦੀ ਰਹੀ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਉਹ ਜਮਾਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਹਰੀਜਨ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਅਧਿਕਾਰ ਹਨ, ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਰਥਕ ਸਮਸਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਮਸਿਆ ਦੇ, ਉਹ ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਹੀ ਹਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਡਟ ਕੇ ਲੜਾਈ ਲਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜੇ ਹੈਵ ਨਾਟਸ ਦੀ ਵੀਕਰ ਸੈਕਸ਼ਨ ਨੂੰ, ਹੈਵ ਨਾਟਸ ਬਣਾ ਕੇ ਰਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿੰਦੇ। (ਘੰਟੀ) ਬਸ ਜੀ ਮੈਂ ਵਾਈਂਡ ਅਪ ਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰੀਪਬਲੀਕਨ ਪਾਰਟੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੈਵਜ਼ ਦਾ ਹੀ ਸਾਥ ਦਿੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦ, ਉਹ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਪਛੜੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ, ਗ਼ਰੀਬ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਪੋਰਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਨਾ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਹੈ ਨਾਂ ਜਨ ਸੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾ ਕੋਈ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦਾ ਝਗੜਾ ਹੈ.......।

EXTENSION OF TIME

Mr. Speaker : Please wind up now. Very little time is left now. Otherwise I will have to put it to the vote of the House for extending the time of the sitting. (*Interruptions*)

Mr. Speaker ; The duration of the sitting is extended till the resolution of Acharya Prithvi Singh Azad is disposed of.

RESOLUTION—REGARDING INCLUSION OF KHARAR TEHSIL INCLUDING CHANDIGARH IN PUNJAB (RESUMPTION)

ਅਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ : ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਸ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਉਪਰ ਕੋਈ 30-35 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਆਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਹੀ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਾਨ ਹੈ,ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਹੈ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਮਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਦਿਲ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੇਰਾ ਇਹ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜੋ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੌਰਾ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਮੰਨ ਲਈ ਜਾਵੇ । ਅੰਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਹੋ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ:—

ਕਿਸੀ ਕੋ ਦੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨਾ ਜੰਨਤ ਹਮ ਲੇਂਗੇ,
ਯੇ ਜਾਨੋ ਦਿਲ ਹਮਾਰਾ ਹੈ ਨਾ ਹਰਿਆਨੇ ਕੋ ਹਮ ਦੇਂਗੇ ।

Mr. Speaker : There is an amendment to this Resolution by Comrade Bhan Singh Bhaura. I put it to the vote of the House.

Mr. Speaker : Question is—

That the following be added :—

(i) In line 1, between the words "that" and 'Chandigarh' "the word entire erstwhile Kharar tehsil including" be inserted.

(ii) In lines 1 to 3, the words"and .....present" be omitted.

(iii) In lines 5-6, for the words "the......areas", the words "their inclusion" be substituted.

The Motion was carried.

Mr. Speaker : Now I will put the resolution, as amended to the vote of the House.

Mr. Speaker : Question is—

In view of the fact that entire erstwhile Kharar tehsil including Chandigarh are Punjabi-speaking areas, this House recommends to the Government to take effective steps for their inclusion in Punjab.

The Motion was carried.

(Cheers)

Mr. Speaker : The House stands adjourned till 7.00 a.m. tomorrow.

1.30 P.M.

(*The Sabha then adjourned till 7.00 **a.m.** on Friday, the 19th May, 1967.*)

275—305—13-12-67—Pb. Govt. Press, Patiala.

PUNJAB VIDHAN SABHA
DEBATES

19th May, 1967

Vol. I—No. 24

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Price ! Rs 5.75 P.

ERRATA

TO

Punjab Vidhan Sabha Debates, Vol. I, No. 24 Dated 19th May, 1967

Read	*For*	*Page*	*Line*
Secretary that	Secretaryt thatt	(24)4	17
ਐਵੇਂ	ਅਵੇਂ	(24)8	10
ਪਰਪਜ਼	ਪਰਪਰਜ਼	(24)9	23
ਪੈਂਡਿੰਗ	ਪੈਡਿੰਗ	(24)11	9
बन्धे	बान्धै	(24)17	13
बड़ा	बढ़ा	(24)18	3
चाहिए	चाए	(24)20	7
खत्म	खन्तम	(24)20	12
खत्म	खन्त्म	(24)21	15
पूरे	पुरे	(24)21	27
होने	हानें	(24)25	29
किस्म	किस्सम	(24)27	7
रही	रेहा	(24)27	23
पूरा	पुरा	(24)27	7th from below
पूरी	पुरी	(24)27	2nd ,, ,,
Member	ember	(24)29	2nd ,, ,,
ਮਹਿਤੂਮ	ਸਹਿਮੂਮ	(24)30	27
ਰੂਲਿੰਗ	ਰਲਿੰਗ	(24)30	Last line
ऐस्टेट्स	ऐस्टेटूस	(24)34	3
20-25 रुपये गज़	20-25 गज़	(24)34	9
ऐस्टेट	एस्टेरट	(24)36	11
सका	सक	(24)36	18
दबाव	दवाब	(24)38	8

Read	*For*	*Page*	*Line*
लोन्ज़	लेज़	(24)38	17
Treasury	Ireasury	(24)39	14
that	tht	(24)39	15
(24)40	(24)4	(24)40	Top
ਟਰੈਕਟਰ	ਟਕੈਕਟਰ	(24)42	4th from below
ਕਰੋਗੇ	ਕਰਗੇ	(24)43	5
ਕੋਟਾ	ਕੋਟ	(24)43	3rd from below
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ	ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ	(24)44	3
ਕੋਈ	ਕਈ	(24)44	11
ਕੁਝ	ਕਝ	(24)44	3rd from below
ਉਥੇ	ਉਥ	(24)45	18
ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ	ਮਜ਼ਦਰਾਂ	(24)45	19
ਸਬੰਧ	ਸਬੰਧੀ	(24)45	4th from below
ਤੇ	ਤਾਂ	(24)45	3rd from below
Delete the word in the beginning	"ਸਾਨੂੰ" appearing of the line	(24)45	2nd ,, ,,
में	हैं	(24)46	20
एजीटेशन्ज़	एजीटशन्ज	(24)46	5th and 7th from below
(24)48	(27)48	(24)48	Top line
दबाव	दवाब	(24)48	19 and 30

PUNJAB VIDHAN SABHA

Friday, the 19th May, 1967.

The Vidhan Sabha met in the Hall of Vidhan Bhavan, Sector 1, Chandigarh, at 7.00 A.M. of the Clock. Mr. Speaker (Lt. Col. Joginder Singh Mann) in the Chair.

ANNOUNCEMENT BY SECRETARY

Mr. Speaker. The Secretary will make some announcement.

Secretary : Under Rule 2 of the Punjab State Legislature (Communications) Rules, 1959, I have to inform the House that the Punjab Vidhan Parishad, at its meeting held on the 16th May, 1967, has concurred in the motion carried in the meeting of the Vidhan Sabha held on the 8th May, 1967, about nominating members of the Punjab Vidhan Parishad to associate with the Public Accounts Committee and the Estimates Committee of the Punjab Vidhan Sabha for the year 1967-68.

The Punjab Vidhan Parishad has nominated the following of its members to associate with the said Committees—

Public Accounts Committee

(1) Sardar Rajinder Singh.
(2) Sardar Prem Singh Lalpura.
(3) Master Hari Singh.

Estimates Committee

(1) Shrimati Sita Devi.
(2) Sardar Ram Dayal Singh.
(3) Chaudhri Kartar Singh

Papers Statements laid on the Table

Minister for Finance (Dr. Baldev Parkash): Sir, I beg to lay on the Table the Appropriation Accounts of the Punjab Government for the year 1965-66 and Audit Report, 1967.

Chief Parliamentary Secretary (Sardar Gurcharan Singh): Sir, I beg to lay on the Table, the Statements on Call Attention Notices Nos. 65, 69 and 73.

CALL ATTENTION NOTICE (SERIAL NO. 65), DATED 10TH MAY, 1967

Sardar Sardara Singh Kohli, M. L. A.—to draw the attention of the Government to a matter of urgent Public importance, namely, denial of a passport to Panthic Leader Master Tara Singh as a result of which

[Chief Parliamentary Secretary]

resentment and disappointment prevails among the Sikh masses. The Punjab Government should take the House into confidence as to whether the passport was denied by the State Government or the Union Goverment. Inspite of the verdict of the Supereme Court that no citizen can be denied a passport why a passport was not issued to a good citizen and patriot like Shriman Master Tara Singh while the former Punjab Government had issued a passport to Masterji on several occasions so that the doubts and misgivings of the Sikhs may be removed.

Answer.—

1. Master Tara Singh had been issued India-Pakistan Passport by the State Government in the year 1959 which was surrendered by him on the expiry of its life and a new one was issued on 23rd August, 1965. This India-Pakistan Passport was also surrendered by him to the Regional Passport Officer, New Delhi, at the time of issue of International Passport as one person cannot hold two travel documents at a time. The surrendered India-Pakistan Passports have been received by the State Government and cancelled.

2. Master Tara Singh was granted an International passport in October, 1966, by the Regional Passport Officer, Delhi. He has now submitted an application to the State Government for the grant of India-Pakistan Passport, but a second Passport cannot be issued until it is known that the first one has been cancelled by the Regional Passport Officer, Delhi. Actually Master Tara Singh can apply for an endorsement for Pakistan on his International Passport to Regional Passport Officer, Delhi.

3. The President of India has recently issued an Ordinance empowering the Central Government to refuse a Passport to an applicant in public interest. With the issue of this ordinance, passports cannot be claimed as a right.

(ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੰਨ 1959 ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਭਾਰਤ–ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਪਾਸ–ਪੋਰਟ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਿਆਦ ਪੁੱਗਣ ਤੇ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ 23 ਅਗਸਤ, 1965 ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਪਾਸ–ਪੋਰਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ । ਇਹ ਭਾਰਤ–ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਪਾਸ–ਪੋਰਟ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੀਜਨਲ ਪਾਸ–ਪੋਰਟ ਅਫ਼ਸਰ ਨਵੀਂ ਦਿਲੀ ਨੂੰ, ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪਾਸ–ਪੋਰਟ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਇਕ ਆਦਮੀ ਇਕ ਸਮੇਂ ਉੱਤੇ ਯਾਤਰਾ ਦੇ ਦੋ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦਾ । ਵਾਪਸ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਭਾਰਤ–ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਪਾਸ–ਪੋਰਟ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਮਿਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਮਨਸੂਖ਼ ਕੀਤੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ।

2 ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰੀਜਨਲ ਪਾਸ–ਪੋਰਟ ਅਫ਼ਸਰ, ਦਿੱਲੀ ਵਲੋਂ ਅਕਤੂਬਰ, 1966 ਵਿੱਚ ਇਕ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪਾਸ–ਪੋਰਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਭਾਰਤ–ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਪਾਸ–ਪੋਰਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਲੇਕਿਨ ਜਦ ਤਕ ਰੀਜਨਲ–ਪਾਸ-ਪੋਰਟ ਅਫ਼ਸਰ, ਦਿੱਲੀ ਵਲੋਂ ਪਹਿਲੇ ਪਾਸ-ਪੋਰਟ ਮਨਸੂਖ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੂਚਨਾ

ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਦੂਜਾ ਪਾਸ–ਪੋਰਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਰਿਜਨਲ ਪਾਸ–ਪੋਰਟ ਅਫਸਰ, ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪਾਸ-ਪੋਰਟ ਉੱਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਲਈ ਪਿਠਅੰਕਣ ਕਰਵਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

3. ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਹੁਣੇ ਹੀ ਇਕ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਹਿਤ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਾਸ-ਪੋਰਟ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦੇ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਨਾਲ ਪਾਸ–ਪੋਰਟ ਦੀ ਮੰਗ ਹੱਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।)

Call Attention Notice

(Serial No. 69)

Chaudhri Darshan Singh, M.L.A., to draw the attention of the Chief Minister to the following matter of urgent public importance, namely, that Dr. Shanti Parkash, M.L.A., was arrested by the Patiala Police in a criminal case and was maltreated by the Police, and was not produced before the Magistrate for a long time and kept in Police lock-up. Further P.D.S.P. Patiala, made a false statement in the court when above mentioned M.L.A. was produced, that Dr. Shanti Parkash, M.L.A., has not been arrested, although arrest was made by Reserve Inspector and Dr. Shanti Parkash was taken straight to P.D.S.P. Office after arrest. The negligence and deliberate attempt to conceal the facts by the Police, further maltreatment by the Police particularly to the hon. Member of the House has caused great anxiety among the public in general and members of this House in particular, therefore, the Chief Minister may make a statement on it.

Sardar Gurnam Singh (Chief Minister)—Shri Shanti Parkash, M.L.A. was arrested at Rajpura by the Reserve Inspector, Patiala in a Criminal case F.I.R. No. 128, dated 14th April, 1967, under sections 428/406/109 I.P.C., P. S. Sadar Patiala on 3rd May, 1967 at 1.30 P. M. He was produced before the Illaqa Magistrate the same day at 4.35 P. M. and was released on interim bail the next day when the bail was confirmed.

2. The hon. Member was shown all the courtesy and respect. He was produced before the Magistrate the same day. He was neither kept in the Police lock-up nor he was maltreated by the Police. He was also not taken to the office of the Prosecuting D.S.P., Patiala, after arrest. Further, the P. D. S.P., Patiala, did not make any statement in the court regarding the arrest of the hon. Member and there was no question of negligence or attempt to conceal facts by the Police in the court.

(ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪਰਕਾਸ਼, ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਪੁਲੀਸ, ਪਟਿਆਲਾ,ਨੇ ਰਾਜਪੁਰੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਫ਼ੌਜਦਾਰੀ ਕੇਸ ਐਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਨੰਬਰ 128, ਮਿਤੀ 14 ਅਪਰੈਲ, 1967 ਪੁਲੀਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਟਿਆਲਾ; ਜ਼ੇਰ ਦਫ਼ਾ 420/406/109, ਜ਼ਾਬਤਾ ਫ਼ੌਜਦਾਰੀ ਸੰਘਤਾ 3 ਮਈ, 1967 ਨੂੰ 1.30 ਤੇ ਗਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਦਿਨ 4.35 ਤੇ ਇਲਾਕਾ ਮਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ 11 ਵਜੇ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਰਿਮ ਜ਼ਮਾਨਤ ਤੇ ਰਿਹਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਪੱਕੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

[ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ]

(2) ਸਨਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਦਾ ਉਚਿਤ ਸਤਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਨਿਮਰਤਾ ਦਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਦਿਨ ਹੀ ਮਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਹਵਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਬਦਸਲੂਕੀ ਕੀਤੀ। ਗਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਪਿੱਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੀ. ਡੀ. ਐਸ.ਪੀ. ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੀ. ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਗਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਬਾਰੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਪੁਲੀਸ ਦੀ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਜਾਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੁਲੀਸ ਵਲੋਂ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।)

Call Attention Notice No. 73

Comrade Munsha Singh, M.L.A., to draw the attention of the Punjab Government to the high-handedness of the Police in demolishing the memorial erected by the workers with flags to the martyrs in the Phagwara Bomb case at Phagwara. This occurrence took place last night which has created resentment among the labour class, specially the workers of Phagwara. This occurrence took place in spite of the assurance given by the Chief Minister to a deputation of the workers in the presence of the Chief Parliamentary Secretaryt thatt he said memorial would not be demolished. The Punjab Governmen should save the situation from further deteriorating by paying attention to this matter. It should take suitable action against the officials responsible for it and should assist in the reconstruction of the said memorial.

Sardar Gurnam Singh (Chief Minister) — On 4th October, 1966, a bomb exploded in a tent in front of Jagatjit Cotton Textile Mills, Phagwara, where, Shri Ram Sahai, Secretary Kapra Mill Mazdoor Union, Phagwara was on hunger strike in order to force the acceptance of certain demands of the labourers. As a result of the explosion, three labourers were killed and nine injured. Case F.I.R. No. 365, dated 4th October, 1966 was registered at Police Station Phagwara under sections 302/120-B., I. P. C., and sections 4/5 of the Explosive Substances Act. Shri Nand Lal Sehgal,the Manager of the Factory and his two associates were arrested by the Police in this case.

2. The labourers raised a "*kacha thara*" (an earthen platform) at the site of the explosion and pitched some flags around it. On a report made by the concerned P.W.D. (B. &. R) authorities the Sub-Divisional Magistrate, Phagwara, issued necessary notice under section 5 (sub-section 1) of the Punjab Public Premises and Land (Eviction and Rent Recovery) Act, 1959 for vacation of the unauthorisd occupation of the public premises in question. After the expiry of the notice, the Sub-Divisional Magistrate passed an order on 24th April, 1967, under which the "*kacha thara*" in question was removed on 7th/8th, May, 1967.

(4 ਅਕਤੂਬਰ, 1966 ਨੂੰ ਜਗਤਜੀਤ ਕਾਟਨ ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਮਿਲਜ਼ ਫਗਵਾੜਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਤੰਬੂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਬੰਬ ਫਟਿਆ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਸਹਾਏ, ਸਕੱਤਰ; ਕਪੜਾ ਮਿਲ ਮਜ਼ਦੂਰ ਯੂਨੀਅਨ, ਫਗਵਾੜਾ, ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਮੰਗਾਂ ਮੰਨਵਾਉਣ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਲਈ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਕਰੀ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਇਸ ਬੰਬ ਦੇ ਫਟਣ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਤਿੰਨ ਮਜ਼ਦੂਰ ਮਾਰੇ ਗਏ ਅਤੇ ਨੌਂ ਫੱਟੜ ਹੋਏ। ਕੇਸ ਐਫ. ਆਈ.

ਆਰ. ਨੰਬਰ 365 ਮਿਤੀ 4 ਅਕਤੂਬਰ, 1966, ਪੁਲੀਸ ਥਾਣਾ ਫਗਵਾੜਾ ਵਿੱਚ ਜ਼ੇਰ ਦਫ਼ਾ 302/120 ਬੀ, ਜ਼ਾਬਤਾ ਫ਼ੌਜਦਾਰੀ ਸੰਘਤਾ ਅਤੇ (Explosive Substances Act) ਦੀ ਧਾਰਾ 4/5 ਹੇਠ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਫ਼ੈਕਟਰੀ ਦੇ ਮੈਨੇਜਰ ਸ਼੍ਰੀ ਨੰਦ ਲਾਲ ਸਹਿਗਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ, ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪਕੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

2. ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੇ ਬੰਬ ਫਟਣ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਇਕ ਕੱਚਾ ਥੜ੍ਹਾ ਉਸਾਰਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਕੁਝ ਝੰਡੀਆਂ ਗੱਡ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਪੀ. ਡਬਲਯੂ. ਡੀ. (ਬੀ. ਐਂਡ ਆਰ.) ਦੇ ਸਬੰਧਤ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਉੱਤੇ, ਐਸ. ਡੀ. ਐਮ. ਫਗਵਾੜਾ ਨੇ Punjab Public Premises and Land (Eviction & Rent Recovery) Act, 1959 ਦੀ ਧਾਰਾ 5 (ਉਪ-ਧਾਰਾ 1) ਅਧੀਨ ਲੋੜੀਂਦਾ ਨੋਟਿਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਫ਼ੌਰਨ ਖ਼ਾਲੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਨੋਟਿਸ ਦੀ ਮਿਆਦ ਪੁਗਣ ਤੇ ਐਸ. ਡੀ. ਐਮ. ਨੇ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਧੀਨ 7/8 ਮਈ, 1967 ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਕੱਚਾ ਥੜ੍ਹਾ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।)

DEMAND (S) FOR GRANTS

Mr. Speaker. There are three Demands viz. numbers 22, 43 and 24 which will be taken up by the House to-day. If the House agrees, these Demands for Grants will be deemed to have been read and moved.

Voices : Yes, Yes.

Mr. Speaker : All these Demands will be deemed to have been read and moved and can be discussed together. The hon. Members while speaking will please indicate the Demand No. on which they are raising discussion. In the end, I shall put these Demands one by one to the vote of the House:

That a sum not exceeding Rs 1,72,17,910 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs 57,39,300 already voted on account) in respect of charges under head '35-INDUSTRIES'.

That a sum not exceeding Rs 1,55,91,000 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs 51,97,000 already voted on account) in respect of charges under head '96-Capital Outlay on Industrial and Economic Development'.

That a sum not exceeding Rs 1,43,71,840 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs 47,90,610 already voted on account) in respect of charges under head '38-Labour and Employment''.

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ (ਭਦੌੜ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਲੇਬਰ ਅਤੇ ਐਂਪਲਾਇਮੈਂਟ ਦੀ ਡਿਮਾਂਡ ਨੰ: 24 ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਸਰਕਾਰ 1,43,71,840 ਰੁਪਏ ਮੰਗ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਰਕਮ ਪਹਿਲੇ ਵੀ ਲਈ ਸੀ। ਕੁਲ ਰਕਮ 1,91,62,450 ਰੁਪਏ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਵੀਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਜੋ ਹਾਲਤ ਰਹੀ ਹੈ ਔਰ ਉਸਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ

[ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ]

ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਹੁਣ ਹਾਲਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ ਉਹਦੇ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਹੋਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੁਝ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, 5 ਏਕੜ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲੀਆ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸ਼ਨਲ ਟੈਕਸ ਵੀ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਗੌਰਮਿੰਟ ਐਂਪਲਾਈਜ਼ ਦਾ ਡੀ. ਏ. ਵਧਾ ਕੇ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਸੰਤੋਖ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਸ ਰਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹਾਲਤ ਅਛੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਜੋ ਕੁਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਜੋ ਮਜ਼ਦੂਰ ਇਕ ਐਸਾ ਵਰਗ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਉੱਤੇ ਸਾਡੀ ਸਟੇਟ ਕਾਫੀ ਡਿਪੈਂਡ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਭੀੜ ਆਈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਜੰਗ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਲੇਬਰ ਬੇਕਾਰ ਹੋ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ੇ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਇਥੇ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ ਲੇਕਿਨ ਅੱਜ ਤਕ ਉਹ ਕਰਜ਼ੇ ਮਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਇਸ ਗੱਲ ਵੱਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਿਨੀਮਮ ਵੇਜਿਜ਼ ਐਕਟ ਉੱਤੇ ਵੀ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਚਾਹੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਲਿਓਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਪੈਣਾ, ਇੰਡਸਟਰੀਲਿਸਟ, ਸਰਮਾਏਦਾਰ, ਜੋ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੇਬ ਵਿੱਚੋਂ ਰੁਪਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਫਿਰ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਉਸ ਤਰਫ਼ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬੜੀ ਗੰਭੀਰ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਉਧਰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਡੀਵੈਲਯੂ-ਏਸ਼ਨ ਦੇ ਕਾਰਣ ਕੀਮਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਵਧੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਧਾਂਦੀ। ਕੋਈ ਕਮੇਟੀ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਮਿਨੀਮਮ ਵੇਜਿਜ਼ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਧਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਲੇਕਿਨ ਉਧਰ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਜਰਤ ਉਥੇ ਦੀ ਉਥੇ ਖੜੀ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਫੌਰੀ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਹਾਲਾਤ ਸੁਧਰੇ। ਜਿਹੜੀ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾਣੀ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਈ ਗਈ। 1964 ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਿਆ ਸੀ। ਇਥੇ ਬੜਾ ਰੌਲਾ ਪਿਆ, ਸਟਰਾਈਕਾਂ ਹੋਈਆਂ ਲੇਕਿਨ ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਮਿਲਣਾ ਸੀ ਉਹਦਾ ਵੀ ਅਜੇ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਲੇਬਰ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀਆਂ ਜੋ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਅਵਲ ਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਰੈਫ਼ਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜੇਕਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਨਜਿੱਠੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਪਹਿਲੇ ਲੇਬਰ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਫ਼ੈਸਲੇ ਕਰਵਾ ਲੈਂਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਉਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਬੈਠੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਕਤ ਮਿਨੀਮਮ ਵੇਜਿਜ਼ ਐਕਟ ਵੀ ਬਣਿਆ ਸੀ। ਉਥੇ ਅੱਜ ਦਿਹਾੜੀ ਤਿੰਨ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਪਹਿਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਜਰਤ ਅਨਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਕਣਕ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਚੂੰਕਿ ਮਹਿੰਗਾਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਅਨਾਜ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਪੈਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤਿੰਨ ਰੁਪਏ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਚਾਰ ਰੁਪਏ ਲੈ ਲਓ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸ ਰੁਪਏ ਦਿਹਾੜੀ ਵੀ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਵੀ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਚਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਲੈਂਡ ਲਾਰਡ ਡੀਮਾਂਡ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਨਾਜ ਦੀ ਕੀਮਤ 100 ਰੁਪਏ ਕੁਵਿੰਟਲ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਤੁਸੀਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਵਰਗ ਨੂੰ ਦੇਖੋ ਜਿਹੜਾ ਦਬਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕੁਚਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ 15 ਦਿਨ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੇਬਰ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰ ਨਹੀਂ

ਲੈਂਦਾ । ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਲੋਕ ਲੜ ਲੜਾ ਕੇ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਲੇਕਿਨ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ, ਦਿਹਾਤ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੁਛ ਰਿਹਾ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਿਨੀਮਮ ਵੇਜਿਜ਼ ਐਕਟ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰਫ਼ ਜਲਦੀ ਹੀ ਕਦਮ ਪੁਟਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੇ ਮੰਗਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ,ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । ਲੇਕਿਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਤਰਫ਼ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਠੀਕ ਤੇ ਵਾਜਬ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰਫ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਚੇਚਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਤਾਂ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੀ ਸੀ ਔਰ 20 ਸਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਉਸ ਤੋਂ ਸਾਡੀ ਇਸ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚੇਤੰਨ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਏਜੰਟ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਲਚ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਾਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂ ਦੂਸਰੀਆਂ ਜਗ੍ਹਾਂ ਤੇ ਐਸੇ ਲੋਕ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਰਮਾਇਦਾਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਐਸੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਹਿਤਾਂ ਲਈ ਘਾਤਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮਿਨੀਮਮ ਵੇਜਿਜ਼ ਕਮੇਟੀਆਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਹਰ ਇੰਡਸਟਰੀ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਝਗੜੇ ਨਿਪਟਦੇ ਰਹਿਣ ।

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਵਰਕਰਜ਼ ਨੂੰ ਫ਼ਰੀ ਲੀਗਲ ਏਡ ਮਿਲੇ । ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਗਰ ਵਰਕਰ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮਾ ਲੜਨਾ ਪੈ ਜਾਏ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਪੈ ਜਾਏ ਤਾਂ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਗੱਲ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੀਗਲ ਏਡ ਮੁਹਈਆ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰੇ ਤੌਰ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇ ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਕਨਸੀਲੀਏਸ਼ਨ ਅਫ਼ਸਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤਾਕਿ ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮਾਲੇਰਕੋਟਲੇ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਨੂੰ ਬਠਿੰਡੇ ਆਉਣਾ ਪਵੇ ਔਰ ਧੂਰੀ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣੇ ਆਣਾ ਪਵੇ । ਇਸ ਗੱਲ ਵਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ new draft model standing orders should be finalised. ਇਹ ਆਰਡਰ ਖਟੇ ਵਿੱਚ ਨਾ ਪਾਏ ਜਾਣ, ਇਹ ਫ਼ਾਈਨਲਾਈਜ਼ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਂਕਿ ਜਿਹੜਾ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦਾ ਵਰਕਰ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਫ਼ਾਇਦਾ ਮਿਲ ਸਕੇ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਜਿਹੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਵਰਕਰਜ਼ ਵਾਸਤੇ ਹਾਊਸਿੰਗ ਸਕੀਮ । ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਕਾਲੋਨੀਜ਼ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣ । ਅਵਲ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਕਰਜ਼ ਨੂੰ ਮੁਫ਼ਤ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਰਿਆਇਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪਲਾਟ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤਾਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਹਾਊਸਿੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਾਬਲਮ ਹੈ ਉਹ ਹਲ ਹੋ ਸਕੇ । ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਵਰਕਰ ਦਿਨ ਭਰ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਹੇ ਔਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਸੌਣ ਨੂੰ ਫੁਟਪਾਥ ਹੀ ਮਿਲੇ । ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਡੈਮੋਕਰੇਟਿਕ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਸਾਰਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਣਦੀ ਹੈ । ਵੋਟਾਂ ਲੈਣ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਦੇ ਵੋਟ ਔਰ

[ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ]

ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੇ ਵੋਟ ਦੀ ਇਕੋ ਕੀਮਤ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਹਕੂਮਤ ਦੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਉੱਤੇ ਆਕੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਗਲ ਭੁੱਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਜਿਹੜਾ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਰਾਤ ਦੇ ਵਕਤ ਫੁਟਪਾਥ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਸੌਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਕਾਨ ਆਦਿ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੇ। ਮੈਂ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਫੌਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇ। Central Labour Organisation should be consulted as per previous precedents for nomination on Committees. ਇਸ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਗ ਵਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ।

ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਵੇਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਨਾ ਬਣਾ ਦਿਉ ਜੋ ਅਸਰ ਥੱਲੇ ਆ ਜਾਏ। ਘਟੋ ਘਟ ਅਜਿਹਾ ਬੰਦਾ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦਾ ਹੈਡ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇੰਟੈਗਰਿਟੀ ਦਾ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦਾ ਕੋਈ ਜਜ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦਾ ਹੈਡ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਸਭ ਦਾ ਇਤਮਾਦ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਅਸਰ ਥੱਲੇ ਆਕੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਇਤਬਾਰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਉਤੋਂ ਉਠ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਮਾਇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਦਖ਼ਲ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪੱਖ ਵਲ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਟੈਕਸਟਾਈਲਜ਼ ਐਨਕਆਇਰੀ ਬੋਰਡ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਤੁਸਾਂ ਕਾਂਸਟੀਚੂਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਬੜੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਾਂਸਟੀਚਿਊਟ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫ਼ਾਇਦਾ ਹੋ ਸਕੇ।

ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਵਰਕਰਜ਼ ਦੇ ਰੀਪਰੀਜ਼ੈਨਟੇਟਿਵਜ਼ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ। ਉਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਈ ਗਈ। ਇਹ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਦਮ ਲੇਬਰ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮਾਣ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਫ਼ੌਰਨ ਉਠਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਕਦਮ ਚੁਕ ਕੇ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇਗੀ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਅਗਲੀ ਡਿਮਾਂਡ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਹੈ ਨੰਬਰ 22। ਇਡਸਟਰੀ ਇਕ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਸਬਜੈਕਟ ਹੈ। ਇਸ ਤੇ ਮੈਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਪਰ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਥੋੜੀਆਂ ਗਲਾਂ ਆਪ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜ਼ਰੂਰ ਰਖਦਾ ਹਾਂ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਸਮਾਲ ਸਕੇਲ ਔਰ ਕਾਟੇਜ ਇੰਡਸਟਰੀ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਹਨ ਉਹ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਜਾਂ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਮਗਰ ਜੋ ਸਮਾਲ ਸਕੇਲ ਐਂਡ ਕਾਟੇਜ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨ ਦਾ, ਪਛੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ, ਹਰੀਜਨਾ ਦਾ ਔਰ ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਥੱਲੇ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪੇਪਰ ਫੈਕਟਰੀ ਲਗਾਣੀ ਸੀ ਔਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਭਾਲ ਲਿਆਂਦਾ ਪਰ ਫ਼ੈਕਟਰੀ ਵੀ ਨਾ ਲੱਗੀ। ਜਿਹੜੀ ਵੀ ਵੱਡੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਹੈ ਉਹ ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਮਾਲ ਸਕੇਲ ਐਂਡ ਕਾਟੇਜ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਵਾਸਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਅਪੁਆਇੰਟ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ

ਇਹ ਦੇਖੇ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਕਿਥੇ ਲਗ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕੱਚਾ ਮਾਲ ਕਿਥੇ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਇਹ ਹਿਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿੰਨਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੇਵੇ ਔਰ ਉਸ ਉਪਰ ਤੁਰਤ ਅਮਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਪਿਛਲੀ ਵੇਰ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਇਕ ਸਮਾਲ ਸਕੇਲ ਐਂਡ ਕਾਟੇਜ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਬਾਰੇ ਸਬ ਕਮੇਟੀ ਬਣੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਟੂਰ ਕੀਤਾ । ਅਸਾਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਕਈ ਐਸੀਆਂ ਜਗ੍ਹਾਂ ਤੇ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਅਲ ਐਸਟੇਟਸ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਉਥੇ ਰਾ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ । ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਖੜੀਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ—ਨਵੀਆਂ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਚੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੀਮਿੰਟ ਲਗਿਆ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਰੂਰਲ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਐਸਟੇਟਸ ਦੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ । ਦੋ ਦੋ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਇੰਸਟਰਕਟਰਜ਼ ਲਗਾ ਦਿੱਤੇ, ਪੰਜ ਪੰਜ, ਚਾਰ ਚਾਰ ਮੁੰਡੇ ਅਗਰ ਆ ਵੀ ਜਾਣ ਤਾਂ ਦਿੰਨ ਵੇਲੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਉਥੇ ਕੋਈ ਰਹਿੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਐਸਟੇਟਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਸੈਂਟਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਸਟੇਟ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਹੋ ਸਕੇ । ਰਾਮਗੜ੍ਹ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦਾ ਰੂਰਲ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਸੈਂਟਰ,ਲੁਧਿਆਣਾ ਔਰ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ । ਉਸ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਤਕ ਬਿਜਲੀ ਨਹੀਂ ਗਈ । ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਦਸੋ ਕਿ ਉਥੇ ਟਰੇਨਿੰਗ ਕੀ ਹੋਵੇਗੀ ? ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਕੱਲਰ ਵਿੱਚ ਬਿਲਡਿੰਗ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਕੋਈ ਪਿੰਡ ਨਹੀਂ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ, ਕੋਈ ਉਥੇ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਸਮਾਲ ਸਕੇਲ ਐਂਡ ਕਾਟੇਜ ਇੰਡਸਟਰੀ ਬਾਰੇ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸੁਝਾਉ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਇਹ ਵੀ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਵੀ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? ਜਿਹੜੇ ਅਸਰ ਰਸੂਖ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹੀ ਕਰਜ਼ੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਔਰ ਮੈਂ ਪੂਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਕਰਜ਼ੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਉਸ ਕੰਮ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਨਹੀਂ । ਆਪ ਨੂੰ 5 ਫ਼ੀ ਸਦੀ ਲੋਕ ਵੀ ਐਸੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿਸ ਪਰਪਰਜ਼ ਵਾਸਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਲਏ ਹੋਣ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ ਪੈਸਾ ਉਸੇ ਕੰਮ ਉੱਤੇ ਲਗਾਇਆ ਹੋਵੇ । ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਔਰ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਪੂਰੀ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਡੀ. ਆਈ. ਓਜ਼ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਿਆ ਹਰ ਸਾਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਰੁਪਿਆ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹੀ ਕੰਮ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਔਰ ਗ਼ਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਦਿਨ ਅੱਛੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਟਪਾ ਸਕਣ ।

ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਐਸਾ ਤਬਕਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਪਿਛਲੀ ਕਾਂਗਰਸੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇਣ ਦੇ ਬੜੇ ਲਾਰੇ ਲਾਏ ਸਨ । ਇਕ ਬੰਦਾ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਸਾਰੀਆਂ ਦਰਖ਼ਾਸਤਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰ ਲਿਆਇਆ । ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਿਆ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਦੇਣ ਤੇ ਖਰਚ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਉਹ ਵਿਚਾਰੇ ਲੋਕ ਦੋ ਦੋ ਚਾਰ ਚਾਰ ਸਾਲ ਤੋਂ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ । ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੰਮ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਗਿਆ । ਅਗਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਮਿਲੀ ਹੈ ਤਾਂ 5 ਏਕੜ ਕੱਲਰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਨਾ ਘਰ ਪਾ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਨਾ ਕੁਝ ਹੋਰ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ, ਉਹ ਬੇਕਾਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਲੋਕ ਕਪੜਾ ਬੁਣਦੇ ਹਨ, ਜੁਤੀਆਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਬਾਣ ਵਟਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ

[ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ]

ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤੁਸੀਂ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੋ । ਸੋਵੀਅਤ ਰੂਸ ਇਥੋਂ ਜੁਤੀਆਂ ਖ਼ਰੀਦ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਫਾਰਨ ਐਕਸਚੇਂਜ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਇਹ ਜੁੱਤੀਆਂ ਸਪਲਾਈ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਆਗਰੇ ਜਿਹੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਕਰ ਦੇਵੇ ਮਗਰ ਇਸ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਛੋਟਿਆਂ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਵੱਡਾ ਕਾਰਖਾਨਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਬੂਟ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਜੋ ਸੈਂਟਰ ਖੋਲ੍ਹੇ ਗਏ ਹਨ ਉਥੇ ਨੌ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਕੋਰਸ ਹੈ । 6 ਮਹੀਨੇ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਬੈਠਣਾ ਹੀ ਸਿਖਦੇ ਹਨ, ਬਾਕੀ 3 ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕੀ ਸਿਖ ਸਕਦੇ ਹਨ ? ਇੰਡਸਟਰੀ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਆਪ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਲੜਕੇ ਸਿਰਫ ਵਜ਼ੀਫਾ ਲੈਣ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ਕੋਈ ਵਾਪਸ ਜਾ ਕੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਉਹ ਕਾਰੀਗਰ ਬਣਕੇ ਨਿਕਲਣ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ 9 ਮਹੀਨੇ ਵਜ਼ੀਫਾ ਦੇ ਕੇ ਮਨ ਪਰਚਾਵੇ ਦਾ ਹੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਦੋ ਸਾਲ ਦਾ ਕੋਰਸ ਕਰੋ ਤਾਂਕਿ ਚੰਗੇ ਕਾਰੀਗਰ ਬਣ ਕੇ ਨਿਕਲਣ ਅਤੇ ਕੁਝ ਕਮਾ ਸਕਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ।

ਫਿਰ ਜਿੱਥੇ ਆਈ. ਟੀ. ਆਈ. ਹੈ,ਅਗਰ ਉਥੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਸੈਂਟਰ ਵੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬੜਾ ਲਾਭ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਲੜਕਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਰਜ ਸਕੇਲ ਤੇ ਉਥੇ ਹੀ ਕੰਮ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਮਪਲਾਇਮੈਂਟ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦੇ ਮਸਲੇ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤਕ ਹਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

ਇਕ ਗੱਲ ਐਂਪਲਾਇਮੈਂਟ ਬਾਰੇ ਜੋ ਮੈਂ ਕਹਿਣੀ ਸੀ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਐਂਪਲਾਇਮੈਂਟ ਅਫ਼ਸਰ ਲੜਕਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਸਰਟੀਫ਼ਿਕੇਟ ਨਹੀਂ ਪਰਵਾਨ ਕਰਦੇ । ਐਸੀਆਂ ਮੈਨੂੰ ਕਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ । ਚਾਰ ਚਾਰ ਗੇੜੇ ਲਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਾ ਸ਼ਡੂਲਡ ਕਾਸਟ ਹੋਣ ਦਾ ਸਰਟੀਫ਼ਿਕੇਟ ਲਿਆ । ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਰਟੀਫ਼ਿਕੇਟ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੋੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਲਾਂ ਅਫਸਰ ਦਾ ਲਿਆ । ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ ਕਿ ਮਿਉਨਿਸਪਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਐਮ. ਐਲ. ਏ.; ਐਮ. ਐਲ. ਸੀ ਜਾਂ ਐਮ. ਪੀ. ਦੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ । ਮੈਂ ਸਰਟੀਫ਼ਿਕੇਟ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਦਫਤਰਾਂ ਦੇ ਰਹਿਮ ਤੇ ਨਾ ਸੁੱਟੋ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਲਾਈ ਅਫ਼ਸਰ, ਐਸ. ਡੀ. ਐਮ., ਜੀ. ਏ ਵਗੈਰਾ ਤੋਂ ਸਰਟੀਫ਼ਿਕੇਟ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਬੜੀਆਂ ਦਿੱਕਤਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਲੜਕੇ ਲੈਜਿਸਲੇਟਰ ਪਾਸੋਂ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਰਟੀਫ਼ਿਕੇਟ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਦਿਕੱਤ ਦੂਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

ਇਕ ਗੱਲ ਜੋ ਬੜੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਮਾਰਚ ਵਿੱਚ ਨੰਗਲ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਜੋ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਹੈ ਵਿੱਚ 43 ਆਦਮੀ ਸਰਪਲਸ ਹੋ ਗਏ । ਭਾਖੜੇ ਦੇ ਜੈਨਰਲ ਮੈਨੇਜਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਕ ਐਂਡ ਚੂਜ਼ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਵਰਕਰ ਨਹੀਂ ਲੈਣੇ, ਤੁਸੀਂ ਸੀਨੀਅਰ ਆਦਮੀ ਭੇਜੋ । ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਾਲਿਆਂ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀ ਇਹ ਨੀਅਤ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਹ ਵਰਕਰ ਕਢ ਦਈਏ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਜੋ ਟ੍ਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਐਸੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਢ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਉਹ ਲੇਬਰ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਮਾਰੇ ਮਾਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਲੇਬਰ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦਾ ਧਿਆਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗ਼ਰੀਬ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ

ਵੱਲ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਕਢੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਗਰ ਜਾਇਜ਼ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੀਨੀਅਰ ਆਦਮੀ ਭੇਜੇ ਜਾਣ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਬਨੇ ਲੈਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਨ । ਆਸ ਹੈ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਵਲ ਜਲਦੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਗੇ ।

ਲੈਦਰ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਚਲੀ ਸੀ ਕਿ ਲੈਦਰ ਬੋਰਡ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਅੰਡਰ ਕਨਸਿਡਰੇਸ਼ਨ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਣਾ ਦੇਣ । ਇਤਨਾ ਕਹਿਕੇ ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ (ਆਦਮਪੁਰ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਇਕ ਅਸੈਂਬਲੀ ਕੁਐਸਚਨ ਆਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਕ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਦੋਸਤ ਨੇ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਡਿਸਪਿਊਟ 1964 ਤੋਂ ਪੈਂਡਿੰਗ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਜ ਤਕ ਉਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਕੋਈ ਸਰਕਾਰ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਨਾਲ ਲੇਬਰ ਦੀ ਭਲਾਈ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ ਪ੍ਰੈਫਰੈਂਸ ਟੂ ਦੀ ਸਰਮਾਇਦਾਰ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਵੀ ਡਿਸਪਿਊਟ ਲੇਬਰ ਅਤੇ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਦਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਮਿਆਦ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰੇ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇਸਿਜ਼ ਵਿੱਚ 3 ਜਾਂ 6 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਫ਼ੈਸਲਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਝਗੜੇ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ 3 ਸਾਲ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜ਼ਰਾ ਖ਼ਿਆਲ ਕਰੋ ਕਿ ਉਸ ਕਾਰਖਾਨੇ ਦੀ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਲੇਬਰ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਅਨਰੈਸਟ ਤੇ ਦੁਖ ਝਲਣਾ ਪਿਆ ਹੋਵੇਗਾ । ਸੋ ਇਕ ਗੱਲ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣੀ ਹੈ ਕਿ ਲੇਬਰ ਡਿਸਪਿਊਟਸ ਨੂੰ ਸੈਟਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਟਾਈਮ ਦੀ ਹੱਦ ਮੁਕੱਰਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਹਿਣੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ ਦੀ ਰੁਚੀ ਹਾਲੇ ਵੀ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਗ਼ਰੀਬ ਵਰਕਰ ਦਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਖ਼ੂਨ ਚੂਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਚੂਸ਼ ਲਈਏ। (ਵਿਘਨ) ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਵੀ ਚੂਸਦੀ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਕਾਂਗਰਸ਼ ਨੇ ਤਾਂ 20 ਸਾਲ ਕਢ ਹੀ ਲਏ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਕਢਦੇ ਹੋ । (ਵਿਘਨ) ਗ਼ਰੀਬ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੋ ਇਹ ਕੀ ਸਾਨੂੰ ਉਲਾਂਭੇ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ? ਜੇ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਕਰੋ। ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ ? (ਵਿਘਨ)

ਕਹਿ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਕਾਹਨੂੰ ਕਹੀਏ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਪਬਲਿਕ ਕਹੂਗੀ। ਜ਼ਮਾਨਾ ਕਹੂਗਾ ਜਨਤਾ ਜਿਹੜੀ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਦੀ ਹੈ ਉਹ ਕਹੇਗੀ । ਉਹ ਪੁਛੇਗੀ ਕਿ ਜਨਸੰਘ ਜਿੱਥੋਂ ਲੜਕੇ ਆਇਆ ਹੈ ਉਹ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ where does it stand now.

ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਦੇਖੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ । ਸ਼ਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜ਼ਰਾ ਧਿਆਨ ਮਾਰੋ ਕਿ ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਬਲਰਾਮ ਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿਕੇ ਇਥੇ ਆਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਊ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਦਾ। ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ ਨੇ ਲੇਬਰ ਦਾ humanitarian view ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆ । ਸੋ ਇਹ ਕਦੇ ਵੀ ਲੇਬਰ ਦਾ ਵਿਊ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਹੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਵੱਲ ਹੈ । ਕਰੋੜ ਪਤੀ ਵੱਲ ਹੈ । ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਅੱਜ ਫਰੰਟ ਵਜ਼ਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹਨ ਇਹ ਓਵਰਨਾਈਟ ਕਿਸ਼ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖ਼ਿਆਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਲੇਬਰ ਦਾ, ਮਜ਼ਦੂਰ ਦਾ ਜੋ ਬਾਹਰ ਸੜਕ ਤੇ ਸੌਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੇਟ ਭਰ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਜੁੜਦੀ?

[ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ]

ਮੈਂ ਟੰਡਨ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਇੰਡੋ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਲੜਾਈ ਹੋਈ ਸੰਨ 1965 ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਕਿੰਨੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਤੇ ਕਿੰਨੇ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੋਟਾਂ ਦੀਆਂ ਥੇਈਆਂ ਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਦ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਹੋਰ ਦੂਰ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਡੇਰੇ ਲਾ ਲਏ ਸਨ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਰੋਕ ਲੈਂਦੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਟੈਕਸ ਲਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਪੈਂਦੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਿਆ ਕਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਭਲਾ ਮਜ਼ਦੂਰ ਵੀ ਕੋਈ ਨਠਿਆ ਸੀ ? ਮੇਰਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ ਅਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਹੈ ਉਸਦਾ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਜਾਂ ਇਨਸਾਨ ਨਾਲ ਜਾਂ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਪਿਆਰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੈਲਟਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਆਖਦਾ ਹਾਂ। (ਵਿਘਨ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਝਗੜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖੜੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਲਈ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਤਰਸਯੋਗ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੇਬਰ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਇਕ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ 1966 ਵਿਚ 7,378 ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਆਈਆਂ ਤੇ ਲੇਬਰ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਅਤੇ ਕਨਸਿਲੀਏਟਰੀ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੇ 4000 ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਾਗਜ਼ੀ ਤੌਰ ਤੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨਾਲ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੇਬਰ ਦੀ ਕਿਥੇ ਤਕ ਸੈਟਿਸਫ਼ੈਕਸ਼ਨ ਹੋਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰ ਕੋਈ ਵਜ਼ੀਰੀ ਪਿੱਛੇ, ਕੋਠੀ ਤੇ ਕਾਰ ਪਿੱਛੇ ਤੇ ਪੈਸੇ ਪਿਛੇ ਖਿਚਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੇਬਰ ਪ੍ਰਾਬਲਮ ਲਈ ਉਸ ਪਾਸ ਟਾਈਮ ਕਿਥੋਂ ਆਵੇ ? ਫਿਰ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਲੇਬਰ ਦੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ ਅਤੇ ਲੇਬਰ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਨੂੰ ਹਰ ਫੈਸਿਲਿਟੀ ਦੇਣੀ ਹੋਵੇ। 3000 ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦਾ ਅਜੇ ਤਕ ਲੇਬਰ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੇ ਸੌ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਤੇ ਬਾਕੀ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਹਕ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਕੇਵਲ 4 ਜਾਂ 5 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੀ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਕਲ ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਕੀ ਅਚੀਵਮੈਂਟਸ ਹਨ। ਜਾਦੂ ਉਹ ਜੋ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹ ਬੋਲੇ। ਇਹ ਅਨਲਾਈਕ ਏ ਮਨਿਸਟਰ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਕਹਿਣਾ। ਜੇਕਰ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਕਝ ਮਾੜਾ ਕੀਤਾ 20 ਸਾਲ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਲੇਬਰ ਦਾ ਕੀ ਸੰਵਾਰਿਆ ? ਤੁਹਾਡੀ ਕੀ ਨੀਤੀ ਸੀ ? ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਕੰਪਲੇਂਟਸ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੇ ਹਕ ਵਿੱਚ ਹੋਏ (ਵਿਘਨ) ਸਾਥੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਿਆ ਤੇ ਚਲੋ ਤੁਸੀਂ ਕਰ ਲਏ ? ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੇਖਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅਮੀਰਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹੇ; ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੈਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਕਿ ਕੀ ਫੈਸਲੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੇ ਹਕ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਲੇਬਰ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਤੇ ਚੈਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਲੇਬਰ ਮਾਈਂਡਿਡ ਹੁੰਦੇ। ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਵਲ ਧਿਆਨ ਤੁਸੀਂ ਘਟ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ।

ਫਿਰ ਅੱਜ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ? ਲੇਬਰ ਕਾਲੋਨੀਆਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਲੁਧਿਆਣ, ਜਲੰਧਰ ਆਦਿ ਵਿਖੇ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੇ ਬਾਲ ਬੱਚੇ ਰਹਿ ਸਕਦੇ। ਅੱਜ ਕੱਲ ਕਿੰਨੀ ਤਰਸ-ਯੋਗ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਉਹ ਹਨ। ਉਹ ਕੱਲੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਕੁਆਰਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸ ਸਕਦੇ, ਇਸ ਬਜਟ ਵਿੱਚ ਐਸੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਹੀਂ ਰਖੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲੇਬਰ ਦੀ ਮੱਦ ਹੇਠ ਇਹ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਲੇਬਰ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ 113 ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਫੀਸ਼ੈਂਟਲੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ

ਸਹੂਲਤਾਂ ਨਹੀਂ । ਲੇਬਰ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਐਨਕਰੇਜਮੈਂਟ ਨਹੀਂ । 113 ਵਰਕਰਜ਼ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਹਨ ਪਰ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਸਜੈਸ਼ਨ ਦੇਵਾਂਗਾ ਕਿ ਇਕ ਵਰਕਰਜ਼ ਕੌਂਸਲ ਸਟੇਟ ਲੈਵਲ ਤੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਲੇਬਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਕੌਂਸਲ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਐਕਸਪੀਡਾਈਟ ਹੋ ਸਕਣ ਅਤੇ ਘੱਟ ਅਰਸੇ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਸਲੇ ਹਲ ਹੋ ਸਕਣ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਹਤਰੀ ਲਈ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਬਣਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ।

ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਾਸਪਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਤਾਂ ਹੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਪਲਸ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵੱਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਤੇ ਕਣਕ ਬਾਹਰ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਖੇਤੀ ਤੇ ਭਾਰ ਘਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਹ ਤਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਲਾਰਜ ਸਕੇਲ, ਮੀਡੀਅਮ ਸਕੇਲ ਤੇ ਸਮਾਲ ਸਕੇਲ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਤਾਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਸਹੀ ਮਾਅਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤਰਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਨਾਲ ਫਾਰਨ ਐਕਸਚੇਂਜ ਵੀ ਅਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਸਾਡਾ ਫ਼ਰਜ਼ੇ ਅਵਲੀਨ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਫਾਰਨ ਐਕਸਚੇਂਜ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵਧਾਂਦੇ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਭਾਵੇਂ ਅੰਨ ਵਿੱਚ ਸਰਪਲੱਸ ਵੀ ਹੋ ਜਾਈਏ । ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ 45 ਕਰੋੜ ਇਨਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਾਂਗੇ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਤਕ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਅਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਾਸਪਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਕਿੰਨੇ ਦੁਖ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਲਾਨਾਂ ਬਣੀਆਂ, 2100 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਰਖੇ ਗਏ, ਸਾਰੀ ਇੰਡਸਟਰੀ-ਅਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਲਈ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਸਿਰਫ 30 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਆਇਆ । ਇਹ ਟੋਟਲ ਅਊਟ ਲੇ ਦਾ 1 ਪਰਸੈਂਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ । ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਲੈ ਦੇ ਕੇ ਨੰਗਲ ਦੀ ਇਕ ਫੈਕਟਰੀ ਹੈ ਜੋ ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੈਂਟਰ ਪਾਸੋਂ ਖੁਲਵਾਈ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸੋਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕੇ । ਸਿਰਫ 30 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇਨਵੈਸਟ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ 1 ਪਰਸੈਂਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਇਹ ਮਾੜੀ ਗਲ ਹੈ ।

ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ 5 ਲਖ ਟਨ ਕਣਕ ਅਸੀਂ ਦੇਵਾਂਗੇ । ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਕਣਕ ਭੁਖਮਰੀ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁਚਾਵਾਂਗੇ । ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹੈਵੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਲਗਾਉਣ ਵੱਲ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਅਸਾਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਪਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਹੋਰ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਫੈਕਟਰੀ ਦੇਵੇ । ਇਕ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਫੈਕਟਰੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲਾਵੇ । ਅਸਾਨੂੰ ਮੰਗ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾਣ । ਸੈਂਟਰ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਂਦਾਰੀ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਤੇ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਇੱਥੇ ਸੈਟ ਅੱਪ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਐਸਟੇਟਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 11 ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਐਸਟੇਟਸ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹਨ ਅਤੇ 501 ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਸ਼ੈਡਜ਼ ਹਨ । ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ 50 ਪਰਸੈਂਟ ਯੂਟੇਲਾਈਜ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੋਣ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ 20 ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਐਸਟੇਟਸ ਬਣੀਆਂ ਹਨ ।

ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੈਂਕੜੇ ਸ਼ੈਡ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਿਆ ਲਗਾ ਕੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੇ । ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਇਨ੍ਹਾਂ

[ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ]

ਤੋਂ ਅਜੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੈਡਾਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਅਜੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ । ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਦੇਣੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ੈਡ ਸਮਾਲ ਸਕੇਲ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੇ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਕਾਟੇਜ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਣ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਫ਼ਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਇਰਾਦਾ ਸੀ ਸਮਾਲ ਸਕੇਲ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਕਿ ਇਨਡਸਟਰੀ ਦੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਯੂਨਿਟਸ ਬਣਾਕੇ, 5–5 ਮੀਲ ਦੇ ਰੇਡੀਅਸ ਅੰਦਰ ਜੁਦਾ ਜੁਦਾ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਸਪਰੈਡ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਰਿਆਇਤ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਲੋਨ ਦੇਣ ਦੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਪਾਸ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਵੀ ਕਿਸੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਤੇ ਖਰਚ ਆਵੇ ਉਸ ਦੇ ਚੌਥੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਰਕਮ ਫਰੀ ਆਫ ਇੰਟਰੈਸਟ ਲੋਨ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ । ਜੇ ਕਿਸੇ ਦਾ 4 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਕਿਸੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਤੇ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਲੋਨ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਫਰੀ ਆਫ ਇੰਟਰੈਸਟ ਦੇਵੇਗੀ । ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਇੰਡਸਟਰੀ ਫਲੋਟ ਹੋਵੇ । ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਓਵਰਲੋਡਿਡ ਹਨ । ਮੈਂ ਵੀ ਇਹੋ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਸਤੀ ਤੋਂ ਸਸਤੀ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਲਾਕੇ ਇਨਸੈਂਟਿਵ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਫਰੀ ਆਫ ਇੰਟਰੈਸਟ ਲੋਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਟਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਲ ਸਕੇਲ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਵੀ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਰਜੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦੇ ਪੁਰਜ਼ੇ, ਸੀਉਇੰਗ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦੇ ਪੁਰਜ਼ੇ, ਸਾਈਕਲਾਂ ਦੇ ਪੁਰਜ਼ੇ, ਇਤਨੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਭੇਜਣ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕਾਫੀ ਪੈਸਾ ਅਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਫਾਰਨ ਐਕਸਚੇਂਜ ਹਾਸਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਪੁਰਜ਼ੇ ਮਿਡਲ ਈਸਟ, ਅਤੇ ਯੂ. ਐਸ. ਏ. ਤਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਅਸੀਂ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪੁਰਜ਼ੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਭੇਜਦੇ ਕਿ ਇਹ ਸਾਡੇ ਏਥੇ ਸਰਪਲਸ ਹਨ । not because there are surı plus but because we are cutting our short demands to earn foreign exchange.

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਸਿਊਇੰਗ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦੇ ਪੁਰਜ਼ੇ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਮਹਿਜ਼ ਫਾਰਨ ਐਕਸਚੇਂਜ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਕੁਝ ਸਮਾਲ ਸਕੇਲ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵੀ ਜੇ ਅਸੀਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਭੇਜ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਨਿਸਬਤ ਉਥੇ ਜਲਦੀ ਐਸਟੈਬਲਿਸ਼ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂ ਜੋ ਰਾ ਮੈਟੀਰੀਅ ਲ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੇਬਰ ਵੀ ਸਸਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਕ ਬੈਕਗਰਾਊਂਡ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੇਣ ਦੀ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੇਬਰ ਨੂੰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਅਤੇ ਉਹ ਛਡ ਛਡ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਲ ਸਕੇਲ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੇ ਲਈ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਅਨਐਂਪਲਾਇਮੈਂਟ ਵੀ ਦੂਰ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਜਿਹੜੀ ਅਨਐਂਪਲਾਇਮੈਂਟ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਫੈਲਾਉ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ—ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਆਮ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਵੀ ਅਨਐਂਪਲਾਇਮੈਂਟ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਰੋਕਣ ਦੇ ਲਈ ਇਕੋ ਇਕ ਇਹੋ ਇਲਾਜ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਸਮਾਲ ਸਕੇਲ ਇੰਡਸਟਰੀ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਦੇਈਏ । ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦਿਹਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਲਈ ਬੜਾ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਜਿਤਨਾ ਕੁਝ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਉਹ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ 20 ਸਾਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ । ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੀਪਲ ਵਾਂਟ ਚੇਂਜ, ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ 1948 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਬੜੀ ਮੁਸੀਬਤ ਆਉਂਦੀ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਇਹ ਵਰਡਿਕਟ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਮਾਲ ਸਕੇਲ ਇੰਡਸਟਰੀ ਬੜੀ ਵਾਸਟ ਸਕੇਲ ਤੇ ਫੈਲਾ ਦੇਣੀ ਹੈ ਪਰ ਇੰਡੀਆ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਵਾਰ ਲਗ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਬਾਰਡਰ ਦੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਬੜਾ ਹੀ ਸੈਟ ਬੈਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ । ਸਾਡੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਬੜੀ ਹਾਰਡ ਹਿੱਟ ਹੋਈ ਹੈ, ਮਜਬੂਰ ਹੋਕੇ ਕਈ ਕਾਰਖਾਨੇ ਬੰਦ ਕਰਨੇ ਪਏ । ਕੁਝ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਆਪਣੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਹੀ ਸੇਫਟੀ ਸਾਈਡ ਬੰਬਈ ਵੱਲ ਨੂੰ ਲੈ ਗਏ, ਜਿਹੜੀ ਲੇਬਰ ਅਨਐਮਪਲਾਇਡ ਹੋਈ ਉਹ ਵੀ ਏਧਰ ਓਧਰ ਆਪਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦੌੜ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਕੀ । ਮੈਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇੰਡਸਟਰੀ ਲਾਓ ਅਤੇ ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ ਵਿੱਚ ਲਗਾਉ; ਪਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਟਰ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸਰਮਾਇ-ਦਾਰ ਤਬਕੇ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਤੇ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਡਿਸਕਰੇਜ ਕਰੋ । ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਐਸੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਇਡਸਟਰੀ ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ ਰਾਹੀਂ ਓਪਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਉਥੇ ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਟਰ ਨੂੰ ਚਾਂਨਸ ਦਿਉ ਓਥੇ ਕੋਅਪਰੇਟਿਵ ਸੈਕਟਰ ਰਾਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਵੀ ਚਾਹੋ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ । ਅਤੇ ਉਥੇ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਤਰੀਕਾ ਇੰਟਰੋਡੀਊਸ ਕਰੋ ।

ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਏਥੇ ਗਿੱਲ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਟੇਟ ਟਰੇਡਿੰਗ ਦੇ ਵਾਸਤੇ 20 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਰੱਖਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਓਵਰ ਆਲ ਸਟੇਟ ਟਰੇਡਿੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹੋ ਰਕਮ ਮਲਟੀਪਲਾਈ ਹੋ ਕੇ 200 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਆਮ ਬਿਉਪਾਰੀ ਲੋਕ ਜਿਹੜੇ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਮਲਟੀਪਲਾਈ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਲੱਖ ਤਾਂ ਹੋ ਹੀ ਜਾਵੇਗਾ, 10 ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮਾਰਜਨ ਹਰ ਕੋਈ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ । ਟੰਡਨ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਖੁਦ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਿਉਪਾਰੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਸਰਮਾਏ ਨੂੰ ਮਲਟੀਪਲਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਮੁਆਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਦੇਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਜ਼ੋਰ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਜਿਹੜੀ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੈਕਟਰ ਦੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਇਹ ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਬੰਦੇ ਹੋਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕੋਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਜਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਜਿਹੜੀ ਮੇਜਰ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸਕੀਮ ਹੈ ਉਹ, ਫੇਲ ਹੋਈ ਹੈ, ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾ-ਇਟੀਆਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਈਆਂ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਫ਼ੀਸਦੀ ਹਿੱਸੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਾਬਤ ਹੋਈਆਂ ਹਨ । ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਮੁਨਾਫਾ ਵੱਧਦਾ ਗਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੀਸਦੀ ਦਾ ਰੇਟ ਵੀ ਐਨਹਾਂਸ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ । ।ਇਸ ਬੁਰਾਈ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਕੋਆਪ-ਰੇਟਿਵ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਠੀਕ ਲੀਹਾਂ ਤੇ ਚਲਾਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਐਨਕਰੇਜ ਕਰਨਾ ਚਹੀਦਾ ਹੈ । ਅੱਗੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਟਰ ਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਹੋਰ ਇਸ ਨੂੰ ਐਨਕਰੇਜ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰੀ ਤੋਂ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਹੀ ਲੋਕੀਂ ਤਬਾਹ ਹਨ ਤੁਸੀਂ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਆਉਣਾ

[ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ]
ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਤੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਟੈਕਸ ਇੰਮਪੋਜ਼ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਿਸਕਰੇਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਟੈਕਸ ਮੁਆਫ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਸਨ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਸਾਧਨ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਟੈਕਸ ਇੰਮਪੋਜ਼ ਕਰੋ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਰਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ।

श्री **बलरामजीदास** टंडन (अमृतसर सैंट्रल) : माननीय स्पीकर साहिब, आज जो एमाऊंट हम इंडस्टरी पर खर्च करने जा रहे हैं, उसके मुताल्लिक इस हाउस में बहस चल रही है । इस बहस के दौरान बहुत से सुझाव यहां पर दिये गये हैं । मुझे यह बात बड़े अफसोस से कहनी पड़ती है कि बजाय इसके कि यह इस बात को इम्पार्टैंस देते कि हम अपनी इण्डसटरी को कैसे बढ़ायें इन्होंने इस बात पर ज़ोर डालने की कोशिश की है कि हमें इंडस्टरी में सरगमीं दिखा कर, सैंटर पर रिसोर्सिज के लिय ज़ोर देना चाहिए । जहां तक पंजाब को एग्रीकल्चरल स्टेट से इंडस्ट्रियल स्टेट की तरफ ले जाने की कोशिश का सवाल है, उसके बारे में जो आज हालात हैं वे बिल्कुल मुख्तलिफ हैं । जहां तक गांव का ताल्लुक है वहां से लोगों को निकल निकल कर शहर की तरफ आने पर मजबूर होना पड़ रहा है । इसका कारण यह है कि एग्रीकल्चर में मैकनाईज्ड प्रोसेस आ रहा है । जिस काम के लिये पहले अगर 10 आदमी चाहिये थे आज उसी काम में मशीनरी इन्ट्रोड्यूस हो जाने से वहां पर एक या दो आदमियों की ज़रूरत रह गई है । बाकी के लोग अनऐम्पलायड होते जा रहे हैं । उनको शहरों में जाकर या दूसरी जगहों पर जाकर भी ऐम्प्लायमेंट नहीं मिलती । जो आदमी बेकार होगा, काम से फारिग होगा जिसका ज़रिया मुआश नहीं होगा वह हमारे सामने बोझ बन कर खड़ा होगा । इस बात को मद्देनज़र रखते हुए कि मशीनरी इन्ट्रोड्यूस हो रही है और हमारी स्टेट एक एग्रीकल्चर स्टेट है, इनको अपना बहुत सा वज़न इण्डस्टरी पर डालना चाहिए । इस बात को ध्यान में रखते हुए, प्राइवेट सैक्टर या पब्लिक सैक्टर के अन्दर या कोआप्रेटिव सैक्टर के अंदर जो इण्डस्टरी पर ध्यान देना चाहिए था, वह नहीं दिया जा सका । जैसा कि आनरेबल मैम्बर चौधरी साहिब ने अभी बताया है कि पिछले तीन साल से जहां तक इण्डस्टरी का ताल्लुक है पंजाब के लोगों को बहुत बड़ी डिसऐप्वायंटमेंट का सामना करना पड़ रहा है पंजाब की हकूमत को सैंटर के ऊपर जो ज़ोर देना चाहिए था वह नहीं दिया । सैंटर ने यहां पर इण्डस्टरी नहीं लगवाई जिससे पंजाब के लोगों का उत्साह बढ़ता । पंजाब के लोग अपने इनीशियेटिव के लिये मशहूर हैं । हिन्दोस्तान की किसी भी दूसरी स्टेट का कोई आदमी पंजाब के आदमी का मुकाबला इनीशियेटिव और हिम्मत में नहीं कर सकता । हमें इस बात पर फख्र है । अपने इनीशियेटिव और हिम्मत से पंजाबी लोगों ने दूसरे लोगों पर छाने की कोशिश की । आप बम्बई में देखें, कलकत्ते में देखें या लखनऊ में देखें, किसी भी प्रान्त में देखें तो हमें फख्र होता है कि पंजाबियों ने अपनी जगह वहां जा कर बनाई है । बम्बई में तो इण्डस्टरी के अंदर पंजाबी लोग इण्डस्ट्रियल लेबर को कंट्रोल करते हैं । लेकिन हमारी बदकिस्मती है कि पार्टीशन के बाद पंजाब बार्डर का सूबा बन कर हमारे सामने खड़ा हो गया है, जो ध्यान सरकार को देना चाहिए था वह नहीं दिया जा सका । जिस तरह से पंजाब का केस सैंटर के सामने रखना चाहिए था आज तक 20 साल के अरसे में भी

सरकार नहीं रख सकी । यहां पर केवल एक इण्डस्टरी आई जिसे आप खाद की इण्डस्टरी कह सकते हैं। खाद तो सारी स्टेट्स में बांट कर दी जाती है लेकिन बिजली जिसे पंजाब पैदा करता है, पंजाब स्टेट के रैवेन्यू पर छापा मार कर पैसा या डेढ़ पैसा फी यूनिट के हिसाब से ले लेते हैं । जो बिजली हमारी स्टेट में ऐग्रीकलचर के लिये ट्यूब वैल्ज़ को मिलनी चाहिए थी या दूसरी इण्डस्टरी को मिलनी चहिए थी उसकी बल्क कंज़ंप्शन खाद की फैक्टरी कर रही है जिसका नतीजा यह हो रहा है कि आज इण्डस्टरी को बिजली नहीं मिल रही, उसके अंदर इन्टृपशन्ज़ आ रही हैं । नए कारखानों को बिजली नहीं मिल रही । हमारे रिसोर्सिज़ से सेंटर की मदद से इतना बड़ा डैम बनाया गया लेकिन डैम से पैदा होने वाली बिजली का 3/5 हिस्सा खाद की फैक्टरी खा रही है । मालूम नहीं है कि दूसरा यूनिट, ब्यास लिंक कब तक तैयार होगा और कब हमारे लोगों को बिजली मिलेगी , यह कहना मुश्किल है । सैंटर की हकूमत को प्रेशराईज नहीं किया जा सका कि पंजाब के अंदर लार्ज स्केल इण्डस्टरी इसलिये भी जरूरी है कि यह बार्डर स्टेट है, बार्डर स्टेट होने के कारण जो लोग डीमोरेलाईज़ हुए बैठे हैं उन में हिम्मत बान्धे । वे देखें कि सैंटर बड़े बड़े प्रोजैक्ट यहां पर लगा रही है, हमें हिम्मत से काम लेना चाहिए, भागने की ज़रूरत नहीं है मुश्किलात का सामना दलेरी से करना चाहिए । लेकिन बदकिस्मती की बात है कि पिछले 20 सालों में कांग्रेस सरकार सैंटर की सरकार को परसुएड नहीं कर सकी, प्रेशराईज़ नहीं कर सकी। मैं उम्मीद करता हूँ कि जो काम बीस साल के अंदर कांग्रेस सरकार नहीं कर सकी, हमारी सरकार सैंटर की हकूमत को इस बात के लिये प्रेशराईज़ करेगी कि हमारा सूबा बार्डर का सूबा होने के नाते यहां पर लोगों के दिलोदिमाग में यह बात समाई हुई है कि यहां पर काम करना सेफ नहीं है प्रापर्टी लगाना सेफ नहीं है, इनके दिमाग से बोझ हटाने के लिये सैंटर पर ज़ोर देगी कि छोटी बड़ी इण्डस्टरी प्राईवेट सैक्टर में और पब्लिक सैक्टर में खड़ी की जाये।लोगों की डीमारेलाईज़ेशन दूर हो और वे काम करना शुरू करें । अफ़सोस इस बात का है कि Five Year Plan के अंदर जो रकम इण्डस्टरी के लिये रखी गई है वह बहुत थोड़ी है । किसी भी सूबा की तरक्की के दो ही बड़े साधन होते हैं--एग्रीकल्चर या इण्डस्टरी । लेकिन कांग्रेस की हकूमत जो यहां पर रही है जिन्होंने फाइव ईयर प्लान को मंजूर किया उन्होने केवल 18 करोड़ रुपया इसके लिये रखा है, 18 करोड़ रुपया कितने परसेंट बनता है ? फाइव ईयर प्लान में इस साल 2.69 लाख रुपया रखा गया है । बजट ऐलोकेशन देखें तो उसमें 2.29 लाख रुपया प्रोवाईड किया गया है । फाइव ईयर प्लान की ओवर आल ऐलोकेशन $2\frac{1}{2}$ सौ करोड़ के ऊपर है उसमें 18 करोड़ की परसेंटेज़ निकालने की कोशिश करें तो सात, आठ परसैंट बैठता है । यह इण्डस्टरी के लिये बहुत थोड़ी रक़म है । कांग्रेस की हकूमत, जिन्होंने इसको finally approve किया है, उसने इस आस्पेक्ट की तरफ ध्यान नहीं दिया । ऐग्रीकल्चर में मैकेनाईज़ेशन हो रही है, उनको इण्डस्टरी की तरफ मुनासिब ध्यान देना चाहिए था । उन्हें गौर करना चाहिए था कि इण्डस्टरी की प्रोग्रेस किस प्रकार हो सकती है । जब वे इस बात में इन्ट्रेस्ट लेने के लिये ही तैयार नहीं हैं, ऐलोकेशन ज्यादा करने के लिये तैयार नहीं हैं तो काम कैसे चलेगा । हालात ऐसे हैं, जैसे मैंने कहा पिछले 20 साल के अंदर पंजाबी लोगों ने छोटी छोटी

8.A.M.

इण्डस्टरी अपनी हिम्मत से लगाई । इसमें सरकार का कोई हाथ नहीं था । लोगों ने अपने इनीशियेटिव के साथ अपने पांव पर खड़े होने का यत्न किया,उन्होंने वह काम किये

[श्री बलरामजीदास टंडन]

जो कई जगहों पर बड़ी बड़ी इंडस्ट्रीज़ नहीं कर सकीं । पंजाब के लोगों ने छोटी छोटी इंडस्ट्रीज लगा कर अपने इनिशियेटिव के साथ बड़ा सराहनीय काम किया है। आज इंडस्ट्रीज़ के सामने जो मुश्किलात हैं अगर हम उनका अनैलेसिज़ करने की कोशिश करें तो मालूम होगा कि सब से बड़ी मुश्किल जैसा कि मैंने पहले बताया है, वह इलैक्ट्रिसिटी की है। इलैक्ट्रिसिटी मिल नहीं रही और जो आती है वह बड़ी ट्रिपिंग होती है, उन लोगों को नोटिस भी नहीं मिलता और दो दो तीन तीन घंटे बिजली बन्द रहती है। मुझे अमृतसर में इस चीज़ को देखने का मौका मिलता है कि घंटों बिना नोटिस के बिजली बन्द रहती है। यह भी इंडस्ट्री का अन-इकनामिक पहलू है। इसे भी देखने की कोशिश करें कि इंडस्ट्री प्रोग्रैस कैसे करेगी अगर बिजली मुनासिब ढंग से नहीं मिलती। ज़ाहिर है कि जब रेट आफ प्रोडक्शन कम होता जाएगा और कास्ट आफ प्रोडक्शन बढ़ेगी तो वह अनइकनामिक होगी। जो इंडस्ट्री अन-इकनामिक होगी, जिसकी कास्ट आफ प्रोडक्शन ज्यादा होगी, जिसकी सेल प्राईस मार्किट में कम होगी तो वह मार्किट के अन्दर कम्पीट कैसे कर सकेगी? इस तरह से बहुत सी इंडस्ट्रीज़ सफल नहीं होतीं फेल होती हैं। पंजाब के अन्दर जहां तक सिल्क इंडस्ट्री का ताल्लुक है, जहां पर उसकी फारेन मार्किट का ताल्लुक है डीवैल्यूएशन से पहले जो सिल्क क्लाथ है वह ऐक्सपोर्ट होता था लेकिन डीवैल्यूशन के बाद सैंटर की हकूमत ने सारा सिल्क क्लाथ बाहर भेजना बन्द कर दिया और नतीजे के तौर पर सिल्क इंडस्ट्री के अन्दर आज बहुत बड़ा क्राइसिज आया हुआ है ऐसा क्राइसिज कि कुछ दिनों के बाद, छः महीनों के बाद, साल दो साल के बाद पंजाब में यह सारी की सारी इंडस्ट्री तबाह हो जाएगी। यह इंडस्ट्री किन किन लोगों की लगाई हुई है? अमृतसर और लुध्याना के अन्दर मैं जानता हूँ कि लोग चार चार लूम्ज़ लगा कर बैठे हैं, छः छः लूम्ज़ लगा कर बैठे हैं। वह उनको खुद चलाते हैं, एक एक भाई बहिन घर में लगा कर बैठा है और काम चला रहा है। यह इंडस्ट्री फेल हो रही है बावजूद इस बात के कि सैंटर की तवज्जो इस तरफ दिलाने की कोशिश की गई है। सरकार अगर देखने की कोशिश करे तो मालूम होगा कि रा मैटीरियल इतना महंगा मिल रहा है जिसके ऊपर बहुत बड़ा असर डीवैल्यूएशन का हुआ है। उस यारन को बनाने का रा मैटीरियल तकरीबन सारे का सारा इम्पोर्टिड है और डीवैयूशन के कारण रा मैटीरियल का भाव डेढ़ या दुगने से भी ज्यादा हो गया है। अगर यहां के लोग उस मटीरियल को लेकर बगैर प्राफिट लगाये भी ऐक्सपोर्ट करते हैं तो फारेन मार्किट के अन्दर बाकी मुलकों के साथ किसी जगह पर भी कम्पीट नहीं कर सकते। पिछले दिनों सैंटर की हकूमत इम्पोर्ट के लाइसैंस भी देती थी। इसलिये सैंटर की मदद के कारण सारी की सारी इंडस्ट्री ससटेन करती थी। कपड़ा ऐक्सपोर्ट होता था। डीवैल्यूशन के कारण यह इन्सैन्टिव वापिस लिये गए। इतनी बड़ी इण्डस्ट्री जो घर घर लगी हुई है, इस वक्त सारी की सारी तबाह हो रही है। मैं मिनिस्टर साहिब को, जो कि सम्बन्धित हैं, दरखास्त करूंगा कि सैंटर के पास फौरन इस बात के लिये अपना केस पुट करें कि वह मुनासिब कीमत पर यारन दें। चार या पांच बड़ी बड़ी मिलें इस देश के अन्दर लगी हुई हैं जो यारन प्रोड्यूस करती हैं और एक एक मिल एक एक पौंड यारन के ऊपर तीन तीन चार चार रुपया कमा रही है लेकिन हमारी सैंटर की हकूमत उनको इस बात के लिये प्रेशराईज़ करने के लिये कोशिश नहीं करती कि जो यारन तीन साल पहले उनको मुनासिब रेट पर देते

थे क्या कारण है कि जब उनको रा मैटीरियल इम्पोर्ट करने के लिये फैसिलिटीज़ देते हैं तो उन पर प्रैशर न डाला जाये कि उनको मुनासिब कीमत पर यारन मिल सके जिस से यह इंडस्ट्री चल सके । अगर यह छोटी छोटी इंडस्ट्रीज ही बन्द हो गई जिन्होंने उन बड़े बड़े कारखानों से यारन लेना है तो अल्टीमेटली वह बड़ी फैक्टरीज भी बन्द हो जाएंगी । इसलिए मैं दरखास्त करूंगा कि सैंटर की हकूमत उन चार पांच कारखानों को, जो यारन प्रोड्यूस करते हैं, प्रैशराईज़ करे ताकि मुनासिब कीमत पर छोटे छोटे कारखानों को यारन मिल सके नहीं तो यह इंडस्ट्री पंजाब के अन्दर तबाह होकर रह जायेगी । अगर साथ साथ यह बात हो सके तो कपड़ा सस्ता बनेगा । दूसरे मुल्कों की मार्किट के अन्दर जब आप यह भेजेंगे जहां पर वह कम्पीटीशन के अन्दर सस्ता कपड़ा देते हैं तो यारन महंगा मिलने के कारण हमारा कपड़ा वहां कम्पीटीशन के अन्दर खड़ा नहीं हो सकेगा । इसलिये आवश्यकता है कि ऐसे कदम उठाए जाएं जिन से यह इंडस्ट्री बच सके और हम उसके द्वारा फारन ऐक्सचेंज हासिल कर सकें । इस तरह से मुल्क की इकानोमी भी मजबूत होगी । यह एक बहुत बड़ा पहलू है जिसकी तरफ ध्यान देना चाहिए ।

स्पीकर साहिब, सरकार ने पिछले दिनों एक स्कीम इन्ट्रोड्यूस करने की कोशिश की थी । किस हद तक इससे उनको रिलीफ दिया जा सकेगा यह तो वक्त ही बतायेगा लेकिन उसके लिये गुज़ारिश करना चाहता हूँ कि उस स्कीम से जल्दी से जल्दी छोटे कारखानों को रिलीफ मिले और उनको जो सस्ते दाम पर सिल्क क्लाथ बेचना पड़ता है उससे बच जायें और उनको मौका हो कि वह कम्पीटीटिव प्राइस पर दे सकें । इस बात के लिये एक कमेटी बनाई गई थी । मैं इण्डस्ट्रीज़ मिनिस्टर साहिब से गुज़ारिश करूँगा कि सैंटर की सरकार से पैसे लेकर जल्दी से जल्दी उस चीज़ को इम्पलीमैंट करने की कोशिश करें ताकि इस इंडस्ट्री में जो क्राइसिज़ पैदा हुआ है उसे किसी ढंग से दूर किया जा सके ।

इसी के साथ ही इस मामला का सम्बन्ध नहीं है । इसका एक दूसरा पहलू भी हमारे सामने यह है कि पिछली सरकार के फाईनेंस मिनिस्टर साहिब ने अपना बजट पेश करते हुए और गवरनर साहिब ने अपना एड्रैस पढ़ते हुए यह बात कही थी कि हम इस बात के लिये जानकार हैं कि यह बार्डर का सूबा है और इस बार्डर के सूबा को इंडस्ट्रीज़ की दृष्टि से कुछ फैसिलिटीज़ देना चाहते हैं । मैं इतना जरूर कहना चाहता हूँ कि जो यहां पर कैपीटलशाही है वह यहां पर इनवैस्टमेंट करने के लिये तैयार नहीं हैं, कारखाने लगाने के लिये उनके दिलो दिमाग पर यह बोझ है कि क्यों न यहां से शिफ्ट करके थोड़ा दूर ले जाया जाए । 1965 के वाक्या ने उन लोगों को इस बात पर सोचने के लिये मजबूर किया है कि इंडस्ट्री यहां पर रहे या न रहे । मैं समझता हूँ कि वह व्यक्ति जो पाकिस्तान से लगने वाली पंजाब की या मुल्क की सरहद से तीन सौ मील दूर रहने वाला है वह कोई बहुत बड़ा देश भक्त नहीं है लेकिन जो बार्डर के ऊपर रहता है, इंडस्ट्री चलाता है, हल चलाता है वह बेचारा कोई कम देश भक्त नहीं है । दूर रहने वाले व्यक्ति को न तो प्रापर्टी का खतरा है न लाईफ का खतरा है लेकिन जो आदमी वहां से तीन सौ मील दूर रहता है उसके लिये भी वही टैक्स स्टरक्चर है और जो बार्डर पर रहता है उसके लिये भी वही । अगर कल को जंग के बादल

[श्री बलरामजीदास टंडन]

आएं तो जो पांच सौ मील दूर बैठे हैं न तो उनको कभी बम्बार्डमैंट का सामना करना पड़ेगा और न ही फील्ड में लड़ने वाली फौजों का सामना करना पड़ेगा, उनकी लाईफ और प्रापरटी हर वक्त सिक्योर है और उनके मुकाबिले में जिनकी लाईफ और प्रापरटी हर वक्त खतरे में है मैं समझता हूँ कि सैंटर और सूबे की हकूमत के लिये लाज़मी है कि वहां पर की इंडस्ट्री को, वहां पर रहने वाले इनसानों को और काम करने वाले लोगों को सुरक्षित करने के लिये इन्सैंटिव देने चाहिएं। अगर उनको विशेष तौर पर इन्सैन्टिव न मिलें और पांच सौ मील दूर रहने वाले लोगों के लिये भी वही टैक्स स्टरक्चर हो और उनके लिये भी वही तो उनको वहां पर रहने की क्या प्रेरणा होगी ? आपको मालूम है कि पाकिस्तान के साथ जब लड़ाई हुई तो छेहरटे में बम्ब गिरा। अगर वह दो चार फुट के फर्क पर गिरता तो बहुत बड़ी मिल जिस पर करोड़ों रुपया लगा हुआ है वह तबाह हो जाती और उस कारखाने पर बसने वाली हज़ारों फैमिलीज़ साथ साथ खत्म हो जातीं, उनका रोज़गार खत्म हो जाता। उस थोड़े से फर्क के साथ सारी इंडस्ट्रियल बैलट तबाह हो सकती थी। इस खतरे के बावजूद जिन्होंने अपना कैपीटल वहां पर लगा रखा है, जिन्दगी को खतरे में डाल रखा है सरकार को चाहिए.... सूबे की सरकार को और सैंटर की सरकार को—कि उनको इन्सैन्टिव दे। टैक्सिज़ के संबंध में, लैवी और ऐक्साईज़ ड्यूटी के बारे में हमारी स्टेट गवर्नमेंट सैंटर की हकूमत के साथ लड़े कि वह उन्हें इस बात के लिये ऐक्साईज़ के अन्दर रिलीफ दे, इनकम टैक्स में रिलीफ दे और स्टेट की टैक्स स्टरक्चर में भी उनको रिलीफ दिया जाए ताकि उनको यह महसूस हो, कि जो बार्डर पर बैठे हुए हैं, कि सरकार हमारी मुश्किलात को महसूस कर रही है। स्पीकर साहिब, अगर ऐसा नहीं होगा तो कल को वह भी यह सोचेंगे कि हम भी क्यों न अपनी जिंदगी और प्रापटी को सेफ जगह पर ले जाएं जहां उनको खतरा न हो और उनकी आमदनी भी कायम रहे। इसलिये इस बात की ओर हमें ध्यान देना चाहिए और बार्डर के लोगों को ज़रूर इनसैंटिव्ज़ देने चाहिएं। इसका एक तरीका यह भी है कि जो इन्डस्ट्री बार्डर के इलाकों में लगी हुई हैं उनको प्रोत्साहित करने के लिये सैंटर तथा स्टेट की सरकारों को प्रैफ्रेंस देकर उनके माल को खरीदना चाहिए। मैं स्टेट गवर्नमेंट से यह कहूँगा कि इस ओर ध्यान देकर इतना तो करे कि इन बार्डर पर लगी इन्डस्ट्री को इतना तो भरोसा दिलायें कि उन का माल तो जरूर ही लग जायगा। इस मामले में उन के माल को प्रैफ्रेंस देनी चाहिए वरना स्टेट की इन्डस्ट्री को सैटबैक होगा।

स्पीकर साहिब, इसके साथ साथ मुझे यह भी कहना है कि उनको जहां बिजली सस्ती देनी है वहां पर उस पर लगी भारी ड्यूटी को भी खत्म करना चाहिए। इसका भार सरकार को बार्डर के जिलों में लगी इन्डस्ट्री पर से डैफिनिटली उठा लेना चाहिए। मैं अर्ज़ करूँ कि मुझे अमृतसर के इन्डस्ट्रियलिस्टों से बात करने का मौका मिलता है, वह लोग सोचते हैं कि अगर उनके रिसोर्सिज़ आजाद हो जाएं तो वह क्यों न दिल्ली या यू. पी. चले जायें जहां वह और उनकी प्रापर्टी सेफ है जबकि यहां पर खतरा भी इतना है और इनसैंटिव भी नहीं है। तो एक तो इलैक्ट्रिसिटी बोर्ड को और महकमे को खेंच कर रखा पाये कि इन्टरप्शन्ज़ बिना नोटिस के न हों ताकि वह यूनिटस अनइकनौमिक न हो पाएं और साथ ही जो हैवी ड्यूटी इन्डस्ट्री पर लगी हुई है उसे जिस प्रकार ऐग्रीकल्चरल कार्यों के लिये कम किया गया इसी तरह से इन्डस्ट्री पर भी

कम किया जाय और बार्डर के ज़िलों में लगी इन्डस्ट्री को इनसेंटिव देने के लिये उस पर से यह बिल्कुल समाप्त की जाए ।

स्पीकर साहिब, कुछ और कहने से पहले मैं एक बहुत इम्पार्टेंट मामले की तरफ इन्डस्ट्री मिनिस्टर साहिब का ध्यान दिलाना चाहता हूँ और आशा करता हूँ कि वह इस बात को जल्दी ही टेकअप करेंगे। अमृतसर में प्रिंटिंग मशीनरी की बहुत बड़ी इन्डस्ट्री है और अमृतसर प्रिंटिंग मशीनें सारे हिन्दोस्तान को सप्लाई करता है । उनकी यह मनापली है । अब इस इन्डस्ट्री के लिये एक बहुत बड़ा खतरा पैदा होने वाला है । सैंटर की सरकार, कुछ बड़े सरमायादार किसी फारेन गवर्नमेंट की कोलैबोरेशन से गुजरात में प्रिंटिंग मशीनें बनाने का एक बड़ा कारखाना शायद अरबों रुपया लगा कर कायम करने जा रहे हैं । यह एक बहुत बड़ी स्कीम है । अमृतसर में जो इन्डस्ट्री है वह लोगों के घरों में छोटे छोटे यूनिट्स हैं जहां कहीं 5 तो कहीं 10 आदमी काम करते हैं । वह मेहनती छोटे छोटे लोग अपटुडेट मशीने बना कर दूसरे देशों का मुकाबला कर रहे हैं । अगर वह कारखाना लग गया तो यह छोटे यूनिट खत्म हो जायेंगे । हमारी स्टेट सरकार को सैंटर की सरकार के साथ यह मामला टेक अप करना चाहिए वरना यह अमृतसर की इन्डस्ट्री जो सारे हिन्दोस्तान को प्रिंटिंग मशीनें सप्लाई करती है खत्म हो जायगी । उनकी कुछ मुश्कलात भी हैं । एक तो यह कि उनको रा मैटीरियल पिग आयरन नहीं मिलता । अगर किसी ने चार छे वैगन इकट्ठे ही लेने हों तो उसको तो वैगन लोड के हिसाब से मिल सकता है, ऐसा महकमे का नियम है वरना महकमा के ज़रिये लेना पड़ेगा । वह छोटे कारखानेदार हैं । उनके पास इतना पैसा जमा कराने के लिये होता नहीं, रिसोर्सिज नहीं इसलिये उनको महकमा के ज़रिये ही लेना पड़ता है जिसमें कई बार इतना समय लग जाता है कि उनको कारखाना ही कई कई दिन तक बंद करना पड़ जाता है । सरकार को इस ओर ध्यान देना चाहिए ।

एक और बात जो मुझे कहनी है वह यह है कि पिछले दिनों फिनांस मिनिस्टिर साहिब ने कहा था कि पहली सरकार ने पंजाब में उन फैक्टरियों के शेअर खरीदे हुए हैं जो यहां पर बड़े बड़े चंद एक सरमायादारों ने लगाई हुई हैं । उसमें इस सरकार ने 9 करोड़ रुपया इनवैस्ट किया हुआ है । अब जहां पर इनवैस्टमेंट 9 करोड़ हो और उस पर आमदनी साल की सिर्फ 8 लाख रुपया हो यानी लैस दैन वन परसैंट आमदनी हो तो यह स्टेट के लोगों से धोखा करने वाली बात नहीं है तो और क्या है? मैं फिनांस मिनिस्टर साहिब से पुरे जोर से यह कहूँगा कि इस मामले की जांच के लिये एक हाई पावर्ड कमेटी नियुक्त करें जो यह देखें कि आखिर क्या बात है कि यह इतना कम लाभ सरकार को कैसे मिल रहा है, क्या यह चंद सरमायादार कहीं अलग बुक्स रख के प्राफिट कम तो नहीं बता रहे हैं । और अपने लिये ज्यादा रकम ले जाते हों वरना यह नहीं हो सकता कि 9 करोड़ रुपये पर सिर्फ 8 लाख की ही आमदनी हो, यह नामुमकिन बात है । इसलिये इस मामले को देखने के लिये यह कमेटी बनाएं जिसमें फिनांस सैक्रेटरी को ले सकते हैं, इन्डस्ट्री के सैक्रेटरी को ले सकते हैं और भी हों जो यह सोचें कि यह रुपया कैसे वापस आ सकता है । अगर सरकार 9 करोड़ रुपया किसी बैंक में ही रख दे तो इसको सालाना 63 लाख रुपया 7 परसेंट के हिसाब से आसानी से मिल सकता है । फिनांस कार्पोरेशन 9–10 परसेंट पर रुपया देती है और लोग उसके पीछे ही घूमते रहते हैं, उनको पैसा

[श्री बलराम जी दास टन्डन]
नहीं मिलता। अगर इस तरह से यह रुपया दिया जाए तो 90 लाख रुपया साल का मिल सकता है। यह क्रिमिनल वेस्ट है मगर उन लोगों के खिलाफ आज कोई ऐक्शन नहीं लिया जा सकता जिन्होंने इतनी बेदर्दी से, बेतरीके से इस पैसे को इनवैस्ट किया। इस मामले की इनवैस्टीगेशन होनी चाहिए।

नैपको की बात आई, सरकार ने उसके अन्दर एक करोड़ 74 लाख रुपया देना है। वह कारखाना हरियाणा में फरीदाबाद में लगा हुआ है। हमारी सरकार ने उसको अन्डर राईट किया हुआ है। तो उसकी लायाबिलिटी पंजाब सरकार पर आ गई है। मैं तो समझता हूँ कि ऐग्रीमेंट के मुताबिक उसको बंद कर दिया जाए और अगर हो सके तो उसको अपने इलाके में मूव करना चाहिए ताकि पंजाब की इन्डस्ट्री बढ़े। वरना यह नैशनल वेस्टेज होगी। सैंटर के साथ और हरियाणा सरकार के साथ बात चीत करके इस बारे में जो कुछ किया जा सकता है वह किया जाए वरना यह एक करोड़ और 74 लाख रुपया ज़ाया होगा, इम्पोर्टिड मशीनरी ज़ाया जायगी और उससे कुछ पैदा न हो सकेगा। वह वाहिद फैक्टरी है एशिया में अपनी किसम की। इस सिलसिले में इफैक्टिव स्टैप्स लेकर इस मामले का कोई हल निकालना चाहिए।

दूसरी जो बातें हैं ऐम्प्लायमेंट और लेबर की उनकी तरफ भी सरकार का ध्यान ज़रूर जाना चाहिए। आज जगह जगह पर यह देखने में आता है कि उन बेचारों के लिये मकान नहीं होते, रहने के लिये उनको जगह नहीं मिलती। इसलिये यह ज़रूरी है कि उनके लिये लेबर कालोनीज़ बनाई जाएं। पहले स्कीमें तो इसके लिये बड़ी बनी थीं कि जो बड़ी इन्डस्ट्री लगाएंगे वहां पर लेबर कालोनीज़ भी बनवाई जायेंगी, लेबर के वैलफेयर का ध्यान रखा जायगा, इत्यादि मगर वह इम्पलीमेंट नहीं हुई।

Mr. Speaker : So many other Members are to speak. You please wind up now.

Shri Sadhu Ram : On a Point of Order, Mr. Speaker.

Mr. Speaker : What is your Point of Order ?

ਸ੍ਰੀ ਸਾਧੂ ਰਾਮ ; * * * * * * *

* * * * * * * * * *

Mr. Speaker : This is no Point of Order. These remarks of Shri Sadhu Ram will be expunged.

श्री बलरामजी दास टंडन : मैं अपनी सरकार से दरखास्त करूँगा कि हर इन्डस्ट्रीयल एस्टेट के साथ लेबर कालोनी बनाई जानी चाहिए। जहां जहां पर इन्डस्ट्री हो वहां वहां पर कालोनीज़ हों जहां पर कि मज़दूर और उस फैक्टरी में काम करने वाले रह सकें। लेबर कालोनीज़ कारखानों के साथ होनी चाहिए और बड़े बड़े कारखानादारों को मजबूर करना

**Expunged as ordered by the Chair.*

चाहिए कि लेबर के रहने के लिये जगह का इन्तज़ाम करें । इस तरह की कालोनीज़ के लिये लोनज दिये जाएं ताकि काम मुनासिब ढंग से चल सके । इससे कारखानेदारों को भी सहूलत होगी और लेबर को दूर जा कर बसने का झंझट दूर होगा ।

चंद एक और प्वायंटस् हैं जो मैं उद्योग मंत्री के सामने रखना चाहता हूँ । एक तो इलैक्ट्रिसिटी के बारे में है। बार्डर एरिया में इन्डस्ट्री लगाने के लिये सरकार को इनसैंटिव देना चाहिए और सैंटर से बातचीत करके इस तरफ ध्यान देने के लिये ज़ोर देना चाहिए कि बार्डर के ज़िलों में इन्डस्ट्री लगाई जाए । जितनी ज्यादा इन्डस्ट्री वहां पर होगी उतना ज्यादा ऊंचा मोरेल वहां के लोगों का होगा । आज की सरकार इन्डस्ट्री की पालिसी को देख कर बदलने की कोशिश करे और जो प्रेसीडैंट पिछली सरकार ने बार्डर के ज़िलों में इन्डस्ट्री को न सैट-अप करके कायम किया है, उसे दूर करे । पंजाब तब ही प्रास्पर हो सकता है अगर ऐग्रीकल्चर पर से बोझ हटाया जाए और इन्डस्ट्री की तरफ ध्यान ज्यादा दिया जाए और अगर प्लान में कोई परिवर्तन करने की ज़रूरत हो और potentiality हो तो वह भी की जाए ताकि इंडस्ट्री को तरक्की मिले और बार्डर के ज़िलों में इन्डस्ट्रीज़ को इनसैंटिव मिल सके । अन्त में मैं आशा करता हूँ कि सरकार, जो सुझाव मैंने रखे हैं, उनकी तरफ ध्यान देने की कोशिश करेगी ।

कुमारी सरला प्राशर (नंगल) : स्पीकर साहिब, इससे पहले कि मैं इन्डस्ट्री के बारे में अपने विचार रखूं मैं दो चीज़ें वाज़े कर देना चाहती हूँ । एक तो यह कि अगर हमने देश से गरीबी को दूर करना है और देश में सोशलिज्म लाना है तो हमें यह जो डिस-पैरिटी इन वैल्थ है इसे दूर करना होगा । और दूसरा यह कि ऐग्रीकल्चर की तरक्की के साथ साथ पूरे ज़ोर से इन्डस्ट्री के मामले पर तवज्जो देनी होगी । जब तक इन्डस्ट्री के फील्ड में जो दिक्कतें हैं उन्हें दूर न किया गया और जनता को सहयोग न दिया गया लोगों के अन्दर सोशलिज्म लाना मुश्किल होगा । डिसपैरिटी दूर होनी चाहिए और यह तब ही हो सकेगी जब हम पूरे ज़ोर से इस तरफ चलेंगे । आज हालात ऐसे हो गए हैं कि इस बात की ज़रूरत है कि इसको संजीदगी के साथ सोचा विचारा जाए ।

जहां तक इन्डस्ट्री के विस्तार का संबंध है मैं अपने विचार दो तीन प्वायंट्स पर कनसैंट्रेट करना चाहूंगी । पहली बात बिग इन्डस्ट्री के बारे में है और यह रिकार्ड पर है कि बिग इंडस्ट्री पंजाब में सब से कम है । जो कुछ सारी ऐलोकेशन में से पंजाब की बिग इन्डस्ट्री पर खर्च किया गया है वह सारे देश की कुल आउटले का 1 परसेंट है । सिवाए नंगल में सैंटर की एक फर्टेलाइज़र की फैक्ट्री के और कोई हैवी इन्डस्ट्री इस स्टेट के अन्दर नहीं है । जो फैक्ट्री आज नंगल में मौजूद है उसके बारे में मैं इस बात की तरफ सरकार की तवज्जो दिलाना चाहती हूँ कि सैंटर पर ज़ोर देना चाहिए कि बड़ी इन्डस्ट्री सैंटर की तरफ से पंजाब में और लगाई जाएं और इसके साथ ही जो फर्टेलाइज़र फैक्टरी है इसकी कैपैसिटी को डबल कर दिया जाय । ये काम थोड़े से पैसों से भी हो सकता है। इसके लिये न तो ज़मीन ऐक्स्ट्रा लेने की ज़रूरत है और न स्टाफ ज्यादा रखने की ज़रूरत है । थोड़े से पैसों से इस की कैपैसिटी को डबल किया जा सकता है और थोड़े से पैसों में ही काफी रिज़ल्टस मिल सकते हैं। इसके लिये न ऐक्स्ट्रा ज़मीन की ज़रूरत है न और स्टाफ रखने की ज़रूरत है । बहुत थोड़ी इन्वैस्टमेंट की ज़रूरत है ।

[कुमारी सरला प्राशर]

इसमें जो दिक्कतें पेश हों सरकार का फर्ज़ है कि उन्हें रीमूव करने में अपनी सारी ताकत लगाए। नंगल का इलाका सारे हिन्दुस्तान में ऐसा इलाका है जिसने काफी सैक्रीफाइस की है; देश उसारी के काम में इस इलाके ने बहुत ज्यादा कान्ट्रीब्यूशन किया है। कल की स्पीच में यहां पर आज़ाद साहिब ने कहा था कि चंडीगढ़ पर हमारा इसलिये भी हक है कि इसके लिये लोगों ने बहुत कुरबानी की है। कितने ही गांव यहां पर से उजाड़े गए। इस लिये इस पर पंजाब के लोगों का ही हक है। इसी तरह से आप नंगल का नक्शा देखें। नंगल निवासियों ने भी कुरबानी की है और उनका राइट बनता है कि उनकी तरफ ध्यान दिया जाए। उन्हें प्रायर्टी दी जाए और विशेष रूप से ध्यान उनकी तरफ दिया जाए।

दूसरी बात यह है कि नंगल का इलाका ऐसा है कि जिसमें ऐग्रीकल्चर की अगर सैंट परसेंट तरक्की की जाए तो भी वहां की पापुलेशन का मसला हल नहीं हो सकता। यहां पर तो तरक्की इन्डस्ट्री में की जानी चाहिए। यह इलाका हिली ट्रैक्ट है और यहां ऐग्रीकल्चर डिवैल्प नहीं कर सकती। लेकिन अगर इन्डस्ट्री को डिवैल्प किया जाये तो इस इलाके की गरीबी दूर हो सकती है। मौजूदा बिग इन्डस्ट्री के बारे में इतना ही कहना चाहती हूँ कि आलरैडी काम शुरू है थोड़ी सी सरकार की तरफ से मदद हो जाए तो फर्टेलाइज़र की प्रोडक्शन को डबल किया जा सकता है। जो भाखड़ा नंगल डैम की लेबर बेकार हो गई है वह ऐब-ज़ार्ब हो जायेगी। और जो मज़दूर आज डैम प्राजैक्ट से रीट्रैंच किए जा रहे हैं वह लग जायेंगे क्योंकि डैम तो अब मुकम्मल हो चला है। कामरेड भौरा ने बताया है कि वहां पर बेइन्साफी हो रही है। वहां के लोगों को प्रैफ़ैंस देने की बजाए बाहर से आदमी लाकर भर्ती किये जा रहे हैं। लेबर मूवमेंट में जो मदद देते हैं उनको निकाला जा रहा है। और जो इस मूवमेंट को सैबोटेज़ करने वाले हैं उन्हें प्रोटैक्शन दी जा रही है। मैंने इसके बारे में मैमोरैंडम भी दिया है कि सरकार की तरफ से फौरी तौर पर कोशिश की जाए कि लेबर की दिक्तों को दूर किया जाए।

मैं यहां पर यह भी कहना चाहूँगी कि न सिर्फ वही लोग जो डैम प्राजैक्ट से सीधे संबंधित हैं, बल्कि व्यापारी तबका जो आज नंगल में बस रहा है, वह भी इस मसले से संबंधित है। अगर आप वहां से लेबर और प्राजैक्ट से संबंधित लोगों को शिफ्ट करेंगे तो यह तबका भी शिफ्ट हो जाएगा और इलाके को नुकसान होगा। इस लिये अगर फर्टेलाइज़र फैक्टरी की कपैसिटी को डबल कर दिया जाए तो लेबर भी भारी संख्या ऐबज़ार्ब हो जाएगी और इलाका नुकसान से बच जायेगा।

टूरिज्म के ख्याल से भी यह अनफार्चुनेट है कि बहुत सारे पहाड़ी इलाके जैसे डलहौज़ी, शिमला आदि पंजाब से अलग हो गए हैं और कोई खास जगह टूरिस्ट्स के देखने के लिये नहीं रह गई। टूरिस्ट के प्वायंट आफ व्यू से अगर नंगल में थोड़ी सी डिवैल्पमैंट कर दी जाए तो वह अच्छा टूरिस्ट स्पाट बन सकता है।

आखिर में मैं इस बात के बारे में अर्ज़ करना चाहूँगी कि डिफैंस प्वायंट आफ व्यू से भी अगर सोचें तो नंगल फर्टेलाईज़र की कपैसिटी को डबल करने से अच्छा रहेगा क्योंकि

यह इलाका डिफेंस के प्वायंट से सेफ है । पाकिस्तान की तरफ से हमला अगर हो तो इस इलाके में बम्बिंग वगैरा नहीं हो सकती। इसलिये जो इन्डस्ट्रियल डिवैल्पमेंट का काम पंजाब में करना है वह नंगल के इलाके में किया जाये ताकि नंगल के लोगों को फायदा हो और वह सेफ भी होगा । इस प्वायंट को सरकार को सोचना चाहिए ।

एक बात और जिसकी तरफ मैं तवज्जो दिलाना चाहती हूँ वह है स्माल सकेल इन्डस्ट्रीज़ और इन्डस्ट्रियल कोआपरेटिव्ज़ । यह जो ऐसी चीजें हैं कि अगर इनको सही तरीके से डिवैल्प किया जाये तो सूबे को बहुत फायदा हो सकता है । हमारी एपरोच कभी औबजैक्टिव नहीं रही है और सबजैक्टिव तरीके से हम देखते हैं । मेज़ पर बैठ कर स्कीमें तैयार कर ली जाती हैं और फिर हम इन्हें इम्पलीमैंट करना चाहते हैं । पब्लिक में जाकर स्कीमों को तैयार नहीं करते और जो दिक्कतें और ड्राबैक्स हैं उन्हें नज़र अंदाज़ करके स्कीमें बनाई जाती हैं और फेल हो जाती हैं । इस लिये मैं यह कहूँगी कि औबजैक्टिव स्कीमें बनाई जाएं । इसके साथ साथ मैं यह बात भी कहूँगी कि डिस्ट्रिक्टस में इंडस्ट्री की डिवैलपमेंट के लिये, जो बहुत सारे शैड बनाये गये हैं, या इंडस्ट्रियल कालोनीज बनाई गई हैं उनको इस्तेमाल में लाने की तरफ ध्यान देना चाहिए । इनके मुताल्लिक और मैंबर साहिबान ने भी बताया है कि इन शैड्ज़ में कुछ नहीं है, जानवर रहते हैं । बताया गया है कि सरकार इंडस्ट्री को घर घर में डिवैल्प करने के लिये सोच रही है । मगर बात वही है कि जो लोग पैदावार बढ़ाना चाहते हैं, खेती का काम करना चाहते हैं उनके पास तो ज़मीन नहीं है मगर जिन के पास ज़मीनें हैं वह हाथ पर हाथ रख कर बैठे हुए हैं । इसी तरह स्माल स्केल इन्डस्ट्री का हाल है । जो लोग काम करना चाहते हैं उनको इनसैंटिव नहीं दिया जाता और जो इन्डस्ट्री के नाम पर कुछ हासिल करते हैं वह सही मायनों में इंडस्ट्री के लिये कुछ नहीं करते । सरकार को चाहिए कि समाल स्केल इंडस्ट्री को पहले रीआरगेनाईज़ करे । इसके अलावा जो दस्तकारी का काम किया जा रहा है उसको और डिवैलप किया जा सकता है । सारे हालात को स्टडी करने के बाद स्माल स्केल इन्डस्ट्री को फिर से डिवैल्प किया जाये और इसे रीआर्गेनाइज़ किया जाये । जैसे बताया गया है कि इंडस्ट्री को घर घर में डिवैलप किया जायेगा; यह आइडिया तो बहुत अच्छा है मगर इस पर जब अमल किया जाता है तो गरीब दस्तकार तो पीछे रह जाते हैं और और ही कोई फायदा उठा ले जाते हैं । गरीब दस्तकारों को दिन रात काम करने के बाद भी उनकी पूरी मेहनत नहीं मिलती । इनके लिये सबसे पहले जो ज़रूरी चीज़ है वह रा मैटीरियल है जो सस्ते रेट पर और वक्त पर मिलना चाहिए । इसके इलावा टैकनीकल कालेज भी होने चाहिएं जहां पर पहले शिक्षा दी जाकर फिर कोई काम चलाने के अगर साधन जुटाए जायें तो बहुत सी मेहनत बचती है और इसके इलावा वह पैसा जो फ़जूल खर्च करना पड़ता है उसकी सैविंग होती है । देहात में जो चीज़ तैयार की जाती है आम तौर पर उसकी क्वालिटी अच्छी नहीं होती । जब वह मारकिट में जाती है तो उसका बिकना एक प्राबलम हो जाता है । अगर दिहात के लोगों को टैक्नीकल ट्रेनिंग के साथ साथ चीप मैटीरियल भी दिया जाय तो उनकी बहुत सी दिक्कतें दूर हो सकती हैं और स्मालस्केल इंडस्ट्री भी डिवैल्प हो सकती है । दिहाती इन्डस्ट्री के लिये आज मारकीटिंग का सब से बड़ा प्राबलम है । लोगों का ऐसा एटीच्यूड बना हुआ है कि दिहात की चीज़ को सस्ते से सस्ते रेट पर लिया जाता है । दुकानदार या चालाक लोग मगर मच्छ की तरह उसके पीछे लपकते हैं । इसलिये अगर सरकार

[कुमारी सरला प्राशर]
उनको उत्साह नहीं दगी तो और कौन देगा । इसलिये सरकार उनको गाईड करे, वक्त पर रा-मैटीरियल दे और सस्ते रेट पर दे । उनको उत्साह देना इस सरकार का पहला फर्ज़ है । मैं सरकार को इस तरह के कामों के लिये मिलने और अच्छी अच्छी स्कीम्ज़ उनके सामने विचारार्थ रखने के लिये तैयार हूँ । स्माल स्केल इन्डस्ट्री का हल तभी हो सकता है अगर इन लोगों की टैक्नीकल ट्रेनिंग का इंतज़ाम करें । जो वह चीज़ें तैयार करते हैं उनकी मारकिटिंग का प्रबंध करें । अगर यह तीनों फैसिलीटीज़ दिहातियों को मिल जायें तो मैं हाऊस को यकीन दिला सकती हूँ कि वह आसूदाहाल हो जायेंगे । ऐसा करने से वह न सिर्फ दिहाती इंडस्ट्री को ही बढ़ावा देंगे बल्कि इस मुल्क की गरीबी को दूर करने में भी इमदाद देंगे ।

मुझे इस बात का भी तजरुबा है कि जहां पर कोआप्रेटिव सोसाईटीज़ में लेडीज़ काम करती हैं, वह ज्यादा कामयाब रहती हैं मरदों की निसबत । यह बात मैं इसलिये कह रही हूँ क्योंकि मैंने इस सम्बन्ध में फैक्टस ऐंड फिगर्ज़ को स्टडी किया है, इसलिये नहीं कह रही, कि मैं खुद औरत हूँ । कोआपरेटिव सोसाइटीज़ में आदमी औरतों की निसबत अच्छा काम नहीं करते। आप देखें औरतों के लिये सिलाई का काम है । जगह जगह सिलाई की क्लासें चल रही हैं । यह एक ऐसी स्कीम है जो रीआर्गेनाईज़ करने के काबिल है । अगर मिल कर कोई काम किया जाये तो इससे एक तो जो भी काम किया जाता है वह सब के सहयोग से होता है कोई बेकार नहीं रहता । इसके इलावा सस्ता भी पड़ता है । मगर कई जगहों पर लोग कोआपरेटिव सोसाइटीज़ से नाजायज फ़ायदा स्टाफ से मिलकर उठाते हैं । वह कलर्कों से मिल जाते हैं और जहां किसी को 600 रुपये की महकमा हैल्प करता हो यह मिल मिला कर 1200 रुपये तक ले जाते हैं । आज सिलाई की टीचर्ज की यह हालत है कि वह बेचारी 100 रुपये से कम तनखाह लेती हैं । मगर आप अगर 100 रुपये महीना पर कोई मर्द टीचर रखें तो मिलना मुशकिल हो जाता है । उन बचारियों को बड़े बड़े प्राबलम हल करने होते हैं । वह इतनी थोड़ी तनखाह पर ही काम करती जा रही हैं। इसके इलावा हिन्दुस्तान की लेडीज़ में इतनी जाग्रती नहीं है; इकौनौमीकली भी वह बैकवर्ड हैं । इसलिये हम सब का फर्ज़ है कि हम ऐसी गरीब औरतों का स्तर ऊंचा करने की ज्यादा से ज्यादा कोशिश करें । इसके लिये हमें गरीब औरतों की आमदन बढ़ानी होगी । ऐसी सोसाइटियों पर पैसा ज्यादा सर्फ करना होगा जहां पर कि औरतें काम करती हैं ।

अब मैं एक बात लोन के मुताल्लिक भी अर्ज़ कर देना ज़रूरी समझती हूँ । आज तक जिस किसी भी चीज़के मुताल्लिक लोन दिया जाता है उसको देखते हुए मैं इस नतीजा पर पहुँची हूँ कि गरीब जनता को इन लोन्ज़ का कोई फायदा नहीं है । गरीब जनता लोन अपना काम चलाने के लिए ले तो लेती है मगर उसे रीटर्न करना मुशिकल हो जाता है । रीकवरी के जो रूल्ज हैं वह इतने सख्त हैं कि कई दफ़ा तो इन बेचारों की टूटी फूटी झोंपड़ी तक नीलाम हो जाती है । हमें इन लोगों के हालात के मुताबिक रिकवरी करनी चाहिए । कोआपरेटिव सोसाईटीज़ का भी सही तौर पर इस्तेमाल नहीं किया जा रहा । इनका प्रयोग ठीक तरीका से अगर हो तो काफी फायदा हो सकता है । गरीब की मौका पर अगर हैल्प हो जाये तो यह सब से अच्छा काम है । जहां तक स्माल स्केल इन्डस्ट्री के चलाने के सवाल है इसके लिये सब से

ज्यादा ज़रूरी चीज़ है टैक्नीकल का ेंजों का होना । जब तक टेकनीकल कामों की लोगों को बाकायदा ट्रेनिंग न होगी वह सस्ती चीजें सप्लाई नहीं कर सकेंगे। मिसाल के तौर पर मैं अर्ज़ करूँ कि मैंने देखा है कि एक जगह कोआपरेटिव सोसायटी की तरफ से माल मंगवाया गया दूसरे लोगों के माल की निस्बत जो माल सोसाइटी की तरफ से आया यह बहुत ही इनफीरियर था, घटिया था। माल तभी बिकता है जबकि दूसरों की निसबत ज्यादा अच्छा हो, अच्छी क्वालिटी का हो। यह तभी हो सकेगा अगर कोआपरेटिव सोसाइटीज़ में वह लोग आयें जिनको आला किस्सम की टैक्नीकल ट्रेनिंग हो । हिन्दुस्तान की आज़ादी की लड़ाई से लेकर आज तक औरतों ने बड़ा पार्ट प्ले किया है । अब भी इस मुल्क को आगे ले जाने के लिये हमें अपनी मैन पावर को ऐक्सप्लायट करना होगा। हिन्दुस्तान की औरतें जो काम करती हैं वे सवेरे से लेकर शाम तक लगी रहती हैं, उनकी रीढ़ की हड्डी टेढ़ी हो जाती है काम करते करते, मगर जो माल तैयार होता है वह प्रोडक्टिव नहीं होता । हिन्दोस्तान की औरतें काम करती हैं लेकिन वे आदमी की कमाई को कंज्यूम करने का काम करती हैं, आदमी की कमाई को खत्म करने का काम करती हैं प्रोडक्टिव लेबर नहीं करती। हिन्दोस्तानियों के लिये बड़ा ज़रूरी है कि औरतों की लेबर को प्रोडक्टिव बनाएं। इसके लिये बड़ा ज़रूरी है कि सरकार लेबर कोआपरेटिव सोसाइटीज़ पर विशेष ध्यान दे । औरतें हमारी जन संख्या का आधा हिस्सा हैं । उनकी बाहों की ताकत और काम करने की शक्ति का उपयोग गरीबी को दूर करने के लिए किया जा सकता है । मार्किटिंग की प्राबलम को हल करने के लिये सरकार ने बहुत सहूलतें दी हैं ऐक्सपोर्ट और इम्पोर्ट का प्रबन्ध किया है। एक चीज़ ध्यान में रखनी चाहिए। औरतों को आगे बढ़ाने के लिए कोई स्कीम लागू करनी है तो औरतों की मैंटल और सोशल पोजीशन को ध्यान में रखें। आज हिन्दोस्तान की औरतें इतनी ज्यादा आगे नहीं बढ़ी हुई कि वें अपनी हिमत से ज्यादा आगे होकर आदमियों के साथ कंपीटीशन कर सकें और सांथ होकर चल सकें, इसलिये उनको खास प्रोटैक्शन मिलनी चाहिए। मैं यह चीज़ देश के फायदे के लिए कह रहा हूँ । कोआपरेटिव-सोसाइटियों की मार्किटिंग प्राबलम ठीक और सही मानों में हल होनी चाहिए, इस मतलब के लिये गवर्नमेंट की तरफ से ऐक्सट्रा इनसैनटिव मिलना चाहिए ताकि सोसाइटीज़ अच्छी तरह से काम कर सकें चाहे वे गांवों में हैं, चाहे शहरों में हैं, उनको सफल बनाने की ज़िम्मेदारी सरकार पर है । इन्डस्ट्रियल डीवैलपमेंट की मूवमेंट को कंसैंट्रेट करने के लिये हमें हर एक चीज को औबजेक्टिवली लेना चाहिए। गवर्नमेंट ने जो मशीनरी इस मकसद के लिय लगाई है, उसको विशेष रूप से रीयलाईज़ करवाना चाहिए कि उनकी मारल ड्यूटी है। केवल यही मकसद उनका नहीं होना चाहिए कि पैसा कमाएं। केवल पैसा कमाने के लियें ही इनसान नौकरी के क्षेत्र में नहीं आता, उसको अपनी मारिल ड्यूटी भी रीयलाईज़ करनी चाहिये। आया औनैस्टली वह अपने फर्ज़ को पुरा करता है या नहीं, यह भी उसे देखना चाहिए। मैं, एक तरफ गवर्नमेंट को और दूसरी तरफ मशीनरी को, जिन के कंधों पर कामयाबी का दारोमदार है, दोनों को कहूँगी कि इस प्राबलम को औबजेक्टिवली देखें । इंडस्ट्री का मसला हल करने के लिये सरकार जब कदम उठाएे तो औरतों का विशेष ध्यान रखा जाए। दो तीन बातों का विशेष ध्यान रखा जाए। नंगल के बारे में मैंने जो कुछ कहा है उसका खास ख्याल रखें। लेबर के प्राबलम का ज़िक्र दोबारा दोहराना चाहती हूँ, सरकार इसकी तरफ पुरी तवज्जोह दे । नंगल, बैकवर्ड एरीयाज़ और हिली एरीयाज़ का विशेष ध्यान रखें-- आपका शुक्रिया ।

ਡਾਕਟਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ (ਫਰੀਦਕੋਟ, ਐਸ. ਸੀ.): ਮਾਨਯੋਗ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇੰਡਸਟਰੀ ਔਰ ਲੇਬਰ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਤ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਿੱਚ ਲੇਬਰ ਕਲਾਸ ਨੂੰ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਰੁਪਿਆ ਇੰਡਸਟਰੀ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਖਰਚ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰਾ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਕਣਕ ਦਾ ਭਾਅ ਬਹੁਤ ਉਚਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਲੇਬਰ ਕੋਲ ਬੜਾ ਫਾਲਤੂ ਟਾਈਮ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰੋਵਾਈਡ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਪ੍ਰੋਡਿਊਸ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਬੜੀ ਸਖਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੂਸਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਅੰਨ ਮਗਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਡਾਮੀਨੇਸ਼ਨ ਅਸੀਂ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਫਾਰਨ ਐਕਸਚੇਂਜ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਮੱਦੇ ਨਜ਼ਰ ਰਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੰਡਸਟਰੀ ਔਰ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੀ ਪ੍ਰੋਡਿਊਸ ਨੂੰ ਬੜ੍ਹਾਵਾ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਇੰਡਿਪੈਂਡਸ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਸਪਰਸ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸੈਂਟਰ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਾਂਤ ਨੂੰ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲਾਈਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪਿਛਲੇ ਪਲਾਨ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰੁਪਿਆ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨਾਂ ਪਲਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 21,000 ਕਰੋੜ ਸਾਰੀਆਂ ਸਟੇਟਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਾਂਤ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੇ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਵੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਸਟੇਟਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅੰਨ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ 30 ਕਰੋੜ ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਰਕਮ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਇਕ ਫੈਕਟਰੀ ਲਾਈ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਨੰਗਲ ਵਿੱਚ। ਇਹ 1 ਪਰਸੈਂਟ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਘਟ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਕਲੇ ਰਾਂਚੀ ਜਿਹੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਪੰਜ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਲਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਇਕ ਉੱਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 20 ਸਾਲ ਰਾਜ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਕਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਪੁਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਹੁਣ ਇਸ ਕੰਮ ਦੇ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਸਾਡੀ ਫਰੰਟ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੈਂਟਰ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਬਾਹਰ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਮੰਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸਦੀ ਡਾਈ-ਵਰਸ਼ਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ। ਇਥੇ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਲਗ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜ ਏਕੜ ਦਾ ਮਾਲਕ ਪਾਵਰ ਟਿਲਰਜ਼ ਤੋਂ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰੂਰਲ ਏਰੀਆਜ਼ ਦੇ ਲੋਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਲੇਬਰ ਦਾ ਬੜਾ ਟਾਈਮ ਜ਼ਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇਸਿਜ਼ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਰੁਚੀ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦੀ ਤਰਫ ਲਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੜਾਈ ਝਗੜੇ ਖਤਮ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਰੂਰਲ ਏਰੀਆ ਵਿੱਚ ਮੈਕੇਨਾਈਜ਼ਡ ਫਾਰਮਿੰਗ ਇੰਟ੍ਰੋਡਿਊਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੇਬਰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਜ਼ ਅਤੇ ਲੇਬਰ ਕੋਰਟਸ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੀ ਲੇਬਰ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਹਫਜ਼ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਸੁਝਾਵ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਹੜਾ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਲੇਬਰ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਬਲਮਜ਼ ਨੂੰ ਵੇਖੇ।

ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਕਿ ਜੋ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਬਲਾਕਸ ਹਨ ਉਹ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦੀਆਂ ਧੁਰਾਂ ਹਨ। ਉਥੇ ਕੋਈ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾਈ ਗਈ। ਬਲਾਕਸ ਵਿੱਚ ਕਾਮਨ ਫੈਸਿਲਿਟੀ ਵਰਕਸ਼ਾਪਸ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਜਾਣ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਖਰਾਬ ਹਲਾਂ ਦੀਆਂ, ਖਰਾਬ ਟ੍ਰੈਕਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ

ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੀਪੇਅਰ ਕਰਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਫੈਸਿਲਿਟੀਜ਼ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਲੇਬਰ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕੇਗੀ। ਟ੍ਰੇਡ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਫੈਕਟਰੀ ਓਨਰਜ਼ ਅਤੇ ਇੰਡਸਟਰੀਲਿਸਟਜ਼ ਨੂੰ ਹੀ ਨੁਮਾਇੰਗੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਚੁਨਾਂਚਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਜ ਤਕ ਜੋ ਕੁਝ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਉਹ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਦੇ ਬਾਰੇ ਹੀ ਸੋਚਿਆ ਹੈ, ਛੋਟੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ। ਰੂਰਲ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਡਿਵੈਲਪ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸੁਝਾਵ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਬਾਡੀ ਰੀਕਾਂਸਟੀਚਿਊਟ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਰਕਰਜ਼ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਸਾਰੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਹਾਰਮੋਨਾਈਜ਼ਡ ਵੇ ਵਿੱਚ ਚਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਟ੍ਰਿਬੀਊਨਲ ਨੇ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਐਵਾਰਡ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਕਈ ਵਰਕਰਜ਼ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸੁਝਾਵ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਟ੍ਰਿਬੀਊਨਲਜ਼ ਨੂੰ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਪਾਵਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਜਿਹੜੇ ਐਵਾਰਡ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟੇਸ਼ਨ ਜਲਦੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਮਜ਼ਦੂਰ ਖਰਾਬ ਨਾ ਹੋਣ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲੈਦਰ ਇੰਡਸਟਰੀ ਪ੍ਰਫੁਲੱਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਕਾਰਨ ਲੈਦਰ ਵਰਕਰਜ਼ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸੁਧਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਕੋਈ ਦੂਸਰੀ ਸਟੇਟ ਲੈਦਰ ਆਰਟੀਕਲਜ਼ ਨਹੀਂ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਲੈਦਰ ਆਰਟੀਕਲਜ਼ ਦੇ ਆਰਡਰ ਰਸ਼ੀਆ ਤੋਂ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਯੂ. ਪੀ. ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪ੍ਰਾਤਾਂ ਵਾਲੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਸਟੇਟ ਨੂੰ ਮਦਾਖਲਤ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਰਡਰ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਰਟੀਕਲਜ਼ ਮੈਨੂਫੈਨਕਚਰ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਭੇਜੀਆਂ ਜਾਣ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਲੈਦਰ ਵਰਕਰਜ਼ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸੁਧਰੇਗੀ ਅਤੇ ਸਟੇਟ ਦਾ ਰੈਵੀਨਿਯੂ ਵੀ ਵਧੇਗਾ।

ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸੌਤੇਲੀ ਮਾਂ ਵਰਗਾ ਸਲੂਕ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੀ ਹੈ। ਅਸਾਂ ਪੰਜ ਲੱਖ ਟਨ ਕਣਕ ਦਾ ਸਟਾਕ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਦੂਸਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭੇਜਣਾ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਦੋ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਬਸਿਡੀ ਦਿੰਦੇ ਸੀ ਇੰਪੋਰਟਿਡ ਵ੍ਹੀਟ ਕੰਜ਼ਿਊਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। ਅਸੀਂ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸਬਸਿਡੀ ਦਾ ਉਹ ਰੁਪਿਆ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਉਸ ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਵਿੱਚ ਇਨਵੈਸਟ ਕਰਕੇ ਅਨਾਜ ਦੀ ਉਪਜ ਨੂੰ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਪਾਵੇ। ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਜਿਹੜੇ ਸਾਥੀ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ ਔਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸੈਂਟਰ ਵਿੱਚ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਾਂਝੀ ਟੀਮ ਬਣਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੈਂਚਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਣ।

ਕਣਕ ਦੇ ਭਾਅ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਜਦ ਗੱਲ ਹੋਈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ 95 ਰੁਪਏ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਔਰ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ 80 ਰੁਪਏ ਔਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ 60 ਰੁਪਏ ਕਰ ਦਿਉ ਅਤੇ ਸਬਸਿਡੀ ਦੇ ਦਿਉ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇਤਨੇ ਈਫੈਕਟਿਵ ਮੇਈਅਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਸਮਗਲਿੰਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਸਕੀਏ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਲੇਬਰ ਔਰ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਬਾਰੇ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਡਿਮਾਂਡਜ਼ ਉੱਤੇ ਹੀ ਬੋਲੋ। (The demands relating to Labour and Industries are under discussion. The hon. Member should confine himself to these demands only.)

ਡਾਕਟਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ : ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਵਰਕਰਜ਼ ਵੀ ਕੁਨੈਕਟਿਡ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਤਾਂ ਕਣਕ ਲੈ ਕੇ ਖਾਣੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਸਬਸਿਡੀ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰੋਡਿਊਸਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੁਸੀਂ ਭਾਵੇਂ 60 ਰੁਪਏ ਤੇ ਵੇਚੋ ਜਾਂ 50 ਰਪਏ ਤੇ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਮੈਂ ਇਹ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਜ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਵਾਰਡਜ਼ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਇਫੈਕਟਿਵ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਲੇਬਰ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਇਨੈਕਟਮੈਂਟ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕਤਸਾਦੀ ਔਰ ਸੋਸ਼ਲ ਰਾਈਟਸ ਪ੍ਰੀਜ਼ਰਵ ਹੋ ਸਕਣ । ਤੀਜੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਜੋ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰੂਰਲ ਬਾਇਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ—ਟਰੈਕਟਰ, ਛੋਟੇ ਟਰੈਕਟਰ, ਪਾਵਰ ਟਿੱਲਰਜ਼ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀਆਂ ਫੈਸਿਲੀਟੀਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ, ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਕਸ਼ਾਪਸ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮਿਲ ਸਕਣ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਟਾਈਮ ਦਿੱਤਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ (ਰੋਪੜ) : ਅੱਜ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਸਨਅਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸਰਦਾਰ ਸੀ । ਇਸ ਸਨਅਤ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਮੁਲਕ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਜਿਹੜਾ ਨਵਾਂ ਪੰਜਾਬ ਬਣਿਆ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਲੇਬਰ ਔਰ ਸਨਅਤ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨਿਹਾਇਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਸਨਅਤਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਈਟਮਜ਼ ਹਨ :

1. ਵੱਡੀ ਇੰਡਸਟਰੀ,
2. ਮੀਡੀਅਮ ਸਕੇਲ ਇੰਡਸਟਰੀ ਔਰ
3. ਸਮਾਲ ਸਕੇਲ ਇੰਡਸਟਰੀ ।

ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਤਕ ਜਿਤਨੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਖੁਲਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਖੁਲਦੇ ਰਹੇ ਹਨ—ਸਾਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਅੱਜ ਤਕ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨਐਂਪਲਾਇਮੈਂਟ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਗਏ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿੰਡ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਧੁਰੀ ਹਨ ਔਰ ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਸਾਡੇ ਨਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿੰਡ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਅਸੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ ।

ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸਾਥੀ ਹੁਣ ਟਰੈਜ਼ਰੀ ਬੈਂਚਿਜ਼ ਉਤੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮੰਨਣੀਆਂ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਅਸੀਂ ਸੁਜੈਸ਼ੰਜ਼ ਦਿੰਦੇ ਆਏ ਹਾਂ ਇਹ ਨਾਂਹ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 20 ਸਾਲ ਇਧਰ ਦੇ ਬੈਂਚਾਂ ਉਤੇ ਬੈਠ ਕੇ "ਨੋ ਨੋ" ਕਰਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੀਆਂ ਸੁਜੈਸ਼ੰਜ਼ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ । ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਗੌਰਮੈਂਟ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੋਚਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਲ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਬਾਰੇ ਰੈਜ਼ੋ-ਲਿਊਸ਼ਨ ਪਾਸ ਕਰਵਾ ਲਿਆ । ਮੈਂ ਰੁਲਿੰਗ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਐਸੀ

ਗੱਲ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਸੂਬੇ ਦੀ ਬੇਹਤਰੀ ਲਈ ਆਵੇ, ਮੰਨਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਸਮਾਲ ਸਕੇਲ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ । ਸਮਾਲ ਸਕੇਲ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਫੈਲਾ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਇਸ ਵਕਤ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਇਟੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ੇ ਵਗੈਰਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ । ਥੋੜੀਆਂ ਥੋੜੀਆਂ ਅਸ਼ਿਆਏ ਖ਼ੁਰਦਨੀ, ਫ਼ਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਆਦਿ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਸੁਝਾਉ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਇਟੀਆਂ ਦੇ ਸਕੋਪ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਮ. ਸੀ. ਐਲ. ਨੂੰ ਲਖ ਲਖ ਦੋ ਦੋ ਲਖ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਸਮਾਲ ਸਕੇਲ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਹਰੀਜਨ ਔਰ ਮਜ਼ਦੂਰ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਵਿਹਲੇ ਬੈਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਣ ਔਰ ਆਪਣਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਸਕਣ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਸ਼ਿਫ਼ਟਾਂ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਵਿਹਲਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਕੰਮ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਵੇ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜਾ ਅਨਐਂਪਲਾਇਮੈਂਟ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਹੈ ਉਹ ਘਟ ਸਕਦਾ ਹੈ ਔਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਉਟਪੁਟ ਮਿਲ ਜਾਣ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਉਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਾਹਰ ਵੀ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹਾਂ । ਹੁਣ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਖਰੀਦਣ ਲਈ, ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਨਾ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇ, ਪੰਜ ਪੰਜ ਛੇ ਛੇ ਮੀਲ ਦੂਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਬਲਾਕ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਅਗਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਲ ਸਕੇਲ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਗਾਇਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਜਾਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦਾ ਵਕਤ ਜ਼ਾਇਆ ਹੋਵੇ ਔਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਪਵੇ—ਜਦ ਕਿ ਕਈ ਵੇਰ ਉਸ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਵੀ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਔਰ ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਵਾਪਿਸ ਆਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਜਨਾਬ, ਜਿਹੜਾ ਬਲਾਕ ਸਿਸਟਮ ਖੋਲ ਰਖਿਆ ਹੈ ਬਲਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹਿਕਮੇ, ਅਦਾਰੇ ਖੋਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸ ਹੈ । ਉਥੇ ਜਿਹੜੇ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਔਰ ਸਬ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਹਨ ਉਹ ਡੀ. ਆਈ. ਓਜ਼ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਸਾਰਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਬੀ. ਡੀ. ਓਜ਼. ਔਰ ਬਲਾਕ ਸੰਮਤੀਆਂ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਨੇ ਚਲਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਡੀ.ਆਈ. ਓ. ਦੇ ਦਫ਼ਤਰੋਂ ਤਨਖਾਹ ਲੈਣੀ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜਾ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਰਤਾਉ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ । ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਲੋਕ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਹਾਂ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾਉਂਦੇ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਇਕ ਸੁਝਾਉ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਨਾਂ ਇੰਸਪੈਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਬਲਾਕਾਂ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸਿਸਟਮ ਹੀ ਡੀ. ਆਈ. ਓਜ਼ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਥੱਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਉਥੇ ਜਿਤਨਾ ਸਮਾਨ ਹੋਵੇ ਉਹ ਬਲਾਕ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਉਥੋਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਔਰ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਲਈ ਪਰਮਿਟ ਜਾਰੀ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਤੋਂ ਦੂਸਰੀ ਔਰ ਦੂਸਰੀ ਤੋਂ ਤੀਸਰੀ ਥਾਂ ਤੇ ਚਕਰ ਕਟਣੇ ਪੈਣ । ਅਗਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਇਟੀਜ਼ ਔਰ ਸਮਾਲ ਸਕੇਲ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਸੈਂਟਰ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ, ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਔਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਲਿਆਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ]

ਫਿਰ ਜੋ ਮੀਡੀਅਮ ਟਾਈਪ ਦੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜ ਪੰਜ ਸਤ ਸਤ ਮੀਲ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਸੈਂਟਰ ਵਿੱਚ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂਕਿ ਜਿਹੜੀ ਕਸਰ ਸਮਾਲ ਸਕੇਲ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਉਹ ਉਥੋਂ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਔਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਤਕਲੀਫ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਸਮਾਲ ਸਕੇਲ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਿੱਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋਣਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਆਕੇ ਨੌਕਰੀ ਜਾਂ ਕੰਮ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਇਕਤਸਾਦੀ ਹਾਲਤ ਸੁਧਰੇਗੀ ਔਰ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੂਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਸਮਾਲ ਸਕੇਲ, ਮੀਡੀਅਮ, ਅਤੇ ਲਾਰਜ ਸਕੇਲ ਇੰਡਸਟਰੀ ਜੋ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦਾ ਇਲਹਾਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਨਅਤਾਂ ਨੂੰ ਤਰਕੀ ਮਿਲੇਗੀ ਸਗੋਂ ਸਾਡਾ ਪੰਜਾਬ ਵੀ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਹੋਵੇਗਾ ਔਰ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਾਹਰ ਦੂਸਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭੇਜ ਸਕਾਂਗੇ ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੇਬਰ ਔਰ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਝਗੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨਾਂ ਝਗੜਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਂਦਾਰੀ ਜਿਹੜੀ ਪਾਰਟੀ ਅੱਜ ਟਰੈਜ਼ਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਉੱਤੇ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਉੱਤੇ ਹੈ । ਉਹੀ ਇਹ ਝਗੜੇ ਕਰਵਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਲੁਧਿਆਣਾ ਤੇ ਜਲੰਧਰ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਕ ਕਿਲਨ ਓਨਰਜ਼ ਔਰ ਲੇਬਰ ਦਾ ਝਗੜਾ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਬ੍ਰਿਕ ਕਿਲਨ ਓਨਰਜ਼ ਦਾ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਕੰਟਰੈਕਟ ਸੀ । ਉਸ ਵਿੱਚ ਲੇਬਰ ਦਾ ਕੋਈ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਇਹ ਇਕ ਕੰਟਰੋਲਡ ਆਈਟਮ ਹੈ । ਕੰਟਰੋਲ ਆਈਟਮ ਬਨਾਂਦੇ ਵਕਤ ਸਾਰਾ ਅਨੈਲੇਸਿਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਔਰ ਉਹ ਅਨੈਲੇਸਿਜ਼ ਬ੍ਰਿਕ ਕੰਟਰੋਲ ਆਰਡਰ 1956 ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਉਸ ਵਕਤ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਤੇ ਗੌਰ ਹੋਇਆ ਔਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰੇਟ ਫਿਕਸ ਹੋਏ । ਇਸ ਲਈ ਜਦ ਇਕ ਕੰਟਰੋਲ ਆਈਟਮ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਵਜਾਹ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਉਕਸਾਇਆ ਜਾਵੇ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਭਠਿਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮਗਰ ਲਗਾ ਕੇ ਇਕ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੀ ਸਮਸਿਆ ਖੜੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ? ਜਦ ਇਹ ਕੰਟਰੋਲਡ ਆਈਟਮ ਹੈ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਕ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਏਸ ਟਰੇਡ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਦੂਸਰਾ ਮਹਿਕਮਾ ਸਿਵਲ ਸਪਲਾਈ ਦਾ ਅਤੇ ਤੀਸਰਾ ਕੋਈ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਇਸ ਉੱਤੇ ਗੌਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਦੁਬਾਰਾ ਅਨੈਲੇਸਿਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਉਥੇ ਲਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਔਰ ਰੇਟ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

9-00 A.M.

(*Mr. Deputy Speaker in the Chair*)

ਅਤੇ ਉਹ ਅਨੈਲੇਸਿਜ਼ ਕਰਕੇ ਰੈਗੂਲਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਉਥੇ ਐਸੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮਜ਼ਦੂਰ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਪਾਰਟੀ ਇਕ ਨਵੀਂ ਅਤੇ ਮੁਨੱਜ਼ਮ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਜ਼ਾਤੀ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਇਸ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਜਿਸ ਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇੰਡਸਟਰੀਆਂ ਦਾ ਦਾਰੋਮਦਾਰ ਹੈ, ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਦੋਬਾਰਾ ਅਨੈਲੇਸਿਜ਼ ਕਰਕੇ ਰੇਟ ਮੁਕਰਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਪਿੱਛੇ ਜਦੋਂ ਤਲਵਾੜਾ ਡੈਮ ਤੇ ਇਟਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਿਕਮਾ ਸਿਵਲ ਸਪਲਾਈਜ਼ ਇਸ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਠੇਕੇਦਾਰ ਉਸ ਰੇਟ ਤੇ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਉਸ ਵਕਤ ਤਲਵਾੜਾ ਕੰਟਰੋਲ ਬੋਰਡ ਨੇ ਇਕ ਟ੍ਰੀਬਿਊਨਲ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ 46/—ਰੁਪਏ ਦਾ ਰੇਟ ਫਿਕਸ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਹੁਣ ਉਹ ਰੇਟ ਫਿਕਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਕਰ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਰੇਟ

ਉਥੇ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਦਿਵਾ ਦੇਵੇ । ਝਗੜਾ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਵਰਨਾ ਐਸੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ । ਕੰਟਰੋਲ ਬੋਰਡ ਦੇ ਅਨੈਲੇਸੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਸਾਫ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਕਲਾਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਲੇਬਰ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ । ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਝਗੜੇ ਨੂੰ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ । ਭਠੇ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਦਬਾਉ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਭਠਾ ਚਾਲੂ ਨਹੀਂ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਲਾਇਸੰਸ ਕੈਂਸਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ । ਅਗਰ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਟੈਂਪਟਿੰਗ ਬਿਜਨੈਸ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਡੀਕੰਟਰੋਲ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਝਗੜਾ ਨਾ ਰਹੇ । ਜੋ ਰੇਟ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਪੁਗੇਗਾ ਉਸ ਤੇ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਜੋ ਭਠੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁਗੇਗਾ ਉਸ ਤੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਉਣਗੇ । ਇਸ ਝਗੜੇ ਨੂੰ ਦੀਦਾ ਦਾਨਿਸਤਾ ਲੰਬਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਹਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ।

ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਬੜੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੀ ਚੱਕੀ ਵਿੱਚ ਪਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਲੇਬਰ ਹੀ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਆਈਟਮ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ ਕਾਇਮ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਇੰਡਸਟਰੀ ਤਰਕੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਕਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਹੈ । ਜਿੱਥੇ ਕੰਟਰੋਲ ਹੈ ਉਥੇ ਸਰਕਾਰ ਮਿਨੀਮਮ ਵੇਜਿਜ਼ ਮੁਕਰਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕਰੇ । ਜਿੱਥੇ ਕੰਟਰੋਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਥੇ ਵੀ ਲੇਬਰ ਨੂੰ ਘਟ ਉਜਰਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵੀ ਇਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਹੋਵੇ ਜੋ ਰਾ-ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਦੀ ਕਾਸਟ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਤੇ ਸੋਚ ਕੇ ਇਕ ਐਨੈਲੇਸਿਜ਼ ਕਰੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਲੇਬਰ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਫਿਕਸ ਕਰੇ । ਜਦ ਤਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਛੋਟੀ ਬੜੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾਂ ਲੈਕੇ ਰੇਟ ਮੁਕੱਰਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸਾਡੇ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਤਰਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ । ਨਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮਸਲੇ ਦੇ ਹਲ ਲਈ ਅਤੇ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਝਗੜੇ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤਰਕੀ ਲਈ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰੇ । (ਤਾੜੀਆਂ)

श्री ग्र० विश्वनाथन (लुधियाना, दक्षिण) : उपाध्यक्ष महोदय, पंजाब के उद्योग के बारे में ग्राज हाउस में बहस हो रही है । इस सम्बन्ध में ग्रगर ग्रांकड़ों के झमेले में पड़ जाएं तो उलझ कर रह जायेंगे । मैं समझता हूँ कि ग्रगर एक बात को पहले एक दृष्टिकोण से साबत करना हो ग्रौर उसके बाद उसके मुतज़ाद बात को साबत करना हो तो एक ही ग्रांकड़ों से साबत किया जा सकता है । इसलिये ग्रगर हम स्टैटिसटिक्स ग्रौर ग्राकड़ों में पड़ जाएं तो उसमें से हम कहीं भी नहीं निकलेंगे । हमें ग्राज सोचना यह है कि पंजाब के ग्रन्दर उद्योगों की समस्याएं क्या हैं, इन्डस्ट्री के मसले क्या हैं । ग्रभी यह कहा गया कि पिछले सालों में पंजाब में इन्डस्ट्री को इतनी तरक्की करा दी, उद्योगों को इतना परोत्साहिक किया गया ग्रादि ग्रादि । मेरा यह कहना है कि पंजाब के ग्रन्दर ग्रगर उद्योगों ने तरक्की की है तो यह सरकार के कारण नहीं की, सरकार के बावजूद की ।

The industry in the Punjab has progressed in spite of the Government and not because of the Government.

यह पंजाब के लोगों की ऐडवैंचरस स्पिरिट थी, पंजाब के लोगों का इनशियेटिव था, रीसोर्सफुलनेस थी कि हमारी इन्डस्ट्री ग्रौर हमारे उद्योग यहां पर बढ़ सके । (विघ्न) ग्रभी मैं इस बात पर ग्राता हूँ कि कहां कहां सरकार ने इन्डस्ट्री की मदद की है ।

(श्री अ. विश्वनाथन)

उपाध्यक्ष महोदय, पहली बात तो यह है कि पंजाब के अन्दर इन्डस्ट्री को फ्रोग देने के लिये, उद्योगों को प्रोत्साहित करने के लिये कुछ इन्डस्ट्रियल ऐस्टेटूस बनाई गई। मुझे मालूम है कि उन क्षेत्रों के बड़े बड़े यूनिट्स को आठ आने मरब्बा गज के हिसाब से ज़मीन दी गई। जो छोटे यूनिट्स थे उनको कहा गया कि बने बनाए शैड्ज़ आपको सस्ते दिये जाऐंगे। लेकिन आज 8–10 साल से उनका झगड़ा नहीं निपट रहा और उस पर डिवैलपमैंट वगैरह के ऐक्स्टरा चार्जिज़ लगाये जा रहे हैं। और कीमत आज की मार्किट वैल्यू के हिसाब से लगाई जा रही है। इस तरह बड़े यूनिट्स को तो आठ आने मरब्बा गज़ के हिसाब से ज़मीन मिली मगर छोटे यूनिटस से जो कीमत मांगी जा रही है वह 20–25 गज़ पड़ती है। यही नहीं उनका किराया बहुत ज्यादा रखा गया है। इंडस्ट्रियल ऐस्टेट होशियारपुर का झगड़ा लीजिये। वह बनी पड़ी है मगर शैड्ज़ का किराया इतना ज्यादा रखा गया है कि छोटे यूनिट्स वाले उनको इस किराये पर लेने के लिये तैयार नहीं हैं। इस तरह से लाखों रुपया बलाक पड़ा है। कुछ और इंडस्ट्रियल ऐस्टेट्स हैं। जिन लोगों ने वह बिल्डिंग्ज़ लीं थीं या शैड्ज़ लिये थे उनसे वादा किया गया था कि उनको बिजली दी जायेगी, कुछ और रियायतें दी जाएंगी। वह रियायतें तो उन को दी नहीं उल्टे उनको नोटिस जारी हो रहे हैं कि पिछली किश्तें दो वरना कुर्की कर ली जायेगी। The arrears will be recovered like land revenue. आज उनको नोटिस जारी हो गए हैं, चाहे बिजली के कुनैकशन उनको नहीं मिले। तो यह जो इन्डस्ट्रीयल ऐस्टेट्स हैं जो कि छोटे यूनिटस को प्रश्रय देने के लिये, प्रोत्साहित करने के लिये बनाय गए थे उनसे उनको कोई लाभ होता नज़र नहीं आता।

यही नहीं कुछ और इन्डस्ट्रीज़ हैं जिनकी ओर हमारा ध्यान नहीं जाता। मुझे ऐसा लगता है कि पंजाब की जो इंडस्ट्रियल कारपोरेशन है उसकी नज़र मोटर पार्टस इंडस्ट्री, सयुइंग मशीन इंडस्ट्री, साइकल पार्टस इंडस्ट्री, लेदर्ज़, वर्टीकल लेदर्ज़, ड्रिल्ज़ इत्यादि के बाहर किसी और इंडस्ट्री की ओर जाती ही नहीं। यह नहीं सोचा जाता कि पंजाब में और क्या इंडस्ट्री चालू होनी चाहिए। आप देखें कि हिमाचल प्रदेश ने ऐक्स्पैरीमैंटल बेसिज़ पर खुम्ब और गुच्छी की फार्मिंग शुरू की है। उसके बाद वह देखेंगे कि उसको कैसे प्रिज़र्व किया जा सकता है और ऐक्स्पोर्ट किया जा सकता है फारेन एक्सचेंज अर्न करने के लिये। हमारा पंजाब बड़ा ज़रखेज़ इलाका है। यहां पर फ्रूट प्रिज़रवेशन को फ्रोग दिया जा सकता है। मलोट, अबोहर इत्यादि में जगह जगह पर मालटे के बाग लगे हैं और यहां भारत में सब से अच्छा मालटा होता है, ग्रे फ्रूट की फार्मिंग भी शुरू हो गई है। पठानकोट और हुशियारपुर में संतरे और दूसरे फल अच्छे होते है। एक फर्म ने फ्रूट प्रिज़र्वेशन का काम शुरू किया है। मेरा ख्याल है उस फर्म का नाम गलेशियर्ज़ है। इसके इलावा भी वहां पर फ्रूड प्रीज़र्वेशन की इन्डस्ट्री को बढ़ावा दिया जा सकता है। अचार और मुरब्बे की मांग बहुत ज्यादा है और फ्रूड प्रिज़र्वेशन से जैम, सास, अचार और चटनियां तैयार की जा सकती हैं जो हम ऐक्सपोर्ट कर सकते हैं। इस इन्डस्ट्री को डिवैलप किया जा सकता है। और यह रकम मोटे मोटे किसानों की जेब में न जाकर छोटे दिहाती और गरीब हरिजनों के पास जा सकती है अगर इस इन्डस्ट्री को स्माल स्केल इंडस्ट्री के तौर पर डिवैलप किया जाए। इससे हरिजनों को प्रोत्साहन मिलेगा। इसी तरह से देसी जूतियों

का करोड़ों रुपया का ऐक्सपोर्ट हो गया है । और अमेरिका में इसे बहुत पसंद किया जाता है। अगर हरीजनों की कोआपरेटिव्ज़ बनाई जायें और दो तीन भाई मिल कर काम शुरू करना चाहें तो सरकार की तरफ से उन्हें लोन दिया जाए और देसी मरदाना जूतियों के लिये छोटे छोटे इन्डस्ट्रियल यूनिट सैट अप किए जाएं तो इन्डस्ट्री को तरक्की मिलेगी । आज जहां हरिजन एक मज़दूर के नाते जिन्दा हैं तो इस तरह से वह इन्डस्ट्री के ओनर के नाते एक उद्योग पति के नाते पंजाब में जिन्दा हो जाएगा । अगर सरकार पंजाब के अन्दर छोटी इन्डस्ट्री को ऐनकरेज करेगी तो हरिजन अपने पैर जमा सकेंगे कभी किसी ने आज तक इन्डस्ट्री की इस नई दृष्टि से नहीं देखा और अफसरान तो एयर कन्डीशन्ड घरों में रहते हैं उन्हें कुल्ली में रहने वालों के बारे में कभी एहसास नहीं हो सकता । उन्हें फील्ड में जाकर पता करना चाहिए कि हमारे पास कौन कौन सी इन्डस्टरी है जिसे तरक्की दी जा सकती है और इन इन्डस्ट्री आफीसर को देखना चाहिए कि कौन से नए क्षेत्रों के अन्दर जा कर पंजाब की इन्डस्ट्री को बढ़ावा दिया जा सकता है ।

इसके अतिरिक्त इन्डस्ट्री का निर्भर बिजली पर है और यह आम तौर पर फेल रहती है । मैं कह नहीं सकता कि अमृतसर में कम फेल होती है या नहीं लेकिन लुधियाना में तो अक्सर फेल रहती है । मैं और ज्यादा क्या कहूँ, जुगनु की दुम उससे कम बार जलती बुझती होगी जितनी बार कि लुधियाना में बिजली जलती और बुझती है ।

इसके इलावा जो हमारे इम्पोर्टिड टूल्ज़ हैं जिन पर फौरेन ऐक्स्चेंज का खर्च होता है वह टूटते रहे हैं और इस तरह से वहां पर काम न चल सकने से लास होता है । बिजली भी अचानक फेल हो जाती है । Man hours lost plus value lost due to idle man-power results in huge loss to industry. उससे इन्डस्ट्री को नुक्सान हो रहा है और इसकी ज़िम्मेदारी किस की है । सरकार की है और महकमों की है । मुझे अफसोस है कि वाटर टाईट कम्पार्टमैंट्स से बना रखे हैं जिससे हर काम में बाधा पड़ता है । और यह एक घृणित वृत्ति है कि कारखानेदारों का पक्ष लिया जाए । मिल मालकों और मज़दूरों का जहां सवाल आता है वहां मज़दूरों को भी उद्योग चलाने का मौका और इन्सैंटिव दिया जाए तब ही पंजाब की तरक्की हो सकती है । जब भी कोई बात चलती है तो दो विरोधी पक्ष खड़े हो जाते हैं ।

एक बात मैं और कहना चाहता हुँ कि 30 या 40 हजार रुपया सालाना को बिजली चोरी की जाती है इन कारखानेदारों के द्वारा । हमारे इन्डस्ट्रियलिस्टस बिजली के लाईन सुपरडैंटों की जेबों को गर्म करते हैं । इस तरीके से बड़े उद्योगपतियों ने तो बड़ी बड़ी एस्टेट्स खड़ी कर ली हैं और छोटे उद्योगों के लिये जो इन्डस्ट्रीयल ऐस्टेटस हैं उनकी बिजली में कट कर दी है और उन्हें कहा जाता है कि दिन में बिजली नहीं मिलेगी, इसकी तरफ सरकार को ध्यान देना चाहिए कि बिजली ठीक ढंग से हर उद्योग के लिये मिले ताकि सूबे की तरक्की हो सके ।

इसके बाद कोटा की एलाटमैंट का प्रश्न है । इसका सिस्टम बहुत नाकस है जिसकी वजह से कोटा बलैक में जा कर बिकता है और कांग्रेस की हकूमत ने पिछले 20 वर्ष में इसको नहीं रोका (विघन) आप हैरान होंगे देख कर कि कोटा किसे दिया जाता था और कैसे दिया जाता था ।

(श्री श्र. विश्वनाथन)
जो साइकल फ्रेम बनाने वाला है उसको टिन शीटस का कोटा, जो ट्रंक बनाता है उसको रबड़ का, जो पीतल के बर्तन बनाता है उसको टयूबज़ का कोटा मिलता है और जो इस महकमा के सैक्रेटरी, डायरैक्टर और डिस्ट्रिक्ट इन्डस्ट्री अफसर हैं वह जानते हुए भी कि गलत कोटा दिया जा रहा है कोई कारवाई नहीं करते और न की है। हालांकि उन इन्डस्ट्री वालों के पास मैनुफैक्चरिंग का लाईसेंस होता है, ऐक्सपोर्ट का लाईसेंस होता है तो भी गलत कोटे दिए जाते हैं जिन्हें वह ब्लैक में बेचते हैं और दूसरी तरफ जो वास्तव में माल तैयार करते हैं वह रा मैटीर्यल ब्लैक में खरीद करते हैं। सरकार खुद इस तरह कराती रही है पिछले 20 सालों में। यह एक गलत चीज़ है कि जिस चीज़ की जरूरत हो वह उन्हें मिल नहीं रही। कोटा की पालिसी इतनी नाकस रही है कि हर बार असेंबली में वावेला होता रहा और जब बहुत शोर हुआ तो पुलिस वालों को इशारा कर दिया इन्डस्ट्रीयल एस्टेरट में दो चार छापे मार दिए। दो के रजिस्टर ले गए और अखबारों में दे दिया कि सरकार ने ब्लैक को रोकने के लिये कारवाई की है। लोग खुश हो जाते हैं और फिर कारवाई बंद और सरकार फिर वहीं की वहीं and all is well with the World. पिछले 20 सालों में बड़े बड़े कोटे फर्जी फैकटरियों के नाम पर दिए जाते रहे। मुझे समझ नहीं आती कि क्या इनका इन्डस्ट्री का डायरैक्टोरेट अन्धा था या सैक्रेटरी को जनता की आवाज़ सुनाई नहीं देती थी या फिर उन्हें अक्ल न थी या कान से बहरे हैं कि उन्हें आज तक पता न चल सक कि किस तरीके से बोगस नामों पर कोटे लेते रहे और ऐसी यूनिट्स के नाम पर जो न तो शाप्स ऐक्ट के तहत रजिस्टर्ड थीं, न फैक्टरी ऐक्ट और न ही किसी और ऐक्ट के आधीन रजिस्टर्ड थीं। या अगर थीं ही तो फर्जी रजिस्ट्रेशन थी मैनुफैक्चरर के तौर पर रजिस्टर हो गए थे और आज तक कोटे हासल करते रहें। यह फौरी तौर पर बंद होने चाहिए।

One must see whether the unit exists, and if it exists, it must be registered under the Factories Act, If it is a smaller one, then it must be registered under the Shops Act. If a unit has not been registered it is no use of giving them quotas month after month, year after year and decade after decade. :

इस तरह से यह कोटे देते रहे हैं। इस लिए उपाध्यक्ष महोदय, मेरी प्रार्थना है कि हमें कोटे देने की पालेसी को बदलना चाहिए। और जो कोई उद्योग में लगा हो पुरी तरह जांच पड़ताल के बाद उसे कोटा दिया जाए। ऐसा न हो कि काम तो किसी और उद्योग का हो और कोटे गलत दिये जाएं ताकि वह ब्लैक कर सकें। और छापे मारे जायें। इस तरफ फौरी तौर से ध्यान दिया जाए।

एक चीज़ मैं लेबर विभाग के कनसिलियेशन अफसरों के संबंध में कहना चाहता हूँ और वह यह है कि कई हजार केस हैं जो आज तक डीसाईड नहीं किए गए। और जैसा कि चौधरी दर्शन सिंह ने बताया है यह भी पता नहीं कि कितने वर्करज के हक्क में डीसाईड हुए हैं या उनके खिलाफ हुए हैं। मैं इस संबंध में अर्ज करूँ कि इंडियन डिस्पयूट्स ऐक्ट की सैक्शन 18(1) के मातहत दो पार्टियां ऐग्रीमेंट करती हैं। उसका लेबर अफसर फैसला नहीं करता और जो कन्सीलियेशन अफसर है वह भी मनमूटाव दूर करने की कोशिश करते हैं और फिर उसी ऐक्ट के

अधीन रीटायर्ड जजों को लेबर कोर्टस के प्रीजाईडिंग अफसर मुकर्रर किया जाता है उनकी नियुक्ति वार्षिक होती है और इस तरह से ज्यादा से ज्यादा लोगों को खुश करने की कोशिश की जाती है। मिनिस्टर डरता है कि वरकरर्ज की संख्या ज्यादा है और जो हाए हाए हो गई तो क्या होगा । इसलिये लेबर डीपार्टमेंट प्रोलेबर काम करता है। (विघ्न) .

(एक माननीय सदस्य : यह तो एंटीलेबर स्पीच है) ।

मेरा यह कहना है कि अगर न्याय देना है तो पालेसी को बदलना होगा। आप तो सोच भी नहीं सकते कि मैं क्या कह रहा हूँ। आप का नज़रिया ही ऐंटी है जिनका ऐटीच्यूड नैगेटिव हो थिंकिंग नैगेटिव हो ....

Comrade Satpal Kapur : It is an anti-labour speech.

Shri A. Vishwanathan : You cannot think out of 'anti' anything. You must think anti something.

Comrade Satpal Kapur : You are negative.

Shri A. Vishwanathan : Your thinking is negative. The people have thought you negative.

Acharya Prithvi Singh Azad : What about you ?

Shri A. Vishwanathan : I am positive. I am speaking positive.

आपके दिमाग में 'एंटी' के सिवाए कोई और सोच आ ही नहीं सकती। तो मैं यह कह रहा था कि लुध्याना, अमृतसर और गुरदासपुर जैसे ज़िलों में जहां पर इन्डस्ट्री ज्यादा हैं एक एक और दूसरी जगहों पर दो दो ज़िलों पर एक लेबर कोर्ट परमानेंट तौर पर बनाई जाएँ जहां कि रैगुलर पी. सी. ऐस. केडर के अफसरान लगाये जाएं (घंटी) और ऐसे अफसरान हों जिन्हें Payment of Minimum Wages Act, Workmen Compensation Act and Industrial Disputes Act का पूरा ज्ञान हो। आज हालात यह हैं कि एक सीनियर जज को तो पेमेंट आफ वेजिज़ की पावर्ज़ हैं, लेबर कोर्ट को किसी और किस्म की पावर्ज़ हैं, चीफ जुडीशल जज को पटड़ियों के चालान की पावर्ज़ हैं, किसी को शाप ऐकट की पावर्ज़ हैं। इस सब का नतीजा यह निकला है कि आज मालिक भी धक्के खाता फिर रहा है, वरकर भी धक्के खा रहे हैं और मैनेजमैंट भी हैरान है। मुझ को मालूम है कि लुध्याना शहर के अंदर 4000 चालान केसिज एक साल तक के लिये पैंडिंग रहे । वरकर्ज़ भी धक्के खाते रहे और मालिक भी धक्के खाते रहे ।

इसके इलावा एक बात और जो मैंने कहनी है वह यह कि .... (विघ्न)

Mr. Deputy Speaker : Try to wind up please.

श्री अ० विश्वनाथन : उपाध्यक्ष महोदय, आपको तो पता है कि मैं लुध्याना के इंडस्ट्रियल क्षेत्र से आया हूँ। मुझको इस बारे ज्यादा समझ है बनिसबत उन लोगों के जिन्होंने आज इस मज़मून पर बोला है मगर जिनको इंडस्ट्री के मुताल्लिक कुछ भी पता नहीं। इसलिये मैं आपका कुछ ज्यादा समय लूंगा ।

श्री उपाध्यक्ष चलिये, चलिये : (Please proceed on)

श्री अ. विश्वनाथन : मैं अर्ज कर रहा था कि लुध्याने के अंदर आज इंडस्ट्री के सम्बन्ध में बहुत भारी कराइसिज़ आया हुआ है। यह लुध्याना में तो क्या सारे पंजाब के अंदर ही कराइसिज़ आया हुआ है। इसकी असल वजह है रुपये की मारकिट में कमी कैपीटल फार्मेशन हो नहीं रही। हुंडियों पर भी आज पैसा नहीं मिलता। इंडस्टरी आज बिलकुल ही भूखी है। पहले तो लड़ाई आ लगी जिसकी वजह से महंगाई हो गई। आज इंडस्टरी के लिये अगर इनसे कुछ मांगा जाये तो कहते हैं कि महंगाई हो गई, यह हो गया वह हो गया, मगर जब से अमरीका के दबाव में आकर इन्होंने डीवैल्यूएशन किया है उस वक्त से इस मुलक का बहुत ही नुक्सान हुआ है। कैपीटल फार्मेशन बिल्कुल नहीं हो रही। इंडस्ट्री डिपार्टमेंट को मेरा यह कहना है कि पंजाब की डीवैलपमेंट के लिये वह कोई नये तरीके सोचें जिससे कैपीटल फारमेशन हो।

इसके इलावा मेरा अपना सुझाव यह है कि कुछ एसे बिज़नैसमैन हैं जिनका मारकिट में विश्वास है और जिनके पास स्टाक है, या जिनकी साख मारकिटस में है। ऐसे लोगों की हुँडियाँ लेकर अगर बैंकों में रख दी जायें और इस तरह से इन पर बैंकों से लोन्ज़ की डिमांड की जाये तो यह कैपीटल फारमेशन का कराइसिज़ दूर किया जा सकता है। मद्रास में ऐसा हो रहा है बम्बई में ऐसा हो रहा है और कलकत्ता में भी ऐसा हो रहा है। इनके इलावा कुछ और स्टेट्स में भी ऐसा हो रहा है। बैंक वाले ऐसे लोगों की हुंडियों के अगेंस्ट ऐडवांस लोन्ज़ देते हैं। अगर पंजाब के बिजनेसमैन जिनकी ऐसी कोई साख है वह इन हुँडियों के अगैंस्ट लोन्ज़ दे सकें तो मैं समझता हूँ कि यह जो मारकिट के अंदर रुपये की कमी आ रही है यह कमी किसी हद तक दूर हो सकती है। उसके इलावा एक बात मुझे और कहनी है, हम लोग जिस प्रकार की नारे बाजी में पड़ते हैं, इसके मुतालिक चौधरी दरशन सिंह जी या और कोई यह तो कह सकते हैं कि हमारी पार्टी में फूट डलवा दें, सिर्फ मज़ा लेने के लिये अगर ऐसा करना चाहें तो कर दें लेकिन उस का इस पंजाब के ऊपर क्या असर हो रहा है इस बात की तरफ बिलकुल भी ध्यान नहीं करते इस तरह के नारे यहां पर हम न दें जिनका असर इस मुल्क की फिज़ा पर पड़े और कैपीटलिस्ट यहां से भाग जाए।

एक माननीय सदस्य : यह क्या नारे हैं ?

श्री अ. विश्वनाथन : यह कैपीटलिस्ट सब चोर हैं; हमें इनका धन बांट लेना चाहिए, हमें इन्हें खा जाना चाहिए।

Mr. Deputy Speaker : Please wind up now.

Shri A. Vishawanathan : I am winding up. He is interrupting me.

Mr. Deputy Speaker : No interruption please.

श्री अ. विश्वनाथन : (विघ्न) यार तू चुप रह। तैनू कितनी बार किहा है। बोलने दी अकल नहीं।

होशियारपुर जिले की बात आती है । जैसे मैंने कहा कि हमको होशियारपुर की तरह के नये क्षेत्र चुनने चाहिएं । वैसे होशियारपुर जिले से बबड़ घास जिससे गत्ता और कागज़ बनता है और कुछ चील की लकड़ी वगैरह जो पहले बाहर जगाधरी वगैरह जाया करती थी उस से हम होशियारपुर के अंदर पेपर इंडस्ट्री लगा सकते हैं । लाखों करोड़ों रुपये की यह घास इस इलाके में पैदा होती है जो पिछले सालों में बाहर गई यह इंडस्ट्री इस इलाके में कामयाब हो सकती है ।

इसके इलावा और भी पंजाब के अंदर ऐसे इलाके हैं जो किसी वक्त बड़े प्रास्परस थे सम्पन्न थे, मगर चूंकि वह जी. टी. रोड से दूर हैं इसलिये वह कस्बे अब उजड़ रहे हैं । (घंटी) उपाध्यक्ष महोदय, मैंने आपसे इसके मुताल्लिक पहले भी प्रार्थना की थी कि मैं एक ऐसे क्षेत्र से आया हूँ जो इन्डस्ट्री का गढ़ है । मुझे इसके बारे में चंद ज़रूरी बातें कहनी हैं । (विघ्न)

श्री उपाध्यक्ष : मोस्टली यह बातें तो हो चुकी हैं अगर आप टरेज़री बैंचिज़ से कहलवा दें कि आपको और टाईम दे दिया जाये तो I have got no objection. (Mostly these suggestions have already come. If the Treasury Benches say tht more time be given to the hon. Member then I have no objection) (विघ्न)

श्री अ. विश्वनाथन : मैं वाईंड अप हो करता हूँ । हुशियारपुर जिले में एक और इंडस्टरी यानी गलास की भी लग सकती है । वहां पर इस इंडस्ट्री के लिये रेत मिलता है वह रा मैटीरियल अवेलेबल है । ऐसी जगह इंडस्ट्री खूब लग सकती है क्योंकि रा मैटीरियल अवेलेबल है ।

एक बात मैंने इंडस्ट्री के मुताल्लिक यह भी कहनी है कि कुछ इंडस्ट्रीज ऐसी हैं जिनका ताल्लुक सैंट्रल गवर्नमेंट से है और जिनके मुताल्लिक प्रांतीय सरकारों का और सैंटर का आपस में झगड़ा है । मिसाल के तौर पर हमारे हां $7\frac{1}{2}$ लाख रु. की इनवैस्टमेंट से बाटलिंग इन्डस्ट्री लगाई गई जिस से कोका कोला वगैरह की फर्मों का लाखों रुपया जो फारेन एक्सचेंज देश से बाहर जाता है, बचाया जा सकता है । लेकिन उसको एक आउंस चीनी नहीं मिली । वह बेचारे स्टेट गवर्नमैंट के पास जाते हैं तो कहा जाता है कि सैंटर देगा; मगर जब वह सैंट्रल गवर्नमेंट के पास जाते हैं तो जवाब मिलता है कि स्टेट देगी । $7\frac{1}{2}$ लाख रुपया बलाक्ड है, सैंकड़ों मजदूर बेकार हो रहे हैं और फारेन ऐक्सचेंज का नुकसान जुदा हो रहा है । वूलन इन्डस्ट्री के अंदर भी टैक्सटाईल कमिश्नर की टांग आ अड़ती है । इसकी वजह से ही पंजाब की हौज़री और वूलन इंडस्ट्री का बड़ा नुकसान हो रहा है । आज अगर पंजाब की इंडस्ट्री जिंदा है तो महज़ इस वजह से जिंदा है कि इन इंडस्ट्रीज़ के एडवैंचरस मालिक करोड़ों रुपये के आर्डर्ज़ पूर्वी योरुप, रूस और दूसरे कंट्रीज़ से लाये हैं । अगर वह आरडर्ज़ खत्म हो जायें तो हिन्दुस्तान की यह इंडस्ट्री ही खत्म हो जायेगी, 15–20 हज़ार मज़दूर बेकार हो जायेंगे । इस लिये इन इंडस्ट्रीज़ के मुताल्लिक मेरा पंजाब सरकार से यही कहना है कि अगर इस इंडस्ट्री को पनपने के लिये और ऐवेन्यूज़ या और मार्किट दी जाये तो यह इंडस्ट्री डिवैलप हो सकती है । आज

(श्री ग्र. विश्व नाथन)

अफरीका की मार्किट खुली पड़ी है और उसमें योरुप घुसा चला आ रहा है, जापान घुसा चला आ रहा है और चीन जिसे गृह-कलह यानी घरेलू लड़ाई से ही फुरसत नहीं वह योरुप की मार्किट में घुसा चला आ रहा है । पंजाब हिंदुस्तान का औद्योगिक केन्द्र है और लुध्याना हिन्दुस्तान का जापान है । दुनिया की कोई चीज ऐसी नहीं जो हमारा रामगढ़िया मजदूर न बना सके । वह राकेट तक भी बना सकता है अगर आप उनको टैकनीकल ऐडवाईस दें, जो लोन देना है वह वक्त पर दें और वक्त पर कागज़ चला दें । आज नये नये मुल्क आजाद हुए हैं अफरीका के महाद्वीप में । वह प्रगति की तरफ बढ़ रहे हैं । वहां की खुली पड़ी मार्किट से पंजाब की इंडस्ट्रियल सैक्रेटेरियेट या डायरैक्टोरेट यदि चाहे तो करोड़ों रुपये का फारेन ऐक्सचेंज वहां से कैपचर करके हिन्दुस्तान को ला कर दे सकती है, मगर अफसोस का मुकाम है कि यहां पर तो एक Industrial Export Corporation है, एक Small Scale Industrial Export Corporation है, एक Directorate for Industry है, एक Secretariat for Industry है, एक technical Advisor है, फिर जिले की एक कमेटी है, फिर Industrial Training Institute है Technical Institute वगैरह, वगैरह । यानी 36 प्रकार की मल्टीपलीकेशन है । एक आदमी को थोड़ा सा कोटा लेने के लिये धक्के खाने पड़ते हैं । मेरी आप से प्रार्थना यह है कि इंडस्ट्री तब तरक्की कर सकती है जब कास्ट आफ प्रोडक्शन कम हो, कास्ट आफ प्रोडक्शन तब कम होगा when the wastage of time, money and energy is less यह तब कम होगी जब हर जगह मत्था टेकने का चढ़ावा कम होगा । और चढ़ावा तब कम होगा अगर multiplication of departments नहीं होगी delay or inefficiency तब दूर होगी जब मौजूदा ढांचे को सिम्पलीफाई किया जायेगा । नये क्षेत्रों में नये नये इंडस्ट्रियलिस्ट्स को भेजा जाये और बड़े इन्डस्ट्रियलिस्ट के साथ छोटे छोटे इन्डस्ट्रिलिस्टस को भेजा जाये । इसके साथ ही इनकी प्रोड्यूस की ऐक्स्पोर्ट का प्रापर प्रबंध किया जाये तब जाकर पंजाब की इंडस्ट्री डीवैलप करेगी, नहीं तो यह वैसी ही रह जायेगी जैसे मुझे पता लगा है कल हमारे एक सदस्य महोदय ने कहा था कि कभी ज़री गोटा चलता था अब खाली बोतलें चलती हैं । खड़े रह जायेंगे लुध्याने के यह सारे कारखाने ।

श्री राधा कृष्ण (फाज़िल्का) : उपाध्यक्ष महोदय, मजदूरों के बारे में जो बहिस चल रही है, इसके बारे में मैं भी कुछ अर्ज़ करना चाहता हूँ । सब जानते हैं कि फाजिलका शहर सरहद पर वाक्या है । 1965 की लड़ाई में जो पाकिस्तान से हुई वहां पर बम्बारी हुई, काफी शैलिंग हुई । उस से वहां की इंडस्ट्री को बहुत नुकसान हुआ है । वह नुकसान पूरा होना मुश्किल है । फ़ाज़िलका रूई का बहुत बड़ा केन्द्र है । अगर मैं यह कह दूं कि पंजाब भर में ज़िला फिरोज़पुर और फिरोज़पुर में भी फाजिलका और अबोहर का इलाका रूई के लिये सब से ज्यादा मशहूर है तो मुबालगा नहीं होगा । पंजाब हर वर्ष 5 लाख रूई की गांठ बाहर भेजता है उसमें 75 प्रतिशत उस इलाके का हिस्सा है बाकी का 25 प्रतिशत बाकी के पंजाब का हिस्सा है। फाजिलका शहर में रूई के कारखाने हैं जिनमें मजदूर काम करते हैं । रूई की इंडस्ट्री के

साथ वहां पर ऊन के कारखाने भी हैं। पंजाब में फाजिलका ही ऐसा शहर है जहां पर ऊन का व्यापार होता है लेकिन वहां पर कोई इंडस्ट्री ऊन की नहीं है। वहां पर ऊन की इण्डस्टरी लगनी चाहिए जिससे ऊन की खपत हो सके, कताई हो सके और कपड़ा बनाया जा सके। इससे वहां के लोगों को काम भी मिल जाएगा और ऊन और रूई बाहर रा मैटीरियल की सूरत में बाहर जाते हैं उनका माल बन कर बाहर जाने लग जाएगा। वहां के लोग काम की मांग करते हैं। बाहर के लोग इन चीज़ों की कीमत कंट्रोल करके मंगवाते हैं जिससे हमें कम दाम मिलते हैं। व्यापारी लोग और जमीदार लोग दोनों को ही तकलीफ होती है। आपने पिछले साल देखा होगा कि टैक्सटाईल कमिश्नर ने पाबन्दी लगा दी थी। जिससे हजारों गांठें रूई की रुक गईं और नतीजे के तौर पर भाव गिर गया। अनाज का भाव तो आप जो चाहें मुकर्रर कर लें ठीक है, यह सब के खाने की चीज़ है लेकिन रूई तो बाहर भेजने की चीज़ है। इसलिये ऊन और रूई दोनों जिनसों की इण्डस्ट्री फ़ाजिलका में लगनी चाहिए।

पंजाब के अंदर ट्रैकटर्ज़ का कोई कारखाना नहीं है बाहर शायद किसी जगह पर हो। छोटे जमीदार को सहूलत देने के लिये, जिससे ज़रायत को तरक्की दी जा सके, ट्रैकटर्ज़ की कोई फैकटरी नहीं है। फरीदाबाद में स्माल ट्रैक्टर्ज़ की फैक्टरी थी, लकिन अब वह हरयाणा में आ गई है। अब पंजाब में कोई ऐसी फैक्टरी नहीं है जहां पर छोटे या बड़े ट्रैक्टर्ज़ बनते हों। मैं सरकार से आप के द्वारा यह निवेदन करूँगा कि इस बारे में कदम उठायें और पंजाब में छोटे ट्रैक्टर्ज़ बनाने की फैक्टरी अवश्य लगायें इससे पंजाब का काश्तकार सस्ता ट्रैक्टर खरीद कर ज़रायत में उन्नति कर सकेगा।

अब मैं देहात की इण्डस्ट्री के बारे में चंद एक बातें कहना चाहता हूँ। देहात की इंडस्ट्री के लिय लगभग दो करोड़ रुपया लिया गया है। फाज़िलका के इलाके में सरकंडा बहुत होता है उस से हैंड मेड पेपर तैयार हो सकता है। आप पिछले साल का बजट देख लें इस मतलब के लिये कोई पैसा नहीं रखा गया। महकमे को इस तरफ ध्यान देना चाहिए। वहां पर लाखों मन सरकण्डा पैदा होता है, जो ज़मीन बेकार पड़ी हुई है उस पर उगता है। वहां पर कागज़ बनाने की फैक्टरी लगाई जा सकती है देहात में छोटी छोटी इंडस्ट्री जैसे जूते बनाना, कताई की फैक्टरी आदि खूब पनप सकती हैं। मैं तो यह कहता हूँ कि अबोहर और फाजिलका के इलाके में इतनी रूई पैदा होती है कि अगर वहां पर सरकार कपड़ा मिल भी लगा दे तो वह भी कामयाबी के साथ चल सकती है। हज़ारहा हरिजन जो वहां पर बेकार बैठे हैं उनको काम भी दिया जा सकता है पंजाब में अच्छा और सस्ता कपड़ा भी तैयार हो सकता है। वहां से रूई बम्बई और कानपुर में जाती है और वहां पर कपड़ा तैयार होता है। अबोहर और फाजिल्का की रूई अमरीका के मुकाबले भी लांग स्टेबल की रूई है। नये बजीर साहिब जो बने है उन्होंने कई बार खरीदी है वे इस तरफ ध्यान दें। अगर वहां पर सरकार कपड़ा बनाने का कारखाना लगा सके तो बहुत फायदा मंद साबत हो सकता है।

हमारे खेतीहर मज़दूर, देहात के गरीब मज़दूर जो किसानों और जमीदारों के साथ सीरी रहते हैं या रोज़ाना मज़दूरी करते हैं अगर उनका कोई झगड़ा पड़ जाए तो सुलझाने के लिये कोई प्रबंध नहीं है। छोटा सा कानून है। नायब तहसीलदार, इलाका का गिरदावर या कानूनगो

(श्री राधा कृष्ण)

उस झगड़े को निपटा सकते हैं। उनको पावर्ज़ हैं। इतनी बड़ी तहसील है, इतने गांव हैं और इतने मज़दूर वहां पर काम करते हैं। वे गरीब मज़दूर कहां तहसील में जाएगा, अर्ज़ी देगा। आप फाईल उठा कर देख लें कभी एक मज़दूर भी, सीरी या गरीब हरिजन किसी के पास गया हो और किसी एक झगड़े का फैसला भी हुआ हो। शहरों की हालत और है। वहां के मज़दूर चौकन्ने हैं, समझते हैं उनको पता भी होता है। जो ट्रीब्यूनलज़ कारखानों के लिय मुकर्रर हैं वे झगड़े निपटाती है मज़दूरों की यूनियन्ज़ भी बनी हुई है लेकिन जो मज़दूर देहात में काम करते हैं उनको कोई मज़दूरी न दे, लेन देन का झगड़ा हो जाए तो उसको निपटाने का कोई प्रबंध नहीं है। मेरी तजवीज़ है कि ग्राम पंचायतें चाहे जमींदारों के ही अदारे हैं सरकार उन से बाकी के फैसले करवाती है। पंचायत ऐक्ट में तरमीम कर देता कि गांवों के मज़दूरों के झगड़े भी पंचायतें ही तय करवा सकें।

पंजाब में खांड की महंगाई हो गई है ज़ाहर है कि जितनी खपत है उतनी प्रोडक्शन नहीं है। पंजाब तो ज्यादा पैदा नहीं करता, यू०पी० से आती है। पंजाब में गन्ना बेचने के लिये काफी गुंजायश है। अगर गन्ना अवेलेबल है तो छोटी छोटी फैक्टरीआं खाण्डसारी की लगाई जा सकती हैं। जो सेम ज़दा इलाके हैं—फाज़िल्का, फिरोज़पुर के इलावा ज़ीरा, अमृतसर और खेमकरन के कई इलाके जहां पर कनक भी कम पैदा होती है कपास भी कम होती है—सेम के इलाकों में गन्ना ज्यादा उगाया जा सकता है। अगर गन्ने की खपत का प्रबन्ध हो जाए तो किसान काफी गन्ना उगा सकते हैं। हर जमींदार गुड़ नहीं बना सकता। इसलिये अगर सरकार इन इलाकों में कोआपरेटिव सोसाइटियां बना कर अपने खर्च से खाण्डसारी की फैक्टरियां कायम कर दें तो जो ज़मीन सेम से जाया हो रही है जहां पर गन्ना पैदा हो सकता है और कुछ फसल पैदा नहीं होती वह काम में आ सकती हैं। वहां पर गन्ना उगाया जायगा और पंजाब की बेकार ज़मीन काम आ जायगी। लोगों की आमदनी बढ़ सकती है और साथ ही खांड की कमी को दूर करने में सहायता मिले गी।

ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ (ਸੰਗਰੂਰ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਅੌਰ ਮਜ਼ਦੂਰ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਾਲ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਟੀ. ਬੀ. ਦਾ ਮਰੀਜ਼ ਸਮਝ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ। ਇਥੇ ਕੋਈ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਕਾਰਖਾਨਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਰਖਾਨੇ ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਇਥੇ ਕਪੜੇ ਦਾ ਕਾਰਖਾਨਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂਕਿ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਰੋਟੀ ਕਮਾਕੇ ਆਪਣੇ ਬਾਲ ਬੱਚੇ ਪਾਲ ਸਕਣ ਅੌਰ ਕਪੜਾ ਵੀ ਸਸਤਾ ਮਿਲ ਸਕੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਥੇ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਖਾਨਾ ਨਹੀਂ। ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਟਰੈਕਟਰ ਬਣਾਏ ਜਾਣ। ਮੈਂ ਤਜਵੀਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤਹਿਸੀਲ ਵਾਈਜ਼ ਜਾਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਜ਼ਿਲਾ ਵਾਈਜ਼ ਟਰੈਕਟਰ ਬਨਾਉਣ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਲਗਾਏ ਜਾਣ।

ਖਾਦ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਹਿੰਗੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਅੰਨ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਸਸਤੇ ਭਾਅ ਤੇ ਖਾਦ ਤਦ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਖਾਦ ਦਾ ਕਾਰਖਾਨਾ

ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਮੈਂ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਪੱਖ ਵਲ ਫ਼ੌਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕਦਮ ਪੁੱਟੇ ।

ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਇੰਡਸਟਰੀ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਥੇ ਵੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ, ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ, ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਬਣਾ ਕੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂਕਿ ਪਿੰਡ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕਣ । ਅਗਰ ਤੁਸੀਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਛੋਟੀਆਂ ਇੰਡਸਟਰੀਆਂ ਕਾਇਮ ਕਰਗੇ ਤਾਂ ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੌਸਲਾ ਅਫ਼ਜ਼ਾਈ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲੈਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭਜਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਇਆ ਕਰਨਗੀਆਂ ਔਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਫ਼ਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਸਾਡੇ ਹਰੀਜਨ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਅਤੇ ਲੜਕਿਆਂ ਨੂੰ ਟਰੇਨਿੰਗ ਸੈਂਟਰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂਕਿ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਨੌਕਰੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਔਰ ਰੋਟੀ ਕਮਾ ਸਕਣ ।

ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਟਾਈਮ ਨਾ ਲੈਂਦਾ ਹੋਇਆ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਗਰੂਰ ਕੰਨੀ ਸਾਡੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਜ਼ਰੂਰ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇਗੀ । ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਵਜਾਹ ਹੈ, ਬਾਬੂ ਬਿਰਸ਼ ਭਾਨ ਕੈਬਿਨਿਟ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੰਗਰੂਰ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਅੱਖੋਂ ਉਹਲੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ—ਕੋਈ ਕਾਰਖਾਨਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ, ਕੋਈ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ । ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਸਰਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ਕੋਹਲੀ (ਪਟਿਆਲਾ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਮੇਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਖਾਨੇ ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਔਰ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਗਲ ਦੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿੱਚ ਕਾਰਖਾਨਾ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਵਾਇਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜ਼ਮੀਨ ਵੀ ਨੀਅਤ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਉਥੇ ਜ਼ਰੂਰ ਕਾਰਖਾਨਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਬੇਕਾਰੀ ਵੀ ਘਟ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਇਕ ਜਿਹੜੀ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲ ਵਲ ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਣਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਕੋਟਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਯਕੀਨ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੋਟਾ ਬਲੈਕ ਮਾਰਕਿਟ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਖਾਨੇ ਨੂੰ ਚੈਕ ਕਰਕੇ ਵੇਖ ਲਉ ਜਿੰਨਾ ਕੋਟਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਸਾਰਾ ਬਲੈਕ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਦ ਮਾਲ ਹੀ ਬਲੈਕ ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਾਰਖਾਨੇ ਕਿਵੇਂ ਚਲਣ । ਉਹ ਕੋਟੇ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਾਹਰੋ ਬਾਹਰ ਵਿਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਇਕ ਕਾਰਖਾਨੇ ਦੀਆਂ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਪੇਟੀਆਂ ਆਈਆਂ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਠੀਕਰੀਆਂ ਹੀ ਠੀਕਰੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ । ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਔਰ ਰੋੜੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ । ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੰਪਨੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਈਏ—ਉਹ ਬੜੀ ਧਨਾਡ ਕੰਪਨੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲਗੇ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਇਹ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਵੀ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੋਟ ਮਿਲਦਾ ਹੈ—ਚਾਦਰਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਚੈਕ ਕਰੋ ਕਿ ਇਤਨੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਤਨੀਆਂ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ ਔਰ ਕਿਤਨੀ ਜਾਇਦਾਦ ਬਨਾਈ ਹੈ ।

[ਸਰਦਾਰ ਸਰਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ਕੋਹਲੀ]
ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਕਿਸੇ ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ, ਕੋਈ ਮਜ਼ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਰਖੇ, ਸਾਰਾ ਮਾਲ ਬਲੈਕ ਵਿੱਚ ਵੇਚ ਕੇ ਰੁਪਏ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਭਰ ਲਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਟੇ ਬਲੈਕ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਹਨ ਔਰ ਜਿਸ ਮਤਲਬ ਵਾਸਤੇ ਲਏ ਸਨ ਉਸ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਨਹੀ ਲਗਾਂਦੇ ਰਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਟਿਆਂ ਨੂੰ ਫੌਰਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂਕਿ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇ ਕਿ ਬਲੈਕ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਔਰ ਅੱਗੋਂ ਲਈ ਬਲੈਕ ਕਰਨ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਬਲਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਸਬੂਤ ਹਨ, ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਸਮਾਂ ਸਿਰਫ ਦੋ ਮਿੰਟ ਦਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਕ ਵੇਰ ਫੇਰ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਪਟਿਆਲਾ ਪੈਪਸੂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਕਾਨ ਵੀ ਹਨ ਔਰ ਜਗਾਹ ਭੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਥੇ ਕਈ ਕਾਰਖਾਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਸ੍ਰੀ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਸੈਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦ ਫੁਰਸਤ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹੀ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਹਨ। (They will attend to these matters after the session is over.)

ਲੇਬਰ ਅਤੇ ਭਲਾਈ ਮੰਤਰੀ (ਸ੍ਰੀ ਪਿਆਰਾ ਰਾਮ ਧਨੋਵਾਲੀਆ) : ਜਨਾਬ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਡਿਮਾਂਡ ਨੰਬਰ 21 ਤੇ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਲੇਬਰ ਬਾਰੇ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ 20 ਸਾਲ ਤੋਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਅੰਦਰ ਮੁਲਕ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਔਰ ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਰ ਇਕ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀਆਂ ਲੇਕਿਨ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਲਈ ਉਹ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਸਨ—ਉਸ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਬੜਾ ਘਟ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅੱਜ ਮੈਂ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਕੁਝ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਕੁਝ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪੇਸ਼ਾ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਹੈ ਉਥੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਹ ਵੀ ਪਾਲਿਸੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਚਲਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਬੇਹਤਰੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਇਕ ਸਹੂਲਤ ਦੇਣ ਲਈ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਯਤਨ ਕਰੇਗੀ। ਜ਼ਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਬਾਹਰ ਤੋਂ, ਕੁਛ ਦੂਸਰੀਆਂ ਸਟੇਟਸ ਤੋਂ ਖਬਰਾਂ ਆਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਥੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੇ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਅੰਦਰ ਹੜਤਾਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਔਰ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਇੰਸੀਡੈਂਟ ਹੋਏ ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਆਈ ਹੈ, ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਐਸੀ ਕੋਈ ਹੜਤਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਬੇਹਤਰੀ ਤੇ ਭਲਾਈ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਔਰ ਸਾਡੀ ਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੇ ਲਾਜ਼ ਹਨ— ਜਿਵੇਂ The Punjab Shops and Commercial Establishment Act, The Fair Wage Clause and East Punjab Public Works Department Contractors Labour Regulations Act etc., etc.. ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀਆਂ ਜੋ ਕਝ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਕੀਮਜ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਅਸੀਂ 6,14,200 ਰੁਪਿਆ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦਾ ਪਲੈਨ ਬਨਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਚਲਕੇ ਕਨਸੀਲੀਏਸ਼ਨ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਔਰ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਜਿਹੜੇ

ਝਗੜੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਔਰ ਥੋੜੇ ਅਰਸੇ ਵਿੱਚ ਖਤਮ ਕਰਨ ਆਦਿ ਲਈ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 72,000 ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਅਸੀਂ 36,000 ਰੁਪਿਆ ਹੋਰ ਰਖਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਲੇਬਰ ਡਿਸਪਯੂਟਸ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਹਲ ਹੋਣ ।

ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਹੈ । ਹੁਣ ਤਾਈਂ ਇਹੀ ਸੁਣਦੇ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਮਜ਼ਦੂਰ ਫ਼ੈਕਟਰੀ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਲਈ ਤਾਂ ਕਨੂੰਨ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਮਗਰ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਰੈਗੂਲੇਟਿਡ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇਹ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 9 ਮਈ ਨੂੰ ਦਿਲੀ ਵਿੱਚ ਜੋ ਲੇਬਰ ਮਨਿਸਟਰਜ਼ ਕਾਨਫਰੰਸ ਹੋਈ ਸੀ ਉਸ ਵਿੱਚ ਫਾਰਮ ਲੇਬਰ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਨੀਮਮ ਵੇਜਿਜ਼ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਪਹਿਲਾਂ ਫਾਰਮ ਲੇਬਰ ਨੂੰ ਮਿਨੀਮਮ ਵੇਜਿਜ਼ ਐਕਟ ਹੇਠਾਂ ਰੈਗੂਲਟ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਪਟਵਾਰੀ ਕਾਨੂੰਗੋ, ਨਾਇਬ ਤਸੀਲਦਾਰ ਅਤੇ ਤਸੀਲਦਾਰ ਪਾਸ ਹੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ । ਹੁਣ ਅਸੀਂ 8 ਵੇਜ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਰਖੇ ਹਨ । ਇਹ farm labour ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਣਗੇ ।

Acharya Prithvi Singh Azad : What duties are they going to perform ?

ਲੇਬਰ ਅਤੇ ਭਲਾਈ ਮੰਤਰੀ : ਡੀਟੇਲਜ਼ ਹਾਲੇ ਵਰਕ ਆਊਟ ਕਰਾਂਗੇ ।

ਫਿਰ ਐਂਪਲਾਈਜ਼ ਐਕਸਚੇਂਜ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ 3 Regional Divisional Employment Exchanges ਹਨ । 13 District Employment Exchanges ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਫਗਵਾੜਾ ਅਤੇ ਇਕ ਤਲਵਾੜਾ ਜਿੱਥੇ ਛੋਟੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਹੈ ਉਥ ਹਨ । ਚਾਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਐਂਪਲਾਇਮੈਂਟ ਐਕਸ-ਚੇਂਜਿਜ਼ ਹਨ ਜੋ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦਰਾਂ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਮਜ਼ਦਰਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਦਿਵਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨਗੀਆਂ । ਇਕ University Employment Information and Guidance Bureau, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿੱਚ ਹੈ । ਇਕ Special Employment Exchange ਜਲੰਧਰ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜੋ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ, ਬਹਿਰਿਆਂ ਜਾਂ ਅੰਗਹੀਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਮੁਹਈਆ ਕਰੇਗੀ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦਿਵਾਉਣ ਵਲ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਇਥੇ ਇਕ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਨੰਗਲ ਫੈਕਟਰੀ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਥੇ ਜੋ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਝਗੜਾ ਹੈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਐਡਜੂਡੀਕੇਸ਼ਨ ਲਈ ਰੈਫਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਨੰਗਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹੜਤਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਇਕ ਗੱਲ ਭੱਠਾ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਕਹੀ ਗਈ । ਮੈਂ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਭੱਠਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ Minimum Wages Act ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਲੈ ਆਏ ਹਾਂ, notification ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਬਾਕੀ ਭਾ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੰਧੀ Civil Supplies Department ਨਾਲ ਹੈ । ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਇਹ ਦਸ ਦੇਵਾਂ ਕਿ ਹੁਣ ਜਿਸ ਰੇਟ ਤਾਂ ਇਟਾਂ ਵਿਕ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਗਰ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਾਨੂੰ ਉਸੇ ਰੇਟ ਇੱਟਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ licence ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਰੇਟ ਵਧਾਉਣ ਨਾ । ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ਜੋ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ ।

[ਲੇਬਰ ਅਤੇ ਭਲਾਈ ਮੰਤਰੀ]
ਇਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਹੁਣ Minimum Wages Committee ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ industry ਲਈ ਹੀ Minimum Wages Committee ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ।

ਫਿਰ labour colonies ਦੀ ਗਲ ਆਈ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੋਇਆ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਜਿੱਥੇ ਤਕ ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ cases adjudication ਲਈ late refer ਕੀਤੇ ਗਏ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਕਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਮਗਰ ਇਹ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਜੋ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੰਨੇ ਕੇਸ ਅਸੀਂ refer ਕੀਤੇ ਉਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਰੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਵੀ refer ਨਹੀਂ ਹੋਏ । (ਤਾੜੀਆਂ) ਵਕਤ ਦੇਣ ਲਈ ਆਪ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ।

वित्त मंत्री (डा० बलदेव प्रकाश) : डिप्टी स्पीकर साहिब, आज हाउस में इन्डस्ट्री और लेबर की ग्रांटस पर बहस हो रही है। बहुत से सुझाव दोनों ओर से आये हैं। उन सुझावों के बारे में सरकार की नीति आपके सामने रखने से पहले मैं आपको यह बताना चाहता हूँ कि इस साल हमारी इन्डस्ट्री के बार में नीति क्या है।

डिप्टी स्पीकर साहिब, पाकिस्तान के साथ हमारे युद्ध के बाद हिन्दोस्तान में डीवैल्युएशन हुई । इन दोनों ही कारणों से हमारी स्टेट की इंडस्ट्री को नुकसान हुआ । लड़ाई से यह सवाल खड़ा हुआ कि बार्डर के ज़िलों में इन्डस्ट्री को रखा जाय या न रखा जाए । बड़े बड़े कारखानेदारों के दिमाग में यह ख्याल आया कि अगर हमने करोड़ों रुपया इनवैस्ट करना है तो वह बार्डर से 200 मील के अन्दर क्यों न किया जाए जहां पर वह सेफ रह सके । मैं बताना चाहता हूँ कि इस लड़ाई के दिनों में बड़ी बड़ी मिलों के अहाते हैं शैल्ज़ गिरते रहे । अमृतसर में जहां पर बम्ब गिरे वहां पर आसपास बड़ी बड़ी इंडस्ट्री थी । यह बात अलग है कि उनका बचाव हो गया । इस तरह के हालत के कारण इस बार्डर स्टेट में इन्डस्ट्री को बड़ा खतरा महसूस हुआ जिसके कारण उनको रीहैबिलीटेट करने की बड़ा प्राबलम पेश आई। फिर डीवैल्यूएशन और रीआर्गेनाइज शन हुई । इन सारे कारणों से इन्डस्ट्री को विश्वास दिलाना मुश्किल हो गया । डिप्टी स्पीकर साहिब, जनरल इलैक्शन्ज़ के बाद यहां पर एक और तब्दीली आई, यहां पर एक नई सरकार बनी जो कि कई पार्टियों ने मिल जुल कर एक फ्रंट बना कर कायम की । इसका रीडीमिंग फीचर यह हुआ कि वह इनसीक्युरिटी जो बार्डर पर होने के कारण या डीवैल्यूएशन या रीआर्गेनाइजेशन के कारण जो थी या ऐजीटशन्ज़ या काउंटर ऐजीटशन्ज़ कभी पंजाबी सूबा के हक में तो कभी उसके विरोध में.......(विघ्न) होती थीं वह खत्म हो गई, वातावरण शांत हो गया । दो चार साल इंडस्ट्री को इन ऐजीटशन के धक्के तो बरदाश्त करने पड़े । इस मिनिस्टरी के बनने के बाद वह जो ऐजीटेशन्ज़ के कारण माहौल बना था वह फिर से ठीक हो गया, उसमें सुधार हुआ और लोगों के दिल में यह ख्याल पैदा हो गया कि अब पंजाब के अच्छे दिन आ गए हैं और अब पंजाब को ऐजीटेशनज मूवमैंटस और पोलीटीकल इनसीक्युरिटी से हमेशा के लिये राहत मिल गई है ।

10.00 a. m.

मैं समझता हूँ कि इस सरकार की इन्डस्ट्री को यह सब से बड़ी देन है । भविष्य के बारे में मैं न भी बता सकूं तो भी इतना जरूर कह सकता हूँ कि इन्डस्ट्री यहां पर रीहैबीलीटेट हुई है। जो इन्डस्ट्रियलिस्टस बाहर जाने की सोच रहे थे वह अब नहीं सोच रहे और न आगे जाएंगे । (प्रशंसा) (विघ्न)

कामरेड सतपाल कपूर : यह इनफरमेशन आपको कैसे मिली ?)

वित्त मंत्री : यह एक ऐसी चीज है कि जिस के लिये एक प्रोसीजर बना हुआ है । और कोई इन्डस्ट्रियलिस्ट अपनी इन्डस्ट्री को स्टेट से बाहर ले जाना चाहे तो उस एप्लाई करना पड़ता है। इन्डस्ट्री की मूवमेंट का एक तरीका है। इसलिये मैं कोई हवाई अंदाजे से नहीं कह रहा । (विघ्न)

श्री सतपाल कपूर : क्या कोई एप्लीकेशनज, पैंडिग हैं ?)

वित्त मंत्री : यह सवाल तो एराइज नहीं होता फिर भी इन्हें बता दूं कि कोई एप्लीकेशन पैंडिग नहीं हैं ।

डिप्टी स्पीकर साहिब, इस के बाद हमने इन्डस्ट्री को बढ़ावा देने के लिये बहुत से कन-सैशन इस साल देने डिक्लेयर किये हैं । कुछ तो बार्डर एरियाज की इन्डस्ट्री के बारे में है । और कई इलाके हैं जहां नई इन्डस्ट्री के बारे में लोकल प्वायंट्स बनाये हैं । इस स्टेट के अन्दर तीन जगहों को इस साल के अन्दर डवैल्प किया जाएगा और इसके बारे में कनसैशन्ज बताए गए हैं ।

डिप्टी स्पीकर साहिब मैं हाऊस को बताना चाहता हूँ और आज मुझे यह बात कहते खुशी होती है कि जो रियायतें हमने इस स्टेट के अन्दर फैक्टरियों को सैट अप करने के संबंध में दी हैं वह सारे हिन्दुस्तान की बाकी स्टेटस में जो दी जा रही हैं उनको ही हम ने फालो किया है और जिन्होंने नई इन्डस्ट्री शुरू की है उन्हें सब से ज्यादा इनसैन्टिव दिया है । इसके सम्बन्ध में हमने इन्डस्ट्रियलिस्ट्स को आसान किश्तों के ऊपर कर्जा, जो बहुत देर तक जा सके देने की तजवीज की है । हमने सेल्ज टैक्स और परचेज टैक्स 5 साल के लिये माफ कर दिया है। इसी तरह आक्ट्राय और इलैक्ट्रिसिटी ड्यूटी में कमी की है । इसके इलावा डिप्टी स्पीकर साहिब, जो बार्डर के डिस्ट्रिक्टस हैं उनके लिये यह जो ऐग्ज़िस्टिंग फोकल प्वाईन्टस हैं और जो इनसैंटिव नई इन्डस्ट्री को दिया जा रहा है, वह उस इन्डस्ट्री को भी दिया है जो बार्डर एरिया के डिस्ट्रिक्टस की इन्डस्ट्री है । जैसा कि बटाला, फिरोजपुर और अमृतसर में जो ऐग्ज़िस्टिग इन्डस्ट्रीज हैं उन्हें 50 प्रतिशत सेल्ज टैक्स और परचेज टैक्स 5 साल के लिए माफ कर दिया है । (प्रशंसा) डिप्टी स्पीकर साहिब, यह तमाम रियाअतें इन्डस्ट्री को पंजाब में रीहैबीलीटेट करने के लिये दी गई हैं । मैंने अपनी बजट स्पीच में इसके बारे में सारी की सारी डीटेल्ज़ दी हैं और इस हाऊस के अन्दर बता भी दी थीं । अब दोबारा बताने की ज़रूरत नहीं ।

डिप्टी स्पीकर साहिब, कुछ और यहां पर ब्राड लाईन्ज़ पर डिस्कशन की गई है । यहां पर बात आई कि हमने थोड़ा रुपया इन्डस्ट्री के लिये रखा है । मैं यह बताना चाहता

[वित्त मंत्री]

हूँ कि प्लैनिंग जो है उसके मुताबिक सारी ग्राउटले 280 करोड़ की है उसमें से हम ने इन्डस्ट्री के लिये 18 करोड़ की रकम रखी है जो 6.2 प्रतिशत सारी ग्राउटले का बनता है । सारे हिन्दुस्तान की ग्रोवर ग्राल परसैंटेज़ जो है वह 5 प्रतिशत इन्डस्ट्री पर ग्राउट ले है ग्रौर हमने सारे हिन्दुस्तान से 1.2 प्रतिशत ज्यादा का प्रोवीयन किया है । (तालियां) हमने ग्रपनी ग्राउटले में 60 करोड़ लार्ज स्केल इन्डस्ट्री पर लगाने का विचार किया है, 9.84 करोड़ की क्रैडिट फैसिलिटी स्माल स्केल इन्डस्ट्री के लिये ग्रौर 1.07 करोड़ हैंडलूम के लिए रखा है । (प्रशंसा)

एक बात मैं ग्रौर कहना चाहता हूँ। चौधरी दर्शन सिंह से मैं मुत्तफिक हूँ जो उन्होंने कहा है कि पिछले 18–20 साल से जो इन्डस्ट्रियल प्राग्रेस इस देश की हो रही है उस पर ग्राज तक 2,500 करोड़ रुपया खर्च हुग्रा है, ग्रलग ग्रलग प्रोजैक्टों पर । यह सैंट्रल गवर्नमेंट की ग्राउट ले है ग्रौर हमारे हां पंजाब में 30 करोड़ की फर्टेलाईज़र फैक्टरी के इलावा ग्रौर कोई स्कीम पिछले 20 वर्ष में सरकारी क्षेत्र में चालू नहीं की गई । हालांकि पंजाब के सूबा का इतना बड़ा हिस्सा है इन्डस्ट्री की तरक्की के ग्रन्दर । स्माल स्केल इन्डस्ट्री में जहां सारे हिन्दुस्तान में 1 लाख यूनिट हैं वहां 15 हजार यूनिट सिर्फ पंजाब में हैं । इतना बड़ा कन्ट्रीब्यूशन सारे देश में पजाब दे रहा है । लेकिन बाकी सब सूबों के मुकाबला में हमें कुल ग्राउट ले का एक परसेंट इन्डस्ट्री के लिये दिया गया है। हम यह देख कर हैरान हैं कि ग्राज तक पंजाब सरकार ने इस तरफ कोई तवज्जो नहीं दी ग्रौर केन्द्र पर दवाब नहीं डाला कि इस सूबे पर ज्यादा खर्च किया जाए ग्रौर ज्यादा इन्डस्ट्री लगाई जाये ताकि हमारी स्माल स्केल इन्डस्ट्री को भी तरक्की मिल सके । ग्रगर हैवी ग्रौर लार्ज स्केल इन्डस्ट्री सैंटर की तरफ से यहां पर लगाई जाए तो ऐंज़ ऐनसिलरी यूनिट्स हमारी स्माल स्केल इन्डस्ट्री को सपोर्ट मिलेगी ग्रौर स्माल स्केल इन्डस्ट्री डवैलप कर सकेगी । पिछली सरकार तो कुछ न कर सकी ग्रब हम करेंगे ग्रौर सैंटर पर ज़ोर देंगे कि लार्ज स्केल इन्डस्ट्री यहां पर कायम हो ।

(*Mr. Speaker in the Chair.*)

इसके इलावा एक ग्रौर बात है कि सैंटर की तरफ से जो इन्डस्ट्री इस स्टेट के ग्रन्दर लगी हुई है वह एक फर्टेलाईज़र फैक्टरी है जो पावर बेस्ट इन्डस्ट्री है ग्रौर उससे यहां की सारी की सारी बिज़ली इस्तेमाल हो जाती है ग्रौर यहां के लोगों को कम बिजली मिलती है। खाण्ड भी महंगी तैयार होती है । इसलिये हमने एक ग्रौर फर्टेलाईज़र की फैक्टरी लगाने के लिए स्कीम तैयार कर ली है ग्रौर सैंटर पर दवाब डाला जा रहा है ताकि यह स्कीम चालू की जा सके । इस पर 35 करोड़ की रकम खर्च होगी ग्रौर 2 लाख टन फर्टेलाईज़र इस स्टेट में तैयार हो सकेगा । हमारी सरकार कदम उठा रही है ताकि यह फैक्टरी शुरू हो ।

इसके साथ ही स्पीकर साहिब, Industrial Development Corporation जो large scale ग्रौर medium scale की इन्डस्ट्री लगाती है उसके ज़ेरे गौर 4 स्कीमें हैं ग्रौर उनके लिये सैंट्रल गवर्नमैंट से लाईसेंस लेने की कोशिश की जा रही है

ताकि वह भी यहां पर शुरू की जा सकें। इसके इलावा पावर टिल्लर और छोटे ट्रैक्टर तैयार करने की फैक्टरियां चालू होंगी ताकि यह खेतीबाड़ी के काम में उपयोगी साबित हो सकें। इन पर दो करोड़ रुपया खर्च करने का विचार है। इसके इलावा ऐलाय स्टील की फैक्टरी पर $5\frac{1}{2}$ करोड़ और स्टील फोर्जिंग्ज़ पर $4\frac{1}{2}$ करोड़ मशीन टूल्ज़ पर 2 करोड़ और प्रोसीयन इन्स्ट्रूमैंट्स पर 2 करोड़ खर्च करने की तजवीज़ है। यह मीडियम और लार्ज स्केल इंडस्ट्रीज़ हैं। इनमें फारेन कोलैबोरेशन और private industrialists की collaboration की ज़रूरत होगी। हमने इस Industrial Development Corporation का चेयरमैन मुकर्रर कर दिया है जिसका पहला कदम होगा कि जल्दी ही पंजाब के अन्दर चार पांच फैक्टरीज़ शुरू हों जिस से पंजाब में स्माल स्केल इन्डस्ट्रीज़ को बढ़ावा मिल सके और स्पोर्ट मिल सके। (प्रशंसा)

स्पीकर साहिब, इसके अलावा जितने मैम्बर साहिबान ने इन्डस्ट्री को डवैल्प करने के बारे में सुझाव दिये हैं वह हमने नोट कर लिये हैं। मैंने अपनी सरकार की नीति को हाउस के सामने रख दिया है और अब फिर रखना चाहता हूँ।

एक बात यहां पर कहना चाहता हूँ कि रूरल इन्डस्ट्रियल यूनिट्स कायम किये गए थे और वहां शैड्ज तैयार किये गए थे। इनमें से पूरे नहीं लग सके, बने पड़े हैं। यह शिकायत की गई कि इमारतें बनी पड़ी हैं। स्पीकर साहिब बहुत हद तक यह ठीक है कि शैडज़ जितने बने हुए थे वह सारे के सारे नहीं लगे। कुछ लगे हैं और खादी वालों के पास हैं। सरकार इसकी तरफ ध्यान दे रही है कि जल्दी से जल्दी शैड काम में आएं और इन्डस्ट्रीज़ शुरू की जाएं।

जहां तक रूरल इन्डस्ट्री का ताल्लुक है और उसे इनसैनटिव देने का सवाल है, लोन में incentive देंगे ताकि वह काम शुरू कर सकें।

सब से बड़ी दिक्कत जो इन्डस्ट्री के बारे में है और जिसके बारे में बहुत से मैम्बरान ने ध्यान दिलाया है बिजली के नए कनैक्शनों के न मिलने के बारे में है। इसका इन्डस्ट्रीज़ डिपार्टमेंट के साथ ताल्लुक नहीं, बिजली बोर्ड के साथ है। हम कोशिश कर रहे हैं कि बोर्ड के काम में जो कमियां हैं वह दूर की जाएं ताकि इन्डस्ट्रियलिस्ट्स को जो बिजली की कमी महसूस हो रही है वह न हो। इंडस्ट्रीज़ डिपार्टमेंट ने इंडस्ट्रीयलिस्ट्स की एक मीटिंग में, इंडस्ट्री के मुताल्लिक जो उनको डिफीकल्टीज़ आ रही हैं उनको सरकार के सामने रखने का एक सुझाव दिया है। इसके मुताल्लिक फैसला हो चुका है। मीटिंग काल करने का काम बड़ी तेजी से किया जा रहा है।

यार्न के मुताल्लिक यह महसूस किया जा रहा है कि यह मुनासिब कीमत पर मिल नहीं रहा। इसकी वजह से अमृतसर, लुध्याना, जालंधर की टैक्स्टाईल इंडस्टरी बिल्कुल ही खत्म हो चुकी है। हम ने यह फैसला किया है कि मुनासिब निरख पर इनको यारन दिया जाये। हमने सैंटर के कामर्स मिनिस्टर श्री दिनेश सिंह से भी इसके मुताल्लिक बातचीत की है। यार्न के मुताल्लिक जो उन्होंने विचार दिये हैं वह हम अगली मीटिंग में रख रहे हैं।

(वित्त मंत्री)

ऐसी प्रोडक्टस, जैसे आयरन, यारन वगैरह की कीमतें यकदम गिर जाने की वजह से सरकुलेशन आफ मनी बंद हो गई है। अब हमारी कोशिश यह है कि कच्चे माल की प्रोडक्ट को बढ़ाया जाये ताकि जो यह सर्कुलेशन बंद हो गई है यह जारी हो सके। इसके लिये हमने एक स्माल स्केल इन्डस्ट्रीज़ का एक ट्रस्ट बनाया है। सरकार सारे का सारा माल मिल मालकों की मलकीयत बनाने की बजाये उनका 75 प्रतिशत माल बैंकों में रखेगी। यह बैंक लुध्याना और अमृतसर वगैरह के इंडस्ट्रियलिस्ट्स को मिला कर बनाया जायेगा। यहां से रीज़नेबल रेट पर छोटे छोटे मिल्ज़ को कच्चा माल मिल सकेगा। यह सारी स्कीम जल्द से जल्द इम्पलीमैंट करने की कोशिश कर रहे हैं।

स्पीकर साहिब, कुछ सुझाव दिये गये हैं अलग अलग मैम्बर्ज़ की तरफ से। एक तो यह कि जहां पर भी कोई रा मैटीरियल होता है, वहीं पर उस की इंडस्ट्री लगाई जाये। दूसरा यह कि रूरल एरियाज़ में छोटी छोटी इंडस्ट्री लगाई जाये। मैं स्पीकर साहिब, यह बात हाऊस को बता देना चाहता हूँ कि जहां तक टैक्सटाईल इंडस्ट्री का सवाल है, इसकी प्राइवेट सैक्टर की मारफत फैलने की गुंजायश है। हम कोशिश करेंगे कि जहां भी पंजाब में कोई टैक्सटाईल इंडस्ट्री लगी हुई है उसको रा मैटीरियल सस्ते से सस्ते रेट पर दें, जो इसकी मिलें लगाना चाहते हैं उनको लाइसेंस दिये जायें। जहां तक वूलन इन्डस्ट्री का सवाल है, हम इसे जहां पर आजकल फुल स्पीड पर काम हो रहा है, वहीं पहले डिवैल्प करने की कोशिश करेंगे। अभी लुधियाना और अमृतसर में वूलन टैक्सटाईल प्लांट लगे हुए हैं। वहां पर वूलन इंडस्ट्री चालू है।

यहां पर फलों की इंडस्ट्री लगाने का भी सुझाव दिया गया। हम सिटरस फरूट् जैसे संगतरा मालटा.........

पंडित मोहन लाल : पठानकोट से जो रैड ब्लड मालटा आया है उसको कैसे ट्रेड के लिये यूज़ कर रहे हैं.............(हंसी)

वित्त मंत्री : खंडसारी के मुताल्लिक भी सुझाव आया है कि इसके बनाने की इजाज़त दी जाये। इस बात पर अभी सरकार गौर कर रही है। अगर सरकार ने इसकी इजाज़त देना ठीक महसूस किया तो ज़रूर इसकी इजाज़त दी जायेगी।

हुशियारपुर के मुताल्लिक कहा गया है कि वह बहुत ही बैकवर्ड इलाका है वहां पर कोई इंडस्ट्री नहीं है। हमने वहां पर इंडस्ट्री लगाने का फैसला किया है। मगर एक दिक्कत है कि जो रा मैटीरियल हमें जंगलात से हासिल होता था वह जंगलात अब हिमाचल में चले गये हैं। अब बहुत सी इंडस्ट्री खत्म हो गई है। एक वहां पर रोज़न इंडस्ट्री थी। अब उस पर टैक्स लगता है। यह भी खत्म हो गई है क्योंकि यह महंगा पड़ता है। अब लोग वहां पर यह सोच रहे हैं कि यह इंडस्ट्री 5–7 मील हिमाचल में ले जाकर लगाई जाये। यह एक बड़ी भारी कम्पलीकेशन है जो रीआरगेनाईज़ेशन की वजह से डिस्ट्रिक्ट होशियारपुर को हुई है। सरकार इस के लिये कोई हल सोच रही है। इस के इलावा अगर कोई और इंडस्ट्री के लगाये जाने के लिये साधन बन सकें तो ज़रूर लगायेगी। श्री बृश भान जी ने कहा था कि डिस्ट्रिक्ट

संगरूर के अंदर 7–8 साल से कोई इंडस्ट्री लगाई नहीं जा सकी। यह ठीक है कि हर जिला में इन्डस्ट्री के विकास के लिये क्षेत्र है। हमारी अब यह कोशिश है कि जहां कहीं भी इंडस्ट्री के लिये कोई जगह बन सकती हो इस सूबे में बनाई जाये। खास तौर पर जी. टी. रोड के साथ साथ जहां पर कच्चा माल आने जाने के साधन होते हैं और रेलवे स्टेशन भी जहां पर हैं, ऐसी जगहों पर वहां के रा मैटीरियल के मुताबिक इन्डस्ट्री को चालू करने की कोशिश की जायेगी। इन्डस्ट्री खास तौर पर वहां जरूर लगाई जायेगी जहां कि आज तक कभी लगाई ही नहीं गई। मिसाल के तौर पर नई फर्टेलाईज़र इंडस्ट्री अगर जाखल बठिंडा लाइन की तरफ लगाई जा सके तो जरूर लगाई जायेगी क्योंकि अज तक यह साईड इंडस्ट्री लगाने के लिये कभी सोची ही नहीं गई। सरकार की इन्डस्ट्रियल पालेसी के मुताल्लिक मैं इतने थोड़े समय में सारी बातें रख नहीं सकता। इतना जरूर कहूँगा कि सरकार का इन्डस्ट्री को डीवैलप करने का पूरा पूरा ख्याल है क्योंकि कोई भी इलाका तब तक तरक्की नहीं कर सकता जब तक वह इंडस्ट्री में आगे नहीं होगा। इसलिये हमने इंडस्ट्री के लिये जो भी प्लानें बनाई हैं हमने उनमें लोगों को इनसैन्टिव देने के लिये काफी कनसैशन दिये हैं। पहले सीक्यूरिटी दो आदमियों को देनी पड़ती थी अब हमने कह दिया है कि एक की ही सीक्युरिटी दे सकते हैं। सीक्युरिटी की लिमिट ऊंचे लैवल पर और नीचे लैवल पर कम कर दी गई है। हमने और बहुत से कनसैशन्ज भी दिये हैं। इनके साथ साथ कई ऐसी बातों को भी दूर करने की कोशिश की गई है ताकि रैड टेपिज़म में कोई बात न पड़े, लोगों को लाईसैंसिज़ जल्दी से जल्दी मिलें, इंडस्ट्री की डीवैलपमेंट के रास्ता में जितनी भी अड़चनें पड़ती थीं उनको दूर करने की कोशिश की गई है। हमने पिछले चंद हफ्तों की हकूमत में जो इंडस्ट्री की डिवैलपमेंट के लिये काम किये हैं, इनसे पंजाब की इंडस्ट्री हर हालत में डिवैलप होगी। जैसे मैंने बताया है अगर हम बंबई की तरह पंजाब में हुंडी सिस्टम अपनाने में कामयाब हो गये तो मैं कह सकता हूँ कि काफी हद तक इन्डस्ट्री को बचा सकेंगे। यह एक ऐसा कदम है अगर हम इस को उठा लें तो पंजाब की इंडस्ट्री को कोटे की जरूरत नहीं है, परमिट की जरूरत नहीं है—किसी चीज़ की जरूरत नहीं है। आज सब से ज्यादा जरूरत है तो रुपये की जरूरत है। मनी मार्किट इतनी टाईट हो चुकी है कि इंडस्ट्री के लिये रुपया इनवेस्ट नहीं हो रहा। उनका केस स्टडी करने के लिये अफसरों को दिया है। इस पर विचार हो रहा है। हम चाहते हैं कि एसी सुविधाएं या कनसैशन्ज इण्डस्ट्री को दिलवा सकें जिससे हमारे बैंक, हुण्डियों पर उनको लोन दे सकें सरकार का ध्यान इस तरफ भी है। हम चाहते हैं कि हम ऐसा करवाने में कामयाब हो जाएं। इन शब्दों के साथ मैं हाउस से प्रार्थना करूँगा कि इस ग्रांट को पास करें। यह तीनों ग्रांटस पास करदें। धन्यवाद।

Mr. Speaker : Question is :

"that a sum not exceeding Rs. 1,72,17,910 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 57,39,300 already voted on account) in respect of charges under head "35-Industries.

The Motion was carried

Mr. Speaker : Question is :

that a sum not exceeding Rs. 1,55,91,000 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967 68 (excluding the amount of Rs. 51,97,000 already voted on account) in respect of charges under head "96-Capital Outlay on Industrial and Economic Development.

The motion was carried.

Mr. Speaker : Question is :

that a sum not exceeding Rs. 1,43,71,840 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 4790,610 already voted on-account) in respect of charges under head "38-Labour and Employment."

The Motion was carried.

Mr. Speaker : The House stands adjourned till 2.00 P.M. on Monday, next.

10.24 a. m

(*The Sabha then adjourned till* 2.00 *P. M. on Monday, the* 22*nd May,* 1967.)

400—25-1-68—305 copies—Pb. Govt- Press, Patiala.

PUNJAB VIDHAN SABHA

DEBATES

22nd May, 1967

Vol. I--No. 25

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Monday, the 22nd May, 1967

Punjab Vidhan Sabha Secretariat, Chandigarh

Price : Rs 8.10

ERRATA

to

Punjab Vidhan Sabha, Debates

Vol. I No. 25, dated 22nd May, 1967

Read	*For*	*Page*	*Line*
ਕਾਮਰੇਡ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਟਪਿਆਲਾ	ਕਾਮਰੇਡ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾ	(25) 1	22
श्री अ. विश्वनाथन	श्री अ. विश्वनथन	(25) 4	6
Charges	Chargest	(25) 4	20
development	developmen	(25) 4	21
स्वाभाविक	सुभाविक	(25) 5	4
Matriculates	Ma riculates	(25) 5	21
गए	गई	(25) 6	11
ਟਿੰਠੇ	ਇੰਠਿ	(25) 12	9
Shri A. Vishwa-nathan	Shri A. Wishwa-nathan	(25) 13	12
तथ्य	तक्ष म	(25) 13	26
महोदय	माहोदव	(25) 14	10
inadvertently	in-advertantly	(25) 14	6th from below
ਜੇ	ਜ	(25) 16	4
Appointment of Director	Appointments of Disrector	(25) 20	21st from below
ਵਲੋਂ	ਵਲਂ	(25) 25	11th from below
ਲੈਣ	ਲਣ	(25) 35	22nd from below
Department	Depnrtent	(25) 40	2
lease	lcase	(25) 40	22nd from below
managed	managad	(25) 42	4
decided	decidcd	(25) 42	20
ਕਰਨਾ	ਕਰਨ	(25) 45	21
ਇਥੇ	ਇਬੇ	(25) 47	9th from below

Read	*For*	*Page*	*Line*
ਦੋ	ਦੇ	(25) 48	Last
Couplet	Co plet	(25) 53	18
ਬਿਲ੍ਡਿੰਗ	ਬਿਲਡਿੰਗ	(25) 54	17
ਇਲਿਮੀਨੇਟ	ਇਕਿਮੀਨੇਟ	(25) 57	7
ਜੋ	ਜ	(25) 58	13 and 19
ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ	ਕਮਰਸ਼ੀਆਂ	(25) 59	9th from below
ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ	ਪੜ੍ਹਉਣ ਹਨ	(25) 59	3rd from below
ਜਿਸ	ਜਸ	(25) 60	23
ਗਰਾਂਟ	ਰਾਂਟ	(25) 60	23
ਪੈਸੇ	ਪਸੇ	(25) 60	4th from below
ਹੋਵੇ	ਹੋ	(25) 61	4
ਲੈਣ	ਲਣ	(25) 62	5
ਹੋਣਾ	ਹਣਾ	(25) 63	9
ਕਿੰਤੂ	ਕਿੰਤ	(25) 66	6
ਮੁੰਡੇ	ਮੰਡ	(25) 71	19
ਸਕੂਲ	ਸਕਲ	(25) 71	22
ਪ੍ਰੀ ਯੂਨਿਵਰਸਿਟੀ	ਪ੍ਰੀ ਯੂਨਿਵਰਸਿਟ	(25) 76	Last
ਇਹ	ਉ	(25) 78	2
ਪੰਚਾਇਤ	ਪੰਚਇਤਿ	(25) 78	Last but one
ਸ਼੍ਰੀ ਚੇਅਰਮੈਨ	ਸ੍ਰੀ ਚੇਅਰਮਨ	(25) 79	19
ਚੇਅਰਮੈਨ	ਚੇਅਰਮਨ	(25) 79	27
ਗਿਆਨੀ ਬਖਤਾਵਰ ਸਿੰਘ	ਗਿਅਨੀ ਬਖਤਾਵਰ ਸਿੰਘ	(25) 82	8th from below
ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ	ਆਪੋਜ਼ੀਨ	(25) 91	6
ਸਜੈਸ਼ਨਜ਼	ਸੁਜ਼ਸ਼ਨਜ਼	(25) 92	6th from below
government	governmnt	(i) Appendix	22
Said	Sid	(i) Appendix	29
of	f	(i) Appendix	6th from below

PUNJAB VIDHAN SABHA

Monday, the 22nd May, 1967

The Vidhan Sabha met in the Hall of the Punjab Vidhan Bhavan, Chandigarh, at 2.00 p.m. of the Clock. Mr. Speaker (Lieut. Col. Joginder Singh Mann) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

DAMAGE CAUSED TO CROPS IN CERTAIN VILLAGES IN AMRITSAR DISTRICT ON 16TH MARCH, 1967

*136. **Comrade Dalip Singh Tapiala** : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) whether the Government is aware of the fact that on the night of the 16th/17th March, 1967 the crops of villages Chak Allah Bux, Pandhori, Kakar, Rai, Sargra, etc., in district Amritsar were heavily damaged due to hail-storm;

(b) if the reply to part (a) above is in the affirmative, the steps taken by the Government to compensate the peasants of the concerned villages ?

Major General Rajinder Singh : (a) Yes, Sir, hail-storm occurred in these villages, but it was of mild intensity which caused negligible damage only in villages Kakar and Ranian.

(b) Since the damage was negligible no relief was warranted.

ਕਾਮਰੇਡ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾ : ਕੀ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਇਹ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਕੀ ਪੁਰਾਣਾ ਹੀ ਵਿਲੇਜ ਵਾਈਜ਼ ਅਸੈਸਮੈਂਟ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਰਾਇਜ ਰਹੇਗਾ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਅਗਰ ਕਿਸੇ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖੇਤ ਹੀ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਰਿਲੀਫ਼ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ? ਇਸ ਲਈ ਕੀ ਪੁਰਾਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਕੇ ਖੇਤ ਨੂੰ ਯੂਨਿਟ ਤਸਲੀਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ?

ਮੰਤਰੀ : ਹੁਣ ਤਕ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਉਹੀ ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਅਗੇ ਨੂੰ ਜੋ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇਗੀ ਉਸ ਤੇ ਗੌਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

Shri Prabodh Chandra : Will the Minister for Revenue be pleased to state whether any Officer of the District was deputed to visit the areas and see for himself whether there was any damage or no damage ?

Minister : Sir, I am quite certain that some officer must have gone to see that because the report is there and the damage that has been caused is —

Area sown in acres in Kakar village	..	405 acres
Area damaged	..	34 acres
Area sown in Rania	..	1,544 acres
Area damaged	..	249 acres

In the first case it was 8% and in the second case it was 16%.

Shri Prabodh Chandra : Sir, with your permission I would like to say that it is not the area villagewise, but it is the area that belongs to one individual. Supposing if that one person had 10 acres, which was even 0.1 per cent of the whole area, the Govt. is bound to pay him the damage because according to the rules the area as a whole is not counted. Supposing there are about 30 cultivators and everybody has 15, 10 and 5 acres and supposing in one village or in the holding of one village 75 per cent of the crop was damaged, will the Government consider to pay anything ?

Minister : According to the system in vogue, the method is what you have to start with said that it is village-wise, not individual-wise. But there is no reason why the system that the Hon. Member has just now recommended could not be considered and a new method evolved.

INCREASE IN D.A. OF GOVERNMENT EMPLOYEES IN THE STATE

***230. Comrade Jangir Singh Joga** : Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) whether the Government has considered the demand of its employees to increase their D.A. so as to make it at par with the rates of the Central Government employees;

(b) whether the Government has approached the Union Government for subsidy to enable it to meet this demand ?

Dr. Baldev Parkash : (a) †Yes; the Government have considered the demand and decided to increase the rates of dearness allowance of its employees to the extent of those admissible to Central Government employees, with effect from 1st May, 1967.

(b) Yes; but the Union Finance Minister regretted the inability of the Union Government to bear any part of the expenditure on the increase in Dearness Allowance which the State Government might decide to allow to their employees.

Shri Prabodh Chandra : Will the Finance Minister be pleased to state as to how do they want to meet the additional expenses because as he has said the Government of India has refused to pay the Bill ? How does the Govt. of Punjab propose to meet the deficit ?

मन्त्री : स्पीकर साहिब, मेरा ख्याल है कि मेरी वह स्पीच सुनी होती जो कि मैंने बजट की डिबेट को वाइंड अप करते हुए दी थी, जिसमें कि मैं ने बताया था कि यह खर्च कैसे मीट करना है, तो यह सवाल न पूछते ।

ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਪੇਸ਼ੇ ਨਜ਼ਰ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਟੇਟ ਦੇ ਟੈਕਸਿਜ਼ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਆਮਦਨੀ ਸੈਂਟਰਲ ਸਰਕਾਰ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕੀ ਇਹ ਸੈਂਟਰ ਨੂੰ ਇਸ ਡੀ.ਏ. ਤੇ ਵਧੇ ਖਰਚ ਨੂੰ ਪੇ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹੇਗੀ ?

मन्त्री : यह जो मैंने कहा था कि टेक अप किया था वह पहली मिनिस्टरी ने ही किया था और रिजैक्ट हो गया था जब ज्ञानी गुरमुख सिंह मुसाफिर चीफ़ मिनिस्टर थे । अब हम दोबारा टेक अप कर रहे हैं ।

---

†Replied in Hindi.

REPRESENTATION FROM LUDHIANA ESTATE MANUFACTURERS ASSOCIATION

*269. **Shri A. Vishwanathan:** Will the Minister for Finance be pleased to state whether he received any representation dated the 8th April, 1967, from the Ludhiana Estate Manufacturers Association; if so, the action, if any, taken thereon ?

Dr. Baldev Parkash : Yes. The demands made in the representation are under the consideration of Government.

श्री श्र. विश्वनाथन : क्या मंत्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि इन लोगों को जो कुर्की के नोटिस जा रहे हैं वह स्टे किये गये हैं या नहीं, हालांकि उनको ग्रभी तक बिजली सप्लाई नहीं की गई ?

मन्त्री : जिनको बिजली नहीं दी गई उनके स्टे कर दिये हैं ।

श्री श्र. विश्वनाथन : क्या मन्त्री महोदय को इस बात का पता है कि लुध्याना इन्डस्ट्रियल ऐस्टेट्स के अलाटीज़ को शैडज़ वगैरह बहुत महंगे पड़ रहे हैं बनिस्बत उस कीमत के जो कि उनकी दस साल पहले थी जब कि वह बने ही थे ?

मन्त्री : यह इससे एराइज़ तो नहीं होता । मगर इसका कारण यह है कि ग्राज ज़मीन पहले से बहुत महंगी हो गई है ।

श्री श्र. विश्वनाथन : ग्रसल बात यह है कि यह प्लाट्स बने थे स्माल इन्डस्ट्रियलिस्ट्स के लिये । उनको कहा गया था कि ग्रापको बिजली वगैरह सस्ती दी जायेगी । दस साल तक उनको वह प्लाट्स नहीं दिये गए ग्रौर ग्राज उनको मार्किट प्राईस पर ग्रौर सरचार्ज लगा कर बहुत ज्यादा कीमत पर दिये जा रहे हैं । तो मैं मन्त्री महोदय से यह जानना चाहता हूँ कि क्या इस बात पर विचार किया गया है कि जब इन प्लाट्स पर शैड्ज़ बने थे उस समय क ग्रौर ग्राज की उनकी कीमत में जो ग्रन्तर ग्रा गया है क्या यह उस ग्रन्तर को छोड़ने के लिये तैयार हैं ?

मन्त्री : लैंड की प्राईस बढ़ गई है, डिवैलपमैंट पर खर्च ग्राया है या ग्रौर खर्च है उस सारे पर 15 परसैंट सरचार्ज लगाया गया है । इसको छोड़ने का सवाल ही पैदा नहीं होता तो भी जो रैप्रैजेंटेशन ग्राया है उस पर विचार कर रहे हैं ।

श्री श्र. विश्वनाथन : वहां पर डिवैल्पमैंट हाल ही में कोई नहीं हुई । दस साल पहले हो चुकी है, सड़कें वगैरह बनी थीं । कास्ट दिन ब दिन बढ़ती जा रही है । ग्रगर दस साल के बाद पैसा वसूल करेंगे तो इस में उनका क्या कसूर है ?

मंत्री : यह तो एराइज़ नहीं होता ।

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਐਸਟੇਟ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਕੀ ਉਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਵਧ ਕੀਮਤ ਦਿਤੀ ਜਾਵਗੀ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ?

Mr. Speaker : They have already been paid, I think.

Capt. Rattan Singh : This is exactly what I wanted to find out.

ਅਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਧ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਧ ਕਿਵੇਂ ਗਈ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੀਮਤ ਲੈਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਕਿਉਂ ਉਠਿਆ ?

Mr. Speaker : Development charges.

श्री अ. विश्वनथन : वहां पर नई डिवैल्पमैंट कोई नहीं हुई, पुरानी ही डिवैलपमैंट है । इसमें उनका क्या कसूर है कि उनको वह प्लाट दस साल में ट्रांस्फर नहीं हुए ?

मन्त्री : दस साल का मुझ को पता नहीं है कि उनको नहीं दिये गये और क्यों ऐसा हुआ, अगर ऐसा हुआ यह तो इनफरमेशन मेरे पास नहीं है । यह कैटेगरीकल बात अब आई है कि उनको कब अलाट हुए । 15 परसैंट सरचार्ज लगाया गया है डिवैल्पमैंट के कारण ।

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀਮਤਾਂ ਕਦੋਂ ਵਧਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ?

ਮੰਤਰੀ: ਇਹ ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

आचार्य पृथ्वी सिंह आज़ाद : क्या मंत्री महोदय यह बताने की कृपा करेंगे कि जिस वक्त प्लाट अलाट किये जाते हैं या आकशन किये जाते हैं उस वक्त पहले डिवैल्पमैंट चार्जिज़ शामिल कर लिये जाते हैं या बाद में शामिल किये जाते हैं

मन्त्री : डिवैल्पमैंट होते होते भी डिवैल्पमैंट चार्जिज़ बढ़ते जाते हैं।

Acharya Prithvi Singh Azad : Sir, I seek your protection. The procedure is that when the sites are sold or auctioned, the development chargest are included first and then the plots are sold. But here the developmen charges were included after 4 years or 10 years. This is not proper, Sir.

मन्त्री : स्पीकर साहिब, यह तो हाइपौथेटिकल सवाल बना रहे हैं । न इन्होंने सवाल को पढ़ा है और न ही इन्हें समस्या का पता है और न ही इन्हें रिप्रिज़ैन्टेशन का पता है, और न ही इनका कोई इन्ट्रैस्ट है लेकिन इन्होंने सवाल कर दिया है तो इन्हें आप की मारफत बताना चाहता हूँ कि रिप्रिज़ैन्टेशन यह आई है कि जिन्होंने इन्ट्रैस्ट नहीं दिया उन पर 15 परसैंट का सरचार्ज न लगाया जाए । ऐडमिनिस्ट्रेटिव ब्लाक जो बनाया गया है और उस पर जो सरकार का खर्च आया है और जो दूसरे डिवैल्पमैंट पर खर्च आया है वह न लगाया जाए । इन्ट्रैस्ट के बारे में सरकार गौर कर रही है । वह यह चाहते हैं कि जो एडमिनिस्ट्रेटिव ब्लाक बना है और जो दफ्तर बने हैं और इनकी एस्टैबलिशमेंट पर जो खर्च हुआ है उसका खर्चा उन पर न पड़े ।

श्री अ. विश्वनाथन : क्या मन्त्री महोदय बताएंगे कि लुधियाना की इन्डस्ट्रियल एस्टेट में कितनी डिवैलपमैंट हुई है ?

मन्त्री : अगर आप नोटिस दें तो आप को इनफ़रमेशन ले कर बता दूंगा ।

श्री अ. विश्वनाथन : इन्होंने कहा है कि 17 परसैंट डिवैल्पमैंट चार्जिज़ हैं तो यह सुभाविक है कि कोई डिवैल्पमेंट हुई होगी तो ही यह चार्जिज़ बढ़े हैं ।

मन्त्री : मेरे पास इस वक्त सारी इन्फारमेशन नहीं है कि कितनी वहां पर नालियां बनाई गई हैं और कितना और डिवैलपमेंट का काम किया गया है । अगर आप नोटिस दें तो सारी डिटेल्ज़ आपको बता दूंगा ।

SANITARY FOOD INSPECTORS

***268 Shri A. Vishwanathan :** Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) the total number of Sanitary Inspectors and Food Inspectors in the State at present together with their qualifications;

(b) whether he is aware of the fact that certain powers given to the Food Inspectors in the State have been frozen; if so, since when and the reasons therefor ?

Dr. Baldev Parkash :

*(a) Total number of Sanitary-Inspectors — 176

Total number of Food Inspectors — 13

Qualifications of Sanitary Inspectors

Ma riculates with	Sanitary	Inspector course——	— 93
F. A.s.	Do	Do	— 62
B. A.s.	Do	Do	— 19
M. A.s.	Do	Do	— 2
		Total	176

Food Inspectors

B.A.,LL.B.	— 3
B.As.	— 8
F.Sc.	— 2
Total	13

(b) (i) Yes.

(ii) With effect from 27th July, 1966.

(iii) To enable Food Inspectors to concentrate to prosecution work in the courts.

*Replied in Hindi

श्री अ. विश्वनाथन : क्या मंत्री महोदय बताएंगे कि अदालतों में कितना काम पैंडिंग पड़ा है ?

मन्त्री : आनरेबल मैम्बर साहिब खुद एक वकील हैं और यह आप ही अंदाजा लगा सकते हैं कि इसमें कितनी इनफरमेशन इनवालवड है और क्या मेरे पास इस वक्त यह इनफारमेशन हो सकती है कि कितनी एफ. आई. आर. हैं, कौन कौन सी अदालतों में केस पैंडिंग हैं और कितने गवाह हो चुके हैं । अगर आप नोटिस दें तो इनफरमेशन इकट्ठी कर दूंगा ।

Acharya Prithvi Singh Azad : Sir, I object to it. I know the subject.

Minister : He should himself know whether it arises or not.

Mr. Speaker : He is a Lawyer and intelligent Member.

श्री अ. विश्वनाथन : अध्यक्ष महोदय, बात यह है कि फूड इन्स्पैक्टरों की पावर्ज़ को स्कवीज़ किया गया है और वह अब बेकार हो गई हैं, उनके पास कोई काम नहीं रहा और उनकी तमाम पावर्ज़ सैनेटरी इंस्पैक्टर को दी गई हैं और पावर को सैंट्रेलाईज़ किया गया है । इसलिये काम बहुत पैंडिंग है ।

मंत्री : स्पीकर साहिब, सारी स्टेट के अन्दर 13 फूड इन्स्पैक्टर हैं और सारी स्टेट के अन्दर 176 सैनेटरी इन्स्पैक्टर हैं । हमने 13 आदमियों की पावर्ज़ लेकर डाक्टरों को जो हैल्थ सैंटरों के इन्चार्ज हैं उन्हें दी हैं और सैनेटरी इन्स्पैक्टरों की पावर्ज़ दी हैं और जहां पर नहीं हैं वहां सरकार इस बात पर विचार कर रही है कि पावर्ज़ डाक्टरों को दी जाएं ।

CANAL REST HOUSE AT DELHI

***282 : Sardar Harcharan Singh Brar** : Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state—

(a) whether the Canal Rest House, situated at 3, Alipur Road, Delhi, is the property of Punjab Government or the Haryana Government:

(b) if it is the property of the Punjab Government, whether the possession thereof rests with the Punjab Government, if not, the reasons therefor ?

Sardar Lachhman Singh Gill : (a) and (b) The Canal Rest House, 3, Alipur Road, Delhi, has recently been allocated to the Haryana State Government and the possession is with that Government.

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਿਹੜੀ ਪਰਾਪਰਟੀ ਪੇਅਰੰਟ ਸਟੇਟ ਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਟੇਟ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਪੇਅਰੰਟ ਸਟੇਟ ਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ?

ਮੰਤਰੀ : ਉਹ ਤਾਂ ਪੇਅਰੰਟ ਸਟੇਟ ਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਸੈਂਟਰ ਦਾ ਮਸਲਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਜਾਇਦਾਦ ਦੂਜੀ ਸਟੇਟ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤੀ । ਅਸੀਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਲਈ ਰੀਪਰੀਜ਼ੈਂਟ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ : ਜੇਕਰ ਦੋਵੇਂ ਗੌਰਮਿੰਟਾਂ, ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੀਆਂ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਰਹਿ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕੀ ਕਿਸੇ ਸਰਕਲ ਆਫਿਸ ਲਈ ਕੋਈ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣਾ ਹੈਡਕੁਆਟਰ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਜਾਂ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਬਿਲਡਿੰਗ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੀ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਐਕਟ ਦੀ ਦਫ਼ਾ 48 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇਹ ਜਾਇਦਾਦ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਉਸ ਵਿੱਚ ਸਾਫ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਵੀ ਪਰਾਪਰਟੀ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੋਵੇਗੀ । ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰੋਵਿਜ਼ੋ ਸੀ ਕਿ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਖਾਸ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਕੇ ਜਾਇਦਾਦ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਰਜ਼ੀ ਤੌਰ ਤੇ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੋਰ ਵੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦਿਤੀ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਇਸ ਗਲ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਪਰੋਟੈਸਟ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪੁਛੇ ਬਗੈਰ ਸਾਡੀ ਜਾਇ-ਦਾਦ ਕਿਉਂ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਦਿਤੀ । ਔਰ ਇਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਜੇਕਰ ਇਹ ਪਰਾਪਰਟੀ ਲੈਣ ਲਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਵੀ ਜਾਣਾ ਪਿਆ ਤਾਂ ਜਾਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਜਾਇਦਾਦ ਵਾਪਸ ਲਵਾਂਗੇ । (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ)

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਸ ਪਰਾਪਰਟੀ ਨੂੰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਆਫ਼ੀਸਰਜ਼ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੇ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਐਗਰੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪਰਾਪਰਟੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ?

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਜੀ ਐਸੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ।

Shri Prabodh Chandra : Sir, will the hon. Chief Minister or the hon. Minister concerned be pleased to state whether it is a fact that at the time of the Re-organisation of the Punjab State, only the buildings in which the offices of the Western Jamuna Canal were situated were allotted to Haryana Government and the Canal Rest House was given to the Punjab Government ? Why has this change taken place now ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਲਿਸਟ ਸੈਂਟਰ ਵਲੋਂ ਆਈ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ਕਿ ਕੈਨਾਲ ਰੈਸਟ ਹਾਊਸ ਹਰਿਆਣਾ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਪ੍ਰੋਟੈਸਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

CONSTRUCTION OF KOT BHAI DODA ROAD IN DISTRICT FEROZEPUR

***284. Sardar Harcharan Singh Brar :** Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state—

(a) whether there is any proposal under the consideration of the Government to construct Kot Bhai-Doda Road in Ferozepur District shortly;

(b) whether the construction of the said road is included in the 4th Five-year Plan;

(c) if the reply to part (b) above be in the affirmative, the time by which the construction work on the said road will be taken in hand ?

Sardar Lachhman Singh Gill : (a) No,

(b) No.

(c) Question does not arise.

STARTING OF GOVERNMENT COLLEGE AT GIDDERBAHA, DISTRICT FEROZEPUR

*283. **Sardar Harcharan Singh Brar** : Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state whether the Government is considering any proposal to start a Government College at Giddarbaha, district Ferozepur, if so, the time by which it is expected to start functioning ?

Sardar Lachhman Singh Gill : No.

PURCHASE OF PUMPING-SETS IN THE STATE

*254. **Comrade Jangir Singh Joga** : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the number of Pumping sets (Engines) being purchased by the Agriculture Department;

(b) the name of the firm from which these sets are to be purchased;

(c) the price of each set;

(d) the terms and conditions on which these engines are to be given to the agriculturists in the State?

Major General Rajinder Singh : (a) 5,000 pumps are being purchased by Punjab State Co-operative Supply and Marketing Federation.

(b) M/s Kirloskar and Cooper.

(c) A statement is laid on the Table of the House.

(d) Loans are advanced for the installation of diesel driven pumping sets/tube-wells. Cost of the diesel engine is adjusted against the loan.

Price List of different types of Diesel Engine/Pumping-sets

Particulars of Engine with H.P. etc.	Retail Price including Central Sales Tax @ 3%	Rebate allowed to Farmers at Rs 100 in case of Cooper and Rs. 125 in case of Kirloskar	Net price to be charged from farmer	Net price to be charged from farmer after adding Punjab State Sales Tax @6%	Remarks
1	2	3	4	5	6
Kirloskar Diesel Engine Pumping-Sets	Rs.	Rs.	Rs.	Rs.	
1. 5 H.P. Direct coupling type pumping-set of 1,500 r.p.m. on base plate with 3" x 2½" pump size. Foot-valve and water-cooling arrangement, etc.	3,292.00	125.00	3,167.00	3,357.02	These prices may be revised without notice.
2. Same engine of 5 H.P. with 5" x 7" drump pully and loose and fast pully pump size 3" x 2½"	3,335.00	125.00	3,210.00	3,402.60	
3. 6½ H.P. of 1,500 r.p.m. on base plate flexible coupling type pump size 4" x 4" and foot-valve, etc.	3,459.00	125.00	3,334.00	3,534.04	
4. 6½ H.P. of 1,500 r.p.m. on base plate, drump pully, etc., with loose and fast pully pump size 4" x 4"	3,531.00	125.00	3,406.00	3,610.36	

[Revenue Minister]

5.	10 H.P. of 1,500 r.p.m. with loose and fast pully pump size 4" x 4", drum pully 5" x 7" and water-cooling arrangements, etc.	5,192.00	125.00	5,067.00	5,371.02
6.	10 H. P. twin cylinder with 1,500 r.p.m., drum pully and water-cooling arrangements and with loose and fast pully pump size 4" x 4" and foot valve, etc.	5,506.00	125.00	5,381.00	5,703.86

Price list of different types of diesel Engine/Pumping Sets

Particulars of Engine with H.P. etc.	Retail price including Central Sales Tax @3%	Rebate allowed to farmers @Rs. 100 per set	Net price to be charged from farmer	Net price to be charged from farmer after adding Punjab State Sales Tax @6%	Remarks
1	2	3	4	5	6
Cooper Diesel Engine Pumping Sets					
	Rs.	Rs.	Rs.	Rs.	
1. C. V. R. 5 H.P. Bare Engine, 1,800 R.P.M.	2,565.00	100.00	2,465.00	2,612.90	
2. C.V.R. 5 Pump set on trolly with 3" x 2½" pump	2,874.00	100.00	2,774.00	2,940.44	
3. C.V.R. 5 H.P. Pump set on trolly with 4" x 4" pump size	3,039.00	100.00	2,939.00	3,115.34	
4. C.U.B. Type 5 B.H.P. integrated pump set on trolly	2,977.00	100.00	2,877.00	3,049.62	
5. CV—5 Type engine	2,884.00	100.00	2,784.00	2,951.04	
6. CR—8 Type engine	3,585.00	100.00	3,485.00	3,694.10	
7. R.C.C. 10 H.P. engine with 500 R.P.M.	5,027.00	100.00	4,927.00	5,222.62	
8. R.C.A. 5 H.P. 700 R.P.M. Bare Engine	2,761.00	100.00	2,661.00	2,820.66	

ਆਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ : ਪਾਰਟ 'ਬੀ' ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਮੰਤਰੀ ਮਹੋਦਯ ਨੇ ਦੋ ਫਰਮਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਸੇ ਹਨ। ਕੀ ਉਹ ਇਹ ਦਸਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਫਰਮਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੀ ਕਰਾਈਟੀਰੀਆ ਸੀ ਤੇ ਕਿਸ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਰਮਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ?

ਮੰਤਰੀ : ਸਰ, ਇਸ ਸਵਾਲ ਤੇ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਫਰਮਾਂ ਨਾਲ ਇਨ ਟਚ ਹੋਏ। The Government got in touch with the Agricultural Department. ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਫਰਮਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਅਦਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇੰਨੇ ਪੰਪਿੰਗ ਸੈਟ ਦੇ ਸਕਾਂਗੇ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਜਿਸ ਨੇ ਟੈਕਨੀਕਲੀ ਸੋਚਿਆ ਅਤੇ ਇਨਕੁਆਇਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਫਰਮਾਂ ਸਾਊਂਡ ਨੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਕੰਪੀਟੀਟਿਵ ਕਪੈਸੇਟੀ ਮਲੂਮ ਕਰਕੇ ਫਰਮਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੈਟ ਦੂਜੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵੀ ਵੇਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਰਮਾਂ ਦੇ ਰੇਟ ਵਾਜਬ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਰਮਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਰੁਪਿਆ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕੀ ਉਹ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜਮ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ?

ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਇਕ ਵੱਖਰਾ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਲਹਿਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਬਣਾਕੇ ਦੇਣਗੇ ਤਾਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਪੰਪਿੰਗ ਸੈਟਸ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਦੇ ਆਰਡਰ ਵਧ ਕੀਮਤ ਵਾਲੀਆਂ ਫਰਮਾਂ ਨੂੰ ਨੈਗਲੈਕਟ ਕਰਕੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸੀ?

ਮੰਤਰੀ: ਉਸ ਵਕਤ ਜੋ ਕੁਲੈਕਟਿਵਲੀ ਇੰਜਨਜ਼ ਲੈਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਆਰਡਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਆਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ : ਕੀ ਐਕਸਪਰਟ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਮੰਤਰੀ: ਇਸ ਮੌਕੇ ਇਹ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਅਲੈਹਿਦਾ ਨੋਟਿਸ ਦਿਉਗੇ ਤਾਂ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਚੌਧਰੀ ਰਾਧਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ : ਕੀ ਇਸ ਮੁਆਮਲੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਇੰਜਨੀਅਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਲਈ ਗਈ ਸੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਕਮੇਟੀ ਆਫ ਐਕਸਪਰਟਸ ਬਣੀ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਜੇਕਰ ਡੀਟੇਲ਼ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਅਲਗ ਸਵਾਲ ਦਿਉ।

NEW DEPOTS SANCTIONED IN AMRITSAR, WEST ASSEMBLY CONSTITUENCY

***229. Comrade Jangir Singh Joga :** Will the Minister for Development and Local Government be pleased to state the number of new foodgrains and sugar depots sanctioned during the months of January and February, 1967, in the area covered under the Amritsar West Assembly Constituency together with the number of such depots which are still continuing?

Shri Satya Pal Dang : 40 in all. Out of this number, 15 depots are still functioning

---

CASE OF MURDER REGISTERED AT SUNAM

***270. Shri A. Wishwanathan :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether any case was registered at Sunam for the murder of the wife and child of Shri Nanak Chand Nagpal, Press Correspondent;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, whether the police has traced out the murderers; if not, the action, if any, taken to bring the culprits to book?

Sardar Gurnam Singh : (a) No.

[(b) Question does not arise.
(ਕ) ਨਹੀਂ।(ਖ) ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।]

श्री अ. विश्वनाथन : क्या मंत्री महोदय बतायेंगे कि इस तरह का कोई केस दर्ज हुआ भी था या कि नहीं। आया वहां पर कोई मरडर का केस हुआ भी था ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਮਰਡਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਸੁਏਸਾਈਡ ਦਾ ਕੇਸ ਸੀ।

श्री अ. विश्वनाथन : क्या यह तथ्म है कि इस केस में मिस्टर रोशा इंट्रैस्टिड थे उनकी इंटरफीयरैंस की वजह से यह केस दर्ज हो नहीं सका ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ।

श्री अ. विश्वनाथन : क्या आई. जी. पुलिस का वह अंदराज़ मौजूद है जिसमें उसने दर्ज करवाया था कि उस वक्त की टेप रिकार्डिंग मौजूद है जिस वक्त कि यह वाक्या हुआ उसमें उन औरतों की चीखो पुकार भी है.....

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ਸੁਣਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ।

श्री अ. विश्वनाथन : क्या मुख्य मंत्री जी यह बतायेंगे कि आया पुलिस ने इस केस को ट्रेस आऊट करने की कोई हिदायत जारी की कि यह 3 साल का पुराना मरडर का केस है। अभी तक क्यों ट्रेस आऊट नहीं किया गया ?

मुख्य मंत्री : इस केस को सुईसाईड समझा गया था। इसे इस तरह से खत्म किया गया।

श्री ग्र. त्रिश्वनाथन : क्या यह बात मंत्री महोदय की नालेज में है कि जिस जौहड़ से पुलिस को दोनों लाशें मिलीं उसमें महज़ दो फुट पानी था ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਕੀ ਗਲ ਹੈ, ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਚੁਲੂ ਭਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਨਕ ਡਬੋ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

श्री ग्र. विश्वनाथन : क्या यह बात ठीक है कि प्रैस कारेसपौडेंट को पहले यह वारनिंग दी गई थी कि तुम्हें एक हफ्ता के अन्दर अन्दर खत्म कर दिया जायेगा ? सातवें दिन मर्डर हुग्रा । क्या पहले कोई ऐसी बात पुलिस के रिकार्ड में ग्राई ?

श्री ग्रध्यक्ष : इसका यहां पर कोई सवाल पैदा ही नहीं होता । (This supplementary does not arise from this question.)

श्री ग्र. विश्वनाथन : क्या मुख्य मंत्री महोदय इस केस पर ग्रज़ सरे नौ तफतीश करनें की कोशिश करेंगे, जिस से सारे हालात का पूरा पूरा पता लग सके ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਗੌਰਮੈਂਟ ਅਜ਼ ਸਰੇ ਨੌ ਤਫਤੀਸ਼ਾਂ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਵੇਲੇ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ।

PAYMENT OF COMPENSATION FOR THE LAND COVERED BY BAHADAR SINGH DRAIN IN DISTRICT BHATINDA.

*258 **Comrade Jangir Singh Joga** : Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state —

(a) whether any compensation for the land covered by the Bahadar Singh Drain has been paid to the landowners concerned of Villages Budhpura and Borawala in district Bhatinda;

(b) whether he is aware of the fact that some land owners of the said villages have not so far been paid any compensation; if so, the reasons therefor together with the amount of such compensation due and the time by which it is likely to be paid ?

Sardar Lachhman Singh Gill : (a) (i) Payment of land coming under Bahadar Singh Wala Drain in Borawala village has already been made.

(ii) Payment for land of Budhpura has not been made so far.

(b) Owners of land coming under Bahadar Singh Wala Drain in village Budhpura have not been paid Land compensation so far. Village Budhpura is an uninhabited (Bechirag) Village whose land owners actually live in village Borewal. On account of this fact, village Budhpura was in-advertantly omitted at the time of preparation of papers. Approximate amount of compensation of Village Budhpura comes to Rs. 18,000.

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਪਿੰਡ ਬੁਧਪੁਰਾ ਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆ ਗਈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਨਾ ਦੇਣ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਗੌਰਮੈਂਟ ਇਸ ਪਾਸੇ ਬੜਾ ਛੇਤੀ ਧਿਆਨ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਜਿਹੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਾਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆ ਗਈ ਹੈ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਜ਼ਮੀਨ ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ ?

(ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

STRIKE BY EMPLOYEES OF PUNJAB STATE ELECTRICITY BOARD

*287 **Sardar Mohinder Singh Gill** : Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state—

(a) the total amount of financial loss suffered by the Government as a result of the recent Strike by the Employees of the Electricity Board;

(b) the total number of employees who were arrested in the State in connection with the said strike;

(c) the particulars of the persons responsible for the said strike;

(d) whether any action is being taken against the striking employees; if so, what ?

Sardar Lachhman Singh Gill : (a) The total loss sustained as a result of strike is being determined. However, approximately in its revenue alone the loss is expected to the tune of Rs. 10—12 lacs. The loss to the Government by way of Electricity Duty is expected to be Rs. 1,50,000/- approximately.

(b) Three persons were arrested at Patiala during the period of strike.

(c) The Punjab State Electricity Board Employees Federation gave a call to the Board's employees to go on Mass Casual Leave from 26th to 27th April 1967, and it was further extended by them upto 30th April, 1967. It was, however, called off on the night of 29th April, 1967.

(d) The matter is under consideration of the Board.

श्री प्रबोध चँन्द्र : क्या इरीगेशन और पावर मिनिस्टर बतायेंगे कि आया उनके नोटिस में यह बात आई है कि बिजली की तारों पर लोहे की जँजीरों को फैंक कर फ्यूज़ किया जाता है और जो आफ़ीसर ठीक करने गये उनको ऐसा न करने पर मजबूर किया गया ।

मंत्री : दो संगल ऐसे गश्त करने वालों को मिले हैं जिन से मालूम पड़ता है कि जान बूझ कर फ्यूज उड़ाने के लिये किसी ने शरारत की है ।

ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਕੀ ਐਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਐਕਸ਼ਨ ਲਿਆ ਗਿਆ ?

Mr. Speaker: Next question please.

ਮੰਤਰੀ : ਵੈਸੇ ਤੁਸੀਂ ਨੈਕਸਟ ਕੁਐਸਚਨ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੇ ਕਹੋ ਤਾਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਹਾਂ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋ । (Yes, the hon. Minister can give a reply.)

ਮੰਤਰੀ : ਅਜੇ ਤੱਕ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ ਕਿ ਕਿਸ ਨੇ ਜੁਰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਜੇ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਵਾਕਈ ਇਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਐਕਸ਼ਨ ਲਵਾਂਗੇ ।

श्री.अ. **विश्वनाथन** : क्या वजीर साहिब बता सकते हैं कि यह जो बिज़ली बोर्ड बना हुआ है, इसके मुलाजमों की पार्टी का लीडर किस राजनैतिक पार्टी से तुआल्लुक रखता है ।

मंत्री : यह सवाल आप भेज दें इन्क्वारी करवा कर देख लेंगें ।

श्री. अ. **विश्वनाथन** : क्या यह बताया जा सकता है कि इनका संबन्ध कहीं आई.एन.टी.यू.सी. से तो नहीं है ?

(No reply was given)

आचार्य पृथ्वी सिंह आजाद : क्या यह अमर वाक्या है कि बिजली वालों का लीडर जिसका ज़िक्र किया था, अब वह मिनिस्टर बन गया है ? (हंसी)

ਮੰਤਰੀ : ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਾਂਗਰਸ ਵਾਲੇ ਹੀ ਸਨ ।

REPRESENTATION FOR CONVERTING A CERTAIN LINK ROAD INTO A DOUBLE ROAD

***271. Shri A. Vishwanathan :** Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state whether the Government received any representation from A. Vishwanathan, Advocate, Ludhiana, regarding the converting of link road (Ferozepur-Model Town-Industrial Area-Chandigarh Road), Ludhiana, into a double road; if so, when and the action, if any taken thereon ?

Sardar Lachhman Singh Gill: *Yes. The work is being considered for inclusion in the Fourth Plan.

---

*Replied in Punjabi.

श्री अ. विश्वनाथन : क्या मन्त्री महोदय बतायेंगे कि यह काम कितनी जल्दी कम्पलीट हो जायगा क्योंकि जो लेवल क्रासिंग जी. टी. रोड पर है उसकी वजह से पिछले 10–15 साल से लैटर्ज़ टू दी एडीटर और प्रोटैस्ट आ रहे हैं ? बार्डर स्टेट होने की वजह से ट्रांस्पोर्ट बाटल नैक है और सारी ट्रैफिक काश्मीर की ओर बार्डर पर मिलटरी के जाने में दिक्कत पेश आती है । यह काम कितनी जल्दी कम्पलीट हो जाएगा ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਡੀਲੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ । ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਕਰਾਂਗੇ ।

Mr. Speaker . Question No. 303 is postponed as its reply has not been received.

श्री प्रबोध चन्द्र : On a point of order Sir. आपने फरमाया है कि कुएश्चन पोस्टपोन्ड है क्योंकि इसका जवाब नहीं है । आप अगर कुएश्चन पढ़ कर देखें तो सारी इन्फर्मेशन यहीं से मिल सकती है कि आया कोई बिल्डिंग दी गई है । P.W.D. का हैड क्वार्टर यहीं पर है । पूछा यह गया है कि गवर्नमेंट की बिल्डिंग किस को दी गई है और कितना किराया है ।

It is more than three weeks before when the notice of this question was given. It is a different matter if they want to avoid it, otherwise there is nothing to say that the information cannot be got from here.

Mr. Speaker: It is from Malerkotla.

श्री प्रबोध चन्द्र : जनाब, आपके पहले प्रैडीसेसर्ज़ ने हुकम दे रखा है कि जिन सवालों के बारे में इनफर्मेशन यहां से मिल सकती है वह पोस्ट पोन न किये जाएं । या तो गवर्नमेंट स्पीकर को जस्टीफिकेशन बताये कि उसका जवाब क्यों नहीं दिया जा सकता और उसकी पोस्टपोनमेंट की क्यों ज़रूरत है । यह गवर्नमेंट की बिल्डिंग है, किराये पर दी है, किसको दी है, कितना रेट है—कौनसी मुश्किलात इसका जवाब देने में आती हैं ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਜਲਦੀ ਹੀ ਜਵਾਬ ਆ ਜਾਵੇਗਾ । (The reply is likely to be received soon.)

STAFF FOR THE NEWLY UPGRADED SCHOOLS IN THE STATE

*255. **Comrade Jangir Singh Joga**: Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state—

(a) whether he is aware of the fact that the staff in the newly upgraded schools in the State is not adequate; if so, the reasons therefor;

(b) whether it is a fact that the Girls Higher Secondary School, Maur, Government Higher Secondary School Budhlada and Government Girls Higher Secondary School, Joga, district Bhatinda, have not been provided with Headmasters, Headmistresses and other adequate staff; if so, the action intended to be taken in the matter?

Sardar Lachhman Singh Gill: (a) *The staff sanctioned for the schools upgraded in 1966-67 is adequate. A few posts are, however, vacant due to non-availability of suitable teachers;

(b) The Principal/Headmistresses were posted in these institutions. The Principal appointed at Government Girls Higher Secondary School, Maur declined to join there. Another lady will now be posted. The Headmistress appointed at Budhlada proceeded on leave on medical grounds after joining the post. She has been transferred and another lady has now been posted. Three Headmistresses posted at Joga one after the other did not join. Arrangements are being made to post new Headmistress now.

Some posts of Mistresses are also vacant in these institutions for want of suitably qualified candidates willing to work at these places. These posts are being filled now.

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ: ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਿਚ ਜਿੰਨੇ ਗਰਲਜ਼ ਸਕੂਲ ਹਨ ਉਹ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈਡ ਮਿਸਟਰੈਸ ਦੇ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਆਪਦੀ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੀ ਹੈਡ ਮਿਸਟਰੈਸ ਜਾਂ ਹੈਡਮਾਸਟਰ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਬਠਿੰਡੇ ਵਿਚ, ਜਿਸਦਾ ਰੈਫਰੈਂਸ ਤੁਸਾਂ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕੋਈ ਜਾਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਜਿਹੜੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕੋਈ ਮੈਡੀਕਲ ਗਰਾਊਂਡ ਤੇ ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਟਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਅਸ਼ੋਅਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸਦੇ ਆਰਡਰ ਹੋਏ ਉਸ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜ਼ਲਦੀ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ । ਬੜਾ ਸਖਤ ਕਦਮ ਉਠਾਂਵਾਗੇ ।

ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਬੈਠੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜਾਂਗੇ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਆਵਾਂਗੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਗਰਧਾਰਾ ਸਿੰਘ: ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਕਲੀਫਾਂ ਹਨ ਉਹ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਭੇਜੋਗੇ ਜਾਂ ਵੈਸੇ ਹੀ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਕੇ ਭੇਜੋਗੇ ? ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ?

ਮੰਤਰੀ : ਕਾਰਨ ਤਾਂ ਸਿਧਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਆਰਾਮ ਤਲਬੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਦੀ ਆਦਤ ਪੈ ਗਈ ਹੈ । ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਾਫੀ ਸਫਾਰਸ਼ਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਬੜੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰਜ਼ ਇੰਟਰਫੀਅਰੈਂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਜੇ ਕਰ ਸਾਰੇ ਮਿਲ ਕੇ ਤਵਜੋਹ ਦਿਉ ਤਾਂ ਕੰਮ ਠੀਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ । ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਅਤੇ ਬੈਕਵਰਡ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਅਤੇ ਸਿਆਣੇ ਉਸਤਾਦ ਭੇਜੀਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਵੀ ਫੈਸਿਲਟੀਜ਼ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਦੇਈਏ । ਸਾਰੀ ਪਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਉਥੇ ਜਾਣ ।

*Replied in Punjabi.

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਕੀ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਥੋਂ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਦਾ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਇਲੈਕਟ ਹੋ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਦਾ ਆਦਮੀ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ?

ਮੰਤਰੀ : ਬਹੁਤ ਹਦ ਤਕ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੁਣੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜਾਂਗੇ । ਹੁਣ ਤਾਂ ਡੀ. ਪੀ. ਆਈ. ਨੇ ਟਰਾਂਸਫਰਜ਼ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ, ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ?

ਮੰਤਰੀ : ਅਜੇ ਟਰਾਂਸਫਰਜ਼ ਮੁਕੰਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ, ਕੋਈ ਕੋਈ ਹੋਈ ਹੈ । ਡੀ.ਪੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਸੈਕਟਰੀ ਦੋਵੇਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਹਲ ਕਰਨਗੇ ।

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗ ਕਿ ਉਸਤਾਦ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਕਿ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਕਾਨ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਸਟਾਫ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ । ਕੀ ਉਹ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਮਕਾਨ ਉਥੇ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ?

ਮੰਤਰੀ: ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਵੀ ਹੋਵੇ । ਫਿਰ ਵੀ ਮੈਂ ਸਟਰੈਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ । ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਕਿ ਕਾਲਾ ਪਾਣੀ ਸਮਝ ਕੇ ਉਥੇ ਟਰਾਂਸਫਰਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਇਸ ਲਈ ਟੀਚਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਟੀਚਰਜ਼ ਦੀਆਂ ਟਰਾਂਸਫਰਜ਼ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਫਸਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਮੰਨ ਕੇ ਨਹੀਂ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਰਡਰਜ਼ ਡਿਸਉਬੇ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੀ ਡਸਿਪਲੇਨਰੀ ਐਕਸ਼ਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਅਸ਼ੋਅਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਕਿਸੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਫਸਰ ਦਾ, ਬਾਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਉਸਦੇ ਖਿਲਾਫ ਐਕਸ਼ਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਜ਼ਰੂਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

BENEFIT OF NEW GRADES OF PAY TO FIRST AND SECOND CLASS M. As.

***289. Comrade Bhan Singh Bhaura** : Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state.—

(a) whether the benefit of newly declared grade to First and Second Class M. As. is applicable to the M. A. teachers working in the Higher Secondary, High' Middle and Primary Schools in the State ;

[Comrade Bhan Singh Bhaura]

(b) whether it is fact that the benefit of service under the formula evolved for the new grades has not been given to the teachers, while it has been given to the Lecturers and Professors; if so, the reasons therefor ?

Sardar Lachhman Singh Gill :—

(a) The benefit of the grade of Rs. 300-600 shall be given only to those Trained Graduates working in Secondary Department of High/Higher Secondary Schools who have post-graduate qualifications with I or II Division.

(b) No. Ad hoc service benefit of Rs. 10/- per mensum has been given to each teacher.

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸੈਕੰਡ ਕਲਾਸ ਐਮ. ਏਜ਼ ਹਨ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ?

ਮੰਤਰੀ : ਚੂੰਕਿ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ।

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਉਨਾਂ ਨੂੰ 10 ਰੁਪਏ ਸਰਵਿਸ ਬੈਨੀਫ਼ਿਟ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਨਕਰੀਮੈਂਟ ਦਿਤੀ ਹੈ?

ਮੰਤਰੀ : ਸਰਵਿਸ ਬੈਨੀਫ਼ਿਟ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਡੀ. ਏ. ਕਹਿ ਲਉ । ਆਪ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਕਰ ਕੇ ਗਈ ਹੈ ।

REPRESENTIONS AGAINST APPOINTMENTS OF DISRECTOR OF PUBLIC INSTRUCTION, PUNJAB

***290 Comrade Bhan Singh Bhaura** : Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state—

(a) whether he has received any representations from some Senior Officers in the Education Department to the effect that the appointment of an outsider as D. P. I. has adversely affected their promotion;

(b) whether he has also received some representations from the general public asking for the appointment of an educationist as the Head of Department;

(e) if the answers to parts (a) & (b) above be in the affirmative, the details of the replies, if any, given by the Government to those who made the representation.

Sardar Lachhman Singh Gill

*(a) No.

(b) None except the one from an Hon. M. L.. A.

(c) The representation from the Hon. M. L. A. himsilf is under examination.

---

*Replied in Punjabi

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਉਹ ਮੇਜਰ ਨਾਮਾ ਕਿੰਨਾਂ ਵਡਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਆਪ ਦੀ ਚਿੱਠੀ 6 ਸਫੇ ਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੇ ਪੂਰਾ ਵਿਚਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਧਿਆਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਵਲ ਦਿਵਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ 'ਲਟਰ ਟੂ ਦੀ ਐਡੀਟਰ' ਦੇ ਕਾਲਮ ਵਿਚ ਛਪੀਆਂ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਐਡਮਿਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਹੈ । ਕੁਝ ਵਿਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਅਫਸਰ ਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਇਕ ਮੁਸਲੱਮਾ ਅਮਰ ਹੈ ਮਗਰ ਕੁਝ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਿਸ਼ਟ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਸਨ । Anyway, it is a matter of opinion.

ਆਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਐਡਮਿਨਿਸਟਰੇਟਿਵ ਰਿਫਾਰਮਜ਼ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਜਿਸ ਦੇ ਕਿ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਮੈਂਬਰ ਸਨ, ਇਹ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਡੀ. ਪੀ. ਆਈ. ਜੋ ਹੋਵੇ ਉਹ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਿਸਟਸ ਵਿਚੋਂ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਠੀਕ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

COLONIES PROPOSED TO BE TAKEN OUT OF THE JURISDICTION OF IMPROVEMENT TRUST OF LUDHIANA

***272. Shri A. Vishwanathan** : Will the Minister for Development and Local Government be pleased to state—

(a) the number of colonies under the Improvement Trust, Ludhiana which have applied to be taken out of the Jurisdiction of the Trust and put under the Municipal Committee, Ludhiana during the last two years ;

(b) the total number of parks, playgrounds of parking places or round abouts separately constructed by the Improvement, Trust, Ludhiana, during the last five years ?

Shri Satya Pal Dang: (a) The Municipal Committee, Ludhiana, during the last two years, from April,65, todate has approached the Trust for the exclusion of twenty three colonies included in various schemes notified by the Improvement Trust Ludhiana and put them under the jurisdiction of the Municipal Committee.

(b) Three round-abouts, one Park and one Parking-place.

श्री श्र. विश्वनाथन : क्या मन्त्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि क्या इन बस्तियों ने इम्प्रूवमैंट ट्रस्ट की जुरिसडिक्शन से बाहर निकालने की दरखास्त दी है ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਮਿਉਨਿਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਪਾਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਪਾਸ ਅਵੇਲੇਬਲ ਨਹੀਂ ।

श्री श्र. विश्वनाथन : क्या मन्त्री महोदय बतायेंगे कि क्योंकि लुध्याना इम्प्रूवमैंट ट्रस्ट बहुत ही mis-managed है, inefficient और corrupt अफसरों का अड्डा और जागीर बना हुआ है, इसलिये वह बस्तियां उसकी जुरिसडिकशन से निकलना चाहती हैं ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਲੁਧਿਆਣਾ ਇੰਪਰੂਵਮੈਂਟ ਟਰਸਟ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਆਈਆਂ ਹਨ । ਉਥੇ ਨਵੇਂ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ ਐਪੁਆਇੰਟ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਵਲ ਪਹਿਲਾਂ ਧਿਆਨ ਦਿਉ ਅਤੇ ਜੋ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਤ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰੋ ।

श्री श्र. विश्वनाथन : क्या मन्त्री महोदय को पता है कि वहां 10–20 साल से गरीब लोग मकान बना कर बैठे हैं, Ex-Servicemen's Co-operative Society ने मकान बनाए हैं, गरीब स्कूल टीचर्ज़ ने मकान बनाये हुए हैं। आज 10 साल बाद इम्प्रूवमेंट ट्रस्ट स्कीम बना कर उनके मकान गिराने को तैयार हैं, इसलिये वह बस्तियां म्यूनिसिपैलटी की हदूद से बाहर निकलना चाहती हैं ?

ਮੰਤਰੀ : ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਟੇ ਆਰਡਰਜ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ । ਨਵੇਂ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ, ਜੋ ਪਰਸੋਂ ਹੀ ਐਪੁਆਇੰਟ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਵਲ ਪਹਿਲਾਂ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ।

श्री श्र. विश्वनाथन : क्या मन्त्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि जब वह लुध्याना बार एसोसिएशन की मीटिंग में गए थे तो एसोसिएशन के प्रैज़ीडैंट साहिब ने उन के सामने शिकायत रखी **थी** और आपने थौरो एंड कम्पलीट इनक्वायरी कराने का आश्वासन दिलाया था, तो क्या वह इनक्वायरी शुरू हो गई है ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਬਾਰ ਐਸੋਸੀਸ਼ਨ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਗਿਆ ਸੀ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਪੈਸ਼ਲ ਆਫ਼ੀਸਰ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ ਇਸ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਲਈ । ਮੈਂ ਸਪੈਸ਼ਲ ਆਫ਼ੀਸਰ ਲਗਾਉਣ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਵਾਅਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਪਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਾਈ ਜਾਵੇਗੀ । ਮੈਂ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਵੇਂ ਚੇਅਰਮੈਨ ਨੂੰ ਇਸ ਕੰਮ ਵਲ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ ।

श्री श्र. विश्वनाथन : क्या मंत्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि क्या इम्परूवमैंट ट्रस्ट में जो कुरप्ट अफसर बैठे हैं उनके वहां रहते हुए इम्पारशल इनक्वायरी हो सकती है ?

ਮੰਤਰੀ : ਨਵੇਂ ਚੇਅਰਮੈਨ ਨੇ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਅਗਰ ਇਹ ਕੋਈ ਤਜਵੀਜ਼ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਦੇਣ ।

श्री अ. विश्वनाथन : मैं चेयरमैन की बात नहीं कर रहा हूँ । जो मुताल्लिका अफसर वहां पर हैं और जिन्होंने उसे जागीर बनाया हुआ है उनके वहां रहते हुए हालात ठीक नहीं हो सकते ।

ਮੰਤਰੀ : ਅਗਰ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਫ਼ਸਰ ਦੇ ਉਥੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਪਰਾਪਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੈਲਕਮ ਕਰਾਂਗਾ ਪਰ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਡਿਟੇਲਜ਼ ਦੇਣ । ਬਾਕੀ ਜੋ ਨਵਾਂ ਚੇਅਰਮੈਨ ਹੈ ਉਨਾਂ ਦੀ ਰੈਪੂਟੇਸ਼ਨ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਦਾ ਰਿਟਾਇਰਡ ਅਫ਼ਸਰ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕੇਸ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਨੀ ਹੈ । ਅਗਰ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਫ਼ਸਰ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਹਟਾਕੇ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਗਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਦਸਣ ਗੌਰ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ ।

श्री अ. विश्वनाथन : क्या मंत्री महोदय को इस बात का पता है कि पिछला चेयरमैन, जो वहां पर 10 साल तक बैठा रहा और जिसकी वजह से वहां पर सारी गड़बड़ हुई है उसको अब प्रोमोट करके पब्लिक सर्विस कमिशन का मैम्बर बनाया गया है ?

ਮੰਤਰੀ : ਪਹਿਲਾਂ ਇੰਮਪਰੂਵਮੈਂਟ ਟਰਸਟ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਐਪੁਆਇੰਟ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦੀ ਇਹ ਪਾਲਸੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਇੰਪਰੂਵਮੈਂਟ ਟਰਸਟ ਦੇ ਚੇਅਰਮਨ ਦੀ ਐਪੁਆਇੰਟਮੈਂਟ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ । (ਤਾੜੀ ਾਂ) ਜੋ ਪ੍ਰੋਮੋਸ਼ਨ ਦਿਤੀ ਉਹ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਢ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਪਰ ਜੋ ਰਿਟਾਇਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾਵੇਗਾ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਲਵਾਂਗੇ ਅਤੇ 5 ਦੀ ਥਾਂ 3 ਮੈਂਬਰ ਰਖਾਂਗੇ ।

PUBLIC LATRINES ETC. CONSTRUCTED IN JAWAHAR NAGAR CAMP, LUDHIANA

*273. **Shri A. Vishwanathan** : Will the Minister for Development and Local Government be pleased to state—

(a) the details of the arrangements made by the authorities concerned in Jawaharnagar Camp, Ludhiana, since 1947 for the construction of public latrines, bath rooms and urinals ;

(d) whether the Government received any representation from the residents of the said area for the said construction ; if so, the action, if any, taken thereon ?

Shri Satya Pal Dang :

(a) 8 sets of latrines, 2, sets of bath-rooms and 6 urinals have already been provided by the Municipal Committee, Ludhiana, in the area of Jawahar Nagar Camp. A new set of bath-rooms was constructed in April, 1967 but it has not been put to use for want of water connection.

[Development and Local Government Minister]

(b) No representation appears to have been received by Government. Some representations, however, were made to the then Administrator — District authorities/Local authorities. An estimate amounting to Rs. 10,454 for construction of 8 more latrines has been sanctioned and another estimate of Rs. 6,080 for construction of two sets of bath-rooms have been prepared.

श्री अ. विश्वनाथन : क्या मंत्री महोदय को इस बात का पता है कि पिछले वर्ष 3 सितम्बर को जब राज्यपाल महोदय लुध्याना आए थे और कैनाल रैस्ट हाउस में ठहरे थे तो उनको दस हज़ार दस्तखतों वाला मैगनाकार्टा दिया गया था ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਰੈਪਰੇਜ਼ੈਨਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਹੈ । ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਪੇਸੀਫਿਕ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨਾਂ ਨੇ ਰੈਪਰੇਜ਼ੈਨਟੇਸ਼ਨ ਦਿਤਾ ਸੀ । ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ । ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਅਗਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਥੇ ਗਿਆ ।

श्री अ. विश्वनाथन : वहां पर जो लैटरीन्ज़, बाथ रूम या युरिनल बने हैं वह मेरे प्रैस करने पर म्यूनिसपल कमेटी ने बनाए हैं। I am a Member of the Municipal Committee. मेरा सवाल यह है कि वह बेचारे रैफयुजीज़ 1947 में इधर आए उनको वहां पर कैम्प में बसाया गया । जहां पर 20 साल से 10,000 आदमी रह रहे हों और उनके लिये 6X6 का एक ही कमरा हो,लैटरीन, बाथ रूम और युरीनल के लिये तो आप उनकी दशा समझ सकते हैं । वहां पर लड़कियां पैदा हुई, जवान हुई और उनकी शादी भी हो गई परन्तु वह सब खुले में ही टट्टी करते रहे । आज़ाद हिन्दोस्तान में ऐसा भी होता है क्या यह आपको मालूम है ?

ਮੰਤਰੀ : ਮਿਉਂਸਪੈਲਿਟੀ ਨੂੰ ਲੋਕ ਚੁਣਦੇ ਹਨ, ਅਗਲੀਆਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦੇਣਗੇ ਅਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਐਸਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹੀ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ।

श्री अ. विश्वनाथन : क्या मन्त्री महोदय म्यूनिसिपैलटी को फंड्ज़ देने के लिये तैयार हैं ताकि वह और बाथ रूम्ज़ वगैरह बना सकें ?

ਮੰਤਰੀ : ਲਉ ਹੁਣ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਡਿਫੈਂਸ ਤੇ ਆ ਗਏ । ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਕਮੇਟੀ ਦਰਖ਼ਾਸਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਬਜਟ ਵਿਚੋਂ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਵੀ ਦਰਖ਼ਾਸਤ ਦੇਵੇ, ਕਨਸਿਡਰ ਕਰਾਂਗੇ ।

Captain Rattan Singh : Sir, I rise on a point of order. Sir, such questions should ordinarily be unstarred ones. That would be in the interest of the House as also in the interest of the hon. Members.

Shri A. Vishwanathan : I also rise on a point of order. Sir, is it for any hon. Member or it is for the Vidhan Sabha Secretariat to judge this ?

Mr. Speaker : Next question, please.

GRADES OF PAY OF PANCHAYAT SECRETARIES IN THE STATE

*259 **Comrade Jangir Singh Joga :** Will the Minister for Development and Local Government be pleased to state—

(a) the present grade of pay of Panchayat Secretaries in the State ;

(b) whether the grade of pay for the said post is the same all over the State ;

(c) whether he is aware of the fact that there is a different grade for the said post in Panchayat Samiti, Mansa, district Bhatinda: if so, the reasons therefor ?

Shri Satya Pal Dang:

(a) Rs. 80—5—130 (consolidated) in accordance with serial No. 27 of Appendix 'A' of the Punjab Panchayat Samitis and Zila Parishads Services Rules, 1965, except in the case of the Panchayat Samiti, Mansa.

(b) & (c) A detailed reply containing the required information is given in the enclosed statement.

STATEMENT

The Panchayat Secretaries of the Panchayat Samiti, Mansa, are drawing pay in the grade of Rs. 80—5—140—5—200. It was sanctioned by the Panchayat Samiti Mansa,— vide their Resolution No. 2, dated 31st July, 1963 prior to the publication of the Punjab Panchayat Samitis and Zila Parishads Services Rules, 1965 in the Extra ordinary Gazette. Government objected to this grade when it came to notice. But the Panchayat Secretaries concerned challenged the Government orders through a writ in the High Court and obtained stay orders.

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਕੀ ਮਾਨਯੋਗ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਮਾਨਸਾ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਸੰਮਿਤੀ ਨੇ ਤਨਖ਼ਾਹ ਵਧਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਆਦ ਰੋਕਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਵਧਾ ਦਿਤੀ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਹਾਂ ਜੀ । ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਉਂ ਵਧਾਈ ਹੈ ਇਸ ਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਪੰਚਾਇਤ ਸੈਕਟਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਰਿਟ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਕੇਸ pending ਹੈ।

GUARANTEE GIVEN ON LOAN TAKEN BY SHRI SARVJIT SINGH FOR PRODUCTION OF A FILM

*304 **Shri Kapur Chand Jain :** Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) whether Government gave any guarantee for Shri Sarvjit Singh in respect of principal and interest on the loan taken by him from the Punjab National Bank Ltd., for the production of a film "AVALANCHE" if so, the reasons therefor ;

[Shri Kapur Chand Jain]

(b) the amount of principal and interest outstanding against the said loanee as on 31st May, 1967 ;

(c) the terms and conditions on which the said guarantee was given and the amount of surety against the guarantee ;

(d) the period for which the guarantee was given ;

(e) whether the film in question has been completed ;

(f) the complete background, experience and address of Shri Sarvjit Singh ?

Sardar Gurnam Singh (Chief Minister) :

(a) Yes. The guarantee was given to encourage the production and completion of the film 'AVALANCHE'.

(b) Principal—Rs. 2. 00 lakhs. Interest Rs. 0.60 Lakhs.

(c) A copy of the agreement embodying terms and conditions under which the erstwhile Punjab Government stood bank guarantee is placed on the Table of the House, The amount of surety is Rs. 2 lakhs,

(d) Two years

(e) Yes.

(f) Shri Sarbjit Singh is essentially a documentary producer and has produced a number of documentaries both for the Government of India and the Punjab Government. His office and residential address is C—382, Defence Colony, New Delhi

Agreement

This indenture is made this day of 12th May, 1964, between the Governor of Punjab (hereinafter referred to as the Government which expression shall unless repugnant to or excluded by the subject or context hereof include his successors and assigns) of the one part and Shri Sarbjit Singh, son of Shri Sujan Singh, resident of C—382, Defence Colony, New Delhi (hereinafter referred to as the 'producer' which expression shall, unless repugnant to or excluded by the subject or context hereof, include his heirs, successors, executors and assigns) of the other part.

Whereas the producer being desirous of completing a full-length cinematographic film entitled, 'Avalanche' filmed entirely on the locations in the upper reaches of Kulu Valley requested the Central Bank of India Ltd., Parliament Street, New Delhi (hereinafter referred to as the Bank) to advance to him a loan of Rs. 2.00 Lakh (Rupees two lakhs only.)

And whereas the bank has agreed to advance the loan of Rs. 2.00 lakhs (Rupees two lakhs only) on the condition, inter-alia of the Government guaranteeing its re-payment with interest and other charges usually levied by banks in such accounts.

And whereas the Government have agreed to furnish the requisite guarantee to the Bank of the condition of the producer executing this indenture and on his agreeing to these terms, conditions, hereinafter appearing.

Now, therefore, this indenture witnesseth and the parties hereto hereby agree as follows: —

1. The producer shall complete the aforesaid cinematograph feature film of usual full-length (Black and White) in Hindi and English versions for commercial exploitation both in as well as outside the country.

2. The picture will be completed in its entirety and released for commercial exhibition within the shortest possible period but in no case later than a period of three months of the execution of this deed;

Provided that the Government may, for sufficient reasons, extend this period.

3. In consideration of the Government furnishing the said guarantee to the Bank the producer hereby agrees and declares that the said film, its script, picture and soundnegatives, positive sound tracks, positive rush prints, costumes, sceneries, songs, copy right, publicity material, movie and still cameras, furniture and all his rights, titles and interest therein and all assests pertaining to the said film are free from all encumberances and shall stand mortgaged in favour of Government and the Government shall have the first charge thereon to secure re payment of any sum of money that the Government may have to pay to the Bank under or by virtue of the guarantee to be furnished by it to the Bank. The producer also agrees that he shall issue instructions to M/s Ramnod Research Laboratories, Bombay, in advance, advising them that the sound negative, dupe negatives, negatives, positive sound track etc., already lying with them would stand mortgaged with the Government on the day this deed is signed and shall also endorse a copy thereof to the Government.

Provided that if the Government is made to pay any sum of money to the Bank under or by virtue of the said guarantee, it shall have the right without the intervention of the Court and without prejudice to any of its rights and remedies under law or under this agreement, to take into possession, the said film, its script, picture and sound negatives, positive sound track, positive music track, dupe negative and positive dialogue track release prints, rush prints, costumes sceneries, songs, copy rights and assests of the producer pertaining to the said film and exploit them in any manner it likes to realise the amount paid by it to the Bank along with interest thereon @ 7% per annum from the date of payment by the Government to the Bank.

In such an event the producer shall have no right to question the manner of exploitation of the film or the inadequacy of the film receipts realised by the Government. The accounts of the amounts shown to have been received and adjusted by the Government, prepared by an officer duly authorised in this behalf shall be accepted to be correct by the producer, who shall remain liable for the balance, if any, found still outstanding against him.

The amount realised in excess of the amount due to the Government from the producer, if any, shall be refunded to him.;

The film, its script, negatives, movie and still cameras and other allied material shall also be returned to the producer after the claim of the Government against him has been fully satisfied.

4. The producer hereby further agrees that the entire amount of money received or realised by him or his agents, attorneys or representatives as royalty for the exhibition rights of the said picture or as share of its exhibition rights, whether by way of advance or otherwise, in any place whatever and by whatever name or description called or known shall be held by the producer in trust for the repayment of the loan to the Bank and shall as soon as possible be credited to a joint account which shall be opened and operated in the joint name of the producer and the Chief Secretary to Government, Punjab in the Central Bank of India Ltd., New Delhi.

[Chief Minister]

All the amounts deposited in the said joint account shall be utilised in the repayment of the amount of instalments of the loan to the Bank.

The producer shall not be entitled to withdraw the amount from the said joint account without the authorisation of the Chief Secretary to Government, Punjab, but the Chief Secretary to Government Punjab, shall have the right to operate the joint account, without the consent or authority of the producer. The said joint account shall be finally closed only after the entire liability of the producer to the Bank shall have been liquidated and cleared.

Provided always that the liability of the producer to the Bank or to the Government connected with or arising out of the advancement of loan by the Bank to the producer or the furnishing of guarantee by the Government to the Bank shall not be impaired by the opening or operation of the said joint account.

5. In consideration aforesaid the producer hereby agrees that he shall at all times hereafter well and sufficiently indemnify and keep harmless and indemnified the Government against all such claims and demands made, all actions and proceedings taken against the Government by the Bank and liabilities in respect of the said guarantee furnished by the Government and all costs, expenses, losses and damages incurred and sustained by the Government as a result of the giving of the said guarantee.

6. In consideration of the Government furnishing the said guarantee, the producer hereby under takes to pay to the Government a commission at the rate of 2½ per cent per annum of the amount guaranteed for the period the guarantee shall remain operative or ten per cent of the net profits accrued to the producer within a period of two years of the advancement of the loan by the Bank to him, whichever shall be more. The said payment shall be made on the date of the said period of two years shall expire.

7. The Government shall be entitled to watch progress of the completion of the film and the producer shall submit, from time to time, statements in the forms prescribed by the Government, to the Government. The Chief Secretary or any officer of the Government nominated by him may visit laboratory, studios or any other place where the film is being processed or produced and the producer shall be bound to cooperate with him in showing all materials or documents or accounts of which he may require inspection.

8. The producer shall maintain true and full accounts of expenditure incurred by him for the completion of the film which shall also have the right to call for the accounts and to inspect the same and the producer shall be bound to produce the same forthwith.

9. The producer shall not enter into any agreement or contract with any distributors or any other person (both in and outside the country) or any other person for meeting any portion of the costs or for the distribution or exhibition of the proposed film without the prior approval in writting of the Government.

10. All disputes and differences arising out of or in any way touching this indenture, whatsoever, shall be referred to the sole arbitration of the Chief Parliamentary Secretary, Punjab, acting as such at the time of reference. It will be no objection to such appointment that the arbitrator so appointed had to deal with the matters to which this indenture related and that in the course of his duties he has expressed view on all or any of the matters in disputes or differences. The award of such arbitrator shall be final and binding on the parties to this indenture.

12. Stamp duty, if any, leviable on this indenture, shall be borne by the producer.

In witness whereof the parties hereto have executed this deed on the date first above written in the Fifteenth year of the Republic of India at Chandigarh.

Sd/—13.5.1964

1. Witness H.C. Khanna

2. Witness Sd/—13.5.1964
O.S.D. to the Chief Secretary
to Govt.. Punjab.

Sd/—

Producer,
C—382, Defence Colony,
New Delhi.

Sd/—

Chief Secretary to Government, Punjab,
for and on behalf of the Governor,
Punjab.

13.5.1964

श्री कपूर चंद जैन : क्या मन्त्री महोदय बताएंगे कि किस तारीख को यह गारंटी दी गई थी ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਤਾਰੀਖ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੇਖ ਕੇ ਦੱਸ ਦਿਆਂਗਾ । ਐਗਰੀਮੈਂਟ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਹੈ ।

श्री कपूर चंद जैन : क्या मुख्य मन्त्री बतायेंगे कि इसमें से कोई पेमेंट वापिस आई है या नहीं ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਅਜੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਇਆ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਰਕਮ ਜ਼ਾਇਆ ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਐਕਸ਼ਨ ਲੈਣਾ ਪਵੇਗਾ ।

श्री कपूर चंद जैन : क्या पेमेंट को वापस लाने के लिये सरकार कोई एक्शन लेगी ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਐਗਰੀਮੈਂਟ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਜੋ ਕਦਮ ਉਠਾਏ ਜਾ ਸਕਣਗੇ ਉਠਾਵਾਂਗੇ । /A

श्री कपूर चंद जैन : क्या अभी तक कोई कदम नहीं उठाए गए ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਮਲੂਮ ਤਾਂ ਇਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਉਠਾਏ ਗਏ ।

श्री अ. विश्वनाथन : क्या मुख्य मन्त्री बताएंगे कि जलियांवाला बाग नाम की फिल्म तैयार करने के लिये कोई एप्लीकेशन आई है कि एड दी जाए ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਨੋਟਿਸ ਦਿਉ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਦਸ ਦਿਆਂਗੇ ।

श्री हरबंस लाल खन्ना : क्या मुख्य मन्त्री बतायेंगे कि जो लोन दिया गया है इसके बारे मे कोई ऐप्लीकेशन आई है कि इसको ग्रांट में बदल दिया जाए ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਨ ਛਡ ਦਿਉ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗਰਾਂਟ ਕਰ ਦਿਉ । ਹਾਂ, ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਰੀਕ ਪੁਛੀ ਹੈ ਉਹ ਹੈ 12-5-64 ਐਗਰੀਮੈਂਟ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ।

श्री हरबंस लाल खन्ना : क्या मुख्य मन्त्री बतायेंगे कि इन्होंने ग्रांट कर देने के बारे में क्या विचार बनाया है ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਗਰਾਂਟ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਦੇਵਾਂਗੇ ।

AMOUNT INVESTED BY THE GOVERNMENT ON PRONOTES THROUGH A BROKER OF BOMBAY

***305. Shri Kapur Chand Jain** ; Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) the circumstances under which Government invested money on pronotes through a broker named M/s Shamji Karamsi, Bombay, and the names of the Government officials responsible for completing the deal;

(b) the total investment made through the said broker and the dates on which these were made;

(c) the amount of securities against the said investments;

(d) the names and addresses of parties who were the direct recipient of money and pronotes and the amount of each;

(e) the present position of the said investment;

(f) the steps being taken by the Government to recover the said money;

(g) whether these investments were envisaged for the development of industries in Punjab ?

डाक्टर बलदेव प्रकाश : स्पीकर साहिब जवाब लम्बा है, अगर आप इजाज़त दें तो टेबल पर रख देता हूं ।

Mr. Speaker : Yes. Necessary answer be placed on the Table. Supplementaries to this question can be asked tomorrow.

DR. BALDEV PARKASH:

(a) Seth Shamji Karamsi Mill-owner and Cotton Merchant of Bombay was appointed as Financial Adviser by Executive Council of the erstwhile Nabha State. The former Maharaja of Nabha used to invest his surplus fund through him.

(b) The time and labour involved in collecting the information will not be commensurate with any possible benefit to be obtained. As per record available, a sum of Rs. 19, 78, 704/1/3 was outstanding in 1948 at the time of formation of Pepsu. A sum of Rs. 11, 15, 604/13/3 including interest was realised in cash from Seth Shamji Karamsi leaving a balance of Rs. 9,04, 509/-/-. This amount was inherited by the erstwhile Punjab State from the erstwhile Pepsu State in 1956.

(c) It was not an investment but an unsecured loan.

(d) The detail of the outstanding amount of Rs. 9,04,509 is as under:

S. No.	Name and address of the Party	Amount advanced	Date of advance
1.	Seth Shamji Karamsi, 27, Chinch Bunder, Bombay	Rs. 4,35,000	In the year 1948
2.	Shri M. G. Kulkarni c/o Overseas Diamond Export Syndicate, Bombay	Rs. 2,50,000	29-5-1948
3.	Shri Nathu Bhai N. Dhund C/o M/s Veljee Kanja and Co., Annegeri	Rs. 15,000	30-6-1948
4.	Shri Chaman Lal Damji, Katha Bazar, Bombay	Rs. 50,000	26-4-1948
5.	M/s Walji Ladha and Co, 288, Narsi Natha Street, Bombay-9	Rs. 1,50,000	19-3-1948
6.	M/s Bokhara Place C/o Seth Shamji Karamsi and C/o., 27 Chinch Bunder Road, Bombay	Rs. 4,509	16-4-1948

(e) and (f) The erstwhile Pepsu Government filed a suit in Bombay High Court against Seth Shamji Karamsi in 1950. The court granted a decree in favour of Pepsu Government on the 17th February, 1956, for Rs. 5,77,548/9/- The decree has not been executed so far despite best efforts by the State Government. The last date for execution of decree is the 17th February, 1968.

2. For the remaining amounts a test case was filed in the Bombay High Court against M/s M. G. Kulkarni for the recovery of Rs. 25,000. The suit was dismissed by the Bombay High Court in March, 1960. The appeal was filed, but in the meantime Shri M. G. Kulkarni died without leaving any assets. Ultimately at the instance of court, the appeal was withdrawn. Thus, the amount of Rs. 2,50,000 from Shri M. G. Kulkarni is irrecoverable. As regards other parties the information about their whereabouts is being collected and State Government will file a suit in consultation with the Law Department as soon as the whereabouts of these parties are received. The last date for filing suit is the 31st December, 1968.

(g) No.

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

REGARDING THE STANDARD OF DISTRICT EDUCATION OFFICERS IN THE STATE

59. Shri Ram Parkash Dass: Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state whether the Government proposes to raise the status of the District Education Officers in the State to 'B' Class, if so, the financial implications involved in the proposal?

Sardar Lachhman Singh Gill : No.

REVISED GRADES FOR HEADMASTERS/PRINCIPALS OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN THE STATE

60. **Sardar Gurdev Singh** : Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state—

(a) whether any consideration has been given to the qualifications of the Headmasters/Principals of High/Higher Secondary/Basic Training Schools in the State as recommended by the Kothari Commission while announcing their revised grades on the 26th April in a press conference;

(b) if the reply to part (a) above be in the negative, whether the Government propose to reconsider the said issue in the light of the recommendations of the Kothari Commission to give a higher grade to the highly qualified Headmasters having M.A., M.Ed. qualifications ?

Sardar Lachhman Singh Gill : (a) The matter is under consideration of Government.

(b) Does not arise.

CONSTRUCTION OF NIHAL SINGH WALA-RAMGARH ROAD IN DISTRICT FEROZEPUR

63. **Comrade Munsha Singh** : Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state—

(a) whether it is a fact that Nihal Singh Wala-Ramgarh Road in district Ferozepur was proposed to be completed during the Third Five Year Plan;

(b) If the reply to part (a) above be in the affirmative, whether the said road has been completed, if not, the reasons therefor and the time by which it is likely to be completed ?

Sardar Gurmit Singh Mit : (Minister of State for Public Works)

(a) Nihal Singh Wala-Ramgarh Road was sanctioned during Third Five Year Plan (during 1964-65). The work was taken in-hand but the road was not scheduled to be completed during that Plan.

(b) The work is likely to be completed during Fourth Five-Year Plan.

SHARE-HOLDERS OF MOGA CO-OPERATIVE CENTRAL BANK LTD., MOGA, DISTRICT FEROZEPUR

67. Comrade Munsha Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the total number of share-holders of the Moga Co-operative Central Bank Ltd., district Ferozepur, togetherwith their full addresses;

(b) whether any steps have been taken to hold elections for the Managing Committee of the said Bank after forming zones in accordance with the new rule, if not, the reasons therefor and the person responsible for this togetherwith the details of the steps, if any, being taken against the defaulter;

(c) if zones have been formed, the list thereof togetherwith the names of the members of the respective zones; if not, the time by which these zones are likely to be formed ?

Shri Baloo Ram Banth (Deputy Minister): (a) 1,042 (785 Co-operative Societies and 257 individual) As regards their full addresses, the time and labour involved in getting the material prepared will not be commensurate with any benefit to be derived.

(b) (i) Yes, the election was held on the 17th April, 1966 and 24th April, 1966 in accordance with the provision contained in Punjab Co-operative Societies Rules, 1963, and instructions issued under the said rules.

(ii) Does not arise.

(c) No zones have been formed.

(ii) List of members has not also been prepared.

(iii) Likely to be formed in the month of July after recovery season is over.

CALL ATTENTION NOTICES

Mr. Speaker . Now we take up Call Attention Notices (No. 115). It is from Shri Mohinder Singh Gill.

ਸਰਦਾਰ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਕ ਜੋ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਸਲਾ ਲਮਕਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੁਆਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਸ਼ੇਰੇ-ਪੰਜਾਬ ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ 'ਕੈਰੋਂ' ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਾਂਙ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੀ ਇਕ ਮਾਨਤਾ ਕਮੇਟੀ (Accredition Committee) ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਵਰਕਿੰਗ ਜਰਨਲਿਸਟ ਯੂਨੀਅਨ ਪਾਸੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੀ ਲਿਸਟ ਮੰਗੀ ਸੀ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆਂ ਚਾਰ ਸਾਲ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ । ਪਰੰਤੂ ਹੁਣ ਤਕ ਉਹ ਕਮੇਟੀ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਸਰਕਾਰ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੇ ਕਿ ਕਦੋਂ ਤਕ ਉਪਰੋਕਤ ਕਮੇਟੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤਕ ਨਾ ਬਣਨ ਵਿਚ ਕੀ ਰੁਕਾਵਟ ਰਹੀ ਹੈ ।

[Sardar Mohinder Singh Gill]

(I beg to draw the attention of the Government towards an urgent matter of public importance which has been pending decision of the Government since long. The matter relates to the decision of late S. Partap Singh Kairon, Sher-e-Punjab, to appoint an Accredition Committee on the pattern of those appointed by the Central and other State Governments and for this purpose he had demanded the list of the representatives of Punjab Working Journalists Union. This list was supplied to the Government four years ago but the Government has failed to appoint the said Committee so far. As a result of this, the journalists of Punjab feel that they have been deprived of their right. The Government should inform this House about the time within which the said Committee is likely to be appointed and the reasons for which it has not been appointed so far.)

Mr. Speaker : It is admitted. Necessary statement* may be made by the hon'ble Minister concerned in due course.

Call-Attention Motion at serial No. 117 stands in the name of Sardar Shangara Singh.

Sardar Shangara Singh : I beg to draw the attention of the Government towards a matter of urgent public importance that the auction of the evacuee land among the Scheduled Castes has been all of a sudden suspended by the Government with the result a current of dissatisfaction and resentment in the minds of the Scheduled Castes Community has been running and thereby the beneficieries had to undergo a great loss. The Government should clear its policy on the floor of the House in this regard as to whether the auction of the said land is being resumed in the near future.

Mr. Speaker : It is admitted. The Minister concerned will please make a statement in due course.

Next Call Attention Motion at serial No. 120 is from Comrade Phuman Singh.

ਕਾਮਰੇਡ ਫੁੱਮਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਕ ਲੋਕ ਮਹੱਤਤਾ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਵਲ ਦੁਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਉਹ ਸਮੱਸਿਆ ਕਿ ਤਹਿਸੀਲ ਫਾਜ਼ਲਕਾ ਦੀਆਂ ਹਾੜੀ ਅਤੇ ਸੌਣੀ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਫਸਲਾਂ ਮੀਂਹ ਅਤੇ ਗੜਿਆਂ ਨਾਲ ਮਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਪਰ ਉਥੇ ਸਰਕਾਰ ਤਕਾਵੀਆਂ ਤੇ ਛੋਟੇ ਕਰਜ਼ੇ ਉਗਰਾਹ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਸਾਨ ਹੁਣ ਕਰਜ਼ੇ ਮੋੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਤੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਬੇਚੈਨੀ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਸ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਉਗਰਾਹੀ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਪਿਛੇ ਪਾਈ ਜਾਵੇ । ਸਰਕਾਰ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਕਿ ਕੀ ਉਥੇ ਉਕਤ ਵਸੂਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਥੱਲੇ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਕਦਮ ਚੁੱਕ ਰਹੇ ਹਨ ।

(I beg to draw the attention of the Government towards a matter of public importance, namely, the Rabi and Kharif Crops in tehsil Fazilka have been destroyed by rain and hail-storm but the Government is making recoveries of taccavis and small loans when the agriculturists are not in a position to repay them. Resentment prevails among the

---

*For statement in reply to Call Attention Notice No. 115 please see Appendix to this Debate.

residents of the area due to harassment by Government officials. The recoveries referred to above should be deferred for six months. The House should be informed as to whether the said recoveries are made under orders of the Government or the subordinate staff is doing so of its own accord.

Mr. Speaker : It is admitted. The Minister concerned will please make a statement.*

Call-Attention Motion at serial No. 121 is in the name of Sardar Sikandar Singh.

Sardar Sikander Singh : I beg to draw the attention of the Government towards the entry of Police in Gurdwara Manji Sahib, Amritsar, destrucion of the dera of Nihang Singhs by the Sewadars, and taking away of the Granth Sahib from the dera. These are very serious matters which have adversely affected the Sikhs of the State, as insult to the holy Granth and destruction of property are involved. The Chief Minister should, therefore, make a statement on the floor of the House about this matter of very urgent public importance.

Mr. Speaker: It is admitted. The Minister concerned will please make a statement.

QUESTIONS ASKED ON THE STATEMENTS MADE BY THE MINISTERS ON CALL ATTENTION NOTICES

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਹੁਣ ਸ਼੍ਰੀ ਸਰਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ਕੋਹਲੀ ਤੇ ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਕਾਲ-ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਨੋਟਿਸ 65 ਅਤੇ 69 ਤੇ ਇਕ ਇਕ ਸਵਾਲ ਪੁਛ ਲੈਣ। (Now Sardar Sardara Singh Kohli and Chaudhri Darshan Singh may ask one question each on Call Attention Notices Nos. 65 and 69.)

(*No one rose to ask the question*)

ਕੁਝ ਮੈਂਬਰ : ਕਲ੍ਹ ਤੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਰਖ ਲਉ ।

Mr. Speaker : No please.

STATEMENTS REGARDING CALL ATTENTION NOTICES LAID ON THE TABLE

Chief Minister (Sardar Gurnam Singh): Sir, I lay on the Table statements in response to Call Attention Notices Nos. 34, 39, 82, 84, 88, 95, 99 and 104.

CALL ATTENTION NOTICE NO. 34

Sardar Dalip Singh Tapiala : I beg to draw the attention of the Minister concerned to the heavy damages caused by recent rains and floods in Amritsar District in the areas between River Ravi and Nalla Sakki. Crops in the low-lying areas have been completely damaged, especially the areas between Dhussi Band and River Ravi. The Government should have the loss estimated immediately and render needed relief to the afflicted people.

*For statement in reply to Call Attention Notice No. 120 please *see* Appendix to this Debate.

[Chief Minister]

Statement by Major General Rajinder Singh, (Revenue Minister) regarding the heavy damages caused by recent rains and floods in Amritsar District.

The estimated loss to the standing crops caused by recent heavy rains in Amritsar District in areas between river Ravi and Sakki Nalla and between Dhussi Bund and river Ravi is as under :—

	Area damaged (in acres)	Estimated value of loss (in Rs.)
(i) Cropped area damaged between river Ravi and Sakki Nalla	7,311	25,04,350
(ii) Cropped area damaged between Dhussi Bund and river Ravi	2,251	7,43,980
	9,562	32,48,330

2. The Council of Ministers have decided to grant relief on the same scale and pattern as last year, viz :—

(i) Remission of Land Revenue and Abiana.

(ii) Postponement of realization of Taccavi loans.

(iii) Remission of Electricity charges for tube-wells.

(iv) Remission of fertilizer loans.

Statement to be made by Shri Satya Pal Dang, Development and Local Government Minister in the Punjab Vidhan Sabha in regard to Call-Attention Notice No. 39 by Comrade Bhan Singh Bhaura regarding prices and availability of foodgrains.

The prices of indigenous wheat had been very high in the open market during the months of January and February, 1967 and had touched the rate of Rs. 130 per quintal. Since the beginning of March, 1967, due to increased arrivals coupled with other factors, the prices fell appreciably in the open market. Later on, due to unusual spell of rains resulting in poor arrivals in the markets and fear of late harvest, the prices again went up. The fluctuations related to open market and had no bearing on the distribution from Government stocks which were issued through approved Government channels at the rate of Rs 66 per quintal for ordinary variety of country wheat and Rs 71 per quintal for superior variety.

2. The distribution of country wheat atta continued throughout the State till the end of April, 1967. At present, imported wheat atta produced by the Roller Flour Mills in the State is being distributed through the Fair Price Shops/ Consumers Co-operative Stores.

3. As a result of efforts made by the State, Government of India have made this State into a separate Food Zone. This factor coupled with the arrivals of new wheat crop, is expected to make situation easier. The prices of country wheat in the open market have come down to some extent.

4. Government is taking steps to ensure that in future, prices of country wheat don't go high. For this, a suitable buffer stock of country wheat is being made to ensure regular and uninterrupted supplies to consumers in the State during the lean months.

CALL ATTENTION NOTICE NO. 82

Comrade Harkishan Singh Surjeet : I beg to draw the attention of the Government towards a matter of urgent public importance, namely, the lathi-charge by the Police on the lady sweepers at Pathankot, on 10th May, 1967. This is a serious matter which is agitating the minds of the people of the town and the surrounding areas and the Government should make a statement thereon.

Statement made by Sardar Gurnam Singh, Chief Minister, Punjab regarding Lathi Charge made by the Police onthe Lady Sweepers at Pathankot.

The sweepers in employment of the Pathankot Municipal Committee remained on strike from 18th April, 1967 to 13th May, 1967. The Municipality had to engage other sweepers to maintain sanitation. A tractor carrying rubbish and manned by the temporarily engaged sweepers was obstructed by the striking sweepers on 10th May, 1967 and the women sweepers blocked the way by lying in front of it. The Police dispersed them through persuation with the help of local respectable persons. The Sub-Divisional Magistrate, Pathankot, also reached the spot. No lathi charge was resorted to on lady sweepers. The situation in and around the town is normal.

(ਪਠਾਨਕੋਟ ਨਗਰਪਾਲਕਾ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭੰਗੀ 18-4-1967 ਤੋਂ 13-5-1967 ਤਕ ਹੜਤਾਲ ਤੇ ਰਹੇ। ਸਫ਼ਾਈ ਤਕ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰਖਣ ਲਈ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਭੰਗੀ ਲਾਉਣੇ ਪਏ। ਕੂੜੇ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਇਕ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਭੰਗੀ ਸਨ, ਹੜਤਾਲੀ ਭੰਗੀਆਂ ਨੇ 10-5-1967 ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ ਅਤੇ ਭੰਗਣਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲੇਟ ਕੇ ਰਸਤਾ ਰੋਕ ਦਿਤਾ। ਮੁਕਾਮੀ ਮੁਅਜ਼ਜ਼ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਇਮਦਾਦ ਨਾਲ ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਸੁਣ ਕੇ ਤਿਤਰ ਬਿਤਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਐਸ.ਡੀ.ਐਮ. ਪਠਾਨਕੋਟ ਵੀ ਮੌਕੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਭੰਗਣਾਂ ਉਪਰ ਲਾਠੀਚਾਰਜ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਈ ਰਿਪੋਰਟ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਿਚ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਹਾਲਾਤ ਮਾਮੂਲ ਹਨ।)

CALL ATTENTION NOTICE No. 84

Sardar Dalip Singh Tapiala : I beg to draw the attention of the Government towards a matter of urgent Public importance, namely the recent theft of tubewell equipment in several villages under the Moga Police Station have caused panic among the kisans of Ferozepur district. As many as eight tubewell equipment has been stolen from the fields during the last one month. None of the cases has so far been traced by the police. Similar reports are coming from the other parts of the State.

Statement made by Sardar Gurnam Singh, Chief Minister regarding the recent theft of tube-well equipment in several villages in Moga Police Station.

During the current year up to12th May, 1967, following four cases with regard to theft of tube-wells engines have been reported at Police Station, Moga as against 2 cases of the corresponding period of the last year.

1. Case FIR No. 67, dated 10-3-67 u/s 379, I.P.C., P.S. Moga

In this case some unknown culprits stole one Fitter Engine (5 H.P.) belonging to Shri Shambu Nath, Kiln Merchent of Moga. This case is being investigated thoroughly by the Police staff of Police Station, Moga but so far no trace has been found.

2. Case FIR No. 92, dated 27-3-67 u/s 379, I.P.C., P.S., Moga

This case has been reported from village Dedahur in which some unknown culprits stole a tube-well engine 5 H.P. belonging to Shri Piara Singh, s/o Jit Singh r/o Bhelra, P.S. Bagha Purana. During the investigation a resident of Daroli Bhai was suspected by the complainant who was thoroughly interrogated by the local Police as well as by the C. I. A. Staff Moga. Panchayat members have intervened to get the property surrendered by him.

[Chief Minister]

3. **Case F.I.R. No. 114 dated 12-4-67 u/s 380, IP.C., P.S. Moga.**

In this case too, some unknown culprits stole 3 electric motors from Moga proper belonging to Sarvshri Harjit Singh s/o Jagat Singh, Bachitar Singh s/o Santa Singh and Ram Pal Singh s/o Ganga Singh r/o Moga. On reliable information certain residents of Nangal and Bhachant P.S. Nihal Singh Wala had been arrested on 12-5-67 by the local Police and are being interrogated.

4. **Case F.I.R. No. 127 dated 25-4-67 u/s 380 I.P.C. P.S. Moga**

This case too was reported from Moga proper in which some unknown culprits stole an electric engine 5 H. P. belonging to Shri Charan Dass S/o Jagan Nath Sood. Some Persons who are dealing in the manufacture of engines are being interrogated.

A special staff has been constituted to investigate these offences. Vigorous investigation is in progress.

Patrolling has been intensified.

(12 ਮਈ, 1967 ਤਕ ਦੇ ਚਾਲੂ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਟਿਊਬਵੈਲ ਦੇ ਇੰਜਨਾਂ ਦੀ ਚੋਰੀ ਬਾਰੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਚਾਰ ਕੇਸ ਥਾਣਾ ਮੋਗਾ ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਕੇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ :

1. ਕੇਸ ਐਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਨੰ: 67 ਮਿਤੀ 10 ਮਾਰਚ 1967 ਜ਼ੇਰ ਦਫ਼ਾ 379 ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਥਾਣਾ ਮੋਗਾ।

   ਇਸ ਕੇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਅਣਜਾਣੇ ਮੁਜਰਮ ਨੇ ਮੋਗੇ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤੂ ਰਾਮ ਭੱਠੇ ਵਾਲੇ ਦਾ (5 ਹਾਰਸ ਪਾਵਰ ਦਾ) ਪਿਟਰ ਇੰਜਨ ਚੋਰੀ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਕੇਸ ਬਾਰੇ ਥਾਣਾ ਮੋਗਾ ਦੇ ਪੁਲੀਸ ਅਮਲੇ ਵਲੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ।

2. ਕੇਸ ਐਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਨੰ: 92 ਮਿਤੀ 27 ਮਾਰਚ, 1967 ਜ਼ੇਰ ਦਫ਼ਾ 379, ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ., ਥਾਣਾ ਮੋਗਾ।

   ਇਹ ਕੇਸ ਪਿੰਡ ਦੱਦਾ ਹੂਰ ਤੋਂ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਅਣਜਾਣੇ ਮੁਜਰਮਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਵਲਦ ਸ੍ਰੀ ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਹਲਕਾ ਬਾਘਾ ਪੁਰਾਣਾ ਦਾ 5 ਹਾਰਸ ਪਾਵਰ ਦਾ ਟਿਊਬਵੈਲ ਇੰਜਨ ਚੋਰੀ ਕੀਤਾ। ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ ਡਰੋਲੀ ਭਾਈ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਤੇ ਆਪਣਾ ਸ਼ੁਭਾ ਦੱਸਿਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੁਕਾਮੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁੱਛ ਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸੀ. ਆਈ. ਏ. ਸਟਾਫ਼ ਮੋਗਾ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਤੋਂ ਪੁੱਛ ਗਿੱਛ ਕੀਤੀ। ਪੰਚਾਇਤ ਮੈਂਬਰ ਚੋਰੀ ਦਾ ਮਾਲ ਬਰਾਮਦ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਵਿਚ ਪਏ ਹਨ।

3. ਕੇਸ ਐਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਨੰ: 114 ਮਿਤੀ 12 ਅਪਰੈਲ 1967, ਜ਼ੇਰ ਦਫ਼ਾ 380, ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ., ਥਾਣਾ ਮੋਗਾ।

   ਇਸ ਕੇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਕੁਝ ਅਣਜਾਣੇ ਮੁਜਰਮਾਂ ਨੇ ਮੋਗਾ ਖ਼ਾਸ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਬਿਜਲੀ ਦੀਆਂ ਮੋਟਰਾਂ ਚੋਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿਸੀ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਲਦ ਜਗਤ ਸਿੰਘ, ਬਚਿੱਤਰ ਸਿੰਘ ਵਲਦ ਸੰਤਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਾਮ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਵਲਦ ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ ਸਾਕਨ ਮੋਗਾ ਦੀਆਂ

ਸਨ। ਮੁਅਤਬਰ ਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੇ ਨੰਗਲ ਅਤੇ ਬਚੇਤ, ਥਾਣਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਦੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ 12 ਮਈ, 1967 ਨੂੰ ਮੁਕਾਮੀ ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

4. ਕੇਸ ਐਫ. ਆਈ. ਆਰ ਨੰ: 127, ਮਿਤੀ 25 ਅਪਰੈਲ 1967, ਜ਼ੇਰ ਦਫ਼ਾ 380, ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਥਾਣਾ, ਮੋਗਾ।

ਇਹ ਕੇਸ ਵੀ ਮੋਗਾ ਖਾਸ ਤੋਂ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਅਣਜਾਣੇ ਮੁਜਰਮਾਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਚਰਨ ਦਾਸ ਵਲਦ ਜਗਨਨਾਥ ਸੂਦ ਦਾ 5 ਹਾਰਸ ਪਾਵਰ ਦਾ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਇਕ ਇੰਜਨ ਚੋਰੀ ਕੀਤਾ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਇੰਜਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛ-ਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਲਈ ਇਕ ਖਾਸ ਅਮਲਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਸ਼ੋਰ ਤੇ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਗਸ਼ਤ ਤੇਜ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

Statement to be made by Shri Satya Pal Dang, Development and Local Government Minister, in the Punjab Vidhan Sabha in regard to Call Attention Notice No. 83 regarding rise in prices of Gur and non-availability of sugar in the market.

Prices of Gur, Shakkar and Khandsari have undoubtedly shot up because there is no statutory control on these like crystal sugar. Crystal sugar happens to be the cheapest commodity in this group, at the moment. In the midst of the crop season, it is difficult to control the prices of Gur, Shakkar and Khandsari. Moreover, it is an all-India question and no State Government can embark on this unilaterally. So long as the shortage of crystal sugar continues, prices of these commodities will continue to rule higher. All out efforts are being made to make fair and equitable distribution of crystal sugar in the State on distribution cards. It is being distributed in all towns. One third of the total supplies is being distributed in the rural areas. Prices of Gur, Shakkar and Khandsari are likely to fall if the Monsoons are good this year. This situation has arisen owing to the long-draw-out drought in the country for a period of two years. There is also the fact that unscruplous people are taking advantage of the situation. All the same, this matter has been taken up with the Government of India and the Punjab Government has asked it to supply Khandsari from U.P. to this State. The position may some what ease on import of Khandsari from U.P.

2. Wheat prices are expected to ease in the State in the wake of the formation of the Single State Zone and the Government intends to ensure that consumer gets his requirements at a reasonable price throughout the year. The future trend of prices of essential commodities depends largely on measures that the Government of India may take and is not wholly within the power of the State Government to control.

CALL ATTENTION NOTICE

No. 95

Sardar Mohinder Singh Gill : I beg to draw the attention of the Labour Minister of the Punjab Government to an urgent matter, namely, a labour law was enacted in 1963 for the workers of the newspaper industry i.e., the working jouranlists and other office workers which could benefit the workers to a considerable extent but the Labour Department Punjab has not implemented the said law so far as a result of which the working journalists and other employees are greatly perturbed. Will the Labour Minister be pleased to inform the house as to why the said law has not been implemented so far and the time by which it is now proposed to be implemented so that the worry and anxiety of the journalists and employees concerned may be removed.

Statement Made by Shri Piara Ram Dhanowali, Labour and Welfare Minister. regarding the failure of the Labour Department to implement the Labour Law enacted in 1968

The Labour legislation applicable to the working journalists named "*The Working Journalists (Conditions of Service) and Miscellaneous Provision Act, 1955*", was enforced in the year 1955. Some amendments were made to the said Act by Act 65 of 1962 which came into effect from 15th January, 1963. The Act regulates conditions of the working journalists and other persons employed in Newspaper Industry. The Act, *inter-alia*, provides for fixation/revision of rates of wages, procedure for fixation/revision of rates of wages, hours of work of working journalists, leave, payment of gratuity, etc.

The State Government has appointed Labour Officers/Conciliation Officers as Inspectors under Section 17 (B) 1 of the Act. The duties of an Inspector under Section 17 (B) (2) of the Act are so ascertain whether any of the provisions of this Act, or of the working journalists (Fixation of Rates of Wages) Act, 1958, have been complied with in respect of a newspaper establishment. He may at any reasonable time enter any newspaper establishment and examine any accounts, books, registers and other documents relating to the employment of persons or the payment of wages in the Establishment. Under Section 8 *ibid* the power to fix/revise rates of wages of the working journalists vests in the Central Government. The Central Government fixed rates of wages of the working journalists engaged in the Newspaper Establishment and the non-working journalists/employees of the Newspaper Establishment through a Wage Board in 1963 and 1964. A wage Board has been appointed by the Central Government to revise the wages of the Non-working Journalists employees vide their No. WB-17(2)/63 dated 25th February, 1964.

It is not appropriate to say that the Labour Department has not implemented the provisions of the said Act. The Act and the amendments were enforced in the State of Punjab immediately after these became enforceable. As and when there are any specific complaints, the same are lookedi nto by the Labour Department and suitable action is taken.

CALL ATTENTION NOTICE

No. 99

Sardar Mohinder Singh Gill : I beg to draw the attention of the Government towards an urgent matter of public importance viz. that during the Congress rule in the State, some opposition parties, i. e. Communists and Akalis demanded the cancellation of the lease deed of Birla Seed Farm and now when these parties are the constituent parts ot the ruling group they should clearly state in this House whether the said lease is being cancelled or not. If it is being cancelled the Government should give full information in the House regarding the time by which itis proposed to be cancelled.

Statement by Major General Rajinder Singh Revenue Minister, Punjab regarding the cancellation of the lease deed of Birla Seed Farm.

The Agriculture Department decided during the year 1965-66 to take a number of steps for the supply of improved seeds. One of the steps was to take upon direct cultivation on an area of 3,000 acres. Another was to utilise the land becoming available as a result of the canalisation of River Sutlej Bed area by the Land Development and Seed Corporation for multiplication of seed. Still another was to lease out 1,000 acres of land in Sutlej River Bed Area near Rupar to the Birla Institute of Scientific Research for the production of good quality seed. Accordingly 1,000 acres of land near Rupar were leased to the Birla Institute at the rate of Rs. 30/- per acre per annum for 25 years on 29th May, 1965, for setting up a Seed Farm on modern scientific lines to step up the production of seed of wheat, hybrid maize and hybrid bajra in the State. The seed produced at the Birla Farm is to be distributed exclusively amongst the farmers of the Punjab State. The salient features of the lease deed are given as under :—

(a) M/S Birla Brothers will not sow any cash crops but could utilize the land mainly for the production of seeds of wheat, hybrid maize and hybrid bajra. Other seeds may also be raised in consultation with Director of Agriculture.

(b) The farm shall attain a high standard of excellence in seed production and will be run on no-profit-no-loss basis. Except the hybird seed all seeds produce, processed and packed by thelessee will be sold through the **Co-operative agency only.**

(c) The lease is for a period of 25 years renewable with mutual consent.

(d) The lease can be terminated by giving three months' notice by the Government if there is any breach of or failure on the part of the lessee to perform any of the conditions given in the lease deed. It is also terminable if the lessee fails to cultivate his land according to the latest techniques and does not maintain a high standard of productivity.

2. This transaction of Government became a subject of controversy. There were certain Assembly/Council Questions in reply to which the then Minister Incharge gave the following assurances :—

1. 'The matter have not yet been closed. If the amount is not very high, we will see what we can do'.
2. "Government is contemplating to bring some legislation in this respect."

3. Legal Rememberancer's advice was sought on several occasions, if it was possible for the Government to cancel the lease deed and if so what should be the mode of its termination. Government were advised that the unilateral termination of the lease deed by the State Government is fraught with legal complications as compensation shall have to be paid by Government to M/S Birla Brothers for any loss that may acrue to the lessee due to the Government, taking up the whole or any part of the leased land.

4. According to rough estimates the lessee has so far invested funds to the extent of Rs. 22 lacs for the setting up of Birla Seed Farm near Rupar as detailed below :—

(i) Rs. 20 lacs for the purchase of Bull Dozers, Tractors and machinery, construction of buildings, installation of tube-wells, construction of approach roads, reclamation and levelling charges etc.

(ii) Rs. 2 lacs spent in sowing wheat in about 700 acres.

5. The question of terminating the lease should arise if it is apparent that the lease is to the disadvantage of the State. Use of the land and disposal of seed are subject to Government control. Good varieties of seeds have been produced and supplied to the farmers by the Farm. M/S Birla Brothers supplied 1500 quintals seed of Maxican wheat, 7000 bags of Hybird Maize to the Punjab State Co-operative Supply and Marketing Federation and 3,000 bags of Hybrid Maize to the National Seeds Corporation, during the year 1966-67. They also supplied 22 quintals of hybrid bajra seed. In the year 1967-68, a part of the State requirements for hybrid maize and bybrid bajra seeds is proposed to be met from the Farm. Big programmes of high yielding varieties of crops are being undertaken and there will be a tremendous increase in the quantities of seeds required for the purpose. This Seed Farm will help in meeting the requirements to a large extent.

CALL ATTENTION NOTICE

No. 104

Dr. Gurcharan Singh : I beg to draw the attention of the government to a matter of Public importance, namely, the collections being made for the P.T.I. Fund, Admission Fees and Building Fund from the Scheduled Caste and Backward Class students in the Schools and Colleges and would request the Government to state whether it intends to permit such collections in future or discontinue them in view of the present financial circumstances of the people.

P.T.I. Fund—

Statement made by the Chief Minister regarding the collection of P.T.I. Fund, Admission Fees and Building Fund from the Scheduled Castes and Backward Classes Student.

There is no fund known as P.T.I. fund in the Schools and colleges in Punjab. There is, therefore, no question of charging it from any student much less the scheduled and backward class students.

[Chief Minister]

Admission Fee—

Originally the entrance fee of Re. 1/- was charged on the first admission of a pupil to the Secondary Department of a Government or privately managed school under article 119 of the Punjab Education Code and entrance fee of Rs. 5/- was charged from a student on his first admission to a Government or privately managad college under Article 112 of the Punjab Education Code. No entrance fee was charged from a pupil enjoying full fee concession. Entrance fee at half-rate was charged from a pupil enjoying half fee concession.

2. Government decided to increase admission fee with effect from the 1st April, 1966 as under :—

Middle classes	Rs. 5/- per student
High/Higher Secondary classes	Rs. 10/- ,,
Colleges	Rs. 15/- ,

The levy of admission fee at these rates created resentment among the people. The matter was, therefore, reviewed and the admission fee was reduced as under :-

Middle classes	Rs. 3/- per student
High/Higher Secondary classes	Rs. 5/- ,,
Colleges	Rs. 7/- ,,

It was further decided that no admission fee will be charged from the economically backward students whose parents income is upto Rs. 1,000/- and from Harijan students whose parents income is upto Rs. 1,800/- per annum. This would show that the Government is already alive to the present financial difficulty of the people and the Harijan and economically backward students belonging to the poor families have already been exempted from the payment of admission fee.

Building Fund—

Most of the school buildings are in a deplorable condition. Some of them are dilapidated and otherwise also not fit for use. The condition of buildings of thousands of schools is far from satisfactory. The schools which have even good buildings find these inadequate to cope with the additional enrolment. The net result is that most of the students have to be exposed to the inclemencies of weather. Whenever there is a rain, most of the institutions have to be closed. Recently some children even died due to collapse of a school building in Jullundur District. Crores of ruppes are required to put the school buildings in proper condition. The State Government have limited resources. Something had to be done so that the students had much needed shelter. After careful consideration, it was decided to levy a building fund to the following rates from the commencement of academic session of 1965-66.

(1)	Primary classes (I to v)	Re. 1/- per annum per student.
(2)	Middle classes (VI to VIII)	Rs. 2/- ,,
(3)	High/Higher Secondary classes (IX to XI), J.B.T. classes and classes in special schools.	Rs. 4/- ,,
(4)	College classes.	Rs. 5/- ,,

The levy being almost nominal, it should not be difficult for the parents of even Scheduled Caste or Backward Classes students to pay this fund.

2. Roughly Rs. 20.00 lacs are likely to accrue as income from this fund every year. This amount may go some way in relieving the accommodation shortage but will not solve the problem completely. If any exemption is allowed the collections will go down considerably and the purpose for which the fund was instituted will be defeated. This would lead to further deterioration in the condition of school buildings and expose the students to greater risk. The policy of the Government thus is to continue this fund as heretofore.

3. The Government Educational Institutions Building Fund Rules, 1966, laying down the procedure for the utilisation of building fund have since issued.

Presentation of the First Report of the Rules Committee of the Punjab Vidhan Sabha.

Mr. Speaker : I beg to present the *First Report of the Rules Committee of the Punjab Vidhan Sabha, which was held today. It will remain on the Table of the House for three days and any Member could give notice of an amendment to the recommendations. If no amendment is received the suggestions of the Rules Committee would be notified.

DEMANDS FOR GRANTS

28—Education

The Minister for Public Works and Education (Sardar Lachhman Singh Gill) :—

Sir, I beg to move that a sum not exceeding Rs. 13,11,80,100 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding Rs. 4,37,26,700 already voted on account) in respect of charges under head 28-Education.

Mr. Speaker : Motion moved—

That a sum not exceeding Rs. 13,11,80,100 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding Rs. 4,37,26,700 already voted on account) in respect of charges under head 28-Education.

3-00 P.M. | **ਜਨਰਲ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ (ਕੂੰਮ ਕਲਾਂ)** : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਮਸਲਾ ਡਿਸਕਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਵੀ ਚੰਦ ਇਕ ਸੁਝਾਉ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਕੋਈ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਚੰਗੀ ਹੈ ਜਾਂ ਮੰਦੀ, ਕੋਈ ਵੀ ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਭਾਵੇਂ ਚੰਗਾ ਹੈ ਜਾਂ ਮੰਦਾ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਇਸ ਤੋਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੌਣ ਹਨ, ਔਰ ਉਸ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਵਜ਼ੀਰ ਕੌਣ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਕੌਣ ਕੌਣ ਹਨ ।

ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਿੱਲ ਕੋਲ ਹੈ । ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਨਿਸਟ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਹੈ । ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਬੜੀ ਸੂਝ ਬੂਝ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਇਕ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਇਨਸਾਨ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਚੇਂਜ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਇਨੀਸ਼ੀਏਟਿਵ ਹੈ ਅਤੇ ਡੀਜ਼ਾਇਰ ਵੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਇਨ੍ਹਾ ਖਿਆਲਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਹਾਊਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀਂ ਵੀ ਉਮੀਦ ਹੈ ਲਾਇਕ ਹੀ ਕਰਨਗੇ ।

ਕਿਸ ਕੌਮ ਨੂੰ ਉਪਰ ਉਠਾਉਣ ਲਈ, ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰਬਤ ਅਤੇ ਭੁੱਖ ਨੰਗ ਕਢਣ ਲਈ, ਉਸ ਕੌਮ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੀ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ ਉਸ ਮੁਲਕ ਦਾ ਸਿਸਟਮ ਆਫ਼ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਬੜੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਰਖਦਾ ਹੈ । ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਬਹਤ ਸਾਰੇ ਐਸੇ ਮਸਲੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਅਜੇ ਤਕ ਵੀ ਅਸੀਂ

*Placed in the Library.

[ਜਨਰਲ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ]

ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਮਹਿਜ਼ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨ ਧਿਆਨ ਸਾਨੂੰ ਅਜੂਕੇਸ਼ਨ ਵਲ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਉਹ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੇ । ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਖਾਮੀਆਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਹੋਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਵੀ ਤਵੱਕ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੇ 20 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ, ਉਹ ਇਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਜੰਤਰ ਮੰਤਰ ਨਾਲ ਸੁਝਾਓ ਦੇ ਕੇ 20 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕਰ ਕੇ ਵਿਖਾ ਦੇਣਗੇ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵਿਚ 15-20 ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਅਰਸਾ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਲੰਬਾ ਅਰਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ । ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਕੌਮੀ ਰਵਾਇਤਾਂ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਉਥੋਂ ਦੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਇਨਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਬੜਾ ਵਕਤ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਲ ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਕੌਮਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਦੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ । ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਫੌਜ, ਚੰਗੀ ਫੌਜ 8-10 ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਲੜਾਈ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ 8-10 ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਚਾਹੋ ਕਿ ਨਵੀਂ ਫੌਜ ਹੀ 8-10 ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਕੌਮ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਮੀਰ ਕਰ ਲਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਬੜੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਪਿਛਲੀ ਲੜਾਈ ਦੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰੂਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਤਨੀ ਤਬਾਹੀ ਹੋਈ । ਜਰਮਨੀ ਅਤੇ ਜਾਪਾਨ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਤਨੀ ਤਬਾਹੀ ਹੋਈ ਪਰ ਉਹ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਜਿਉਂਦੀ ਜਾਗਦੀ ਕੌਮ ਸੀ, ਇਤਨੀ ਤਬਾਹੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਉਹ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਉਠ ਖਲੋਤੀ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਰੂਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੋਏਗਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਪਿਛੇ ਜੇਹੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕਿਤਨਾ ਪਿਛੇ ਸੁਟ ਛਡਿਆ ਹੈ ।

ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਦੋ ਵਰਡਜ਼ ਆਫ ਐਡਵਾਈਜ਼ ਦੇਣੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਮਹਿਕਮੇ ਹਨ । ਕਨਵੈਨਸ਼ਨਲ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਇਕ ਸੀਕਰਿਟ ਮਹਿਕਮਾ ਵੀ ਹੈ । ਉਹ ਆਪਣਾ ਵਕਤ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਸੀਕਰਿਟ ਮਹਿਕਮੇ ਤੇ ਖਰਚ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਸੀਕਰਿਟ ਮਹਿਕਮਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸੀ ਤੋੜ ਮਹਿਕਮਾ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਰਜ ਵਿਚ ਹੈ । (ਵਿਘਨ)

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਜਨਰਲ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਾਂ ਅਜੇ ਤਕ ਬਣਾਇਆ ਨਹੀਂ । (ਹਾਸਾ) (Addresing General Mohan Singh : This Department has not been created by the Governor so far.) (*Laughter*)

ਜਨਰਲ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਾਊਡਲੀ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰੀ ਡਿਊਟੀ ਹੈ । ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਕਾਂਗਰਸੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਮਿੰਟ ਵਿਚ ਉਧਰੋਂ ਇਧਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਿਫ਼ਤ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਉਹ ਆਪ ਮੰਨਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਫਰੰਟ

ਵਜ਼ਾਰਤ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਹੀ ਸੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਪਬਲਿਕ ਲਾਈਫ਼ ਵਿਚ ਪਿਉਰਟੀ ਆਫ਼ ਲਾਈਫ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ । ਮਗਰ ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੁਨਾਸਬ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪਿਉਰਟੀ ਆਫ਼ ਲਾਈਫ਼ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਵਜ਼ਾਰਤ ਵਿਚ 3 ਅਕਾਲੀ, 2 ਜਨਸੰਘੀ ਤੇ ਇਕ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਭਾਈ ਵਜ਼ੀਰ ਹਨ ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਟੁਟ ਕੇ ਛੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਉਧਰ ਜਾ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਉਹ ਛੀ ਦੇ ਛੀ ਹੀ ਵਜ਼ੀਰ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੰਡ ਛਕਣ ਵਾਲੀ ਗਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਸਿਖ ਰਵਾਇਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ । (ਹਾਸਾ)

ਦੂਸਰੀ ਚੀਜ਼, ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ, ਇਹ ਇਕ ਬੜੀ ਵਡੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਬੇਸਿਕ ਯੂਨਿਟੀ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੀ ਜ਼ਿਮੇਂਵਾਰੀ ਹੈ । ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਮੈਂਟਲ ਔਰ ਇਮੋਸ਼ਨਲ ਇੰਟੈਗਰੇਸ਼ਨ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਉਹ ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਜੋ ਭੀ ਚੇਂਜ ਉਹ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਖੁਦ ਨਮੂਨਾ ਦੇਣ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਬੇਸਿਕ ਯੂਨਿਟੀ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਤੁਸੀਂ ਜਨਸੰਘ, ਅਕਾਲੀ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਖੁਦ ਐਡਮਨਿਸ-ਟ ਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ ਇਹ ਇਕ ਐਕਸੀਲੈਂਟ ਨਮੂਨਾ ਹੈ । (ਹਾਸਾ) ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵੀ ਨਾਲ ਰਲਾ ਲਏ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਸੁਖ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਵੀ ਵਿਚ ਹਿਸਾ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। (ਥੰਪਿੰਗ-ਹਾਸਾ) ਮੈਂ ਏਧਰ ਉਧਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਲ ਨਾ ਜਾਂਦਾ ਹੋਇਆ, ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਵਲ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ । ਸਾਡਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਕੀ ਮਕਸਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਅਸੀਂ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਬਲਮਜ਼ ਨੂੰ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਮੈਥਿਡ ਨਾਲ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੁਖ ਰਖਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ । ਦਨੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁਲਕ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਜਿਸਨੇ ਮਾਡਰਨ ਇਨਵੈਨਸ਼ਨਜ਼, ਸਾਇੰਟਿਫਿਕ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਨੂੰ ਵਰਤੇ ਬਗੈਰ ਆਪਣੇ ਦੇਸ ਵਿਚੋਂ ਭੁਖ ਨੰਗ ਕਢਕੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ । ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਇੰਸ ਔਰ ਟੈਕਨੀਕਲ ਨਾਲੇਜ ਦੀ ਕਾਫੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕੀਤੀ । ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਟੋਲਾ ਵੀ ਫਿਰਦਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਚਰਖਾ, ਚੱਕੀ ਔਰ ਕੋਹਲੂ ਦੀ ਜਹਿਨੀਅਤ ਤੋਂ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਉਠ ਸਕਿਆ । ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਐਸੇ ਵੀ ਲੋਕ ਹੈ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਬਿਜਲੀ ਅਤੇ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਬੋਲਦੇ ਸਨ । ਉਹ ਚਲਦੇ ਤਾਂ ਟੁਵੈਂਟੀਅਥ ਸੈਂਚਰੀ ਵਿਚ ਹੈ ਸਨ, ਲੇਕਨ ਅੱਖਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪਿਛੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਪਿਛਲੀਆਂ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਮਾਡਰਨ ਟੱਚ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ । ਜਿਹੜੇ ਨੌਜਵਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਇਕਨੌਮੀ ਡਿਵੈਲਪ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਦੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਭੁਖ ਨੰਗ ਨੂੰ ਕਢਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਸਿਕਿਉਰਟੀ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ ਹੈ । ਪਹਿਲੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਮੁੰਡੇ ਹੋਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੌਜ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਕਰਵਾ

[ਜਨਰਲ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ]
ਦਿਉ ਤੇ ਜੇ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਾ ਜਾ ਸਕਣ ਤਾਂ ਵਾਹੀ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ । ਹੁਣ ਜ਼ਮਾਨਾ ਐਸਾ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਅਨਪੜ੍ਹ ਆਦਮੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਨੂੰ, ਆਪਣੀ ਰਿਸਪਾਂਸੀਬਿਲਟੀ ਨੂੰ ਅਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਅਸੀਂ ਜੇਕਰ 'ਗਰੋ ਮੋਰ ਫੂਡ' ਦੇ ਪ੍ਰਾਬਲਮ ਨੂੰ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲਵ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਕ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਨ ਬੀਹਾਈਂਡ ਦੀ ਗੰਨ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ 'ਗਰੋ ਮੋਰ ਫੂਡ' ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬ ਬਣਾਉਣਾ ਸੀ ਉਹ ਇੰਨੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਪ੍ਰਾਬਲਮ ਨੂੰ ਇਨਾ ਸਮਝਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਹਰ ਇਕ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਮਸ਼ੀਨਾਂ, ਕਾਰਖਾਨੇ, ਰਾਅ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਉਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ "It is not the gun, but the man behind the gun, is the decisive factor.'

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਸੁਲਝੇ ਹੋਏ ਆਦਮੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਪ੍ਰਾਬਲਮਜ਼ ਨੂੰ, ਜੋ ਕਿ ਅਗੇ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰ ਸਕਣ। ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਮਿਸਾਲਾਂ ਰਖਣੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 18 ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਦੇ ਤੀਸਰੇ ਪੇਜ ਤੇ ਇਕ ਆਰਟੀਕਲ ਛਪਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਹੈਡਿੰਗ ਸੀ "ਐਕਸਪੇਰੀਮੈਂਟ ਵਿਦ ਰਸ਼ੀਅਨ ਸਿਸਟਮ ਆਫ਼ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ" । ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਜੋ ਕਿ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਤਕਲੀਫ਼ ਕਰਕੇ ਉਸ ਆਰਟੀਕਲ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹਨ । ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵੋਕੇਸ਼ਨੇਲਾਈਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹ ਹਾਂ। ਟੈਕਨੀਕਲ ਬਾਇਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਿ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਅਦ ਲੜਕੇ 'ਲੀਪ ਇਨ ਦੀ ਡਾਰਕ ਨਾ ਲੈਣ । ਇਸ ਆਰਟੀਕਲ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਨਵੀਂ ਲਾਈਟ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਗੌਰਮਿੰਟ ਮਲਟੀ-ਪਰਪਿਜ਼ ਹਾਇਰ ਸਕੈਂਡਰੀ ਸਕੂਲ, ਪਟਿਆਲਾ, ਵਿੱਚ ਐਕਸਪੇਰੀਮੈਂਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। 600 ਲੜਕਾ ਉਥੇ ਕੁਲ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਰ ਹਫਤੇ ਦੋ ਕੰਪਲਸਰੀ ਪੀਰੀਅਡ ਸਟੂਡੈਂਟ ਨੂੰ ਟੈਕਨੀਕਲ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਲੈਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਗਜ਼ਾਮੀਨੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ। ਇਹ ਪਰਬੰਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛੇਵੀਂ ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ ਅਠਵੀਂ ਤਕ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੇ ਅਰਸੇ ਲਈ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਲੇਬਸ ਬੜਾ ਸਿੰਪਲ ਹੈ । ਲਕੜੀ ਦਾ ਕੰਮ, ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੰਮ, ਟਰਨਰ, ਫਿਟਰ, ਅਤੇ ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਸ਼ਨ ਦਾ ਕੰਮ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਰੂਸ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਕਲਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਧਾ ਵਕਤ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਵਾਸਤੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਥੇ ਹਫਤੇ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਪੀਰੀਅਡ । ਉਸ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਛਪੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਕਸੈਪਸ਼ਨਲੀ ਵੰਡਰਫੁਲ ਰਿਜ਼ਲਟਸ ਦਸੇ ਹਨ। ਇੰਨੇ ਅਛੇ ਰਿਜ਼ਲਟਸ ਨਿਕਲੇ ਹਨ ਕਿ 90 ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਨੇ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਟੈਕਨੀਕਲ ਸਬਜੈਕਟਸ ਲਏ ਹਨ । ਟੈਕਨੀਕਲ ਬਾਇਸ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ । ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਰਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਇੰਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਦੇ ਹੈਡ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਲੈਣ ਦੇ ਨਾਲ ਲੜਕਿਆਂ ਦੀ ਅੰਡਰਸਟੈਂਡਿੰਗ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਈ ਹੈ, ਸੈਂਸ ਆਫ਼ ਰਿਸਪਾਂਸੀਬਿਲਟੀ ਆ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੜਕਿਆਂ ਦੀ ਬਾਕੀ ਦੇ ਮਜ਼ਮੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪਾਵਰ ਆਫ਼ ਕਨਸੈਂਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਗਈ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਆਪਣੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ । ਇਸ

ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੰਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ । ਇਹ ਸਕੀਮ ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਸਪਾਂਸਰਡ ਹੈ । ਸੈਂਟਰ ਨੇ ਬੜੇ ਬੜੇ ਆਲ੍ਹਾ ਟੈਕਨੀਸ਼ਨ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਹਨ । 50 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਬਾਕੀ ਫਾਰਨ ਏਡ ਸਮਾਨ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਮਿਲੀ ਹੈ । ਸੂਬੇ ਦੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ 125-250 ਦੇ ਗ੍ਰੇਡ ਵਿੱਚ ਇਕ ਇਨਸਟ੍ਰਕਟਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ 15 ਸੌ ਰੁਪਏ ਦੀ ਐਨੂਅਲ ਗ੍ਰਾਂਟ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਡੀਟੇਲਜ਼ ਇਸ ਲਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਰਿਪੋਟ ਨਿਕਲੀ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਇੰਸਟੀ-ਚਿਊਸ਼ਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਵੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਇੰਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟਸ ਮੰਗਵਾਈ ਜਾਵੇ । ਅਜਿਹਾ ਸਿਸਟਮ ਹੋਰਨਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਦੋ ਪੀਰੀਅਡ ਜਿਹੜੇ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਰਖੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮੁਨਾਸਬ ਪੀਰੀਅਡ ਵਧਾਏ ਜਾਣ । ਚਾਰ ਪੀਰੀਅਡ ਰੱਖ ਲਏ ਜਾਣ ਜਾਂ ਛੇ ਪੀਰੀਅਡ ਰਖ ਲਏ ਜਾਣ । ਚੂੰਕਿ ਅਸਾਂ ਇਸੇ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਰਬਤ ਨੂੰ ਕਢਣਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਟੂਡੈਂਡਸ ਨੂੰ ਇਨਸੈਂਟਿਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਨੂੰ ਟੈਕਨੀਕਲ ਕਾਲਿਜ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਇੰਜੀਨੀਅਰਨਿੰਗ ਕਾਲਿਜ ਵਿਚ ਐਡਮਿਸ਼ਨ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰੈਫ਼ਰੈਂਸ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਲੈਣ, ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਕ ਹੋਰ ਮਿਸਾਲ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਮੇਰਾ ਇਹ ਜਪਾਨ ਦਾ 25 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣਾ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਵਾਕਿਆ ਹੈ । ਉਦੋਂ ਲੜਾਈ ਲਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਾਪਾਨ ਆਪਣੀ ਨੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮੈਕਸੀਮਮ ਸੈਕਰੀਫਾਈਸ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਸਾਡੇ ਵੀ ਅਜੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਟਰੂ ਪੈਟਰੀਆਟਿਕ ਸਪਿਰਿਟ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਉਹ ਅਸਾਂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਲਿਆਉਣੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਜੇ ਕੋਈ ਵਜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਜਿਹਾ ਦਲੇਰ ਆਦਮੀ ਮਨਿਸਟਰ ਹੋਵੇ ਔਰ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਨਾਸਬ ਕਦਮ ਨਾ ਉਠਾ ਸਕੇ । ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਮੈਂ ਜਾਪਾਨ ਵਿਚ ਦੇਖੀ ਉਹ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਚੂੰਕਿ ਉਸ ਵਕਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਊਟ-ਲੁਕ ਮਿਲੀਟੈਂਟ ਸੀ, ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਆਰਮੀ ਦੇ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿੱਚ ਸੀ । ਮੈਂ ਇਕ ਇੰਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਗਿਆ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਥੇ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਅਛੀ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ । ਤਿੰਨ ਚੀਜਾਂ ਮੈਂ ਨੋਟ ਕੀਤੀਆਂ । ਮੈਂ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਆਪ ਸਵੇਰੇ ਉਠ ਕੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਅਰ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹੋ—ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡਿਆਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਜਿਹੜਾ ਸਟਾਫ਼ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸੀ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਬਾਹਰ ਗਰਾਊਂਡ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਿਆ । ਉਥੇ ਦੋ ਪੋਲ ਲਗੇ ਹੋਏ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿਸੇ ਤਰਫ਼ ਦੀ ਡਾਇਰੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਚਾਰ ਪੰਜ ਲਾਈਨਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਾਈਨਾਂ ਤੇ ਲੜਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਪੋਲ ਕਿੰਗ ਐਂਪਰਰ ਦੇ ਪੈਲਿਸ ਦੀ ਡਾਇਰੈਕਸ਼ਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਸੁਬਹ ਸਵੇਰੇ ਉਠਕੇ, ਝੁਕ ਕੇ, ਜਿਵੇਂ ਹਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਾਅਬੇ ਵਲ ਝੁਕ ਕੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕਿੰਗ ਐਮਪਰਰ ਲਈ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ, ਮੁਲਕ ਦਾ ਨਾਂ ਨੀਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿਆਂਗਾ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਬੱਚਾ ਪਰੇਅਰ ਸਮੇਂ, ਕੰਟਰੀ ਕਾਜ਼ ਤੇ ਨੇਸ਼ਨ ਲਈ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਕਸਮ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਕਲਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਬੱਚੇ ਜਦੋਂ ਕਿਤਾਬ ਖੋਲ੍ਹਣ ਤਾਂ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ । ਮੈਂ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਬੁਕ ਵਰਸ਼ਿਪ ਕਰਦੇ ਹੋ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਤਿੰਨ ਕਾਪੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਮੰਗਾ ਕੇ ਦਿਖਾਈਆਂ ਗਈਆਂ । ਮੈਂ ਵੇਖਿਆਂ ਕਿ

[ਜਨਰਲ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ]

ਪਹਿਲੇ ਸਫ਼ੇ ਤੇ ਗਤੇ ਦੇ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਇਕ ਔਰਤ ਅਤੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਾਲਦੈਨ ਹਨ । ਬੱਚਾ ਕਿਤਾਬ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਜੁਗ ਜੁਗ ਜੀਉ, ਮੇਰੇ ਜ਼ਰੀਏ ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ਾਨ, ਮੁਲਕ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਧੇ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਮ ਤੇ ਕਲੰਕ ਨਹੀਂ ਲਗਣ ਦਿਆਂਗਾ, ਮਰ ਮਿਟਾਂਗਾ । ਜਪਾਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਿਲੀਅਲ ਲਵ ਹੈ । ਇਥੇ ਵੀ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਪਿਉ ਦੀ ਜੁੱਤੀ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਤੇ ਜੁੱਤੀ ਨਾ ਲਾਹ ਲਵੇ । (ਹਾਸਾ) ਫਿਰ ਉਥੇ ਹਰ ਇਨਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਦਾ ਮੰਦਰ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਕਮਰਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਮੰਦਰ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਜੋੜੇ ਲਾਹ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਸਿਰ ਲਾਕੇ ਮਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਉਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਵੜਦੇ ਹਨ । ਉਥੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਸਿਵਾਏ ਫੋਟੋਜ਼ ਦੇ, ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੇ ਅਤੇ ਤਮਗੇ ਆਦਿ ਦੇ । ਮੈਨੂੰ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਕੂਲ ਦੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਕਮਰਾ ਹੈ । ਸਿਸਟਮ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਲੜਕਾ ਉਥੋਂ ਪਾਸ ਹੋ ਕੇ ਨਿਕਲਦਾ ਸੀ ਉਸਦਾ ਫੋਟੋ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ ਵਗੈਰਾ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਰਖ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਹ ਕੌਮ ਦੀ ਖਾਤਰ ਕਿਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਫੋਟੋ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ ਉਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਸ਼ਹੀਦ ਉਸ ਸਕੂਲ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਉਸ ਦੇ ਤਮਗੇ, ਉਸਦੀ ਵਰਦੀ, ਤਲਵਾਰ ਆਦਿ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦੇ, ਸਕੂਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਮੇਰਾ ਇਹ ਲੰਬੀ ਚੌੜੀ ਗਲ ਕਰਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਾਪਾਨ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੈਟ੍ਰੀਆਇਟਕ ਸਪਿਰਿਟ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਭਰੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ । ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਜਾਪਾਨੀ ਸੋਲਜ਼ਰ ਨੂੰ ਕੌਮ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਲਈ ਸ਼ਹੀਦ ਹੁੰਦਿਆਂ ਬਿਲਕੁਲ ਤਕਲੀਫ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਥੇ ਵੀ ਇਨਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨਜ਼ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਸਬਕ ਲੈ ਕੇ ਇਥੇ ਲਾਗੂ ਕਰੀਏ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਪਰ ਉਥੇ ਮਨਾਰਕੀ ਸੀ ਇਥੇ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਹੈ । How can we do that ? (But there was monarchy and here we have democracy. How can we do that ?)

ਜਨਰਲ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ : ਹਾਂ ਜੀ, ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਦੀ ਥਾਂ ਵੀ 'ਡਾਂਗੋਕਰੇਸੀ' ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਹੋਰ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ, ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ......

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਤੁਸੀਂ ਚੰਗੇ ਸੁਝਾਉ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋ, ਬੇਸ਼ਕ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਲਉ ।

ਜਨਰਲ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ : ਲੈਂਗੂਏਜ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਲੰਮੀ ਚੌੜੀ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ । ਸਾਨੂੰ 20 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ਼ੂ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਸਾਡੀ ਇਹ ਆਪਸੀ ਲੜਾਈ ਵੋਟ ਲੈਣ ਲਈ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਹੱਦ ਤਕ ਵਧੀ ਹੈ ਕਿ ਦੂਜੇ ਲੋਕ ਸਾਨੂੰ ਮਜ਼ਾਕ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਜੋ ਸਮਝਦਾਰ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਹੋ ਕੀ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਲੈਂਗੂਏਜ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਡਾਂਗਾਂ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਦੋ ਲੈਂਗੂਏਜ ਫਾਰਮੂਲਾ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਲੈਂਗੂਏਜ ਫਾਰਮੂਲਾ ਦਾ ਝਗੜਾ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਲਫਜ਼ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਬੈਨ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਸਾਡੀਆਂ 14 ਨੈਸ਼ਨਲ ਲੈਂਗੁਏਜ ਹਨ। ਇਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਕੁਝ ਲੋਕ ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਇਕ ਵਖਰੀ ਨੇਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੋ 'ਨੈਸ਼ਨਲ ਲੈਂਗੁਏਜ' ਦੀ ਥਾਂ ਰਿਜਨਲ ਲੈਂਗੁਏਜ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਗਲਤ ਇਸਤੇਮਾਲ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਫਿਰ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਕੋਈ ਡਿਫਰੈਂਸ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਭਰਵਾਲ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਜਨਸੰਘ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖੀ ਸੀ। ਇਥੇ ਹਿੰਦੀ ਦੀ ਵੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਹੋਵੇਗੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਵੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਪੜ੍ਹਨੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਸੂਬਾ 3 ਲੈਂਗੁਏਜ ਫਾਰਮੂਲਾ ਮੰਨ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਸੂਬੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ 2 ਲੈਂਗੁਏਜ ਫਾਰਮੂਲਾ ਬਿਹਤਰ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਤੁਅੱਲਕ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਉਰਦੂ ਦੇ ਸਕ੍ਰਿਪਟ ਹੀ ਜੁਦਾ ਜੁਦਾ ਹਨ ਵਰਨਾ ਤਿੰਨੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਕੁਝ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਸ ਤੇ ਪਿਆ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਲੈਣ ਨੂੰ ਐਨਕਰੇਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਵਿਚ ਧੋਬੀ, ਰਾਜਾ, ਖਡ ਆਦਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲਫਜ਼ ਦੇਖੋਗੇ। ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਦੂਸਰੀਆਂ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਦੇ ਐਸੇ ਸ਼ਬਦ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਪਰੋਪਰੀਏਟ equivalents ਸਾਡੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਣ ਲੈ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਇਥੇ ਇਕ ਨਵੀਂ ਹੀ ਗੱਲ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਦਰ-ਟੰਗ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵਾਈਫ ਬਦਲ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਹਸਬੈਂਡ ਬਦਲ ਜਾਵੇ ਪਰ ਮਦਰ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦੀ। ਮਦਰ-ਟੰਗ ਉਹ ਬੋਲੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਦਰ ਬੋਲਦੀ ਸੀ। ਇਥੇ ਇਕ ਨਵੀਂ ਹੀ ਚੀਜ਼ ਚਲਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਕਮੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਪੇਅਰੈਂਟ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਡਿਕਲੇਅਰ ਕਰਨ ਦਾ ਇਖਤਿਆਰ ਹੈ ਜੇ ਕੋਈ ਸਿਰ ਫਿਰਿਆ ਪੇਅਰੈਂਟ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਜਰਮਨ ਜਾਂ ਫ੍ਰਾਂਸੀਸੀ ਲਿਖਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਉਸ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਥਾਂ ਜਰਮਨ ਜਾਂ ਫ੍ਰਾਂਸੀਸੀ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ ? ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਬਾਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਰਿਲੀਜਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਰਿਜਨ ਨਾਲ ਹੈ। ਜਿਸ ਰਿਜਨ ਵਿਚ ਉਹ ਬੱਚਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਰਿਜਨ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮਦਰ-ਟੰਗ ਦੇ ਸਿਲਸਲੇ ਵਿਚ ਵੀ ਇਕ ਸ਼ਰਾਰਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੇਅਰੈਂਟ ਨੂੰ ਇਖਤਿਆਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਬੱਚੇ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਲਿਖਾਉਣ ਦਾ। ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (ਤਾੜੀਆਂ)

ਮੈਂ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਸੁਝਾਉ ਹੋਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸਟੂਡੈਂਟ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਤਾਂ ਹੋਵੇਗਾ ਹੀ ਪਰ ਮੈਂ ਕੁਝ ਚੰਗੇ ਸਕੂਲ ਵੇਖੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਐਗਜ਼ਾਮੀਨੇਸ਼ਨ ਸਿਸਟਮ ਬੰਦ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਟੈਸਟ ਸਿਸਟਮ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਡਰਨ ਸਕੂਲ ਹਨ ਜਿਥੇ ਹਰ ਮੰਡੇ ਇਕ ਟੈਸਟਿੰਗ ਡੇ ਹੈ, ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਟੈਸਟ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਤਾਂ ਨਾ ਪੜ੍ਹੋ ਆਖਰੀ ਮਹੀਨੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲੈ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਵਾਂਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਦਿਮਾਗ ਤੇਜ਼

[ਜਨਰਲ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ]

ਹੈ ਲੰਘ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਪਰ ਉਦੋਂ ਕਦੇ ਅਚਾਨਕ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਏ, ਜਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਹੀ ਗੁਮ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਨੱਠ ਭਜ ਕੀਤੀ ਲੰਘ ਗਏ ਜਾਂ ਰਹਿ ਗਏ। ਮਗਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਨੇ ਟੈਸਟ ਸਿਸਟਮ ਇਨਟਰੋਡਿਊਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਥੇ ਜੋ ਪੜ੍ਹਾਈ ਇਕ ਹਫਤੇ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਲ ਟੈਸਟ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਫਤੇ ਦੇ ਹਫਤੇ ਇੰਗਲਿਸ਼, ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਮਜ਼ਮੂਨਾਂ ਦਾ ਟੈਸਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਸਟਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨੰਬਰ ਉਸ ਦੇ ਟੋਟਲ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਸਟਮ ਸਾਡੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਜੋ ਮੈਂ ਕਹਿਣੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਕੋਡ ਆਫ ਕੰਡਕਟ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜੋ ਪਾਲੇਟੀਸ਼ਨਜ਼ ਹਾਂ ਸਾਰੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਤਲਬ ਲਈ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਨੂੰ ਐਕਸਪਲਾਇਟ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ (ਤਾੜੀਆਂ) ਅਤੇ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਲੈਂਗੁਏਜ ਇਸ਼ੂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਵੋਟ ਕੈਚਿੰਗ ਇਸ਼ੂਜ਼ ਨੂੰ ਜਾਂ ਹੋਰ ਵਿੰਗੇ ਟੇਢੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਅਪਨਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੈਂ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਐਫੀਸ਼ੈਂਸੀ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ। ਅਗਰ ਕੋਈ ਮਨਿਸਟਰ ਆਪਣੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਐਫੀਸ਼ੈਂਸੀ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਨਟੈਗਰਿਟੀ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਕਰਮ-ਚਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਕਨਟੈਂਟਮੈਂਟ ਲਿਆਵੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਗਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰੇ, ਤਕਲੀਫਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖੇ। *(Mr. Deputy Speaker in the Chair.)*

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਹੁੰਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਟੀਚਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਫੈਸਿਲਿਟੀਜ਼ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਟੀਚਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਣ।

ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੋ ਆਪਣੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦਾ D. A. Centre ਦੇ D.A. ਮੁਤਾਬਿਕ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਛੋਟੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਰੀਲੀਫ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਕਾਨਗ੍ਰੈਚੂਲੇਸ਼ਨਜ਼ ਦੇ ਹਕਦਾਰ ਹਨ। ਇਹ ਮੰਗ ਲਾਂਗ ਓਵਰ ਡਿਊ ਸੀ। ਕਮਰਤੋੜ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਖਰਚ ਵਧ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਰਿਲੀਫ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਪਰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਿਲੀਫ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਨਟੈਗਰਿਟੀ ਆਫ ਰੁਪੀ ਨਾ ਰਖ ਸਕੇ, ਪਰਾਈਸ ਲਾਈਨ ਨੂੰ ਮੇਨਟੇਨ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਤਾਂ ਇਹ ਰੀਲੀਫ ਬੇਮਾਅਨੇ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੇ ਫਿਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਐਂਗਲ ਤੋਂ ਵੀ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਟੋਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਥੋਂ ਲੋੜ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਕੋ ਕੀਮਤ ਤੇ ਮਿਲ ਸਕਣ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿੰਨੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮੈਂ ਕਹੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਬਹੁਤ ਮੁਨਾਸਬ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜੋ ਮੈਂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁਤਲਿਕ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਲੇਟਿਕਸ ਤੋਂ ਅਲਗ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਸ਼ੀਅਨ ਤੇ ਜਾਪਾਨੀ ਸਿਸਟਮ ਬਾਰੇ ਜੋ ਮੈਂ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਦਿਤੀ ਹੈ ਉਸ ਮੁਤਾਬਕ ਇਥੇ ਵੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲਿਆਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਸੂਬੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋ ਸਕੇ। ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ।

चौधरी बलबीर सिंह (होशियारपुर) : उपाध्यक्ष महोदय, आज शिक्षा की मांग पर बहस हो रही है। यह एक ऐसी मांग है जिसे कई ऐंगल्ज़ से देखने की ज़रूरत है। हमारा चंद सालों से यह रिवाज सा बन गया है कि लड़कों को तालीम के साथ साथ कुछ हाथ का काम भी सिखाया जाये ताकि वह दसवीं जमात पास करने के बाद अपना काम धन्धा करने योग्य हो सकें। इस बात पर हमने लाखों नहीं करोड़ों रुपया खर्च कर दिया है। कभी तकली, कभी डिब्बे और कभी कागज़ की चीजें बनाना सिखाना शुरू कर दिया, जिसका कोई फायदा नहीं हुआ। हमारा जो तालीम का ठीक तरीका चला आ रहा था उसमें एक बाधा खड़ी कर दी। कोशिश यह की गई कि बच्चा होश संभालते ही काम करना शुरू कर देगा लेकिन हम इस तजरुबे के इर्द गिर्द घूमते रहे और कोई फायदा स्टूडैंट्स को नहीं हुआ। मैं तो यहां तक कहूँगा कि इसमें बंगलिंग हुई है जो मैट्रिक और एफ. ए., बी.ए. का सिस्टम चला आ रहा था वह ठीक था लेकिन हमने हायर सैकंडरी पर करोड़ों और अर्बों रुपया खर्च कर दिया। स्कूलों को नोटिस दिये गए कि अगर इस साल में हायर सैकंडरी स्कूल न बनाओगे तो तुम्हारी रीकगनीशन हटा ली जाएगी। उन्होंने हायर सैकंडरी स्कूल बना लिये। लाखों रुपया की ग्रांटे दे दी गईं। और हैरानी की बात है कि जो लोग कहते थे कि इस नए सिस्टम को लागू करना चाहिए और डिपार्टमेंट को हिदायत दी गई थी कि इस सिस्टम को फौरन लागू करो। आज वही इस बात को मानने लगे हैं कि यह सिस्टम फेल हो गया है। यूनिवर्सिटी ग्रांट्स कमिशन ने भी कहा है कि यह सिस्टम फेल हो गया है और इसका कोई फायदा स्टूडैंट्स को नहीं हो रहा है। हम तो पहले भी इस सिस्टम में एतराज़ किया करते थे लेकिन किसी ने परवाह नहीं की। आज सारे देश में यह फेल हो गया है। जिस तरह से इसको तशकील दी गई और जो नुक्स चले आ रहे थे उनको दूर करने की अगर कोशिश की जाती तो बात समझ में आ सकती थी लेकिन, उपाध्यक्ष महोदय, इस तरफ कोई ध्यान नहीं दिया गया। हमारा जो एजूकेशन का डिपार्टमेंट है उसने इस तरफ ध्यान नहीं दिया इस डिपार्टमेंट के अफसरान देश से बाहर दूसरे मुलकों में गए हैं और जो सिस्टम देख आए आकर मिनिस्टर के पास पुट अप कर दिया कि यह सिस्टम चालू कर दिया जाए और यह न देखा कि जो बाहर का सिस्टम आफ एजूकेशन हम लागू कर रहे हैं क्या हमारे देश के लिये वह ठीक भी है या नहीं और क्या उस सिस्टम को लागू करने के लिये हमारे पास सारे साधन मौजूद हैं जिससे उस सिस्टम को लागू किया जाए। जब तक सारे सिस्टम को लागू करने के लिये हमारे पास साधन नहीं और हम साधन मुहैय्या नहीं कर सकते तो फिर वहां पर कोई American या Russian system of education उठा कर लागू कर देने से कोई फायदा नहीं हो सकता। (विघ्न)

श्री उपाध्यक्ष : काग़ज़ों में तो नाम बड़ा हो ही जाता है। (हंसी) (They get appreciation on record) (Laughter)

चौधरी बलबीर सिंह : जिस सिस्टम के बारे में पूरी वाकफियत नहीं उसे उठा कर यहां पर लागू कर देना ठीक नहीं था। सिर्फ किसी अफसर के मन की तसल्ली थी कि बाहर के मुल्कों का सिस्टम जारी कर दिया है, बगैर देखे के कि यह कामयाब भी होगा या नहीं। और आज इस का नतीजा आपके सामने है। आज 10 साल बाद Higher Secondary system of

[चौधरी बलबीर सिंह]

Education फेल हो चुका है और करोड़ों नहीं अरबों रुपया इस सिस्टम पर खर्च किया गया जिसका कोई फायदा न मुल्क को और न ही स्टूडैंट्स को हुआ है । जो मैट्रिक का सिस्टम था वह ही अच्छा था । जब इस सिस्टम को लागू करने पर ज़ोर दिया गया तो हमने आवाज़ उठाई थी । फिर इन्होंने प्राईवेट स्कूलों पर ज़ोर दिया उन्होंने कहा कि हमें ग्रांटें दो । और दूसरी तरफ कालेजिज़ वालों ने मांग की कि इस नए सिस्टम से हमारी एक क्लास कम हो गई है इसलिये उस कमी को पूरा करने के लिये ग्रांट दो । तो हुआ क्या कि हायर सैकंडरी स्कूलों ने ग्रांट इसलिये ली कि उसने नया सिस्टम शुरू करना है और दूसरी तरफ कालेजों ने इस लिये ग्रांट ली कि उनमें नंबर आफ स्टूडैंट्स कम हो गया । तो इस तरह अर्बों रुपया ज़ाया किया गया और आज यह खुद कहते हैं कि हायर सैकंडरी सिस्टम फेल हो गया । अजीब सी बात है । इसकी ज़िम्मेदारी उन सरकारी अफसरों पर है जो बाहर से एक सिस्टम देख आए और बगैर सोचे समझे यहां पर कायम कर दिया । इसको अब भी रीवर्ट करके मैट्रिक तक कर देना चाहिए ।

एक और बात, उपाध्यक्ष महोदय, मैं कहना चाहता हूँ कि नए नए विचार शिक्षा विभाग के अफसरान के मन में आते हैं और मैथड आफ ऐजूकेशन भी तब्दील कर देते हैं । हमारे हां जो हिन्दी और पंजाबी की लिपि है इसमें बहुत पुराने ज़माने से पहले पैंती चलती थी, इसमें 35 अक्षर थे । और यह सिस्टम ठीक था, बच्चे को पहले अक्षरों का ज्ञान आ जाता था । अब क्या हुआ कि हमारे एजूकेशन के डायरैक्टर साहिब बाहर के देशों में चले गये और बगैर देखने के कह दिया कि यहां पर डायरैक्ट मैथड से हिन्दी और पंजाबी पढ़ाई जाये और जो हिन्दी पंजाबी का पुराना कायदा था नहीं चलेगा । ऊड़ा ऐड़ा की जगह राम आया शाम आया शुरू करवा दिया । कीमत कायदे की 8 आने कर दी और पैंती अक्षरों को कायदे के दर्मियान में रख दिया । इस डायरैक्ट मैथड पर भी कई साल से हम वक्त ज़ाया कर रहे हैं और कोई फायदा स्टूडैंट्स को नहीं हो रहा । वह क्या अंदाज़ा लगा सकते हैं कि डायरैक्ट मैथड का क्या असर होगा । अंग्रेज़ी एलफाबैट में और हमारी लिपी में फर्क है । हमारी लिपि सिस्टेमैटिक चलती है और a, b, c, की लिपी की आवाज़ें मुख्तलिफ हैं, किसी जगह पर कुछ किसी पर कुछ । फिर Vowels ह जिन के लगाने से आवाज़ें भिन्न भिन्न हो जाती हैं । अंग्रेज़ी लिपि के लिये तो डायरैक्ट मैथड ठीक था लेकिन हमारी लिपि में एक ही आवाज़ एक अक्षर की है और हर जगह एक जैसी रहती है । इस पर हमें डायरैक्ट मैथड नहीं शुरु करना चाहिए था । इन्होंने डायरैक्ट मैथड में चार्ट बनवा दिया और लाखों रुपया ज़ाया किया । हर स्कूल में चार्ट लगवा कर 'राम आया, शाम आया' शुरू करवा दिया और फिर 10 साल के बाद यह महसूस किया कि यह सिस्टम ठीक नहीं था । वह सिस्टम फेल हुआ और पुराने कायदे शुरू किए गए । इसलिये मैं शिक्षा मंत्री महोदय से कहूँगा कि यह सारी चीज़ ठीक करने की ज़रूरत है । और इस सारे ढांचे में तब्दीली लाने की ज़रूरत है । जब किसी सिस्टम को लागू करना हो तो विचार उन लोगों से करनी चाहिए जो पढ़ाने वाले हैं और अगर उनको आप कान्फीडेंस में ही नहीं लेते तो वह शिक्षा क्या देंगे । यह नहीं कि एक अफसर बाहर से कुछ देख कर आ गया और पहले ढंग को छोड़ कर दूसरा शुरू करवा दिया । जिस प्राइमरी क्लास के टीचर ने बच्चों को

पढ़ाना है अगर उसे सारे सिस्टम से पूरी वाकफी नहीं तो वह क्या पढ़ाएगा । प्राइमरी में पढ़ाने वाला टीचर किसी ने नौवीं पास की किसी ने दसवीं और जे.बी.टी. ट्रेनिंग लेता है और बाद में स्कूल में पढ़ाना शुरू कर देता है । अगर नए सिस्टम को इस मुलक में लागू करना है तो टीचरों को भी स्पैशल ट्रेनिंग की ज़रूरत होगी । आपने करोड़ों रुपया नए सिस्टम पर खर्च किया फिर भी फेल हो गया । इसका क्या कारण था ? जब तक सारी चीज़ को चालू करने के लिये साधन न हो उस ढंग से पढ़ाने वाला नहीं, अगर टीचर को खुद को नहीं पता कि किस सिस्टम से पढ़ाना है, वह उसकी ट्रेनिंग का कोई इन्तज़ाम नहीं करते । हमारे पास साधन नहीं तो फिर क्या फायदा है इस तरह रुपया ज़ाया करने का ? एक तरफ हम कहते हैं कि भूखमरी देश में है, अब संकट है । माली संकट है और दूसरी तरफ अनफारसीन खर्च हम डाल देते हैं । भाषा की शिक्षा का तजरुबा शुरु कर देते हैं और पांच सात साल बाद एलान कर देते हैं कि यह तजरुबा फेल हो गया है । इस तरह नैशनल वेस्ट किया जा रहा है । या तो यह चाहिए कि जिसने यह सिस्टम लागू करने के लिये कहा था उनके खिलाफ मुकद्दमे चलाये जाएं और बड़ी सज़ा दी जाए । जिन्होंने मुल्क का करोड़ों रुपया का नुक्सान कर दिया सिर्फ अपने मन की सैटिस्फैक्शन करने के लिये कि जो चीज़ देख आए उसे चालू करवा दिया और फिर ....
(विघ्न)

श्री उपाध्यक्ष : ठीक ही तो है । आपने सुना नहीं : गिरते हैं शाह स्वार ही मैदाने जंग में, वह तिफ्ल क्या गिरेगा जो घुटनों के बल चले । (हंसी) (It is all right. The hon. member must have heard the following couplet:-
Girte hain shah-swar hi maidan i-jang mein, voh tifal Kia girega jo ghutnon Ke bal chale) (Laughter)

चौधरी बलबीर सिंह : आपने भी, डिप्टी स्पीकर साहिब वह घुटनों के बल चलने वाली ही बात कह दी । अगर घुटनों के बल चलने वाला पांव में खड़ांव डाल कर कहे कि मैं खड़ांव पर चल रहा हूँ तो यह मुनासिब बात नहीं होगी । इस सिस्टम में बहुत ही प्राचीन तरीका है इतना प्राचीन जब कि दूसरे मुल्कों के लोग यहां से आ कर शिक्षा ले कर जाते थे । हमारे मुल्क के गुरुकुलों में बहुत देर से शिक्षा देनी शुरू की गई थी । इसके पीछे एक बड़ा भारी इतिहास है । हमें अपने सारे सिस्टम को बाकायदा तौर पर स्टडी करना चाहिए और इसे अपनाना चाहिए, अगर आप इसमें कोई तरमीम लाना चाहते हैं तो बेशक ले आयें । मगर यह नहीं होना चाहिए कि इस के फेस से देख कर कह दें कि यह नहीं होना चाहिए । इसके मुतअल्लिक आपको अपने पूरे पूरे विचार देने का और इसमें पूरे तौर पर इन्क्वायरी करने का अधिकार है । अगर बगैर इन्क्वायरी के ही आप इसको छोड़ दें तो यह कोई मुनासिब बात नहीं होगी । इस सिस्टम को आप फाईनेलाइज़ करने के बाद आप ऐलान करें कि इस तरह का हमारा नया सिस्टम है जोकि चालू किया जायगा । यह बात खास तौर पर मैं शिक्षा मंत्री जी के ध्यान में लाना चाहता हूँ कि यह सिस्टम हमारे मुल्क में पूरी तरह से चल सकता है, इस पर ज़रा ध्यान देने की ज़रूरत है । इसके साथ ही दूसरी नुक्ताचीनियां भी खत्म हो जायेंगी । जो आज कहा जाता है कि स्कूल के बच्चों के लिये फरनीचर नहीं है, बिल्डिंग नहीं है, इतना स्टाफ नहीं है । यह एक नारा है जो इस मुल्क में आम तौर पर लगाया जाता है । मगर मैं यह सब

[चौधरी बलबीर सिंह]

फज़ूल सी बातें समझता हूँ । अगर बच्चों को पढ़ाना ही हो तो इनके लिये इंतज़ाम वृक्षों के नीचे हो सकता है । हर जगह बच्चों को शिक्षा दी जा सकती है । आजकल बच्चे अपने गांव से 5–7 मील के फासले पर जाते हैं इसलिये कि वहां पर स्कूल की बिल्डिंग है । मगर अगर गांव में कोई इससे घटिया किस्म की जगह में इंतजाम हो जाय तो इससे बच्चों को जो इतनी दूर जाने आने की तकलीफ है यह दूर हो सकती है । जो यह कहते हैं कि तालीम की क्वालिटी घटिया होगी आज ऐसा क्यों सोचा जा रहा है ? हमारे बज़ुर्ग भी तो दरखतों के नीचे ही रहते थे और पढ़ा करते थे । इसके इलावा सब से बड़ा फैक्टर इसमें यह भी काऊंट करता है कि पढ़ने वाले के सारे हालात से पढ़ाने वाले को पूरी पूरी वाकफियत होनी चाहिए । यह कैसे ख्यालात का है, इसे कौन कौन मिलता है, और o· er-all यह है कैसा ? मुझे इस बात की खुशी है कि फ्रंट सरकार ने महकमा तालीम में टीचर्ज की तनखाहें बढ़ाई हैं, लैक्चरर्ज को स.विस बैनीफिट दिया है । मगर अब अगर टीचर्ज को सर्विस बैनीफिट नहीं दिया गया तो यह देखने वाली बात ज़रूर है । यह ऐसा जमाना है कि हमें फरनीचर पर और दूसरी चीज़ों पर पैसा खर्च करने की बजाय ज्यादा पैसा पढ़ाने वालों पर खर्च करना चाहिए इसके साथ ही बच्चों को अच्छी खुराक देने का भी एक अहम सवाल है । कौम की नींव जिस । पर खड़ी होने जा रही है उनकी खुराक पूरी सरकार की तरफ से होनी लाज़मी है । बेशक तालीम दरखतों के नीचे बैठा कर दी जाये मगर खुराक आला दी जाय । बेशक बिल्डिंग वगैरा और दीगर सामान पर इतना खर्च करने की हमें ज़रूरत ही नहीं है ।

श्री उपाध्यक्ष : आपका मतलब शांति निकेतन सिस्टम से है ? (Does the hon. member mean Shantiniketan system ?)

चौधरी बलबीर सिंह : बिल्कुल, यह तो डिप्टी स्पीकर साहिब, वही बात है कि एक आदमी ऊंट पर जा रहा था उससे किसी ने आकर पूछा कि भाई तूने मेरी भेड़ देखी है । वह कहने लगा कि भेड़ ऊंची कितनी होती है । उसने कहा कि एक फुट । तो उसने जवाब दिया कि भाई मैं तो दस फुट पर हूँ तुम मेरे साथ एक फुट की बात करते हो । शांति निकेतन की आप बात करते हैं, यह तो एक बहुत बड़ी चीज़ है । हमें हर गांव में कम अज़ कम एक प्राइमरी स्कूल खोलना चाहिए । प्राइमरी तालीम अगर लाज़मी कर दी जाय तो इसमें क्या रुकावट है ? डिपार्टमेंट वाले अपनी मर्ज़ी के मुताबिक जिसे चाहें स्कूल देते हैं। अभी जितने स्कूल बनाये हैं उनमें मुकम्मल तौर पर टीचरों का इंतजाम भी नहीं कर पाये । हमारी मांग है हर गांव में एक स्कूल हो ।

श्री उपाध्यक्ष : Please wind up now. मैं यह अर्ज़ कर दूं कि अभी एक घंटा मिनिस्टर साहिब को जवाब देने के लिये चाहिए– 15 मिनट अब बोलने वालों के लिये रहते हैं । सब को वक्त दिया जाना मुश्किल है । You please wind up. (The hon. Member should please wind up now. I would submit that one hour is required by the hon. Minister for giving a reply and only fifteen minutes are now left for the hon. Members to speak. It is difficult to accommodate all of them. The hon. Member should please wind up now.)

चौधरी बलबीर सिंह : अध्यक्ष महोदय, मैं अर्ज़ कर रहा था कि हमें पूरी तरह से हर गांव में स्कूल खोल देना चाहिए । हम लोग भी तो अभी तक मौलवियों से पढ़ते चले आये हैं । उन्हीं की तालीम है कि आज हमने हिन्दुस्तान का नाम ऊंचा किया है । दूर न जायें, आपको मालूम होना चाहिए कि लाला लाजपतराय जी भी मौलवियों के पास जाकर पढ़ते रहे हैं । प्राइमरी तालीम हमें नज़दीक से नज़दीक जगह कर देनी चाहिए । यह बातें अब भूल जानी चाहिएं कि तालीम लाखों रुपये की बिल्डिंग में ही दी जा सकती है । हमें पढ़ाई और आला पढ़ाई का ख्याल होना चाहिए ।

प्राईवेट स्कूलों के मुताल्लिक मैं अर्ज़ करूँ कि हमारी प्राईवेट स्कूलों की हालत बहुत ही खराब है । आजकल उनके पैसे के जो रिसोर्सिज़ हैं वह बिल्कुल ही खत्म हो चुके हैं। उन पर टैक्स इतने लगे हुए हैं कि इतनी उन की आमदनी भी नहीं है । अब उनके हालात ऐसे हैं कि वह टीचर्ज़ को भी पूरी तनखाहें बड़ी मुश्किल से देते हैं । यह उन बच्चों पर जुल्म है जो इन स्कूलों में तालीम हासिल कर रहे हैं । इस तरह तो प्राईवेट स्कूलों में से बच्चे उठ कर सरकारी स्कूलों में आने की कोशिश करेंगे । प्राइवेट स्कूलों के टीचरों की तनखाहों के ग्रेड सरकारी स्कूलों के बराबर होने चाहिए । हमें कोशिश यह करनी चाहिए कि चाहे किसी भी क्लास का बच्चा क्यों ना हो हमारे रिसोर्सिज़ ऐसे होने चाहिएं कि तालीम बच्चे को मुफ्त मिले । यह मुनासिब बात नहीं होगी कि गवर्नमेंट स्कूल के बच्चे की तो फीस मुआफ हो मगर प्राईवेट स्कूलज़ के बच्चों से फीसें ली जाएें ।

Mr. Deputy Speaker : Please wind up now.

चौधरी बलबीर सिंह : बजट पर आप 4–5 दिन इसलिये डिसकस करने को देते हैं कि बाकी एक्सपैंडीचर अलग अलग डिसकस किया जा सके । तालीम का महकमा ऐसा है कि इस पर बजट का सब से ज्यादा हिस्सा लगाया जाता है । प्राईवेट स्कूलों को ग्रांट्स पूरी मिलनी चाहिए । प्राईवेट स्कूल के बच्चों की फीसें मुआफ होनी चाहिएं । इनकी तन्खाहें और अलाऊंसिज़ भी सरकारी स्केल पर ही होने चाहिएं । प्राईवेट स्कूल और सरकारी स्कूल में कोई फर्क अगर नहीं होगा तो बच्चों को तालीम भी अच्छी मिलेगी और तालीम देने का काम भी आसानी से चलता रहेगा ।

होशियारपुर के मुकाबले में हाई स्कूल पंजाब में कहीं पर नहीं हैं । प्राईवेट स्कूलों को पूरी ग्रांट्स मिलनी चाहिए उन्होंने लाखों व अरबों रुपये लोगों को विद्या देने पर खर्च किये हैं। मैं भी होशियारपुर के एक स्कूल की कमेटी का प्रेज़ीडैंट हूँ । पैसे की कमी की वजह से जो चीज़ हमें करनी चाहिए थी वह नहीं कर सके । (घंटी की आवाज़) मैं एक दो सुझाव देकर बंद कर दूंगा । कालेजों की तरह स्कूलों में भी एन. सी. सी. कम्पलसरी की जानी चाहिए । अगर लड़कों को एन.सी. सी. ट्रेनिंग मिडल डिपार्टमैंट से ही शुरू हो जाए तो कालेजों में जो इन्डिसिप्लिन आज कल चल रहा है वह खत्म हो जाएगा । बच्चों की वर्जिश भी हो जायगी । बच्चे राष्ट्र के भावी निर्माता हैं, उनका विशेष ध्यान रखा जाना चाहिए । स्कूल के बच्चों को दोपहर का खाना सरकार की ओर से मिलना चाहिए । अगर देश को आप आगे ले जाना चाहते हैं तो बजट की दूसरी मदों को कट शार्ट करके मुल्क के बनाने वालों पर पैसा खर्च करो, उनकी सेहत का ख्याल रखो । प्राईवेट स्कूल्ज को इगनोर नहीं करना चाहिए । टीचर्ज़ को सर्विस बैनीफिट मिलना चाहिए । जब आप नया ग्रेड देते हैं तो जो टीचर्ज़ 10–15 साल की सर्विस

[चौधरी बलबीर सिंह]

रखता है उसको उस का बैनीफिट मिलना चाहिए। नहीं तो नये ग्रेड के कारण जो आदमी नया भर्ती होकर आएगा वह भी उतने ही पैसे लेगा जितने कि 15–20 वर्ष की सर्विस वाले टीचर लेंगे। इसलिये यदि आप पुराने आदमियों को सर्विस बैनीफिट नहीं देंगे तो बड़ी हार्ट बार्निंग होगी। उनमें आप शान्त वातावरण नहीं पैदा कर सकेंगे। इन शब्दों के साथ मैं आपका धन्यवाद करता हूँ।

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ (ਰਾਏਪੁਰ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣਨ ਦੇ ਬਾਅਦ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਬਿਨਾ ਤੇ ਇਹ ਸੂਬਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ, ਏਨੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਏਨੇ ਝਗੜੇ ਹੋਏ, ਸਤਿਆਗ੍ਰਹਿ ਹੋਏ, ਮੋਰਚੇ ਲਗੇ, ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਭਰੀਆਂ ਗਈਆਂ—ਇਸ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਇਹ ਸੂਬਾ ਬਣਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਇਹ ਕਨਸੀਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਦੁਖ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਇਸ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਲੈਂਗੂਇਜ ਪਾਲਸੀ ਕੀ ਹੈ, ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਪੈਪਸੂ ਫਾਰਮੂਲਾ ਲਾਗੂ ਹੋਵਗਾ ਕਿ ਸੱਚਰ ਫਾਰਮੂਲਾ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਲੈਂਗੂਏਜ ਪਾਲਿਸੀ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ

Mr. Deputy Speaker : They have already talked so much on language issue.

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਮਸਲੇ ਤੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸ੍ਰੀ ਲਾਲ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਅਜੇ ਹੱਲ ਨਾ ਕਰੋ, ਹੋਰ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿਓ, ਮੈਂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਵਜੋ ਇਸ ਪਾਸੇ ਦਿਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜੀ ਲੈਂਗੁਏਜ ਪਾਲੀਸੀ ਦੇਣੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਤਪਾਲ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਗਿਲ ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ਜਿਹੜਾ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਇੰਨੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਡਿਸਕਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। (The hon. Member has not heard about the 'Gill Formula' which is being discussed in the House for the last so many days.)

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਗਿਲ ਫਾਰਮੂਲਾ ਤਾਂ ਜੀ ਧੱਕੇ ਦਾ ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਕਾਫ਼ੀ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਇਥੇ ਆਪਣੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਕਲੀਅਰ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇੰਨੇ ਕੁਐਸਚਨ ਵੀ ਪੁਛੇ ਗਏ ਹਨ, ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰਿਆਂ ਮਨਿਸਟਰਜ਼ ਨੇ ਸਟੇਟਮੈਂਟਸ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ। (The Government has clarified its position here during the last so many days, a large number of questions have been asked and almost all the Ministers have given their statements.)

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਇਕ ਹੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋਨੋਂ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨਗੀਆਂ, ਦੋਨਾਂ ਦੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕਰਾਂਗੇ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ?

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਇਕ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਸੂਬਾ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸੈਕ੍ਰੇਟੇਰੀਅਟ ਲੈਵਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਥੇ (ਵਿਘਨ) ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਕਨਫ਼ੀਉਜ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਦਿਮਾਗ਼ ਬੜਾ ਸਾਫ਼ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਿਲਕੁਲ ਦੋ ਵਿਆਹੇ ਹੋਏ ਆਦਮੀਆਂ ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਲਵ-ਅਫੇਅਰ ਜਿਹੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋ ਵਿਆਹੇ ਹੋਏ ਆਦਮੀਆਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਲਵ-ਅਫੇਅਰ ਹੋ ਜਾਵੇ--ਆਦਮੀ ਔਰ ਔਰਤ ਵਿਆਹੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਤਾਂ ਦੂਸਰੇ ਮੈਰਿਡ ਕਪਲ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਕ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪੰਜਾਬੀ

ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਹਨ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਹਿੰਦੀ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਤੋਂ ਵੀ ਛੁਟਕਾਰਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਸੂਬੇ ਦੀ ਲੈਂਗੂਏਜ਼ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕ੍ਰੀਏਟ ਕਰਦੇ ? (ਵਿਘਨ)

ਆਵਾਜ਼ : ਤੁਹਾਡੇ ਕਿਉਂ ਢਿਡੀਂ ਪੀੜਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ?

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੂਬੇ ਦੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਦਾ ਚਰਚਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਹਿੰਦੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹੇ ਹੋਏ ਔਰ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹੇ ਹੋਏ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਇਕੱਠੇ ਕਿਉਂ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । ਬੜੀ ਅੱਛੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਐਸੀ ਫਿਜ਼ਾ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ । ਐਗਰੇਸਿਵ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਲ ਪਾਲਿਟਿਕਸ ਇਲਿਮੀਨੇਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਕਨਸੀਡ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ।

4.00 p.m.

ਅਤੇ ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਹਿੰਦੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬੈਠੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 1962 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਕੀ ਕੀ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਪਾਈਆਂ । ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਲਈ ਜਦੋ ਜਹਿਦ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਸਾਫ ਕਰ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਜੋ ਅੱਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੈ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਸਭੱਰਵਾਲ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਲੈਂਗੂਏਜ ਪਾਲਸੀ ਨੂੰ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿਉ । ਇਹ ਸੂਬਾ ਪਹਿਲੀ ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਬਣਿਆ ਮਗਰ ਇਸ ਦੀ ਲੈਂਗੂਏਜ ਪਾਲਸੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਇਜਲਾਸ ਪਰਸੋਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਡੈਕਲੇਰੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਇਕ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਬੜੀਆਂ ਕਲਾਬਾਜ਼ੀਆਂ ਖਾਧੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਹਿੰਦੀ ਨੂੰ ਬੜ੍ਹਾਵਾ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਬੜ੍ਹਾਵਾ ਦੇਣਾ ਹੈ ਪਰ ਸੂਬੇ ਦੀ ਹੁਣ ਕੀ ਲੈਂਗੂਏਜ਼ ਪਾਲਸੀ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ । ਇਸ ਦੇ ਮਗਰੋਂ 6 ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਸੈਸ਼ਨ ਹੋਣਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਬਿਨ੍ਹਾ ਤੇ ਸੂਬਾ ਬਣਿਆ, ਜਿਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਬੇਸ ਬਣਾ ਕੇ ਅਜੀਟੇਸ਼ਨ ਚਲੀ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਮਕਸਦ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਹੈ.........

ਸ੍ਰੀ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕੀ ਹੋ ? (What does the hon. Member want ?)

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਸੈਕਰੇਟੇਰੀਅਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਤਕ ਲੈ ਜਾਈ ਜਾਵੇ । (ਵਿਘਨ) ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਲਨਾ ਪਵੇਗਾ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਕੰਮ ਬਣਨਾ ।

ਸ੍ਰੀ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਜਥੇਦਾਰ ਤਾਂ ਬਣੇ ਹੀ ਮਰਨ ਲਈ ਹਨ । (The Jathedars are meant for sacrifice.)

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ, ਅਗਰ ਇਹ ਲੜਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਨ ਤਾਂ ਗਲ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ । (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਟੇਟ ਦੀ ਲੈਂਗੂਏਜ਼ ਪਾਲਸੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨ । ਉਸ ਦੀ ਵਜ਼ਾਹਤ ਕਰਨ । ਉਸ ਪਾਲਸੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਜੋ ਜੋ ਜ਼ਹਿਰ ਪਿਛਲੇ 20 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਫੈਲਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਾਫ ਕਰ ਸਕੀਏ ਤਾਕਿ ਇਥੇ ਹੈਲਦੀ ਫਿਜ਼ਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕੇ ।

ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਬਾਰੇ ਇਕ ਗੱਲ ਇਹ ਕਹਿਣੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਅਜੂਕੇਸ਼ਨਿਸਟਸ ਨੂੰ ਇਗਨੋਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਅਫਸਰ ਸੈਕਰੇਟਰੀ, ਡਿਪਟੀ ਸੈਕਰੇਟਰੀ; ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਆਈ. ਏ. ਅਸ. ਅਫਸਰ ਹਨ । ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਚੇਂਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਵਰਨਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਤਰਕੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਡੀ. ਪੀ. ਆਈ ਨੂੰ

[ਕਾਮਰੇਡ ਸਤ ਪਾਲ ਕਪੂਰ]

ਪਰਸਨਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਪਰ ਮੈਂ ਇਸ ਪਾਲਸੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹਾਂ ਕਿ ਡੀ. ਪੀ. ਆਈ. ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਦਾ ਅਫਸਰ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਿਸਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਉਪਰ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਸੈਕਰੇਟਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਤਰੀਕਾਕਾਰ ਚੇਂਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਠਾਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਗ੍ਰਾਂਟਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਟੀਚਰਜ਼ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਸਰਵਿਸ ਬੈਨੀਫਿਟ ਨਹੀਂ ਦਿਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰੀਜ਼ੈਂਟਮੈਂਟ ਹਾਲੇ ਵੀ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਫਿਰ ਜੋ ਸੈਂਟਰਲ ਸਕੇਲ ਤੇ ਡੀ. ਏ. ਦਿਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਲੈਬਜ਼ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ. ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੋਇਰ ਗ੍ਰੇਡ ਟੀਚਰਜ਼ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਇਕ ਗਲ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣੀ ਹੈ ਕਿ ਐਂਜਨੀਅਰਿੰਗ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਨਾਨ-ਇੰਜਨੀਅਰਿੰਗ ਟੀਚਰਜ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਡੀਮਾਂਡਜ਼ ਦੀ ਤਰਫ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਗਰੇਡਜ਼ ਹੀ ਦਿਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਕ ਐਮ. ਐਸ. ਸੀ. ਨੂੰ 200—400 ਦਾ ਹੀ ਗਰੇਡ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜ ਗ੍ਰੇਡ ਕੋਠਾਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਰਿਕਮੈਂਡ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਹੀ ਗ੍ਰੇਡ ਇੰਜਨੀਅਰਿੰਗ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਨਾਨ ਇੰਜਨੀਅਰਿੰਗ ਟੀਚਰਜ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਦਿਤੇ ਜਾਣ। ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ।

ਇਕ ਗਲ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲ ਟੀਚਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾ ਬਾਰੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਹੋਣ ਲਗੀ, ਭੁਖ ਹੜਤਾਲ ਹੋਣ ਲਗੀ ਤਾਂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆ ਮੰਗਾਂ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਮਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿਉ। ਮੈਂ ਵੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਦ ਸਰਕਾਰ ਮੰਨਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਈਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਹੁਣ ਸਰਕਾਰ ਡੀਲੇਇੰਗ ਟੈਕਟਿਕਸ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਫ ਗੱਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਫ ਗਲ ਕਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨ ਵੀ ਚੁਕੇ ਹਨ ਪਰ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਡਮਿਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਨੀਅਤ ਸਾਫ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਫੌਰੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਬਾਰੇ ਇਕ ਗਲ ਮੈਂ ਹੋਰ ਕਹਿਣੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਕ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਪ੍ਰਾਬਲਮ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਸਕੂਲ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ, ਸਨਾਤਨ ਧਰਮ ਸਕੂਲ, ਡੀ. ਏ. ਵੀ. ਜਾਂ ਖਾਲਸਾ ਸਕੂਲ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਦੋਂ ਲੜਕੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਿਸ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ; ਕਿਸੇ ਦਾ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਵਿਚ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕਥਾਵਾਚਕ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲ ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਬਣ ਗਏ ਉਹ ਕਰੋੜਾਂ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਬਣੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਬਦਲਣ ਵਿਚ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਪੇਸ਼ ਆਵੇਗੀ ਮਗਰ ਜ ਸਕੂਲ ਆਇੰਦਾ ਬਣਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੀਕੁਐਸਟ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਨਾਮ ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਹਬੀ ਇਨਫਰਾਦੀਅਤ ਤੇ ਨਾ ਰਖਣ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਅਨਹੈਲਦੀ ਫਿਜ਼ਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਹਿਕਮਾ ਇਸ ਵਲ ਸੀਰੀਅਸਲੀ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇ।

Mr. Deputy Speaker: But under the Constitution, I think, Government cannot interfere with the religious sentiments of the people.

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਇਹ ਰਿਲਿਜਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਜਸਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

Mr. Deputy Speaker : Yes, that can be done through propaganda. Government cannot direct them.

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਸਰਕਾਰ ਡਾਇਰੈਕਟਿਵ ਦੇਵੇ, ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਨਵਿਨਸ ਕਰਾਵੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਫਿਜ਼ਾ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲ ਟੀਚਰਾਂ ਦੇ ਝਗੜੇ ਦਾ ਇਕ ਹੀ ਹਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲ ਸਾਰੇ ਹੀ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ ਕਰ ਲਏ ਜਾਣ, ਸਰਕਾਰ ਟੇਕ ਓਵਰ ਕਰ ਲਵੇ ।

ਪਟਿਆਲੇ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਵਿਚ ਇਕ ਭੁਨਰਹੇੜੀ ਬਲਾਕ ਹੈ । ਉਸ ਵਿਚ 275 ਪਿੰਡ ਹਨ । ਉਥੇ ਇਕ ਵੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਉਸ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਪੰਚਾਇਤ ਵਲੋਂ 5-6 ਪ੍ਰੋਪੋਜ਼ਲਜ਼ ਆਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਬਿਲਡਿੰਗ ਬਣਾਉਣ ਸਬੰਧੀ । ਉਹ ਇਕ ਬੈਕਵਰਡ ਏਰੀਆ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ 275 ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਇਸ ਲੋੜ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖ ਕੇ ਉਥੇ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਇਕ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਜ਼ਰੂਰ ਖੋਲ੍ਹੇ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ ਖੰਨਾ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਦੱਖਣ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਜ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਡੀਮਾਂਡ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਬੈਠੇ ਹਾਂ । ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਮਸਲਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜ ਵੀਹ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਜਦ ਅਸੀਂ ਇਸ ਪੱਖ ਵਲ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਮੀ ਤੇ ਘਾਟ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਰੈਕਟਰ ਹੈ । We lag in this. ਇਸ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਰੈਕਟਰ ਦੇ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਕਈ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਅਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਲੋਕ ਵਪਾਰ ਵਿਚ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹਨ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਦਫਤਰਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਰੈਕਟਰ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਉਲਝੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ । ਅੱਜ ਜਿਹੜੀ ਸਿਖਿਆ ਪਰਨਾਲੀ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸਿਸਟਮ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਐਜੂਕੇਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਕਿ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਦਿਆ ਦੇਣ ਦਾ ਢੰਗ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਅਜ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਿਸਟਮ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਕਮੀ ਪੇਸ਼ ਆ ਚੁਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਿਸਟਮ ਵਿਚ ਨੁਕਸ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਦਿਤੀ ਗਈ ਵਿਦਿਆ ਵਿਚ ਨੁਕਸ ਜ਼ਰੂਰ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਰੈਕਟਰ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਹ ਕਦੇ ਵੀ ਰਿਸਪਾਨਸੀਬਲ ਹਥਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਗਿਆ । ਅਜ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਇਕ ਪਰੋਫੈਸ਼ਨ ਸਮਝ ਲਿਆ ਗਿਆ । It has been a profession. ਹਰ ਆਦਮੀ ਬਿਜ਼ਨੈਸਮੈਨ ਦੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰੁਚੀ ਕਮਰਸ਼ੀਆਂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਜਿਸ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਹੈ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਗੀ । ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਮਸਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਿਸਟ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੇਟ ਭਰ ਰੋਟੀ ਮਿਲੇ । ਉਹ ਰੋਟੀ ਦਾ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਹੋਰਨਾਂ ਲੋੜਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਪਾਸ ਵਕਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਦਿਲ ਲਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਵੇ । ਫਿਰ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਫੀਸਾਂ ਮਾਫ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਇਕ ਇਕ ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਮੁੰਡੇ ਪੜ੍ਹਉਣ ਹਨ । ਜਿਥੇ 80 ਜਾਂ 100 ਬੱਚੇ ਇਕ ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਇਕ ਮਾਸਟਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਨ ਲਈ ਦੇ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਉਹ ਕੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਾਏਗਾ? ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਲਾਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਟੈਂਡ ਨਹੀਂ ਕਰ

[ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ ਜੈਨਾ]

ਸਕਦਾ। ਬੱਚੇ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਮਾਸਟਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਫਿਰ ਬੈਠਣ ਨੂੰ ਵੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ। ਫਰਨੀਚਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਨਹੀਂ, ਕੁਝ ਸੜਕ ਤੇ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਕੁਝ ਗਰਾਊਂਡਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਕੁਝ ਅਗੇ ਪਿਛੇ ਵਰਾਂਡਿਆਂ ਵਿਚ ਅਕਮੋਡੇਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਫ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਐਜੂਕੇਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਤਨਾ ਪੈਸਾ ਲਗਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਲੀਮ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ। ਬੱਚੇ ਵੀ ਕਲਾਸਾਂ ਵਿਚ ਦੋ-ਢਾਈ ਲਖ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਪਰਾਪਰਲੀ ਮੇਨਟੇਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਤ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ।

ਦੂਜੀ ਤਰਫ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਫ਼ਰੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਪਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਫੀਸ ਚਾਰਜ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਕੋ ਕਾਨਸਟੀਚੂਸ਼ਨ ਸਭ ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੈ। ਇਕੋ ਪ੍ਰਾਂਤ, ਇਕੋ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ ਜਿਥੇ ਇਕ ਬੱਚਾ ਤਾਂ ਫੀਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਫਰੀ ਤਾਲੀਮ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। That is unjustified ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋ ਵਿਤਕਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਰੀਮੂਵ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਫੀਸ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਫੀਸ ਦੇ ਕੇ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਡਿਸਪੈਰੇਟੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨਿਆ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਫਿਰ ਟੀਚਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਫ਼ਰਕ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੋਠਾਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਤਾਂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੌਰਮਿੰਟ ਸਕੂਲ ਦੇ ਟੀਚਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤਨਖਾਹ ਤੇ ਉਸੇ ਹੀ ਕੁਆਲੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਤੇ ਲਗੇ ਟੀਚਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤਨਖਾਹ। ਇਕ ਗੌਰਮਿੰਟ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਲਗਾ ਬੀ.ਏ.,ਬੀ.ਟੀ. ਜੋ ਮਾਸਟਰ ਹੈ, he is getting rupees 285 ਅਤੇ ਇਸੇ ਹੀ ਕੁਆਲੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਟੀਚਰ ਜੋ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਜਸ ਨੂੰ ਗਰਾਂਟ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਰੀਕਾਗਨਾਈਜ਼ਡ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਟੀਚਰ ਪਾਸ ਇਹੋ ਹੀ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ, ਇਕੋ ਹੀ ਕੁਆਲੀਫੀਕੇਸ਼ਨਾਂ, he is getting Rs 150 or 160. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਿਸਪੈਰੇਟੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਿਸਸੈਟਿਸਫੈਕਸ਼ਨ ਟੀਚਰ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਇੰਨੀ ਵਡੀ ਡਿਸਪੈਰੇਟੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਉਂ ਦਿਲ ਲਗਾ ਕੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਵੇਗਾ? ਜਿਸ ਨੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣੇ ਹਨ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜੇਕਰ ਇਹੀ ਸਵਾਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਹੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ 150 ਰੁਪਏ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ 285 ਤਾਂ ਉਹ ਕੀ ਇੰਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਬੱਚੇ ਤੇ ਪਾਵੇਗਾ? ਉਹ ਤਾਂ ਸਦਾ ਇਸ ਫਿਕਰ ਵਿਚ ਰਹੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਘਰ ਦੇ ਖਰਚਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੀਟ ਵਿਦ ਕਰੇ। ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਾਵੇ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਪੇਟ ਭਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰੇ। ਫਿਰ ਉਹ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਹਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਟਿਊਸ਼ਨਾਂ ਲਈਆਂ ਜਾਣ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਬਟੋਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਵੀ ਕਾਮਨ ਮੈਨ ਤੇ ਬੋਝ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਪੱਖ ਵਿਚ ਫੌਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਕਾਮਨ ਮੈਨ ਨੂੰ ਰੀਲੀਫ ਦਿਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਿਸਪੈਰੇਟੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਫਿਰ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਮਾਸਟਰ ਦਾ ਪਰੋਫੈਸ਼ਨ ਅਜੇਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਸਟਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ । ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਨਾ ਇਨਟਰੈਸਟ ਤੇ ਨਾ ਟੇਸਟ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਉਸ ਦਾ ਸਟੈਂਡਰਡ ਉੱਚਾ ਹੋ ਅਤੇ ਇਹ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਸ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਡਿਸਪੈਰੇਟੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਉਹ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲ ਦਾ ਮਾਸਟਰ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਨਿਆਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਅਨਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਚਿੰਤਾ ਕਰੇ । ਜੇਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਰੋਟੀ ਮਿਲੇਗੀ ਤਾਂ ਆਟੋਮੈਟਿਕਲੀ ਉਹ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਡੀਲ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਸਿਸਟਮ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਤਰੱਕੀ ਹੋਵੇਗੀ ।

ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਿਸਟਮ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਅਤੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਮੈਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਮਕਸਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਨਿਕਲਣ ਉਹ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਕੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਪਰ ਸਾਡਾ ਅਜ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਲੈਕ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਿਸਟਮ ਵਿਚ ਕਮੀ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਨਾ ਤਾਂ ਮਾਸਟਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇਡ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਠੀਕ ਹੈ। ਉਹ ਸਿਖਿਆ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੀਜ਼ਲਟ ਚੰਗੇ ਆਉਣ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਇਕ ਸਰਕੂਲਰ ਕਢਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਮਾਸਟਰ ਦੇ ਰੀਜ਼ਲਟ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਉਸ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ । ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਅਪਣੀ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਸਿਕਿਓਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਸਮਸਿਆ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰੀਜ਼ਲਟ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਗੇ ਆਉਣ । ਉਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ when he is secure from this point of view ਕਿ ਰੀਜ਼ਲਟ ਚੰਗੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹ ਦਿਲ ਲਗਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਰੀਜ਼ਲਟ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਬਿਨਾਂ ਚਾਰਜ ਸ਼ੀਟ ਕੀਤਿਆਂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਕਢ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਨਸਿਕਿਓਰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਵਕਤ ਮੈਂਟਲ ਟਾਰਚਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਵਾਲੇ ਇਸ ਪਖ ਵਿਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਸਦਾ ਸਹਿਮ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਲੈਜਿਸਲੇਸ਼ਨ ਲਿਆਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਾਸਟਰ ਇਹ ਸਮਝਣ that they are secure, their service is secure ਅਤੇ ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਰਹੇ ਕਿ ਅਜ ਨਾ ਕਢ ਦੇਣ, ਕਲ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦੇ ਦੇਣ । ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਜੇਕਰ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹ ਬਚਿਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਵੀ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੀ ਵੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਕਿਊਰੇਟੀ ਆਫ਼ ਸਰਵਿਸ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਅਤੇ ਇਹ ਇਕ ਵਡੀ ਕੰਟਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਹੋਵੇਗੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੀ । ਅਤੇ ਲੋਕੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਹਰ ਇਕ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਮਝੇਗਾ ਅਤੇ ਅਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਐਜੂਕੇਟ ਕਰੇਗਾ ।

[ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ ਖੰਨਾ]

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਸਿਸਟਮ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਮੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਨਕਲ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ, ਰੀਜ਼ਲਟ ਚੰਗੇ ਸ਼ੋ ਕਰਨ ਲਈ ਬਜਾਏ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਹਾਰਡ ਵਰਕ ਕਰਾਉਣ ਦੇ ਜਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਲੀਹਾਂ ਤੇ ਐਜੂਕੇਟ ਕਰਨ ਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਕਸਟਰਾ ਕਲਾਸਾਂ ਲਣ ਦੇ, ਦੂਜੇ ਮੈਥਡ ਅਡਾਪਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਂਗੇ ਅਤੇ ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੀਚਰਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ ਅਤੇ ਸੁਪਰਿਨਟੈਂਡੈਂਟ ਲਗਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟਿਪ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਛੇ ਅਠਵੀਂ ਦੇ ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੁਰੱਪਟ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਦੇ ਮੈਥਡ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। 'ਬੱਚੇ ਨਕਲ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪਾਸ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਭੈੜੇ ਰੀਜ਼ਲਟ ਤੋਂ ਬਚ ਸਕਣ। ਸਕੂਲ ਦਾ ਰੀਜ਼ਲਟ ਚੰਗਾ ਆਵੇ ਅਤੇ ਪਨਿਸ਼ਮੈਂਟ ਵੀ ਨਾ ਮਿਲੇ। ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਤਕਲੀਫ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ It is a temptation to corruption. ਮੈਂ ਆਪਦੇ ਦੁਆਰਾ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਇਹ ਮੁਨਾਸਿਬ ਹੋਵੇਗਾ। ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਐਨੂਅਲ ਪ੍ਰਨਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ .. ...

Mr. Deputy Speaker : Khanna Sahib, kindly clear one point. i. e. education policy is to be framed by the Government or by the University. ....

Sardar Darbara Singh : This forms part of education because higher education is also to be discussed here. Something for or against is to be said.

ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ ਖੰਨਾ : ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਇਹ ਲਿਆਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਬੱਚਾ ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਹੋਵੇਗੀ ਜਾਂ ਜਿਸ ਦੀ ਸਾਲ ਭਰ ਅਸੈਸਮੈਂਟ ਹੋਕੇ ਅਗਲੀ ਕਲਾਸ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਉਸ ਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਬਹੁਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਇਹ ਇਕ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਲਈ ਕੰਟਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਵਾਧੇ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਿਸਟਮ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਵਧ ਰਹੀ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਖਤਮ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿ ਸਾਰੇ ਹੀ ਇਨਵਾਲਵਡ ਹਨ, ਕੀ ਟੀਚਰ, ਕੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਕੀ ਸੁਪਰਡੈਂਟ। ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪੁਰਾਣਾ ਅਤੇ ਘਟੀਆ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਦਾ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਹੁਣ ਆਜ਼ਾਦ ਕੌਮ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਵਿਊ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਗਿਰਾਵਟ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਜਿਥੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੌਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਨ ਲਈ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਿਖਸ਼ਾ ਦਾ ਮਸਲਾ ਕੋਠਾਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਪੈਟਰਨ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਜੇਕਰ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜਾਣ ਆਉਣ ਦੇ ਟਾਈਮ ਨੂੰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋ ਕਿ ਬੱਚੇ ਸਵੇਰੇ 6 ਵਜੇ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਠੁਰ ਠੁਰ ਕਰਦੇ

ਸਕੂਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਕੜਾਕੇ ਦੀ ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡੇਢ ਵਜੇ ਸਕੂਲੋਂ ਛੁਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਨਾ ਬਚਿਆਂ ਦੇ ਲਈ ਅਕਾਮੋਡੇਸ਼ਨ ਦਾ ਕੋਈ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਾਸਟਰਾਂ ਲਈ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਐਕਮੋਡੇਸ਼ਨ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਕ ਇਕ ਕਲਾਸ ਦੇ ਵਿਚ ਲਗ-ਭਗ 80-80 ਲੜਕੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਕਲਾਸ ਦੇ ਵਿਚ 40-45 ਤੋਂ ਵਧ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੀਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ । ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਥੇ ਲੜਕੇ ਬੈਠ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਉਥੇ ਪੜ੍ਹ ਕੀ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸਿਸਟਮ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸੁਝਾਉ ਦੇਣੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਉਹ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਆਈ. ਏ. ਅਸ. ਦੇ ਸਤੱਰ ਦਾ ਡੀ. ਪੀ. ਆਈ. ਹਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਲਾਈਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਸ਼ਿਕਸ਼ਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਜਿਹੜਾ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਟਿਵ ਅਤੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਕੰਮ ਕਾਰ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਮਹਾਰਤ ਰਖਦਾ ਹੋਵੇ । ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸਕੀਮ ਹੀ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਸਕੇਗੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਮੁਆਮਲੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤਰੱਕੀ ਹੋ ਸਕੇਗੀ । ਮੌਜੂਦਾ ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਜੇ ਦੇਖੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫੰਡਜ਼ ਨਹੀਂ ਹਨ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਲੈਵਿਸ਼ਲੀ ਖਰਚੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਹੀ ਮਿਸਾਲ ਦੇਵਾਂ ਕਿ ਉਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਆਫੀਸਰ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਉਪਰ ਇਕ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਸਰਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਅਫ਼ੀਸਰ ਬੈਠਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਬਾਕਾਇਦਾ ਤੌਰ ਤੇ ਦਫਤਰ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਆਫੀਸਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੰਮ ਡੀ. ਪੀ. ਆਈ. ਜਾਂ ਡੀ. ਓ ਆਰਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਮਹਿਜ਼ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਦੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਏਥੋਂ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕਾਫੀ ਖਰਚ ਘਟ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਪੈਸਾ ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਲਈ ਹੋਰ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਖ਼ਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਬੱਚਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯੂ. ਪੀ. ਦੇ ਵਿਚ ਹਾਈ ਅਤੇ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਕਲਾਸਿਜ਼ ਦੀ ਸਕੀਮ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਸਕੀਮਾਂ ਅਪਨਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਹ ਵੀ ਮੁਨਾਸਿਬ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਲਿਜਜ਼ ਦੇ ਇਮਤਹਾਨਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਸਿੱਧਾ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਤੱਕ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਕ ਵਖਰੀ ਬਾਡੀ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਕ ਕਨਸਲਟੇਟਿਵ ਕੌਂਸਲ ਵੀ ਫਰੇਮ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਟੀਚਰਾਂ ਅਤੇ ਐਮ. ਐਲ. ਸੀ. ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੌਰਮੈਂਟ ਆਫੀਸ਼ੀਅਲਜ਼ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਕੁਝ ਐਸੇ ਮੈਥਡ ਐਡਾਪਟ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਤ ਨੂੰ ਹਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲੀ ਸਹਾਇਕ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕਣਾ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਅਪਣਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਾਲਿਡ ਚੇਂਜ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾ ਸਕੇ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਗਜ਼ਾਮੀਨੇਸ਼ਨਜ਼ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਏ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਿਸਟਮ ਇਲਿਮੀਨੇਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਬਾਰ ਬਾਰ ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਫੀਸਾਂ ਚਾਰਜ ਕਰਨੀਆਂ ਕਾਮਨ ਮੈਨ ਤੇ ਬਰਡਨ ਦੇ ਸਿਵਾਏ ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ । ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਪੀਰੀਅਡ ਐਸਾ ਜ਼ਰੂਰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਲ ਵੈਲਿਊ ਦੀ ਸ਼ਿਕਸ਼ਾ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕੇ । ਇਹ ਇਕ ਸਾਡਾ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਬੱਚੇ ਦੇ

[ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ ਖੰਨਾ]

ਮਾਰੇਲ ਨੂੰ ਉਚਾ ਚੁਕਣ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਦੇ ਧਰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਗਿਆਨ ਦਿਵਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ....

Mr. Deputy Speaker : You mean divinity should be introduced as a subject. This is what you mean ?

ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ ਖੰਨਾ: ਦੂਸਰਾ ਮੇਰਾ ਸੁਝਾਉ ਇਹ ਵੀ ਹੈ, ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸਕੂਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਅਤੇ ਇੰਪਰੂਵਮੈਂਟ ਟਰਸਟ ਦੇ ਪਾਸ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਇਹ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਲੇ-ਗਰਾਊਂਡ ਲੀਜ਼ ਉਤੇ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੋ ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੜਕਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮਿਲ ਸਕਣ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੰਟ੍ਰੈਸਟ ਸਪੋਰਟਸ ਵਿਚ ਕ੍ਰੀਏਟ ਹੋ ਸਕੇ । ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਗਰਾਂਟਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਹੈ, ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਕਮੈਂਡੇਸ਼ਨਜ਼ ਇਨ–ਟੋਟਲ ਲਾਗੂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਬਹੁਤੀ ਰਿਜ਼ੈਂਟਮੈਂਟ ਹੈ ਉਹ ਰਿਮੂਵ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਟੀਚਰਾਂ ਨੇ ਐਮ. ਏ. ਫਸਟ ਕਲਾਸ ਔਰ ਸੈਕੰਡ ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਲੈਕਚਰਾਰ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਟੀਚਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਰੇਡ ਮਿਲ ਗਏ ਹਨ । ਲੇਕਿਨ ਦੂਸਰੇ ਆਦਮੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਉਹੋ ਕੁਆਲੀਫਿਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਨੇ, ਉਸੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਰੇਡ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ । ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਔਰ ਡਿਸਪੈਰੇਟੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਘੰਟੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼) । ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਜ਼ ਫ਼ਾਰ ਗਰਲਜ਼ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਕਿ ਲੜਕੀਆਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਵੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਵਾਈਂਡ ਅਪ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦੁਸਾਂਝ (ਫਿਲੌਰ): ਜਨਾਬ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸ਼ੇਖ ਸਾਦੀ ਨੇ ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਇਕ ਮਿਸਰਾ ਕਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਅਜ ਵੀ ਅਮਰ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਸੀ—

"ਬੇ ਇਲਮ ਨਤਵਾਂ ਖੁਦਾ ਰਾ ਸ਼ਨਾਖਤ"

ਉਸ ਮਿਸਰੇ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬੇਇਲਮ ਇਨਸਾਨ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਹਿਚਾਣ ਸਕਦਾ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਬਾਤ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ, ਸਿਗਨੀਫਿਕੈਂਸ, ਅਤੇ ਜੋ ਹਕੀਕਤ ਹੈ, ਅਜ ਵੀ ਉਨੀ ਹੈ ਜਿੰਨੀ ਕਿ ਉਸ ਵਕਤ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੇ ਗਲ ਕਹੀ ਸੀ । ਸਵਰਗੀਯ ਪੰਡਤ ਮਦਨ ਮੋਹਨ ਜੀ ਮਾਲਵੀਆ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਜੰਗੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਗਲ ਕਹੀ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਏਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਗੌਰਵ ਸਮਝਾਂਗਾ ਜੇਕਰ ਮੈਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਮਹਿਕਮਾ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਮਨਿਸਟਰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਹਿਕਮੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਬੜੇ ਅਛੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੁਰਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਲੇਕਿਨ ਦੋ ਮਹਿਕਮੇ ਮੇਰੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ ਬੜੇ ਅਹਿਮ ਮਹਿਕਮੇ ਹਨ । ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਤਾਲੀਮ ਦਾ । ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਤ ਦੀ ਦਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦਾ ਕਰਕੇ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ

ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ ਕਿਸੇ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਣਾ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਜੋ ਤਕਾਜ਼ੇ ਹਨ, ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਦੇ ਨਜ਼ਰ ਰਖਣਾ ਪਏਗਾ। ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਹਿਕਮਾ ਤਾਲੀਮ ਨੇ ਮਨੁਖ ਪੈਦਾ ਕਰਨੇ ਹਨ। ਬੱਚਾ ਮਾਂ ਦੀ ਕੁਖ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਅਗਰ ਉਸ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਔਰ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਮੁਨਾਸਬ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਮਨੁਖ ਦੀ ਸ਼ਕਲੋ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਹੈਵਾਨ ਔਰ ਸ਼ੈਤਾਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

"ਪੜ੍ਹਿਆ ਮੂਰਖ ਆਖੀਐ, ਜਿਸ ਲਬ, ਲੋਭ, ਹੰਕਾਰ।"

ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਐਮ. ਏ. ਪਾਸ ਹੈ ਜਾਂ ਬੀ. ਏ. ਪਾਸ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਗਰ ਇਕ ਆਦਮੀ ਵਿਦਵਾਨ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਕਿਤਾਬੀ ਨਾਲਜ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਤਾਬੀ ਨਾਲਜ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉਸ ਵਿਚ ਇਖਲਾਕ ਵੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਕਤਾਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਸਮਝੇ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਵਿਚ ਬਹਿਸ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਲਕਾ ਬਗੋਸ਼ ਇਸਲਾਮ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬੜੇ ਕਾਬਲ ਸਨ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਆਇਤਾਂ ਦੇ ਤਰਜਮੇ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਏ ਜੋ ਵਡੇ ਵਡੇ ਮੌਲਵੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਸ ਆਕੇ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ੇਅਰੋ ਸ਼ਾਇਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਬਲਕਿ ਉਥੇ ਲੰਗਰਾਂ ਵਿਚ ਆਟਾ ਗੁਨ੍ਹ ਕੇ ਵੀ ਦਿਖਾਇਆ। ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਖਲਾਕ ਹੋਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਵੀ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਰਮਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵੀ। ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀਮਦ ਭਗਵਦ ਗੀਤਾ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਉਹ ਹਨ ਜੋ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਦਾਨੇ-ਜੰਗ ਵਿਚ ਕਹੇ। ਵਿਸ਼ਵਾਮਿਤਰ ਜੀ ਨੇ ਰਾਜਾ ਦਸਰਥ ਦੇ ਪਾਸ ਆਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਰਾਮ ਅਤੇ ਲਛਮਣ ਦਿਓ ਤਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਯੱਗ ਸੰਪੂਰਣ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਯੱਗ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਨੇਕੀ ਦਾ ਸਮਾਗਮ। ਰਾਮ ਅਤੇ ਲਛਮਣ ਸੁਸਿਖਿਅਤ ਸਨ, ਉਹ ਉਥੇ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਯੱਗ ਦੇ ਸੰਪੂਰਣ ਕਰਨ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਬਦੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਆਪਣੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ।

(Pandit Mohan Lal, a Member of the Panel of Chairmen in the Chair.)

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਵਸਾਤਤ ਨਾਲ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵਕਤ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੰਤ ਵਿਨੋਬਾ ਭਾਵੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਬੜਾ ਸਤਿਕਾਰ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜੋ ਨਜ਼ਰੀਆ ਹੈ ਉਹ ਕਾਬਲੇ-ਗੌਰ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹੈਡ, ਹਾਰਟ ਐਂਡ ਹੈਂਡ, ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਵਿਦਿਆ ਕੋ-ਆਰਡੀਨੇਸ਼ਨ ਕਰੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। ਦਿਲ, ਦਿਮਾਗ਼ ਅਤੇ ਹੱਥ ਤਿੰਨੋਂ ਇਕ ਸੁਰ ਵਿਚ ਹੋਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਿਦਿਆ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਜੋ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਰੇਵੋਲਿਊਸ਼ਨਾਈਜ਼ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਅਜ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਜਿਹੜੀ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ

[ਸਰਦਾਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦੁਸਾਂਝ]

ਵਿਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੀ ਹੈ, ਟੈਡੀ ਬੁਆਇਜ਼ ਐਂਡ ਟੱਡੀ ਗਰਲਜ਼, ਚੁਸਤ ਲਿਬਾਸ ਪਾਕੇ ਉਹ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਵਾਰਗੀ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਪੂਰਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ਼ ਵਿਚ ਡਿਗਨਿਟੀ ਆਫ਼ ਵਰਕ, ਕੰਮ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਅਰਥਾਤ ਕਿਰਤ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਵਜ਼ੀਰੇ ਤਲੀਮ ਸਾਹਿਬ ਨੌਜਵਾਨ ਨਸਲ ਵਿਖੇ ਇਹ ਗੁਣ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦੇਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਨੌਜਵਾਨ ਪਨੀਰੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵਡੀ ਖਿਦਮਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜ ਦਾ ਨੌਜਵਾਨ, ਮੈਂ ਉਸ ਤੇ ਕਿੰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਨਿਸ਼ੰਗ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਤਾਲੀਮ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਵਿਹਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹੱਥ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਵਰਕ ਓਰੀਐਂਟਿਡ ਤਾਲੀਮ ਦਿਉ । ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਨੌਜਵਾਨ ਬੇਕਾਰ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਲਈ ਬੇਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਿ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਡਿਗਨਿਟੀ ਆਫ਼ ਵਰਕ ਦੀ ਵੀ ਸਿਖਿਆ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਲੰਡਨ ਵਿਚ ਮੈਂ ਖੁਦ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਣੀ ਦਾ ਲੜਕਾ ਜਿਸ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣਨਾ ਹੈ ਗਊਆਂ ਨੂੰ ਗੁਤਾਵਾ ਕਰਦਾ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ । ਕਿਉਂ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਉਤੇ ਪਰਭਾਵ ਪਏ ? ਲੇਕਿਨ ਜੋ ਸਾਡੇ ਮੁੰਡੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਸਦਵਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਜਦ ਕਿ ਕੰਮ ਦਾ ਅਤਿਅੰਤ ਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਪੱਠੇ ਕੁਤਰਨ ਨੂੰ ਵੀ ਨਫਰਤ ਦੀ ਬਾਤ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇਕ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਇਕ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਸਭਾ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਜਲ ਦਾ ਗਲਾਸ ਲੈਕੇ ਅਗੇ ਵਧਿਆ । ਅੱਛੀ ਸ਼ਕਲ ਔਰ ਸੁੰਦਰ ਪਗੜੀ ਦੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਪੁਛਿਆ "ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਕੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਏਂ ?" ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਮੌਕਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਣੀ ਦਾ ਗਲਾਸ ਲੈਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ । ਆਪਣੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੂੰ ਕਦੇ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪੁਛਿਆ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿਕਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਉਹ ਗਲਾਸ ਵਗਾਹ ਕੇ ਮਾਰਿਆ । ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਵਿਹਲੜ ਨੌਜਵਾਨ ਦੇ ਹਥੋਂ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ ਗੁਨਾਹ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਕਿਰਤ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ, ਮਿਹਨਤ ਕਰਨੀ, ਡਿਗਨਿਟੀ ਆਫ਼ ਵਰਕ ਜੋ ਹੈ ਅਗਰ ਆ ਜਾਵੇ, ਅਜ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਖਾ ਸਕੇ, ਇਹੀ ਆਰਜ਼ੂ ਅਤੇ ਉਮੰਗ ਸੰਤ ਵਿਨੋਬਾ ਭਾਵੇ ਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਜ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਆਪਣੇ ਭਵਿਖ ਨੂੰ ਸਵਾਰਨ ਵਿਚ ਸਮਰਥ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇੰਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕਿ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੀ ਡਿਮਾਨਸਟਰੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ । ਲੋਹਾਰਾ ਅਤੇ ਤਰਖਾਣਾ ਕੰਮ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ । ਐਸਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਚ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੜਕਿਆਂ ਅਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਸਕੇਗੀ । ਦੂਸਰੀ ਤਜਵੀਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਹੜੀ ਨਾਸਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਬੇਦੀਨੀ ਫੈਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਬੜਾ ਤਕੜਾ ਜਹਾਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕਈ ਦੋਸਤ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਤਫਾਕ ਨਾ ਕਰਨ, ਲੇਕਿਨ ਇਟ ਇਜ਼ ਏ ਮੈਟਰ ਆਫ ਓਪੀਨਿਅਨ । ਮੈਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਜ਼ੀਰੇ ਤਾਲੀਮ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਝਾਉ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਫਿਰਕਾ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਜਿਸਨੂੰ ਸਪਿਰਚੂਐਲੇਟੀ, ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਧਰਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਡਿਗਨਿਟੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ— ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਤਾਲੀਮ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਦੇਣੀ

ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਨਾਲ ਬੜਾ ਸਖਤ ਅਨਿਆ ਹੋਵੇਗਾ । ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੀਤਾ ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਇੰਟਰੋਡਿਊਸ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਚਿਆਂ ਵਿਚ ਡਿਸਪਲਿਨ ਆਵੇਗਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਦੀ ਸਪਿਰਟ ਆਵੇਗੀ । ਅਤੇ ਉਹ ਚੰਗੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਬਣਨਗੇ ਅਤੇ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਇੰਟਰੋਡਿਊਸ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੋ ਪੇਚੀਦਗੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਹਨ ਉਹ ਕਾਫ਼ੀ ਹਦ ਤਕ ਹਲ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਸਪਿਰਚੂਐਲਿਟੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਧਰਮ ਦੀ ਤਰਦੀਦ ਹੈ, ਐਸਾ ਮੇਰਾ ਨਿਸਚਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਸਹੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਇਹ ਗਲ ਸਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ।

ਫਿਰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਜੋ ਮਸਲਾ ਹੈ ਉਹ ਬੜਾ ਅਹਿਮ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਹਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਪੈਟਰਨ ਤੇ ਡੀਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ 95% ਗ੍ਰਾਂਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ । ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਨੇ ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਇਨੀਸ਼ੀਏਟਿਵ ਲਿਆ ਹੈ, ਖਿਦਮਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਗਨੋਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੌਂਸਲਾ-ਅਫਜ਼ਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜੰਗੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਲੀਡਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਕੀਤੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਸਲੇ ਦਾ ਹਲ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਪੈਟਰਨ ਤੇ ਡੀਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟ ਟੀਚਰਾਂ ਦੇ ਗਰੇਡਜ਼ ਬਾਰੇ ਇਕੋ ਫਿਕਰਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ—

'ਵਾਅਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਆਸਾਨ,
ਵਲੇ ਵਾਅਦੇ ਕੀ ਵਫਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ।'

ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੋ । ਇਹ ਫਿਕਰਾ ਵੀ ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਟੀਚਰਜ਼ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਸੱਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਖੁਰਦਰੇ ਅਤੇ ਸਖਤ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਗਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਸ ਤੇ ਅਖਰ ਬ-ਅਖਰ ਅਮਲ ਕਰੋ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋਵੇਗੀ ।

ਇਥੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਇਕ ਪੰਜਾਬ ਇਨਸਟੀਚੂਟ ਆਫ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਕਾਇਮ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਸਿਰਫ ਇਹ ਫੰਕਸ਼ਨ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨੂੰ ਮਾਧੀਅਮ ਮੰਨਕੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਲੀਮ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਟੀਚਰਜ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਜ਼ ਨੂੰ । ਆਪ ਦਾ ਐਲਾਨ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੀਡੀਅਮ ਆਫ ਇੰਸਟਰਕਸ਼ਨ ਪੰਜਾਬੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਇਨਸਟੀਚੀਊਟ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਟੈਕਸ-ਪੇਅਰ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਟੀਚਰਜ਼ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਮਾਧੀਅਮ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ।

ਇਕ ਅਰਜ਼ ਮੈਂ ਇਹ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਕਈ ਦੋਸਤ ਪਹਿਲਾਂ ਕਹਿ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਕਿ ਮਹਿਕਮਾਂ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਜੋ ਡੀ.ਪੀ.ਆਈ. ਹੈ, ਉਹ ਇਕ ਸਾਬਕ ਡੀ.ਸੀ. ਹੈ । ਇਹ ਗਲ

[ਸਰਦਾਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦੁਸਾਂਝ]

ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਨਾਲ ਫਿਟ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦੀ । ਠੀਕ ਹੈ ਉਹ ਬੜੇ ਕਾਬਲ ਸਜਨ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਇੰਤਜ਼ਾਮੀਆ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੇ ਅਸਰ ਹਾਸਲ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਲਾ ਦਿਉ ਇਥੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਿਸਟ ਨੂੰ ਹੀ ਲਗਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆ ਅਤੇ ਟੀਚਰਜ਼ ਵਿਚੋਂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਇਕ ਗਲ ਹੋਰ ਜੋ ਮੈਂ ਕਹਿਣੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਇੰਸ, ਹਿਸਟਰੀ, ਜੁਗਰਾਫੀਆ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਮਜ਼ਮੂਨਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਬੀ.ਏ. ਤੀਕ ਪਜਾਬੀ ਵਿਚ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਤੁਰਤ ਲੋੜੀਂਦੇ ਕਦਮ ਉਠਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਕਦਮ ਉਠਾਉਂਦਿਆਂ ਕੋਈ ਧੜਾ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬੇਸ਼ਕ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਗਲ ਲਈ 57,000 ਬੰਦੇ ਜੇਲ ਗਏ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਤਮਾਵਾਂ ਪੁਕਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਮਾਧਿਅਮ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸੈਕਰੇਟੇਰੀਏਟ ਤਕ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਮੈਨੂੰ ਰੰਜ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਸਾਹਿਬਾਨ ਜਦੋਂ ਤਕਰੀਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਤਕਰੀਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ । (ਇਕ ਆਵਾਜ਼ : ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਰੋਂਦੀ ਹੈ ?)

Mr. Chairman : Please wind up.

ਸਰਦਾਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦੁਸਾਂਝ : ਬਹੁਤ ਅਛਾ ਜੀ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਤਾਲੀਮਤਾਈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜ਼ਿਲਾ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸਕੂਲ ਅਜਿਹੇ ਹਨ—ਅਗਰ ਉਹ ਨੋਟ ਕਰ ਲੈਣ ਤਾਂ ਬਿਹਤਰ ਹੋਵੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਚਕ ਦਾਨਾ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਦਰਖਾਸਤ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਟੇਕ ਓਵਰ ਕਰੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੀਕੁਐਸਟ ਮੰਨੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਖਲੌਰ, ਰਟੈਂਡਾ, ਭਾਰਸਿੰਘ ਪੁਰਾ ਦੇ ਵੀ ਸਕੂਲ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾ ਨੇ ਵੀ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਟੇਕ ਓਵਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ । ਇਸ ਪਾਸੇ ਜਲਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਪਾਲਿਟਿਕਸ ਦਾ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਅਗਰ ਅੱਪ ਗਰੇਡ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਕੋਈ ਇਨਸਟੀਚੂਸ਼ਨ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰੇ ਤਾਂ ਅਪ ਗਰੇਡ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਫਿਰ ਫਿਲੌਰ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਹੈ । 5 ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਬਿਲਡਿੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਬੱਚੇ ਕੜਕਦੀ ਧੁਪ ਵਿਚ ਰੁਲ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਇੰਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਮੈਂ ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਆਪ ਨੇ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਮਹਿਕਮਾ ਤਾਲੀਮ ਨਾਲ ਡੀਲ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪੋਰਟ ਕਰਾਂਗੇ । (ਤਾੜੀਆਂ)

ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ (ਬੜਾ ਪਿੰਡ) : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਗਲ ਵਲ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਵਿਰਸੇ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਗਲ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਨੌਜਵਾਨ ਵਿਦਿਆ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਚੰਗੇ ਵਿਗਿਆਨੀ ਬਣ ਸਕਣ ਜਾਂ ਚੰਗੇ ਟੈਕਨੀਸ਼ੀਅਨ ਬਣ ਸਕਣ ਸਗੋਂ ਮਨੋਰਥ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਬਿਉਰੋਕਰੇਸੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਸਕਣ । ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ 20 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਵੀ, ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਪਰ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੈਸੇ ਦਾ ਵੈਸਾ ਹੀ ਹੈ । ਜਦ ਤਕ ਇਹ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਹੇਗਾ ਫਿਰ ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਉਲਾਂਭੇ ਦੇਵੇ ਕੋਈ ਵੀ ਨੌਜਵਾਨ ਦਸਵੀਂ ਤਕ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕਮਾਈ ਵਲ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ ਸਗੋਂ ਗਰੈਜੂਏਟ ਬਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੋਸਟਾਂ ਲਈ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿਥੇ ਦਸਵੀਂ ਪਾਸ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਵਾਲਾ ਵੀ ਕੰਮ ਨਿਭਾ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਵਿੱਤ ਮੰਤ੍ਰੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਤਰਫ਼ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਜਿਥੇ ਦਸਵੀਂ ਪਾਸ ਗਭਰੂਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਥੇ ਕਿੰਨੇ ਹਜ਼ਾਰ ਗਰੈਜੂਏਟ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਘਲਦੇ ਹਨ । ਸਿਰਫ ਕਲਰਕ ਦੇ ਕੰਮ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪੀਅਨ ਦੇ ਕੰਮ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਉਹ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦੇਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹਨ । ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਬੰਧ 20 ਸਾਲ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਉਸਾਰੀ ਅਤੇ ਉਨਤੀ ਲਈ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਵੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਪੋਥੇ ਸਾਡੇ ਤੇ ਲਦ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਗਡਾ ਹੀ ਬਚਿਆਂ ਤੇ ਲਦ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਇੰਨੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਕੀ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਐਨੇ ਮਜ਼ਮੂਨ ਅਤੇ ਐਨੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਢੇਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਬੱਚਾ ਉਨਤੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਕਿਸੇ ਗਲ ਵਿਚ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਫਿਰ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉ ਇਸ ਗਲ ਤੋਂ ਕਿ ਜਨਰਲ ਸਾਇੰਸ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਿਵੇਂ ਕਰਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਠਵੀਂ ਜਮਾਤ ਤਕ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਨਰਲ ਸਾਇੰਸ ਦੀ ਲੋੜ ਅਠਵੀਂ, ਨੌਵੀਂ, ਦਸਵੀਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਮਜ਼ਮੂਨ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹਾਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਸ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਕਿ ਜਿਸ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨੇ ਅਗੋਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ, ਨਾ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਨਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿਚ ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਮੁਢ ਤੋਂ ਆਖਰ ਤਕ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਿਲੇਬਸ ਵਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ । ਕਿੰਨੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ, ਕਿੰਨੇ ਮਨਿਸਟਰ ਬਦਲੇ, ਕਿੰਨੀਆ ਮਨਿਸਟਰੀਆਂ ਬਦਲੀਆਂ ਅਤੇ ਕਿੰਨੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਨਵੀਂ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀਆਂ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪਰ ਸਿਲੇਬਸ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਇਮ ਹੈ । ਉਸ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਆਈ । ਕੀ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿਚ ਵੀ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਹਾਲਾਤ ਮੁਤਾਬਕ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ?

[ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ]

ਫਿਰ ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿੰਨੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਪ ਵੇਖੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਅਜ ਕਲ ਕੋਰਸ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਜੇਕਰ ਮੰਤਰੀ ਇੰਚਾਰਜ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵਿਹਲ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵੇਖਣ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਕੀ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਦਾ ਤਾਂ ਨਾਂ ਥੇਹ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖੋਜ ਦੀ ਗਲ ਨਹੀਂ । ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਹੈ ਕਿ ਜਰਨੈਲ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰ ਆਏ ਹਨ ਮੈਂ ਸੁਣ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੂਸ ਤੇ ਜਾਪਾਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਗਲਾਂ ਵਲ ਵਧੇਰੇ ਧਿਆਨ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਹੁਣ ਜੁਗਰਾਫ਼ੀਆ ਹੀ ਲੈ ਲਉ, ਜਿਵੇਂ ਸਵਾਲ ਹਨ ਚੇਤੇ ਕਰਾ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਕੀ ਹੈ । ਇਮਤਿਹਾਨੀ ਨੁਕਤੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗਲਾਂ ਯਾਦ ਕਰਾ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੁਗਰਾਫੀਆ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਨੂੰ ਫਿਲਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਇਥੇ ਫਿਲਮਾਂ ਤੋਂ ਇਖਲਾਕ ਡੇਗਣ ਦਾ ਕੰਮ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਅਕ ਉਨਤੀ ਦਾ ਇਕ ਸਾਧਨ ਮੰਨ ਕੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲਾਭ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਫਿਲਮ ਇੰਡਸਟਰੀ ਰਾਹੀਂ ਜੁਗਰਾਫੀਆ, ਹਿਸਟਰੀ ਦਸੋ ਤਾਂ ਕਿ ਬਚਿਆਂ ਦੀ ਐਪ੍ਰੋਚ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਹੋਵੇ । ਜੋ ਕੁਝ ਬੱਚੇ ਸਰਵਨ ਕਰਕੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵਧ ਵੇਖਕੇ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਘੋਟੇ ਤੇ ਚੇਤੇ ਨਾਲ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਭੁਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਫਿਰ ਹਿਸਟਰੀ ਦਾ ਮਜ਼ਮੂਨ ਦੇਖੋ ਇਸ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦਾ ਨਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ; ਪੁਰਾਣੀ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵਕਤ ਤੋਂ । ਇਸ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ । ਜੋ ਵਿਰਸੇ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਟੈਕਸਟ ਬੁਕਾਂ ਹਿਸਟਰੀ ਲਈ ਮਿਲੀਆਂ, ਉਹੀ ਮੱਖੀ ਤੇ ਮੱਖੀ ਮਾਰ ਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਕੋਰਸ ਵਜੋਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ, ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਕਿਸ ਹਦ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਕੋਈ ਵੇਖ ਕੇ, ਕੰਪੀਟੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਪਰਖੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਅਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮੂਲ ਖੋਜ ਹੈ ਜਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਖੋਜ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਗਲ ਹੈ । ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਕਿਤਾਬਾਂ ਛਪਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਵਿਕ-ਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਮੜ੍ਹ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਕੇ ਨਵੇਂ ਢੰਗ ਵਿਚ ਰੀਓਰੀਐਂਟੇਟ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਇੰਸ ਅਤੇ ਟੈਕਨੀਕਲ ਵਿਦਿਆ ਵਿਚ ਮਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਢੰਗ ਅਪਨਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । 10ਵੀਂ ਜਾਂ 11ਵੀਂ ਵਿਚ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਕਲਾਸਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਖਾਸ ਮਜ਼ਮੂਨਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਸਤਵੀਂ ਜਾਂ ਅਠਵੀ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਮੁਢਲਾ ਗਿਆਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਲਾਸਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਨਵੀਆਂ ਕਾਢਾਂ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇ । ਅਜ ਜੋ ਨਵੀਆਂ ਕਾਢਾਂ ਹਨ ਉਹ ਪਿੰਡਾਂ ਤਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ । ਜਦ ਤਕ ਪਿੰਡਾਂ ਤਕ ਨਾਂ ਪਹੁੰਚਾਈਆਂ ਜਾਣ

ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ । ਖੇਤੀ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਕਾਢਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਢੰਗ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ । ਟੈਕਨੀਕਲ ਬਾਇਸ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਪੈਂਫਲਿਟ ਛਾਪਣ ਨਾਲ ਪਰਚਾਰ ਘਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜਦ ਤਕ ਹਥ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਨਾ ਦਸੀ ਜਾਵੇ, ਸੋਚ ਤੇ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਟਸ ਤੇ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ । ਜੋ ਬਚਾ ਅਠਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਸ ਪਾਸ ਕੋਈ ਟੈਕਨੀਕਲ ਬਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ । ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਕੇ ਜੇ ਮੈਟਰਿਕ ਪਾਸ ਕੋਈ ਕੰਮ ਸਿਖਿਆ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਲਾਭ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਐਵੇਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਕੋਈ ਫ਼ਾਇਦਾ ਨਹੀਂ । ਅਸਾਡੇ ਬੀ. ਏ. ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਈ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਟਰਿਕ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਬੀ. ਏ. ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੁਛਦਾ । ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਡਿਗਰੀ ਲੈ ਲਈ; ਇਥੇ ਕੰਪੀਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ । ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਨੇ ਕੀ ਸਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਹੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਵਿਦਿਆ ਅਜਿਹੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਬਾਕੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਕੰਮ ਆਵੇ । ਮੁਲਕ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਕੰਮ ਆਵੇ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਪੱਖ ਤੋਂ ਇਹ ਵਿਦਿਆ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾ ਸਕੇ । ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ।

ਫ਼ਿਰ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਜੋ ਅਸਾਡਾ ਐਗਜ਼ਾਮੀਨੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸਿਸਟਮ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਮੁੰਡੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਅਸੈਸ-ਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਮੁੰਡੇ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ । ਇਮਤਿਹਾਨ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਨਾਲਾਇਕ ਮੁੰਡੇ ਘੋਟਾ ਲਾਕੇ ਜਾਂ ਨਕਲ ਮਾਰਕੇ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਟ ਮੁੰਡੇ ਕਈ ਵਾਰ ਕਨਫਿਊਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਖਬਰਾਂ ਆਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਿਸਟਮ ਦੇ ਜਾਂ ਹਾਈ ਸਕਲ ਦੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਉੜਾ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਿਸਟਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂ ਕਿ ਐਗਜ਼ਾਮੀਨੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਹੀ ਅਸੈਸਮੈਂਟ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਲਿਆਕਤ ਦੀ ਅਜ ਕਲ ਨਹੀਂ ਲਗ ਸਕਦੀ ਇਸ ਨੂੰ ਰੀਵਾਈਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਸਿਸਟਮ ਆਫ਼ ਐਗਜ਼ਾਮੀਨੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵੀ, ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਇਸੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਡਿਸਕਸ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਰੀਵਾਈਜ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ । ਇੰਟਰਨਲ ਅਸੈਸਮੈਂਟ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਕੁਝ ਕਲਾਸਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਇਸਦਾ ਕੋਈ ਫ਼ਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਜਦ ਤਕ ਸਾਰੇ ਐਗਜ਼ਾਮੀਨੇਸ਼ਨ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਦੁਸਾਂਝ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੁਝ ਗਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹਵਾਲੇ ਦਿਤੇ ਹਨ । ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਮੰਨਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਜਿਥੇ ਤਕ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਜੋ ਅਜ ਕਲ ਮੁੰਡੇ ਟਰਮਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ । ਟੈਕਨੀਕਲ, ਸਾਇੰਟਿਫਿਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਉਹ ਸਭ ਦੂਜੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਦੇਰ ਤਕ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀਆਂ ਜਿਸ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਟਰਮਜ਼ ਪੜ੍ਹਾਈਆਂ ਜਾਣ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਮਾਸਟਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਬੋਲੀ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ

[ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ]

ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈਐਸਟ ਲੇਵਲ ਤਕ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਹੀ ਟਰਮਾਂ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਉਨਤੀ ਦੇ ਪੜਾਅ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਸਕੀਏ ਤੇ ਵਿਦਿਆ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕੀਏ । ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਵੀ ਉਨਤੀ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

ਇਕ ਗਲ ਹੋਰ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਰੀਵਿਟੇਲਾਈਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਲਿਆ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਸਾਨੂੰ ਲੋੜ ਪਈ ਤੇ ਇਸਤੇ ਹੀ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਗਏ । ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਸਟਮ ਨਾਲ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਚਲਾਇਆ ਸੀ । ਪਰ ਹੁਣ ਪੌੜੀਆਂ ਐਨੀਆਂ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਕੁਝ ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਲਗੇ । ਫਾਈਲ ਇਕ ਥਾਂ ਗਈ ਤੇ ਫਿਰ ਦਜੀ ਥਾਂ ਜਾਣ ਲਈ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਲਗ ਗਿਆ । ਪਾਰਟੀਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਇਕ ਜਾਂ ਦੋ ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹੋਣਗੇ; ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਕੋ ਹੀ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਬੜਾ ਸੁਹਣਾ ਕੰਮ ਚਲਦਾ ਸੀ ਤੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਜੇ ਕਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦਾ ਇਤਫਾਕ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੇਖੋ ਕਿ ਐਨੇ ਡਿਪਟੀ ਤੇ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੈਠਣ ਨੂੰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ । ਬਾਹਰੋਂ ਗਏ ਨੂੰ ਉਹ ਕਿਥੇ ਬਿਠਾਣ । ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗ ਸਕਦਾ ਕਿ ਫ਼ਾਈਲ ਕਿਥੇ ਹੈ । ਆਖਰ ਇਹ ਡੁਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ? ਇਸ ਡੁਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅਵਇਡ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬਜਟ ਵਿਚ ਬੱਚਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਫਿਰ ਡੂਅਲ ਪੋਸਟ ਰਖੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਸੈਕਰੇਟਰੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਹੋਰ ਅਤੇ ਡੀ. ਪੀ. ਆਈ. ਹੋਰ, ਇਸ ਦੇ ਕੀ ਅਰਥ ਹਨ ? ਉਹ ਕੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ? ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੜੀਆਂ ਤੈਹਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਡੀ. ਪੀ. ਆਈ. ਪਾਸ ਫਾਇਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਫਿਰ ਸੈਕਰੇਟਰੀ ਪਾਸ ਤੇ ਉਸ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਫਿਰ ਹੋਰ ਡਿਪਟੀ ਸੈਕਟਰੀ, ਅੰਡਰ ਸੈਕਟਰੀ ਤੇ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸੈਕਟਰੀ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਤੇ ਫਿਰ ਐਨੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਫਿਲਟਰ ਹੋਕੇ ਫ਼ਾਈਲ ਕਿਤੇ ਮਨਿਸਟਰ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਫਿਲਟਰ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਗਲਤੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ । ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੇ ਨਾਲ ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਅਤੇ ਜਾਇੰਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੀਆਂ ਪੋਸਟਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਬੇਲੋੜੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਕੰਮ ਸਗੋਂ ਦੇਰ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਗਰਾਂਟਾਂ ਵਕਤ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ । ਵਜ਼ੀਫ਼ੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵਕਤ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਉਸਤਾਦ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਤਨਖਾਹਾਂ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ । ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਸਟ੍ਰੀਮਲਾਈਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ।

ਤੀਜੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਕਾਫੀ ਐਕਸ-ਪੈਨਸ਼ਨ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਹੋਰ ਦਰਕਾਰ ਹਨ । ਇਸ ਪੱਖ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਨੇ ਵੀ ਭਾਰੀ ਹਿਸਾ ਸੰਭਾਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਨੇ ਅਤੇ ਮਨਿਸਟਰੀਆਂ ਨੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਐਕਸਪੈਨਸ਼ਨ ਸਿਆਸੀ ਗਰਜ਼ਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤੀ । ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਕੂਲ ਇਸੇ ਗਰਜ਼ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖ ਕੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਏ, ਤੇ ਜਿਥੇ ਗਰਜ਼ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਹੁੰਦੀ ਬੰਦ ਕਰਵਾ ਦਿਤੇ । ਕੋਈ ਰੂਲ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਇਕ ਅਸੂਲ ਮੁਤਾਬਕ ਸਕੂਲ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਪਾਲੇਟਿਕਸ ਦਾ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਖਲ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਫਿਰ ਜਿੰਨੇ ਸਕੂਲ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ

ਕਰਦੇ ਹੋਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੇਕ ਓਵਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਪਗ੍ਰੇਡ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਿਹੜੇ ਪਛੜੇ ਇਲਾਕੇ ਹਨ, ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਜਿਥੇ ਤਾਲੀਮ ਘੱਟ ਹੈ ਉਥੇ ਸਕੂਲ ਵਧੇਰੇ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਘਟ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਫੈਸਿਲਿਟੀਜ਼ ਹਨ । ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿਸੇ ਇਕ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ 20 ਜਾਂ 40 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਸਕੂਲ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਮੰਨ ਲਿਆ

5-00 p.m.

ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਤਨਾ ਰੁਪਿਆ ਜਮ੍ਹਾ ਕਰਾ ਦੇਵੋ ਤੁਹਾਡਾ ਸਕੂਲ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਇਨਸਟੀਚੀਊਸ਼ਨਜ਼ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਗਰੈਸ ਸ਼ੋ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਤਬਾਹ ਹੋਏ ਹਨ । ਨਾ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਆਪਰੇਸ਼ਨ ਦੇਣੀ ਹੈ । ਉਹ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਕੋਆਪਰੇਟ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਕੋਆਪਰੇਟ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲੀਸੀ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਗੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਐਕਸਪਲਾਇਟ ਕਰਨਗੇ ।

ਮੈਂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦਾ ਧਿਆਨ ਟੀਚਰਾਂ ਦੇ ਵੱਲ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਟੀਚਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਦੇ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਵਧਾਈ ਦੀ ਹਕਦਾਰ ਹੈ । ਬਹੁਤ ਹਦ ਤੱਕ ਟੀਚਰਾਂ ਨੂੰ ਸੈਟਿਸਫਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਏਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਤਨੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਆਈ ਕੋਠਾਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਹੁਣ ਤੱਕ ਗੌਰ ਹੁੰਦਾ ਚਲਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਹ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ । ਪਰ ਅਜੇ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕੁਝ ਤਰੁਟੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ । ਸਾਇੰਸ ਟੀਚਰਾਂ ਦੀ ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਪੇ-ਸਕੇਲ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਕਮ ਹੈ, ਚੰਗੇ ਸਾਇੰਸ ਟੀਚਰ ਤਦ ਹੀ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਨਾਸਬ ਪੇ-ਸਕੇਲ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ । ਕੋਠਾਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਹੋਮ ਸਾਇੰਸ ਟੀਚਰਾਂ ਦਾ ਗਰੇਡ 200—300 ਦਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ ਬੀ.ਐਸ.ਸੀ., ਬੀ. ਟੀ. ਟੀਚਰ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ 110-250 ਦਾ ਗਰੇਡ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਬੀ.ਏ. ਕਰਕੇ ਇਤਨਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਐਮ.ਏ.ਬੀ.ਟੀ. ਕਰਨ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ । ਗਰੇਡਾਂ ਦੇ ਮੁਆਮਲੇ ਵਿਚ ਕਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਡਿਸਪੈਰੇਟੀਜ਼ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਦੂਰ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਇਸ ਮੁਆਮਲੇ ਤੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਡਿਸਕਰੀਪੈਂਸੀਜ਼ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਪਰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਹੋਇਆ ਕੁਝ ਨਹੀਂ । ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਏਧਰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਗੇ । ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਸਰੇ ਟੀਚਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਇਕ ਸਵਾਲ ਸੀ ਕਿ 10 ਰੁਪਏ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਡੀ.ਏ. ਦੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਰਜ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ ਉਹ ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ੁਮਾਰ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ । ਡੀ.ਏ. ਵਿਚ ਸ਼ੁਮਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਂ ਇਕ ਵਖਰੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ । ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਂ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਮੁਆਮਲੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੂਲ ਨਾ ਦੇਣ, ਇਹ ਇਕ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਇਹ ਕੋਈ 2-4 ਲੱਖ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਰੋੜਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਕੋਈ ਉਲਝਣ ਵਾਲਾ ਮਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਤਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ

[ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ]

ਨਜਿੱਠ ਹੀ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਸੀਲੈਕਸ਼ਨ ਗਰੇਡ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਮੈਂ ਡੈਮੋਕਰੇਟਿਕ ਸੈਟ ਅਪ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਹੀ ਹਾਂ । ਮੌਜੂਦਾ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ।

ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਜਿੱਥੇਂ ਤਕ ਮਸਲਾ ਹੈ ਇਹ ਵੀ ਹੱਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਸਕੂਲ ਮੁਲਕ ਦੀ ਇਤਨੀ ਕਮੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਕੁਝ ਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਏਡ ਦੀ ਡੀਮਾਂਡ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਮੰਗ ਪੂਰੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਤਨਾ ਪੈਸਾ ਦੇਉਗੇ ਉਸ ਦਾ ਇਸ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਲਾਭ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਪੈਸਾ ਹੋਰ ਦਿਉ । ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਹੋਰ ਦਖਲ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵ ਪਰ ਟੀਚਰਾਂ ਦੀ ਸੈਕਿਉਰਟੀ ਆਫ ਸਰਵਿਸ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । 1958 ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਬੜਾ ਵਡਾ ਕਰਾਇਸਿਜ਼ ਆਇਆ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਫੇਸ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਾਦ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਐਸੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਮੌਕਾ ਬਣੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੈਂਟ ਪਰਸੈਂਟ ਹੈਲਪ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਏਥੇ ਦਿੱਲੀ ਪੈਟਰਨ ਹੀ ਲਾਗੂ ਕਰੋ ਅਤੇ ਸਿਕਿਉਰਿਟੀ ਆਫ਼ ਸਰਵਿਸ ਕਰੋ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਰਾਂਟ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਪੈਸਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਿਉ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਇਮਦਾਦ ਕਰੋਗੇ ਤਦ ਉਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਣਗੇ । ਇਥੇ ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਐਕਸਪੈਂਡ ਕਰਨ ਲਈ ਕਈ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਅਦਾਰੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਕੰਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਿਤਨੀ ਹੈਲਪ ਹੋ ਸਕੇ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਜ਼, ਮਾਡਲ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕੇਬਲ ਨਹੀਂ । ਪੰਜਾਬ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ਮਾਡਲ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸੈਂਟਿਵ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਅਜ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਡੈਮੋਕਰੈਟਿਕ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਾਮਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਨਾ ਖਰਚਾ ਝਲ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਏਥੋਂ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਮੁਫੀਦ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਸਾਨੂੰ ਐਸੀ ਤਾਲੀਮ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਵਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੀ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹਿਸਾ ਪਾ ਸਕਣ । ਇਤਨੀ ਹੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਜ਼ਰੀਏ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਮਸਲੇ ਤੇ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ।

श्री शांति प्रकाश (राजपुरा) : चेयरमैन साहिब, मैं आपकी मारफत, अपनी सरकार के नाखुदायों के सामने कुछ तजवीज़ें पेश करना चाहता हूँ । तालीम के मुत-अल्लिक जो statistical abstracts से figures मुझे मिल सकी हैं इनसे यह ज़ाहिर होता है कि 1963–1964 के अंदर इस अनडिवाईडिड पंजाब में 30,44,000 स्टूडैंट्स तालीम पाते थे; इसके बाद की फिगर्ज़ मुझे मिल नहीं सकीं बावजूद इस बात के इस रिपोर्ट की फोरवर्ड में यह लिखा है कि––

The advisor has brought out this Publication well in time in spite of difficulties in the collection of data due to re-organisation of States. but from the contents of the Publication I am obliged to say that this Publication is very much behind the time.

इसके मुतअल्लिक यह बात वाज़े होती है कि 1963–64 के बाद कोई भी फिगर्ज़ इस रीआर्गेनाईज्ड स्टेट की अवेलेबल नहीं हैं। मैं तो यह समझता हूँ कि अगर इसको very much behind the time कहा जाय तो इसमें कोई मुबालिग़ा-आमेज़ी नहीं होगी। फिर भी यह जो फिगर्ज़ इस वक्त अवेलब्ल हैं इनके मुताबिक कुल 30,44,000 स्टूडैंट्स में से 10 लाख बच्चे ऐसे हैं जिनका एज ग्रुप 11 साल की उमर तक का है। इस ग्रुप में फीमेल स्टूडैंट्स भी हैं अगर 11 साल तक के लड़के और लड़कियों की उमर का विश्लेषण किया जाय तो प्राईमरी स्कूलज़ में 100 में से 86.2 लड़के पढ़ते हैं। 100 लड़कियों में 54.1 लड़कियां पढ़ती हैं। अगर देखा जाए तो 11–14 साल के स्टूडैंट्स में से 44.8 प्रतिशत स्टूडैंट्स बायज़ हैं, 17.2 गर्लज़ हैं। 14 साल की उम्र में बायज़ की रेशो 21.9 है और गर्लज़ की रेशो 6.9 प्रतिशत है यह बात कह कर मैं अपनी सरकार पर यह एम्फेसाईज़ करना चाहता हूँ कि फीमेल एजूकेशन की तरफ बहुत कम ध्यान दिया गया है। जो भी आंकड़े अवेलेबल हैं उनके मुताबिक 5–11 साल की लड़कियां तो काफी तादाद में पढ़ती हैं लेकिन हायर एजूकेशन में जा कर उनकी तादाद बहुत कम हो गई है। मैं समझता हूँ कि इसमें अगर्चि पुराने रस्मो-रिवाज हायल हैं लेकिन यह बात बिल्कुल अय्यां है कि हमारी सरकार ने फीमेल एजूकेशन की तरफ उतना ध्यान नहीं दिया जितना देना चाहिए था। इसके इलावा इन आंकड़ों से यह बात वाज़ेह होती है कि देहात के लोगों की तालीम पर जो ध्यान दिया जाना चाहिए था वह नहीं दिया। जो आंकड़े अवेलेबल हैं उनके मुताबिक 30-44 हजार लड़के स्टूडैंट्स में से तकरीबन 20,40 हजार वे लड़के हैं जो देहात से ताल्लुक रखते हैं, वे देहाती बाशिन्दे हैं। तकरीबन 10 लाख लड़के और लड़कियां ऐसी हैं जो शहरों में रहते हैं। देखने को तो यह फिगर्ज़ हौसला-अफज़ा होंगे लेकिन यह बात नहीं भूलनी चाहिए कि देहात में 80 से 85 प्रतिशत तक आबादी रहती है और शहरों में 15 से 20 प्रतिशत लोग आबाद हैं। लेकिन देहात में तालीम देने का बहुत कम इन्तजाम है। मैं अपनी सरकार से यह गुजारिश करना चाहता हूँ कि देहात में तालीम की तरफ ज्यादा ध्यान देना चाहिए। मैंने इलैक्शन के दिनों में देखा, हर इलाके, हर गांव की इस बात के लिये मांग है कि स्कूलों को अपग्रेड किया जाए......

श्री हरबंस लाल खन्ना : क्या माननीय सदस्य अपनी स्पीच पढ़ कर कर रहे हैं।

श्री शान्ति प्रकाश : सरकार के दिए हुए फिगर्ज़ हैं मैं उनमें से कोट कर रहा हूँ।

मैं यह अर्ज कर रहा था कि देहात में तालीम का इन्तज़ाम बिल्कुल गैर मुस्तफीद है। जब इलैक्शनों के दिनों में मुझे गांवों में जाने का इत्तफ़ाक हुआ तो वहां के लोगों की यह आम डीमांड थी कि प्राइमरी स्कूलों को मिडल कर दिया जाए और मिडल स्कूलों को अपग्रेड करके हाई कर दिया जाए। यह उनकी जैनुअन डिमांड है। हर एक आदमी इससे इत्तफाक करेगा। मेरा सुझाव है कि जहां पर 20–25 गांव का हलका आता है वहा पर प्राइमरी स्कूलों को मिडल और मिडल स्कूलों को अपग्रेड करके हाई स्कूल कर दिया जाए। मैं यह कहने में शाई फील नहीं करता कि शहरों के अंदर डी.ए.वी., सनातन धर्म और खालसा संस्थाओं ने तालीम के सिलसिले में काफी नेक और काबले तारीफ काम किया है। लेकिन इन संस्थाओं की अपनी मजबूरियां हैं। उनके पास इतने पैसे नहीं हैं, इतनी सहूलतें मुयस्सर

[श्री शांति प्रकाश]

नहीं हैं कि वे देहात की ओर तवज्जोह दे सकें। गांधी निधि ने भी गांव में तालीम के प्रचार के लिये काफी काम किया है लेकिन प्राईवेट स्कूलों के लिये यह मुश्किल है कि उनको ज़रूरत के मुताबिक दान नहीं मिलता और सरकार ने पूरी तरह से ग्रांट देने की कोशिश नहीं की। मैं वज़ीरे तालीम के नोटिस में यह बात लाना चाहता हूँ कि इलाका बनूड़ में मानकपुरा के नज़दीक उडवन और गज्जूखेड़ा के स्कूलों की बाबत वहां के लोगों ने सरकार को रिप्रेजैंटेशन भेजा है कि गांधी निधि वाले उन स्कूलों को नहीं चलाना चाहते इसलिये सरकार उनको अपनी तहवील में ले ले। गांधी निधि वालों की अपनी मुश्किलात हैं और वह स्कूल छोड़ कर जाना चाहते हैं। इसलिये लोग चाहते हैं कि उन स्कूलों के टीचर्ज़, वहां का फरनीचर और बिल्डिंग को भी सरकार अपनी तहवील में लेकर उन दोनों स्कूलों को सरकारी तौर पर चलावे।

यहां पर हायर सैकण्डरी सिस्टम का ज़िक्र किया गया है। कुठारी कमिशन ने जो रिकुमैंडेशन्ज़ की हैं, उनमें उन्होंने कहा है कि हायर सैकण्डरी सिस्टम को तीन की बजाए चार साल का कर दिया जाए। इसके साथ ही उन्होंने यह भी सिफारिश की है कि हायर सैकण्ड्री का पीरियड 3 साल से घटा कर दो साल करके शेष दो साल भी कालिज की अपेक्षा स्कूल में बदल दिया जाए। इसका मतलब यह है और इससे यह inference निकलता है कि कुठारी कमिशन वालों के विचार में भी यह हायर सैकण्डरी सिस्टम कामयाब नहीं रहा। पहले हमारे यहां लड़के मैट्रिक पास करके कालिज में दाखल हो जाया करते थे लेकिन अब हायर सैकंडरी में पढ़ने वाले कोर पास कर के लड़के कालिज में दाखल नहीं हो सकते हालांकि सेम स्टैंडर्ड है और सेम सिलेबस है। कमिशन वाले चाहते हैं कि हायर सैकण्डरी सिस्टम को अबालिश करके वही मैट्रिक और इन्टरमीडिएट वाला सिस्टम दोबारा चालू किया जाए। मगर आखिरी 2 साल कालिज की बजाए स्कूल में हों। मैं इस तजवीज़ से सहिमत नहीं हूँ। अपितु चाहता हूँ कि हायर सैकण्डरी खत्म कर दी जाए। और आखरी 2 साल स्कूल में न रह कर इन्टरमीडियेट के आधार पर कालज में ही student पढ़ें। इसके अतिरिक्त जब तक हायर सैकंडरी सिस्टम समाप्त नहीं होता तब तक उसका कोर मैट्रिक के समान माना जाए। पंजाब यूनिवर्सिटी वालों ने यह बात मानी है और यह बात उन्होंने अपने रूल्ज़ और रैगुलेशन में बाजेह की है कि चूंकि कोर का और मैट्रिक का सेम सिलेबस है, सेम स्टैंडर्ड है इसलिये ऐसे लड़कों को जो हायर सैकेण्डरी का पार्ट 1 पास कर लेते हैं उनको Pre-university क्लास में जाने की इजाज़त होनी चाहिए। लेकिन सरकार ने इस बात की इजाज़त नहीं दी हुई। मैं वज़ीरे तालीम साहिब की खिदमत में यह अर्ज करूँगा कि लड़कों के साथ यह भारी अन्याय है। खास कर उस सूरत में जब कि यूनिवर्सिटीयों ने अपने रूल्ज़ रैगुलेशन में इजाज़त दे रखी है। मगर फुट नोट में लिखा है कि It may be held in abeyance.

इसलिये मैं अर्ज करता हूँ कि जो बच्चे हायर सैकण्डरी सिस्टम का पार्ट 1 यानी कोर एगज़ामिनेशन पास कर लें और वे कालिज में जाना चाहें तो उनको प्री यूनिवर्सिटी क्लास पास करने की इजाज़त होनी चाहिए।

एक बात और मैं आपकी खिदमत में कहना चाहता हूँ कि इस बजट के अन्दर 67 लाख रुपया गवर्नमेंट के कालेज़ों में एजुकेशन के लिये प्रोवाइड किया गया है और ऐसे कालेजेज़ की तादाद 17 के करीब है। 17 लाख के करीब आमदनी फीसों से होती है। अगर हम अंदाज़ा लगायें तो एक कालेज के लिये 3 लाख, 58 हज़ार रुपये का खर्च प्रोवाइड किया गया है। इसके बरखिलाफ रीआर्गेनाइज्ड पंजाब में 1967–68 में 48 के करीब कालेज होंगे। इन सब को ग्रांट देने के लिये 7 लाख 32 हज़ार रुपया प्रोवाईड किया गया है। इसका मतलब यह हुआ कि एक नान–गवर्नमेंट कालेज के लिये तकरीबन 15,000 रुपय के करीब ग्रांट मिलेगी। अगर लड़कों की तादाद देखी जाये तो जहां गवर्नमेंट कालेजों में 18,000 लड़के हैं तो प्राईवेट कालेजों में लड़कों की तादाद 40,000 है। अब अगर हिसाब लगाया जाए तो गवर्नमेंट कालेजों में पढ़ने वाले हर स्टूडेंट के लिये खर्च 350 रु० से ऊपर प्रोवाईड किया गया है जबकि प्राइवेट कालेजों में पढ़ने वाले फी स्टूडेंट के लिये 18 रुपये के करीब प्रोवाईड किया गया है।

Mr. Chairman : Please wind up.

श्री शांति प्रकाश : मेरा कहने का मतलब यह है कि इन कालेजों को चलाने के लिये सरकार को काफी ज्यादा रकम प्रोवाइड करनी चाहिए। जैसा कि कहा गया है कि इन कालिजों को जितना चलाने में डिफिसिट है उसका 90 फी सदी सरकार को देना चाहिए।

एक आखिरी बात कह कर मैं बैठ जाऊंगा और वह यह है कि इन कालेजों के अन्दर और स्कूलों के अन्दर लड़कों के कैरेक्टर बिल्डिंग के लिये कोई प्रोवियन नहीं किया गया है। इसके बारे में बहुत से ख्यालात आप के सामने आए हैं। इसलिये मैं इतना ही कहूँगा कि स्कूल और कालिज के लेवल पर बच्चों के कैरेक्टर को बिल्ड करने के लिये कोई न कोई प्रोवियन ज़रुर करना चाहिए। इन शब्दों के साथ मैं आपका धन्यवाद करता हूँ (तालियां)

ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ (ਸੰਗਰੂਰ) : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਮਸਲਾ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਕੋਠਾਰੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫ਼ਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ ਮਗਰ ਜੋ ਗਿਆਨੀ ਕਲਾਸ ਦੇ ਟੀਚਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਲੰਮੀ ਚੌੜੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੇ ਘਾਟਾ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਟੀਚਰ ਬੀ. ਏ. ਬੀ. ਟੀ. ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਹੁਣ ਉਹ ਜੇ.ਬੀ.ਟੀ. ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫ਼ਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ਼ੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਾਈ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਗ੍ਰੇਡ ਦੇ ਫ਼ਰਕ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਦੂਜੀ ਬੇਨਤੀ ਮੇਰੀ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿਚ ਗਰਲਜ਼ ਡਿਗਰੀ ਕਾਲਜ ਬਾਰੇ ਹੈ। 1962-63 ਵਿਚ ਉਥੇ ਇਹ ਡਿਗਰੀ ਕਾਲਜ ਸੀ। ਉਥੇ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬਾਗ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀਂਦ ਦੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਹੈ ਖਰੀਦਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮਗਰ ਮਹਿਕਮਾ ਪੀ. ਡਬਲਯੂ. ਡੀ. ਨੇ ਉਹ ਬਿਲਡਿੰਗ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਇਸੇ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਵਿਚ ਉਹ ਕਾਲਜ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋ ਕੋਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੈਡਕਵਾਰਟਰ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਥੇ ਬਚੀਆਂ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਹੈ, ਲਈ ਕਾਲਜ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸੰਗਰੂਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਲੜਕੀਆਂ ਦਾ ਡਿਗਰੀ ਕਾਲਜ

[ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ]

ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਅਜ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉ ਬੱਚੀਆਂ ਵੀ ਅਗਾਂਹ ਵਧ ਸਕਣ। ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਲੜਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ 60 ਫੀ ਸਦੀ ਲੜਕੀਆਂ ਪੜ੍ਹਨੋਂ ਹੱਟ ਗਈਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਲੜਕੇ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਜ਼ਮਾਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਾਡਾ ਆਚਰਨ ਇਤਨਾ ਉਚਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਲੋਕ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਬਾਹਰ ਭੇਜਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਹਿਰ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿਚ ਬੀਬੀਆਂ ਦਾ ਕਾਲਜ ਜ਼ਰੂਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਸਕੂਲੀ ਫੀਸਾਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਕਹਿਣੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਜੋ ਵੀ ਫੀਸ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਲਗਦੀ ਹੈ ਉਹ ਬੰਦ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਫੀਸ। ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਾਈ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਰੁਪਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵੰਡ ਦਿਤਾ, ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਘਟ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਪਿੰਡ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਨਾਗਰਾ, ਵਡਵਾਲ ਕਲਾਂ, ਕਪਿਆਲ, ਨਦਾਮ ਪੁਰ ਆਦਿ ਜਿਥੇ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਬਣਨ ਨਾਲ 20 ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਵਾਨੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਪਟਿਆਲੇ ਤਕ ਕੋਈ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਨਾਲ ਕਾਣੀ ਵੰਡ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਿਤਕਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਨਦਾਮਪੁਰ, ਕਾਕੜ, ਸਾਰੋਂ ਵਡੇ ਵਡੇ ਪਿੰਡ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 60, 70, 100 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਹੀ ਚਲੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਰਜਵਾੜਿਆਂ ਦਾ ਨਜ਼ਾਮ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆ ਦੇਣੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਉਹ ਸੋਚਦੇ ਸੀ ਕਿ ਅਗਰ ਲੋਕ ਪੜ੍ਹ ਗਏ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਜਨਤਾ ਹੀ ਕੀ ਰਹੇਗੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਸ਼ਖਸੀ ਰਾਜ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜੋ ਦਿਤਾ ਵੀ ਉਹ ਵੀ ਆਟੇ ਵਿਚ ਲੂਣ ਬਰਾਬਰ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਘਟ ਕੰਮ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੋ ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰਾ ਕੀਤਾ, ਕੋਈ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ, 3 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਈਂ ਕੋਈ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਾਇਆ। 60-70 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਹੀ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਲੋਕ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੈਸਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਟੈਕਸ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮਗਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਪਿੰਡ, ਨਾਗਰਾ, ਕਪਿਆਲ, ਵਡਵਾਲ ਕਲਾਂ, ਨਦਾਮਪੁਰ, ਕਾਕੜ, ਸਾਰੋਂ ਵਿਚ ਜੋ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਡਲ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਵੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਮਾਣ ਸਕਣ।

ਅਜ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਟੈਕਨੀਕਲ ਵਿਦਿਆ ਵੀ ਦਿਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਧਾਰਮਕ ਵਿਦਿਆ ਵੀ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਬਚਿਆਂ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਹਨ, ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਨਾ ਗਿਰੇ। ਉਹ ਰਬ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਤੇ ਬੁਰਿਆਂ ਕੰਮਾਂ ਵਲ ਨਾ ਜਾਣ। ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਦਿਆ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣੀ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਸਕੂਲ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਪੰਚਾਇਤ ਤੋਂ ਤੇ ਜਾਂ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਬਿਲਡਿੰਗ ਮੰਗੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਮਗਰ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਅਗਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਸਕੂਲ ਜਾਂ ਕਾਲਜ ਬਣਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਸਾਰਾ ਖਰਚਾ

ਦਿੰਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਦਿਹਾਤੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰਾ ਹੈ । ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਦੇਵੇ । ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਅਮੀਰ ਨਹੀਂ । 6 ਮਹੀਨੇ ਮਿਟੀ ਨਾਲ ਘੁਲ ਕੇ ਪੈਸੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਦੇਖਦੇ ਹਨ । ਜੇ ਕਿਤੇ ਫਲਡ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਿਆ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਬਿਲਡਿੰਗ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਵੇ ਜਾਂ ਰੁਪਏ ਵਿਚੋਂ 4 ਆਨੇ ਹਿਸਾ ਪਿੰਡ ਪਾਵੇ ਅਤੇ 12 ਆਨੇ ਸਰਕਾਰ ਖਰਚ ਝਲੇ ।

Mr. Chairman : Please wind up now.

ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ : ਥੋੜਾ ਵਕਤ ਹੋਰ ਦਿਉ । ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣੀ ਹੈ ਕਿ ਡੀ.ਈ.ਓ. ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਬਸ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਉਸ ਪਾਸ ਜੀਪ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਮੁਆਇਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ।

ਮੈਂ ਬਹੁਤਾ ਟਾਈਮ ਨਾ ਲੈਂਦਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿੰਨੀਆਂ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਇਹ ਫ਼ੌਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਗੇ ਅਤੇ ਮੇਰੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਕਰਨਗੇ । ਇੰਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਮੈਂ ਆਪ ਤੋਂ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ।

(ਇਸ ਸਮੇਂ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਬੋਲਣ ਲਈ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ ।)

ਸ਼੍ਰੀ ਚੇਅਰਮੈਨ : ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਦਸ ਮਿੰਟ ਹੋਰ ਬੋਲਣਾ ਚਾਹੋ ਤਾਂ ਬੋਲ ਲਉ । (If the hon. Members want to speak for another ten minutes, they may do so.)

ਆਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ : ਹਰ ਇਕ ਗਰੁਪ ਨੂੰ ਵਕਤ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਵਿਊ ਆ ਸਕੇ ।

ਸ੍ਰੀ ਚੇਅਰਮਨ : ਵਕਤ ਤਾਂ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇੰਡੀਪੈਂਡੈਂਟ ਨੂੰ ਵੀ ਵਕਤ ਦੇਣਾ ਪੈਣਾ ਸੀ । ਫਿਰ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਖਲੋਤਾ ਨਹੀਂ ਇਸ ਲਈ ਜੱਥੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵਕਤ ਦੇਣਾ ਪਿਆ । ਜਾਂ ਜੇਕਰ ਚਾਹੋ ਤਾਂ ਟਾਈਮ ਨੂੰ ਐਕਸਟੈਂਡ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ । (Every one is given time to speak. Independents have also to be accommodated. Nobody from the hon. Member's group rose to speak. Therefore, Jathedar Sahib had to be given time. If the hon. Members desire then the time of the sitting may be extended.)

ਆਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ : ਚੇਅਰਮਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਤਾਂ 15 ਮਿੰਟ ਵਕਤ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ । (ਵਿਘਨ) ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਦਸ ਮਿੰਟ ਦੇਣੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਕਤ ਵਿਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗ ਲਵਾਂਗਾ ।

Mr. Chairman : Please start with your speech now.

आचार्य पृथ्वी सिंह आजाद (मोरिंडा एस. सी.) : चेयरमैन साहिब, मैं माननीय शिक्षा मंत्री महोदय को बधाई देता हूँ कि उन्होंने ऐसे हालात में जब कि खजाना में पैसे की

[आचार्य पृथ्वी सिंह आज़ाद]

कमी थी वह वह काम करने की कोशिश की है जो ऐसे हालात में करने मुश्किल थे । मिसाल के तौर पर टीचरों के लिये नए ग्रेड देना, इन्होंने हतुलवसा उनकी शिकायत को दूर करने की कोशिश की है । और इसके साथ ही यह फैसला भी किया है कि प्राईवेट स्कूलों को दिल्ली के पैटर्न पर ग्रांटें दी जाया करें और इसके लिये इन्होंने वचन दिया है और मैं उम्मीद करता हूँ कि वह बजट में इनके बारे में प्रोवियन न होने के बावजूद भी अपने वचनों को अमली जामा पहनाने की पूरी कोशिश करेंगे ।

तालीम राष्ट्र के भविष्य को बनाने के लिये आवश्यक है । इसलिये हमारी जो वर्तमान शिक्षा पद्धति है उसमें सुधार करने की आवश्यकता है । 1947 से लेकर लगातार इसमें सुधार करने के प्रयत्न हो रहे हैं और यके बाद दीगरे 3 एजूकेशन कमिशन इसमें सुधार करने के लिये नियुक्त हो चुके हैं लेकिन अभी तक हम उस मंज़िल पे नहीं पहुंचे जिस पर पहुँच कर हम इस बात से संतुष्ट हो सकें कि हम बच्चों के कैरेक्टर को भारतीय बना सके हैं और सच्चे अर्थों में राष्ट्रीयता की भावना उत्पन्न कर सके हैं । मैं वज़ीरे तालीम से दरखास्त करूँगा कि जब यह महकमा स्वर्गीय कैरों साहिब के पास था तो उन्होने कोशिश की थी कि तालीम में इस प्रकार की तबदीली की जाए कि बच्चों में महापुरुषों के नाम की छाप आ जाए और कौम के अन्दर ऐसी एक नई ज़िन्दगी पैदा की जा सके । (विघ्न) राष्ट्रीय जीवन और विशेषकर उच्च कोटि के महान व्यक्तियों के जीवन को किताबों के अन्दर लिखा जाए । इस तरफ उन्होंने ध्यान दिया था । मैं आपके ज़रिए, चेयरमैन साहिब, वजीरे तालीम से दरखास्त करूँगा कि राष्ट्रीय भावन बच्चों में बढ़ाने के लिये और कौमी जज़बा बढ़ाने के लिये इस प्रकार का यत्न करें ताकि राष्ट्र के अन्दर सच्ची भावना पैदा हो और किताबों के अन्दर पैगम्बरों और महापुरुषों की जीवनियों को लिखवाया जाए । भगवान श्री कृष्ण और श्री गुरु गोबिन्द सिंह के बारे में जानकारी किताबों के अन्दर लिखवाने की कोशिश की जानी चाहिए । इससे मसावात का दरजा पैदा हो सकगा और उनकी ज़िन्दगी को पढ़ कर बच्चे एक जिम्मेदार नागरिक बन सकेंगे । (विघ्न)

श्री सभापति : क्या डैमोक्रेसी के युग में आप इस तरह की तालीम पर ज़ोर दे सकते हैं ? (Can emphasis be laid on this sort of education in a democracy ?)

आचार्य पृथ्वी सिंह आज़ाद : हमारे हां एक गलत प्रथा चल पड़ी है लेकिन इन सब का सिद्धांत एक है, बराबरी का दर्जा देना और यही आज के युग में सब से बड़ी देन है ।

आज हम क्या देखते हैं कि तालीम के अन्दर कितना अंतर रखा जा रहा है । आज जो माडल स्कूल और पब्लिक स्कूल चल रहे हैं मैं समझता हूँ कि एक बहुत बड़ा मज़ाक इस युग में लोगों के साथ किया जा रहा है । पता नहीं ऊपर की सरकार से लेकर नीचे स्टेट्स की सरकार तक के सामने क्यों इस तरह के स्कूल आज तक चले आ रहे हैं और कायम हैं । एक तरफ तो हम बराबरी का दर्जा हर एक को देना चाहते हैं और दूसरी तरफ इस तरह के स्कूल जारी करके हम तफर्का पैदा कर रहे हैं । आज हालत यह ह कि गरीब का बच्चा किसी पब्लिक या माडल स्कूल में तालीम हासिल नहीं कर सकता । वह

बच्चे साधारण स्कूलों में तालीम हासिल करते हैं इसलिये मैं वजीर तालीम से जो इस वक्त वजीर खज़ाना से बातचीत में मशगूल हैं कहना चाहता हूँ कि यह पब्लिक स्कूल और माडल स्कूल एक तरह का इम्तिआज़ पैदा करते हैं। ग़रीब और अमीर में तमीज़ पैदा करते हैं। इसको फौरी तौर पर खत्म कर देना चाहिए। या तो इतने ही स्कूल सरकारी खजाने से सरकार खोले जितने कि साधारण स्कूल खोले जा रहे हैं। ताकि गरीब के बच्चें को भी ऐसी स्कूलों में तालीम मिल सके। अगर ऐसा नहीं किया जा सकता तो इस तमीज़ को सरकार को फौरी तौर से बंद कर देना चाहिए ताकि बच्चों में किसी तरह की मतभेद की भावना का उदय न हो सके।

इसके अलावा मैं वज़ीर तालीम से यह भी अर्ज़ करना चाहता हूँ कि पंजाब में यह प्रथा है कि इस महकमा का जो हैड हो वह महकमा तालीम से हो और उसका तअल्लुक तालीम से हो। लेकिन एक ऐसा वाक्या हुआ कि सूबा के गवर्नर साहिब इस तालीम के महकमा के हैड से किसी बात पर नाराज़ हो गए। मैं इस वक्त इस तफसील में नहीं जाना चाहता, समय थोड़ा है लेकिन इतना अर्ज़ करना चाहता हूँ, चेयरमैन साहिब, कि उस वक्त से इस महकमा का हैड तालीम से तआल्लुक न रखने वाला लगाया जाता है। चेयरमैन साहिब, मैं वज़ीर तालीम का ध्यान एडमिनिस्ट्रेटिव रिफार्मज़ कमिशन की रिपोर्ट के सफा 158 की तरफ दिलाना चाहता हूँ जिस में उन्होंने लिखा है कि--

"The Director of Public Instruction belonged to the State Education Service, Class I, until the 10th of February 1961, when an Officer of the I.A.S. was appointed as Director. Since then another officer also of the I.A.S. has taken over. We feel that the posting of Administrative Officers as heads of specialised departments has acted as an adverse influence on the status and dignity of the Departmental officers and of the departmental Heads of department."

"इस के साथ ही साथ चैयरमैन साहिब, उस कमिशन ने यह सिफारिश की थी कि--

'There is scope for improvement in the administration of the department in order better to carry out its policies. The Director of Public Instruction should be an educationist of proved merit so that he can competently advise Government on educational policy matters.'

यह एक ऐसा मसला है जिसकी तरफ सरकार को तुरंत ध्यान देना चाहिए। आज जो डी. पी. आई. साहिब हैं उनको अच्छी तरह से जानता हूँ और उनकी इज्जत करता हूँ। वह मेरे पुराने मित्र हैं लेकिन यहा पर किसी व्यक्ति का संबंध नहीं, सिद्धांत का संबंध है। इसलिये मैं सरकार से कहना चाहता हूँ कि जो यह नई प्रथा चली है कि इस महकमें का हैड तालीम से संबंधित न हो इसको फौरी तौर से बदल देना चाहिए और एजुकेशनिस्टों को डी. पी. आई. और सैक्रटरी आफ डिपार्टमेंट नियुक्त करने का प्रयत्न करना चाहिए।

चेयरमैन साहिब, प्राइवेट स्कूलों के बारे में मेरे दोस्तों ने काफी कुछ कहा है। मैं ज्यादा न कहता हुआ सिर्फ इतना ही कहना चाहता हूँ कि गवर्नमेंट का जो इरादा आज है कि दिल्ली के पैटर्न पर ग्रांटें दी जाएं इसको फौरी तौर पर अमली जामा पहनाया जाए।

श्री सभापती : आप दो मिन्ट में ही वाइन्ड अप कर दीजिय। (The hon. Member should wind up within two minutes please.)

आचार्य पृथ्वी सिंह आज़ाद : मैं तो आप से भी तेज़ दौड़ रहा हूँ। मैं तो यह अर्ज़ करना चाहता हूँ कि प्राइवेट स्कूलों को जो ग्रांट दी जाती है वह कम है और गवर्नमेंट स्कूलों का वह मुकाबिला नहीं कर सकते। इसलिये सरकार को चाहिए कि प्राइवेट स्कूलों को ग्रांट ज्यादा दी जाए ताकि जितना काम उन्होंने शुरू किया हुआ है उसको पूरा कर सकें।

एक बात और मैं, चेयरमैन साहिब, अर्ज़ करना चाहता हूँ और यह समस्या बहुत ही अहम है कि पंजाब में पसमांदा बच्चों की तालीम के बारे में क्या किया जाए। 26–8–47 से इन पसमांदा बच्चों की तालीम का भार मैंने अपने सर पर लिया था और तब से ही हरिजनों और पसमांदा बच्चों की तालीम का काम शुरू है। 1947 में शडूल्ड कास्टस ग्रैजूएटों की तादाद सिर्फ 45 थी और आज नौ हजार के करीब ऐसे बच्चे हैं जो ग्रैजुएट हैं। मैं आप के ज़रिये वज़ीर तालीम से कहना चाहता हूँ कि जो स्कीमें सन 1947 में बनी थीं आज तक वैसे की वैसे चली आ रही हैं। इस अरसा में कितने वजीर तालीम हो चुके हैं। चेयरमैन साहिब, जब आपके पास यह महकमा था तो आपने कुछ कोशिश की थी लेकिन सिरे न चढ़ी। इसलिये उन स्कीमों को रिवाइव किया जाए। आज जो 6 रुपये, 15 रुपये, और 25 रुपये वजीफा दिया जाता है वह बहुत कम है इसको डबल कर देना चाहिए। इसकी तरफ, चेयरमैन साहिब, कोई ध्यान नहीं दिया जा रहा। सन 1956–57 में शडूल्ड कास्टस की तालीम के लिये 22.70 लाख की रकम रखी गई थी, सन 1965–66 में 83.1 और 1966–67 में 62.42 लाख और अब की बार जब बजट देखता हूँ तो यह 33 लाख ही है। हालांकि सैक्रेटरी के मैमोरैंडम में 22 लाख ही रह गई है। इन आंकड़ों को मैं समझ नहीं सका। ठीक ही होगा। शायद यह आंकड़े गलत हों मुझे ज्यादा याद नहीं। मेरा मतलब है कि यह रकम बहुत कम है जो बढ़नी चाहिए, चेयर–मैन साहिब, मैं आपकी मारफत यह अर्ज़ कर देना चाहता हूँ कि इवैल्यूएशन कमेटी की रिपोर्ट के मुताबिक अब पुराने रेट्स को रिवाईज़ किया जाये। इसके अलावा स्टूडेंट्स की भी यह शिकायत है। यह तब ही ठीक तौर पर मिलेंगे अगर तालीम का महकमा इस तरफ कोई ध्यान देगा। यह तभी होगा अगर डी. पी. आई. महकमा ठीक ढंग से इस समस्या से डील करेगा। मैं वजीर मुतअल्लिका से अब यही दरखास्त करूँगा कि वह मरी इन सारी बातों का ध्यान रखते हुए इन पर अमल कराने की कोशिश करें।

ਗਿਅਨੀ ਬਖਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਰਾਏ (ਗੁਰੂ ਹਰ ਸਹਾਇ): ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਤਜਰਬੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਦਾ, ਪਰ ਟਾਈਮ ਬਹੁਤ ਥੋੜਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਚੰਦ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਾਂਗਾ। ਇਥੇ ਮੈਥੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਫੀ ਸੱਜਣ ਬੋਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਫੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਤੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗਿੱਲ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਤੇ ਕਾਫੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਹੁਣ ਤਕ ਜਿਹੜੀ ਵੀ ਤਾਲੀਮ ਮਿਲੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜ਼ਹਿਨੀ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੰਵਰਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਬੀ.ਏ. ਕਰ ਲਉ, ਭਾਵੇਂ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੁਝ ਕਰ ਲਉ ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਖਲਾਕੀ ਤਾਲੀਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਉਸ ਵਕਤ ਤੱਕ ਸਹੀ ਮਾਨਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਆਜ਼ਾਦੀ

ਆਈ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਹਿਸਟਰੀ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਖਲਾਕ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਪਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਅਗੇ ਝੁਕੇ ਨਹੀਂ, ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਏ। ਜਰਮਨੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ 1919-20 ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਲੜਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਵਕਤ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਵੇਖੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜੀ 1940-45 ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਲੜਾਈ ਹੋਈ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਅਸੀਂ ਬੜਾ ਕੁਝ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਹੁਣ ਜਿਹੜਾ ਜ਼ਮਾਨਾ ਆਇਆ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਤਾਲੀਮ ਹੀ ਐਸੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਕਿ ਇਖਲਾਕੀ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਬੱਚਾ, ਹਰ ਸਕੂਲ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਬੱਚਾ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਟੈਂਨਸ਼ਨ ਹੋਕੇ ਆਪਣੇ ਪਰਮਾਤਮਾ, ਈਸ਼ਵਰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲਵੇ। ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਟੀਚਰ ਗੇਟ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਵਿਚ ਦੁਆ ਕਹਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਾਂ, ਨਿਡਰ ਹੋਕੇ ਉਸ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਸਭ ਕੰਮ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਕੌਮ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇ, ਮੁਲਕ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇ। ਸਾਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿਵੇਂ ਉਰਦੂ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਦੁਆ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੀਰੀਅਡ ਲਾ ਕੇ ਕਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਐਸਾ ਖੁਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਬਣਾਈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਆਸਮਾਨ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਅਜ ਜ਼ਮਾਨਾ ਉਹ ਆਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕੀਂ ਉਸ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕਰਨੋਂ ਵੀ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਕੌਮ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਆਲਾ ਸਿਹਤ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣਾ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹੀ ਪਹਿਲਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਦੀ ਰਾਹੀਂ ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਕੌਮ ਦੇ ਬਚਿਆਂ ਦੀ ਜਿਸਮਾਨੀ ਸਿਹਤ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਕ ਪੀਰੀਅਡ ਜਿਸਮਾਨੀ ਸਿਹਤ ਦਾ ਵੀ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਾਕਾਇਦਾ ਤੌਰ ਤੇ ਵੱਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਐਨ. ਸੀ. ਸੀ. ਦੀ ਟਰੇਨਿੰਗ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ 20 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਇਕ ਗ਼ੈਰ ਮੁਲਕ ਨੇ ਲਲਕਾਰ ਸਾਨੂੰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਹੁਣ ਤਾਈਂ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜ ਮਿਲਟਰੀ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਮਿਲੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਕਾਫੀ ਬਚਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਦੇ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਅੱਛੀ ਮਿਲਟਰੀ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਡਾ ਮੁਲਕ ਜਿਸਦੇ ਹਰ ਪਾਸੇ ਬਾਰਡਰ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਹੋ ਸਕੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਿਹੜੇ ਵਰਨੈਕੁਲਰ ਟੀਚਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਭਾਵੇਂ ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ. ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਤਾਲੀਮ ਯਾਫਤਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਬੱਚੇ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਗੱਲ ਪਾਉਣੀ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। 2 ਸਾਲ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੱਚਾ ਖੁਦ ਕਹਿਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੁਝ ਸਮਝ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਟੀਚਰ ਵੀ ਭਾਂਪ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਹੈ, ਕਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠਦਾ ਉਠਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਮੈਥਡ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਮਾਸਟਰ, ਡਰਿਲ ਮਾਸਟਰ ਵਗੈਰਾ ਹਰ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੀ ਨੇਸ਼ਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੱਲ ਦੀ ਥੁੜ ਮਹਿਸੂਸ ਨਾ ਕਰੇ। ਟੀਚਰ ਨੂੰ ਖਾਸ ਹਦਾਇਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਨੂੰ ਵੇਖੇ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਲਗਦਾ ਕਿਸ ਪਾਸੇ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਸਿਖਿਆ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦਾਂ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਰੁਚੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਾਈਮ ਦੀ ਵੀ ਬਚਤ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ। ਅਜ

[ਗਿਆਨੀ ਬਖਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਰਾਏ]

ਕੱਲ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ. ਬੀ. ਟੀਚਰਜ਼, ਹੋਰ ਬੀ. ਏ. ਬੀ. ਟੀ., ਇਕ ਕਲਾਸ ਦੇ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਟੀਚਰਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਕੁਝ ਸਿਖ ਲਿਆ ਠੀਕ ਹੈ, ਦੂਸਰਾ ਜੇ ਪਿਛੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੁਛਣਾ ਨਹੀਂ, ਟੀਚਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤਨਖਾਹ ਤਾਈਂ ਮਤਲਬ ਹੈ ਜਾਂ ਫੀਸ ਤਾਈਂ ਮਤਲਬ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ ਹਰ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਥੇ ਇਕ ਡਰਿਲ ਮਾਸਟਰ ਹੋਵੇ ਜਿਹੜਾ ਜਿਸਮਾਨੀ ਵਰਜ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖੇ ਅਤੇ ਇਕ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਮਾਸਟਰ ਹੋਵੇ ਜਿਹੜਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇਵੇ। ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਏਥੋਂ ਨਿਕਲਣ ਉਹ ਇਸ ਯੋਗ ਹੋਣ ਕਿ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿਚ ਆਲਾ ਕਿਸਮ ਦੀ ਉਪਜ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣ। ਕੋਠਾਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਤਾਂ ਵੇਖ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਇਹ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਪਰ ਵਰਨੈਕੂਲਰ ਟੀਚਰਾਂ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਇਮਦਾਦ ਕਰਨੀ ਸੀ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਭੁਲ ਗਏ ....

ਸ੍ਰੀ ਸਭਾਪਤੀ : ਤੁਹਾਡਾ ਵਕਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਬੈਠ ਜਾਉ। (The time given to the hon. Member is over; he should now resume his seat.)

ਗਿਆਨੀ ਬਖਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਰਾਏ: ਹਾਲੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਬਜਟ ਤੇ ਜਦੋਂ ਬੋਲਣ ਲੱਗਿਆਂ ਉਦੋਂ ਲੋਕੀਂ ਅੱਧ ਅੱਧ ਘੰਟਾ ਬੋਲਦੇ ਰਹੇ, ਮੈਨੂੰ ਤੁਸੀਂ 10 ਮਿੰਟ ਹੀ ਦਿੱਤੇ। ਮੇਰਾ ਕਸੂਰ ਕੀ ਹੈ ? ਮੈਨੂੰ ਟਾਈਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਕਈ ਚਿਠੀਆਂ ਵੀ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ......

(ਇਸ ਵੇਲੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤ੍ਰੀ ਜੀ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ।)

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿਘ ਗਿੱਲ) : ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਮਸਲੇ ਤੇ ਅੱਜ ਬਹਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਬੜਾ ਹੀ ਅਹਿਮ ਮਸਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਸਲਾ ਤਦ ਹਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਮੈਂਬਰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਰਲ-ਮਿਲ ਕੇ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ। ਇਹ ਮਸਲਾ ਆਸਾਨੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਉਹ ਮਹਿਕਮਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕਿ ਸਿਧਾ ਸਬੰਧ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ, ਇਸ ਕੌਮ ਦੀ ਉਸਰ ਰਹੀ ਪਨੀਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਏਥੋਂ ਹੀ ਕੌਮਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਏਥੋਂ ਹੀ ਕੌਮਾਂ ਵਿਗੜਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਕੰਮ ਕਾਰ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਹਬੋ ਮਿੱਲਤ ਅਤੇ ਬਗ਼ੈਰ ਕਿਸੇ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਸੋਚ ਦੇ ਇਕਠੇ ਉਠਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੀਆਂ ਦਿੱਕਤਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹਲ ਕਰਨ ਲਈ ਬਗ਼ੈਰ ਕਿਸੇ ਲਾ ਲਪੇਟ ਦੇ ਸੁਝਾਉ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਦੇ ਵਿਚ ਚੰਗੀਆਂ ਪ੍ਰਪੋਜ਼ਲਜ਼ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣਾ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਭੁਲਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਪੋਜ਼ਲਜ਼ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਕੇ, ਸਾਰੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਫੈਲਾਉ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਲੀਮ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਇਸ ਪਾਸੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਹਰ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਕਸਦ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਦੇ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ। ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਚਲਣ ਦਿਤਾ। ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ ਉਠਣ ਦਿਤਾ ਕਿਉਂ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਗਲਾਂ ਉਸ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ 1947 ਤੋਂ ਲੈਕੇ 1967 ਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੀਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਅਹਿਮ ਕਦਮ ਉਠਾਏ ਗਏ। ਲੇਕਿਨ ਮੰਨਣਾ ਪਏਗਾ ਕਿ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਮਸਲਾ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ ਤੇ ਹਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੀਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਨੇ ਕਾਫੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਚਾਹੇ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਡੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਖਤਲਾਫਾਤ ਹੋਣ, ਮੈਂ ਪਿਛਲੇ ਪੰਜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੋਕੇ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ। ਮੁੱਦਾ ਸਭ ਦਾ ਇਹੋ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਅਹਿਮ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਹਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਦੋਨੋਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਇੰਟਰਫੀਅਰੈਂਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਾਕਈ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਉਹ ਮੁਲਕ, ਉਹ ਕੌਮ ਤੇ ਉਹ ਸੂਬਾ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕਦੇ ਜਿਥੇ ਤਾਲੀਮ ਜਿਹੇ ਅਹਿਮ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਵਿਚ, ਵਿਦਿਆ ਜੈਸੇ ਮਜ਼ਮੂਨ ਵਿਚ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਆ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪਾਲਿਟਿਕਸ ਦਾ ਹਿਸਾ ਆ ਜਾਵੇ। ਪਿਛਲੇ ਵੀਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ, ਮੈਨੂੰ ਦੁਖ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀਆਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ ਹੋਣ, ਕੀ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹੋਣ, ਕੁਝ ਅਸਰ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਅਨਾਸਰ ਦਾ ਤਾਲੀਮ ਵਿਚ ਰਿਹਾ। ਅਗਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤਸਲੀਮ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਐਸਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਸਿਡਰੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਅਗਰ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਦਖਲ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਨਤੀਜਾ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਲਈ, ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਛਾ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ। ਇਸੇ ਹੀ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਅਨਸਰ ਦਾ ਮੈਂ ਆਪ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਅਜ ਤਕ ਇਸ ਨਾਲ ਦੁਖੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹੀ ਝਲਕ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸੇ ਸਟੇਟ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਗਰਾਉਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਔਰ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਸਭ ਨੇ ਮਿਲਕੇ ਕਾਲਿਜ ਬਣਾਇਆ। ਮੈਂ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਮੈਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਲੜਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਵਚਨ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਗਰ ਮੈਂ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਬਜਟ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੁਪਿਆ ਤਾਲੀਮ ਤੇ ਖਰਚ ਕਰਾਂਗਾ। ਅਜ ਵੀ ਮੈਂ ਉਸ ਰਾਏ ਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਲਕ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਇਸ ਬਾਤ ਤੇ ਮੁਨੱਹਸਰ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਹਰ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਇਸ ਗਲ ਨਾਲ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਬਜਟ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਰੁਪਿਆ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਪਤਾ ਇਸ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਜਨਰਲ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਖਰਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਰਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਗੁਲਾਮਾਨਾ ਜ਼ਹਿਨੀਅਤ ਦੇ ਲੋਕ ਇਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਗਰ ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਜੀਉਂਦਾ ਜਾਗਦਾ ਹੈ, ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹਿੰਮਤ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਇਨਕਲਾਬੀ ਤਬਦੀਲੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਸਭ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਲਿਹਾਜ਼ ਮਜ਼ਹਬੋ ਮਿਲੱਤ ਬਿਲਡਿੰਗ ਬਣਾ ਦਿਤੀ। ਨਾਮ ਬੜਾ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਰਖਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਸੀ 'ਸਨਮਤੀ ਜਨਤਾ ਕਾਲਜ'—ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਬੁੱਧੀ

[ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ]

ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕਾਲਜ । ਉਹ ਲੋਕ ਜੋ ਸ਼ਰੇਸ਼ਠ ਬੁੱਧੀ ਹੋਣ, ਜੋ ਤਾਲੀਮ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਕਾਲਜ ਦਾ ਨਾਂ ਰਖਿਆ ਗਿਆ । ਬਦ-ਕਿਸਮਤੀ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੀ ਜਿਹੜੇ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਉਸ ਤਰਫ਼ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਟੀਕਾ ਟਿਪਣੀ ਵਿਚ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਕਤਅਨ ਮੇਰਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਲੇਕਿਨ, ਪੰਡਤ ਜੀ, ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਐਸਾ ਬਦਕਿਸਮਤ ਉਹ ਦਿਨ ਸੀ ਕਿ ਐਸਾ ਕਦਮ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਹੜਾ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਸੀ । ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਮਿਹਨਤ ਐਵੇਂ ਗਈ ਅਤੇ 5-6 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਬਿਲਡਿੰਗ 1958 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਜੇ ਤਕ ਖਾਲੀ ਪਈ ਹੈ । ਅਜੇ ਤਕ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਅਹਿਸਾਸ ਲਈ ਬੈਠੇ ਹਨ ਕਿ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਇੰਟਰਫੀਅਰੈਂਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਮੈਂ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਇੰਟਰਫੀਅਰੈਂਸ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਤਜਰਬਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਮੰਨ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਲੈਕੇ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਥ ਵਿਚ ਲਿਆ ਹੈ। ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਚਨ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਦੇ ਕੋਈ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਇੰਟਰਫੀਅਰੈਂਸ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ । (ਤਾਲੀਆਂ) ਜਿਸ ਦਿਨ ਐਸਾ ਕੋਈ ਵਾਕਿਆ ਹੋ ਗਿਆ ਮੈਂ ਤਰਜੀਹ ਦਿਆਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਛਡ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ । ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਆਨਰੇ-ਬਲ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕਹੀਆਂ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਾਕਈ ਵਿਦਿਆ ਵਿਚ ਇਨਕਲਾਬੀ ਤਬਦੀਲੀ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਵੇਖ ਲਉ । ਮੇਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਕਿ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਤਰਫ਼ ਤਵੱਜੋ ਦੇ ਸਕਣ । ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਪੰਦਰਾਂ ਸੋਲਾਂ ਦਿਨ ਦੀ ਮੇਰੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਅਸੈਂਬਲੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਬੜੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਹੈ । ਜ਼ਿਆਦਾ ਟਾਈਮ ਇਸ ਤਰਫ਼ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮੈਂ 15-20 ਸਰਪਰਾਈਜ਼ ਵਿਜ਼ਿਟ ਕਰਕੇ ਮੁਖਤਲਿਫ਼ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਸਕੂਲ ਵੇਖੇ ਹਨ । ਮੈਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਮਿਆਰ ਉਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਨਾਲੋਂ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਟੂਡੈਂਟ ਹੁੰਦੇ ਸਾਂ, ਬਹੁਤ ਗਿਰ ਗਿਆ ਹੈ । ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਕਿਸੇ ਤਰਫ਼ ਵੀ ਬੈਠੇ ਹੋਣ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਅਨਪੜ੍ਹ ਲੋਕ ਹਨ । ਸਾਡਾ ਇਨਸਾਨੀ ਔਰ ਇਖਲਾਕੀ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆ ਦੇਈਏ । ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬੜੀ ਤਰਸ ਯੋਗ ਹੈ, ਜਿੰਨੇ ਸਕੂਲ ਵੇਖੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਹਾਇਤ ਕਮ ਕਮਰੇ ਹਨ, ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਖਸਤਾ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹਨ । ਬਹੁਤ ਵਕਤ ਗੁਜ਼ਰ ਗਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ । ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਐਸਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਸਾਇਟੀ ਇਮਦਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ । ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗਵਾਂਢੀ ਘਰਾਂ ਨੇ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਰਪਜ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਕੌਮ ਦੇ ਬਚੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ । ਬਚਿਆਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਤੇ ਕੀ ਅਸਰ ਪਏਗਾ ? ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਆਪਣੇ ਬਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਦੇਖੋ । ਤਾਂ ਵੀ ਮੰਨਣਾ ਪਏਗਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ 20 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ, ਚਾਇਨਾ ਸਾਡੇ ਬਾਅਦ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਇਆ । ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦੇਖੋ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦੇਖੋ । ਆਪਣੀ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਮਿਆਰ ਦੇਖੋ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਮਿਆਰ ਵੇਖੋ ਤਾਂ ਮੰਨਣਾ ਪਏਗਾ ਕਿ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਗਲਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਸੁਸਾਇਟੀ ਤੋਂ, ਮੁਲਕ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ, ਜਿਸ ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਵੱਜੋ ਇਸ ਤਰਫ਼ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ । ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਫੰਡਜ਼ ਦੀ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਕਮੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕਿ

ਜੱਥੇਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ ਨੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਈ ਵਜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਸਕੂਲ ਆਪ ਬਨਾਉਣ । ਕੋਈ ਵਜਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਗਹ ਜਗਹ ਤੋਂ ਰੁਪਈਏ ਇਕਠੇ ਕਰਕੇ ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਬਣਾਉਣ । ਉਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਜੋ ਲੋਕ ਅਛੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਆਪ ਸਕੂਲ ਬਣਾਏ । ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਾਣੀ ਵੰਡ ਹੈ, ਵਾਕਈ ਇਹ ਕਾਣੀ ਵੰਡ ਹੈ । ਲੋਕ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫੰਡਜ਼ ਬਹੁਤ ਕਮ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਰਪੰਚ ਅਤੇ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੇ ਪੰਚ ਜਿਹੜੇ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਲਈ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਧੜਕਣ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਪੈਸਾ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਵਰਮ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਇਨਸਾਫੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਹ ਇਖਲਾਕੀ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਿਆ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਾਸਟ ਤੇ ਦੇਵੇ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਾਸਟ ਤੇ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਸਟੇਟ ਰੀਸੋਰਸਿਜ਼ ਅਛੇ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਅਰਮਾਨ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ ਜ਼ਾਣਗੇ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਲੀਮ ਦੇਣ ਲਈ ਖਰਚ ਕਰੇਗੀ ।

6-00 P.M.

ਫਿਰ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਮੰਨਣੀ ਪਵੇਗੀ ਕਿ ਜੋ ਇਲਾਕੇ ਪਿਛੇ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਚਾਰੀਆ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆ ਦੇਣੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਰੀਜਨ ਭਰਾ ਹਨ ਜਾਂ ਪਛੜੇ ਹੋਏ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਨਾਲ ਦਾ ਬੇਟ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਉਥੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲਾਈਫ ਬੜੀ ਮਿਜ਼ਰੇਬਲ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਥੇ ਸਕੂਲ ਖੋਲੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਜਾਗਰਿਤ ਹੋ ਜ਼ਾਣ ਅਤੇ ਭੈੜੇ ਨਜ਼ਾਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਖੜੇ ਹੋ ਸਕਣ । ਇਹੀ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ, ਪਿਛੜੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ । ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵਿਦਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਈ ਜਾਵੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤਕ ਸਮਾਜ ਨੇ ਪੈਰਾਂ ਥਲੇ ਦਬਾਈ ਰਖਿਆ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਾ ਸਿਰਫ ਤਾਲੀਮ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੀ ਖਰਾਬ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰੀਰਕ ਹਾਲਤ ਵੀ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਸਾਰੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਵਿਚ ਆਪ ਸਭ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਂਗੇ ।

ਜਨਰਲ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਤਜਰਬਾ ਵੀ ਦਸਿਆ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਅਤੇ ਸੁਜੈਸ਼ਨਜ਼ ਦਿਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਚੰਗੀ ਤਾਲੀਮ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦਾ ਮੂਜਬ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਤੜਪ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂਕਿ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਸ਼ਰਧਾ ਰਖ ਸਕਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਜਜ਼ਬਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਅਸੀਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਧਿਆਨ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪ ਦੀਆਂ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਵੀ ਕਦਮ ਉਠਾਵਾਂਗੇ । ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ । ਅਸੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਰਾਇਮਰੀ ਸਕਲ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲਸੀ ਹੈ ਕਿ ਮੀਲ ਦੇ ਰੇਡੀਅਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਇੰਨਾਂ ਹੀ ਫਾਸਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਘਟ ਨਹੀ ਵਧ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਸੋ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਦਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ।

[ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ]

ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੇਸ਼ਕ ਬੱਚੇ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਬੈਠ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨ, ਠੀਕ ਹੈ, ਤਾਲੀਮ ਸਾਦਾ ਹੀ ਹੋਣੀ ਹੈ ਮਗਰ ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵੀ ਹਾਮੀ ਹਾਂ ਕਿ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜ਼ਹਿਨ ਤੇ ਚੰਗਾ ਅਸਰ ਪਵੇ, ਉਸ ਦਾ ਆਸਾ ਪਾਸਾ ਸੁੰਦਰ ਹੋਵੇ, ਫਰਨੀਚਰ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ, ਬਿਲਡਿੰਗ ਹੋਵੇ, ਬਹੁਤੀ ਕੀਮਤੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਸਿਹਤਮੰਦ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸਾਡੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਹਿਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

ਫਿਰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ। ਕਈ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਮਜ਼ਹਬ ਤੇ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਕੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਤਜਰਬਾ ਦਸਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਸੀਹਤ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾ ਪੀਣਾ, ਮੀਟ ਨਾ ਖਾਣਾ, ਮੈਂ ਕਬੂਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਸੀਹਤ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਆਇਆ ਸਾਂ। ਮੈਂ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਡੀ.ਏ.ਵੀ. ਕਾਲਜਾਂ ਨੂੰ ਕਦਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਅਸੀਂ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਪਬਲਿਕ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਜਮਾਤ ਹੈ। ਸਰਦਾਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦੋਸਾਂਝ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਜੋ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਤਦ ਵਧੇਗੀ, ਇਖਲਾਕ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਬਾਣੀ, ਗੀਤਾ ਆਦਿ ਵਰਗੀਆਂ ਉਚ ਪਾਏ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਜੋ ਸਭ ਦੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਹਨ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈਆ ਜਾਣ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦਾ ਕਾਇਲ ਹਾਂ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਉਚੇ ਖਿਆਲਾਤ ਦਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਸਾਡੀ ਸੋਸਾਇਟੀ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸੁਧਰੇ। (ਤਾੜੀਆਂ) ਮੈਂ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ। (ਤਾੜੀਆਂ) ਸਰਕਾਰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚੰਗੇ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਯੋਗ ਪਰਸਨੈਲਿਟੀਜ਼ ਨਿਕਲਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਾਟਾ ਅਸੀਂ 75% ਤਾਈਂ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਮਦਦ ਦੀ ਲਿਮਿਟ 6,000 ਰੁਪਏ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਪੈਟਰਨ ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਇਥੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਮੁਤਾਬਿਕ 95% ਤਕ ਖਸਾਰਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਵੀ ਬੈਠੇਗਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਵੇਂ ਹੀ ਕਢਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਇੰਸਟੀਚੂਸ਼ਨਜ਼ ਨਾਲ ਗਹਿਰੀ ਹਮਦਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੈਥਡ ਕਈ ਸਾਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਅਦਾਰੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਾਂਗ ਫੀਸ ਮਾਫ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਚਲਾ ਸਕਦੇ। ਅਗਰ ਫੀਸ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦਿੱਕਤ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਅਦਾਰੇ ਕੋਈ ਬਿਜ਼ਨੈਸ ਸੈਂਟਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਇਹ ਖੋਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਥੇ ਕਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਟੀਚਰਜ਼ ਨਾਲ ਗਹਿਰੀ ਹਮਦਰਦੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਘਟ ਤਨਖਾਹ ਲੈਕੇ ਵਧ ਦੀ ਰਸੀਦ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਅਗਰ ਚੰਗੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਟੀਚਰ ਨੂੰ ਮਾਕੂਲ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਗਰ ਕੋਈ ਝਗੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਰਬਿਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਰੈਫਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਟੀਚਰਜ਼ ਦਾ ਨੁਮਾਇੰਦਾ, ਦੂਜਾ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਤੀਜਾ

ਡੀ.ਈ.ਓ. ਜਾਂ ਉਸ ਦਾ ਨੁਮਾਇੰਦਾ । ਮੇਜਾਰਿਟੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੀਚਰਜ਼ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਸੀਕਿਓਰ ਹੋਣ । ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਇਕ ਹੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਇਕ ਹੀ ਕੁਆਲੀਫਿਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਵਾਲੇ ਟੀਚਰਜ਼ ਨੂੰ ਘਟ ਵਧ ਤਨਖਾਹ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਘਟ ਤਨਖਾਹ ਵਾਲਾ ਟੀਚਰ ਮਨ ਲਗਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗਾ । ਮੈਂ ਐਸ਼ੋਅਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਰ ਕੋਸ਼ਿਸ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕੀਏ । ਅਸੀਂ ਸੈਂਟਰਲ ਗੋਰਮੈਂਟ ਤੇ ਹੋਰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਪਾਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰੇਗੀ ਤੇ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਵਾਂਗੇ ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਟੀਚਰਜ਼, ਪਰੋਫੈਸਰਜ਼, ਲੈਕਚਰਰਜ਼ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਧਾਈਆਂ ਹਨ ।

ਚੈਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਕੌਮ ਦੋ ਹਿਸਿਆਂ ਨਾਲ ਬਣਦੀ ਹੈ—ਡਾਕਟਰ ਤੇ ਟੀਚਰ । ਸਮਾਜ ਦੇ ਇਹ ਦੋ ਅਜਿਹੇ ਅੰਗ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਕੌਮ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਿਆਰ ਗਿਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੁਲਕ ਦਾ ਖੁਦਾ ਹੀ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਤੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ 20 ਸਾਲ ਤੋਂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਿਸਟ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਮਿਸਾਲਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਕ ਜ਼ਿੰਦਾ ਮਿਸਾਲ ਜਲੰਧਰ ਦੀ ਹੈ । ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਰਿਵਾਜ ਜਿਹਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੀ. ਏ., ਬੀ. ਟੀਜ਼. ਤੇ ਐਮ. ਏ. ਬੀ. ਟੀਜ਼. ਦੀ ਮੇਜਾਰਟੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਫਾਰੇਨ ਕੰਟ੍ਰੀਜ਼ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ ਹੈ । ਕਿਉਂ ਐਨੀ ਤਾਦਾਦ ਚਲੀ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਿਆਰੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਉਚਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਗਾਂ ਵਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਤਵੱਜੋ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ । ਮੈਂ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਸਟੇਟ ਦੇ ਜ਼ਰਾਏ ਆਮਦਨ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੈਂਟਰ ਪਾਸੋਂ ਕੁਝ ਫਿਨਾਂਸ਼ਲ ਮਦਦ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਟੀਚਰਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣ । (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ਟੀਚਰ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਬੁਰਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਇਸ ਨੂੰ ਉਚਾ ਚੁਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ । ਅਜੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਇਨਸਾਫ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਜੋ ਕੁਝ ਅਸੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਕੇ । ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਾਂਗਾ ਆਪ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਜੀਟਸ਼ਨਲ ਐਪਰੋਚ ਛੱਡ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਤਾਂ ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਬਰਖਲਾਫ਼ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਰੂੰ ਦਿਤੀ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੁਤੇ ਨੂੰ ਜਗਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਜਿਹੜੀ ਸਰਕਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਗਦੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਲਈ ਇਹ ਮੈਥਡ ਐਡਾਪਟ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਛਡ ਦੇਣ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੁਖ ਹੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲੈਣ । ਸਗੋਂ ਇਥੇ ਆਣਕੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਬੈਠ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜੇ ਕਿਤੇ ਲੈਕੂਨਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਕਮੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਆਣ ਕੇ ਬੈਠਣ, ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਵੀ ਬੁਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਕਿ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਹੋ ਸਕੇ ਜੋ ਮਸਲੇ ਹਨ

[ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ]

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸੋਚ ਕੇ ਹਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ । ਜੋ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਅਤੇ ਮੈਂ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਵਜੂਹਾਤ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕੋਠਾਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਵਿਤਕਰਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਵੇਗਾ ਭਾਵੇਂ ਦੋ ਲੱਖ, ਚਾਰ ਲੱਖ ਜਾਂ ਛੇ ਲੱਖ ਹੋਰ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਪਏ । ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ।

(ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੁਰਸੀ ਸੰਭਾਲੀ)

ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਪੀਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨਲ ਮੈਥਡ ਛਡ ਦਿਉ ਤੇ ਇਕੋ ਟੇਬਲ ਤੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਬੈਠਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਲਉ । ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਦੁਆਵਾਂ ਨਾਲ ਬਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਪੂਰੀ ਮਿਲਵਰਤਨ ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਸਲੇ ਹੱਲ ਕਰ ਲਉ । (ਪ੍ਰਸੰਸਾ)

ਵਿਦਿਆ ਦੇਣ ਦੇ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰਾਂ ਆਈਆਂ ਹਨ । ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਸੁਝਾਓ ਆਏ ਹਨ । ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕਾਇਲ ਹਾਂ ਕਿ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬਚੇ ਮਾਡਲ ਸਕੂਲਾਂ ਤੇ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਐਡਮਿਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਤੇ ਤਾਲੀਮੀ ਮਿਆਰ ਮਾਡਲ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ਉਹ ਆਮ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਮੁਹਈਆ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਕੋਈ ਮਸੂਰੀ ਤੇ ਕੋਈ ਨੈਨੀਤਾਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਮ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਮਕਸਦ ਫੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਡਲ ਸਕੂਲ ਬਣਨ ਨਾਲ ਤਾਲੀਮ ਸਬੰਧੀ ਸੋਚ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਅਵੇਸਲੇ ਹੋ ਗਏ । ਸਾਡੇ ਬੱਚੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਜਦ ਬਾਕੀ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤੇ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਦੀ ਗੱਲ ਸੋਚਣੀ ਸੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਨੂੰ ਭੁਲ ਗਏ। ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜ ਕੇ ਸੁਬਕਦੋਸ਼ ਹੋ ਬੈਠੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ । ਸਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਆਮ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਮਾਡਲ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀਆਂ ਲੀਹਾਂ ਤੇ ਚਲਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕਰਦੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੀ ਮਾਡਲ ਸਕੂਲਾਂ ਵਲ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਦਿਤਾ ਤੇ ਅਵਾਮ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਲ ਘਟ ਧਿਆਨ ਦਿਤਾ । ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਾਡਲ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਐਨਕਰੇਜ ਨਾ ਕਰਕੇ ਅਵਾਮ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਵੱਜੋ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਰਾਂਟਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ । (ਪ੍ਰਸੰਸਾ)

ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਕਲਾਸਾਂ ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਉਥੇ ਵਧੇਰੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜਾ ਮਾਲੀ ਬੂਟਾ ਲਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਜਿੰਨੀ ਸੰਭਾਲ ਲਗਾਣ ਵੇਲੇ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਥੋੜੀ ਹੈ । ਵਡਾ ਹੋ ਕੇ ਤਾਂ ਬੂਟਾ ਆਪੇ ਵਧਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਮਾਲੀ ਸਿਆਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬੂਟੇ ਦੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਮੈਂ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਟੀਚਰ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੀਲੈਕਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ । ਇਕ ਤਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾਂ ਮਾਹੌਲ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਚੰਗੇ ਟੀਚਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਦੂਜੇ ਗਰੇਡ ਵੀ ਅਸੀਂ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਫੰਡ ਮਿਲਣ ਤਾਂ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਪੈਸੇ ਦੇ ਕੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਟੀਚਰ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਇਕ ਸਟੈਂਡਰਡ ਦੇ ਟੀਚਰ ਹੋਣ ਜੋ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਕਲਾਸਾਂ ਵਿਚ ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਤਾਂਕਿ ਬੱਚੇ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਸਟੈਂਡਰਡ ਉਚਾ ਹੋਵੇ । ਜੇਕਰ ਟੀਚਰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸੋਚ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਬਦਲ ਨਾ ਸਕੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਅਗੇ ਜਾ ਕੇ ਕਲਰਕ ਹੀ ਬਣਨਾ ਹੈ ।

ਸਾਡੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਇਸ ਪਾਸੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਉਚਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਕਤ ਬਚੇ ਦਾ ਕੈਰੈਕਟਰ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਆਊਟਲੁਕ ਬਦਲਣ ਵਿਚ ਲਾਣ। ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਮਿਲਵਰਤਣ ਨਾਲ ਬਣੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਵੀ ਵਿਦਿਆ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਇਸ ਵਿਚ ਮਿਲਵਰਤਣ ਦੇਣ, ਭਾਵੇਂ ਮੈਂਬਰ ਰੂਲਿੰਗ ਪਾਰਟੀ ਜਾਂ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਹੋਣ, ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਮਿਲਵਰਤਣ ਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਹੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਵਿਚ ਯੋਗ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮਸਲਾ ਹਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਥੇ ਈਵਨਿੰਗ ਕਾਲਜਾਂ ਅਤੇ ਕਲਾਸਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਚਲਾਏ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਲੋੜੀਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਆਪਣਾ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਹ ਰਸਤਾ ਇਖਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਵਧਾ ਸਕਣ। ਕਲਰਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਇਸ ਸਕੀਮ ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਇਸ ਵਿਚ ਜੋ ਕਮੀ ਹੈ ਜਾਂ ਟੈਕਨੀਕਲ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਜਾਂ ਲੈਂਗੁਏਜ ਦੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਤਿਆਰ ਹੈ, ਸਾਧਨ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਸੇ ਦਿਵਾ ਦਿਉ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਵਜੋ ਦਿਆਂਗੇ ਤਾ ਕਿ ਹਰ ਮਜ਼ਮੂਨ ਦੀ ਤੇ ਟੀਚਿੰਗ ਦੇ ਮਜ਼ਮੂਨਾਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਇਹ ਹਦਾਇਤ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਬਸਾਂ ਚਾਹੇ ਸਰਕਾਰੀ ਹੋਣ ਜਾਂ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਜੋ ਵਡੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਤੋਂ ਲੰਘਣ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਲਏ ਦੇ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਣ। (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) (ਵਿਘਨ) ਜਿਹੜੀ ਵੀ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਗਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਆਰਡਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮਾੜੀਡਾਈ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ (ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਪਰ ਮੈਂ ਰਹਿ ਨਾ ਸਕਾਂ) (ਹਾਸਾ)

ਜਿਹੜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕਦਮ ਪੁਟੇ ਗਏ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਦਿੱਕਤਾਂ ਤੇ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਅਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਹਰ ਗੱਲ ਤੇ ਰਿਜ਼ਿਡ ਹੋ ਕੇ ਮੁਸ਼ਕਲਾਤ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਇਨਕਲਾਬ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਜਨਤਾ ਦਾ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਸਹਿਯੋਗ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿਕ ਅਪ ਕਰਨ ਲਈ ਫੋਟੋਜ਼ ਲੈਣੇ ਪੈਂਦੇ ਸਨ ਤੇ **ਬਸਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਮਿਟ**; ਪਰ ਹੁਣ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਸਿਰਫ ਇਕ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਹੈਡ ਮਾਸਟਰ ਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਹ ਬੱਚਾ ਐਨੀ ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਏਸ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਨਾਲ ਸਭ ਬੱਚੇ ਬੱਸਾਂ ਵਿਚ ਫਰੀ ਲਿਜਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ ਅਤੇ, ਪੰਡਤ ਜੀ, ਜੇ ਕਰ ਤੁਹਾਡੇ ਵੇਲੇ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਅਮਲ ਕਰਾ ਦਿਆਂਗੇ, ਕੋਈ ਬਸ ਵਾਲਾ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।

[ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ]

ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਥੋੜੀ ਜੇਹੀ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਲਈ ਫ਼ਰੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਮੁਹਈਆ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਉਹ ਹੁਣ ਬੱਸਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਹੈਲਪ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰਾਏ ਦਿਉ ਉਹ ਵੀ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ। ਕੁਝ ਸੁਝਾਓ ਸ਼੍ਰੀ ਖੰਨਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵੀ ਜੇ ਕੋਈ ਸੁਝਾਓ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਗੌਰ ਕਰਾਂਗੇ। ਇਥੇ ਮੇਰੇ ਕਈ ਇਕ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਇਹ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਡੀ. ਪੀ. ਆਈ. ਅਜੂਕੇਸ਼ਨਿਸਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਵੀ ਤਜਰਬਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ 60,65 ਹਜ਼ਾਰ ਤੱਕ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਬਿਲਡਿੰਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਫੈਕਟਰਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਖ਼ਿਆਲ ਰੱਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇਹੋ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਿਸਟ ਹੋਵੇ ਪਰ ਜੇ ਦੂਸਰਾ ਪਖ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਐਸੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਇਕ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਿਸਟ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਹਾਲਤ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੋਨੇ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਵਿਊ ਨੂੰ ਜੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਲਾਉਂਦਾਂ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਧਾਰ ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਹੀ ਲਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ ਮਸ਼ਕੂਰ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਸੁਝਾਓ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸੁਝਾਓ ਨੋਟ ਕਰ ਲਏ ਹਨ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਪਰੈਕਟੀਕੇਬਲ ਸੁਝਾਓ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਿਹੜੇ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਕੋਈ ਇਸ ਡੀਮਾਂਡ ਤੇ ਤਰਮੀਮਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਖੁਦ ਹੀ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲੈਣ। (ਵਿਘਨ) ਮੇਰੀ ਤਾਂ, ਪੰਡਿਤ ਜੀ, ਗੱਲ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਅਸੀਂ ਉਸੇ ਵਿਚ ਰਾਜ਼ੀ ਹਾਂ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਛੇੜ-ਛਾੜ ਕਰੋ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਹਲ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਭਾਵੇਂ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਲਓ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾ ਲਓ। ....

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਕ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸੱਜਣ ਇਸ ਡੀਮਾਂਡ ਤੇ ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਸਕੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਹ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਸੁਝਾਓ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੁਜਸ਼ਨਜ਼ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜ ਦੇਣ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਡੀਬੇਟ ਦਾ ਪਾਰਟ ਹੋਣ।

ਲੋਕ ਰਾਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ: ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਸੁਜੈਸ਼ਨ ਭੇਜ ਦੇਣ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਵੇਖ ਲਵਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਡੀਬੇਟ ਦਾ ਪਾਰਟ ਬਨਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਹੈ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ।

Mr. Speaker: Question is ;

> That a sum not exceeding Rs. 13,11,80,100 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding Rs. 4,37,26,700 already voted on account) in respect of charges under head 28-Education.

The Motion was carried.

Mr. Speaker : The House stands adjourned till 2.00 P. M. tomorrow.

6.25 P. M.

(*The House then adjourned till 2.00 P. M. on Tuesday, the 23rd May, 1967.*)

---

663 PVS—27-8-67— —Pb. Govt. Press, Patiala.

APPENDIX

to

Punjab Vidhan Sabha Debates, Vol. I, No. 25, dated the 22nd May, 1967.

*STATEMENT IN REGARD TO CALL ATTENTION NOTICE NO. 115. (BY SARDAR MOHINDER SINGH GILL) REGARDING PRESS ACCREDITATION COMMITTEE

The question of constituting a Press Accreditation Committee had all along remained under the consideration of the previous Government. No headway could be made in this direction because of the long-standing cleavage among the local Press correspondents.

The Government is now keen to constitute this Committee and the Directorate of Information and Publicity, Punjab, is in touch with the Punjab Working Journalists Union, Press Photographers Association and the all India Newspapers Editors Conference to nominate their members on the proposed Committee.

The patterns on which the Press Accreditation Committees had been constituted at the Centre and in the States are being kept in view fully in forming the Press Accreditation Committee in Punjab, which will give due representation to the working Journalists' Association. Efforts are being made to expedite the decision of the Government in this matter.

Call Attention Notice No. 120

Comrade Phuman Singh, M. L. A.: to draw the attention of the Government towards a matter of public importance, namely the Rabi and Kharif Crops in tehsil Fazilka have been destroyed by rain and hailstorm but the Government is making recoveries of taccavis and small loans when the agriculturists are not in a position to repay them. Resentment prevails among the residents of the area due to harassment by Government officials. The recoveries referred to above should be deferred to six months. The House should be informed as to whether the said recoveries are made under orders of the Government or the subordinate staff is doing so of its own accord.

†Statement by Major General Rajinder Singh, Revenue Minister

It is incorrect that recovery of Taccavi Loans is being effected in the Flood/Hailstorm affected villages of Fazilka Tehsil. Recovery of Taccavi Loans was postponed in August, 1966 for one year in villages where the loss to crops on account f floods of 1966 was 25% and above. Recovery of Taccavi Loans was further suspended in May, 1967 till the 15th June, 1968 in the villages affected by Hailstorm/Rain of February-March, 1967 where damage to crops was above 25%.

2. The question of harassment to loanees, does not, therefore, arise.

---

*For text of the Call Attention Notice No. 115 please see page 34. . . .Ante.

† Kindly refer to page 34-35 ante.

MUFTI HOUSE, MALERKOTLA

*303. **Shri Kapur Chand Jain M.L.A.** Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state :—

(a) Whether the Government Building known as "Mufti House" Delhi Gate, Malerkotla, has been given on rent; if so, to whom and for what purpose;

(b) the monthly rent of the said building and the period for which it has been rented out;

(c) if no rent is being charged for the said building, the reasons therefor?

Shri Gurmit Singh (Public Works Minister, Punjab) : (a) The house in question is occupied by Shri Abdul Hamid Mufti who is not paying any rent.

(b) Monthly rent worked out to Rs. 73 which is being further scrutinized.

(c) The House was given to Shri Abdul Hamid Mufti by H.H. The Nawab of Malerkotla.

PUNJAB VIDHAN SABHA
DEBATES

23rd May, 1967

Vol. I No. 26

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Tuesday, the 23rd May, 1967

Punjab Vidhan Sabha Secretariat, Chandigarh

Price : Rs. 11

ERRATA

to

Punjab Vidhan Sabha Debates

Vol. I, No. 26, dated the 23rd May 1967

Read	*For*	*Page*	*Line*
Obtaining	obtalning	(26) 1	6th from below
applicant	appllcant	(26) 1	5th from below
श्री ग्र विश्वनाथन	श्री ग्र शिश्वनाथ न	(26) 5	15
फर्क	फं	(26) 6	11th from below
Leave	I eve	(26) 7	16
Reach	Rech	(26) 7	13th from below
Kishanpura	Kishanp	(26) 11	17
Jullundur	Julludndur	(26) 18	4, 9
Mukerian	Mukrian	(26) 21	18
ਫਗੂਵਾਲੀਆ	ਫਗਵਾਲੀਆ	(26) 28	13th from below
ਜੋਤ	ਜਤ	(26) 53	11th from below
ਪਰ	ਐਪਰ	(26) 53	9th from below
ਮੈਨੂੰ	ਮਨੂੰ	(26) 62	6
ਇਸ	ਇਕ	(26) 66	11th from below
ਹੀ	ਦੀ	(26) 70	8th from below
उसने	उसन	(26) 80	10th from below
ज़िलों में	ज़लें में	(26) 81	Last
to	ro	(26) 84	10
98 Kanalso Marla	98 Kanalas Marla	Appendix V	2
mortgaged	mortaged	Appendix V	29
request	equest	Appendix IX	5th from below

PUNJAB VIDHAN SABHA

Tuesday the 23rd May, 1967.

The Vidhan Sabha met in the Hall of Vidhan Bhavan, Chandigarh at 2.00 p.m. of the clock. Mr. Speaker (Lieut. Col. Joginder Singh Mann) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

Mr. Speaker : Now we take up supplementaries on starred question No. 305, appearing in the list of starred questions for the 22nd May, 1967.

(*No Hon. Member rose to put a supplementary.*)

Mr. Speaker : Now we take up postponed starred questions fixed for today.

ARMS LICENCES ISSUED IN DISTRICT FEROZEPUR

***40. Sardar Gurcharan Singh**
Comrade Bhan Singh Bhaura : Will the Chief Minister be pleased to state.—

(a) the total number of arms licences issued in district Ferozepur during the months of January and February, 1967 separately, particularly in areas under the jurisdiction of Police Stations Kot Bhai and Muktsar;

(b) whether it has come to the notice of the Government that a number of persons referred to in part (a) above were not even recommended by the Local Police Officers for the grant of the said licences and some of them were undesirable persons; if so, the action, if any, taken against the officers concerned;

(c) the number of licences, out of those mentioned in part (a) above, which were issued by the Deputy Commissioner, Ferozepore and the S. D. O. Civil, Muktsar separately?

Sardar Gurnam Singh : A statement containing the information is laid on the Table of the House.

STATEMENT

(a)

		January, 1967	*February,* 1967
Ferozepur Disrtict	..	115	319
P. S. Kot Bhai	..	6	47
P. S.Muktsar	..	9	68

(b) All arms licences were issued after obtaining reports from the local police Officers except in a few cases where the applicant were Military Government officials.

			Number
(c)	D. C. Ferozepore	..	150
	S.D.O. (C) Muktsar	..	143

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਮੁਕਤਸਰ ਵਿਚ ਫਰਵਰੀ ਵਿਚ 68 ਲਾਇਸੈਂਸ ਦਿਤੇ ਗਏ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ ਫਰਵਰੀ ਵਿਚ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿਚ 319 ਲਾਇਸੈਂਸ ਬਣਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਐਨੀ ਵੱਡੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿਚ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇਣ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਸੀ ।

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਨਵਰੀ, ਫਰਵਰੀ ਦੋ ਹੀ ਮਹੀਨੇ ਤਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

Mr. Speaker : Question No. 182 has been postponed.

CASES REGARDING SURPLUS AREA PENDING WITH REVENUE AUTHORITIES.

*251. **Sardar Jagir Singh Dard** : Will the Minister for Revenue be pleased to state the total number of cases relating to surplus area under the relevant Pepsu as well as the Punjab Acts which are still pending with the revenue authorities concerned in the State together with the total area involved in these cases ?

Major General Rajinder Singh : A statement is laid on the Table of the House.

STATEMENT

Total No. of cases relating to Surplus area under the Punjab Security of Land Tenures Act 1953, and the Pepsu Tenancy and Agricultural Lands Act 1955, pending with the Revenue Authorities.	Total area involved in cases pending with the Revenue Authorities.	
	Standard Acres	Units
384	22,515	74

SHOPS AND COMMERCIAL ESTABLISHMENTS IN LUDHIANA DISTRICT

*275. **Shri A. Vishwanathan** : Will the Minister for Labour and Welfare be pleased to state—

(a) the total number of shops and commercial establishments at present registered in Ludhiana District ;

(b) whether there are any shops and commercial estalishments in the said district which have not got themselves registered if so, their approximate number ;

(c) the total number of Shop Inspectors in the said district ;

(d) the nature of additional functions, if any, required to be performed by the said Inspectors;

(e) the total number of cases challaned under the Punjab Shop and Commercial Establishments Act, 1958, which are at present pending in the courts at Ludhiana, the dates since when these are pending and the reasons therefor ?

Shri Krishan Lal : (a) 24,457.

(b) Yes, only 17 establishments remain to be registered.

(c) Two (at Ludhiana). In addition the Shop Inspector posted at Moga administers the Act in Jagraon town of Ludhiana District.

(d) The Shop Inspectors are also Inspectors under the Minimum Wages Act and Payment of Wages Act in addition to the administration of the Punjab Shops and Commercial Establishments Act, 1958.

(e) The total number of cases pending in the courts is 2,373.

The cases are pending from 1958 onwards as per details year-wise given below:—

Year		Cases
1958	..	69
1959	..	115
1960	..	193
1961	.. ..	85
1962	..	122
1963	..	505
1964	..	444
1965	..	266
1966	..	531
1967	..	43
Total	..	2,373

The reasons on account of which the pending cases could not be disposed of generally are that the defaulting employees are not traceable on account of their having left the shops/commercial establishments service of Summons having not been effected, the courts having not been able to deal with the cases due to other work etc.

श्री अ. विश्वनाथन : क्या मन्त्री महोदय बतायेंगे कि यह सारी जानकारी उन्होंने शाप इन्स्पैक्टर से प्राप्त की है जो वहां पर है या किसी और एजेन्सी से करते हैं।

मन्त्री : सरकार जो भी जानकारी प्राप्त करती है वह सरकारी सूत्रों से करती है और किसी सूत्र से नहीं करती।

श्री अ. बिश्वानाथन : क्या मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि यह ताज्जुब की बात नहीं है कि हज़ारों की तादाद में शाप्स अनरजिस्टर्ड हैं लेकिन इन्होंने जवाब दिया है कि केवल 17 कमर्शियल शाप्स ऐसी हैं जो अनरजिस्टर्ड हैं ? क्या इससे शाप इन्स्पैक्टर ने अपनी सकिन बचाने की कोशिश नहीं की ?

मन्त्री : यह जानकारी डीपार्टमैंट से हासिल की है। कुछ लोग far of places में रहते हैं वहीं पर रैज़ीडैंस होती है और वहीं पर शापस होती हैं। हो सकता है शायद वह

[मन्त्री]

रजिस्टर्ड न हुई हों। डीपार्टमेंट के कहने के मुताबिक बाकी सब रजिस्टर हो चुकी हैं। अगर आनरेबल मेम्बर के पास कुछ ऐसे एरियाज़ हों जहां पर सैंकड़ों और हज़ारों शापस रजिस्टर नहीं हुईं वे बता दें।

श्री अ. बिश्वनाथन : क्या मन्त्री महोदय के ज्ञान में यह बात है कि लुधियाना में हज़ारों commercial shops unregistered हैं उनके माहाने बन्धे हुए हैं। इसीलिये लुधियाना के शापस इन्स्पैक्टर की पोस्ट तक एक प्राईज़ड पोस्ट है जो भी वहां पर लग जाता है वह अपने आपको ट्रांस्फर नहीं करवाना चाहता, इसलिये यह ट्रांस्फर कैंसल की गई है?

मन्त्री : इसके बारे में मैं कुछ नहीं कह सकूंगा। अगर आनरेबल मैम्बर साहिब के पास कोई स्पैसिफिक इन्सटांस हो तो इन्क्वायरी करवा लेंगे।

लैफटीनੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ 1958 ਦੇ ਕਈ ਚਾਲਾਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਛੱਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਵਜ੍ਹਾ ਇਹ ਦਸੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੱਡੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਕੋਈ ਟਾਈਮ ਲਿਮਿਟ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਹੈ?

Minister : Then I will certainly take action and see that these are registered.

चौधरी बलबीर सिंह : अध्यक्ष महोदय, इनसे कहें कि जवाब हिन्दी में या पंजाबी में दें।

मन्त्री : मैंने आज अफसरों से बात की है यह जो चालान होते हैं इनमें देर हो जाती है.............

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਕੀ 1958 ਦੇ ਕੇਸਿਜ਼ ਅਜੇ ਤੱਕ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ......

It is rather shameful. I think the Minister should pull up his Department. (Whether certain cases pertaining to the year 1958 are still pending It is rather shameful. I think the Minister should pull up his Department.

(*Thumping of desks from the Opposition Benches*)

श्री अ. विश्वनाथन : On a point of information, Sir. यह Shop Inspector का कसूर नहीं है, यह Judicial System ही इस तरह का है। Shops Act के Summary Cases चल रहे हैं। Chief Judicial Magistrate की court में केसिज़ जाते हैं। सवेरे ही छोटे छोटे दुकानदारों को वहां बुला लिया जाता है वहां पर बैठने के लिये कोई बैंच नहीं है, पीने के लिये पानी नहीं है, वे बेचारे शाम तक परेशान होते हैं 6-7 हज़ार केसिज़ पैंडिंग पड़े हुए हैं। मुझे एक ऐसे चीफ ज्यूडीशल मैजिस्ट्रेट का हाल मालूम है जो अपने चेम्बर में बैठे हुक्का गुड़गुड़ाते रहते थे, अब रीटायर भी हो चुके हैं। इसमें इन्स्पैक्टरों का कसूर नहीं है इसलिये उनको

पुल अप करने का सवाल नहीं है जितना कि ज्युडीशल सिस्टम का है। पिछले दिनों मैंने Industry के ग्रांट पर भाषण देते हुए कहा था कि इस मतलब के लिये एक सैपरेट कोर्ट constitute करना पड़ेगा। Regular Courts इन से cope with नहीं कर सकतीं।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਸੈਸ਼ਨ ਜਜ ਨੂੰ ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਸਪੈਸ਼ਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਕੇਸਿਜ਼ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। (The Government can write to the Session Judge to depute a special Magistrate for this purpose and to dispose of these cases.)

मन्त्री : मैंने आज अपने डीपार्टमेंट से बात की है कि इन केसिज़ में जो देर हो रही है खास तौर पर देर से बचने के लिये कौन से उपाए किये जा सकते हैं। मेरा ख्याल है कि डीपार्टमेंट की तरफ से courts concerned को लिखा जाए कि जो Social Justice के केसिज़ हैं इनको जल्दी खत्म करना चाहिए। हम खुद अलाइव हैं और मैं मैम्बर साहिब को यकीन दिलाना चाहता हूँ कि हम जल्दी ही खत्म कर देंगे।

Mr. Speaker : That is very good.

श्री अ. विश्वनाथन : प्रश्न के 'घ' भाग द्वारा पूछा गया था कि इन्स्पैक्टरों के लिये और किस प्रकार का एडीशनल काम किया जाना ज़रूरी है? जवाब में इसका ज़िक्र नहीं है। क्या मन्त्री महोदय के इलम में यह बात है कि उनको चालान भुगताने के लिये कचहरी में जाना पड़ता है। चार 5 हजार केसिज़ पैंडिंग हों वहां पर इन्स्पैक्टर आम तौर पर कचहिरी के चक्र लगाते रहते हैं कोई काम नहीं कर सकते। इसलिये जो जवाब दिया गया है कि केवल 17 शापस अनरजिस्टर्ड हैं यह गलत है। माफ करें वहां पर हज़ारों शापस अनरजिस्टर्ड हैं। वे लोग कचहरियों के चक्र काटते रहते हैं और कोई काम नहीं करते।

मन्त्री : इसमें कोई शक नहीं कि जो इन्स्पैकटर्ज़ को कचहरियों में हाज़री देनी पड़ती है उससे उनके काम में बड़ी भारी रुकावट तो होती है जो कि ऐक्ट के अंडर उनको दिया गया है। हम इस बात पर विचार करेंगे कि किसी तरह से कोर्टस के अन्दर जो उनके प्रैजेंस होती है वह कम हो जाए।

FACTORY INSPECTORS

*276. **Shri A. Vishwanathan** : Will the Minister for Labour and Welfare be pleased to state—

(a) the total number of Factory Inspectors in the State at present together with their total sanctioned strength ;

(b) the qualifications for appointment as Factory Inspector together with their pay

Shri Krishan Lal :

(a) | A statement containing the requisite information is laid
(b) | on the Table.

[Labour and Welfare Minister]

STATEMENT

(a) (i) Present working strength of Factory Inspectors in the State .. 3

(ii) Total sanctioned strength of Factory Inspectors—

(1) Gazetted .. 4

(2) Non-Gazetted .. 2

(b) Qualifications of Factory Inspectors alongwith their pay scales are given below:—

	Post	*Qualifications*	*Scale of pay*
1.	Factory Inspector (Gazetted)	Degree of a recognised University in Mech. Engineering	Rs. 250—25—550/25—750
2.	Factory Inspector (Non-Gazetted)	Bachelor of Science of a recognised University	
		OR	
		Diploma of recognized University in Mech. Engineering	Rs 200—15—275/15—470/15—500

श्री अ. विश्वनाथन : इसमें बताया गया है कि फैक्टरी इन्स्पैक्टर गज़ेटिड का ग्रेड 250–25–550/25–750 है। क्या मन्त्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि एक बैचलर आफ इन्जीनियरिंग 250 रुपये पर आपके पास आने के लिये तैयार होगा ? क्या यही वजह नहीं जिस के कारण यहां पर फैकटरी इन्स्पैक्टर्ज़ की कमी है ?

मन्त्री : ग्रेड्ज़ को रिवाईज़ करने के लिये पे कमिशन तैनात किया गया है और यह बात भी उनको रैफर कर दी जाएगी। अगर ग्रेड कम होगा तो उसे ऊपर ले जाने की कोशिश की जाएगी ।

चौधरी बलबीर सिंह : क्या मन्त्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि फैक्टरी इन्स्पैक्टर के लिये बैचलर आफ इन्जनियरिंग डिग्री अगर न हो तो क्या फ ' पड़ता है ?

मन्त्री : मेरा ख्याल है कि बहुत फर्क पड़ता है। यह एक स्पैशलाईज्ड जाब है और इसके लिए क्वालीफिकेशन्ज़ फिक्स की हुई है। अगर इस के लिये स्पैशलाईज्ड आदमी न हों तो बड़ा नुक्सान होगा ।

TOUR BY MINISTERS

***301. Comrade Munsha Singh** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the names of various places visited by the Ministers/Deputy Ministers and the Chief Parliamentary Secretary since they took over charge together with the dates and purpose of each tour ;

(b) the total amount of T.A. drawn by each of them separately and the total cost of petrol consumed by the car of each ?

Sardar Gurnam Singh : (a & b) The requisite information is contained in Annexure I and II which are placed on the Table of the House.

ANNEXURE I

T. A. Details of Chief Minister, Punjab, for the month of March, 1967

Date		*Place*	*Puropse*
8th March, 1967	Leave	Chandigarh	
	Reach	Ludhiana	(Night Stay)
9th March, 1967	Leave	Ludhiana	Meeting with District Officers.
	Reach	Amritsar	
10th March, 1967	Leave	Amritsar	
	Reach	Ludhiana	
	Leave	Ludhiana	
	Reach	Chandigarh	
11th March, 1967	Leve	Chandigarh	Meeting of Board of Governors of Punjab Public School, Nabha.
	Reach	Nabha	
	Leave	Nabha	
	Reach	Chandigarh	
12th March, 1967	Leave	Chandigarh	Heard public grievances
	Reach	Ludhiana	
12th March, 1967	Leave	Ludhiana	Discussion with District Officers.
	Reach	Amritsar	
	Leave	Amritsar	
	Reach	Chandigarh	
14th March, 1967	Leave	Chandigarh	Meeting with District Officers.
	Reach	Ludhiana	
15th March' 1967	Leave	Ludhiana	
	Reach	Chandigarh	
17th March, 1967	Leave	Chandigarh	To Attend the function of Police Training School.
	Reach	Phillaur	
	Leave	Phillaur	
	Reach	Ludhiana	(Night Stay)
18th March, 1967	Leave	Ludhiana	
	Reach	Chandigarh	
23rd March, 1967	Leave	Chandigarh	
	Reach	Khatkar Kalan	In connection with Bhagat Singh's Birthday.
	Leave	Khatkar Kalan	
	Reach	Ludhiana	
24th March, 1967	Leave	Ludhiana	
	Reach	Jagraon	Heard public grievances
	Leave	Jagraon	
	Rech	Ludhiana	
25th March, 1967	Leave	Ludhiana	
	Reach	Amritsar	
	Leave	Amritsar	
	Reach	Gurdaspur	Ditto
	Leave	Gurdaspur	
	Reach	Qadian	
26th March, 1967	Leave	Qadian	
	Reach	Ludhiana	
	Leave	Ludhiana	
	Reach	Anandpur Sahib	
	Leave	Anandpur Sahib	Public meeting and Discussion with Officer.
	Reach	Chandigarh	

(Chief Minister)

T.A. Details of Sardar Gurnam Singh, Chief Minister Punjab, for the month of April, 1967

Date	*Departure*	*Arrival*	*Purpose*
1st April, 1967	Chandigarh Amritsar	Amritsar Ludhiana	To discuss Law and Order situation
2nd April, 1967	Halt at Ludhiana		Prize Distribution of Engineering College.
3rd April, 1967	Ludhiana	Chandigarh *via* Thua (Tehsil Rajpura)	To attend public gathering at Thua
7th April, 1967	Chandigarh	Delhi	To attend Chief Ministers' Conference.
8th April, 1967 to 10th April, 1967		Halt at Delhi	Ditto
11th April, 1967	Delhi	Chandigarh	
13th April, 1967	Chandigarh	Bhatinda	To address a public gathering at Talwandi Sabo-Ki, and meeting with District Officers.
	Bhatinda	Patiala	To attend the annual function of Punjab Home Guards.
14th April, 1967	Patiala	Chandigarh	
16th April, 1967	Chandigarh	Ludhiana	To settle the dispute of Dayanand Medical College.
17th April 1967	Ludhiana	Chandigarh	
28th April, 1967	Chandigarh Kiratpur Rupar	Kiratpur Rupar Chandigarh	Bridge opening ceremony. Visit to Birla Farms
29th April, 1967	Chandigarh Dera Bassi Ambala	Dera Bassi Ambala Chandigarh	Opening of Branch of State Bank of Patiala
30th April, 1967	Chandigarh	Ludhiana	Heard public grievances and Meeting of Nanakana Sahib Education Trust.
1st May, 1967	Ludhiana	Chandigarh	

T. A. Particular of Dr. Baldev Parkash, Finance and Industries Minister, Punjab

Chandigarh Amritsar	8th March, 1967 8th March, 1967	Night stay at Amritsar.
Stay at Amritsar on	9th March, 1967	Addressed Public meeting along with Chief Minister at Amritsar.
Leave Amritsar Reach Chandigarh	10th March, 1967 10th March, 1967	
Leave Chandigarh on Reach Amritsar on	11th March, 1967 11th March, 1967	

Stay at Amritsar on	12th March, 1967	Received a number of deputations, heard public grievances and meeting with District Officers.
Leave Amritsar on Reach Chandigarh on	13th March, 1967 13th March, 1967	
Leave Chandigarh on Reach Ludhiana on	14th March, 1967 14th March, 1967	Addressed a huge public meeting in Ramlila ground, Ludhiana.
Leave Ludhiana on Reach Chandigarh on	14th March, 1967 15th March, 1967	
Leave Chandigarh on Reach Patiala on	20th March, 1967 20th March, 1967	Meeting with Citizens.
Leave Patiala on Reach Chandigarh on	20th March, 1967 20th March, 1967	
Leave Chandigarh on Reach Ferozepur on	23rd March, 1967 23rd March, 1967	Addressed a huge public meeting organised by Bhagat Singh Memorial Committee.
Leave Ferozepur on Reach Amritsar on	23rd March, 1967 23rd March, 1967	
Stay at Amritsar on	24th March, 1967	Addressed District Officers in Circuit House and received a number of deputations of Industrialists.
Leave Amritsar on Reach Muktsar on	25th March, 1967 25th March, 1967	
Leave Muktsar on Reach Malout on	25th March, 1967 25th March, 1967	
Leave Malout on Reach Mandi Dabwali on	25th March, 1967 25th March, 1967	Presided over the annual prize distribution function of Guru Nanak College, Mandi Dabwali.
Leave Dabwali on Reach Gidderbaha on	25th March, 1967 25th March, 1967	Received a number of deputations of industrialists and addressed a public meeting.
Leave Gidderbaha on Reach Chandigarh on	26th March, 1967 26th March, 1967	

T. A. particulars of Dr. Baldev Parkash, Finance Minister, Punjab, for the month of April, 1967

Date	*Departure*	*Arrival*	*Purpose*
2nd April, 1967	Chandigarh Zira	Zira Amritsar	Addressed a public meeting. Meeting with district officers.
3rd April, 1967	Amritsar	Chandigarh	
9th April, 1967	Chandigarh	Delhi	Attended All India Finance Ministers' Conference in Vigyan Bhawan, New Delhi
10th April, 1967 and 1lth April, 1967	Stay at Delhi		

(Chief Minister)

12th April, 1967	Delhi Chandigarh	Chandigarh Amritsar	Meeting with district officers,
13th April, 1967	Stay at Amritsar		Chairman, Improvement Trust and heard public grievances.
14th April, 1967	Amritsar	Pathankot	Addressed a Public Meeting organised by citizens.
			Heard public grievances.
15th April, 1967 16th April, 1967	Pathankot Ludhiana	Ludhiana Amritsar	Received a number of deputations of Industrialists. Addressed a huge public meeting organised by citizens
16th April, 1967	Amritsar	Kot kapura	Ditto
	Kotkapura Phagwara	Phagwara Chandigarh	Received deputations of industrialists and heard public grievances.
19th April, 1967	Chandigarh	Jullundur	Presided over the annual function of Mehar Chand Polytechnic and addressed a public meeting in Nehru garden, Jullundur.
20th April, 1967	Jullundur Chandigarh	Chandigarh Delhi	Meeting with Commerce Minister, India.
21st April, 1967	Delhi	Chandigarh	
23rd April, 1967	Chandigarh	Ludhiana	Addrssed a meeting organised by Jain Sabha Ludhiana.
	Ludhiana Mukerian Gurdaspur	Mukerian Gurdaspur Amritsar	Addressed a Public Meeting. Ditto Ditto
24th April, 1967	Stay at Amritsar		Performed the opening ceremony of Fine Arts Exhibition.
25th April, 1967	Amritsar	Chandigarh	
29th April, 1967	Chandigarh	Mansa	Performed the opening of X-Ray Plant.
	Mansa	Budhlada	Addressed a public meeting.
30th April, 1967	Budhlada	Bhatinda	Ditto
	Bhatinda	Abohar	Visited the Civil Hospital. Foundation laying ceremony of Lajpatrai Hostel for Girls. Addressed public meeting. Heard public grievances.
1st May, 1967	Abohar	Chandigarh	

T. A. details of Sardar Lachhman Singh Gill, Education Minister, Punjab.

Date	*Departure*	*Arrival*	*Purpose*
8th March, 1967	Chandigarh	Khanna	To meet deputationists.
9th March, 1967	Khanna	Amritsar	Ditto
	Village Behla and back Amritsar	Tehsil Tarn Taran	Public meeting
10th Mach, 1967) (2.00 A.M.)	Amritsar	Ludhiana	To hear complaints.
10th March, 1967	Ludhiana	Jagroan	
	Visited Nanak Sar	Chuhar Chakk.	To hear complaints
	Chuhar Chakk	Chandigarh	
12th March, 1967	Chandigarh	Delhi	To meet Central Minister
13th March, 1967	Delhi	Chandigarh	
14th March, 1967	Chandigarh	Ludhiana	Public meeting.
	Ludhiana	Bhatinda	Ditto
15th March 1967	Bhatinda	Moga	Ditto
	Moga	Kishanp	Ditto
	Kishanpura	Dharamkot	Ditto
	Dharamkot	Moga	Ditto
16th March, 1967	Moga	Ferozepore	
	Ferozepore	Amritsar	To hear complaints.
	Amritsar	Batala	Public meeting.
17th March, 1967	Batala	Tanda	Ditto
	Tanda	Gardhiwala	Presided over College Function
	Gardhiwala	V. Datarpur	Public complaints.
	Datarpur	Tanda	Presided over College Function
	Tanda	Pathankot	Public meeting.
18th March. 1967	Pathankot	Mukerian	
	Mukerian	Jullundur	Public meeting.
19th March, 1967	Jullundur	Jagraon	Complaints
	Jagraon	Village Dholan and back	
	Jagraon	Khanna	To hear complaints.
	Khanna	Chandigarh	
23rd March, 1967	Chandigarh	Khatkal Kalan	Rural Conference.
	Khatkal Kalan	Jandiali	Public Meeting.
	Jandiali	Ludhiana	
24th March, 1967	Ludhiana	Jagraon	Public complaints.
	Jagraon	Moga	Ditto
25th March, 1967	Moga	Amritsar	To meet deputationists.
	Amritsar	Gurdaspur	To hear complaints
	Gurdaspur	Amritsar	
26th March, 1967	Amritsar	Anandpur Sahib	Rural Conference
	Anandpur Sahib	Nangal	To meet officers of Irrigation Department.
	Nangal	Chandigarh	
31st March, 1967	Chandigarh	Delhi	To meet Central Ministers
1st April, 1967	Halt at Delhi		
2nd April, 1967	Return to Chandigarh in the evening.		

(Chief Minister)

T. A. details of Maj. General Rajinder Singh, Revenue and Development Minister, Punjab

Date	*Departure*	*Arrival*	*Mode of journey*	*Purpose*
8th March, 1967	Chandigarh	Jullundur	Staff Car	
9th March, 1967	Jullundur Amritsar	Amritsar Jullundur Cantt.	Ditto Ditto	Addressed public meeting and heard deputations.
10th March, 1967	Juullundur Cantt.	Chandigarh	Ditto	
14th March, 1967	Chandigarh	Ludhiana	Ditto	Addressed public meeting and met the Officers.
	Reached Jullundur in the evening.			
15th March, 1967	Halt at Jullundur			Met District Officers.
16th March, 1967	Jullundur Cantt.	Chandigarh	Ditto	
17th March, 1967	Chandigarh Ludhiana	Ludhiana Chandigarh	Ditto Ditto	Presided over the Prize distribution function at Government College Ludhiana. Visited the Punjab Agricultural University and attended the Annual Kisan Mela.
18th March, 1967	Chandigarh Ludhiana	Ludhiana Jullundur	Ditto Ditto	
19th March, 1967	Jullundur Ludhiana	Ludhiana Jullundur	Ditto Ditto	Met the District Officers and deputations.
20th March, 1967	Jullundur	Chandigarh	Ditto	
23rd March, 1967	Chandigarh Khatkar Kalan	Khatkar Kalan Jullundur	Ditto	To attend the Anniversary celebrations of Shahid-e-Azam Sardar Bhagat Singh.
24th March, 1967	Halt at Jullundur			Presided over the Prize Distribution function of Punjab University Evening College, Jullundur City.
25th March, 1967	Halt at Jullundur			Discussions with Director, Consolidation. Met Visitors and addressed meetings.
26th March, 1967	Jullundur Anandpur Sahib	Anandpur Sahib Chandigarh	Ditto Ditto	To meet Officers and address Public meetings.

ANNEXURE I

Consolidated Data of Shri Piara Ram Dhanowali, Labour and Welfare Minister, Punjab of all journeys undertaken during the month of March,-April, 1967 from 9-3-1967 onward) is given below:—

(All journeys were performed by State Car)

Date		Place	Purpose
8th March, 1967	Departure Arrival Departure Arrival	Chandigarh Khanna Khanna Shahpur	Assessing of Public opinion about new Ministry. Ditto
9th March, 1967	Departure Arrival	Shahpur Jullundur	Meeting with the local officers to know local problems.
9th March, 1967	Departure Arrival	Jullundur Amritsar	Assessing of Public opinion about new Ministry.
9th March, 1967	Departure Arrival	Amritsar Kartarpur	Ditto
9th March, 1967	Departure Arrival	Kartarpur Jullundur	
10th March, 1967	Departure Arrival	Jullundur Badala	Ditto
10th March, 1967	Departure Arrival	Badala Jullundur	Ditto
10th March 1967	Departure Arrival	Jullundur Ludhiana	Ditto
10th March, 1967	Departure Arrival	Ludhiana Chandigarh	
10th March, 1967	Departure	Chandigarh	
11th March, 1967	Arrival	Delhi	Met Members of Parliament for immediate official purposes.
11th March, 1967	Departure Arrival	Delhi Chandigarh	
11th March, 1967	Departure Arrival	Chandigarh Jullundur	Assessing of Public opinion about new Ministry.
12th March, 1967	Departure Arrival	Jullundur Kartarpur	Ditto
	Departure Arrival	Kartarpur Sangwal	Ditto
	Departure Arrival	Sangwal Kishangarh	Ditto
12th March, 1967	Departure Arrival	Kishangarh Naugajja	Ditto
12th March, 1967	Departure Arrival	Naugajja Raipur	Ditto

(Chief Minister)

Date		Place	Purpose
12th March, 1967	Departure Arrival	Raipur Khaira Majja	Assessing of Public opinion about new Ministry.
12th March, 1967	Departure Arrival	Khaira Majja Jullundur	
13th March, 1967	Departure Arrival	Jullundur Chandigarh	
14th Mareh, 1967	Departure Arrival	Chandigarh Ludhiana	Assessing of Labour require ment of the District.
	Departure Arrival	Ludhiana Jullundur	
15th March, 1967	Halt at Jullundur		Meeting with the Bhatha owners and Bhatha Labourers of Jullundur settlement of dispute.
16th March, 1967	Departure Arrival	Jullundur Chandigarh	
23rd March, 1967	Departure Arrival	Chandigarh Khatkar Kalan	Addressed Public meeting arranged by Public Relations Department in the memory of Late Sardar Bhagat Singh Shaheed.
23rd March, 1967!	Departure Arrival	Khatkar Kalan Moga	Addressed Public meeting.
24th March, 1967	Departure Arrival	Moga Jullundur	Stay in connection with the dispute of Bhatha Employees. Addressed Press Conference.
24th March, 1967	Departure Arrival	Jullundur Kartarpur	Addressed Public meeting.
	Departure Arrival	Kartarpur Jullundur	
25th March, 1967	Departure Arrival	Jullundur Hoshiarpur	Visit to Mahila Ashram. Addressed Press Conference.
26th March, 1967	Departure Arrival	Hoshiarpur Chandigarh	
26th March, 1967	Departure Arrival	Chandigarh Anandpur Sahib	Meeting with Local Officers. Presided over the Kavi Darbar arranged by Public Relations Department
26th March, 1967 27th March, 1967	Departure Arrival	Anandpur Sahib Chandigarh	
29th March, 1967	Departure Arrival	Chandigarh Sahauran	Addressed conference arranged by the people of Backward Classes of the Ilaqa

Date		Place	Remarks
29th March, 1967	Departure Arrival	Sahauran Chandigarh	
30th March, 1967	Departure Arrival	Chandigarh Kurali	Addressed Public conference on Mela.
	Departure Arrival	Kurali Chandigarh	
31st March, 1967	Departure Arrival	Chandigarh New Delhi	
1st April, 1967	Halt at Delhi		1. Meeting with Commissioner for Scheduled Castes and Tribes. 2. Meeting with Deputy Minister, Housing, Government of India.
2nd April, 1967	Halt at Delhi		1. Meeting with Minister of State for Labour and Rehabilitation, Government of India. 2. Meeting with Tourism Minister.
3rd April, 1967	Departure Arrival	Delhi Chandigarh	

All the dates have also separately been verified and approved by the L. W. M., Punjab. P. S. /L. W. M. may kindly see and if L. W. M. approves, it may kindly be passed on to S. A. for preparing T. A. Bill.

Remained as Minister for Public Relations from 9th March to 13th April, 1967.

Consolidated Data of Shri Piara Ram Dhanowali, Labour and Welfare Minister, Punjab of all journeys undertaken during the months of April, May, 1967 (From 8th April, 1967 ownward) is given below:—

(*All journeys were performed by State Car*) (*Except one indicated in the margin below*)

Date		Place	Remarks
8th April, 1967	Departure Arrival	Chandigarh Mundia-Khurd	Addressed Rural Conference.
	Departure Arrival	Mundian Khurd Ludhiana	Meeting and discussions with D.W.O. and L.O.
	Departure Arrival	Ludhiana Dehlon	Addressed Panches and Sarpanches
	Departure Arrival	Dehlon Ramgarh Sardaran	Meeting with the people belonging to Scheduled Castes and Backward Classes.
9th April, 1967	Departure Arrival	Ramgarh Sardaran Jullundur	
	Departure Arrival	Jullundur Randhawa Masandan	
	Departure Arrival	Randhawa Masandan Jullundur	Visit to the Gandhi Vanita Ashram.

(Chief Minister)

Date		Place	Remarks
9th April, 1967	Departure	Jullundur	(Journey from Jullundur to Kartarpur by State Car and from Kartarpur to Alampur by Jeep of Deputy Commissioner.
	Arrival	Alampur	Inspection on spot of re-construction of road and addressed rural people.
	Departure	Alampur	
	Arrival	Gill Gakhlan	Addressed Public Meeting.
	Departure	Gill Gakhlan	
	Arrival	Jullundur	
	Departure	Jullundur	Attended function in c/w Birthday celebrations of Late Dr. B.R. Ambedkar at Alampur.
	Arrival	Adampur	
	Departure	Adam pur	
	Arrival	Jullundur	
10th April, 1967	Departure	Jullundur	
	Arrival	Khamanon	Hearing of public complaints.
	Departure	Khamanon	
	Arrival	Chandigarh	Ditto
12th April, 1967	Departure	Chandigarh	
	Arrival	Kartarpur	Hearing of Public complaints and addressing of congregation on Baisakhi Day at Kartarpur and Ballan.
	Departure	Kartarpur	
	Arrival	Ballan	
	Departure	Ballan	
	Arrival	Kartarpur	
	Departure	Kartarpur	
	Arrival	Jullundur	
14th April, 1967	Departure	Jullundur	
	Arrival	Jandu Singha	
14th April, 1967	Departure	Jandu Singha	
	Arrival	Seikha	Hearing of Public complaints at Jullundur/Jandu Singha and addressed gathering and Public meetings in c/w birthday celebrations of the late Dr. B. R. Ambedkar at Jandu Singha Jullundur.
	Departure	Seikha	
	Arrival	Jullundur	
15th April, 1967	Departure	Jullundur	
	Arrival	Tanda	Hearing of public complaints and addressed public meetings in c/w the birthday celebrations of Dr. B. R. Ambedkar at Tanda and Hoshiarpur.
	Departure	Tanda	
	Arrival	Hoshiarpur	

Date		Place	Remarks
16th April, 1967	Departure Arrival	Hoshiarpur Jullundur	
	Departure Arrival	Jullundur Manakpur	Attended conference to condole the death of Comrade Ajit Singh at Manakpur.
	Departure Arrival	Manakpur Chandigarh	
19th April, 1967	Departure Arrival	Chandigarh Sidhupur-Kalan	Hearing of public complaints and attended public meeting.
	Departure Arrival	Sidhupur Kalan Chandigarh	
23rd April, 1967	Departure Arrival	Chandigarh Sainchan	Hearingof complaints of scheduled Castes etc.
	Departure Arrival	Sainchan Mukerian	Attended All India Ekta Sammelan.
	Departure Arrival	Mukerian Jullundur	Attended public meetings in c/w the celebration of birthday of Late Dr. B. R. Ambedkar at Jullundur and Maksudan.
24th April, 1967	Departure Arrival	Jullundur Muksudan	
	Departure Arrival	Muksudan Kartarpur	
	Departure Arrival	Kartarpur Jullundur	Hearing of complaints of Scheduled Castes at Kartarpur.
25th April, 1967	Departure Arrival	Jullundur Chandigarh	
28th April, 1967	Departure Arrival	Chandigarh Jullundur	Hearing of complaints of Scheduled Castes people and Public meetings at all places.
	Departure Arrival	Jullundur Phagwara	
	Departure Arrival	Phagwara Jullundur	
29th April, 1967	Departure Arrival	Jullundur Padhian	Visit to Community Welfare Centre.
	Departure Arrival	Padhian Dolike Dhure	
29th April, 1967	Departure Arrival	Dolike Dhure Alawalpur	Hearing of complaints of Scheduled Castes and Public meetings at Dolika Dhure and Alawalpur.

(Chief Minister)

29th April, 1968—*concld*	Departure Arrival	Alawalpur Jullundur	
30th April, 1967	Departure Arrival	Julludndur Tanda Urmar	Hearing of complaints of Scheduled Castes and participation in Sangeet Sammelan at Tanda.
	Departure Arrival	Tanda Urmar Julludndur	
30th April, 1967	Departure Arrival	Jullundur Wariana	Hearing of complaints of Scheduled Castes.
	Departure Arrival	Wariana Jullundur	
1st May, 1967	Departure Arrival	Jullundur Ludhiana	Attended May Day Celebrations.
	Departure Arrival	Ludhiana Talwandi Kalan	Hearing of parties in case re-settlement of S. Cs. on lands.
	Departure Arrival	Talwandi Phagwara	Attended May Day celebrations.
	Departure Arrival	Phagwara Amritsar	
2nd May, 1967	Departure Arrival	Amritsar Rokha	Visit to Community Welfare Centre.
	Departure Arrival	Rokha Amritsar	
2nd May, 1967	Departure Arrival	Amritsar Dayalpura	Visit to Community Welfare Centre.
	Departure Arrival	Dayalpura Jullundur	
3rd May, 1967	Departure Arrival	Jullundur Chandigarh	

All the dates have also separately been varified and approved by the L. W. M. Punjab. P.S./L.W.M. may kindly see and if L. W. M. approves, it may kindly be passed on to S. A. for preparing T. A. Bill.

T. A. Details of Shri Faqir Chand Gupta, Deputy Minister, Industries, Punjab

Date		Place	Mode	Remarks
8th April, 1967	Departure arrivial	Chandigarh Bhatinda	By Car	Met Local people and deputations and heard their complaints
9th April, 1967	Departure	Bhatinda	Ditto	Addressed the villagers. and heard their complaints.
	Arrival	Bhatinda after visiting villages Niawala, Phus, Mandi, Bhagoo, Back to Bhatinda. Night stay at Bhatinda)		
10th April, 1967	Departure Arrival	Bhatinda Delhi	By train 1st class Fare Rs.25	Discussions with C.M. Punjab at Delhi
11th April, 1967	Departure Arrival	Delhi Bhatinda	Ditto	Attended meeting of Block Samiti
	Visited villages Multania and Lakhi Jangal			Addressed villagers and heard their complaints. (Night stay at Bhatinda
12th April, 1967	Departure Arrival	Bhatinda Maur Mandi	By Car	Met local people, addressed them and heard their complaints
	Departure Arrival	Maur Mandi Bhatinda	Ditto	
13th April, 1967	At Bhatinda—Visited District Jail Bhatinda and addressed the Inmates			
	Departure Arrival	Bhatinda Talwandi Saboo	Ditto	Visited the Health Centre. Met local people and heard their complaints.
	Departure Arrival	Talwandi Saboo Bhatinda	Ditto	
14th April, 1967	Departure Arrival	Bhatinda Gonia Mandi	Ditto	Met local people and heard their complaints.
	Departure Arrival	Goniana Mandi Faridkot	Ditto	Met local people and deputations and heard their complaints.
15th April, 1967	Departure Arrival	Faridkot Moga	Ditto	Met local people and heard their complaints.
	Departure Arrival	Moga Chandigarh	Ditto	
20th April, 1967	Departure Arrival	Chandigarh Bhatinda	Ditto	
21st April, 1967	Halt at Bhatinda			Met local people and deputations and heard their complaints.

(Chief Minister)

Date	Programme	Mode	Remarks
22nd April, 1967	Halt at Bhatinda		Presided over annual conference of UCO employees union.
			Presided over Prize Distribution function of Middle School, Bhatinda
23rd April, 1967	Ditto		Presided over Mahavir Jayanti celebrations.
			Presided over prize distribution function of M. S. D. Public School and delivered a speech.
24th April, 1967	Visited Village Jandwala and back to Bhatinda	By Car	Met local Panchayats, addressed them and heard their complaints.
25th April, 1967	Visited Nathana, Mehraj, Bhucho Mandi and Lehra and back to Bhatinda.		Ditto
26th April, 1967	Visited Rama Mandi, Sangat and Ramana and back to Bhatinda.		Ditto
27th April, 1967	Visited village Kot Bakhtu and back to Bhatinda		Ditto
28th April, 1967	Inspected Bhatinda I. T. I. and D. I. O's Office and also Government Girls Training Institute.		
29th April, 1967	Departure Bhatinda Arrival Muktsar	By Car	Met local people and heard their complaints.
30th April, 1967	Departure Muktsar Arrival Bhatinda		
1st May, 1967	Departure Bhatinda Arrival! Ludhiana	By Car	Met local people and heard their complaints.
2nd May, 1967	Departure Ludhiana Arrival Chandigarh	Ditto	

I performed the following Journeys during the month of April, 1967. Please prepare my T. A. Bill accordingly.

Date		Place	Mode	Remarks
7th April, 1967	Left Arrived	Chandigarh Mukerian	By Private Car	T.A. not claimed
8th April, 1967	Halt.			
9th April, 1967	Left Arrived	Mukerian (A,N.) Chandigarh	Ditto	Ditto
11th April, 1967	Left Arrived	Chandigarh Mukerian	By State Car	Attended Anniver sary of Sant Gover-dhan Singh in village Mehndipur and Heard public grievances and met LocalOfficers.
12th April, 1967 and 13th April, 1967	Halt			
14th April, 1967	Left Arrived	Mukrian Chandigarh!	Ditto	
15th April, 1967	Left Arrived	Chandigarh Hoshiarpur	Ditto	(i) Had discuss-ion with D.C. Hoshiarpur and District Edu-cation Officer, Hoshiarpur regarding up-grading of schools. (ii) Addressed a public meeting in connection with Anniver-sary celebra-tions of Dr. Ambedkar arranged by Public Rela-tions Department
16th April, 1967	Left Arrived	Hoshiarpur Mukerian	Ditto	Border raid to prevent smuggling of foodgrains.
17th April, 1967	Left Arrived	Mukerian Chandigarh		
18th April, 1967	Left Arrived	Chandigarh Mukerian	Ditto	Discussions with Revenue Minister, Punjab, at Jul-lundur.
19th April, 1967	Left Arrived	Mukerian Jullundur	Ditto	
	Left Arrived Arrived	Jullundur Mukerian Pathankot	Ditto	Met deputations o food-grain dea lers, Municipal employees, etc. in the P. W. D. Rest house

(Chief Minister)

19th April, 1967—*(contiuued)*	Left Arrived	Pathankot Mukerian	By State Car	
20th April, 1967 to 25th April, 1967	Halt at Mukerian			T.A. not to be charged
25th April, 1967	Left Arrived	Mukerian Hoshiarpur	Ditto	Discussions with District Food and Supplies Officers, Assistant Registrar etc. regarding shortage of sugar.
	Left Arrived	Hoshiarpur Chandigarh		
28th April, 1967	Left Arrived	Chandigarh Jullundur	Ditto	Discussions with District Food and Supplies Controller, Jullundur, and met of Leader of the O.I.S.C.A. Delegation from Japan.
	Left Arrived	Jullundur Chandigarh!	Ditto	
30th April, 1967	Left Arrived	Chandigarh Mukerian	Ditto	(i) Presided over Sangeet Sammelan.
	Left Arrived	Mukerian Urmar Tanda	Ditto	(ii) Heard Complaints of local people, and (iii) Met District Officers.
1st May, 1967	Left Arrived	Urmar-Tanda Mukerian	Ditto	
	Left Arrived	Mukerian Pathankot	Private Car	T. A. not to be charged
	Left Arrived	Pathankot Mukerian	Ditto	
2nd May, 1967	Left Arrived	Mukerian Chandigarh	By State Car	

Sd/—
DMF
3/5/67.

TOUR DETAILS

Name : Shri Darbara Singh Designation : Deputy Minister, Public Works and Development, Punjab, Pay 800 per month.

Date	From	To	Mode of conveyance	Purpose of journey
4th April, 1967	Chandigarh	Shahkot	By State Car	To hear public complaints
5th April, 1967	Nakodar	Chandigarh	Ditto	
7 th April, 1967	Chandigarh	Amritsar	Ditto	Ditto
8th April, 1967	Amritsar	Qadian	Ditto	Ditto
9th April, 1967	Qadian	Kapurthala	Ditto	Ditto
	Kapurthala	Qadian	Dittc	Ditto
	Qadian	Gurdaspur	Ditto	Ditto
	Gurdaspur	Amritsar	Ditto	Ditto
9th April, 1967	Amritsar	Nakodar	Ditto	Ditto
10th April, 1967	Nakodar	Jullundur	Ditto	Ditto
	Jullundur	Phagwara	Ditto	Ditto
	Phagwara	Jullundur	Ditto	Ditto
	Jullundur	Nakodar	Ditto	Ditto
11th April, 1967	Nakodar	Shahkot	Ditto	Ditto
	Shahkot	Phagwara	Ditto	Ditto
	Phagwara	Amritsar	Ditto	Ditto
12th April, 1967	Amritsar	Chandigarh	Ditto	
12th April, 1967	Chandigarh	Malsian	Ditto	Ditto
13th April, 1967	Malsian	Gidder Pindi	Ditto	Ditto
	Giderpindi	Malsian	Ditto	Ditto
14th April, 1967	Malsian	Chandigarh	Ditto	
15th April 1967	Chandigarh	Amritsar	Ditto	Ditto
	Amritsar	Malsian	Ditto	Ditto
16th April 1967	Malsian	Nakodar	Ditto	Ditto
	Nakodar	Malsian	Ditto	Ditto
17th April, 1967	Malsian	Kapurthala	Ditto	Ditto
	Kapurthala	Jullundur	Ditto	Ditto
	Jullundur	Chandigarh	Ditto	

(Chief Minister)

Date	From	To	Mode of conveyance	Purpose of journey
18th April, 1967	Chandigarh	Jullundur	By State Car	To hear public complaints
19th April, 1967	Jullundur	Amritsar	Ditto	Ditto
19th April, 1967	Amritsar	Malsian *via* Kapurthala-Jullundur	Ditto	Ditto
20th April, 1967	Malsian	Chandigarh	Ditto	
	Chandigarh	Malsian	Ditto	Ditto
21st April, 1967	Malsian	Nakodar	Ditto	Ditto
	Nakodar	Malsian	Ditto	Ditto
22nd April, 1967	Malsian	Lohian	Ditto	Ditto
	Lohian	Jullundur	Ditto	Ditto
	Jullundur	Malsian	Ditto	Ditto
23rd April, 1967	Malsian	Lohian	Ditto	Ditto
	Lohian	Jullundur	Ditto	Ditto
	Jullundur	Mukerian	Ditto	To attend public meeting
	Mukerian	Malsian	Ditto	To hear public complaints
24th April, 1967	Malsian	Jullundur	Ditto	Ditto
	Jullundur	Chandigarh	Ditto	
29th April, 1967	Chandigarh	Jullundur	Ditto	Ditto
29th April, 1967	Jullundur	Malsian	Ditto	Ditto
30th April, 1967	Malsian	Chandigarh	Ditto	
	Chandigarh	Amritsar	Ditto	To attend anniversary meeting of Dr. Ambedkar at Amritsar
	Amritsar	Malsian	Ditto (on 1-5-1967)	To hear public complaints
1st May, 1967	Malsian	Chandigarh	By State Car	

ANNEXURE II

Statement of total amount of T.A. and the expenditure on petrol consumed by Ministers/ Deputy Ministers/Chief Parliamentary Secretary up to 10th May, 1967.

Sr. No.	Name of Minister	Petrol Expenditure	Total amount of T. A. drawn
1	2	3	4
		Rs.	Rs.
1.	Shri Gurnam Singh, Chief Minister	1,067.00	487.50
2.	Shri Baldev Parkash, Finance Minister ..	855.54	575.00
3.	Shri Lachhman Singh Gill, Irrigation and Power Minister ..	1,665.49	312.50
4.	Shri Rajinder Singh, Revenue and Development Minister ..	1,923.51	237.50
5.	Shri Piara Ram Dhanowali, Labour Minister ..	840.02	362.50
6	Shri Satya Pal Dang, Food and Supply Minister	512.16	Details yet awaited.
7.	Shri Gurcharan Singh, Chief Parliamentary Secretary ..	1,274.58	Ditto
8.	Shri Faqir Chand, Deputy Minister, Industries ..	532.53	437.50
9.	Shri B.N. Makkar, Deputy Minister, Food and Supply ..	355.02	212.50
10.	Shri Satnam Singh Bajwa, Deputy Minister, Excise and Taxation ..	647.90	Details yet awaited
11.	Shri Darbara Singh, Deputy Minister, Irrigation and Power ..	1,005.80	450.00
12.	Shri Gurmit Singh ..	99.91	Details yet awaited
13	Shri Jagta Singh ..	71.78	—
14.	Shri Baloo Ram ..	50.40	—
15.	Shri Balwant Singh ..	66.93	—
16.	Shri Shiv Chand ..	112.52	—

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਪਰਪਜ਼ ਆਫ਼ ਜਰਨੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ "To hear complaints of the Public". ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਟੂਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਆਮ ਪਬਲਿਕ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਜਾਂ ਸਰਕੂਲਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਕੰਪਲੇਂਟਸ ਹਨ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ-ਆਪਣੀਆਂ ਕੰਪਲੇਂਟਸ ਦੇ ਦੇਣ ।

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਟੂਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਡਿਸਟਰਿਕਟਸ ਵਿੱਚ ਅਥਾਰਿਟੀਜ਼ ਕੰਸਰਨਡ ਕੋਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਾਰਟੀਜ਼ ਕੰਸਰਨਡ ਕੋਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਔਰ ਅੱਜ ਕਲ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਿਨਿਸਟਰ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਦੀ ਇਹ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਬਣੀ ਹੈ ਉਦੋਂ ਦੇ ਮਨਿਸਟਰ ਪਬਲਿਕ ਉਪੀਨੀਅਨ ਹੀ ਅਸੈਸ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੌਰੇ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕੰਮ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ? ਇਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ......

........'To assess public opinion about the new Ministry."
Is it a fact ?

ਮੰਤਰੀ : ਪਬਲਿਕ ਉਪੀਨੀਅਨ ਅਸੈਸ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ । ਸਰਕਾਰ ਨਵੀਂ-ਨਵੀਂ ਬਣੀ ਸੀ ਔਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੜਾ ਜੋਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕੀ ਕੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਟੂਰ ਬਣਾਏ ਸੀ ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਇਸ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੰਦਰਾਂ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਦੌਰੇ ਦਾ ਪਰਪਜ਼ ਆਫ਼ ਜਰਨੀ ਇਹ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ assessing of public opinion about New Ministry ਔਰ ਹੁਣੇ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਐਸੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ । ਕੀ ਉਹ ਦਸੱਣਗੇ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ —

"......For 15 long days every Minister visited the entire State merely to assess public opinion about the new Ministry."
Is it correct ? If it is correct, is this the official function of the new Ministry ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਾਈ ਚਾਂਸ ਇਕ ਮਨਿਸਟਰ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਉਹ ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ –

"......Addressed Panches and Sarpanches, meeting with the people belonging to Scheduled Castes and Backward Classes, Addressed Rural Conference".

Chaudhri Darshan Singh : May I refer to what he is reading ?

ਮੰਤਰੀ : ਅਗਰ ਕਿਸੇ ਵਿੱਚ ਪਬਲਿਕ ਉਪੀਨੀਅਨ ਅਸੈਸ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਪਬਲਿਕ ਪਰਪਜ਼ ਹੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜਨਰਲੀ ਟੂਰਜ਼ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੂੰ ਮੀਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਪਬਲਿਕ ਨੂੰ ਮੀਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਾਂ ਕਾਨਫਰੈਂਸਿਜ਼ ਵਾਸਤੇ ਰਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਸ੍ਰੀ ਪਿਆਰਾ ਰਾਮ ਧਨੌਵਾਲੀ ਦਾ 9 ਮਾਰਚ, 1967 ਤੋਂ 12 ਮਾਰਚ, 1967 ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ "assessing of Public opinion about the New Ministry ਅਬਾਊਟ ਦੀ ਨਿਊ ਮਨਿਸਟਰੀ" ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਆਇਆ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਆਫ਼ੀਸ਼ਲ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਫੰਕਸ਼ਨਜ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਔਰ ਪਬਲਿਕ ਉਪੀਨੀਅਨ ਅਸੈਸ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ?

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਹੁੰਦਾ ਹੈ । (ਵਿਘਨ)

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, "ਅਸੈਸ ਪਬਲਿਕ ਉਪੀਨੀਅਨ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਪਾਲੀਸੀਜ਼ ਔਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਇਸ ਨਵੀਂ ਮਨਿਸਟਰੀ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਉਪੀਨੀਅਨ ਨੂੰ ਅਸੈਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸੱਣਗੇ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਪਿਆਰਾ ਰਾਮ ਧਨੌਵਾਲੀ ਨੇ after the assessment of the Public opinion ਦੌਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰਿਪੋਰਟ ਸਬਮਿਟ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਬਲਿਕ ਉਪੀਨੀਅਨ ਇਹ ਹੈ ?

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨੀ ਸੀ ? ਉਹ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ । ਹੀ ਇਜ਼ ਹਿਮਸੈਲਫ਼ ਦਾ ਗਵਰਨਮੈਂਟ । ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਨਬਾਸੀਆਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ? (ਵਿਘਨ)

ਅਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੁਰਸ਼ ਤੋਂ ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਧੰਨੌਵਾਲੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਧੰਨੌਵਾਲੀਆ ਹੈ । (ਹਾਸਾ)

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 17, 18, 23, 24, 25 ਔਰ 26 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਦੌਰੇ ਤੇ ਰਹੇ ਯਾਨੀ 13 ਦਿਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ 7 ਦਿਨ ਇਥੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਰਹੇ—ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ, ਪਾਲੀਸੀ ਫ਼ਰੇਮ ਕਰਨਾ ਔਰ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ?

Mr. Speaker : That is a question of opinion.

श्री प्रबोध चन्द्र : क्या वज़ीर खज़ाना बताएंगे कि जो दौरे किए गए है इन दौरों में आम तौर पर मनिस्टर वहां के लोकल एम. ऐल. एज़. को थरू सरवंविज़ एंड आफीसर्ज़ एप्रोच नहीं करते रहे ज़ोर नही डालते रहे कि वह यूनाइटिड फरंट में आ जाएं ?

वित्त मन्त्री : यह बिलकुल गलत है ।

Shri Prabodh Chandra : You get up and give the reply. Is it not within the knowledge of the Finance Minister that the Chief Minister and the Education Minister went to Gurdaspur and met some of the M.L.A.S. a number of times and forced them and requested them to join the United Front ?

Finance Miniser : It is absolutely wrong.

श्री सत्यदेव : ग्रान ए प्वायंट ग्राफ़ ग्रार्डर, सर। स्पीकर साहिब, श्री प्रबोध चन्द्र जी यहां पर स्पीकर भी रह चुके हैं लेकिन इन्हें पता नहीं कि सप्लीमैंटरी किस तरह से करते हैं। इन्होंने ग्रापसे इजाज़त नही ली ग्रौर सप्लीमेंटरी करना शुरू कर दिया। मैं ग्राप की रूलिंग चाहता हूँ कि क्या यह दुरुस्त तरीका है ? (शोर)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਖੜੇ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

श्री प्रबोध चन्द्र : जनाबे ग्राली, वज़ीर खज़ाना ने कहा है कि यह बिलकुल गलत है कि दौरे के दौरान किसी कांग्रेसी मैम्बर पर दबाव नहीं डालते रहे या इंड्यूसमेंट नहीं करते रहे। ....Will he be pleased to consult his colleague sitting beside him ?

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੌਰੇ ਤੇ ਜਾਵਾਂ ਚਾਹੇ ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਹੋਵੇ ਕਰਟਸੀ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਕਰਟਸੀ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰ ਗਿਆ ਹਾਂ ਬਾਕੀ ਇਹ ਗਲਤ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਉਤੇ ਦਬਾ ਪਾਇਆ ਜਾਂ ਝੁਕਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। (ਵਿਘਨ)

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਫਗੂਵਾਲੀਆ ਜੀ, ਅਜੇ ਸੌਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਸੌਦਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਅਗਰ ਆ ਗਏ ਇਸ ਤਰਫ। (ਸ਼ੋਰ)

ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗਵਾਲੀਆ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਦੌਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਪਾਲਿਸੀ ਮੈਟਰਜ਼ ਦੀ ਇੰਪਲੀਮੈਨਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਕੱਲੇ ਇਕੱਲੇ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਹੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ?

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਦੋਵੇਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੰਡੀਵਿਜੂਅਲ ਡਿਫੀਕਲਟੀਜ਼ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਲਈ ਔਰ ਪਾਲਿਸੀ ਮੈਟਰਜ਼ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਡੈਪੂਟੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਾਂ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਵਜ਼ੀਰ ਦਾ ਡੇਢ-ਡੇਢ ਦੋ-ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਦੋ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿਰਫ ਪੈਟਰੋਲ ਦਾ ਬਿਲ ਹੈ ਟੀ. ਏ., ਡੀ. ਏ. ਅਲਗ (ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker: Order please, Order. No interruption.

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ: ਕੀ ਇਹ 2,000 ਰੁਪਿਆ ਪੈਟਰੋਲ ਦਾ ਖ਼ਰਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੀ. ਏ., ਡੀ. ਏ. ਅਲਗ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ?

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਪਰ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਮਿਸਇਨਫਾਰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੋ ਖਰਚ ਹੈ ਉਹ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 2,000 ਰੁਪਿਆ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : 1,900 ਕਿਸ ਦਾ ਹੈ ?

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਖਰਚ :

		ਰੁ:
ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ	..	1,067
ਫਾਈਨੈਂਸ ਮਨਿਸਟਰ	..	855
ਰੈਵੇਨਿਊ ਮਨਿਸਟਰ	..	1,923
ਫੂਡ ਐਂਡ ਸਪਲਾਈਜ਼ ਮਨਿਸਟਰ	..	512

(ਵਿਘਨ)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖੋ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਥੋੜਾ ਖਰਚ ਹੈ। ਜਨਰਲ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਟੂਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰਿਹਾ, ਇਸ ਲਈ 1,923 ਖਰਚ ਆਇਆ।

श्री ए. विश्वनाथन : क्या मन्त्री महोदय सदन के मेज़ पर ऐसी स्टेटमैंट रखेंगे जो बताए कि जो पहली वज़ारत थी उसके मिनिस्टरों ने कितने रोज़ यहां रह कर काम किया और कितने रोज़ उन्होंने दिल्ली में गुज़ारे, कितने रोज़ उन्होंने ने टूर किया और कितने रोज़ उन्होंने चंडीगढ़ में रह कर काम किया। तब इन लोगों को शांति होगी।

वित्त मन्त्री : और इस खर्च में गाड़ी की रिपेयर का खर्च भी शामिल है।

RECOVERY OF AMOUNT INVESTED ON THE FIRM MESSRS HINDUSTAN WIRE PRODUCTS LTD., PATIALA

***306. Shri Kapur Chand Jain** : Will the Minister for Finance be pleased to state —

(a) whether debentures worth Rs. 3 lakhs of Messrs Hindustan Wire Products Ltd., Patiala, were redeemable on 10th September, 1960;

(b) whether the Government has recovered the said amount; if not, the steps taken during the period of 6½ years to recover the same and the further steps, if any, which Government contemplate taking;

(c) the names and addresses of the directors of the said Company;

(d) the amount of interest recoverable from the said company up to 31st March, 1967;

(e) the amount of securities against the above debentures.

(f) the paid-up share capital of the said company ;

(g) the main considerations that led the Government to invest in the said company ?

Dr. Baldev Parkash : (a) No. The debentures were redeemable on the 10th September, 1966.

(b) Yes. Part (ii) of the question does not arise.

(c) The names and addresses of the Directors are—

(i) **Shri Benu Gopal Bangur, 65, Hari Ram Geonka Street, Calcutta.**

[Dr. Baldev Parkash]

(ii) Shri Hanuman Prasad Dhanuka, 180, Chitranj an Avenue, Calcutta.

(iii) Shri Kishori Lal Dhandhania, 4, Middleton Street, Calcutta.

(d) Nil. The payment of interest has already been covered in full.

(e) The security furnished by the company amounted to Rs 8,40,000 in value, but it has been discharged in consequence of redemption of the debentures.

(f) Rs. 12,50,000.

(g) The investment was made by the State Government of erstwhile Pepsu State in accordance with their policy to promote the States, Industrial development.

श्री कपूर चन्द जैन : क्या वित्त मंत्री बतायेंगे कि क्या तारीख 10–9–66 है या 10–9–60 है जो कि मीमो में लिखी है ?

वित्त मन्त्री : वह गलत प्रिंट हो गई है ।

TEXTILE FINISHING PLANT, LUDHIANA

***307. Shri Kapur Chand Jain :** Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) the total amount invested by the Government on land, building and machinery for the Textile Finishing Plant, Ludhiana, up to 31st March, 1967 giving year-wise details under each head separately ;

(b) the date when the said plant started working;

(c) the yearly receipt and expenditure and net profit or loss on th e said plant since it started functioning ;

(d) whether the plant has worked to full capacity; if not, the reasons therefor ;

(e) the ratio of processing receipt of Hosiery Goods and Art Silk/staple fibre cloth by the said plant ;

(f) whether he is aware of the fact that the art silk/staple fibre cloth industry of Ludhiana is not at all being benefited by the said plant and the industrialists have to go to Amritsar for the processing of cloth; if so, the reasons therefor;

(g) whether the said plant is suited for Hosiery Goods or Art Silk/Staple fibre cloth or for both;

(h) the steps being taken by the Government to fully utilise the said plant for the benefit of industries at Ludhiana ?

Dr. Baldev Parkash : A statement is laid on the Table of the House,

STATEMENT

(a)

Machinery	Rs.	Land	Building Rs.
1950-51 ..	733.94	—	—
1951-52 ..	1,11,193.13	—	—
1952-53 ..	2,102.10	—	—
1959-60 ..	6,549.17	—	—
1961-62	1,26,952.33	—	74,336.25
Total	2,49.630.67	—	74,336.25

(b) 15th February, 1965 (Trials were started during 1963-64 and 1964-65)

(c)

Year	Receipt Rs.	Expenditure Rs.	Net Profit and loss Rs.	Remarks
1963-64 ..	8,964.07	17,250.00	Loss .. 8,285.93	During 1963-64 and
1964-65 ..	14,315.77	35,000.00	Loss .. 20,684.23	1964-65, the plant
1965-66 ..	64.001.76	52,500.00	Profit .. 11,501.76	was working
1966-67 ..	79,192.25	80,000.00	Loss .. 807.75	on trials only and hence the loss.

(d) No. Because of levy of Central Excise Duty.

(e) The plant mainly deals with the processing hosiery goods. Details of various goods processed are given as under :—

1963-64

About 22,000 metres of drill cloth and other goods required for defence work were dyed

1964-65

1. Dying of various clothes/ fibres — 8,124 Kgs
2. Bleaching and finishing .. 22,734 Kgs.
3. Calendering .. 18,787 Mtrs
4. Cloth dyed .. 14,009 Mtrs

1965-66

1. Hosiery-knitted Cloth Bleached — 1,10,094 Kgs
2. Hosiery-knitted Cloth Dyed — 10,949 Kgs
3. Other Running Cloth/Long cloth dyed — 1,901 Kgs
4. Hassin cloth dyed .. 4,793 Mtrs
5. Goods calendered .. 14,302 Mtrs

Finance Minister

1966-67

Hosiery goods bleached	..	90,095	Kgs
Hosiery cloth dyed	..	13,911	Kgs
Bleached Drill and Long cloth dyed	..	3,454	Kgs
Hassin Cloth dyed	..	2,200	Metres

Note.—All the goods dyed and bleached are ultimately finished. Drill and long cloth dyed are those which are exempted frcm levy of excise duty being bleached by the manufacturers at first stage.

(f) (1) Art silk/staple-goods can be processed on the machinery installed at the plant, but the local industria'ists do not get their goods processed here as they are bound to pay Central Excise Duty at the motor/steam run machinery of the plant. They prefer to get it processed/dyed from hand processors at Ludhiana on which no excise duty is chargeable. It is most doubtful that the industrialists at all go to Amritsar for this purpose.

(2) However, it may be added that the plant at the centre is essentially meant for heavy cotton goods and not for very delicate art silk and synthetic fibre goods and staple and wool, also.

(g) The machinery at the plant is essentially meant for heavy cotton goods and not for very delicate art silk, synthetic fibres, staple cloth and wool etc.

(h) Efforts are being made to get the Textile Finishing Plant exempted from the levy of Central Excise Duty, so that the Industries in Ludhiana could make maximum use of it.
The present machinery is of very old type and outmoded. The processes are not being properly carried out in proper sequence and so are not economical. Besides being old models, these are not able to cater to the need of the local industries and textile exporters and defence suppliers. In this regard a proposal for the modernisation of plant is already under consideration. The plant will become suitable for hosiery goods or art silk/staple fibres cloth or both and also for wools and tops etc., after, its modernisation.

श्री कपूर चन्द जैन : क्या मंत्री महोदय यह बताने का कष्ट करेंगे कि यह मशीनरी 1951-52 में आई थी और उसने काम शुरू किया 1963-64 में। 12 साल इस मशीनरी का क्या होता रहा ? यह जो 1,11,193 रुपये की मशीनरी थी इसको इन्स्टाल करने में 12 साल की ढीलें क्यों हुई ?

मन्त्री : इसके लिये तो फ्रैश नोटिस दें। इस देरी के कारण मंगाए जा सकते हैं। हो सकता है कि बिल्डिंग वगैरह बनाने में या इन्स्टाल करने में इतना वक्त लगा हो मगर यह ठीक है कि इतना वक्त लगना नहीं चाहिए था। अगर नोटिस दें तो इनफरमेशन मंगा दूंगा।

श्री कपूर चन्द जैन : क्या वित्त मंत्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि यह जो प्राफिट ऐंड लौस की नैट डीटेल्ज़ दी गई हैं क्या इनमें एस्टैबलिशमैंट के खर्चे शामिल हैं ? मनैजर वगैरह की तनखाह क्या इसमें शामिल है ? मेरी इनफरमेशन है कि उन लोगों की तनखाह इसमें शामिल नहीं है।

मन्त्री : जो इनफरमेशन आई है वह मैंने इनको दे दी है। वैसे तनखाह शामिल तो होनी चाहिए।

श्री कपूर चन्द जैन : मेरी सूचना है कि वह इसमें शामिल नहीं है। यह खर्च करीबन 25,000 – सालाना बनता है।

मन्त्री : इसके लिये नोटिस दीजिये।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਪਲਾਂਟ ਹੈ ਇਹ ਸਾਲ ਬਸਾਲ ਘਾਟੇ ਤੇ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵੇਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਜਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਉ।

मन्त्री : स्पीकर साहिब, इसकी कुछ वजूहात हैं कि यह प्लांट घाटे पर चल रहा है। हमनें सैंटरल गवर्नमैंट से कहा है कि वह मशीनरी आउट आफ़ डेट हो गई है। वहां पर और भी फिनिशिंग प्लांटस चलते हैं और बहुत सारे इन्डस्ट्रियलिस्ट्स वहां से अपना काम करा लेते हैं इन हालात को ठीक करने के लिये और मशीनरी चेंज करने के लिये सरकार ने प्रोपोज़ल बनाई है कि जिससे यह प्लांट प्राफिट पर चले।

Mr. Speaker : Extension has been asked for in respect of Question Nos. 308 and 300. The next question stands in the name of the honourable Member Shri A. Vishwanathan.

COMPLAINT AGAINST A MISTRESS OF GOVERNMENT GIRLS HIGH SCHOOL, SAMRALA.

*274. **Shri A. Vishwanathan** : Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state —

(a) whether it is a fact that the District Education Officer, Ludhiana, after inspecting the Government Girls High School, Samrala, filed a complaint with the Circle Eduction Officer, Jullundur, against one Mrs. Mohinder Kaur Dhillon, Mistress;

(b) whether it is also a fact that the Deputy District Education Officer also made a similar complaint on 1st April, 1967; if

[Shri A. Vishwanathan]

so, the action taken in the matter; if no action has been taken, the reasons therefor ?

Sardar Lachhman Singh Gill : (a) Yes.

(b) No. the Circle Education Officer, Jullundur called the explanation of the Mistress and her explanation is under examination in the Circle Education Office, Jullundur.

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਇਸ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਨੌਈਅਤ ਕੀ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਕੋਈ ਡੀ. ਈ. ਓ· ਇਕ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਐਗਜ਼ਾਮਿਨ ਕਰਨ ਲਈ ਗਿਆ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟੀਚਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹੋ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੜ੍ਹਾਉ । ਉਸ ਨੇ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ । ਉਸ ਨੇ ਜੋ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਉਸਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ।

श्री ग्र. विश्वनाथन : क्या मन्त्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि क्या इसी टीचरैस के खिलाफ हैडमिस्ट्रैस की तरफ से भी कोई शिकायत है ग्रौर एक बार उसने झगड़ा करके पुलिस को स्कूल के ग्रहाते में बुला लिया था ?

मन्त्री : इसके लिये नोटिस दें ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ, ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਅਫਸਰ ਨੇ ਕਦੋਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ?

ਮੰਤਰੀ 21-1-67 ।

श्री ग्र. विश्वनाथन : क्या यह सही है कि इस टीचरैस को वहां पर रीटेन किया गया है ग्रौर हैडमिस्ट्रैस को वहां से ट्रांस्फर कर दिया गया है ?

मन्त्री : यह शिकायत ही हैडमिस्ट्रस के खिलाफ है ।

श्री ग्र. विश्वनाथन : यह शिकायत है श्रीमती महेन्द्र कौर के खिलाफ़ । हैड मिस्ट्रैस ने शिकायत की श्रीमती महेन्द्र कौर के खिलाफ़ । उसको तो ट्रांस्फर कर दिया ग्रौर महेंद्र कौर को वहीं रीटेन कर लिया गया ?

मन्त्री : मेरा ख्याल है कि श्रीमती महेन्द्र कौर का वहां से तबादला हो चुका है ।

श्री ग्र. विश्वनाथन: उसको वहां से उठा कर माछीवाड़ा भेज दिया गया है ।

मन्त्री : तो क्या यह तबादला नहीं है ? दस मील दूर हो तो क्या उसे तबादला नहीं कहेंगे ?

श्री ग्र. विश्वनाथन : क्या मंत्री महोदय बतायेंगे कि उस जगह हैडमिस्ट्रैस की पोस्ट पर कौन काम कर रहा है ?

मन्त्री : ग्रगर ग्राप सैपरेट नोटिस दें तो पता करके बता दूंगा ।

चौधरी बलबीर सिंह : क्या शिक्षा मंत्री महोदय के नोटिस में है कि बहुत से केसिज़ में जिस आदमी के खिलाफ़ शिकायत हो उसको तो प्राइज़ पोस्ट मिल जाती है और जिस आदमी ने शिकायत की होती है और जिस आदमी ने एलीगेशन्ज़ को सबस्टांशिएट करना होता है उसको सजा के तौर पर किसी दूसरी जगह पर भेज दिया जाता है ?

ਮੰਤਰੀ : ਪੁਰਾਣੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਕਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ (ਹਾਸਾ)

चौधरी बलबीर सिंह : क्या इसी केस में जिस पर विचार हो रहा है उसमे कौन सी सिफ़त थी कि शिकायत करने वाले को तो ट्रांस्फर कर दिया गया और जिस के खिलाफ़ शिकायत की गई थी उसे चाइस का स्टेशन दे दिया गया ?

ਮੰਤਰੀ : ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਗਲਤੀ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਹ ਗੱਲ 21 ਜਨਵਰੀ, 1967 ਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਆਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਟਰਾਂਸਫਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਖਾਸ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ।

चौधरी बलबीर सिंह: वज़ीर साहिब ने कहा है कि शिकायत तो पहली सरकार की थी : लकिन एक्शन तो इस सरकार ने लिया है। तो क्या किसी की अच्छी हकूमत में कोई काम हो और किसी के खिलाफ हो तो शिकायत जिसके खिलाफ हो उसको चायस का स्टेशन दे दिया जाता है और जिसने शिकायत की थी और शिकायत ठीक थी उसे दूसरी जगह तबदील किया जाता है तो इसके क्या कारण हैं ?

ਮੰਤਰੀ : ਫਿਰ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਗ਼ਲਤੀ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਸੀ ਉਥੇ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਹਜ਼ਬੈਂਡ ਐਂਡ ਵਾਈਫ਼ ਕੇਸ ਸੀ । ਉਸ ਨੂੰ ਹਜ਼ਬੰਡ ਕੋਲ ਭੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । (ਹਾਸਾ)

J.B.T. SCHOOLS IN THE STATE

***299. Comrade Munsha Singh** : Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state—

(a) the number of J.B.T. Schools proposed to be started by the Government in the State during the year 1967-68;

(b) the criterion for starting the said schools ;

(c) the names of the places where the said schools are proposed to be started together with the number of students likely to be admitted in each of the said schools ;

(d) the names of the places where such schools were functioning during the year 1966-67 together with the names of the schools and the total number of students admitted in each one of them;

[Comrade Munsha Singh]

(e) the total number of J.B.T. teachers proposed to be absorbed by the Government in Government service during the coming five years ?

Sardar Lachhman Singh Gill : (a), (b) and (c) The matter is under consideration of the Government.

(d) A statement giving the names of the places where such schools were functioning during the year 1966-67 is laid on the Table of the House. In all about 5,240 students were admitted.

(e) Approximately 10,300 J.B.T. teachers.

STATEMENT

	District Amritsar	Men	Women
1.	Government Basic Training School, Sarhali	2	..
2.	Government High School, Khalra	1	..
3.	Government Girls Higher Secondary School, Kairon	..	1
4.	Government Girls Higher Secondary School, the Mall, Amritsar	..	1
5.	Government High School, Patti	1	..
6.	Government Girls High School, Rayya	..	1
7.	Government Girls High School, Ajnala	..	1
8.	Government High School, Sathiala	1	..
9.	Government High School, Bhangali	..	1
	Private		
1.	Guru Arjan Dev Khalsa High School, Tarn Taran	1	..
2.	S.I.S. Trust High School, Verka	1	..
3.	Khalsa Training College, Amritsar	½	½
4.	Khalsa Higher Secondary School, Nawan Pind	1	..
5.	S.D. High School, Amritsar	1	..
6.	Sarswati Training College, Amritsar	..	1
	Bhatinda District		
1.	Government Basic Training School (Men), Faridkot	1½	..
2.	Government Basic School (Women), Faridkot	..	1½
3.	Government High School, Baja Khana	½	½
4.	Government Girls High School, Phool	..	1
5.	Government High School, Bhikhi	½	½
6.	Government Higher Secondary School, Mandi Phul	1	..
7.	Government High School, Nathana	1	..
8.	Government High School, Jhunir	1	..
9.	Government High School, Wander Jatana	½	½
	Private		
1.	S. D. Higher Secondary School, Bhatinda	1	..
2.	Moti Ram S.D. Kanya Maha-Vidyala, Bhatinda	..	1
3.	M.H.R. Girls Higher Secondary School, Bhatinda	1	..
4.	Gandhi High School, Mansa	1	..
5.	K.G.H. High School, Mansa	1	..
6.	Dev Samaj Girls High School, Mandi Phul	..	1
7.	S.D. Kanya Maha Vidyala, Rampur Phul	..	1
	Ferozepur District		
1.	Government Girls Higher Secondary School, Fazilka	..	1
2.	Government Girls High School, Jalalabad (W)	1	1
3.	Government Girls High School, Dhudeke	..	1
4.	Government Basic Training Centre, Phulawala	½	½
5.	Government Girls Higher Secondary School, Ferozepur	..	1
6.	Government Girls High School, Abohar	..	1
7.	Government Girls High School, Muktsar	1	..

Private	Men	Women
1. Sikh Kanya Mahavidyala Ferozepur	..	1
2. Dev Samaj College (W), Ferozepur	..	1
3. Village Teachers Training School, Moga	½	½
4. D.M. Training College, Moga	..	1
5. Malwa Kh. Higher Secondary School, Ferozepur	1	..
Hoshiarpur District		
1. Government Basic Training School, Dholbaha	1	..
2. Government Girls Higher Secondary School, Hoshiarpur	..	1
3. Government Girls High School, Nangal Township	..	1
4. Government Girls High School, Mahilpur	..	1
5. Government Basic Training Centre, Khun Khun Kalan	1	..
6. Government Girls Higher Secondary School, Talwara	..	1
Private		
1. Guru Gobind Singh Khalsa High School, Miani	½	½
2. S.D. High School, Anandpur Sahib	1	..
3. A.S. High School, Mukerian	½	½
4. Rajput High School, Binjon	1	..
5. Okara Arya Putri Pathshala, Gardiwala	..	1
6. D.A.V. High School, Hariana	1	..
7. Chak Jhumra S.D. Girls Higher Secondary School, Hariana	..	1
8. S.A.S. Higher Secondary School, Bassi Kalan	1	..
9. S.G.S. Khalsa Higher SecondarySchool, Anandpur Sahib	1	..
10. D.A.V. High School, Balachaur	1	..
Gurdaspur District		
1. Government Girls Normal School, Gurdaspur	..	2
2. Government Higher Secondary School, Dera Baba Nanak	1	..
3. Government High School, Kahnuwan	½	½
4. Government High School, Narot Jaimal Singh	½	½
5. Government Basic Training Centre, Behrampur	1	1
6. Government High School, Fatehgarh Churian	1	..
Private		
1. S. D. School, Gita Bhavan, Gurdaspur	..	1
2. Hindu Putri Pathshala, Dhariwal	..	1
3. Arya Higher Secondary School, Dina Nagar	1	..
Jullundur District		
1. Government Basic Training School, Naura	..	1
2. Government High School, Shankar	..	1
3. Government High School, Samrala Jandiala	1	..
4. Government Girls High School, Khurdpur	..	1
5. Government High School, Rehon	1	..
Private		
1. M.G.M. Basic Training College, Jullundur	..	1
2. Shri Guru Ravi Dass High School, Jullundur	..	1
3. Gandhi Vanita Ashram, Jullundur	..	1
4. M.G. Basic Training School, Jullundur	..	1
5. N.D. Victor Higher Secondary School, Jullundur	1	..
Kapurthala District		
1. Government Janta College, Sheikhupura	2	..

(Public Works and Educations Minister)

Private

		Men	Women
1.	Montg. Basic Training School, Kapurthala	..	1
2.	Ramgarhia Training College, Phagwara	½	½
3.	Phagwara College for Women, Phagwara	..	1
4.	Nankana Khalsa Higher Secondary School, Sultanpur Lodhi	1	..
5.	S.D. Higher Secondary School, Sultanpur Lodhi	½	½

Ludhiana District

		Men	Women
1.	Government Basic Training School, Jagraon	1	1
2.	Government Girls High School, Samrala	..	1
3.	Government Girls Higher Secondary School, Khanna	..	1
4.	Government High School, Doraha	1	..
5.	Government High School, Behlolpur	1	..
6.	Government High School, Payal	1	..
7.	Government Girls High School, Raikot	..	1
8.	Government High School, Kila Raipur	½	½

Private

		Men	Women
1.	Basic Training College for Women, Sidhwan Khurd	..	1
2.	Malwa Training College, Ludhiana	½	½
3.	Khalsa Training College, Gurusar Sudhar	1	..
4.	Sargodha Khalsa Girls Higher Secondary School, Ludhiana	..	1
5.	G.N. Khalsa High School, Karam sar	1	..

Patiala District

		Men	Women
1.	Government Basic Training Institute, Nabha	1	1
2.	Government High School, Bassi Pathana	½	½
3.	Government College of Education, Patiala	1	1
4.	Government High School, Rajpura	..	1
5.	Government High School, Samana	1	..
6.	Government Girls High School, Sirhind	..	1

Private

		Men	Women
1.	Jain Girls High School, Dera Bassi	..	1
2.	S.D.K.S. Girls Higher Secondary School, Patiala	..	1

Sangrur District

		Men	Women
1.	Government Girls High School, Sangrur	..	1
2.	Government Higher Secondary School, Sukhpur Moran	1	..
3.	Government Girls High School, Dhuri	..	1
4.	Government High School, Bhadaur	½	½
5.	Government Girls High School, Sunam	..	1
6.	Government High School, Malerkotla	1	..
7.	Government Girls High School, Munik	..	1

Private

		Men	Women
1.	M.G.M.N. Higher Secondary School, Ahmedgarh	1	..
2.	Jain Muni Kanya Mahavidyala, Ahmedgarh	..	1
3.	S.S. Jain Girls Higher Secondary School, Malerkotla	..	1
4.	Akal Takhat High School, Mastuana	1	..
5.	S.D. High School, Barnala	1	..
6.	Khalsa High School, Bakhatgarh	1	..

Rupar District (Private)

		Men	Women
1.	Christian Higher Basic Training School, Kharar	1	..
2.	Arya Kanya Vidyala	..	1
3.	Khalsa Girls Higher Secondary School, Morinda	..	1
4.	Khalsa Higher Secondary School, Kurali	1	..

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਕੀ ਅਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਜਗਾ ਇਕ ਇਕ ਥਾਂ ਤੇ ਦੋ ਦੋ ਯੂਨਿਟਸ ਹਨ। ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ ਅਹਿਮਦਗੜ੍ਹ ਦੋ ਯੂਨਿਟਸ ਹਨ ਤੇ ਬਾਕੀ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਕਿਉਂ ਇਕ ਯੂਨਿਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਨਾਇਨਸਾਫ਼ੀ ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੇਖੇਗੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੇਗੀ। ਹੁਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਾ ਇਨਸਾਫ਼ੀ ਕਿਸੇ ਇਲਾਕੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਮੰਤਵ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

चौधरी बलबीर सिंह: क्या शिक्षा मन्त्री महोदय के नोटिस में है कि J.B.T. टीचरों की बहुत भारी तादाद ऐसी है जिन्हों ने ट्रेनिंग ली है और अभी तक बेकार हैं। सरकारी नौकरी में उन्हें एबजार्ब नहीं किया गया। अगर ऐसा है तो क्या सरकार कुछ अर्सा के लिये जे. बी.टी.की ट्रेनिंग क्लासिज़ को बंद कर देगी ?

ਮੰਤਰੀ : ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਡੀਮਾਂਡ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਯੂਨਿਟਸ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣ। ਮੇਰੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਗਲ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ. ਟੀਚਰ ਬੇਕਾਰ ਹਨ।

चौधरी बलबीर सिंह : क्या यह ठीक नहीं कि कई हज़ार टीचर और टीचरैसिज़ बेकार हैं और हजारों ऐसे हैं जिन्हें Subordinate Services Selection Board ने सीलेक्ट किया था लेकिन उनको अभी तक मुलाज़मत नहीं मिल सकी। ज़िला हुशियारपुर में तो कोई 1,500 के करीब ऐसे टीचर हैं और बाकी के ज़िलों में भी यही हाल होगा कि ट्रेनिंग हासल करने के बाद भी बेकार हैं तो इसके बारे में सरकार कब तक फ़ैसला करेगी ?

Mr. Speaker : Have you got any other supplementary ?

(*No reply*)

चौधरी बलबीर सिंह : इन्हों ने जवाब जो दिया है इसमें सारी सूचना नहीं दी। मैंने डैफिनेट सवाल पूछा है कि ट्रेन्ड टीचरज़ और टीचरैसिज़ क्यों कि इस वक्त एक्सिस हैं इस लिए 2 साल तक जे. बी. टी. को बंद कर दिया जाए.

Mr. Speaker : What is your supplementary ?

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਸਕੀਮ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਟੀਚਰ ਟਰੇਂਡ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨੌਕਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਤੇ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅੰਡਰ ਕੰਸਿਡਰੇਸ਼ਨ ਇਹ ਸਕੀਮ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਟਿਰਕ ਪਾਸ ਨੌਕਰ ਰਖ ਲਏ ਜਾਣ ਤੇ ਫਿਰ ਟਰੇਨਿੰਗ ਤੇ ਭੇਜੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੋਸਟ ਸਿਕਿਉਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ?

ਮੰਤਰੀ : ਐਸੀ ਕੋਈ ਸਕੀਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੀ।

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕਿੰਨੇ ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ, ਟਰੇਂਡ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ ਤੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਜਵਾਬ ਰੈਡੀਲੀ ਅਵੇਲੇਬਲ ਹੋਵੇ।

ਲੈਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਕਲੇਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣੇ ਵਜ਼ੀਰ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਜਵਾਬ ਸੁਣ ਕੇ ਗੱਲ ਬਣੀ ਨਹੀਂ (ਹਾਸਾ)

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ: ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਸਬਾਰਡੀਨੇਟ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਸੀਲੈਕਸ਼ਨ ਬੋਰਡ ਟੁਟੇ ਨੂੰ ਅਜ 6 ਮਹੀਨੇ ਹੋ ਗਏ ਨੇ । ਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਖ਼ਾਲੀ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਨੁਕਸਾਨ ਉਠਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ.ਬੀ.ਟੀ. ਨਹੀਂ post ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਾਂ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੀਲੈਕਸ਼ਨ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਅਸੀਂ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਮੈਟਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਰੈਫਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ । ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਜ਼ੇਰੇ ਗੌਰ ਹੈ । ਅਸੈਂਬਲੀ ਤੋਂ ਫ਼ਾਰਗ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਾਂਗੇ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਹੀ ਕਿਉਂ ਇਖ਼ਤਿਅਰ ਨਹੀਂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਕਿ ਉਹ ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ. ਦੀ ਡਾਇਰੈਕਟ ਅਪੁਆਇੰਟਮੈਂਟ ਕਰ ਲੈਣ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਵਡੀਆਂ ਪੋਸਟਾਂ ਨਹੀਂ ? ਜੇਕਰ ਕਲੱਰਕ ਉਹ ਰਖ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਟੀਚਰ ਵੀ ਰਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

ਮੰਤਰੀ : ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਮਾਕੂਲ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਗੌਰ ਕਰੇਗੀ ।

ग्राचार्य पृथ्वी सिंह ग्राजाद : क्या शिक्षा मन्त्री बताएंगे कि J.B.T. की units देते वक्त इस बात का ख्याल रखा जाता है कि यह उन्हीं स्कूलों को दी जाए जहां पर बिल्डिंग हो, स्टाफ हो ग्रौर पिछले रिजल्ट महकमाना तौर पर ग्रच्छे ग्राए हों ।

ਮੰਤਰੀ : ਸਰਕਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਗੌਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਗੌਰ ਕਰੇਗੀ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ: ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਸ਼ਰਤਾਂ ਕਦੇ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰੇ ਜਿਥੇ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਯੂਨਿਟਸ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਜੋ ਇਲਾਕਾ ਬੈਕਵਰਡ ਹੈ ਤੇ ਘਟ ਯੂਨਿਟਸ ਹਨ ਉਥੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਯੂਨਿਟਸ ਦੇਣ ਲਈ ਧਿਆਨ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ

ਮੰਤਰੀ : ਜਿਹੜੇ ਇਲਾਕੇ ਬੈਕਵਰਡ ਹਨ ਉਥੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਯੂਨਿਟਸ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਯੂਨਿਟਸ ਦੇਣ ਲਗਿਆਂ ਬੈਕਵਰਡ ਏਰੀਏ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਪਰੈਫਰੈਂਸ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਜੀ ਹਾਂ, ਜ਼ਰੂਰ ਦਿਆਂਗੇ ।

SHORT-NOTICE QUESTIONS AND ANSWERS

APPOINTMENT OF CHAIRMAN, PUNJAB STATE ELECTRICITY BOARD

***351. Sardar Gian Singh Rarewala :** Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state—

(a) the date of appointment of Sardar Nawab Singh, I. C. S. as the Chairman, Punjab State Electricity Board, togethe with the period for which he was appointed as such ;

(b) the terms of agreement, if any, entered into by the Government with Sardar Nawab Singh, before his appointment as Chairman, Punjab State Electricity Board ;

(c) whether the said Chairman is entitled to his salary and allowances for the unexpired portion of his period of appointment as such ;

(d) if the reply to part (c) above be in the affirmative, the authority which is responsible for the payment referred to above ;

(e) whether all the legal implications, in this case were examined in detail, before the termination of the services of Sardar Nawab Singh prior to the stipulated period ?

S. Lachhman Singh Gill : (a) 4th May, 1964. The term of appointment was for five years.

(b) No formal agreement was entered into with him. His conditions of service were to be governed by the Punjab State Electricity Board Rules, 1959.

(c) No.

(d) Question does not arise.

(e) Yes. His services were not terminated by the Punjab Government. The Punjab Government constituted a new Board with effect from the 1st May, 1967 as provided under section 67 (4) of the Punjab Reorganisation Act, 1966 and the previous Board was dissolved by the Government of India under section 67 (3) *ibid* with effect from 2nd May, 1967.

ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਇਕਰਾਰ ਨਾਮੇ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਨਵਾਂ ਬੋਰਡ ਬਣਨ ਤੇ ਉਹ ਚੇਅਰਮੈਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੰਟੀਨਿਊ ਕਰ ਸਕਦੇ ?

ਮੰਤਰੀ : ਜਿੱਥੇ ਤਕ ਸ਼ਰਾਇਤ ਦਾ ਤਅਲੁਕ ਹੈ, ਨਵਾਂ ਬੋਰਡ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ ।

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ਅਕਾਮੋਡੇਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਨਵਾਬ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅਕਾਮੋਡੇਟ ਕੀਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗਿਆ । ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 5 ਸਾਲ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸੇ ਸਰਵਿਸ ਤੇ ਯੂਟੇਲਾਈਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਮਾਰਲ ਆਬਲੀਗੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਨਵਾਂ ਬੋਰਡ ਬਣਿਆ ਸੀ ਉਸ ਤੇ ਕੋਈ ਲੀਗਲ ਬਾਈਂਡਿੰਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਰਖਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਰਖਣਾ ।

Shri Prabodh Chandra : He has just now said that there was an agreement that he will be in service for 5 years and now he says..... ..

(*Interruption*)

(Shri Prabodh Chandra)

ਮੈਂ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਕੀ ਵਜਾਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਾਰਾ ਯੂਨਿਟ ਤਾਂ ਕੰਟੀਨਿਊ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ 5 ਸਾਲ ਦੇ ਲਈ ਐਗਰੀਮੈਂਟ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਰਖਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ।

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਦਸਿਆ ਜੋ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬੋਰਡ ਤਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਹ ਤਾਂ ਨਵਾਂ ਬੋਰਡ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਬਾਈਂਡਿੰਗ ਹੈ ਨਹੀਂ ।

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਜਦੋਂ ਪ੍ਰੈਜ਼ੈਂਟ ਬੋਰਡ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਨਵਾਂ ਬੋਰਡ ਇਸ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪਹਿਲਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਪਹਿਲਾ ਬੋਰਡ ਹੀ ਜਦੋਂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ, ਨਵਾਂ ਕਨਸਟੀਚਿਊਟ ਕਰਨਾ ਹੀ ਪਿਆ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਇਹ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਇਆ ਇਹ ਉਹੀ ਸਰਦਾਰ ਨਵਾਬ ਸਿੰਘ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ "ਵਾਇਸ ਆਫ਼ ਅਮਰੀਕਾ" ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਸਰਵਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ?

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਕੀ ਸਰਦਰ ਬਖਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜਿਹੜੇ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਟਿਵ ਮੈਂਬਰ ਲਏ ਗਏ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਅਤੇ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਟਿਵ ਕੁਆਲੀਫੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਕੀ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਸਵਾਲ ਇਥੇ ਪੈਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਸਰਦਾਰ ਨਵਾਬ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ 5 ਸਾਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਟਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕੀ ਇਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲੀਗਲ ਕੰਪਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ? ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ?

ਮੰਤਰੀ : ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਰੇ ਲੀਗਲ ਪਹਿਲੂ ਵੇਖ ਲਏ ਹਨ, ਇਸ ਮੁਆਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗ਼ਲਤ ਫ਼ਹਿਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਮੁਆਮਲਾ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਸਾਫ਼ ਹੈ ।

ਆਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ: ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਪਹਿਲਾ ਬੋਰਡ ਹਟਾਕੇ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ 5 ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਲਈ ਕਨਸਟੀਚਿਊਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਚਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਜਿਹੜਾ ਨਵਾਂ ਬੋਰਡ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਉਹਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੇ ਬੋਰਡ ਦੀ ਨਿਸਬਤ ਕਿਤਨੀ ਕੁ ਦਕਸ਼ਤਾ ਹੋਈ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰਜ਼ ਦੀ ਗਿਆਤ ਲਈ ਫੇਰ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦਿਆਂ ਕਿ ਇਹ ਬੋਰਡ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਤੋੜਿਆ ਇਹ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਤੋੜਿਆ ਹੈ । ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਆਰ. ਐਸ. ਗਿੱਲ, ਇਹ ਇਕ ਬੜਾ ਹੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਟੈਕਨੀਕਲ ਆਦਮੀ ਹੈ (ਇਕ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ : ਹਰ ਗਿੱਲ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਆਫ਼ ਕੋਰਸ । (ਹਾਸਾ)

Acharya Prithvi Singh Azad : My objection was about Administrative Member. ਮੈਂ ਇਕ ਸਿੱਧਾ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਟਿਵ ਮੈਂਬਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਕੁਆਲੀਫੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਟਿਵ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਸਵਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਇਸ ਕੁਐਸ਼ਚਨ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਨਹੀਂ । ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਵਖਰਾ ਸਵਾਲ ਭੇਜ ਕੇ ਕੁਆਲੀਫੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਪੁਛੋਗੇ ਤਾਂ ਦੱਸ ਦਿਆਂਗਾ ।

CHANGE IN SYSTEM OF DISTRIBUTION OF FOODGRAINS

***285. Shri A. Vishwanathan :** Will the Minister for Development and Local Government be pleased to state whether he declared sometime ago that the food depots as they exist now in the State will be abolished and the distribution of foodgrains and sugar on ration cards will be given to small shopkeepers; if so, the date from which the Government proposes to start this practice ?

Shri Satya Pal Dang : Yes. Detailed instructions are being issued to the District Food and Supplies Controllers/Officers for the implementation of the new Scheme for distribution of wheat-atta, sugar, etc. The District Officers will invite applications from the retail dealers dealing in foodgrains, sugar, etc., interested in obtaining Depots, so that necessary screening is done to eliminate those against whom there may have been complaints of black-marketing etc. in the past. Consumers will be supplied printed forms on which they would be required to give their choice of depot-holder and supply other necessary particulars to the Administration for registration of their cards. The Circle Officers will give adequate notice to the consumers to exercise their option in the selection of their depots. The depot-holders will take some time to collect the forms from the consumers when they exercise their choice of depot. Similarly, the District Officers will take some time to scrutinise the forms collected by the depot-holders. It will take about 2-3 months to complete all the necessary formalities to set up the new depots. Each stage in the implementation of the Scheme requires about a fortnight to three weeks. The new Scheme is expected to be introduced in July/ August, 1967.

श्री अ. विश्वनाथन : On a point of order, Sir, मैं यह कहना चाहता हूँ कि रूल सं० 54 के मुताबिक Short Notice question 15 दिन पहले दिया जाता है । 30 अप्रैल को मैंने अपना सवाल दिया था आज 23 मई हो चुकी है Short Notice question का भी कचूमर निकल गया है.....

Mr. Speaker : Do you want to have the reply now or not ?

Shri A. Vishwanathan : I simply wanted to point out that the Short-Notice question loses its value. वक्त पर भेजने के बावजूद भी इतना समय लग जाये यह जो लघु अवकाश है, इससे कोई फायदा नहीं है ।

ਇਕ ਮੈਂਬਰ : ਪੰਜਾਬੀ ਜਾਂ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਜਵਾਬ ਦਿਆ ਕਰੋ ।

ਖੁਰਾਕ ਮੰਤਰੀ : ਹਦਾਇਤਾਂ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਨਵਾਂ ਸਿਸਟਮ ਅਗਸਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ।

POINT OF ORDER

Shri Prabodh Chandra : I am on a Point of Order. This information was circulated in the House that Ministers were to introduce a number of Bills. Now after two hours we have got another chit that items 1, 3 and 5 have been deleted. I would like to know the reason why the Government has decided immediately to delete some of the Bills after two hours. These Bills were circulated to us. We wasted our time in going through the details of the Bills. They have been notified in the Gazette. Now after two hours they have been withdrawn. The Government may be pulled up to make up their mind what Bills they want to bring in the House.

Mr. Speaker : They have a right to withdraw the Bills if they so like.

श्री प्रबोध चन्द्र : मैं यह अर्ज कर दूँ कि एक बाकायदा प्रोग्राम के तहत हमें सरकूलेट किया गया था और उनका ऐजंडा दिया कि फलां फलां बिल डिसकस होने जा रहा है । 6 बिल्ज़ के मुताल्लिक बाकायदा तौर पर गज़िट हो चुका है । इसके लिये हमने बाकायदा तौर पर काम छोड़ कर तैयारी की । मगर आज नई चिट आ जाती है कि 1, 3 और 5 नंबर के बिल डिसकशन के लिये अब नहीं आयेंगे । अगर गवर्नमेंट पहले ही सोच –विचार करके कोई फैसला करती तो हमें इतनी मेहनत तो न करनी पड़ती ....I am in possession of the Bills. They have been circulated and immediately after circulation they want to withdraw. मैं पूछना चाहता हूँ कि अब भी बता दें अगर उन का इरादा साईन–डाई ऐडजरन करने का हो–

वित्त मन्त्री : जो बिल इन्ट्रोड्यूस किये जाने हैं वे हाऊस के सामने कल आ जायेंगे । इसलिये आज बिल इन्ट्रोड्यूस नहीं कर रहे। कल देख लेंगे कि कौन से इन्ट्रोड्यूस करने हैं, कौन से नहीं करने ।

श्री प्रबोध चन्द्र : जो मैटर पहले ही कम्पलीकेटिड था उसको और कम्पलीकेट कर दिया है । चिट में तो ज़ाहर किया गया था कि बिल नम्बर 1,3,5 नहीं आयेंगे । अब एफ. एम. ने इरादा ज़ाहर कर दिया है कि कोई भी बिल आज इन्ट्रोड्यूस नहीं करेंगे ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਲ ਫੈਸਲਾ ਕਰਾਂਗੇ (The hon. Minister says that this matter will be decided to-morrow.

श्री प्रबोध चन्द्र : हम यही बात जानना चाहते हैं कि कौन सी नई आफत आ गई है ? पहले इन्होंने पहला फैसला किया था आज फिर कहते हैं कि दोबारा फैसला करेंगे (विघ्न) आप मुझ से लिखवा लें — Sir, they will bring forward a motion for the adjournment of the House *sine die*. The Government, Sir, is not sure of its grounds. We, therefore, seek your protection. हाऊस की डिगनिटी को बरकरार रखने के लिये.........

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪੇਸ਼ ਕਰੇ । ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤਾਂ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਆਵੇਗੀ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ । ਉਸ ਉਪਰ ਤੁਸੀਂ ਬੋਲ ਸਕਦੇ ਹੋ ।
(It is the discretion of the Government. If they do not want to introduce these Bills, they cannot be forced to do so. As for me, whatever business is sent to me, I shall place it before the House and the hon. Members can express their views on it.)

श्री प्रबोध चन्द्र : मेरी अर्ज़ सिर्फ इतनी है कि कल ही Business Advisory Committee की मीटिंग आपकी प्रैज़ीडेंट शिप में हुई थी । गवर्नमेंट अपनी पुलिटीकल एक्सजैंसी के मुताबिक अगर हाउस को चलाना चाहें तो वह गलत है । हम आपकी प्रोटैक्शन चाहते हैं । कोई वार छिड़ गई है या कोई और झगड़ा हो गया है । अगर ये समझते हैं कि कल दस मैम्बर इनके गिर जायेंगे, जल्दी से जल्दी फ़ारग होना चाहते हैं तो हक बजानिब होंगे कि आप की मदद मांगे । जब मैच्योर जजमेंट के बाद फैसला हुआ कि यह यह बिल लाए जायेंगे तो पांच मिनट के बाद चिट मिलती है कि फलां-फलां बिल इन्ट्रोड्यूस नहीं होंगे । अब वित्त मंत्री ने बताया है कि वह इरादा भी छोड़ दिया है । मैं कहना चाहता हूँ कि गवर्नमेंट को अपनी मर्ज़ी से हाउस चलाने की इजाज़त न दी जाए । हमारा तजरुबा पिछले सेशन का बड़ा नाखुशगवार है । Let them face the music to-morrow. अगर रह गए तो फिर देख लेंगे । लेकिन यह तो न करें इस बात का सहारा ले कर......अगर कोई पोलिटीकल कंसिडरेशन है इन बिलज़ के ड्राप करने में, तो हर मेम्बर जो इधर बैठा है उस का यह हक बनता है कि वह अपने स्पीकर से इल्तजा करें कि हमें प्रोटेकशन दे । इन को इस प्रोसीजर के सरकम्वैंट करने की इजाज़त नहीं मिलनी चाहिये ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਵਿਊ ਪੁਆਇੰਟ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸੁਣ ਲੈਣਾ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਚੌਧਰੀ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਬੈਠ ਜਾਉ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਲਉ ।
(The hon. Member, Ch. Darshan Singh, should resume his seat and listen to what the hon. Member has to say.)

ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਆਨਰੇਬਲ ਐਕਸ-ਸਪੀਕਰ ਨੇ ਇਕ ਨਵੀਂ ਬਾਤ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ Sweet will ਹੈ—ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨੇ, ਬਿਲ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰਨੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟਾਈਮ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਕਢਵਾ ਕੇ ਵੇਖ ਲੌ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਇਕ, ਦੋ, ਦਸ, ਵੀਹ, ਦਰਜਨਾਂ ਬਿਲਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਬਾਤ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਕੋਈ ਕੰਪਲਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਗੌਰਮਿੰਟ ਲਈ, ਗੌਰਮਿੰਟ ਮੁਨਾਸਬ ਸਮਝੇ ਤਾਂ indroduce ਕਰੇ । ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ, ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਫੈਸਲਾ ਕਰਕੇ ਇਨਫਾਰਮ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ । ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੌਕ ਹੈ ਕਲ ਰਾਗ ਮੇਲਾ ਵੇਖਣ ਦਾ, ਤਸੱਲੀ ਰਖਣ, ਬੜੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਵੇਖਣ, 10, 12 ਗਿਰਨ ਲਗੇ ਹਨ । ਕਲੇਜੇ ਤੇ ਹੱਥ ਰਖਕੇ, ਵੇਖਣ ਕਿ ਸੱਜੇ ਖਬੇ ਕਿਸ ਪਾਸਿਉਂ ਗਿਰਦੇ ਹਨ, ਸਾਰੀ ਬਾਤ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਵੇਗੀ, ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਮੈਂ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਗਿਆਤ ਲਈ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਕੋਈ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਬਣੀ ਹੈ, ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਜ਼ਮਾਨਾ ਹੈ, ਗਿਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਠਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਤੇ ਕੋਈ ਚੋਟ ਨਹੀਂ ਲਗਣ ਦਿੰਦਾ ਲੇਕਿਨ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਾ ਜੋ ਹਕ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ । ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ ਸਵੀਟ ਵਿੱਲ ਹੈ । ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਚੀਫ਼ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਅਗਰ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਬਿਜ਼ਨੈਸ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਲੇਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਐਕਸਪਲੈਨੇਸ਼ਨ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਨੋ ਕਐਸਚਨ ਆਫ਼ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੈਫ਼ਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਲ ਬਿਜ਼ਨੈਸ ਐਡਵਾਇਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਆਪ ਦੀ ਚੇਅਰਮੈਨਸ਼ਿਪ ਹੇਠਾਂ ....(ਵਿਘਨ)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੀਦਾ । ਕਲ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਇਹੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਕਦ ਤਕ ਹਾਊਸ ਨੇ ਚਲਣਾ ਹੈ, ਨਾਨ-ਆਫ਼ੀਸ਼ਲ ਡੇ ਰਖਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਰਖਣਾ । ਇਹੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਉਠ ਆਏ ਫੈਸਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ We are meeting tomorrow (The hon. Members should not have referred to it. No decision of any kind was taken yesterday. We mainly talked about the duration of the session and desirability or otherwise of having a non-official day. They dispursed after discussing these things without taking any decision. We are meeting tomorrow.)

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ: ਆਪ ਨੇ ਬਜਾ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ । ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਵੀ ਇਥੇ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੀਟਿੰਗ ਪੋਸਟਪੋਨ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ: ਮੈਂ ਕਹਿਣ ਹੀ ਲਗਾ ਸੀ ਕਿ Meeting has been postponed till to-morrow morning. (I was going to inform the House that the Meeting has been postponed till to-morrow morning.)

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਇਕ ਪੁਆਇੰਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਇਨਹੈਰੇਂਟ ਰਾਈਟ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਚਾਹੇ ਬਿਲ ਇੰਟਰੋਡਿਊਸ ਕਰੇ, ਜਦ ਚਾਹੇ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਵੇ । ਅਸੀਂ

ਤਿਆਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਥੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਸਰੀਹਨ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਬਿਲ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਤੁਹਾਡੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਨਾਨ–ਆਫ਼ੀਸ਼ਲ ਡੇ ਨੂੰ ਆਫ਼ੀਸ਼ਲ ਡੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਸਨੀਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਦੋ ਸਿਟਿੰਗਜ਼ ਹੋਣ । ਝਗੜਾ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਬਿਲ ਲਿਆਉਣੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਣੇ । The Government was very adamant. ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾ ਸਕਾਂਗੇ, ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਬਿਲ ਨਾ ਲਿਆਂਦੇ ਤਾਂ ਕੀ ਬਣੇਗਾ । ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਚਾਹੋ ਕਾਗਜ਼ ਭੇਜ ਦਿਉ, ਇਹ ਗ਼ਲਤ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਅਗਰ ਕੋਈ ਰੂਲ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦਸ ਦਿਓ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ ਤੇ ਜੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਾ ਰਾਈਟ ਹੈ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਐਸਰਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਦੈਨ ਆਈ ਕਾਂਟ ਹੈਲਪ । (If there is any rule on this point, the hon. Member should bring it to my notice and I will decide. If it is the right of the Government and it wants to assert it then I can not help.)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ, ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਆਈ......

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੀਟਿੰਗ ਪੋਸਟਪੋਨ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਕੋਈ ਬਿਜ਼ਨੈਸ ਟ੍ਰਾਂਜ਼ੈਕਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। (I have stated that the meeting has been postponed. No business could be transacted.)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਬਜ਼ਿੱਦ ਸੀ ਕਿ ਛੇਆਂ ਦੇ ਛੇ ਬਿਲ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕਰਵਾ ਕੇ ਪਬਲਿਕ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾਵੇ.........

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਪ੍ਰਾਪੇਗੰਡਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ । (The hon. Member will get an opportunity to make propaganda against them.)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : 15 ਮਿੰਟ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਤਿੰਨ ਬਿਲ ਡੀਲੀਟ ਕਰਨ ਲਈ ਚਿੱਟ ਸਰਕੂਲੇਟ ਹੋਈ ਹੈ । ਹੁਣੇ ਇਕ ਮਿੰਟ ਹੋਇਆ ਹੈ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਉਠ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛੇਆਂ ਦੇ ਛੇ ਬਿਲ ਡੀਲੀਟ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਲ ਤਕ ਸੋਚਾਂਗੇ ਕਿ ਬਿਲ ਲਿਆਉਣੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ "ਫੇਸ ਦਾ ਮਿਊਜ਼ਕ"। ਮਿਊਜ਼ਕ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਰਾਗ ਮਲਹਾਰ ਆਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਭੈਰੋਂ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਲ ਦੇਖ ਲਵਾਂਗੇ । ਲੇਕਿਨ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਅੱਛਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਮਿੰਟ-ਮਿੰਟ ਬਾਅਦ ਗੌਰ ਕਰਦੀ ਰਹੇ । ਅਸੀਂ ਬਿਲਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟਸ ਦੇਣੀਆਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਕਲ ਇੰਟਰੀਡਊਸ ਕਰ ਦੇਣ

[ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ]

ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ । ਹਾਊਸ ਦਾ ਟਾਈਮ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਟਾਈਮ ਖਰਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਪਬਲਿਕ ਦਾ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਦਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ।

Mr. Speaker : You are paid for that.

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਿਮੇਂਦਾਰ ਹੈ । If we are paid Rs. 300 for this, they are paid rupees one thousand for that. May I know whether they are paid for indecision ? (*Interruptions*)

3.00 p.m.

ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਾਈਡ ਐਂਡ ਸੀਕ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਐਡਾਪਟ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਫਰਮ ਡਿਸੀਜ਼ਨ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਬਿਲ ਮੂਵ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਤਾਂ ਤਦ ਹੀ ਦਿਉਗੇ ਜਦ ਬਿਲ ਮੂਵ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ (But the hon. Member can give notice of amendments only when the Bill has been moved.)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੀਏ ਜਾਂ ਨਾ ਪੜ੍ਹੀਏ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਾਲਿਸੀ ਕਲੀਅਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਫ਼ੈਸਲਾ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਦਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਿਲ ਮੂਵ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ—ਆਇਆ ਮੈਂਬਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਜਾਂ ਨਾ ਪੜ੍ਹਨ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਕਲੀਅਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਗੱਲ ਬੜੀ ਕਲੀਅਰ ਹੈ । ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਫ਼ੋਰਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

श्री अ. विश्वनाथन : स्पीकर साहिब, जहां पर माईनारिटो इतने पढ़े लिखों की हो वहां पर यह इस बात को बार बार क्यों दुहराते फिर रहे हैं कि इन को पढ़ना है या नहीं पढ़ना है ।

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਪਹਿਲੇ ਇਥੇ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਸਰਕੂਲੇਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤਿੰਨ ਬਿਲ ਕੱਢ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । ਫਿਰ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਆਈ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਦੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਕੋਈ ਫ਼ੈਸਲਾ ਨਹੀਂ । ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਅਜੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਫ਼ੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਡੀਲੀਟਿਡ ਆਈਟਮਜ਼ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਲਜ਼ ਨੂੰ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਅਜੇ ਅੰਡਰ ਕੰਸਿਡਰੇਸ਼ਨ ਹੈ ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਦੱਸਣ ਤਾਂ ਸਹੀ ਕਿ ਅੱਜ ਦਾ ਏਜੰਡਾ ਕੀ ਹੈ ?

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਏਜੰਡਾ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਹੈ । (The hon. Member has got the agenda.)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਤਾਂ ਦੂਸਰਾ ਹੀ ਹੈ ।

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਦਸ ਸਾਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਔਰ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੋਵੇ ।

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂਬਰੀ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਗਿਰਵੀ ਰਖਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਵਿਘਨ)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਆਰਡਰ ਪਲੀਜ਼ । ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਕੀ ਦੀ ਬਿਜ਼ਨੈਸ ਤਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਲੈਣ ਦਿਉ । ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹੋਰ ਝਗੜਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ (Order please. Let the remaining business on the agenda be completed first. The hon. Members have raised another controversy before that.)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਚਲੋ ਉਥੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ।

QUESTION OF PRIVILEGE

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ: ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਵਿੱਚ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਹਿੰਦ ਸਮਾਚਾਰ ਵਿੱਚ ਖਬਰ ਸ਼ਾਇਆ ਹੋਈ ਸੀ ਅਸੀਂ ਉਹ ਪ੍ਰੈਸ ਗੈਲਰੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਕਿ ਇਹ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਕਿਸ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਦਿੱਤੀ । ਕਿਵੇਂ ਸਪੀਕਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਖਿਲਾਫਵਰਜ਼ੀ ਹੋਈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿਵਿਲੇਜਿਜ਼ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਔਰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਹ ਕੇਸ ਡਿਸਕਸ ਹੋਵੇ ।(With regard to a news-item published in the Hind Samachar, I would like to inform the House that the matter was referred to the Press Gallery Committee but the Committee has not been able to find out as to how and by whom the information had been sent and the infringement of the order of the Speaker committed. I have, therefore, decided to refer the matter to the Committee of Privileges. The matter should now be discussed in that Committee.

CALL-ATTENTION NOTICES

Mr. Speaker : Now we take up Call Attention Notices. Call-Attention Notice at serial No. 122 stands in the name of Comrades Phuman Singh and Bhan Singh Bhaura.

Comrades Phuman Singh and Bhan Singh Bhaura : Sir, we beg to draw the attention of the Government towards a matter of urgent public importance, namely, the declaration of the lock-out by the management of the Dhariwal Woollen Mills, Dhariwal, district Gurdaspur for indefinite period.

The situation is likely to result in a great loss to the production of the Woolen Cloth etc. in the State and great loss to the State Exchequer. It has rendered 3 thousand workers unemployed.

In view of the urgency of the matter the honourable Minister for Labour and Industry may please make a statement in the House.

Mr. Speaker : This is admitted. The Minister concerned may please make a statement.

Mr. Speaker : Next Call-Attention Notice at serial No. 123 is again from Comrades Phuman Singh and Bhan Singh Bhaura.

Comrades Phuman Singh and Bhan Singh Bhaura : Sir, we beg to draw the attention of the Government towards a matter of urgent public importance, namely, the situation created by the cut in quota of Sugar, imported wheat, etc., by the Central Government. It has created scarcity of the above articles in the State, and encouraged black-marketing and hoarding in these articles. This has caused great resentment among vast sections of the people. The business of Halwais, Soda Water Walas and others has collapsed. The supply of cheap atta from the Fair-Price shop has been suspended.

In view of the urgency of the matter the honourable Minister for Food and Civil Supplies may please make a statement on the situation in the House.

Mr. Speaker : This is admitted. The Minister concerned may please make a statement.*

Mr. Speaker : Next Call-Attention Notice at Serial No. 124 is in the name of Comrade Harkishan Singh Surjeet.

Comrade Harkishan Singh Surjeet. Sir, I beg to draw the attention of the Government towards the hunger strike started by a batch of Science Masters in front of the Old Legislators Hostel, Chandigarh in protest against failure of the Department to redress their long-standing grievances in the matter of pay-scales, irrational and insiduous categorisation of Science Teachers doing the same or similar jobs and denial to them of all avenues of promotion to administrative jobs.

Unless the Government takes steps to satisfy their legitimate demands they might resort to more drastic steps.

Already, there is a serious shortage of Science Teachers in our educational institutions. A large number of posts of science masters are lying vacant. Unless their service conditions are improved, fresh science graduates will not be attracted to the teaching profession. As a matter of fact, many Science Teachers have already left the Department and sought employment elsewhere. This process is likely to accelerate if their grievances are not redressed. As a consequence the science education in our schools will receive further set-back.

It is, therefore, urged that the Government should take a bold initiative to tackle this problem and should not allow the situation to deteriorate.

Mr. Speaker : This is admitted. The Minister concerned may please make a statement.

Mr. Speaker : Next Call-Attention Notice, at serial number 125 is again from Comrade Harkishan Singh Surjeet.

Comrade Harkishan Singh Surjeet : Sir, I beg to draw the attention of the Government to wards the serious situation caused by the pen-cum-

*For statement in reply to Call Attention-No. 123 please see Appendix to this debate.

tool down strike by more than five hundred Engineers of Irrigation, Building and Road and Public Health sections.

Their demand of parity in pay-scale with the Engineers of the Electricity Board before their demands are referred to Pay Commission is completely just one. They have been forced to go on strike as result of refusal by the Irrigation Minister to implement the assurance given to them on 6th April.

This strike has created a serious situation throughout the State. As a result of the strike Indus Water Treaty will be seriously affected, completion of Multi-purpose and hydle projects will be delayed and supply of irrigation channel will be disrupted.

It is, therefore, urged that the Government should take a bold initiative to tackle the problem and should not allow the situation to deteriorate.

Mr. Speaker : This is admitted. The Minister concerned may please make a statement in due course.

Mr. Speaker : Call-Attention Notice at serial No. 126 is from Sardar Gian Singh Rarewala.

Sardar Gian Singh Rarewala : Sir, I beg to draw the attention of the Government towards the forced closing of the New Egerton Woollen Mills, Dhariwal, on account of intimidation and strike, which has affected the interests of thousands of people of this State.

The Mill Compound and residential area have been surrounded by armed gang with lathies, swords, and other weapons. Movement of personnel, officers, and their families, within the residential area and outside, has been completely paralysed by armed mobs collected at various points near the residential area. This has resulted in stoppage of essential supplies to all residents in officers area. Water and electric supply is also adversely affected.

As this is a matter of extreme public importance, which needs immediate intervention of the State Government, on a priority basis, the Chief Minister should make a statement, on the floor of the House, as to what action he has taken or proposes to take to set right these affairs at Dhariwal.

Mr. Speaker : This is admitted. The Minister concerned will please make a statement.

In view of the fact that Call-Attention Notices at Serial No. 122 and 126 are of the same nature, the necessary statement may be made by the Minister concerned on any one of these two.

Mr. Speaker : Next Call Attention Notice at serial No. 127 is again from Sardar Gian Singh Rarewala.

Sardar Gian Singh Rarewala. : Sir, I beg to draw the attention of the Govt. towards the orders of the Punjab Government, issued—*vide* Memo No. 9709/-ST (1)-62/3420, dated 28th September, 1962, whereby documents

[Sardar Gian Singh Rarewala]
for effecting registration could be submitted to the Registering Authorities in Gurmukhi. I would further like to call the attention of the Chief Minister, Punjab, to his present Government's orders, issued, *vide* Memo. No. 2310-ST (1) 69/628, dated 10th May, 1967, whereby the State Government's previous orders have been withdrawn with immediate effect, which has caused a serious heart-burning to the lovers of Punjabi language—a language on which issue this State has been formed. It is, therefore, a matter of great public importance on which the Chief Minister should make a categorical statement on the floor of the House as to the reason why his Government has withdrawn the previous orders by which Registration Deeds could be submitted in the Punjabi script.

Mr. Speaker : This is admitted. The Minister concerned may please make a statement.

STATEMENTS REGARDING CALL-ATTENTION NOTICES LAID ON THE TABLE

Development and Local Government Minister (Shri Krishan Lal) : Sir, I lay on the Table of the House statements in response to Call-Attention Motions No. 71, 87, 96 and 100.

CALL-ATTENTION NOTICE No. 71

Shri Harbans Lal Khanna has given the following Call-Attention Notice :—

"I want to call attention of the Hon'ble Minister of Education in regard to the situation created by the hunger strike resorted to by the Private Teacher Association of the private institutions. This is a serious matter and the Government should explain its position in this regard to set the matter right."

The main demand of the teaching personnel of the privately managed schools is that they should be given scales of pay and allowances allowed to their counterparts in the Government schools. This can be done only if the grant-in-aid rules are liberalised. Under the existing rules Government give grant-in-aid to private schools to the extent of 75% of their deficit subject to a ceiling of Rs. 6,000 per department of a school, Government have decided to accept in principle the Delhi pattern of grant-in-aid. Under that pattern Government will meet 95 % of the deficit of the private schools without any ceiling on the amount of grant-in-aid . It will be made obligatory for the schools to which the benefit of the Delhi pattern will be extended to introduce Government scales of pay and allowances for their staff. The financial implications of the proposal were estimated at Rs. 1.33 crores. This figure will go up to Rs. 1.82 crores if the grades recommended by the Kuthari Commission are allowed to the teaching personnel of the private schools. Government have limited resources and they find it difficult to arrange the requisite funds for the introduction of Delhi pattern of grant-in-aid. The State Education Department could set apart only Rs. 50 Lakhs for the purpose during the year 1967-68 from their plan outlay. The Government of India have been approached to give sizeable central assistance for the implementation of the scheme. In this connection they asked for information on certain points which has been furnished A demi-official reminder has been sent to the Union Ministry of Education to expedite their decision regarding liberal central assistance over and above the plan ceiling for meeting the demands of the teachers of private schools. The matter is being pursued with them vigoroulsy. As soon as the requisite central assistance is made available, the grant-in-aid rules will be liberalised and the grievances of the teachers of the private schools will be redressed.

CALL ATTENTION NOTICE NO. 87

Sardar Mohinder Singh Gill to draw the attention of the Government to a very urgent,serious, and heart-rending matter of public importance that a Gurdwara in village Nawan Langeana Patti Bhaurian, Sub-Division Moga of District Ferozepur

caught fire and five volumes of sacred Guru Granth Sahib were reduced to ashes. This has perturbed the minds of Punjabi people and especially of those who respect Guru Granth Sahib as their Guru. The Government should take the House into confidence about this heart-rending happening and inform the House about the circumstances in which it took place and whether any person responsible for this happening has been arrested or not in order to soothe the roused feelings of the people.

Sardar Gurnam Singh, Chief Minister, Punjab : There is a Gurdwara out side village Lageana, P. S. Baghapurana, district Ferozepur. One Bhai Gurdit Singh with his family lives in the Gurdwara. On the night between 5/6th May, 1967 at about 1.00 A.M. the granthi awoke and noticed flames of fire and smoke coming from a room of the Gurdwara in which copies of Guru Granth Sahib were kept. On the raising of an alarm the residents of the village reached the Gurdwara and extinguished the fire.

Investigation revealed that Bhai Gurdit Singh had lighted a 'Jot' which was soaked in ghee on the evening of 5th May, 1967. Bhai Gurdit Singh stated that as far as he remembered he extinguished the Jot. However, the respectables of the village are of the view that the Jot was not fully extinguished which apparently was up-set by a rat which led to the fire.

As a result of this fire the roof of the Gurdwara fell down. 4/5 copies of the 'Holy Granth' and some other religious books, clothes, etc. which were lying inside the room were burnt.

As the villagers believed that the fire was accidental, therefore, the matter was not reported to the police. No cognizable case appears to be made out and no arrests have been made in this connection so far.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਪੰਜਾਬ : ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਥਾਣਾ ਬਾਗਾ-ਪੁਰਾਣਾ ਦੇ ਪਿੰਡ ਲਗਿਆਨਾ ਦੇ ਬਾਹਰਵਾਰ ਇਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਇਕ ਭਾਈ ਗੁਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਬਾਲ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਉਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ 5 ਮਈ, 1967 ਅਤੇ 6 ਮਈ, 1967 ਦੀ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਤਕਰੀਬਨ ਇਕ ਵਜੇ ਗਰੰਥੀ ਜਾਗਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਇਕ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਸ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਕਿ ਕਈ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਬਿਸਰਾਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਲਪਟਾਂ ਅਤੇ ਧੂਆਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦਾ ਉਸ ਨੇ ਵੇਖਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਰੌਲਾ ਪਾਉਣ ਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਗ ਬੁਝਾਈ।

ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 5 ਮਈ 1967 ਨੂੰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਤ ਜਗਾਈ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਘਿਉ ਵਿੱਚ ਭਿੱਜੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਜੋਤ ਬੁਝਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਐਪਰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪਤਵੰਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਜੋਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੁਝਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਈ। ਸਾਫ਼ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜੋਤ ਕਿਸੇ ਚੂਹੇ ਨੇ ਹਿਲਾ ਜੁਲਾ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ।

ਇਸ ਅੱਗ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਛੱਤ ਡਿਗ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਪੰਜ ਬੀੜਾਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਧਾਰਮਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਰੁਮਾਲੇ ਆਦਿ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਉਥੇ ਪਏ ਸਨ, ਅਗਨ ਭੇਟ ਹੋ ਗਏ।

ਕਿਉਂ ਜੋ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਸੀ ਕਿ ਅੱਗ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਲਗ ਗਈ ਹੈ, ਮੁਆਮਲਾ ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਕੋਈ ਕਾਗਨੀਜ਼ੇਬਲ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਜੇ ਤਕ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ। 1

CALL-ATTENTION NOTICE

(*Serial No.* 96)

Giani Kundan Singh Patang : to draw the attention of the Government towards a matter of urgent public importance that the scholarships to the Scheduled Castes students studying in the Schools and Colleges of the State have not been disbursed to them. An inordinate delay has come into my notice. There is a great resentment and disturbance over this matter among the Scheduled Castes Community. The Government should keenly look into the matter and make an explicit statement in regard to the expeditious disbursement of scholarships among the students belonging to Scheduled Castes.

Government is always keen to ensure prompt disbursement of Scholarships to Scheduled Castes students. Whatever amount is provided for the purpose is always utilised before the close of the financial year. This is evident from the fact that Rs. 22,44,756 were provided under the Government of India Scheme of Post Matric Scholarships to Scheduled Castes/Tribes and Lower Income group students studying in India, and Rs. 62,36,000 under the State Harijan (Educational) Welfare Scheme's during 1966-67 and not a single pie out of this provision was allowed to lapse during that year. Every effort is made to provide the requisite funds for the Schemes at the commencement of the year. There is, however, always more than anticipated enrolment of the Scheduled Castes students due to great awakening in them for education. The result is that the funds provided fall short of the requirement. The arranging of additional funds takes some time and this results in delay in payment of scholarships to some students of Scheduled Castes.

The main cause of delay, however, is late submission of claims by the Heads of the institutions and late drawal of amount by them from the Treasuries for disbursement amongst the students concerned. Strict instructions have been issued to the Heads of Government as well as privately managed institutions in the State to collect the applications for scholarships from the eligible Scheduled Castes students by the 30th April or within one week of the admission of the students. They are further required to transmit those applications to the Director of Public Instructions by the 7th May, every year. The Heads of the institutions have further been instructed to draw the amount of stipends and disburse the same to the students concerned immediately after receipt of sanction by them. They have also been instructed to make regular payments of stipends to the Scheduled Castes students on monthly basis.

It has, however, been observed that in certain cases, the above mentioned instructions are not followed strictly by some of the Heads of the educational institutions. The result is that the payment of scholarships to Scheduled Castes students is delayed with consequent hardship to them. To ensure prompt disbursement of scholarships to Scheduled Castes students the new Ministry has laid down the following penalty schedule for the Heads of the Institutions, who will be found guilty of delayed payments :—

Sr.No.	Nature of Lapse	Penalty for Heads of Government Institutions	Penalty for Heads of Non-Government Institutions
1.	Failure to submit claims within the prescribed time.	Warning on the personal file	Displeasure of the Government.
2.	Failure to make regular payment of stipends.	Censure	To keep the Harijan Freeship grant (ordinary) in abeyance till the D.E.O. concerned certifies that payments are made regularly.
3.	Receipt of four genuine complaints duly verified by D.E.O. concerned for delayed/non-payment of stipends.	Stoppage of one increment without cumulative effect.	Forfeiture of Special Harijan Freeship grant for one quarter.
4.	Habitual defaulters for delayed/Non-payment of stipends.	Stoppage of one increment with cumulative effect.	(a) Forfeiture of special Harijan Freeship grant for full one year of the Schools. (b) Imposition of 10% cut on maintenance grants of schools. (c) Forfeiture of Harijan Freeship grant (ordinary) in case of Colleges.

It is hoped that the enforcement of this penalty schedule will improve the matter. Efforts will also be made to provide the requisite funds for the schemes at the commencement of the year so that the delay in payment of scholarships to Scheduled Castes students due to in-adequacy of funds could be avoided.

CALL-ATTENTION NOTICE (SERIAL NO. 100)

Comrades Jangir Singh Joga, Bhan Singh Bhaura and Munsha Singh to draw the attention of the Minister concerned towards the fact that the Temporary Engineers of Irrigation Branch have announced to go on an indefinate Pen-cum-Tool Down strike with effect from 22nd May, 1967. We have learnt that these Engineers were given complete assurance by the Irrigation Minister that their case will be decided and implemented w.e.f. 15th May, 1967 and that no disparity will be left between the pay-scales of Engineers of equal qualifications. The same answers were given by the Irrigation Minister to various call attention motions raised during the previous session of the Punjab Vidhan Sabha/Parishad.

As the mattr is of great public importance and is of the most urgent nature, the Minister for Irrigation and Power should make a statement in the House why the case of Temporary Engineers is not being settled and why all the Engineers of Punjab P.W.D. are going on indefinite Pen-cum-tool Down Strike from 22nd May, 1967.

Lachhman Singh Gill, (Public Works and Education Minister) : No notice has been received by Government to the effect that the Temporary Engineers would be going on indefinite pen-cum-tool down strike with effect from 22nd May, 1967. However, there are press reports to this effect. The Punjab Temporary Engineers Association have issued a circular dated 14th May, 1967 where in they have asserted that an indefinite strike is the only resort as the Engineers are not obliged to wait any longer.

2. On 6th April, 1967 the representatives of the Temporary Engineers' Association met me. They were told that their demands would be looked into by the Pay Revision Committee and the Committee would be asked to submit their recommendations by the 15th May, 1967.

3. Various categories of Government employees have been pressing for upward revision of their pay scales and for the grant of interim relief in the shape of Dearness Allowance at Central Government rates. To consider the whole question in its entirety, Government have now decided to appoint a Pay Commission. In the mean while Government have sanctioned Dearness Allowance at Central Government rates to all its employees including the Temporary Engineers. In view of the fact that Government have decided to appoint a Commission to consider the demands of all Government employees, a decision with regard to a particular class of Government servants without having the recommendations of the Commission, is not desirable; especially under the threat of a strike. All the demands of the Temporary Engineers will be referred to the Commission. The proposed strike is unwarranted and without any justification.

QUESTIONS TO BE ASKED BY A MEMBER ON A STATEMENT MADE BY A MINISTER ON A CALL ATTENTION NOTICE

Chaudhri Darshan Singh : You permitted me to put one qusetion on Call Attention Motion No. 69 regarding the arrest of Dr. Shanti Parkash.

Mr. Speaker : You were absent yesterday. You cannot ask now.

Chaudhri Darshan Singh : Sir, the reply was laid on the Table on Monday. It is not too late. Moreover, it is not an ordinary question.

Mr. Speaker : It was on the agenda yesterday. You were absent.

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ: ਕਲ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਦ ਮੈਂ ਆਇਆ ।

Mr. Speaker : No, please.

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ: ਇਹ ਬੜਾ ਇੰਪਾਰਟੈਂਟ ਮਾਮਲਾ ਹੈ । ਸਵਾਲ ਕਲ੍ਹ ਐਲਾਉ ਕਰ ਦੇਣਾ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਫੇਰ ਐਲਾਉ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ । (I shall allow it later on)

Chaudhri Darshan Singh : Sir, if you do not allow me to put question to-day, let it be to-morrow or two days after.

Mr. Speaker : You can put the question to-morrow.

Shri Prabodh Chandra : Sir, will the Government give reply to these Call Attention Notices during this Session or during the next Session. Kindly direct them to give the reply in this Session.

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਟਾਈਮ ਤਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੀ ਹੈ ਜਵਾਬ ਆਉਣ ਲਈ (Time is required to prepare the reply.)

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਜੋ ਜਵਾਬ ਲੇਟ ਆਉਣਗੇ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣਗੇ ।

DEMANDS FOR GRANTS

Mr. Speaker : Now there are 37 demands including two demands Nos. 17 and 18 in respect of .... (*Interruption*)

Chaudhari Darshan Singh : No, No. The Minister is to first move the Bill.

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਮੂਵ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ । ਮੈਂ ਫੋਰਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਕਾਲ-ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਨੋਟਿਸ ਦਿਉ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੂਵ ਨਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੂਵ ਕਰਨ ਲਈ ਫੋਰਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । Similarly I cannot compel the Minister. (ਵਿਘਨ)

(The hon. Minister has said that he is not moving the Bills. I cannot force him to do so. Supposing the hon. Member gives a Call Attention Notice and does not want to move it then I cannot compel him to do it. Similarly I cannot compel the Minister.) (*Interruption*)

वित्त मन्त्री : यह क्वैश्चन इन्होंने ही रेज़ किया था, हम तो चेंज के मुताबिक ही कर रहे हैं । हम बिल इन्ट्रोड्यूस नहीं कर रहे । ।(विघ्न)

Mr. Speaker : There are 37 Demands for Grants on the List of Business for to-day. But according to the earlier decision of the House only Demands for Grants Nos. 17 and 18 relating to Medical and Public Health will be specifically discussed to-day. If the House agrees these two demands will be deemed to have been read and moved and discussed together but voted upon separately.

(Voices........Yes, Yes.)

Mr. Speaker : These two Demands, namely, Demands for Grants Nos. 17 and 18 relating to Medical and Public Health are deemed to have

been read and moved and will be discussed together. The Guillotine will be applied at 5.00 p.m.

DEMAND No. 17

That a sum not exceeding Rs. 2,84,11,440 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 94,70,000 already voted on account) in respect of the charges under head 29-Medical.

DEMAND No. 18

That a sum not exceeding Rs. 2,05,15,560 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 75,04,000 already voted on account) in respect of charges under head 30—Public Health.

ਸਰਦਾਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦੋਸਾਂਝ (ਫਿਲੌਰ): ਜਨਾਬ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਹੈਲਥ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਗੁਜ਼ਾਰਸ਼ਾਤ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ।

ਇਕ ਆਵਾਜ਼ : ਆਪਣੀ ਹੈਲਥ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ? (ਹਾਸਾ)

ਸਰਦਾਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦੋਸਾਂਝ : ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਹੈਲਥ ਤਾਂ ਨਿਹਾਇਤ ਉਤਮ ਹੈ ।(ਵਿਘਨ) ਚੌਧਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹੈਲਥ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸ਼ੱਕ ਹੈ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕੌਮ ਦੀ ਅਜ਼ਮਤ ਉਸ ਦੀਆਂ ਬਿਲਡਿੰਗਜ਼ ਜਾਂ ਜੁਗਰਾਫੀਆਈ ਆਕਾਰ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਬਲਕਿ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਜੋ ਆਦਮੀ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੀ ਕੌਮ ਦਾ ਗੌਰਵ ਅਤੇ ਅਭੀਮਾਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ 50 ਕਰੋੜ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਮੁਲਕ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਸੁੰਦਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਜੋ ਬਜਟ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਿਰਫ 6% ਖਰਚ ਹੈਲਥ ਲਈ ਕਰਨਾ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਖੜਗ ਭੁਜਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਜ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਪੇਸ਼ੇ ਨਜ਼ਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਜੰਗ ਦਾ ਖਤਰਾ ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਮੰਡਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਿਹਤ ਮੰਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਇਸ ਮਦ ਲਈ ਵਧ ਖਰਚ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ । ਪੰਜਾਬ ਇਕ ਐਸਾ ਸੂਬਾ ਹੈ ਜੋ ਅੰਨ ਅਤੇ ਜਨ ਦੋਵੇਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਫੌਕੀਅਤ ਰਖਦਾ ਹੈ । ਵਰਤਮਾਨ ਨਸਲ ਅਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦਾ ਮੁਲਾਹਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੌਮ ਦੀ ਸਿਹਤ ਡੀਟਰੀਉਰੇਟ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਵਕਤ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 4 ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਹਨ । ਦੋ ਲੁਧਿਆਨੇ, ਇਕ ਪਟਿਆਲੇ ਤੇ ਇਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰਫਲੀ ਸਪੀਕਿੰਗ 300 ਦੇ ਕਰੀਬ ਡਾਕਟਰ ਹਰ ਸਾਲ ਬਣਕੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ । ਇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਮੈਡੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਤੇ 25000/ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਖਰਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਅੱਜ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੀਆਂ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਤਾਂ ਹਨ ਪਰ ਡਾਕਟਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ । ਜਿਹੜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਡਾਕਟਰ ਬਣਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾਗੁਫਤਾਬਿਹ ਹੈ । ਸ਼ਹਿਰੀ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਪਲੇ ਹਏ ਡਾਕਟਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਇਸ ਟੈਂਡੈਂਸੀ ਕਰਕੇ ਦਿਹਾਤੀ ਜਨਤਾ ਅੱਜ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤੋਂ ਕਸ਼ਟ ਉਠਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਖਾਤਰਖਾਹ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੈਰਾ–ਮੈਡੀਕਲ ਸਰਵਿਸਜ਼ ਹਨ ਮਸਲਨ ਦਾਈਆਂ, ਕਮਪਾਊਂਡਰ, ਸੈਨੇਟਰੀ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਹਨ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੋ ਸੂਰਤੇ ਹਾਲਾਤ ਹੈ ਬਹੁਤ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਹੈ । ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਨਰਸ ਨਾਲ ਧੂਲਕੇ ਵਿਖੇ ਘੋਰ ਅਨਿਆਇ ਹੋਇਆ । ਜੋ ਉਸ ਨਾਲ ਬਦਸਲੂਕੀ ਕੀਤੀ

[ਸਰਦਾਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦੋਸਾਂਝ]
ਗਈ ਉਸ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਨਾ ਜਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਪਹਿਲੂ ਹਨ ਇਕ ਇਹ ਕਿ ਬਦਸਲੂਕੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਕ ਕੰਵਾਰੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਲੁਟੀ ਗਈ । ਇਸ ਦਾ ਮਾੜਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਸਮਾਜ ਤੇ ਪਿਆ । ਨੌਜਵਾਨ ਲੜਕੀਆਂ ਖਾਸ ਕਰ ਨਰਸਾਂ ਅਤੇ ਲੇਡੀ ਡਾਕਟਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਨ ਲਗ ਪਈਆਂ ਹਨ । ਹਿਚਕਚਾਹਟ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਲੜਕੀਆਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਦਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਣ । ਜੋ ਲੜਕੀਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਧੰਦੇ ਕਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਅਤੇ ਅਜ਼ਮਤ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਜਨਾਬ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਕ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਸਿਵਲ ਸਰਜਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਬਹੁਤ ਅੱਛੇ ਸਰਜਨ ਜਾਂ ਫਜ਼ੀਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਜੋ ਚੀਫ਼ ਮੈਡੀਕਲ ਅਫਸਰ ਬਣਦੇ ਹਨ ਉਹ ਬਹੁਤ ਕਾਬਲ ਡਾਕਟਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਨੇਚਰ ਆਫ ਡਿਊਟੀ ਵਖੋ, ਜੇ ਕਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਨਿਗਾਹ ਮਾਰੋ ਤਾਂ ਐਸਾ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕੰਮ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਟਿਵ ਜਿਹੀ ਜਾਬ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਣ ਐਜ਼ ਫਜ਼ੀਸ਼ਨ ਜਾਂ ਇਕ ਅੱਛੇ ਸਰਜਨ ਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸੇਵਾ ਲੈ ਸਕਦੇ ਸੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਈ ਜਾ ਰਹੀ ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਮੈਡੀਕਲ ਐਪਰੋਚ ਹੁਣ ਤਕ ਕਿਉਰੇਟਿਵ ਰਹੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਅਗਰ ਇਹ ਅਪਰੋਚ ਪਰੀਵੈਨਟਿਵ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਬਿਹਤਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਕਿਉਰੇਟਵ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਅਗਰ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਪਰੀਵੈਂਟ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੇ ਉਪਾ ਸੋਚੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਰੋਕ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ, ਕਿਉਰੇਟਿਵ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪਰੀਵੈਨਟਿਵ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਵੇ ਇਸ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਰੋਕ ਥਾਮ ਹੋ ਸਕੇ ।

ਇਕ ਹੋਰ ਬੇਨਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿਹਤ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਡੀਕਲ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਵੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਕਈ ਹੋਰ ਮਹਿਕਮਾਜਾਤ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸਫਾਈ, ਸਲੱਮ ਕਲੀਅਰੈਂਸ ਆਦਿ । ਇਹ ਸਾਰੇ ਇਕ ਮੁਠ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਇਫੈਕਟਿਵਲੀ ਕੰਮ ਹੋ ਸਕੇ ਅਤੇ ਡੂਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਚ ਸਕੀਏ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਦਾ ਮਜ਼ਮੂਨ ਇਕ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਸਭ ਨੂੰ ਸੈਂਟਰਲਾਈਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਇਕ ਹੋਰ ਬੇਨਤੀ ਮੈਂ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਪ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਤੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲਿਆਂ ਪਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਕਈਆਂ ਦੀ ਇਹ ਮੰਗ ਸੀ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 10 ਲਖ ਰੁਪਏ ਲਗਾ ਕੇ ਇਕ ਰੀਸਰਚ ਸੈਲ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਡਿਜ਼ੀਜ਼ਜ਼ ਦੇ ਅਤੇ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਖੋਜ ਪੜਤਾਲ ਕਰੇ, ਇਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਮੈਂ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਦਸ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਲਗਾ ਕੇ ਇਹ ਸੈਲ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਮੁਫੀਦ ਹੋਵੇਗਾ ।

(ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਕੀ ਦਸ ਲਖ ਦੀ ਕੋਈ ਸਕੀਮ ਹੈ ਜਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੀ ਹੈ ?)

ਮੈਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜੇਕਰ 10 ਲਖ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪੰਜ ਲਖ ਹੀ ਲਗਾ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਹੈਲਥ

ਵਿਭਾਗ ਪਾਸ ਰਹੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਬ੍ਰਿਸ਼ ਭਾਨ ਜੀ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਸਨ ਤਾਂ ਵੀ ਇਹ ਸਕੀਮ ਆਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਪੰਜ ਲਖ ਦੀ ਸਕੀਮ ਸੀ । ਮੈਂ ਉਸੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਇੰਨਾ ਰੁਪਿਆ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਇਸ ਸਮੇਂ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੁਝ ਰੁਪਿਆ ਰਖ ਕੇ ਇਹ ਸੈਲ ਜ਼ਰੂਰ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬੁਰੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਚੀਜ਼ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਰਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਗੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਮਾਲਕ ਹੋ ਇਸ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਗੌਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਿੱਥੋਂ ਤੀਕ ਮੈਡੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਇਹ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੂਜੇ ਆਜ਼ਾਦ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਾਰਾ ਵਿਭਾਗ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਥੇ ਮੈਡੀਕਲ ਸਾਇੰਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਪਖ ਵਲ ਜੇਕਰ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਮੈਡੀਕਲ ਸਾਇੰਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਪੱਖ ਵਿਚਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਡੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਹੁਣ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਾਵੀਲ ਵਿੱਚ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਵਧੇਰੇ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਹੋਰ ਤਰੱਕੀ ਹੋ ਸਕੇ ।

ਜਿੱਥੇ ਤਕ ਸਿਹਤ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਫਰੀ ਹੈਲਥ ਸਰਵਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਟੈਲੀਫੋਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਡਾਕਟਰ ਤੇ ਨਰਸਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਐਂਬੂਲੈਂਸ ਕਾਰ ਸਮੇਤ ਉਸ ਮਰੀਜ਼ ਦੇ ਬੂਹੇ ਤੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਥੇ ਅੱਜ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਤਿਕਥਨੀ ਨਹੀਂ, ਇਕ ਹਕੀਕਤ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਹਸਪਤਾਲ ਹਨ ਤੇ ਜੇਕਰ ਹਨ ਤਾਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਹਸਰਤ ਭਰੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਹਸਪਤਾਲ ਨਹੀਂ ਸਲਾਟਰ ਹਾਊਸ ਹਨ । ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਗਾਹ ਸਮਝਣ ਲਗ ਪਏ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਡਾਕਟਰ ਆਮ ਆਦਮੀ ਵਲ ਪੂਰੀ ਤਵੱਜੋ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ । ਡਾਕਟਰ ਕੇਵਲ ਉਥੇ ਤਵੱਜੋ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਬੁਲਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਫ਼ੀਸ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਦੀ ਮੁੱਠੀ ਗਰਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਵੱਜੋ ਇਸ ਕੰਮ ਵਲ ਦਿਲਾਣ ਲਈ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਜਾਂ ਪੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਗਰੇਡ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹਰਜ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ । ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰਾਈਵੇਟ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਬਿਲਕੁਲ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਲਚ ਜਿਹਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਰੀਜ਼ ਵਲ ਪੂਰੀ ਤਵੱਜੋ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ।

ਜੇਕਰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਪਰਾਈਵੇਟ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ ਤਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਉਹ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਮਰੀਜ਼ ਵਲ ਵਕਤ ਵੀ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਤਵੱਜੋ ਵੀ ਦੇਵੇਗਾ । ਉਸ ਦਾ ਵਕਤ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਤੇ ਸਰਫ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਹੁਣ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਤੇ ਲਗੇਗੀ। ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਵਕਤ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲਗੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਚਰਚਾ ਬਹੁਤ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਪਰਾਈਵੇਟ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਬਿਲਕੁਲ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨ ।

ਅੱਜ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ? ਜੇਕਰ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਚੰਗੀ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਆਮ ਸਿਹਤ ਚੰਗੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ 1920 ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਡ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਔਸਤ ਉਮਰ ਕੇਵਲ 27 ਸਾਲ ਸੀ ਅੱਜ 1967 ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼

[ਵਿਤ ਮੰਤਰੀ]

ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਔਸਤ ਉਮਰ ਵਧ ਕੇ 50 ਸਾਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਹਰ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਇਕ ਆਗੂ ਹੀ ਤੁਰਿਆ ਚਲਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਹਤ ਦੇ ਫਰੰਟ ਤੇ ਵੀ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਿਰਤੋੜ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਇਹ ਭਰਪੂਰ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਖਾਤਰ ਖਾਹ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ।

ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜੋ ਅਮਲੇ ਫੈਲੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਪਰ ਅੱਜ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ । ਨਾ ਡਾਕਟਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਦਵਾਈ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦਵਾਈਆਂ ਵੀ ਦੇਣ । ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਿਆਂਗਾ ਕਿ ਮੋਬਾਇਲ ਵੈਨਜ਼ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਕਿ ਉਹ ਹੈਡਕੁਆਰਟਰਜ਼ ਤੋਂ ਗਾਹੇ ਬਗਾਹੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਅਤੇ ਆਮ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨ । ਇਸ ਨਾਲ ਡਾਕਟਰ ਤੇ ਹੋਰ ਸਟਾਫ ਵੀ ਹੋਵੇ । ਅਤੇ ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਵੀ ਰਖ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਡਾਕਟਰ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ ਵਿੱਚ ਆਣ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਤਿਆਰ ਹੋਣ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੈਨਾਂ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਵੇਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈਆਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕਿ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਇਸ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ । (ਵਿਘਨ)

ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹੈਲਥ ਦਾ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਮਸਲਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰਫ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਤਾਕਤ-ਵਰ ਨੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਰਿਸ਼ਟਪੁਸ਼ਟ ਨੇ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਤੇ ਲਾਲੀ ਭਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ੋਰ ਹੈ ਅਤੇ ਡੌਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੁਵੱਤ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਜ਼ਾਮਨ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਲਿੱਸੇ ਦੁਬਲੇ ਪਤਲੇ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਮਾਰੇ ਹੋਏ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਭਾਰੀ ਲਾਇਬਿਲਟੀ ਹੋਣਗੇ । ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਖੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਣਗੇ । ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਇਸ ਪੱਖ ਤੋਂ ਵੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਅਜ ਚਾਹ ਦਾ ਰਵਾਜ ਹੈ, ਸ਼ਰਾਬ ਨੋਸ਼ੀ ਦਾ ਰਵਾਜ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਘਰ ਕਰ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਚਾਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਅਤੇ ਆਦਤਾਂ ਤੋਂ ਨਿਜਾਤ ਪਾਣ ਲਈ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਕੁਰਾ ਹਵਾਈ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਹਤ ਚੰਗੀ ਹੋ ਸਕੇ । ਅਤੇ ਇਸ ਕੰਮ ਤੇ 50 ਲਖ ਤਾਂ ਕੀ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਰਕਮ ਲਗੇ ਲਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਚੌੜੀ ਹਿਕ ਵਾਲੇ ਹੋਣ, ਸਡੌਲ ਗਭਰੂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ । ਇਸ ਲਈ ਜੇਕਰ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕੁਰੇਟਿਵ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਵੈਨਟਿਵ ਕਦਮ ਵੀ ਲੈਣ ਤਾਂ ਇਹ ਮਸਲਾ ਹਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੈਥਡ ਅਡਾਪਟ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਰੋਕ ਹੋ ਸਕੇਗੀ ਅਤੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਆਮ ਸਿਹਤ ਚੰਗੀ ਹੋ ਸਕੇਗੀ । ਮੈਂ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਪ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਕਤ ਨਾ ਲੈਂਦਾ ਹੋਇਆ ਕੇਵਲ ਇੰਨੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਮੁਤਲਿਕਾ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਦਿੱਤੇ ਸੁਝਾਵਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਜ਼ਾਮਾ ਪਹਿਨਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਹਤ ਚੰਗੀ ਹੋ ਸਕੇ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ (ਮਾਨਸਾ):ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੱਜ ਮੈਡੀਕਲ ਦੀ ਡੀਮਾਂਡ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਅੱਜ ਤੋਂ 20 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜੁਆਇੰਟ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮਹਿਜ਼ ਇਕ ਹੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਸੀ। ਪਰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਕਾਲਜ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਵੀ ਡੀਮਾਂਡ ਪੂਰੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਸੀ । ਹੁਣ ਵੀ ਭਾਵੇਂ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਹਸਪਤਾਲ ਹਨ ਅਤੇ ਜ਼ਨਾਨੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵੀ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਫੀ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੁਦਾ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਉਤੇ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਡੀਕਲ ਦੇ ਉਤੇ ਵੀ ਬਜਟ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤਾ ਪੈਸਾ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਪਰ ਵੱਡੀ ਦਿਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਬਜਾਏ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਨਖਾਹ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਏਥੇ ਰਹਿਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਫਲ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਡਾਕਟਰ ਇਸ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ । ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਇਸ ਗੱਲ ਵਲ ਤਵਜੋ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਰੇਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਤਾਂ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦੀ ਭਲਾਈ ਹੋ ਸਕੇ ।

ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਜਿਹੜੀ ਇਸ ਸੂਬੇ ਲਈ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਬਣਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਖੁਰਾਕ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅੱਛੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਟੀ. ਬੀ. ਦੇ ਰੋਗੀ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਵਧਦੇ ਹੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਟੀ. ਬੀ. ਦਾ ਹਸਪਤਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਤਾਂ ਪਟਿਆਲੇ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਮਹਿਜ਼ 30 ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਲਈ ਬੈਡਜ਼ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਕ ਹਸਪਤਾਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿੱਚ ਘਾਬਦਾਂ ਦੀ ਕੋਠੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕਿ ਥੋੜ੍ਹੇ ਬਹੁਤ ਮਰੀਜ਼ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਟੀ. ਬੀ. ਦੇ ਰੋਗੀ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਇਤਨੇ ਵਧਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਾਬੂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਟਰੇਂਡ ਦਾਈਆਂ ਦੇ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਮਰਜ਼ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧਦੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਅਨਜਾਣ ਦਾਈਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਚਾ ਨੂੰ ਵੇਖਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਉਹ ਰਾਜ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਉਠ ਖਲੋਵੇ ਉਹ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਮਰਜ਼ ਚਿਮੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਰੋਗ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਟੀ. ਬੀ. ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਸੀਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਆਮ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਫਰਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਦਾਇਤਾਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਅਨਟਰੇਂਡ ਦਾਈ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਟਰੇਨਿੰਗ ਸੈਂਟਰ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੋ ਦਿਹਾਤੀਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦਾ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋ ਸਕੇ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਇਕ ਪਵਿਤਰ ਪੇਸ਼ਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੂਰੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦਾਣੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਇਲਾਜ ਕਰਾ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਦੋਂ ਪੂਰੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਉਹ ਇਕ ਹਸਪਤਾਲ ਛਡ ਦੂਸਰੇ ਜਾਇਨ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ

[ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ]

ਆਸਾਨੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕੇ । ਜ਼ਚਾ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਖਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਟੀ. ਬੀ. ਦੇ ਰੋਗੀ ਦੇ ਇਲਾਜ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਅਸੀਂ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਈ ਸਾਡੇ ਐਸੇ ਡਾਕਟਰ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਟੀ. ਬੀ. ਦੇ ਰੋਗੀ ਤੋਂ ਨਫਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਘਿਰਨਾ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਰੋਗੀ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰੋਗੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਦੂਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਯਤੀਮ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿੱਚ ਇਕ ਦਫਾ ਚੇਚਕ ਫੁਟ ਪਈ, ਉਥੇ 70–80 ਅਨਾਥ ਬੱਚੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਇੰਜੈਕਸ਼ਨ ਨਾ ਮਿਲਨ ਕਰਕੇ ਮੌਤ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਏ ਸੀ । ਡਾਕਟਰ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਮਰਜ਼ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਉਹ ਇਤਨੀ ਬੇਦਰਦੀ ਨਾਲ ਸਲੂਕ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਤੋਂ ਕੋਤਾਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜਾਨ ਤਕ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਤਵੱਜੋ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਹਸਪਤਾਲ ਖੋਲ੍ਹਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਬਠਿੰਡੇ ਵਿੱਚ 13 ਲੱਖ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ ਉਥੇ ਹਸਪਤਾਲ ਇਕ ਪੁਰਾਣੇ ਨਮੂਨੇ ਦਾ ਹੀ ਹੈ । ਹਸਪਤਾਲ ਬਰਾਏ ਨਾਮ ਹੈ ਨਾ ਉਥੇ ਮਰੀਜ਼ ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਦਾ ਕੋਈ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਦਵਾਈਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਮ ਅਜ਼ ਕਮ ਡਿਸਟਕਿਰਟ ਹੈਡਕੁਆਰਟਰਜ਼ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਹਸਪਤਾਲ ਚੰਗੇ ਖੋਲ੍ਹਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਦੂਰੋਂ ਪਾਰੋਂ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ ਆਕੇ ਦਾਖਲ ਹੋ ਸਕਣ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾ ਸਕਣ । ਪਰ ਉਥੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਉਹੀ ਪਰਾਣੇ 100 ਸਾਲ ਵਾਲੇ ਮੰਜੇ ਹਨ, ਨਾ ਕੋਈ ਹਸਪਤਾਲ ਦੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਹੈ, ਇਤਨੀ ਆਬਾਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਡਾਕਟਰ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਕੰਮ ਦੀ ਦਵਾਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਡਾਕਟਰ ਉਥੇ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਜਾਣਾ ਪਸੰਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਨਾ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਈ ਕੁਆਰਟਰ ਹਨ । ਇਸ ਹਸਪਤਾਲ ਵਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਏਥੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਿਲਵਰਤਣ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਕੰਮ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ 14 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਪੇਸ਼ਗੀ ਐਕਸਰੇ ਪਲਾਂਟ ਵਾਸਤੇ ਦਿੱਤਾ। ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 40 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਇਕਠਾ ਕਰਕੇ ਦਿੱਤਾ । ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਖ਼ਿਆਲ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਡੀਕਲ ਅਤੇ ਹੈਲਥ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਗੰਦਾ ਪਾਣੀ ਜਿਹੜਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ ਸਪਲਾਈ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ । ਉਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਪਟਿਆਲੇ ਇਕ ਟਿਊਬਵੈਲ ਲਗਵਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਹਿਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਡਲਵਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੀਣ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ । ਮੈਡੀਕਲ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਚੌਕਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਾੜਾਂ ਦਾ ਗੰਦਾ ਪਾਣੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੀਣ ਲਈ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਹੈਲਥ ਤੇ ਹਰ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਕੇਰਾਲਾ ਦਾ ਸੂਬਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਜੇ ਬਣਿਆਂ 5-7 ਸਾਲ ਹੀ ਹੋਏ ਹਨ ਉਥੇ ਹੈਲਥ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਤੇ 33 ਫੀ ਸਦੀ ਖਰਚ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਹ ਸੂਬਾ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਖੁਰਾਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, 20 ਸਾਲ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਏਥੇ ਰਾਜ ਰਿਹਾ ਪਰ ਹੈਲਥ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਬਿਲਕੁਲ ਪਿੱਛੇ ਸੁਟੀ ਰਖਿਆ । ਬੜੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਵੀ ਗਈਆਂ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ।

ਹੈਲਥ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਫਰੀ ਚੈਕ ਅਪ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੀਮਾਰ ਬੱਚੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਾਕਾਇਦਾ ਤੌਰ ਤੇ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਖਰਚ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਮਹੀਨੇ ਜਾਂ 15 ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਦੌਰਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਹੈਜ਼ੇ ਅਤੇ ਚੇਚਕ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਦਵਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਕ ਥਾਮ ਲਈ ਫੌਰਨ ਕਦਮ ਉਠਾਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਹਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਆਪਣੇ ਫੰਡਜ਼ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀ ਤਰਫੋਂ ਬਚਾ ਕੇ ਹੈਲਥ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਹਸਪਤਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣ, ਡਾਕਟਰਜ਼ ਦੀ ਹੌਸਲਾ ਅਫਜ਼ਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਬਾਹਰ ਨਾ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਡੇ ਹਸਪਤਾਲ ਸੁੰਞੇ ਨਾ ਰਹਿਣ । ਖਾਸਕਰ ਜਿਹੜੇ ਜ਼ਚਗੀ ਦੇ ਕੇਸ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਤਪਦਿਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਘਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਅਨਟ੍ਰੇਂਡ ਦਾਈਆਂ ਹੋਣ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਔਰਤਾਂ ਜ਼ਚਗੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੀਮਾਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਹਰ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ, ਚਾਹੇ ਰੈਡ ਕਰਾਸ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਚਾਹੇ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਟ੍ਰੇਂਡ ਦਾਈਆਂ ਦਾ ਪਰਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਜਿਹੜੀਆਂ ਅਨਟ੍ਰੇਂਡ ਦਾਈਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਬਗੈਰ ਲਾਈਸੰਸ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਰਬਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਬੰਦਸ਼ ਲਗਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਹੋਰ ਵਬਾ ਚਲੀ ਹੈ ਨਸ਼ੀਲੀ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ ਕਲ ਅਫੀਮ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਇਕ ਡਾਕਟਰ ਤੇ ਮਰਡਰ ਦਾ ਕੇਸ ਬਣਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਜੁਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਂ ਦੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ । ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਇਕ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 10 ਤੋਲੇ ਸਿਟਕਨੀਆਂ ਸਨ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਟਕਨੀਆਂ ਨਾਲ ਸੌ, ਡੇਢ ਸੌ ਆਦਮੀ ਮਰ ਸਕਦਾ ਸੀ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪਰੈਕਟਿਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਲਾਇਸੰਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਚੂਹੇ ਮਾਰਨ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਦਵਾਈਆਂ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਾਲੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਆਦਤ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੋਲੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਂਹ ਵੇਚ ਸਕੇ । ਮੈਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਹਾਊਸ ਦਾ ਨਾ ਲੈਂਦਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਾਂਗਰਸ ਵਾਲੇ ਵੀ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣਗੇ ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਡੀਕਲ ਵਾਸਤੇ ਫੰਡ ਵਧਾਏ ਜਾਣ । ਏਨਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ (ਨੂਰ ਮਹਿਲ) : ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਡੀਮਾਂਡ ਬੜੀ ਇੰਪਾਰਟੈਂਟ ਹੈ ਮਗਰ ਹਾਊਸ ਖਾਲੀ ਦੇਖ ਕੇ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੋਸਟ ਅਨ-ਇੰਪਾਰਟੈਂਟ ਡੀਮਾਂਡ ਹੈ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬੀਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ । (The absentee Members may not be suffering from any disease.)

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਉਹ ਜੀ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਬੀਮਾਰੀ ਹਟਾਉਣ ਗਏ ਹੋਣੇ ਨੇ ।

ਕਾਫੀ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਈ ਹੈ । ਇਹ ਬੜਾ ਮਹਾਨ ਸੁਆਲ ਹੈ । ਬੜਾ ਘਟ ਖਰਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰਫ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ । ਕੁਝ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ । ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਆਧਾਰ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਰੋਟੀ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, (ਵਿਘਨ) ਇਸ ਪੈਟਰਨ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਪੰਜ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਦੇਣੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਹਨ ਰੋਟੀ ਕਪੜਾ, ਮਕਾਨ, ਦਵਾਈ ਅਤੇ ਬੁਢਾਪੇ ਦੀ ਪੈਨਸ਼ਨ । ਇਹ ਪੰਜ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜੇਕਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਹਰ ਇਕ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸਟੈਂਡਰਡ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਜੇਕਰ ਅਨਬੈਲੈਂਸਡ

[ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ]

ਹੋ ਜਾਏ ਗੈਰ–ਮੁਤਵਾਜ਼ਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਏਤਮਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੈਲਥ ਪੁਆਇੰਟ ਉਪਰ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਤਕ ਹੀ ਮਹਿਦੂਦ ਰਖਾਂਗਾ। ਹੈਲਥ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਨਿਰ੍ਹੀ ਦਵਾਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੀਮਾਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨਿਰੇ ਵਿਟੇਮਿਨਜ਼ ਨਾਲ ਤਾਕਤ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਰੈਗੂਲਰ ਫੂਡ ਔਰ ਫਿਰ ਉਸ ਦੀ ਰੈਗੂਲਰ ਸਪਲਾਈ ਹੁੰਦੀ ਰਹੇ ਤਾਂ ਹੈਲਥ ਠੀਕ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਪੈਟਰਨ ਬਣਾਨਾ ਪਏਗਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਬੋਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਸਜਣਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਪਾਸੇ ਪਹਿਲਾਂ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਪਏਗਾ। ਪਲੈਨਿੰਗ ਕਰਨੀ ਪਏਗੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਬਿਮਾਰੀ ਆਵੇ। ਹੁਣ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਬੀਮਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਗਾਹ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਆਪ ਵੀ ਬੀਮਾਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਬੱਚੇ ਵੀ ਬੁਖਾਰ ਨਾਲ ਮਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਮਲੇਰੀਆ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚੋਂ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਬਅਦਤ ਖਤਮ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਜ਼ਮਾਨਾ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਕਮੀ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਖਤਰ-ਨਾਕ ਬਦਲ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਈ ਐਸੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਲਾ ਇਲਾਜ ਹਨ। ਘਟ ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਬੀਮਾਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਜੋਗਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਟੀ. ਬੀ. ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਡੈਫੀਸ਼ੈਨਸੀ ਹੋਣ ਨਾਲ ਤਪਦਿਕ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵਾਈਟੈਲਟੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਕਮੀ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਬੀਮਰੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਦਵਾਈ ਸਭ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰ ਸਕੇ ਤਾਂ ਬੜੀ ਅਛੀ ਗੱਲ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਬੀਮਾਰੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਵਕਤ ਇਲਾਜ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਅਜਿਹਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਮਿਲੇ, ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧਾ ਸਕਣ। ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦੀ ਤਕਸੀਮ ਠੀਕ ਹੋ ਸਕੇ। ਫਿਰ 50 ਫੀ ਸਦੀ ਸਿਹਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਅਛੀ ਹੁੰਦੀ ਚਲੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਸਾਰਾ ਰੁਪਿਆ ਮੈਡੀਕਲ ਤੇ ਖਰਚ ਕਰ ਦਿਉ ਫਿਰ ਵੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਨਾ ਮਿਲੇ ਖੁਰਾਕ ਨਾ ਮਿਲੇ ਡੈਫੀਸ਼ੈਨਸੀ ਚਲਦੀ ਰਹੇ। ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਿਹਤ ਰਹੇਗੀ, ਇਹ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਗੱਲ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਰ, ਪੰਜ ਮੁਢਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਰਖਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਫਿਰ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਠੀਕ ਇਲਾਜ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਜਦ ਉਹ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਤੁਹਾਡੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਚਲੇਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪੈਟਰਨ ਤੇ ਵੇਖੋ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰੁਸਤੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਕਿਸੇ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਢਾਹੁਣ ਵਾਲਾ ਐਡਾ ਅਛਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਸਿਆਣਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਸਿਆਣਾ ਉਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਅਤੇ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇ। ਇਹ ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ ਔਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਾਜਬ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਹਸਪਤਾਲ ਹੈ ਉਥੇ ਡਾਕਟਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜੇ ਕਿਤੇ ਡਾਕਟਰ ਹੈ ਤਾਂ ਦਵਾਈਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਦਵਾਈਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਹਸਪਤਾਲ ਨੇ ਉਥੇ ਡਾਕਟਰਜ਼ ਔਰ ਦਵਾਈਆਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ। ਲੌਂਗ ਰੇਂਜ ਪਲੈਨਿੰਗ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇੰਨੇ ਮੀਲ ਦੇ ਏਰੀਏ ਵਿੱਚ ਇਕ ਹਸਪਤਾਲ ਹੋਵੇ ਜਿਹੜਾ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਫੀਡ ਕਰੇ ਐਸੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਆਹਿਸਤਾ ਆਹਿਸਤਾ ਗ੍ਰੇਡਡ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਖਰਚ ਕਰ ਸਕੋ ਤਾਂ ਬੜੀ ਅਛੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰ ਸਕੋ, ਤਾਂ ਅਛੀ

ਬਾਤ ਹੈ । ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ । ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਟੈਲੀਫੂਨ ਹਨ । ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਘਰ ਬੁਲਾਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਰੀਮੋਟ ਪਲੇਸਿਜ਼ ਵਿੱਚ, ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਬੈਠੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਇਰਟੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈਲਥ ਸੈਂਟਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣ । ਇਹ ਇਕ ਬੜਾ ਵਾਜਬ ਸੁਆਲ ਹੈ ਔਰ ਲੋਕ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਬੜਾ ਪ੍ਰੋਟੈਸਟ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹਸਪਤਾਲ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅੱਛੇ ਅੱਛੇ ਡਾਕਟਰਜ਼ ਹਨ, ਵਧੀਆ ਡਾਕਟਰਜ਼ ਹਨ, ਪੈਸਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਹੈਲਥ ਸੈਂਟਰਜ਼ ਚਾਲੂ ਨਹੀਂ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੀਡ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਹੈਲਥ ਸੈਂਟਰਜ਼ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਔਰ ਜਿਹੜੇ ਆਲਰੈਡੀ ਹਸਪਤਾਲ ਔਰ ਡਿਸਪੈਂਸਰੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਐਕੁਇਪਮੈਂਟ ਨਾਲ ਲੈਸ ਕਰਨਾ ਨਿਹਾਇਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਨਹੀਂ, ਕੰਪਾਊਂਡਰ ਹੀ ਕੰਮ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ—ਜਿਹੜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇੰਜੈਕਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਮਾਰ ਦੇਣ ਜਾਂ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਖਣ । ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ । ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਇਥੇ ਕਲਸਟਰ ਆਫ਼ ਹਾਸਪੀਟਲਜ਼ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਲੋਕ ਬਗੈਰ ਇਲਾਜ ਦੇ ਮਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ । ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਡਾਕਟਰ ਨਹੀਂ ਪੁਜਦਾ—ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਐਸੇ ਇਲਾਕੇ ਵੀ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਸੜਕਾਂ ਨਹੀਂ, ਮੋਟਰਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਟੈਲੀਫੂਨ ਦਾ ਨਾਮੋਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ । ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵੈਦ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਧਪਚੱਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ, ਮੈਂ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਐਸਿਆਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਡਿਸਪੈਂਸਰੀਆਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਔਰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਠੀਕ ਹੈ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫੈਸਿਲੀਟੀਜ਼ ਹਨ ਔਰ ਉਥੇ ਐਕਸਰੇ ਪਲਾਂਟਸ ਵਗੈਰਾ ਹੋਰ ਲਗਾਏ ਜਾਣ, ਲੇਕਿਨ ਇਕ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਗਰ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਹੈਲਥ ਸੈਂਟਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹੋਣ । ਇਸ ਲਈ, ਮੈਂ ਰਿਕੁਐਸਟ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਤਨੀਆਂ ਪਲੈਨਜ਼ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਣਨੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਪਹਿਲੇ ਨਾ ਹਸਪਤਾਲ ਹਨ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਡਿਸਪੈਂਸਰੀਆਂ ਉਥੇ ਇਸ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਥੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਹੈਲਥ ਸੈਂਟਰ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣ ।

ਕੁਝ ਡਾਕਟਰਜ਼ ਬਾਰੇ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਪੂਲ ਵਿੱਚ ਰਖਿਆ ਗਿਆ । ਉਹ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਉਥੇ ਪਏ ਰਹੇ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜਿਹੜੇ ਜਿਹੜੇ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਖ ਕੇ ਆਏ ਸਨ, ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਡਿਗਰੀਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸਨ, ਉਥੇ ਵਾਪਿਸ ਚਲੇ ਗਏ । ਉਹ ਬੜੇ ਅੱਛੇ ਅੱਛੇ ਸਰਜਨ ਔਰ ਫਿਜ਼ੀਸ਼ੀਅੰਜ਼ ਸਨ ਬੜੇ ਕਾਬਲ ਔਰ ਨਵੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਿਖ ਕੇ ਆਏ ਸਨ ਉਹ ਵਾਪਿਸ ਇਸ ਲਈ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਐਨੀ ਤਨਖਾਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਰੋਟੀ ਦਾ ਫਿਕਰ ਹਟਾ ਕੇ ਪਬਲਿਕ ਸੇਵਾ ਜੋ ਨਹਾਇਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਤਵੱਜੋ ਦੇ ਸਕਣ । ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਮਸਲੇ ਵਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ ਤਾਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਇਥੋਂ ਬਾਹਰ ਨਾ ਜਾਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੈ ਜਿਸ ਵਲ ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਣਾ ਨਿਹਾਇਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ । ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਪੋਸਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਉਹ ਸਮਝ ਸਕਣ । ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਕ ਬੜੀ ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਕ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਇਕ ਡਾਕਟਰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਸ਼ਾਇਦ ਮੁਕਰਜੀ—ਬੰਗਾਲੀ

[ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ]

ਡਾਕਟਰ ਸੀ—ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਆਵੇ ਔਰ ਕਹੇ ਕਿ ਪੇਟ ਦਰਦ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਦਵਾ ਮੋਢੇ ਤੇ ਮਲ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਯਾਨੀ ਉਸ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਦੀ ਸਮਝ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਉਸ ਜ਼ਬਾਨ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਜਿਸ ਗੱਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਐਸੀ ਜਗਾਹ ਬੇਸ਼ਕ ਲਗਾ ਦਿਓ ਜਿਥੇ ਉਹ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਮਝ ਸਕਣ ਪਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾ ਦੇਣਾ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੀ ਨਾ ਸਮਝ ਸਕਣ, ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੈਲਥ ਬਾਰੇ ਐਜੂਕੇਟ ਕਰਨਾ ਵੀ ਨਿਹਾਇਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਔਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣੀਆਂ ਹਨ ਔਰ ਉਥੇ ਉਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹੀਆਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਲੇਰੀਆ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਹਰ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਚੂਹੇ ਮਾਰਨ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ, ਮੱਖੀਆਂ ਮਾਰਨ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਤਾਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਿਤਨੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਮੁੜ ਕੇ ਪੈਦਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕਣ। ਮੈਂ ਏਥੇ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਅਨਾਜ ਦਾ ਤੋੜਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਚੂਹਿਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਅਨਾਜ ਦੇ ਸਟੋਰੇਜ ਦੀ ਕੈਪੈਸਟੀ ਹੈ। ਜੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਈਏ ਕਿ ਸਟੋਰਜ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਤਨਾ ਅਨਾਜ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਦਾ 3 ਫੀਸਦੀ ਚੂਹੇ ਹੀ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸਕੀਮ ਬਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮੱਖੀਆਂ, ਮੱਛਰ ਔਰ ਚੂਹੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਐਸਾ ਕਰਨ ਨਾਲ 25 ਪਰਸੈਂਟ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਜੋ ਖਾਹ ਮਖਾਹ ਐਪੀਡੈਮਿਕਸ ਵਾਂਗ ਚੰਬੜ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਫਿਲਮਜ਼ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਬੜਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮੀਡੀਅਮ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਲੋਕ ਨੂੰ ਇਹ ਦਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੱਖੀਆਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੰਦਗੀ ਫੈਲਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਗੰਦੀਆਂ ਜਗ੍ਹਾਂ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਉਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ ! ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੇਟਰਡ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਇਕ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਮੱਖੀ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਮਾਰ ਦੇਣ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ' ਕਿ ਇਸ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਐਜੂਕੇਟਿਵ ਵੈਲੀਊਜ਼ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਐਕਸਪਲੋਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਮੈਨੂੰ ਪੂਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਜ਼ਰੂਰ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇਗੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਪਾਣੀ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਜੋਗਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਪੁਆਇੰਟ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਟਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਬਾਰਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵਾਟਰ ਲਾਗਡ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਾਟਰ ਲਾਗਿੰਗ ਨਾਲ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲੇਅਰਜ਼ ਤੇ ਅਸਰ ਪਿਆ, ਪਾਣੀ ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ ਔਰ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ। ਕੱਲਰ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਕਾਬਲੇ ਕਾਸ਼ਤ ਕੀ ਬਣਨੀ ਸੀ ਉਥੇ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਦੇ ਕਾਬਿਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਉਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਬਠਿੰਡੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਪਿੰਡ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਲੋਕ ਕੁਬੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਉਥੇ ਪੀਣ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਹਿਰ ਵਿੱਚੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਹੁਣ ਉਥੇ ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਬਹੁਤ ਘਟ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਮੜੇ ਨਾਲੋਂ ਨਾਖੁਨ ਝੜ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਗੱਠਾਂ

ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਔਰ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਈ ਕੁੱਬੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਨਹਿਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਅੱਛੀ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਹੈ । 18–20 ਲਖ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਬਠਿੰਡੇ, ਸੰਗਰੂਰ ਔਰ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿੱਚ ਵਾਟਰਲਾਗਡ ਹੋ ਗਈ । ਕਈ ਇਲਾਕੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਪੀਣ ਦਾ ਪਾਣੀ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਲਾਓ ਤਾਂ ਸਾਲਟਿਸ਼ ਜਾਂ ਫਿੱਕਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਵਧਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੀਣ ਦਾ ਪਾਣੀ ਠੀਕ ਨਾ ਮਿਲੇਗਾ ਉਹ ਸਿਹਤਆਵਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦੀ ਜਾਵੇਗੀ । ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਆਡੰਬਰ ਰਚਿਆ ਹੈ ਹੈਲਥ ਦਾ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਭਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਣੀ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਬਗੈਰ ਜੀਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ, ਅਗਰ ਉਹ ਸਾਲਟਿਸ਼ ਵਾਟਰ ਜਾਂ ਵਾਟਰ ਲਾਗਿੰਗ ਵਾਲਾ ਖਰਾਬ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਨਵੇਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਟੈਕ ਕਰਨਗੀਆਂ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਤਨੇ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਸਨ—ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਚਲੇ ਗਏ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਪਰਾਬਲਮ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਫੇਰ ਵੀ ਜਿਹੜੇ ਹਨ ਉਥੇ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਜੋ ਖਰਚਾ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਪਬਲਿਕ ਹੈਲਥ ਦੇ ਹੇਠ ਉਹ ਬਹੁਤ ਘਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਉਥੇ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਡੀਪ ਬੋਰਿੰਗ ਕਰਕੇ ਥਲਿਓਂ ਪਾਣੀ ਚੰਗਾ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ । ਜਿੱਥੇ ਨਾਰਮਲੀ ਇਕ ਟਿਊਬਵੈਲ ਤੇ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਲਗਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਡੀਪ ਬੋਰਿੰਗ ਵਾਸਤੇ 15/20 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਜਾ ਕੇ ਕਿਧਰੇ ਪੀਣ ਦਾ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੁਢਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਤਕੜਾ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਗਰ ਉਹੀ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨਸਾਨ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਇਲਾਜ ਤਦ ਹੀ ਕਰਵਾਉਣ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਜਦ ਬਿਸਤਰੇ ਤੇ ਪੈ ਜਾਏ । ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੀਕਾਸ਼ਨਜ਼ ਲੈਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਜਿਹੜਾ ਹੈਲਥ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਹੈ ਇਹ ਕਿਸੇ ਨਾਲੋਂ ਘਟ ਇੰਪਾਰਟੈਂਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਇਰਟੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ । ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਲੋਕ ਚਿੜਚਿੜੇ ਮਿਜਾਜ਼ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਸ਼ਕਤੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦੂਸਰੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਔਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਂਡਕਟ ਚੰਗਾ ਵਿਖਾਈ ਦੇਵੇਗਾ । ਅੱਜ ਸਿਹਤਆਵਰ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਦੀ ਨਿਹਾਇਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ—ਹਰ ਇਕ ਪਹਿਲੂ ਨਾਲ, ਹਰ ਖ਼ਿਆਲ ਨਾਲ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਖੁਦ ਡਾਕਟਰ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਲੈਨਿੰਗ ਦੀ ਵੀ ਚੰਗੀ ਜਾਚ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਪਾਸਿਆਂ ਵਲ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ **ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ ਖੰਨਾ** (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਦੱਖਣ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਾਊਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹੈਲਥ ਅਤੇ ਮੈਡੀਕਲ ਦੇ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਇਕ ਗੱਲਾਂ ਵਲ ਜਿਸ ਤੇ ਅੱਜ ਇਥੇ ਵਿਚਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ।

4.00 p.m.

ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਮਹਿਕਮਾ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਵਿਊ ਨਾਲ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਿਹਤ ਨਿਰਭਰ ਹੈ । ਅੱਜ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਿਹਤ ਗਿਰ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਇਕ ਸਾਡੇ ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਅਤੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਤੇ ਦੂਜੀ ਮੈਡੀਕਲ ਏਡ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।

[ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ ਖੰਨਾ]

ਜਿੱਥੇ ਤਕ ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਜਾਂ ਆਮ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੈਕਲ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਅਸੀਂ ਮਾਰਕਿਟ ਵਿੱਚ ਖਰੀਦਣ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਚੰਗੀ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਖਰੀਦੀਏ ਮਗਰ ਫਿਰ ਵੀ ਅਡਲਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਡਰ ਲਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਆਮ ਖਿਆਲ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਡਾਲਡਾ ਯੁਗ ਵਿੱਚ ਡਾਲਡਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਤੇ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਡਲਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਜਲਦੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਕਦਮ ਚੁਕਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਤੇ ਇਸਦਾ ਭੈੜਾ ਅਸਰ ਖਤਮ ਹੋਵੇ।

ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਹੈ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੀ। ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮਰੀਜ਼ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਆਸ਼ਾ ਨਾਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਉਸ ਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਹੋਵੇਗੀ, ਉਸ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਸ ਦਾ ਇੰਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਡਾਕਟਰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖੇਗਾ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਦਵਾਈ ਮਿਲੇਗੀ। ਮਗਰ ਜੋ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਅੱਜ ਗੱਲ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਭ ਨੂੰ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਮਰੀਜ਼ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਇਥੋਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਕਲ ਜਾਵਾਂ। ਉਹ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹਸਪਤਾਲ ਨਹੀਂ it is absolutely a slaughter house. ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲੀ ਸਿਸਟਮ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਮੀਆਂ ਹਨ। ਕੋਈ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਰੈਪੀਟੀਸ਼ਨ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣੀ ਹੈ ਦਸ ਦਿਉ। ਟਾਈਮ ਥੋੜਾ ਹੈ। (It is repetition. The hon. Member should state his new points as the time at our disposal is very short.)

ਸ੍ਰੀ **ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ ਖੰਨਾ** : ਅੱਜ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਐਫੀਸ਼ੈਂਸੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਚੈੱਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ, ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪਰੈਕਟਿਸ ਵਧੇ, ਉਸ ਦੀ ਉਹ ਚਿੰਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਰੀਜ਼ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਮਰੀਜ਼ ਬਾਹਰੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਗਾਈਡ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, because there is no guide. ਉਹ ਵਿਚਾਰਾ ਅਡੋ ਅਡ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟਸ ਕਦੇ ਆਊਟ-ਡੋਰ, ਕਦੇ ਸਰਜੀਕਲ, ਕਦੇ ਆਰਥੋਪੀਡਕ ਆਦਿ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟਸ ਦੇ ਹੀ ਚੱਕਰ ਲਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰਕੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਚੀ ਬਣਵਾ ਤਾਂ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਪਰਚੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਹ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਜਾਕੇ ਉਹ ਦਵਾ ਲਿਖਵਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਦਵਾਈ ਲੈਣ ਦਾ ਮਸਲਾ ਉਸ ਸਾਹਮਣੇ ਪਹਾੜ ਬਣਕੇ ਖਲੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਡਿਸਪੈਂਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਟਾਈਮ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅਗਰ ਮਿਲ ਵੀ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਤਾਂ ਇਹ ਦਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਧਕੇ ਖਾ ਕੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਵਾਪਸ ਪਰਤ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦਾ ਸਿਸਟਮ ਹੈ। But we say that we are committed to give relief to the common man. ਕਾਮਨ ਮੈਨ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਪੈਸੇ ਹੁੰਦੇ ਨਹੀਂ, ਮਗਰ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਜ਼ਾਰੋਂ ਦਵਾਈ ਲੈ ਲਈਂ। ਮਗਰ

ਪਹੁੰਚ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਪੈਸਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈਆਂ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਵੱਡੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਹੋਰ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਮਦਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਮਗਰ ਕਾਮਨ ਮੈਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰੀਲੀਫ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ he has to purchase the medicine ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਵਾਈ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ who can afford to buy from his own pocket. ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸਿਸਟਮ ਵਿੱਚ ਚੇਂਜ ਲਿਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਦਾ ਸਰਕਾਰੀ ਡਾਕਟਰ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਰਖਕੇ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਫਰਜ਼ ਕਰੋ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦਾ ਇਕ ਮਰੀਜ਼ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵੱਡੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਵਿਚਾਰਾ ਚੱਕਰ ਹੀ ਲਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਗਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ। ਨਾ ਡਾਕਟਰ, ਨਾ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ ਕੋਈ ਅਵੇਲੇਬਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਐਸਾ ਸਿਸਟਮ ਬਣਾ ਕੇ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਬੀਮਾਰ ਨੇ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕੰਮ ਕਾਰ ਛਡਕੇ ਆਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮਗਰ ਡਾਕਟਰ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਜਦ ਕੋਈ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਇਸੇ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਘਰ ਪ੍ਰਾਇਵੇਟਲੀ ਫੀਸ ਦੇ ਕੇ ਦਿਖਾ ਲੈ ਤਾਂ ਉਹ ਮੰਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਘਰ ਦਿਖਾ ਲਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਐਡਮਿਸ਼ਨ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬੈਡ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਹੱਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਇਹ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਬੀਮਾਰੀ ਵੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਜ਼ਨੈਸ ਵੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਬਜਾਏ ਰੋਜ਼ ਰੋਜ਼ ਚੱਕਰ ਲਾਉਣ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਫੀਸ ਦੇਣਾ ਹੀ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਮੀਜਿਏਟਲੀ ਸਾਰੀਆਂ ਫੈਸਿਲਟੀਜ਼ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੋ ਸਿਸਟਮ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਫੈਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਅਤੇ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਅੱਜ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਜਾਂ ਐਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨੀਚੇ ਦਾ ਅਮਲਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟਸ ਨੂੰ 2–3 ਘੰਟੇ ਲਈ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਐਲਾਉ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਉਸ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਤੇ ਕੁਝ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੋਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਵੀ ਆਮਦਨੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਾਂ ਅਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਵਧਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰਾਈਵੇਟ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਬੰਦ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਸਾ ਮਿਲ ਸਕੇਗਾ।

ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਜੋ ਮੈਂ ਕਹਿਣੀ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੀ ਵੀ ਕਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਵੀ ਕਮੀ ਹੈ। ਡਿਸਪੈਂਸਰਜ਼ ਦੀ ਵੀ ਕਮੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੁਆਲੀਫਾਈਡ ਅਤੇ ਰਜਿਸਟਰਡ ਫਾਰਮੇਸਿਸਟਸ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਕਰਕੇ ਵੈਦਾਂ ਅਤੇ ਹਕੀਮਾਂ ਨੂੰ ਮੈਡੀਕਲ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਜਿਸਟਰਡ ਫਾਰਮੇਸਿਸਟਸ ਨੂੰ ਵੀ ਐਲੋਪੈਥੀ ਦੀ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਡਿਸਪੈਂਸਰ ਦਾ ਇਲਾਜ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਕੁਝ ਮੈਡੀਕਲ ਏਡ ਦੇ ਸਕਣ। ਇਸ ਲਈ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਰਜਿਸਟਰਡ ਫਾਰਮੇਸਿਸਟਸ ਨੂੰ ਵੈਦਾਂ ਅਤੇ ਹਕੀਮਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਮੈਡੀਕਲ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਦਸਿਆ ਹੈ ਅੱਜ ਦਾ ਜੋ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦਾ ਸਿਸਟਮ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕਮੀਆਂ ਹਨ। 15–20 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਸੌ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘਟ ਤਨਖਾਹ ਲੈਂਦਾ ਸੀ......

Mr. Speaker : You have taken enough time. Please wind up now.

Shri Harbans Lal Khanna : I am winding up, Sir.

Mr. Speaker : Please finish it in a minute.

ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ ਖੰਨਾ : ਮੈਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸੌ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘਟ ਤਨਖਾਹ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਐਗਜ਼ਾਮੀਨੇਸ਼ਨ ਮੁਫਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਉਸ ਦਾ ਐਕਸਰੇ, ਜਾਂ ਹੋਰ ਸਾਰਾ ਐਗਜ਼ਾਮੀਨੇਸ਼ਨ ਫਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਉਸ ਦਾ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗਦਾ । ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਅੱਜ ਸਮਾਂ ਬਹੁਤ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ 1967 ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਐਕਟ 1945-46 ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਇਹ ਪਰਾਰਥਨਾ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਜਿਹੜਾ ਅੱਜ 100 ਰੁਪਏ ਮਾਹਵਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਘਟ ਕਮਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਲੋਕੀ ਇਸ ਫਾਇਦੇ ਨੂੰ ਉਠਾਣ ਲਈ ਝੂਠ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਆਮਦਨ ਘਟ ਲਿਖਵਾਂਦੇ ਹਨ। 100 ਤੋਂ ਥਲੇ ਥਲੇ ਲਿਖਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਇਹ ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ ਅਸੀਂ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਂਦੇ ਹਾਂ । ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਤਨਖਾਹ 100 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਥਲੇ ਲਿਖਵਾਣ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਲਿਮਟ ਨੂੰ 200 ਜਾਂ 250 ਰੁਪਏ ਕਰ ਦੇਣ ਅਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਦੇਣ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ 200 ਜਾਂ 250 ਤੋਂ ਘਟ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਈ. ਸੀ. ਜੀ. ਅਤੇ ਐਕਸਰੇ ਵਗੈਰਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਫੀਸ ਦੇ ਕਰਵਾ ਸਕਣ ਅਤੇ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਬਾਕੀ ਦੇ ਟੈਸਟ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਰੀ ਹੋ ਸਕਣ । ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਜਬੂਰ ਨਾ ਹੋਣਾ ਪਏ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਇਨਕਮ ਗਲਤ ਲਿਖਵਾਣ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ 100 ਰੁਪਏ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਘਟ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਥੇ 200 ਜਾਂ 250 ਰੁਪਏ ਕਰ ਦੇਣ ਇਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਵੋਕ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ।

ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਡੱਰਗ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ ਦੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਖੁਲ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਯੋਗ ਹੋਣ.. (ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker: Order please.

ਮਿਸ ਸਰਲਾ ਪਰਾਸ਼ਰ (ਨੰਗਲ) : ਆਨਰੇਬਲ ਸੱਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਤਾਂ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੈ ਕਿ ਸਿਹਤ ਦਾ ਮਸਲਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਸਲਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕੌਮ ਜਿਸਮਾਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਉਸੇ ਕੌਮ ਕੋਲੋਂ ਕੁਝ ਕਮ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਸਿਹਤਮੰਦ ਜਿਸਮ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਿਹਤਮੰਦ ਦਿਮਾਗ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਡੀਮਾਂਡ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਕਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੀਪੀਟ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਪੁਆਇੰਟਸ ਰਖਾਂਗੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ । ਬੱਚੇ ਕੌਮ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੀ ਕਿ ਵੱਡਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਵੱਡਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਚੰਗੀ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵਧ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਵਲ ਧਿਆਨ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਬੱਚੇ ਜਿਸਮਾਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਡੀਵੈਲਪ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਹੀ ਦਿਮਾਗੀ ਤੌਰ ਤੇ ਵੀ ਡੀਵੈਲਪ

ਕਰ ਸਕਣਗੇ । ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਕੈਪੇਬਲ ਬਣਨਗੇ । ਅੱਛੇ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਨਗੇ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਮਾਨਯੋਗ ਮੰਤਰੀ ਮਹੋਦਯ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਦਿਵਾਣਾ ਚਾਹਾਂਗੀ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਜੋ ਕਦਮ ਉਠਾਣ ਲਈ ਸੋਚ ਰਹੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤਵੱਜੋ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ । ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਆਮ ਸਿਸਟਮ ਜੇਹਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਇਕ ਰਸਮ ਜੇਹੀ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਆ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰਸਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਵੇਖ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਬਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦੀ ਚੈਕਿੰਗ ਇਫੈਕਟਿਵ ਨਹੀਂ । ਜਿੱਥੇ ਤਕ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਬਚਿਆਂ ਦੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਬੀਮਾਰੀ ਅਟੈਕ ਹੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਜੋ ਬਚਿਆਂ ਦੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਹਤ ਦੀ ਚੈਕਿੰਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਖ਼ਿਆਲ ਨਾਲ ਹੈਲਥ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਗਰੀਬ ਬੱਚਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਬੱਚਾ ਹੈ ਜੋ ਬੀਮਾਰ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਪੇਰੈਂਟ ਇਨਐਫੀਸ਼ੰਟ ਹਨ ਤਾਂ ਸਿਹਤ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਉਸ ਬੱਚੇ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮਾ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਲੈ ਲਏ । ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਸਾਰਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਹੋਰ ਵੀ ਕਹਾਂਗੀ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਤਕ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਉਥੇ ਜਿਹੜੇ ਹਸਪਤਾਲ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਛੇ ਸਟੈਂਡਰਡ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਅਤੇ ਆਹਲਾ ਸਟਾਫ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਮ ਪ੍ਰੈਕਟੀਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹੋਰ ਡਾਕਟਰ ਵੀ ਅੱਛੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਹਾਇਲੀ ਕੁਆਲੀਫਾਈਡ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਖਾਸ ਲਾਇਨਜ਼ ਦੇ ਐਕਸਪਰਟ ਡਾਕਟਰ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਮ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਲਈ ਹਸਪਤਾਲ ਤੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਡਾਕਟਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਣੀ ਅਤੇ ਦਵਾ ਪਾਣੀ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਕਰੈਕਟਰ ਅਜਿਹਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਿਸ਼ਵਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ ਕੋਈ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਦਿਵਾਵਾਂਗੀ ਕਿ ਕਮ ਸੇ ਕਮ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤਾਂ ਰਿਸ਼ਵਤ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣ । ਜੇਕਰ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇਵੇ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਤੌਰ ਤੇ ਫੀਸ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਐਡਮਿਸ਼ਨ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਾ ਉਹ ਦਵਾ ਪਾਣ ਦਾ ਹਕਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਵਲ ਕੋਈ ਤਵੱਜੋ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਦਰਦਨਾਕ ਹੈ । ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਅਵਲ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹਸਪਤਾਲ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਨਜ਼ਦੀਕ ਨਹੀਂ ਦੂਰ ਦੂਰ ਹਨ ਤੇ ਜੇਕਰ ਹੈ ਤਾਂ ਬਿਲਡਿੰਗ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਜੇਕਰ ਬਿਲਡਿੰਗ ਹੈ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਨਹੀਂ ਤੇ ਜੇਕਰ ਡਾਕਟਰ ਹੈ ਤਾਂ ਦਵਾਈਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਕਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਹਸਪਤਾਲ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਨਾ ਡਾਕਟਰ ਨਾ ਕੋਈ ਲੇਡੀ ਡਾਕਟਰ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦਵਾਈਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੇ ਫਿਰ ਕੋਈ ਦਵਾਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗੀ ਕਿ ਦਿਹਾਤਾਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਖਾਸ ਤਵੱਜੋ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਹਸਪਤਾਲ ਨਹੀਂ ਉਥੇ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 5 ਮੀਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਹਸਪਤਾਲ ਨਹੀਂ ਉਥੇ ਘਟੋ ਘਟ ਇਕ ਹਸਪਤਾਲ ਤਾਂ ਹੋਵੇ ਜਿੱਥੇ ਕੰਪਾਊਂਡਰ ਹੋਵੇ ਡਾਕਟਰ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਦਵਾਈਆਂ ਮਿਲ ਸਕਣ । ਅਤੇ ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਹ ਸੁਝਾਵ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਿਆਂਗੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਇਨਸੈਨਟਿਵ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਸਟਾਫ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰੇ ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਗਾਂਹ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਨਸੈਂਟਿਵ ਦਿਤਾ

[ਮਿਸ ਸਰਲਾ ਪਰਾਸ਼ਰ]

ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਅਤੇ ਦਿਹਾਤੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਡਾਕਟਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲ ਸਕੇ ।

(ਇਸ ਸਮੇਂ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੁਰਸੀ ਸੰਭਾਲੀ)

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗੀ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦਾ ਕੋਈ ਖ਼ਿਆਲ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ । ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਏਜੰਸੀ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਕਰ ਸਕੇ । ਲੇਡੀ ਡਾਕਟਰ, ਨਰਸ ਅਤੇ ਦਾਈਆਂ ਨਹੀਂ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਇਹ ਸੁਝਾਵ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਐਪੁਆਇੰਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਖਾਸ ਤਵੱਜੋ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਦਾਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦੁਸਾਂਝ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਪੁਆਇੰਟ ਆਊਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਵਾਕਈ ਇਹ ਖਤਰਾ ਲੇਡੀ ਸਟਾਫ ਨੂੰ ਸਦਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਕੇਵਲ ਮੈਡੀਕਲ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਵੇਖਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਲੈ ਲਉ ਲੜਕੀਆਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਡਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਧੂਲਕਾ ਕਾਂਡ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵੀ ਅਸਰ ਬਹੁਤ ਹੈ ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਡੀਟੇਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਜੋ ਗੁਜ਼ਰ ਗਈ ਸੋ ਗੁਜ਼ਰ ਗਈ। ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਲੜਕੀਆਂ ਬਾਹਰੋਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮਹਿਫੂਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਅਸ਼ੋਰੈਂਸ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸੇਫ ਹੈ। ਜਦ ਤਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਸ਼ੋਰੈਂਸ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਲੜਕੀ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਪੁਆਇੰਟ ਵੀ ਇਥੇ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਕਰਾਂਗੀ ਕਿ ਫੂਡ ਅਡਲਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਖਾਣ ਦੀ ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਵਟ ਹੈ। ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਗਵਰਨਰੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮਿਲਾਵਟ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਇਕ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲੀ ਸੀ ਕੁਝ ਛਾਪੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਕੁਝ ਆਦਮੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਏ ਗਏ ਪਰ ਅੱਜ ਉਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਦੋਂ ਚਲੀ ਤੇ ਕਦੋਂ ਆਪਣ ਆਪ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ । ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਹੁਣ ਨਾਮੋ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵੀ ਕਿਤੇ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਵੀ ਦਿਤੀ ਗਈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ । ਫੂਡ ਆਡਲਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮਸਲੇ ਦਾ ਸਿਹਤ ਨਾਲ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਅਤੇ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਾਫੀ ਨੇ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਉਸ ਲਈ ਦਵਾਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਤਾਂ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਖੁਰਾਕ ਤਾ ਸਾਫ ਅਤੇ ਸ਼ੁਧ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ । ਇਹ ਸਾਡੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰਲ ਡਿਊਟੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵੇਖੇ ਕਿ ਜੋ ਮਰੀਜ਼ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਜੋ ਅੰਡਰ ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਅਤੇ ਸ਼ੁਧ ਖੁਰਾਕ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁਧ ਖੁਰਾਕ ਮਿਲੇ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਮਿਲੇ । ਜਿੱਥੇ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਨਾਲ ਹੀ ਖੁਰਾਕ ਸ਼ੁਧ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਖਲਾਕੀ ਫਰਜ਼ ਵੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਧ ਖੁਰਾਕ ਮਿਲੇ ।

श्री उपाध्यक्ष : लेकिन यहां पर तो तंदरुस्तों को रोटी नहीं मिलती बीमारों को कहां से खुराक देंगे । (But here the Govt. has failed to provide food even for the healthy ones, how it can arrange food for those lying ill.) (हंसी)

मिस सरला प्राशर : यह तो हमारा फर्ज़ बनता है और हमारे जो पांच फन्डेमैंटल राईटस हैं उनमें आता है कि खुराक हरेक को दी जाए । आज खुराक से बड़ा और कोई मसला नहीं है । और खुराक देने की जिम्मेदारी सरकार पर आती है और पहले नंबर पे आती है । जहां खुराक का प्रबन्ध बीमारों के लिए ज़रूरी है वहां पर हरेक इनसान के लिये ज़रूरी है इसलिये मैं यह कहूँगी कि सरकार का ध्यान इस तरफ जाए और मैं सरकार का ध्यान इस तरफ भी दिलाना चाहती हूँ कि औरतों की बीमारियों के इलाज का प्रबंध होना चाहिए । और इसका खास तौर पर इन्तजाम होना चाहिए । इसके साथ ही साथ मैं यह कहूँगी कि शफाखानों में शुद्ध खाना और साफ पानी का इन्तजाम होना चाहिए । कई ऐसी जगह हैं कि जहां पर बीमारों को पानी नहीं मिलता ।.. (विघ्न) (घंटी) ।

ਮੈਂ ਕਿੰਨਾ ਟਾਈਮ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹਾਂ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ?

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਵਾਇੰਡ ਅਪ ਕਰ ਦਿਉ । (The hon. member should wind up now.)

ਮਿਸ ਸਰਲਾ ਪ੍ਰਾਸ਼ਰ : ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਇੰਡ ਅਪ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਮੇਨ ਪੁਆਇੰਟਸ ਵੀ ਆ ਗਏ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਵਾਈਂਡ ਅਪ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਕੰਮ ਅਸੀਂ ਕਰੀਏ ਬੜੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਰੀਏ ਐਵੇਂ ਰਸਮੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਾ ਕਰੀਏ। ਅਤੇ ਜਿਸ ਗੱਲ ਦੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮਹਿਨੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਫੌਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਦੇਈਏ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਲੋੜ ਹੈ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਦਦ ਪਹੁੰਚਾਈ ਜਾਵੇ ਇਹ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ । ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਵਾਇੰਡ ਅਪ ਕਰ ਹੀ ਦੇਣਾ ਹੈ । ਥੈਂਕ ਯੂ ਵੈਰੀ ਮਚ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਹੈਲਥ ਦੇ ਮਸਲੇ ਤੇ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਹੋਰ enlighten ਕਰ ਸਕਣਗੇ (The hon. member Dr. Bhagat Singh will further enlighten the House about health problem).

ਡਾਕਟਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ (ਫਰੀਦਕੋਟ) : ਹੈਲਥ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਬਜਟ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਵਾਕਈ ਬੜਾ ਥੋੜਾ ਪੈਸਾ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੈਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਏਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਦੱਸਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਲਾਈਫ ਸਪੀਡ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਨਫੈਂਟਸ ਦੀ ਮਾਰਟੈਲਿਟੀ ਦਾ ਰੇਟ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਵਧਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਡੀਕਲ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਨੇ ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ । ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਜਿਸ ਸਟੈਂਡਰਡ ਤੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਹੈਲਥ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਵਿੱਚ ਉੱਚਾ ਉਠਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਉਤਨਾ ਉੱਚਾ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੇ । ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵਕਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਜੜੋਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਤੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਇਲਾਜ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਹ ਕਿਉਰੇਟਿਵ ਮੈਡੀਸਨਜ਼ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਏਮ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਉਰੇਟਿਵ ਮੈਡੀਸਨਜ਼ ਜੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਕਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਸਾ ਆਵੇਗਾ, ਪਰ ਇਹ ਸਿਸਟਮ ਅੱਜ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤਾ ਜ਼ੋਰ ਕਿਉਰੇਟਿਵ ਸਾਈਡ ਤੇ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ । ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਦੂਸਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦਵਾਈ ਮੰਗਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਫਾਰਨ ਐਕਸਚੇਂਜ ਵਿੱਚ ਪੈਸੇ ਦੀ ਕਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬਰਅਕਸ ਸਾਨੂੰ ਪਰੀਵੈਨਟਿਵ ਮੈਯਰਜ਼ ਐਡਾਪਟ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਤਨਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤਾ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਵਿਚ ਫਸਣ

[ਡਾਕਟਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ]

ਹੀ ਨਾ। ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਹੈਲਥ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਲੋਂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲਈ ਵੱਡਾ ਕੰਮ ਇਹ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੇ ਲੈਕਚਰ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ । ਬੱਚੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬੁਢੇ ਤਕ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਇਹ ਸ਼ਿਖਸ਼ਾ ਮਿਲਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ When, why and how to eat. ਇਹ ਇਕ ਬੜੀ ਹੀ ਇਮਪਾਰਟੈਂਟ ਗੱਲ ਹੈ । ਏਸ ਪਾਸੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਨਾ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਬੜੀਆਂ ਫਿਲਦੀ ਅਤੇ ਬੈਡ ਹੈਪਨਿੰਗਜ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਬਲੱਡ ਪਰੈਸ਼ਰ ਵਰਗੀਆਂ ਆਮ ਵਧਦੀਆਂ ਹੀ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਸਾਰੇ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਡਾਇਟ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੈਡੀਕਲ ਏਡ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਖਿਆਲ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਉਥੇ ਬੜੀ ਘਟ ਹੈਲਥ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਰ ਡਾਕਟਰਜ਼ ਅਤੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟਸ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਫੈਸਿਲਟੀਜ਼ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਰ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਹਨ ।

ਫੇਰ ਜਿਹੜੇ ਡਾਕਟਰਜ਼ ਡਿਊਟੀਜ਼ ਦਿਦੇ ਹਨ, ਆਊਟ ਡੋਰ ਪੇਸ਼ੈਂਟਸ ਦੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਛੋਟਾ ਡਾਕਟਰ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਮਰੀਜ਼ ਵੱਡੇ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਚੈਕ ਕਰਕੇ ਨੁਸਖਾ ਤਜਵੀਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਔਖ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਇਹ ਮੈਂ ਕੋਈ ਐਲੀਗੇਸ਼ਨਜ਼ ਨਹੀਂ ਲਾ ਰਿਹਾ ਇਹ ਇਕ ਸਦਾਕਤ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪੀਰੀਐਂਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਹੈਲਥ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋਣਗੇ (The hon. Minister for health must be knowing these facts.)

ਡਾਕਟਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ : ਫੇਰ ਮਰੀਜ਼ ਦੇਖਣ ਦੀ ਫੀਸ ਡਾਕਟਰ ਦੀ 20—25/—ਰੁਪਏ ਤਾਂ ਆਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਅਸੀਂ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਡਿਸਪੈਂਸਰੀਜ਼ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਦਵਾਈਆਂ ਪਰੇਸਕਰਾਈਬ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕੈਮਿਸਟਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਠਹਿਰਾਏ ਹੋਏ ਹਨ । ਜਿਹੜਾ ਚੋਖੀ ਫੀਸ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਘੰਟਾ ਘੰਟਾ ਮੇਜ਼ ਤੇ ਬਠਾਈ ਰਖਦੇ ਹਨ । ਜਾਂ ਕੈਂਸਰ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਚਾਕੂ ਫੇਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਗੋਲਾ ਕਹਿ ਕੇ ਟਾਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਈ ਤੇਰਾ ਤਾਂ ਇਲਾਜ ਲੰਬਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਏਥੋਂ ਤਕ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪਰੈਕਟਿਸ ਬੰਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਰਿਊਮਨਰੇਟਿਵ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਵੱਡੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਡਿਸਪੈਂਸਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕਣਗੇ । ਨਾਲ ਹੀ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਣ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੇ ਡਾਕਟਰ ਫਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੀ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਫਿਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਹਟ ਜਾਣਗੇ

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਦਸ ਰਹੇ ਹੋ। (The hon. Member is sugesting means to improve the lot of the doctors.)

Dr. Bhagat Sing : I am telling the defects of medical aids.

ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਇਸੀ ਕਰਕੇ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪੈਸਾ ਕਮਾਉਣ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਰਾਤ ਲਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਹੈਲਥ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਖੁਦ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਤੇ ਮੈਂ ਇਕੱਠੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ।

Deputy Speaker : You mean that P.G.I. system should be introduced.

ਡਾਕਟਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ : I think so. ਜਿਹੜੇ ਅਮੀਰ ਆਦਮੀ ਪੈਸੇ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਮਰੀਜ਼ ਦਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਬੇਸ਼ਕ ਦਿਖਾਉਣ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ਮੈਡੀਕਲ ਫੰਡ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਇਨਸਟਰੂਮੈਂਟਸ ਜਾਂ ਹਸਪਤਾਲ ਲਈ ਕੋਈ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਖਰੀਦੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਡੀਕਲ ਏਡ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਏਮ ਹੈ ਉਹ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਏਡ ਫਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਫਰੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਅਕਾਮੋਡੇਸ਼ਨ ਲਈ ਹੋਵੇ । ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੈਡੀਕਲ ਏਡ ਫਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਮੈਡੀਕਲ ਲਈ ਜਿਤਨਾ ਵੀ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਬਜਟ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਉਹ ਵਧਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਨਾਲ ਹੀ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਬੰਦ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਮੈਡੀਸ਼ਨਜ਼ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਰ ਅੱਡਲਟ੍ਰੇਟਿਡ ਅਤੇ ਸਪੂਰੀਅਸ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ । ਅਗੇ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਦਵਾਈਆਂ ਕੰਟਰੋਲਡ ਰੇਟ ਤੇ ਆਮ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਕਮਪੀ– ਟੀਟਿਵ ਰੇਟਸ ਤੇ ਵਿਕਣ ਕਾਰਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਰਾਈਸ ਤੇ ਅਤੇ ਅੱਡਲਟ੍ਰੇਟਿਡ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੋਆਪ੍ਰੇਟਿਵ ਬੇਸਿਜ ਤੇ ਆਪਣੇ ਮੈਡੀਕਲ ਸਟੋਰ ਖੋਲ੍ਹ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ।

ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਫੈਮਿਲੀ ਪਲੈਨਿੰਗ ਦੀ ਸਕੀਮ ਹੈ ਸੈਂਟਰਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਡਿਸਕਰੀਸ਼ਨ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸਮਝੀ ਜਾਵੇ ਉਥੇ ਇਹ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ । (No body can be forced to do it.)

ਡਾਕਟਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ : ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਕੀਮ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਥਲੀ ਕੋਟਾ ਫਿਕਸਡ ਹੈ ਜੇ ਨਹੀਂ ਕੋਟਾ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਲੱਮ ਏਰੀਆਜ਼ ਪੂਅਰਹਾਊਸਿਜ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਸਕੀਮ ਵਾਲੇ ਆਪਣੀਆਂ ਪੋਸਟਾਂ ਬਣਾਈ ਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦੀ ਤਨਖਾਹ 1000/- ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਫੈਮਿਲੀ ਪਲੈਨਿੰਗ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਰਿਸੋਰਸਿਜ਼ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ । ਇਹ ਇਗਨੋਰੈਂਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਲੈਂਡ ਵੇ ਆਫ ਫੈਮਿਲੀ ਲਾਈਫ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਹੋਵੇ । ਉਸਦੇ ਠੀਕ ਔਲਾਦ ਹੋਵੇ ਉਹ ਬੇਸ਼ਕ ਕਰਾ ਲਵੇ । ਬਾਕੀ ਸਜੈਸ਼ਨਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟਲੀ ਜੇ ਕੋਈ ਲੈਣਾ ਚਾਹੇ ਉਹ ਮੈਂ ਅਲੱਗ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਦੇਵਾਂਗਾ ।

ਤੀਸਰੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਦਫਾ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ ਦਾ ਟ੍ਰੀਟਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ। ਗਰੀਬ ਲੋਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਲਦੀ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ । ਮੈਂ ਸੁਝਾਵ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟਸ ਦੀਆਂ ਮੁਬਾਇਲ ਯੂਨਿਟਸ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 10, 10, 15, 15 ਮੀਲ ਦੇ ਆਪਣੇ ਏਰੀਏ ਵਿੱਚ ਦੌਰਾ ਕਰਿਆ ਕਰਨ । ਉਹ ਉਸ ਏਰੀਏ ਦੀ ਡਿਸਪੈਂਸਰੀ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਇੰਟੀਮੇਟ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰਨ ਕਿ

[ਡਾਕਟਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ]

ਅਸੀਂ ਫਲਾਣੇ ਦਿਨ ਫਲਾਣੇ ਵਕਤ, ਫਲਾਣਾ ਪਿੰਡ ਵਿਜ਼ਿਟ ਕਰਾਂਗੇ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੂਰਲ ਏਰੀਏ ਦੀਆਂ ਡਿਸਪੈਂਸਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਥੋਂ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਅਜਿਹੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਾਖਲ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰਨਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਪੈਸ਼ਲ ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟਸ ਨੀਅਤ ਵਕਤ ਤੇ ਜਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਐਗਜ਼ਾਮਨ ਕਰਕੇ ਡਾਕਟਰਜ਼ ਨੂੰ ਸੁਜੈਸ਼ਨਜ਼ ਦੇ ਸਕਿਆ ਕਰਨਗੇ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲ ਸਕਿਆ ਕਰੇਗੀ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ (ਰਾਏਪੁਰ) : ਜਨਾਬ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਟਰਜ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ......

Mr. Deputy Speaker : Mr. Kapur, I am sorry to interrupt you. The Health Minister has to reply to this discussion and the Guillotine is to be applied at 5.00 p.m. Already much time has been taken by the hon. Members preceding him and therefore, he may express his views briefly and quickly.

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਬਹੁਤ ਅਛਾ ਜੀ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨ ਲਗਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੇ ਡਾਕਟਰ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਪਟਿਆਲਾ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾ ਤੁਅੱਲੁਕ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮਰੀਜ਼ ਉਥੇ ਦਿਖਾਣ ਚਲਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਠੀ ਚਲੇ ਜਾਓ । ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ । ਜਦ ਤਕ ਮਰੀਜ਼ ਕੋਠੀ ਜਾਕੇ 16 ਰੁਪਏ ਜਾਂ 32 ਰੁਪਏ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਫੀਸ ਹੈ ਦੇ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾ ਲੈਂਦਾ ਉਸ ਵਕਤ ਤਕ ਡਾਕਟਰ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ । ਇਸ ਪਾਸੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਮੈਡੀਕਲ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਪਹਿਲੇ ਉਹ ਇਕ ਸੈਪੇਰੇਟ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਸੀ । ਉਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਕ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਡੀਕਲ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਜਿਹੜਾ ਰੁਪਿਆ ਡਿਸਪੈਂਸਰੀਆਂ ਲਈ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹ ਬਹੁਤ ਘਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਦੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਜਿਹੜੇ ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਹਨ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਮੈਟਰਿਕ ਜਾਂ ਐਫ਼ ਐਸ. ਸੀ. ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਲੈ ਕੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬੜੀ ਖਰਾਬ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਗ੍ਰੇਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, 150–380 ਦਾ ਉਹ ਨਰਸਾਂ ਦਾ ਔਰ ਡਿਸਪੈਂਸਰਾਂ ਦਾ ਗ੍ਰੇਡ ਹੈ । ਇਸ ਤਰਫ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਵਿੱਚ ਰਿਸਰਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਰਿਸਰਚ ਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਲੈਵਲ ਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ । ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਡਿਸਪੈਂਸਰੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਡਾਕਟਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਘਨੌਰ ਦੀ ਬਾਬਤ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਥੇ ਸਤਾਰਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਡਿਸਪੈਂਸਰੀ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸਾਲ ਤੋਂ ਕੋਈ ਡਾਕਟਰ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਡਿਸਪੈਂਸਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਡਾਕਟਰ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਹਰਿਆਣਾ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਇਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਐਲੋਪੈਥ ਡਾਕਟਰ ਅਵੇਲੇਬਲ ਨਹੀਂ ਹਨ ਉਥੇ ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਦੇ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟਸ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਲਈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦਰਖਾਸਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ

ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ । ਜਿੱਥੇ ਐਲੋਪੈਥ ਡਾਕਟਰ ਡਿਸਪੈਂਸਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹਨ ਉਥੇ ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਟ੍ਰੇਂਡ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰੇਡਜ਼ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਹੁਣ ਮੈਂ ਮੈਡੀਕਲ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਦੂਸਰੇ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਇਕ ਲਾਈਨ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਹੈ ਕਿ 31 ਲਖ ਕੁਵਿੰਟਲ ਅਨਾਜ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਹੈ । ਇਹ ਪੁਆਇੰਟ ਬੜਾ ਇੰਪਾਰਟੈਂਟ ਹੈ । 31 ਲਖ ਕੁਵਿੰਟਲ ਵਿੱਚੋਂ 18 ਲਖ ਕੁਵਿੰਟਲ ਅਨਾਜ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਕਨਜ਼ਿਊਮ ਕਰਨਾ ਹੈ । 7 ਲਖ ਕੁਵਿੰਟਲ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਦੂਸਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭੇਜਣ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰੋਕਿਊਰ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਛੇ ਲਖ ਕਵਿੰਟਲ ਬਾਕੀ ਬਚ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਅਲਿਕ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਆੜ੍ਹਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਟੂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਲੈਵਲ ਤੇ ਦੂਜਰੀਆਂ ਸਟੇਟਸ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਜੋ ਲੈਕੂਨਾ ਹੈ, ਜੋ ਖਾਮੀ ਹੈ ਉਹ ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅੱਜ ਜਿਹੜਾ ਰੇਟ 72 ਤੋਂ 85 ਰੁਪਏ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸਾਨ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਨੀ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਸਲੈਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖਰੀਦ ਕਰੇਗੀ ਜਿਸ ਵਕਤ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਆੜ੍ਹਤੀ ਕੋਲੋਂ ਖਰੀਦ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਭੇਜਣਾ ਹੈ ਉਸ ਵਕਤ ਜਿਹੜਾ ਰੇਟ ਲਗਾਣਾ ਹੈ ਉਸ ਵਕਤ ਮਾਰਕਿਟ ਦਾ ਰੇਟ ਲਗਾਣਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਡੇਢ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਕੁਵਿੰਟਲ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਸ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅੱਜ ਹੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਉਹ ਆੜ੍ਹਤੀ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਪ੍ਰਾਫਿਟ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਰੁਪਿਆ ਕਿੰਨਾ ਲਗਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੇ ਇੰਟ੍ਰੈਸਟ ਕਿੰਨਾ ਲਗਾ ਹੈ ਸਟੋਰ ਦਾ ਖਰਚਾ ਕਿੰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਤੇ ਪ੍ਰਾਫਿਟ ਕਿੰਨਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਅੱਜ ਹੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਤਿੰਨਾਂ ਚੌਹਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤਕ ਜਦੋਂ ਉਹ ਦੂਸਰੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਭੇਜੇਗੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਫਾ ਆੜ੍ਹਤੀ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ ।

ਇਸ ਆਈਟਮ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਪ੍ਰੀਵੀ ਪਰਸਿਜ਼ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਡੀਕਲ ਅਤੇ ਹੈਲਥ ਤੇ ਬੋਲੋ । ਅਸੀਂ ਕੇਵਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਡੀਮਾਂਡਜ਼ ਤੇ ਬਹਿਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ ਪ੍ਰੀਵੀ ਪਰਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਤੁਸੀਂ ਕੌਂਸ਼ਲ ਵਿਚ ਇਲਾਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਪਰ ਜਾਪਦਾ ਏ ਤੁਸਾਂ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ।

Mr. Deputy Speaker : I think we should confine our discussion only to Medical Education and Health.

Comrade Satpal Kapur : Transport Department......

Mr. Deputy Speaker : We are not discussing other demands. We are only discussing the demands for Medical and Health.

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਜਿਹੜੀਆਂ ਆਈਟਮਾਂ ਅੱਜ ਏਜੰਡੇ ਤੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਇਕ ਇਕ ਲਾਈਨ ਕਹਿ ਕੇ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ । ਮੈਡੀਕਲ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਹਿ ਚੁਕਾ ਹਾਂ, ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ।

Mr. Deputy Speaker: The hon. Member should please resume his seat.

वित्त मन्त्री (डाक्टर बलदेव प्रकाश) : डिप्टी स्पीकर साहिब, आज हाउस के अंदर मैडीकल और हैल्थ पर बहस हो रही है। आपोज़ीशन और ट्रेज़री बैंचों से बोलते हुए मैम्बरान ने बहुत से सुझाव दिये हैं । बहुत सी बातें जो वे हाउस के नोटिस में लाये हैं मैं सरकार का नज़रिया उनके बारे में बताना चाहता हूँ । एक बात जो बार बार कही गई वह यह कि हैल्थ सैंटर्ज़ ज्यादा हो, डिस्पैंसरीज़ ज्यादा हों, अस्पताल ज्यादा हों, रूरल एरियाज़ में कायम होना चाहिए, वहां पर अगर हस्पताल खुले हैं तो दवाईयां नहीं हैं, अगर दवाइयां हैं तो डाक्टर नहीं हैं, अगर डाक्टर हैं तो बिल्डिंगज़ नहीं हैं । सब तरह की तकलीफें रूरल एरियाज़ के नाम से मनसूब की गई हैं। यह भी कहा गया है कि बजट कम है । अगर इस नुकता निगाह से देखा जाए तो मैं नहीं समझता कि किसी भी पब्लिक बेनीफीशरी वर्क्स के लिये बजट पूरा प्रावाईड किया जाता है । बहुत से इलाके ऐसे हैं जहां पर सड़कें बनने वाली हैं बजट में केवल दो करोड़ रुपया रखा गया है। सड़कें न होने के कारण बरसात में आदमी आ नहीं सकता, जा नहीं सकता । अगर सड़कों को बनाने की तरफ पूरी तवज्जोह दी जाए तो 10 से 15 करोड़ रुपये का बजट भी कम है। अगर स्कूलों की हालत देखी जाये तो ऐसे इलाके पड़े हैं जहां पर स्कूल नहीं हैं अगर हैं तो उनको अपग्रेड नहीं किया जा रहा, बच्चों को बैठने के लिये जगह नहीं है। टाट नहीं हैं । टाट फटे हुए हैं, बिल्डिंग्ज़ नहीं हैं बच्चे धूप में बैठे हुए हैं । पीने के लिये पानी नहीं है नल्के तक नहीं हैं। एक स्कूल में मेरे नोटिस में आया है कि स्कूल में पीने के पानी का कोई प्रबन्ध नहीं है बच्चे घर से बोतलों में पानी भर कर लाते हैं और आधी छुट्टी के वक्त वही पानी पीते हैं । हैल्थ में बहुत सी कमियां हैं लेकिन अलग अलग आईसोलेशन से किसी बात को नहीं सोच सकते । जब हम इन बातों को सोचते हैं तो साथ ही हमें यह भी सोचना चाहिए कि हमारे सूबे की आर्थिक हालत क्या है, हमारी एकोनोमी क्या है, टोटल बजट क्या है उसको दखते हुए, खेती बाड़ी पर कितना खर्च करना है, सड़कों पर कितना खर्च करना है, हैल्थ के लिये कितना खर्च करना है । चाहे कितना भी कोई ज़रूरी महकमा हो उसके लिये भी एक हद आ जाएगी कि इस रकम से ज्यादा हम उस पर खर्च नहीं कर सकते । आज जो प्रोवीयन हैल्थ के लिये की गई है उसको अगर मौजूदा हालात के मुताबिक देखें तो मैं समझता हूँ कि वह मुनासिब ही की गई है । अगर ज्यादा नहीं तो इतनी कम भी नहीं है कि उससे हैल्थ के ऊपर कोई बहुत ऐडवर्स इफैक्ट हो ।

डिप्टी स्पीकर साहिब, चौथे फाइव इयर प्लैन के अन्दर हैल्थ के लिए टोटल प्रोविज़न 15 करोड़ 97 लाख का रखा गया है और 1967-68 के लिये 2 करोड़ 25 लाख रुपया हैल्थ पर खर्च होगा । यह रुपया, जैसा कि मैम्बर साहिबान ने सुझाव दिये हैं, बहुत सा रुपया उन्हीं कामों के लिये खर्च किया जा रहा है जो सुझाव यहां पर आए हैं जैसे नई डिस्पैंसरियों का खोलना डिस्ट्रिक्ट लैवल पर और तहसील लैवल पर आगे जो हस्पताल या डिस्पैंसरियां हैं उनकी तरक्की करना, प्रिवैंटिव मैडीसन का इन्तज़ाम करना जैसे कि यहां पर डाक्टर भगत सिंह जी ने बताया है इसमें टी. बी. जो सब से खतरनाक और बुरी बीमारी है वह भी शामिल है, उसे इस सूबे में से निकालना आदि मदों पर खर्च की रकमें रखी गई हैं । इस सम्बन्ध में आप के द्वारा हाउस के सामने थोड़ी सी तफासील रखना चाहता हूँ। सन 1967-68 के बजट में 13 लाख रुपया हमने रखा है कि जो जिलों के हस्पताल हैं उनको पाली क्लिनिक्स के अन्दर तबदील किया जाए

जिनमें कम से कम सौ से लेकर दो सौ तक मरीजों के रखने की गुंजाइश हो, मैडीसन, सरजरी, ई. एन. टी. के अलग अलग स्पैशलिस्ट हों, वहां पर खून टैस्ट करने का, ऐक्स रे वगैरा का प्रोविज़न हो और इस तरह वाली क्लिनिक हर जिले के अन्दर खोला जाए। इसके लिये 13 लाख रुपया इस साल के बजट में हमारी सरकार नें प्रोवाईड किया है। इसी तरह से जो बड़ी बड़ी जगहों पर अस्पताल हैं जैसा कि अमृतसर है और जगह हैं वहां पर उन अस्पतालों के लिये भी इस साल के बजट में 11.62 लाख रुपया प्रोवाईड किया गया है। तहसील क्वाटर्ज़ के जो अस्पताल हैं उनके लिये इस बजट में 11.64 लाख रुपया प्रोवाईड किया गया है कि तहसील लैवल तक के जो अस्पताल हैं उनको अपग्रेड किया जाए और इनमें मोगा, कोट कपूरा, फरीदकोट, दसूआ की स्कीम्ज़ तो 1966–67 में सैंक्शन हुई थीं इसके अलावा इस साल 1967–68 के अन्दर जो जगह आई हैं वह फगवाड़ा, बटाला, नाभा, नकोदर हैं....यहां के अस्पतालों को अपग्रेड किया जाए, वहां पर दवाइयों का ज्यादा इन्तज़ाम किया जाए, बिल्डिंग्ज़ बनाई जाएं और स्टाफ बेहतर किया जाए।

अस्पतालों के अन्दर दवाइयों के बारे में भी बहुत से सुझाव आए कि दवाईयां पूरी मिलनी चाहिएं। उसके लिये 1967–68 के बजट में 14 लाख रुपया रखा गया है ताकि अस्पतालों के अन्दर जो मैडीसन्ज़ की परसिस्टेंट डिमांड्ज़ हैं उनको पूरा किया जाए। नई डिस्पैंसरियां खोलने के लिये भी इस साल के बजट में...जहां 1966–67में तीन नई डिस्पैंसरियां थीं वहां 1967–68 के लिये पांच नई डिस्पैंसरियां ऐलोपैथिक की और दस नई डिस्पैंसरियां आयुर्वेदिक की खोलने का प्रोविज़न रखा गया है और इन्हें जहां जहां खोलना मुनासिब होगा, जिन ज़िलों में अभी तक मैडीकल एड नहीं जा पाई मैं समझता हूँ कि उन ज़िलों में ही खोलनी चाहिए और सरकार सुझाव लेगी। आनरेबल मैम्बर साहिबान से भी पूछा जाएगा कि वह बताएं कि कहां कहां खुलनी चाहिएं। बैकवर्ड और हिल्ली एरियाज़ की बाबत भी जो सुझाव दिया गया है वह भी हमारे ज़ेरे गौर है।

डिप्टी स्पीकर साहिब, टी.बी. के भी बारे में बहुत कुछ कहा गया। और मैं समझता हूँ कि अगर आज की बीमारियों की सकरीनिंग की जाए तो करीब करीब दो परसैंट लोग ऐसे हैं जो किसी न किसी फार्म में टी.बी. के शिकार हैं और सरकार ने टी.बी.को रोकने के लिये काफी इन्तजाम किये हैं और आगे को भी कर रही है। इनमें बी. सी. जी. वैक्सीनेशन प्रोग्राम, जोकि प्रिवेंटिव हैं, उसके तहत हर ज़िले में एक एक टीम काम कर रही है। इसके अलावा टी.बी. क्लिनिक्स जो कि ज़िला लेवल पर हैं उनमें काफी स्टाफ बढ़ाया जा रहा है। नई स्कीम्ज़ के मुताबिक लुध्याना और रोपड़ डिस्ट्रिक्ट्स में एन्टी टी. बी. क्लिनिकस खोले जा रहे हैं, कपूरथला, भटिंडा और रोपड़ डिस्ट्रिक्टस में टी. बी. कंट्रोल प्रोग्राम चालू किया जा रहा है। गुरदासपुर और लुध्याना में जो टी. बी. क्लिनिकस हैं उनको प्रोविंशियलाईज़ किया जाएगा और डायरैक्टोरेट लैवल पर भी टी. बी. कंट्रोल प्रोग्राम को इम्पलीमैंट करने के लिये स्टाफ लगाया जा रहा है।

प्राईवेट कालेजिज़, जिनमें डाक्टरों की शिक्षा का इ तज़ाम है, उनकी बेहतरी के लिये प्राईवेट कालेज लुध्याना को सरकार की तरफ से ग्रांट मिल रही है। इसके साथ साथ एक बात जो बहुत ज़रूरी है और हाउस के अन्दर कही गई मैं उसके बारे में कुछ कहना चाहता हूँ। कहा

[वित्त मन्त्री]
गया है कि प्राईवेट प्रैक्टिस बन्द होनी चाहिए और बहुत ज्यादा शिकायत बहुत से आनरेबल मैम्बर साहिबान की तरफ से हाउस के अन्दर यह आई है कि डाक्टर देखते नहीं और वह मरीज़ को अस्पताल में दाखिल नहीं करते जब तक कि उनको फीस न मिल जाए, दवाई नहीं देते और यहां तक भी कहा गया कि एक डाक्टर पेट फाड़ कर कहता है कि कैन्सर हो गया और जब फीस मिल जाती थी तो वह आपरेशन पूरा कर देता था। हो सकता है ठीक हो मेरे नोटिस में नहीं, लेकिन शिकायत कुछ हद तक ठीक है। इसमें डिपार्टमैंट की तरफ से क्या प्रबन्ध होना चाहिए, यह बहुत ही मुश्किल सा सवाल है क्योंकि इसमें ह्यूमन ऐलीमेंट इनवाल्वड है। हमारे देश का पब्लिक कान्डक्ट इतना नीचे जा चुका है कि डाक्टरी जैसे नोबल प्रोफैशन में भी जो आदमी शामिल हैं उनमें भी आज इतनी इनसानियत नहीं है कि एक आदमी जो कि बीमारी से तड़प रहा हो उसको भी देखना नहीं चाहते जब तक कि उनको पैसे न मिलें। ठीक है कि सरकार इस तरफ मुनासिब कदम उठाएगी लेकिन यह रीफलैक्शन आज हमारे जनरल पब्लिक कान्डक्टस के ऊपर हैं। इस सरकार की नौकरी के अन्दर, सरकार के कर्मचारी, सरकार के डाक्टर वही लोग आयेंगे जो समाज में से निकलते हैं जो इस देश के शहरी हैं, देश में रहने वाले हैं। मगर उनकी ज़हनियत वही रहेगी हमारी नौकरी करने के बाद, सरकार की नौकरी करने के बाद उनकी ज़हनियत बदलेगी नहीं। बहर हाल, जो शिकायत है वह ठीक भी है और कुछ बढ़ा चढ़ा कर भी रखी जाती है लेकिन मैं समझता हूँ कि सरकार अवश्य इस तरफ कदम उठाएगी कि हमारे सरकारी अस्पतालों में काम करने वाले जो डाक्टर हैं उनमें ह्यूमैनिटेरियन स्पिरिट आए और उनमें इनसानियत आए वह अपना ज्यादा से ज्यादा वक्त सेवा के अन्दर लगाएं....गरीब की अमीर की जो भी अस्पताल के अन्दर बीमार आता है उसकी देखभाल करें, इसके मुताबिक उनको इन्स्ट्रक्शंज़ दी जाएंगी, इसके मुताबिक सरविसिज़ को स्ट्रीमलाईन करने के लिये हम हिदायात देंगे और फिर सरकार वक्त वक्त पर यह देखने की कोशिश करेगी कि यह हिदायात अमल में आ रही हैं या नहीं।

अभी हमारे नोटिस में एक कस आया था और वह फाईल भी मेरे पास आई थी। एक बीमार अस्पताल के अन्दर दाखिल हुआ। उसकी मां ने रात के वक्त जाकर डाक्टर को कहा कि उस दर्द ज्यादा हो रहा है। डाक्टर ने कहा कि हिस्टीरिया है, कोई बात नहीं। वह फिर रात को गई एक दो घंटे के बाद और कहा कि डाक्टर साहिब उसे दर्द बहुत ज्यादा हो गया है उसन कहा तुम्हें जो कहा है कि हिस्टीरिया है, सुबह देखेंगे। सुबह देखने से पहले ही मरीज़ मर गया और फिर पता लगा कि उसको एक्यूट थरम्बासिज था हार्ट अटैक था और डाक्टर ने उसे देखने की तकलीफ गवारा नहीं की और यह समझ कर कि उसको हिस्टीरिया है उसकी जान निकल गई। फाईल मेरे पास आई थी। ठीक है कि नैग्लीजेंस हैं और कहा गया कि कोई एक्शन न लिया जाए लेकिन मैंने उसे वापिस भेज दिया है कि इससे बढ़ कर कोई भी बुरी बात एक डाक्टर नहीं कर सकता और इसके लिये जो सख्त से सख्त सज़ा हो सकती है वह उस डाक्टर को मिलनी चाहिए। (प्रशंसा)

डिप्टी स्पीकर साहिब, ठीक है, कि इस ढंग की चीजें आज अस्पतालों के अन्दर चल रही हैं। नैग्लीजैंस भी है, केयरलैसनैस भी है और उनकी हमदर्दी नहीं है लोगों के साथ।

आज़ादी के बाद गरीब जनता के साथ जैसा वर्ताव होना चाहिए वैसा वह डाक्टर शायद नहीं करते। उसके लिये सरकार जो भी मुनासिब कदम हैं, वह उठाएगी।

कहा गया है कि डाक्टरों को प्राईवेट प्रैक्टिस की इज़ाज़त नहीं होनी चाहिए। यह मैं समझता हूँ कि मुनासिब नहीं है। क्यों? इसके दो पहलू हैं। प्राईवट प्रैक्टिस बंद हो, यह बिलकुल ठीक है। लेकिन उसके साथ साथ दूसरी चीज़ भी आती है कि एक शहर में या एक गांव में या किसी जगह पर रात को किसी आदमी को कोई तकलीफ हो जाती है। उसे उस वक्त अस्पताल में ले जाया नहीं जा सकता....हार्ट अटैक हो गया हो या कोई दूसरी बीमारी हो गई हो.....वहां पर ऐसा इन्तज़ाम न हो, हस्पताल में डाक्टर को स्पैशलिस्ट को बुलाने के लिये जाएं और वह कहे कि मैं तो प्राईवेट प्रैक्टिस करता नहीं, मैं जा नहीं सकता, अस्पताल में बीमार को ला सकते हो तो ले आइये तो उससे तकलीफ भी बढ़ जायेगी। आज के हालात में एक आदमी मुसीबत में है उसकी जिन्दगी में एक या दो दफा ही मुसीबत आती है, अगर दस रुपये खर्च करने के बाद वह अपने घर डाक्टर को न ले जा सके तो वह ईलाज से महरूम रह जायगा और तड़प तड़प कर जान दे देगा। डाक्टर कह सकता है कि मुझे प्राईवेट प्रैक्टिस एलाऊड नहीं, मैं जा नहीं सकता। इसका दूसरा पहलू यह है कि अगर डाक्टर प्राईवेट प्रैक्टिस नहीं करेगा तो उसको सारा इलाज मरीज़ को अस्पताल में लाकर करना पड़ेगा।

आज हमारे अस्पतालों में अकामोडेशन ही कितनी है। वहां पर जगह बहुत कम है। हालत यह है कि अगर किसी आदमी को प्राइवेट वार्ड या जैनरल वार्ड में दाखिल होना होता है तो उसको कितने कितने महीने तक वेटिंग लिस्ट पर रहना पड़ता है। आपरेशन केसिज़ में एक्यूट और एमरजेंसी केसिज़ को छोड़ कर बाकी सब को तारीखें मिलती हैं। किसी के 6 महीने बाद और किसी को 3 महीने बाद आने के लिये कहा जाता है। और यह तब जब कि प्राइवेट प्रैक्टिस एलाउड है, लोग अपने खर्च पर डाक्टर को दिखा कर इलाज करवा सकते हैं। तब भी तंगी है। अगर यह हो जाए कि कोई प्राइवेटली दिखा ही न सके और अगर उस के केस में हौस्पीटलाइज़ेशन ज़रूरी हो ताकि वह डाक्टर के अंडर आबज़र्वेशन रह सके, तब ही उसका इलाज होता हो, तब हम बहुत से लोगों को मजबूर कर देंगे कि वह न तो हस्पताल में ही दाखिल हो सके और न ही उनके लिये हस्पताल में जगह होगी क्योंकि हमारे पास पैसे वगैरह के इतने साधन नहीं हैं कि हम उन सब के लिये कार्डज़ का प्रबंध कर सकें। यह दोनों बातें साथ साथ नहीं चल सकती कि न तो वह खर्च उठा कर ही अपना इलाज करा सके और न ही हम उस को हस्पताल में जगह दे सकें। अगर हम ने प्राईवेट प्रैक्टिस बंद करनी है तो हम उन मरीज़ों को कह सकें कि आइये आप के लिये कमरा और बिसतर तैयार है, हस्पताल में इलाज कराइए। तो बेशक प्राइवेट प्रैक्टिस बंद कर दें। तो भी प्राईवेट प्रैक्टिस की जो बीमारी बढ़ चुकी है कि लोगों को इलाज ठीक नहीं मिल रहा, तो इस बात को ध्यान में रख कर सरकार कोई रास्ता निकालेगी ताकि दोनों पहलू ठीक चल सकें।

डिप्टी स्पीकर साहिब, कुछ और सुझाव दिये गए जैसे कि जोगा जी ने कहा कि उनके ज़िले में बहुत कमियां हैं। यह बात सही है। मैं वहां गया था, डाक्टर अच्छी जगहों को छोड़ कर

[वित मन्त्री]

जाना नहीं चाहते और जोगा जी का ज़िला उन जिलों में से एक है जहां वह जाना पसंद नहीं करते। पहले एक लेडी डाक्टर को वहां पर पोस्ट किया, वह वहां पर न गई तो उसको दो तीन चिठियां डालीं तो वह सर्विस छोड़ कर चली गई। फिर एक और वहां पर लगाई वह भी नहीं गई और सर्विस छोड़ कर चली गई। वहां पर फैसिलीटीज़ नहीं हैं, स्कूल नहीं है, हैल्थ सैंटर और सड़कें नहीं हैं तो वह लोग वहां पर जाना नहीं चाहते। सरकार विचार कर रही है कि जिससे वह लोग शहर छोड़ कर गांव में जा सकें। (विघ्न) अगर तनखाह बढ़ा दें तो आप ही कहेंगे कि बजट में घाटा पड़ गया है इसे पूरा कैसे करेंगे। (विघ्न) सिर्फ डाक्टरों की ही तनखाह बढ़ाएं बाकी की न बढ़ाएं? लेडी डाक्टर्ज़ को यह डिफीकल्टी होती है कि उनके रहने के लिये एकामोडेशन नहीं होती रूरल एरिया के हस्पतालों में। अगर वहां पर क्वार्टर बन जायें और उनको दूसरी फैसिली–टीज़ मिल जायें तो यह कमी पूरी हो सकती है कुछ हद तक।

(*Mr. Speaker in the chair*)

स्पीकर साहिब, यहां पर मोबाईल यूनिटस का सुझाव दिया गया कि जहां पर डाक्टर नहीं हैं वहां पर मोबाईल यूनिटस भेजे जाएं। और यह भी सुझाव आया कि वहां पर आयुर्वैदिक ग्रजुएट्स भेजे जाएं। मोबाईल यूनिटस का जो सुझाव है इस पर विचार किया जा सकता है, सरकार विचार करेगी। और ऐसी जगहें जहां पर बड़े हस्पताल गांव में नहीं दिये जा सकते वहां पर उन लोगों को स्पैशलिस्ट एड, सरजरी या मैडीकल स्पैशलिस्ट की सेवाएं पहुंचाने के लिये मोबाइल यूनिट्स कायम किये जा सकते हैं। इस ओर सरकार ज़रूर ध्यान देगी।

स्पीकर साहिब, एक मैम्बर ने यहां पर बोलते हुए व्हीट प्राइसिज की बात की, अगर्चे इस का ताल्लुक हैल्थ की डिमांड से नहीं है। उन्होंने कहा कि सरकार की यह पालिसी है कि सरकार ही दूसरे सूबे को व्हीट देगी और उस प्राईस पर देगी जो वहां पर उस वक्त व्हीट की होगी। यह इर्रेलेवैंट और गलत बात है। हमारी पालिसी यह है कि हम गवर्नमेंट टू गवर्नमेंट बेसिज़ पर व्हीट देंगे। सैंट्रल गवर्नमेंट हमारी जो, परचेज प्राईस है उस पर जितने खर्च हम डालते हैं उनको बड़ी बारीकी से आइटमवाईज़ चैक करती है जैसे आढ़त इतनी, स्टोरेज़ इतनी, कनवेयेंस इतनी, तोलाई इतनी वगैरह। अगर एक क्विन्टल के पीछे हम खर्च एक रुपये की बजाए सवा रुपया भी खर्च करदें तो वह काट देते हैं कि यह ज्यादा है नहीं होना चाहिए।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : On a point of order, Sir ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਣਕ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਅੱਧੀ ਤਾਂ ਜਾ ਚੁਕੀ ਹੈ ਦੂਜੀਆਂ ਸਟੇਟਸ ਨੂੰ ਨਾ ਕੋਈ ਲਵੇ ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਦੇਵੇ।

वित्त मन्त्री : पहले हाउस के अन्दर एक तरीका था कि जो गलत प्वायंट आफ आर्डर करते थे उनकी एक लिस्ट आया करती थी और चौधरी दरशन सिंह उनमें फस्ट आया करते थे, गलत प्वायंट आफ आर्डर उठाने वालों में। अगर वह तरीका अब भी आए तो यह अब डिस्टिंक्शन लिया करेंगे, इन्होंने और भी तरक्की कर ली है।

स्पीकर साहिब, ज्यादा वक्त न लेते हुए मैं एक बात और कहूँगा।

Mr. Speaker : Irrelevant,

वित्त मन्त्री : नहीं जी. यह इरेलैवेंट नहीं है क्योंकि यह डिमांडज़ में है जो आज की ग्रांटस की हैं। मैं एक ही मिनट में बात कह दूंगा। यह सवाल आया कि हमारी सरकार राजाओं

महाराजाओं को ग्रांट देती है । सवाल यह है कि इसमें हमारी ज़िम्मेदारी कितनी है यह तो इनसे पूछिये जो आज कांग्रस वाले दोस्त आपोजीशन में बैठे हैं कि यह 18 साल तक देते आए हैं लगातार । केन्द्री सरकार का राजाओं महाराजाओं से ऐग्रीमेंट हुआ हुआ है जिसके मुताबिक उनको ग्रांट मिलती है । जो लोग ट्रेज़री बैंचों पर बैठे हुए हैं वह तो इस बात के हक में नहीं हैं कि इतना ज्यादा रुपया राजाओं को परसिज़ के रूप में दिया जाए । अगर वह रुपया बचा कर जनता के बैनीफिशरी कामों पर लगाया जा सके तो इससे अच्छा काम नहीं होगा । (तालियां) मगर ऐसा करने में कांग्रस की जो केन्द्र की सरकार है वह रुकावट है, उनका किया हुआ एग्रीमेंट है । हमारी सरकार ने केन्द्रीय सरकार से यह सवाल उठाया है । इस तरह से अगर रुपया बचाने में कामयाब हो गए तो ज़रूर बचायेंगे । (तालियां) आपकी पार्टी को केन्द्र में सरकार है मगर मांग आप हमारे यहां पर करते हैं । अगर आप उनसे इस बात की मांग करेंगे तो सारे ही हिन्दोस्तान का मसला हल हो जायेगा ।

स्पीकर साहिब, हैल्थ की ग्रांट के सेलियेंट फीचर्ज़ मैंने आपके सामने रखे हैं मगर पंजाब में हैल्थ डिपार्टमैंट का जो सब से ज़रूरी काम है वह भी आपके सामने रख दूं । वह काम है फैमिली प्लैनिंग का । यहां पर बार बार इस बात का ज़िक्र आया कि यहां पर खुराक नहीं मिलती, ऐडल्टरेटिड है, रहन सहन का तरीका ठीक नहीं है, बीमारियां हैं । मैं समझता हूँ कि इन सब का सब से अच्छा इलाज यह है कि हम आबादी को कम करने की तरफ ध्यान दें और अपने मीन्ज़ के मुताबिक फैमिली बनाएं । फैमिली प्लैनिंग के काम में पंजाब सरकार बाकी सारे सूबों से अच्छी रही है । (विघ्न) 1967–68 का जो प्रोग्राम है वह आपरेशन्ज़ और दूसरे तरीकों के लिये कई लाख का प्राजैक्ट है । सरकार ने ज़िलों के अन्दर 115 करोड़ प्लैनिंग युनिट्स कायम किये हैं ताकि सारे सूबे में यह काम अच्छी तरह से हो सके । पापुलेशन पर कन्ट्रोल हो सके, इसके मीन्ज़ बेहतर हो सकें, हस्पताल ज्यादा खुल सकें और सब की सेहत बेहतर हो, ऐसी सरकार की कोशिश है । हाउस से रिक्वैस्ट है वह इन सारी ग्रांट्स को पास करें । (तालियां)

Mr. Speaker It is 5.00 p.m. Now the guillotine is applied.

5.00 P.M.

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs. 2,84,,11,440 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 94,70,000 already voted on account) in respect of charges under head 29-Medical.

The Motion was carried.

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs. 2,05,15,560 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs, 75,04,000 already voted on account) in respect of charges under head 30-Public Health.

The Motion was carried.

Mr. Speaker : Now there are 35 more demands which are to be passed. If the House agrees, these may be put to vote to-gether.

Voices : Yes.

Mr. Speaker : Question is—

Demand No. 1 — That a sum not exceeding Rs. 98,82,970/- be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding Rs. 32,94,330/- already voted on account) in respect of charges under head 9-Land Revenues.

Demand No. 2 — That a sum not exceeding Rs. 9,80,850/- be granted to the Governor ro defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 3,26,950/- already voted on account) in respect of charges under head 10-State Excise Duties.

Demand No. 3 — That a sum not exceeding Rs. 4,89,470/- be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 1,63,850/- already voted on account) in respect of charges under head 11-Taxes on Vehicles.

Demand No. 4 — That a sum not exceeding Rs. 22,53,900/- be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 7,51,300/- already voted on account) in respect of charges under head 12-Sales Tax.

Demand No. 5 — That a sum not exceeding Rs. 20,24,000/- be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 6,74,700/ already voted on account) in respect of charges under head 13-Other Taxes and Duties.

Demand No. 6 — That a sum not exceeding Rs. 2,77,240/- be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding Rs. 92,410/- already voted on account) in respect of charges under head 14-Stamps.

Demand No. 7 — That a sum not exeeding Rs. 42,810/- be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 14,270/- already voted on account) in respect of charges under head 15-Registration Fees.

Demand No. 8 — That a sum not exceeding Rs. 25,83,690/- be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 8,61,220/- already voted on account) in respect of charges under head 18-Parliament State/Union Territory Legislatures.

Demand Mo. 10 — That a sum not exceeding Rs. 42,78,830/- be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 14,26,280/- already voted on account) in respect of charges under head 21-Administration of Justice.

Demand No. 11 — That a sum of exceeding Rs. 51,86,290/- be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding Rs. 17,28,760/- already voted on account) in respect of charges under head 22-Jails.

Demand No. 13 — That a sum not exceeding Rs. 2,88,830/- be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for

the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 96,270 already voted on account) in respect of charges under head 25—Supplies and Disposals.

Demand No. 14 That a sum not exceeding Rs. 29,47,180 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of paymet for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 9,82,390 already voted on account) in respect of charges under head 26—Miscellaneous Departments.

Demand No. 15 That a sum not exceeding Rs. 2,92,660 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 97,550 already voted on account) in respect of charges under head 27—Scientific Departments.

Demand No. 20 That a sum not exceeding Rs. 1,00,29,100 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of paymet for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 33,43,000 already voted on account) in respect of charges under head 33—Animal Husbandry.

Demand No. 21 That a sum not exceeding Rs. 90,95,000 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding Rs. 30,10,390 already voted on account) in respect of charges under head 34—Co-operation.

Demand No. 23 That a sum not exceeding Rs. 1,71,26,700 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 57,08,900 already voted on account) in respect of charges under head 37—Community Development Projects, National Extension Service and Local Development Works.

Demand No. 25 That a sum not exceeding Rs. 32,58,270 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 10,86,100 already voted on account) in respect of charges under head 39—Miscellaneous, Social and Developmental Organisations.

Demand No. 29 That a sum not exceeding Rs.1,46,61,660 be grated to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 48,87,220 already voted on account) in respect of charges under head 50--Public Works.

Demand No. 30 That a sum not exceeding Rs. 57,30,500 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 19,10,170 already voted on account) in respect of charges under head Charges on Buildings and Roads Establishment.

Demand No. 31 That a sum not exceeding Rs. 81,28,230/- be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding Rs. 27,09,270 already voted on account) in respect of charges under head 52-Capital Outlay on Public Works.

Demand No. 32 That a sum not exceding Rs. 3,09,84,010 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding Rs. 1,03,27,900 already voted on account) in respect of charges under head 57—Roads and Water Transport Scheme.

Demand No. 33 That a sum not exceeding Rs. 83,74,620 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 27,91,540/- already voted on account) in respect of charges under head 64—Famine Relief.

Demand No, 34 That a sum not exceeding Rs. 96,02,590 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for

[Mr. Speaker]

the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 32,00,860 already voted on account) in respect of charges under head 65—Pensions and other Retirement Benefits.

Demand No. 35 That a sum not exceeding Rs. 4,89,770/- be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 1,63,250 already voted on account) in respect of charges under head 67—Privy Purses and Allowances of Indian rulers.

Demand No. 36 That a sum not exceeding Rs. 45,15,040 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding Rs. 15,05,010 already voted on account) in respect of charges under head 68—Stationery and Printing.

Demand No. 37 That a sum not exceeding Rs. 67,39,700 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount ofRs. 22,43,250 already voted on account) in respect of charges under head 70—Forest.

Demand No. 38 That a sum not exceeding Rs. 2,41,98,520 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 80,66,170 already voted on account) in respect of charges under head 71—Miscellaneous.

Demand No. 39 That a sum not exceeding Rs. 2,19,620 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 73,210 already voted on account) in respect of charges under head 76—Other Miscellaneous Compensation and Assignments.

Demand No. 40 That a sum not exceeding Rs. 3,750 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 1,250 already voted on account) in respect of charges under head 78—Prepartition Payments.

Demand No. 41 That a sum not exceeding Rs. 20,81,380 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding Rs. 6,93,800 already voted on account) in respect of charges under head 78—A—Expenditure connected with National Emergency.

Demand No. 46 That a sum not exceeding Rs. 3,62,11,760 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding Rs. 1,20,70,580 already voted on account) in respect of charges under head 103—Capital Outlay on Public Works.

Demand No. 47 That a sum not exceeding Rs. 28,83,750 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding Rs. 9,61,250 already voted on account) in respect of charges under head 114-Capital Outlay on Road and Water Transport Schemes.

Demand No. 48 That a sum not exceeding Rs. 69,300 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 23,100 already voted on account) in respect of charges under head 120—Payment of Commuted Value of Pensions.

Demand No. 49 That a sum not exceeding Rs. 26,03,16,080 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 8,67,72,000 already voted on account) in respect of charges under head 124—Capital Outlay on Schemes of Government Trading.

Demand No. 50 That a sum not exceeding Rs. 28,60,25,200 be granted to the Governor to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1967-68 (excluding the amount of Rs. 10,42,39,150 already voted on account) in respect of charges under head Loans to Local Funds Private—Parties etc. and loans to Government Servants.

The Motions were carried.

Mr. Speaker : The House stands adjourned till 2.00 p.m. tomorrow.

5.04 p.m. (*The Sabha then adjourned till* 2.00 *p.m. on Wednesday, the* 24*th May*, 1967.)

APPENDIX

to

Punjab Vidhan Sabha Debate, Vol. I, No. 26, dated 23rd May, 1967

MEDICAL OFFICERS REDESIGNATED AS LECTURERS.

*300. **Comrade Munsha Singh,** : Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) the total number and names of the Gazetted Medical Officers working as Registrars who were redesignated as Senior Lecturers or Lecturers by the Department during the year 1962-63;

(b) the pay scale in which the said officers were working at the time of the change of their designation;

(c) whether any new pay-scale was fixed for them at the time of change in their designation; if so, the details thereof and whether they have started drawing their pay in the new pay-scale;

(d) the details of the monthly emoluments being drawn by each of the officers mentioned in part (a) above;

(e) if reply to part (c) above be in the negative, the reasons for which new pay scales have not been fixed ?

Mahant Ram Parkash Dass, (Health Minister) : (a) No Medical Officer working as Registrar was redesignated as Senior Lecturer during the year 1962-63. However, a list containing the names of the Gazetted Medical Officers working as Registrars who were redesignated as Senior Lecturer with effect from 29th March, 1963 in February, 1965 and have been provisionally allocated to the State of Punjab is at Annexure I (Col. No. 2).

(b) & (d) The requisite information is given in columns Nos. 3 and 4 of Annexure I.

(c) & (e) Yes. The new pay scale of Senior Lecturer was Rs. 450—30—600/40—800/50—950. All these officers are now working as Assistant Professors in their specialities in the scale of Rs. 750—50—1000/50—1250 plus other allowances. Their pay in the new scale of Senior Lecturer could not be fixed as the matter remained pending for want of advice of the Finance Department. In September, 1967 the Accountant General, Punjab, on receipt of Finance Department's advice was asked to fix their pay in the new scale viz. Rs. 450—30—600/40—800/50—950.

ANNEXURE I

List of Registrars who were Redesignated as Senior Lecturers with effect from 29th March, 1963, on 6th February, 1965 and have now been allocated to the State of Punjab Provisionally.

1	2	3	4		
Serial No.	Name of the doctor	Scale of pay on 6th February, 1965	*details of emoluments in Rupees*		
			(i) Pay	(ii) Dearness Pay	(iii) D.A.
	Department of Medicine				
			Rs.	Rs.	Rs
1.	Dr. Tarlochan Dev	.. Rs. 750—50—1000/ 50—1250.	900	100	12
2.	Dr. Ajit Singh	Ditto	900	100	120
3.	Dr. A.K. Datta	.. Ditto	900	100	120
	Department of Surgery				
4.	Dr. Ajmer Singh	.. Ditto	900	100	120
5.	Dr. Charanjit Khurana	.. Ditto	900	100	120
6.	Dr. Joginder Singh	.. Ditto	900	100	120
7.	Dr. Sotandar Rai	.. Ditto	900	100	120
8.	Dr. Rajinder Singh Sethi	.. Rs. 450—30—600/40—800/50—950	750	85	120
	Department of E.N.T.				
9.	Dr. Ajit Rai Marwaha	.. Rs. 750—50—1000—50—1250.	900	100	120
	Department of Orthopaedics				
10.	Dr. Hardas Singh	.. Ditto	900	100	120

***308. Shri Kapur Chand Jain** : Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) the reason for giving a guarantee by the Government for M/s Napco Bevel Gear of India, Faridabad, in respect of principal, and interest on loan borrowed by the said firm from the Punjab National Bank Ltd;

(b) the date on which the Government stood surety ;

(c) the amount of principal, interest and fee outstanding against the said firm as on 31st March, 1967;

(d) the terms and conditions on which the said guarantee was given;

(e) the year in which the said company went into production;

(f) the total paid up capital of the said firm;

(g) the profits that accrued to the said firm for each year since the firm was started;

(h) whether the said guarantee has been transferred to the Haryana Government; if not, the reasons therefor ;

(i) the names and addresses of the directors of the said concern;

(j) whether the Government has paid any sum to the Punjab National Bank against the said guarantee;

(k) the steps which the Government is contempltaing to take to secure the amount involved ?

Shri B. N. Makkar, (Minister for Industries) : (a) M/s Napco Bevel Gear of India, Faridabad were interested to set up an automatic gears manufacturing plant in the Punjab (undivided), which is a major industry. A guarantee for the *said* loan raised by the company to finance the project was given by the Punjab National Bank, on the condition that the repayment of principal, interest and other charges was counter guaranteed by the State Government. Therefore, on the Company's request and to facilitate implementation of the project, the requisite counter guarantee was given by the State Government.

(b) 14th May, 1963.

(c) Statement I giving the latest information is attached.

(d) A copy of the terms and conditions is attached.

(e) September, 1965.

(f) Rs. 1.05 crores.

(g) The firm earned no profits.

(h) A proposal submitted by the Punjab Government regarding transfer of the Guarantee to the Haryana Government is under the consideration of the Government of India.

(i) Statement II giving the requisite information is attached.

(j) No.

(k) Government entered upon and took into possession the Mortgage and assets of the company on the 9th April, 1967. Steps are also taken for legal enforcement of the personal guarantees given by three Directors of the Company in respect of it.

STATEMENT I

Amount due from M/s Napco Bevel Gear of India Ltd.

(a) *On account of Principal and interest etc.*

			Rs.
(i)	Credit fee for the period upto 21st February, 1967	..	1,96,540.12
(ii)	Special charges due up to 21st February, 1967	..	26,26,115.92
(iii)	Principal due up to 21st February, 1967	..	46,45,999.92
(iv)	Interest due on deferment instalments of special charges from 21st August, 1964 to 21st February, 1965 with the concurrence of Government of India and agreed by USAID.	..	11,199.18
	Total		74,79,855,14

(b) *On account of the Guarantee Commission.*

(i)	Period ending September, 1965 and September, 1966.	..	2,21,260.00
(ii)	From September, 1966 onwards		Information not available.

THIS INDENTURE made the Ninth day of May, 1963, (one thousand nine hundred and sixty three) BETWEEN Napco Bevel Gear of India Limited, a Joint Stock Company, incorporated under the Companies Act, 1956, as a Public limited company, having its registered office at No. 3 Friends Colony, New Delhi (hereinafter called 'the Company' which expression shall, unless repugnant to the context or meaning thereof, include its successors and assigns), of the one part and the Governor of Punjab (hereinafter called the Government (which expression shall, unless repugnant to the context, include its successors and assigns), of the other part.

1. WHEREAS the Company has power to borrow money for the purpose of business and to secure the repayment thereof by mortgaging its properties and assets, present and future.

2. By and under a loan agreement dated the 27th of July, 1962 (hereinafter referred to as 'the Loan Agreement' which expression shall include any amendment thereof), the company has secured a loan to the extent of U.S. $ 2,300,000 (equivalent to Rs. 1,09,25,000) from A.I.D. of U.S.A. (hereinafter referred to as 'A.I.D.') upon, *interalia,* the condition that the repayment of such loan and other monies payable to A.I.D. under the loan agreement should be guaranted by Punjab National Bank Limited.

3. Punjab National Bank Limited have agreed to guarantee the repayment to A.I.D. of the said loan and other monies specified in the loan Agreement in the manner therein mentioned subject interalia, to the condition that the Government furnishes a guarantee to or in favour of Punjab National Bank Limited securing repayment of the said loan and other monies by the Company in terms of the loan Agreement.

4. The Government has agreed to furnish such guarantee as, aforesaid to and in favour of Punjab National Bank Limited upon, *interalia,* the condition that the Company creates a first mortgage on its fixed assets in favour of the Government upon and subject to the terms and conditions hereinafter contained.

5. The Company is well and sufficiently seized and possessed of, and entitled to the land measuring 93 Kanals 10 Marlas in Faridabad, Punjab more particularly described in scheduled hereto and delineated in the plan hereto attached which land is free from encumbrances.

Now this indenture witnesseth as follows:—

1. The land measuring 98 kanalos Marla situate on Mathura Road in Faridabad, Punjab detailed in Schedule here to and delineated in the plan annexed together with such buildings, constructions, hereditaments, messuages and or tenements as may hereafter be raised on the said land hereinafter referred to as the mortgage properties, and.

1. **Now the Indenture witnesseth as follows.**— For the consideration afore said the Company doth hereby mortgage assign and assure unto the Government —

(a) The land measuring 98 Kanals 0 Marla situate on Mathura Road in Faridabad, Punjab, detailed in Schedule hereto and delineated in the Plan annexed, together with such buildings, constructions, hereditaments, messuages and or tenements as may hereafter be raised on the said land (hereinafter referred to as 'the mortgage properties), and

(b) ALL AND SINGULAR the plant, machinery (whether fixed or moveable), electric and other installations, implements, equipments, tools, utensils, appliances, accessories articles and other things pertaining to the said plant and machinery which the Company is to purchase from Napco Industries inc. U. S. A under the collaboration agreement dated 28th October, 1960 and approved by the Government of India or which shall at any time hereafter during the continuance of this security be affixed, installed and/or erected or be brought in, or upon, the Company's premises specified in Schedule 'X' hereto for the purpose of its business and wherever the said plant and machinery or any part thereof be installed, affixed or located or which may be in transit for the time being, and all which assets are hereafter collectively referred to as ' the plant.

And all the estate, right, title, interest, claim and demand of the company, into or upon, all the mortgaged properties and the plant or any part thereof, to HAVE AND TO HOLD the mortgaged properties and the plant into the Government absolutely and for ever, but as to all the mortaged properties and the plant, subject to the proviso for redemption hereinafter contained.

2. **Provided that** if the Company shall duly fulfil its obligations under the loan agreement and pay to the Government all monies and other amounts payable hereunder, the Government shall, at any time thereafter upon the request and at the cost of the Company reconvey the mortgaged properties and the plant hereinbefore expressed to be hereby assigned unto the Company or as it shall direct.

3. **The company hereby covenants with the Government as follows.**—(i) All the land described in Schedule 'A' here to is the absolute property of the Company and at the sole disposal of the Company and free from any prior charge and encumbrance and all future mortgaged properties and the plant shall like wise be the unencumbered, absolute and disposable property of the Company. The company now has power to mortgage, assign, transfer and assure ALL AND SINGULAR the mortgaged properties and the plant unto and to the use of the Government in the manner aforesaid.

(ii) If default shall be made by the Company in the fulfilment of its obligations under the Loan agreement or in the performance or observance of any of the covenants, conditions or provisions herein contained and on the part of the Company to be performed or observed, then, and in any such case, it shall be lawful for the Government to enter into, and upon and take possession of the mortgaged properties, and the plant without intervention of Court and thenceforth quitely to possess, use and enjoy the same and receive the rents, income profits and benefits thereof without interruption or hinderance by the Company or by any person or person or persons whomsoever AND THAT freed and discharged from or otherwise well and sufficiently saved and kept harmless and indemnified by the Company of, from and against, all and all manner of former and other estates, titles, claims, demands, charges and encumbrances whatsoever.

(iii) The company and all other persons lawfully or equitably claiming or entitled to claim any estates, right, title or interest into, or upon, the mortgaged properties and the plant or any of them, or any part thereof respectively shall and will, from time to time and at all times, at the cost of the person or persons requiring the same, execute, make and do or cause and procure to be executed, made and don every such assurance act and thing, for further or more perfectly assuring all or an of the mortgaged properties and the plant unto and to the use of the Governmen as shall be reasonably required.

(iv) The company will, at all times, during the continuance of these presents and the security hereby created, pay all rents, rates and taxes, present as well as future, and all dues, duties and outgoings whatsoever payable in respect of the mortgaged properties and the plant immediately the same shall have become due and will keep the mortgaged properties and the plant and every part thereof in a good and substantial state of repair and working order AND also keep the same insured in the joint names of the company and the Government, against loss or damage by fire, and also against loss by flood, earthquake, cyclone, typhoon, hurricane, lightning, explosion and other act of God as also by pilferage, riot or other civil commotions or revolutions, acts of enemies during war or other risks, of war by such sort of insurance as may be necessary to protect the security hereby created by the Company in favour of the Government from time to time, without any obligation on the part of the Government to call for such insurance in emergencies of the kind illustratively mentioned herein, in their full value (to be determined by the Government in its sole discretion) in some insurance office of repute to be approved of, in writing, by the Government, the value determined by the Government, as aforesaid to be apportioned between the mortgaged properties and the plant in such manner as the Government may prescribe or approve of AND the company shall pay all premia for renewal of such insurance one week before the same shall become due AND shall deliver to and leave with the Government all policies of such insurance and all receipts of premia therefor AND all monies to be received such policies shall be upon trust for better securing to the Government the payment of all moneys hereby secured and subject thereto in trust for the company AND in case the company shall neglect to keep the mortgaged properties and the plant or any part thereof in good and substantial repair and working order or to pay the rents, rates, taxes and assessments, outgoing, dues and duties as aforesaid or to effect or keep up such insurance as aforesaid and pay the renewal premia therefor in the manner aforesaid, then, and in any of such cases, it shall be lawful for, but not obligatory upon, the Government to repair and keep in good and substantial repair and working order the mortgaged properties and the plant or and part thereof, and pay any such rents, taxes, and assessments, outgoings, dues and duties , and to insure and keep insured the mortgaged properties and the plant in their full value or any less sum and for such time as the Government shall think proper and to pay the renewal premia therefor AND all moneys, cost and charges of such repair, the paying of such rents, rates and taxes and assessments, outgoings, dues and duties, and the payment of renewal premia therefor, shall be charged upon the mortgaged properties and the plant AND further all sums of moneys received under, or by virtue of any such Insurance aforesaid shall, at the option of the Company, be forthwith applied, to the extent of the money received in or towards, substantially rebuildings, reinstating, replacing and repairing the mortgaged properties and the plant and the other assets, or in, or towards the payment of the said principal sum and interest and other moneys for the time being remaining due under security of these presents.

(v) The Company shall permit the Government and its servants and agents, either alone or with workmen and others, from time to time and at all reasonable times, to enter into, and upon, the mortgaged properties and the plant and at the cost of the Company to inspect the same AND if upon such inspection it appears to the Government that the buildings comprised in the mortgaged properties and the plant, or any part thereof, require repairs or replacements the Government shall give notice thereof, to the Company calling upon the Company to repair or replace the same, and upon the Company's failure to do so within a reasonable time thereafter. It shall be lawful for, but not obligatory upon, the Government to repair or replace the same, or any part thereof, at the expense in all respects of the Company, and such expenses, together with interest at the rate of 6 per cent per annum shall, until repayment, be a charge upon the mortgaged properties and the plant.

(vi) The Company shall not, without the written consent of the Government first had and obtained, remove the plant, or any part thereof, from the mortgaged properties, except for the purpose of overhauling or repairs or replacements and in case of such removal the Company shall replace the same by plant of equivalent nature or value PROVIDED THAT in the event of the Government agreeing that any such part of the plant so removed as aforesaid, is redundant or has become worn out or obsolete and need not be replaced, the same may be sold and the sale-proceeds applied towards repayment of the moneys under the land Agreement.

(vii) If the market value of any of the mortgaged properties and the plant depreciates, in the opinion of the valuers or assessors appointed in the manner hereinafter mentioned, to such an extent that additional security in the opinion of the

Government is necessary, and the further security to the satisfaction of the Government, on demand by the Government, be not given by the Company, than, and in such case, the Company shall forthwith reduce its indebtedness under the loan Agreement to an amount which shall bear the same proportion to the then reduced market value of the mortgaged properties and the plant as the loan under the said loan Agreement bears to the present market value of the mortgaged properties and the plant. For the purpose of this sub-clause, the Government shall have the right at any time to engage competent valuers or assessors at the expense of the Company and the valuation which such valuers or assessors may make in respect of the mortgaged properties and the plant shall be final and conclusively binding on the Company.

(viii) Subject to the provisions of Indian Income-Tax Act, 1961, so far as they may be applicable to the Company during the continuance of this security, the Company shall not without the consent, in writing of the Government declare or pay any dividend (except issue of right shares) or other distribution on account of shares of any class of the Company whether now hereafter outstanding or make any payment,—

(i) except out of the earned surplus of the Company, determined in accordance with generally accepted sound accounting principles and practices;

(ii) Unless the company has set aside funds necessary for any payment under the loan Agreement and of the indebtedness of the Company which may be due and payable during the fiscal year of the Company for which such dividend is paid or made;

(iii) Unless after the payment of such dividend the Company's current assets shall equal not less than 15 per cent of its current liabilities (as determined in accordance with generally accepted sound accounting principles and practices); and

(iv) Unless the Company is not in default of any of the terms herein contained.

(ix) The Company shall give all information and assistance and submit such statements and returns as may be reasonably required by the Government or by any person appointed by it, in relation to the business of the Company.

(x) The Company agrees that during the continuance of the security hereby created, the Government shall have the right through any one or more of its employees or officers to inspect at the cost of the Company, the mortgaged properties and the plant, the working of the factory. The expenses incurred by the Government on such periodical inspections, shall be debited to the Company and be a charge on the mortgaged properties and the plant comprised in this security. The Company further agrees that it shall furnish to the Government such periodical returns and statements as the Government may reasonably require in respect of the working of the Company.

(xi) The company shall carry on its business to the best advantage.

*(xii) So far as the machinery spares and machinery stores, present as well as future, belonging to the Company and forming part of the said plant, are shall not writing, of the Government, at any time, during the continuance of this security, creates any mortgage, lien or charge, by way of hypothecation, pledge or any other encumberance of any kind whatsoever.

(xiii) The Company shall not allow a receiver to be appointed o the Company's undertaking or any part thereof or any distance or execution to be levied, or enforced upon or against any of the mortgaged properties and the plant. The Company shall not create or purport or attempt to create any charge or mortgage ranking, or which by any means may be made to rank on the mortgaged properties, and the plant or any part thereof, pari passi with or in priority to the security hereby constituted, now shall it create or purport to create a second or subsequent charge in the mortgaged properties and the plant without the previous consent of the Government, in writing.

(xiv) During the continuance of this security the Company shall not without the express previous approval of the Government, in writing (and on such terms and conditions as the Government may agree to) transfer the mortgaged properties and the plant or any part thereof to the name of an allied concern or to any other concern in which the directors of the Company or any of them may, directly or indirectly, be interested or to any other party or parties whatsoever.

---

* As Supplied by the Government

(xv) The Company shall forthwith and from time to time as may be required by the Government make such alterations or additions to its Articles of Association as may be necessary to conform to these presents.

(xvi) The Company hereby undertakes to file the prescribed particulars of the mortgage and charge hereby created with the Registrar of Companies, Delhi, under the provisions of the Companies Act, 1956, within 21 days of the execution of these presents.

(xvii) The Company shall comply with the provisions of all laws, whether now existing or which may be enacted hereafter, as may be applicable to it or to the business undertaken by it and any default or failure of the Company in complying with such laws shall be deemed to be a breach of the conditions of these presents.

(xviii) The Company shall, during the continuance of this security, keep all title deeds of the land comprised in the mortgaged properties, deposited with the Government, and shall hold the same intact for the Government for any period in which the said documents are left or allowed to remain with it or released to it temporarily, on its request. The Company shall in no case deliver the said documents of title to any other person or deal with them in any manner prejudicial to the interests of the Government during the continuance of his security.

4. **Provided Further and it is hereby agreed and Declared that.** (i) For the consideration aforesaid the Company shall pay to the Government a guarantee fee at the rate of 1½ per cent (one and one-half per cent) per annum on the amount for the time being outstanding of the Principal amount of loan drawn by the Company from A.I.D. under the said loan Agreement, the first instalment of such guarantee fee to become payable within one month after withdrawal by the Company of the first instalment of the principal loan amount under the said loan agreement and thereafter the guarantee fee shall be paid annually, the year to be reckoned according to English calendar year computed from the date the first guarantee fee is payable as aforesaid.

(ii) The stipulated dates of payment of the Guarantee fee are essential factors of the contract between the Company and the Government.

(iii) It shall be lawful for the Government, at any time without any further consent of the Company to sell or concur with any other person in selling the mortgaged properties and the plant, or any part thereof, either by public auction or private contract, and as to the plant either together with the land and building or separately therefrom with liberty to make any arrangements as to the removal of the plant sold separately from the land and buildings and with liberty also to make such conditions or stipulations respecting title or evidence of title or other matters as the Government may deem proper with power to buy in the mortgaged properties and the plant at any sale by auction or to rescind or vary any contract for sale and to resell the mortgaged properties and the plant without being answerable or responsible for any loss or diminution occassioned thereby and with power also to execute assurances and give effectual receipts for the purchase money and do all other acts and things for completing the sale which the person or persons exercising the power of sale shall think proper AND the aforesaid power shall be deemed to be a power to sell and concur in selling the morgaged properties and the plant without the intervention of the court.

(iv) The power of sale or the power to appoint receiver hereinbefore contained shall not be exercised by the Government unless and until default shall have been made by the Company (a) in payment of the guarantee fee or (b) in the payment of the moneys due under the loan Agreement in the manner therein mentioned and the Government is required to pay any money to the Punjab National Bank Limited in pursuance of the guarantee to be furnished by the Government in favour of the said Punjab National Bank Limited or (c) in complying with or observing any of the terms herein contained and on its part to be completed with or observed.

(v) Upon any such sale as aforesaid the receipt of the Government for the purchase money shall effectually discharge the purchaser or purchasers therefrom and from being concerned to see to the application thereof or being answerable for the loss or misapplication thereof.

(vi) The Government shall have the right to appoint any of its officers, or any other person whom it may consider proper, as receiver of the income of the mortgaged properties and the plant, or any part thereof, with power to realise the

said amount and out of that to discharge all rents, taxes and land revenue, rates, and outgoings whatsoever payable in respect of such mortgaged properties and th plant, or any part thereof, to pay the receiver's commission at the rate that the Government may determine subject to a maximum of 5 per cent on gross realisation to pay all premia for a surances effected on such mortgaged properties and the plant or any part thereof, as also the cost of the necessary repairs to the mortgage properties and the plant and to apply the balance first in payment of the guarantee fee due under these present and then in payment of the moneys that the Government may be required to pay to the said Punjab National Bank Limited.

(vii) It shall be lawful for the company to retain possession of and use the mortgaged properties and the plant until the Government shall be entitled to take possession thereof under these presents and takes possessions thereof accordingly.

(viii) The power of leasing or sub-letting the mortgaged properties with or without the plant shall not be exercised by the Company without the written consent of the Govrnment first had and obtained, PROVIDED THAT so long as the Company shall lawfully be in possession of the mortgaged properties and the plant, it shall be lawful for the company from time to time, to let for residential purposes the whole or any part or parts of any staff quarters in the mortgaged properties on monthly tenants only, or with the written consent of the Government first had and obtained on lease for a term not exceeding three years at a time.

(ix) The Government shall not be answerable nor accountable for any involuntary losses which may happen in, or about, the excise or execution of any of the powers or trusts which may be vested in the Government by virtue of these presents or by legislative enactment.

(x) Over and above other provisions herein contained and without prejudice there to in the event of the company making any default in the payment of the Guarantee fee or any money paid by the Government to the Punjab National Bank Ltd., pursuant to the guarantee to be furnished by the Government as herein-above provided the Government shall have the right to recover such guarantee fee and/or other amounts paid to Punjab National Bank Ltd., as arrears of land revenue.

(xi) After the Government shall have entered into or taken possession of the mortgaged properties and/or the plant or any part thereof or after a receiver thereof shall have been appointed, as aforesaid, it shall be lawful for, but not obligatory upon, the Government or receiver, as the case may be, to carry on the business, in, and with, the mortgaged prope ties and the plant or any of them and to manage or conduct the same as it o he shall in its or his absolute discretion think fit and proper and for the purposes of the said business to comploy such agents, managers, engineers, technical men, receivers, lawyers. accountants, servants and workmen upon such terms and conditions as to remuneration or other-wise as it or he may think fit and proper and to renew repair and replace such of the plant, machinery and effects of the Company as shall be worn out or lost or otherwise become unserviceable or unfit for use and generally to do or cause to be done all such acts, deeds and things and to enter into such arrangements or contracts respecting the business and mortgaged properties and the plant or the use of the mortgaged properties and the plant or any part thereof as it or he could do if it or he were absolutely entitled thereto and without being responsible, in any way, for any loss or damage which may be occasioned thereby.

(xii) All the pieces or parcles of land, hereditaments and premises including buildings and structu es erected or to be erected thereon which may at any time during the continuance of this security be acquired, obtained or possessed of by the Company or to which the Company may become entitled to and all and singular the engines machinery (whether fixed or moveable and whether attached to the said premises or not), plant, electric and other installations, implements, equipments, tools, utensils, appliance, accessories, articles and other things which lay at any time hereafter during the continuance of this security by affixed installed or erected or brought in or upon, the mortgaged properties or used in connection therewith and which belong to the Company or are capable of being transferred by the company and either in addition to or substitution for the land and buildings and the plant hereby mortgaged and assigned or part thereof shall be included in the security of the Government and shall for the purpose of these presents be deemed to form part of this security AND the Company shall, upon the equest of the Government such mortgage, pledge, hypothecation or other instruments as may be required by the Government granting, assigning, releassing, conveying and assuring the same to the Government and upon the same terms and conditions as are herein contained, and, for the purposes aforesaid, the company shall do or cause to be done all such acts, deeds and things as may be reasonably required by the Government.

(xiii) Until repayment of all moneys due hereunder the Government shall without prejudice to its other rights referred to above have the following rights;—

(a) The right to appoint and remove from time to time a Director on the Board of Directors of the Company to watch the interests of the Government, who will be appointed as an additional director, provided however, that the Director so appointed by the Government need not possess any share qualification that may be prescribed by the Articles of Association of the Company. The Additional Director so appointed shall not vote and shall not be required to sign the balance-sheet or profit and loss account of the Company but he shall be paid by the Company his travelling and halting expenses according to the rules of the Company as well as such fees for attending Board Meetings of the Company, as may be prescribed for the other directors.

(xiv) The Company shall pay all cost, charges and expenses between attorney and client in any-wise incurred or paid by the Government of, and incidental, to, or in connection with, these presents or this security and incurred as well for the assertion or defence of the right of the Government as for the protection and security of the mortgaged properties and the plant and for the demand, realisation and recovery of the money payable to the Government hereunder and the same shall, on demand, be paid by the Company to the Government, with interest thereon at the rate of 6 per cent per annum from the time of the same having been so demanded and until such payment, the same shall be a charge upon the mortgaged properties and the plant.

5. For all or any of the aforesaid purposes, the Company hereby irrevocably appoint the Government as well as their receiver or receivers to be appointed under these presents to be its attorney or attorneys and in the name and on behalf of the Company ought to execute and do under the all acts, deeds and things which the Company ought to execute and do under the covenants and provisions herein contained and generally to use the name of the Company in the exercise of or any of the powers by these presents conferred on the Government or any receiver appointed by it.

6. Any notice required to be served on the Company shall for the purposes of these presents be deemed to be sufficiently served if it is left at the registered office of the Company and such notice shall also be deemed to be properly and duly served if it is sent by post in a registered letter addressed to the Company at its registered office and such service shall be deemed to have been made at the time at which the registered letter would be in the ordinary course be delivered over though returned unserved on account of the refusal of the Company to accept such notice.

7. It is agreed that during the continuance of this security, list (s) of all plant and machinery and of any further additions thereto that may be made by the Company shall be sent by the Company to the Government under the signature of any of its directors and such list (s) shall be deemed to be a part and parcel of this security.

8. The Company covenants to lodge with the Government within 21 days of these presents, the personal guarantees from Shri P. L. Kapoor, Shri F. C. Mehra and Shri S. L. Kapoor three of the Directors of the Company as additional security.

9. Every dispute difference or question which may at any time arise between the parties hereto or any person claiming under them toughing or arising out or in respect of this deed or the subject-matter thereof shall be referred to two arbitrators one to be appointed by each party and in case of difference of opinion between them to an Umpire appointed by the said two arbitrators before entering on the reference and the decision of the arbitrators or umpire, as the case may be, shall be final and binding on the parties.

10. The Company shall bear 1/4th (one-fourth) of the stamp duty leviable on this Indenture and the Government shall bear the remaining 3/4th (three-fourth) of the duty.

SCHEDULE REFERRED TO ABOVE

All that piece or parcel of land measuring 98 K.O.M.comprising the following Khasra Nos. namely —

Khasra No.	Khewat Khata No.	Kanals	Marlas
67/6		8	0
67/15		8	0
68/10/2		1	4
68/10/3		1	6
68/11/1		2	15
67/5/1	39/104	4	4
67/13	42/17	7	9
67/1	14/67	6	8
67/2/1	14/66	6	13
67/3/1/	41/106	2	17
67/3/2/		5	3
67/4/1	38/103		19
67/4/2	37/102		19
67/4/4	35/100	1	17
67/4/5	36/101	1	7
67/4/3	45/110	2	17
67/7/1	46/111	5	18
67/2/2	45/110	1	6
67/7/14	46/111	7	13
67/8	40/106	7	2
67/9	14/66	8	0
67/10	14/66	6	3
		98	0

within Hadbast 79 of Jamabandi of 1958-59 situated in village Majeshar, Tehsil Ballabgarh District Gurgaon, Punjab OH NOWSOHVER OTHERWISE the said pieces or parcles of land or any part thereof are or is or here to fore were or was situated, tenanted butted bouded called known number described or distinguished.

IN WITNESS WHERE OF ON THE DAY and your first above mentioned Shri Peshori Lal Kapur and Shri B. C. Dass Gupta two of the Directors of the Company, pursuent of the companys' Board resolution dated the 3rd May, 1963, executed and signed this indenture for and on behalf of the company. The common Seal of the Company is affixed hereunder in presence of Shri Peshori Lal Kapur and Shri B.C. Dass Gupta the aforesaid Directors, who put their signatures hereto, and Shri R. S. Talwar the Secretary to Government of Punjab, Industries Department has signed this deed for and on behalf of the Government of Punjab.

1. *Witness.*

Sd/-.S. F. Kalia,
Deputy Secretary to Government
Punjab, Industries Department.
Chandigarh

For and in the name of the Governor of the State of Punjab.

Sd)-.
R. S. TALWAR
Secretary to Government, Punjab,
Industries Department.

2. *Witness*

Sd/-.M.C. MEHRA,
Deputy Director of Industries
(I.P.) Punjab, Chandigarh,
Dated: 27.3.1968

For Napco Bevel Gear of India Ltd.,

Sd/-. Director,
Sd)-. Director.

STATEMENT II

Names and addresses of Directors of M/s. Napco Bevel Gear of India Ltd.

Names	*Addresses*
1. Shri P.L. Kapoor	.. 3, Friends Colony, New Delhi.
2. Shri S.L. Kapoor	.. 5, Lord Simla Road, Calcutta.
3. Shri F.C. Obhries	.. 13-B, Rajinder Park, New Delhi.
4. Shri C.S. Loganathan	.. 6, Voga Street, Madras—30.
5. Shri Herbert Kresnon	.. 10, Obloy Road, Madras—30.
6. Brig. F.J. Dhillon	.. United Commercial Bank Buildings, Parliament Street, New Delhi.
7. Garej, D. Rappaport	.. President, Napco Industries, DUE P.F. No. 570, Minapoles—40, Miwa U.S.A.
8. Rechard A. Maznoes	.. Napco Industries Iuo Minapolies—40, U.S.A.

Statement made by Shri Satya Pal Dang, Development and Local Government Minister, Punjab, in the Punjab Vidhan Sabha in regard to Call Attention Notice No. 123 regarding cut in Quota of Sugar, Imported wheat etc. by the Central Government.

It is a fact that quota of sugar allocated to Punjab has been reduced. Its quota at the time of re-organisation of the State was 11,700 tonnes per month. It was reduced to 8,500 tonnes per month from April, 1967. Punjab Government was, therefore, forced to reduce the size of ration as also the quantum being supplied to the establishments.

2. The Government of India has now further reduced Punjab quota to 7103 tonnes per month. This has forced the Government to further reduce the ration per head in towns to one kilogram per month. Establishments too will be affected. No further reduction, however, has been made for the rural areas in order to reduce the disparity to some extent at least which at present exists in the size of ration between the urban and rural areas. The reason given by the Government of India for reducing the quota is that production of crystal sugar in the mills is dropped by about 30 per cent during the year 1966-67 over the previous year.

3. It is also a fact that unscrupulous elements are indulging in black-marketing by taking advantage of the scarcity situation. All-out efforts are being made to streamline the distribution of whatever stocks of sugar are made available to us by the Government of India and to prevent black-marketing. In this connection drastic steps will be taken soon to curb the black-marketing. To avoid hardship to the common people and also the existing establishments to the maximum possible extent, it has been decided not to give any sugar quota to the proposed new establishmets or industries.

4. Our imported wheat quota has been reduced by the Government of India to 5,000 tonnes per month since May, 1967. Earlier, since January, 1967, our quota was 7,500 tonnes per month. Prior to that it was still higher.

5. We are making all out efforts to get increased supply of imported wheat from the Government of India. We are also trying, that if adequate stocks of imported wheat are not allotted to us, we should be given subsidy in cash so that we can subsidize to that extent the distribution of indigenous Mexican wheat. The question of using indigenous Mexican wheat for manufacturing Maida and Suji by the Roller Flour Mills is also under consideration and a decision in this respect will be taken soon.

6. It is not correct that business of Halwais and Sodawater-walas and others has collapsed.

7. Practice in the previous years has been to run Fair Price Shops only from October onwards. As regards this year, the Government is considering the desirability and possibility of running depots from a much earlier period. Decision in this respect will be taken soon.

———

666—25-6-68—305 Copies, Punjab Govt. Press.

PUNJAB VIDHAN SABHA

DEBATES

24th May, 1967

Vol. I—No. 27

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Wednesday, the 24th May, 1967

Punjab Vidhan Sabha Secretariat, Chandigarh

Price : Rs. 10-05

ERRATA

to

Punjab Vidhan Sabha Debates, Vol. I—No. 27

Dated the 24th May, 1967

Read	*For*	*Page*	*Line*
3-5-1967	3- -1967	(27)1	22
ਰਾਜਪੁਰੇ	ਰਾਜਪਰੇ	(27)3	2
NOTICE OF MOTION	NOTICE OF MUTION	(27)9	Heading
ਮੈਂ	ਮਂ	(27)10	2
ਮੈਂਬਰ	ਮਂਬਰ	(27)26	2nd from below
ਙ੍ਸ਼ੂ	ਙ੍ਸ਼	(27)33	1
not already	no talready	(27)34	18
ਲਿਆ ਕੇ	ਲਿ' ਕ	(27)41	8th from below
ਅਫਸਰਾਂ	ਅੱਰਸਰਾਂ	(27)60	5th from below
ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ	ਪ੍ਰਾਥਨਾ	(27)63	7
ਪੂਰੇ ਤੌਰ	ਪਰੀ ਤੌਰ	(27)71	4th from below
ਤ਼ਟਸ	ਰਟਸ	(27)73	7th from below
ਲੋਕਾਂ	ਲਕਾਂ	(2/)74	24
80 ਫੀ ਸਦੀ	0 ਫੀਸਦੀ	(27)74	30
ਪੇਂਡੂ	ਪੇਂ	(27)75	3
ਮੌਨਸੂਨ	ਮੌਨਸਨ	(27)76	15
ਸਟੇਟਸ	ਸਟਟਸ	(27)76	20
ਸੈਂਟਰ	ਸਟਰ	(27)80	6th from below
वित्त मन्त्री	वित्त मत्री	(27)83	10th from below
नहीं	तहीं	(27)84	16th from below
[वित्त मन्त्री]	[वित मन्त्रो]	(27)88	1

PUNJAB VIDHAN SABHA

Wednesday, the 24th May, 1967.

The Vidhan Sabha met in the Hall of the Punjab Vidhan Bhavan Sector-I, Chandigarh, at 2.00 p.m. of the Clock, Mr. Speaker (Lt. Col. Joginder Singh Mann) in the Chair.

QUESTION ASKED BY A MEMBER RE STATEMENT BY A MINISTER ON CALL ATTENTION NOTICE

(*Chaudhri Darshan Singh rose in his seat*)

Mr. Speaker : Have you to say anything?

Chaudhri Darshan Singh : Yes Sir, I want to ask a question on Call Attention Motion No. 69. ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੀ ਇਕ ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਨੰ: 69 ਸੀ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਇਕ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਆਫ ਦੀ ਹਾਊਸ ਦੀ ਗਰਿਫਤਾਰੀ ਬਾਰੇ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਇਆ ਸੀ। Sir, you permitted me yesterday to put one question. The Chief Minister was to answer that question. In his absence, next man can answer it.

Mr. Speaker : He may not be ready with it.

Finance Minister (Dr. Baldev Parkash) : Sir, I lay on the Table of the House..:..............(*Interruption*).

Chaudhri Darshan Singh : It has already been laid. I have to put a question.

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਟਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਆਫ ਦੀ ਹਾਊਸ ਨੂੰ 3-[illegible]-1967 ਨੂੰ ਗਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਇੰਡੀਅਨ ਪੀਨਲ ਕੋਡ ਦੀ ਜ਼ੇਰਦਫਾ 420,406 ਅਤੇ ਇਸ ਬਿਨਾ ਤੇ ਗਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਖਰਚੇ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਗ਼ਲਤ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਜਿਹੜੀ ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਦਿਤੀ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਕੇਸ ਦੇ ਮੈਰਿਟਸ ਅਤੇ ਡੀਮੈਰਿਟਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਕਿਉਂ ਜੋ it is pending in the *Court and the matter is sub Judicc* ਮੈਂ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਇਕ ਦੋ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੁਛਣੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ ਕਿ 1000/- ਰੁ: ਡਿਸਕਰੀਸ਼ਨਰੀ ਫੰਡ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ.........

---

*Permission to ask a question on a statement by a Minister laid on the Table of the House on 15th May, 1967) on a Call Attention Notice No. 69, dated the 9th May, 1967 was concluded on 23rd May, 1967.

Mr. Speaker : You are not asking the question. You are making a repetition of what has happened. You are not to elaborate your point.

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਆਪ ਦੀ ਅਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮੈਮੋਰੀ ਰੀਫ਼ਰੈਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ......

Mr. Speaker : My memory is absolutely fresh.

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਮੇਰਾ ਪਹਿਲਾ ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਜਿਹੜਾ ਸਰਪੰਚ ਰਾਹੀਂ. ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਫਰਵਰੀ, 1966 ਦੇ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਅਲਿਕ ਇਕ ਰੀਵਾਈਜ਼ਡ ਆਰਡਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਇਹ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦਾ ਇਖਤਿਆਰ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਰੀਵਾਈਜ਼ਡ ਆਰਡਰ ਜਾਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਖਰਚ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਫੇਰ ਡਾ. ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਗਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈਣ ਦੀ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਸੀ ! ਦੂਸਰੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਗਰਿਫਤਾਰ ਰਾਜਪੁਰੇ ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ...... (ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker: The hon. Member may please ask a definite question.

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸੋ ਕਿ ਜੋ ਵੀ ਖਰਚ ਹੋਇਆ ਉਹ ਸਕੂਲ ਦੀ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪਰਧਾਨ ਰਾਹੀਂ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਿ ਨਾਉਂ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੈ, ਖਰਚ ਹੋਇਆ। ਸਾਰੇ ਖਰਚ ਨੂੰ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤਸਦੀਕ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਫੇਰ ਕਿਹੜਾ ਜੁਰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਡਾ. ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਗਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ? ਇਕ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਗਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨਾ ਕੀ ਇਹ ਵਾਜਬ ਗੱਲ ਸੀ ? ਦੂਸਰੇ ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਜਪੁਰੇ ਗਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਥੋਂ ਦੇ ਨੀਅਰੈਸਟ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਰਾਜਪੁਰੇ ਹੀ ਸੀ, ਉਹਨੂੰ ਪਟਿਆਲੇ ਕਿਉਂ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ?

Mr. Speaker : This is a second question. You were allowed to put only one question.

Chaudhri Darshan Singh: Sir, you allowed me to put one question. It is part a. b & c of the question. It is one question and not three. ਰਾਜਪੁਰੇ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਮਨਸ਼ਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਰੈਸਟ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨੀਅਰੈਸਟ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਟਿਆਲੇ ਕਿਉਂ ਲੈ ਗਏ ਸੀ ? ਤੀਸਰੀ ਚੀਜ਼ ਇਹ ਕਿ ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੇ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਸਾਹਮਣੇ ਝੂਠਾ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅਰੈਸਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਪਰ ਗਰਿਫਤਾਰੀ ਦੇ ਵਾਰੰਟਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਐਕਸੀਕਿਊਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ? ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਇਕ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਆਫ ਦੀ ਹਾਊਸ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਇਸ ਮੋਸ਼ਨ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦਸ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਟਰ ਸਬਜੁਡਿਸ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਡਿਸਕਸ ਕਰਨਾ ਮੁਨਾਸਿਬ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਕੋਈ ਆਰਡੀਨਰੀ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ ? ਜਦੋਂ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਰਾਜਪੁਰੇ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਟਿਆਲੇ ਕਿਉਂ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ? ਜੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਇਸ ਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । The matter is very important because it concerns an hon. Member of this House.

Mr. Speaker : Can you answer this question, Dr. Baldev Parkash. ?

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਜਦੋਂ ਇਕ ਗੱਲ ਸਾਫ ਤੌਰ ਤੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਟਰ ਇਜ਼ ਸਬ-ਜੁਡਿਸ ਫੇਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ ?

Chaudhri Darshan Singh : The matter is of urgent public importance. They are duty bound to look into the entire file and answer all questions. The Government is bound to make a detailed statement and give the required information.

Mr. Speaker : Government has already given you the detailed information.

Chaudhri Darshan Singh : Then where is the answer to my question, Sir ?

Mr. Speaker : The answer is there in the statement.

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਜੇ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਹਾਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਨਿਸਟਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ।

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਕਿਹੜਾ ਸਵਾਲ ਸੀ ਇਹ ਤਾਂ ਲੈਕਚਰ ਸੀ ਨਿਰਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਠੀਕ ਹੈ ਗਿਲ ਸਾਹਿਬ ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਲੈਕਚਰ ਲਗਿਆ ਪਰ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸਵਾਲ ਹੀ ਲੱਗਿਆ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ।

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਇਰਾਦਾ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਛੇੜ ਛਾੜ ਨਹੀਂ ਕਰੋਗੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਵੇਖ ਲਓ......

ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕੇ ਗਿਲ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਾਇਦ ਸਮਝ ਲੈਣ । ਡਾਕਟਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਨੂੰ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਸਕੂਲ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਹਾਸਲ ਹੈ । ਮੈਂ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮਾਡੀਫਾਈਡ ਆਰਡਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਖਰਚ ਕਿਉਂ ਤਸਦੀਕ ਕੀਤਾ ?

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਇਕ ਸਬ-ਜੁਡਿਸ ਕੇਸ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਮੈਰਿਟ ਅਤੇ ਡੀਮੈਰਿਟ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਏਥੇ ਕਰਨੀਆਂ ਮੁਨਾਸਿਬ ਨਹੀਂ ਹਨ।

Chaudhri Darshan Singh : You admitted my Call Attention Motion and you have permitted me to put the question. You have not ruled out that it is an irrelevant question. It is not a sub-judice matter. ਮੈਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਰਾਈਟ ਸੀ ?

Mr. Speaker : How can you ask this question? The Minister cannot tell you.

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੁਕਮ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਖਰਚ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਕਾਪੀ ਹੁਕਮ ਦੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਮੌਜੂਦ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਕੀ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਰਚ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਕਮੇਟੀ ਖਰਚ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ? (Does it authorise Shri Inder Singh or the President to spend the amount ?)

Chaudhri Darshan Singh : Shri Inder Singh, President, Managing Committee of Lal Bahadur Shastri High School, Kauli, is entitled to draw the amount as President of the Committee. A letter was addressed to him as also to the Deputy Commissioner, Patiala.

Mr. Speaker : Was there any Committee ?

Chaudhri Darshan Singh : Yes, the Committee was there, the Treasury was there and the amount was deposited in the name of the *Khazanchi*. ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਡਾਕਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾ ਹੋਇਆ । ਕਿਸੇ ਨੇ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਗ਼ਬਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਚਾਰ ਸੌ ਵੀਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਰੁਪਿਆ ਜਮ੍ਹਾ ਹੈ......

Mr. Speaker : I think the hon. Member should please study the case. I have gone through the case and I have examined this case. When this fellow was arrested, I sent for the file and examined the case thoroughly. There are some other things which came to light afterwards.

Chaudhri Darshan Singh : This House would like to know the other things. ਦੂਸਰੀ ਚੀਜ਼ ਜਿਹੜੀ ਮੈਂ ਕਹੀ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਇੰਪਾਰਟੈਂਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਕੇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਇੰਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । (The case is before the Court and investigation is being conducted.)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇੰਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਦਾ ਕੋਈ ਤਅੱਲੁਕ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਾ ਕੋਈ ਤਅੱਲੁਕ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਨਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਪਰਮਿਟ ਕਰਦੇ ਹੋ ......

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ ਇਕ ਕੁਐਸਚਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪਰਮਿਟ ਕੀਤਾ ਹੈ । (I have given permission for cnly one question.)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ।

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ; ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਸੁਆਲ ਦੇ ਇਸ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਜਵਾਬ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਰਾਜਪੁਰੇ ਵਿਚ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਉਥੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ । ਲੇਕਿਨ ਪਟਿਆਲੇ ਕਿਉਂ ਜਾਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ?

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਆਪ ਨੇ ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਪੜ੍ਹ ਲਈ ਹੋਵੇਗੀ । ਉਸ ਵਿੱਚ ਦੋ ਤਿੰਨ ਗੱਲਾਂ ਪੁੱਛੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ । ——One is that a Member of the House is arrested in a criminal case. ਫਸਟ ਇਨਫਾਰਮੇਸ਼ਨ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੀਕ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਦੂਸਰੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ......(*Interruptions*)

Voices from the Opposition Benches : It is all fabrication.

ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੇਮ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪੁਲਿਸ ਕੇਸ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ । (ਵਿਘਨ) (ਸ਼ੋਰ)

Minister for Finance : The issue before the House is that a certain piece of information has been sought and that information has been given.

ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂਬਰ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਲ-ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਹੋਇਆ । ਤੀਸਰੀ ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ । ਤਿੰਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਜੁਆਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । What else do they want?

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਨੋਟਸ ਦੀ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ ਰੂਲਜ਼ ਵਿਚ ਇਸੇ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਮੀਜੇਟਲੀ ਪਬਲਿਕ ਇੰਪਾਰਟੈਂਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸੁਆਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਗੌਰਮਿੰਟ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਕਲੀਅਰਲੀ ਰਖ ਸਕੇ । ਜੁਆਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਫਾਈਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੈਕ ਗਰਾਊਂਡ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਇਹ ਕਲ੍ਹ ਤੇ ਰਖ ਲਉ । ਮੇਰੇ ਸੁਆਲ ਦਾ ਜੁਆਬ ਦੇ ਦੇਣ, ਆਇਆ ਉਸ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਆਪ ਦਾ ਸੁਆਲ ਇਹੋ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਜਪੁਰੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਦੈਟ ਇਜ਼ ਆਲ । (Your question is that why he was not produced before the Court at Rajpura. That is all.)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਤਾਂ ਪਾਰਟ 'ਏ' ਹੈ । ਮੇਰਾ ਸੁਆਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦਾ ਆਰਡਰ ਮੋਡੀਫਾਈ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਔਰ ਵਿਚਾਰੇ ਨੂੰ ਗਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਨ ਦੀ

[ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ]

ਅਤੇ ਆਈਡੈਂਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ ? ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਗ਼ਬਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ । ਸ਼੍ਰੀ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਪਰਧਾਨ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖ਼ਤ ਕਰਵਾਈ ਗਈ, ਉਸ ਨੇ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ? (Has the amount been spent or not?)

Chaudhri Darshan Singh : The amount is still in the Post Office. (*Noies and Interruptions*)

Voices from the Opposition Benches : Why all this fabrication ?

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਫਿਰ ਬਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। (Then he will be acquitted.)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਫਿਰ ਗਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ?

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਫ਼ਾ ਦਸ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਨੂੰ ਕਲ੍ਹ ਤੇ ਰਖ ਲਉ, ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਫਾਈਲ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆ ਜਾਣਗੇ ।

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਐਫ ਆਈ. ਆਰ ਦਾ ਨੰਬਰ ਦਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਸੈਕਸ਼ਨ ਦਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਫੈਬਰੀਕੇਸ਼ਨ ਹੈ ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦਸ ਦਏਗੀ ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਅਗਰ ਉਸ ਨੂੰ ਐਂਟਾਈਟਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ no offence has been committed. ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਕਲ੍ਹ ਤੇ ਰਖ ਲਈ ਜਾਵੇ । ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਔਰ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦੇਣ ਕਿ ਆਇਆ ਇਹ ਗਿਰਫਤਾਰੀ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ ਜਾਂ ਨਜਾਇਜ਼ ਸੀ ।

Mr. Speaker : How can they say ?

ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ : ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਇਥੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਗੱਲ ਤੇ ਬੜੀ ਸਿੰਪਲ ਹੈ......

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਵਾਕਿਆਤ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਫਾਈਲ ਪੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : (ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ) ਬੈਠਦੇ ਹੋ ਕਿ ਨਹੀਂ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੂਵ ਕੀਤੀ, ਆਪ ਨੇ ਐਡਮਿਟ ਕਰ ਲਈ । ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਅਸੀਂ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਡੈਫੀਨਿਟ ਸੁਆਲ ਪੁਛ ਲੈਣ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਛਿਆ, ਅਸੀਂ ਡੈਫੀਨਿਟ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਇਕ ਆਵਾਜ਼ : ਕੀ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ?

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ: ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ । ਜਿਹੜੀ ਬੋਲੀ ਤੁਸੀਂ ਬੋਲਦੇ ਹੋ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ । ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਹੋਰ ਬੜਾ ਲੰਬਾ ਚੌੜਾ ਮਜ਼ਮੂਨ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਗਰਮ ਨਰਮ ਹੋ ਲੈਣਾ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਇਥੇ ਡਿਸਕਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਕੇਸ ਦੇ ਮੈਰਿਟਸ ਔਰ ਡੀਮੈਰਿਟਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਜੁਆਬ ਕਲ੍ਹ ਹੀ ਦੇ ਦੇਣਾ । (He may give this reply to-morrow.)

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਕਲ੍ਹ ਤੇ ਤਾਂ ਦੇਈਏ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਤਿਆਰ ਨਾ ਹੋਈਏ । ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਅੱਜ ਹੀ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਉਹ ਪੁਛਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜਪੁਰੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰੋਡੀਊਸ ਕੀਤਾ । (He wants to know why was the hon. Member not produced in the Court at Rajpura).

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਸਦਰ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਟਿਆਲਾ ਦਾ ਕੇਸ ਸੀ । ਇਥੋਂ ਪਕੜ ਕੇ ਉਥੇ ਲੈ ਗਏ । ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਜਿਹੜੀ ਇਨਫ਼ਰਮੇਸ਼ਨ ਸੀ ਉਹ ਕੁਰੈਕਟ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਲਾਨੇ ਕੋਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਫਲਾਨਾ ਸੈਕਸ਼ਨ ਲਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ । ਜਿਸ ਸੈਕਸ਼ਨ ਹੇਠ ਪਕੜਿਆ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਬਾਰੇ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਇਤਲਾਹ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਦੇਖਣਾ ਕਿ ਉਹ ਠੀਕ ਹੈ ਜਾਂ ਗਲਤ।ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹਾਊਸ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅਗਲੀ ਆਈਟਮ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਏਜੰਡੇ ਤੇ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਫ਼ਾਈਲ ਪੜ੍ਹੇ ਤੋਂ ਜੁਆਬ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਪੁਛ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸ ਬਿਨਾ ਤੇ ਬੋਲ ਰਹੇ ਨੇ ?

चौधरी बलबीर सिंह : स्पीकर साहिब, पोजीशन बड़ी क्लियर है । उन्होंने काल एटेनशन मोशन का नोटिस दिया, आप ने एडमिट कर ली, उसका जवाब आ गया है । अगर कोई डिपार्टमेंट गलती करता है तो हर एक को हक है कि कानूनी तौर पर चाराजोई करे । अगर किसी को ज्यादा देर के लिये डीटेन किया गया है तो वह अदालत में इस्तगासा कर सकता है । इनको इन्फरमेशन दे दी गई है, पूरा जवाब दे दिया गया है । अगर कोई और बात है तो अदालत खुली है वहां जा कर कानूनी चाराजोई कर सकते हैं ।

Sardar Darbara Singh : My hon. friend does not know the problem.

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਚੌਧਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਤਾਂ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਨੋਟਸ ਦੀ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ ਵੀ ਇਸੇ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ।ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਪੁਲੀਸ

[ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ]

ਅਫ਼ਸਰ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਕਰੇ ਅਤੇ ਮੈਟਰ ਅਰਜੈਂਟ ਪਬਲਿਕ ਇੰਪਾਰਟੈਂਸ ਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਵੇ । ਜੇ ਕਰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜਾਣੀ ...... ਹੈ (ਵਿਘਨ)

ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਕਲ੍ਹ ਦੇ ਦੇਣ ?

वित्त मंत्री : जवाब बिल्कुल दुरुस्त दिया गया है । इनकी शिकायत है कि वह राजपुरा में पेश क्यों नहीं किया गया पटियाले क्यों किया गया । जवाब दिया गया है कि केस सदर पुलिस स्टेशन को रिलेट करता है और यह अरैस्टिंग आफिसर की डिस्क्रीशन है कि जो जगह नज़दीक हो टाईम से उसी जगह पर ले जाएं । उसी दिन उसे पटियाले पेश किया गया । वैसे क्या कोई सवाल बनता है ? खामखाह इस तरह का सवाल कर रहे हैं ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਐਮ. ਐਲ ਏ. ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਅੰਡਰ ਅਰੈਸਟ ਰਖਿਆ ਔਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ । (ਵਿਘਨ)

ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਇਥੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਵਾਰੰਟ ਦੇ ਅੱਠ ਅੱਠ ਮਹੀਨੇ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਕੀ ਉਸ ਗੱਲ ਦਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ? (ਵਿਘਨ)

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਉਥੇ ਟਾਈਮ ਦਿਤਾ ਹੈ। Sir, he was arrested at 1.30 p.m. and produced before the Magistrate at 4.30 p.m. the same day.

Voices from the Opposition : It is all fabrication. (*Interruptions*)

Shri A. Vishwanathan : On a point of order, Sir........ (*Interruptions and noise*)

Mr. Speaker : Order please, order.

Shri A. Vishwanathan : I am on my legs, Sir......

Captain Rattan Singh : On a point of order, Sir.........

Mr. Speaker : Yes, Shri Vishwanathan is on his legs. (Interrpution)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਕਿਤਨੇ ਘੰਟੇ ਰਖਿਆ ?

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ: ਜਿਹੜਾ 420 ਕਰੇ, ਕੀ ਪੁਲਿਸ ਉਸ ਨੂੰ 3 ਘੰਟੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਨਾ ਰਖੇ ? (ਵਿਘਨ)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਜੱਥੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਠ, ਅੱਠ ਨੌ ਨੌ ਮਹੀਨੇ ਅੰਦਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅੰਦਰ ਕੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਹੈ । (ਵਿਘਨ)

श्री ग्र. विश्वनाथन : ग्रान ए प्वायंट ग्राफ ग्रार्डर, सर। बात यह है कि ग्रगर कोई प्रश्न किया जाता है ग्रौर उसका जवाब गवर्नमेंट की तरफ से या मिनिस्टर की तरफ से यह मिलता है कि मैं इसका जवाब नहीं देना चाहता तो यह भी जवाब है। Sir, even 'No' or 'I do not want to reply' is a reply. ग्रगर यह जवाब मिल जाता है तो उस के बारे मैरिटस ग्राफ दा केस को यहां पर डिस्कस करना ठीक नहीं।

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਅਕਾਲੀ, ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਤੈਨੂੰ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਜੱਥੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਰੋਕੋ।

Shri Shanti Parkash : On a point of personal explanation, Sir.........

Mr. Speaker : No personal explanation is allowed today. (*Interruption*) I will not allow it.

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਕੇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੈ ਔਰ ਮੁਲਜ਼ਮ ਸਫ਼ਾਈ ਇਥੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਵਿਘਨ)

NOTICES OF THE NO-CONFIDENCE MOTION AND MOTION FOR THE ADJOURNMENT OF THE HOUSE SINE-DIE

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਆਰਡਰ ਪਲੀਜ਼ : ਹੁਣ ਜ਼ਰਾ ਆਰਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਣ ਲਉ, ਫੇਰ ਨਾ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਨਹੀਂ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਦੋ ਮੋਸ਼ਨਜ਼ ਆਈਆਂ ਨੇ। ਇਕ ਤਾਂ ਹੈ ਡਾਕਟਰ ਬਲਦੇਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਇਕ ਵਜੇ ਆਈ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ

(Order please. Please listen carefully lest any body should say later on that he was not attentive. I have received notices of two motions; One is from Dr. Baldev Parkash. It was received at 1.00 p.m. it reads):

> "I want to move that the House may be adjourned *sine die* after the transaction of today's business".

Second Notice is from Shri Prabodh Chandra. He says.—

> "As required by rule 65 of the Rules of Procedure and Conduct of business in the Punjab Legislative Assembly, I hereby give written notice of 'No Confidence' Motion which I propose to make today. I am leaving this notice with the Secretary, Punjab Vidhan Sabha as required by rule 65 (b) ibid.

Notice of Motion of expressing want of confidence in the Punjab Ministry
"That this House expresses its want of confidence in the Punjab Ministry as a whole".

Chief Minister (Sardar Gurnam Singh) : Sir, I withdraw the motion given notice of by this side. I will face 'No Confidence' motion.

Shri Prabodh Chandra : Sir, he had no other alternative.

(*Thumping of tables from the Opposition Benches*)

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ।......

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਮੈਂ ਕਲ੍ਹ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਭੱਜ ਜਾਣਗੇ ।

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਕਲ੍ਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅੱਜ ਟਿਊਨ ਵਜੇਗੀ ।

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ।......

Chief Minister : Sir, if the Appropriation Bill is not passed, we are defeated. We will be thrown out that way also. It is not necessary to have a 'No Confidence Motion'. I will give them full chance for that.

Chaudhri Balbir Singh : On a point of order, Sir. प्रबोध जी ने एक नो-कान्फीडैन्स मोशन का नोटिस दिया है उसका कोई मतलब नहीं रहता क्योंकि आज एप्रोप्रिएशन बिल पेश है। उस पर बहस होनी है उसके बाद उस पर वोटिंग होगी और वोटिंग का जो रिजल्ट होगा उसी से कान्फीडेंस या नो कान्फीडेंस का जायज़ा हो जायगा। उसकी कानूनी पोज़ीशन भी यही है कि अगर एप्रोप्रिएशन बिल फेल हो जाता है तो गवर्नमैंट हार जाती है। बजट के ऊपर जो बहस अब तक हो चुकी है वही बहस आज चलनी है कि मनिस्टरी ठीक है या गलत, इन्होंने काम ठीक किया है या नहीं। एप्रोप्रिएशन बिल पर जो बहस होगी वह तकरीबन तकरीबन नो-कान्फीडैंस मोशन वाली ही बहस होनी है। अगर इस बिल पर बहस के बाद वह इसे फेल कर देते हैं यानि यह बिल पास नहीं होता तो आटोमैटीकली नो-कान्फीडैंस हो जाता है। इसलिये इस वक्त यह नो-कान्फीडैंस का मोशन बेमायनी है और इसे यहां पर डिस्कस करने का कोई सवाल ही पैदा नहीं होता। बजट सैशन है और इसके दौरान जब एप्रोप्रिएशन बिल पेश हुआ हो और उस पर डिस्कशन हो रही हो तो कोई नो-कान्फीडैंस मोशन पेश होने का सवाल ही पैदा नहीं होता।

(सरकारी बैंचों की तरफ से तालियां)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਚੌਧਰੀ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਹੜੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਤੁਸੀਂ ਲਈ ਹੈ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹੈ। ਮਗਰ ਜਿਹੜਾ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਦਾ ਰਾਈਟ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਿਨਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਤੁਹਾਡੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹੈ। ਅਗਰ ਉਹ ਚਾਹੁਣ ਤਾਂ ਅੱਜ ਹੀ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਉਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। But every member has got a right to put in his wish or motion whichever he likes ਔਰ ਹੁਣ ਇਸ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਪੁਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਵਾਪਸ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ। ਹਾਊਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ ਕੀ ਹੈ ? (The position taken up by Chaudhri Balbir Singh is quite correct but a Member's right cannot be denied to him. It is true that the House can give its verdict on it even to-day. But every Member has got a right to put in his wish or motion whichever he likes. Now, it cannot be withdrawn. So I put the motion to as certain the sense of the House.)

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ: ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਪੁਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬੁਲਾ ਲਵੋ ਤਾਂ ਪੁਟ ਕਰੋ।

ਪੰਡਿਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਇਹ ਕੋਈ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ ।

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਤੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹਾਂ । ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਬਜਟ ਡਿਸਕਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਬਜਟ ਦਾ ਇਕ ਐਸਾ ਮੌਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਪਾਸ......

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਚੌਧਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । (The hon. Member, Chaudhri Balbir Singh has already said so.)

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ । ਅੱਜ ਕਾਨਫ਼ੀਡੈਂਸ ਔਰ ਨੋ-ਕਾਨਫ਼ੀਡੈਂਸ ਦੋਨੋਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਕਲ੍ਹ ਵੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕ ਦੇਖਣਗੇ ਕਿ ਇਥੇ ਕੀ ਮਿਊਜ਼ਿਕ ਵਜਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਮਿਊਜ਼ਿਕ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਉਹ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ ਔਰ ਲੰਬੇ ਚੌੜੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾ ਕਿ ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਮਿਊਜ਼ਿਕ ਹੈ ਲੈ ਆਉਣ । ਮੈਂ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਚਾਹੇ ਮਹੀਨਾ ਬੈਠਣਾ ਪਵੇ ਬੈਠਾਂਗੇ । ਇਹ ਮਨਿਸਟਰੀ ਲੋਹਾ ਹੈ । ਜਿਤਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਦਮ ਲੈ ਲੈਣ । (ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਵਲੋਂ ਤਾੜੀਆਂ) ਚਾਹੇ ਮਹੀਨਾ ਬੈਠਣਾ ਪਵੇ ਬੈਠਾਂਗੇ । (ਵਿਘਨ) ।

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਐਸਟੈਬਲਿਸ਼ਡ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਐਪਰੋਪ੍ਰੀਏਸ਼ਨ ਬਿਲ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਗੌਰਮੈਂਟ ਡਿਫ਼ੀਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਗਵਰਨਰ ਐਡਰੈਸ ਵੇਲੇ ਕੀ ਹੋਇਆ ? ਸਾਡੀ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਪਾਸ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਸਤੀਫਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ । ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਇਹ ਮੋਸ਼ਨ ਮੂਵ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ । (ਵਿਘਨ, ਸ਼ੋਰ)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਾਈਨੇਡਾਈ ਵਾਲੀ ਮੋਸ਼ਨ ਲੀਡਰ ਆਫ਼ ਦੀ ਹਾਊਸ ਨੇ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ ਹੈ । (The motion for the adjournment of the House *sine-die* has been withdrawn by the Leader of the House.)

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਹੋਰ ਕੋਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਆਲਟਰਨੇਟਿਵ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਹੇ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਹੈ । ਹਕੂਮਤ ਲੋਹੇ ਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਮੋਮ ਦੀ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ । ਅਗਰ ਲੋਹੇ ਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹੋਏ 6 ਬਿਲ ਵਾਪਸ ਕਿਉਂ ਲੈ ਲਏ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਲ੍ਹ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਜ ਜਾਣਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਲਈ 'ਸਾਈਨੇਡਾਈ' ਦੀ ਮੋਸ਼ਨ ਲਿਆਏ ਹਨ ।

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਫਿਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਤਕ ਕਦੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ

[ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ]

ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਕਦੀ ਬਾਹਰ । ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਇਜ਼ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਗਲਾਂ ਕਰਕੇ ਦੇਖ ਲਈਆਂ । (ਵਿਘਨ) ਕਿਹੜਾ ਹਰਬਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਫਿਰ ਵੀ ਅਟਰਲੀ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਏ ਹਨ । ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਚੈਲੇਂਜ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਮੋਸ਼ਨ ਲੈ ਆਉ । ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਮਰ ਜਾਵੇ ਤੁਸੀਂ ਲੰਬੜਦਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ । (ਵਿਘਨ) (ਸ੍ਰੀ ਪਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਵਲੋਂ ਵਿਘਨ)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਆਰਡਰ ਪਲੀਜ਼ । ਅਗਰ ਇਹ ਦੋ ਵਜੇ ਤਕ ਜਾਗਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਹੈ ? (ਤਾੜੀਆਂ) (ਸ਼ੋਰ) (Order, please. If the hon. Member did not go to bed till 2-00 a.m., how is the hon. Minister aware of it ?)

श्री प्रबोध चन्द्र : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर । जनाब आली यह तोआ पकी और लीडर आफ दी हाउस की मर्ज़ी है कि आपस में कंसलटेशन करके जब वक्त मुकर्रर करना चाहें करें । मैं चाहूँगा कि जो यहां की पुरानी कनवैंनशन है, पार्लियामेंट की ही नहीं बल्कि सारे हिन्दुस्तान की है कि इस सिलसिले में कम से कम लीडर आफ दी आपोज़ीशन से भी बात कर लें । करें वही जो आप की मर्ज़ी हो मगर उनसे मश्विरा कर लेना चाहिए । It is for you to accept or not. (विघ्न) लीडर आफ दी हाउस और आप ने फैसला करना है मगर आप लीडर आफ दी आपोज़ीशन से भी मश्विरा ले लें मानें या न मानें और जितनी ड्यूरेशन नो-कान्फ़ीडेंस की मोशन पर बहस के लिये हिन्दुस्तान के हर सूबे में दी जाती है हमें भी उतनी ही मिलनी चाहिए । दूसरी बात यह है कि सरदार हज़ारा सिंह गिल हमारे साथ खड़े हुए थे । उनको इशारा दे कर बैठा दिया गया है । (हंसी, विघ्न) (शोर)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਆਰਡਰ, ਪਲੀਜ਼ । ਪ੍ਰਬੋਧ ਜੀ, ਆਪ ਦੀ ਮੋਸ਼ਨ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਅੱਜ ਇਥੇ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਹੋਣੀ ਹੈ ਉਹੀ ਕਲ੍ਹ ਵੀ ਹੋਣੀ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਅੱਜ ਵੀ ਜਦੋਂ ਵੋਟਿੰਗ ਹੋਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਅਤੇ ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਣਾ ਹੈ... (ਵਿਘਨ) ਬਾਕੀ ਮੈਂ ਬਾਊਂਡ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਲੀਡਰ ਆਫ਼ ਦੀ ਹਾਊਸ ਤੋਂ ਪੁਛ ਕੇ ਹੀ ਇਹ ਗੱਲ ਕਰਾਂ । This is within my power. (Order, please. The Hon. Member's motion is before the House. I feel that today's discussion is going to be repeated tomorrow. (*Interruption*) However, the position about the confidence of the House in the Ministry or otherwise will become clear at the time of the voting to-day. (*Interruption*). Moreover, I am not bound to consult the Leader of the House in this matter. This is within my power.)

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਠੀਕ ਹੈ, ਆਪ ਦੀ ਪਾਵਰ ਹੈ ।

Mr. Speaker : I think I will have it to-morrow.

Shri Prabodh Chandra : Sir, to-morrow is a non-official day.

Mr. Speaker : Well, this business is more important. I think I will have it to-morrow. Do you still insist on this ?

Shri Prabodh Chandra : Definitely, Sir. I want to move this Motion.

Mr. Speaker : Has the hon. Member the leave of the House to move this Motion ?

(Forty-three Members rose in favour of leave being granted.)

The leave was granted.

Mr. Speaker : The House will have discussion on it to-morrow.

श्री प्रबोध चन्द्र : जनाबे आली, उस दिन जो बिज़नेस एडवाइज़री कमेटी की मीटिंग हुई थी उसमें यह फैसला हुआ था कि आगे का प्रोग्राम फिर मीटिंग बुला कर तय किया जायगा। आपने आज 11 बजे मीटिंग बुलाई थी.........

श्री अध्यक्ष : उस में कोई नहीं आया, (No one came to attend that meeting.)

श्री प्रबोध चन्द्र : मैं तो गया था। इनका तो पहले ही पता था कि यह भाग जाएंगे। बिज़नेस एडवाइज़री कमेटी बिल्कुल मज़ाक बन जायगी ।

Chaudhri Balbir Singh : On a point of order, Sir.

श्री प्रबोध चंद्र : मैं, प्वायंट आफ आर्डर पर ही खड़ा हूँ। तो जनाब जैसे मैंने अर्ज किया है कि फैसला तो आपका ही चलेगा। अगर आपने तबदीली करनी है तो आपकी मर्ज़ी है। जो आप फैसला करेंगे वही होगा मगर इसको एक सैम्बलैंस आफ डीसैंसी देने के लिये, एडवाइज़री कमेटी की मीटिंग ज़रूर बुलाएं, करें जो आपको मर्ज़ी हो। क्योंकि फैसला यह हुआ था कि नान-आफिशियल डे को आफिशियल काम के लिये नहीं लेना। एडवाइज़री कमेटी की मीटिंग बुला कर आप हमारी बात सुन लें फिर जो फैसला करना चाहें कर लें।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਨੇ ਇਕ ਗੱਲ ਤੇ ਇਨਸਿਸਟ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਾਊਸ ਸਿਨੇਡਾਈ ਐਡਜਰਨ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਦਿਨ ਦੇ ਦਿਉ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਲ ਕਰੋ ਹਾਊਸ ਅਸੀਂ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ 'ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ ਲਿਆਉਣੀ ਹੈ। (ਵਿਘਨ)

ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਇਕ ਦਿਨ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਮੁਕੰਮਲ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਬੁਲਾਵਾਂਗਾ ਚੂੰਕਿ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਅਗਰ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਡਿਫੀਟ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ 5 ਮਈ ਤੋਂ ਇਥੇ ਅੱਜ ਤਕ ਬਜਟ ਡਿਸਕਸ ਕੀਤਾ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਐਲਾਊ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਂਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਪਬਲਿਕ ਲਾਈਫ ਨੂੰ ਡਿਸਟਰਬ ਕਰਨ। ਇਹ ਜੋ 'ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ' ਲਿਆਏ ਹਨ ਮੇਰੀ ਰਿਕੁਐਸਟ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕਲ੍ਹ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ ਕਲ੍ਹ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਉ।

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਪ ਨੇ ਕੁਝ ਆਬਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਬਾਰੇ ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ 'ਨੋ-ਕਨਫੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ ਦੀ ਬਹਿਸ ਅਤੇ ਐਪਰੋਪ੍ਰੀਏਸ਼ਨ ਬਿਲ ਦੀ ਬਹਿਸ ਦੇ ਸਕੋਪ ਦਾ ਬੜਾ ਫਰਕ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿ ਐਪਰੋਪ੍ਰੀਏਸ਼ਨ ਬਿਲ ਤੇ ਹੋਈ ਬਹਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਕਨਸਿਡਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਢੰਗ ਦੀ 'ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਦੀ ਮੋਸ਼ਨ' ਤੇ ਹੀ ਬਹਿਸ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਹ ਜਿਹੜੀ 'ਮੋਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਨੋ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ' ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਸਕੋਪ ਐਨਾ ਵਾਈਡ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀਆਂ । ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਡਾਇਰੈਕਟਲੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀਆਂ । ਇਹ 'ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ' ਇਸ ਲਈ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇੰਡੀਵਿਜੂਅਲ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਦੇ ਐਕਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਡਿਸਕਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਐਕਸ਼ਨੇਬਲ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਡਿਸਕਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ । ਇਸ ਲਈ 'ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਦੀ ਮੋਸ਼ਨ' ਨੂੰ ਆਪ ਦੇ ਲੈਵਲ ਤੇ ਇੰਡੀ-ਪੈਂਡੈਂਟਲੀ ਡੀਲ ਵਿਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ 'ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ' ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਆਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਫੀ ਬਹਿਸ ਇਥੇ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਸੀ, ਬਾਹਰ ਵੀ, ਕਿ 'ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ' ਲਿਆਵਾਂਗੇ ਪਰ ਸ਼ਾਇਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦਾਸ਼ਤ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀ । ਏਧਰੋਂ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ 'ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ' ਲਿਆਣੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਸੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਪਰ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਹ ਨਠ ਗਏ ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਜੋ ਕੋਈ ਗੱਲ ਬਾਹਰ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਪਰ ਇਥੇ ਤਾਂ ਇਸ ਮੋਸ਼ਨ ਨੂੰ ਐਡਮਿਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿਨ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾਰਮਲ ਢੰਗ ਸੀ । ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਲਈ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਮੁਕੱਰਰ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕੰਪਰੀਹੈਨਸਿਵ ਡੀਬੇਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਮੁਕੱਰਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਤਾਂ ਬੜੀ ਕਾਹਲੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਕਲ੍ਹ ਦਾ ਦਿਨ ਹੀ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਕਰ ਲਉ । ਕਲ੍ਹ ਤਾਂ ਨੋਨ-ਆਫੀਸ਼ਲ ਡੇ ਹੈ । ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਵੀ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਇਸ ਮੋਸ਼ਨ ਦੀ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਲਈ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ । (ਵਿਘਨ) ਬੇਸ਼ਕ ਕੋਈ ਦਿਨ ਮੁਕਰਰ ਕਰ ਦਿਉ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ।

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ (ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨਜ਼ ਕਾਇਮ ਹਨ ਇਥੇ ਵੀ ਅਤੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਿ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ 'ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ' ਲਿਆਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਆਈਟਮ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਪਹਿਲਾਂ ਬਜਟ ਤੇ ਜਨਰਲ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਚਾਰ ਦਿਨ , ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੰਡੀਵਿਜੂਅਲ ਆਈਟਮਜ਼ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਇਥੇ ਲਿਆ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਡਿਸਕਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਅਲਗ ਅਲਗ ਡੀਮਾਂਡਾਂ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਵੋਟਿੰਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਵੋਟਿੰਗ ਦਾ ਹੀ ਸਵਾਲ ਸੀ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਡੀਮਾਂਡਾਂ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋਈ ਅਤੇ ਵੋਟਿੰਗ ਹੋਈ ਸੀ । ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਜ਼ੋਰ ਅਜ਼ਮਾਈ ਕਰ ਲੈਣੀ ਸੀ । ਹੁਣ ਕਿਸ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਇਹ

ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹ 'ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ' ਲਿਆਉਣਗੇ । (ਵਿਘਨ) ਅਸੀਂ ਦੌੜ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ।

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਇਹ ਕੋਈ ਸਾਡੇ ਤੇ ਅਹਿਸਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ।

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਅਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਨੇ ਡੀਮਾਂਡਾਂ ਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰਦੇ । ਵੋਟਿੰਗ ਕਰਵਾ ਲੈਂਦੇ ਅੱਜ ਕਿਸ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਇਹ ਇਸ ਮੋਸ਼ਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਨੇ । ਅਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਆਪਣੀ ਸਟ੍ਰੈਂਗਥ ਦਾ ? ਪਿਛਲੇ ਨਾਨ-ਆਫੀਸ਼ਲ ਡੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਟੇਟ ਟਰੇਡਿੰਗ ਦੇ ਮਤੇ ਤੇ ਵੋਟਿੰਗ ਕਰਾਈ ਸੀ । ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਵਾਇਸ ਵੋਟ ਕਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਇਹ ਨਾ ਮੰਨੇ, ਲਾਬੀ ਵਿੱਚ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ 19 ਵੋਟਾਂ ਤੋਂ ਹਾਰੇ ਸੀ । (ਵਿਘਨ)

ਸ਼੍ਰੀ ਬਲਰਾਮ ਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਹੁਣ ਵੀ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : 5 ਤਰੀਕ ਤੋਂ 24 ਤਰੀਕ ਤਕ ਇਹੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਾਰੀ ਪਾਲਿਸੀ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਡਿਸਕਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਿਨ ਵੋਟਿੰਗ ਕਰਵਾ ਲੈਣੀ ਸੀ । ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਹੋਰ ਮੰਗ ਰਹੇ ਹੋ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣੀ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਤਾ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਦਾ ਸੈਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਇਹ ਵੇਸਟ ਹੋਵੇਗਾ । ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਟੈਕਨੀਕੈਲਿਟੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਇਸ ਤੇ ਬਹਿਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਨਤਾ ਦਾ ਪੈਸਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ, ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿਉ ਤਾਂ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਗੱਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹੋ ਅਤੇ ਇਕ ਮੋਸ਼ਨ ਨੂੰ ਐਡਮਿਟ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹੋ । ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਿਨਾਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਜੋ ਐਨੇ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟੇਰੀਅਨ ਹਨ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਪਏ ਨੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਐਡਮਿਟ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹੋ ਉਸ ਨੂੰ ਚੈਲੰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ । (ਵਿਘਨ)

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 154 ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਜਦ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 30 ਮੈਂਬਰ ਸਨ । ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਕਤ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕੱਲੇ ਕੱਲੇ ਮੈਂਬਰ ਪਾਸ ਗਏ, ਰਾਤ ਦੇ ਦੋ ਵਜੇ ਤਕ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਆਫਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਨਿਸਟਰੀ ਅਤੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਰ ਕੀ ਕੁਝ ਦੇਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ । ਜੋ ਕੁਝ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਨ ਓਵਰ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਉਹ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਪਬਲਿਕ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ । ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਮੋਸ਼ਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਬੋਲ ਸਕਣ । ਇਕ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਚਾਰ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰ

[ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿਘ]
ਹੀ ਬੋਲ ਸਕਣਗੇ । ਚਾਰ ਪੰਜ ਇਧਰੋਂ ਬੋਲਣਗੇ ਅਤੇ ਪੰਜ ਸਤ ਉਧਰੋਂ ਵੀ ਤਾਂ ਬੋਲਣਗੇ । ਫਿਰ ਮਨਿਸਟਰਜ਼ ਦਾ ਵੀ ਰਾਈਟ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਵਾਬ ਦੇਣ (ਵਿਘਨ)

(ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਵਲੋਂ ਆਵਾਜ਼ : ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਬੋਲਾਂਗੇ ।)

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਜੇਕਰ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਪੂਰਾ ਵਕਤ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਤੇ ਛਾਪਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਡਾਕਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਕੂਕ ਤੇ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਮੋਸ਼ਨ ਤੇ ਬਹਿਸ ਲਈ ਇਕ ਦਿਨ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ । ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਦਸਾਂਗੇ ਸਾਰੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਕੁਝ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਨੇ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਫਾਰਮਰ ਦਾ ਭੱਠਾ ਬਿਠਾਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਸਾਂਗੇ ਜੋ ਕੁਝ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਦਾ ਵਕਤ ਜ਼ਰੂਰ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । (ਵਿਘਨ)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ, ਕਪਤਾਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਕ ਗੱਲ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਰੇਜ਼ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਪੀਚ ਨਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਕਰੋ। ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਜ਼ਰਾ ਛੋਟਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਛੋਟਾ ਰਖੋ । (ਹਾਸਾ) ਹੁਣ ਇਸ ਤੇ ਕਾਫੀ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ।
(I would request the hon. Member Captain Rattan Singh, not to make a speech after rising on a point of order. The point of order should be brief. Keep it rather brief please. (*laughter*) The point has been discussed quite a lot and need not be discussed further.)

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਮਾਹੌਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਐਜ਼ ਸਪੀਕਰ ਜਾਂ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਐਂਬੈਰੇਸਿੰਗ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਾਸਤੇ ....(ਵਿਘਨ)

(*At this stage, some hon. Members rose on Points of Order*)

Chaudhri Balbir Singh : Sir, the Speaker cannot be the subject matter of a Point of order.

Shri Prabodh Chandra : I hold the Speaker in the highest regard. ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਐਨੀ ਅਰਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਹਾਊਸ ਦੇ ਅੱਜ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੀਡਰ ਆਫ਼ ਦੀ ਹਾਊਸ ਅਤੇ ਇਕ ਦੋ ਸਜਨ ਇਧਰੋਂ ਬੁਲਾ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰ ਲਉ । ਹੁਣੇ ਇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਾ ਦਿਉ । ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਛਲੇ ਵੀਹ ਸਾਲ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ 'ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨਜ਼' ਆਉਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਸੈਂਟਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਸਟੇਟਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹ ਮੋਸ਼ਨਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਵੇਰ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਈਆਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਅੱਜ ਦੇ ਲੀਡਰ ਆਫ ਦੀ ਹਾਊਸ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੀਡਰ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਲਾਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਮੈਂ ਸਪੀਕਰ ਸਾਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ 'ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ' ਤੇ ਚਾਰ ਦਿਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਹਕੂਕ ਤੇ ਛਾਪਾ ਹੋਏਗਾ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ 3 ਦਿਨ ਹੀ ਮੰਗੇ ਹਨ।

ਇਕ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ : ਉਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਨਾਲ ਰਲੇ ਹੋਏ ਸੀ । (ਹਾਸਾ)

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਜਨਾਬੇ ਆਲੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੀ ਅਤੇ 154 ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ 29 ਜਾਂ 30 ਸਨ ਤੇ ਅੱਜ ਹਾਊਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 104 ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿੱਚ 43 ਹਾਂ ਤੇ ਜੇਕਰ ਘਟੋ ਘਟ ਵਕਤ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ 4 ਦਿਨ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਕਲ੍ਹ ਨਾਨ-ਆਫੀਸ਼ਲ ਡੇ ਹੈ । ਉਹ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦਿਨ ਇਸ ਲਈ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ।

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਸੁਣੋ । ਜੇਕਰ 154 ਦਾ ਹਾਊਸ ਸੀ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਤੇ ਜੇਕਰ ਹਾਊਸ 104 ਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰ ਦਿਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ।

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਸਮਝਾ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ । ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸੁਣੀ ਸੀ ਕਿ ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਕਪੜੇ ਤੇ ਡਾਂਗਾਂ ਦੇ ਗਜ਼ ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੁਣੀ ਕਿ ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਕਪੜੇ ਤੇ ਫਰਲਾਂਗਾਂ ਦੇ ਗਜ਼ (ਵਿਰੋਧੀ ਪੱਖ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਵੇਲੇ 29 ਜਾਂ 30 ਮੈਂਬਰ ਸਨ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖਾਹਸ਼ ਦਾ ਇਹਤਰਾਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰ ਦਿਨ ਹੀ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਪਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਚਾਰ ਦਿਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਨ । ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 29 ਜਾਂ 30 ਵੇਖ ਕੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਦਿੱਤੇ ਸਨ । ਉਸੇ ਰੇਸ਼ੋ ਤੇ ਅਸੀਂ 43 ਆਦਮੀ ਹਾਂ ਤੇ ਜੇਕਰ ਪੰਜ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਚਾਰ ਦਿਨ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਹਕ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ । ਤੇ ਕੱਲ੍ਹ ਦਾ ਦਿਨ ਨਾਨ-ਆਫੀਸ਼ਲ ਦਿਨ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਦ ਕਦੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ 'ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਦੀ ਕੋਈ ਮੋਸ਼ਨ' ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਖਲਾਕੀ ਫਰਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਅਪਰਚੂਨਿਟੀ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲੈ ਲਏ । ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਦੀ ਮੋਸ਼ਨ' ਲਿਆਣੀ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ 'ਸਾਈਨੇ ਡਾਈ' ਦੀ ਮੋਸ਼ਨ ਨਾ ਲਿਆਂਦੇ । ਪਰ ਜਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਇਹ ਮੋਸ਼ਨ ਲਿਆ ਰਹੇ ਨੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮੋਸ਼ਨ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ । ਕਲ੍ਹ ਦਾ ਦਿਨ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮਸਲਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਗੌਰਮੈਂਟ ਤੇ ਹਾਊਸ ਦਾ ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਹ ਇਸ ਮਸਲੇ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਡੀਲੇ ਕਰੇ । ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਕ ਮਿੰਟ ਵੀ ਆਫਿਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜਿਸ ਤੇ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਮੋਸ਼ਨ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਕਲ੍ਹ ਹੀ ਆ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। (ਵਿਘਨ)

ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੁਆਹਿਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਬਰਖਿਲਾਫ ਅਸੀਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ । ਬਾਕੀ ਰਹੀ ਗੱਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਢਿਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਹੀ ਡਿਸਕਸ ਕਰੋ । ਪਰ ਵੇਖ ਲਉ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ 37 ਹੀ ਹਨ। ਏਧਰ ਰੂਲਿੰਗ ਪਾਰਟੀ ਠੋਸ ਮੇਜਾਰਿਟੀ ਵਿੱਚ ਹੈ । ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਦੇ ਦਿਉ। ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਵਲੋਂ ਸਿਰਫ ਇਕ ਆਦਮੀ ਦਾ ਬੋਲਣਾ ਕਾਫੀ ਹੈ। ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਕਰ ਲੈਣ 'ਮੋਸ਼ਨ ਆਫ ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ' ਲਿਆ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਰਾਦਾ

[ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ]
ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਏਥੇ ਬਹਿਸ ਹੈ ਨਿਰੀ ਇਖਲਾਕ ਦੀ, ਭਾਵੇਂ ਦੋ ਦੀ ਥਾਂ ਚਾਰ ਦਿਨ ਲਗਾ ਲਉ ਬਣਨਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ । ਆਖਿਰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਇੰਤਹਾ ਤਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਆਖਿਰ ਨਤੀਜਾ ਵੋਟ ਤੇ ਹੀ ਪਤਾ ਲਗਣਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਕਰੋ। ਭਾਵੇਂ ਕਲ੍ਹ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਉ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਕੀ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਲ੍ਹ ਡਬਲ ਸਿਟਿੰਗ ਕਰ ਦੇਈਏ ? (*Interruption*) ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਸਾਈਨੇ ਡਾਈ' ਦੀ ਮੋਸ਼ਨ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ ਹੈ ਤਾਂ ਦੂਸਰੀ ਮੋਸ਼ਨ, ਜੇ ਉਹ ਮੋਸ਼ਨ ਅੱਜ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀ, ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਸਕਣੀ । If the House was to adjourn today how could it come tomorrow ? (*Interruption*) ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਤਾਂ ਵਕੀਲ ਹੋ ਆਪਣਾ ਮਾਈਂਡ ਐਪਲਾਈ ਕਰੋ । ਤੁਸੀਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ । ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲੀਡਰ ਆਫ ਦੀ ਹਾਊਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਇਕ ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਆਪਣਾ ਮਨ ਬਣਾ ਕੇ ਉਦੋਂ ਤਾਈਂ ਮੈਨੂੰ ਦਸ ਦੇਣਾ । (Would the House like to have double sitting tomorrow ? (*Interruption*) Had the motion for the adjournment of the House '*sine-die*' which had been withdrawn, been passed, then the other motion could not have been taken up. If the House was to adjourn today, how could it come tomorrow ? (*Interruption*) The hon. Member is a lawyer. He, too, should apply his mind. It will be done according to their wishes . The decision in this matter will be given after an hour, in consultation with the Leader of the House. The hon. Member may please convey his views to me by then.)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਹਾਊਸ ਅੱਜ ਐਡਜਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਘੰਟੇ ਤਕ ਮਨ ਬਣਾ ਲਉ ਫੇਰ ਗੱਲ ਕਹਿਣਾ । (The hon. Member may make up his mind and let me know his views after an hour.) Leader of the House, Leader of the Opposition, Shri Prabodh Chandra and myself will discuss and decide this thing. We should now proceed with the business of the House.

THE PUNJAB APPROPRIATION (No. 2) BILL

Finance Minister (Dr. Baldev Parkash) : Sir, I beg to introduce the Punjab Appropriation (No. 2) Bill.

I also move that the Punjab Appropriation (No. 2) Bill be taken into consideration at once.

Mr. Speaker : Motion moved—

"that the Punjab Appropriation (No. 2) Bill be taken into consideration at once."

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ (ਬਟਾਲਾ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਫਾਈਨੈਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਜਟ ਤੇ ਜੈਨਰਲ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਫਿਗਰਜ਼ ਨੂੰ ਵਰਕ ਆਊਟ ਕਰਕੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਡੈਫਿਸਿਟ ਬਜਟ ਹੈ। 22–23 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਘਾਟੇ ਦਾ ਇਹ ਬਜਟ ਹੈ । ਇਹ ਫਿਗਰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨੇ । ਉਹ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ $11\frac{1}{2}$ ਕਰੋੜ ਦਾ ਘਾਟਾ ਮੰਨੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕੁਝ ਐਸੇ ਆਈਟਮਜ਼ ਵਲ ਫੇਰ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਮਾਰ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਘਾਟੇ ਦਾ ਬਜਟ ਹੈ—ਜਿਤਨਾ ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਉਸ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 3.6 ਕਰੋੜ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਬਜਟ ਸਪੀਚ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਤਸਲੀਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, 2 ਕਰੋੜ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦੀ ਛੋਟ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ 2 ਕਰੋੜ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇੰਪਲਾਈਜ਼ ਨੂੰ ਸੈਂਟਰਲ ਸਕੇਲ ਤੇ ਡੀ. ਏ. ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਸਾਢੇ ਸਤ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਐਸਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜੇ ਸੈਂਟਰਲ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਤੋਂ ਹੋਰ ਕਲੇਮ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਪੂਰਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਉਥੋਂ ਆ ਨਾ ਜਾਵੇ । ਇਹ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਹਿਸਾਬ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਪੂਰੀ ਸਾਢੇ ਸਤ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਘਟ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਬਜਟ ਦੇ ਖਸਾਰੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਮਾਰ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। (ਵਿਘਨ) ਬੇਟਰਮੈਂਟ ਲੈਵੀ ਦੇ ਮੁਤਅੱਲਿਕ ਜਦੋਂ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਅੱਲਿਕ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਬਜਟ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਈਏ । ਪਰ 15 ਮਈ ਨੂੰ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ–ਮੈਂ 'ਟਰੀਬਿਊਨ' ਅਖਬਾਰ ਦਾ ਉਸ ਦਿਨ ਦੇ ਕਟਿੰਗ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ—

He (the Chief Minister) said that the Government has also decided to abolish its share of the betterment levy.

3.00 p.m.

ਸੋ ਉਹ ਬਾਕਾਇਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਬੇਟਰਮੈਂਟ ਲੈਵੀ ਛਡਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਉਹ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਾਟੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ । ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛਲੀ ਦਫਾ ਆਂਕੜੇ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਂਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਕਨਟੈਸਟ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਫ਼ੀ ਸਾਲ 74–75 ਲਖ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਉ ਤਾਂ 74-75 ਲਖ ਦਾ ਹੋਰ ਘਾਟਾ ਪਏਗਾ। ਜੇਕਰ ਜਿਹੜੇ ਆਂਕੜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਈਏ ਤਾਂ 20 ਕਰੋੜ ਦਾ ਘਾਟਾ ਬਣਦਾ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹਿਸਾਬ ਦੇ ਨਾਲ 20 ਕਰੋੜ ਦਾ ਘਾਟਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਪਿਛਲੇ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਵਾਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜੋ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਪੇ-ਸਕੇਲਜ਼ ਦੇ ਮੁਤਅੱਲਿਕ ਰਖੀਆਂ ਹਨ, ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਖੋਗੇ ਤਾਂ ਆਪ ਦਾ ਘਾਟਾ ਉਨਾ ਹੀ ਬਣੇਗਾ ਜਿੰਨਾ ਮੈਂ ਦਸਿਆ ਹੈ—22–23 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਘਟ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗਾ । ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਠੋਸ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ, ਮੁਹਮਲ ਖਿਆਲਾਤ, ਮੁਹਮਲ ਗੱਲਾਂ ਔਰ ਆਸਾਂ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖੀਆਂ ਹਨ । ਉਹ ਸਾਰੇ ਭੁਲੇਖੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋ ਔਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋ । ਮੈਂ ਅੱਜ ਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਬਚਤ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਖੋਖਲੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ ਕਿ ਇਤਨਾ ਵਡਾ ਘਾਟਾ ਕਿਥੋਂ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਸਾਲ ਦਾ ਘਾਟਾ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਗੰਭੀਰਤਾ ਦਾ ਸੁਆਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਦੀ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਪਲਾਨ ਦਾ ਕੀ ਬਣੇਗਾ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ

[ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ]

ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਪਲਾਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤਕ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਕਰ ਲਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਰੀਸੋਰਸਿਜ਼ ਵਿੱਚ 70–80 ਕਰੋੜ ਦਾ ਘਾਟਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਲਗਾਣੇ। ਪੈਂਤੀ ਕਰੋੜ ਦੇ ਜੋ ਟੈਕਸ ਲਾਕੇ ਜੋ ਰੁਪਏ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨੇ ਹਨ ਉਹ ਕੀ ਬਿਨਾਂ ਟੈਕਸ ਲਾਏ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਉਗੇ ? ਦੋ ਕਰੋੜ ਸਾਲ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਜੋ ਅੱਠ ਕਰੋੜ ਬੈਟਰ-ਮੈਂਟ ਲੈਵੀ ਦਾ ਰੁਪਿਆ ਛਡਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਹਿਸਾਬ ਕਰੋਗੇ ? 74–75 ਲਖ ਹੁਣ ਵੀ ਛਡਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਕਰੋੜ ਇਹ ਅਤੇ 6 ਕਰੋੜ ਜੋ ਆਪ ਖੁਦ ਮੰਨਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸਾਲ ਦਾ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਸਕੇਲ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਡੀ. ਏ. ਦੇਣਾ ਹੈ, 24 ਕਰੋੜ ਉਹ—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਜਿਹੜਾ 70–80 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਗੈਪ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਅਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਇਸ ਗੈਪ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਾਟਾ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ 280 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਪਲਾਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੋਗੇ। ਉਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬੜਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਰੁਕ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚਲਦੀ ਹੋਈ ਗੱਡੀ ਹੈ ਉਹ ਰੁਕ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਦੋਬਾਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਦੇਖੋ ਕਿ ਪਲਾਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕਮੀ ਨੂੰ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਰੀਸੋਰਸਿਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। (*Sardar Surjit Singh, a Member of Panel of Chairmen in the Chair*) ਵਰਨਾ ਆਪਣੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰ ਬੈਠੋਗੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਾਇਦ ਬੜੀ ਦੇਰ ਤਕ ਤਰੱਦਦ ਕਰਨਾ ਪਏ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਵਲ ਘਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਕਤ ਤਾਂ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਸਿਆਸੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਇਮ ਰਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਦੂਸਰੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਦੀ ਤਰਫ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਘਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਵਿਘਨ)

ਇਕ ਅਵਾਜ਼ : ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਦੌਰੇ ਲਗਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਵੀ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਪੰਜ ਪੰਜ ਜਣੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਕਤ ਜਿੰਨਾ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਨਾਸਿਬ ਤੌਰ ਤੇ ਲਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਉਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹਰਬਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਤਅਨ ਕੋਈ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਇਮ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਬੜੀ ਜੁਰਅਤ ਔਰ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਲੋਕ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੀ ਹਕੂਮਤ ਕਾਇਮ ਰਹੇ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਸ ਹਕੂਮਤ ਦੀਆਂ ਗੱਦੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਣ ਲਈ ਮੁਨਾਸਿਬ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰ ਜਾਇਜ਼ ਔਰ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਬਾਤ ਕਰਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਬੜੇ ਫਖਰ ਨਾਲ ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ ਕਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਾਇਆ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਜਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ ਪਤਾ ਚਲ ਜਾਂਦਾ। ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦਬਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਅਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੀ ਕੁਮੈਂਟਰੀ ਆਪਣੇ ਔਰ ਆਪਣੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਮੁਤਅੱਲਕ ਪੜ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ; ਆਪਣੇ

ਐਕਸ਼ਨਜ਼ ਦੇ ਮੁਤਅੱਲਿਕ ਦਰਜਣਾਂ ਆਰਟੀਕਲ ਔਰ ਦਰਜਣਾਂ ਲੈਟਰ ਜੋ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿਣ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਨਾ ਕਰਦੇ। ਮੈਂ ਕੁਝ ਮੋਟੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਾਂਗਾ। ਇਨਾਂ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਇਥੇ ਦਸ ਸਕਾਂ । ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਰਖ ਰਹੇ ਹਨ । ਮੈਂ 13 ਮਈ, ਦਾ 'ਸਟੇਟਸਮੈਨ' ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹਾਂ :

"........But the one non-Congress Government which has richly earned early political demise is that in Punjab. The manner in which Mr. Gurnam Singh has bought political support is even more despicable than the tactics adopted by the Congress in the past: there is no reason, therefore, why the present Punjab Ministry should not meet the fate of its predecessor."

ਅਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਸੇ ਇੰਪਾਰਟੈਂਟ ਅਖਬਾਰ ਦੀ ਰਾਏ ਪੜ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤਅੱਲਿਕ 'ਸਟੇਟਸਮੈਨ' ਦੀ ਇਹ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਇਸ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਉਨਾਂ ਹੀ ਅੱਛਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਨਾ ਕਰਦੇ । (ਵਿਘਨ) ਹੁਣ ਮੈਂ 15 ਮਈ ਦਾ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਵੀ ਸੁਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ—

"The crossing of floor for consideration will always be considered betrayal of the voters' verdict no matter whether it is done at the behest of Chicago-trained peasant leader or at the invitation of a retired Judge of the High Court."

ਕਿਸ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਸਮਝ ਲੈਣ ।

"In the eyes of ordinary people a corrupt Congressman will not become honest overnight merely by changing the colour of his turban. Nor will the division of Punjabis into Hindu Jan Sanghis and Sikh Akalis strengthen socialism."

ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ ਖੰਨਾ : ਇਹ ਤਾਂ ਵੇਦ ਵਾਕ ਹਨ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ।

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : 7 ਮਈ ਦੇ 'ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ' ਨੇ ਵੀ ਥੋੜੇ ਜਿਹੇ ਕੁਮੈਂਟ ਦਿੱਤੇ ਹਨ—

"So far as the Government is concerned, it is able to carry on with any degree of finality or assurance only for today. To-morrow is another day. This is an insecure basis for any Government. A stable Government is the first necessity for good administration, but stability which has to be purchased every day by expanding the Ministry to accommodate the defectors or the faithfuls is simply not worth the purpose. There is nothing like a popular demand for expansion of the Ministry and Mr. Gurnam Singh is only kidding himself if he thinks that his political necessity can be sold as a popular product in answer to the people's prayers."

ਇਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਇਕ ਪ੍ਰੀਮੀਅਰ ਅਖਬਾਰ ਦੀ ਰਾਏ ਹੈ । ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਦੇ ਪੜ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਔਰ ਇਸ ਦੇ ਉਪਰ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਇਹ ਗੱਲ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹਿ ਕੇ ਨਾ ਦੁਹਰਾਂਦੇ ਕਿ ਲੋਕ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਮੇਰੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਨੂੰ ਔਰ ਇਸ ਖਾਤਰ ਮੈਂ ਹੱਕ ਰਖਦਾ ਹਾਂ ਜਾਇਜ਼ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਹਰਬਾ ਵਰਤ ਕੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਖਰੀਦਣ ਦਾ, ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਡਰ ਪਾ ਕੇ ਇਧਰੋਂ ਉਧਰ ਲੈ ਜਾਣ ਦਾ, ਹਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਢੰਗ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਰਖਦਾ ਹਾਂ—ਉਹ ਬਾਰ ਬਾਰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਸ਼ਾਇਦ ਜੁਅਰਤ ਨਾ ਕਰਦੇ ।

ਇਸ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦੀ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਡੀ ਇਕ ਉਰਦੂ ਦੀ ਅਖਬਾਰ ਕਾਫੀ ਸਪੋਰਟਰ ਸੀ—'ਪਰਤਾਪ', ਉਸ ਦੇ 6 ਮਈ ਦੇ ਇਸ਼ੂ ਦੀ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਰਾਏ ਵੀ ਪੜ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਦਾ

[ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ]

ਹੈਡਿੰਗ ਹੈ— "ਜੇਹ ਰਿਸ਼ਵਤ ਕਬ ਤਕ ਚਲੇਗੀ।" ਇਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :

"लेकिन इन मैम्बरों से भी ज़यादा अफसोसनाक रवैया मुतहिदा महाज़ के नेताओं का है । इन्होंने एक खुला व्यापार शुरू कर रखा है । जो उनका साथ देने को तैयार हो वह उसे कीमत देने को तैयार हैं । उनके सामने भी अब कांग्रेस की तरह सिर्फ एक ही मकसद रह गया है कि किसी न किसी तरह वज़ारत कायम रहनी चाहिए । इन्हें इस बात की कतअन फिक्र नहीं कि जो लोग इसमें शामिल हो रहे हैं वह कौन हैं । जिन मैम्बरों पर कल तक अकाली और जनसंघी खुले बन्दों तरह तरह के अल्ज़ाम लगाते थे आज उन्हें वज़ीर बनाया जा रहा है । इख़लाकी गिरावट की भी कोई इन्तहा होती है । जिस वज़ारत में इस किस्म के लोग शामिल किये जा रहे हों जिन पर स्मगलिंग, रिश्वत, बेईमानी, और इस किस्म के इल्ज़ाम लगते रहे हों वह इस सूबा में भ्रष्टाचार कैसे खत्म कर सकते हैं, सरकारी कर्मचारियों पर इनका क्या असर हो सकता है और वह किस मुंह से उन्हें रिश्वत लेने या देने से रोक सकते हैं ?"

ਇਹ ਹੈ ਰਾਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਸਪੋਰਟਰ ਦੀ । ਦਰਜਨਾਂ ਹੀ ਐਸੇ ਲੀਡਰ ਹੋਰਨਾ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਿਕਲੇ ਹਨ । ਇਤਨਾ ਵਕਤ ਨਹੀਂ, ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਲੈਟਰਜ਼ ਨੂੰ, ਆਰਟੀਕਲਜ਼ ਔਰ ਕੁਮੈਂਟਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਨਿਕਲੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਾਂ। ਲੇਕਿਨ ਦੋ ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਇਸ ਵੇਲੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਾਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਡਿਫ਼ਰੈਂਟ ਵਿੰਗਜ਼ ਹਨ ਔਰ ਗਰੁਪ ਹਨ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਤਾ ਧਰਤਾ ਹਨ । 22 ਮਈ, 1967 ਦੀ 'ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ' ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੈਫਟ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲੀਡਰ ਸ੍ਰੀ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ ਦੀ ਰਾਏ ਹੈ ਇਸ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦੇ ਮੁਤੱਅਲਿਕ । ਉਹ ਲੈਫ਼ਟ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਬਿਆਨ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ :

"Scathing criticism of the policies pursued by the United Front Government in Punjab has been voiced by a Communist Leader. The criticism, which has come in a statement issued here today by Mr. Jagjit Singh Lyallpuri, a member of the Central Executive of the Communist Party (Marxist), and General-Secretary of the All-India Kisan Sabha is a pointer to developments in the multi-party United Front Government. In a lengthy statement, Mr. Lyallpuri said that it seemed that the new Government was adjusting itself to the rule of bureaucracy, favouritism and corruption as comfortably as the Congress rulers and was permitting exploiters of the masses, black marketeers and smugglers to continue their loot as beore ....He said landlords, rich farmers and big traders had cornered marketable food stocks."

ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕ ਕਾਨਸਟੀਚੁਐਂਟ ਯੂਨਿਟ ਦਾ ਹੈਡ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤੱਅਲਿਕ ਹਰ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ—ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਦਾ, ਬੇਈਮਾਨੀ ਦਾ, ਬਲੈਕ ਮਾਰਕਿਟ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦਾ, ਹੋਰਡਿੰਗ ਦਾ—ਹਰ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਇਨਡਿਕਟਮੈਂਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਇਹ ਕਰੈਡਿਟ ਕਲੇਮ ਕਰਦੇ ਹੋਣ ਕਿ ਅਸਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪਬਲਿਕ ਲਾਈਫ਼ ਵਿੱਚ ਪਿਉਰਿਟੀ ਲਿਆਉਣੀ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਲੋਕ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਵਾਸਤੇ ਇਥੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਾਂ—ਫਿਰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖ਼ੁਦਾ ਹੀ ਹਾਫ਼ਿਜ਼ ਹੈ, ਅਗਰ ਇਸ ਕ੍ਰਿਟਿਸਿਜ਼ਮ ਨੂੰ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨ । ਦੂਸਰੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿੰਗ—ਰਾਈਟ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿੰਗ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਪਰਦੁਮਨ ਸਿੰਘ, ਜਿਹੜੇ ਹੁਣ ਸੈਕਟਰੀ ਬਣੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤਅਲਿਕ ਸੁਣ ਲਉ । 16 ਮਈ, 1967 ਦੀ 'ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ' ਵਿੱਚੋਂ

ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ ।

"A sharp criticism of the rising prices to-day came from the Communist Party, a constituent of the People's United Front Ministry. It demanded from the Punjab Government the supply of indigenous and imported wheat at the depots, State trading in food and prevention of smuggling to solve the food problem, control on the prices of cloth, vegetable ghee, oils, pulses, soap and other necessities of life and their supply in the bazar at cheaper rates, immediate introduction of the new depot system, strict action against big hoarders, black-marketeers and profiteers and severe action against corrupt officials.'

ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਰਦਾਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕਹੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਇਕ ਇਕ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਏ ਹੋ । ਔਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ :

"Mr. Parduman Singh, new Secretary of the party told pressmen that despite the assurances given by the new People's United Front through its 11-point charter to effectively control the rise in prices of necessities of life prices of several such commodities had registered a rise of 25 to 50 per cent."

ਇਹ ਹੈ ਟ੍ਰਿਬਿਊਟ ਜਿਹੜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਈਟ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹੈਡ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਜੈਨਰਲ ਸੈਕਟਰੀ ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਨੇ 16 ਮਈ, 1967 ਦੀ 'ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ' ਵਿੱਚ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ :

"Mr. Atma Singh, General Secretary of the Akali Dal, told pressmen that its Kisan section was greatly piqued at the food policy of the Peoples United Front Ministry, which was playing into the hands of the Communists and the Jan Sangh. He said that under pressure from the Communists, the Government did not like to fix a suitable minimum price, while under pressure from the Jan Sangh, it did not like to introduce State trading in food. This factor harmed the interests of the growers as well as the consumers."

ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੜਾ ਸੁਹਣਾ ਸਰਟੀਫੀਕੇਟ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਜੈਨਰਲ ਸੈਕਟਰੀ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਸੰਤ ਫਤਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਵੀ ਇਕ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਹੈ—ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕ ਕਾਨਸਟੀਚੂਐਂਟ ਯੂਨਿਟ ਤੇ ਕਰਤਾ ਧਰਤਾ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਵੀ ਸੁਣੋ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦੇ ਮੁਤਅੱਲਕ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਉਹ ਮੈਂ 14 ਤਰੀਖ ਦੇ 'ਮਿਲਾਪ' ਵਿੱਚੋਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਬਲਿਟਜ਼' ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਸੰਤ ਜੀ ਦੇ 'ਇੰਟਰਵਿਊ' ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ । ਉਸ ਵਿਚ ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ 3 ਅਹਿਮ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ । ਇਕ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਫਰੰਟ ਸਰਕਾਰ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਗਲਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਬਿਲੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇਜ਼ਾਫਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾਲੇ ਵੀ ਐਸੇ ਮੈਂਬਰ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਹੁਣ ਦਸੋ ਸੰਤ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਸਰਟੀਫੀਕੇਟ ਦੇ ਬਾਅਦ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਕਿਸ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਲੋਕ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਮੇਰੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ' । ਇਥੇ ਤਾਂ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਲਾਇਸੰਸ ਹੈ, ਖੁਲੀ ਛੁੱਟੀ ਹੈ, ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਰੀਦੋ, ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਖਰੀਦੋ—ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੇ ਦਬਾ ਪਾਉਣਾ, ਝੂਠੀਆਂ ਇਨਕੁਆਇਰੀਜ਼ ਦਾ ਦਬਾਉ ਪਾ ਪਾ ਕੇ, ਮਿਸਲਾਂ ਦਿਖਾ ਦਿਖਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨਾ, ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ

[ਪੰਡਿਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ]

ਕਿਰਦਾਰ ਹੈ। ਦਾਅਵੇ ਇਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਗਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਇਹ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜ਼ਰਾ ਧਿਆਨ ਦੇਕੇ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਪਤਾ ਚਲੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਖੋਖਲੇ ਹਨ, ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਅਤੇ ਗਲਤ ਹਨ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਤੋਂ ਜਿੰਨੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਦੀ ਆਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਦਾ ਰਤੀ ਭਰ ਵੀ ਇਸ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਹਾਊਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਜਦੋਂ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਚੋਣ ਮਗਰੋਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦੇਣ ਲਈ ਬੋਲੇ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਹਿਲਾ, ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਅਫਸੋਸ-ਨਾਕ ਘਟਨਾ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਦੁਖ ਅਤੇ ਅਫ਼ਸੋਸ ਉਸ ਵਕਤ ਵੀ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਮੋਟਿਵ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਵੋਟ ਘਟ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਐਂਗਲ ਤੋਂ ਜਾਣ ਬੁਝਕੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇਕ ਵਾਕਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਦੀ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਦਾ ਬੇਸਿਜ਼ ਕੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸ਼ਾਰਟ ਨੋਟਿਸ ਕੁਐਸਚਨ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਆਪ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਕ ਗਲਤ ਗੱਲ ਸੀ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੈਰ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਹੀ। ਮਗਰ ਅਜ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗੱਲ ਝੂਠੀ ਸਾਬਤ ਹੋਈ, ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਹੋਈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਾਕੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੋਈ politics involved ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

ਮੈਨੂੰ ਅਫ਼ਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਕਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਨਰਲ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਡੀਮਾਂਡ ਤੇ ਬਹਿਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸਾਂ। ਸਾਡੀ ਅਦਮ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਐਸੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਜੋ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਰੇ ਸਨ। ਇਥੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਵਾਕਿਆ ਹੋਇਆ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਕਾਂਗਰਸ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰ ਕਾਂਗਰਸਮੈਨ ਦੇ ਨਾਂ ਲਏ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰਾਂ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਵੀ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਪੜ੍ਹੀ। ਮੈਂ ਨਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਹੈਰਾਨ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸਗੋਂ ਮੈਨੂੰ ਦੁਖ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਕ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਉਠ ਕੇ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੈਰ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰੇ। ਅਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਤੀ ਭਰ ਵੀ ਜ਼ਿਮੇਦਾਰੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਇਹ ਨਾ ਕਹਿੰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਕਤ ਉਹ ਵਾਕਿਆ ਹੋਇਆ ਉਸ ਵਕਤ ਤਕ ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਪਰ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਹ ਵਾਕਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਮੇਰੀ ਕਾਰ ਦੇ ਅੱਗੇ S.S.P. ਅਤੇ D.C. ਦੀ ਜੀਪ ਸੀ। ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਉਤਰੇ ਅਤੇ ਮੈਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਤਰਿਆ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਉਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਕਤਈ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਗਰ ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਚੀਪ ਗੱਲ ਨਾਲ **ਚੀਪ** ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਦੂਜੇ ਤੇ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਕਿਸੇ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ। ਸਰਦਾਰ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖੁਲ੍ਹਕੇ ਇਹ ਗੱਲ ਇਥੇ ਕਹੀ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਲੋਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਰਵਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਮੁਨਾਦੀ ਕਰਵਾਈ ਗਈ, ਜੀਪ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਹੋਰ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਫਿਰ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਉਠ ਕੇ ਇਹ ਕਹੇ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਵਾਲੇ ਇਸ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੈਰ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਦੀ ਕਿਸੇ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਤੋਂ ਆਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਇਹ ਗਲ ਵੀ ਦੁਹਰਾਈ ਗਈ ਕਿ ਕੁਝ ਗੁੰਡੇ ਮੰਗਾਏ ਗਏ ਸਨ । ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਵੀ ਜਦ ਕਿ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਭੁਲ ਨਹੀਂ ਸਕੇ ਕਿ ਉਹ ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਉਹ ਸਪੀਚਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਉਹ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਬੈਂਚਾ ਤੋਂ ਦਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ । ਹੁਣ ਦੀਆਂ ਅਤੇ ਉਦੋਂ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਪੀਚਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਘਟ ਫਰਕ ਹੈ ! ਜੋ ਜੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਕਰ ਲਈਏ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮੈਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਵੀ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਦੀ ਹੋਵੇਗੀ । ਪਿਛਲੀ ਦਫ਼ਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੀ ਜੋ ਖਰਾਬੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਜ਼ਿਮੇਂਦਾਰ ਕਾਂਗਰਸ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਇਹ ਖਰਾਬੀ ਸਮਗਲਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿ ਹੈ । ਜ਼ਰਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਿਸੇ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਂਦਾਰੀ ਨਾਲ ਰਤੀ ਭਰ ਵੀ fit in ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ? ਕਾਂਗਰਸ ਵਾਲੇ ਕਿਉਂ Law and order ਖਰਾਬ ਕਰਾ ਰਹੇ ਹਨ ? ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਲਈ ਤਾਕਿ ਇਥੇ ਗਵਰਨਰੀ ਰਾਜ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗਲ ਕਿਉਂ ਕਹੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਮਤਲਬ ਲਈ ਸਾਡੇ ਕੁਝ ਜ਼ਿਮੇਂਦਾਰ ਮੈਂਬਰ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਇਕ ਜ਼ਿਮੇਂਦਾਰੀ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਰਖਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਲੈਜਿਸਲੇਚਰ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਵੀ । ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿਮੇਂਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਜਾਂ ਇਸ ਦੀ ਐਗਜ਼ੇਕਟਿਵ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ ਇਥੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ । ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਜ਼ਿਮੇਂਦਾਰ ਮੈਂਬਰ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜੋ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਗਲ ਕਹੀ ਇਹ ਸਿਰਫ ਇਕ ਪ੍ਰਾਪੇਗੰਡਾ ਸਟੰਟ ਸੀ, ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹਕੀਕਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਗੱਲ ਸੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਵੀ ਨੁਕਤਾ-ਚੀਨੀ ਅਤੇ ਕੰਮ questionable ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਫ਼ਾਈ ਦੇਣ ਲਗੇ ਸਾਰੀ ਗਲ ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਸਿਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਮਨਿਸਟਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਡੀ ਬਣਾ ਲਈ ਮਗਰ ਕਿਹਾ ਇਹ 'ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਮਨ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮਨਿਸਟਰੀ ਛੋਟੀ ਹੋਵੇ, ਮੈਂ ਤਾਂ 5–7 ਆਦਮੀਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਕੰਮ ਚਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਲੇਕਿਨ ਮੈਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਮਨਿਸਟਰੀ ਵਧਾਵਾਂ' । ਦੱਸੋ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਇਕ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਐਸੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ 'ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਂਗਰਸੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਮਨਿਸਟਰੀ ਤੋੜ ਦੇਣੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਨਿਸਟਰੀ ਵਧਾ ਲਉ ।' ਇਹ ਵੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੈ ? ਕੋਈ ਹੈ ਵਜ਼ਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਵਿਚ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਵਜ਼ਾਰਤ ਤੋੜ ਦੇਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਹੋਰ ਵਜ਼ੀਰ ਮਨਿਸਟਰੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰ ਲਏ ? ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਨਿਸਟਰੀ ਤੋੜ ਦੇਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਪੰਜ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰ ਲਏ ਤੇ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਹੋਰ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮੈਂਬਰ ਮਨਿਸਟਰ ਬਣ ਜਾਣਗੇ । ਇਹ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਮਨਿਸਟਰ ਬਣਾ ਲੈਣਗੇ ਅਤੇ ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨਿਸਟਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਹਿਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦੀ ਐਕਸਪੈਨਸ਼ਨ ਇਸ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਸੀ. ਐਮ. ਨੂੰ ਕਹੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮਨਿਸਟਰੀ ਤੋੜ ਦੇਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਮਨਿਸਟਰੀ ਵਧਾ ਲਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਕਹੇ ਕਿ ਮੈਂ ਪਿਉਰੇਟੀ ਇਨ ਪਬਲਿਕ ਲਾਈਫ ਲਿਆਉਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮਿਸਾਲ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਤੇ ? ਇੰਨਾ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਕੋਸੀ ਜਾਣਾ ਕਾਂਗਰਸ ਸ਼ਰਕਾਰ ਨੂੰ

[ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ]

ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵੇਲੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਵਲੋਂ ਇਹ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੀ ਕਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਜਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਵੀਹ ਸਾਲ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ? ਫਿਰ ਇਹ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ 1962 ਵਿਚ ਪਬਲਿਕ ਲਾਈਫ ਵਿਚ ਇਮਪਿਉਰਿਟੀ ਲਿਆਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਦੋ ਮੈਂਬਰ ਅਪੋਜੀਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਤੋੜ ਲਏ ਸਨ । ਉਹ ਮੈਂਬਰ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਫਰੰਟ ਨੂੰ 1967 ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਜ਼ਾਰਤ ਬਣਾਈ ਤਾਂ ਖੁਲ੍ਹੀ ਛੁਟੀ ਮਿਲ ਗਈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਛੇ ਤੋੜ ਲਏ ਨੇ । ਕੀ ਇਹ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿਉਰਿਟੀ ਇਨ ਪਬਲਿਕ ਲਾਈਫ ? (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ)

(ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਵਲੋਂ ਵਿਘਨ)

ਮੈਂ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਇੰਟਰੱਪਸ਼ਨ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਵੀ ਲਵਾਂ ਤਾਂ ਵੀ ਮੇਰੀ ਹੱਤਕ ਹੈ ! ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਆਸ ਨਾ ਰਖੋ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲਵਾਂਗਾ, ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ । ਤੁਸੀਂ ਜਿੱਥੋਂ ਆਏ ਹੋ ਅਤੇ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਥੇ ਆਣ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ! ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਲੈਵਲ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਤਕ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ (ਵਿਰੋਧੀ ਦਲ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ । ਤੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ......(ਵਿਘਨ)

ਸ੍ਰੀ ਅ. ਵਿਸ਼ਵਨਾਥਨ : ਕੀ ਦਾਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤਹਾਨੂੰ ਭੁਲ ਗਿਆ ?

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀ ਗੱਲ ਛੱਡੋ । ਇਹ ਤਾਂ ਡੀ. ਐਮ. ਕੇ. ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਾਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰੀਪੋਰਟ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਦਾਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਪਤਾ ਨਹੀਂ; 5000 ਦੀ ਵਧ ਵੋਟ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਦਾਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਪੋਥੇ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰਖ ਛੱਡੋ ਜਾਂ ਅਲਮਾਰੀ ਵਿਚ ਸਾਂਭ ਰਖੋ ਸ਼ਾਇਦ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੰਮ ਆਵੇ ਕਦੇ। ਇਸੇ ਦੇ ਬਲ ਬੋਤੇ ਤੇ ਜਨ ਸੰਘ ਨੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਮੇਰੇ ਖਿਲਾਫ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਪਰ ਦਾਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰੀਪੋਰਟ ਨੂੰ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਹੀ, ਮੈਂ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ, ਪਈ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਬੈਠੇ ਰਹੋ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਕੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ।

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਬਾਰ ਬਾਰ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਅਕਾਲੀ ਮੈਂਬਰ ਤੋੜ ਲਏ ਗਏ ਸਨ 1962 ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ ਦੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਸੀ ਇਸ ਲਈ 1967 ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਹਕ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸਵਾਲ ਪੁਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਦੋ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਤਕਰੀਰਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰੀਪੋਰਟਿਡ ਸਪੀਚਾਂ ਕਢ ਕੇ ਵੇਖ ਲਉ । ਸਰਕਾਰੀ ਰੀਪੋਰਟ ਵਿਚ ਇਹ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਪੋਲਿਟੀਕਲ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਹੈ, ਮੈਂਬਰ ਇਧਰੋਂ ਉਧਰ ਲੈ ਜਾਣੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਆਖੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਿਆਸੀ ਜ਼ਿਦਗੀ ਵਿੱਚ ਇਤਹਾ ਦੀ ਗਿਰਾਵਟ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਦਫਾ ਇਹ ਗੱਲ ਆਖੀ ਸੀ ।

ਹੁਣ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਪੁਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਿਸ ਨੂੰ 1962 ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਸੋ ਕਿ ਇਹ ਪਲਿਟੀਕਲ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਕਾਂਗਰਸ ਵਾਲਿਆਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਦੋਂ ਮਾੜੀ ਸੀ ਤਾਂ ਹੁਣ ਸਨ 1967 ਵਿਚ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਗੀ ਬਣ ਗਈ ? ਕੀ ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਕੀਤੇ ਅਜ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ? ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਹੁਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਿਉਰਿਟੀ ਇਨ ਪਬਲਿਕ ਲਾਈਫ ਲਿਆਣੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਉ ਕਿ ਇਹ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਨਾ ਕਰੋ, ਤੇ ਹੁਣ ਆਪ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ ਹੋ । ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਂਦੇ ਸੀ ਪਰ ਅੱਜ ਆਪ ਕਰਦੇ ਹੋ । ਕਿੰਨੀ ਕੰਟ੍ਰੇਡਿਕਸ਼ਨ ਹੈ ਤੁਹਾਡੇ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕਹਿਣ ਵਿੱਚ । ਫਿਰ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਵਾਕੇ ਅਤੇ ਹੁਣ ਦੇ ਵਾਕੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਫਰਕ ਹੈ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਜਿਹੜੇ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਗਏ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖਰ ਵੇਲੇ ਤਕ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਸਾਲ ਤਕ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਾਂਗਰਸ ਲੈਜਿਸਲੇਚਰ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਾਇਆ । ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਸਾਲ ਤਕ ਵੇਖਦੇ ਰਹੇ ਸਨ । ਉਹ ਸਪੋਰਟਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਰਹੇ ਪਰ ਲੈਜਿਸਲੇਚਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਬਣ ਸਕੇ । (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ)

ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਂਗ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਵਜ਼ੀਰ ਬਣਾ ਦਿਆਂਗੇ । ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਟਾਈਮ ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਪਾਸ ਜਿਹੜੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਵਿਖਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ । ਸਾਡੀ ਇਤਲਾਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਪਾਸ ਮੌਜੂਦ ਨੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੌਦੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰੀ ਦਿਆਂਗੇ, ਇਹ ਦਿਆਂਗੇ, ਉਹ ਦਿਆਂਗੇ । ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਡਸਿਪਲਿਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੋੜਿਆ ਪਰ ਇਹ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ? ਇਹ ਅੱਜ ਆਣਕੇ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਉਸ ਨੇ 1962 ਵਿੱਚ ਦੋ ਮੈਂਬਰ ਲਏ ਸਨ ਤੇ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਲੈ ਲਏ । ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਮੁਕਾਬਲਾ ? ਜੇਕਰ ਛੇ ਮੈਂਬਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਦੇ ਲਏ ਤਾਂ ਛੇ ਦੇ ਛੇ ਹੀ ਵਜ਼ੀਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ । ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਦੋ ਅਕਾਲੀ ਲਏ ਸਨ ਅਤੇ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਸਾਲ ਤਕ ਉਹ ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਲਿਸਟ ਤੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਚੜ੍ਹ ਸਕੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਕਸ਼ਨ ਦਾ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਐਕਸ਼ਨ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਫਰਕ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਵੇਖ ਲਉ । (ਵਿਘਨ) (ਇਕ ਇੰਡੀਪੈਂਡੈਂਟ ਮੈਂਬਰ ਵਲੋਂ ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਿਸ ਨਾਲ ਕਰਾਂ ? ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਇੰਡੀਪੈਂਡੈਂਟ ਮੈਂਬਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਏ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਾਰਾ ਪਤਾ ਹੈ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਫਿਰ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਛਡ ਕੇ ਪਰ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਜ਼ਿਮੇਦਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ? (ਵਿਘਨ)

ਇਕ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ : ਤੁਸੀਂ ਨਕਦ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ।

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਅਸੀਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਾਲਚ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ।

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਅਸ਼ੋਕ ਮਹਿਤਾ ।

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਕਿਥੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਇਹ ਅਸ਼ੋਕ ਮਹਿਤਾ ਦਾ ਭਤੀਜਾ ? ਅੱਜ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਅਸ਼ੋਕ ਮਹਿਤਾ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਅਸ਼ੋਕ ਮਹਿਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਹੀ ਜਾ ਕੇ ਪੁਛਣਾ ਸੀ ਉਹ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਗੁਰੂ ਸੀ......(ਵਿਘਨ)

Mr. Chairman : Please let him proceed. Do not interrupt.

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਇਸ ਲਈ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਇਕ ਵੀ ਮਿਸਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ 15 ਜਾਂ 18 ਜਾਂ ਪਿਛਲੇ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਲਚ ਦੇ ਕੇ ਫਲੋਰ ਕਰਾਸ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਕਿਸੇ ਇਕੇ ਦੁਕੇ ਇੰਡੀਪੈਂਡੈਂਟ ਦੀ ਵੀ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਵਲ ਅਟ੍ਰੈਕਟ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ। ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ। ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ ਇਹ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਫ਼ਲੋਰ ਕਰਾਸ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਦੀ ਵਿੰਡੀਕੇਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਝਟਕਾ ਲੱਗਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੱਟ ਪਹੁੰਚੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹੇ ਕਿ ਮੈਂ ਫਲੋਰ ਕਰਾਸ ਕਰਕੇ ਗਿਆ ਸਾਂ। ਪਰ ਇਥੇ ਦੀ ਪਿਉਰਿਟੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਜੋ ਹੈ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਟਿਕਟਾਂ ਤੇ ਖੜੋਤੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਛਡ ਗਏ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਉ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਨਿਸਟਰੀਆਂ ਦਿਆਂਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੋਦੀ ਦਲੀਲ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਜਿੱਥੇ ਤਕ ਇਸ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦੇ ਬਾਕੀ ਕੰਮ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇਨਐਫੀਸ਼ੈਂਸੀ ਅਤੇ ਇਨਕਾਂਪੀਟੈਂਸੀ ਦੀ ਜੋ ਮਿਸਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਬਹੁਤ ਘਟ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਕਿ ਛੇ ਵਜ਼ੀਰ ਬਣਾਏ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਓਥ ਦਿਤਿਆਂ ਅੱਜ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੋਰਟਫੋਲਿਓ ਅਲਾਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਉਹ ਬਗੈਰ ਕੰਮ ਤੋਂ ਤਨਖਾਹ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਲਾਊਂਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ ਦੀ ਵੰਡ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਭੈੜੀ ਮਿਸਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ। ਕਿਸੇ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਮਿਲਣੀ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਹੈ ਕਿ ਪੰਦਰਾ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਕੋਈ ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ ਅਲਾਟ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਹਦ ਹੈ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਨਐਫੀਸ਼ੈਂਸੀ ਦੀ।

ਇਕ ਹੋਰ ਮਿਸਾਲ ਵੇਖੋ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਵੀਟ ਦੀ ਪਰਾਈਸਿਜ਼ ਦਾ ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਸਬੰਧ ਹੈ ਤਿੰਨ ਹਫਤੇ ਤਕ ਕੋਈ ਇਲਾਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਕੀ ਭਾ ਸਰਕਾਰ ਮੁਕਰਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਹਫਤੇ ਲਗ ਗਏ। ਫਿਰ ਇਥੇ ਫੂਡ ਦੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਉਠੇ ਤੇ ਇਕ ਦਿਨ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਣਕ ਦਾ ਭਾ ਤਾਂ ਮੁਕਰਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਪਬਲਿਕ ਇੰਟ੍ਰੈਸਟ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕਿ ਭਾ ਦੱਸੇ ਜਾਣ। ਪਰ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਦੂਜੇ ਹੀ ਦਿਨ ਸਟੇਟ ਦੇ ਫਿਨਾਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਭਾਵਾਂ ਦੀ ਅਨਾਊਂਸਮੈਂਟ ਵੀ ਕਰ ਗਏ, ਆਨ ਦੀ ਵੈਰੀ ਨੈਕਸਟ ਡੇ।

ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਰਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਐਫੀਸ਼ੈਂਸੀ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੂਡ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਤੋਂ। ਇਕ ਹਫਤਾ ਨਹੀਂ, ਦੋ ਨਹੀਂ, ਤਿੰਨ ਹਫਤੇ ਤਕ ਕੋਈ ਭਾ ਹੀ ਮੁਕਰਰ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਫੂਡ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਉਠੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦਾ ਰਿਟਨ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਡਿਸਕਲੋਜ਼ ਕਰਨੀ ਪਬਲਿਕ ਇੰਟਰੈਸਟ ਦੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਤਨੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸੌਦੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਫੂਡ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਪਾਲਿਸੀ ਵਾਜ਼ਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਡਿਸਕਲੋਯਰ ਅਜੇ ਪਬਲਿਕ ਇੰਟਰੈਸਟ ਦੇ ਵਿੱਚ, ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਜਬੂਰਨ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਚਾਨਣ ਪਾਉਣਾ ਹੀ ਪੈਣਾ ਹੈ,

ਭਾ ਦਸਣੇ ਪੈਣਗੇ । ਇਸ ਵੇਲੇ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਸਾਡੀ ਫੂਡ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਸੂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਡੀਟੇਲ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਰਾ ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਿਆਨ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬਿਆਨ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੋ ਫੂਡ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਨੂੰ ਪਰਸੂ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪਾਲਿਸੀ ਦਾ ਨਾ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਨਜ਼ਿਊਮਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨਾਅਹਿਲੀਅਤ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ, ਉਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਇਹ ਗੱਲ ਯਾਦ ਰਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਐਸਾ ਵਕਤ ਆਏਗਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਸ ਪਾਲਿਸੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਹੋਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਲੋਕ ਦੁਖੀ ਹੋਣਗੇ, ਕਨਜ਼ਿਊਮਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦਾ ਵੀ, ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ । ਮੈਂ ਇਸ ਮੁਆਮਲੇ ਦੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਫਸੀਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਨਾਸਿਬ ਕੀਮਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਣੀਆਂ ਅਤੇ ਕਨਜ਼ਿਊਮਰ ਨੂੰ ਵੀ ਇਤਨੀ ਉਚੀ ਪ੍ਰਾਈਸ ਤੇ ਅਨਾਜ ਖਰੀਦਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਹ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਕੋਤਾਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਇਖਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਜ਼ਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਸਾਫ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਮੁਖਤਲਿਫ ਹੈ । ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਫਰੰਟ ਮਨਿਸਟਰੀ ਕੋਈ ਠੀਕ ਪਾਲਿਸੀ ਅਡਾਪਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਇਹ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ । ਇਹ ਸਟੇਟ ਟਰੇਡਿੰਗ ਵਲ ਵੀ ਹਨ, ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਵਲ ਵੀ ਹਨ, ਅਤੇ ਕਨਜ਼ਿਊਮਰ ਵਲ ਵੀ ਹਨ । ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਜ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਫ਼ ਪਾਲਿਸੀ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਵੀ ਹੈ ਉਹ ਕਨਫੀਊਜ਼ਨ ਹੈ । ਉਹ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਨਜ਼ਿਊਮਰ, ਦਾ ਅਤੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦਾ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਤਕ ਕਾਫੀ ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਇਆਂ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਫਸੀਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਲੈਂਗੁਏਜ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ਼ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਨਫਿਊਜਨ ਹੈ । ਇਹ ਹਾਲੇ ਤਕ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਕਿਸੇ ਪਾਲਿਸੀ ਦੀ ਕਿਉਂ ਅਨਾਊਂਸਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ? ਪੰਜਾਬ ਇਕ ਯੂਨੀਲਿੰਗੁਅਲ ਸਟੇਟ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਮੰਨਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਜੋ ਲੈਂਗੁਏਜ ਦੀ ਪੁਜੀਸ਼ਨ ਬਣਦੀ ਹੈ ਇਹ ਵਾਜ਼ਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ?

ਇਕ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ : ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸਲਾਹ ਤਾਂ ਦਿਉ ।

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਸਲਾਹ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦਿਆਂ ? ਬਿਜੜਿਆਂ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣਾ ਘਰ ਢੁਆਇਆ ਸੀ। ਜੋ ਕੋਈ ਅਕਲ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨੇ ਉਹਨੂੰ ਤਾਂ ਕੁਝ ਕਹੇ ਵੀ ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੀ ਹੀ ਅਕਲ ਵਰਤਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਸਲਾਹ ਦੇਵੇ ਕੋਈ। ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਹਿ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਭੁਲੇਖੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ । ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੈਂਗੁਏਜ ਪਾਲਿਸੀ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਕੇ ਅਨਾਊਂਸਮੈਂਟ ਕਰਨੀ ਹੀ ਪਵੇਗੀ । ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਲੈਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ। ਇਥੇ ਇਤਨੇ ਸੀਨੀਅਰ ਮੈਂਬਰ, ਸ੍ਰੀ ਲਾਲ ਚੰਦ ਜੀ ਸਬਰਵਾਲ ਉਠੇ । ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜੇ ਚੁਪ ਕਰ ਰਹੋ ਦੋ ਮਹੀਨੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਤਅਲੁਕਾਤ ਅੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਕਿਤਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਲਤ ਸੋਚ ਹੈ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਠੇਕੇਦਾਰ ਹਨ ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਕਠੇ ਕਰਨ ਦੇ ।

ਆਵਾਜ਼ਾਂ : ਤੁਸੀਂ ਲੜਾਈ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਹੋ ?

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦਿਨ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਅੱਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਵਾਕਿਆਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਪਹਿਲੀ ਅਸੈਂਬਲੀ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਬੇਸਿਕ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸਪੀਚ ਤਾਂ ਕਢਵਾ ਕੇ ਵੇਖੋ ਕੀ ਆਖਿਆ ਸੀ । ਇਹ ਉਥੇ ਆਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਨਾ ਸਮਝੋ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਘਰ-ਘਰ, ਗਲੀ-ਗਲੀ, ਅਤੇ ਕੂਚੇ ਕੂਚੇ ਵਿੱਚ ਖਾਨਾ–ਜੰਗੀ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ । ਜ਼ਰਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਤਾਂ ਵੇਖੋ । (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਜੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਕਹਾਂ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਹੋਵਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਪੀਚ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸਪੀਚ ਜ਼ਰਾ ਕਢ ਕੇ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹਨ । ਇਹ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਲੀਡਰ ਅਤੇ ਇਕ ਭਾਰੀ ਹੀਰੋ ਕਹਾਉਂਦੇ ਸੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵੀ ਕਟੀਆਂ, ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਇਹ ਰਿਜਨਲ ਫਾਰਮੂਲੇ ਦੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਜਰਨੈਲ ਸੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਿਜਨਲ ਫਾਰਮੂਲੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਲੀਡ ਦਿੱਤੀ । ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਇਹ ਮੋਢੀ ਰਹੇ । ਰਿਜਨਲ ਫਾਰਮੂਲਾ ਕੀ ਸੀ ? ਇਹ ਇਕ ਰਾਹ ਕੱਢੀ ਗਈ ਸੀ ਸੈਂਟਰਲ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਤਾਂ ਜੋ ਜੁਆਇੰਟ ਪੰਜਾਬ ਹੀ ਰਹੇ; ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਤਕਸੀਮ ਨਾ ਕਰਨੀ ਪਵੇ । ਅੱਜ ਉਸੇ ਰਿਜਨਲ ਫਾਰਮੂਲੇ ਦੇ ਉਲਟ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੈਦ ਕੱਟੀ ਸੀ, ਬਾਹਾਂ ਤੁੜਵਾਈਆਂ ਸਨ, ਮੁੜ ਉਸੇ ਗੱਲ ਤੇ ਆ ਗਏ । ਯਾਦ ਹੈ ਅਜੇ ਕਲ੍ਹ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਦੋਂ ਯੱਗ ਦਤ ਜੀ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਮਰਨ ਵਰਤ ਰਖਿਆ ਸੀ ਪਰ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣਨ ਦਿਉ, ਕੀ ਅਸੀਂ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ? ਜਾਲੰਧਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਥਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਸਾਦ ਕਰਵਾਏ, ਕੀ ਅਸੀਂ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ? ਮੈਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਯਾਦ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹੋ ਕੀ ਖੋਸਲਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਮੈਂ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ ? ਮੈਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਸਾਰੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਸਮਝ ਹੀ ਗਏ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਮੈਂ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ । ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਾਹਿਬ ਜਿਹੜੇ ਫਸਾਦ ਹੋਏ ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਸਨੇ ਕਰਵਾਏ ਸਨ ? ਇਹ ਕਾਂਗਰਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕਰਵਾਏ ਜਾਂ ਜਨ ਸੰਘ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕਰਵਾਏ ਸੀ ? ਜੇ ਅਸਲੋਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਜਨਸੰਘ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਆਪਸ ਦੀ ਟੱਕਰ ਸੀ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਜੋ ਕੁਝ ਇਹ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਕੀ ਜਨ ਸੰਘ ਵਾਲੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਹੱਥ ਠੋਕੇ ਬਣਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ? ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨਜ਼ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਬਣਨ ਵੇਲੇ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਸਟੈਂਟ ਸੀ, ਜਾਂ ਉਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਕਲ ਗਹਿਣੇ ਰਖੀ ਹੋਈ ਸੀ ? ਹੁਣ ਦਰਅਸਲ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਇਹ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਗੁਨਾਹਾਂ ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਸ੍ਰੀ ਲਾਲ ਚੰਦ ਸੱਬਰਵਾਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ, ਸਰ । ਤੁਹਾਡਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਕੀ ਸਟੈਂਡ ਸੀ ?

Pandit Mohan Lal : Sir, I do not give way.

श्री अ. बिश्वनाथन : हम हिन्दी में बोलने लगे आप अंग्रेज़ी में..........

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਮੈਨੂੰ ਤਾਮਲ ਆਉਂਦੀ ਨਹੀਂ । (ਵਿਘਨ)

श्री अ. विश्वनाथन : On a point of Order, Sir. जब वाई.बी. चवान साहिब होम मिनिस्टर थे, पिछली इलैक्शन्ज़ से पहले elected representatives

के लिये एक Code of conduct कायम किया गया था जिसमें Regional, Parochial और Sectional बातें करना मना किया गया था । अब यह ऐसी बातें कहते हैं आप इनकी जबान पर लगाम दीजिये ।

(*Mr. Deputy Speaker in the Chair.*)

Pandit Mohan Lal : What is the point of order in this ?

Mr. Deputy Speaker : Let him finish, please.

श्री अ. विश्वनाथन : यह उस वक्त के पंजाब के होम मिनिस्टर होने का दावा करते हैं। आज इलैक्शन हो जाने के बाद भी हाउस में पैरोकियल कम्यूनल और रिजनल बातें करते हैं । आप इनकी जबान को लगाम दें । कभी पाकिस्तान की बातें करते हैं कभी मुस्लिम लीग की बातें करते हैं, क्या यह पाकिस्तान के साथी हैं, या मुस्लिम लीग के साथी हैं ? इन्होंने हिन्दुस्तान के टुकड़े करवा दिये ।

Mr. Deputy Speaker : No speech please. This is no point of order.

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਇਹ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਆਏ ਹਨ, ਜੋਸ਼ ਜ਼ਰੂਰਤ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ, ਮਠਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਆਹਿਸਤਾ ਆਹਿਸਤਾ ਅਕਲ ਆ ਜਾਏਗੀ ।......

(*Interruption*)

Mr. Deputy Speaker : No interruption please. Let him continue. Pandit ji, now wind up please.

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਦਾ ਹੋਇਆ ਵਾਈਂਡ ਅਪ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅੱਜ ਉਸ ਪਾਸੇ ਬੈਠ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਉਤੇ ਥੋਪਣ ਦਾ ਯਤਨ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਕਰਨ । ਇਹ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਮੰਨ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਔਰ ਇਹ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਵਾਜ਼ੇ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਰਸੀਆਂ ਇੰਨੀਆਂ ਪਿਆਰੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਿਛਲੀ ਹਿਸਟਰੀ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਕੰਮ ਭੁਲ ਗਏ, ਆਦਰਸ਼, ਅਸੂਲ ਭੁਲ ਗਏ । ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਮਿਟਮੈਂਟਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਹੜੇ ਭੁਲੇਖੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨਾਂ ਨੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਹ ਇਹ ਕੁਰਸੀਆਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਸਭ ਕੁਝ ਭੁਲ ਗਏ । ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਪਿਛਲੇ ਭੁਲੇਖੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਹੋਏ ਸਨ ਔਰ ਪਿਛਲੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਛੱਡੋ, ਹੁਣ ਵਾਲੀਆਂ ਤਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਮੰਨੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਏਨੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਸ਼ੁਕਰ ਗੁਜ਼ਾਰ ਹਾਂ । ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੈਂ ਦੂਸਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀ ਦੇਣਾ ਹੈ । ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮੈਂ ਇਕ ਦੋ ਬਜਟ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਜਵਾਬ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਣ । Thank you.

चौधरी बलबीर सिंह (होशियारपुर) : उपाध्यक्ष महोदय, पण्डित मोहनलाल जी ने अपना भाषण दिया। ऐसा मालूम देता था जैसे 22 सैक्टर में स्पीच कर रहे हों। जो बातें उनको विधान सभा में करनी चाहिए थीं वह उन्होंने नहीं कीं। जो बात चीत उनको Appropriation Bill पर करनी चाहिए थी वह उन्होंने नहीं की। सिर्फ यही कहते रहे कि ट्रिब्यून में क्या लिखा है, स्टेट्समैन में क्या लिखा है। पिछले एक महीने में भी जो article निकले हैं उन्होंने कांग्रेस के बारे में जो लिखा उनको भी पढ़ना शुरू करें। यह इतनी बातें करते हैं। मैं उनको याद दिलाना चाहता हूँ कि सरदार प्रताप सिंह कैरों की मिनिस्टरी के समय उन पर इल्ज़ाम आपोज़ीशन ने नहीं लगाये थे, प्रबोधचन्द्र और उनके दूसरे साथियों ने लगाये थे। जब पण्डित मोहन लाल होम मिनिस्टर थे तो उन पर आपो-जीशन ने नहीं इल्ज़ाम लगाये थे बल्कि प्रबोध चन्द्र ने पण्डित जी के खिलाफ और पण्डित जी ने उनके खिलाफ इल्ज़ामात लगाये थे। यह दोनों एक ही पार्टी के रुकन थे कोई दूसरा ग्रुप तो नहीं था। पिछले 20 साल में जो कुछ ये लोग एक ही पार्टी में बैठकर करते रहे हैं वह सब कुछ आपके सामने है। आज यह इतनी बातें करते हैं। मैं इनसे पूछता हूँ कि दास कमीशन ने क्या फैसला दिया था। हिन्दोस्तान ने सब से बड़ा ट्रीब्यूनल मुकर्रर किया था ....

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤ ਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਅਜ ਬਹਿਸ ਹੁੰਦਿਆਂ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਕੋਈ ਏਜੰਡੇ ਦੀ ਗਲ ਕਰਨ। ਚੌਧਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਬਾਤ ਚੀਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹੇ ਰਾਸਤ ਉਪਰ ਲਿਆ ਦਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

श्री अ. विश्वनाथन : On a point of order Sir. क्या किसी सदस्य को हाउस में सोने की इजाज़त है ? ऐसा मालूम देता है कि जब पण्डित मोहनलाल बोल रहे थे तो श्री सत्यपाल कपूर सो रहे थे।

चौधरी बलबीर सिंह : नए नए हाउस में आए हैं। जब आप लोग ऐसी बातें करते हैं तो उनका जवाब सुनने के लिये हौसला रखें, जिगरा रखें। अभी तो मैंने कहा ही कुछ नहीं।

Mr. Deputy Speaker : But at the same time I will request you to confine your speech only to the subject.

ਸ੍ਰੀ ਲਾਲ ਚੰਦ ਸਭੱਰਵਾਲ : On a point of order Sir. ਜਦੋਂ ਸਪੀਚ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦਾ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਦਾ ਹਕ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਹੋਰੀਂ irrelevant ਬੋਲਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਾਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਰੋਕ ਦਿੰਦੇ। ਉਹ ਇਕ ਘੰਟਾ irrelevant ਬੋਲੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦਾ ਹਕ ਬਣਦਾ ਹੈ।

Mr. Deputy Speaker : I am sorry, I was not in the Chair at that time. But I will request the hon. Members that they should confine their discussion to the subject.

Minister for Finance : On a point of order, Sir. डिप्टी स्पीकर साहिब, मेरा प्वायंट आफ आर्डर यह है कि Appropriation Bill में सारी ग्रांटस आई हैं—जनरल एडमिनिस्ट्रेशन, एजुकेशन, पुलिस। इसलिये पण्डित जी

irrelevant नहीं बोले । इसमें पुलिटीकल कुरप्शन भी ला सकते हैं, किसी भी इश को ज़ेरे बहस ला सकते हैं । This is a general discussion on the Budget. Everything is relevant.

चौधरी बलबीर सिंह : ग्राप यहां नहीं थे । पण्डित मोहनलाल ने कुछ बातें की हैं, एक एक बात को उन्होंने 10, 10 बार कहा है । ग्रगर ग्राप यहां बैठे होते तो इनकी ज़बान बन्द करते ग्रौर यह बार बार वही बात रिपीट न करते । (विघ्न) पिछले बीस साल में यह लोग लगातार चण्डीगढ़ से दिल्ली मोटरों में घूमते रहे हैं । इसलिये नहीं कि यहां पर ग्रापोज़ीशन मिनिस्टरी बना रही थी या कोई ग्रौर पार्टी यहां पर मिनिस्टरी बनाने जा रही थी बल्कि इसलिये कि इनकी ग्रपनी कांग्रेस पार्टी का लीडर कुरप्ट है, उसके साथी कुरप्ट हैं । वज़ीर एक दूसरे पर इल्ज़ामात लगाते थे । ग्रगर कोई ग्रौर पार्टी इल्ज़ाम लगाती तो जुदा बात थी । एक ग्रौर ग्रजीब बात ग्राप ने पिछले दिनों में पढ़ी होगी । हिन्दुस्तान में प्राईम मिनिस्टर का इलैक्शन हुग्रा, कांग्रेस पार्टी के प्राईम मिनिस्टर हैं, उनके जो डिप्टी प्राईम मिनिस्टर हैं उन्होंने इल्ज़ाम लगाये कि इलैक्शनों में सरकारी मशीनरी इस्तेमाल की गई है ग्रौर बाहर के ऐसे लोग बैठे थे जिन्होंने करोड़ों रुपये परोक्ष रूप में खर्च किये । ये बातें ऐसी नहीं हैं जिनकी यह तरदीद कर सकें । डिप्टी प्राईम मिनिस्टर श्री मुरारजी डेसाई ने यह इल्ज़ामात लगाये थे कि इलैक्शन में कुछ बाहर की ताकतें भी दिलचस्पी ले रही हैं ग्रौर बहुत सा पैसा उन्होंने खर्च किया है । ग्रपना ही इलैक्शन ग्रौर एक पार्टी इलैक्शन । ये लोग दूसरों को कहते हैं । मैं इनसे पूछता हूं कि जनरल इलैक्शनों में क्या होता रहा है । ग्रगर इनके मुकाबला में कोई दूसरी पार्टी होती तो ग्रलग बात थी लेकिन इनके ग्रपने घर का इलैक्शन था इनकी ग्रपनी पार्टी का राज्य था । इनमें से किसी एक ने प्राईम मिनिस्टर बनना था । फिर इनके कांग्रेस के प्रेज़ीडेंट की इलैक्शनों में लाठियां चलीं, मुकद्दमे चले ग्रौर मुकद्दमे पंजाब की ग्रदालतों में दर्ज हैं । यह लोग ग्रगर इस वक्त सबक देना शुरूकर दें तो फिर मुझे पंजाबी की वही मिसाल याद ग्राती है 'कंजरी नवीं नवीं साधनी होवे तां राम राम ज्यादा करदी है' उपाध्यक्ष महोदय, यह कहते हैं कि यहां पर कुछ कुरप्ट ग्रादमी ग्रा गए । मैं उनसे पूछता हूं कि वह कुरप्ट ग्रादमी कौन हैं ? ग्राप ही ने उनको ग्रपनी पार्टी के टिकट दिये, ग्राप ने उस वक्त उनकी दरखास्तों की ग्रच्छी तरह से सकरूटिनी की । क्या टिकट देते वक्त ग्रापके सामने उनका पुराना रिकार्ड मौजूद नहीं था ? वह ग्रापके पुराने मैम्बर थे, वह ग्रापकी पार्टी का काम करते थे । जो ग्रलज़ाम उन पर लगाए गए उनका तो वही जवाब देंगे मगर क्या ग्रापने उस वक्त इन चीज़ों का ख्याल नहीं किया था, क्या ग्रापने स्मगलरों को, गुंडों को ग्रौर ब्लैकमार्किटियर्ज़ को टिकट दिये थे ?

Mr. Deputy Speaker : Kindly confine yourself to the Appropriation Bill .

चौधरी बलबीर सिंह : उपाध्यक्ष महोदय, इन्होंने ग्रपनी स्पीच में क्या क्या कहा इसकी बैकग्राउंड का ग्रापको पता नहीं है । ग्रापको पता नहीं कि इन्होंने क्या क्या बातें कहीं ।

Mr. Deputy Speaker : If he has talked wrong, it does not mean that all should talk wrong.

चौधरी बलबीर सिंह : जनाब, यह जो एप्रोप्रिएशन बिल होता है इस पर बजट की जनरल डिस्कशन की तरह बहस होती है। जनरल डिस्कशन का मतलब यह होता है कि हम पुलिटीकल कुरप्शन को भी ज़ेरे बहस ला सकते हैं।

श्री उपाध्यक्ष : बहुत अच्छा अपनी बात कर लें। (All right, let the hon. Member have his say.)

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਜਿਹੜੀ ਜਨਰਲ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਇਹ 50 ਆਈਟਮਜ਼ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਬਜਟ ਉਤੇ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਹੈ। ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਹਿਕਮੇ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਡਿਮਾਂਡ ਤੇ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੋ ਊਟ ਪਟਾਂਗ ਗੱਲ ਜ਼ਬਾਨ ਤੇ ਆਏ ਉਹ ਕਹਿ ਦੇਣ।

Mr. Deputy Speaker : I would clarify the point. I would read rule 225 (4) of the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly, which is as under :

> "The debate on an Appropriation Bill shall be restricted to matters of public importance or administrative policy implied in the grants covered by the Bill which have no talready been raised while the relevant demands for grants were under consideration."

I would request that the hon. Members who rise to speak should keep these rules in view.

वित्त मन्त्री : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर। पंडित जी ने भी अपनी स्पीच को वाईंड अप करते हुए एक बात कही थी कि अगर और किसी का जवाब न दें तो कम अज़ कम बजट पर जो कहा गया उसका जवाब तो ज़रूर दें। उनका मतलब यह था कि बाकी चीज़ों का जवाब देने की ज़रूरत नहीं। लेकिन मैं यह पूछना चाहता हूँ कि जो उन्होंने खोसला इन्क्वायरी का ज़िक्र किया वह किस डिमांड में आता है। इसके अलावा जो पंडित जी नें दस साल पुरानी बातों का ज़िक्र किया वह कौन सी डिमांड से कुनैक्टिड थीं? अगर वह कह सकते हैं तो इधर टरैज़री बैंचों पर बैठे हुए मैम्बरों का हक है कि उनकी बातों का जवाब दें। या तो आप उनकी सभी रैफरैंसिज़ को ऐक्सपंज कर दीजिये, हम उनका जवाब नहीं देंगे। आप रिकार्ड मंगवा कर देख लें नहीं तो हम उन बातों का जवाब ज़रूर देंगे।

Mr. Deputy Speaker : I have gone through the speech of Pandit Jee

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਗੌਰਮਿੰਟ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਐਪਰੋਪਰੀਏਸ਼ਨ ਬਿਲ ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਗੌਰਮੈਂਟ

ਦੀਆਂ ਡੀਮਾਂਡਜ਼ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹੇਠ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੈਜਿਸਲੇਚਰ ਤੋਂ ਪੈਸਾ ਮੰਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਹਰ ਐਕਸ਼ਨ ਨੂੰ, ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀਆਂ ਪਾਲਿਸੀਜ਼ ਔਰ ਐਕਸ਼ੰਜ਼ ਨੂੰ, ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੇ ਕਾਂਸਟੀਚੂਐਂਟ ਯੂਨਿਟਸ ਨੂੰ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਕਸ਼ੰਜ਼ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਰਾਈਟ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਡਿਸਕਸ ਕਰਾਂ । ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਐਜ਼ ਸੱਚ ਕ੍ਰਿਟੀਸਾਈਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ । ਮੈਂ, ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਕਾਂਸਟੀਚੂਐਂਟ ਯੂਨਿਟਸ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਇਸ ਗੌਰਮਿੰਟ ਬਾਰੇ ਰਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਇਥੇ ਕੁਝ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਕੁਮੈਂਟਸ ਇਸ ਗੌਰਮਿੰਟ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ । ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਰਾਈਟ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਕਾਂਸਟੀਚੂਐਂਟ ਯੂਨਿਟਸ ਦੀ ਜੋ ਰਾਏ ਹੈ ਜਾਂ ਪਬਲਿਕ ਦੀ ਇਸ ਗੌਰਮਿੰਟ ਬਾਰੇ ਜੋ ਰਾਏ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਾਂ । ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਡਿਫ਼ਰੈਨਸ਼ੀਏਟ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ । We are not under discussion. Congress is not under discussion. It is they who are under discussion.

Mr. Deputy Speaker : But still we shall have to confine our discussion to the Appropriation Bill.

ਸ੍ਰੀ ਲਾਲ ਚੰਦ ਸਬੱਰਵਾਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਰੂਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਤਵੱਜੁਹ "ਪਬਲਿਕ ਇੰਪਾਰਟੈਂਸ" ਦੇ ਲਫਜ਼ ਵਲ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । "ਪਬਲਿਕ ਇੰਪਾਰਟੈਂਸ" ਦੀ ਡੈਫੀਨੀਸ਼ਨ ਕੀ ਹੈ ? ਇਹ ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਡੈਫ਼ੀਨੀਸ਼ਨ ਹੈ । ਜਿਤਨੀ ਗੱਲ ਵੀ ਬਲਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ "ਪਬਲਿਕ ਇੰਪਾਰਟੈਂਸ" ਦੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਹ ਡਿਸਕ੍ਰੀਸ਼ਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜਜ ਕਰਨ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਉਹ ਪਬਲਿਕ ਇੰਪਾਰਟੈਂਸ ਦੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਬੜੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਡਿਸਕ੍ਰੀਸ਼ਨ ਹੈ ਜਜ ਕਰਨਾ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਪਬਲਿਕ ਇੰਪਾਰਟੈਂਸ ਦੀ ਹੈ ।

ਦੂਜੀ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੈ । ਅਗਰ ਇਹ ਹਿੰਮਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਦੋ ਮਾਰਨ ਦੀ ਤਾਂ ਦੋ ਖਾਣੀਆਂ ਵੀ ਸਿਖਣ ।

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਰਵਾਹ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ।

ਸ੍ਰੀ **ਅ. ਵਿਸ਼ਵਨਾਥਨ** : * ** ** ** * *

Mr. Deputy Speaker : It is my duty to see that no unparliamentary language is used.

Pt. Mohan Lal : Sir, I do not attach any importance to what he says.

श्री अ. विश्वनाथन : यह कोई अनपार्लियामैंटरी शब्द नहीं है उपाध्यक्ष महोदय । मैं इनका अंग्रेज़ी में अनुवाद कर देता हूँ..........

Mr. Deputy Speaker : Kindly do not say these words again in the House. These words are expunged from the record.

---

*Expunged as ordered by the Chair.

श्री ग्र. विश्वनाथन : मैंने जो लफज़ इस्तेमाल किये हैं वह ग्रनपा।लयामटरी नहीं है।

Mr. Deputy Speaker : The tone in which you are saying is objectionable.

Shri A. Vishwanathan : No Sir, there is nothing objectionable in it.

Mr. Deputy Speaker : No, I would not allow this thing in the House.

Shri A. Vishwanathan : They are neither obscene nor objectionable.

Mr. Deputy Speaker : Kindly sit down. I would not allow this.

चौधरी बलबीर सिंह : उपाध्यक्ष महोदय, ग्राप दर ग्रसल यहां पर बैठे हुए नहीं थे। ग्रापने शायद सुना नहीं कि इन्होंने क्या क्या कहा है। इन्होंने कहा था कि जिन पर स्मगलिंग के इल्ज़ाम लगे थे उनको मिनिस्टर बना लिया गया है। उसका जवाब में ग्रगर यह देना शुरू कर दूं कि उन स्मगलरों को, ब्लैकमार्किटियर्ज़ ग्रौर कुरप्ट ग्रादमियों को ग्रापने ही इलैक्शन के दौरान कांग्रेस पार्टी का टिकट दिया ग्रौर क्या उस वक्त ग्रापने उनकी ग्रर्जियों की स्क्रूटिनी नहीं की थी उनके कैरेक्टर की पूरी तरह से इन्क्वायरी नहीं की थी। ग्रगर नहीं की तो क्या उनका जो टिकट देने वाले वहां बैठे थे

× × × × ×

क्या उनको इतनी समझ नहीं थी कि यह लोग जिनको ग्राज ग्रपनी पार्टी की टिकट देने जा रहे हैं ग्रगर कल को फ्लोर क्रास कर गए तो.................

Comrade Satpal Kapoor : On a Point of Order, Sir.

Mr. Deputy Speaker : What is your Point of Order ?

Comrade Sat Pal Kapoor : I would request that these remarks should be expunged.

Mr. Deputy Speaker : The Appropriation Bill is under discussion and I would request all the Honourable Members that they should take the matter very seriously. They should not interrupt any member when he is speaking. I would also request that any member who makes a speech should not use any abusive or provocative language against the other party. They should confine the discussion to the Appropriation Bill and I am confident that the House will take it very seriously. These words are expunged.

चौधरी बलबीर सिंह : बाज़ दफा बात उस ज़बान में करनी पड़ती है जिस ज़बान को ग्रादमी समझता हो। जिस ज़बान को वह समझता हो ग्रगर उस ज़बान में बात न की जाए तो उसको समझ नहीं ग्रा सकती। इसलिये कुछ लफ्ज़ ऐसे कहने पड़ जाते हैं ग्रौर मैं उम्मीद करता हूँ कि ग्राप मुग्राफ फरमायेंगे। जो बात उन्होंने कही वह पब्लिक में जा कर कहें कि क्या बात ठीक है ग्रौर क्या गलत है। इन सब बातों के पीछे ग्राज की ही बात नहीं

*Expunged as ordered by the Chair.

है । यह कोई अढ़ाई महीने में ही पंजाब का ढांचा नहीं बदल गया, इन दिनों में ही नहीं बिगड़ गया, मगर यह सिलसिला पिछले बीस सालों से चलता आ रहा है। इसमें जो खराबियां आई हैं यह पिछले बीस सालों से जो हकूमत चलती आ रही थी उसकी वजह से है । इसलिये इसमें उनके लिये कोई क्रैडिट वाली बात नहीं है । आठ मार्च को फ्रंट मिनिस्टरी ने ओथ ली थी और आज 24 मई है, पूरे अढ़ाई महीने हुए हैं । इस तमाम इन्तज़ामिया मशीनरी का ढांचा इतनी जल्दी कैसे टूट सकता है । उसके लिये जिन्होंने बीस साल तक हकूमत चलाई वह जिम्मेदार हैं । आज वह कहते हैं कि अढ़ाई महीनों में हालात इस तरह बिगड़ गए हैं कि ला एंड आर्डर ठीक नहीं, मर्डर होते हैं, रेप के केसिज होते हैं, किसी जगह अस्पताल में किसी नर्स को अगवा किया जाता है,रेप किया जाता है, उसकी अस्मत लूटी जाती है । तो इस सब तरह के हालात के लिये पिछले बीस साल की हकूमत किस तरह जिम्मेदार नहीं ?

पिछले 20 साल तक इन्होंने मशीनरी का चक्र घुमाया और उस मशीनरी ने अब पूरे जोर से घूमना शुरू किया है । उस में अगर हम अब ब्रेक लगाना भी शुरू करें तो भी आखिर ब्रेक लगते लगते ही लगेगी, उसमें वक्त लगेगा । और इस मशीनरी का ढांचा अब इतना खराब हो गया है कि इसको ओवर हाल ही नहीं बल्कि मशीनरी ही नई लगानी पड़ेगी । (तालियां) इनको अपनी पार्टी की पापुलैरिटी का इहसास इस बात से होना चाहिए कि इन की पार्टी का आल इंडिया प्रेज़ीडेंट एक स्टूडैंट से हार गया । (तालियां) (विघ्न) पंडित जी ने जालंधर की गलियों वाली बात भी की थी और दिल्ली की गलियों वाली बात भी की थी.......

(*Interruptions*)

Mr. Deputy Speaker : The hon. Member should please address the Chair. He may also confine himself to the Appropriation Bill.

चौधरी बलबीर सिंह : तो मैं कह रहा था कि आज जो बातें हो रही हैं वह पिछले 20 साल से इनकी छेड़ी हुई हैं । इनको तो बजट सैशन में बोलना ही नहीं चाहिए था इनको अगर यह बात समझ नहीं आती तो इसमें हम क्या करें कि जो कुछ नुक्ताचीनी करते हैं, जितने सवालात यह करते हैं कि फलां बात नहीं हुई, फलां अफसर ने वह खराबी की, वह सब बातें तो इनके अपने वक्त की ही की हुई हैं । यह अब सप्लीमेंटरी करते हैं और सरकार को बदनाम करते हैं। यहां पर एक सवाल आया कि कोई केस 10 साल तक कैसे पैंडिंग पड़ा रहा चाहे हमारी पार्टी के मैंबर ने किया या इनके मैंबर ने किया यह केस कैसे दस साल से पैंडिंग है । इस पर इनकी तरफ से 'शेम शेम' की आवाजें आईं या तालियां बजीं । इनकी हकूमत इतने साल यहां रही तो उसका फैसला न हुआ उस पर तो इनको शर्म न आई मगर अब अगर ढाई महीने में उसका फैसला नहीं होता तो इनको गुस्सा आता है और उस गुस्से को निकालने के लिये यह डैस्क थपथपाते हैं या और बातें करते हैं । तो वह क्या अपनी ही पार्टी के कारनामों के खिलाफ नहीं करते ऐसी बातें ? आप किसी भी महकमे के ढांचे का हाल देखें । मैंने ला एंड आर्डर के बारे में एक बात कही थी कि पुलिस ने अब खुल कर लूट शुरू कर दी है । क्योंकि वह लूट तो इनके अपने वक्त की जारी थी तो अब आप कैसे उनको ऐसा करने से मना कर सकते हैं । यह बात तो पब्लिक ही कह रही है , बल्कि दास कमिशन

[चौधरी बलबीर सिंह]

ने भी कही। वह फैसला तो कांग्रेस पार्टी के एक चीफ मिनिस्टर के खिलाफ हायैस्ट ट्रिब्यूनल का फैसला था। इसी सूबे में लूट मची और उस लूट में कौन कौन शामिल था, किन किन भद्र पुरुषों के नाम थे। अगर अपने नकाब उठा कर देखें तो आपको पता चल जायगा कि उसमें कौन कौन आदमी इनवाल्व्ड थे। और यह बात मैंने नहीं कही,यह सरदार दरबारा सिंह जी ने हुशियारपुर में कही थी। जब इन्होंने वहां पर गांधी चौक में जलसा किया था वहां पर सरदार दरबारा सिंह और श्री प्रबोधचंद्र जी ने यह बात कही थी कि यह बुराई हो गई है, मगर अब वह बुराई खत्म हो गई है। अब हम आए हैं हम इसको ठीक करेंगे। (विघ्न)

Mr. Deputy Speaker : I would again request the hon. Member not to say anything which does not concern the Appropriation Bill or which does not concern the Budget. I am not allowing more than 15 minutes to any hon. Member. (*Interruption*)

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : On a point of Order, Sir. ਕੀ ਆਪ ਦੀ opinion ਦਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਚੌਧਰੀ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ?

चौधरी बलबीर सिंह : 15 मिनट तो इन्होंने इस झगड़े पर ही लगा दिये कि क्या कहा जा सकता है और क्या नहीं कहा जा सकता।

श्री **उपाध्यक्ष** : मेरा ख्याल है कि इस तरह तो यह झगड़ा दो घंटे खत्म नहीं होगा। (This thing will not be settled even in two hours like this.)

चौधरी बलबीर सिंह : मैं तो डाकुमैंट्री ऐवीडैंस दे सकता हूँ कि इन इन का कलिक रहा है। जब कैरों वज़ारत टूट गई जो उन दिनों वज़ीर थे वह भी नई मिनिस्ट्री में आये। उन्होंने पब्लिक तौर पर कहा, सरदार प्रताप सिंह कैरों के बाद जो बड़ा वज़ीर बना उसने कहा था कि हर अफसर की मेज़ पर हर वज़ीर की मेज़ पर दास कमिशन की रिपोर्ट होनी चाहिए। यह भी गीता की तरह मज़हबी किताब है। इन्होंने यह बातें पंजाब में जगह जगह कहीं।

Mr. Deputy Speaker : I would request the hon. Member to please wind up. He should not say anything which does not concern the budget.

Chaudhri Balbir Singh : Sir, it does concern the budget. उपाध्यक्ष महोदय, हमें इस बात का मुकाबला करना है कि इनकी गवर्नमेंट क्या करती रही और आज की गवर्नमेंट क्या कर रही है। इसके बिना दोनों के कामों में फर्क नहीं बताया जा सकता कि फ्रंट सरकार क्या कर रही है और यह 20 साल तक क्या करते रहे हैं। (विघ्न) ऐप्रोप्रिएशन बिल पर बहस जनरल डिसकशन की तरह से पूरे तौर पर हो सकती है और आपोज़ीशन की तरफ़ से जो चार्जिज़ लगाए जाएं उनका जवाब भी दिया जा सकता है।

तो मैं कह रहा था कि उस सरकार के वज़ीरों ने जलसे किये वह भी कांग्रस पार्टी की हकूमत बनी थी और जो पहले कैरों वज़ारत थी वह भी कांग्रेस पार्टी की ही वज़ारत थी, तो दूसरी वज़ारत के वज़ीरों ने जो पहली हकूमत में भी वजीर थे पहली वज़ारत को जगह जगह पर कहा कि वह तो डाकुओं की हकूमत थी । तो क्या पंडित जी डाकू थे, यह किन के बारे में इशारों से बातें करते रहे हैं । (घंटी)

Mr. Deputy Speaker : Please wind up.

चौधरी बलबीर सिंह : उपाध्यक्ष महोदय, इन्होंने जितना मेरा वक्त ज़ाया किया है वह मुझे दे दें । अगर हम इस सूबे को आगे ले जाना चाहते हैं तो हमें इसकी भलाई की बातें सोचनी होंगी ।

इन्होंने कहा कि अनाज की कीमत मुकर्रर नहीं की गई । मगर इनसे पूछो कि यह क्या चाहते हैं कि कितनी मुकर्रर की जाए । मगर यह नहीं बताऐंगे क्योंकि तब शोर मचाने का मौका हाथ में नहीं रहेगा । अब अगर सरकार कीमत कम मुकर्रर कर दे तो किसान के पास जाकर शोर मचायेंगे कि देखो किसान को सरकार ने खत्म कर दिया , ज़मीदार खत्म हो गया, पंजाब मर गया । और अगर कीमत ज्यादा मुकर्रर कर दें तो फिर शोर मचायेंगे कि कन्ज़्यूमर मर गया, हरिजन और मज़दूर खत्म हो गया । तो हम इनसे पूछते हैं कि आप बताओ कि क्या कीमत मुकर्रर की जाए । पंडित जी हिन्दी के बारे में बोले तो हमने पूछा कि आपकी क्या पालिसी है तो कहते हैं कि हमें क्या पूछते हो । जो लोग हज़ारों दावे करते हों, जिनकी जो कनविकशन्ज़ हों उनका यह फर्ज़ बनता है कि वह पब्लिक तौर पर उनका ऐलान करें और जनता को फेस करें । अगर फूलों के हार के लिये आगे आते हैं तो उनको अपना मुंह काला करवाने के लिये भी तैयार रहना चाहिए । (घंटी) यह जिस पार्टी की पलीडिंग करते हैं उसके नेता महात्मा गांधी ने कहा था कि अगर कोई बात आप के मन में है और आपकी ज़मीर कहती है कि वह दरुस्त है तो उसके कहने के लिये चाहे सारा मुल्क आपको मुर्दाबाद कहे तो भी अपनी ज़मीर की आवाज़ को मत दबाओ । मैं कहता हूँ कि आप इतनी देर तक हकूमत चलाते रहे हैं आपको कन्स्ट्रक्टिव क्रिटिसिज़म करनी चाहिए । मुलाज़मों का डी.ए. बढ़ाया गया है । उस में मैं चाहता हूँ कि जिन मुलाज़मों की तनखाह 500 रुपये से ज्यादा है उनकी तनखाह नहीं बढ़ानी चाहिए, उनको और डी. ए. नहीं देना चाहिए ।

Mr. Deputy Speaker: Please wind up.

चौधरी बलबीर सिंह : अगर हम ने इस मुल्क में डैमोक्रैटिक सोशलिज़म लाना है, जम्हूरी समाजवाद लाना है तो उसके लिये हमको कुछ कदम उठाने होंगे । एक हद मुकर्रर करनी होगी कि इस हद के ऊपर जिन की तनखाह है उनकी तनखाह नीचे लानी होगी और जिनकी तनखाह नीचे है उनकी तनखाह ऊपर लानी होगी । इन्होंने एक हज़ार रुपये वाले या 500 रु० तनखाह पाने वाले को जो रिलीफ दिया है वह नहीं देना चाहिए था । वह देना गलत है । जो दो हज़ार रुपये ले रहे हैं हम उन्हें भी डी.ए. का रिलीफ दे रहे हैं । हमने अगर इस सारे ढांचे को ठीक करना है और नाबराबरी को खत्म करना है, समाजवाद लाना है, लूट खसूट नहीं रहने देनी तो इसके लिये सरकार को पाज़िटिव कदम उठाने चाहिएं । हम चाहे Central Govt. से कहें कि हम इस तनखाह से ज्यादा वालों को अपने पास नहीं रख सकते । वह चाहे तो अपने सर्विस के आदमी वापस ले लें । हमारा आगे ही 22 करोड़ का deficit है । एक हज़ार से ज्याद

[चौधरी बलबीर सिंह]

हम दे नहीं सकते । इससे ऊपर वाली तनखाह वाले वह ले जाएं । और फिर कम से कम और बड़ी से बड़ी तनखाह वालों की हद मुकर्रर होनी चाहिए ताकि छोटों को रिलीफ ज्यादा मिल सके

Mr. Deputy Speaker : Please wind up.

चौधरी बलबीर सिंह : उपाध्यक्ष महोदय, मेरे पास एक चिट आई है कि पंडित मोहन लाल ने जो स्पीच की है उनका जवाब दूं लेकिन स्पीच करने के बाद शायद वह (× × × × × × × × (विघ्न)

Mr. Deputy Speaker : These words are expunged.

चौधरी बलबीर सिंह: मैं तो यह कहूँगा कि इस तरह के चीप स्लोगन्ज़ पे नहीं करते कि पांच एकड़ का मालिया माफ़ कर दिया तो तीस एकड़ पर कब करेंगे। Positive relief सरकार की तरफ से देना चाहिए । आज खांड की कमी है क्योंकि सैंटर वालों ने कोटा घटा दिया है । तो हमें सैंट्रल गवर्नमेंट से इस सम्बन्ध में फाईट करन की जरूरत है कि कोटा कम क्यों कर दिया है । मगर यहां तो यह जान बूझ कर गड़बड़ कर रहे हैं। हमें Centre से fight करना चाहिए कि कोटा वक्त पर मिल सके । मैं यह समझता हूँ कि यह एक पलैंड सी चीज़ चल रही है और उसमें Central Govt.का हाथ है । उनकी कोशिश है कि जहां जहाँ भी non-Congress Govt.है वहा पर कमी पैदा कर दी जाए यानी कसूर दिल्ली वालों का हो और गालियां लोगों से पंजाब गवर्नमेंट वाले खाएं । इसी तरह बाकी की जरूरियाते ज़िन्दगी हैं जिन की कीमत पंजाब सरकार की तरफ से नहीं सैंटर की तरफ से मुकर्रर की जाती है जैसे सीमेंट लोहा कपड़ा वगैरह इस तरह से प्राईस लाईन बढ़ती जाती है । और दूसरी तरफ जो मेहनत करके पंजाब का किसान प्रोडयूस करता है और माल तैयार करता है उसके लिये पंजाब सरकार की तरफ से कीमत मुकर्रर है । तो जब उसे बाकी चीज़ों से कीमतें बढ़ी हुई नज़र आती हैं तो उसकी बेचैनी बढ़ती है । इस बात का सम्बन्ध भारत सरकार से है । कीमतें उस सरकार ने मुकर्रर की हैं। इस लिये पंजाब सरकार का फर्ज़ बनता है कि ज्यादा कोटा पंजाब के लिये लाएं और पूरी कोशिश करें । इस तरह की गड़बड़ जो सैंटर की तरफ से डालने की कोशिश की जा रही है उसे रोका जाए और इस बात को भी देखना चाहिए कि जो आदमी इस बात का इन्चार्ज है वह सही तरीके से कमी को पूरा करे ताकि कोई दिक्कत चीजों के न मिलने की वजह से न हो और जरूरियाते ज़िन्दगी की कमी की वजह से जो बेचैनी है वह दूर हो और चीज़ें ठीक वक्त पर मिलें । हालत यह है कि 10 किलो खांड लेनी हो तो तीन दिन तक घूमना पड़ता है और फिर भी नसीब नहीं होती । अगर आपने रीलीफ दिया है तो आम जनता को इसका पता लगना चाहिए । ब्लैक मार्किट को आज कौन बढ़ावा देता है और जो कन्ज्यूमर हैं उसे वक्त पर चीज़ नहीं मिलती ।(

इस समय श्री लाल चंद सबरवाल, पैनल आफ चेयरमैन के एक सदस्य ने अध्यक्ष की कुर्सी संभाली ।)

*Expunged as ordered by the Chair.

मजबूर होकर जो चीज़ खरीदनी पड़ती है वह भी नहीं मिलती,इसलिये,सभापति महोदय, मैं आप के द्वारा सरकार से कहूँगा कि ऐसे सख्त कदम उठाए कि लोगों की ज़रूरियातें ज़िन्दगी जल्द से जल्द और वक्त पर और ठीक कीमत पर मिलें ताकि उन्हें तकलीफ न हो । मैं आशा करता हूँ कि जो बातें मैंने कही हैं सरकार उनके बारे में प्रबन्ध करेगी । आपका धन्यवाद ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਾਰਾ ਸਿੰਘ (ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ) : ਸਭਾਪਤੀ ਜੀ, ਮੈਂ ਦੋ ਚਾਰ ਗੱਲਾਂ ਇਸ ਬਹਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਹਿਣੀਆਂ ਹਨ । ਕਿੰਨੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਸਪੀਚਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਰੌਲਾ ਪਾਕੇ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਚੀ ਬੋਲ ਕੇ ਆਮ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਗਏ ਹਨ। ਖਾਸ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਲ ਕਿਸੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਅਜ ਇਹ ਵਿਸ਼ਾ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਾਲੀਮ ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਹਾਤੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਹਨ । ਸਾਡੀ 80 ਫੀ ਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਲਈ ਇਥੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਆਏ ਹਾਂ । ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਪਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਘਾਟਾ ਹੈ । ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਤਾਲੀਮ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਤਾਂ ਤਾਲੀਮ ਵਲੋਂ ਅਧੂਰੇ ਅਤੇ ਮਹਿਰੂਮ ਰਹਿ ਗਏ ਹਾਂ ਪਰ ਸਾਡੀਆਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਜਾਣ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਇਥੇ ਆਣ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ । ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਲੀਮ ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਸਕੂਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਖੋਲੇ ਜਾਣ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸਾਡੀ 80 ਫੀ ਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਕੇ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕੇ । ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਅਛੇ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਅੱਛੇ ਡਾਕਟਰ ਅਤੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਣ । ਨਵੇਂ ਸਕੂਲ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਅੱਜ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਡਾਕਟਰ ਕੋਈ ਮਾਸਟਰ ਅਤੇ ਕੋਈ ਲੇਡੀ ਟੀਚਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ । [ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਸਭ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਹਸਪਤਾਲ ਬਣਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਲਿਹਾਜ਼ ਪਾਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਸੜਕਾਂ ਤਕ ਨਹੀਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦਾ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਾਧਨ ਉਥੇ ਅੱਜ ਕਲ ਵੀ ਸਾਈਕਲ ਹੈ । ਫਿਰ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਡਾਕਟਰ ਨਹੀਂ । ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ । ਜਿੱਥੇ ਤਕ ਸਕੂਲ ਦਾ ਤੁਅਲਕ ਹੈ, ਮੈਂ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਪਿਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਬਣਾਈਆਂ, ਆਪ ਤਕਲੀਫਾਂ ਸਹਿ ਕੇ ਰਕਮ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀਆਂ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ । ਫਰਨੀਚਰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਲਿ ... ਕ ਦਿੱਤਾ । ਇਸ ਖ਼ਿਆਲ ਨਾਲ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਅਪਗਰੇਡ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕਾਬਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਅਪਗਰੇਡ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਲ, ਇਸ ਲਈ, ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ ਤੇ ਸਿਹਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹਸਪਤਾਲ ਅਤੇ ਨਰਸਿੰਗ ਹੋਮ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਮੀਲਾਂ ਤਕ ਕੋਈ ਹਸਪਤਾਲ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦਾ ਕੋਈ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਜੇਕਰ ਸਾਡੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਤੰਦਰੁਸਤ ਹੋਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਹੀ ਸਾਡੀ ਕੌਮ ਦਾ ਸਿਰ ਫ਼ਖਰ ਨਾਲ ਉੱਚਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਬੀਮਾਰ ਲਈ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ,

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਧਾਰਾ ਸਿੰਘ]

ਦਵਾਈ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਪਰ ਤੰਦਰੁਸਤ ਲਈ ਕਿਸੇ ਦਵਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਬਜਾਏ ਬੀਮਾਰੀ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਦੇ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਬੀਮਾਰੀ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਮੱਖੀ ਚੂਹੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀੜੇ ਜਿਹੜੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਫੈਲਾਂਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਕ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਕੁਝ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਅਧੂਰੇ ਹੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਗੜ੍ਹ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰਵਾਰ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਟੋਇਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਰੂੜੀਆਂ ਦਾ ਸਹੀ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੀ ਮੁਕਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਮੱਛਰ, ਮੱਖੀ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਹੀ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਆਸ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿਉਗੇ ਅਤੇ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋਗੇ।

ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਚੰਗੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬਜਾਏ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਬੁਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸਾਰੂ ਸੁਝਾਉ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤਾਕਿ ਕੌਮ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕੇ। ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਵੇਲੇ ਕੀ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਲੈ ਲਉ, ਤਾਂ ਹੀ ਤੁਹਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਚੰਗੀ ਬਣ ਸਕੇਗੀ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਿਰਸੇ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਲੈਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਚੰਗੀ ਬਣ ਸਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਚੰਗੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੂਬੇ ਦੇ ਠੀਕ ਹੋਣ ਤਾਂ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਕਈ ਕਰੋੜ ਦਾ ਬਜਟ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਦਾ ਬਣਿਆ ਜਿਹੜਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਲ ਆਪਣੇ ਫ਼ਰਾਇਜ਼ ਨੂੰ ਭੁਲਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ, ਜੋ ਨੇਸ਼ਨ ਦਾ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਹੈ। ਮੈਂ ਬਹੁਤਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਇਤਨਾ ਹੀ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਪਾਪੂਲਰ ਸਰਕਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਬਿਲਕੁਲ ਵਖਰਾ ਵਖਰਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਨਾ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗਲੋਂ ਹੀ ਲਾਹ ਸਕਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੁਝ ਬਣਾ ਹੀ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਲਿਸੀ ਅੱਛੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ, ਪਰ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਗੱਦੀਆਂ ਵੀ ਖੁਹਾਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਨਸੰਘੀ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਟਰੇਡਰਜ਼ ਆਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਕਿਵੇਂ ਕਰੋ-ਗੇ। ਜੇ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਸਟੇਟ ਟਰੇਡਿੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਹਾਲਾਤ ਐਸੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨਾਰਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਜੇ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕੋ ਇਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਗਵਰਨਮੈਂਟ, ਪਾਪੂਲਰ ਗੌਰਮੈਂਟ ਬਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਜਦੋਂ ਤਕ ਉਹ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਨਾ ਦਿਖਾਵੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜੀ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਬੁਰਾ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਬੁਰਾ ਬਣਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਕੁਝ ਐਸੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਕਾਇਦਾ ਪੱਕੀਆਂ ਨਾਲੀਆਂ, ਸੜਕਾਂ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਵੇਖੋ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੀ ਲੰਘਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਬਦਬੂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਹੁਣ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਖਰਚ

ਕਰਨਾ ਮੁਨਾਸਿਬ ਨਹੀਂ । ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪੈਸਾ ਖਰਚ ਕਰੋ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਲੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਾਲੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਮਦਾਦ ਕਰੋ । ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਹਸਪਤਾਲ ਬਣਾਉ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਦੂਰ ਦੂਰ ਚਲ ਕੇ ਦਵਾਈਆਂ ਲੈਣ ਨਾ ਆਉਣ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਉ ਜਿਹੜੇ ਮਰਜ਼ ਦੀ ਤਸ਼ਖੀਸ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇਣ । ਪਰ ਇਹ ਪੇਟੇਂਟ ਦਵਾਈਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਮਝ ਕੇ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਦਵਾਈ ਦੇਣੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ । ਫੇਰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਕਦਰ ਨਹੀਂ । ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਨਖਾਹ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਡਾਕਟਰੀ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ 25 ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਇਕ ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਖਰਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਕੋਈ ਅਮੀਰ ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਬੱਚਾ ਹੀ ਡਾਕਟਰੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਹਰ ਵਕਤ ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਨਾਜ਼ ਨਖਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਲ ਪੋਸ ਕੇ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਵੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਡਾਕਟਰ ਉਹ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਤੇ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਰਨੀ ਪਵੇ । ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲਗਾਉ ਤਾਂ ਉਹ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਜਾਣਾ ਵੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਹ ਇਲਾਕਾ ਬਾਰਡਰ ਦਾ ਹੈ । ਨਾ ਹੀ ਉਥੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀਆਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵੀ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ । ਬਾਰਡਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਰਸਾਤ ਵਿੱਚ ਦਰਿਆ ਟੁਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਸਾਲ ਤਬਾਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਸਹੀ ਮਾਇਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲ ਨਹੀਂ ਸਕੀ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜੇ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪੂਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੇ ਤਾਂ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਸਹੂਲਤਾਂ ਜੋ ਜ਼ਰੂਰੀਆਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਤਾਂ ਮਿਲਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਓਥੇ ਦੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਦੇਖ ਦੇਖ ਲੋਕੀਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਪਏ ਹਨ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਉਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੀਚਰ ਹਨ ਜਾਂ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਅਤੇ ਲੇਡੀ ਡਾਕਟਰ, ਕੰਪਾਉਂਡਰ ਹਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਲਈ ਚੰਗੇ ਮਕਾਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ । ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਕੁਆਰਟਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਅਮਲੇ ਵਾਸਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਬਣਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਬਜਟ ਵਿੱਚੋਂ ਤੁਸੀਂ ਵਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੈਸਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਖਰਚ ਕਰੋ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਹਾਤੀ ਲੋਕ ਵੀ **ਬਚ** ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਮਕਸਦ ਵੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫੈਸਿਲਿਟੀਜ਼ ਦਿਉਗੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਹਕੂਮਤ ਚਲੇਗੀ । ਅੱਜ ਜੋ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਇਹ ਰੀਜ਼ਲਟ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹੋ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਾਗ੍ਰਤੀ ਆ ਗਈ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪੂਰਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੀਮਤੀ ਵੋਟ ਕਿਸ ਨੂੰ ਪਾਉਣੀ ਹੈ । ਅੱਜ ਵੋਟਰ ਨੇ ਜੋ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਫੇਲ੍ਹ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਇਹ ਮਤ ਖਿਆਲ ਕਰੋ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੁਆਫ ਕਰ ਦੇਣਗੇ । ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਵਾਰਨਿੰਗ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਖਾਮ ਖਿਆਲੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਕੋਈ ਅੱਛਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਭਾਖੜਾ ਡੈਮ, ਨਹਿਰਾਂ, ਪਾਵਰ ਹਾਊਸਿਜ਼ ਅਤੇ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਕਾਂਗਰਸ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਬਣਿਆ ਹੈ । ਆਖਿਰ ਇਤਨਾ ਕੁਝ ਜੇ ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਕੋਈ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਧਾਰਾ ਸਿੰਘ]

ਤਾਂ ਗੱਲ ਸੀ। ਕੋਈ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਮਕਾਨ ਜੇ ਬਣਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕਰਿਟੀਸਾਈਜ਼ ਹਰ ਆਮ ਆਦਮੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਭਾਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਤਨਾ ਹੀ ਚੰਗੇ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕਰੋ ਪਰ ਕਿਤੋਂ ਨਾ ਕਿਤੋਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨੁਕਸ ਰਹਿ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਰਿਟੀਸਾਈਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਛਡ ਕੇ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਕੂਮਤ ਦੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਤੇ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ **ਐਸੇ** ਤਰੀਕੇ ਇਖਤਿਆਰ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਧੇ ਫੁਲੇ। ਇਸ ਬਜਟ ਵਿੱਚੋਂ ਤੁਸੀਂ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ 80% ਪੇਂਡੂ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਖਰਚ ਕਰੋ। ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਯਕੀਨੀ ਹੈ। ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਅੱਛੇ ਡਾਕਟਰ, ਟੀਚਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਉੱਨਤੀ ਦੇ ਸਾਧਨ ਅਤੇ ਸਹੂਲਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਉ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵੀ ਭਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਵੀ ਭਲਾ ਹੋਵੇਗਾ।

श्री ग्र. विश्वनाथन (लुध्याना दक्षिण) : हैल्थ की डिमांड को ग्राज डिस्कस किया जा रहा है। मैं ग्राशा करता था कि भूतपूर्व वित्त मंत्री जब मोशन पर बात करने के लिये खड़े होंगे तो कुछ न कुछ नया ज़रूर बतायेंगे। मगर ऐसा लगता है कि उन्होंने जो मोशन पर बोलने में महारत हासिल की हुई है वह उस स्तर से ऊंचा उठना ही नहीं चाहते।

ग्रभी ग्रभी इन्होंने ला ऐंड ग्रार्डर की दुहाई दी। मैं इन से पूछता हूँ कि हम लुध्याना ज़िला के Constables, Head Constables ग्रौर ट्रैफिक का staff ग्राज भी क्या उतना ही है जितना भूतपूर्व गृह मन्त्री के वक्त था ? उनको तो सारे फिगर्ज़ मालूम होंगे ही। ग्राज वह ला ऐंड ग्रार्डर की दुहाई दे रहे हैं। क्या उनको मालूम है कि ग्राज वहां पर पहले की निसबत 7 परसेंट स्टाफ कम है। मगर ग्राज वह लोग दुहाई दे रहे हैं ला ऐंड ग्रार्डर की जो मान सिंह डाकू को 15 साल तक पकड़ ही नहीं सके। ग्रौर जब उसको गोली से मार दिया तो मरे हुए मान सिंह डाकू को रस्सी से बांध कर उठा कर लाए थे ग्रौर वह चित्र ग्रखबारों में छपा था। ये वे लोग हैं जिनके राज्य में डाकुग्रों का दौर दौरा था। ये वे लोग हैं जब तक इनकी मिनिस्टरी को खारिज करके एक I.C.S. Officer, P.C. Rao को पैप्सू के ग्रंदर न लाया गया वहां किसी भी सभ्य व्यक्ति का चलना ग्रसम्भव हो गया था। वे लोग ग्राज पंजाब के किसी कोने में ग्रगर कोई किसी का बटुवा निकाल कर भाग जाता है, कोई खून हो जाता है तो उसके ऊपर ला एंड ग्रार्डर की दोहाई देते हैं। सारे प्रश्न रोज़ ग्राते हैं, प्रश्नों का उत्तर भी प्रश्न काल के ग्रंदर सरकारी बैंचों से मिलता है लेकिन मुझे ऐसा लगता है कि पंडित जी का ग्रसूल है कि बार बार झूठ कह कर उसको सच बना कर पेश किया जाए। ऐसा लगता है कि गोयल्ज़ का ग्रवतार पैदा हुग्रा है जो झूठ को बार बार बोल कर जनता के सामने सच प्रकट करना चाहता है वास्तविकता तो यह है कि इसी जनवरी से लेकर फरवरी, मार्च, ग्रप्रैल, मई तक के ग्रांकड़े ले लिये जाएं पिछले साल के ग्रौर इस साल के, तो इस साल की ला एंड ग्रार्डर की सिचुएशन में यहां पर बहुत इम्प्रूवमेंट हुई है क्योंकि यहां पर क्राइम्ज़ ज्यादा नहीं हुए। सरदार दरबारा सिंह जी बड़े ग्रजीब तरीके से देख रहे हैं। वह कह सकते हैं कि यह कोई जवाब नहीं है। मैं मानता हूँ कि यह कोई जवाब नहीं है कि यहां पर पिछले साल की निसबत क्राइम्ज़ कम हुए हैं लेकिन मैं एक बात पूछना चाहता हूँ कि जिस तरह ग्रापने पुलिस के ग्रन्दर रवायात डालीं, जिस तरह से स्मगलरों को पाल

जेब कतरों को आपने कोटे और परमिट दिए, फराडूलैंट बान्डज़ को आपने आगे बढ़ाया और जिस तरह से आपने टैलीफोन कुनैक्शन बेचे हैं, शहरों में डोडे बेचने वालों को अपना एजेंट बनाया, कारखानों के अन्दर जाकर मालिकों को अपनी नोट बुक्स दे दीं, रसीट बुक्स दे दीं कांग्रेस की मैम्बरशिप के लिये। कांग्रेस की इंटरनल मैम्बरशिप के लिये इनके डैलीगेट्स के प्रदेश के चुनाव होते हैं, लुध्याना में मैं कई लोगों को जानता हूँ कि इनका एक आदमी गया तो एक कापी दे आया, दूसरा गया तो दूसरी कापी दे आया, तीसरा गया तीसरी कापी दे आया, और वह सारे पैसे कारखानेदार अपनी जेब में से दे देते हैं और महीने भर बाद जब वह तनखाह देने लगते हैं तो तीनों कापियों पर अंगूठा लगवा लेते हैं। इस तरह से जितने भी वहां मज़दूर हैं वह सारे तीन जगह पर कांग्रेस के मैम्बर हो जाते हैं। फिर ट्रकों में लाद लाद कर उनको डैलीगेट बनाया जाता है।

Sardar Darbara Singh : Should we discuss your party here on the floor of the House ?

Shri A. Vishwanathan : You have been discussing. Your leader have been discussing the parties.

आपने यहां पर श्री यज्ञ दत्त जी का नाम लिया। पंडित मोहन लाल जी ने जालन्धर का नाम लिया आप शायद यहां पर नहीं थे।

आज आप लोग ला एंड आर्डर सिचुएशन की दुहाई देते हैं। कभी पुलिटीकल कुरप्शन की बात करते हैं। कुछ लोगों को आपत्ति है कि यहां पर पार्टी की बात डिसकस न हो लेकिन जब आक्षेप लगाया जाता है तो इतना गुर्दा होना चाहिए कि उसका उत्तर भी सुनें। हिन्दुस्तान के प्रधान मन्त्री का चुनाव था। मुरारजी डिसाई मुकाबिले पर खड़े थे अगर इनके अन्दर पुलिटीकल आनैस्टी होती तो दोनों चुनाव लड़ते। एक जीत जाता प्राईम मिनिस्टर बनता और दूसरा जा कर बैक बैंचिज़ पर बैठ जाता। लेकिन नहीं। उन्होंने उसको डिप्टी प्राईम मिनिस्टर बना दिया। हिन्दुस्तान के संविधान के अन्दर डिप्टी प्राईम मिनिस्टर के नाम का न कोई स्टेटस है, न कोई रैंक है और न कोई पुज़ीशन है हिन्दुस्तान के संविधान के अन्दर डिप्टी प्राईम मिनिस्टर नाम का कोई पशु नहीं, कोई पक्षी नहीं। पारवती जी की मैल से गणेश जी पैदा हुए थे। इंदिरा गान्धी जी के क्रिटिसिज़्म में से डिप्टी प्राईम मिनिस्टर पैदा हो गए (हंसी) (तालियां) आज यह कुरप्शन की बातें करते हैं। पिछले तीन दिन से चान्दनी रात में हालांकि थोड़ी सीं धूल चल रही थी, रात के दो दो बजे तक लौंज में खड़े हो हो कर बातें करते रहते थे। Were they honey-mooning with their strange bed fellows ? What were they doing ? आज कहते हैं कि देखिए कल क्या होता है। क्या इनकी संख्या बढ़ गई थी ? Did the Members multiply like bees ?

[श्री अ. विश्वनाथन]

रातो रात मैम्बरशिप बढ़ गई थी ? आखिर यह धमकी देते हैं, आज नो-कान्फीडैंस मोशन लाने की हिम्मत करते हैं। इसका मतलब यह है कि इन्होंने कुछ मैम्बर तोड़ने की कोशिश की और इन को विश्वास है कि इन्होंने कुछ मैम्बर तोड़े हैं और अगर मैम्बरों को तोड़ना पुलिटीकल कुरप्शन है तो आप हमारे ऊपर आक्षेप लगाते हैं कि मैम्बरों को तोड़ कर पुलिटीकल कुरप्शन की है। आज तक जो लोग कम थे उन्हें अपनी संख्या ज़्यादा होने का यकीन हो रहा है और वह अविश्वास का प्रस्ताव लाए हैं। क्या वह पुलिटीकल कुरप्शन के भागी नहीं हैं ? क्या वह राजनीतिक भ्रष्टाचार नहीं कर रहे ? लंका के अन्दर बैठ कर अयोध्या की बातें करना चाहते हैं। मुझे ऐसा लगता है कि हनुमान जी के मुंह से तो राम का नाम निकल सकता है लेकिन रावण के मुंह से राम का नाम सुन कर मुझे आश्चर्य हो रहा है। राष्ट्रपति राज्य की बात कहते हैं कि हम ईमानदारी से राष्ट्रपति का राज्य नहीं चाहते लेकिन पिछले दो महीनों से जो कुछ कर रहे हैं और प्रतिदिन यह जो गतिरोध पैदा कर रहे हैं, रोज़ मिनिस्टरी को उखाड़ फैंकने की कोशिश कर रहे हैं, रोज़ किसी को चीफ़ मिनिस्टरी आफर करते हैं, किसी को डिप्टी मिनिस्टरी आफर करते हैं, किसी को जीपों में घुमाते हैं और बहुत कुछ कर रहे हैं। क्या यहां पर इस तरह की अनस्टेबिलिटी जो राज्य में आए उसका नतीजा क्या राष्ट्रपति राज्य के रूप में प्रकट नहीं होता ? सभापति महोदय, मोहनलाल जी इतने भोले बच्चे नहीं हैं कि वह इस बात को न जानते हों ? कांग्रेस पार्टी के रवैये से पंजाब के अन्दर जनतन्त्र पुष्ट नहीं होगा बल्कि यहां पर राष्ट्रपति राज्य लागू होगा। अभी यहां पर बात की गई कि यहां पर इनऐफीशैंसी है, यहां पर मिनिस्टर विदाउट पोर्टफोलियो बड़ी देर तक बैठे रहे। कुछ दिन पहले यहां पर मैंने एक प्रश्न किया था, जो कि पिछली मिनिस्टरी ज्ञानी गुरमुख सिंह मुसाफिर की यहां बनी, दो अढ़ाई महीने जितने दिन भी आफिस में रही, हर एक मिनिस्टर ने कितना कितना टी.ए. और डी.ए. लिया और हरेक मिनिस्टर कितने कितने दिन चंडीगड़ में रहा तो जवाब में मेरे सामने एक बड़ा मोटा पोथा रख दिया गया था। सभापति महोदय, इनके दो मिनिस्टर ऐसे थे जो एक दिन भी चंडीगढ़ नहीं रहे और चीफ मिनिस्टर 11 दिन चंडीगढ़ रहे। बहुत सारे मिनिस्टर सात सात दिन चंडीगढ़ रहे। उनका टी. ए. और डी.ए हज़ारों रुपयों के अन्दर चला गया। आज हम पर यह आक्षेप लगाते हैं कि आपने पोर्टफोलियो डिस्ट्रिब्यूट क्यों नहीं किए, सरकार ने जनता का रुपया खराब कर दिया। कम से कम वह यहां पर विधान सभा में बैठते हैं, दफतर जाते हैं, काम करते हैं। आज इन लोगों को जनता के पैसे का ख्याल आया। जब इन्होंने पंजाब की हाईकोर्ट की बिल्डिंग के अन्दर चालीस हज़ार रुपये का एक पर्दा लगाया था जिसमें शायद कुछ परपज़ तो होगा but it is not intelligible to anybody उस वक्त इनको जनता के रुपये का ख्याल नहीं आया। इनको जनता के पैसे का उस वक्त ख्याल नहीं आया जब कि इन्होंने बरसात के गन्दे पानी का जौहड़ जिसे लेक कहते हैं, करोड़ों रुपये का तैयार करवाया। इन्होंने बरसात के गन्दे पानी की लेक बनाई। इन्होंने यहां पर बहुत कुछ किया। पटियाले का भवन तीस लाख रुपये में खरीदा। उस समय इनको जनता के पैसे का ख्याल नहीं आया। आज यह कहते हैं कि इनऐफीशैंसी आ गई है, डिले हो गई है। उसके बाद यह कहते हैं कि सरकार जो वचन देती है उसको पूरा करने में देरी होती है। आज जुमा जुमा आठ रोज़ सरकार बने तीन महीने हुए नहीं तो इनको डिले दिखाई देने लग गई है। सन् 1952 में आबादी में कांग्रेस

सैशन हुआ था। वहां पर सोशलिज़्म का नारा लगाया गया था। तब से लेकर आज तक यह कहते रहे कि पांच एकड़ ज़मीन का मालिया मुआफ कर देंगे। चौदह पंद्रह साल हो गए लेकिन इनको डिले नज़र नहीं आई। तीस स्टैंडर्ड एकड़ की इन्होंने सीलिंग लगाई। आज यह सीलिंग पंजाब के अन्दर केवल कागज़ों पर है। वास्तव में यह सीलिंग कहीं नहीं है। आज इन को दो अढ़ाई महीने के अरसे में डिले नज़र आती है। जो स्टेटमेंटस हमारी सरकार ने दिये उनकी इम्पलीमैनटेशन में इनको डिले नज़र आने लग गई है। जब कभी भाषा का प्रश्न उठाया तो इनसे पूछा गया कि भाषा के सम्बन्ध में आप की क्या पालिसी है? सभापति महोदय, मुझे क्षमा करें कि इनकी हिन्दी और पंजाबी के बारे में कोई नीति नहीं है क्योंकि शायद इनको न हिन्दी आती है और न पंजाबी आती है। जिस ढंग से यहां पर पिछले दो मास से आपोज़ीशन की ओर से बातचीत हो रही है उस से तो भाषा के मुताल्लिक मुझे ऐसा लगता है कि इन की नीति और कोई नहीं है, इसकी नीति गाली गलौच की नीति है क्योंकि न तो इन्होंने हिन्दी के बारे में अपनी नीति बताई है और न पंजाबी के बारे में। हम ने बार बार यह नीति स्पष्ट की है, हमारे माननीय मुख्य मन्त्री ने स्पष्ट की है, वित्त मन्त्री महोदय ने और पी. डब्ल्यू. डी. मिनिस्टर ने स्पष्ट की है और अनेक बार यह कहा गया है कि हिन्दी अखिल भारतीय भाषा है और पंजाबी हमारी क्षेत्रीय भाषा है। दोनों भाषाएं फूलेंगी फलेंगी। लेकिन जब इन्होंने पंजाबी का विरोध करना होता है तो चौधरी सुन्दर सिंह को खड़ा कर देते हैं और हिन्दी के विरुद्ध बोलना होता है तो अमर सिंह दोसांझ को खड़ा कर देते हैं और कभी किसी को खड़ा कर देते हैं। यह चाहते हैं कि दोनों को लड़ाते रहें।

जब पंडित मोहनलाल जी से, सभापति महोदय, बीच में कोई एक बात पूछी गई थी तो कहा था कि आप को अभी मेरी होम मनिस्टरी याद होगी, आप हाथ तुड़वा कर आए थे। यह उन्होंने अपनी तरफ से तो तारीफ की लेकिन मैं समझता हूँ कि उनको लज्जा आनी चाहिए कि उनकी होम मिनिस्टरी के दौरान एक एम.एल.ए. का पुलिस ने हाथ तोड़ा— सत्याग्रही एम.एल.ए. का, जो कि पुलिस की हिरास्त के अन्दर था, हाथ तोड़ा और आज वह यहां पर खड़े होकर कहते हैं कि आप को मेरी होम मिनिस्टरी याद होगी। He is chuckling over his bloody career.

सभापति महोदय, पंजाब के अन्दर मुझे याद है वह दिन जब कि सरदार प्रताप सिंह कैरों ने चीफ मिनिस्टरी सम्भाली थी तो उन्होंने कहा था कि मैं ऐसा राज लाना चाहता हूँ जिस में आधी रात के अन्धेरे में एक मुटियार सिर से पैर तक सोने से लदी हुई छम छम चली जाए तो उसकी तरफ कोई टेढी अँगुली भी उठा कर नहीं देखेगा। लेकिन यहां पर रेलों के अन्दर मरडर हो गए। जगाधरी के अन्दर दो लड़कियां गायब हो गईं। यहां पर हैड मिस्ट्रेस के रेप के केसिज़ हो गए और अभी उनकी मुटियार छम छम करती चली जा रही थी। उनको भूल गए वह दिन जब यहां पर अच्छे अच्छे लोगों को उठा कर ले गए, यहां पर बार्डर के ऊपर समगलिंग होती रही और रेलगाड़ियों के अन्दर बक्सों में लाशें निकलती रहीं यहां पर ऐम. एल. एज. को मारा पीटा गया और वह भी पुलिस की हिरासत में, यहां पर विद्यार्थियों के ऊपर लाठी चार्ज हुआ, जालन्धर में किस तरह से गोली चलती रही, सरकारी कर्मचारियों पर लाठी चार्ज होता रहा और मुज़ारों तथा किसानों के खिलाफ ऐक्शन लिया जाता रहा। यहां पर सब कुछ होता रहा। "लाठी गोली की सरकार नहीं चलेगी, नहीं

[श्री अ. विश्वनाथन]

चलेगी" यह बीस साल का मन्त्र है जो कि देश का बच्चा बच्चा जपता रहा है और उस समय इन की मुटियार छम छम करती चल रही थी और अभी इनकी अर्द्धरात्रि नहीं हुई थी। आज यह ला एंड आर्डर की दुहाई देते हैं। इसके बाद उन्होंने कहा कि वीर यज्ञ दत्त जी ने मरनव्रत रखा लेकिन पंजाबी सूबा बन गया ।

श्री सभापति : आप दो तीन मिनट के अन्दर वाइंड अप करें। (Please wind up within a couple of minutes.)

श्री अ. विश्वनाथन : मैं वाईंड आप ही कर रहा हूं। यह मैं ने इसलिये कहा क्योंकि मैंने उनका जवाब देना था। दो चार कंस्ट्रक्टिव सुजैशंज़ भी दूंगा। उन्होंने वीर यज्ञदत जी का नाम लेकर कहा कि उन्होंने मरनव्रत किया लेकिन मरनव्रत करने के बाद भी मरनव्रत छोड़ दिया और पंजाबी सूबा बन गया। यह लोग जो आज इस तरह की बातें कहते हैं 1947 से पहले इन्हीं लोगों ने कहा था कि पाकिस्तान हमारी लाशों पर बनेगा लेकिन अब यह जीती जागती लाशें हैं या कठपुतलियां हैं, मुझे तो समझ नहीं आता। यहां पर सरदार दरबारा सिंह जी बैठे हैं। इन्होंने भी कहा था कि हमारी लाशों पर पंजाबी सूबा बनेगा। हम मोढों की मालिश करते रहे और यह हंसते हुए निकल आए।

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਅਗਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਉਤੇ ਹੀ ਡਿਸ-ਕਸ਼ਨ ਹੋਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਜਟ ਦੀ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਨਾ ਕਰੀਏ ਔਰ ਇਥੇ ਇਸ ਤੇ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਕਰ ਲਈਏ। Let him come forward on this issue.

श्री अ. विश्वनाथन : फिर इन्होंने कहा कि आपने बुद्धि गिरवी रखी हुई है। मैं पूछता हूँ कि बुद्धि हमने गिरवी रखी हुई है या इन्होंने ? किस ने बुद्धि गिरवी रखी हुई है ? यह कहते हैं कि यह सत खस्मी सरकार है, आठ खस्मी सरकार है। मैं पूछना चाहता हूँ कि यह जो अढ़ाई तीन महीने लगातार देहली के चक्कर लगाते रहे, भागते फिरते रहे, क्यों अपना लीडर नहीं चुन सके ? सत खस्मी ने तो अपना लीडर एक दिन में ही चुन लिया लेकिन यह तो एक नखस्मी के पास जाते रहे कि अपना खस्म चुन सकें। मैं पूछता हूँ कि पंज खस्मी कौन है, पचरंगा अचार कौन है ? आज यह कहते हैं कि यहां पर कम्युनिस्ट और जनसंघ क्यों इकट्ठे हो गये। मैं पूछता हुँ कि क्या श्री वी. के. कृष्णा मैनन और राजा दिनेश सिंह इकट्ठे नहीं हुए ? आज मैं उनसे पूछता हूँ कि क्या सुभद्रा जोशी और कामाख्य नारायण सिंह इकट्ठे नहीं हुए ? एक कम्युनिस्ट है एक राजा है और दूसरे मार्कसिस्ट हैं, एक पूंजीपति है। आज इन लोगों को पूंजीपति नज़र आने लगे हैं। लेकिन इन्होंने सारी दुनिया के पूंजीपतियों को सम्भाल कर रखा हुआ है। (घंटी) मैं समाप्त ही करने वाला हूँ।

इन्होंने कोई कंस्ट्रक्टिव सुझाव नहीं दिये। जब सरकार किसी प्रकार का कोई ऐक्शन लेती है तो चाहिए तो यह था कि आपोज़ीशन की तरफ से कोई कंस्ट्रक्टिव सुझाव आते लेकिन दुःख के साथ कहना पड़ता है कि इनका यह काम भी हमें करना पड़ता है और

वह इसलिये कि यह तो अपनी भाषा नीति–गाली गलौच की नीति से बाहर निकल नहीं सकते । इसलिये इनके काम को मैं पूरा करता हूँ दो चार आवश्यक सुझाव आपके द्वारा गवर्नमैंट के सामने पेश करता हूँ ।

एक तो मैं वित्त मन्त्री महोदय के नोटिस में यह बात लाना चाहता हूँ कि बार्डर के ऊपर पांच मील की बैल्ट के अन्दर जो गन्दम और दूसरी चीज़ों की आमदोरफ्त पर पाबन्दी है उससे वहां के इलाकों के लोगों को काफी कठिनाई का सामना करना पड़ रहा है । एक तरफ सरकार ने तीन सौ रुपया प्रति व्यक्ति गंदम के लिये व्हीट लोन दिया लेकिन लोग उन इलाकों में कनक ले जा नहीं सकते । तलवाड़ा और मुकेरियां आदि इलाकों के अन्दर इस वजह से हाहाकार मची हुई है । जिसको व्हीट लोन मिला है अगर वह भी वहां से कनक लेकर उस इलाके में जाता है तो पुलिस उसे गिरफ्तार कर लेती है । सभापति महोदय, आपक द्वारा सरकार को कहना चाहता हूँ कि उस पांच मील की बैल्ट के अन्दर इस वक्त इस सम्बन्ध में जो हाहाकार मची हुई है उसके सम्बन्ध में सरकार अपनी नीति को देखे और पुन-विचार करके उनको इस बात की इजाज़त दें कि वह व्हीट लोन से प्राप्त पैसों को खर्च करके गन्दम अपने घरों को ला सकें । (घंटी) बस जी एक बात और कह कर बैठ जाता हूँ ।

दूसरी बात मैं यह कहना चाहता हूँ कि आज पंजाब राज्य में बड़ी विषम अवस्था है । जम्मु बार्डर पर और पंजाब के बार्डर पर पाकिस्तान अपनी फौजें जमा कर रहा है । आज पाकिस्तानी अखबारों के अन्दर हिन्दुस्तान के विरुद्ध विषवमन प्रारम्भ हुआ हुआ है । ऐसा लगता है कि जनरल अयूब एक और हमला करने के लिये तैयार बैठे हैं। उधर वह हमारे ऊपर हमला करने के लिये तैयार हैं और इधर ये लोग यहां पर अपनी सरकार बनाने के लिये दिन रात की गतिविधियों से समाज के अन्दर असन्तुलन पैदा कर रहे हैं जब कि चाहिए यह था कि पाकिस्तान के साथ मुकाबिला करने के लिये यह यहां पर अच्छा वातावरण बनाने में योगदान देते । सीमा के ऊपर पाकिस्तानी टैंक दनदना रहे हैं, उनके टैंकों की रम्बलिंग सुनाई दे रही है । ऐसी हालत में चाहिए तो यह था कि यह कोई कंस्ट्रक्टिव सुजैशन देत लेकिन नहीं । इस चीज़ में अब ज़्यादा न जाता हुआ मैं वित्त मंत्री महोदय और पी. डब्ल्यू. डी. मिनिस्टर साहिब से यही कहना चाहता हूँ कि जो सड़कें बार्डर के ऊपर बनाई जानी थीं और जो डिफैंस प्वायंट आफ व्यू से, सामरिक दृष्टि से और सुरक्षा की द्ष्टि से बहुत आवश्यक थीं, जो इनके ज़माने में प्रारम्भ हुई थीं और जिन पर जो ईंटें पड़ी हुई थीं वह ईंटें भी गुम हो गई, रोड़े पड़े नहीं और ड्रम लुक के खाली पड़े हैं, कम अज़ कम बार्डर के ऊपर उन सड़कों को जल्दी से जल्दी बनायें और उनको टाप प्रायरटी दी जाए, मुख्य स्थान दिया जाए । यही सुजैशन्ज़ मैं देना चाहता था । आपका धन्यवाद ।

Sardar Darbara Singh : Sir, I would request that Defence should not be discussed here, because if it goes to the Press, it may recoil on us.

चौधरी बलबीर सिंह : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर । इन्होंने किसी पर किसी तरह की एसपर्शन नहीं की ।

वित्त मन्त्री : इन्होंने यही तो कहा है कि पी. डब्ल्यू. डी. की तरफ से उन इलाकों में जो सड़कें बननी थीं उनको जल्दी बना दिया जाए। ऐसी कोई बात नहीं जो एतराज़ वाली हो।

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਸੜਕਾਂ ਬਣਾਉਣ ਤੇ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ, ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬਾਰਡਰਜ਼ ਤੇ ਸੜਕਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ......(ਵਿਘਨ)

ਸ਼੍ਰੀ ਸਭਾਪਤੀ : ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ ਮੈਂ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੋਟ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਅਗਰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਰੋਕ ਦੇਣਾ ਸੀ। I was very attentive. (I have been listening keenly to what was being said by the hon. Member. Had there been anything objectionable, I would certainly have checked him. I was very attentive.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ (ਮੁਕਤਸਰ—ਐਸ. ਸੀ) : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਕਾਫੀ ਸਜਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸੁਣੇ ਹਨ । ਮੇਰੀ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਵੀ ਕਾਫੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਸਜਨਾਂ ਵਲੋਂ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ । ਪਰ ਮੇਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬੈਠਣ ਸਾਰ ਜਿਹੜਾ ਢੰਗ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਥੋੜੇ ਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਹੀ ਪੰਜ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟੈਕਸ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਔਰ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ ਪੇਸ਼ਾ ਸਜਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਢੇ ਛੇ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਹੋਰ ਸੁਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਹਿੰਗਾਈ ਭੱਤਾ ਵਧਾਇਆ ਹੈ।

ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਧਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੋਲੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿਹਤ ਦੀ ਬਾਬਤ ਚੰਗੀ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ । (ਵਿਘਨ) ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਿਹਤ ਤਾਂ ਹੀ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੀ ਬਚ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਚੰਗੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾਧੀਆਂ ਜਾਣ । ਪਰ ਇਥੇ ਮੇਰੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੂੰ ਚੇਤਾ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸੀ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਹਲਦੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਪੀਲੀ ਮਿੱਟੀ ਪਾ ਪਾ ਕੇ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਟਾਈਮ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਟੋਕਿਆ ਇਸ ਲਈ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾ ਬੋਲਣ। ਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਹਲਦੀ ਵਿੱਚ ਪੀਲੀ ਮਿੱਟੀ ਪਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਜਦ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਦੱਸੋ ਕਿ ਸਿਹਤ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ ?

5. 00 p. m.

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਤੁਸੀਂ ਘਿਉ ਹੀ ਲੈ ਲਉ । ਇਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗਰੀਸ ਪਾ ਪਾ ਕੇ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਫਿਰ ਜਿਹੜਾ ਸਾਨੂੰ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਆਟਾ ਮਿਲਦਾ ਸੀ ਉਸ ਵਿੱਚ ਮੱਕੀ ਦੇ ਗੁਲ ਪੀਸ ਪੀਸ ਕੇ ਪਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਖਰਾਬ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਿਲਾਵਟ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸਗੋਂ ਮਸਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖੋਤੇ ਦੀ ਲਿਦ ਪੀਹ ਕੇ ਮਿਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ, ਅਤੇ ਖੋਤੇ ਵੀ ਘੁਮਿਆਰ ਨੂੰ ਟੀਟਨੇ ਮਾਰਨ ਲਗ ਪਏ ਕਿ ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਲਿਦ 6 ਰੁਪਏ ਕਿਲੋ ਵਿਕਦੀ ਹੈ......(ਹਾਸਾ) ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਧਰ ਬੈਠਣ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਕਠਿਨਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ 'ਹਾਏ ਵਜ਼ੀਰੀ, ਹਾਏ ਵਜ਼ੀਰੀ'। ਮੀਲ ਮੀਲ ਲੰਮੇ ਹੌਕੇ ਭਰਦੇ ਹਨ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਪਿਛਲੇ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਗਿਆ ਸੀ । ਉਥੇ ਮੇਰਾ ਇਕ ਛੋਟਾ

ਜਿਹਾ ਭਤੀਜਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਾਕਾ ਨਰਮਾ ਬੀਜਿਆ ਗਿਆ । ਉਸਨੇ ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ ਹਾਂ ਚਾਚਾ ਜੀ ਬੀਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਵਾਰ ਇਕ ਹੋਰ ਸਿਆਪਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਰਮਾ ਪੱਕੇਗਾ । ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਏ ਤੂੰ ਕਦ ਤੋਂ ਜੋਤਸ਼ੀ ਹੋ ਗਿਆ ਏਂ, ਤੈਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਨਰਮਾ ਮਹੀਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖਿੜੇਗਾ । ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਚਾਚਾ ਜੀ ਲਿਖ ਲਉ । ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਪਰ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਦੇ ਹੌਕਿਆਂ ਕਰਕੇ ਮਹੀਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖਿੜੇਗਾ, ਬੜੇ ਲੰਮੇ ਲੰਮੇ ਹੌਕੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । (ਹਾਸਾ) ਹੁਣ ਮੈਂ ਕੁਝ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੁਝਾਉ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ।

ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੁਟ ਮਾਰ ਕੀਤੀ ਉਹ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਭੁੱਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਹੁਣ ਫਰੰਟ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਤੋੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ,ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਜੱਟਾਂ ਤੋਂ ਤੋੜਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਰਖਿਆ । ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਗਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਖੋਹ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰੀਏ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪੋ ਵਿੱਚ ਲੜਾ ਦਿਤਾ । ਫਿਰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕੋਈ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ 30 ਏਕੜ ਤੋਂ ਵਧ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦਾ । ਠੀਕ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਬਣ ਗਿਆ ਕਿ ਕੋਈ 30 ਏਕੜ ਤੋਂ ਵਧ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦਾ । ਮਗਰ ਸਰਦਾਰ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ 1,500 ਘੁਮਾਂ ਰਖੀ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ । (ਸ਼ੇਮ ਸ਼ੇਮ) ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੋ ਵਾਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਰਹੇ । ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪਟਵਾਰੀ ਨੂੰ ਸਦ ਕੇ ਸਾਰੇ ਇੰਦਰਾਜ ਬਦਲਵਾ ਲਏ, ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਹੀ ਵਾਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲਿਖਾ ਲਏ । ਅਸੀਂ ਦੋ ਹਲ ਜੋੜਦੇ ਸੀ । 500 ਮਣ ਪੱਕੇ ਦਾਣੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ । ਮੇਰੇ ਹਥੀਂ ਵਿਕਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਨਾਲੇ ਲੜਾਈ ਗਲ ਪਾਉ ਨਾਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਗਵਾਉ । ਇਹ ਧੋਖਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਸਾਡੇ ਨਾਲ । ਹੁਣ ਜੇ ਕੋਈ ਗਰੀਬ ਪਠੇ ਵਢਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਖੜਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਕਿਤੇ ਮਾਲਕ ਹੀ ਨਾ ਬਣ ਜਾਵੇ । ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਕ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਤੋਂ ਮਾਲਕ ਆਪਣਾ ਮਕਾਨ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਕਰਾ ਸਕਦਾ । ਜਿਹੜੇ ਤਾਂ ਤਕੜੇ ਆਦਮੀ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਸਰ-ਰਸੂਖ ਨਾਲ ਜਾਂ ਪੈਸੇ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਮਕਾਨ ਖਾਲੀ ਕਰਾ ਲਏ ਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਡਰਦਾ ਕੋਈ ਮਕਾਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਉਹ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਰੁਲਦੇ ਹਨ ।

ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਚੰਗੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ, ਇਹ ਗਰੀਬਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇ । ਸਰਕਾਰ ਕਾਮਯਾਬ ਉਹ ਰਹੇਗੀ ਜੋ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਉਪਕਾਰ ਕਰੇਗੀ, ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦੀ ਜੋ ਗਰੀਬਾਂ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਕਰੇਗੀ । ਕਾਂਗਰਸੀ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਉਧਰ ਬਿਠਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗਰੀਬ ਹੀ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨਾਲ ਵਾਅਦੇ ਹੀ ਕੀਤੇ, ਦਿੱਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ । (ਵਿਘਨ)

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣੀ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਤਾਂ ਹੀ ਆਵੇਗੀ ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੇ । ਅਗਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਖਾਦ, ਚੰਗਾ ਬੀਜ ਅਤੇ ਵਕਤ ਤੇ ਪਾਣੀ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਕੱਲਾ ਪੰਜਾਬ ਹੀ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਭੁਖ ਕਢ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਅਗਰ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਗਰੀਬ ਵੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਅਗਰ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਫਸਲ ਚੰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਜੋ ਪਿੰਡ ਭਾਈ ਸੀਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਚੰਗੇ ਦਾਣੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਪਾਣੀ ਦਾ

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ]

ਪੂਰਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰੇ ! ਕਈ ਵੇਰੀ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੀਂਹ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਪਾਣੀ ਦਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਸੁਝਾਉ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੇਮ ਹੈ ਉਥੇ ਟਿਊਬ-ਵੈਲ ਲਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜਾ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਉਹ ਖੁਸ਼ਕ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਸੁਝਾਉ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਨਹਿਰਾਂ ਦੇ ਕੰਢੇ ਕੰਢੇ ਟਿਊਬ-ਵੈਲ ਲਗਾ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ 'ਚੋਂ ਪਾਣੀ ਕਢ ਕੇ ਮੁੜ ਨਹਿਰ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਸ਼ਕ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ 12 ਮਹੀਨੇ 30 ਦਿਨ ਇਕਸਾਰ ਪਾਣੀ ਚਲ ਸਕੇਗਾ । ਤਦ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਆਵੇਗੀ ।

ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਗਰੀਬਾਂ ਵਲੋਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਕ ਨਵਾਂ ਐਲਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਆਦਮੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਕਾਗਜ਼ੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ । ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵਾਅਦੇ ਹੀ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਵੀ ਦਿਉ ਅਤੇ ਜੋ ਸਟੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਉਹ ਜਲਦੀ ਖਤਮ ਕਰੋ ! ਕਾਂਗਰਸੀ ਭਾਈਆਂ ਨੇ ਇਹ ਚੰਗੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ । ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਲਈ ਬੀ. ਡੀ. ਓ. ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਢੰਗ ਦੱਸੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਧ ਫਸਲ ਪੈਦਾ ਕਰੋ, ਇਤਨਾ ਬੀਜ ਪਾਵੋ ਤੇ ਇਤਨਾ ਪਾਣੀ ਦਿਉ । ਪਰ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿੱਚ ਆਦਮੀ ਐਸੇ ਲਗਾਏ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸਨ, ਕੋਈ ਚਾਚੇ ਦਾ ਪੁੱਤ, ਕੋਈ ਤਾਏ ਦਾ ਪੁੱਤ, ਕੋਈ ਤਾਈ ਦਾ ਭਰਾ, ਮਾਮੇ ਅਤੇ ਮਾਸੀਆਂ ਦੇ ਪੁੱਤ ਭਰ ਦਿੱਤੇ, ਹੋਰ ਚਾਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗੁਣ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਧੂਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਧੂਰੀ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ । ਉਥੇ ਇਕ ਬੀ. ਡੀ. ਓ. ਲੱਗਾ । ਉਹ ਉਸ ਪਿੰਡ ਗਿਆ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਦ ਪਾਉ, ਇਤਨਾ ਬੀਜ ਪਾਉ । ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਉਥੋਂ ਦਾ ਇਕ ਬਾਬਾ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਕਣਕ ਦਾ ਬੀਜ ਕਿਲੇ ਮਗਰ ਇੰਨਾ ਪਾਈਏ । ਹੋਰ ਵੀ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਹੈ । ਪਰ ਇਹ ਦਸੋ ਕਿ ਮੂੰਗੀ ਦਾ ਬੀ ਕਿਲੇ ਮਗਰ ਕਿੰਨਾ ਪਾਈਏ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਬੀ.ਡੀ.ਓ.ਨੇ ਬਾਬੇ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਮੂੰਗੀ ਦਲੀ ਹੋਈ ਜਾਂ ਸਾਬਤ (ਹਾਸਾ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੀ.ਡੀ.ਓ. ਲਾਏ ਹੋਏ ਹਨ । ਫਿਰ ਇਕ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੇ ਬੀ.ਡੀ.ਓ. ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਚੂਪਣ ਲਈ ਗੰਨਾ ਲਿਆ ਕੇ ਦਿਤਾ । ਬੀ.ਡੀ.ਓ. ਨੇ ਚੂਪਿਆ ਤਾਂ ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਬੜਾ ਮਿੱਠਾ ਗੰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਪੁਛਣ ਲੱਗਾ ਇਹ ਕਿਸ ਕਮਾਦ ਦਾ ਗੰਨਾ ਹੈ । ਉਸਨੇ ਦਸਿਆ ਇਹ ਮੋਢੀ ਦਾ ਕਮਾਦ ਹੈ । ਤਾਂ ਉਹ ਬੀ.ਡੀ.ਓ. ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਿਰ ਲਵੇਰਾ ਕਮਾਦ ਕਾਹਨੂ ਲਾਉਣਾ ਹੈ, ਮੋਢੀ ਦਾ ਹੀ ਬੀਜਿਆ ਕਰੋ । (ਹਾਸਾ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੀ.ਡੀ.ਓ. ਲਾਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਕਮਾਦ ਜਿਹੜਾ 2–3 ਸਾਲ ਦਾ ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਉਹ ਮੋਢੀ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਇਸੇ ਵਾਰੀ ਬੀਜਿਆ ਹੋਵੇ ਉਹ ਲਵੇਰਾ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਮਦਦ ਦੀ ਕੀ ਆਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ? ਦਲੀਲ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁਕਿਆ ਜਾਵੇ ਪਰ ਆਦਮੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਲਾਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕੰਮ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦਾ । (ਘੰਟੀ) ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਹਾਲੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਬੋਲਣਾ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਇੰਨਾ ਹੀ ਸਮਾਂ ਬੜਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਕੇ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ ।

ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਨਰੋਟ ਮਹਿਰਾ, ਐਸ. ਸੀ.) : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ, ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਡੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਬੋਲੇ ਨੇ ਅਤੇ ਡੁਟ ਕੇ ਬੋਲੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਨਹੀਂ

ਕਰ ਰਿਹਾ ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਫਬਦੀਆਂ ਨਹੀਂ । ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸਾਂ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਕਰ ਮੈਨੂੰ ਅਪੀਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਕੋਈ ਅਪੀਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ (ਹਾਸਾ) । ਇਥੇ ਸਾਡਾ ਮਿੱਤਰ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬੋਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਕਿੰਨੀ ਬੁਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਇਥੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਬੀ.ਡੀ.ਓਜ਼. ਦਾ ਕਾਜ਼ ਪਲੀਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਘਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਕਰ ਲਈਆਂ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਟਿਸਿਜ਼ਮ ਕੀਤੀ ਪਰ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਪਹਿਲੇ ਇਹ ਖ਼ਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਇਥੇ ਧੰਨੋਵਾਲੀਆ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਲੇਬਰ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਇਸ ਦੇ ਪਾਸ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਰੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨਿਸਟਰ ਹੈ ਇਸ ਕੈਬਿਨਿਟ ਵਿੱਚ । ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਨਿਰਾ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਤੇ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਕਿੰਨੀ ਨਾਇਨਸਾਫ਼ੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਪਾਸੋਂ ਲੇਬਰ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਵੀ ਖੋਹ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਪਰ ਇਹ ਫਿਰ ਵੀ ਉਥੇ ਹੀ ਬੈਠਾ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਲੂਕ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫੌਰਨ ਇਸ ਕੁਰਸੀ ਨੂੰ ਛਡ ਦੇ ਅਤੇ ਇਧਰ ਆ ਜਾ । (ਹਾਸਾ) ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਖ਼ਿਆਲ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਤਕੜਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਹਰੀਜਨ ਵਜ਼ੀਰ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਹਰੀਜਨ ਤਕੜੇ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਹੀ ਸਾਰਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤਾਕਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਹਰੀਜਨ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇਣ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਤਾਂ ਹੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਫੰਡਜ਼ ਦੀ ਇਲੋਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਕਿੰਨੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀਜਨ ਵੈਲਫੇਅਰ ਲਈ ਇਸ ਬਜਟ ਵਿੱਚ 36 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਐਨੀਮਲ ਹਸਬੈਂਡਰੀ ਲਈ ਡੇਢ ਕਰੋੜ । ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਨ ਲਈ ਤਾਂ ਡੇਢ ਕਰੋੜ ਅਤੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਸਿਰਫ 36 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਧੰਨੋਵਾਲੀਆ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਤਕੜਾ ਹੋ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕੁਝ ਦਿਵਾਲ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਇਹ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਮਨਿਸਟਰ ਤਾਂ ਨਵਾਂ ਆਦਮੀ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਡਾਕਟਰ ਬਲਦੇਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਜੀ ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਜਟ ਵਿੱਚ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰਨਗੇ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੀ ਕੋਈ ਖ਼ਿਆਲ ਇਸ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ਕੀੜੇ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਐਨੀ ਰਕਮ ਰਖ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਬਹੁਤ ਥੋੜੀ ਰਕਮ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਆਈਟਮ ਨਾਲ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੋ । ਫਸਲਾਂ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਰੋਕ ਥਾਮ ਲਈ ਅਤੇ ਕੀੜੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਤਾਂ ਇਕ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਹਰੀਜਨਾਂ ਲਈ ਸਿਰਫ 36 ਲੱਖ । ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਹਰੀਜਨਾਂ ਲਈ ਕਝ ਕਹਿੰਦਾ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਖ਼ਿਆਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ।

ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਫੜ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਬੜੀਆਂ ਮਾਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਅਨਾਜ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੀਆ ਕੀਮਤਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਘਟਾ ਸਕੇ । ਅੱਜ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਖੰਡ ਚਾਰ ਰੁਪਏ ਕਿਲੋ ਪਈ ਵਿਕਦੀ ਹੈ । (ਵਿਰੋਧੀ ਪੱਖ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ਫਿਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਖੁਸ਼ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਵਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨਿਸਟਰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਰਜ਼ੀ ਹੀ ਸਮਝਦੇ

[ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ]

ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ । ਫਿਰ ਪਬਲਿਕ ਦਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਹਾਸਿਲ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਦਮੀ ਇਸ ਪਾਸੇ ਦੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ! (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ਪਰ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ....(ਵਿਘਨ)

ਸ੍ਰੀ ਸਭਾਪਤੀ (ਸ੍ਰੀ ਲਾਲ ਚੰਦ ਸੱਬਰਵਾਲ): ਦੇਖੋ ਇਹ ਚੌਧਰੀ ਸਾਹਿਬ free style ਸਪੀਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਵਿਘਨ ਨਾ ਪਾਉ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਸੁਣ ਲਉ (ਹਾਸਾ) । (The hon. Member, Chaudhri Sahib is making a style, speech free so it should be listened to without interruptions.)

(*Laughter.*)

ਚੌਧਰੀ ਸੁਦਰ ਸਿੰਘ : ਇਥੇ ਕੋਈ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੱਲ ਕਰੀਏ । (ਹਾਸਾ) (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਕੜੇ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਹਰ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਦਲੇਰ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਤਰਲੇ ਨਹੀਂ ਪਾਣੇ ਤੇ ਨਾ ਅੱਗੇ ਪਾਏ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰਾਏ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਤਕੜੇ ਹੋ ਕੇ ਰਹੋ । ਮੈਂ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ No man can get his rights by request. Rights are wrested from unwilling hands. ਤੁਸੀਂ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਹਰੀਜਨ ਉਧਰ ਬੈਠੇ ਹੋ ਤਕੜੇ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠੋ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਲਉ । ਪੰਜ ਏਕੜ ਤੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਮਾਲੀਆ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਜਿਹੜੀ ਪੈਕੇਜ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਈ ਇਵੈਕੂਈ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦੀ ਹੈ 5 ਰੁਪਏ ਏਕੜ, ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ? ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵਾਂਗੇ ਤੇ ਗਰੀਬ ਹਰੀਜਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਲਵਾਂਗੇ। ਪਰ ਹੋਇਆ ਕੀ ਕਿ ਆਕਸ਼ਨ ਰਖ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਸੇਲ ਵਿੱਚ ਦੋ-ਦੋ ਚਾਰ-ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਇਕ ਏਕੜ ਦਾ ਮੁਲ ਵਟਿਆ । ਇਕ ਲੱਖ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਇਸ ਤਰਾਂ ਦੀ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਸੇਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ । ਫਿਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਸੇਲ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਪਰ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਸੇਲ ਬੰਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਹੜੀ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਕਢ ਕੇ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ । ਪਰ ਜ਼ਮੀਨ ਨਿਕਲੀ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ । ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿਆਂਗੇ ਪਰ ਹੋਇਆ ਕੀ ? ਸੇਲ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਉ ਜਾਂ ਸੇਲ ਖੋਲ ਦਿਉ, ਹਰੀਜਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਿਤਾਉਣੀ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ । ਇਸ ਲਈ sale only to Harijans ਕਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਹਰੀਜਨ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈ ਸਕਣ ।

ਫਿਰ ਇਕ ਹੋਰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਨ 1952 ਵਿੱਚ Subordinate Services Selection Board ਮੈਂ ਬਣਾਇਆ ਸੀ । ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬੋਰਡ ਰਾਹੀਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ 25% ਤਕ ਨੌਕਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਮਿਲਣ ਲਗ ਪਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ । ਮੈਂ ਇਸੇ ਲਈ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ । ਰੱਸ਼ੀ ਧਰ ਕੇ ਨਾਪ ਲਈਦਾ ਸੀ ਕਿ 21% ਤਾਂ ਹਰ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿੱਚ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ । ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਯਾਦ ਰਖੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਟਾਪਲ ਡਾਊਨ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ (ਹਾਸਾ) ।

ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਖ਼ਿਆਲ ਤਾਂ ਕਰੋ (ਹਾਸਾ) ਅੱਜ ਤਕ ਮਸਾਂ ਮਸਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੋ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਹੁਣ ਵੀਹ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਲੈਗੇਸੀ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਆਈ ਹੈ । ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਵਰਤਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ । ਜੰਮਦਿਆਂ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜੋ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੇ ਹਿਤਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਹਨ । ਸਕਸੈੱਸ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਥੋਂ ਹੋਵੇਗੀ ?

ਸ਼ਿਡੂਲਡ ਕਾਸਟਸ ਤੇ ਹਰੀਜਨ ਵੈਲਫੇਅਰ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਅਲਗ ਅਲਗ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਸਿਆਣਪ ਸੀ ਪਰ ਮੈਂ ਫਿਨਾਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮੈਂਟ ਤੋਂ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਮਿਲਣਾ ਸੀ ਹਰੀਜਨਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦਣ ਲਈ, ਉਹ ਲੈਪਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਝਗੜੇ ਕਰਕੇ । ਛੋਟਾ ਮਹਿਕਮਾ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ ਵੀ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਤੁਹਾਡੇ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਇਨਸਾਫ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਐਡਮਿਨਿ- ਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਦਿਉ । ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਹਾਂ ਪਰ ਅਸਾਨੂੰ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਤੁਹਾਡੀ ਤਾਂ ਨੀਅਤ ਹੀ ਖ਼ਰਾਬ ਹੈ । ਤੁਹਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਤਾਂ ਬਿਸਮਿਲਾ ਹੀ ਗ਼ਲਤ ਹੈ । (ਹਾਸਾ) ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ Subordinate Services Selection Board ਨੂੰ ਰੀਵਾਈਵ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਰੈਪਰੇਜ਼ੈਂਟੇਸ਼ਨ ਮਿਲ ਸਕੇ । ਫਿਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ Public Service Commission ਵਿੱਚ ਸਾਡਾ ਆਦਮੀ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲਿਆ । ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਵੀ ਖਾਲੀ ਪਈ ਹੈ । ਸਾਡਾ ਆਦਮੀ ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਗ਼ਰੀਬ ਨੂੰ ਅਤੇ ਸਿਧੇ ਸਾਦੇ ਨੂੰ ਹੀ ਐਕਸ- ਪਲਾਇਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਥੋੜੀਆਂ ਥੋੜੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਾਲੇ 2-3 ਅਤੇ 1 ਏਕੜ ਵਾਲੇ ਇੱਕਠੇ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਕਸਪਲਾਇਟ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਉਨਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਵਿਗਾੜ ਹੀ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੰਡੀਆਂ ਦਾ ਭਾ 100/—ਰੁ: ਕਵਿੰਟਲ ਦਾ ਆਮ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਨਾਂ ਦੀ ਅਨਾਜ ਵੇਚਣ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਭਾ 72 ਰੁ: ਅਤੇ 85 ਰੁਪਏ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਫ਼ਿਕਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਇਹ ਤਾਂ ਮਦਦ ਹੈ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਦੀ ।

ਤੁਸੀਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ? ਜੇ ਸਬਸੀਡਾਈਜ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਰੋ, ਛੋਟੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਰੋ । ਰਖੋ ਭਾ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ 50 ਰੁਪਏ ਏਕੜ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਖੇਤੀ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 5-5 ਏਕੜ ਦਿਉ ਤਾਂ ਜੋ ਮੁਲਕ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇ (ਵਿਘਨ) ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਕਿ ਜਦੋਂ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਵੇਚਣਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ 50 ਰੁਪਏ ਕੁਇੰਟਲ ਤੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਖਰੀਦਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ 100 ਰੁਪਏ । ਜੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਬਸੀਡਾਈਜ਼ ਕਰੋ । ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਇਹ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਤਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਜਦੋਂ ਤਕ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਭੁਖੇ ਮਾਰਦੇ ਰਹੋਗੇ । ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਹੋਰ ਭੁਖੇ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ । ਜੇ ਮਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਤੁਹਾਡੇ ਗਲ ਪੈਕੇ ਭੁਖੇ ਮਰਾਂਗੇ । ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਐਕਸਪਲਾਇਟ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਐਕਸਪਲਾਇਟ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਚਲਣੀ

[ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ]

ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਫਸਲ ਦੇ ਮੌਕੇ ਉਸ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ ਚੰਗਾ ਮੁਲ ਦਿਉ, ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਵਾਜਬੀ ਪੈਸੇ ਤਾਂ ਦਿਉ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਬਸੀਡਾਈਜ਼ ਕਰੋ । ਤੁਸੀਂ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਖ਼ਿਆਲ ਨਹੀਂ ਰਖ ਰਹੇ ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨਗੇ ।

ਮੇਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤਨਾ ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਆਉਂਦਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਸਾਫ਼ ਕਹਾਂਗਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਰੀਕਮੈਂਡ ਕੀਤੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਹੋਰ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਇਕ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਗ਼ਲਤੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਗਾੜ ਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਬਣਦੀ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰੋ ।

ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ, ਜਿਹੜਾ ਤਬਕਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਇਹ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤਾਂ ਫੇਰ ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਭੁਖ ਦੂਰ ਹੋਵੇ ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਝਗੜਾ ਪਾਏਗਾ । ਇਹ ਇਕ ਬੜਾ ਇੰਪਾਰਟੈਂਟ ਪਾਰਟ ਪਲੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਗ਼ਰੀਬ ਤਬਕਾ ਹੈ ।

ਇਕ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ : ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਹਾਂ ਚੌਧਰੀ ਸਾਹਿਬ ।

ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਨਾਲ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਫੇਲ੍ਹ ਕਿਉਂ ਹੋਏ ਹਾਂ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ । ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਖ਼ੁਸ਼ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਤਾਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਵੋਗੇ । (ਵਿਘਨ) ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਵੀ ਯੁਨਾਈਟਿਡ ਹਾਂ ਇਹ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਟੇਬਲ ਚੇਂਜ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਵੇਖੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਕੀ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਮਿਲਕੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਈ ? ਇਹ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਯਤੀਮ ਖਾਨਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਹਾਸਾ) । ਮੈਂ ਇਤਨੀ ਗੱਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਸੰਵਾਰੋਗੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਗਰੀਬ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣਗੇ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਤੁਹਾਡੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ । ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਟਾਈਮ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉ । ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਇਹੋ ਕਹਿਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਕਤ ਪਹਿਚਾਣੋ । ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕਰੋ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਪੜਾਸੀ ਹੀ ਨਾ ਬਣਾਈ ਰਖੋ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਅਤੇ ਪੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਅਫਸਰ ਵੀ ਲਾਵੋ । ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਅਫਸਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤਾਂ ਇਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਬਣਾਉਣਾ ਕੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ 2–3 ਏਕੜ ਤਕ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵੀ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਦੇ ਦਿਤੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਣਾਉਣਾ ਕੀ ਸੀ ? ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉ । ਜਿਸ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਕੋਲ ਢਾਈ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੇ 10 ਬਚੇ ਅਤੇ ਡੰਗਰ ਵੱਛਾ ਕਿਵੇਂ ਪਲ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਮੁਲਕ ਇਕ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਮੁਲਕ ਹੈ, ਇਹ ਕੋਈ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਮੁਲਕ ਨਹੀਂ ਜੋ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਤੁਸੀਂ ਇਤਨੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਤਾਂ ਹੀ ਵਧੇਗੀ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਲੈਂਡ ਰੀਫਾਰਮਜ਼ ਕਰੋਗੇ । ਇਸੇ ਲਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾਂ ਹਾਂ ਕਿ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਖ਼ਿਆਲ ਜੇ ਰਖੋਗੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਹੋਵੇਗਾ । ਹਰੀਜਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਖ਼ਾਸ ਫੰਡ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਬਸੀਡਾਈਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦਿਉ । ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਮੈਂ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖੋਗੇ ਤਾਂ ਉਹ ਤੁਹਾਡਾ ਖਿਆਲ ਕਰਨਗੇ ।

ਗਿਆਨੀ ਬਖਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਰਾਏ (ਗੁਰੂ ਹਰ ਸਹਾਏ) : ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਕੁਝ ਇਕ ਬੇਨਤੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਬੜੀਆਂ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਬਾਦਲੇ ਸੁੱਤਰੇ ਬੇ–ਮੁਹਾਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੈ। ਫੇਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਇਕ ਮਨਿਸਟਰ ਕੁਝ ਬਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਕੁਝ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਵਰਗੀ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ ਨੇ ਕੁਝ ਅਸੂਲ ਬਣਾਏ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਦਾ ਮੈਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਪੀਚਾਂ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਰੂਹ ਜ਼ਰੂਰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚੋਂ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਅੱਜ ਵੀ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਦੋਂ ਤਾਂਈਂ ਜੇ ਮੈਂ ਨਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਜਵਾਬ ਦੇਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਖ਼ਿਦਮਤ ਵਿਚ ਆਪਦੇ ਰਾਹੀਂ ਫੇਰ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦਿਆਂ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਦੋਂ ਵੀ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿਚ ਨਾਉਂ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਵਰਗੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਜ਼ਰੂਰ ਨਾਲ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਜਿਹੜੀ ਮੈਂ ਕਹਿਣੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਅਧਾ ਧੁੰਦ ਨਾ ਕਰਨ। ਪਰ ਅੱਜ ਤਬਾਦਲਿਆਂ ਦੇ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੁਹਰਾਮ ਮਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਰਨੈਕੂਲਰ ਟੀਚਰਾਂ ਅਤੇ ਕਲਾਸੀਕਲ ਟੀਚਰਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਪੈਸੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਖ਼ੁਰਾਕ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਇਹ ਸੂਬਾ ਖ਼ੁਰਾਕ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਸਾਰਿ**ਆਂ** ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਕੂਲਰ, ਵੂਲਰ ਆਦਿਕ ਛੇ ਝੀਲਾਂ **ਮਸ਼**ਹੂਰ ਹਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਇਲਾਜ ਤਾਂ ਸਿਧਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਕੋਈ ਬਹੁਤੀ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਇੰਜਨੀਅਰ ਐਸਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ; ਭਾਵੇਂ ਕਿਤਨੇ ਸਾਲ ਲੜਾਈ ਲਗੀ ਰਹੇ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਖਾ ਸਕਦੇ। ਪਿਛਲੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ 4 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਇਤਨਾ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ। ਪਾਣੀ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਮਾਨੂੰ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਖੂਹ ਲਾਉਣੇ ਪਏ। ਗੈਰ ਆਦਮੀ ਆਕੇ ਡੈਮ ਦੀ ਫੋਟੋ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬੜੀ ਖਤਰਨਾਕ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਦੇਸਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਆ ਕੇ ਸਾਡੇ ਡੈਮਜ਼ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋ ਲੈ ਜਾਣ। ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੂਹਾਂ ਲਈ ਪੈਸੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਬੇਟ ਦੇ ਏਰੀਏ ਜਿਹੜੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਰਾਨੀ ਏਰੀਆ ਵਿੱਚ ਖੂਹਾਂ ਲਈ ਪੈਸੇ ਦੇ ਕੇ ਅਨਾਜ ਦੀ ਕਿੱਲਤ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੂਬਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿੱਚ ਅਮਨ ਲਿਆ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਇਕ ਸਾਥੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਵਰਗੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਮੁਟਿਆਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਤੋਂ ਜਾਲੰਧਰ, ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਕਲਕਤੇ ਤਕ ਇਕਲੀ ਚਲੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖ਼ਤਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਵਾਕਈ ਠੀਕ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਾਲਤ ਕੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣਿਆਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਕ ਸ਼ਾਇਰ ਨੇ ਠੀਕ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ :—

"ਸੁਨ ਤੋ ਸਹੀ ਜਹਾਨ ਮੇਂ ਹੈ ਤੇਰਾ ਅਫ਼ਸਾਨਾ ਕਿਆ,
ਕਹਿਤੀ ਹੈ ਤੁਝ ਕੋ ਖ਼ਲਕੇ ਖ਼ੁਦਾ ਗ਼ਾਇਬਾਨਾ ਕਿਆ।"

ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਖ਼ੁਸ਼–ਫ਼ਹਿਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾ ਰਹਿਣ। ਜਦ ਜਵਾਬ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਟਾਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਵੀਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ

[ਗਿਆਨੀ ਬਖਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਰਾਏ]

ਇਕ ਦਿਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਨਕਲਾਬ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਚੀਨ ਦੇ ਡਿਕਟੇਟਰ ਨੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ 'ਲੈਂਡ ਟੂ ਦਾ ਟਿੱਲਰਜ਼' ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਲਗਾ ਕੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਵੇਰੇ ਉਠ ਕੇ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਮਾਲਕ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ । ਆਪ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਲੇਕਿਨ ਚੀਨ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਧੇ ਇਥੇ ਕੰਮ ਕਰੋ, ਅੱਧੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਦੇਖੋ । ਜਨਰਲ ਸਪੈਰੋ ਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਰੈਵੀਨਿਊ ਅਤੇ ਰੀਹੈਬਿਲੀਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮਨਿਸਟਰ ਹਨ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਊੜਾ ਐੜਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ । ਤਿੰਨ ਸਟੇਆਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਕਿਹੜੀ ਸਟੇ ਹੈ । ਇਕ ਸਟੇ ਹੈ ਮੰਦੂ ਦਿਹਾੜਾ ਪਿੰਡ, ਤਸੀਲ ਜਗਰਾਉਂ, ਜ਼ਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣਾ । ਸਰਦਾਰ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ, ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਇਥੇ ਬੈਠੇ ਹਨ (ਵਿਘਨ) ।

ਸ੍ਰੀ ਸਭਾਪਤੀ : ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਰਿਟ ਪੈਟੀਸ਼ਨ ਆਪ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕਰੋ । (The hon. Member should avoid bringing any reference to his writ petition, if any, filed by him.)

ਗਿਆਨੀ ਬਖਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਰਾਏ : ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਗਰ ਪਟਵਾਰੀ ਦੇ ਰੋਜ਼ਨਾਮਚੇ ਵਿੱਚ ਵਾਕਿਆਤ ਦਰਜ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਭਾਪਤੀ : ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਗੱਲ ਕਰ ਲਉ ਲੇਕਿਨ ਰਿਟ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਾ ਕਹੋ । (He may refer to that matter without touching the matter of writ petition.)

ਗਿਆਨੀ ਬਖਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਰਾਏ : ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਟੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਜ਼ਮੀਨ ਉਤੇ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ । ਉਥੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲੀਆਂ ਹਨ, ਲੋਕ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ ਹਨ, ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਗੋਲੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਠੀਆਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । (ਸ਼ੋਰ) (ਵਿਘਨ) ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਖਾਲੀ ਕਾਰਤੂਸ ਹਨ । ਮੈਂ ਚੈਲਿੰਜ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜੇ ਉਥੇ ਗੋਲੀ ਨਾ ਚਲੀ ਹੋਵੇ, ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਾਂ । ਬੜੇ ਅਫ਼ਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਸਾਹਿਬ ਉਥੇ ਐਸ. ਡੀ. ਓ. ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਸ ਨੇ ਬਦਮਾਸ਼ ਭੇਜ ਕੇ ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਦੇ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਪੁਟਿਆ ਹੈ । ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਵਾਬ ਦੇਹ ਹਨ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹੁਣ ਆਪਣਾ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਉਥੇ ਲਿਆਉ । ਉਥੇ ਮੈਂ ਦੇਖਾਂਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਧਟੇ ਆਰਡਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੋੜਦੇ ਹੋ । (ਵਿਘਨ) ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਹਨ ਕੋਟ ਕਪੂਰਾ ਦੇ ਤੇ ਐਸ. ਡੀ. ਓ. ਬਰਨਾਲਾ ਦੇ ਹਨ । ਐਸ. ਡੀ. ਓ. ਨੇ ਨੀਲਾਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਧੋਖੇ ਦੇ ਨਾਲ ਥੋੜੇ ਪੈਸਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਕਿ ਹਰੀਜਨ ਦੇ ਨਾਤੇ ਪੰਜ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਅਫ਼ਸਰ ਨੂੰ ਸਸਪੈਂਡ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਬਦਮਾਸ਼ ਗਏ ਹਨ, ਟ੍ਰੈਕਟਰਜ਼ ਗਏ ਹਨ, ਫ਼ਸਲ ਪੁਟੀ ਗਈ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚੈਲਿੰਜ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਵਾ ਲਉ ਕਿਸੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੋਂ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜ ਤੋਂ ਕਰਵਾ ਲਉ, ਅਗਰ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਗਲਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮੈਂਬਰੀ ਛਡ ਜਾਵਾਂਗਾ । ਜਾਂ ਜਿਹੜੇ ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਥੇ ਬਦਮਾਸ਼ ਭੇਜੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਰੀਜ਼ਾਈਨ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਪਿਛਲੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਸੀ । 1960–61 ਵਿੱਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਲੋਕ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਨ । ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਉਠਣ ਦਿਆਂਗਾ । ਇਹ ਲੋਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੰਨਣਗੇ, ਆਪ ਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ । ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਾਇਦਾ ਕੀਤਾ, ਹਾਊਸ ਨੇ ਵਾਇਦਾ ਦਿਲਾਇਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ । ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਦਖਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਜੋ ਰੁਪਿਆ ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਉਸ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਵਾਏ । ਅੰਗੂਠੇ ਝੂਠੇ ਲਗਵਾ ਕੇ ਪੈਸੇ ਖਾ ਗਏ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਵਸਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਅਤਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਤਕੜੇ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਹੱਥ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਬੜੇ ਦੁਖ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਚਲੋ ਤਾਂ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਕੁਝ ਲੋਕ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵਾਸੀ ਹਨ । ਚੂੰਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ । ਜੇਕਰ ਪਹਿਲੀ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ । ਬਾਜ਼ੀਗਰ, ਪਾਹੁਲੀਏ, ਅਤੇ ਸਾਂਸੀ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੁਛਦਾ । ਕੋਈ ਗਰਾਂਟ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ । ਉਹ ਲੋਕ ਮੰਗਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਬਜਟ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਤਾਂ ਹੁਣ ਰਖੋ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਦਿਉ । ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ । ਇਥੇ ਫਾਰਨ ਲੋਕ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਰਬ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੜਕਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ, ਕੁਲੀ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਦਿਉ । ਸਾਡਾ ਸਿਰ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਝੁਕਦਾ ਹੈ । ਸੂਬੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਜ਼ਮੀਨ ਅਸਮਾਨ ਦਾ ਫਰਕ ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗਰਮੀ ਤੜਫਾਂਦੀ ਹੈ । ਕਿਸੇ ਵਕਤ ਬਾਰਸ਼ ਤੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਦੂਸਰੀ ਤਰਫ਼ ਅਸੀਂ ਸੋਹਣੇ ਠੰਢੇ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰਫ਼ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਅਗਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੇਜ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ......(ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਵਿਘਨ) ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣਨੀ । ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜਾ ਨਾਹਰਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਹੋ, ਨਾ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹੋ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋ । ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦਰਮਿਆਨ ਵਿੱਚ ਪਿਸ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਢਾਈ ਟੋਟਰੂ ਹੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਗੱਲਾਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤੁਹਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਸੂਬੇ ਦਾ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ (ਘੰਟੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼) ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਤੁਹਾਡਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਜਾਵਾਂਗਾ ।

ਅੱਜ ਸੂਬਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰ ਆਦਮੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਰਫ਼ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਕਿਰਦਾਰ ਦੀ ਤਰਫ਼ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਦੁਹਾਈ ਦਿਆਂਗਾ ਕਿ ਅਮਨ ਨਾਲ ਟਿਕ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰੋ, ਗਠਜੋੜ, ਭੰਨਤੋੜ ਬੰਦ ਕਰੋ । ਕੋਈ ਤਾਮੀਰੀ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਦਸੋ । ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖ ਲਉ । ਲੋਕ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ । ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਕਿ ਵੀਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਜਿਹੜੇ ਸਰਵਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁਰਪਟ ਅਫ਼ਸਰ ਹਨ ਜਾਂ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਭੈੜੇ ਆਦਮੀ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਕੜੇ ਹੋ ਕੇ ਨਕੇਲ ਪਾਉ । ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਤਖਤ ਡਾਵਾਂ ਡੋਲ ਹੈ । ਧੰਨਵਾਦ ।

(ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਗਿਆਨੀ ਬਖ਼ਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਸਪੀਚ ਖ਼ਤਮ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਗਏ ਪਰ ਫਿਰ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ ।)

ਗਿਆਨੀ ਬਖਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਰਾਏ : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮੇਜ਼ ਤੇ ਰਖ ਦੇਵਾਂ

(ਗੋਲੀਆਂ ਮੇਜ਼ ਤੇ ਨਹੀਂ ਰਖੀਆਂ ਗਈਆਂ)

ਸ੍ਰੀ ਸਾਧੂ ਰਾਮ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੋਲ ਰਹੇ ਸੀ ਔਰ ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੁਝ ਕਿਹਾ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਪਰਧਾਨ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ । ਅਗਰ ਪਰਧਾਨ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਦੇਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਲੜਨ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਭਾਪਤੀ ; ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ । (Such statements do not constitute points of order.)

ਸ੍ਰੀ ਛੱਜੂ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ (ਪਠਾਨਕੋਟ) : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਅੱਜ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਐਪਰੋ-ਪਰੀਏਸ਼ਨ ਬਿਲ ਹੈ । ਬਜਟ ਦੀਆਂ ਜਿਤਨੀਆਂ ਡਿਮਾਂਡਜ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਉਤੇ ਤਫ਼ਸੀਲ ਦੇ ਨਾਲ ਬਹਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਤਾ ਦੀ ਭਲਾਈ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਰਚਾਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ । ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਚੰਗੀ ਸਰਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਔਰ ਤਕੜੀ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਥੇ ਜਨਤਾ ਦੀ ਭਲਾਈ ਵਾਸਤੇ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਸੁਝਾਉ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀਆਂ ਰਕਮਾਂ-ਜਨਤਾ ਦੇ ਗਾੜ੍ਹੇ ਪਸੀਨੇ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਰੁਪਿਆ-ਖਰਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ । ਮਗਰ ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ ਅਫ਼ਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਬੈਂਚਾਂ ਉਤੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਬੜੇ ਸੀਨੀਅਰ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਦੀ ਰਟ ਲਗਾਂਦੇ ਚਲੇ ਆਏ ਹਨ—ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਪੰਡਿਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਜੀ, ਜਿਹੜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨਿਸਟਰ ਵੀ ਰਹਿ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਰਾਣੇ ਕਿੱਸੇ ਦੁਹਰਾਏ ਹਨ । ਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਟਿੰਗਜ਼ ਲੈ ਆਂਦੀਆਂ, ਕਦੇ ਤਾਅਨੇ ਔਰ ਮਿਹਣੇ ਮਾਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ—ਕੋਈ ਐਸੀ ਗੱਲ, ਐਸਾ ਸੁਝਾਉ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ਼ ਔਰ ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਭਲਾਈ ਔਰ ਅਵਾਮ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਲਗਾਵ ਹੈ । ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦਾਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਚਰਚਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਰਚਾਂ ਲਗ ਗਈਆਂ । ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤਕ ਕੰਬਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਨਸੰਘ ਵਾਲੇ ਦਾਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਲੈ ਕੇ ਬਟਾਲੇ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗਏ, ਉਥੋਂ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਉਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਪੀਆਂ ਦੇ ਵਰਕਿਆਂ ਨੂੰ ਚਿਪਕਾਇਆ ਔਰ ਮੈਂ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਜੁਤੀ ਮਾਰ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਦਾਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਉਤੇ ਅਤੇ ਜਨਸੰਘ ਨੂੰ ਅਵਾਮ ਦੇ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਜੁਤੀ ਮਾਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਏ ਮਗਰ ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਉਥੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਆਂਤਕ ਫੈਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪੁਲਸ ਅਫ਼ੱਸਰਾਂ ਦੀ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ, ਗੁੰਡਾ ਗਰਦੀ, ਧੱਕੇ ਸ਼ਾਹੀ ਔਰ ਜਿਹੜਾ ਲਾਠੀ ਗੋਲੀਆਂ ਦਾ ਵਾਯੂ-ਮੰਡਲ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਆਏ ਹੋ । ਅਗਰ ਜੁਰਅਤ ਹੈ ਤਾਂ ਹੁਣ ਆਉ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਜਦ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੈ, ਜਦ ਕਿ ਗੋਲੀ ਕਾਂਡ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਹੀਂ । ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ 20 ਸਾਲ ਦੇ ਰਾਜ ਅੰਦਰ ਇਥੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਗੋਲੀ ਚਲਦੀ ਸੀ, ਲਾਠੀਆਂ ਚਲਦੀਆਂ ਸਨ, ਜਲੂਸ ਨਿਕਲਦੇ ਸਨ, ਗੁੰਡਾਗਰਦੀ ਦਾ ਨੰਗਾ ਨਾਚ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਉਹ ਵਾਤਾਵਰਨ

ਹੁਣ ਖਤਮ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਅਗਰ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਇਖ਼ਲਾਕੀ ਜੁਰਅਤ ਹੈ ਤਾਂ ਬਟਾਲੇ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਕੇ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਲੜ ਕੇ ਵਿਖਾਉ ਅਤੇ ਹੁਣ ਜਿਤ ਕੇ ਵਿਖਾਓ ਫੇਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਦਾਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਧਿਆਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵੇਲੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਸਲੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਰਖੇ ਗਏ ਹਨ । ਮਗਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਉਧਰ ਗਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਅਤਿਆਚਾਰੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ 20 ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਖ਼ਤਮ ਹੋਇਆ । ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਅਵਾਮੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਆਂਦਿਆਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਣਕ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਪਾਲਿਸੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਹੀ ਭਾ ਤੇ ਕਣਕ ਮਿਲਦੀ ਰਹੇਗੀ, ਇਕੋ ਭਾ ਤੇ ਆਟਾ ਮਿਲਦਾ ਰਹੇਗਾ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ, ਜਿਹੜੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਢਿਡਾਂ ਵਿੱਚ ਮਰੋੜੇ ਉਠਣ ਲੱਗ ਪਏ । ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਵਕਤ ਅਵਾਮੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭਾ ਮੁਕਰਰ ਕਰ ਦਿਤੇ ਔਰ ਐਨਾਊਂਸਮੈਂਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਸੀਂ 72 ਔਰ 84 ਰੁਪਏ ਕੁਇੰਟਲ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਦਰਮਿਆਨ ਭਾ ਨੂੰ ਰਖਾਂਗੇ ਔਰ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਇਕੋ ਭਾ ਉਤੇ ਕਣਕ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਾਲਿਸੀ ਕਿਉਂ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਆਈ ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਉਹੀ ਡਕੈਤ ਪਾਲਿਸੀ ਪਸੰਦ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਹਿਦ ਵਿਚ 60 ਰੁਪਏ ਕੁਇੰਟਲ ਖਰੀਦ ਕੇ ਜਨਤਾ ਨੂੰ 140 ਰੁਪਏ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਖਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ । ਬੜੇ ਬੜੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ 23 ਸਤੰਬਰ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਡਕੈਤ ਮਨਿਸਟਰ ਸੀ, ਫੂਡ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਪਲੈਨ ਬਣਾਈ ਔਰ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਣਕ ਦਾ ਤੀਸਰਾ ਹਿੱਸਾ ਸਟਾਕ ਰਖ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿਆਂਗੇ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਉਹ ਰਾਤ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਤਾ ਲਈ ਕਹਿਰ ਦੀ ਰਾਤ ਸੀ ਔਰ ਉਸ ਰਾਤ ਤੋਂ ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕਣਕ ਦਾ ਭਾ 80 ਰੁਪਏ ਦੀ ਬਜਾਏ 162 ਰੁਪਏ ਕੁਇੰਟਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਔਰ ਇਸ ਡਕੈਤ ਮਨਿਸਟਰੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਦਸ ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਚੋਰੀ ਛਿਪੇ ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਰਸੀਦ ਪਰਚੀ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੇ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਫੰਡ ਵਾਸਤੇ ਲਿਆ, ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ । ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੂਡ ਪਾਲਿਸੀ ਸੀ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਸਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਤ੍ਰਾਹ ਤ੍ਰਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੁਟ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਅੱਜ ਲੋਕ ਸੁਖ ਦਾ ਸਾਹ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਵੀ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਲਭ ਪਈ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਇਹ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅਕਾਲੀ ਔਰ ਜਨਸੰਘ ਇਕਠੇ ਕਿਉਂ ਹੋ ਗਏ ਹਨ— ਇਹ ਆਪੋ ਵਿੱਚ ਲੜਨ । ਜਨ ਸੰਘ ਔਰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਕਿਉਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । ਜਿਸ ਵਕਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਲੜਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਤਕੜੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਔਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਵੀ ਨਾ ਰਹੇ ਤੇ ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਨੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਨਵੀਂ ਸਕੀਮ ਬਣਾਈ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰੀ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂਆਂ ਨੂੰ ਲੜਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਕਣਕ ਦਾ ਭਾਅ ਕਮ ਅਜ਼ ਕਮ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਕੁਇੰਟਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਔਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬੜਾ ਉਚਾ ਭਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਇਹ ਭਾ 50/—ਰੁਪਏ ਕੁਇੰਟਲ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ

[ਸ੍ਰੀ ਛੱਜੂ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ]

ਆਲ-ਇੰਡੀਆ ਪਾਰਟੀ ਕਹਿਲਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ 20 ਸਾਲ ਤਕੜੇ ਮੰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਜ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਆਪ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰਨਿੰਗ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਰਕਤਾਂ ਤੋਂ ਬਾਜ਼ ਆ ਜਾਓ । ਉਹ ਵੇਲਾ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਧੇਰਗਰਦੀ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ, ਉਹ ਵੇਲਾ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁੰਡਾਗਰਦੀ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ, ਲਾਠੀ ਦਾ, ਦਹਿਸ਼ਤ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ। ਉਹ ਵਕਤ ਹੁਣ ਲੰਘ ਗਿਆ ਹੈ । ਹੁਣ ਵਕਤ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਪਾਲਿਸੀ ਨੂੰ ਬਦਲੋ । ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰੋ। ਉਹ ਪੁਰਾਣੀ ਗੰਦਗੀ ਨਿਕਲ ਗਈ ਹੈ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਮਨਾਂ ਦੀ ਗੰਦਗੀ ਨੂੰ ਕਢੋ । ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਅਨੰਦ ਉਠਾਓ, ਕਿਉਂ ਦੁਰਗੰਧ ਫੈਲਾ ਰਹੇ ਹੋ ?

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਧਿਆਨ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਇਕ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਲੈ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਉਥੋਂ ਦੇ ਇਕ ਬੜੇ ਸੀਨੀਅਰ ਮੈਂਬਰ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਲਗਭਗ 25 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਜੀ ਹੈ । ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰ ਉਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲੀ, ਗੋਲੀ ਲਗੀ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਦੇਖੋ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਿਤਨੀ ਐਫੀਸ਼ੈਂਸੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸੇ ਦਿਨ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ (ਘੰਟੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼) ਕਿ ਗੋਲੀ ਚਲਣ ਬਾਰੇ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਿਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਗੜਬੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਲਾ ਐਂਡ-ਆਰਡਰ ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਕਿ ਖਰਾਬ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸੇ ਵਕਤ ਐਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਕਿ ਉਹ ਗੋਲੀ ਖੰਡ ਦੀ ਸੀ, ਪੱਥਰ ਸੀ ਜਾਂ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਸੀ । ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਪਾਸੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਦਿਵਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਫ਼ਾਇਦਾ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਨਸੰਘ ਦੇ ਸਪੋਰਟਰਜ਼ ਨੂੰ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ, ਚਾਰ-ਚਾਰ, ਪੰਜ-ਪੰਜ, ਦਸ-ਦਸ ਦਿਨ ਥਾਣੇ ਵਿਚ ਬਿਠਵਾਈ ਰਖਿਆ ।

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਗੋਲੀ ਐਨਾਸੀਨ ਦੀ ਸੀ । (ਹਾਸਾ)

ਸ੍ਰੀ ਛੱਜੂ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ : ਇਹ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਇਹੀ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਗਏ ਕਿ "ਹਾਏ ਜਨ ਸੰਘ, ਹਾਏ ਜਨ ਸੰਘ" ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੌਤ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ ਔਰ ਹਊਆ ਜਾਂ ਭੂਤ ਸਾਹਮਣੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਡਰਦਾ ਹੈ ਔਰ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਕੀਤਾ, ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣਾਇਆ । ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਟਵਾਰੇ ਵਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ! ਇਸ ਹਸਦੀ ਹਸਦੀ ਭਾਰਤ ਮਾਤਾ..... (ਵਿਘਨ)

ਸ੍ਰੀ ਸਭਾਪਤੀ : ਵਾਈਂਡ ਅੱਪ ਕਰੋ ਜੀ । (Please wind up.)

ਸ੍ਰੀ ਛੱਜੂ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ : ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ ਜੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਮਾਤਾ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਕੀਤੇ ਉਸ ਬਟਵਾਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਮਾਸੂਮ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨੇਜ਼ਿਆਂ ਤੇ ਲਾਹੌਰ ਅਤੇ ਪਸ਼ੌਰ ਵਿਚ ਟੰਗਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਤੇ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹ ਜਨਤਾ ਦੇ ਰਹਿਨੁਮਾ ਕਾਂਗਰਸੀ ਲਾਲ ਕਿਲੇ ਤੇ ਦੀਪ ਮਾਲਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਿਠਾਈਆਂ ਵੰਡ ਰਹੇ ਸਨ । (ਵਿਘਨ) ਇਥੇ ਇਹ ਬੜਾ ਵਾ ਵੇਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਇੰਨੀ

ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ, ਇਹ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ਹੋ ਗਿਆ । ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਪਿੰਡਾਂ ਵਲ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਜਿੱਥੇ ਸੜਕਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣੀਆਂ, 20 ਸਾਲ ਤੋਂ ਜਿੱਥੇ ਬਲਾਕ ਦੇ ਬਲਾਕ ਪੀਣ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਤੜਪ ਰਹੇ ਹਨ । ਕਿਤੇ ਸਕੂਲ ਹੈ ਜਮਾਤ ਨਹੀਂ । ਕਿਤੇ ਜਮਾਤ ਹੈ, ਮਾਸਟਰ ਨਹੀਂ । ਕਿਤੇ ਬਿਲਡਿੰਗ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 20 ਸਾਲ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਹਨ । ਜੇ ਹੁਣ ਅਵਾਮ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਦੇ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਢਿੱਡ ਪੀੜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਇਹ ਸਗੋਂ ਸ਼ੁਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਜੋ ਗੱਲ ਅਸੀਂ 20 ਸਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਉਹ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਕਰਨ ਲਗੀ ਹੈ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਹੋਰ ਸਮਾਂ ਨਾ ਲੈਂਦਾ ਹੋਇਆ ਆਖਿਰ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਥਨਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ :

ਸਹਿਨ ਕਰ ਸਕਤੀ ਹੈ ਜਨਤਾ ਨਾਉ ਵਹਿ ਤੂਫਾਨ ਕਾ,
ਜਿਸ ਕੀ ਰਕਸ਼ਾ ਕਰ ਰਹਾ ਆਸ਼ੀਰ ਹੋ ਭਗਵਾਨ ਕਾ ।
ਵਾਰ ਭੀ ਹੋਤੇ ਰਹੇ ਜਨ ਸੰਘ ਫਲਤਾ ਹੀ ਰਹਾ,
ਤੁਮ ਬੁਝਾਤੇ ਹੀ ਰਹੇ ਦੀਪ ਜਲਤਾ ਹੀ ਰਹਾ ।

(ਤਾੜੀਆਂ)

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ (ਨੂਰ ਮਹਿਲ) : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਐਪਰੋਪਰੀਏਸ਼ਨ ਬਿਲ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਈਟਮਜ਼ ਵਲ ਹੀ ਹਾਊਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਵਾਂਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਨਿਹਾਇਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇ ।

ਨਵੇਂ ਬਜਟ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕੁਝ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਬਜਟ ਤਾਂ ਪੁਰਾਣੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪਿਆ । ਫਿਨਾਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਇਹੀ ਕਿਹਾ । ਕੁਝ ਵਕਤਾਵਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਵੀਂ ਚੀਜ਼ ਲਿਆਏ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਅਗਰ ਤੁਸੀਂ ਨਵੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲਿਆਏ ਹੋ ਤਾਂ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿੰਨੀਆਂ ਸਪੀਚਾਂ ਬਜਟ ਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਮੈਂ ਬੜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਮਝਦਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਦਰਅਸਲ ਬਜਟ ਤੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਪੀਚ ਕੀਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਇਧਰ ਉਧਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ । ਫਿਨਾਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਿਆਣੇ ਸਜਨ ਹਨ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਦਾ ਕਾਇਲ ਹਾਂ ।

ਬਜਟ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਡਿਫਿਸਿਟ ਬਜਟ ਹੈ, ਘਾਟੇ ਦਾ ਬਜਟ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਡਿਫੈਂਸ ਲਈ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਬਜਟ ਅਸੀਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਣਾਇਆ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਹਾਲੇ ਸੰਭਾਲੀ ਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਣੀ ਨਹੀਂ । ਡਿਫਿਸਿਟ ਬਜਟਿੰਗ ਲਈ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਨੂੰ ਉਲਾਂਭਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡਾ ਡਿਫਿਸਿਟ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਗਰ ਉਹ ਸਾਡੀ ਉਤਨੀ ਹੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਜਿਤਨੀ ਮਦਦ ਲੈਣ ਦਾ ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਚੇਂਜ ਨਾ ਕਰਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ ਦੇ ਅੱਜ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਡਿਫਿਸਿਟ ਫਿਨਾਂਸਿੰਗ ਡਿਸਐਲਾਉ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ ਵਰਨਾ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗੀ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਜਟ ਵਿੱਚ 3 ਕਰੋੜ 60 ਲਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਖਸਾਰਾ ਦਸਿਆ ਹੈ । ਖਸਾਰਾ ਦਰਅਸਲ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਮੈਂ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਦੋ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, 5 ਏਕੜ

[ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ]

ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹਾਊਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਟੈਕਸ ਨੂੰ ਕਨਸੋਲੀਡੇਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟੈਕਸ ਦੀ ਛੋਟ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਿਆਸੀ ਢਾਂਚਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ 2 ਕਰੋੜ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ, ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਡੀ. ਏ. ਦੇਣ ਤੇ, ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ 6 ਕਰੋੜ ਦਾ ਵਧ ਖ਼ਰਚ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ 11.60 ਕਰੋੜ ਦੇ ਕਰੀਬ ਡਿਫਿਸਿਟ ਬਣਦਾ ਹੈ । ਖਸਾਰਾ ਕੁਝ ਵਧ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਘਟ ਨਹੀਂ । ਫਿਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਜ਼ਰਾਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਪੂਰੀ ਹਿੰਮਤ ਲਾਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਾਂਗੇ । ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਰੋ ! ਟ੍ਰੈਯਰੀ ਬੈਂਚਿਜ਼ ਦੇ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਖ਼ਰਚਾ ਅਧਾ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਫਾਲਤੂ ਬਿਊਰੋਕਰੇਸੀ ਹੈ । ਠੀਕ ਹੈ ਅਗਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਐਡਜਸਟਮੈਂਟ ਕਰ ਸਕੋ ਤਾਂ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਸਕੋ ਤਾ ਤੁਸੀਂ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵੀਂ ਚੀਜ਼ ਦੇਵੋਗੇ । ਅੱਜ ਇਹ ਸਜਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਿਊਰੋਕਰੇਸੀ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਇਹ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਨੂੰ ਪਨਪਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ । ਇਹ ਪਿਛਲੇ 20 ਸਾਲ ਖਰਾਬ ਰਹੀ ਹੈ । ਖੈਰ ਅੱਗੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਦੇਖ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ । ਠੀਕ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ ਮਗਰ ਇਸ ਦਾ ਜੋ ਰੀਐਕਸ਼ਨ ਹੋਵੇਗਾ ਅੱਛਾ ਜਾਂ ਬੁਰਾ ਉਸ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਰਖਣਾ । ਅਗਰ ਬੁਰੇ ਰੀਐਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰੋਕੋਗੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫਿਨਾਸ਼ਲ ਢਾਂਚੇ ਤੇ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਪਵੇਗਾ । ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋ ਕਿ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਸੈਂਟਰਲ ਅਸਿਸਟੈਂਸ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਉਹ 22 ਕਰੋੜ ਸੀ । ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਰਹੀ । ਨਵੇਂ ਸੂਬੇ ਬਣਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਚਲੀ । ਖਤੋ ਕਿਤਾਬਤ ਹੋਈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਤਨੀ ਅਸਿਸਟੈਂਸ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋ ਕਿ ਇਹ ਅਸਿਸਟੈਂਸ ਸਾਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਸੈਂਟਰਲ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਨੂੰ ਡਿਫੈਂਡ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਪਰ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਸ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਗਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵਾਧਾ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । 7½ ਕਰੋੜ ਦੇ ਘਾਟੇ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਾਂਗੇ ।

(*Sardar Surjit Singh*, ***a Member of the Panel of Chairmen, in the Chair.***)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਾਟਾ ਤਕਰੀਬਨ 19.85 ਕਰੋੜ ਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਧਰੋਂ ਉਧਰੋਂ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ । ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਜੋ ਪੈਸਾ ਪਲੈਨ ਦਾ ਅਸੀਂ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਢੇ 35 ਕਰੋੜ ਬਕਾਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਰਕਮ ਨੂੰ 4 ਨਾਲ ਤਕਸੀਮ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਕ ਸਾਲ ਦਾ 9 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਬਣਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਘਾਟੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੀਚਰਜ਼ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਰਕਮ ਇਸ ਘਾਟੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਅੱਛੀ ਬਾਤ ਹੈ ਅਗਰ ਉਹ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਨਕਲੂਡਿਡ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰੀਲੀਫ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ । ਇਹ ਗ਼ਲਤ ਗੱਲ ਹੈ । ਰੀਲੀਫ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਚੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਸਿਆਸੀ ਕਨਸਿਡਰੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਅਗਰ ਰੀਲੀਫ਼ ਦੇ ਕੇ ਸਿਆਸੀ ਢਾਂਚਾ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਘਾਟੇ ਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਰੀਸੋਰਸਿਜ਼ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕਰਨਗੇ । ਇਸ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਦਸਣ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਇਹ ਜ਼ਰਾਏ ਹਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਿਫਿਸਿਟ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਘਟ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੋਈ ਲੂਪਹੋਲਜ਼ ਪਲਗ ਕਰਨੇ

ਹਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਸੇਵਿੰਗਜ਼ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ । ਇਹ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ ਅਗਰ ਇਹ ਸਾਰੀ ਡਿਟੇਲ ਕਨਸਟਰਕਟਿਵਲੀ ਹਾਊਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਰਖਣ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲੇ ਕਿ ਫ਼ਾਇਨਾਂਨਸ਼ਲ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ । ਅਗਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰ ਸਾਲ ਹੀ ਕੋਈ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣੇ ਤਾਂ ਨਾ ਸਹੀ, ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਵਾਂਗੇ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ । ਜਿਹੜੇ ਬੁਰੇ ਟੈਕਸ ਹਨ ਜ਼ਰੂਰ ਹਟਾਉ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉ । ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਬਹੁਤ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਟੈਕਸ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲਗੇ । ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟੈਕਸ ਹਟਾਇਆ । ਮਗਰ ਇਹ ਟੈਕਸ ਉਸ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲਗੇ ਜੋ 10–12 ਹਜ਼ਾਰ ਤਕ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ? ਉਸ ਤੇ ਇਹ ਟੈਕਸ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲੱਗੇ ?

6.00 p.m.

ਤੁਸੀਂ ਯਕਦਮ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਛੋਟਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਖੇਤੀ ਹਰ, ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ, ਕਿਸਾਨ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਛੋਟਾ ਤਨਖਾਹਦਾਰ ਵਗੈਰਾ ਤੇ ਲਗਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟੈਕਸ ਜੋ ਹਟਾਇਆ ਹੈ ਇਹ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ 150 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਉਪਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਵੀ ਟੈਕਸ ਛਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਅਸੂਲ ਤੇ ਸੱਟ ਹੈ । ਮਨਸ਼ਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਗ਼ਰੀਬ ਤਬਕਾ ਜੋ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਰੀਲੀਫ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਗ਼ਰੀਬ ਤਬਕੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਾਨਸਟੀਟੂਸ਼ਨਲ ਸੇਫਗਾਰਡ ਵੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਤਬਕੇ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਰੀਲੀਫ਼ ਮਿਲੇ ।

ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਬੈਟਰਮੈਂਟ ਲੈਵੀ ਛਡੀ ਹੈ । ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 75 ਲਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰੀਲੀਫ਼ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣੀ । ਕਿੰਨੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਲੈਵੀ ਨੂੰ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਸਾਲ ਤੋਂ ਖਤਮ ਹੋਵੇਗੀ । ਇਹ ਮੈਂ ਬਜਟ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਵੇਖ ਕੇ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਫਿਰ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਡੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਅਧੂਰੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਜਿੰਨਾ ਪੈਸਾ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹੈ ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੋ ਆਈਟਮਜ਼ ਤੇ ਖ਼ਰਚ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਡਿਵੈਲਪ– ਮੈਂਟ ਦੇ ਦੋ ਪਹੀਏ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਹੀਲੇ ਤੋਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਹਨ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਅਤੇ ਇੰਡਸਟਰੀ । ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਨਾਜ ਦਾ ਤੋਟਾ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕੀਏ । ਇਸ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦੇ ਸਾਰੇ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਨੁਕਸ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਐਸੇ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਹਲ ਹੇਠ ਆ ਸਕੇ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਣ ਨਾਲ ਸੂਬੇ ਦੀ ਜਨਰਲ ਹਾਲਤ ਚੰਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿੰਨਾ ਸਾਡਾ ਡਿਫ਼ਿਸਿਟ ਹੈ ਉਹ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਵੀ ਫ਼ਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਅਨਾਜ ਦਾ ਤੋਟਾ ਪੂਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਹੋਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਕੈਸ਼ ਕਰਾਪ ਵਲ ਧਿਆਨ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਕੈਸ਼ ਕਰਾਪ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੀ ਕਰਾਪ ਵਲ

[ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ]

ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਪਲਾਨਿੰਗ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੇ ਨੁਕਸ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਸਿਸਟਮ ਬਣਾ ਲਈਏ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਐਨੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਕੈਸ਼ ਕਰਾਪ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਅਨਾਜ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯੂ. ਪੀ. ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਲਾਨਿੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਐਨੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਕਣਕ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਇਹ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਪਲਾਨਿਗ ਨੂੰ ਚੇਂਜ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ ਅਸੀਂ ਸੂਬੇ ਦੀ ਡਿਫ਼ਿਸਿਟ ਬਜਟਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਾਂਗੇ। ਅਤੇ ਇਹ ਕਰਾਈਸਿਜ਼ ਸਦਾ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ ਕਰੇਗਾ। ਕਈ ਹੋਰ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸੂਬੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਦਰਾਸ, ਬੰਬਈ, ਬੰਗਾਲ ਆਦਿ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਡਿਫ਼ਿਸਿਟ ਸੂਬੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਸ਼ਤ ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਲਿਆਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਲਾਨਿੰਗ ਦਾ ਇਕ ਬੇਸ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਪਲਾਨਿੰਗ ਇਸ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸਾਡੀ ਫਸਟ ਪਰਾਇਰਟੀ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਪੱਖ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕਸਾਰ ਲਿਆਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਤਵਾਜ਼ਨ ਕਾਇਮ ਹੋ ਸਕੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਨਾ ਪ੍ਰੋਡਿਊਸਰ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇ, ਨਾ ਕਨਜ਼ੂਮਰ ਨੂੰ। ਅੱਜ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ? ਤੁਸੀਂ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਐਗਰੀ ਕਰੋਗੇ ਕਿ ਪ੍ਰੋਡਿਊਸਰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਅਨਾਜ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਦਾ ਅਨਾਜ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਿਨਸ ਮੁਕੱਰਰ ਭਾ ਤੇ ਵੇਚਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਕਿਸੇ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਨਾਲ ਤਾਂ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਥੇ ਤਕ ਕਿ ਆਪਣੇ ਅਨਾਜ ਦੀ ਵੀ ਕਾਸਟ ਆਫ਼ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਇਸ ਪੱਖ ਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਕਾਸਟ ਆਫ਼ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਤਾਂ ਅਨਾਜ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਉਲਟਾ ਅਸਰ ਪਏਗਾ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਅਨਾਜ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਕੈਸ਼ ਕਰਾਪ ਵਲ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ। ਅਨਾਜ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੀ ਛਡ ਦੇਣਗੇ। ਇਸ ਦੇ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਦੂਰ ਰਸ ਨਤਾਇਜ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਪੱਖ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਫਿਰ ਕਨਜ਼ਿਊਮਰ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਰੀਲੀਫ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਨਜ਼ੂਮਰ ਨੂੰ ਉਸ ਭਾ ਤੇ ਚੀਜ਼ ਮਿਲੇ ਜਿਸ ਭਾ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਖਰੀਦਦੇ ਹੋ। ਜਿਹੜਾ ਰੀਲੀਫ਼ ਤੁਸੀਂ ਛੋਟੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਸਕਣ ਉਹ ਰੀਲੀਫ਼ ਦੋ ਜਾਂ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਤਨਖਾਹ ਪਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਸ ਸਾਰੇ ਕਰਾਈਸਿਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ 150 ਰੁਪਏ ਤੋਂ 500 ਰੁਪਏ ਤਕ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੀਲੀਫ ਘਟ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਰੀਲੀਫ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਫ਼ੀਸਾਂ ਦੇਵੇਗਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਤਾਂ ਮਸੇ ਉਹ ਖਾਣ ਜੋਗਾ ਅਨਾਜ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ, ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਕਲਾਸ ਹੈ ਮਿਹਨਤ ਕਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕਿ ਸਾਰੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦਾ ਭਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੈ। ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਤਾਂ ਇਹ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਕਰਨ ਪਰ ਫ਼ਾਇਦਾ ਵੱਡੀਆਂ ਤੋਂਦਾਂ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਬਗੈਰ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਫਿਰ ਜਿਹੜਾ ਬੈਨੀਫ਼ਿਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ, ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਚਲੇਗਾ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਿਰਫ਼ ਰੀਲੀਫ਼

ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਗਰੀਬ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਫਿਰ ਇਹ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਜਦ ਤਕ ਕਿ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਲ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਭਾਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨੀ ਹੀ ਰੀਲੀਫ ਦੇ ਦਿਉ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਗੁਦਾਮ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਉ ਇਹ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਤੁਸੀਂ ਸੈਂਟਰਲ ਡੀ. ਏ. ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਫਿਰ ਇਹ ਆਪਣੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਰੀਪੀਟ ਕਰਨਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਕੀਮਤਾਂ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਥੇਅਰ ਨੈਸੈਸਟੀਜ਼ ਆਫ ਲਾਈਫ਼ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜਦ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਕੰਪੈਨਸੇਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ...(ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਤਕ ਸਰਕਾਰ ਮਦਦ ਨਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਹਰ ਜੀਵਨ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਬਸੇਡਾਈਜ਼ ਨਾ ਕਰੇ ਤਦ ਤਕ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਹਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਪੈਟਰਨ ਬਣਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਲੋਕ ਵੀ ਉਠ ਸਕਣ ਜਿਹੜੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਪੇਟ ਪਾਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਸਟੋਰਜ਼ ਤੋਂ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਸਬਸੇਡਾਈਜ਼ਡ ਰੇਟ ਤੇ ਮਿਲ ਸਕੇ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੁਆਪਰੇਟਿਵ ਸੁਸਾਈਟੀਜ਼ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਪਰ ਇਥੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਨਸਿਡਰੇਸ਼ਨਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਸਾਈਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ । ਇਸ ਪੱਖ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਕੁਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਈਟੀਜ਼ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੀ ਅਤੇ ਨੇਸ਼ਨ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਸਹੀ ਮਾਅਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਜਿੰਨੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਮੀਆਂ ਅਤੇ ਖਰਾਬੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਜਿੰਨੀਆਂ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਈਟੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਸਹੀ ਕੰਟਰੋਲ ਥਲੇ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾਣ ਅਤੇ ਮੁਨਾਫਾ ਨਾ ਕਮਾਣ ਸਗੋਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਦਦ ਤੇ ਰਹਿਣ । ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਪੈਟਰਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਮੂਵਮੈਂਟ ਨਾਲ ਨੁਕਸਾਨ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਹੀ ਮਾਅਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਪੁਰਾਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਡਿਸਸੈਟਿਸਫੈਕਸ਼ਨ ਵਧੇਗੀ । ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਛੋਟੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਮੋਟੇ ਰੀਲੀਫ ਦੇਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਰੀਲੀਫ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਪੈਰੀਂ ਦੇਣ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਫਿਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਕੋਈ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਸਿਚੂਏਸ਼ਨ ਨਾ ਫੇਸ ਕਰਨੀ ਪਏ । ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਕੁਝ ਇਕ ਸੁਝਾਉ ਦੇਣੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਸ਼ਾਰਟ ਟਰਮ ਵੇਰਾਈਟੀਜ਼ ਆਫ ਵ੍ਹੀਟ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿੱਚ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਅਨਾਜ ਦੀ ਥੁੜ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਅਨਾਜ ਦੀ ਭਾਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਦੂਸਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਨਿਸਬਤ ਉਪਜ ਘਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਏਥੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਬਹੁਤ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਰਖੇਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਉਪਜ ਹੋਰ ਵਧਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਏਥੋਂ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤਾਕਤ ਹੈ, ਏਥੋਂ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਮਿਹਨਤੀ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਮਾਡਰਨ ਟੂਲਜ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ਡ ਸਰਵਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨਜ਼ ਦੀ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਹਰ 25–30 ਮੀਲ ਦੇ ਏਰੀਆ ਦੇ ਅੰਦਰ ਐਸੇ 25-30 ਟਰੈਕਟਰ ਸਰਵਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਲੋੜ ਵੰਦਾਂ ਨੂੰ ਟਰੈਕਟਰ ਦੇਣ । ਟੁੱਟੇ ਭੱਜੇ ਟੂਲਜ਼ ਦੀ ਰਿਪੇਅਰ ਕਰਨ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਟਰੈਕਟਰ ਤੇ ਇਤਨਾ ਖਰਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਕੋਈ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਖਰੀਦ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕੰਮ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿਉ । ਭਾਵੇਂ ਦੋ

[ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ]

ਚਾਰ ਬਲਾਕਸ ਵਿੱਚ ਇਕ ਇਕ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਸਰਵਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਮਿਕਦਾਰ ਵਿੱਚ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਦਿਉ ਤਾਂ ਜੋ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸਾਡੀ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਕਮੀ ਜਿਹੜੀ ਆਲ ਓਵਰ ਇੰਡੀਆ ਅਨਾਜ ਦੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਇਹ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ਕਰਾਪ ਪਲੈਨਿੰਗ ਵਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਵਜਾਹ ਨਾਲ ਮੁਲਕ ਦਾ ਬੜਾ ਹੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਕਪਾਹ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅੱਛੀ ਹੈ। ਲੋਕੀਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪੈਸਾ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਮਦਦ ਦੇਣੀ ਪਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਡਿਸਟਿਰਕਟਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਮਦਾਦ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਇਕ ਰੈਗੂਲਰ ਫ਼ਾਈਲ ਪਈ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਜੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੂਵਮੈਂਟ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਏਧਰ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਕਰਾਪ ਪਲੈਨਿੰਗ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਫ਼ਾਈਲ ਕਾਫੀ ਮੁਫ਼ੀਦ ਹੈ। 1947 ਤੋਂ 1951 ਤਕ ਦੀ ਇਹ ਫ਼ਾਈਲ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕੱਲੀ-ਕੱਲੀ ਸਿਤਾਹ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ-ਕਿਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕੀ-ਕੀ ਨੌਈਅਤ ਹੈ, ਕਿਥੇ ਕਿਹੜੀ-ਕਿਹੜੀ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਖਾਕਾ ਬੜਾ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਖਿਚਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਥੇ ਕਿਤਨਾ ਪਾਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਆਬੋਹਵਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕੀ ਕਰਾਪ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਫ਼ਾਈਲ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਹਰਕਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉ। ਕਰਾਪ ਪਲੈਨਿੰਗ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣੀ ਨਿਹਾਇਤ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੀਂ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਧਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਸੁਝਾਉ ਹਨ। ਇਕ ਵੱਡਾ ਸੁਝਾਉ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਿਵੇਂ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਪਰ ਉਥੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਥੁੜ ਹੈ। ਭਾਖੜੇ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਪਾਣੀ ਰਾਜਸਥਾਨ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਸ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਲਾਈਨ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਲਗਾ ਕੇ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਜੇ ਪਾਣੀ ਜ਼ਿਆਦ ਮਿਲੇਗਾ ਤਾਂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਧੇਗੀ। ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਤੇ ਪ੍ਰਾਇਰਟੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੇਣ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੋ। ਹੁਣ ਤਕ ਇਹ ਲੋਕ ਜੋ ਪਿੱਛੇ ਹਨ ਉਸ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਵੀ ਬਾਵਜੂਦ ਇਤਨੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਹਾਲਤ ਸੁਧਾਰੀ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕੀ। ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੀ ਵੀ ਮਾੜੀ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਈ ਜਿਤਨਾ ਵੀ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਖ਼ਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਥੋੜਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਇਕ ਤਬਕਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਵੇਸਟ ਲੈਂਡ ਨੂੰ ਅੰਡਰ ਕਲਟੀਵੇਸ਼ਨ ਲਿਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਏਧਰ ਜੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਉਗੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਣਾ। ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਘਟ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਅੱਜ ਸਾਡਾ ਮੁਲਕ ਇਕ ਬੜੇ ਸੀਰੀਅਸ ਕਰਾਈਸਿਸ ਵਿੱਚ ਦੀ ਗੁਜ਼ਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। (*Interruption by Com. Bhan Singh Bhaura.*) I have not started yet. ਪਰ ਮੇਰੇ ਉਸ ਪਾਸੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਕਾਹਲੀ ਪੈ ਗਈ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) ਵਾਟਰ ਲਾਗਿੰਗ ਦੇ ਮੁਤਲਿਕ ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਹੁਣੇ ਆਏ ਹਨ, ਕਿ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਦਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਫੈਕਟਿਡ ਹੈ। ਉਥੇ ਸ਼ੋਰੇ ਨਾਲ ਜ਼ਰਖੇਜ਼ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਕਲਰ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਟਰ ਲਾਗਿੰਗ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਮੇਰੇ ਇਕ ਸਾਥੀ ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ ਨੇ ਵੀ ਕਹੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਠੀਕ ਹੀ ਗੱਲਾਂ

ਆਖੀਆਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਲੈਕੂਨੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਣੀ ਜਿੱਥੇ ਫਿਰ ਜਾਵੇ ਧਰਤੀ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਉਥੇ ਖ਼ਰਾਬ ਹੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਜਿਤਨਾ ਵੀ ਮੁਨਾਸਬ ਸਮਝਦੇ ਸੀ ਖ਼ਰਚ ਕੀਤਾ ਪਰ ਕੁਦਰਤੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਿਤਨਾ ਵੀ ਪਲੈਨ ਕੀਤਾ ਉਤਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਕਹਿਰ ਨਾਜ਼ਲ ਹੋਇਆ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਅੱਗੇ ਜ਼ੋਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਜਿਤਨੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਸਾਧਨ ਹਨ ਉਹ ਤਾਂ ਵਰਤ ਕੇ ਦੇਖ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਨੇਚਰ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਲਈ ਕਰਨਾ ਬੜਾ ਮੁਫ਼ੀਦ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਖੜਾ ਬਣਿਆ ਉਥੇ ਪਾਣੀ ਇਕਠਾ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਸੈਰਾਬ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦਿੱਤਾ। ਤੁਸੀਂ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਜੇ ਕੰਮ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਰਸਤੇ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਭਿਅਤਾ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜੇ ਇਤਨੀ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਸਗੋਂ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਵੀ ਸਰਸਬਜ਼ ਅਤੇ ਸ਼ਾਦਾਬ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖੋ ਅੱਜ ਬਦਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਨਹਿਰਾਂ ਨਿਕਲੀਆਂ, ਪਟੜੀਆਂ ਬਣ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਲੋਕੀਂ ਸਾਈਕਲਾਂ ਤੇ ਘੁੰਮਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਇਹ ਵੱਡੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੈ ਜੇ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਪਰੋਚ ਰੋਡਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿਉ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਮੰਡੀਆਂ ਤਕ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਿਉ। ਇਹ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਨਿਹਾਇਤ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ।

ਫਿਰ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਗੱਲ ਲਉ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬੜੀ ਬੇਦਾਰੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਡੈਮੋਕਰੇਟਿਕ ਸੈਟਅਪ ਡੀਪ ਰੂਟਿਡ ਹੁੰਦਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਦਾ ਕਿਰਸ਼ਮਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹੋ। ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਆਦਮੀ ਵਿੱਚ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਰਾਈਟਸ ਲਈ ਤੇ ਪ੍ਰਿਵਿਲਿਜਜ਼ ਲਈ ਲੜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿਖਿਆ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਇਕ ਮੀਲ ਦੇ ਰੇਡੀਅਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਮੀਲ ਤੇ ਸੈਕਿੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਹੋਵੇ। ਪਲੈਨਿੰਗ ਬਣਾ ਲਉ, ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਵੱਜੋ ਦਿਉ ਜਿਹੜੇ ਬੈਕਵਰਡ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਸਰਕਾਰ ਪਹਿਲੇ ਨਹੀਂ ਸਕੂਲ ਬਣਾ ਸਕੀ, ਚਾਰ-ਚਾਰ, ਪੰਜ-ਪੰਜ ਮੀਲ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਤੇ ਕੋਈ ਸਕੂਲ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਉਥੇ ਹੁਣ ਸਕੂਲ ਖੁਲ੍ਹਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਹੋਸਟਲ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਰੋਜ਼ ਪਿੰਡ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਪੇ ਸਕੂਲ ਨਹੀਂ ਭੇਜਦੇ। ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਮਸਲਾ ਪਰਸੋਂ ਡਿਸਕਸ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਬੋਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੋਟੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮੈਂ ਹੈਲਥ ਪੁਆਇੰਟ ਤੇ ਕਹੀਆਂ ਸਨ। ਫਾਈਨੈਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਉਣ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀਹ-ਵੀਹ, ਪੰਝੀ-ਪੰਝੀ ਮੀਲ ਤਕ ਇਲਾਕਾ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਬਿਨਾ ਸੁੰਞਾ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਸਪਤਾਲ ਤਕ ਜਲਦੀ ਪਹੁੰਚ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬਿਮਾਰੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਨਾ ਮਰੇ। ਮੋਬਾਈਲ ਵੈਨਜ਼ ਬਣਾ ਲਉ ਜਿੰਨਾ ਨੂੰ ਲਿਜਾ ਕੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰ ਸਕੋ। ਡਿਸਪੈਂਸਰੀਜ਼ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੈਨਜ਼ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਇਆ ਕਰਨ। ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਚਾਰ-ਚਾਰ ਆਨੇ ਲੈ ਲਉ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਡ ਇਸ਼ੂ ਕਰ ਦਿਉ। ਡਾਕਟਰਜ਼ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦਾ, ਜ਼ਨਾਨੀਆਂ ਦਾ ਅਤੇ ਬਚਿਆਂ ਦਾ. ਇਕਲੇ ਇਕਲੇ ਦਾ ਮੈਡੀਕਲ ਐਗਜ਼ਾਮੀਨੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਤਾਂ ਕਿ ਪਤਾ ਲਗੇ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਬਿਮਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਆਪਣਾ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਉਣ। ਡਾਕਟਰ ਡਿਸਪੈਂਸਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਘੰਟੇ ਲਾਕੇ ਸੌਂ ਨਾ ਜਾਣ ਬਲਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

[ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ]

ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਰੀਹੈਬੀਲੀਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਕਮੀਆਂ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਲਉ ਅਤੇ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਕਲੋਜ਼ ਡਾਊਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ । ਸਾਡੇ ਪਿਛਲੇ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਮਹਿਕਮਾ ਕਲੋਜ਼ ਡਾਊਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਭਾਰੀ ਸੰਦੇਹ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਬਖਤਾਵਰ ਸਿੰਘ, ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਤੇ ਕੁਝ ਬੰਦੇ ਬੈਠੇ ਹਨ । ਜੋ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਤਕਸੀਮ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ, ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਇਸ ਪੱਖ ਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਲੈਂਡਲੈਸ ਹਰੀਜਨ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਕਲਟੀਵੇਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਪੇਟ ਪਾਲ ਸਕਣ । ਜਿੰਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਦਮੀ ਬਿਠਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਬਿਠਾਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਰੀਹੈਬਿਲੀਟੇਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਬਲਮ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਕਈਆਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਪੰਜ-ਪੰਜ, ਦਸ-ਦਸ ਸਾਲ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਪੁਟੀਆਂ, ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਉਥੇ ਬੈਠੇ ਹਨ । ਗਿਰਦੌਰੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਹੋਈਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਉਜਾੜ ਕੇ ਬਿਠਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਅਕਾਮੋਡੇਟ ਕਰਨ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿਉ । ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕੰਢਿਆਂ ਤੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਪਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਵੀ ਜਲਦੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਠਹਿਰਾਉ ਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਬੜੀ ਅੱਛੀ ਗੱਲ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਤੌਖਲਾ ਹੈ । ਉਹ ਤੌਖਲਾ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦਾ ਆਲਟਰਨੇਟਿਵ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਆਪ ਦਾ ਕੋਈ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਰੋਕ ਕਰੋ । ਤੁਸੀਂ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦਾ ਸਟੇਟ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ ਕੈਮਾਫਲਾਜ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦੇ । It is going from this State to the other States.

ਇਸ ਲਈ ਚਾਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਨੂੰ ਰੀਪੀਟ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਠੀਕ ਹੈ । ਦੋਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਲ ਸਪੈਸ਼ਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ । ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿੱਚ ਸਮਾਲ ਸਕੇਲ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਵੱਡੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਲਈ ਕਹਾਂਗਾ । ਜੇਕਰ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਮੰਗਣ ਲਈ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਹੋਵਾਂਗੇ । ਜੋ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਹਨ ਉਹ ਸ਼ਿਫਟ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹਰੈਸਮੈਂਟ ਹੈ, ਇਹ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ । ਮਗਰ ਉਹ ਲੋਕ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਸੈਕੰਡ ਆਲਟਰਨੇਟਿਵ ਪਲਾਂਟ ਸੈਟ ਅੱਪ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ । ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਇਸ ਲਈ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦੀ ਵੰਡ ਹੋਈ ਹੈ ਜਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਅੰਦੇਸ਼ਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਥੇ ਤੌਖਲਾ ਹੈ ਹਿੰਦੂ ਜਾਂ ਸਿਖ ਦੇ ਝਗੜੇ ਦਾ । ਗੱਲ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਇੰਡਸਟਰੀਲਿਸਟ ਸਨਅਤ ਨੂੰ ਸੂਬੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸ਼ਿਫਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਇੰਡਸਟਰੀ ਬੜੀ ਨਾਜ਼ਕ ਚੀਜ਼ ਹੈ । ਇੰਡਸਟਰੀ-ਲਿਸਟ ਪਲਾਂਟ ਉਥੇ ਲਗਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰਾਫਿਟ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸਿਕਉਰਿਟੀ ਹੋਵੇ । ਸਿਕਉਰਿਟੀ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਉਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਉਹ ਇਥੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਸੋ ਇੰਡਸਟਰੀਲਿਸਟ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਿਕਉਰਿਟੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ ਹੈ । ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਸੂਬੇ ਦੇ ਬੇਹਤਰੀਨ ਹਿੱਸੇ ਹਨ । ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਛੋਟਾ ਨਹੀਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਛੋਟਾ ਨਹੀਂ । ਪੁਲੀਟੀਕਲੀ ਵੀ ਤੇ ਹਰ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਅੱਛੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਹਨ । ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਦ ਦੀ ਲਕੀਰ ਇਥੇ ਖਿਚੀ ਗਈ ਹੈ । ਅਸਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨੀ ਹੈ । ਜਿੰਨੀ ਰਿਆਇਤ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕਰਨ

ਲਈ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਵੂਲਨ ਇੰਡਸਟਰੀ, ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਇੰਡਸਟਰੀ, ਸਮਾਲ-ਸਕੇਲ ਇੰਡਸਟਰੀ, ਲੇਥ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਹੈ, ਮਜ਼ਦੂਰ ਵੀ ਹਨ. ਮਾਲਕ ਵੀ ਹੈ। ਮਾਲਕ ਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨਾ ਜਾਣ ਦਿਉ। ਜੋ ਇੰਡਸਟਰੀ ਲਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਿਉ।

ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵਾਜ਼ਿਆ ਇਲਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੋਗਰੈਸਿਵ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜੇਸ਼ਨ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਾਜ਼ੇ ਗਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਗਰ ਕੋਈ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦੀ ਤਰਫ ਕੋਈ ਕਦਮ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) Without democracy, socialism cannot prosper. It is safety to socialism. ਜੇ ਆਪ ਨੇ ਸਮਝਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸੋਸ਼ਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਬੈਂਕਸ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜਾਂ ਦੋ ਘੰਟੇ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿਉ ਮੈਂ ਸਮਝਾ ਦਿਆਂਗਾ ਜਾਂ ਅਗਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝਾ ਦਿਉ। (ਵਿਘਨ) ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰਫ ਵੀ ਲਗੋ। ਲਗੋਗੇ ਤਾਂ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਫਾਈਨੈਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਜ਼ਰੂਰ ਬਿਆਨ ਕਰਨ; ਆਇਆ ਪ੍ਰੋਗਰੈਸਿਵ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜੇਸ਼ਨ ਹੋਵੇਗੀ ਜਾਂ ਸਟੇਟਸ ਕੋ ਹੀ ਰਹੇਗਾ। ਵਾਜ਼ਿਆ ਪਾਲੀਸੀ ਦਸਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਪੁਛੋਗੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੱਸ ਦਿਆਂਗਾ।

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਕੁਮਿਟਮੈਂਟਸ ਆਨਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਜੇ ਕਰ ਸਰਕਾਰ ਬੋਲਦੀ ਹੈ. . .

Chief Parliamentary Secretary (Sardar Gurcharan Singh) : He is a responsible person.

Sardar Darbara Singh : No doubt he is a responsible person, but he is not in the Government. He is on the Treasury Benches, but not on the Government Benches. Mind it.

Chaudhri Balbir Singh : Do not get so much swelling.

(Mr. Speaker in the Chair.)

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਬਾਰੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਪੀਚ ਵਿੱਚ ਬੜੇ ਲਕੋ ਕੇ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੇਖਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਹੈ। ਉਹ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਫ਼ਾਈਨੈਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਲੈਣਗੇ। ਮਗਰ ਜ਼ਾਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਛੇੜ ਛਾੜ ਨਾ ਕਰੋ ਔਰ ਅਗਰ ਕਰਨੀ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਕਰੋ। 'ਪ੍ਰੋਗਰੈਸਿਵ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਪ੍ਰੋਗਰੈਸਿਵ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਹੋਰ ਵੀ ਲਫ਼ਜ਼ ਐਡ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਲੋ ਬਟ ਪ੍ਰੋਗਰੈਸਿਵ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ......

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ? (ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿਘ : ਪਹਿਲੀ ਤੇ ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਦਿਉ ਔਰ ਕਹੋ ਕਿ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਜਾਣ......(ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker : Chaudhri Sahib, please let him say what he wants to say. Do not interrupt him.

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਕ ਹੋਰ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਔਰ ਸਾਰੇ ਸੱਜਨ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਐਗਰੀ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਮਕਾਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਕ ਇਕ ਆਦਮੀ ਕੋਲ ਦੋ-ਦੋ, ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ, ਚਾਰ-ਚਾਰ ਮਕਾਨ ਹਨ। ਜ਼ਰਾ "ਇਕ ਮਕਾਨ ਔਰ ਇਕ ਦੁਕਾਨ" ਕਰ ਦਿਉ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਮੁਕ ਜਾਏ, ਸਿਆਪਾ ਹੀ ਮੁਕ ਜਾਏ।

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਤੁਹਾਡੀ ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਪਿਛਲੇ 20 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕੇ ਔਰ ਹੁਣ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਉਲਾਂਭਾ ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਉਲਾਂਭਾ ਕਿਉਂ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ? ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਲਾਂਭਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਕਰੋ ਜਾਂ ਨਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਅਗਰ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਉਗੇ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਐਕਸਪਲਾਇਟੇਸ਼ਨ ਹੁੰਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗ਼ਰੀਬ ਆਦਮੀ ਅਤੇ ਉਹ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਿਹੜਾ ਪਟੜੀ ਉਤੇ ਸੌਂਦਾ ਹੈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਸੀਸਾਂ ਦਿੰਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਉਹ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਸੀਨਾ ਬਹਾਉਂਦਾ ਹੈ ਮਗਰ ਫੇਰ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਸੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਰੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਨ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਇਸ ਦਾ ਵੀ ਰਾਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਇਸ ਬਹਿਸ ਲਈ ਕਲ੍ਹ ਪਰਸੋਂ ਜਿਹੜਾ ਦਿਨ ਮੁਕੱਰਰ ਹੋਵੇਗਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਚਰਚਾ ਕਰਾਂਗਾ ਪਰ ਮੈਂ ਸੁਝਾਉ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਜਟ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੀ ਐਲੋਕੇਸ਼ਨ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਐਡਜਸਟਮੈਂਟ ਕਰਕੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦਿਉ। ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵਕਤ ਦੀ ਬੰਦਸ਼ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਵੈਸੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਬਹੁਤ ਕਾਫੀ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਸੁਝਾਉ ਵੀ ਕਾਫੀ ਹਨ। ਅਗਰ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਵਕਤ ਹੋਰ ਦੇ ਦਿਉ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਹੋਰ ਲੈ ਲਉ। (The hon. Member may take five minutes more.)

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਥੈਂਕ ਯੂ, ਸਰ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਪੰਚਾਇਤ ਸਿਸਟਮ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਇਥੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਤਸ਼ਰੀਫ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਖਦੇ। ਇਕ ਇਵੈਲਿਊਏਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਹੈ ਜੋ ਸਰਦਾਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਐਮ. ਐਲ. ਸੀ. ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਹ ਉਸ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਰਖ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਤੇ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਵੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਇਤਾਂ, ਬਲਾਕ ਸਮਿਤੀਆਂ, ਜ਼ਿਲਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਸਾਰੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਨਾਲ ਹੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਵੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਅੱਡ ਅੱਡ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਇਸ ਦਾ ਬੜਾ ਫ਼ਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਔਰ ਕਿਸਾਨਾ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਿਖਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਨਿਹਾਇਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਖੋਂ ਵਖ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਖੋਂ ਵਖ ਪੈਸੇ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਔਰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮੁਤਜ਼ਾਦ ਗਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੋ

ਥਾਂ ਪਰੋ ਕੇ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਝਾਉ ਮੰਗੇ ਹਨ ਕਿ ਸੇਵਿੰਗ ਕਿਥੋਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੰਮ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਸੇਵਿੰਗ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਸੇਵਿੰਗ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੁਰਤਾ ਉਤਾਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦੇ ਨਾਰਮਜ਼ ਨੂੰ ਵਧਾ ਸਕੋ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੰਮ ਲੈ ਸਕੋ ਔਰ ਪ੍ਰੋਡਕਟਿਵ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਤਨਾ ਪੈਸਾ ਹੋਰ ਆਵੇਗਾ ਸਰਕੂਲੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਉਤਨਾ ਹੀ ਅੱਛਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਔਰ ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਦੇ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਨੂੰ ਇਨਟੈਗਰੇਟ ਕਰੋ । ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਬਾਰੇ ਵੀ ਬੜੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਹਨ । ਜਿਹੜੇ ਸੱਜਨ ਇਸ ਪਾਸੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਤਾ ਹੈ । ਬੀ. ਡੀ. ਓਜ਼ ਦੀਆਂ ਆਸਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਇਹ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਉ । ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਕ ਦਫ਼ਾ ਤਾਂ ਇਹ ਬਿਆਨ ਆਇਆ ਕਿ ਬੀ.ਡੀ.ਓਜ਼.ਦੀਆਂ ਆਸਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਫੇਰ ਅਹਿਸਤਾ ਆਹਿਸਤਾ ਇਹ ਆਇਆ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪਾਲੇਟਿਕਸ ਦੇ ਮਤਲਬ ਲਈ ਰਖੇ ਗਏ ਸੀ । ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ । 20 ਸਾਲ ਪਾਲੇਟਿਕਸ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਨਹੀਂ ਰਖੇ ਗਏ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ । ਉਹ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਅਫ਼ਸਰ ਸਨ ਔਰ ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਔਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹਰ ਲਿਹਾਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਯੂਨਿਟ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਲੈਂਦੇ ਸੀ । ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਦੀ ਸੇਫਟੀ ਡੀਸੈਂਟਰਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਹੈ । ਅਗਰ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਾ ਰਹੀ ਔਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਕ੍ਰਾਈਸਿਜ਼ ਆਇਆ ਤਾਂ ਨਾ ਤੁਸੀਂ ਹੋਣਾ ਹੈ ਨਾ ਅਸੀਂ । ਇਥੇ ਬਿਲਕੁਲ ਡਿਕਟੇਟਰਸ਼ਿਪ ਵਲ, ਰੈਜਮੈਨਟੇਸ਼ਨ ਵਲ ਧਿਆਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਔਰ ਆਉਣੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ । ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਕਰਨਾ ਨਿਹਾਇਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਤੌਰ ਤੇ ਅੰਡਰਸਟੈਂਡ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਬਲਕਿ ਨੇਸ਼ਨ ਦੇ ਇੰਟਰੈਸਟ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਅੱਜ ਡੀਸੈਂਟਰੇਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਥ੍ਰੀ-ਟਾਇਰ ਸਿਸਟਮ ਹੈ । ਉਸ ਵਿੱਚ ਦਰੁਸਤੀ ਕਰੋ, ਬੇਸ਼ਕ ਇਸ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਕਰੋ, ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ; ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖਤਮ ਨਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਸਲੋਲੀ ਸਲੋਲੀ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਹੈ, ਜੋ 20 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਆ ਚੁਕੀ ਹੈ ਉਹ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ, ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਇਥੇ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਰੀਐਕਸ਼ਨਰੀ ਹਨ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ,ਇਧਰ ਜਾਂ ਉਧਰ ਜਿਹੜੇ ਭੇਜਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂਦੀਆਂ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਦੀਆਂ ਰੂਟਸ ਕਟ ਕੇ ਅਸੀਂ ਡਿਕਟੇਟਰਸ਼ਿਪ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿਆਂਗੇ। ਕੋਈ ਵੀ ਤਾਕਤ ਜਿਹੜੀ ਇਥੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇਗੀ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਬਿਲਕੁਲ ਦੀਵਾਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਲੋਵਾਂਗੇ ਤਾਂਕਿ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਤੇ ਕੋਈ ਸਟ ਨਾ ਵਜੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਨਾਭਾ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਐਕਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਬੜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਸੁਝਾਉ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਟੀਕਾ ਟਿਪਣੀ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ

[ਸਰਦਾਰ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ]

ਹਾਲੇ ਚਾਰਜ ਲਿਆਂ ਕੁਛ ਹਫਤੇ ਹੀ ਹੋਏ ਨੇ ਮਹੀਨੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਏ । ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਫ਼ੀਲਿੰਗ ਇਹ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੰਮ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਹਿਲੂ ਵਿੱਚ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਨਫ਼ੀਡੈਂਸ ਨਾ ਰਹੇ ਜੇ ਰਾਸ਼ਨ ਦਾ ਸਿਸਟਮ ਲਿਆਂਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਨਾ ਰਿਹਾ, ਜੇ ਕੋਈ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਸਿਸਟਮ ਲਿਆਂਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਾਨਫ਼ੀਡੈਂਸ ਨਾ ਰਿਹਾ । ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰੀ ਵਿਚ ਮੁਰਬਾਬੰਦੀ ਦਾ ਇਕ ਯਾਰਡ ਸਟਿਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰ ਲਿਆ ਕਨਸਾਲੀਡੇਸ਼ਨ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਬਣਾ ਕੇ ਕਿ ਇਹ ਯਾਰਡ ਸਟਿਕ ਔਡਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਐਤਕੀ ਮੁਰਬਾਬੰਦੀ ਕਰਨ ਲਗੇ ਹਾਂ । ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਿਰ ਖ਼ਿਆਲ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਯਾਰਡ-ਸਟਿਕ ਤੇ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਨਵਾਂ ਯਾਰਡ-ਸਟਿਕ ਬਣਾ ਲਿਆ । ਕਨਸਾਲੀਡੇਸ਼ਨ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਬੜਾ ਵਾਹ ਪੈਂਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਔਰ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਦ ਮੁਰਬਾਬੰਦੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ 'ਪੱਟੋਬੰਦੀ' ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਟਿੱਡੀ ਦਲ ਜਿਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਜਾ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦਾ ਮੇਜਰ ਪੋਰਸ਼ਨ ਕਿਵੇਂ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਓਵਰ ਫਲੋ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਬੀਤਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਦੇ ਨਾਲ ਸਟੇਟ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਵੇਰ ਕੰਸਾਲੀਡੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉਂ ਹੋਵੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ । ਮੈਂ ਬੜਾ ਜ਼ੋਰ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜੀ ਨਵੀਂ ਯਾਰਡ-ਸਟਿਕ ਬਣਾ ਕੇ ਇਹ ਕੰਮ ਫੇਰ ਦੁਬਾਰਾ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹੋ ਇਹ ਮੁਨਾਸਿਬ ਨਹੀਂ । ਚਲ, ਅਗਰ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਦਫ਼ਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉ ਕਿ ਇਹ ਫ਼ਾਈਨਲ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਚਲੋ ਫੇਰ ਵੀ ਲੋਕ ਇਸ ਕੌੜੀ ਗੋਲੀ ਨੂੰ ਔਖੇ ਸੌਖੇ ਹੋ ਕੇ ਲੰਘਾ ਲੈਣਗੇ । ਲੇਕਿਨ ਯਕੀਨ ਉਹ ਵੀ ਨਾ ਦਿਵਾ ਸਕੇ । ਮੈਂ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਏਗੀ ਕਿ ਜੋ ਸਕੀਮ ਵੀ, ਜੋ ਯਾਰਡ-ਸਟਿਕ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਹਰ ਇਕ ਆਦਮੀ ਤੇ, ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਲੇ ਤੇ ਔਰ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਤੇ , ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ । ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੋਵਗਾ ਕਿ ਰਾਸ਼ਨ ਦਾ ਵੀ ਸਿਸਟਮ ਹੈ । ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਸਤੇ ਅਲੱਗ ਹੈ, ਪਿੰਡ ਵਾਸਤੇ ਅਲੱਗ ਹੈ। ਹੋਰ ਅਮੈਨਿਟੀਜ਼ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲਕਚਰ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਲਕਾਂ ਨੂੰ ਐਡਰੈਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਗ ਮੇਕਰ ਹੋ—ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਤਾਂ ਗੱਡਿਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਔਰ ਸਾਨੂੰ ਮੋਟਰਾਂ ਤੇ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਘਰ ਭੇਜਦੇ ਹੋ । ਬੜੇ ਬੜੇ ਲੈਕਚਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭੁਲਾਵੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਹਾਲੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਦਫ਼ਾ ਉਸ ਨੇ ਜਾਗਰਤੀ ਦਾ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਸਬੂਤ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ 80 ਫ਼ੀਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਦੀ ਹੈ; ਲੇਕਿਨ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਬਜਟ ਦਾ 50 ਫ਼ੀਸਦੀ ਵੀ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਹੈ ? ਆਬਾਦੀ ਤਾਂ ੮0 ਫ਼ੀਸਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਖਰਚ 50 ਫੀ ਸਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਆਇਆ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਆਈ ਉਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਨਫੀਡੈਂਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ?

ਇਕ ਆਵਾਜ਼ : ਸਤਨਾਜਾ ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ?

ਸਰਦਾਰ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਜ਼ਰਾ ਮੈਨੂੰ ਸੁਣ ਲੈਣ । ਬੇਸ਼ਕ ਇਹ ਕਈ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ 36-37 ਪਰਸੈਂਟ ਵੋਟਾਂ ਨਾਲ ਰਾਜ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਜਾਰਿਟੀ ਵੋਟ ਨਾਲ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, 36-37 ਪਰਸੈਂਟ ਦਾ ਮਾਈਨਾਰਿਟੀ ਰੂਲ

ਹੀ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰਾਪਰ ਨਹੀਂ । ਹੁਣ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਧ ਹਨ ਮਗਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਦੀ ਪਰਸੈਂਟੇਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੁਣ ਜ਼ਰੂਰ ਵਧ ਹੈ । (ਤਾੜੀਆਂ) ਸੋ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਹਰ ਸ਼ੇਡ ਨੂੰ ਰਿਪਰੇਜ਼ੈਂਟ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਵਾਮੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰੀ ਅਤੇ ਪੇਂ ਦਾ ਇਮਤਿਆਜ਼ ਗਵਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਮੇਰੀ ਸਰਕਾਰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦੀ ਪਾਤਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਇਮੋਸ਼ਨਲ ਇੰਟੈਗਰੇਸ਼ਨ ਤਾਂ ਕਰ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰੀ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਗਵਾ ਦੇਵੇਗੀ । ਇਹ ਸਵਾਲ ਸਿਰਫ ਐਕਸਪਲਾਇਟ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਬੀਜ ਬੀਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਤਾਈਂ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਡਾਈ ਆਊਟ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਮਗਰੋਂ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਖੜਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਅਗਰ ਇਹ ਗੱਲ ਸਿਨਸੀਅਰਲੀ ਪਲੈਨ ਕਰ ਲਈਏ ਕਿ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਸ਼ਾਰਟੇਜ ਅਸੀਂ ਦੂਰ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਵਿਚ ਲੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਜਦੋਂ ਕਰੀਏਟ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿਹੜਾ ਐਸਾ ਇਨਸਾਨ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੀ ਬਿਹਤਰੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ । ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਕ ਨਵਾਂ ਆਈਡੀਆ ਆਇਆ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਪਦਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣ ਕਿ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਫਸਲਾਂ ਬੀਜੋ । ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਕਿਹੜਾ ਐਸਾ ਅਣਜਾਣ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਨਾ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਅਗਰ ਮੈਂ ਵਧ ਬੀਜਾਂਗਾ ਤਾਂ ਵਧ ਕਮਾ ਲਵਾਂਗਾ । ਜੋ ਸਲੋਗਨ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਰੀਅਲ ਸਲੋਗਨ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । 'ਜੈ ਜਵਾਨ, ਜੈ ਕਿਸਾਨ' ਦਾ ਸਲੋਗਨ ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦਿਤਾ ਸੀ । ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਜੈ ਲਈ ਕੀ ਕੀਤਾ, ਜਵਾਨ ਦੀ ਜੈ ਲਈ ਕੀ ਕੀਤਾ । ਪਰ ਇਹ ਚੂੰਕਿ ਸੈਂਟਰਲ ਅਤੇ ਟਚੀ ਮਸਲਾ ਹੈ ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਜਾਂ ਪੁਤਰ ਖ਼ੁਸੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋ-ਦੋ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਇਆ ਗਿਆ । ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਏਰੀਆ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਚੈਲਿੰਜ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਖਜ਼ਾਨਾ ਵਡਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿੰਨੀਆਂ ਇਨਸਟਾਲਮੈਂਟਸ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵਿਧਵਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਜਾਂ ਵਾਰਸਾਂ ਨੂੰ ਦਿਉਗੇ, ਮੈਂ ਉਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਜਾਂ ਗਵਾਂਢੀ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਉਤਨਾ ਹੀ ਫੰਡ ਰੇਜ਼ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਆਂਗਾ । (ਤਾੜੀਆਂ) ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਮੁੰਡਾ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਿਆ । ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਪਹਿਲੀ ਇਨਸਟਾਲਮੈਂਟ ਦਾ 500 ਰੁਪਿਆ ਦੇਣ ਗਏ । ਉਥੇ ਦੁਸਹਿਰੇ ਦਾ ਪਾਠ ਸੀ । ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 15 ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ 510 ਰੁਪਏ ਇਕਠੇ ਕਰ ਦਿਤੇ । (ਤਾੜੀਆਂ) ਦਰਅਸਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਅਪਰੋਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਉਹ ਗਰਦਨ ਉਪਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਅਗਰ ਆਵਾਜ਼ ਦਿਲ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਤੋਂ ਆਵੇ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਸਰ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਅਗਰ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਸਰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਤਹਿ ਦਿਲ ਤੋਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਿਆਸੀ ਚਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਲੋਕ ਉਸ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਸਮਝ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਗਿਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ । ਅਗਰ ਟੱਬਰ ਵਿਚ ਗਰੀਬੀ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਰਲ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹੀ ਹਾਂ । ਫਰਜ਼ ਕਰ ਲਉ ਮੁਲਕ ਤੇ ਗਰੀਬੀ ਆ ਗਈ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਸ਼ਾਰਟੇਜ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ਾਰਟੇਜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਰੇਡੀਉ ਤੇ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐਗਜ਼ ਅਤੇ ਸ਼ੂਗਰ ਦੀ ਕਮੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਲੋਕ ਲੈਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ।

[ਸਰਦਾਰ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ]

ਦੂਜਾ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਦਾ ਸਿਸਟਮ ਹੈ ਕੋਟਾ ਪਰਮਿਟ ਸਿਸਟਮ । (ਵਿਘਨ) ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੀਡੀ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਲਿਸਟ ਬਣਾ ਕੇ ਜੋ ਇੰਡਸਟਰੀ ਲਈ ਕੋਟਾ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਾਵੇ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ more than 60 per cent of quota-holders ਬੋਗਸ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਕੋਟਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਦੂਜੀ ਜਾਂ ਤੀਜੀ ਥਾਂ ਵਿਕਦਾ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਰਾਸ਼ਨ ਦਾ ਜੋ ਸਿਸਟਮ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਲੋਕ ਡੀ.ਸੀ. ਜਾਂ ਡੀ.ਐਫ.ਸੀ., ਐਸ.ਓ. ਦੇ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਕਿਉਂ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ? ਇਸ ਵਿਚ ਬਚਤ ਕੀ ਹੈ ? ਇਹੀ ਕਿ ਬੋਗਸ ਕਾਰਡ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਡਿਸਟਰੀਬਯੂਸ਼ਨ ਬੜੀ ਪੂਅਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਹਰ ਚੀਜ਼ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਛੋਟੀ ਮੋਟੀ ਗੱਲ ਰਖ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਅਗਰ ਛੋਲਿਆਂ ਦੀ ਐਕਸਪੋਰਟ ਪਰਮਿਟ ਤੇ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਛੋਲਿਆਂ ਦੀ ਦਾਲ ਖੁਲ੍ਹੀ ਕਰ ਦੇਣੀ । ਰਾਸ਼ਨ ਤੇ ਆਟਾ ਦੇਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਿਲਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਕਣਕ ਦੇ ਕੇ ਮੈਦਾ ਜ਼ਰੂਰ ਨਿਕਲਵਾ ਦੇਣਾ । ਅਗਰ ਹਰ ਸਿਸਟਮ ਨੇਕ ਨੀਅਤੀ ਨਾਲ ਫੂਲ ਪਰੂਫ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸਿਰ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਅਜ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੀਡ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੋ ਰੁਪਿਆ ਬਜਟ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾਕਾਫੀ ਹੈ । ਇਸ ਪੈਸੇ ਨੂੰ ਰੀਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਤੋਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਵਧ ਕਰ ਸਕੀਏ । ਅਗਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾ ਕਰੇ ਮੌਨਸੂਨ ਸੀਜ਼ਨ ਫੇਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਔਖੇ ਸੁਖਾਲੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਅਸਰ ਦੂਜੀਆਂ ਸਟੇਟਸ ਤੇ ਇਤਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਣਗੇ । ਜਿਸ ਦਿਨ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਲਾਉਣੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਪਿੰਗ-ਸੈਟ ਖਰੀਦਣੇ ਹਨ, ਇਹ ਨਿਊਜ਼ ਪ੍ਰੈਸ ਵਿਚ ਗਈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਸਟੇਟਸ ਨੇ ਜਿੰਨੇ ਕਿਰਲੋਸਕਰ ਪੀਟਰ ਦੇ ਇੰਜਨ ਸਨ ਪਾਣੀ ਕਢਣ ਵਾਲੇ, ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੁਕ ਕਰ ਲਏ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਕਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਇਟੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਆਰਡਰ ਪਲੇਸ ਕੀਤੇ, ਪੈਸੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਏ ਮਗਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਇਟੀਆਂ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ । ਪੈਪਸੂ ਅਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਸਟੇਟਸ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਲਿਸੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਦਿਉ । ਮੈਂ ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਖੂਹ ਜਾਂ ਪੰਪਿੰਗ ਸੈਟ ਲਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤੋਂ ਲਵਾ ਲਉ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਫਤਰ ਤੋਂ ਮੌਕੇ ਤੇ ਪੇਮੈਂਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ । ਹੁਣ ਕਿਸਾਨ ਦਫਤਰ ਤੋਂ ਫਾਰਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਟਵਾਰੀ ਦੇ ਪਿਛੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਅਫਸਰ ਦੇ ਪਿਛੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਡੇ ਵਡੇ ਅਫਸਰਾਂ, ਬੀ.ਡੀ.ਓ. ਪਾਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਪਾਲੇਟੀਸ਼ਨਜ਼ ਪਾਸ ਜੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅਲਗ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਉਸ ਦਾ ਲੋਨ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਧਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

Mr. Speaker : At that time B.D.Os. were not there. They have come in now.

ਸਰਦਾਰ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਨਹੀਂ ਜੀ, ਹੁਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਪੈਪਸੂ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸਿਸਟਮ ਸੀ ਕਿ ਤਸੀਲਦਾਰ ਖੂਹ ਚਲਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਦੇਖ ਲੈ ਖੂਹ ਠੀਕ ਹੈ ਤਾਂ ਦਸਖਤ ਕਰ ਦੇ । 1200 ਰੁਪਿਆ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਉਹ ਸਿਸਟਮ ਬਿਲਕੁਲ ਫੂਲ ਪਰੂਫ ਸਿਸਟਮ ਸੀ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਗਰ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਵਲ ਅਸੀਂ ਤਵਜੁਹ ਪੂਰੀ ਦੇਈਏ ਅਤੇ ਇਹ ਡਾਟਾ ਕੁਲੈਕਟ ਕਰਾਈਏ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪਰਟੀਕੁਲਰ ਏਰੀਆ ਵਿਚ ਕਿਹੜਾ ਗ੍ਰੇਨ ਬੀਜਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਗਰ ਇਹ ਡਾਟਾ ਅਸੀਂ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਜ਼ਰੀਏ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਲੈਕਟ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸ਼ਾਰਟੇਜ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਖਤਮ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਾਟਨ ਲਈ ਕਿਹੜਾ ਏਰੀਆ ਅਤੇ ਕਣਕ ਲਈ ਕਿਹੜਾ ਏਰੀਆ ਜਾਂ ਬਾਜਰੇ ਵਾਲਾ ਕਿਹੜਾ ਏਰੀਆ ਹੈ । ਤਾਂ ਵੀ ਅਗਰ ਅਸੀਂ ਖਾਸ ਸਟਰੈਸ ਲੇ ਕਰ ਸਕੀਏ ਤਾਂ ਬੜੀ ਮਦਦ ਮਿਲੇਗੀ ਇਸ ਮਸਲੇ ਦੇ ਹਲ ਵਿਚ ।

ਇਕ ਬੇਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਦੀ ਗੱਲ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਫੂਡਗ੍ਰੇਨਜ਼ ਬਾਰੇ ਹੈ ਉਹ ਰੇਟ ਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ! ਇਨਸੈਂਟਿਵ ਕਿਸੇ ਸਬਸਿਡੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਨਸੈਂਟਿਵ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪ੍ਰਾਈਸ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਅਗਰ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੇ ਗੰਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੀਜ ਲਿਆ ਤਾਂ ਮਿਲਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਚੁਕਿਆ । ਕਮਾਦ ਖੜਾ ਸੀ ਪੈਲੀਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁਕ ਗਿਆ । ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਫੂਕ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਹਸ਼ਰ ਸੀ ਵੇਖ ਲਉ । ਹੁਣ ਗੁੜ ਦੋ ਰੁਪਏ ਕਿਲੋ ਦੇ ਰੇਟ ਆ ਗਿਆ । ਸ਼ੂਗਰ ਤਾਂ ਕੀ ਮਿਲੇਗੀ । ਗੁੜ ਦੀ ਰੀਟੇਲ ਕੀਮਤ ਦੋ ਰੁਪਏ ਕਿਲੋ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਫ ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਅਸੀਂ ਪਲਾਨਿੰਗ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਲੈਕ ਕਰਦੇ ਹਾਂ । (ਘੰਟੀ) ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜੇਕਰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਤੁਹਾਡਾ ਮੇਰੇ ਵਲ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ।ਸਿਰਫ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਹਰ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ ਓਵਰਆਲ ਇਨਚਾਰਜ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਸਰਕੁਲਰ ਸਭ ਹੈਡਜ਼ ਆਫ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟਸ ਨੂੰ ਕਰ ਦੇਣ ਕਿ ਉਹ ਹਰ ਗੱਲ ਲਈ ਪਲਾਨਿੰਗ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰਨ । ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਪਲਾਨਿੰਗ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਲਾਨਿੰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੀ ਬਣਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਮਾਤਰ ਦੇ ਹੀ ਹਨ । ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਬਣਦੇ ਹਨ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ । ਪਲਾਨਿੰਗ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਬਣ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਚੰਡੀਗੜ ਤੋਂ ਬਣ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਹੇਠਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਅਸਲ ਵਿਚ ਥਲੇ ਤੋਂ ਪਲਾਨਿੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਜਿੰਨੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਪੱਖ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖੇ ਜਾ ਸਕਣ । ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਫ਼ੀਲਡ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸਕੀਮਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ । ਫਿਰ ਉਹ ਸਕੀਮਾਂ ਸੈਕਰੇਟੇਰੀਏਟ ਲੈਵਲ ਤੇ ਆਉਣ ਤਾਕਿ ਸਹੀ ਮਹਿਨਿਆਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਐਪਰੂਵ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਅਤੇ ਕੋਈ ਲਾਭ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਹੋ ਸਕੇ । ਮੈਂ ਬਸ ਇੰਨਾ ਹੀ ਕਹਿਣਾ ਸੀ । ਥੈਂਕ ਯੂ ਸਰ ।

PERSONAL EXPLANATION BY SARDAR HARBHAGWAN SINGH

ਸਰਦਾਰ ਹਰਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ (ਕੋਟਕਪੂਰਾ) :ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਗਿਆਨੀ ਬਖਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਗਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਕਲੀਅਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤਿਹਾੜਾ ਜਾਂ ਤਿਲਵਾੜਾ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਐਸ.ਡੀ.ਐਮ. ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਇਲਜ਼ਾਮ ਹੈ ਅਤੇ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਹੈ (ਵਿਘਨ) । ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਫਾਇਰਿੰਗ 12 ਬੋਰ ਦੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਖਾਲੀ ਕਾਰਤੂਸ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ । ਜੇਕਰ ਇਹ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਸਹੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਸਹਿਲ ਇਲਾਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਥਾਣੇ ਜਾਣ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕਰਾ ਦੇਣ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ

[ਸਰਦਾਰ ਹਰਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ]

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ । ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਚੈਲੰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਫਿਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਗਲਤ ਹੈ । ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਲੈ ਕੇ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਗਏ ਤਾਂ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਂਦੇ ਹੋ । ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਵੇਖ ਲਵਾਂਗੇ । ਜਿਥੇ ਤਕ ਟ੍ਰੈਕਟਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਛਡਿਆ। ਸਵਾ ਸਾਲ ਮੇਰੇ ਮਗਰ ਪਏ ਰਹੇ ਅਤੇ ਟ੍ਰੈਕਟਰ, ਜੀਪਾਂ ਤੇ ਕਾਰਾਂ ਸਭ ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਿਡ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ । ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਨਹੀਂ ਜੋ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਗ਼ਲਤ ਹੈ । ਜਿੰਨੀਆਂ ਗਲਾਂ ਮੇਰੇ ਖਿਲਾਫ ਕਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਸਭ ਗਲਤ ਹਨ । ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੈਲੰਜ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਬਾਲ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਲ੍ਹ ਇਹ ਕਿਸੇ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਰਹੇ ਸਨ ਸੈਕਰੇਟੇਰੀਏਟ ਵਿਚ (ਵਿਘਨ) (ਸ਼ੋਰ) ਉਥੇ ਤੂੰ ਤੂੰ ਮੈਂ ਮੈਂ ਹੋ ਗਈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬਦਮਾਸ਼ ਦਸਿਆ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੱਲ ਤੇ ਹਥ ਰਖਿਆ ਸੀ । (ਵਿਘਨ, ਸ਼ੋਰ) ਬਾਕੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ । ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਵੀ ਸਚੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਭਰਾਂਗਾ (ਵਿਘਨ, ਸ਼ੋਰ)

THE PUNJAB APPROPRIATION (No. 2) BILL (Resumption)

वित्त मंत्री (डाक्टर बलदेव प्रकाश) : आज 1967–68 के बजट के एप्रोप्रीएशन बिल पर बहस हो रही है । इस संबंध में आपोज़ीशन और सरकारी बैंचों की तरफ से सुझाव आए हैं । इनकी तरफ से सिवाए सरदार दरबारा सिंह जी की दलीलों के और कोई कन्सट्रक्टिव सुजैशन्ज़ नहीं आई (विघ्न) ।

स्पीकर साहिब, बजट के बारे में कहा गया कि इस में डिफिसिट है । पहले जब बजट पर जनरल डिस्कशन हुई थी उस वक्त भी यह सवाल हाउस के सामने आया था । और उस डिसकशन और बजट स्पीच में जवाब देते समय यह कहा गया था कि यह सरकार इस डिफिसिट को कैसे मीट विद करेगी । यह ठीक है कि इस के बारे में सवाल आए कि इस डिफिसिट को कैसे पूरा किया जाएगा । इसके बारे में मैंने पहले ही कहा है कि साढ़े सात करोड़ का जो डिफिसिट, प्लान की एलोकेशन में है उसकी जिम्मेदारी केन्द्र की सरकार पर है । फिर यह सवाल आया कि इसको कैसे पूरा किया जाएगा और इसके साथ ही इस सरकार ने टैक्स रीलीफ दिया है और सरकारी कर्मचारियों की तन्खाह पर डी. ए. बढ़ा दिया है इन सब बातों को कैसे मीट विद किया जाएगा । इन सारी बातों को मैंने उस वक्त हाउस के सामने रखा था और कहा था कि साढ़े सात करोड़ की कमी इस बजट के अन्दर है यह इस सरकार के प्लान बनाने की वजह से नहीं हुई केन्द्र की सरकार ने जो हमारे प्लानिंग के आफीसर्ज़ थे उनसे अपने आफीसर्ज़ के द्वारा बातचीत की थी और यह साफ तौर पर बताया गया था कि हम 22 करोड़ की इस साल प्लान स्कीमों के लिये असिस्टैंस देंगे और यह बात तय हो गई थी और यह उस वक्त की बात है जब कि हमारी प्लान की टोटल आऊट ले को तय किया गया था और इस के बारे में हमें सूचना भी दी गई थी । जब से फ्रंट की सरकार इस सूबे में बनी है इस एलोकेशन पर कट लगा दी गई और हमें बता दिया गया कि साढ़े चौदह करोड़ की एलोकेशन की गई है । क्योंकि फ्रंट ने सरकार बनाई है सिर्फ इसी लिये हम कोई प्लान में कमी पेशी करने वाले

नहीं हैं और हमारा विश्वास है कि केन्द्र की सरकार हमें पूरी एलोकेशन 22 करोड़ की ही देगी। यह बात बिल्कुल साफ है। कोई बात हम आंकड़ों में छिपाना नहीं चाहते थे जैसा कि इस के बारे में पंडित मोहनलाल और सरदार दरबारा सिंह जी ने कहा था। मैं यह बात हाऊस को इन्फरमेशन के लिये रख देता हूँ कि केन्द्र की सरकार हमें साढ़े चौदह करोड़ देगी हालांकि हर स्टेट को पूरी एलोकेशन की गई है और कोई भी दूसरी स्टेट इस देश में ऐसी नहीं जिसकी प्लैन एलोकेशन में कमी की गई हो और मेरे पास आंकड़े हैं जो मैं हाऊस के सामने रख देता हूँ कि इस स्टेट का प्लैन एलोकेशन कम दी गई है, बाकी स्टेटों को ज्यादा से ज्यादा प्लैन एलोकेशन की गई है। आंध्र प्रदेश 280 करोड़, आसाम 175, बंबई 292, हरियाणा 191 हालांकि हरियाणा की टोटल आऊट ले 168 करोड़ है और हमारी 280 करोड़ की टोटल आऊट ले है। जब हरियाणा जहां पर 168 करोड़ की टोटल आऊट ले वहां पर तो 191 करोड़ प्लैन एलोकेशन है और जहां पर 280 करोड़ की टोटल आऊट ले पंजाब की हो वहां पर 95 करोड़ की प्लैन एलोकेशन की गई है फिर आगे जम्मू काश्मीर की 126, केरल को 182, मद्रास की 250, मध्य प्रदेश को 288, महाराष्ट्र को 261, मैसूर की 228, राजस्थान की 227 और यू.पी. की 496 और हमारे यहां सिर्फ 95 करोड़। यह हमारे साथ ना इन्साफी हुई है। इसके लिये फ्रंट की सरकार को जिम्मेवार नहीं ठहराया जा सकता। इसकी ज़िम्मेदारी कांग्रेस की सरकार पर है क्योंकि यही केन्द्र में सत्तारूढ़ है। आज से 18 साल पहले से इस तरह की बेइन्साफ़ी सैंटर वाले इस पंजाब स्टेट के साथ करते रहे और यह आज आपोज़ीशन में बैठने वाले जो सरकार को चलाते रहे इसको सहन करते रहे। इन्होंने सैंटर पर एक बार भी नहीं ज़ोर दिया कि इस तरह न किया जाए और हमारी एलो-केशन को बढ़ाया जाए।

इसके बाद-स्पीकर साहिब, मैं प्लैन एलोकेशन में जो असिस्टैंस दी गई है सैंटर की तरफ से उसकी टोटल परसंटेज भी बताता हूँ कि हमें दूसरी स्टेटों के मुकाबले में कितनी सहायता दी गई है : आंध्र प्रदेश 53 परसेंट, आसाम 92 परसेंट, बिहार 53 परसेंट, गुजरात 37 परसेंट हरियाणा 54 परसेंट, जम्मू काश्मीर 100 परसेंट, केरल 62 परसेंट, मद्रास 44 परसेंट मध्य प्रदेश 62 परसेंट, मैसूर 52 परसेंट, नागालैंड 90 परसेंट, उड़ीसा 50 परसेंट और पंजाब सिर्फ 33 परसेंट है। इससे आप अंदाजा लगाएं कि कितनी ना इन्साफी होती रही है। इस सारी बात का ज़िम्मेदार कौन है दो सवा दो महीने की बनी सरकार या इसके लिये ज़िम्मे-दार है केन्द्र की सरकार जो पंजाब को कम पैसा दे रही है ? इसकी जिम्मेदारी इन पर है जो 18 साल तक हकूमत को चलाते रहे। हमने जब बजट पेश किया तो यह बात साफ थी कि साढ़े सात करोड़ की रकम केन्द्र की सरकार देगी और हमारी प्लान को बदला नहीं जाएगा। अब केन्द्र की सरकार मुकर गई है। पीछे वित्त मंत्रियों की कान्फ्रेंस खुराक के मसलों को तय करने के लिए दिल्ली में बुलाई गई थी। वहां पर कई मसलों पर बातचीत हुई, थी। जो सैंटर की स्पानसर्ड स्कीमें हैं, जैसे ब्यास प्राजैक्ट, भाखड़ा और फ्लल्ड कन्ट्रोल की इन पर सारे का सारा यानी 100 परसेंट खर्च केन्द्र की सरकार देगी। और भी जितनी स्कीमें सैंटर की स्पान्सर्ड होंगी सैंटर उनको सारे का सारा खर्च देगा। लेकिन इन पर भी हमारी सरकार

7.00 P.M.

का 1967-68 में 18 करोड़ खर्च हो गया है। इस स्कीम पर $14\frac{1}{2}$ करोड़ रुपया पंजाब को इसकी जगह मिलना चाहिए।

[वित्त मंत्री]

इस तरह की बातों के मुताल्लिक हमने श्री मुरार जी दसाई से भी विचार विमर्श किया है और हमारी उनसे स्पष्ट बात हुई है कि अगर हम को ऐसी स्कीम्ज़ के लिये पैसा न दिया गया तो मजबूरन हमें पंजाब के बहुत से प्लेनज़ कट करने पड़ेंगे। जब बड़े बड़े काम करने हों तो इस सूबा को स्टालवर्ट कह कर आगे धकेल दिया जाता है मगर जब पैसा देने का सवाल हो तो इस सूबे को 33 परसैंट जब कि दूसरे सूबों को किसी को 62 परसेंट किसी को 80 परसेंट और किसी को 75 परसैंट दिया जाता है। भाखड़ा से पानी और बिजली राजस्थान को हम दें, दिल्ली को हम दें, कशमीर तक को हम दें मगर अगर कुछ लेने का सवाल हो तो बिल्कुल निग्लैक्ट कर दिये जायें। आज गैर कांग्रेसी सरकार इस पंजाब के अंदर ही नहीं है यह और स्टेटस में भी है। हम ने एक ऐसी पालिसी अडाप्ट करनी है जो जनता के हित की हो। क्या वजह है कि पंजाब को निगलैक्ट किया जाए जब कि हम दूसरी स्टेट्स से कोआप्रेट करते चले आ रहे हैं। और सूबों को तो 100 परसैंट एड दें और पंजाब को जो खुद तंग रह कर और स्टेट्स का घर पूरा करे उसको पूरा शेयर भी न मिले। पिछली लड़ाई में इस सूबे की इकौनोमी सारी की सारी शैटर हो गई थी और यह मुसीबत सारी की सारी इस सूबे ने बरदाश्त की। यह वह स्टेट है जिस पर उन दिनों हवाई जहाज़ों ने गोले बरसाये थे, इनकी फैक्टरीज़ तबाह हुई और इसकी खेती तबाह हुई। मैं पूछता हूँ क्या इस स्टेट को सैंटर ने किसी तरह की एड दी? अमृतसर और इसके इलावा बार्डर के इलाके में तबाही आई, उनको सैंटर ने क्या दिया? जो इन दिनों नुक्सान हुआ उसके आधार पर हमें कम से कम 29 करोड़ रुपया मिलना चाहिए था। इसके इलावा इस नये पंजाब को जो रीआर्गेनाइजेशन पर मिलना चाहिए था वह 37.7 करोड़ रुपए था। सैंटर से हिस्सा जो हम 2) करोड़ मांग रहे हैं, वह 50 करोड़ की स्कीमों में से हमारा 15 करोड़ है और 14 करोड़ हमारा पिछले साल की परसेंटेज के मुताबिक है। मैं पूछता हूँ कि क्या सैंटर ने इस कमी को पूरा करने के लिये कोई कदम उठाए हैं? हम यह बात ओपनली कहने को तैयार हैं कि सैंटर इस सूबे के साथ बेइन्साफी कर रहा है। अगर नहीं तो इसको चाहिए कि जो हमारा हक बनता है कम-अज़-कम उतना रीलीफ तो दें जितना हमें डियू है। हमारी सरकार ने इसको हासिल करने के लिये पूरे पूरे कदम उठाए हैं।

ਇਕ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਕਸੂਰ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲੜਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

वित्त मंत्री : आज माइनौरिटी को मैजारिटी के आधार पर दबाया नहीं जा सकता, गरीब जनता की आवाज़ कभी न कभी निकल ही जातीहै। इन्होंने उनका कोई ख्याल नहीं किया। यह इनका इखलाकी फर्ज था कि सैंटर से जो हिस्सा बनता था वह हासिल किया जाता।

इसके इलावा मुलाज़मीन को एक जैसी महंगाई की तकलीफें हैं,मगर एक को– 200रु० महंगाई का मिले और दूसरे को 150रु० मिले। हमने सटर और स्टेट के मुलाज़मों में जो यह महंगाई की डिसपैरिटी थी उसको दूर किया। पंजाब ने यह कदम उस वक्त उठाया जब दूसरी 11स्टेट्स ने ऐसा किया। इसके इलावा अगर बिहार स्टेट में मज़दूर $1\frac{1}{2}$ रुपये में मिल जाता है, उत्तर प्रदेश में यह 1·25 न. पै. में मिलता है, केरल में 12 आने में ही मिल जाता है, मगर हमारे हां तो 3 या 3·50 न. पै. से कम में नहीं मिलता। हमारी स्टेट में महंगाई की यह हालत थी। यह एक मौरल आबलीगेशन थी जो हमने पूरी की है। पंजाब के कर्मचारियों को सैंटर के

बराबर रीलीफ देकर हमने अपना फर्ज़ पूरा किया है । यह उनका हक बनता था, यह उनको डियू था ।

इसके इलावा प्रोफ़ैशन्ज़ टैक्स हमने खत्म किया । यह टैक्स 50 पैसे रोज़ कमाने वाले से लेकर रेढ़ी वाले जो 10.00 रुपये रोज़तक कमाते हैं उनसे लिया जाता था । हमने उनको भी रीलीफ़ दिया है ।

अब यह कहते हैं कि स्टेट को टैक्सिज़ से इतनी इन्कम होती थी, अब उसमें जो घाटा पड़ गया है, यह पूरा कैसे किया जायेगा । इसके लिये इनको स्पीकर साहिब, मेरा यह जवाब है कि हम ने एक्साईज़ में से 3 करोड़ की आमदन आगे की निसबत ज्यादा दिखाई है । इसके इलावा 5,60 लाख के करीब लोन्ज़ हैं जो इस स्टेट ने रिकवर करने हैं । हमारी सरकार ने यह फैसला किया है कि हर हालत में यह लोन्ज रीकवर किये जायेंगे । सरकार अगर थोड़ी सी कोशिश भी करे तो $3\frac{1}{2}$ करोड़ रुपये का घाटा इस तरह आसानी से पूरा कर सकती है । इसके इलावा खर्च में कमी करने के लिये हमने कुछ स्कीमें बनाई ह । जैसे पब्लिक सर्विस कमिशन के मैम्बरों में कमी की जाये, विजीलैंस डायरैक्टोरेट का काम भी कुछ नहीं । हम समझते यह खत्म होना चाहिए इसी तरह पब्लिक रीलेशन्ज़ डिपार्टमैंट में स भी फालतू स्टाफ की कमी करनी चाहिए । हम ने फील्ड वर्करज़ की 117 पोस्टस को खत्म कर दिया है । इसके इलावा भी हमने सर्विसिज़ में कमी करने की सोची है । इसके लिये एक कमिशन कायम करेंगे जो यह बतायेगा कि कहां पर स्टाफ ज्यादा है और कहां पर कम । आप हैरान होंगे कि इन्होंने अपनी सरकार का प्रापेगंडा करने के लिये ढाडी जत्थे रखे हुए थे । हम उनकी कोई ज़रूरत महसूस नहीं करते । वह भी हमने खत्म कर दिये हैं। इस तरह से 3 लाख से ऊपर का खर्चा बचाने का हमारा ख्याल है । इसके इलावा एक तरफ वही काम डिवैलपमैंट डिपार्टमैंट कर रहा है और दूसरी तरफ वही काम कम्यूनिटी डिवैलपमैंट प्रोग्राम के तहत हो रहा है । हमने इस टाप हैवी ऐडमिनिस्ट्रेशन की जांच पड़ताल करने का फैसला किया है । एक एक डिपार्टमेंट में 10-10 असिस्टेंट सैक्रेटरी हैं, 4-4 ज्वायंट डायरैक्टर्ज़ हैं, 6-6 डिप्टी डायरैक्टर्ज़ हैं, 6,6 आफीसर्ज़-आन-स्पैशल डियूटी हैं, यह 1,16 लाख रुपये के खर्च में से काफी खर्च बचाया जा सकता है । इसके इलावा बहुत सारे ऐसे डिपार्टमैंटस हैं जो फरनीचर और टैपैस्टरी वगैरह पर अंधाधुंध खर्च करते हैं । यह भी काफी पैसा बच सकता है अगर लैविशली खर्च करने की बजाये ज़रुरियात को ही सामने रखा जाये । हमारा अंदाज़ा है कि छोटी-छोटी बचत के कामों को अगर टेक अप किया जाये तो दो करोड़ रुपये की बचत और हो सकती है ।

इसके इलावा हम सीड फार्मज़ को डिसपोज आफ कर रहे हैं । यह भी चंद लोगों ने अपनी सरपलस ज़मीनें बेचने का एक तरीका इखत्यार किया था ....(विघ्न)

Mr. Speaker : May I ask whether you are dispensing with these farms at all ?

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਸਾਰੂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵੇਚਾਂਗੇ ਅਤੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਫਾਰਮ ਬਣਾਵਾਂਗੇ ।

वित्त मन्त्री : अब मैं टैक्सेशन के बारे में कुछ कहना चाहता हूँ। अगर सेल्ज़ टैक्स और परचेज़ टैक्स ठीक ढंग से वसूल किये जायें तो तीन करोड़ रुपये का जो डैफिसिट बनता है वह भी पूरा हो जाता है और सरप्लस बजट हो जाता है। अगर लीकेज के सारे लूप होल बन्द कर दिये जायें तो बजट सरप्लस हो सकता है। पहले क्या होता था ? पहले हजारों लाखों रुपये टैक्स के छोड़ दिये जाते थे । कई तरह की गड़बड़ होती थी । हमारी सरकार इन लूप होल्ज़ को बन्द करेगी। रैवेन्यू को बढ़ायेगी। मैं पहले भी कह चुका हूँ कि सरकार ने अलग अलग कम्पनियों में 9 करोड़ रुपया लगाया हुआ है। उसका डीवीडैंड आठ लाख रुपया आता है । वह रुपया हमने किसी फर्म को दिया है, किसी कंसरन को दिया है, बैंकों को दिया है। किसी को 20 लाख किसी को 25 मैं पढ़ कर सुनाना नहीं चाहता। मेरे पास फाइल पड़ी हुई है। कोई सोनीपत में है, कोई फरीदाबाद में है, कोई लुधियाने में और कोई अम्बाले में है किसी को 18 लाख, किसी को 30 लाख रुपया दिया हुआ है। आमदनी सिर्फ आठ लाख रुपया होती है यानी एक परसैंट से भी कम। ऐसी इनवैस्टमेंट की हुई है जिस पर ब्याज मिलता है लेकिन उस पैसे पर इनका कोई कंट्रोल नहीं था, क्या प्राफिट आ रहा है, कौन फायदा उठा रहा है। यह सरकार अब पूरी पूरी स्कीम बनायेगी कि जिनको रुपया दिया है उनकी मैनेजमैंट के अंदर सरकार का दखल हो जिस से हमको पता लगे कि मुनाफा कहां जाता है। अगर 9 करोड़ रुपया लगाया है तो कम से कम 6 परसैंट के हिसाब से तो सरकार डिवीडैंड वसूल करेगी। सरकार हर प्रकार से बजट के डिफिसिट को पूरा करने के लिये कदम उठाएगी। इनको घबराने की ज़रूरत नहीं है। हमारी सरकार ने लोगों को रीलीफ देने के लिये जो कदम उठाए हैं यह ऐसे ही न समझ लें कि ऐसे ही लोगों को खुश करने के लिये उठाए हैं, हमने पूरी ज़िम्मेदारी से यह कदम उठाए हैं। यह रिलीफ जनता को मिलने चाहिए थे । जनता तड़फड़ा रही थी । और उधर आप की सरकार लोगों के बजट को लुटा रही थी । हमनें जो रियायतें दी हैं उनके देने की ज़रूरत थी । फिर भी आप देखेंगे कि बजट के अन्दर जो घाटा है हम उसे पूरा करेंगे ।

अब मैं पुलिटीकल ऐसपैक्ट पर आता हूँ। पंडित मोहनलाल बजट पर तो दो मिनट बोले बाकी सब उन्होंने पुलिटीकल कुरप्शन के बारे में कहा। यह मैं इसलिये कह रहा हूँ कि उन्होंने अपनी स्पीच वाइंड अप करते हुए कहा था कि फाइनैंस मिनिस्टर जहां बाकी बातों का जवाब देंगे इन बातों का भी जवाब दें । नहीं तो मैं इस एस्पैक्ट को बिल्कुल टच न करता । उन्होंने कहा कि पुलिटीकल कुरप्शन है। यह इनकी मोरैलिटी है कि पांचों के पांच वज़ीर बना लिये..... यह किया वह किया। इसके बारे में लीडर आफ दी हाउस ने बड़े अच्छे शब्दों में हाउस के अन्दर बता दिया था। मैं समझता था कि दुबारा यह मामला रिपीट नहीं होगा। लेकिन जो कुछ कल रात यहां चंडीगढ़ के अन्दर हुआ मैं समझता हूँ कि किसी भी डैमाक्रेसी के अन्दर, किसी भी मुल्क के अन्दर ऐसा नहीं हुआ होगा। स्पीकर साहिब, हमने पांच वज़ीर बना दिये लेकिन इनका हाई कमांड जो देहली में है, यह अपनी मोरैलिटी को तो छोड़े इनका देहली में बैठा हुआ जो हाई कमांड है, जो पचास करोड़ आबादी वाले देश पर हकूमत कर रहा है, उस हाई कमांड ने इन ट्रेज़री बैंचों पर बैठे हुए एक आदमी को मुख्य मन्त्री बनाने के लिये कह दिया कि जाओ जाकर उधर शामिल हो जाओ। (सरकारी बैंचों की तरफ से शेम शेम की आवाज़ें) हमने तो उन को मन्त्री ही बनाया था लेकिन यह तो हमारे आदमियों को मुख्य मन्त्री

बनाना चाहते हैं । यह है आपकी मोरैलिटी । आज यह डैमाक्रेसी को स्टेबेलाईज़ करने के नाम पर डैमोक्रेसी की कब्र खोद रहे हैं । मैं पूछता हूं कि कहां जाएगा कांग्रेस का प्रोग्राम, कहां जाएगी कांग्रेस अगर आप यहां से पांच सात आदमियों को लेकर कहोगे कि आओ हमने वज़ीर नहीं बनना, आप वज़ीर बन जाओ ? तो फिर मैं यह कहूँगा कि पार्टी को डिज़ाल्व करो । आप क्या यहां पर चने बेचने के लिये आए हो ? (प्रशंसा) मैं कहता हूँ कि अगर आपने दूसरों को ही वज़ीर बनाना है, अगर आप ने उनको ही मुख्य मन्त्री, फाइनैंस मनिस्टर, होम मिनिस्टर और दूसरे मनिस्टर बनाना है जिनको कि आप हममें से तोड़ेंगे तो फिर कांग्रेस वाले क्या घास खोदने जायेंगे ? कौन सा प्रोग्राम कांग्रेस चलायेगी ? यह किस लिये यहां पर बैठे हैं ? मैं पूछना चाहता हूँ कि ऐसी हालत में कांग्रेस का कोई प्रोग्राम है ? कांग्रेस आल-इंडिया पार्टी है क्या फरन्ट की वज़ारत को तोड़ने के लिये.....इससे घटिया और गंदा लफ्ज़ मैं इस्तेमाल नहीं करना चाहता, इस स्टैंडर्ड तक जा सकती है तो आप ही बताएं कि इस मुल्क में डैमोक्रेसी का क्या भविष्य हो सकता है ? यह इतना भी बरदाश्त नहीं कर सकते कि यहां पर गैर-कांग्रेसी हकूमत रहे । आज यहां यर यह कोट किया जाता है कि ला एंड आर्डर के सम्बन्ध में इस मनिस्टरी के सम्बन्ध में राईट कम्यूनिस्ट यह कहते हैं, लैफट-कम्युनिस्ट यह कहते है, मास्टर तारा सिंह यह कहते हैं । मैं पूछता हूं कि जब इन की हकूमत थी तो क्या यह सारे ही ऐसा नहीं कहा करते थे ? हमारी पार्टी के लोग कहते हैं और मैं समझता हूँ कि ठीक ही कहते हैं कि हमारी पालिसी की इम्पलीमैंटेशन ठीक नहीं हो सकी क्योंकि सामने बैठे हुए दोस्तों ने कदम कदम पर दीवारें खड़ी की हुई हैं, रोड़े अटकाए हुए हैं । स्पीकर साहिब, हमने यहां पर काम करना होता है, दफ्तर में फाईलों का काम करना होता है लेकिन यह सारी रात न तो आप सोते हैं और न हमें सोने देते हैं । (विघ्न) रात जब मैं होस्टल में गया तो वहां पर बड़ा भारी मेला लगा हुआ था, भीड़ भाड़ थी और तमाशा सा लगा हुआ था ।

कुछ आवाज़ें : आप उस वक्त होस्टल में क्या करने गए थे ?

वित्त मन्त्री : स्पीकर साहिब, हमारे एक मैम्बर को दर्द गुर्दा हो गई थी । मुझे वहां पर जाना पड़ गया । वहां यह हालत हुई कि आप हैरान होंगे एक डेढ़ बजे तक.........

एक माननीय सदस्य : वह मैम्बर तो अस्पताल में थे । (विघ्न)

वित्त मन्त्री : मैं ला एंड आर्डर के बारे में बताना चाहता हूँ । मैं पहले यह कह रहा था कि इम्पलीमैनटेशन नहीं हो सकी। उसकी वजह से यह बताने जा रहा था कि यह जो तबदीली आई है डैमोक्रेटिक ढंग से आई है । यह वोट्स से तबदीली आई है । अगर यह समझें कि सारी चीज़ें एकदम से हो जाएं, सारी इम्पलीमैंटेशन हो जाए तो यह नहीं हो सकता । देश का एक विधान है, एक सिस्टम चल रहा है, एक कानून चल रहा है । अगर यहां पर खून खराबे से क्रान्ति हुई होती, इनक्लाब हुआ होता, सरकार बदली होती तो जिन्होंने कोटे दिए हैं परमिट दिये हैं, नौ करोड़ रुपया जनता का खर्च किया है या दूसरी प्रकार की गड़बड़ की है तो क्रान्ति के बाद, इनकलाब के बाद जो हकूमत बनती, सब को पकड़ कर नजदीक के खम्बे से लटका देती तो शायद रैडीकल चेंज हो जाती । (सरकारी बैंचों की तरफ से तालियां) लेकिन यह डैमो-क्रैटिक ढंग है । लोगों के फंडामैंटल राईटस हैं, लोगों को प्रोटैक्शन है, डैमोक्रेटिक ढंग से

[वित मंत्री]

इन्क्वायरी करवानी पड़ती है, लोगों को नोटिसिज़ देने पड़ते हैं । इसलिये डैमोक्रेटिक प्रासैस से तब्दीली लाने के लिये वक्त लगता है, देर लगती है । वक्त के साथ वह तब्दीली आती है और आएगी । अगर फरंट की सरकार तब्दीली लाने में कामयाब न हुई तो जनता इसके बारे में अपना वरडिक्ट देगी । यह कहते हैं कि जनता हमारे साथ बड़ी नराज है । अगर जनता हमारे साथ नाराज़ है तो बड़ी अच्छी बात है, आपको तो खुश होना चाहिए । जनता हमारे साथ नाराज़ है, जनता को नाराज होने दो, वह हमको अपने आप निकाल देगी । लेकिन स्पीकर साहिब, जनता तो हमारे साथ नाराज है और दुःख इनको हो रहा है । चिन्ता इन को हो रही है । ला एंड आर्डर के बारे में कहा गया है, लेकिन जब हाउस में फैक्ट्स एंड फिगरज़ आए तो इन की बोलती बन्द हो गई । (हंसी) ला एंड आर्डर इतना खराब नहीं है जितना पहले था । यह खबरें तो इन्हीं के अखबार निकालते हैं । पिछले दिनों एक खबर मैंने अखबार में पढ़ी कि अमृतसर के अन्दर यह हो गया, वह हो गया अमृतसर में स्टेशन के पास एक मोटर से दो नौजवान लड़कियां निकल कर हस्पताल तक भागती हुई चली गई, मोटर से गुंडे निकले और उन को मोटर में डालकर ले गए । स्पीकर साहिब, इतनी बड़ी सुरखी थी अखबार में । दूसरे दिन मैंने अमृतसर जाना था । मैंने लोगों से पूछा कि क्या स्टेशन से दो नौजवान लड़कियां भागती हुई अस्पताल की तरफ गई और क्या उन को गुंडों ने पकड़ा ? जवाब मिला कि नहीं । स्पीकर साहिब, दो लड़कियां स्टेशन से इतनी दूर तक भागती हुई जाएं गुंडे उन को पकड़कर मोटर में डालने की कोशिश करें और हैरानी की बात है कि किसी को खबर तक न हो । जब लोगों ने कहा कि यहां पर तो कुछ नहीं हुआ तब मैंने उन्हें बताया कि यह खबर तो अखबारों में छपी है । वह कहने लगे कि यहां पर कोई ऐसी बात नहीं हुई, बिल्कुल कोई बात नहीं हुई। मैंने एस. ऐस. पी. को बुला कर पूछा । उस ने जवाब दिया कि कोई खबर नहीं, ऐसी किसी किस्म की घटना यहां पर नहीं हुई लेकिन अखबारों के अन्दर खबर है । स्पीकर साहिब, ऐसी सैनसैशनल न्यूज़ क्यों फैलाई जाती है ? इन की आज सारी ताकत इस बात पर लगी हुई है कि ऐसी तस्वीर खींच लें जिस से जाहिर हो कि पंजाब के अन्दर ला एंड आर्डर नहीं । सरदार दरबारा सिंह जी अच्छी तरह से जानते हैं कि पंजाब में ला एंड आर्डर के बारे में पिछली गवर्नमैंट के वक्त ऐसी घटनाएं हुई जिसको याद करके आज भी रौंगटे खड़े हो जाते हैं ।

मुख्य मन्त्री : इनकी होम मिनिस्टरी के वक्त जो पहले चीफ मिनिस्टर था उसका कत्ल किया गया ।

वित्त मंत्री : हां, उसका भी कत्ल हुआ । इसी पंजाब में उस चीफ मिनिस्टर को सड़क के ऊपर कत्ल किया गया, उसकी लाश सड़क के ऊपर पड़ी रही और उसे उठाने वाला कोई नहीं था । रेलवे ट्रेन के अन्दर सरकार की प्रोटैक्शन होती है लेकिन होशियारपुर की टीचरैस का रेलवे ट्रेन के अन्दर रेप हुआ, कत्ल हुआ, और आज तक उसका ट्रेस नहीं हुआ ।

यहां पर सुदर्शना कांड, मंगती कांड हुए जिनमें पंजाब के बड़े-बड़े लोगों में से पचास परसेंट इन्वाल्वड थे । यह कांड इन्हीं के वक्त में हुए । उस वक्त के ला एंड ग्रार्डर की हालत भूल गए ग्रौर ग्राज कहते हैं कि ला एंड ग्रार्डर की पुज़ीशन खराब है ।

व्हीट की पालिसी के बारे में, गेहूँ की पालिसी के बारे में पंडित मोहनलाल जी ने बहुत कुछ कहा । बात जो भी कही सैल्फ कंट्राडिक्टरी कही । उन्होंने यह कहा कि स्टेट ट्रेडिंग कर दी जाए ग्रौर साथ में यह भी कहा कि इस सरकार की जो पालिसी है वह प्रोडियूसर के लिये भी खराब है ग्रौर कन्ज्यूमर के लिये भी खराब है । यह दोनों बातें मुझे समझ में नहीं ग्राईं । यह पालिसी दोनों के लिये खराब है यानी प्रोडियूसर के लिये खराब इसलिये है कि उसे कम कीमत दी है ग्रौर कन्ज्यूमर के लिये खराब इसलिये है क्योंकि उसको ज्यादा कीमत देने के लिये कहा गया है । कैसी बातें हैं ?

चौधरी बलबीर सिंह : उनकी बात का गुस्सा न करो । उनकी कोई बात समझ में नहीं ग्राती ।

वित्त मन्त्री : ग्रगर हम उनके कहने के मुताबिक उसको ठीक करें यानी प्रोडियूसर के लिये 75 ग्रौर 80 रुपये से बढ़ा कर सौ रुपया क्विंटल कर दें तो क्या इस तरह से कन्ज्यूमर के लिये ज़यादा ठीक हो जाएगी ?

चौधरी दर्शन सिंह : सबसिडाईज़ करो ।

वित्त मन्त्री : क्यों सबसिडाईज़ करें ? (विघ्न) : मैं वही कहता हूँ । यह सारी बातें सैल्फ कंट्राडिक्टरी हैं । मैं सैल्फ कंट्राडिक्टरी क्यों कहता हूँ ? एक तरफ तो कहते हैं कि बजट हमारा डिफिसिट है ग्रौर उसका घाटा पूरा हो ही नहीं सकता । कैसे घाटा पूरा करोगे, यह समझ में नहीं ग्राता ग्रौर दूसरी तरफ कहते हैं कि सौ रुपये के हिसाब से लो, पचास रुपये के हिसाब से दो ग्रौर इस तरह से ग्रठाईस तीस करोड़ रुपया लगाकर सबसिडाईज़ करो । कितना सबसिडाईज़ हो सकता है ? (विघ्न) जो डांग साहिब कहते हैं वह मैं ज्यादा जानता हूँ । स्पीकर साहिब, चीप फूडग्रेन डिपोज़ पर देंगे, जो इम्पोर्टिड व्हीट है वह भी देंगे ग्रौर यहां की कनक को भी कुछ हद तक सबसिडाईज़ करने के बारे में सोच रहे हैं लेकिन सबसिडाईज़ करने की कोई लिमिट होती है । उसके बाहर सरकार जा नहीं सकती । कितना सबसिडाईज़ कर सकते हैं ग्रौर किस किस चीज़ को सबसिडाईज़ कर सकते हैं ? यह कहते हैं कि कम्पलीट स्टेट टरेडिंग होनी चाहिए । उसमे ग्रगर भाव इनके कहने के मुताबिक कर दें कि सौ रुपया क्विंटल के हिसाब से लें तो उस पर ग्रठारह बीस रुपया क्विंटल सरकार को खर्चा पड़ेगा क्योंकि उसकी स्टोरेज भी करनी पड़ेगी, ग्राढ़तियों का खर्च, बैंक का इन्टरैस्ट वगैरह सारा मिल मिला कर 18 रुपये क्विंटल का खर्च पड़ेगा । यह मैं इनकी सरकार के वक्त के फिगर्ज़ बता रहा हूं, हमारी सरकार के नहीं हैं । यह खर्च कांग्रेस सरकार के वक्त का है 18 रुपये फी क्विंटल के हिसाब से नौ महीनों का । इसलिये ग्रगर कम्पलीट स्टेट टरेडिंग हो ग्रौर जिस तरह पंडित मोहनलाल जी कहते हैं 90 रुपये ग्रौर 100 रुपये क्विंटल के हिसाब से प्रोडियूसर को दे दो तो उसके ऊपर 18 रुपये का ग्रौर खर्चा लगा कर मतलब यह हुग्रा कि कन्ज्यूमर को 118 या 120 रुपये के हिसाब से दें । ऐसी हालत में

[वित मंत्री]

क्या कन्ज्यूमर का फायदा होगा ? आज अगर उसे 85 रुपये मिलता है तो क्या इस हिसाब से उसके साथ इन्साफ हो रहा है या अगर हम उसे 120 रुपये कविंटल के हिसाब से दें तो उसके साथ इन्साफ होगा इनके मुताबिक उसके साथ इन्साफ दूसरी हालत में होगा। इसका मतलब साफ जाहिर है कि इन्होंने प्राबलम को अच्छी तरह से समझा ही नहीं । प्राबलम यह है कि चीज़ों की कीमतें बढ़ रही हैं और यह एक मुसीबत है। हम चाहते हैं कि प्रोड्यूसर को ज्यादा से ज्यादा रैमनरेटिव प्राईस मिले और कन्ज्यूमर को भी जायज़ कीमत पर अनाज मिले। लेकिन हमें कहीं न कहीं बैलेंस स्ट्राईक करना होगा जो कि प्रोड्यूसर तथा कन्ज्यूमर के लिये मुनासिब भी हो और फायदेमन्द भी । हमारी सरकार ने यही बैलेंस स्ट्राईक किया है कि 72 रुपये कविंटल से कम नहीं जाने देंगे और 85 रुपये से ज्यादा नहीं जाने देंगे यानि प्रोड्यूसर को रैमनरेटिव प्राईस भी मिले और कन्ज्यूमर को सारा साल अनाज मुनासिब कीमत पर मिलता रहे । इसके अलावा इम्पोर्टिड व्हीट देने का भी बन्दोबस्त करेंगे ।

स्पीकर साहिब, इन्होंने कोई मसला ऐसा नहीं छोड़ा जिसमें यह फरंट की सरकार को दोष न दे सकें। कभी चंडीगढ़ का मसला खड़ा कर दिया, कभी भाषा का मसला, कभी फूडग्रेन्ज़ का और अभी स्टेट टरेडिंग का यानी इनके सामने केवल एक ही नुक्ता निगाह है कि यह लोग यहां पर इकट्ठे क्यों बैठे हुए हैं और यह कम्यूनिस्ट अलग क्यों नहीं होते, अकाली अलग क्यों नहीं होते । मुझे यहां पर कहते हुए अच्छा तो नहीं लगता लेकिन यह कहते फिरते हैं कि सारे पंजाब को कम्यूनिस्टों के हाथ में दे दिया। कभी कहते हैं कि सारे पंजाब को जनसंघ के हाथों में दे दिया। यह बात यह अकाली भाइयों को कहते हैं और हमें कहते हैं कि कुछ तो होश करो, कुछ तो सोचो तुमने पंजाब के अन्दर अकाली हकूमत बना कर रखी हुई है (हंसी) स्पीकर साहिब, यह कहा गया, मुझ से कहा गया। मैं हाउस के अन्दर किसी किस्म की कोई गलत ब्यानी नहीं करना चाहता। जो कम्यूनिस्ट हमारे साथ हैं उनके बारे में भी हमको कहा गया कि यह क्या कर रहे हो। इस प्रकार इनमें से किसी को कोई फोबिया हुआ हुआ है, किसी को कोई फोबिया हुआ हुआ है ।

मुख्य मन्त्री : इनको मिनिस्टरी का फोबिया हुआ हुआ है ।

वित्त मन्त्री : जी हां, इनको मिनिस्टरी का भी फोबिया हुआ हुआ है । उसी तरह के ब्यानात बाहर के लोगों से दिलवाये गए। लेकिन, स्पीकर साहिब, पंजाब की जनता को मैं आपके द्वारा बता देना चाहता हूँ कि न अकालियों में, न जनसंघ में, न इंडिपैंडैंट्स में, न कम्यूनिस्टों में, न रिपबलिकन्ज में गर्ज कि फरंट के अन्दर जितनी भी पार्टियां हैं इनके बीच में किसी प्रकार का कोई फर्क नहीं है। हम सब अपने प्रोग्राम के ऊपर कायम हैं । इस सम्बन्ध में इन पार्टियों के अन्दर कोई मतभेद नहीं और पंजाब की जनता को इस संबंध में कोई घबराहट नहीं होनी चाहिए। न तो उनको चंडीगढ़ के बारे में कोई खतरा होना चाहिए और न ही भाषा के सम्बन्ध में उनको कोई खतरा होना चाहिए और न ही किसी और मसले के बारे में उनको खतरा होना चाहिए (विघ्न) अगर किसी को खतरा है, अगर इस फरंट की हकूमत से किसी को खतरा है तो कांग्रेस को ही खतरा है क्योंकि अब यह ताकत के अन्दर आ नहीं सकते,

यहां इधर बैठ नहीं सकते, वज़ारत बना नहीं सकते । अब तो बात यहां तक आ गई है कि कल प्रबोध जी यहां पर कह रहे थे कि कल को आप म्यूज़िक पेश करें क्योंकि दस आदमी इधर आने वाले हैं। स्पीकर साहिब, इन्होंने तो दस आदमियों को पोर्टफोलियो भी रातो रात बांट दिए । मुझ तो यह हैरानगी हुई कि रात में तो पोर्टफोलियो भी बंट गए अब सरदार दरबारा सिंह जी क्या करेंगे । कौन सा पोर्टफोलियो होगा उनको देने के लिये ? इस तरह उन की क्या हालत होगी? (हंसी)

स्पीकर साहिब, मैं आखिर में एक ही बात कह कर वाईंड अप करूँगा । और वह यह है कि यहां पर यह जो नान-कांग्रेस गवर्नमैंट बनी, इस सूबे के अन्दर बनी और बाकी स्टेट्स के अन्दर बनी, यह इसलिये नहीं बनीं कि जनसंघ ने या अकाली पार्टी ने या कम्युनिस्ट पार्टी ने कोई बहुत बड़ा काम सूबे के अन्दर कर दिया और इस वजह से लोगों ने उनकी गवर्नमैंट बनाई बल्कि इसकी एक ही वजह है कि अठारह साल की कांग्रेस की हकूमत से लोग तंग आ चुके थे । अगर किसी ने इस देश के अन्दर कुरप्शन राज को जन्म दिया, उसको परवरिश दी और उस दरख्त को ऊंचा उठाया तो वह कांग्रेस की हकूमत ही थी । स्पीकर साहिब, इतने बड़े बड़े स्कैन्डल । आज भी धर्म तेजा की बाबत रोज अखबारों में पढ़ते हैं जिसमें सैंटर तक के लोग इनवाल्वड हैं और फिर कोई सूबा ले लीजिए, उसका चीफ मिनिस्टर ले लीजिये अगर कोई एक या दो साल तक कांग्रेस की हकूमत के अन्दर चीफ मिनिस्टर रह गया हो, मिनिस्टर रह गया हो तो उस आदमी के तो दस जन्म जन्मान्तर तर गए । उसको तो कोई काम करने की ज़रूरत ही नहीं होगी । स्पीकर साहिब, जब लोगों ने अठारह साल तक यह हकूमत देखी, कोटे परमिट के राज को देखा, बेइन्साफियों को देखा तो उन्होंने कांग्रेस को आऊस्ट करके यहां पर जनता की हकूमत कायम की । मैं इनको यही कहूँगा कि आप अब डैमोक्रेसी को यहां पर स्टेबिलाईज़ करने के लिये कंस्ट्रक्टिव कदम उठाइए इस तरह से तड़पें नहीं । इस तरह से घबरायें नहीं । इस तरह घबराने से कुछ नहीं बनेगा । इस तरह करने से कुछ होने वाला नहीं है । हकूमतें आयेंगी चली जाएंगी । कभी फरंट की हकूमत बनेगी तो कभी कांग्रेस की भी हकूमत बन सकती है ।

एक आवाज : कांग्रेस की नहीं बन सकती ।

वित्त मन्त्री : अभी किसी पार्टी की हकूमत बन सकती है । मतलब यह है कि कोई भी स्थाई नहीं रह सकती, कोई परमानैंट नहीं रह सकती लेकिन पंजाब की जनता देश की जनता परमानैंट है । जनता ही परमानैंट फैक्टर है और यही हमेशा रहने वाली है । अगर आपके दिल में डैमोक्रेसी के लिये, देश की बेहतरी के लिये रत्ती भर भी कदर है, इखलाकी वैल्यूज़ के लिये यानी मोरैलिटी की कदर है तो भगवान के लिये किसी आदमी को यह लालच न दीजिये कि आओ तुम्हें मुख्य मन्त्री बनायेंगे यह बनायेंगे या वह बनाएंगे (सरकारी बैंचों की तरफ से तालियां) वह बेचारे मुख्य मन्त्री नहीं बन सकते (शोर) स्पीकर साहिब, अब इन्हें समझ आ जानी चाहिए कि यह झांसा अगली बार नहीं चल सकेगा । अब सब लोगों को पता चल गया है । अब आप इस तरह की हरकतें न अपनाइए । देश में डैमोक्रेसी को स्टेबलाईज़ होने दें, जनता को खुशहाल होने दें, पनपने दें । आप कंस्ट्रक्टिव तरीके अपनायें और मैं सरदार दरबारा सिंह जी से अपील करूँगा कि जिस तरह से उन्होंने कंस्ट्रक्टिव भाषण यहां पर किया है,

[वित्त मन्त्री]
अपने साथियों को उसी तरह के कंस्ट्रक्टिव कामों पर लगायें। स्पीकर साहिब, मैं यह कहूँगा कि हमारी सरकार ने इस थोड़े से अरसा में बहुत सी एचीवमैंट्स की हैं, लेकिन अब वक्त नहीं रहा कि उन सब का यहां पर जिक्र करूँ। (विघ्न)

Mr. Speaker Kindly wind up.

वित्त मन्त्री : स्पीकर साहिब, हमारी सरकार ने इन दो महीनों में इन सब भाइयों की आपोज़ीशन के बावजूद और कदम कदम पर रोड़े अटकाने के बावजूद और रात दिन हमारे ऊपर एक न एक तरह की परेशानी लाने के बावजूद वह काम किये हैं जिन्हें पंजाब की जनता याद रखेगी (प्रशंसा) इस सरकार ने जो पुरानी इनकी गाड़ी की पटड़ी थी उसको बदल दिया है और अब यह गाड़ी दूसरी पटड़ी पर चलने लगी है जिससे पंजाब खुशहाल होगा। इस लिये मैं इन आपोज़ीशन के भाइयों से दरखास्त करूँगा कि दिन के वक्त तो यह हमें कन्स्ट्रक्टिव सुजैशन दिया करें और रात के वक्त आराम से सोया करें, रात को जाग जाग कर इन्हें कोई फायदा होने वाला नहीं है। इसलिये रात को जागा न करें। (हंसी)।

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਸਾਡਾ ਮਾਲ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿਉ, ਅਸੀਂ ਵੀ ਚੁੱਪ ਕਰ ਜਾਵਾਂਗੇ। (ਹਾਸਾ)

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕੋਈ ਨਕਲੀ ਨਹੀਂ। (ਹਾਸਾ)

Mr. Speaker : Question is —

That the Punjab Appropriation (No. 2) Bill, 1967 be taken into consideration at once.

The motion was carried.

Mr. Speaker : Now the House will take up the Bill clause by clause.

CLAUSE 2

Mr. Speaker Question is :—

That clause 2 stand part of the Bill.

The Motion was carried.

CLAUSE 3

Mr. Speaker Question is—

That clause 3 stand part of the Bill.

The Motion was carried.

SCHEDULE

Mr. Speaker : Question is—

That the Schedule stand part of the Bill.

The Motion was carried.

CLAUSE 1

Mr. Speaker : Question is —

That clause 1 stand part of the Bill.

The Motion was carried.

TITLE

Mr. Speaker : Question is —

That Title be the Title of the Bill.

The Motion was carried.

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Appropriation (No. 2) Bill, 1967 be passed.

The Motion was carried.

ANNOUNCEMENT BY THE SPEAKER

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਜਿਹੜੀ 'ਨੋ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ' ਆਈ ਹੈ, ਕਲ੍ਹ ਅਤੇ ਪਰਸੋਂ ਇਸ ਤੇ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਹੋਵੇਗੀ । (The 'No Confidence Motion' will be discussed in the House, tomorrow and the day after.)

Mr. Speaker : The House stands adjourned till 2.00 p.m. tomorrow.

7.35 p.m. | *(The Sabha then adjourned till 2.00 p.m. on Thursday the 25th May, 1967.)*

665—25-6-68—305 copies—Pb., Govt. Press, Patiala,

PUNJAB VIDHAN SABHA

DEBATES

25th May, 1967

Vol. I—No. 28

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Thursday, the 25th May, 1967

Punjab Vidhan Sabha Secretariat, Chandigarh.

Price : Rs 14.15

ERRATA

To

Punjab Vidhan Sabha, Debates Vol. 1—No. 28

Dated 25th May, 1967.

Read	*For*	*Page*	*Line*
stands	stunds	(28)1	8
Top	t p	(28)2	5th from below
ਐਟੀਚੂਡ	ਐਟੀਚੂਟ	(28)4	17th from below
state	stat	(28)29	12
subsequently	subsequntly	(28)54	2nd from below
without	withou	(28)63	10
मैं	म	(28)64	4th from below
मैं	म	(28)65	2nd from below
इन्टरफियरेंस	इन्टर्रि रैंस	(28)66	9
ਦੇਈਏ	ਦੇਈਦੇ	(28)78	7th from below
ਮੂੰਹ	ਮੰਹ	(28)96	3rd from below
ਦੋਸਤ	ਦਸਤ	(28)96	Last line
ਜੋ	ਜ	(28)101	2
ਫਰੰਟ	ਫਰਟ	(28)101	8
August, 1966	Agust, 1966	(viii)	10
rice	rise	(x)	10th from below
Tashkent	Tashkant	(xii)	25
gone	one	(xiii)	8th from below
brickbats	brickkbats	(xiv)	6th from below

PUNJAB VIDHAN SABHA

Thursday, the 25th May, 1967.

The Vidhan Sabha met in the Hall of the Vidhan Bhavan, Sector 1. Chandigarh at 2.00 p. m. of the Clock. Mr. Speaker (Lt. Col. Joginder Singh Mann) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

Mr. Speaker : Starred Question No. 277 is postponed. Next question stands in the name of Comrade Phuman Singh.

(*Comrade Phuman Singh was not present in the House*)

Next question please.

REPRESENTATION FROM GOVERNMENT EMPLOYEES

***278. Sri A. Vishwanathan :** Will the Chief Minister be pleased to state the total number of representations received from all categories of Government employees in the Punjab against their allocation to Haryana or Himachal Pradesh ?

Dr. Baldev Parkash (Finance Minister) : 5932.

श्री अ. विश्वनाथन : क्या मंत्री महोदय बतायेंगे कि यह जो हरियाना और पंजाब में डिफरेंट काडर्ज़ की एलोकेशन की है इसके कौन से बेसिज़ थे ?

मन्त्री : स्पीकर साहिब, इस एलोकेशन के बेसिज़ गवर्नमेंट आफ इण्डिया ने तै किये थे उसमें डामीसाइल था और जहां पर कपल वर्क कर रहे हैं वह था हसबंड और वाइफ का और सिनियारेटी थी इन सारी बातों को सामने रख कर एलोकेशन की गई थी ।

श्री अ. विश्वनाथन : क्या मंत्री महोदय बतायेंगे कि इस सिनियारेटी को कितनी बार टैंपर विद किया गया है जहां कि मैडीकल और कपल केसिज़ नहीं थे ?

मन्त्री : कितनी बार टैंपर विद किया गया है यह इनफरमेशन तो अगर आप नोटिस दें तभी पता लग सकती है ।

चौधरी बलबीर सिंह : क्या मंत्री महोदय बतायेंगे कि जहां पर कोई म्यूचुअल ट्रांस्फर हरियाना से पंजाब में जाने के लिये मांगी गई हैं गवर्नमेंट की उसके बारे में क्या पालिसी है ?

मन्त्री : गवर्नमेंट तो चाहती है कि रूल्ज़ के मुताबिक जो म्यूचुअल ट्रांस्फर चाहते हैं, उनको एलाउ किया जाए ।

ਆਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ : ਕੀ ਮੰਤਰੀ ਮਹੋਦਯ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਐਲੋਕੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਮਿਉਚੂਅਲ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰਾਂ ਲਈ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਿਨਾ ਤੇ ਰੀਜੈਕਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕੋਈ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਫਾਰਮੂਲਾ ਬਣਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਫਾਰਮੂਲਾ ਕੀ ਹੈ ?

मन्त्री : सरकार ने कोई नया फारमूला नहीं बनाया । हर केस में इट वैरीज़ फराम इन्डीविजुअल टू इन्डीविजुअल । कई म्यूचुअल ट्रांस्फर के केसिज़ थे और कई दफा एक तरफ से एलौ कर दिया गया लेकिन हरियाना गवर्नमैंट ने लेने से इन्कार कर दिया । ऐसे बहुत से केसिज हैं । एक डाक्टर का मुझे पता है कि हरियाना गवर्नमैंट ने यह आबजैक्शन लगाया कि हमें इसी कुआलीफिकेशन्ज़ का डाक्टर और इतना ही कुआलीफाइड चाहिए और ईकुअल मैरिट का हो तो इस तरह के आबजैक्शनज़ भी रास्ते में आ जाते हैं । The cases vary from individual to individual.

ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ : ਕੀ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ, ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਸ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਡਿਸਪੋਜ਼ ਆਫ਼ ਕੀਤੀਆ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਕੀ ਜਿਥੇ ਹਸਬੈਂਡ ਐਂਡ ਵਾਈਫ ਦੇ ਕੇਸਿਜ਼ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਜਿਹੀਆਂ ਇਕਲੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਜਾਂ ਲੜਕੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਉਧਰ ਹਨ ਅਤੇ ਇਧਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੈਫ਼ਰੈਂਸ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ?

मन्त्री : जो सिंगल लड़कियां इस स्टेट की हैं और इस स्टेट में आना चाहें हमारी कोशिश होगी कि ज़रूर आ जाएं ।

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕਿੰਨੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਪੈਂਡਿੰਗ ਹਨ ਅਤੇ ਕਦੋਂ ਤਕ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਮੁਕ ਜਾਵੇਗਾ ?

ਮੰਤਰੀ : ਕਿੰਨੀਆਂ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਇਸ ਵਕਤ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ । ਜੇਕਰ ਨੋਟਿਸ ਦਿਉ ਤਾਂ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਦਸ ਦਿਆਂਗੇ । ਬਾਕੀ ਇਹ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਾਈ ਦੀ ਐਂਡ ਆਫ ਜੂਨ ਇਸ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦੀ ਆਸ ਹੈ । ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਫਾਈਨੇਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਗੌਰਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਕਰਨੀ ਹੈ ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 6,000 ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਇਹ ਰੀਪ੍ਰੀਜ਼ੈਂਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਐਲੋਕੇਸ਼ਨ ਗ਼ਲਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ when we are cutting short our tp heavy administration ਇਧਰ ਐਬਜ਼ਾਰਬ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਦ ਕਿ ਇਧਰੋਂ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਕੇਸਿਜ਼ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਫਿਗਰਜ਼ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਨੋਟਿਸ ਦਿਉ ਪਤਾ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ । ਬਾਕੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਕਾਮੋਡੇਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ

ਕੁਝ ਮਿਉਚੁਅਲ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਜਾਂ ਹਸਬੈਂਡ-ਵਾਈਫ ਦੇ ਕੇਸਿਜ਼ ਨੂੰ ਹੀ ਐਕਾਮੋਡੇਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਥੋੜਾ ਹੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ।

आचार्य पृथ्वी सिंह आजाद : क्या मंत्री महोदय को पता है कि हरियाना सरकार ने उन पंजाबियों को इस बिना पर लेने से इन्कार कर दिया है, जो फारमूले के अनुसार उधर जाने चाहिए थे, कि वह हिन्दु जाट नहीं हैं । (हंसी)

मन्त्री : ऐसी कोई इन्फरमेशन मेरे पास नहीं है । अगर कोई ऐसी चीज़ हो भी तो एलो-केशन के बाद अगर कोई ट्रांस्फर के केसिज़ आएं तो सरकार अपनी मर्ज़ी इस्तेमाल कर सकती है कि ले या न ले ।

चौधरी बलबीर सिंह : क्या वित्त मंत्री महोदय बतायेंगे कि जिन मुलाज़मों को हरियाना में ट्रांस्फर किया गया है और उनको पंजाब के नए ग्रेड वहां पर नहीं दिये गए उनके बारे में सरकार की क्या पालिसी है ? अगर हरियाना की गवर्नमैंट यह कहे कि ये पंजाब गवर्नमैंट के रखे हुए मुलाज़म हैं तो क्या पंजाब गवर्नमैंट उनको डी. ए. देगी ? क्योंकि मुलाज़मों का यह कहना है कि हम तो पंजाब गवर्नमैंट की मुलाज़मत में आए थे और हमें ज़बरदस्ती हरियाना में भेज दिया गया है और हरियाना में हमें नए ग्रेड नहीं मिल रहे तो सरकार को वह ग्रेड देने चाहिएं ।

मन्त्री : हम उनको डी.ए. वहां पर ही भेज देंगे । (हंसी)

चौधरी बलबीर सिंह : हमें, स्पीकार साहिब, सरकार का कलीयर कट जवाब पता लग जाना चाहिए ।

मन्त्री : मैंने, स्पीकर साहिब बता दिया है कि इस मसले को हम तो हल कर नहीं सकते क्योंकि अब वह हरियाना गवर्नमैंट के इम्प्लाईज़ हैं और यह उनका काम है कि वह ही उनकी डी.ए. की डिमांड को कनसिडर करें या न करें ।

चौधरी बलबीर सिंह : अगर हरियाना गवर्नमेंट उन्हें डी.ए. सैंटर के मुताबिक न दे तो क्योंकि पंजाब गवर्नमैंट ने हरियाना को मुलाजम अलाट किये हैं उनकी तनखाह तो हरियाना गवर्नमैंट दें और एडीश्नल डी. ए. पंजाब सरकार दे, क्या इस तरह नहीं हो सकता ? अभी अभी मंत्री महोदय ने कहा था कि उनका डी.ए. पंजाब गवर्नमैंट भेज देगी ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਉਹ ਤਾਂ ਹਸਦੇ ਪਏ ਸਨ । (The hon. Minister said so in a lighter vein).

श्री अ. विश्वनाथन : क्या मंत्री महोदय बतायेंगे कि जो कप्पल केसिज़ नहीं हैं और जो म्युचुअल ट्रांस्फर के केसिज़ नहीं हैं और मैडीकल के केसिज़ नहीं हैं बाकी जितने रह गये हैं और उन्हें हरियाना में एलोकेट किया गया है वह किस बेसिज़ पर किया गया है या डायरैक्टर्ज़ की ईडियोसिनकैसी और आरबिट्रेरिनैस पर उन्हें छोड़ दिया गया है ?

मन्त्री : यह तो हर केस का अलग अलग मैरिट है । ऐम्पलाईज़ को एक प्रोफारमां के मुताबिक पूछा तो गया था और उसके मुताबिक एलोकेट किया गया है ।

श्री अ. विश्वनाथन : जिन ऐम्पलाईज़ ने पंजाब के लिये आप्ट किया था और उनको, ज़बरदस्ती हरियाना में भेज दिया गया, क्या सरकार के नोटिस में ऐसे केसिज़ हैं और कितने केस पैंडिंग हैं ?

मन्त्री : इनके बारे में मैं पहले ही बता चुका हूँ। यह ज़रूरी नहीं था कि उन सभी को, जिन्होंने किसी एक सूबा के लिये आप्ट किया था, वहां पर एलोकेट किया जाता। ऐक्ट में खास परसैंटेज मुकर्रर की गई थी कि हरियाना को इतने परसैंट, हिमाचल को इतने और पंजाब को इतने परसैंट सरविसिज़ एलोकेट की जाएं और इसमें पंजाब का ज़्यादा परसैंटेज था इसलिये सभी तो किसी एक तरफ आ नहीं सकते थे और पंजाब के ऐम्पलाईज़ हिमाचल में और हरियाना में जाएंगे उसे कोई भी रोक नहीं सकता।

चौधरी बलबीर सिंह : क्या मंत्री महोदय बताएंगे कि जिन मुलाजमों ने पंजाब के लिए आप्ट किया था और इन्हें हरियाना में एलोकेट कर दिया गया है और उनकी सरविस कन्डीशनज़ में फर्क आ गया है कि यहां पर तो कुछ कैटेगरीज़ ऐसी है जिन की रिटायरमैंट एज 58 साल है और हरियाना में उन को एज 55 साल कर दी गई है तो यह जो तीन साल का फर्क है और जिनको हरियाना में 55 साल पर ही रिटायर किया जा रहा है तो क्या इन तीन सालों का बैनिफिट उन्हें पंजाब सरकार देगी ? (हंसी)

उनका क्या कसूर है? उनको तो डिपार्टमैंट के सैक्रेटरी की मर्ज़ी से वहां पर भेज दिया गया और अब वह इधर आना चाहते हैं तो उन्हें नहीं लिया जाता और अगर वहां पर रहें तो जो फैसिलिटीज़ पंजाब गवर्नमैंट उनको दे रही है उनको वही फैसिलिटीज़ वहां पर भी मिलन चाहिए। वही हक और वही सुविधा मिलनी चाहिए ....

Mr. Speaker : Now they are separate States.

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ 6,000 ਰਿਪ੍ਰੀਜ਼ੈਂਟੇਸ਼ਨ ਆਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਮੈਡੀਕਲ ਗਰਾਊਂਡਜ਼ ਤੇ ਕੁਝ ਹਸਬੈਂਡ ਵਾਇਫ ਕੇਸਿਜ਼ ਹਨ ਤਾਂ ਕੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਵੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਵੇ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਵਲੋਂ ਗਏ ਐਮਪਲਾਈਜ਼ ਨਾਲ ਹੋਸਟਾਈਲ ਐਟੀਚੂਟ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਆਈਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿਤਨੀਆਂ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਹਰ ਇਕ ਇਨਡੀਵਿਜੂਅਲ ਰਿਪ੍ਰੀਜ਼ੈਂਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕੀ ਰੀਜ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਇਸ ਵਕਤ ਕਿਵੇਂ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। (ਵਿਘਨ)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੇਰਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਾਲਿਸੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਦਿਸ ਕੁਵੈਸਚਨ ਨੀਡ ਨਾਟ ਬੀ ਆਸਕਡ। ਸਾਰੀ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਪਹਿਲਾਂ ਆ ਚੁਕੀ ਹੈ। (I think the Government has already clarified its position in this connection. Therefore this question need not be asked as complete information has already been furnished.)

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਮੈਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਤੋਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਕੋਈ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਆਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕੰਪਲੇਂਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਗਲਤ ਐਲੋਕੇਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ? ਕੀ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕੀਤੀ ?

Mr. Speaker ; This question does not arise.

श्री अ. विश्वनाथन : जिन लोगों ने कम्प्लेंटस की हैं कि उनको पंजाब की बजाये हरियाने तब्दील किया गया, उनमें ऐसे केसिज़ कितने हैं जिनमें हसबंड एक तरफ हैं और वाईफ

दूसरी तरफ, जैसे भौरा साहिब ने सवाल किया था कि ऐसी कितनी कम्पलेंटस हैं जिन्होंने सरकार के पास शिकायत की हो कि उसको एलोकेशन गलत हुई है । क्या गवर्नमैंट ऐसे केसिज़ की इन्क्वायरी करवाने के लिये तैयार है जिनमें यह शिकायत हो कि प्रोमोशन के जिधर चांसिज थे जूनियर को तब्दील कर दिया हो और सीनियर्ज़ छोड़ दिये गये हैं क्या मन्त्री महोदय बतायेंगे कि तबादले का क्राइटीरिया क्या रखा है ?

मन्त्री : क्राइटीरिया के मुताल्लिक मैंने जवाब दे दिया है । जिन लोगों ने एलोकेशन के मुताल्लिक रिप्रीज़ैन्टेशन की है उनको सुनने के लिये और इन्साफ देने के लिये Head of the Department और Chief Secretary की मीटिंग्ज़ होती हैं । अभी ऐसे केसिज़ की इन्क्वायरी हो रही है ?

श्री **प्रबोध चंद्र** : क्या वित्त मंत्री को यह इल्म है कि मौजूदा अनडिवाईडिड पंजाब में, जिसमें 92 प्रतिशत हिंदू और सिखों की आबादी है, सर्विसिज़ की एलोकेशन के वक्त यह तै किया गया कि 40 प्रतिशत सर्विसिज़ पंजाब को और 35 प्रतिशत हरियाणे को और 25 प्रतिशत हिमाचल को दी जायें ? How does the Government propose to overcome this difficulty ?

मन्त्री : इसमें डिफिकल्टी का कोई सवाल पैदा ही नहीं होता ।

आचार्य पृथ्वी सिह आज़ाद : क्या मंत्री महोदय बतायेंगे कि जो कौलम्ज़ एलोकेशन के परोफार्मा में रखे गये थे वह यह थे कि वह किस इलाके का रहने वाला है, उसकी सरविसिज़ कितनी है, उसकी प्रापर्टी कहां कहां हैं । मगर एलोकेशन कमेटी की जो आखरी मीटिंग हुई, इन सिद्धान्तों को छोड़ कर कुछ नये सिद्धान्त बटने बटाने के आधार पर बनाये गये जिसका नतीजा यह निकला कि नई तरीका की ऐलोकेशन के आधार पर 5932 दरखास्तों में से महज़ 500 दरखास्तों को ही रखा गया ....

मन्त्री : हमने कोई खास ऐसा क्राइटीरिया नहीं रखा सिवाये इसके कि वाईफ और हसबैंड की सर्विसिज़ को एक ही स्टेट में रखा जाये । जो भी रिप्रीजैन्टेशन्ज़ आती हैं हम उन पर गौर करते हैं। नये पुराने सिद्धांतों की कोई बात नहीं है ।

श्री **अ. विश्वनाथन** : हैल्थ की बिना पर जिन लोगों ने पंजाब को आप्ट किया था क्या उनको पंजाब में रखा गया था ?

There is a great deal of victimization. Hundreds and thousands of employees have been victimized and there is no ground whatsoever for the transfers.

Mr. Speaker. After all some one had to go to that State.

Shri A. Vishwanathan : But there must be some basis, Sir, for that also.

Mr. Speaker ; Surplus people shall have to...

श्री **ग्र. विश्वनाथन** : अब फिर ऐसा हुआ है, उनको नहीं लिया गया। कम अज़ कम इतनी पुरानी सरविस को तो इस सरकार को विचार में लेना चाहिए।

मन्त्री : आप ऐसा कह कर एक फैक्टर इगनोर कर रहे हैं। रीआरगेनाईज़ेशन के बाद दो स्टेटस अलग अलग एगज़िस्टेंस में आ गई। अगर किसी के साथ कोई इनजस्टिस हुआ भी है, यहां कोई ऐसी ट्रांसफर्ज़ हुई हैं तो इसकी ज़िम्मेवारी इस सरकार पर है। जैसे जैसे केसिज़ हमारे नोटिस में आयेंगे हम उनको एगज़ामिन करेंगे। प्रिलिमिनरी स्टेज पर यह केस हैड आफ दी डिपार्टमैंट और चीफ सैक्रेटरी के लैवल पर डिसकस होता है।

ਸਰਦਾਰ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਦੀ ਪਾਰਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਦੋਂ ਤਕ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ......

Mr. Speaker: It is re-organisation and not partition.

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਇਹ ਕੰਪਲੇਂਟਸ ਆਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਗਲਤ ਤੌਰ ਤੇ ਐਲੋਕੇਸ਼ਨ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਕਲਰਕਾਂ ਤੋਂ ਰਿਪੋਰਟਸ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਰੀਜੈਕਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ; ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਐਸੇ ਕੇਸਿਜ਼ ਦੀ ਛਾਣ ਬੀਣ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਅਥਾਰਿਟੀ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ ?

(ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

COMPLAINTS AGAINST FORCIBLE COLLECTION OF RELIEF FUNDS BY THE DISTRICT AUTHORITIES, PATIALA.

***313. Comrade Sat Pal Kapur.** Will the Chief Minister be pleased to state.—

(a) whether it is a fact that during his visit to Patiala in the last week of April the Public Works and Education Minister while presiding over the functions of the District Relief Committe, received several complaints regarding forcible collection of relief fund in the district by the district authorities;

(b) whether it is a fact that he promised to hold an enquiry into the said complaints;

(c) if the reply to part (b) above be in the affirmative, whether any enquiry has been held, if so, the result thereof and the steps proposed to be taken by the Government in the matter ?

Sardar Lachhman Singh Gill (Public Works and Education Minister) : (a) Certain complaints regarding forcible collection of Relief Fund were made to the Public Works and Education Minister verbally while he was presiding over the function of the District Relief Committee at Patiala.

(b) The Public Works and Education Minister promised to hold an enquiry into the said complaints provided these were made in writing;

(c) No complaint in writing has so far been made to the Public Works and Education Minister. On receipt of any written complaint, the matter will be duly looked into by the Government.

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਕੋਈ ਐਸਾ ਅਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

Mr. Speaker: You may please ask a particular question whether this thing or that ....(*Interruptions*).

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕੋਈ ਡੈਪੂਟੇਸ਼ਨ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡੈਪੂਟੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਾਵਾਂਗਾ...

Mr. Speaker: This is a suggestion. Please ask a question and do not make a speech.

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੋਈ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਾਵਾਂਗਾ ?

ਮੰਤਰੀ : ਪਟਿਆਲੇ ਰੈਡਕਰਾਸ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਰੀਲੀਫ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਇਕ ਜਲਸਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਸਦਾਰਤ ਮੈਂ ਕੀਤੀ ਸੀ । ਮੈਂ ਜੋ ਕੁਝ ਉਥੇ ਕਿਹਾ ਉਹ ਇਹੋ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਨੇ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਜਿੱਥੋਂ ਤੀਕ ਫੋਰਸੀਬਲੀ ਕੁਲੈਕਸ਼ਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਇਕ ਨੋਟੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਫੋਰਸੀਬਲੀ ਕੋਈ ਕੁਲੈਕਸ਼ਨ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ । ਇਹ ਪੁਰਾਣੀ ਸਰਕਾਰ ਵੇਲੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਉਥੇ ਕੋਈ ਐਸੀ ਕੁਲੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਵਾਕੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਉਥੇ ਜਲਸੇ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਵੀ ਐਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਹਿਜ਼ ਚੰਦ ਇਕ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹਨ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਉਥੇ ਵੀ ਮੈਂ ਇਹੋ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਇਕ ਵਾਕੇ ਤਕ ਦੀ ਤਹਿਰੀਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਿਉ ਮੈਂ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਵਾਵਾਂਗਾ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਡੈਪੂਟੇਸ਼ਨ ਮਿਲਿਆ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਇਤਲਾਹ ਜਲਸੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਵਜ਼ਾਹਤ ਨਾਲ ਦੱਸ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਕੰਨ ਸਾਫ ਕਰਕੇ ਬੈਠੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ । ਮੈਂ ਫੁਲ ਡੀਟੇਲਜ਼ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਡੀਕਲੇਅਰਡ ਪਾਲਿਸੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਬਦੋ ਬਦੀ ਫੰਡਜ਼ ਨਹੀਂ ਲੈਣੇ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੂਓ ਮੋਟੋ ਕਿਉਂ ਐਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ?

ਮੰਤਰੀ : ਕਾਫੀ ਲੋਕ ਜਲਸੇ ਵਿੱਚ ਸਨ । ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਦੂਸਰਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹਨ, ਜਾਣ ਕੇ ਸ਼ਰਾਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

वित्त मन्त्री : स्पीकर साहिब, अगर यह लिख कर देने में डरते हों कि गलत होगा तो कोई कार्यवाई की जायेगी, तो मैं इनको एश्योर करता हूँ कि लिख कर देदें, कोई कार्यवाई इनके खिलाफ नहीं की जायेगी ।

Shri Prabodh Chandra : On a Point of Order, Sir. I would like to draw your attention to one thing and it is this. The man sitting just opposite me does not miss any opportunity to implicate the previous Government or the Congress. I would request you to kindly control him otherwise we will hit him and he will go down reeling. He should be ashamed of this.

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਿਹੜੇ ਮੈਂਬਰ ਬੈਠੇ ਹਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਆਤ ਲਈ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਜਲਸੇ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਉਹੋ ਲਫਜ਼ ਬਲਫਜ਼ ਰੀਪੀਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਗਿਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ । ਉਥੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹਨ ਸ਼ਰਾਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਇਥੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ । I did not use my words. ਮੈਂ ਐਸ਼ੋਅਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਕੋਈ ਲਫਜ਼ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਜਲਸੇ ਵਿੱਚ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸਾਂ । (ਵਿਘਨ)

श्री अ. विश्वनाथन : On a point of order, Sir. स्पीकर साहिब, पहले भी एक बार जब डिप्टी स्पीकर साहिब चेयर में थे, मैंने अर्ज़ की थी और आज फिर आपकी रूलिंग चाहता हूँ कि क्या इस हाउस में कोई भी मैम्बर किसी दूसरे मैम्बर को 'This fellow.. man sitting opposite me' इस तरह से एड्रेस कर सकता है ? क्या यह हाऊस की डिगनिटी के अनुकूल है जो यह कहा जाता है कि "This man, this fellow, this person".... Sir, you must pul him up.

Mr. Speaker: I can only ask him not to use such words.

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਸਭ ਨੂੰ ਰੀਕੁਐਸਟ ਕਰ ਦਿਉ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । (I have requested them.)

CASES PENDING IN LAW COURTS AT LUDHIANA

*279. **Sri A. Vishwanathan :** Will the Chief Minister be pleased to state the number of cases instituted under the Punjab Municipal Act 1911, which are pending in the law courts in Ludhiana at the beginning of 1965, 1966 and 1967?

Dr. Baldev Parkash (Finance Minister)

Beginning of 1965	..	Nil
,, ,, 1966	..	Nil

(beginning of 1967	..	333
1965 ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿੱਚ	..	ਕੋਈ ਨਹੀਂ
1966 ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿੱਚ	..	ਕੋਈ ਨਹੀਂ
1967 ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿੱਚ	..	333)

श्री अ. विश्वनाथन : क्या मन्त्री महोदय बतायेंगे कि लुधियाना म्यूनिसिपल कमेटी ने एक रेज़ोल्यूशन के जरीए पंजाब सरकार से मांग की थी कि एक म्यूनिसिपल मैजिस्ट्रेट एप्वायंट करके दिया जाए या उनको इजाज़त दी जाए। यदी हुआ था तो क्या ऐक्शन लिया गया ?

मन्त्री : यह सवाल कैसे एराईज़ होता है ? आप फैसला कर लें।

Mr. Speaker : It does not arise.

श्री अ. विश्वनाथन : सवाल ऐसे पैदा होता है कि कचहरियों में म्युनिसिपल कमेटी के 333 केसिज़ पैंडिंग पड़े हैं। इसके इलावा वहां पर आए दिन कमेटी जो भी ऐक्शन लेती है उसमें कचहरी सटे आर्डर दे देती है। एक केस पंजाब गवर्नमैंट के पास और हाई कोर्ट के पास पहुँचा हुआ है। एक केस में एक कोर्ट ने टैम्परेरी सटे नहीं दी थी दूसरी कोर्ट ने दे दी थी। मैजिस्ट्रेट के खिलाफ इनक्वायरी हो रही है पुलिटीकल इनटरफिअरेंन्स होती है। मैजिस्ट्रेट कुछ नहीं करते और म्युनिसिपल कमेटी का काम ठप हो जाता है।

In the interests of a decent civilised civil life, I would like to ask the Punjab Government whether they are aware that a judicial Magistrate was required to be appointed at Ludhiana through a resolution of the Municipal Committee and whether the Punjab Government has taken any action on it ?

मन्त्री : जवाब सैलफ एक्सप्लेनेट्री है। इन्होंने तीन सालों के फिगर्ज़ पूछे हैं। 1965 में कितने केसिज़ पैंडिंग थे जवाब है निल। 1966 में कुल कितने केसिज़ थे जवाब है निल। 1967 के जवाब में 333 केसिज़ पैंडिंग हैं। उन्होंने यह इनफरमेशन मांगी थी वह उनको दे दी गई है। अगर आनरेबल मैम्बर कुछ और इनफरमेशन लेना चाहते हैं उसका अलग नोटिस दे दें। पहले जो इत्तलाह इन्होंने मांगी थी वह उनको दे दी गई है। इससे ज्यादा सवाल पैदा नहीं होता। पैंडिंग केसिज़ को क्लीयर करने के लिये सरकार कदम उठा रही है।

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ 1965 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਸੀ, 1966 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕੇਸ ਬਕਾਇਆ ਨਹੀਂ ਸੀ, 1967 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ 333 ਕੇਸਿਜ਼ ਬਕਾਇਆ ਰਹਿ ਗਏ; ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਤਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਪੁਛਦੇ ਸਾਨੂੰ ਹੋ। ਤੁਸਾਂ ਆਪ ਹੀ ਕਰ-ਵਾਇਆ ਹੋਵੇਗਾ।

ਆਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ : ਕੀ ਇਹ ਅਮਰ ਵਾਕਿਆ ਹੈ ਕਿ 333 ਕੇਸਿਜ਼ ਜਨਵਰੀ ਅਤੇ ਫਰਵਰੀ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : 1966 ਵਿੱਚ 695 ਕੇਸਿਜ਼ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 362 ਕੇਸਿਜ਼ 1966 ਦੇ ਅਖੀਰ ਤਕ ਡੀਸਾਈਡ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। 1967 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ 333 ਕੇਸ ਬਚ ਰਹੇ।

AMOUNT INVESTED IN SHARES/DEBENTURES OF MESSRS JAGATJIT COTTON TEXTILE MILLS LTD., PHAGWARA.

*309. **Shri Kapur Chand Jain :** Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) whether the Government has invested Rs. 17 lakhs in preference shares and debentures of M/S Jagatjit Cotton Textile Mills, Ltd., Phagwara, if so, the date when this amount was invested;

(b) the reasons for the investment of the said amount in one single company of M/s Karam Chand Thapar and Bros;

(c) the present market price of the said shares and debentures;

(d) whether the Government contemplate selling the said shares and debentures in the market and to utilising the amount in the development of small scale industries in the State ?

Dr. Baldev Parkash : (a) Yes. A statement giving the required information is laid on the table of the House.

(b) A part of the investment was made by the former Kapurthala State and the rest by the erstwhile Pepsu State. The investment was in the nature of promotional support for the setting up of the textile mill and subsequently for meeting the cost of an expansion scheme.

(c) The present market prices of the shares and debentures cannot be given in the absence of any recent quotation thereof in the stock Market.

(d) No.

Statement showing particulars of investments made by Government in the Jagatjit Cotton Textile Mills Ltd., Phagwara.

S. No.	Item	Particulars of investment	Face Value	Date of investment
1.	5% cumulative Preference shares	2000—5% cumulative preference shares of Rs. 100 each	Rs. 2,00,000	22-3-1947
2.	6½% mortgage debentures	250—6½% mortgage debentures of Rs. 1000 each	Rs. 2,50,000	29-5-1950
3.	—Ditto—	—Ditto—	Rs. 2,50,000	29-12-1950
4.	6% mortgage debentures	1000—6% mortgage debentures of Rs. 1000 each	Rs. 10,00,000	11-4-1955

चौधरी बलबीर सिंह : क्या वित्त मन्त्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि सरकार ने अपना कोई नुमाइंदा उनकी मेनेजमैंट में डायरैक्टर या किसी और शकल में रखा हुआ है ?

मन्त्री : मैंने कल भी बजट स्पीचों के जवाब में कहा था कि सरकार इस बात पर गौर कर रही है कि सरकार की जितनी इनवैस्टमैंट हुई है वहां पर मैनेजमैंट में किसी न किसी फार्म में अपना रीप्रिज़ैनटेटिव रखने का फैसला करेगी ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : 17 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਬਲਾਕ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਰੀਟਰਨ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਸਰਕਾਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸੋਚ ਰਹੀ ਕਿ ਸ਼ੇਅਰਜ਼ ਨੂੰ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ।

Why the answer is 'No' for part 'd' of the question ?

Minister : Part 'd' of the question is—

> "whether the Government contemplate selling the said shares and debentures in the market."

इस पर सीरियस विचार हो रहा है । यह बात नहीं है कि विचार नहीं हो रहा । जो रकमें फंसी हुई हैं उनके बारे सरकार गौर करेगी । जो डिस्पोज़ आफ होने वाली हैं उनको सरकार डिस्पोज़ आफ करेगी ।

ਆਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ : ਕੀ ਇਹ ਅਮਰ ਵਾਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਗਤਜੀਤ ਕਾਟਨ ਐਂਡ ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਮਿਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜਾ ਰੁਪਿਆ ਲਗਾਇਆ ਸੀ ਉਹ ਇਸ ਲਈ ਲਗਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਉਨਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰੁਪਿਆ ਲਗਾਇਆ ਸੀ ? ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਪੁਆਇੰਟ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਰਖਣਾ ਕਿ ਜਦ ਤਕ ਇੰਡਸਟਰੀ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਨਤ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਉਸ ਵਕਤ ਤਕ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਵਾਪਸ ਨਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ?

ਮੰਤਰੀ : ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕੰਸਿਡਰੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ : ਕੀ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਇਸ ਪੈਸੇ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਤਨਾ ਡਿਵੀਡੈਂਡ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪੁਛਿਆ ਗਿਆ । ਟੋਟਲ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ : ਕੀ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਿੱਲ ਕਿਤਨਾ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੇ ਕਿਤਨਾ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਕਮਾਇਆ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਲਈ ਤਾਂ ਸੈਪੇਰੇਟ ਨੋਟਿਸ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਕਤ ਮਿੱਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਬਾਰੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਕੀ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫ਼ਰਮਾਂ ਤੋਂ ਵਜ਼ੀਫ਼ੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਲਗੀ ਕਿ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਜ਼ੀਫ਼ੇ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡਾ ਇਤਨਾ ਪੈਸਾ ਇਥੇ ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਔਰ ਸਾਡੇ ਸ਼ੇਅਰਜ਼ ਡੀਬੈਂਚਰਜ਼ ਹਨ ਕੀ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਫ਼ਿਟ ਐਂਡ ਲਾਸ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਆਉਂਦੀ ਹੈ,ਅਗਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮਿਲਜ਼ ਦੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਕਿਤਨੀ ਸਾਊਂਡ ਜਾਂ ਕਿਸ ਕਦਰ ਨਾਕਸ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਵਕਤ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਨੋਟਿਸ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮਿਲਜ਼ ਦੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਕਿਤਨੀ ਸਾਊਂਡ ਹੈ ਜਾਂ ਨਾਕਸ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਾਫਿਟ ਐਂਡ ਲਾਸ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਹੈ ਨਹੀਂ ਮੇਰੇ ਪਾਸ । ਵੈਸੇ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੋਵੇਗੀ । ਮੈਂ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕੈਟੇਗਾਰੀਕਲੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਮਗਰ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਲੇਖੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਰਗਾ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦੇਣਗੇ ਜਾਂ ਇਹ ਜਾਨਣ ਲਈ ਕਿ ਕਿਤਨਾ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਰਖਣਗੇ ?

ਮੰਤਰੀ : ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਨਵੈਸਟਮੈਂਟ ਹੈ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਔਰ ਜਿਹੜਾ ਐਗਰੀਮੈਂਟ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਇੰਟਰਫੀਅਰੈਂਸ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰ ਇੰਟਰਫ਼ੀਅਰ ਕਰੇਗੀ ਔਰ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ ਕਰੇਗੀ ਔਰ ਅਗਰ ਨਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸ਼ੇਅਰਜ਼ ਡੀਬੈਂਚਰਜ਼ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਸਿਰਫ ਥਾਪੜ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਹੀ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਖਾਤਰ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇੰਟਰੈਸਟਸ ਨੂੰ ਸੈਕਰੀਫ਼ਾਈਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ?

ਮੰਤਰੀ : ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਟਰੈਜ਼ਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਉਤੇ ਬੈਠੇ ਹੋਇਆਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

श्री अ. विश्वनाथन : क्या मन्त्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि यह जो इन-वैस्टमैंट्स की गई है इनकी ज़िम्मेदारी किसके ऊपर है ?

मन्त्री : मैंने जवाब में बता दिया है कि यह अर्स्टव्हाईल कपूरथला और पैप्सू स्टेट ने की हुई है और इसकी जिम्मेदारी उन्हीं पर है ।

श्री अ. विश्वनाथन : मैंने यह पूछा है कि ज़िम्मेदारी किस पर है ।

मन्त्री : सरकार पर ।

श्री अ. विश्वनाथन : वह व्यक्ति कौन कौन हैं ?

मन्त्री : यह सवाल में पूछा नहीं गया था ।

चौधरी बलबीर सिंह : स्पीकर साहिब, जिस वक्त का यह ऐग्रीमैंट हुआ हुआ है अगर उस वक्त के वज़ीर यहां पर मौजूद हों तो क्या उनसे यह सवाल पूछा जा सकता है ?

SHARES HELD BY GOVERNMENT IN MESSRS UDAI BHAN INDUSTRIES LTD., DHOLPUR, (RAJASTHAN)

*310. **Shri Kapur Chand Jain :** Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) the number and the value of the shares held by the Government in Messrs Udai Bhan Industries Ltd., Dholpur (Rajasthan);

(b) the total paid up capital of the said company;

(c) the date on which the said investment was made ;

(d) the reason for the investments made in the said company which is situated outside State;

(e) the name of the authority under whose advice the said investment was made;

(f) whether the said company went into liquidation; if so when;

(g) if the reply to part (f) above be in the affirmative, the steps being taken for the recovery of the amount ;

(h) whether any amount has so far been recovered ?

Dr. Baldev Parkash : (a) The number and value of the shares held by the State Government are as under :—

			Rs.
(i)	10,000 ordinary shares of Rs. 10 each	..	1,00,000
(ii)	1,000 Preference shares of Rs. 100 each	..	1,00,000
(iii)	15,000 Deferred shares of Rs. 10 each	..	1,50,000
	Total	..	3,50,000

(b) The total paid up capital of the company was Rs. 10,80,350.00 according to the Balance Sheet as on 31st March, 1951, after which date the company went into liquidation.

(c) Not known. However, share certificates worth Rs. 3,50,000.00 were issued on 20th December, 1950.

(d) Not known. This investment was made by the erstwhile Maharaja of Nabha and was inherited by the composite Punjab State from the erstwhile Pepsu State in 1956.

(e) As against (d).

(f) Yes. The company went into liquidation from its very Start.

(g) The company went into liquidation in erstwhile Pepsu state. Shri Hardit Singh was appointed its liquidator. The liquidator intimated that the machinery and stores were disposed of in September, 1961 for Rs. 60,000 and this amount is lying in a commercial bank at Dholpur. There was dispute between the company and the Rajasthan Government regarding ownership of land. The land dispute has been decided by the High Court in favour of the company. Sometime back on 23rd January, 1966 the assets of the company were auctioned. The highest bid was for Rs. 95,000/- but the liquidator estimated the assets at about Rs.3 lakhs and the auction was postponed. The liquidator has not been able to finalise the case so far.

(When the Finance Minister was giving answer to question No.310, the Speaker saw Shri Satnam Singh Bajwa, Deputy Minister, talking to some officer near the Officers' Gallery.)

Mr. Speaker : Mr. Bajwa, you are not to talk with the Officers there.

Shri Prabodh Chandra : On a point of order Sir. Can the Officer circumvent your orders by going into the Lobby?

Mr. Speaker : No. I have already told him.

Shri Prabodh Chandra : The officer has gone in the Members, Lobby.

Mr. Speaker : The Watch and Ward staff must be vigilant.

श्री बलरामजी दास टंडन : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर । स्पीकर साहिब, प्रबोध जी ने जो प्वायंट आफ आर्डर किया है कि वज़ीर या मैम्बर लाबीज़ में जाकर अफसरों के साथ बात कर सकते हैं या नहीं इस सम्बन्ध में मेरा यह कहना है कि यह पहले भी होता रहा है कि मिनिस्टर और मैम्बर साहिबान अफसरों को लाबीज में बुला कर डिसकशन करते रहे हैं । यह एक पुरानी रवायत है.....

Mr. Speaker : I say this is not a parliamentary practice.

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, पहले आप मेरी बात सुन लें उसके बाद जो रूलिंग आप देना चाहें दें । यह आज की रवायत नहीं ऐसा पीछे सभी मिनिस्टर करते रहे हैं । यह रवाज आज तक रहा है ।

Mr. Speaker : I am not going to allow that 'Rawaj'.

श्री बलरामजी दास टंडन : यह तो एक नई रवायत यहां पर चलाई जा रही है । (विघ्न)

चौधरी बलबीर सिंह : क्या मन्त्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि गवर्नमैंट पंजाब से बाहर भी कारखानों में शेअर्ज़ में रुपया लगा सकती है ? क्या आजकल भी लगा सकती है ?

मन्त्री : आजकल भी लगा सकती है। अगर प्राफिट की गुंजाइश हो तो हमारे ऊपर कोई पाबन्दी नहीं है और बाहर भी रुपया लगाया जा सकता है।

चौधरी बलबीर सिंह : क्या वित्त मन्त्री महोदय यह बताने की कृपा करेंगे कि आज जब कि स्टेट टरेडिंग और दूसरी बातों के लिये सरकार की तरफ से यह कहा जा रहा है कि हमारे पास पैसा नहीं है इसलिये यह काम नहीं कर सकते तो फिर क्या सरकार अपनी इस पालिसी को बदलेगी कि पंजाब के बाहर, चाहे मुनाफा भी हो, तब भी रुपया वहां पर न लगाया जाए ?

मन्त्री : जहां तक रुपया लगाने का सवाल है पंजाब सरकार कहीं बाहर लगाने का विचार नहीं कर रही है, न पंजाब सरकार के पास लगाने के लिये रुपया है ही।

चौधरी बलबीर सिंह : क्या वित्त मन्त्री महोदय यह पाबन्दी लगायेंगे कि पंजाब का रुपया कहीं बाहर न लगाया जाए ?

मन्त्री : जब तक पंजाब की अपनी इन्डस्ट्री के लिये और प्लान के लिये रुपये की शारटेज चल रही है तब तक बाहर रुपया लगाने पर ज़रूर रोक लगाई जायेगी।

AMOUNT INVESTED IN VARIOUS INDUSTRIES OUTSIDE PUNJAB

*311. **Shri Kapur Chand Jain :** Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) whether it is a fact that the Government has invested the following amounts in the industries functioning outside the State ;

(i) Mysore Paper Mills Ltd., Bangalore- Rs· 2,000;
(ii) Dalmia Cement (Bharat) Ltd., Dalmiapuram (Madras) Rs. 82,750/-.
(iii) Shri Krishna Rajindra Mills Ltd., Mysore—Rs. 10,000;
(iv) The Associated Cement Companies Ltd., Bombay, Rs. 1,70,700
(v) Dholpur Glass Works, Dholpur (Rajasthan) Rs. 50,000;
(vi) National Projects Construction Corporation Ltd., New Delhi Rs. 10,00,000;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative the reasons for investing the said money outside the State;

(c) whether the said investment has been in any way helpful in the development of industries in the State;

(d) whether the shares of the said companies are on the official trading list of the Indian Stock Exchanges;

(e) the percentage of dividend received by the Government on the value of the said shares since the investment was made;

(f) the present market rates of the shares and the rates at which the Government purchased the shares;

(g) whether the Government propose to dispose of the said shares and direct the investment to the aid of small-scale industries in the State which are in dire need of financial help ?

डाक्टर बलदेव प्रकाश ; मैं इसे मेज़ पर ले करता हूं ।

(a) Yes.

(b) Investments at Serial No. (a) (i) to (v) were made by the Erst-while Pepsu States and inherited by the composite Punjab Government at the time of merger of Pepsu with Punjab in 1956. Investment at Serial No. (a) (vi) was made at the instance of Central Government as the Corporation undertakes big projects in the States which small contracting agencies cannot do.

(c) No.

(d) Only shares of Companies at Serial No. (a) (i) (ii) and (iv) are on the official trading list of the Indian Stock Exchange.

(e) The percentage of dividend received by the Government on the value of the shares of all these investment from 1st November, 1956 to 31st October, 1966 is 3.60%.

(f) The shares of all the companies were purchased at face value but for Mysore Paper Mills Ltd., Bangalore and Shri Krishna Rajindra Mills Ltd., Mysore , which were purchased at Rs. 7,025/- and Rs. 18,948 respectively. The present market value of shares of the following companies is as below:—

	Name of Company	*Value of Share*
(i)	Mysore Paper Mills Ltd., Mysore	Rs. 7.90 per share of Rs. 10.00
(ii)	*Dalmia Cement (Bharat) Ltd.*	Rs. 11.34 per share of Rs. 10.00
(iii)	The Associated Cement Company Ltd.; Bombay.	Rs. 126.00 per share of Rs. 100.00

(g) The issue will be considered after these investments have been apportioned amongst the successor States.

आचार्य पृथ्वी सिंह आज़ाद : On a point of order, Sir. जो स्टेटमैंट टेबल पर ले की जाती है, क्या यह जरूरी नहीं कि मैम्बर को उसकी कापी दी जाए ?

Shri Kapoor Chand Jain : Sir, I have not received the reply.

Mr. Speaker : You can ask the supplementaries on it tomorrow.

TEST BORES EXECUTED IN DEHRA BASSI AND LALRU AREAS

*316. **Comrade Phuman Singh :** Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state—

(a) whether any project for test bores for Dehra Bassi and Lalru area was made in the last week of January, 1967, by the S.E.

[Comrade Phuman Singh]

Hydel Investigation Division; if so, the number of such test bores.

(b) the name of the authority which sanctioned the said project and the estimated cost thereof;

(c) the total number of tube-wells proposed to be sunk as a result of the said test bores and the names of places where these will be sunk ?

Sardar Lachhman Singh Gill : (a) Yes. Two numbers.

(b) Superintending Engineer, Hydel Investigation Circle. Estimated cost is Rs. 10,300.

(c) As the work of test boring is still in progress and that too only at one site namely in village Jaula Khurd, total number of tube-wells proposed to be sunk as a result of these test bores cannot be determined at this stage.

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜੋ ਰਿਗਜ਼ ਬਾਹਰੋਂ ਆਉਣੇ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਟੈਸਟ ਬੋਰਿੰਗ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੋਈ ਸੀ, ਕੀ ਉਹ ਆ ਗਏ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਜਿੰਨੀ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਮੈਨੂੰ ਸੀ ਉਹ ਮੈਂ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਐਰਾਈਜ਼ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

MEMBERS OF REORGANISED PUNJAB STATE ELECTRICITY BOARD

*319. **Comrade Sat Pal Kapur** : Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state—

(a) the names and particulars of the newly appointed members of reorganised Punjab State Electricity Board;

(b) the nature of work in which they were engaged before their appointment as members of the said Board;

(c) the criteria, qualifications and merit laid down for the appointment of the members of the said Board ?

Sardar Lachhman Singh Gill : (a) (i) Shri R.S. Gill, Chairman, Punjab State Electricity Board.

(ii) Shri Sohan Lal Khandaria, Finance and Accounts Member.

(iii) Shri Kirpal Singh, Technical Member (Ex-officio)

(iv) Shri Bakhtwar Singh, Member (non-official full time)

(v) Shri K.S. Narang, I.A.S. Ex-Officio, member.

(b) (i) Shri R.S.Gill, General Manager, Beas Project, Talwara.

(ii) Shri Sohan Lal Khandaria, Finance and Accounts Member, erstwhile Punjab State Electricity Board.

(iii) Shri Kirpal Singh, Chief Engineer, Punjab State Electricity Board of erstwhile Punjab State Electricity Board.

(iv) Shri Bakhtawar Singh Landlord, General Manager, Moga Transport Co. (Private) Ltd., Moga for more than ten years and Managing Director, Pepsu Transport Co. for 12 years from 1950-1962.

(v) Shri K. S. Narang, I.A.S. Commissioner for Finance and Secretary to Government, Punjab, Finance Department.

(c) A copy of an extract of Section 5 of the Electricity (Supply) Act, 1948, showing the qualifications etc. of the Administrative Member, Technical Members and Finance and Accounts Member, is laid on the Table of the House.

A note showing the qualifications required for the appointment of other members of the Board is also laid on the table of the House.

COPY OF AN EXTRACT OF SECTION 5 OF ELECTRICITY (SUPPLY) ACT, 1948.

5. * * *

(2) The Board shall consist of not less then three and not more than seven members appointed by the State Government.

* *

(4) Of the members.—

(a) One shall be a person who has experience of, and has shown capacity in, commercial matters and administration;

(b) One shall be an Electrical Engineer with wide experience; and

(c) One shall be a person who has experience of accounting and financial matters in a public utility undertakings, preferably an electric supply undertaking.

(5) One of the members possessing any of the qualifications specified above shall be appointed by the State Government to be the Chairman of the Board.

* * *

NOTE

QUALIFICATIONS FOR APPOINTMENT OF NON-OFFICIAL MEMBERS AS MEMBERS OF THE BOARD

(i) that the member is graduate or has an equivalent educational qualifications.

(ii) that he is below the age of 58 and over 40 years.

(iii) that he is not closely related to any of the principal officers of the electricity Board viz—

Chief Engineers and Superintending Engineers.

(iv) that if a practising lawyer, he will not engage in cases against the interest of the board.

(b) that he should have some experience of a commercial nature or in the alternative of Public Administration in a responsible capacity and should be of un-questioned integrity.

श्री प्रबोध चन्द्र : यह बख्तावर सिंह कौन है ?

ਮੰਤਰੀ : ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਈ ਦੋਸਤ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਹੁਣ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਦੋਸਤੀ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰੋ ਤਾਂ ਦੂਜੀ ਗਲ ਹੈ । (ਵਿਘਨ)

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਬਖ਼ਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਟਿਵ ਮੈਂਬਰ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੀ ਤਨਖਾਹ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਤਾਂ ਪੁਛੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਈ ।

श्री प्रबोध चन्द्र : क्या वजीर साहिब बतायेंगे कि क्या उनको कोई एक्सपीरिएंस भी है बिजली के काम का या बसें चलाता हुआ वहां आ गया है ? क्या स्पैशल क्राईटीरीयन था या उनकी क्या क्वालीफिकेशन्ज़ थीं ?

ਮੰਤਰੀ : ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਵਾਕਫ਼ੀ ਲਈ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਰੂਲਜ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਹੈ, ਗਰੇਜੂਏਟ ਹੋਵੇ, ਏਜ 40 ਸਾਲ ਹੋਵੇ (ਵਿਘਨ) * * *

* * * * * *

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਇੰਨੀ ਤਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ (ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker : All these remarks should be expunged from the proceedings.

ਮੰਤਰੀ : ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਹੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਦਾ ਸ਼ੇਅਰ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । (ਵਿਘਨ)

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਸ਼ੇਅਰ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ । ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਬਿਲੇ ਕਬੂਲ ਹੋਵੇ । (ਵਿਘਨ)

ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ (1) ਗਰੈਜੂਏਟ ਹੋਵੇ, (2) ਉਮਰ ਵਿੱਚ 40 ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੋਵੇ, (3) 58 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੋਵੇ, (4) Administrative point of view ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਤਜਰਬਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਉਹ 22 ਸਾਲ ਤਕ ਇਕ ਵੱਡੀ ਫਰਮ ਦੇ ਜਨਰਲ ਮੈਨੇਜਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਆਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ : ਮੈਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਬਲਿਕ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਅੱਜ ਤਕ ਕਿਸੇ ਆਈ.ਏ.ਐਸ. ਤੋਂ ਘਟ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਹੋਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਬਲਿਕ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪੋਸਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਜਾਂ ਤਜਰਬਾ ਕਮਰਸ਼ਲ ਨੇਚਰ ਦਾ ਹੋਵੇ । ਉਥੇ ਲਫ਼ਜ਼ 'and' ਨਹੀਂ, 'or' ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਲਉ ਪੜ੍ਹ ਲਉ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਮਰਸ਼ਲ ਨੇਚਰ ਦਾ 22 ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਰਖਿਆ ਹੈ । ਪ੍ਰਬੋਧ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਸਾਂ ਚਲਾਉਂਦਾ ਉਥੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਬਸਾਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਬੋਧ ਜੀ ਵੀ ਵਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

श्री प्रबोध चन्द्र : मेरा यह काम कभी नहीं रहा (विघ्न) क्या वजीर साहिब बतायेंगे कि क्या यह वही बख्तावर सिंह है जो कुछ अर्से तक इन का पी. ए. रहा ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਪੀ. ਏ. ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਆਪ ਦਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ।

---

*Expunged as ordered by the Chair.

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਕੀ ਇਸ ਪੋਸਟ ਲਈ ਜਿਸ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਬਖਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕੋਈ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਕਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਾਂ ਸਿਰਫ 22 ਸਾਲ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਲਈ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਕਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦੀ ਚੁਆਇਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਚੁਆਇਸ ਕਰਨ ਦਾ ਪਰੋਸੀਜਰ ਜਾਂ ਫਾਰਮੂਲਾ ਕੀ ਹੈ ?

Mr. Speaker: That is the choice of the Government.

ਅਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਐਡਮਿਨਿਸਟਰੇਟਿਵ ਪੋਸਟ ਹੈ ਜਾਂ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਪੋਸਟ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਟਿਵ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਮਰਸ਼ਲ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਫੁਲ ਟਾਈਮ ਮੈਂਬਰ ਰਖਿਆ ਹੈ ।

Acharya Prithvi Singh Azad : Sir, if the hon. Minister does not know whether this post is an administrative post or a political post, then God save us.

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ he is a non-official Member. Administrative Member ਦੀ ਗੱਲ ਕਿਥੇ ਹੈ ? (ਵਿਘਨ)

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ: ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਬਖਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਤੌਰ ਐਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਟਿਵ ਮੈਂਬਰ ਦੇ ਕੀ ਫੰਕਸ਼ਨ ਨੇ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਬੋਰਡ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ ਪਰ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਫੰਕਸ਼ਨ ਅਲਾਟ ਕਰਨੇ ਇਹ ਬੋਰਡ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹੀ ਕੰਮ ਸੌਂਪਦੇ ਹਨ ।

ਅਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ: ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚਾਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਬਾਰੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਇਕ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਆਰ. ਐਸ. ਗਿੱਲ. ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਹਾਇਲੀ ਕੁਆਲੀਫਾਇਡ ਇੰਨਜੀਨੀਅਰ ਹਨ । I know him since long. He is also Gill my brother. ਦੂਜੇ ਸੋਹਨ ਲਾਲ ਜੀ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਸਰਦਾਰ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਟੈਕਨੀਕਲ ਮੈਂਬਰ ਹਨ । He is also highly qualified. ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਚੌਥੇ ਮੈਂਬਰ ਸਰਦਾਰ ਬਖਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ। ਇਹ ਐਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਟਿਵ ਮੈਂਬਰ ਲਏ ਗਏ ਹਨ ਜਾਂ ਇਹ ਨਾਨ ਆਫ਼ੀਸ਼ਲ ਮੈਂਬਰ ਹਨ ?

Sir, the fifth condition is that he should have some experience of a commercial nature or in alternative of public administration in a responsible capacity.

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਨਾਨ ਆਫੀਸ਼ਲ ਮੈਂਬਰ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਆਤ ਲਈ ਉਤਰ ਪੜ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਚਾਰੇ ਨਾਂ ਪੜ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ :

1. Shri R. S. Gill.
2. Shri Sohan Lal Khandaria.

[ਸਿੰਚਾਈ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਮੰਤਰੀ]

3. Shri Kirpal Singh.

4. Shri Bakhtawar Singh.

Acharya Prithvi Singh Azad : Then who is the Administrative Member ?

Minister : I do not know. (ਵਿਘਨ)

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਮੈਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਇਕ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਉਸੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਬਾਰ ਬਾਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ?

Mr. Speaker : It is in clarification.

Chaudhri Balbir Singh : They must be alert. They must listen attentively. They should not waste the time of the House.

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਕੋਈ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕਿਸੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਜਦ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਤਾਂ ਹੋਰ ਪੜ੍ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਗ਼ਲਤ ਬਿਆਨੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਜਵਾਬ ਦੀ ਸਮਝ ਆ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ (ਹਾਸਾ)

चौधरी बलबीर सिंह : अगर कोई मैम्बर अपनी उमर की वजह से भूल जाये कि क्या सवाल पढ़ा गया है तो क्या इन्हें फिर इजाज़त होगी कि दोबारा सवाल पुट कर लें ? (विघ्न) (हंसी) ।

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ 22 ਸਾਲ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹੈ । ਕੀ ਇਹ ਦਰੁਸਤ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਸਰਦਾਰ ਬਖ਼ਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਮੋਗਾ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਮੈਨੇਜਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਸ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਦਿਵਾਲਾ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਤਨਖਾਹ ਕੀ ਮਿਲਦੀ ਸੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਹੁਣ ਨਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜੋਤਸ਼ੀ ਹਾਂ ਤੇ ਨਾ ਨਜੂਮੀ (ਵਿਘਨ) ਇਹ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦਿਵਾਲਾ ਤੁਹਾਡਾ ਨਿਕਲ ਗਿਆ । ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਹੋਵੇ । (ਹਾਸਾ) (ਵਿਘਨ)

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ ਨੇ ਖਰੀਦਿਆ ਸੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਬੋਰਡ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ? (ਵਿਘਨ) (ਹਾਸਾ)

ਮੰਤਰੀ : ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਹਿ ਕੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੁਛਿਆ ਹੈ? ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਕਹਿ ਕੇ ਪੁਛਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ? (ਹਾਸਾ) (ਵਿਘਨ)

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸਰ (ਹਾਸਾ) ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੱਜਣਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ (ਹਾਸਾ) ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੂੰ ਖਰੀਦਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਡਾਊਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਕੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਹੁਣ ਸਾਥੋਂ ਕਰਵਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਤੌਰ ਤੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਖਰੀਦਦੀ ਸੀ ਜਾਂ ਜਿਹੋ ਜਿਹੇ ਆਦਮੀ ਰਖਦੀ ਸੀ ਤੇ ਉਸੇ ਬਿਨਾ ਤੇ ਹੁਣ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਰਾਏ ਦੇਣ ਕਿ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਖ ਲਉ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦਾ, ਜਿਹੜਾ ਕਾਬਲੀਅਤ ਨਾਲ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਰਖਾਂਗਾ। (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ (ਪ੍ਰਸੰਸਾ)।

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਤੁਸੀਂ ਮਾਨ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਮਾਨ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਬਾਰ-ਐਟ-ਲਾ ਸਨ ਅਤੇ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਸਨ ਪਰ......

* * * * * (ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker : No such remarks please. These remarks may be expunged.

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਦੀਵਾਲੀਆ ਸ਼ਬਦ ਅਨਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਨਹੀਂ।

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਜੇਕਰ ਦੀਵਾਲੀਆ ਸ਼ਬਦ ਅਨਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰੀਕਾਰਡ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਬੇਸ਼ਕ ਬਾਹਰ ਕਢ ਦਿਉ ਅਤੇ ਐਕਸਪੰਜ ਕਰ ਦਿਉ ਪਰ ਜੇਕਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

Mr. Speaker : It was unparliamentary in the sense in which it was used. I could smell that.

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਇਕ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਫ਼ਜ਼ ਦੀਵਾਲੀਆ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਆਪ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਐਕਸਪੰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਮੈਂ ਯੂਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਮੈਂਬਰ ਜਿਹੜੀ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰ ਤਕ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਰਹੇ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਉਸ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਸਕਸੈਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਉਹ ਕੰਪਨੀ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ? ਜਿਸ ਕੰਪਨੀ ਤੇ ਇਹ ਮੈਂਬਰ ਕੰਟ੍ਰੋਲ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਉਹ ਫੇਲ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਚਲ ਨਾ ਸਕੀ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਐਨੇ ਵੱਡੇ ਇਕ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੇ ਅੰਡਰਟੇਕਿੰਗ ਦਾ ਐਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਟਿਵ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ? (ਵਿਘਨ)

ਮੰਤਰੀ : ਸਵਾਲ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਲੰਬਾ ਜਿਹਾ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਸਵਾਲ ਕਰੋ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਹੋ ਹਾਲੀਂ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾ (ਹਾਸਾ) (The hon. Minister is sitting in front of the hon. Member but has still not understood his question.) (*Laughter*) (ਵਿਘਨ)

---

*Expunged as ordered by the Chair.

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਸਖਸ਼ ਦੇ ਬਾਰੇ ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ he proved a failure and the Company had to go into liquidation, what were the special reasons for appointing him as an Administrative Member of such a big concern ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੰਪਨੀ ਛੋਟੀ ਸੀ ਜਾਂ ਵੱਡੀ, ਫੇਲ ਹੋਈ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਈ ਮੈਂ ਤਾਂ ਜੋ ਰੀਕਾਰਡ ਤੇ ਕੁਆਲੀਫ਼ੀਕੇਸ਼ਨਾਂ ਸਨ ਉਹ ਦਸੀਆਂ ਹਨ ।

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਕੀ ਕੋਈ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨਾਂ ਕਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬੈਟਰ ਕੁਆਲੀਫੀਕੇਸ਼ਨਾਂ ਵਾਲੇ ਸੱਜਨ ਅਵੇਲੇਬਲ ਸਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਜਾਂ ਇਸ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੀ ਰਖ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ?

आचार्य पृथ्वी सिंह आज़ाद : क्या मंत्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि इलैक्ट्रिसिटी का काम और एडमिनिस्ट्रेशन का काम एक ही सदस्य के सुपुर्द है या किस किस सदस्य के सपुर्द है ?

मन्त्री : मुझे इस बात का इलम नहीं ।

आचार्य पृथ्वी सिंह आज़ाद : क्या यह हकीकत है कि जब किसी मैम्बर की नियुक्ति होती है तो साथ ही ड्यूटी एसाइन कर दी जाती है तो इस केस में ड्यूटी एसाइन क्यों नहीं की गई ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਗਲ ਪਹਿਲਾ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਫਿਰ ਸੁਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣ ਲਉ, ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਹਰ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਦੇ ਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਡਿਊਟੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਹ ਹੈ........

Acharya Prithvi Singh Azad : Sir, my question is quite clear. I wanted to know whether at the time of appointment any duty was assigned to that Member or not ?

ਮੰਤਰੀ : ਜੀ ਨਹੀਂ ।

आचार्य पृथ्वी सिंह आज़ाद : अभी वज़ीर साहिब ने फरमाया है कि इस मैम्बर की नियुक्ति के वक्त किसी भी रूल्ज़ की खिलाफ़वर्ज़ी नहीं की गई तो क्या किसी को ड्यूटी एसाइन न करना रूल्ज़ की खिलाफवर्ज़ी नहीं ?

मंत्री : हरगिज़ नहीं ।

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਕੀ ਮੋਗਾ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੀ ਪੋਸਟ ਤੋਂ ਸਰਦਾਰ ਬਖ਼ਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਹਟਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਇਸ ਲਈ ਹਟਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਇਲਮ ਨਹੀਂ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਬਖ਼ਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੋਰਡ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਕਿਸ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਤੇ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ । ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਦੀਆਂ ਕੁਆਲੀਫ਼ੀਕੇਸ਼ਨਾਂ ਠੀਕ ਸਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਚੁਣ ਲਿਆ ।

ਪੰਡਿਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਐਪੁਆਇੰਟਮੈਂਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕੀ ਉਹ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਜ਼ਾਤੀ ਵਾਕਫ਼ੀ ਰਖਣ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੀ ਰੀਕੁਮੈਨਡੇਸ਼ਨ ਕਿਤੇ ਥਲਿਉਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ?

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਪੰਡਿਤ ਜੀ, ਥਲਿਓਂ ਕਿਥੋਂ ਆਈ ਸੀ (ਹਾਸਾ) (Pandit Ji, how it came from below ? (*Laughter.*)

Mr. Speaker: Question hour is over.

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਲ ਤੇ ਰੱਖ ਲਵੋ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : 40—50 ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਅੱਗੇ ਹੀ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ । ਇਕ ਅੱਧਾ ਹੋਰ ਕਰ ਲਉ । (Forty to fifty supplementaries have already been asked. The hon. Member may put one more.)

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਚੂਜ਼ ਕੀਤਾ । ਭਾਵੇਂ ਹੇਠੋਂ ਪ੍ਰੋਪੋਜ਼ ਹੋਇਆ ਜਾਂ ਉਪਰੋਂ; ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਚੂਜ਼ ਕੀਤਾ ।

ਪੰਡਿਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ: ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਜਾਂ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਐਪੁਆਇੰਟਮੈਂਟ ਕੀਤੀ ਉਹ ਇਸ ਦੀ ਨਾਲਜ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂ ਥਲਿਓਂ ਕਿਸੇ ਸੋਰਸ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਕੀਤੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਜੋ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਐਪੁਆਇੰਟਮੈਂਟ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਕੀਤੀ, ਥਲਿਓਂ ਜਾਂ ਉਪਰੋਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਲਾਲ ਚੰਦ ਸਬਰਵਾਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਜਦੋਂ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਕੁਐਸਚਨ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕੋਈ ਲਫ਼ਜ਼ ਜਬਰੀ ਅਖਵਾਏ ਜਾਣ। ਉਹ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਕਹ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਉਹ ਦਾ ਰਾਈਟ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦੇਵੇ ਚੁਪ ਰਹੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ : ਮੇਰਾ ਇਕ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਹੈ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ। ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਦੋਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਬਾਰ ਬਾਰ ਹਾਊਸ ਦਾ ਟਾਈਮ ਕਿਉਂ ਖਰਾਬ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਆਪਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਭੁਲ ਗਏ ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੇਕੀ ਰਾਮ ਲਾਇਆ ਸੀ, ਉਜਾੜਾ ਦਲ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਸਤੇ । ਕਿਤਨੇ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਇਸ ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ, ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਸਤੇ ।

(ਚੇਅਰ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਸ਼੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੁਐਸਚਨ ਆਵਰ ਕਲੋਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀਜ਼ ਹਨ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਂਟਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਵਾਲ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਮੈਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ । (Since the interpellations were on, I allowed these supplementaries.)

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਆਪ ਨੇ ਤਾਂ ਕੁਐਸਚਨ ਆਵਰ ਓਵਰ ਕਿਹਾ ਸੀ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਫੇਰ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਮੈਂ ਹੀ ਅੱਗੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ । (ਵਿਘਨ) (It does not matter. I gave more time to put supplementaries on this question).

WRITTEN ANSWERS TO STARRED QUESTIONS LAID ON THE TABLE OF THE HOUSE UNDER RULE 45.

TEACHERS RECOMMENDED FOR APPOINTMENT IN OR AROUND CHANDIGARH

*315. **Dr. Gurcharan Singh :** Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state —

(a) whether the Director of Public Instruction, Punjab, has recently sent a list of 38 teachers to the Government recommending their appointments in the area comprising the Union Territory of Chandigarh, if so, the details thereof and the action taken thereon;

(b) whether it is also a fact that the Director of Public Instruction has also maintained a register of priority for their successive adjustment around and in Chandigarh, if so, the names and number of teachers appointed in or around Chandigarh for the last four years together with the names of the persons on the said list who are awaiting their adjustment in the Union Administration Area, Chandigarh;

(c) whether the Government intends to appoint teachers in and around the Union Territory of Chandigarh from the priority list mentioned in part (b) above, if so, when;

(d) a copy of the priority list maintained by the Director of Public Instruction, Punjab be laid on the table of the House ?

Sardar Lachhman Singh Gill : The time and labour involved in collecting the information will not be commensurate with any possible benefit obtained.

ARREAR OF PAY OF A TEACHER OF GOVERNMENT HIGH SCHOOL, RUPALHERI DISTRICT PATIALA

*320. **Comrade Sat Pal Kapur :** Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state —

(a) the date when Government sanction was issued for the creation of an additional permanent post in the grade of Rs. 140-10-220

for the period from 30th January, 1955 to 21st February, 1967 for Shri Udhe Ram S.V. Teacher, Government High School, Rupalheri, District Patiala;

(b) whether the said teacher has retired; if so, from which date;

(c) whether he has been paid his arrears of pay in the grade of Rs. 140/220 in terms of the said Government sanction;

(d) if reply to Part (c) above be in the negative, the name of the person responsible for the delay in payment together with the action proposed to be taken against him;

(e) the time by which the payment of the said arrear is expected to be made ?

Sardar Lachhman Singh Gill : (a) On 4th February, 1967.

(b) Yes; on 22nd February, 1967.

(c) No.

(d) and (e) Arrear Bill was submitted to the Treasury for payment on 27th March, 1967. The Assistant Treasury Officer, Sirhind returned the same with the remark that it should be got pre-audited by the Accountant General, Punjab, Simla. Accordingly, the bill has been sent to the Accountant General, Punjab on 8th May, 1967 for pre-audit. Payment to the claimant will be made immediately after the bill is received back from the A.G. Punjab and passed by the Assistant Treasury Officer, Sirhind. The delay in payment of arrears has occurred on account of objection raised by the Assistant Treasury Officer.

INCREMENTS FOR TEACHERS IMPROVING THEIR QUALIFICATIONS WHILE WORKING IN SCHOOLS

*323. **Shri Harbans Lal Khanna :** Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state —

(a) whether it is a fact that the Government is giving enhanced grade or increments to those Government teachers in the State who improve their qualifications with Master's Degree while working in the schools; if so the grade so given or the number of increments enhanced in such cases;

(b) whether it is also a fact that the same condition is not applicable to the language teachers;

(c) the total number of such language teachers who are known to have obtained the Master's Degrees together with the time by which Government proposes to decide about their grades ?

Sardar Lachhman Singh Gill : (a) and (b)Three advance increments are given to B.T., B.Ed. Masters/Mistresses who pass M.A. in I/II division and two advance increments who pass M.A. with third division. No such increments are given to J.B.T. or languages teachers.

[Minister for Public Works and Education]

(c) No such proposal is under consideration and as such the total number of language Teachers who have obtained the Masters' Degree is not available.

FILLING UP 720 POSTS OF LECTURERS IN THE STATE

*326. **Comrade Dalip Singh Tapiala :** Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state —

(a) the steps being taken by the Government to fill up 720 posts of Lecturers, recently created/converted from the Master Cadre in the State;

(b) the criteria adopted by the Government to fill up the said posts?

Sardar Lachhman Singh Gill : (a) The posts are being filled by advertisement through the Punjab Public Service Commission and also by promotion of in-service eligible Masters/Mistresses.

(b) 60% by direct recruitment;
30 % by promotion on seniority cum merit basis;
10% by selection from amongst exceptionally qualified Masters/ Mistresses.

DIRECTORATE OF WELFARE OF SCHEDULED CASTES

*314. **Dr. Gurcharan Singh :** Will the Minister for Labour and Welfare be pleased to state—

(a) whether it is a fact that prior to the reorganisation of the State, the Directorate of Welfare of the Scheduled Castes Punjab, was working as a separate department;

(b) whether it is also a fact that the said Department has now been attached with the Social Welfare Directorate; if so, the reasons therefor;

(c) whether he is aware of the fact that the Harijans feel great inconvenience in getting their grievances removed and having interest free loans/subsidiary grants sanctioned as a result of this merger;

(d) if the reply to part (c) above be in the affirmative, whether the Government proposes to separate the said Directorate from the Social Welfare Department; if so, when, if not, the reasons therefor?

Shri Piara Ram Dhanowali : (a) Yes.

(b) Yes. These two departments have now been placed under one Director-cum-Deputy Secretary. In the field these departments are functioning as separate entities. This was done in view of the recommendations of the Evaluation Committee contained in para 20.5 of their Report. This is an experimental measure as desired in the recommendations a copy whereof is placed on the table of the House.

(c) In view of reply at (b), question does not arise.

(d) Question does not arise.

Extract of para 20.5 of the Report of the Evaluation Committee on Welfare regarding the Welfare of Scheduled Castes, Backward Classes and Denotified Tribes in Punjab State.

20.5

* * * * *

* * * * *

The Committee had been considering to recommend the amalgamation of departments of Social Welfare and Welfare of Scheduled Castes and Backward Classes, and has learnt that such a move is already afoot keeping in view the need for economy in administration, as also for streamlining the various departments of the Stat Government. Even though the two aspects of the work, which are entirely of different nature, should be carried out separately in the field, it would be in keeping with the scheme of things if a single Director in the State is responsible for both types of welfare work, as an experimental measure for a year or two.

BUILDINGS OWNED BY GOVERNMENT AT DELHI AND CERTAIN OTHER PLACES OUTSIDE PUNJAB

***329. Sardar Mohinder Singh Gill:** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the details of the property and the number of buildings owned by the Punjab Government in Delhi before the Reorganisation of the State;

(b) whether all the said buildings are at present in possession of the Punjab State or whether there is any dispute in this connection with some other State;

(c) whether there are some buildings in Simla, Dalhousie or Dharamsala which are at present owned by the Punjab State ?

Sardar Gurnam Singh : (a) The requisite information is placed on the Table of the House.

(b) All these buildings are not, at present, in possession of the Punjab Government, however, representation in this behalf has been made to the Government of India and the matter is being pursued.

(c) Recently, the Central Government allotted to the Punjab Government two houses, namely, Cedar Kothi and Cedar Lodge, with a block of 10 servants' quarters, at Simla. No other building is, at present, owned by the Punjab Government at Dalhousie or Dharamsala.

[Chief Minister]

Statement of property owned by the Punjab Government in Delhi before Re-organisation.
(in the charge of Punjab State P.W.D., B. and R.)

Sr. No.	Name of building	Present use	Area of land	Plinth area of constructed portion in Sq. Ft.	Capital book value as assessed	Remarks
1	2	3	4	5	6	7
1.	Zinat Mehal. Delhi	Let out to* tenants Shops 31 Rooms 17 Flats 10 Sheds 9 Garages 5 Stall 1	*33529 Sft.	30203 Sft.	Rs 1,91,913	It has been decided to sell the property to the present occupants.
2.	Dujana Estate Delhi Shops. 29 Qrs. 14					
	(a) Chandni Chowk	Let out to 9 tenants				
	(b) Mohalla Sudagran	Let out to 4 tenants				

*Figures not legible in the reply supplied by the Government.

(c) Charkhiwala Bazar	Let out to 4 tenants	20,834 Sft.	18,913 Sft.	4,00,096	
(d) Chauri Bazar	Let out to 20 tenants				
(e) Churiwala Bazar	Let out to 6 tenants				
3. Nabha Plot New Delhi	With Central Government (Temporary constructions have been done by the Central Government).	3,45,888 Sft.	Not available	20,00,000	Since book value is not available market value given
4. Jind House, New Delhi	With Central Government	3,48,480 Sft.	18,243 Sft.	1,14,013-	
5. Kapurthala House, New Delhi	Circuit House for Punjab Government	1,32,246 Sft.	20,352 Sft.	1,28,300	
6. Punjab Government Emporium Plot, New Delhi	Vacant plot	1,945 Sft.	No construction	1,33,414	

[Chief Minister]

List of Property in the charge of Bharkra Control Board Authorities (in the charge of Irrigation Department)

Sr. No.	Station	Name of building	Present use	Plinth area of constructed portion sq. ft.	Area of land	Capital book value as assessed	Remarks
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	New Delhi	60 Nos. Officers Flats D—11 type	Under Bhakra Beas Project		Not available at this moment	Rs. 15,56,877	
2.	New Delhi	3 Nos. Temporary sheds	Ditto			95,608	
3.	New Delhi	1 Temporary Model Shed	Ditto			955	
4.	New Delhi	1 Temporary Cycle Shed	Ditto			1,518	
5.	New Delhi	8 Nos. Officers Flats D—1 Type	Ditto			2,49,282	
6.	New Delhi	64 Nos. Clerks' Quarters C Type	Ditto			1,06,618	
7.	New Delhi	32 Nos. W.C. Qrs.	Ditto			Not available	

Statement showing buildings owned by the Punjab State situated in Delhi Territory before the Reorganisation (in the charge of Irrigation Department)

Sr. No.	Station	Name of buildings	Present use	Plinth area of constructed portion Sq. Ft.	Area of land Sq. Yd.	Capital book value	Market value
1	2	3	4	5	6	7	8
						Rs	Rs
1.	Hareoli	Dak Runner Hut	Residential	300	..	360	5,000
2.	Jaunti on Uchandi Minor tail	Jaunti Rest House 2nd class	Rest House	1,800	...	5,836	40,000
3.	Ditto	Out houses	Out houses	1,200	..	418	5,000
4.	Ditto	Cook House and Servant Room	By visiting Officers	500	..	810	5,000
5.	Ditto	Out houses Block 2	Out houses	1,200	..	461	5,000
6.	Ditto	Subordinate Rest House	Rest House	1,000	..	2,819	20,000
7.	Ditto	Pardah wall with open land 1.62 acres	Pardah wall as pardah land is vacant	..	1.62 acres	714	10,000
8.	Gangatoli	Rest House 1st Class	Rest House	2,400	..	7,221	60,000
9.	—do—	Out houses Block I	As residential	1,200	..	607	6,000
10.	—do—	Cook House	Cook House	500	..	199	5,000
11.	—do—	Chowkidars' Hut	Residential	300	..	461	5,000
12.	—do—	Subordinates Quarters	Residential	2,100	..	2,535	30,000

1	2	3	4	5	6	7	8
13.	Gangatoli	Out houses and stables Block 2.	Residential	1,800	..	5,918	10,000
14.	—do—	Godown	Residential	250	..	108	..
15.	—do—	Pacca Well	Well	..	..	514	1,000
16.	—do—	Cook House 2nd	Cook House	500	..	1,122	5,000
17.	—do—	Subordinate R H. 7	Rest House	1,200	..	2,651	30,000
18.	—do—	Godown Fuel Sheed	Godown	2,300	..	235	5,000
19.	—do—	Tube well	..	..	..	387	5,000
20.	—do—	Mali Hut and BdearHut	..	500	..	809	10,000
21.	—do—	Water Storage Tank with open land of 13.35 acres	Storage and Cultivation	..	13.35 acres	5,960	90,000
22.	—do—	Old Telegraph Office	Office	300	..	620	5,000
23.	—do—	Old Signaller Qr.	Residential	1,000	..	552	10,000
24.	Siraspur	Rest House 1st Class	Rest House	1,800	..	6,845	80,000
25.	—do—	Out Houses	Residential	3,000	..	2,266	8,000
26.	—do—	Stables	Stores	500	..	424	5,000
27.	—do—	Cook House	Cook House	500	..	1,234	6,000
28.	—do—	Subordinate R.H.	Subordinate R. H.	1,200	..	3,627	30,000
29.	—do—	Pacca well with open land of 5.1 acres	..	..	5.1 acres	1,078	50,000

30.	Sarai Rohella Delhi	Gauge Reader Hut	Residential	500	..	1,619	6,000
31.	Siraspur	S.O.'s Quarters	Residential	1,800	..	15,000	30,000
32.	Mithai Bridge Delhi	Gauge Reader Hut and Beldar	Residential	900	..	1,891	10,000
33.	Delhi	Telephone Office (old)	Not in use	..	..	611	1,000
34.	2—Alipur Rd—Delhi	Canal Offices and S.Es. Bungalow	Residential	..	..	54,048	2,50,000
35.	Ditto	Out Houses and Motor Garage for S.E.	Residential and Garage	1,000	..	2,686	30,000
36.	Ditto	Double Storey Offices	Offices	800	..	3,00,000 Apply.	8,00,000
37.	Ditto	D.S. Menial Qrs. Sub R. H. Motor Garage	Residential R.H. and Garage	3,000	..	1,09,057	6,00,000
38.	Ditto	Double Storey Canal R. H. with 3.81 acres land	Rest House	3,500	3.81 acres	1,06,147	5,00,000
39.	4—North end Rd. Delhi	Xen's Bungalow	Residential	3,000	..	19,165	1,00,000
40.	Ditto	S.D O.'s Bungalow	—do—	1,500	..	30,000	5,00,000
41.	Ditto	Cook House	Cook House	600	..	1,282	5,000
42.	Ditto	Out houses and Stables	Residential	1,200	..	2,075	20,000
43.	Ditto	Latrines	Latrines	..	..	646	1,000
44.	Ditto	Land 2.5 acres	Under buildings and Lenons	..	2.5 acres	5,000	40,00,000
45.	3—Under Hill Rd.	S.D.O.'s bungalow	Residential	3,000	..	12,329	1,00,000
46.	Ditto	Cook House	—do—	4,000	..	1,016	65,000

[Chief Minister]

1	2	3	4	5	6	7	8
47.	3—Under Hill Rd.	Out houses and Stables	Residential	1,250	..	1,200	1,00,000
48.	Ditto	Latrine with Compound	Ditto	..	..	871	3,000
49.	Ditto	Staff quarters with land	Ditto	12,000	..	2,10,282	8,00,000
50.	Ditto	Land 2.8 acres	Buildings and Road	12,000	2.08 acres	4,000	32,00,000
51.	Prem Bari	Land of Prem Bari	..	..	2.06 acres apply	..	12,00,000

ESPIONAGE ACTIVITIES OF PAKISTAN INTELLIGENCE.

*281. **Sri A. Vishwanathan :** Will the Chief Minister be pleased to state whether the Government is aware of any espionage activities of CIA or Pakistan Intelligence at present going on in the State ?

Sardar Gurnam Singh : It would not be in the public interest to disclose this information. (ਇਸ ਸੂਚਨਾ ਦਾ ਇਨਕਸ਼ਾਫ਼ ਲੋਕ-ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ)

ALLEGED IRREGULARITIES IN THE STORE OF BHATINDA JAIL.

*324. **Comrade Harkishan Singh Surjeet:** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether it is a fact that certain gross irregularities and corrupt practices in the store of Bhatinda Jail were brought to the notice of the Government by the auditor in 1966-67;

(b) if the answer to part (a) be in the affirmative, the action so far taken by the Government in the matter?

Sardar Gurnam Singh: (a) Yes.

(b) An officer has been deputed to check the entire accounts of the said Jail from April, 1964 to date. Further action will be taken on receipt of the report from the officer.

[(ੳ) ਹਾਂ ।

(ਅ) ਉਪਰੋਕਤ ਜੇਲ ਦੇ, ਅਪਰੈਲ, 1964 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੱਜ ਤਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੇਖੇ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਲਈ ਇਕ ਅਫ਼ਸਰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਉਸ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਆਉਣ ਤੇ ਅਗਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ]

AMOUNT INVESTED IN MALWA SUGAR MILLS DHURI.

*312. **Shri Kapur Chand Jain :** Will the Minister for Finance be pleased to state —

(a) the amount invested by the Government in the Malwa Sugar Mills, Dhuri, by way of ordinary shares, preference shares and debentures;
(b) the rates on which the said investment was made;
(c) the total paid up capital of the said mill;
(d) the names and address of the directors of the said mill;
(e) the amount of dividend and interest received by the Government up to 31st March, 1967:
(f) the present working position of the said mill ?

Dr. Baldev Parkash : A statement is laid on the Table.

[Finance Minister]

Statement showing particulars of investments made by Government in the Malwa Sugar Mills Company Ltd., Dhuri

No.	Item	Particulars of investment	Face value	Date of investment	Total paid up Capital of the Mills
			Rs		Rs.
1.	Ordinary shares	80,000 ordinary shares of Rs. 10 each ..	8,00,000	19th January, 1955	27,65,000
		1,000 ordinary shares of Rs. 10 each ..	10,000	19th February, 1955	27,65,000
2.	Six per cent comulative preference shares	7,600 comulative preference shares of Rs. 25 each ..	1,90,000	Ditto	27,65,000
3.	Six per cent mortgage debentures	2,000 debentures of Rs. 500 each	10,00,000	19th January, 1955	27,65,000

Names and addresses of the Directors	The amount of dividend and interest received by Government upto 31st March, 1967	The present working position of the mill
Shri B. M. Thapar, 25, Brabourne Road, Calcutta-1	Rs. 7,32,58,333 interest on debentures. Dividend not declared by the company	The company showed a profit of Rs. 3,95,481 during the year ending 30th June, 1966 reducing its accumulated lossess to Rs. 62,15,462.
Shri K. S. Narang, Secretary to Government, Punjab, Finance Department.		
Shri I. C. Puri, Secretary to Government, Punjab, Industries Department, Chandigarh.		
Secretary to Government, Punjab, Agriculture Department.		
Shri I. P. Anand, 1241, Janpath, New Delhi.		
Shri Mohan Lal Khemka, Calcutta.		
Shri M.L. Zutshi, 25, Brabourne Road, Calcutta-1.		
Shri Hari Sain Laroyia, 25, Brabourne Road, Calcutta—1.		

DIFFICULTIES EXPERIENCED BY TEXTILE INDUSTRY IN THE STATE

***331. Shri Harbans Lal Khanna**: Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) whether the Government is aware of the fact that the textile industry in Punjab State is facing difficulty due to abnormal rise in the price of Art Silk and other Yarn; if so, the steps, if any, being taken by the Government in this regard;

(b) whether he is aware of the fact that some industries in the State are also facing difficulties due to their being located at the borders; if so, the steps, if any, being taken by the Government to remove those difficulties ?

Dr. Baldev Parkash : (a) Yes. The State Government have brought this situation to the notice of the Ministry of Commerce, Government of India who have agreed to constitute a committee consisting of the representatives of Government spinners and weavers to study the cost structure of the spinners and to find out reasonable prices at which the yarn should be sold to the industry. A suggestion has also been made to the Government of India that immediate relief may be provided to the industry by asking the spinners to supply yarn at the rates prevailing in December, 1966.

(b) No difficulties are now being experienced by the industries on account of their location in the border towns. A number of concessions and facilities have in fact been allowed to them.

GRIEVANCES OF PATIENTS IN HOSPITALS.

***328. Shri Harbans Lal Khanna** : Will the Minister for Finance be pleased to state whether the Government is aware of the fact that senior Doctors, working in Hospitals remain busy with the private practice and pay little attention to the patients lying for treatment in the Hospitals as well as to the out-door patients; if so, the steps, if any, proposed to be taken to ensure that such patients are properly looked after ?

Dr. Baldev Parkash : No specific instance has been quoted. In the absence of which no action is possible. However, instructions have been issued to all concerned as a precautionary measure. A copy of these instructions is laid on the table of the House.

STATEMENT

No. PG(4) 67/7383—7402 dated Chandigarh the 19-5-67.

From

The Director, Health Services, Punjab,
Chandigarh.

To

1. All the Chief Medical Officers/Principal Medical Officers.
2. Principal Medical Colleges, Amritsar/Patiala.

[Finance Minister]

3. Medical Superintendent, Rajindra Hospital, Patiala,/V. J. Hospital, Amritsar.

4. Medical Superintendent, T. B. Clinics, Patiala/Amritsar.

Subject:—Starred Question No. 328 to be asked by Shri Harbans Lal Khanna, M.L.A.

It has been brought to the notice of this Directorate that the senior doctors, working in the Hospitals remain busy with the private practice and pay little attention to the patients lying for treatment in the Hospitals as well as to the out-door patients. It should be brought to the notice of every doctor that they should give full attention for treatment to the indoor patients and out-door patients. No cause of grievance in this connection should be given in future. The receipt of this communication may please be acknowledged.

Sd.
for Director, Health Services, Punjab

No. 7403-7553, *Dated Chandigarh the*, 19th *May*, 1967

To all the Medical Officers for information and necessary action please.

METALLED ROADS IN AMRITSAR, LUDHIANA, FEROZEPUR AND BHATINDA DISTRICTS

*330. **Sardar Mohinder Singh Gill**: Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state —

(a) the total mileage of completed metalled roads in Amritsar, Ludhiana, Ferozepur and Bhatinda Districts separately at present ;

(b) the total mileage of single and double roads separately out of the mileage of the said completed roads ?

Sardar Gurmit Singh (Minister of State for Public Works):

(a)	Amritsar	518 miles	
	Ludhiana	357 miles	
	Ferozepur	674 miles	
	Bhatinda	445 miles	
(b)	Amritsar	423 single lane	95 double lane
	Ludhiana	267 single lane	90 double lane
	Ferozepur	654 single lane	20 double lane
	Bhatinda	445 single lane only.	

LECTURERS IN GOVERNMENT COLLEGES IN THE STATE

*280. **Sri A. Vishwanathan** : Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state —

(a) the total number of Lecturers of Government Colleges in the State who have not been transferred from their place of posting for over five years;

(b) the period of service of each of the Lecturers referred to in part (a) above at one and the same place ?

Sardar Lachhman Singh Gill: (a) 134.

(b) A statement giving the requisite information is laid on the Table of the House.

Statement showing the particulars of Class III Lecturers Working in various colleges for over five years

Sr. No.	Name and Designation	Place of posting	Date from which working in the present college
1	2	3	4
1.	Shri R. S. Matta, Lecturer in English	Govt. College, Ludhiana	1-5-57
2.	Shri Parminder Singh, Lecturer in Punjabi	Ditto	30-4-1961
3.	Mrs. Gurdarshan Kaur Dhillon, Lecturer in Punjabi	Ditto	Remained in Women College, Ludhiana w. e,f. 18-10-1961& joined this college on 6-9-1963
4.	Shri A.K. Sekhri, Lecturer in Chemistry	Ditto	15-5-1960
5.	Shri S.S. Bajwa, Lecturer in Chemistry	Ditto	2-6-1961
6.	Shri R. K. Bhatia, Lecturer in Chemistry	Ditto	20-4-1961
7.	Shri J. M. Malhotra, Lecturer in Geography	Ditto	20-6-1959
8.	Shri S. Bhanot, Lecturer in Hindi	Ditto	24-1-1962
9.	Shri R. S. Dhami, Lecturer in Zoology	Ditto	18-8-1962
10.	Shri N. P. Dhanda, Lecturer in Art & Craft	Ditto	2-6-1952
11.	Mrs. S. Sharma, Lecturer in Fine Arts	Government College for Women, Ludhiana	13-11-1956
12.	Miss Nirmal Verma, Lecturer in Pol. Sc.	Ditto	11-10-1951
13.	Miss Swarn Grewal, Lecturer in English	Ditto	1-6-1953
14.	Mrs. Usha Jaswal, Lecturer in Music	Ditto	24-9-1956
15.	Smt. Shakuntla Srivastva, Lecturer in Hindi	Ditto	29-10-1956
16.	Miss K. Bhalla, Lecturer in Hindi	Ditto	1-8-1959

[Public Works and Education Minister]

1	2	3	4
17.	Mrs. G. O. Harmohinder Singh, Lecturer in Punjabi	Government College for Women Ludhiana	14-12-1957
18.	Mrs. Prem Mohani Kapur	Ditto	13-5-1961
19.	Mrs. J.K. Dharmi, Lecturer in Zoology	Ditto	4-11-1960
20.	Mrs. P. C. Khumbkarni, Lecturer in Zoology	Ditto	13-7-1961
21.	Miss. Jit Kaur, Lecturer in Chemistry	Ditto	15-11-1961
22.	Mrs. Satwant Randhawa, Lecturer	Ditto	Jan., 1962
23.	Shri L. D. Sharma, Lecturer in Geography	Government College, Malerkotla	1-6-1954
24.	Shri R. P. Vidyalankar, Lecturer in Hindi	Ditto	30-10-1956
25.	Shri Amrik Singh Walia, Lecturer in Punjabi	Ditto	Nov., 1959
26.	Shri Gokal Chand, Lecturer in Urdu-cum-Persian	Ditto	8-10.56 (due to retire on 10-12-1968)
27.	Shri B. K. Gupta, Lecturer in Urdu-cum-Persian	Ditto	29-1-1962
28.	Shri R. S. Minhas, Lecturer	Government College. Hoshiarpur	13-3-1959
29.	Shri S. D. Sharma, Lecturer	Ditto	19-4-1961
30.	Shri A. C. Arora, Lecturer	Ditto	15-7-1961
31.	Shri Attar Singh, Lecturer	Ditto	1-9-1960
32.	Shri V. P. Sud, Lecturer	Ditto	26-9-1957
33.	Shri Tarlok Singh Bakshi, Lecturer	Sports College, Jullundur	13-7-1961
34.	Shri B. M. Sud, Lecturer	Ditto	17-8-1961
35.	Shri Chanan Singh, Lecturer	Ditto	16-9-1961
36.	Shri Karam Kumar Chawla	Ditto	1-12-1961
37.	Shri J. S. Dhami, Lecturer in Physics	Government College, Kapurtuala	2-1-1956
38.	Shri S. K. Malhotra, Lecturer in Economics	Ditto	12-12-1961
39.	Shri S. N. Sharma, Lecturer in English	Ditto	12-5-1960
40.	Shri S. K. Sharma, Lecturer in English	Ditto	9-10-1961
41.	Mrs. Saroj Jain, Lecturer in Home Science	Ditto	6-11-1959
42.	Mrs. P. Tandon, Lecturer	Government College. (Women), Amritsar	4-12-1956

1	2	3	4
43.	Mrs. Manmohan Kaur Lecturer	Government College for Women, Amritsar	16-12-1956
44.	Mrs. S. Kapila, Lecturer	Ditto	8-9-1959
45.	Mrs. S. Dutt, Lecturer	Ditto	8-8-1959
46.	Miss. U. Nagar, Lecturer	Ditto	16-11-1961
47.	Shri J. L. Gupta, Lecturer	Government College, Muktsar	21-12-1960
48.	Shri V. P. Verma, Lecturer	Government College, Gurdaspur	23-10-1954
49.	Shri G. C. Sehgal, Lecturer	Ditto	14-10-1959
50.	Shri M. L. Jhingan, Lecturer	Ditto	11-11-1959
51.	Shri Joginder Singh, Lecturer	Ditto	15-5-1960
52.	Shri G. L. Bhader, Lecturer	Ditto	Nov. 1958
53.	Shri G. P. Saldi, Lecturer	Government College, Rupar	11-3-1961
54.	Mrs. Rachhpal Kaur, Lecturer	Government College for Women, Patiala	8-11-1948
55.	Mrs. A. Kashyap, Lecturer	Ditto	26-11-1952
56.	Mrs. M. Bhardwaj, Lecturer	Ditto	23-9-1953
57.	Shri Tirlok Singh, Lecturer	Ditto	5-11-1948
58.	Mrs. G. K. Bains, Lecturer	Ditto	13-2-1956
59.	Shri Tara Singh, Lecturer	Ditto	13-5-1954
60.	Mrs. N. Malhotra, Lecturer	Ditto	Since 1961
61.	Mrs. L. Bhatia, Lecturer	Ditto	1956
62.	Mrs. Satwant Kaur, Lecturer	Ditto	25-2-1954
63.	Mrs. Subhjit Kaur, Lecturer	Ditto	17-1-1961
64.	Mrs. S. Garg, Lecturer	Ditto	28-9-1959
65.	Miss B. K. Mann, Lecturer	Ditto	24-8-1961
66.	Shri R. S. Verma, Lecturer	Mahendra College, Patiala	Sept., 1959
67.	Shri R. C. Verma, Lecturer	Ditto	22-4-1961
68.	Shri R. G. Kaura, Lecturer	Ditto	20-1-1960 working on deputation as Admn. Officer, Naval wing N.C.C. Patiala on whole time basis.
69.	Shri Satish Verma, Lecturer	Ditto	10-5-1960
70.	Shri H. K. Lal Malhotra	Ditto	10-5-1960
71.	Shri R. S. Mathur, Lecturer	Ditto	18-7-1959
72.	Shri Joginder Singh, Lecturer	Ditto	29-9-1959

1	2	3	4
73.	Shri Bahadur Singh, Lecturer	Mahendra College, Patiala	26-1-1960
74.	Shri Amarjit Singh, Lecturer	Ditto	13-12-1958
75.	Shri B. C. Verma, Lecturer	Ditto	May, 1959
76.	Shri S. S. Sharma, Lecturer	Ditto	3-2-1955
77.	Shri Piyara Lal, Lecturer	Ditto	26-9-1956
78.	Mrs. Kartar Kaur, D.P.E.	Ditto	June, 1955
79.	Shri G. L. Sharma, Lecturer	Ditto	21-3-1960 under orders of transfer to Haryana
80.	Shri Sohinderjit Singh, Lecturer	Ditto	13-7-1960
81.	Shri Tanjit Singh, Lecturer	Ditto	13-9-1961
82.	Shri Parkash Singh, Lecturer	Ditto	31-5-1960
83.	Shri R. S. Sharma, Lecturer	Ditto	25-9-1956
84.	Shri G. S. Narang, Lecturer	Ditto	18-11-1954
85.	Shri G. L. Gupta, Lecturer	Ditto	7-10-1952
86.	Shri R. K. Singhi, Lecturer	Ditto	2-8-1961
87.	Shri B. D. Gupta, Lecturer	Ditto	19-4-1961
88.	Shri Jasbir Singh, Lecturer	Ditto	6-6-1955
89.	Shri R. K. Sharma, Lecturer	Ditto	20-4-1961
90.	Shri Anup Singh, Demonstrator	Ditto	3-3-1949
91.	Shri Manjit Singh, Lecturer	B. C., Patiala	1956
92.	Shri Sohan Singh, Lecturer	Ditto	1956
93.	Shri Hardev Singh, Lecturer	Ditto	1956
94.	Shri R. N. Thatti, Lecturer	College of Physical Education, Patiala	1961 (On leave Ex-India since April, 1967)
95.	Miss S. L. Passi, Lecturer	Ditto	1962 (on leave Ex-India since August, 1966)
96.	Shri Sarup Singh, Lecturer	Ditto	1958
97.	Shri Swarn Singh, Lecturer	Ditto	1961
98.	Shri Niranjan Singh, Lecturer	State College of Education, Patiala	30-9-1956
99.	Mrs. M. Sodhi, Lecturer	Ditto	21-7-1961
100.	Shri S. R. Mehta, Lecturer	Ditto	6-9-1961
101.	Shri R. C. Sehgal, Lecturer	Ditto	27-4-1962
102.	Shri B. K. Sharma, Lecturer	Government College, Nabha	May, 1960
103.	Shri S. S. Kareer, Lecturer	Ditto	28-3-1955
104.	Shri Gurbachan Singh, Lecturer	Ditto	Oct. 1957

1	2	3	4
105.	Mrs. Bimla Batta, Lecturer	Government College, Nabha	4-2-1958
106.	Miss Janak Sexena, Lecturer	Ditto	15-3-1956
107.	Shri Vir Singh, Lecturer	Ditto	11-11-1955
108.	Shri L. K. Gulati, Lecturer	Ditto	19-10-1959
109.	Shri N. .S. Mann, Lecturer	Ditto	19-7-1960
110.	Shri H. S. Batt, Lecturer	Ditto	13-7-1960
111.	Shri Des Raj Dewan, Lecturer	Ditto	Sept., 1957
112.	Shri Kirpal Singh, Lecturer	Government B. College, Faridkot	20-2-1961
113.	Shri Karamjit Singh, Lecturer	Ditto	27-10-1961
114.	Shri M. R. Passi, Lecturer	Ditto	1-11-1961
115.	Shri Manmohan Singh, Lecturer	Ditto	20-8-1962
116.	Shri Gurbakhsh Singh, Lecturer	Government Training College, Faridkot	11-10-1960
117.	Shri Vidya Sagar Kaushal, Lecturer	Ditto	11-10-1960
118.	Smt. Saroj Bhatnagar, Lecturer	Ditto	4-11-1961
119.	Shri Surjit Singh, Lecturer	Ditto	29-11-1961
120.	Mrs. A. K. Walia, Lecturer	Government College, Bhatinda	1-3-1956
121.	Shri G. L. Dewett, Lecturer	Ditto	26-10-1956
122.	Shri Karam Singh, Lecturer	Ditto	1-11-1952
123.	Shri Surjit Singh, Lecturer	Ditto	16-3-1959
124.	Shri R. K. Phul, Lecturer	Ditto	13-7-1961
125.	Shri R C. Nagpal, Lecturer	Ditto	13-7-1961
126.	Shri G. K. Sahil, Lecturer	Ditto	13-7-1961
127.	Shri H. C. Jindal, Lecturer	Ditto	6-11-1961
128.	Shri O. P. Joshi, Lecturer	Government College, Sangrur	14-3-1959
129.	Shri Ram Dev, Lecturer	Ditto	13-7-1960
130.	Shri K. K. Verma, Lecturer	Government Training College, Jullundur	Feb., 1962
131.	Shri Kulwant Singh, Lecturer	Ditto	20-6-1956
132.	Shri Jaswant Singh, Lecturer	Ditto	3-6-1958
133.	Shri M. Agnihotri, Lecturer	Ditto	16-12-1960
134	Mrs. M.Purewal, Lecturer	Ditto	21-4-1962

MASTERS PROMOTED AS SCHOOL LECTURERS ON THE EVE OF RE-ORGANISATION

*327. **Comrade Bhan Singh Bhaura :** Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state —

(a) the total number of Masters working in erstwhile Punjab who were promoted to the posts of School lecturers on the eve of the re-organisation of Punjab and their list be placed on the Table of the House ;

(b) the criteria adopted for such promotions;

(c) whether it is a fact that some junior Masters were promoted as school lecturers while ignoring some senior ones; if so, the number and names of junior Masters who were promoted and of the Senior Masters who were ignored ;

(d) the reasons for ignoring the Senior Masters referred to in part (c) above;

(e) whether the Government proposes to take any steps to promote Senior Masters referred to above ?

Sardar Lachhman Singh Gill : (a) 107. The list is placed on the Table of the House.

(b) The promotions were made on the basis of Seniority-cum-merit.

(c) Due to incomplete information from the field certain junior Masters got promotion. The information about the number and names of Junior Masters who were promoted and the Seniors who were ignored is being collected for taking necessary action.

(d) The particulars of the Masters eligible for promotion were not available.

(e) Yes.

List of Masters promoted as Lecturers on the eve of Re-organisation of Punjab

Serial No.	*Name of the official with designation*
1	*2*
1.	Shri Gurdip Singh, Master, Govt. Higher Secondary School, Sector—23, Chandigarh.
2.	Shri Jagan Nath, Govt. Higher Secondary School, Sirsa (Hissar)
3.	Shri Kapoor Singh, Govt. Higher Secondary School, Rakhi Shahpur (Hissar)
4.	Shri Kanwal Kant, Govt. Higher Secondary School, Gondpur Banehra.
5.	Shri Ram Dass, Govt. Higher Secondary School, Kandaghat.

1	2
6.	Shri Kehar Singh, Govt. Co-Educational Higher Secondary School, Dhudike (Ferozepur)
7.	Shri Ved Ram Rathi, Govt. Higher Secondary School, Khund (Gurgaon)
8.	Shri Surinder Singh Bawa, Govt. Model Higher Secondary School, Jullundur
9.	Shri Naurata Ram Singla, Govt. Higher Secondary School, Machhiwara (Ludhiana)
10.	Shri Manmohan Singh, Govt. Higher Secondary School, Mehma Singh Road, Amritsar
11.	Shri Bisheshar Nath, Govt. Higher Secondary School, Bhiwani (Hissar)
12.	Shri Surinder Kumar Khanna, Govt. Higher Secondary School, Jandiala (Ludhiana)
13.	Shri Mohinder Singh Yadav, Govt. Girls Higher Secondary School Rewari (Hissar).
14.	Shri Jai Parkash, Govt. Girls Higher Secondary School, Bhatinda
15.	Shri Krishan Kumar Thall, Govt. Higher Secondary School, Jagadhri (Ambala)
16.	Shri Mohinder Singh, Govt. Higher Secondary School, Chola Sahib
17.	Shri Harcharan Singh Bangwa, Govt. Higher Secondary and P.T. School, Batala (Gurdaspur)
18.	Shri Tilak Raj Malhotra, Govt. Higher Secondary School, Dera Baba Nanak (Gurdaspur).
19.	Shri Chaman Lal, Govt. Higher Secondary School, Jhajjar (Rohtak)
20.	Shri Mangat Ram Wadhwa, Govt. Higher Secondary School, Jandiala Guru (Amritsar)
21.	Shri Sampuran Singh, Govt. Higher Secondary School, Khera Dona (Kapurthala)
22.	Shri Surinder Mohan, Govt. Higher Secondary School, M.S. Road, Amritsar
23.	Shri Kirpal Singh Tur, Govt. Higher Secondary School, Guru Tegh Bahadurgarh (Ferozepur)
24.	Shri Nanak Chand, Govt. Higher Secondary School, Pajo Deota Sus
25.	Shri Jagdish Lal Sharma, Govt. Higher Secondary School, Gurgaon
26.	Shri Kewal Krishan, Govt. Multipurpose Higher Secondary School, Patiala
27.	Shri Manmohan Dass Goyal, Govt. Higher Secondary School, Kanda Ghat (Simla)
28.	Shri Satya Pal Ohri, Govt. Higher Secondary School, Talwara (Hoshiarpur)
29.	Shri Ram Dhan Gupta, Govt. Higher Secondary School, Bahadurgarh (Rohtak)
30.	Shri Suraj Parkash, Govt. Higher Secondary School, Sunam (Sangrur)

1	2
31.	Shri Gobind Ram, District Kangra
32.	Shri Jagdish Chand, Govt. High School, Sunam (Sangrur)
33.	Shri Kewal Krishan, Govt. Higher Secondary School, Tarn Taran (Amritsar)
34.	Shri Jaspal Singh, Govt. Higher Secondary School, Sarod Khurd (Hissar)
35.	Shri Rohtas Singh, Govt. Higher Secondary School, Hissar
36.	Shri B.K. Bali, Govt. Higher Secondary School. Samalkha (Karnal)
37.	Shri Sundar Lal, Govt. Higher Secondary School, Panipat (Karnal)
38.	Shri Sumat Singh, Govt. Higher Secondary School, Kurukshetra
39.	Shri Sushil Kumar, Govt. Higher Secondary School, Palwal (Gurgaon)
40.	Shri Attar Singh, Govt. Higher Secondary School, Sherpur (Gurgaon)
41.	Shri Surrinder Pal Singh, Govt. Higher Secondary School, Kund (Gurgaon)
42.	Shri Chaman Lal, Govt. Higher Secondary School, Bawal (Gurgaon)
43.	Shri Sadhu Ram, Govt. Higher Secondary School, Talwandi Bhai (Ferozepur).
44.	Shri Jai Parkash Gupta, Govt. Higher Secondary School, Israna (Hissar)
45.	Shri Santokh Singh, Govt. Higher Secondary School, Kunjpura (Karnal).
46.	Shri Sher Chand, Govt. Higher Secondary School, Kurukshetra (Karnal).
47.	Shri O.P. Mehta, Govt. Higher Secondary School, Siwah (Karnal)
48.	Shri Duli Ram, District Rohtak
49.	Shri Bodh Raj, Govt. Higher Secondary School, Mehtab Garh (Feroze-Pur)
50.	Shri Ishwar Chander, Govt. Normal School, Karnal
51.	Shri Dhani Ram Singla, Govt. Girls Hr. Sec. School, Mansa (Bhatinda)
52.	Kumar Lalit Inder Kaul, Govt. Hr. Sec. School, Bathu Tipri (Kangra)
53.	Shri O. P. Jindal, Govt. Hr. Sec. School, Sangrur
54.	Shri Sarup Singh, Govt. High School, Tibba (Kapurthala)
55.	Shri Shiv Narain Singh, B.E.O., Faridabad
56.	Shri Sujan Singh, Govt. Hr. Sec. School, Sirhind
57.	Shri Bachan Singh, Govt. Hr. Sec. School, Pathankot
58.	Shri Manjit Inder Singh, Govt. Hr. Sec. School, Faridkot
59.	Shri Gurparkash Singh, Govt. Hr. Sec. School, Bassi Pathana
60.	Shri Balbir Raj, Govt. Higher Secondary School, Phillaur (Jullundur)
61.	Shri Sukhdev Singh, Govt. Higher Secondary School, Pajoo Deota Sus (Hoshiarpur)
62.	Shri Gurmel Singh, Govt. Higher Secondary School, Garhshankar (Hoshiarpur)

1	2
63.	Shri Jagjit Kumar, Govt. Higher Secondary School, LaltanKalan (Ludhiana)
64.	Shri Bhagwant Singh, Govt. High School, Gharuan (Patiala)
65.	Shri Mohan Lal, Govt. Higher Secondary School, Naraingarh (Ambala)
66.	Shri Jagat Ram, Govt. Higher Secondary School, Dharmsala (Kangra)
67.	Shri Prem Chand, Govt. Higher Secondary School, Dhaula (Sangrur)
68.	Shri Darshan Singh, Govt. Middle School, Sangatpur Sodhian (Patiala)
69.	Shri Rajinder Kumar, Govt. Higher Secondary School, Dharamsala
70.	Shri Balwant Singh, Govt. Higher Secondary School, Kangra
71.	Shri Tirlochan Singh, Govt. High School, Faridabad
72.	Shri V.K. Pathak, Govt. Higher Secondary School, Hissar
73.	Shri Khushi Ram, Govt. High School, Rambagh Gate, Amritsar
74.	Shri Gurdip Singh, Govt. Higher Secondary, School, Amargarh. Sangrur
75.	Shri Jagtar Singh, Govt. Higher Secondary School, Mahilpur (Hoshiarpur)
76.	Shri K.K. Mehta, Govt. Higher Secondary School, Sector-23, Chandigarh
77.	Shri H.C. Jain, Govt. Higher Secondary School, Garhi Harasaru (Gurgaon).
78.	Shri R.N. Vaid, Govt. Higher Secondary School, Gurgaon
79.	Shri Vidya Sagar Salana, Govt. High School, Jamel (Hissar)
80.	Shri Ved Parkash, Govt. Higher Secondary School, Nilokheri (Karnal)
81.	Shri Kartar Singh, Govt. High School, Swaddi (Ludhiana)
82.	Shri Raghbir Singh, Block Education Officer, Ferozepur Jhirka
83.	Shri Narain Datt, Govt. High School, Farmana (Rohtak)
84.	Shri Harnam Singh, Govt. Higher Secondary School, Tanda Urmar (Hoshiarpur)
85.	Shri Mehar Singh, Govt. High School, Fazilka
86.	Shri Satnam Singh, Govt. Higher Secondary School, Kalka
87.	Shri Pritam Singh, Govt. Higher Secondary School, Santokhgarh (Hoshiarpur)
88.	Shri Harbans Singh, Govt. Higher Secondary School, Garh Shanker (Hoshiarpur)
89.	Shri Ved Parkash Seknri, Govt. Higher Secondary School, Kapurthala
90.	Shri Prem Nath, Govt. Higher Secondary School, Nabha
91.	Shri Karam Singh, Govt. Higher Secondary School, Salempur
92.	Shri Hans Raj, Govt. High School, Manglana (Hissar)

1	2
93.	Shri Joginder Singh Bawa, Govt. Higher Secondary School, Jandiala Guru (Amritsar)
94.	Shri Chaman Lal, Govt. Higher Secondary School, Mehta Nangal (Amritsar)
95.	Shri Gurmit Singh, Govt. Higher Secondary School, Nawan Shahr (Jullundur)
96.	Shri Inder Singh, Govt. Higher Secondary School, Nabha
97.	Shri Harbhajan Singh, Govt. Higher Secondary School, Ludhiana
98.	Shri Gurdip Singh, Govt. High School, Baja Khana (Bhatinda)
99.	Shri Om Parkash Verma, Govt. Higher Secondary School, Kaithal
100.	Shri Ajit Singh, Govt. Higher Secondary School, Town Hall (Amritsar)
101.	Shri Prahlad Bhagat, Govt. High School, Abohar (Ferozepur)
102.	Shri Amrik Singh, Govt. High School, Pholokhera (Ferozepur)
103.	Shri Gurnam Singh, Govt. Higher Secondary School, Bagha Purana
104.	Shri Kundan Singh, Block Education Officer, Kaithal.
105.	Shri Jagan Nath, Govt. Higher Secondary School, Galori (Kangra)
106.	Shri Pritam Singh, J.B.T. Institute, Faridkot
107.	Shri Pritam Singh, B.E.O. Ajnala (Amritsar)

DISTRIBUTION OF RECORD OF EMPLOYMENT DEPARTMENT ON THE RE-ORGANISATION OF THE STATE

*322. **Comrade Sat Pal Kapur:** Will the Minister for Labour and Welfare be pleased to state—

(a) whether it is a fact that subsequent upon the re-organisation of Punjab, the original record of the Employment Department was sent to Haryana and copies thereof left with Punjab;

(b) whether it is also a fact that this was done in violation of the rules of re-organisation to keep original files and records in the Punjab;

(c) if the answer to parts (a) and (b) above be in the affirmative, the steps, if any, proposed to be taken to rectify the said mistake and the action proposed to be taken against the person responsible ?

Shri Krishan Lal : (a) Yes.

(b) Yes.

(c) The matter is again being referred to the Haryana Government for the division of the record between Punjab and Haryana Governments in the ratio of 60:40. It is difficult to disclose the name of the officer to the House.

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

VACANT POST OF HEADMASTER IN GOVERNMENT HIGH SCHOOL, NATHEHA, DISTRICT BHATINDA

71. Sardar Harbhajan Singh : Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state —

(a) the time since when the post of Headmaster in Government High School, Natheha, District Bhatinda, has been lying vacant together with the reasons therefor;

(b) the details of the steps, if any, being taken by the Government to fill up the said post ?

Sardar Lachhman Singh Gill : (a) Since June, 1966. The persons posted there either did not join or proceeded on leave.

(b) A Headmaster is being posted.

OUTLETS CONSTRUCTED BY S.D.O. BHAINI-BAGHE, IN MANSA SUB-DIVISION

72. Sardar Harbhajan Singh : Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state—

(a) the number of pipes fitted and the number of outlets constructed by the S.D.O. Bhaini-Baghe, in Mansa Sub-Division, during the period from 19th January, 1967 to 19th February, 1967 together with the name of the authority with whose permission the said work was done ;

(b) whether any un-authorised outlets were alleged to have been constructed in the said area; if so, the number thereof;

(c) if the reply to part (b) above be in the affirmative, whether any case of unauthorised construction of outlets were sent to the police authorities after making necessary enquiry?

Sardar Lachhman Singh Gill: (a) No new outlet was fixed during the period from 19th January, 1967 to 19th February, 1967 in this sub-division.

(b) Two outlets of village Khokhar Kalan at A.D. 47784/L and 51720/L of Bhaini Disty. were tampered with by the irrigators. They fixed over sized pipes of 5″ against 4″ sanctioned sizes in the 2nd week of February, 1967.

(c) Both cases were reported to the police on 15th February, 1967 by the Sub-Divisional Officer, Bhaini Sub-division.

QUESTION OF PRIVILEGE

Mr. Speaker : There is a Privilege Motion from Chaudhri Darshan Singh. It reads—

"I beg to raise a question involving a breach of Privilege committed by the Minister concerned, namely that Government has laid the Report of Study Team on Panchayati Raj on the Table of the Upper House last week. This report should have been laid in the Vidhan Sabha first because the Government is primarily responsible to the Vidhan Sabha. This report has not been laid on the table of Lower House so far. This clearly constitutes breach of Privilege of Members of the Lower House, so matter be referred to Privilege Committee."

It does not involve any breach of privilege. It concerns itself with a matter of propriety. The Government should arrange to lay such reports on the Table of both the Houses simultaneously. However, the Minister concerned has sent a letter of apology for this omission. Therefore, there is no question of giving the permission to raise this question.

Mr. Speaker : Now the House will take up the Call Attention Notices.

CALL ATTENTION NOTICES

श्री अ. विश्वनाथन : मैंने 2 काल अटैनशन प्रस्ताव दिये थे। मुझे अभी अभी जवाब मिला है........

श्री अध्यक्ष : आपको आपकी काल अटैनशन मोशन्ज़ का जवाब चला गया है। अगर आप को कोई एतराज़ है तो मुझसे आकर बात कर लें मैं आपकी तसल्ली करवा दूंगा।

(A reply has been sent to the hon. Member in connection with his Call Attention Notice. If he has anything to say, he may please see me in my Chamber and I shall satisfy him).

*Call Attention Notice No. 129 stands in the name of Shri Satya Dev.

श्री सत्यदेव : मैं इस ध्यानाकर्षण प्रस्ताव के द्वारा सरकार का ध्यान एक अत्यावश्यक प्रश्न पर जो फाजिलका सैक्टर का है, दिलाना चाहता हूँ। 1965 में भारत-पाक युद्ध के दोरान फाज़िलका सैक्टर में 26 गांव पाकिस्तान के कब्ज़ा में आने के कारण इन गांव को बिल्कुल ही बरबाद कर दिया गया। ज़मींदार व गरीब किसानों की फसलें, मकान और सामान क्या दीवारों की एक-एक ईंट भी पाकिस्तानी बदमाश उखाड़ कर ले गये। आज पूरे दो वर्ष होने को जा रहे हैं परन्तु इस सैक्टर के उजड़े हुए मेरे भाइयों के साथ सरकार की ओर से मज़ाक होता चला जा रहा है। अभी तक इनको कोई मुआवज़ा फसल नहीं दिया गया है। इन बेचारों को दिन प्रति दिन फिरोज़पुर के डी. सी. के दफ्तर में या चंडीगढ़ सरकार के पास चक्कर लगाने पड़ते हैं यह उजड़े और दुखी भाई और उजड़ते जा रहे हैं। मैं इस प्रस्ताव द्वारा सरकार से मांग करता हूँ कि इस फ़ाजिल्का सैक्टर के उजड़े हुए भाइयों को मुआवज़ा फ़सल पूरा और शीघ्र दिया जाए ताकि इस सरहद पर उत्साह से रह कर इसे आबाद करके सरहद की रक्षा कर सकें।

Mr. Speaker. It is admitted. The Minister concerned will please make a Statement.

Next Call Attention Motion No. 132 stands in the name of Sardar Mohinder Sihgh Gill.

---

*For Reply to Call Attention Notice No. 129 please see Appendix to this Debate.

ਸਰਦਾਰ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹਿਰਦੇ ਵੇਧਕ ਘਟਨਾ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਥਾਨਾ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਸਦਰ ਦੀ ਪੁਲੀਸ ਵਲੋਂ 18 ਮਈ, 1967 ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਕੁਆਰਿਆਂ ਵਾਲਾ ਖੂਹ ਵਿਖੇ ਅੰਨਾ ਧੁੰਦ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਗਈ, ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨੰਗਿਆਂ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ । ਪੁਲੀਸ ਦੀ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਸ: ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਿੰਘ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ, ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ ਜੋ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਪਏ ਹਨ । ਇਸ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਤੋਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ ।

Mr. Speaker : It is admitted. The Minister concerned to please make a statement.

Next Call-Attention Notice at serial No. *137 stands in the name of Mahant Ram Parkash Dass.

Mahant Ram Parkash Dass : I beg to draw the attention of the Government towards a very urgent matter of public importance, namely, that grave situation is arising with the indiscriminate arrest of many persons in Talwara and other places for violation of five-mile-belt area near the boundary of Punjab and Himachal for carriage of foodgrains therein. The police is unnecessarily harassing the public and arresting them even 10 to 15 miles away from the boundary. The police authorities, it appears, have not been properly instructed or they are violating Government instructions. Government should pay immediate attention towards the problem created by the police and by the declaration of five-miles-belt area by Food Department.

Mr. Speaker : It is admitted. The Minister concerned will please make a statement in due course.

Next Call-Attention Notice at Serial No. *141 is in the name of Sardar Gurdev Singh.

Sardar Gurdev Singh : I beg to draw the attention of the Government towards the criminal assault by Shri Sarmukh Singh, S.H.O. Baretta, on Shrimati Jasvir Kaur, wife of Shri Tek Singh s/o Shri Sawan Singh, Village Khuda Lakla, Thana Baretta. She was arrested by the S.H.O. on 16th April, 1967, from her house, under Section 109, and took her in a trolly to Kahangarh. From there, she was taken to Kularia, and brought her to Baretta during the night, made her naked and raped her. She was shown as not having been arrested till 28th April, 1967, and by terrorising her made her to make a statement before the Magistrate, Mansa, that she was arrested only on 28th April, 1967. During the intervening period between 16th April, 1967 and 28th April, 1967, she was continuously criminally assaulted.

2. The S.H.O. Baretta dictated a letter to Shrimati Jasvir Kaur which she got in Mansa Jail, that she could be let off on bail. This woman is prepared to produce that letter.

For such a heinous crime, it is the duty of the Chief Minister, Punjab, to make telegraphic enquiries immediately and to make a statement before the House as to why such grave happenings are taking place under the regime of the present Government, and what action he proposes to take in the matter.

Note--For reply to call Attention Notices No. 137 and 141 please see appendix x & xi.

Mr. Speaker : It is admitted. The Minister concerned to please make a statement.

STATEMENTS LAID ON THE TABLE OF THE HOUSE IN REGARD TO CALL-ATTENTION NOTICES BY THE MINISTER FOR LABOUR AND PARLIAMENTARY AFFAIRS

Parliamentary Affairs Minister : Sir, I have to lay on the Table of the House statements on Call-Attention Motion Nos. 122, 126 and 124.

CALL-ATTENTION NOTICE

(*Serial No.* 122)

Comrades Phuman Singh and Bhan Singh Bhaura : I beg to draw the attention of the Government towards a matter of urgent public importance, namely, the declaration of the lock-out by the management of the Dhariwal Woollen Mills, Dhariwal, District Gurdaspur for indefinite period.

The situation is likely to result in a great loss to the production of the Woollen Cloth etc. in the State and great loss to the State Exchequer. It has rendered 3 thousand workers unemployed.

In view of the urgency of the matter the Hon'ble Minister for Labour and Industry may please make a statement in the House.

(*Serial No.* 126)

Sardar Gian Singh Rarewala : I beg to draw the attention of the Government towards the forced closing of the New Egerton Woollen Mills, Dhariwal, on account of intimidation and strike, which has affected the interests of thousands of people of this State.

The Mill Compound and residential area have been surrounded by armed gang with lathies, swords, and other weapons. Movement of personnel, officers and their families, within the residential area and outside, has been completely paralysed by armed mobs collected at various points near the residential area. This has resulted in stoppage of essential supplies to all residents in officers area. Water and electric supply is also adversely affected.

As this is a matter of extreme public importance, which needs immediate intervention of the State Government on a priority basis, the Chief Minister should make a statement on the floor of the House, as to what action he has taken or proposes to set right affairs at Dhariwal.

STATEMENT

Shri Krishan Lal (Labour and Employment Minister) : A complaint was received from the management of M/s New Egerton Woollen Mills, Dhariwal, District Gurdaspur on the 12th May, 1967 that the workmen of the Weaving Departments were slowing down production and that the management feared sabotage. The Conciliation Officer, Jullundur was directed on the same day through an express letter to proceed to Dhariwal and try to bring about a settlement. A copy of a notice from the management was received by Government on 19th May, 1967 that the management had decided to lock-out the Weaving Department workers with effect from 18th May, 1967 (10.30 A.M.) Subs equntly intimation had been received that the management had decided to lock out all

the workers and not only those of the weaving department. In view of these developments, the Joint Labour Commissioner had been deputed to personally visit Dhariwal on the 21st May, 1967 and try to bring about a settlement between the parties so that the lock-out can be lifted. The Joint Commissioner has since returned from Dhariwal and has reported that there is no 'Gherao' at Dhariwal in the sense this word is usually understood. The workmen are, however, picketing the Mill's gate and also the residential colonies of the officers of the Mills so that the officers may not contact any workmen to break their unity. There is no restriction on the movement of the officers and the supply of any material to their houses has not been affected in any way. The domestic servants of the officers are also going about their work normally. The police arrangement is adequate. The Deputy Commissioner and the Superintendent of Police, Gurdaspur, Sub-Divisional Magistrate and other concerned district authorities are supervising the law and order situation personally. The workmen are otherwise quite peaceful.

The Joint Labour Commissioner held two meetings of the union and the management where various matters connected with the dispute were discussed in cordial atmosphere. No settlement could, however, be brought about. The management are expecting some Director of the concern from Kanpur. However, at the conclusion of two days discussions with the Joint Labour Commissioner, it was agreed by both the parties that they would continue holding discussions mutually on 23rd and 24th May, 1967 in which the Labour Inspector, Batala would also take part. In case there is no agreement, the Joint Labour Commissioner or the Conciliation Officer, Jullundur will again visit Dhariwal on 25th May, 1967.

———

STATEMENT REGARDING CALL ATTENTION MOTION NO. 124 BY COMRADE HARKISHAN SINGH, IN REGARD TO THE GRIEVANCES OF THE SCIENCE TEACHERS.

The demands put forth by the unrecognised Association of Science Teachers, Punjab are broadly as under :—

(1) Revision of pay scale. Award of Lecturers' grade of Rs. 200-15-320/20-500 to all categories of Science teachers including B. Sc., B.A.s with Physics A Course, General Science teachers with Diploma in General Science and those who have undergone Condensed Course at State expense.

(2) Irrational and invidious categorisation of Science Teachers doing the same and similar jobs.

(3) Denial of avenues of promotion to administrative jobs. These demands are discussed *ad-seriatum*:—

(1) The minimum qualifications laid down for the posts of Lecturers in Higher Secondary Schools is M.A./M.Sc. in the subject Concerned. In the case of Lecturers in Home Science this qualification has been relaxed in view of the non-availability of teachers in this subject as there are only two colleges in the whole of Northern India preparing for the Degree in Home Science and a large majority of girls coming out of these colleges do not go in for service, whereas almost all other colleges for general education turn a good number of Science Graduates every year. It is true that there is a shortage of Science teachers for Higher Secondary Schools in particular and for High Schools to some extent. To cope with the situation the Department sends every year in service teachers for a training course at the Punjab University with a view to re-orientate them for the teaching of Sciences to Higher Secondary classes. This training is given to Science Masters at Government expense. Further the Department has relaxed the normal qualification of B.Sc./B.T. for recruitment to the posts of Science Masters. An untrained B.Sc. is eligible for appointment at the minimum of time-scale of pay of Masters, but he is given the running grade after he passes B.T. or B.Ed. Examination. Again F.Sc's. with Diploma in General Science are also recruited on a salary of Rs. 100 fixed for the first two years and on completion of this satisfactory service they are allowed the running grade of Rs. 110-250 applicable to Trained Graduates. It will thus be observed that the Science teachers are already given preferential treatment over other trained graduates in the matter of recruitment. In order to improve the quality of instruction in Higher Secondary Schools, the Government have prescribed the minimum qualification of Master's Degree for recruitment to the posts of Lecturers in the School Cadre, If the B.Sc.s are given the scale of pay applicable to

(Labour and Employment Minister)

Lecturers, the object of creation of posts of Lecturers in Higher Secondary Schools will be defeated. The Department will not be able to attract the candidates with Master's Degree in Sciences to man the post of Lecturers provided in Higher Secondary Schools and this will bring about deterioration in the standard of teaching. It is, however, pointed out that in accordance with the recommendation made by the Kothari Commission the grade of B.Sc's etc., is being revised from 110—250 to 220—500 and there forc, their demand for the revision of their pay-scales once again is not justified.

(2) As already stated under number (1) above, the minimum qualification for the post of Lecturers in Government Higher Secondary Schools is the Master's Degree which has been relaxed in the case of Lecturers in Home Science. For the posts of Agriculture Masters there is a special grade of Rs. 130—300. This has been sanctioned keeping in view the scale of pay of the Inspectors recruited by the Agriculture Department with the same qualification and to meet the acute shortage of such teachers. Those who are B.Ts/B. Ed's in addition to B.Sc. in Agriculture are allowed two advanced increments. B.Sc./B.Ts. in other subjects are recruited in the grade of Rs. 110—250 now proposed to be revised to Rs. 220—500. B.Sc.'s untrained persons are also recruited on a fixed pay of Rs. 110—250 and they are allowed the running grade on their passing B.T./B.Ed. Examination. Similarly, F.Sc.'s with Diploma in General Scinece are recruited at Rs. 100 P.M. fixed for first two years of their services. They are awarded the running grade of Rs. 110—250 on completion of two years satisfactory service. The Diploma Holders in General Science can teach General Science only and therefore, they are not given the regular grade in the first instance. Similarly, untrained B.Sc.'s do not know the technique of teaching of Science and, therefore, they are allowed the regular grade on passing B.T./B.Ed. Examination. Those who have undergone Condensed Course in Science subjects are not eligible for the Lecturer's grade for which personnel holding Master's Degree are eligible. The Condensed Course personnel have been reorientated as a stop-gap arrangement at State expense for teaching Higher Secondary Classes and, therefore, they are not a category apart. The question of allowing Lecturers' grade to all the categories of science teachers does not, therefore arise.

3. The Science Masters are not denied any promotion to administrative jobs. In view of the paucity of Science teachers they are, of course, not appointed as Block Education Officers. These posts are in the time-scale of pay of Masters. Therefore, no promotion is involved in these appointments. The Science teachers are promoted to higher posts like others in the normal way according to their seniority. Thus their grouse in this behalf is not genuine. It is incorrect to say that already a large number of Science teachers have left the Department to seek employment elsewhere.

It will be evident from what has been stated above that the Science teachers have really no cause of complaint against the Department, especially when their grades alongwith others are going to be revised from Rs. 110—250 to Rs. 220—500. If, however, they still feel agrieved, the Department has an open mind and is prepared to discuss the issues with the representative of the Association which is an unrecognised body.

NO-CONFIDENCE MOTION

Shri Prabodh Chandra (Gurdaspur) : Sir, I beg to move—

That this House express its want of confidence in the Punjab Ministry as a whole.

जनाबे आली......

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਵਿੱਚ ਮੁਅਦ-ਬਾਨਾ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਕੋਈ ਪਰਸਨਲ ਰੀਮਾਰਕਸ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਲੈਂਗੂਏਜ ਨਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਕੇ ਐਕਸਪੰਜ ਕਰਾਉਣਾ ਪਵੇ । ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣਾ ਪਵੇ । ਪਿਛੋਂ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਖ਼ਰਾਬੀ ਨਾ ਹੋਵੇ । I shall be very much obliged. (Before the discussion starts I would respectfully like to appeal to all the hon. Members to avoid personal remarks and such language which I may be compelled to expunge from the record of the proceedings or other such expressions of which I may have to take notice. I do not want any unpleasantness to be created later on. I shall be very much obliged.)

Pandit Mohan Lal: Sir, I would like to have one clarification. You have just now said that there should be no personal remarks. I can well believe that no unparliamentary remarks are to be uttered in the House but when there is a motion of No-Confidence, there is no question of not discussing the person of the Minister. His person as a Minister can very well be discussed. Therefore, any remarks pertaining to the person and conduct of the Minister are perfectly relevant. However, no unparliamentary remarks should be made.

Shri Prabodh Chandra : Sir, there is a very thin line of demarcation between the official and private capacity. We, the public men are open to all sorts of criticism. We cannot have any demarcation between the two. I will try to keep myself within the limits, but I must seek your indulgence if there is interference from the other side or they take the initiative. Then, I will have to pay them in the same coin. I never miss any challenge. They should be prepared to take the challenge. I will not do anything, but if they give any challenge, I will not miss it.

(**Voices** : Speak in Punjabi.)

श्री प्रबोध चन्द्र : जनाबे आली, मैं अपनी तरफ से पूरी कोशिश करूँगा कि कोई ऐसी बात न हो जिससे किसी की ज़ात बीच में आए। मगर एक पब्लिक मैन की ज़ात और उसकी आफिशयल डयूटीज़ इतनी इन्टर-लिक्ड होती हैं कि एक का ज़िक्र करते हुए दूसरी का ज़िक्र ज़रूर आ जाता है। इतना अलाऊंस आप मुझे दे देंगे, इससे ज्यादा मैं अपनी तरफ से कोई बात नहीं करूँगा कि जिससे कोई गिला हो कि हमने पहल की है। लेकिन मैंने जो पिछले चन्द दिनों में देखा है, वह यह है कि ये हमारी शराफत को कमज़ोरी समझते हैं और फिर गलत बातें करते हैं (*Interruptions*) इसलिये मैं इनको बताना चाहता हूँ कि ये हमें शरीफ ही न समझें हम लड़ भी सकते हैं.........

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਪ੍ਰਬੋਧ ਜੀ, ਆਪ ਸ਼ਰੀਫ ਹੀ ਰਹੋ, ਅੱਛਾ ਹੈ। (Shri Prabodh Chandra ji, it would be better if you remain 'Sharif.')

श्री प्रबोध चन्द्र : मैं तो जी, शरीफ आदमी हूँ, वाह अनपढ़ों के साथ पै गया है। मैं क्या करूँ (विघ्न) तो मेरे सामने पिछले कई दिनों से इस पंजाब की ऐडमिनिस्ट्रेशन के बारे में यहां चर्चा होता रहा है। वजह इन्होंने नो–कांन्फीडैंस मोशन को न एडमिट करने की यह दी है कि इतने दिनों से जनरल एडमिनिस्ट्रेशन पर डिस्कशन हुई है। और कौन सी चीज़ है जो हम डिस्कस करना चाहते हैं। मैं अर्ज़ करना चाहता हूँ कि यहां तो यह हालत है कि हर नया सूरज एक नया स्कैंडल सामने आता है। अगर पिछले 50 दिनों का अर्सा भूल भी जाऊँ तो पिछले 10 दिनों की जनरल ऐंडमिनिस्ट्रेशन पर डिस्कशन से वह वह बातें हमारे सामने आई हैं कि हमार शर्म के मारे सिर झुक जाता है कि आया हम अपने आपको जनता के मुन्तखिब नुमाइंदे कहला सकते हैं कि नहीं। मुझे कई बार मौका मिला, छोटे से बड़े आफिसिज़ तक की मुझे कुर्सी मिली। मगर सामने बैठे हुए दोस्त, उनमें से कुछ पहले भी हमारे साथी थे कुछ इधर बैठा करते थे, उनमें से एक आदमी भी दिल पर हाथ रख कर नहीं कह सकता कि मेरी तरफ से या मेरे आदमियों की तरफ से कोई ऐसी बात हुई हो जिससे वे यह कह सकें कि हम पाले-

[श्री प्रबोध चन्द्र]

टिक्स में ज़ातपात को लायें हों या किसी दोस्त का काम इसलिये न किया हो कि वह किसी पार्टी से ताल्लुक रखता है । बल्कि जहां तक मेरा अपना ताल्लुक है, मुझे तो इसकी कीमत कई बार देनी पड़ी। जब महकमा तालीम मेरे पास था तो मैंने आपोज़ीशन के हर मैम्बर से कहा कि जहां जहां आप चाहें, मैं स्कूल देने को तैयार हूँ। पार्टी मीटिंग में तो मेरे खिलाफ यह बात भी कही गई कि हम में और आपोज़ीशन में क्या फर्क है।। मैंने तब भी कहा कि मैडीकल और एजूकेशन को ऊंचा रखना चाहता हूँ। स्कूल खोलने के लिये, हस्पताल खोलने के लिये कांग्रेस वाले पैसे नहीं देते । (*Interruption*)

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਚੁਪ ਰਹੋ, ਕਲ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸੋ ਅੱਜ ਕੁਝ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਚੋਰ ਹੈ ਤਾਂ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਸੁਣਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਮਗਰ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਆਪ ਡਰੋ ਨਾ।

जनाबे आली, मेरे कहने का मतलब यह है कि हमने कुछ चीज़ों को ज़ातियात से, स्यासी ताल्लुकात से ऊपर रखा और कोशिश की कि हम मिलजुल कर पंजाब को बनाने की कोशिश करें और जब यह वज़ारत बनी तो मैं पहला शख्स था कि अखबारों में एक बयान दिया कि हमें लोगों का वरडिक्ट ईमानदारी के साथ कबूल करना चाहिए और आपोज़ीशन को एक मौका देना चाहिए कि वह अपनी गवर्नमैंट बनाएं। अगर वह इसमें कामयाब नहीं होते तो उस हालत में हम अपनी गवर्नमेंट बना सकते हैं। लेकिन चन्द दिनों के अन्दर ही ऐसे तजरुबात, ऐसे वाक्यात मेरे सामने पेश आए कि मुझे अपनी राए तबदील करनी पड़ी कि इस वजारत को एक घड़ी भी बरदाश्त करना पंजाब ही नहीं हिन्दुस्तान के अवाम के साथ गद्दारी होगी। इन्साफ के साथ, इन्सानियत के साथ सच्चाई के साथ और उन तमाम आईडियल्ज़ जिन के लिये कहते हैं कि डैमाक्रेसी स्टैंडज़ फार डैमाक्रेटिक इन्स्टीच्यूशंज़, उनके साथ मज़ाक होगा, अगर इनको एक घड़ी के लिये भी बरदाश्त किया गया। इसलिए, हमने फैसला किया कि जहां-जहां भी यह गवर्नमैंट ग़लती करे, उस के खिलाफ हम अपनी आवाज़ को चाहे वह धीमी आवाज़ हो चाहे ऊंची, उठाने की कोशिश करें। मुझे अफसोस हुआ कि जो अपने आपको जस्टिस कहते हैं और चीफ मिनिस्टर भी हैं, उन्होने जानबूझ कर हाउस को गलतफहमी में रखा और उसके लिये हमारे पास और कोई चारा नहीं था कि ऐसी गवर्नमैंट जो स्यासी तौर पर बद दयानत है उसको जितनी जल्दी खत्म किया जा सके, करें। मैं ज़ाती बददयानती को भी बुरा समझता हूँ, मगर ज़ाती बददयानती का ताल्लुक तो एक से होगा दो से होगा, तीन या चार से होगा, लेकिन स्यासी बद दयानती का ताल्लुक एक से नहीं दो से नहीं हजारों और करोड़ों लोगों से होता है और यह जो गवर्नमैंट सामने बैठी है यह मुजरिम है स्यासी बद-दयानती की। इसने पंजाब के अवाम के साथ स्यासी तौर पर बद-दयानती की है और पंजाब के उन लोगों के साथ की है जोकि यह समझते थे कि हमारे हालात को आगे से बेहतर बनाया जाएगा। मैंने देखा कि इस सरकार ने बनते ही, यूनाइटिड फरंट की सरकार ने बनते ही एक ग्यारह-प्वायंट प्रोग्राम बनाया और उसका पहला काम यह था :

Vigorous and sustained campaigns will be relentlessly launched for the eradication of corruption, black-marketing and hoarding, red-tapism

in administration, the greatest single malady that gives rise to corruption, nepotism and frustration, will be eliminated and laborious and cumbersome procedures will be simplified.

मैं पूछता हूँ इस मिनिस्टरी से कि वह बताएं कि क्या कोई भी पंजाब का मसला जो कि हम हल नहीं कर पाये थे, यूनाईटिड फ़रंट की गवर्नमैंट ने वह पिछले दस हफ्तों में हल किया है ? मैं तो यह समझता हूं कि उसे और भी गन्दा करके रख दिया, चाहे वह बिजली से सम्बन्ध रखने वाला हो, चाहे टीचर्ज़ का हो, चाहे इंजनियर्ज़ का हो। आप किसी शोहबे को ले लें। मौजूदा वज़ारत ने सिवाये इस बात के कि किसी न किसी तरह से इनकी गद्दियां बरकरार रहे, अवाम के बारे में जिनके दर्द में यह घुल-घुल कर मरते जाते थे, क्या कोई ख्याल किया ? हमारे वक्त में चीनी मिलती थी। चाहे ब्लैक में मिलती थी या महंगी मिलती थी, मगर आज जेब में रुपये लेकर चले जाओ, मगर आपको चीनी नहीं मिलेगी, मैदा नहीं मिलेगा। जितनी इनऐफीशैंसी आज देखने में आ रही है, पिछले बीस साल के अन्दर हिन्दुस्तान में कहीं पर भी देखने में नहीं मिलती थी। उसकी वजह क्या है ? उसकी वजह सिर्फ यही है कि यह जो लोग हैं इन्होंने हकूमत को हकूमत नहीं समझा बल्कि उसे एक जागीर समझ रखा है कि जिस तरह से चाहें इसे इस्तेमाल किया जाए। (विघ्न) परदे में बात न कीजिये बल्कि खुल कर बात कीजिये, ताकि मैं जवाब दे सकूं (विघ्न)

जनाबे आली, मैंने पहले भी अलज़ाम लगाया था कि इस गवर्नमैंट में कुरप्शन और इन्टरफीयरेंस हो रही है। इसकी मैं एक मिसाल भी देता हूं। आज से एक हफ्ता पहले, जनाब आली, मैंने आपकी खिदमत में एक काल-अटैनशन का नोटिस भेजा था कि आठ साल के बैठे हुए लोगों को घुरंडे थाने से निकाला जाता है। मैं कोई अलफ लैला की कहानियां नहीं बयान करता। असलियत बयान कर रहा हूं कि किस तरह से गवर्नमैंट की तरफ से दखल दिया जाता है हरेक काम में, छोटे से छोटे काम में भी दखल अन्दाज़ी हो रही है। हर चीज़ जो यह सरकार करती है वह इस नज़रिये से करती है कि कौन हमारी पार्टी का है और कौन हमारे बरखिलाफ है। मिनिस्टरज़ टूर पर जाते हैं। लिखा होता है "टू मीट डैपूटेशन" मगर किसी डैपूटेशन को नहीं मिला जाता। सिर्फ एम. एल. ऐज़. को मिल कर आ जाते हैं। मैं भी एक ज़िला के हैड क्वार्टर में रहता हूँ और मैं साबत कर सकता हूँ कि जिन मिनिस्टरों ने यह लिखा है कि।

They are going to the District to meet the deputation to hear the grievances of the people.

वह इस बात की कोशिश करते हैं कि किस तरह से एक या दूसरे मैम्बर को अपने झांसे में लाया जा सकता है (विघ्न) जनाबे आली, वहां जाकर यह कहा जाता है कि भाई, यह हमारा मुखालिफ है इसके खिलाफ कोई बात ला सकते हो तो लाओ और अगर नहीं है तो हम बताते हैं। पिछली बार जनरल ऐडमिनिस्ट्रेशन पर बोलते हुए वह जो सामने जस्टिस गुरनाम सिंह बैठे हैं.........अब उन्हें जस्टिस तो मैं कहने से डरता हूँ क्योंकि उनमें इंसाफ का रत्ती भर अंश नहीं है और [* * * * * * * * *]

*Expunged as ordered by the Chair.

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਮੈਂ ਇਸ ਪੁਆਇੰਟ ਉਤੇ ਆਪ ਦੀ ਰੂਲਿੰਗ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਮੇਰੇ ਖ਼ਿਆਲ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਾ ਹੱਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਹੀ ਰਿਕਮੈਂਡ ਕਰਦੀ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਜਾਂ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਉਸ ਨੂੰ ਐਪਰੂਵ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਹੈ * * * * *

ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਦੇਖ ਲਉ ਤਾਕਿ ਮਾਹੌਲ ਠੀਕ ਰਹੇ ਔਰ ਕੋਈ ਐਸੀ ਗਲਬਾਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦੇ ਕੰਡਕਟ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੂਸਰੀ ਹੋਵੇ । ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰੂਲ 100 ਵਿਚ ਐਬਸੋਲਿਊਟਲੀ ਕਲੀਅਰ ਹੈ । ਮੈਂ ਪ੍ਰਬੋਧ ਜੀ ਨੂੰ ਅਦਬ ਨਾਲ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਾਜ਼ ਰਹਿਣ ਔਰ ਕਾਬਲੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਕਹਿਣ ਜੋ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਬਾਇਸ ਹੋਣ । ਆਪ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਐਕਸਪੰਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਕਾਰਵਾਈ ਅੱਗੇ ਚਲੇ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਨੂੰ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਪਰਸਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ, ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਕੈਰੈਕਟਰ ਦੇ ਉਪਰ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮਗਰ ਇਹ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਜੱਜ ਮੁਕਰੱਰ ਕੀਤਾ ਉਹ ਕੀ ਕਹਿਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਐਕਸਪੰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । (But to say what the person, who appointed him as Judge. would feel is not desirable. These words are expunged).

ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਭਾਵੇਂ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਐਕਸਪਜ ਕਰ ਦਿਉ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਜ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤਾ ਉਹ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । (It is not desirable to quote the views of the person who appointed him as a Judge.)

ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲ ਦੀ ਹਾਊਸ ਆਫ਼ ਕਾਮਨਜ਼ ਦੀ ਹਿਸਟਰੀ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ । ਇਕ ਲਫ਼ਜ਼ ਵੀ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਐਕਸਪੰਜ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ—ਕਦੇ ਐਕਸਪੰਜ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ । ਔਰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਇਕ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਇਥੇ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਅਨਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਔਰ ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਿਰਫ ਇਹ ਹੈ ......

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੱਜ ਜਿਸ ਨੇ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤਾ ਉਹ ਕੀ ਕਹਿਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) (I have objected to your remarks made in relation to the person who appointed him to the office of a Judge.)

ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਫਗੁਵਾਲੀਆ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਅਕੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਕੋਈ ਹਲਕਿਆ ਕੁੱਤਾ ਹੈ ਔਰ ਗੰਦਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਮੂਹ ਵੀ ਭਰਿਆ ਹੋਵੇ ਮਗਰ ਉਸ ਨੇ ਅਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਢਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਚੁੰਮ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ । ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ । ਮੈਂ ਹਰ ਉਸ ਆਦਮੀ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । (ਵਿਘਨ)

*Expunged as ordered by the Chair.

ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ : ਤੈਨੂੰ ਕਿਸਨੇ ਵਜ਼ੀਰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਸੀ ? ਤੂੰ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਦਾ ਠੇਕਾ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਗੋਲੀਆਂ ਕਿਸ ਚਲਾਈਆਂ ਸਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ? (ਵਿਘਨ)

श्री प्रबोध चन्द्र : जनाबआली, मैं नहीं चाहता था किसी ज़ाती बात का ज़िक्र करूं । मगर जितनी गलत बयानी चीफ़ मिनिस्टर साहिब ने मेरी कार पर फायरिंग के सिलसिले में की है उतनी शायद ही कोई करेगा । कार नीचे खड़ी है । अगर पांच हज़ार में से एक आदमी भी गोली के अलावा किसी तरह उस कार पर वैसा निशान लगा दें तो मैं नई कार मुफ्त दूंगा । अगर जुर्रत है तो यह चैलेंज मंज़ूर करें । पुलिस ने यह कहा है कि यह निशान गोली का भी हो सकता है और किसी शार्प ऐज्ड वैपन का भी हो सकता है । चीफ़ मिनिस्टर साहिब ने बार बार कहा और कितनी ग़लत बयानी की है कि मैं ने कार देने से इंकार किया । मैं खुद गया और मैंनें एस. एस. पी. को मजबूर किया कि कार के फोटोग्राफ लिए जाएं । मैंने कहा कि मुझे कार की ज़रूरत है । आप को मालूम है कि 20 तारीख को आप की कोठी पर महाराजा पटियाला से मैंने मिलना था । मैं ने कहा कि अगर यह कार यहां रखनी है तो मुझे और कोई कनवेऐंस दे दें, आई विल पे फार इट और मैं ने लिख के दिया है । फिर सरदार गुरनाम सिंह जी को तार दिया कि जब भी, जहां भी, जिस जगह चाहें. मैं कार भेज दूंगा । एक दफ़ा नहीं, दो दफा नहीं, तीन दफा नहीं, चार दफा नहीं सात दफा उस कार को कैमीकल ऐग्ज़ामीनर के पास भेजा गया है इस आस से कि शायद कभी तो वह कह दें कि यह निशान गोली का नहीं है, मगर जब हर बार यही रिपोर्ट आती है कि यह गोली के सिवा और कुछ हो नहीं सकता तो फिर यह कहते हैं कि हम ने कोशिश की है । कोई चाहे गोली चलाए, चाहे बम्ब चलाए, मुझे डर नहीं है । मैं जवाब दे सकता हूं, जो मुझ से ज्यादती करेगा मैं भी कर सकता हूं । मैं ने पहिल नहीं की है, लेकिन जो पहल करेगा मैं मिट्टी के चने नहीं ———(विघ्न) जथेदार जो वह कड़ाह प्रशाद नही है जो हज़म हो जायगा । (हंसी) (विघ्न)

ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ : ਇਹ ਸਾਡੇ ਧਰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਭਾਵੇਂ ਛੋਲੇ ਚੱਬੇ, ਕੁਝ ਖਾਵੇ । ਸਾਨੂੰ ਲੜਾਈ ਨਹੀਂ. . . (ਵਿਘਨ)

श्री प्रबोध चन्द्र : जनाबआली, मेरी किसी तसदीक से नहीं, आप के दफ़तर के.. ..(*Interruptions in the House*).

Pandit Mohan Lal : I rise on a Point of Order, Sir. I would request you to kindly observe the tone of the other side. ਆਪ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਚੰਗਾ ਐਟਮਾਸਫੀਅਰ ਕਾਇਮ ਰਖਣ ਲਈ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਸੀ । ਅਸੀਂ ਜੱਥੇਦਾਰ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਬਜ਼ੁਰਗ ਆਦਮੀ ਹੈ । ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਨਾ ਕਰਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਏ। ਉਠ ਉਠ ਕੇ ਪਰਸਨਲ

[ਪੰਡਿਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ]

ਗਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਆਪ ਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਸ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੈਰਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਦੇ ਲਫਜ਼ ਨਾ ਕਹੇ, ਵਾਪਸ ਲਏ । ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਲਫਜ਼ ਆਪ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਏ । ਇਕ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਜੋ ਬੋਲ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਤੱਲਕ ਜਥੇਦਾਰ ਨੇ ਜੋ ਲਫਜ਼ ਕਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਹ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲੈਣ । ਅਗਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਜਾਰੀ ਰਖਣਗੇ ਤਾਂ ਜੋ ਮਾਹੌਲ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਹੋਵੇਗੀ (ਵਿਘਨ) ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਠਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੰਨੀ ਤਮੀਜ਼ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬੈਠ ਸਕਣ...... (ਵਿਘਨ) (ਸ਼ੋਰ) [Noise and Interruptions in the House. Jathedar Jangir Singh Phaguwalia and Jathedar Gurbachan Singh (Sunam) rose in their seats.] Can't you call them to order, Sir. Why can't they be named now ? ਸਾਡੇ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਉਸ ਦਿਨ ਜ਼ਰਾ ਹੁਕਮ ਅਦੂਲੀ ਕੀਤੀ ਸੀ (ਵਿਘਨ) ਉਹ ਨੇਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ । (ਵਿਘਨ) ਇਹ ਕਿਉਂ ਨੇਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ । (ਸ਼ੋਰ) (*Noise and Interruptions*). (Jathedar Jangir Singh Phaguwalia rose.) Sir, would you kindly control them.

Mr. Speaker : I will, certainly. (*Interruptions*)

ਪੰਡਿਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਅਗਰ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਦਸੋ ਅਸੀਂ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ । (ਸ਼ੋਰ) ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ । (ਸ਼ੋਰ) (ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker: Order please. ਜੱਥੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਰਾਮ ਕਰੋ, ਤਹਮਲ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਸੁਣੋ, ਅਤੇ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ, ਵਿਚਕਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੰਟਰਪਟ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਆਪ ਬੜੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਹੋ, ਅਸੀਂ ਇਜ਼ਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਬੜੀ ਇਜ਼ਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ...... (Order please. I would request Jathedar Sahib not to be restive and hear him patiently. He can have his say afterwards. But it is not desirable to interrupt the proceedings like this. The hon. Member is an elderly person and we hold him in high esteem......)

ਇਕ ਅਵਾਜ਼ : ਸਾਡੇ ਧਰਮ ਤੇ ਅਟੈਕ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ **ਸਪੀਕਰ** : ਅਟੈਕ ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ? ਉਹ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੀ ਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਛਕਦੇ ਹਾਂ, ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕ ਛਕ ਹੀ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਐਸੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ । (ਵਿਘਨ) (After all what is the attack ? The hon. Member has referred to "Krah Parshad". All of us take "Krah Parshad" and we have grown up by taking 'Krah Prashad'. I do not think there is any thing wrong with it.)

ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਨ੍ਹਾਜ਼ਨੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਭੈੜੀ ਹੈ। (ਵਿਘਨ)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰਕੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਸੁਣੋ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਮਜਬੂਰਨ ਕੋਈ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। (ਵਿਘਨ) ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰੋ। (The hon. Member may please hear patiently, otherwise I will be compelled to take some action. I have been repeatedly requesting him not to interrupt (*Interruptions*) He should not rise to speak withou the permission of the Chair).

श्री प्रबोध चन्द्र : जनाब आली 6 बजे के बाद जो मर्ज़ी कह दें, इस वक्त यह नहीं बोला करते कुछ और बोलता है। (ਸ਼ੋਰ)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਰੋ। (ਵਿਘਨ)

(The hon. Member Shri Prabodh Chandra should also not speak in this vein.

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : On a point of order, Sir. ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਪ੍ਰਬੋਧ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਜਾਂ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦੇ ਬਰਖਿਲਾਫ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕੰਡਕਟ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਕਹਿਣ ਅਤੇ ਮੈਂ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਗਲ ਇਧਰੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਦਬ ਨਾਲ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਕੋਈ ਲਫਜ਼ ਐਸਾ ਨਾ ਕਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋ ਇਹ ਬੜੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਦਮੀ ਹਨ, ਸਪੀਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, 6 ਵਜੇ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਮਲੋ ਮਲੀ ਇਨਸਲਟ ਕਰਦੇ ਹਨ......

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਕਲ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਿਹਾ ਸੀ......

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ। ਅਗਰ ਮੈਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਲ ਕਹੀ ਹੋਵੇ, ਤੁਸੀਂ ਰੀਪੀਟ ਕਰੋ, ਮੈਂ 10 ਵਾਰ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ।

श्री प्रबोध चन्द्र : जनाबआली, बदकिसमती यह है कि यह अपने दिल में कोई बात बना लेते हैं। मेरी कोई नियत नहीं थी कि कड़ाह प्रशाद का नाम लेकर मज़हबी जज़बात को ठेस पहुँचाऊं। मैंने यह कहा था कि कड़ाह प्रशाद नर्म चीज होती है, वह हज़्म हो जाता है। उस दिन मैंने यूंही हाथ फेर दिया तो इन्होंने कुछ और भी मज़हब के जज़बात की बात समझ ली। मेरी यह नियत बिल्कुल नहीं थी कि किसी मज़हब के खिलाफ कुछ कहूँ या किसी को मज़हब के नाम पर भड़काऊँ या मजरूह करूँ। और जत्थेदार जी को पता है कि इनके बारे में, जो बातें हुई थीं मैंने वादा किया था कि वहां जो बातें होंगी, हाउस में नहीं बताऊंगा। अगर वह मैं कह दूं तो यह शायद हाऊस में न आएं।

तो जनाबआली, मैं अर्ज़ कर रहा था कि चीफ मनिस्टर साहिब ने यूं ही जुमलां मोतिरज़ा कर दिया कार के बारे में। मैं अब भी कहता हूँ कि मैंने डा. बलदेव प्रकाश जी से वादा किया था कि हमें कोई एतराज़ नहीं है कि इसकी इन्क्वायरी सी. आई. डी., सैंट्रल पुलिस का

[श्री प्रबोध चन्द्र]

कोई आदमी साथ लेकर करे। मैं आज ही सरदार गुरनाम सिंह जी से बात करूँगा। तो मैं ने कहा कि चाहे कलकत्ता भेज दें, जिस तरह चाहें इन्टैरोगेशन करें 5 हज़ार आदमी ने देखा, हर आदमी ने कहा कि गोली का निशान है। आज यह कहते हैं कि गोली का भी हो सकता है, शार्पऐज्ड वैपन का भी हो सकता है।

दूसरे यह जो चीफ़ मिनिस्टर साहिब ने ताना दिया है कि हम मिनिस्ट्री को भूल नहीं सके हैं, तो हमने तो पांच पांच साल तक सैक्रेटेरियेट में कदम नहीं रखा और यह थे कि डिप्टी इन्डस्ट्रीज़ आफीसर के पीछे चादरों के कोटे के लिये जाते थे। मैंने खुद इन को वहां पाया मेरे एक दोस्त ने कहा कि फलां आया हुआ था। फोन किया तो उसने बताया कि सरदार गुरनाम सिंह मेरे पास बैठे हुए हैं। यह ताने हमें देते हैं यह कोई बताएं कि हमने किसी की सिफारिश की हो, किसी की ग़लत सिफारिश करवाने की कोशिश की हो। हम चाहते हैं कि यह गवर्नमैंट चलायें लेकिन अगर गवर्नमैंट के बलबूते पर कांग्रेस को खत्म करने की कोशिश की गई तो इसकी इजाज़त नहीं दी जा सकती। आज क्या होता है? मैंने सरदार गुरनाम सिंह और उनकी गवर्नमैंट के खिलाफ चार्जिज़ लगाये थे कि यह यह बुराइयां आपने की हैं तो बजाये इसके कि उन चार्जिज का जवाब देते उन्होंने यह कह दिया कि मैंने यह किया। मैं अच्छा हूं या बुरा हूँ उसको छोड़िए। मैंने इनको चिट्ठी लिखी थी। अगर इनको मौरल वैल्यूज़ या डीसैंसी का और पब्लिक लाइफ का ज़रा भी पास हो तो यह चौक में जा कर बात करें, मैं भी इन पर पब्लिकली इल्ज़ाम लगाता हूं।

जनाबेआली, इन्होंने ताना दिया था कि प्रबोध चंद्र ने कहा कि मैं अस्तीफा देता हूँ, मगर दिया नहीं। तो जनाबआली, यह मेरे पास 1964 की सरदार गुरनाम सिंह और डा० बलदेव प्रकाश की यहां पर की हुई स्पीचिज़ हैं जिनमें इन्होंने कहा कि शायद ही पंजाब की हिस्ट्री में ऐसा इम्पार्शल, ऐसा आनेस्ट और ऐसा इन्टैग्रिटी वाला स्पीकर हुआ हो। उन्होंने अस्तीफा देकर एक मिसाल कायम की है और हमेशा के लिये जम्हूरियत प्रबोध चंद्र की मशकूर रहेगी। (तालियां) और आज हमें ताहना देते हैं कि हमने यह किया वह किया। हमने कोई प्रक्टिस करते हुए या जजी की कुर्सी से उठ कर चीफ मिनिस्टरी नहीं ले ली। मेरे जिस्म का कोई हिस्सा ऐसा नहीं कि जिस पर मैं ने पुलिस की लाठियां न खाई हों इनको शायद इस बात का इलम नहीं। इन्हें क्या प्रवाह है आज़ादी की। इनको तो सस्ते भाव आजादी मिल गई और पंजाबी सूबा मिल गया। यह क्या जाने आज़ादी क्या होती है और आज़ादी किस तरह ली जाती है। मैं यह नहीं कहता कि हम में बुरे आदमी नहीं हैं। कांग्रेस में भी बुरे आदमी हैं और कांग्रेस के राज में भी बुरी बातें हुई हैं मगर इन दस हफ्तों के अन्दर कांग्रेस की बुराइयों के तमाम पिछले रिकार्ड को मात कर दिया गया है। एक बच गए हैं कि सिवल सप्लाइज़ का डिपार्टमैंट जन संघ के पास था। जन संघ वाले परसों मुझे मिले थे। मुझे डर लगता था कि कहीं कुछ कह दिया तो यह लोग और दूसरे कहेंगे कि मैं झगड़ा करता हूँ लेकिन मेरी मौजूदगी में जनसंघ के एक सैंटर के लीडर जालन्धर में एक मीटिंग पर आए तो मैं ने कहा कि हम तो पंजाबी सूबा के खिलाफ थे और पंजाबी सूबा बड़े से बड़ा चाहते थे हिसार और रोहतक को निकाल कर हम चाहते थे कि बड़े से बड़ा सूबा बन जाए और यूनीलिंगुवल सूबा बन जाए। मगर आज चंडीगढ़ मांगने वाले जो हैं इन्होंने कहा था कि हम

तो मरे हैं, तुम उनको बचा लो। जितना छोटे से छोटा सूबा बनाओ, अच्छा होगा ताकि यह सूबा कोई एकनामिक यूनिट न बन सके। इस पंजाब को छोटे से छोटा बनाओ और आज, जनाबेआली यह अपनी कुर्सी के लिये और गद्दी को कायम करने के लिये कहते हैं कि चंडीगढ़ हमें मिले। आज वह अपने ग्रेबान में झाती मार कर तो देखें कि किस मुंह से यह आज मांगते हैं।

स्पीकर साहिब, यह सारे फ़साद जो पिछले 20 साल में इन लोगों ने करवाए, लोगों के मज़हबी जनून को भड़काया, इस सब की जिम्मदारी अकाली और जनसंघ के भाइयों पर है। मैं प्रोग्रेसिव और दूसरी पार्टियों के नाम नहीं लेता। कल तक तो उन्होंने कहा कि इन लोगों ने जो सब से बड़ी डिस सर्विस पंजाब की अवाम के साथ की है तो वह पंजाबी सूबा ले के की है। यह पंजाब की अवाम की सब से बड़ी डिस सर्विस थी। और यह कहते थे कि हरियाणा तो हमें एक कालोनी मिली हुई थी, जहां पर हमारी सरप्लस पापूलेशन समा सकती थी और अलहदा अलहदा इन्डस्टरी लग सकती थी और फिर वहां पर वरजिन लैंड्ज़ थीं जो हमें मिल सकती थीं। पंजाब में तो सिवाए सेम की मारी हुई जमीनों के और कुछ नहीं हैं और आज कहते हैं कि चंडीगढ़ हम लेना चाहते थे। इन्हें चंडीगढ़ दिया किसने? इनकी तो बात यह है कि ख़ुद तो 500 रुपये किसी को दे दें और फिर कहें कि अच्छा मुझ को पांच रुपये इसमें से दे दो। सारे पंजाब को तो इन्होंने दे दिया और आज कहते हैं कि चंडीगढ़ हमें दो और खरड़ तहसील हमें दो। मैं तो कहता हूँ कि इमानदारी होनी चाहिए। मैं ज़ाती तौर पर इस लफज का इस्तेमाल नहीं कर रहा गिल साहिब के कान खड़े हो गए थे। मैं तो यह कह रहा हूँ कि सियासी इमानदारी होनी चाहिए। जो बात हमें कहें उस पर कायम रहें। जिन असूलों के लिये हमें वोट मिलता है या नहीं मिलता, चाहे गवर्नमैंट रहती हो या न रहती हो जो हमारे असूल हों और जो अकीदे हों और जो मैनडेट हम लोगों से लेकर आए हैं उनको सामने रखना चाहिए। यह तो मैंने इसलिये जिक्र किया था कि यहां पर ऐसी बात चल पड़ी थी।

जनाबेआली, पिछले हफ्ते अटारी में थाना घरिंडा का वाका है कि वहां पर मिस्टर घनेश्वर सिंह जो कुलदीप कौर के बेटे हैं——आपतो साहिबे ज़ौक हैं कुलदीप कौर ऐक्ट्रैस का नाम तो आपने सुना होगा। घनेश्वर सिंह उनके बेटे हैं जिनकी पावर आफ अटारनी हमारे चीफ़ मिनिस्टर के पास है। यह चाहे सियाह करें सुफेद करें और इनका उसमें फिनांशल इन्ट्रैस्ट है, इन्होंने घरिंडा के थानेदार को कहा कि इनको कब्ज़ा दें और पिछले आठ महीने का दें नहीं तो इन्हें हवालात में बंद कर दो। जब रात को वापिस न आए तो सारी की सारी पंचायत थाने में गई तो थानेदार ने कहा कि मैं बेबस हूं, केस तो आपका ठीक है, लेकिन चीफ़ मिनिस्टर साहिब का फोन आया है, मैं मजबूर हूं। आप जनाबेआली चीफ मिनिस्टर साहिब की कोठी से फौन काल का रजिस्टर मंगवा कर देख लें कि क्या उस दिन इनकी कोठी से घरिंडे के थानेदार को या एस. एच. ओ. या एस. पी. को फौन किया गया या नहीं कि जिस तरह भी हो उनको कब्ज़ा करना चाहिए। और फिर यह कहते हैं कि कुरप्शन हम करते रहे और यह नहीं करते और डे-टू-डे ऐडमिनिस्ट्रेशन में इन्टरफियर हम करते रहे। इससे ज्यादा इन्टरफियरेंस और क्या हो सकती है?

आप, स्पीकर साहिब, एक और मिसाल लें, यहीं किसी सैक्टर में एक बीबी है, म उनका नाम नहीं लेना चाहता क्योंकि इसमें कई पर्दानशीन भी आ जाती हैं। आपतो जानते

[श्री प्रबोध चन्द्र]

ही हैं कि चंडीगढ़ में सैंकड़ों ही प्लाट रिज़यूम कर लिये गए थे, लेकिन इस बीबी की रसाई हमारे चीफ मिनिस्टर तक थी तो फौन होता है एस्टेट आफिसर को कि दो घंटे के अन्दर अन्दर जो जो स्टैप्स लेने हैं, वह सब लेकर उन्हें प्लाट वापिस कर दिया जाए। बल्कि यहां तक किया जाता है कि गवर्नमैंट का इन्जीनियर लग जाता है, जो नक्शा बनाता है। मैं चाहूंगा कि आप इस केस को देख लें। ठीक है, इन्हें हम में बुराइयां नज़र आती हैं। मैं भी बुरा ही सही, लेकिन मैंने आपके सामने यह इलज़ाम लगाये हैं और आपके पास डाकूमैंटरी ऐवीडेंस पेश कर सकता हूँ, जिससे आप खुद ही अंदाज़ा लगा सकते हैं कि कितनी इन्टरफिरेंस इन्होंने की है एडमिनिस्ट्रेशन में। जिससे पता चल सकता है कि जहां पर चीफ़ मिनिस्टर की तरफ से इस तरह की इन्टरफ़ेरैंस हो वहां पर अवाम की क्या हालत होगी।

कल एक साहिब ने यहां पर बताया था कि कांग्रेस के राज में लोगों को मिर्च मसालों में लीद और पता नहीं क्या कुछ मिला कर मिलता था और कोई भी चीज़ शुद्ध नहीं मिलती थी लेकिन आज क्या हालत है? मैं अपने तजरुबे से बताना चाहता हूँ कि एक पैकट चीनी लेना हो तो दस और चीज़ें लेनी पड़ती हैं चाहे उनकी ज़रूरत न भी हो ताकि इसके पास अगर कोई लुका-छिपा पैकट हो तो मेहरबानी करके हमें दे दें। मैं तो यह कहूँगा कि इन्होंने अवाम के साथ जो वादे किए हैं, उन्हें पूरा किया हो, मैं नहीं कहता कि पूरा किया हो अगर उनमें से किसी भी एक को पूरा करने की तरफ कदम भी उठाया हो तो मान लूंगा और इन्हें इस बात का क्रैडिट दूंगा कि चलो इन्होंने इस तरफ कदम तो उठाए हैं, कभी मंज़ल पर पहुँच जाएंगे लेकिन ऐसा नहीं हुआ।

कुर्सी पर जाते ही जो वादे इन्होंने अवाम के साथ किए थे और जो प्रोग्राम बनाये थे वह सारे के सारे एक तरफ रख दिये और इस बात पर ही लग गए कि हम किस तरह अपनी पार्टी को मज-बूत रख सकते हैं और फिर स्पीकर साहिब, पार्टी की जो हालत है वह आपके सामने है। इनकी अपनी पार्टी में दो ग्रुप हैं एक गुरनाम सिंह ग्रुप और दूसरा गिल साहिब का ग्रुप और यह उनमें लग हुए हैं कि इनका साथ दो तो गुरनाम सिंह का ग्रुप और मेरे साथ लगो तो गिल साहिब का ग्रुप। इस तरह की तो यह बातें करते हैं, मैं तो यह समझता हूँ कि यह हमें कहते ह कि हम फिरकाप्रस्त थे, लेकिन इनसे बड़ा और कौन फिरकाप्रस्त हो सकता है? हमें यह बातें छोड़नी चाहिए कि यह फलां ग्रुप है और यह दूसरा ग्रुप है। मैं तो यह कहता हूँ कि लैफ्ट कम्यूनिस्ट देश के सब से बड़े दुश्मन हैं और कम्यूनिस्टों के बाद देश के सब से बड़ी दुश्मन फिरकाप्रस्ती है। मैं यह नहीं कहता कि 'ए' फिरकाप्रस्त हैं या 'बी' है। लेकिन यह देश के टुकड़े टुकड़े करायगी। हमें तो छोड़ो, हम पर तो यह इलज़ाम लगाते ही हैं और हमें तो यह कहते हैं कि हम सरकार के खिलाफ बातें करते हैं। इनके एक सीनियर मैम्बर हुडियारा साहिब का ब्यान मैंने अखबारों में पढ़ा है, उन्होंने स्टेटमैंट दिया है कि मेरा ईमान है कि हमें फरंट वज़ारत को हटाना चाहिए, क्योंकि इन्होंने जो वादे अवाम के साथ किए थे उन्हें पूरा नहीं किया। इलक्टोरेट के साथ जो वादे किए थे वह पूरे नहीं किए गए और पूरे ही नहीं किए बल्कि दगा दिया है। फिर इसके आगे और, स्पीकर साहिब, आप देखें, कि 10 आदमियों का एक और ग्रुप बन गया है। (विघ्न) यह महाराजा साहिब पटियाला की सरकरदगी में ग्रुप बनाया गया है और जो इन्होंने ब्यान दिया है उसका मजमून इस तरह से है :—

"We the following Members of the Punjab Vidhan Sabha have decided to form an Independent Group. We find that the promises given to the people in the Eleven-Point Programme of the United Front Ministry are not being carried out properly. This Group decides to look after the interests of the people of Punjab in all walks of life both rural and urban. This group will be continuously vigilant of Governmental functions and reserves its right to take any action which it deems fit from time to time independently, at present the Group is with the United Peoples Front.. ..."

इसमें औरों के दस्तखतों के इलावा इस गवर्नमैंट के तीन डिप्टी मिनिस्टरों के नाम भी हैं। इससे ज्यादा चपत पंजाब गवर्नमैंट के मुंह पर और क्या हो सकती है कि इनके तीन डिप्टी मिनिस्टर होते हुए भी इस पर दस्तखत करें और यह कहें कि हमें इस सरकार पर विश्वास नहीं। (विघ्न) मैं अपनी तरफ से नहीं कह रहा यह तो प्रैस स्टेटमैंट है और लिखा है कि यह सारे आदमी प्रैस वालों को मिले थे। (विघ्न)

Mr. Speaker : What are the names of those Deputy Ministers ?

Shri Prabodh Chandra : I will read out the names of the members of this Group—

1. Dr. Jagjit Singh Chohan, Deputy Speaker.
2. Sardar Shangara Singh, M.L.A.
3. Shri Faqir Chand, Deputy Minister.
4. Sardar Darbara Singh, Deputy Minister.
5. Shri Bashambar Nath Makkar, Deputy Minister.
6. Mahant Ram Parkash Dass, M.L.A.
7. Sardar Narinder Singh, M.L.A.
8. Sardar Sardar Singh Kohli, M.L.A.
9. H.H. Maharaja Yadavindra Singh, M.L.A.

यह नौ आदमी हैं, स्पीकर साहिब। अब इससे ज्यादा और क्या सबूत मिल सकता है इन्हें कि इनकी हकूमत की क्या हालत है। जादू वे जो सिर चढ़ बोले। इस मिनिस्टरी के खुद ही अपने आदमी गवर्नमैंट की गद्दियों पे बैठे हुए और गवर्नमैंट में काम करते हुए एक ग्रुप बनाएं और सरकार के खिलाफ स्टेटमैंट दें कि अवाम के साथ जो वादे किये गए थे वह पूरे नहीं किये गए और हम हक रखते हैं कि हम इस तरह करें क्योंकि शहरी या दिहाती जनता के साथ जो वादे हम करके आए हैं उन्हें पूरा करें और अगर पूरा नहीं कर सकते तो हम सरकार का साथ छोड़ दें।

मैं इस बात में ज्यादा जाना नहीं चाहता कि कल का ज़िक्र करूँ। कहीं गिल साहिब फिर नाराज़ हो जायेंगे। लेकिन इतनी अर्ज़ कर दूं कि गिल साहिब ने कल इलज़ाम लगाया था कि हमने शराब पिलाई है। इसके बारे में ज्यादा न कहता हुआ, सिर्फ इतना ही कहूँगा कि एक वाक्या हुआ जिस को ब्यान करते सर शर्म के मारे झुक जाता है। मैं एक बहुत बड़े डाक्टर के पास यहां पर गया और एक एम.एल.ए. की सेहत के बारे में पूछा तो वह कहने लगे कि कुछ नहीं क्योंकि वह इतने बड़े डाक्टर थे और खुद शर्मिंदा थे कि क्या बताऊं। खैर छोड़ो इन बातों को, मैं अलहदा आपको बता दूंगा। (विघ्न – बता दो अभी) डाक्टर साहिब को कहा तो खैर वह बताने लगे कि इस मैम्बर को 20 दिन से लगातार दिन रात शराब पिलाई गई है और वह मैम्बर इन

[श्री प्रबोध चन्द्र]

बैंचों पर बैठा है हमारी तरफ नहीं बैठा। इस को शराब इसलिये पिलाई गई ताकि वह नशे में रहे और जब ज़रूरत हो तो वोट इनके हक में दें तो आप, स्पीकर साहिब, इस बात से अंदाज़ा लगा सकते हैं कि यह किस कमाश की गवर्नमैंट है (विघ्न) जो मैम्बरान को इस तरह से करें। (विघ्न) अफसरान के सामने सख्त शरमिन्दगी हुई यह सोच कर कि एक मैम्बर को सिर्फ इसलिये शराब पिलाई गई कि हमें वोट देगा। यह किसी एक आदमी का तो नाम लें, हमारी तरफ से जिसको शराब पिलाई गई हो और वादे किए गए हों। मक्कड़ साहिब ने मुझे हिन्दुइज़म की बात कही है,लेकिन आप देख लें कि गरदनजनी आप कांग्रेस की इस बात पर करते थे कि हिन्दी को दूसरा रुत्बा नहीं मिलता। अगर इन्होंने एक कैटेगारीकल स्टेटमैंट करवाया होता कि इस सूबे की मांग पंजाबियों की है, पंजाबी इसकी मादरी जबान है, वह पंजाबी बोलते हैं और लिखते भी हैं तो बात और थी मगर इन्हों ने जो मैमोरैंडम दिया उस पर 25-30 आदमियों के दस्तखत थे और लिखा था कि वह पंजाबी हैं मगर पंजाबी लिख नहीं सकते। इस तरह का जो ऐंटी इन्ट्रैस्ट का इन्होंने मैमोरैंडम दिया तो इससे जो नतीजे निकलने चाहिए थे इससे तो आप अंदाज़ा आसानी से लगा ही सकते हैं। सैण्ट्रल गवर्नमैंट के नुमाइंदों ने जब यह पूछा कि तुम्हारी मादरी ज़बान है क्या, तो कहने लगे कि हमारी मादरी ज़बान पंजाबी है, हिन्दी हमारी दूसरी जबान है। मगर पंजाबी हम गुरमुखी लिपी में नहीं......

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या अब आप कांग्रेस पार्टी की तरफ से पेश करने लगे हैं ?

श्री प्रबोध चंद्र : ਗੱਡੀ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਚੜ੍ਹ ਗਏ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਪਲੇਟ ਫ਼ਾਰਮ ਹੀ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਤੁਹਾਡਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ, मैं अर्ज़ करूँ कि मौजूदा गवर्नमैंट ने कुरप्शन को बढ़ावा दिया है। आज चीज़ों की कीमतों का क्या हाल है ? किसी एक चीज़ की कीमत को वह नीचे नहीं कर पाये। जहां तक इनके आपसी इतहाद की बात है, ठीक है आज यह कहते हैं कि हिन्दी-चीनी भाई–भाई। चौ एन लाई भी जिस वक्त हिन्दुस्तान के बार्डर की सड़कें बना रहा था तो कहा करता था हिन्दी-चीनी भाई भाई। जब उनका काम निकला, तो आपको पता है कि किस तरह उन्होंने एक दूसरे के सर काटे। मैं इनसे कहता हूँ कि इस तरह 10 साल नहीं बेशक तुम 100 साल हकूमत करो, इस तरह हिन्दू सिख के झगड़े खत्म नहीं हो सकते। आपके दिल में कुछ और है। आप कहते कुछ और हैं और करते कुछ और हैं। स्टेटमैंट कुछ देते हैं और चाहते कुछ और होते हैं। एक दूसरे को शो डाऊन करने में हर वक्त लगे रहते हैं कहते हैं हमारा इतहाद है।

मिनिस्टरी बनी तो कहने लगे कि ज्यादा मिनिस्टरी नहीं होनी चाहिए, पहले से हम ने एक-चौथाई कर दी हमने खर्च घटाया है। कहते हैं हम चाहते हैं कि हरिजनों को भी उनकी प्रोपोरशन का पूरा हिस्सा मिलना चाहिए। खाहिश तो खर्च कम करने की है, मगर अफसोस है इस मुल्क को लूटा किस तरह से गया है। आप और बातों को छोड़ कर पहले पंजाब और मौजूदा पंजाब के टी. ए. बिल्ज़ का ही मुकाबिला कर लें कि कितना ज्यादा लिया जा रहा है। आप बिल्ज़ अभी चैम्बर में मंगवा कर देख लें, पहली मिनिस्टरी के किसी वज़ीर ने प्राईवेट जरनी के पैसे लिये हों। मगर आप मौजूदा मिनिस्टरी के रिकार्ड को देखें तो पता लगेगा कि प्राईवेट जरनी

के भी पैसे लिये। दो महीने इसकी मिनिस्टरी बनी और एक महीने का प्राईवेट जरनी भी लिया गया (विघ्न) जब आप इस तरह के लोगों में पहुंच जायें फिर तो पता लग ही जायेगा कि कौन कैसा है। मौजूदा हकूमत ने अवाम के ज्जबात से खेल कर उनको गलत रास्ता पर लगाने की कोशिश की है। आज आप देखें कि कांग्रेस को छोड़ कर जितने भी आदमी उधर गये हैं, उनसे जरा यह तो कहो कि वह अपने हलका में जायें और पता करें कि लोग उनके मुतािल्लक कह क्या रहे हैं ? वह कहते हैं कि हमें तो यह लोग जो कांग्रेस छोड़ कर गये हैं यह कहते हैं कि हम तो अपने काम करवाने के लिये गए हैं। क्या यह इनका सही तरीका है ? मैं कहता हूँ कि अगर इनका जरा भी इखलाक का मयार हो तो यह इस्तीफा देकर आयें और दुबारा इलैक्शन लड़ें। इनको पता चल जायेगा कि लोग क्या कह रहे हैं और चाहते क्या हैं ? आप कहते हैं कि कांग्रेस वालों ने बहुत गलतियां की हैं मगर आपमें और हमारे में फर्क है क्या ? आपने कांग्रेस की गलतियों को ही देखा है उसकी अच्छाइयों को नहीं देखा। आप तो उनकी गलतियों को और मलटिप्लाई कर रहे हैं। मुझे पता है कि यह किस तरह की बातें कर रहे हैं। इनका तो इस सूबे के ख़जाने के साथ कनसर्न है। अगर कांग्रेस पार्टी में वजारत मिली तो इधर चले आये और अगर अकालियों ने दी तो उधर चले गये। अगर इधर भी दाव न लगा तो कम्यूनिस्ट बन गये। अपने को जिधर भी और जिस किसी ढांचे में ढालना चाहा ढाल लिया। यह कोई कच्ची गोलियां नहीं हैं–(विघ्न)।

चौधरी बालूराम बंथ (राज्य मंत्री) : हमने तो आपकी एडवाईस पर ही काम करना है।

श्री प्रबोध चन्द्र : श्री बालू राम हो या सरदार बलवंत सिंह, स्यासी तौर पर हमारा और इनका रिश्ता खत्म हो गया है, अब यह जो मर्जी कहें हमारा अब कोई गिला नहीं। मगर अब यह लाखों ऐसी बातें करें, कामयाब नहीं होंगे। एक तो चोर और दूसरे चतुराई अब नहीं चलेगी। (**ਆਵਾਜ਼ਾਂ**–ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਖ ਲਉ ਚੋਰ ਤੇ ਚਤੁਰ ਹੈ ਕੌਣ) इनका 11-प्वायंट का प्रोग्राम था। इनमें से एक प्वायंट तो यह है कि इन्होंने मिनिस्टरी लेनी है, यह अकाली हों, या कोई और हों, इन्टैलीजैंस ब्यूरो के एक बहुत बड़े सीनियर आफीसर ने कहा कि इन्टैलिजैन्स हम किस की करें। लैफ्ट कम्यूनिस्टस की या राईट कम्यूनिस्टस की या जन संघ की, या कांग्रेस की। पता नहीं कब किसकी हकूमत बने। अगर आज नहीं तो 10 साल बाद वह हमारे बरखिलाफ हो सकती है। जिस तरह के इस सूबे के हालात हैं और जैसे यह प्रोग्राम बना रहे हैं अब यह उन पर चल नहीं सकेंगे। जो कुछ यह कर रहे हैं, इसका अन्जाम अच्छा नहीं होगा। यह कांग्रेस को आज बुरी से बुरी पार्टी कहते हैं, हम कहते हैं कि हमारा इखलाकी फर्ज है कि हम अगर इसमें कोई खामियां हैं तो उसको दूर करें न कि इसको छोड़ कर ही चले जायें।

मुझे इसके मुतािल्लक एक बात याद आई है कि एक दफ़ा एक दरखत को आग लग गई कोई कवि इन पक्षियों को कहता है :—

आग लगी इस वृक्ष को जलने लगे सब पात,
तुम क्यों नहीं उड़ते पक्षियो जब पंख तुम्हारे साथ
फल खाये इस वृक्ष के गंदे कीने पात,
धृग हमारा जीवना जो जलें न इसके साथ ।।

मुझे तो यही यकीन कामल है, वह जहां मर्ज़ी फिर आयें उनकी असली जगह इसी पार्टी में है। मैं जनाब, तलख कलामी नहीं करता, इतना ज़रूर कहूँगा कि जब प्राईवेसी में इनसे बातें होती हैं तो बड़े सौदे होते हैं। (एक आवाज़ : आप शोर क्यों मचाते हो) (विघ्न) यह हमारे साथ सौदे करते हैं। (विघ्न)

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਕਾਹਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਉਹ ਸੌਦੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ? (ਹਾਸਾ)

श्री प्रबोध चन्द्र : नो कान्फीडैंस मोशन के बारे में मैंने आपसे अर्ज़ कर दिया था। इनकी नीयत साफ नहीं है। यह आज की बात नहीं है। गिल साहिब शुरू से ही इस तरह की बातें करते आए हैं। हमें पता है कि किस तरह यह यूनाइटिड फरंट मज़बूत है।

फिर पांच एकड़ और प्रोफ़ैशनल टैक्स वाली बात आती है। जब ऐडवाइज़री कमेटी की मीटिंग हुई सुरजीत सिंह सब से ज्यादा ज़ोर दे रहे थे कि यह ढाल

4-00 p.m.

वाश तैयार हो जाएगी। यह निहायत ही ज़रूरी है कि इस महीने से... (विघ्न) वह तो हम ने इन को मजबूर कर दिया कि यह ले कर आयें। इन का बस चलता तो ढाल वाश लेकर आ जाते। पिछली बार आप की शराफत का फायदा उठा कर शोर करके चले गये। अब हम चौकन्ने थे। इन्होंने एक बजे का टाईम दिया तो हमने 1-35 पर नोटिस दिया है। अगर यह सिने डाई का नोटिस न देते तो हमने भी इस मोशन का नोटिस नहीं देना था, अगर यह रैगुलर टाईम पर कायम रहते तो हमने कभी नो-कान्फीडैंस मोशन नहीं लानी थी।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। (They have withdrawn it.)

श्री प्रबोध चन्द्र : यह तो, जनाब, वही नौकर वाली बात हुई कि मेरी तनखाह बढ़ा दो। अगर नहीं बढ़ाओगे तो मूछें नीचे करके कहने लगा कि इसी तनखाह पर काम करूँगा। वह तो इनके पास और कोई चारा नहीं था। नो-कान्फीडैंस मोशन लाने का हमारा कान्स्टीचूशनल राईट है। चाहे चीफ मिनिस्टर के साथ कितनी ही मैजारिटी हो उनको उसी सैशन में नो कान्फीडैंस मोशन का फैसला करना होता है। इन्होंने हमारे ऊपर मेहरबानी नहीं की। वह तो निकलना चाहते थे उनकी तबियत खराब है मैं ज़्यादा बात उनके खिलाफ नहीं कह रहा। मैंने उनको चिट्ठी लिखी थी, आपकी वाकफी के लिये कह रहा हूँ कि आप में ज़रा भी मौरल वैल्यूज़ हैं, डीसैंसी का अंश है तो जो कुछ आपने यहां पर कहा है बाहर पब्लिक जलसा में कहने की जुरअत करें तो मैं आपको आटे दाल का भाव बता दूं। कल कहते थे कि प्रबोध चन्द्र से ज्यादा ईमानदार आदमी कोई नहीं। मैं कसम खा कर कहता हूँ कि इन्होंने कई बार कहा कि सिवाए तुम्हारे और कोई ईमानदार नहीं है.....

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਨ ਵੀ ਦੋਸਤ ਸੀ। (During those days the enemy of the enemy was their friend.)

ਸ੍ਰੀ ਪਰਬੋਧ ਚੰਦਰ. ਜੀ ਮੈਂ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। माउंटब्यू में 6 मार्च का ज़िक्र है । शायद अभी गवर्नर के पास नहीं गए थे । इन्होंने कहा कि तुम लोगों में कुछ आदमी ज़रूर ईमानदार हैं । लेकिन आज इस हाऊस और आपकी शराफत का नाजायज फायदा उठा कर तरह तरह की बातें करते हैं, गंदगी उछालते हैं इस खाहिश से कि कुछ तो लग जाएगी । यह गलत बातें करते हैं । जो खुद शीशे के घरों में रहते हैं उन्हें दूसरों पर पत्थर नहीं मारने चाहिएं । आप चारों तरफ देखते रहते हैं आपको पता है मैं ही सब से ज्यादा मुजरिम नहीं हूँ । मुझ से भी बड़े मुजरिम इस हाऊस में हैं । अगर इन्हीं बातों पर उतर आएं तो कई लोगों को काफी मुश्किल हो जाएगी । मैं नहीं चाहता कि हाऊस जाती रंजिशों के लिये अखाड़ा बन जाए । मैं चाहता हूँ कि ये सोचें कि अवाम की बेहतरी कैसे हो सकती है, सूबा कैसे आगे जा सकता है । सूबे में ईमानदारी हो, शराफत हो । आज क्या हो रहा है ? मैंने अपनी पार्टी में कहा था (Interruptions) पांच आदमी ऐसे हैं जो सब से ज्यादा निकम्मे --(विघ्न) पांच सात आदमी बिकाऊ माल बैठा हुआ है । वे लोग पंजाब का फैसला करना चाहते हैं.....

एक आवाज़ : बिकाऊ माल को टिकट क्यों दिया ?

श्री प्रबोध चन्द्र : गलती हो गई (Interruption by the Chief Parliamentary Secretary) गुरचरनसिंह जी ! मैंने आपको कुछ नहीं कहना ।.... ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਚਲੇ ਗਏ । ਤੁਹਾਡੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ 15 ਦਿਨ ਭੰਨ ਕੇ ਆਏ ਸੀ....

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ (ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ) **:** ਪ੍ਰਬੋਧ ਜੀ, ਸੇਵਾ ਮੈਂ ਵੀ ਤਹਾਡੀ ਬੜੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ....

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਬੜਾ ਮਸ਼ਕੂਰ ਹਾਂ । मैं अर्ज़ करना चाहता हूँ कि इस गवर्नमैंट के दिल में कुछ और है और ज़बान पर कुछ और है, किरदार कुछ और हैं । इन्होंने जो वादे अवाम के साथ किये थे उनको पूरा करने में नाकाबिल हैं । इनमें अगर ज़रा भी शराफत का अंश है, अगर ज़रा भी ईमानदारी का अंश है तो बजाए इस के कि इनको हाऊस नो-कान्फीडैंस मोशन पास करके निकाले, मैं आशा करूँगा कि अभी कइयों की आत्मा मरी नहीं है, इसलिये खुद ही रीज़ाईन करके चले जाएं।

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ) : ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੱਜ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਜੋ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਫਰੰਟ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਵਾਮ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਜੋ ਧੜਕਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਆਵਾਜ਼ ਨਿਕਲੀ (ਵਿਘਨ) ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਉਧਰ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਕਲ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਔਰ ਅੱਜ ਦੀ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਬੇਪ੍ਰਤੀਤੀ ਦਾ ਮਤਾ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ।

Mr. Speaker : There has been an omission. The motion was to be moved. Motion moved—

> That this House expresses its want of confidence in the Punjab Ministry as a whole.

Sri A. Vishwanathan : On a point of Order, Sir. Since the motion has been moved just now, the whole speech of the hon. Member Shri Prabodh Chandra should be expunged from the record of the proceedings of the House.

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਪੀਚ ਦੇ ਬਾਅਦ ਇਹ ਮੂਵ ਹੋਣੀ ਸੀ । (This motion was to be moved after the conclusion of the speech of Shri Prabodh Chandra.)

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਡੇਢ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਕਲ ਦੀ ਹਟਾਈ ਹੋਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅੱਜ ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਮਿਤਰਾਂ ਨੇ ਨੋ–ਕਾਨਫ਼ੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ ! ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਅਵਾਮ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਰਖਦੀ ਹੈ । ਭਰੋਸੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਇਸ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ । ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਮਿੱਤਰ ਜਿਹੜਾ ਨੋ-ਕਾਨਫ਼ੀਡੈਂਸ ਦਾ ਮਤਾ ਲਿਆਏ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਨਾਲ ਫ਼ੇਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਵਾਮ ਇਹ ਦੇਖ ਲੈਣ ਕਿ ਕਲ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹਰ ਹੀਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਅਦ ਕਲ ਦੀ ਹਟਾਈ ਹੋਈ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸ ਕਿਸ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਮੋਸ਼ਨ ਮੂਵ ਕਰਨ ਦੇ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜੀ ਸਪੀਚ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਦਾ ਇਤਫਾਕ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਅੱਜ ਤਕ ਅਜਿਹੀ ਮਾਯੂਸਕੁਨ ਤਕਰੀਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ। ਮੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਬੜੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਨਾਲ ਫ਼ੇਸ ਕਰੇਗੀ। ਕਲ ਦਾ ਦਿਨ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗਵਾਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਹਾਊਸ ਨੇ ਕਿਸ ਸ਼ਾਨ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਰੀਜੈਕਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਔਰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਇਜ਼ਾਫ਼ਾ ਕਰੇਗੀ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਦੇਖਣਗੇ ਕਿ ਕੰਸਟੀ–ਚਿਊਸ਼ਨਲੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਕਿੰਨੇ ਨੀਵੇਂ ਜਾਕੇ ਕਿੰਨੇ ਤਰਲੇ ਕਰਕੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹਾਲਾਤ, ਜਿਹੜੇ ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਲਗਾ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਤਕ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਤੋੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਅਵਾਮ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਔਰ ਫਿਰ ਉਸ ਰਾਜ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਰਾਵਣ ਦਾ ਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ, ਫਿਰ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਵਲੋਂ ਤਾੜੀਆਂ) ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ ਪਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕੀਤੀ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਸਿਆਸੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕੌਣ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ? ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਗਵਰਨਰ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ 53 ਦੇ 53 ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ; ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਂ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੀਨੀਅਰ ਮਨਿਸਟਰ ਜੋ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਕੀ ਸੀ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਲਦੇ ਸੀ ਜਿਸ ਵਕਤ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਬਠਾਇਆ ਸੀ ? ਜੱਫੀਆਂ ਪਾ ਪਾ ਕੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਬਾਹਰ ਕਢਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ! ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਬਾਬਤ, ਮੈਂ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਜਿਸ ਵਕਤ ਅਸੀਂ ਤੁਰਨ ਲਗੇ ਕਿਸੇ ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਨੂੰ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਿੱਤਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੱਫੀ ਪਾ ਕੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਲੈ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ —ਐਟ ਦੀ ਅਲੈਵੰਥ ਆਵਰ ਜਦ ਗੱਡੀ ਚਲਣ ਲਗੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਖੜਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਹੀ ਪੱਕਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਕਿਤਨਾ ਮਾਰਲ ਸੀ ਕਿ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁਟ ਰਹੇ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਕ ਕਾਰ ਹੋਰ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਹੌਲੇ ਹੌਲੇ ਖਿਸਕਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਬਠਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਔਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੱਦੋ ਜਹਿਦ

ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂਬਰ ਵਾਪਸ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ,ਉਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਨਜ਼ਰ ਇਹ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ 20 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਜ਼ਾਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੱਟੀ ਸੀ, 20 ਸਾਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਔਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਦੇ ਨਾਲ ਖੇਲਦੇ ਰਹੇ, 20 ਸਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲਤਾੜਦੇ ਰਹੇ ਸੀ, ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਜ਼ੁਲਮੋਸਿਤਮ ਕੀਤਾ ਸੀ—ਉਹ ਇਕ ਆਵਾਜ਼ ਨਿਕਲ ਰਹੀ ਸੀ ਔਰ ਉਸ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਖਤਰੇ ਤੋਂ ਇਹ ਡਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਇਕ ਦਫ਼ਾ ਚੁਕ ਗਏ ਤਾਂ ਸਦਾ ਲਈ ਚੁਕ ਜਾਵਾਂਗੇ—ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਤੇ ਬੈਠਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਸ ਹਦ ਤਕ ਪਹੁੰਚੇ। ਪਰ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਬਣ ਗਈ ਔਰ ਸਰਕਾਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਡੇ ਉਪਰ ਇਹ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਾਂ ਜਿਹੜਾ 11-ਪੁਆਇੰਟ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਸ ਉੱਤੇ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਕੁਝ ਅਸੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਕਰਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ? ਅੱਜ ਤਕ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕੋਈ ਅਖਬਾਰ ਚੁਕ ਕੇ ਦੇਖ ਲਉ, ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕੋਈ ਜਲਸਾ ਵੇਖ ਲਉ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਿਸੇ ਜਗਾਹ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ, ਪਬਲਿਕ ਜਲਸੇ ਔਰ ਪਬਲਿਕ ਪਲੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਦੇਖ ਲਉ, ਲੋਕ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਨੂੰ ਭੁਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਲੋਕ ਇਕ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਜਨਤਾ ਨੇ ਤਾਕਤ ਖੋਹ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਦਿੱਤੀ, ਹੁਣ ਹਰ ਇਕ ਹਰਬਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਕੇ ਉਹ ਇਹ ਤਾਕਤ ਖੋਹਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ! ਕਾਸ਼! ਕੋਈ ਐਸਾ ਦਿਨ ਨਾ ਆ ਜਾਏ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਫੇਰ ਉਹੀ ਰਾਜ ਫ਼ੇਸ ਕਰਨਾ ਪਵੇ ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ—ਕਿਤੇ ਫੇਰ ਹਾਵੀ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ !! ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 11-ਪੁਆਇੰਟ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤੇ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਦਾ ਕੀ ਕੰਮ ਹੈ ? ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਦਾ ਕੰਮ ਇਕ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਜੋ ਪਾਲੀਸੀਜ਼ ਬਣਾਏ, ਜੋ ਨੇਕ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇ ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਉਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਵੇ, ਅਸਿਸਟ ਕਰੇ—ਸਰਕਾਰ ਔਰ ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਦੋਵੇਂ ਰਲ ਕੇ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਖਣ। ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ ਇਸ ਦੇ ਬਰਅਕਸ ਸਾਨੂੰ ਪੱਬਾਂ ਭਾਰ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਵਕਤ ਛੇੜ ਛਾੜ—ਕਦੀ ਦੋ ਤੋੜ ਲਏ ਕਦੀ ਚਾਰ ਤੋੜ ਲਏ, ਦੋ ਇਸ ਪਾਸੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਦੋ ਉਸ ਪਾਸੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ......

ਇਕ ਆਵਾਜ਼ : ਕੀ ਇਹ ਠੇਕੇਦਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ?

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਠੇਕੇਦਾਰੀ ਦਾ ਹੀ ਕੰਮ ਹੈ। ਉਹੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਘਾਟੇ ਦਾ ਸੌਦਾ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਾ। ਮੈਂ ਉਸ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਅਸੀਂ 53 ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਗਏ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟਿਕ ਮਾਰਕ ਕਰਕੇ, ਇਕ ਇਕ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਚੈਕ ਕਰ ਲਿਆ। ਸਰਕਾਰ ਬਣ ਗਈ ਤਾਂ ਕਿਸ ਬਲਬੋਤੇ ਤੇ ਤੁਸਾਂ 52 ਜਾਂ 53 ਹੋਣਾ ਸੀ ਔਰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੌ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ? ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਸਾਂ ਸਮਾਣੇ ਦੇ ਐਮ.ਐਲ.ਏ. ਨੂੰ—ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਵਰਨਰ ਅੱਗੇ ਅਸਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਗਵਰਨਰ ਨੇ ਕੁਐਸਚਨ ਪੁਟ ਕੀਤਾ ਔਰ ਉਸ ਨੇ ਐਡਮਿਟ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਾਂ—ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਤੁਸਾਂ ਗੌਰਮੈਂਟ ਵਿੱਚੋਂ ਕਢਕੇ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਕੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਿਆਰਾਂ ਨੁਕਾਤੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਤੁਸਾਂ ਸਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ? ਕੀ ਉਸ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵੇਲੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਕਾਨਸੀਕੁਐਨਸਿਜ਼ ਕੀ ਹੋਣਗੇ ? ਕੀ ਤੁਸਾਂ ਉਸ ਮੈਂਬਰ ਕੋਲੋਂ, ਜੋ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਲੜਕੇ ਆਇਆ ਸੀ, ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ ? ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਬੜਾ ਸੌਖਾ ਹੈ ਪਰ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ। ਦੂਜੇ ਦੇ ਘਰ ਅੱਗ ਲਗੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਭ ਗਲਾਂ ਸੋਚੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਭੇ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ—ਚੰਗੇ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਔਰ ਮਾੜੇ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ,

[ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ]

ਜਦ ਆਪਣੇ ਕਾਲਜੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਵੇ ਤਦ ਹੀ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲੀਅਤ ਕੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਬੋਧ ਜੀ ਹਾਊਸ ਆਫ ਕਾਮਨਜ਼ ਦੀ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲ ਦੀ ਹਿਸਟਰੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਉਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਿ ਉਥੇ ਕਈ ਸਰਕਾਰਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਧਾ ਇਕ ਜਾਂ ਦੋ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ—ਕੋਈ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਇਕ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਇਕ ਜਾਂ ਦੋ ਦੇ ਵਾਧੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਜਦ ਦਾ ਇਹ ਹਾਊਸ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਔਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੋਕ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਤਵੱਕੋ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਕੋਈ ਸੁਝਾ ਦੇਵੇਗੀ। 20 ਸਾਲ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਤਜਰਬਾ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਆਏ ਹਨ, ਸ਼ਾਇਦ ਚੰਗੀਆਂ ਸਲਾਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਦੇਣਗੇ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ 20 ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਚੰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਤਾ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਕਿਤਨੀ ਖੁਸ਼ ਹੈ। ਕਲ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖ ਲੈਣਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਤਾ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਜਿਸ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਮੱਦਾਹ ਨੇ, ਕਿਸ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਕਲ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖ ਲੈਣਾ ਕਿ ਲੋਕ ਕਿਤਨੀ ਭਾਰੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿੱਚ ਇਥੇ ਹੋਣਗੇ ਇਹ ਵੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋ ਕੇ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੀ ਪਿੱਠ ਉਤੇ ਅਵਾਮ ਦਾ ਹੱਥ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਕਸੈਸ ਵਾਸਤੇ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੋ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਬੋਲੇ ਹਨ ਮੈਂ ਫੈਸਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਹੀ ਰਖ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ—ਉਹ ਦੱਸਣ ਕਿ ਕੀ ਸਾਰੇ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਜਵੀਜ਼ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ? ਕੀ ਤੁਹਾਡੇ 20 ਸਾਲ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਮਿਲਿਆ ਹੈ? ਇਕੋ ਚੀਜ਼ ਮਿਲੀ ਸੀ ਕਿ 20 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਸਿਖ ਫਸਾਦ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ—ਕਿਸ ਨੇ ਕੀਤਾ, ਮੈਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਮਗਰ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅਮਨ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮੁਖ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਉਹਲੇ ਕਰ ਗਏ ਕਿ ਇਸ ਸਟੇਟ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡਾ 20 ਸਾਲ ਰਾਜ ਰਿਹਾ ਕਿਤਨੇ ਜ਼ੁਲਮੋਸਿਤਮ ਹੋਏ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸ਼ਰਮ ਘੁੰਡ ਕਢ ਕੇ ਖਲੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਰਾਜ ਸੀ। ਉਸ ਰਾਜ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦਾ ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਦੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋ? ਅੱਜ 107/151 ਔਰ 406/506 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋ? ਕੀ ਤਵਾਰੀਖ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਏ ਹੋ? ਅਸੀਂ ਉਹ ਆਦਮੀ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚੋਂ 5–7 ਹਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਉਸ ਜ਼ਾਲਿਮ ਰਾਜ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ 107/151 ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਮੁਖਾਲਫ ਸੀ; ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਹਰ ਇਕ ਬੰਦੇ ਕੋਲੋਂ ਇਕ ਇਕ ਲਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਮੰਗੀ ਗਈ। ਤੁਸਾਂ ਬੇਦਰੇਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਲੁਟਿਆ। ਚਾਲਾਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸੰਮਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਰ ਇਕ ਥਾਨੇ ਵਿੱਚ ਕੋਰੇ ਕਾਗਜ਼ ਪਏ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮਜਿਸਟਰੇਟ ਦੀ ਮੁਹਰ ਲਗੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਹੋਏ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਔਰ ਥਾਨੇਦਾਰ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਛੁੱਟੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਥੱਲੇ ਫੜ ਲਵੇ। ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੋਲਦਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂਬਰ ਜਦ ਸਾਨੂੰ ਹਿਸਾਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਰੀਗਰੇਟ ਕੀਤਾ—ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦੀ ਦਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਗਿੱਲ ਜੀ, ਇਤਨਾ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।" ਇਹ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਵਿਜ਼ਿਟਰ ਸਨ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਉਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਔਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਸ ਲਫਜ਼ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਚਲੀ ਗਈ। ਪ੍ਰਬੋਧ ਜੀ ਇਕ ਮਿੰਟ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਾਰੇ

ਜ਼ੁਲਮੋਸਿਤਮ ਭੁਲ ਗਏ ਜਿਹੜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਹੀ ਅੱਜ ਪਬਲਿਕ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਫੋਰਸੀਬਲੀ ਨਹੀਂ ਇਥੇ ਬੈਠਿਆ ਹੋਇਆ । ਕਿਸ ਕਿਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਾਂ । ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਜੋ ਆਦਮੀ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਪਾਲਸੀ ਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰਾਂ । ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਕੀ ਕੀ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ । ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਦੋ ਮੈਂਬਰ ਇਧਰ ਲੈ ਆਏ ਹਾਂ । ਜਦੋਂ ਸਾਡਾ ਮੈਂਬਰ ਉਧਰ ਗਿਆ ਸੀ ਉਦੋਂ ਕੀ ਗੱਲ ਸੀ । ਦੇਖਿਆ ਅਵਾਮ ਦਾ ਰੀਐਕਸ਼ਨ ? ਅਵਾਮ ਨਹੀਂ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਦੇ ਕਿ ਕੋਈ ਫਰੰਟ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਉਧਰ ਜਾਵੇ, ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚੌਕਸ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਠੀਕ ਰਖਣ ਲਈ ਇਕ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਦੂਜੀ ਹੈ। ਅਵਾਮ ਇਸ ਪਾਪੂਲਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਅਗਰ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਟੁੱਟਕੇ ਉਧਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਮਾਤਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਲੜਾਈ ਝਗੜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ । ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਜੋ ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਇਧਰ ਆਏ ਉਹ ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਗਏ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਨੋਟਾਂ ਦੇ ਹਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਲੇ ਵਿੱਚ ਪਾਏ । (ਵਿਘਨ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਫਰੰਟ ਜਾਇਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ, ਆਪਣੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਬਾਰੇ ਲੈ ਕੇ ਆਉ। ਹੁਣ ਵੀ 2-3 ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਜੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਫਰੰਟ ਜਾਇਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਵਾਕਫੀ ਲਈ ਦਸਦਾ ਹਾਂ—(ਵਿਘਨ) I can easily name them out if you so like. ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਉ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕਠੇ ਕਰੋ, ਜਲਸਾ ਕਰੋ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਦਸੋ । ਤੁਹਾਡੇ ਕਾਗਜ਼ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਅਮਾਨਤ ਹਨ । ਅਗਰ ਤੁਹਾਡੀ ਗੱਲ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪਸੰਦ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕਾਗਜ਼ ਅੱਗੇ ਤੋਰ ਦਿਆਂਗਾ ਅਗਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਪਸੰਦ ਨਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕਾਗਜ਼ ਮੈਥੋਂ ਲੈ ਜਾਣਾ। ਸਾਡੀ ਨੇਕ ਨੀਅਤੀ ਦਾ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਬੂਤ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਮੈਂ ਕੀ ਕਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਹਨ। ਮੈਂ ਜ਼ਰਾ ਆਪਣੇ ਘਰੇਲੂ ਮਸਲਿਆਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟ ਲਵਾਂ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗਾ।

ਫਿਰ ਗੁਰਿੰਡੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਮੁਨਾਸਬ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇਣ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟੈਲੀਫੂਨ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਫਲਾਂ ਚੀਜ਼ ਲੈ ਲਉ ਆਦਿ। ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਇਤਨੇ ਸੁਲਝੇ ਹੋਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾ ਤੋਂ ਤਵਕੋਹ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਇਹ ਸਾਰਾ ਫੈਬਰੀਕੇਟਿਡ ਕੇਸ ਹੈ, ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਹੈ । ਮਾਲੂਮ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਕੋਈ ਮਜ਼ਮੂਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੋਈ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਲਾਈਫ ਦਾ ਬਹੁਤ ਤਜਰਬਾ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਗੱਲ ਨਾਲ ਵਾਕਫ਼ ਹੋ । ਸੁਬਹ ਸਵੇਰੇ ਤੁਸੀਂ ਹੋਸਟਲ ਦੇ ਪਾਸ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਿਕਲਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਹੋਸਟਲ ਵਲੋਂ ਆਈ ਹਵਾ, ਟੱਚ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਸਭ ਸਨੇਹੇ ਦੇ ਜਾਂਦੀ ਹੋਵੇਗੀ । ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵੋਟ ਆਫ਼ ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਕਿਉਂ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਜਟ ਦੀ ਹਰ ਮਦ ਦੇ ਬੰਦੇ ਤੋੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਦ ਪਾਸ ਹੋਣੋ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਪਰ ਇਹ ਗੌਰਮਿੰਟ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬਲਬੋਤੇ ਤੇ ਖੜੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਇਹ ਅੱਗੇ ਵਧੀ। ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਣਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਵੋਟ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਉਣੀ, ਕਹਿਣਾ ਹੈ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਤੇ

[ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ]

ਹੀ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰ ਦਿਉ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣੀ ਹੈ। (ਤਾੜੀਆਂ) ਰੋਜ਼ ਦਾ ਅਵਾਮ ਦਾ 25,000 ਰੁਪਏ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 50,000 ਰੁਪਿਆ ਅਵਾਮ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਰਾਬ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਵਾਮ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਨੁਮਾਇੰਦੇ 20 ਦਿਨ ਹਰ ਮਦ ਤੇ, ਐਪਰੋਪਰੀਏਸ਼ਨ ਬਿਲ ਤੇ ਘੁਲਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਤਾਂ ਹੁਣ ਕਿਹੜੀ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕ ਵੱਡੇ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਇਜ਼ਤ ਹੈ, 20-25 ਸਾਲ ਤੋਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਜ਼ਾਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਈਮਾਨਦਾਰ ਵੀ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਾਗਦੇ ਰਹੇ । ਮੈਂ ਤਾਂ, ਖੈਰ, ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ ਚੌਕੀਦਾਰੀ ਕਰਨੀ ਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਮਿਤਰ ਰਾਤ ਦੇ 1½ ਵਜੇ ਤਕ ਨਠ ਭਜ ਕਰਦੇ ਰਹੇ । ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਸ ਗੱਲ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਹੈ, ਕਿਸ ਲਈ ਇੰਨੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦੇ ਹੋ । ਸੌਂ ਜਾਉ । ਤੁਹਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਐਸੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਕੋਈ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਮੁੜਿਆ । (ਤਾੜੀਆਂ) ਮੈਂ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਨਤਾ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਐਸੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਕਦੇ ਕੋਈ ਮੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੇ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰ ਲਉ ਇਧਰ ਆਉਣ ਲਈ ਜਾਂ ਗਵਰਨਰੀ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰਾਉਣ ਲਈ । (ਤਾੜੀਆਂ) ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਐਪਰੋਪਰੀਏਸ਼ਨ ਬਿਲ ਦੀ ਵੋਟਿੰਗ ਸਮੇਂ ਇਹ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਹੱਦ ਤਕ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੋਟਿੰਗ ਰੀਕਾਰਡ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ । ਅਸੀਂ 5 ਸਾਲ ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਦੇ ਬੈਂਚਾਂ ਤੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ । ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਵੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦਿਖਾ ਦਿਉ ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਬਿਨਾਂ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਾਏ ਕੋਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਜਾਣ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ। ਕੋਈ ਐਪਰੋਪਰੀਏਸ਼ਨ ਬਿਲ ਦਸ ਦਿਉ ਜੋ ਅਸੀਂ ਬਿਨਾਂ ਵੋਟਿੰਗ ਰੀਕਾਰਡ ਕਰਾਉਣ ਦੇ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਚੀਜ਼ ਤਾਂ ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਤਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਜਾ ਕੇ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੇਖੋ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੈਜਾਰਿਟੀ ਦੇ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕਰਾ ਲਈ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਜਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਹੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਪਾਲਿਸੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਹਾਂ। ਇਹ ਜੋ ਵੋਟ ਆਫ਼ ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਲਿਆਏ ਹਨ ਉਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਤਾਂ ਐਪਰੋਪਰੀਏਸ਼ਨ ਬਿਲ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਾਤ ਦੇ 1½, 2 ਬਜੇ ਤਕ ਝੁਰਲੂ ਫੇਰਦੇ ਰਹੇ, ਮਗਰ ਇਹ ਤਾਂ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਸਕੇ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਝੁਰਲੂ ਫਿਰ ਗਿਆ......

ਸ੍ਰੀ **ਛੱਜੂ ਰਾਮ** : On a point of Order, Sir. ਇਹ ਦੱਸੋ ਇਹ ਝੁਰਲੂ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? (ਹਾਸਾ)

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਲਉ ਜੀ ਮੈਂ ਹੀ ਦਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਦਾਰੀ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ । ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਟਾਰੀ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਝੁਰਲੂ ਫੇਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਨਿਕਲ ਆਵੇ ਵਜ਼ਾਰਤ ਅਤੇ ਜੇ ਉਥੋਂ ਵਜ਼ਾਰਤ ਨਾ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਝੁਰਲੂ ਫੇਲ੍ਹ । (ਹਾਸਾ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਝੁਰਲੂ ਫੇਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ। (ਤਾੜੀਆਂ) ਇਸ ਵਾਰ ਵੀ ਇਹ ਲਖ ਯਤਨ ਕਰ ਲੈਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਝੁਰਲੂ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ । ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਖਾਂ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਦੇ ਦੌਰ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੇ, ਹੋਸਟਲ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ, ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਬਾਅਜ਼ ਗੱਲਾਂ ਖੋਲ੍ਹਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਹਥਿਆਰ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਬੇਕਾਰ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਆਪ ਦੀ ਕੀਮਤ ਹੋਰ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਜਾਂ ਦੋ ਤਕਰੀਰਾਂ ਸਾਰੇ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੁਝਾਵ ਸੀ । ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਮੈਂ ਇਕ ਦੋ ਤਕਰੀਰਾਂ

ਸੁਣੀਆਂ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਨਸਟ੍ਰਕਟਿਵ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਵਿਚ ਜਦ ਅਸੀਂ ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਵੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੇ ਹੁਣ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਵੀ ਕਨਸਟ੍ਰਕਟਿਵ ਸੁਝਾਵ ਦੇਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਤਕਰੀਰਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਢਵਾ ਕੇ ਵੇਖ ਲਉ, ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖ ਲਉ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਤਾ ਰੋਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਤੇ ਇਹ ਲੜਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਕੀ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਫਿਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗਿਆਰਾਂ-ਨੁਕਾਤੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤੇ ਅਮਲ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗਿਆਰਾਂ–ਨੁਕਾਤੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਲ ਲਿਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਪਹਿਲਾ ਪੁਆਇੰਟ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਸਿਖ ਮਿਲਾਪ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਜੈਸਾ ਨਿਸ਼ਾਨ, ਇਸ ਜੈਸਾ ਪਿਆਰ ਇਸ ਜੈਸਾ ਸਤਿਕਾਰ, ਇਸ ਜੈਸੀ ਇਜ਼ਤ ਸਾਰੀਆਂ ਫੈਮਲੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਥਰੂ ਆਊਟ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਬਣਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਕਾਇਮ ਹੋ ਗਈ (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸਾਡੇ ਫਰੰਟ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਜਿਹੀਆਂ ਸੌ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੀ ਜੇਕਰ ਇਸ ਹਿੰਦੂ ਸਿਖ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਏਕਤਾ ਰਖਣ ਲਈ ਵਾਰਨੀਆਂ ਪੈਣ ਤਾਂ ਵਾਰ ਦਿਆਂਗੇ (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) ਫਿਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਗੱਲ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੂੰ ਡੀਵਾਈਡ ਕਰਦਾ ਸੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਵੀਹ ਸਾਲ ਤਕ ਡੀਵਾਈਡ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰ ਉਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਿਆਂਦਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਸਿਖ ਦੇ ਤੁਅੱਲਕਾਤ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੋਚਣ ਦੀ ਇਹ ਬਿਨਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਇਕ ਫੈਮਿਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸੀ, ਇਕ ਫੈਮਿਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕ ਫੈਮਿਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਰਹਿਣਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਖਲੀਜ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ, ਬੋਲੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ। ਇਹ ਚਲੇ ਗਏ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬੋਲੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹਲ ਕਰ ਲਈ। ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਬੜ੍ਹੌਤ੍ਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਕੀ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ ? ਕੀ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਹਨ ? ਇਹ ਤਾਂ ਆਪ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਵੀਹ ਸਾਲ ਤਕ ਲਤਾੜਦੇ ਰਹੇ। ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੀਆਂ ਧੌਣਾਂ ਨੂੰ ਮਰੋੜਿਆ। ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਤੇ ਲਾਠੀ-ਚਾਰਜ ਕੀਤਾ। ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਬੋਲੀ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਕੀਤਾ, ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਕੀਤਾ ? ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਥੇ ਬੈਠਾ ਸਦਸ, ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੈਬਨਿਟ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ, ਨੇ ਔਰਤਾਂ ਤੇ ਜੋ ਅਤਿਆਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੌਣ ਭੁਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ੁਲਮ ਨਹੀਂ ਮਿਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕੀ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਂ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਕੀ ਉਸ ਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਰੇਦਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਬਠਿੰਡਾ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਦੇ ਛਿੱਟੇ ਮਟਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਦ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ? ਜਦ ਤਕ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜਦ ਤਕ ਸਾਡੀ ਆਵਾਜ਼ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੈ—ਕੀ ਅਸਾਡੇ ਤੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਤਾ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪਬਲਿਕ ਨੂੰ ਭੁਲਣ ਦਿਆਂਗੇ ? ਕਦਾਚਿਤ ਨਹੀਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਤਫਰਕਾ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਸਿਖ ਵਿੱਚ ਵੀਹ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਆਉਣ ਤੇ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਦਾਹਵੇ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੇ ਕਾਨਫ਼ੀਡੈਂਸ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਤੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਤੇ, ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਤਰਕੀ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਹੁੱਲੜਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਪੈਸਾ ਭਰ ਵੀ ਨੋਟਿਸ ਨਹੀਂ ਲਿਆ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨੀ ਵੇਰ ਕਿਹਾ ਹੈ

[ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ]
ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਡੀ ਜ਼ਬਾਨ ਹੈ ? ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ । ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਕਦੇ 20 ਫ਼ੀ ਸਦੀ ਗਿਣਦੇ ਰਹੇ, ਕਦੇ 30 ਫ਼ੀ ਸਦੀ ਗਿਣਦੇ ਰਹੇ । ਇਥੇ ਪਰਸੈਂਟੇਜ ਦਾ ਤਾਂ ਸਵਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਸਵਾਲ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਤੁਸੀਂ ਉਠਾਇਆ । ਇਥੇ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਹਿੰਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ । ਸਾਡੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ । ਹਰ ਉਹ ਆਦਮੀ ਜੋ ਹਿੰਦੀ ਪੜ੍ਹੇਗਾ ਉਹ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕੇਗਾ । ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਹੀ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੀ ਦੀ ਬੜ੍ਹੌਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਅਸਾਡਾ ਆਪਸ ਦਾ ਪਿਆਰ ਵਧੇਗਾ, ਪਰ ਇਹ ਇਸ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ । ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਹ ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਜਾਣ। ਪਰ ਇਹ ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਲਉ, ਕੋਈ ਅਰਦਾਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਗੇ ਕਰ ਲਉ ਹਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਲਉ ਪਰ ਇਹ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਹਰ ਹੀਲਾ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਸਿਖ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਹਿੰਦੂ ਸਿਖ ਏਕਤਾ ਦਾ ਅਸਾਡਾ ਗਿਆਰਾ-ਨੁਕਾਤੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੀ ।

ਦੂਜਾ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਬਾਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਬੋਧ ਜੀ ਅੱਜ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦੇਣ ਕਿ ਉਹ ਕਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੀ ਮੈਂ ਇਸ ਸਾਰੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਦਾ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦਿਵਾ ਦਿਆਂ । (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ਇਹ ਕੋਈ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਵਿਖਾ ਦੇਣ । ਇਹ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਸ ਦੇ ਤਾਂ ਬਰਖਿਲਾਫ਼ ਸੀ ਪਰ ਗੁੜਗਾਵਾਂ ਰੋਹਤਕ ਤੇ ਹਿਸਾਰ, ਅਤੇ ਇਹ ਚਾਰ ਪੰਜ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੱਢ ਕੇ ਸੂਬਾ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਵਿਖਾ ਦੇਣ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਹਿਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ । ਕੋਈ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਵਿਖਾ ਦੇਣ ਕੋਈ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਹੀ ਵਿਖਾ ਦੇਣ (ਵਿਘਨ) (ਹਾਸਾ) ਕਿ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸਨ । ਇਹ ਤਾਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵੈਰੀ ਸਨ । ਮੁਖਾਲਿਫ਼ ਹੋਣਾ ਕੋਈ ਭੈੜੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਖ਼ਿਆਲਾਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਮੁਖ਼ਾਲਫ਼ਤ ਨੂੰ ਵੈਰ ਦੀ ਹਦ ਤਕ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਹੈ ।

(ਇਸ ਸਮੇਂ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੁਰਸੀ ਸੰਭਾਲੀ)

ਇਹ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਮੁਖਾਲਿਫ਼ ਸਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਿਵਾਇਆ । ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਹੋਰ ਕਿਸ ਦਿਵਾਇਆ ਹੈ, ਅਸੀਂ ? ਚੰਗੀਗੜ੍ਹ ਕਿਸ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ? ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦਿੱਤਾ । ਤਾਂ ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਣ ਲਈ, ਇਸ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ? ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸੀ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਅਸੀਂ ਜੋ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ ਇਸ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਹੱਦ ਅੰਦਰ ਰਹਿ ਕੇ ਉਹ ਅਸੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਮਜਮੂਈ ਤੌਰ ਤੇ ਕੀਤੀ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕਰਕੇ । ਇਹ ਤਾਂ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊ–ਸ਼ਨ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਥੇ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਲਿਆਏ ਸੀ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਤੇ ਜਨਸੰਘ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਲੜਾ ਦੇਈਦੇ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਸਿਖ ਦੀਆਂ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਗੰਢਾਂ ਐਨੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ ਪੈ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟ ਸਕਦੀਆਂ । ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਲੱਖ ਜਤਨ ਕਰ ਲੈਣ । (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਕਰ ਲਉ, ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਆਵੇ ਕਰੀ ਜਾਉ, ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਬਣਨੀ ਨਹੀਂ । ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲੋਂ ਕੋਈ ਅਲਹਿਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ।

ਫਿਰ ਇਹ ਮਿਤਰ ਜਿਹੜੇ ਅੱਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਵੋਟ ਆਫ਼ ਨੋ-ਕਾਨਫ਼ੀਡੈਂਸ ਲਿਆਏ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਟੇਟ ਟ੍ਰੇਡਿੰਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਸਟੇਟ ਟ੍ਰੇਡਿੰਗ ਦਾ ਪਹਿਲੂ ਹੀ ਲੈ

ਲਉ। ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਏਧਰ ਬੈਠੇ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਟੇਟ ਟ੍ਰੇਡਿੰਗ ਕੰਪਲੀਟ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਹਾਂ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਾਵਾਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਵੀਹ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਵੀਹ ਸਾਲ ਮਿਲੇ ਸਨ, ਰਾਜ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਹ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਟੇਟ ਟ੍ਰੇਡਿੰਗ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸਟੇਟ ਟ੍ਰੇਡਿੰਗ ਦਾ ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਕਤ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਹਕੂਮਤ ਸੀ, ਮੈਂ ਹੁਣ ਕੀ ਕਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ, ਮੁਨਾਸਿਬ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਮਾਹੌਲ ਅੱਛਾ ਹੈ ਹਾਊਸ ਦਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਇੰਨਾ ਹੀ ਸਿਰਫ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਨੂੰ ਨਫ਼ਰਤ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਦੇਖਦੇ ਸੀ। ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀਹ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਾਰੀ ਫਸਲ ਦੀ ਆਊਟਪੁਟ 20 ਤੋਂ 22 ਲਖ ਟਨ ਸੀ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਵੀਹ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ 79 ਹਜ਼ਾਰ ਟਨ ਨੂੰ ਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਜਗ੍ਹਾ ਬਣਾਈ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਕੈਪਟਨ ਸਾਹਿਬ (ਵਿਘਨ)

Mr. Deputy Speaker : No interruption please.

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਉਹਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਟੇਟ ਟ੍ਰੇਡਿੰਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸਟੇਟ ਟ੍ਰੇਡਿੰਗ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਸਟੇਟ ਟ੍ਰੇਡਿੰਗ ਤੇ ਬੋਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਤਾਂ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਤਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਨ ਸੰਘ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਤਫਰਕਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਜੋ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਰਲ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਹ ਇਰਾਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕੋ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਸਟੇਟ ਟ੍ਰੇਡਿੰਗ ਕਰੇਗੀ, ਕੰਪਲੀਟ ਕਰੇਗੀ, ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਕਿ ਵਪਾਰੀ ਤਬਕੇ ਨੂੰ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਜਿਹੜੇ ਵਪਾਰੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਆਪ ਤਾਂ ਕਣਕ ਖਰੀਦੋ ਚਾਲੀ ਰੁਪਏ ਤੇ ਵੇਚੋ 120 ਰੁਪਏ। ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ 120 ਰੁਪਏ ਦਿਉ ਤਾਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜੇਬਾਂ ਤੇ ਕੰਬਲ ਦੇ ਕੇ ਘਰ ਮੁੜ ਆਉ ਤਾਂ ਕਿ ਥਲਿਉਂ ਕੋਈ ਦੇਖ ਨਾ ਲਏ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਸ ਨਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕੀ ਕਰ ਕੇ ਆਏ ਹੋ। (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) (ਵਿਘਨ) ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਟੇਟ ਟ੍ਰੇਡਿੰਗ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਕਮੋਡੇਸ਼ਨ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਰੁਪਿਆ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਢਾਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ। ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਢਾਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਦੁਆ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਉਹ ਗੱਲ ਜਿਹੜੀ ਤੁਸੀਂ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਅਸੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਰਾਂਗੇ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਪੰਜ ਏਕੜ ਤੋਂ ਮਾਲੀਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹਟਾ ਸਕੇ ਜਿਹੜਾ ਅਸੀਂ ਛੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਹਿੰਦੇ ਕੀ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਦਸਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਸਰਕਾਰ ਕਹਾਉਣ ਦੀ ਮੁਸਤਹਿਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਇਹ ਕਹੇ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਦਸਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸੀ। ਜਿਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗੱਲ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਹੋਵੇ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਬਾਨ ਤੇ ਨਾ ਲਿਆ ਸਕਣ, ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਕਲਮ ਉਸ ਨੂੰ ਲਿਖ ਨਾ ਸਕੇ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਰਾਜ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

[ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ]

ਫਿਰ, ਇਥੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟੈਕਸ ਨੂੰ ਹਟਾਏ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਸਾਡੇ ਫਿਨਾਂਸ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਠੀਕ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿੰਨੀ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਚਪੜਾਸੀ ਦੀ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਅਠ ਆਨੇ (ਵਿਘਨ) । ਚਲੋ ਸਾਲ ਦੀ ਹੀ ਸੀ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਠ ਆਨੇ ਹੀ ਮਿਲਣੇ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਤਰੱਕੀ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਹੋਵੇ । ਉਸ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਤਾਂ ਅਠ ਆਨੇ ਤੇ ਸਾਲ ਦਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟੈਕਸ ਦਸ ਰੁਪਏ । ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ? ਅੱਜ ਜਿਹੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਿਸਟਰੀ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵੀਂ ਟੱਚ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਟੈਕਸ ਨੂੰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ।

ਫਿਰ, ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਤਾ ਤੇ ਕੀ-ਕੀ ਜ਼ੁਲਮ ਢਾਏ ? ਸ਼ੇਰਪੁਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿੰਡ ਧਾਖਿਆਂ ਦੇ ਕੋਲ ਅਟਿਆਨੇ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਜ਼ਾਲਮਾਨਾ ਢੰਗ ਨਾਲ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਅਤੇ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਭੁੰਨ ਦਿਤਾ, ਇਸ ਦਸ ਰੁਪਏ ਦੇ ਟੈਕਸ ਨੂੰ ਉਗਰਾਹੁਣ ਲਈ । ਦੋ ਦੋ ਚਾਰ ਚਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਲਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਕੀਤੇ । ਅਸੀਂ ਵਾਪਸ ਤਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਤੋਂ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇਕਰ ਅੱਜ ਸਾਡੀ ਤਾਕਤ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਹਿਸ਼ੀਆਨਾ ਅਤਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਜੋ ਭੈਣਾਂ ਗੋਲੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਈਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਲਿਆ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੇ । ਖੁਸ਼ ਹੈਸੀਅਤੀ ਟੈਕਸ ਉਗਰਾਹੁਣ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ? ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜੁਰਅੱਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਸੀ. ਐਮ. ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕੇ । ਇਥੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਰੀਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹਾਊਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਲਿਆ । ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਜੋ ਅਵਾਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ, ਅਵਾਮ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਾ ਲਿਆ ਸਕੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸੀ.ਐਮ. ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜੇ ਹੋ ਸਕੋ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਰਖ ਸਕੇ । ਅਸਾਂ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਉਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਇਸ਼ਾਇਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖ ਦਿੱਤਾ। ਅਸੀਂ ਖੁਸ਼–ਹੈਸੀਅਤੀ ਟੈਕਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਵੀ ਅਪੀਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦੇਣ। ਤੁਹਾਡਾ ਇਹ ਫੇਲ ਕਾਬਲੇ ਮਜ਼ੱਮਤ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਕਦੇ ਵੀ ਮਾਫ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਪਬਲਿਕ ਕਦੇ ਵੀ ਮੁਆਫ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ· ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੇ ਘਰ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦਾ ਅੱਜ ਇਹ ਨਾਹਰਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਘਰ ਵਾਲੇ ਘਰ ਨਾ ਹੋਣ, ਘਰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਆਟਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਦਾਲ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤੁਸੀਂ ਪੈਸੇ ਮੰਗੋ ਤੇ ਉਹ ਪਾਪੂਲਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪ੍ਰੋਟੈਸਟ ਕਰਨ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿਹੱਥੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਭੁੰਨ ਦਿਉ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਹਿਯਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫੇਲ ਕਰਦਿਆਂ ਤੇ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫ਼ਰੰਟ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਵੋਟ ਆਫ਼ ਨੋ-ਕਾਨਫ਼ੀਡੈਂਸ ਲਿਆਉ (ਸ਼ੇਮ-ਸ਼ੇਮ) ਅਤੇ ਇਹ ਕਹਿਣ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਪਾਪੂਲਰ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਨੋ-ਕਾਨਫ਼ੀਡੈਂਸ ਲਿਆਏ ਹਾਂ।

ਇਹ ਜ਼ਾਲਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ, ਸ਼ਰਮ ਹਯਾ ਨਾ ਆਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ! ਹੁਣ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪਾਪੂਲਰ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਜੋ ਗੁਨਾਹ ਤੁਸੀਂ ਕੀਤੇ, ਉਹ ਕਦੇ ਮੁਆਫ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ । ਅੱਜ ਉਹ ਲੋਕ ਇੱਕਠੇ ਮਜਬੂਰਨ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਮੁਖ਼ਤਲਿਫ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਈਡੀਆਲੋਜੀ ਮੁਖ਼ਤਲਿਫ਼ ਸੀ । ਅੱਜ ਉਹ 11-ਨੁਕਤਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕ ਚਟਾਨ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕੱਠੇ ਹਨ ।

Acharya Prithvi Singh Azad : May I know if the hon. Minister has been given unlimited time ?

Mr. Deputy Speaker : No, I will check up the time.

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਮੂਵਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿਹੜਾ ਬੋਲੇ ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਰਾ 10-15 ਮਿੰਟ ਹੋਰ ਮਿਲਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਅੱਗੇ 20 ਵਰ੍ਹੇ ਲੱਗੇ ਰਹੇ ਹਨ ਹੁਣ 10 ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕਰ ਲੈਣਗੇ।

ਸ੍ਰੀ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਹੋਰ ਕਿਤਨਾ ਵਕਤ ਲੈਣਾ ਹੈ?(How much more time would the hon. Minister take ?)

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ, ਜਨਾਬ, ਅਜੇ 30-35 ਮਿੰਟ ਹੀ ਬੋਲਿਆ ਹਾਂ 10-15 ਮਿੰਟ ਹੋਰ ਬੋਲਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਹਰਬੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦਰਾੜ ਪੈ ਜਾਵੇ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿਸ ਕਮਾਸ਼ ਦੇ ਇਹ ਹਨ। ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੋ ਦਿਨ ਟਾਈਮ ਹੋਰ ਲੰਘ ਜਾਵੇ, ਕੋਈ ਮੋਜਜ਼ਾ ਹੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਕੋਈ ਤੋੜ ਫੋੜ ਹੀ ਹੋਵੇ, ਰੋਜ਼ ਗੱਡੀਆਂ ਦੌੜਦੀਆਂ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਖੁਦ ਫਰਮਾਇਆ ਸੀ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ, ਇਹ ਰਿਮਾਰਕਸ ਸੀ ਤੁਹਾਡੇ ਆਪਣੇ ਕਿ ਹੋਸਟਲ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਅਤੇ ਲਹਿੰਦੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ ਅੱਜ ਜਿੱਧਰ ਵੇਖੋ ਗੱਡੀਆਂ ਹੀ ਗੱਡੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਖ਼ਿਆਲ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਇਹ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ 6 ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਾਡੇ ਗਲੋਂ ਲਹਿਣਗੇ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਹੁਣ ਤਕ ਕਹਿੰਦੇ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਬਸ ਅਸੀਂ ਆਏ ਕਿ ਆਏ। ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 5 ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਜਿਸ ਦਿਨ ਸੈਸ਼ਨ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਆਏ, ਫੇਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਬਜਟ ਪਾਸ ਹੋਣ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਨਵਾਂ ਮਿਊਜ਼ਿਕ ਸੁਣੋਗੇ। ਮੈਂ ਐਸੇ ਲਫਜ਼ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਮੌਜੂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਗ਼ੈਰ-ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਹੋ ਜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਹਥੌੜੇ ਥਲੇ ਨਾ ਆ ਜਾਵਾਂ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਇਹ! ਕਿਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਵੇਰੇ ਦੇਖੋ ਕੀ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰ ਲਉ, ਤਰਲੇ ਪਾ ਲਉ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣਨੀ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਤਾਂ ਹਥੇਲੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਕਾਬਲੀਅਤ ਦਾ ਜਾਂ ਲਿਆਕਤ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ। ਤੁਹਾਡੀ ਹਥੇਲੀ ਦੇ ਉਹ ਵਰਨ ਤਾਂ ਹੁਣ ਮਿਟ ਗਏ। 20 ਸਾਲ ਹੀ ਲਿਖੇ ਸਨ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਤੁਹਾਡੀ ਕਿਸਮਤ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਫ ਹੋ ਗਈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਇਸ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਦੇ ਚਲਾਉਣ ਲਈ, ਅੱਜ ਇਸ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਰੋੜੇ ਨਾ ਵਿਛਾਓ। ਇਸ ਨੂੰ ਵਧਣ ਫੂਲਣ ਦਿਉ। ਅੱਜ ਤਾਈਂ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਜਮਾਤ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਵੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਕੀਮਤੀ ਹਿੱਸਾ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰ ਇਸੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕਾਜ ਪਿੱਛੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਗਏ ਅਤੇ ਮਾਰਾਂ ਖਾਧੀਆਂ ਤਾਂ ਜੋ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਉਸ ਰਾਹ ਤੇ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜਿਹੜੇ ਤੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਚਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਦੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਹੋਣ ਦਿਉ, ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਦੇ ਲਈ ਐਸੇ ਐਸੇ ਕੰਮ ਕਰੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਉਹ ਖੁਸ਼ ਹੋਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਅੱਜ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਇਹੋ ਮੰਗ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਖੁਦਗਰਜ਼ੀਆਂ ਲਈ ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਰੋੜੇ ਅਟਕਾਓ, ਕੋਈ ਕੰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਣ ਨਾ ਦਿਉ। ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਵੇਖੋ ਕਿ ਕੀ ਵੋਟ ਆਫ ਨੋ-ਕਾਨਫ਼ੀਡੈਂਸ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ? ਕਾਂਡਕਟ ਆਫ਼ ਮਨਿਸਟਰਜ਼ ਹੀ ਵੇਖੋ, ਤੁਸੀਂ

[ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ]

ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਢਾਈ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਰੀਜੀਮ ਵਿੱਚ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ । ਉਹ ਇਤਨੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਫੇਵਰਟਿਜ਼ਮ ਦਾ ਇਕ ਵੀ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸਕੇ (ਵਿਘਨ) ਕਲ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ ਪਟਾਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੀ ਨਿਕਲਣਾ ਹੈ । ਇਤਨੀ ਮਾਯੂਸਕੁਨ ਸਪੀਚ ਸੀ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਅੱਜ ਤਾਈਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ। ਕਹੇ ਕੀ ? ਕੋਈ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੱਲ ਕੀ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ 15–18 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅਦਰ ਅੰਦਰ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਕਿਵੇਂ ਹਕੂਮਤ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰੋ, ਦਿਨ ਵਧਾਈ ਚਲੋ ਅਤੇ ਕੂੜ ਝੁਰਲੂ ਫੇਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ, ਮਤਾਂ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਪਾਸਿਉਂ ਖੇਰ ਪੈ ਜਾਵੇ । ਜੇ ਅੱਜ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਨਤਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਨਾ ਕਰੋ ਜਨਤਾ ਨਾਲ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਵਾਮ ਨੇ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਅੱਜ ਉਸੇ ਅਵਾਮ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜੇ ਏਧਰੋਂ ਔਧਰ ਬੈਠੇ ਹੋ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਗੁਨਾਹਾਂ ਕਾਰਨ ਬੈਠੇ ਹੋ । ਮੈਂ ਵੀ ਕਦੇ ਏਧਰ ਬੈਠਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ । ਕਿਸੇ ਵਕਤ ਕਾਂਗਰਸ ਜਮਾਤ ਇਕ ਆਈਡੀਅਲ ਜਮਾਤ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਰ ਆਦਮੀ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ । 1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚੋਂ ਖਲੜੀ ਲਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਨਿਕਲ ਆਏ, ਅਤੇ ਗੱਫਾ ਛਕਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਗਏ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਉਹ ਜ਼ੁਲਮ ਕੀਤੇ, ਪਾਪ ਕੀਤੇ ਕਿ ਜਿਸ ਆਈ-ਡੀਅਲ ਜਮਾਤ ਦਾ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਪਲੜਾ ਭਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਉਹ ਚੁਕਿਆ ਗਿਆ......

ਸ੍ਰੀ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਉਂ ਕਹੋ ਕਿ ਪੁੰਨ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਪਾਪ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ । (You may say that their good deeds have been exhausted and the sins have begun.)

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਗੱਲ ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਹੀ ਕਹੀ ਹੈ, ਕਿ ਪੁੰਨ ਘਟ ਗਏ ਅਤੇ ਪਾਪ ਵਧ ਗਏ । ਹੁਣ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਉਧਰ ਹੀ ਥਾਂ ਹੈ, ਮੇਹਰਬਾਨੀ ਕਰੋ, ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਹੁਣ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਓ । ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਰਾਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕਰਦਾਰ ਰਖਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਤੁਹਾਡੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨੂੰ ਜਨਤਾ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੀ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਕੇ ਗਵਰਨਰ ਰਾਜ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੀ । ਤੁਸੀਂ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅਰਸੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰੌਲਾ ਪਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਗਵਰਨਰ ਰਾਜ ਇਕ ਜ਼ਾਲਮ ਰਾਜ ਹੈ ! ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿੱਚ ਗਵਰਨਰੀ ਦਾ ਰਾਜ ਇਕ ਬੈਸਟ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਟਰ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ ! ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਨੂੰ ਬੜੇ ਦੁਖ ਨਾਲ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕਹਿਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਦੇ, ਇੰਡੀਵਿਜੂਅਲ ਰਾਜ ਨੂੰ ਮੈਂ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ। ਅਵਾਮ ਦਾ ਰਾਜ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤਨਾ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਭੈੜਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਗਵਰਨਰ ਦਾ ਰਾਜ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਦੇ ਉਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਐਕਸਪੋਜ਼ ਕੀਤਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੂੰ ਗਵਰਨਰ ਨੇ ਬਤੌਰ ਇਕ ਟਰੇਟਰ ਦੇ ਐਕਸਪੋਜ਼ ਕੀਤਾ (ਵਿਘਨ)

Mr. Deputy Speaker : What is that shouting about ?

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਉਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਕੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਥੈਲੀਆਂ ਮਿਲਣੋਂ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈਆਂ ! ਜਦੋਂ ਗਵਰਨਰ ਰਾਜ ਹਟਿਆ ਤਾਂ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 25 ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਥੈਲੀ ਮਿਲੀ । ਜਦੋਂ ਇਹ ਥੈਲੀ ਮਿਲੀ, ਮੈਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹੀ ਗਿਆਨੀ

ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਮੁਸਾਫਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹ ਵਕਤ ਆ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਗਿਆਨੀ ! ਤੇਰਾ ਵੀ ਬਿਸਤਰਾ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੈਨੂੰ ਥੈਲੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਵੀ ਬਿਸਤਰਾ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੀ ਇਹ ਭਵਿਸ਼ ਬਾਣੀ ਠੀਕ ਹੀ ਨਿਕਲੀ । ਜਦੋਂ ਅਵਾਮ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੀ । ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣੀਆਂ ਸਨ, ਨਾ ਥੈਲੀਆਂ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਪਾਉਣੀਆਂ ਸਨ, ਨਾ ਥੈਲੀਆਂ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਪਾਉਣੀਆਂ ਸਨ । ਉਹੀ ਗੱਲ ਹੋਈ, ਨਹੀਂ ਆਏ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ......

ਸ਼੍ਰੀ **ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ** : ਫੇਰ ਇਹ ਜੋਤਸ਼ ਨਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਤਾਂ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ । (ਹਾਸਾ) (Then, it is not astrology but mathematical calculations) (*Laughter.*)

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਸ੍ਰੀ ਮਿੱਤਲ ਜੀ, ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲੈਣ ਵਾਲੇ, ਗੱਲ ਉਹੀ ਹੋਈ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਰਹਿ ਗਏ । ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਤਰਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰੇ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਥੈਲੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਰਹੇ, ਉਹ ਵਿਚਾਰੇ ਐਵੇਂ ਹੀ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਦਾਨ ਦੇਣ ਦਾ ਅਜੀਬ ਰਿਵਾਜ ਹੈ......

ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਸਾਡੀ ਕੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਹੈ ? ਜੋ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਚਲਾਣ ਲਈ ਇੰਨੀ ਇੰਟਰਫੀਅਰੈਂਸ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹੋਣ, ਜਿਹੜੇ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਤੋਂ ਪੈਸੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹੋਣ, ਪੈਸੇ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ ਹੋਣ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਟ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਜਦ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਰੁਪਿਆ ਆਇਆ ਤਾਂ ਪਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਆਈ । ਆਪ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਆਪਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ 5 ਲਖ ਰੁਪਈਆ ਹੜੱਪ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਰੁਪਿਆ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਿਆ । ਹੁਣ ਰੋਜ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੇ 15 ਹਜ਼ਾਰ, 25 ਹਜ਼ਾਰ, 35 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਚਾਹੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਖੁਦ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਚੰਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹੋਣ, ਕਿਉਂਕਿ ਤਜਰਬਾ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪੈਸੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਟਿਕਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ (ਵਿਘਨ) ਥੈਲੀ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚੋਂ ਗਈ ਸੀ (ਵਿਘਨ) ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਅੱਛੀ ਰਾਏ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਨਾ ਹਾਊਸ ਦਾ ਵਕਤ ਜ਼ਾਇਆ ਕਰੋ ਨਾ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਰੁਪਿਆ ਜ਼ਾਇਆ ਕਰੋ । ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਕਿਰਦਾਰ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਫਾਤਿਹ ਹੋ ਸਕੋ । ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਉਚੇ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਨੀਵਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਹਰ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਹੱਕ ਹੈ ਉਥੋਂ ਇਥੇ ਆ ਜਾਣ ਦਾ । ਮੈਂ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਵਾਮ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੋ । ਅਵਾਮ ਦੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚੋ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਿੱਕਤਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰੋ । ਸਾਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿਉ । ਸਹਿਯੋਗ ਦੇ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਭਲਾਈ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੋ । ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਕਰੋ । (ਵਿਘਨ)

ਸ੍ਰੀ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡਾਇਰੈਕਟ ਟਾਕ ਘਟ ਕਰਨ । It would be better . (The hon. Members should avoid talking directly. It would be better.)

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਆਖਿਰ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਬਾਤ ਕਿਸੇ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਆਰਡਰ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਕੋਈ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ

[ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ]

ਦੀ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨਾਲ ਇਹ ਸਿੰਗਲ ਇੰਸਟਾਨਸ, ਉਹ ਕੋਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ । ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਨਸਾਨ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਅੱਛੇ ਕਿਰਦਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਢਾਈ ਮਹੀਨੇ ਉਧਰ ਗਿਆਂ ਨੂੰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਅਜੇ ਸਾਫ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ । ਇਹ ਅਜੇ ਤਕ ਐਡਜਸਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਕਿ ਇਹ ਹੁਣ ਮਨਿਸਟਰ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਇਹ ਮਨਿਸਟਰ ਵਾਂਗ ਹੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਡਜਸਟ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਘਰ ਕਹਿ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਐਡਜਸਟ ਕਰ ਲਉ ਤਾਂ ਜੋ ਜੇਕਰ ਕਲ ਜਾਣਾ ਪਏ ਤਾਂ ਦਿਮਾਗ ਤੇ ਬੋਝ ਨਾ ਰਹੇ । ਕਿਉਂਕਿ ਆਣਾ ਜਾਣਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਐਡਜਸਟ ਕਰ ਲਓ । ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਤੇ ਚਲੋ । ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਓ ਤੇ ਜੱਦੋ ਜਹਿਦ ਕਰੋ । ਜਿਹੜਾ ਪੈਸਾ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਖਾਧਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਾਪਸ ਕਰੋ । ਲੋਕ ਆਪ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਣਗੇ । ਇਹ ਕੋਈ ਬੜੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਫਿਰ ਸ਼ਰਤੀਆ ਤੌਰ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਇਥੋਂ ਉਠਾ ਕੇ ਹਾਊਸ ਦੇ ਬਾਹਰ ਵੀ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ । ਪਰ ਜਦ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਅਵਾਮ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਕਰੋਗੇ, ਚਾਹੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਬਹਿਸ ਕਰੋ, ਦੋ ਦਿਨ ਛੱਡ ਕੇ ਮਹੀਨਾ ਭਰ ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ ਨੂੰ ਡਿਸਕਸ ਕਰਦੇ ਰਹੋ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਤਾਕਤ ਸਾਨੂੰ ਇਥੋਂ ਉਠਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ । ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਰਤੀ ਭਰ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿਉ । ਸਰਕਾਰ ਤੁਹਾਡਾ ਸਹਿਯੋਗ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਕਾਮਨ ਮੈਨ ਵਿੱਚ ਜਾਓ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਵਾਮ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੋ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ (ਅਮਲੋਹ—ਐਸ. ਸੀ.) : ਮਾਨਯੋਗ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਡੇ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ, ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਮੋਸ਼ਨ......

ਅਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਅਜ਼ਾਦ : ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਮਿਨਿਸਟਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੀ। (ਵਿਘਨ)

ਸ਼੍ਰੀ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਮਿਨਿਸਟਰਾਂ ਦੀ ਇਥੇ ਕੋਈ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । (They are there in quite a good number.)

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਅਧੀਏ ਬੈਠੇ ਹਨ । ਪੂਰੇ ਮਿਨਿਸਟਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਅਧੀਆ ਕੌਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? (What does he mean by 'Adhia' ?)

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਜੀ, ਮਨਿਸਟਰ ਆਫ ਸਟੇਟ । 12, 14 ਮਨਿਸਟਰ ਹਨ, ਕਿਥੇ ਗਏ ਹਨ ?

ਸ਼੍ਰੀ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਕੀ ਦੋ ਡਿਪਟੀ ਮਿਨਿਸਟਰ ਮਿਲ ਕੇ ਇਕ ਮਨਿਸਟਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ? (ਹਾਸਾ) (Sardar Darbara Singh Ji, cannot two Deputy Ministers taken together become one Minister ?) (*Laughter*)

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਮਾਨਯੋਗ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਹਾਊਸ

ਨੂੰ ਇਸ ਮਨਿਸਟਰੀ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਖ਼ਿਆਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਬਾਤ ਇਹ ਵੀ ਸੱਚੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਦੀ ਜਨਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੀਮਤੀ ਵੋਟ ਨਾਲ ਕੰਨਸਟੀ-ਚੂਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਗੱਲ ਡਾਇਰੈਕਟਲੀ ਜਾਂ ਇਨਡਾਇਰੈਕਟਲੀ ਉਹੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਅੱਛਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਕਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਇਸ ਗੌਰਮਿੰਟ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ । ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ? ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਜ਼ ਕੰਨਸਟੀਚਿਊਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ । ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਹੈ, ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲੈਫ਼ਟ ਹਨ, ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਰਾਈਟ ਹਨ, ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਗਰੁਪ ਹੈ, ਸੰਤ ਫ਼ਤਿਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਗਰੁਪ ਹੈ, ਜਨਸੰਘ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਅਠਵੇਂ ਜਨਰਲ ਸਾਹਿਬ ਜਿਹੜੇ ਪੁਰਾਣੇ ਅਫ਼ਸਰ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਮਾਨਯੋਗ ਪੁਰਾਣੇ ਅਫ਼ਸਰ ਹਨ। (ਵਿਘਨ) ਜੱਥੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅਲਹਿਦਾ ਕਿਸਮ ਹੈ । ਗੁੱਝੀ ਰਹੇ ਨਾ ਹੀਰ ਹਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚੋਂ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬੜੇ ਸਿਆਣੇ ਆਦਮੀ ਹਨ, ਵਿਘਨ ਪਾਉਣਾ ਕੋਈ ਅੱਛੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਸੁਣੋ । (ਵਿਘਨ)

ਸ੍ਰੀ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਨਾ ਪਾਉ । (The hon. Member should not cast his reflection upon them.)

ਲੈਫ਼ਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਕਨਸਟੀਚਿਊਟ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਦੇ ਬਾਰੇ ਰੀਪਬਲਿਕਨ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੱਜਣ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਪ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਹਨ । ਅੱਜ ਵੀ ਅਖਬਾਰ ਵਿੱਚ ਛੱਪਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਨ ਦਾਸ ਨਿਧੱੜਕ ਰੀਪਬਲਿਕਨ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵਾਈਸ-ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਹਨ ਦੂਸਰੇ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ ਐਕਸ ਐਮ. ਐਲ. ਏ., ਤੀਸਰੇ ਸ੍ਰੀ ਰੱਤੀ ਰਾਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 11-ਨੁਕਾਤੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਜਿਹੜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਲਾਇਆ ਸੀ ਉਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਚਲ ਰਿਹਾ । ਅਸੀਂ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਾਂ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਕੰਨਸਟੀਚੂਐਂਟ ਬਾਡੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਹੈ । ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲੈਫਟ ਪਾਰਟੀ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਨਸਟੀਚੂਐਂਟ ਹਨ । ਸਰਦਾਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ, ਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਉਸੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਖ਼ੁਸ਼ ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਹੇਜ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਰਫੋਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ 11-ਨੁਕਾਤੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, ਖਾਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਚਲ ਰਹੇ । ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਾਂ । ਉਹ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਖਾਸ ਰੁਕਨ ਹਨ ।

5.00 p.m.

ਰਾਈਟ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਹਨ ਕਾਮਰੇਡ ਮਲਹੋਤਰਾ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਬਿਆਨ ਆਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਨੇ ਔਰ ਇਕ ਵਜ਼ੀਰ ਲੈ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਮਗਰ ਵਜ਼ੀਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਉਹ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਨ ! ਔਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਚਲਾ ਰਹੇ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਰਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ । ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵੀ ਇਥੇ ਜੱਥੇਦਾਰ ਕੋਹਲੀ ਹਨ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਇਸ ਫ਼ਰੰਟ ਵਿੱਚ ਬੜਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਇਜ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ—ਉਹ ਮੇਰੇ ਬੜੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹਨ । ਐਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਮਗਰ ਗ਼ਲਤ ਲਗਾ ਲਏ ਹਨ । (ਵਿਘਨ) I will hit them back very severely. ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਥੰਮ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਵਾਈਸ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਹੁਡਿਆਰਾ ਜੀ ਹਨ । ਉਹ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਔਰ ਜਨਸੰਘ ਵਾਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਹੈ—

"Cursed be the Chair of Ministership that shakes the creed of even big people ! The Jan Sangh has turned its back upon

[ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ]

its pledges taken before the elections..........Only for Ministerships....the Jan Sangh has started speaking in tune with the Akalis."

ਉਹ ਵੀ ਇਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਇਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਮੁਤਾਬਿਕ ਤਾਂ ਆਦਤਨ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਔਰ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੀ ਖਾਤਿਰ ਹੀ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਮਗਰ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਕੀ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਕਾਂਨਸਟੀਚੂਐਂਟ ਯੂਨਟ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੋ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਊਜ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਹਨ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਦਸੋ ਕਿ ਜਨਤਾ ਦਾ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ। (ਗਿਲ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੁਝ ਕਿਹਾ।) ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਹ ਫਰੰਟ ਮਰਿਆ ਤਾਂ ਮਾਰੇਗਾ ਗਿਲ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲੋਂ ਹੀ। ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਹੀ ਘਰ ਦੇ ਛੇਦਿਆਂ ਤੋਂ ਮਰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਘਰ ਦਿਆਂ ਤੋਂ ਮਰੇ ਹਾਂ, ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਬਾਹਰ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਮਰਦਾ। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਕਿਤਨੀ ਚੰਗੀ ਹੈ, ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਡਿਟੇਲਜ਼ ਨਾਲ ਦਸਿਆ ਹੈ—ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਵਖਰੀਆਂ-ਵਖਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਿਸਟਰ ਹਨ, ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰ ਹਨ, ਔਰ ਦੂਸਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬਾਬਤ ਇਹੀ ਵਿਚਾਰ ਰਖੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਫੇਅਲ ਹੋਈ ਹੈ, ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਚਲ ਰਹੀ। Does it not amount to lack of confidence ? In my opinion, it does and they must concede. ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਜਨਾਂ ਦੀ ਕੰਟਰਾਡਿਕਸ਼ਨ ਕਰਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦ ਵੀ ਮਿਲੇ ਹਨ, ਜਨਰਲ ਸਪੈਰੋ ਸਾਹਿਬ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਗੁਰਮੁਖ ਹਨ ਉਹ ਮਨਿਸਟਰ ਵੀ ਹਨ। ਮਨਿਸ਼ਟਰਾਂ ਦਾ ਇਕ ਕੋਡ ਆਫ ਕਾਂਡਕਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮਨਿਸਟਰੀ ਵਿਚ ਠੀਕ ਕੰਮ ਨਾ ਚਲਦਾ ਹੋਵੇ ਔਰ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕਹਿ ਦੇਣ। ਉਹ ਵਜ਼ੀਰ ਭੀ ਹਨ ਔਰ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੰਮ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਚਲ ਰਿਹਾ। ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕੰਡੈਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਪਰ ਇਥੇ ਅਜੀਬ ਗਲ ਹੈ। ਉਹ ਮਨਿਸਟਰੀ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੰਮ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਬੂਤ ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ ਲਈ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(At this stage Shri Lal Chand Suberwal a Member of the Panel of Chairmen, occupied the Chair.)

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤੁਰ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਤਨੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਮਨਿਸਟਰ ਹੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ ਇਹ ਵੇਖ ਲਉ। ਕੁਝ ਮਹਿਕਮੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਹਨ—ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਹਨ। ਕੁਦਰਤੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਨੰਬਰ ਤੇ ਹਨ ਡਾਕਟਰ ਬਲਦੇਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਉਹ ਬੜੇ ਪੁਰਾਣੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀਅਨ ਹਨ। ਫਿਰ ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਹਨ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਕੋਈ ਵੀ ਮਹਿਕਮਾ ਨਹੀਂ ਛਡਣਾ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਭਾਵੇਂ ਵਾਪਿਸ ਚਲਾ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਤੂੰ ਹੁਣ ਵਾਪਿਸ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਫਸ ਗਿਆ ਹੈਂ। ਜਨਾਬ, ਮੁਕਤਸਰ ਵਿੱਚ ਗਾਲੀ ਗਲੋਚ ਹੋਈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੱਟ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਸਭਾਪਤੀ : ਸਾਰਿਆਂ ਜੱਟਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਰਗੜੀ ਜਾਓ। (The hon. Member should not drag all the 'Jats' into it.)

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਡੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦਿਉ। ਹੁਣ ਅੱਗੇ ਚਲਦੇ ਹਾਂ। ਅੱਗੇ ਜਨਰਲ ਸਪੈਰੋ ਸਾਹਿਬ ਹਨ, ਕੁਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ । ਔਰ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ। ਇਕ ਤਾਂ ਜਾਤੀ ਪਛੜੀ ਹੋਈ ਔਰ ਦੂਜੇ ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਵੀ ਪਛੜਿਆ ਹੋਇਆ। ਲੈਣ ਦੇਣ ਵੀ ਪਛੜਿਆ ਹੋਇਆ । ਕੋਈ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨਹੀਂ ਹਰੀਜਨ ਵੈਲਫੇਅਰ ਦੇ —ਦੋ ਮਹਿਕਮੇ ਹਨ, ਇਕ ਸੋਸ਼ਲ ਦਾ ਔਰ ਇਕ ਵੈਲਫੇਅਰ ਦਾ । ਔਰ ਇਕ ਵਜ਼ੀਰ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਅੱਧਾ ਮਹਿਕਮਾ । ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੁਛਦਾ । ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਮਹਿਕਮਾ ਛੱਡਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਤਾਂ ਲੇਬਰ ਵੀ ਖੋਹ ਲਿਆ ਔਰ ਉਹ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਇਹ ਹੋਰ ਬੜੇ ਇੰਪਾਰਟੈਂਟ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਸੀ। ਬਾਬੂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲਾਲ ਜੀ ਨੂੰ ਲੇਬਰ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ । ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਚੁਪ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ । ਔਰ ਜਿਹੜੇ ਹੋਰ ਮਨਿਸਟਰ ਹਨ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਕਿਤਨਾ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਤੇ ! ਔਰ ਜਦ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਦੀ ਐਲੋਕੇਸ਼ਨ ਹੋਈ ਵੀ ਤਾਂ ਕਾਣੀ ਵੰਡ । ਇਕ ਇਕ ਮਹਿਕਮਾ ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ, ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲੂ ਰਾਮ ਔਰ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ । (ਵਿਘਨ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਆਪ ਹੀ ਤਾਂ ਭੇਜਿਆ ਹੈ । ਸਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਚਲੋ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਗੰਦ ਘੋਲੋ । ਇਹ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਜਿਥੇ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਉਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਉਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪੋ ਵਿੱਚ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ—ਆਪੋ ਵਿੱਚ ਲੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੁੱਤੀਆਂ ਖੜਕਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ, ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਾਅਦੇ ਤਾਂ ਬੜੇ ਕੀਤੇ, ਸਭੋ ਕੁਝ ਹੋਇਆ ਮਗਰ ਕੀਤਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਹਰੀਜਨਾਂ ਵਾਸਤੇ 48 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਲੋਨ ਦੇਣਾ ਹੈ । ਲੋਨਜ਼ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਜ਼ ਲੈ ਲਈਆਂ । ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਜ਼ 70,000 ਆ ਗਈਆਂ । ਪਰ ਗੌਰਮੈਂਟ ਡੱਕਾ ਹਲਾਉਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ । ਇਕ ਦਰਖ਼ਾਸਤ ਉਪਰ ਸ਼ਾਇਦ ਦਸ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਔਰ ਅਗਰ 70,000 ਨੂੰ 10 ਨਾਲ ਜ਼ਰਬ ਦਿਉ ਤਾਂ ਸਤ ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ । ਪੈਸਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤਨੀ ਈਮਾਨਦਾਰ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ । ਇਸ ਦਾ ਇਸੇ ਗੱਲ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀਜਨ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਨਾਲ ਕੈਸਾ ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਹੈ । ਸ਼੍ਰੀ ਚਰਨਦਾਸ ਦਾ ਇਕ ਬਿਆਨ ਛਪਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ 30 ਫੀਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਹੈ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਔਰ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਛੇ ਹਰੀਜਨ ਮਨਿਸਟਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਗਿੱਲ ਸਾਹਿਬ ਬੜੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਡੀਂਗਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਖੋਂਹਦਾ ਪਰ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ "ਹੱਕ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ......" ਇਹ ਤਾਂ ਆਪ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਨਤੀਜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ 48 ਆਏ । ਜਨਤਾ ਨੇ 48 ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਭੇਜਿਆ (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਨਹੀਂ, ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਉਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਦਿੱਤਾ ? ਇਕ ਵਜ਼ੀਰ ਵਿਦਾਊਟ ਪੋਰਟਫੋਲਿਉ ਔਰ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ—ਹੈ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਵਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਬਣਦਾ ਤਾਂ ਔਰ ਉਸ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਭੜਥੂ ਪਾਂਦਾ । 30 ਫੀ ਸਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਹੈ । ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ ਛੇ ਵਜ਼ੀਰ ਮਗਰ ਇਥੇ ਡੇਢ ਵਜ਼ੀਰ ਹੈ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਮਹਿਕਮਾ ਨਹੀਂ। ਕਿਸੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ— ਜੋ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ।

ਫੇਰ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਕ ਸੀਲੈਕਟ ਲਿਸਟ ਹੈ । ਉਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹਰੀਜਨ ਨਹੀਂ । ਜਦ ਇਥੇ ਜਿਹੜੇ ਵਜ਼ੀਰ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕੁਝ ਦਿੰਦੇ ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਦੇਣਾ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਹਰੀਜਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਬੜਾ ਅਫ਼ਸੋਸ ਹੈ ਔਰ ਉਹ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ

[ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ]

ਹੈ ਕਿ ਹਰੀਜਨਾਂ ਲਈ ਰੀਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ,ਜ਼ਰੂਰਤ ਸਿਰਫ਼ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਵਿੱਚ ਰੀਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਹੈ, ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਰੀਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਗਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੇ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਰੀਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਦੂਜੀ ਰੀਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਸੇਫ਼ਗਾਰਡ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਿੰਨੇ ਹਨ ਪੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਅਫ਼ਸਰ ਤੁਹਾਡੇ ? ਪ੍ਰੋਮੋਸ਼ਨਜ਼ ਵਿੱਚ 10 ਪਰਸੈਂਟ ਰੀਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿੱਚ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੋਮੋਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ। ਹੁਣ ਹਰੀਜਨ ਲਏ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣੇ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੀ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜਦੋ-ਜਹਿਦ ਕੀਤੀ ਭੌਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸਨ, ਅਸੀਂ ਵਾਕ-ਆਊਟ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਤਕੜੇ ਹੋ ਕੇ ਮਿਲ ਕੇ ਵਾਕ-ਆਊਟ ਕੀਤਾ। ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਸਪੈਸ਼ਲ ਮੀਟਿੰਗ ਕਾਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, 'ਗਲ ਕੀ ਹੈ ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ 'ਜ਼ਮੀਨ ਦਿਉ'। 1964 ਤੋਂ ਆਰਡਰ ਇਸ਼ੂ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਸਾਰੀ ਇਵੈਕਵੀ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਜੋ ਬੰਜਰ ਲੈਂਡ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਜੱਜ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 11-ਨੁਕਾਤੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਬੜੀ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ wording couch ਕੀਤੀ: distribution of waste land to the landless agricultural labour. ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ ਕਿ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿਆਂਗੇ। ਹੁਣ ਹਰੀਜਨ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਹੀ ਕਢ ਦਿੱਤਾ। ਕਿਸੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੇ 3 ਬੱਚੇ ਹਨ, ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਚੂੰਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੇ ਨਾਂ ਹੈ ਉਹ ਲੈਂਡਲੈਸ ਲੇਬਰ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ they will get the land first, ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੇਫ਼ਗਾਰਡਜ਼ ਲਈ ਹੀ ਵਾਕ-ਆਊਟ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਤੇ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਪਾ ਕੇ ਉਹ ਗੱਲ ਕਰਵਾਈ ਸੀ ਉਹ ਸਭ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਹਰੀਜਨ ਦੀ ਮਦਦ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਸੋ ਜ਼ਮੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਹ ਲੋਕ ਲੋਨਜ਼ ਅਤੇ ਗ੍ਰਾਂਟਸ ਨਾਲ ਫ਼ਸਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਉਗਾ ਸਕੇ because every thing is obscure ਇਸ obscurantism ਵਿੱਚ ਹੀ ਹਰੀਜਨ ਰਗੜੇ ਗਏ ਹਨ।

ਫਿਰ ਗਿਲ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲੈ ਗਏ। ਚਲੋ ਲੈ ਗਏ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਦੇਖ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਦਿਖਾਇਆ ਤੇ ਉਧਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਪਰ ਜਲਣ ਮਰਨ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਫ਼ਿਰਦੇ ਸੀ ਉਹ ਇਥੇ ਹੀ ਬੈਠੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਇਹ ਇਕ ਹੋਰ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਮੈਂਬਰ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਏ ਸਨ, ਉਹ ਘਸੁੰਨ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ਸੀ but law of the land does not permit that (ਘੰਟੀ) ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਹੋਰ 5-7 ਨੂੰ ਲਈ ਫਿਰਦਾ।

ਫ਼ਿਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣਾ। ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਪਰ ਲੁਧਿਆਣੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ 10 ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਠੇਕੇ ਖੋਲ੍ਹੇ, ਪਟਿਆਲੇ ਵਿੱਚ 5-7 ਖੋਲ੍ਹੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਦੀ ਟੈਂਪਟੇਸ਼ਨ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਦੁਕਾਨਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਐਨਕਲੋਯਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ। ਟੈਕਸ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਪਰ ਟੈਂਪਟੇਸ਼ਨ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ, ਜਿੱਥੇ ਵਧੇਰੇ ਆਦਮੀ ਬੈਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਫਿਰ 5 ਏਕੜ ਦਾ ਮਾਲੀਆ ਮਾਫ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਜੱਟ ਨੂੰ ਆਸ ਹੋਈ ਕਿ ਕੁਝ ਚੈਨ ਮਿਲੇਗੀ। ਇਹ ਬਿਲ ਹੀ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰ ਕੇ ਲੈ ਗਏ। ਸੋ ਇਸ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਸਿਵਾਏ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।(ਘੰਟੀ)

ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਕੰਮ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਸੀ ਖਿਚੋਤਾਨ ਨੇ ਕੁਝ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦੇਣਾ । ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਛੁੱਟੀ ਕਰੋ । Thank you Sir.

ਕਾਮਰੇਡ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਟਪਿਆਲਾ (ਅਜਨਾਲਾ) : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਅਸੀਂ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਇਕ ਬੜੇ ਸੰਜੀਦਾ ਮਸਲੇ ਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੋਟ ਆਫ਼ ਨੋ-ਕਾਨਫ਼ੀਡੈਂਸ ਕਿਸੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਕਿੰਨਾ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਅਜਿਹੀ ਗਵਰਨ-ਮੈਂਟ ਜਿਸ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਐਂਟੀਪੀਪਲ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੀ ਇਸ ਐਂਟੀ-ਪੀਪਲਜ਼ ਪਾਲਿਸੀ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਵੋਟ ਆਫ਼ ਨੋ-ਕਾਨਫ਼ੀਡੈਂਸ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਮਗਰ ਮੈਂ ਅਫ਼ਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੋਸ਼ਨ ਦੇ ਮੂਵਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਤਕਰੀਰ ਵਿੱਚ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦੀ ਇਕ ਵੀ ਐਂਟੀ-ਪੀਪਲ ਪਾਲਿਸੀ ਨੂੰ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ । (ਤਾੜੀਆਂ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਧਰ ਉਧਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਇਕ ਪੇਪਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਤਕਰੀਰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੋਸ਼ਨ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦੀ ਕਿਸੇ ਐਂਟੀ ਪਾਲਿਸੀ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਕੇ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਸਗੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆਕੇ, ਆਪਣੀਆਂ ਗੱਦੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸੈਕਸ਼ਨ ਫਾਈਟ ਅਤੇ ਪ੍ਰੈਜੂਡਿਸ ਨੂੰ ਬੇਸ ਬਣਾਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਿਰਫ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦ ਬਣਾਕੇ ਇਕ ਨੋ-ਕਾਨਫ਼ੀਡੈਂਸ ਦੀ ਮੋਸ਼ਨ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਜਮਹੂਰੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਕਲੰਕ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਣੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਰਵਾਇਤ ਕਾਇਮ ਰਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਹ ਮੋਸ਼ਨ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਜਮਹੂਰੀ ਟ੍ਰੈਡੀਸ਼ਨ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ।

ਫ਼ਰੰਟ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਹਕੂਮਤ ਸੰਭਾਲੇ ਸਿਰਫ ਢਾਈ ਮਹੀਨੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਤਸਲੀਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ 11-ਨੁਕਾਤੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਤੁਅੱਲਕ ਹੈ ਹਾਲੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਉਸ ਨੂੰ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ । ਉਸ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਬੜੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਹਨ । ਜਨਰਲ ਐਡਮਿਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਮੈਕੈਨਿਜ਼ਮ ਸਾਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ । ਉਸ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਨੂੰ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟ ਕਰਨਾ ਆਸਾਨ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮਗਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਪਿਛਲੇ $2\frac{1}{2}$ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕਦਮ ਚੁਕੇ ਹਨ ਕਾਂਗਰਸ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੂੰ 20 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਚੁਕਣ ਦੀ ਜ਼ੁਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਕਦਮ ਵੀ ਉਠਾ ਸਕੇ । ਮਗਰ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਵਲੋਂ ਸਾਫ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਫਰੰਟ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਪਣੇ 11 ਨੁਕਾਤੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰੇਗੀ । ਮੈਂ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟ ਹੋਵੇ । ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਇਸ ਨੂੰ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟ ਕਰੇ, ਉਸੇ ਰਾਹ ਤੇ ਨਾ ਚਲਦੀ ਰਹੇ, ਜਿਸ ਰਾਹ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਚਲਦੀ ਰਹੀ । ਉਸ ਪਾਸੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਅਜਿਹੀ ਗਵਰਨ-ਮੈਂਟ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਣੀ ਨੂੰ ਢਾਈ ਮਹੀਨੇ ਹੋਏ ਹੋਣ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਕਦਮ ਉਠਾਏ ਹੋਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪ ਨੂੰ ਜੁਰਤ ਨਹੀਂ ਪਈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੋ-ਕਾਨਫ਼ੀਡੈਂਸ ਦੀ ਮੋਸ਼ਨ ਲਿਆਉਣਾ ਅਨਕਾਲਡ ਫਾਰ, ਆਨਵਰੰਟਿਡ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ ਇਸ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਮੋਸ਼ਨ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ । ਮੈਨੂੰ ਅਫ਼ਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਸਾਡੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਭਾਈਆਂ

[ਕਾਮਰੇਡ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਟਪਿਆਲਾ]

ਨੇ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ 20 ਸਾਲ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ 20 ਸਾਲਾਂ ਮਗਰੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਐਂਟੀ-ਪੀਪਲ ਪਾਲਸੀਆਂ ਦੀ ਜੋ ਸਜ਼ਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਬਕ ਲੈਣਗੇ, ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਐਡਜਸਟ ਕਰਨਗੇ, ਰੀਕਨਸਾਈਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਗੇ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਆਦਮੀ ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਦਰੁਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਵਲ ਕੰਸਟ੍ਰਕਟਿਵ ਐਟੀਚੂਡ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਦੇ ਵੀ ਇਕ ਕਨਸਟ੍ਰਕਟਿਵ ਵੇ ਵਿਚ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਪਕੜ ਸਕਦਾ ।

ਅਫ਼ਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਕਾਂਗਰਸੀ ਦੋਸਤ ਤਕਰੀਰਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਭਾਈ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨ ਤੋਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ, ਅਤੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਵੀਹ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਕੀ ਕੀ ਗਲਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ । ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਐਂਟੀ-ਪੀਪਲ ਪਾਲਸੀਆਂ ਪਰਸੂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਦਿਨ ਵੇਖਣੇ ਪਏ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਮਿਲੀ ਕਿ ਅੱਜ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਬੈਠਣਾ ਪਿਆ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਆਪਣਾ ਜਿਹੜਾ ਤਜਰਬਾ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਲਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਇਕ ਕਨਸਟਰਕ-ਟਿਵ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸ ਫਰੰਟ ਦੀ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਰਸਤਾ ਇਖਤਿਆਰ ਨਾ ਕਰਿਓ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਹੋਏ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚਲੋ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਆਪਣੀਆਂ ਤਕਰੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਉਹ ਕਿਹੜੀਆਂ ਐਂਟੀ-ਪੀਪਲ ਪਾਲਿਸੀਜ਼ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਸੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਅੱਜ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸਾਖ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਗਈ । ਉਹ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਜਿਹੜੀ ਕਦੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਹਰ ਤਹਿਰੀਕ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਵਿਚਾਰ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਉਹ ਕਾਂਗਰਸ ਜਿਸ ਨੇ ਜੰਗੇ-ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਤਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਲੋਕ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਸਨ ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਇਜ਼ਤ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਉਹ ਐਂਟੀ-ਪੀਪਲ ਪਾਲਿਸੀਜ਼ ਕਿਹੜੀਆਂ-ਕਿਹੜੀਆਂ ਸਨ ? ਮੈਨੂੰ ਅਫ਼ਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਈਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਐਂਟੀ-ਪੀਪਲ ਪਾਲਿਸੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ । ਜਿਸ ਵਕਤ ਮੁਲਕ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਇਆ ਮੁਲਕ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਉਨਤੀ ਅਤੇ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਲਈ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਸੀ । ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਦਿਨ ਯਾਦ ਹਨ, ਜਦ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਨੇਤਾ ਇਹ ਗੱਲ ਆਖਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਇਲਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਰਗਾ ਦੇਸ਼ ਜਿਹੜਾ 200 ਸੌ ਢਾਈ ਸੌ ਸਾਲ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਦ ਤਕ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਜਦ ਤਕ ਇਸ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਇਹ ਤਿੰਨ ਵਡੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਉਹ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਹਨ ? ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਇਹ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਇਮਪਰੀਲਿਜ਼ਮ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਡੀਪੈਂਡੈਂਸ ਘਟਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਮਪੀਰੀਲਿਜ਼ਮ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇਨਹਿਸਾਰ ਘੱਟ ਕਰਨਾ

ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਦੂਜੀ ਰੁਕਾਵਟ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨਾਪਲੀ ਡਿਵੈਲਪ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ, ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਇਹ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੈਂਡ-ਲਾਰਡ ਮਨੋਪਲੀ ਤੋੜ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹਲ ਵਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮਿਲੇ । ਇਹ ਤਿੰਨ ਵੱਡੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਲਾਨ ਕੀਤੇ ਸਨ । ਅੱਜ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪੋਜ਼ੀਸਨ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਦੋਸਤਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵੀਹ ਸਾਲ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਕੀ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੀ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ?

ਜਿੱਥੇ ਤਕ ਇਮਪੀਰੀਅਲਿਜ਼ਮ ਤੇ ਡੀਪੈਂਡੈਂਸ ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਮਿਣਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ । ਤੁਸੀਂ ਪਲਾਨਿੰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖ ਲਉ । ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜੀ ਦੇ ਇਲਾਨ ਪੜ੍ਹ ਲਉ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਫ਼ੋਰਮ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਰੀਪੋਰਟਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖ ਲਉ, ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਕਈ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖ ਲਉ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਟਿਲਰ ਨੂੰ ਜਦ ਤਕ ਨਾ ਦਿਉਗੇ ਇਹ ਮਸਲਾ ਹਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੀਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅਲਮਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੜਨ ਲਈ ਰਖ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੋਈ ਅਮਲ ਅੱਜ ਤਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਕੋਈ ਰੀਫ਼ਾਰਮਜ਼ ਇਫ਼ੈਕਟਿਵ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਵਿੱਚ ਬਿਊਰੋਕਰੇਸੀ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਲੈਂਡ ਲਾਰਡਾਂ ਨੇ ਟੈਂਨੈਂਟਸ ਨੂੰ ਜੁਤੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਠਾ ਦਿੱਤਾ, ਕਿਸੇ ਸੀ ਤਕ ਨਾ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਇਕ ਤਮਾਸ਼ਾਈ ਬਣ ਕੇ ਇਸ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵੇਖਦੀ ਰਹੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੇਦਖਲੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦੀ ਰਹੀ । ਹਜ਼ਾਰ, ਨਹੀਂ ਲਖਾਂ ਟੈਂਨੈਂਟਸ ਨੂੰ ਬੇਦਖਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ।

ਜਿੱਥੇ ਤਕ ਇਮਪੀਰੀਅਲਿਜ਼ਮ ਤੇ ਡੀਪੈਂਡੈਂਸ ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਮੈਂ ਗੁਜ਼ਾਰਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਡੀਪੈਂਡੈਂਸ ਕਿੰਨੀ ਵਧੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਡੀਪੈਂਡੈਂਸ ਵਧੀ ਹੈ ਜਾਂ ਘੱਟੀ ਹੈ । ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਕਰਜ਼ਾਈ ਬਣ ਗਏ ਹਾਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਸਹੀ ਤੌਰ ਤੇ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ।

ਤੀਸਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਮਨਾਪਲੀ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦਾ ਯਤਨ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਯਤਨ ਕਰਾਂਗੇ । ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਲਉ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਯਤਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀਹ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕੀ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਿਆ । ਅੱਜ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਮਨਾਪਲੀ ਚੰਦ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਡਿਵੈਲਪ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਪੂਰਾ ਯਤਨ ਕਰਾਂਗੇ ਅੱਜ ਵੀਹ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਨਹੀਂ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕੇ । ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਨਾਹਰਾ ਮਾਰਿਆ ਸੀ ਕਿ ਧੰਨ ਤੇ ਧਰਤੀ ਬਟ ਕੇ ਰਹੇਗੀ ਉਹ ਨਾਹਰਾ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਸਾਬਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਬਾਤਲ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਦੇਸ਼ ਦੀ ਐਕਾਨੋਮੀ ਚੰਦ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਸਨਟ੍ਰੇਟ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਗਰੀਬੀ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਵਧ ਗਈ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਪ੍ਰਬੋਧ ਜੀ ਨੇ ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿਆਂ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਪਾਰਟੀ ਵਲ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਭਰਾ ਨੈਸ਼ਨਲਿਸਟ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਕੋਈ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਇਕ-ਇਕ ਬੰਦੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੋ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਦੇਸ਼ ਪਿਆਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਕਿੰਨਾ-ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦੇ ਕਈ ਸਾਲ

[ਕਾਮਰੇਡ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਟਪਿਆਲਾ]

ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਟੇ ਅਤੇ ਇਨਾਂ ਚਿਰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹੇ ਜਿੰਨੀ ਕਿ ਪ੍ਰਬੋਧ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ ਵੀ ਨਹੀਂ । ਜਿਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਕਦੇ ਗਰਦਨ ਝੁਕਾਣੀ ਨਾ ਸਿਖੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਈਨ ਨਾ ਮਨੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਛਡਾਂਗੇ, ਮਜ਼ਦੂਰ ਦਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਛਡਾਂਗੇ, ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਕੀ ਕੋਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਦੀ ਇਹ ਪਾਲਿਸੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਹੇ ਕਿ ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਸਾਥ ਛਡ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਕੈਪੀਟਲਿਸਟ ਫਿਊਡਲ ਅਤੇ ਫਾਰਨ ਇਮਪੀਰੀਲਿਜ਼ਮ ਨੇ ਬਹੁਤ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਸੋ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਆਪ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ, ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ । ਅੱਜ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਮਪੀਰੀਲਿਜ਼ਮ ਢਹਿੰਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਮਨਾਪਲੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਲੈਂਡ ਹਲ ਵਾਹੁਕ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇ ਸਕੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪ ਇਸ ਨੂੰ ਲੈਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਾਂਗੇ (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਜਿਹੜੀ ਕੁਝ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕਨਸੈਨਟ੍ਰੇਟ ਹੋਈ ਪਈ ਹੈ ਹਲ ਵਾਹੁਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਆਵੇਗੀ ਤਾਂ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਹੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਕਾਇਮ ਹੋ ਸਕੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਇਸ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੇਣਾ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਦੇ ਨਾ ਸਕੀ । ਮੈਂ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਪਾਰਟੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਹੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਅਤੇ ਸਹੀ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਕਾਇਮ ਹੋਵੇਗਾ ਜਾਂ ਲੈਫਟ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦਾ ਸਰ ਗਰਦਨ ਤੋਂ ਕਟ ਕੇ ਘੱਟੇ ਵਿੱਚ ਰਲਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇਗਾ । (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ)

(ਇਸ ਸਮੇਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੁਰਸੀ ਸੰਭਾਲੀ)

(ਘੰਟੀ) ਮੈਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਰਫਤ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਤੌਰ ਤੇ ਦਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਸਾਡੀ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਤੇ ਚੈਲੰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਸਾਂ ਤੇ ਅਟੈਕ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਸਵਰਨ ਹਿੰਦੂ ਕਦ ਤੋਂ ਬਣ ਗਏ ਨੇ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੋਂ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਨੇ । ਤੁਸੀਂ ਭਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਰੋਕੋ ਪਰ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬ ਦਿਆਂ । ਮੇਰਾ ਵੀ, ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਲੈਂਡ ਲਾਰਡ ਦੇ ਏਜੰਟ ਹਨ ਇਮਪੀਰੀਲਿਸਟਾਂ ਦੇ ਏਜੰਟ ਹਨ । ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਫ਼ਾਇਦਾ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਇਲਜ਼ਾਮ ਨਹੀਂ ਲਗਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਸਬਕ ਲਉ ਅਤੇ ਸਬਕ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ । ਤੁਸੀਂ ਵੀਹ ਸਾਲ ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਹਕੂਮਤ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਇਥੇ ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀਂ ਬੈਠੇ ਸਨ ਹੁਣ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬੈਟਰਮੈਂਟ ਲੈਵੀ ਦੀ ਤਹਿਰੀਕ ਚਲੀ ਕਿਸ ਨੇ ਚਲਾਈ ? ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਤਹਿਰੀਕ ਅਸਾਂ ਚਲਾਈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਈਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਤਹਿਰੀਕ ਬੇਅਸੂਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਟੈਕਸ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਟੈਕਸ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਇਹ ਟੈਕਸ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਬੇਅਸੂਲਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਭੈਣਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਛਲਨੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ

(ਸ਼ੇਮ ਸ਼ੇਮ) ਲੇਕਿਨ ਜਿਸ ਵਕਤ ਸਮਾਂ ਬੀਤਿਆ ਬੇਟਰਮੈਂਟ ਲੈਵੀ ਕਮੇਟੀ ਬੈਠੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਨ ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀ ਰੀਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ (ਘੰਟੀ) ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਰੀਪੋਰਟ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਟੈਕਸ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਹੈ (ਘੰਟੀ) ਇਹ ਟੈਕਸ ਬੇਅਸੂਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਤੇ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਪਰ ਕਿੰਨੇ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਟੈਕਸ ਜੋ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਹ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਥੇ ਤੇ ਕਲੰਕ ਦਾ ਟਿਕਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਤਹਾਸ਼ਾ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾ ਕੇ ਸਾਡੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਤੇ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਲੁ ਟਿਆ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਲਾ ਵਜ੍ਹਾ ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ। (ਵਿਘਨ)

Mr. Deputy Speaker : Please wind up.

ਕਾਮਰੇਡ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਟਪਿਆਲਾ : ਮੈਂ ਵਾਈਂਡ ਅਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਹਾਊਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਤੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਆਪ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਅਪੀਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਢਾਈ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਬਣੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਨੋ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਦਾ ਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਕਰੋ। ਨੋ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਦਾ ਮਤਾ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਐਂਟੀ ਪੀਪਲ ਪਾਲਿਸੀਜ਼ ਤੇ ਬੇਸਡ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਨਹੀਂ । ਤੁਹਾਡਾ ਇਸ ਮਤੇ ਦਾ ਮੂਵਰ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੀ ਇਕ ਵੀ ਐਂਟੀ ਪੀਪਲ ਪਾਲਿਸੀ ਨੂੰ ਪੁਆਇੰਟ ਆਊਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਸਿਵਾਏ ਬੁਤਾਨ ਤ੍ਰਾਸੀ ਦੇ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਫਰੰਟ ਦੀ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਪਣਾ ਗਿਆਰਾਂ ਪੁਆਇੰਟ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਇਮਪਲੀਮੈਂਟ ਕਰ ਸਕਣ । ਤੁਸੀਂ ਕਾਹਲ ਨਾ ਕਰੋ । ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਵੀਹ ਸਾਲ ਮਿਲੇ ਸਨ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਮ ਸੇ ਕਮ ਇਕ ਸਾਲ ਦਾ ਮੌਕਾ ਤਾਂ ਦਿਉ ਕਿ ਇਹ ਗਿਆਰਾਂ ਨੁਕਾਤੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਇਮਪਲੀਮੈਂਟ ਕਰ ਲੈਣ ਤੇ ਜੇਕਰ ਨਾ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਫਰੰਟ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਮੇਰੀ ਪਾਰਟੀ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗੀ (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਜ ਢਾਈ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਬਣੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤਾ ਲਿਆਉਣਾ ਸਰਾਸਰ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਗਲਤ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਵੀਂ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੇ ਬਣਨ ਸਾਰ ਹੀ ਪੰਜ ਏਕੜ ਤੇ ਮਾਲੀਆ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿੱਤਾ (ਵਿਘਨ) ਤੁਸੀਂ ਜਗਜੀਤ ਲਾਇਲਪੁਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਭਾਈ ਅਗਰ ਫਰੰਟ ਦੀ ਗੌਰਮੈਂਟ ਤੇ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਫਰੰਟ ਗੌਰਮੈਂਟ ਉਸ ਨੂੰ ਸਪੋਰਟਸਮੈਨ ਸਪਿਰਿਟ ਨਾਲ ਲਏਗੀ ਅਤੇ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਹਰ ਸੁਜੈਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵੈਲਕਮ ਕਰੇਗੀ। ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੜੱਪਣ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੱਡਪਨ ਹੈ, ਇਹੋ ਹੀ ਜਮਹੂਰੀ-ਪਨ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਦ ਕਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੇ ਕਨਸਟ੍ਰਕਟਿਵ ਕ੍ਰਿਟਿਸਿਜ਼ਮ ਨਾ ਕਰੋ । ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪ ਕੰਨਸਟ੍ਰਕਟਿਵ ਕ੍ਰਿਟਿਸਿਜ਼ਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਰਦੇ ਰਹਾਂਗੇ ਪਰ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹਰ ਵਕਤ ਡੈਸਟ੍ਰਕਟਿਵ ਕ੍ਰਿਟਿਸਿਜ਼ਮ ਕਰਦੇ ਰਹੀਏ, ਜਗਜੀਤ ਲਾਇਲਪੁਰੀ ਜਾਂ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਲਹੋਤਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਜੋ ਕ੍ਰਿਟਿਸਿਜ਼ਮ ਆਈ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵੈਲਕਮ ਕਰਾਂਗੇ । ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਕਨਸਟ੍ਰਕਟਿਵ ਕ੍ਰਿਟਿਸਿਜ਼ਮ ਕਰੋ, ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ । ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜੀ ਨੈਗੇਟਿਵ ਐਪ੍ਰੋਚ ਪਕੜੀ ਹੈ ਇਹ ਗਲਤ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦਿਉ ਤਾਂ ਕਿ ਇਹ 11 ਨੁਕਾਤੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟ ਕਰ ਸਕਣ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿਉ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨਡੈਮੋਕਰੇਟਿਕ ਤਰੀਕੇ ਇਖਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਬਿਲਾ ਵਜ੍ਹਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਫਿਜ਼ਾ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕਰੋ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ (ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੱਜ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਨੇ ਜੋ ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਦਾ ਮੋਸ਼ਨ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਪੋਟਰ ਕਰਨ ਲਈ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਪਿਛਲੇ 2½ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਏਸੇ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਟਿਪਿਆਲਾ ਜੀ ਨੇ ਤਕਰੀਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ 2½ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਈ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ 6 ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹੀ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਦਿਉ ਤਾਂ ਜੋ ਪਬਲਿਕ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਿਤਨਾ ਕੁ ਕੈਲੀਬਰ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ disparity of sense will prevail upon ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 2–3 ਚੀਜ਼ਾਂ ਐਸੀਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ 2–2½ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਤਨਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ ਜਿਹੜਾ ਪਿਛਲੇ 20 ਸਾਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦੂਸਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਦੋਸ਼ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਤੇ ਜ਼ਾਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦਾ ਮੈਂ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਜੋ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ "ਖੜਾ ਬੋਲ ਨਾ ਬੋਲੀਏ ਕਰਤਾਰੋਂ ਡਰੀਏ।" ਜੋ ਤਕਰੀਰਾਂ ਮੈਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਣੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਕਿਸੇ ਉਚੇ ਪਾਏ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਘਟੀਆ ਸਨ। ਇਹ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਨੋ–ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਵੋਟ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਬੋਲਦਾ ਹਾਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਘਟੀਆ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਜਨ–ਸੰਘ ਦੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜਾ ਭਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਪਾਲਿਸੀ ਅਪਨਾਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਪਬਲਿਕ ਨੂੰ ਇੰਡੀਕੇਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਹੁਣ ਉਹ ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਕਰਨ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਸਿਖ ਏਕਤਾ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਨਾਹਰਾ ਮਾਰਨ ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਜਨ–ਸੰਘ ਨੂੰ ਵਾਈਂਡ ਅਪ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਰਖ ਲੈਣ, ਫੇਰ ਸਾਰਾ ਝਗੜਾ ਹੀ ਮੁਕ ਜਾਵੇਗਾ। ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਆਈਡੀਆਲੋਜੀ ਵਖਰੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ।

ਹੁਣ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪਬਲਿਕ ਨਾਲ ਵਾਇਦੇ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਅਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਲੜੀਆਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਖਲਾਕ ਤੋਂ ਕਿ ਉਹ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਉਹ ਸਾਰੇ ਵਾਇਦੇ ਭੁੱਲ ਗਏ ਹਨ। ਪਬਲਿਕ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਭੇਜੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਬਲਿਕ ਸਾਡੀ ਕੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ ਇਹ ਤਾਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਦਾ ਕਸੂਰ ਹੈ (ਵਿਘਨ)

Mr. Deputy Speaker : No noise. Please listen to him.

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪਿਛਲੀ ਯਾਦ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰਾ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਇਹ ਕੁਰਸੀਆਂ ਦਾ ਕਸੂਰ ਹੈ। ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਬੜੇ ਬੜੇ ਸਿਆਣੇ ਬੰਦੇ ਭੁਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿਮਾਗ਼ ਵੀ ਵੈਸਾ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਇਹ ਖੁਦ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਜੋ ਅਪਨਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੇ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਢਾਈ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬੜਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਅਹਿਮ ਮਸਲਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਲੋੜ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਖੁਰਾਕ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਮਸਲਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

(At this stage Mr. Speaker occupied the Chair)

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਇਹ ਵੇਖੋ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਜਿਹੜਾ 60 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਖਰਚਾ ਹੋਣਾ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਬਚਤ ਹੁੰਦੀ । ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਉਸ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਜਿਸ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਸਦਕੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਵਸਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਇਵਜ਼ਾਨਾ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ । ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਅਨਾਜ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅਤੇ ਇਸ ਉਪਜ ਦੀ ਮਾਰਕਟ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤਦ ਹੀ ਚੰਗੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਇਵਜ਼ਾਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਚੰਗੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਦੀ ਨੋਕ ਨਾਲ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਇਹ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਫਸਲ 150 ਰੁਪਏ ਪਰ ਕੁਇੰਟਲ ਵਿਕਣੀ ਹੈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਅਨਾਜ ਦੀ ਮਿਨੀਮਮ ਪ੍ਰਾਈਸ 150 ਰੁਪਏ ਦੀ ਬਜਾਏ 72 ਰੁਪਏ ਰੱਖੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਇਕ ਐਫੀਸ਼ੈਂਟ ਕਿਸਾਨ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਉਪਜ ਦਾ ਮੁੱਲ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਘਟ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਐਫੀਸ਼ੈਂਸੀ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਰਾਹ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਰੁਕਾਵਟ ਹੈ । ਐਸੇ ਲੋਕ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਦੀ ਰਾਹ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਹਰਗਿਜ਼ ਹਕਦਾਰ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਐਫੀਸ਼ੈਂਸੀ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਇਮਦਾਦ ਕਰੋ । ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਵੈਲਥ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧ ਸਕੇ । ਮੈਂ ਤਾ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਬੇਵਕੂਫੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਜੋ ਸਿੰਗਲ ਜ਼ੋਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਟਿੱਲ ਲਾ ਲਉ ਐਸੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸਮਗਲਿੰਗ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ । ਇਤਨਾ ਐਂਟੀਸੋਸ਼ਲ ਐਲੀਮੈਂਟ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤੁਹਾਡੀ ਪਾਲਿਸੀ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ । ਕੌਣ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਦੁਸਰਿਆਂ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਮਗਲਿੰਗ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ? ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਕ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਮਗਲਿੰਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਿਤਨੀ ਕੁ ਫੌਜ ਹੈ ਜਾਂ ਪੁਲਿਸ ਹੈ ? ਜਦੋਂ ਅੰਬਾਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ 5 ਮੀਲ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਤੇ 102 ਰੁਪਏ ਕਣਕ ਕੁਇੰਟਲ ਦੇ ਭਾ ਵਿਕਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਏਥੇ 80 ਰੁਪਏ ਏਦੂੰ ਵਧੀਆ ਮਿਲੇ ਇਹ ਹਦਬੰਦੀ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਇਕ ਗਲਤੀ ਜਿਹੜੀ ਹੋਰ ਕੀਤੀ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਕੰਟਰੋਲ 72—85 ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜੀ ਲਿਮਟ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਇਸ ਨੇ ਫੂਡ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਤਰੀਕੇ ਇਖਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਹੋਰ ਖੁਲ੍ਹ ਦੇ ਦਿਤੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟਰੇਡਰਜ਼ ਨੂੰ ਧਮਕਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ 82 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੋਰ ਕੀਮਤਾਂ ਵਧਾਈਆਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਾਈਸੈਂਸ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਬੇਚੈਨੀ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਉਹ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਵੀ ਕਰਨ (ਵਿਘਨ) ਇਹ ਲੋਕ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਹਨ ਬੇਖਬਰ ਹਨ । ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨ ਕਿਤਨਾ ਸਤਾਇਆ ਹੋਇਆ ਬੈਠਾ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਭਾਉ ਜਿਹੜਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮੁਨਾਸਿਬ ਸੋਚ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਇਹ ਗੱਲ ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖੀ ਸੀ ਉਹ ਬੜੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਮੈਂਬਰ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਭਾਉ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ 90–95 ਰੁਪਏ ਕਰ ਦਿਉ । ਪਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਗੱਲ ਤਸਲੀਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ।

ਜੇਕਰ ਕੋਈ 72–75 ਵਾਲਾ ਵਜ਼ੀਰ ਲੈਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲਭ ਲਉ । ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕੁਰਸੀਆਂ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਪਤਾ ਲਗਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ

[ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ]

ਕੁਰਸੀਆਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਸਭ ਕੁਝ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤਕਰੀਰ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਜਜ਼ਬਾ ਉਠਿਆ ਕਿ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਬੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ । ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਸਿਸਟਮ ਹੈ । ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਫਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਲਰਨੇਬਲ ਟੂ ਅਟੈਕ ਹੈ । ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਸੀ ਕਈ ਦਫ਼ਾ ਸਲਾਟਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਖ਼ਦਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਥੋਂ ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਸੀ ਸਲਾਟਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਹ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ? ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਥੇ ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨੇ ਸਨ । ਬਿਜ਼ਨੈਸ ਐਡਵਾਇਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਕੋਲੋਂ ਪਾਸ ਕਰਵਾਇਆ ਫਿਰ ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਏ । ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੋਰ ਕੰਸਿਡਰੇਸ਼ਨ ਕਰਨੀ ਹੈ । ਕਲ ਆਪ ਹੀ ਸਿਨੇ-ਡਾਈ ਲੈ ਆਏ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ । ਅੱਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਪੈਸਾ ਬਚਾ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਤਾ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੜਾ ਫਿਕਰ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜਾ ਪੈਸਾ ਬਚਾ ਲਿਆ ਹੈ । ਪੰਜ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੂੰ ਇਨਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਮਈ ਨੂੰ ਐਪੁਆਇੰਟ ਕਰਕੇ ਕਸਮ ਖੁਆ ਕੇ ਵੀਹ ਮਈ ਤਕ ਵਿਹਲਿਆਂ ਬਿਠਾ ਛਡਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਲਿਆ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਤਨਖਾਹ ਲੈ ਸਕਣ । (ਵਿਘਨ) ਜਿਸ ਦੀ ਐਪੁਆਇੰਟਮੈਂਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਡਿਊਟੀ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ (ਵਿਘਨ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੈਵਲ ਆਫ਼ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਪਿਉਰਿਟੀ ਇਹ ਹੈ । ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਪਿਉਰਿਟੀ ਸਮਝਿਆ ਹੈ । ਫਿਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਧਰ ਦੇ ਆਦਮੀ ਉਧਰ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਚੇਂਜ ਆ ਗਈ ਹੈ । ਹਰ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰ ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਕਿਰਦਾਰ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰ ਹੈ । ਚੇਂਜ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਚੇਂਜ ਆਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਸੀ ਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਟ੍ਰੈਡੀਸ਼ਨ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਇਮ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਚੌਧਰੀ ਹਰਦੁਆਰੀ ਲਾਲ ਕਾਂਗਰਸ ਛਡ ਕੇ ਹਰਿਆਨੇ ਦੀ ਦੂਸਰੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਵਿੱਚ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਹਲਫ ਲਿਆ, ਉਸੇ ਦਿਨ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਲੜੇ ਅਤੇ ਜਿੱਤ ਕੇ ਆਏ ਹਨ । ਉਹ ਮੁਸਤਹਿਕ ਹਨ ਜਿਹੜੀ ਟ੍ਰੈਡੀਸ਼ਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹਦੇ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਇਥੇ ਕੀ ਹੈ ? ਕਾਂਗਰਸ ਵਿੱਚ ਇਕ ਬੜੇ ਅੱਛੇ ਆਦਮੀ ਹਨ । ਸਾਡੇ ਸਾਥੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਟਿਕਟ ਦਿੱਤਾ (ਵਿਘਨ) ਯੂ. ਪੀ. ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਗਵਰਨਰ ਦੇ ਐਡਰੈਸ ਤੇ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਤੇ ਹਾਰ ਜਾਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਗਈ, ਇਕ ਮਿੰਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ । 15 ਅਪਰੈਲ ਦੀ ਬੜੀ ਅਛੀ ਤਾਰੀਖ਼ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਅੱਜ ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਅਛਾ ਹੁੰਦਾ । ਟ੍ਰੀਬਿਊਨ ਦਾ ਐਡੀਟੋਰੀਅਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਇਆ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗਵਰਨਰ ਦੇ ਐਡਰੈਸ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰੀਮੀਅਰ ਅਖ਼ਬਾਰ ਟ੍ਰੀਬਿਊਨ ਦੇ ਕੀ ਵਿਊਜ਼ ਹਨ ! ਉਹ ਬੜੇ ਅੱਛੇ ਵਿਊਜ਼ ਹਨ । ਅਸੀਂ ਵੈਲਯੂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ । ਕਾਸ਼ ! ਕਿ ਉਹ ਛੇ ਅਪਰੈਲ ਦਾ ਐਡੀਟੋਰੀਅਲ ਵੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਂਦੇ ।

"No amount of kidding of S. Gurnam Singh can befool the people. Some people can be befooled for some time, but all people cannot be befooled for all times." (*Interruptions*).

"It would have been in the highest traditions of the democracy. He should have resigned then and there. If he had a majority, he would have formed the Ministry the very next day."

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਸੀ ਦਾ ਗਲਾ ਘੁਟ ਦਿੱਤਾ । ਡਮੋਕ੍ਰੇਸੀ ਟ੍ਰੈਡੀਸ਼ਨਜ਼ ਨਾਲ ਚਲਦੀ ਹੈ । ਜਿਹੜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਛੀ ਟ੍ਰੈਡੀਸ਼ਨ ਸੀ, ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਲੀਆਮੇਟ ਕਰ ਦਿਤੀ । ਇਹ ਕਿਸ ਮੂੰਹ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਉਰਿਟੀ ਇਨ ਪਬਲਿਕ ਲਾਈਫ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਵੀ ਹਨ, ਸਰਦਾਰ ਗਿੱਲ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਸੀਕਰਟ ਮਹਿਕਮਾ ਵੀ

ਹੈ, ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦਾ। ਇਹ ਆਕੇ ਭਾਸ਼ਨ ਝਾੜਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਬੈਠ ਰਹੋ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸਨ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਅੱਜ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਲਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਅਗਰ ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਲਣ ਦੇਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਆਏ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਹਾਂ ? (ਹਾਸਾ)

ਆਵਾਜ਼ਾਂ : ਵਾਹ ! ਵਾਹ !!

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਕਿਉਂ ਚਲਣ ਦੇਈਏ ? ਨਹੀਂ ਚਲਣ ਦਿੰਦੇ। ਮੈਂ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਾਲ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਸਕਾਂਗੇ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਜਿਸ ਦੀ ਕਿ ਮਜਾਰਿਟੀ ਹੋਵੇ ਰਾਜ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ 89 ਦਿਨ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਵੱਜਾ। ਜਸਟਿਸ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਰੀਜ਼ਾਈਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਜਾਰਿਟੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਰੀਜ਼ਾਈਨ ਕਰਕੇ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਫਿਰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਫਾਰਮ ਕਰ ਲੈਂਦੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕੁਰਸੀਆਂ ਦੀ ਖਾਹਸ਼ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਆਏ ਹਾਂ। ਜੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਆਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਰੀਆਂ ਕਿਉਂ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਡਿਪਟੀ ਵਜ਼ੀਰੀਆਂ ਕਿਉਂ ਦਿੰਦੇ ਹੋ।

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਉਹ ਵੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸੁਝਾਉ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲ ਸਕੇਗੀ। ਇਹ ਮਨਿਸਟਰੀ ਨੂੰ ਵਨ ਮੰਨਥ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਚਲਾਉਣ। ਵੀਹ ਆਦਮੀ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਵਜ਼ੀਰ, ਫੇਰ ਦੂਸਰੇ ਮਹੀਨੇ ਦੂਸਰੇ ਵੀਹ ਆਦਮੀ ਵਜ਼ੀਰ, ਫਿਰ ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ ਅਗਲੇ ਵੀਹ ਆਦਮੀ ਵਜ਼ੀਰ ਬਣਾ ਲਉ। ਵਰਕ ਚਾਰਜ ਵੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ (ਹਾਸਾ)

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੋਪੋਜ਼ਲ ਮੰਨਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਉਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ।

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਠੁਕਰਾਈਆਂ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤੇ। ਮੈਂ ਕੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਂ ਤਾਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਚਲਾਂਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਚਲਾਣ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰਾ ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਸਗੋਂ ਮੈਂ ਇਜ਼ਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਆਪ ਜੋ ਇਸ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਵਿੱਚ ਰੋੜਾ ਅਟਕਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹੋ, ਇਕ ਮਿੰਟ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦੇ ਹਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਕੋਈ ਸੁਝਾਵ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਜੇ ਕੋਈ ਸੁਝਾਵ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਤੇ ਚਲੇ ਕਦ ਹੋ ? ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੁਝਾਵ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਤੇ ਚਲੋ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਕਸੀਕਨ ਕਣਕ ਡਿਉਢਾ ਝਾੜ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਕਿਸਾਨ ਨੇ ਬੀਜੀ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਭਾਅ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਅਗਲੀ ਵਾਰ ਉਹ ਬੀਜੇਗਾ ਨਹੀਂ। ਤੁਹਾਡੀ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਘਟ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਸੀਂ

[ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ]

ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਖੁਦ ਖਰੀਦੋ । ਅਛੇ ਭਾਉ ਤੇ ਬਾਹਰ ਵੇਚੋ । (ਵਿਘਨ) ਪੰਜਾਬ ਕੰਜ਼ਿਊਮਰ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਫਿਕਰ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ (ਵਿਘਨ) ਮੇਰਾ ਭਾਉ ਤਾਂ ਜਾਪਾਨੀ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇ ਸਕੀ । ਮੈਂ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਕੋਈ ਅਹੁਦਾ ਲੈਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ । ਮੇਰਾ ਭਾਉ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਮਿਲ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ । ਮੈਂ (ਵਿਘਨ) ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛ ਲਉ ਮੇਰਾ ਦਸਿਆ ਹੋਇਆ ਭਾਉ ਮਨ ਲੈਣਗੇ । ਮੈਂ ਜਿਹੜਾ ਭਾਉ ਦਸਾਂਗਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੀ ਦਸਾਂਗਾ । ਜੇਕਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਗੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਤੇ ਆਕੇ ਆਪ ਕਰ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੁਛਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਪਿਆਰਾ ਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਇੰਟਰਪਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਬਹਰ ਹਾਲ, ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰੋ ਔਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡੋ । ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠਕੇ ਢਾਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨ ਨਾਲ ਜੋ ਧੱਕਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੁਆਫ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਤੁਹਾਡੇ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਇਕ ਜਲਸੇ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਪਬਲਿਕ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਿੰਗਲ ਸਟੇਟ ਜ਼ੋਨ ਪਸੰਦ ਹੈ ? ਉਥੇ ਕੋਈ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਭ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਿਲਕੁਲ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਜ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਰਾਹੀਂ ਵਾਰਨਿੰਗ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਕਣਕ ਝਾੜ ਕੇ ਘਰ ਰਖ ਲਈ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ, ਜਾਂ ਤੇ ਠੀਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਬਲਿਕ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਹਿਦ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਕਰੋ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਛਡੋ। (ਵਿਘਨ) ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਧੇਲੇ ਦਾ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ । ਅਗਰ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਚਪੜਾਸੀ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਣਾ ਹੈ । ਅੱਜ ਖਬਰ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਚਾਰ ਮਨਿਸਟਰ ਹੋਰ ਬਣਨ ਲੱਗੇ ਹਨ । ਇਕ ਦਿਨ ਦਾ ਖਰਚ ਤਾਂ ਚੁਭਦਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇਣ ਦਾ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਚੁਭਦਾ ।

ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ 154 ਦੇ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ 34 ਮਨਿਸਟਰ ਅਸਾਂ ਰਖੇ ਮਗਰ ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਮੰਨ ਕੇ 7 ਵੀ ਅਸਾਂ ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸੀ । ਅਗਰ ਹਿੰਮਤ ਹੈ ਤਾਂ ਕਰੋ 5, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਮੁਤਫ਼ਿਕ ਹੋਵਾਂਗੇ ਔਰ ਕਦੇ ਨੋ-ਕਾਨਫ਼ੀਡੈਂਸ ਦੀ ਮੋਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆਵਾਂਗੇ ।

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਇਕ ਅਸੂਲ ਤਹਿ ਕਰ ਲਉ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਮੈਂਬਰ ਸੀ ਉਹ ਉਥੇ ਚਲੇ ਜਾਣ । ਕੋਈ ਬੰਦੇ ਤੋੜੋਗੇ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਵਾਪਿਸ ਦੇ ਦਿਉ ਅਸੀਂ ਵੀ ਵਾਪਿਸ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ । ਉਸ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਅਗਰ ਪੰਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਪੰਜ ਹੀ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ । ਤੁਸੀਂ ਪੁਛ ਲਉ ਆਪਣੇ ਲੀਡਰ ਨੂੰ । ਅਸੀਂ 5 ਹੀ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ ।

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪਬਲਿਕ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਉਠ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਵਾਰੀਖ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਵਕਤ ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ ਲੱਥਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵਕਤ ਜਨਤਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਰੌਲਾ ਪਿਆ, ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਈਆਂ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਅੱਜ ਹਰ ਇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਰੁਕ ਗਈ ਹੈ—ਜਿਸ ਦਿਨ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਐਡਮਿਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹਟਿਆ, ਹਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਇਹ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਇਕ ਹੀਰਾ ਖੋਹ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਔਰ ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਉਸ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਉਦੋਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਹਰ ਕਢਿਆ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਹੈ—ਜ਼ਾਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਉਹ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਵੀ

ਹਨ, ਬਜ਼ੁਰਗ ਵੀ ਹਨ ਔਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ—ਲੇਕਿਨ ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ ਤੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਾਨਸ਼ੰਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਲੈ ਲਉ, ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਹ ਬੜਾ ਸਿਆਣਾ ਆਦਮੀ ਸੀ, ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਬਣੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ ਹੈ? ਇਸ ਉੱਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਭਾਈ, ਕਰ ਲਉ। ਹਾਂ ਤਾਂ 5 ਮਈ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ। ਪੰਜ ਛੇ ਨੂੰ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ—ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਾਅ ਲਗਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ (ਵਿਘਨ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਪਬਲਿਕ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਨਾ ਸਮਝੋ ਕਿ ਪਬਲਿਕ ਬੁਧੂ ਹੈ। ਬੁਧੂ ਨਹੀਂ। ਪਬਲਿਕ ਬੇਵਕੂਫ ਨਹੀਂ ਬੜੀ ਸਿਆਣੀ ਹੈ, ਔਰ ਜਿਹੜਾ ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਡਿੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਿਤਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਆਨ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਉਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਾਇਦ ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਸਉ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਬਣਾ ਲਉ, ਅਕਾਲੀ ਮਹਾ ਸਭਾ ਬਣਾ ਲਉ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਮਗਰ ਮੈਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਤੇ ਤਰਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵੀਹ ਸਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਵਲ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਪੁਟਿਆ। ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨਸ਼ਿਉਰੈਂਸ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ ਹੋਈ, ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ ਵਿੱਚ ਐਂਟਰਪਰਾਈਜ਼ ਬਣੀਆਂ ਉਹ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਈਆਂ? ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਆਹਿਸਤਾ ਆਹਿਸਤਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਵੀਹ ਸਾਲ ਢੰਡੋਰਾ ਪਿਟਦੇ ਰਹੇ ਸਟੇਟ ਟਰੇਡਿੰਗ ਦਾ ਔਰ ਅੱਜ ਇਸ ਤੋਂ ਮੁਕਰ ਗਏ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਟੇਟ ਟਰੇਡਿੰਗ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਵੱਟਾਂ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਬੜੀ ਹੈਰਾਨਗੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਡਾਂਗ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮਨਿਸਟਰੀ ਮਿਲ ਗਈ ਔਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੰਪਲੀਟ ਸਟੇਟ ਟਰੇਡਿੰਗ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ, ਪਾਰਸ਼ਲ ਸਟੇਟ ਟਰੇਡਿੰਗ ਤੇ ਆ ਗਏ। ਕੀ ਪਾਰਸ਼ਲ ਸਟੇਟ ਟਰੇਡਿੰਗ ਅੱਗੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਲ ਰਹੀ ? ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗਵਰਨਰਜ਼ ਰੂਲ ਵਾਜ਼ ਦੀ ਬੈਸਟ। ਮੈਂ ਇਸ ਗਲ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਤਫ਼ਿਕ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਭਾ ਵਧੇ ਹਨ। ਅਸਾਂ 28 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਬਜਟ ਵਿੱਚ ਰਖਿਆ ਸੀ। 6 ਕਰੋੜ ਦਾ ਅਨਾਜ ਖਰੀਦਿਆ। 22 ਕਰੋੜ ਦਾ ਖਰੀਦਣਾ ਸੀ ਜੁਲਾਈ, ਅਗਸਤ ਔਰ ਸਤੰਬਰ ਵਿੱਚ ਮਗਰ ਗਵਰਨਰ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋ ਗਿਆ ਔਰ ਉਹ ਨਾ ਖਰੀਦਿਆ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਭਾਉ ਵਧ ਗਏ। ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਠੀਕ ਭਾਉ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ ? ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਠੇਕੇ ਤਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ, ਸ਼ਰਾਬ ਮਹਿੰਗੀ ਵਿਕੇ—ਉਥੇ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਲੇਕਿਨ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਖੂਨ ਪਸੀਨੇ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਸਵਾਲ ਆਇਆ ਉਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੀਸ ਛੱਡਿਆ। ਵੱਡਾ ਕਿਸਾਨ ਅਨਾਜ ਰਖ ਵੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨ ਕੋਲ ਰਖਣ ਲਈ ਅਨਾਜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਗਰ ਇਹ ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਜ਼ੀਰ ਦੇ ਪਾਸ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਕੀ ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਨਰਲ ਸਪੈਰੋ ਜੀ ਨੂੰ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਇਜ਼ੱਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਬੜੇ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਹੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬੜੇ

[ਕੈਤਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ]
ਖਤਰਨਾਕ ਭਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹੋ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਿੰਬੂ ਨੂੰ ਨਚੋੜ ਲਓ ਔਰ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਸੁਟ ਦਿਓ । ਤੁਹਾਡੇ ਕੁਝ ਮਹਿਕਮੇ ਖੋਹ ਲਏ ਹਨ ਔਰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹੋ । ਤੁਸੀਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਹਮਲੇ ਵੇਲੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਲਈ ਜੋ ਕੀਤਾ ਸਿਆਲਕੋਟ ਸੈਕਟਰ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਨਹੀਂ ਭੁਲ ਸਕਦਾ । ਤੁਹਾਡੀ ਬੜੀ ਇਜ਼ੱਤ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਹਿਪੋਕਰੇਸੀ ਹੈ ਇਸ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਡਬੋ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿੱਚ ਹਿਪੋਕਰੇਸੀ ਆਈ ਸੀ ਔਰ ਉਸ ਦਾ ਖ਼ਮਿਆਜ਼ਾ ਅਸੀਂ ਭੁਗਤਿਆ । ਮੈਂ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ ਵਧ ਗਏ ਹੋ । ਜਿਤਨੇ ਭੈੜੇ ਕੰਮ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ 20 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੁਸੀਂ 20 ਹਫਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਰ ਲੈਣੇ ਹਨ ।

ਚੀਫ਼ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ) : ਉਹੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਸਾਂਢੂ ਨੇ ਕੀਤੇ ।

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਬੜੀ ਅੱਛੀ ਗਲ ਕਹੀ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਸਾਂਢੂ ਜ਼ਰੂਰ ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੈ ਪਰ ਤੁਹਾਡਾ ਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ । ਸਾਡਾ ਨਾਂ ਤਵਾਰੀਖ ਵਿੱਚ ਰਹਗਾ ਕਿ ਅਸਾਂ ਦੇਸ਼ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ।

ਚੀਫ਼ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਤਵਾਰੀਖ਼ ਵਿੱਚ ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਹੈ ਔਰ ਗੋਡਸੇ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਹੈ ।

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਅਸੀਂ ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ਵਾਲੇ ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਵਾਂਗੇ ਦੂਸਰੀ ਜਗਾਹ ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋਵਾਂਗੇ । (ਵਿਘਨ)

ਚੀਫ਼ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਔਰ ਜਿਹੜੇ ਸਮਗਲਿੰਗ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਡਾਕੇ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ......(ਵਿਘਨ)

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤਾਂ ਲੈਣਾ ਪਵੇਗਾ ।

ਚੀਫ਼ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਮੈਂ ਵੀ ਜਵਾਬ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ।

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿਘ : ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ । ਇਕ ਹੋਰ ਇਥੇ ਮੜ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਇਸ ਵਕਤ ਗੌਰਮੈਂਟ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ ਮੈਂ ਚੈਲੈਂਜ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੜਤਾਲ ਕਰੋ ਕਿ ਅਗਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਲੋਨ ਲਿਆ ਹੋਵੇ ਔਰ ਵਾਪਿਸ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜਿਸ ਸ਼ਖਸ ਨੇ ਇਹ ਚਾਰਜ ਲਗਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗੇ । ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਦੋ ਚਾਰ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਐਵੇਂ ਗਲਤ ਫ਼ਹਿਮੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ । ਅਗਰ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਹੈ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕੁਰਸੀਆਂ ਛਡ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਜਾਂ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ।

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਛਡਦੇ ।

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜ ਲੈਕਚਰ ਸੀ ਉਸ ਤੇ ਹੀ ਪਾਣੀ ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

6.00 P.M.

ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਛਡਣੀ । ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਲੜਾਈ ਹੈ, ਕਦੀ ਤੁਸੀਂ ਉਪਰ ਤੇ ਕਦੀ ਅਸੀਂ ਉਪਰ। (ਵਿਘਨ) ਅਗਰ ਕੋਈ ਕਹੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਥੇ ਬੈਠ ਗਏ ਹਾਂ, ਆਪ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹੋ...(ਵਿਘਨ)...ਜਦੋਂ 154 ਦਾ ਹਾਊਸ ਸੀ ਤਾਂ 89 ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਏ ਸਨ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ 5 ਸਾਲ ਖਤਮ ਹੋਏ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ 64 ਵਿੱਚੋਂ 30 ਰਹਿ ਗਏ ਸਉ । (ਵਿਘਨ) ਇਹ ਕਰਦਾਰ ਸੀ ਤੁਹਾਡਾ। ਸਾਡੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਜਾਕੇ ਇਕ ਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਫਰਟ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਦਰਅਸਲ ਉਨਾਂ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਤੁਹਾਡੇ ਵਲ ਜਾ ਕੇ । ਉਹ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਬੈਟਰ ਪਾਰਟ ਸੀ ਜਾਂ ਵਰਸਟ ਪਾਰਟ ਇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਤਾਂ ਲੋਕ ਕਰਨਗੇ । ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਹੈ, ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਅਮਾਨ ਰਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਗਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਿਆਸੀ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਪਬਲਿਕ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਇਦੇ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਉਹ ਪੂਰੇ ਕਰਨ । (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇਕ ਬੜਾ ਡਿਸਿਪਲਨਡ ਲਾਟ (lot) ਹੈ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਕੀ ਖਟਿਆ ? ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਆਪਣਾ ਆਪਣਾ ਸੈੱਲ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ । ਬਣਾਉਂਦੇ ਇਸ ਲਈ ਹਨ ਕਿ ਅਗਰ ਚੀਨ ਨੇ ਅਟੈਕ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਾਂਗੇ । ਮੈਂ ਅੱਜ ਇਹ ਦੂਸ਼ਨ ਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਗਿਲ ਜੀ ਬੈਠੇ ਹਨ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਜਨਰਲ ਸਪੈਰੋ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮਾਨ ਹੇਠ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰਖਣ ਲਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਅੱਜ ਉਨਾਂ ਵਿਚ ਸਾਥੀ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਐਕਸਟਰਾ ਟੈਰੇਟੋਰੀਅਲ ਲਾਇਲਟੀ ਹੈ ਅਜ ਨਮਬੂਦਰੀਪਾਦ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਇਕ ਬੜਾ ਖਤਰਨਾਕ ਨਾਹਰਾ ਲਾਇਆ ਹੈ । ਮਲਟੀ-ਲਿੰਗੁਅਲ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ, ਮਗਰ ਮਲਟੀ–ਨੈਸ਼ਨਲ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਲਟੀ-ਨੈਸ਼ਨਲ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਦੇ ਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਦੋ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲ ਪਿੱਛੇ ਸੁੱਟ ਦੇਣਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਮਬੂਦਰੀਪਾਦ ਨੇ ਜ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਵੀਰ ਸੁਰਜੀਤ ਜੀ, ਇਥੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਤਰਦੀਦ ਕਰ ਦੇਣ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਨ–ਨੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਮਲਟੀ–ਨੈਸ਼ਨਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਫੇਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਮਲਟੀ-ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਸਰਕਾਰ ਕਿੰਨੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਸਕਣ । (ਵਿਘਨ)

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਇਹ ਜੋ ਵੋਟ ਆਫ਼ ਨੋ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਆਈ ਹੈ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਹੈ, ਇਹ ਨਮਬੂਦਰੀਪਾਦ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਇਹ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ (ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker : Everything is relevant today.

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਰੈਲੇਵੈਂਟ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਜੁਜ਼ ਹੈ ਲੈਫ਼ਟ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੀਡਰ ਹੈ ਨਮਬੂਦਰੀਪਾਦ । ਉਸ ਦੀ ਜੋ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਹੈ ਉਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਯਕ–ਜਹਿਤੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਖ਼ਾਸ ਕਰ ਪੰਜਾਬ ਜਿਹੇ ਬਾਰਡਰ ਦੇ ਸੂਬੇ ਲਈ ਉਹ ਕਿਤਨੀ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਪਬਲਿਕ ਨੇ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਟਪਿਆਲਾ ਜੀ ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ।

[ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ]

ਜੋ ਫਾਰੇਨ ਗਵਰਨਮੈਂਟਸ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਪੈਨੀਟਰੇਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ । ਅਗਰ ਅਜ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਇਕਨਾਮਿਕ ਇਮਬੈਲੈਂਸ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਚੀਨ ਅਤੇ ਲੈਫਟ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਕਰਕੇ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੀਨ ਦੇ ਅਟੈਕ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਈਟ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਰਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡੀ ਨੇਸ਼ਨ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜੋ ਲੈਫਟ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਹੈ, ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਕਪੜਾ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਸਟੈਂਡਰਡ ਆਫ਼ ਲਾਈਫ ਉਚਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਇਕ ਮਜ਼ਹਬ ਹੈ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਫਿਰਕਾ-ਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਹਾਂ । ਗਿੱਲ ਹੋਰੀਂ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਫ਼ਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਹਨ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਲੈੱਫ਼ਟ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਵੀ ਇਕ ਮਜ਼ਹਬ ਹੈ । ਇਹ ਮਜ਼ਹਬ 'ਦਾਸ ਕੈਪੀਟਲ' ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਸੇਕਰਿਡ ਕਿਤਾਬ ਨਹੀਂ ਮਨਦਾ । (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਦੰਦ ਕਢਵਾਏ ਨੇ, ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਬਾਨ ਜ਼ਰਾ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਐਸੇ ਅਨਸਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜ ਬਣਤਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਸ ਨਾਲ ਬੜਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ । ਮੈਂ ਇਹ ਮੌਕਾ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਗਾਹ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫੂਡ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਰੋੜਾ ਅਟਕਾਇਆ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਨੈਸ਼ਨਲਿਜ਼ਮ ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਬਾਰਡਰ ਦੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਚਲਣ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਮਗਰ ਇਹ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਕਹਿ ਚੁਕੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ 2–4 ਕਾਂਗਰਸੀ ਮੈਂਬਰ ਹੋਰ ਦਿਵਾ ਦਿਉ, ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛੁਟੀ ਕਰ ਦਈਏ । ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਡਬਲ ਕੰਮ ਚਲਦਾ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਇਹ ਵਾਅਦੇ, ਇਹ ਰਿਸ਼ਵਤਾਂ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਗਰ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਭਾਸ਼ਨ ਝਾੜਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿੱਚ ਲੈਕਚਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਮੈਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਪ ਨੂੰ ਉਪਰ ਜਾ ਕੇ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਵੈਕਟਿਡ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ । ਲੇਕਿਨ ਅਗਰ ਇਹ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਇਹ ਬੀਲੀਵ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ, ਇਮਾਨ–ਦਾਰੀ ਨਾਲ ਅਮਾਨ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪਾਸ ਨਾ ਰਖਿਆ ਹੋਵੇ ਅਗਰ ਇਹ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਬੀਲੀਵ ਕਰਦੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੋਸ਼ਨ ਤੇ ਇਹ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਨੌਬਤ ਨਾ ਆਉਣ ਦੇਣ, ਆਪ ਹੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਛੱਡ ਦੇਣ ਮਨਿਸਟਰੀ (ਵਿਘਨ) ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 5 ਅਪਰਲ ਨੂੰ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਨਾਲ ਜੋ ਗੁਨਾਹ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਧੋਣਾ ਧੋ ਹੋ ਸਕੇ । ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਗਰ ਇਹ ਕੁਰਸੀਆਂ ਛਡ ਜਾਣ । ਗਿਲ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣੋ ਤਾਂ ਸਹੀ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ (ਵਿਘਨ) ਅਗਰ ਉਹ ਸਾਰੇ ਕਹਿਣਗੇ......

PERSONAL EXPLANATION BY THE PUBLIC WORKS AND EDUCATION MINISTER

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : (ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ) ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਸਰ । ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਫਤਵਾ ਲੈਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਰੀਜ਼ਾਈਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਇਹ ਵੀ ਸਾਰੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਰੀਜ਼ਾਈਨ ਕਰਨ, ਉਥੇ ਜਾਣ ਅਗਰ 10,000 ਵੋਟ ਨਾਲ ਬੀਟ ਨਾ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਕਹਿਣ। (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਇਹ ਰੋਜ਼ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਝਗੜਾ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । (ਵਿਘਨ) ਇਸ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਪਰਸਨਲ ਅਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮਾਰਫ਼ਤ ਇਕ ਪ੍ਰੋਪੋਜ਼ਲ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਬਣੀ, ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬਣਾਈ (ਵਿਘਨ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਹੀ,...ਸ਼ਾਂਤੀ ਰਖੋ...ਇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਰਨਾ ਹੈ (ਵਿਘਨ) I am on a point of order ਆਪ ਦੀ ਰੂਲਿੰਗ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । (ਵਿਘਨ) ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਸਪੀਚ ਨਹੀਂ ।

ਪੰਡਿਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਕੀ ਹੈ ? (ਸ਼ੋਰ)

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਆਰਡਰ ਪਲੀਜ਼ । ਸੁਣੋ ਤਾਂ ਸਹੀ । (Order please. Please listen to him.)

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਅਗਰ ਇਰਰੈਲੇਵੈਂਟ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਡੀਲੀਟ ਕਰਵਾ ਦੇਣ । ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਪਾਸਿਉਂ ਬਹਿਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਖਿਚਕੇ ਉਧਰ ਲੈ ਗਈ, ਉਹ ਇਧਰ ਚਲਿਆ ਆਇਆ । ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਇਹ ਅਸੈਂਬਲੀ ਬਣੀ ਤਾਂ ਸਮਾਣੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਫ਼ਲੋਰ ਕਰਾਸ ਕੀਤਾ । (ਵਿਘਨ)

ਇਕ ਆਵਾਜ਼ : ਇਹ ਤਾਂ ਲੈਕਚਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

Mr. Speaker : It is for me to decide.

ਚੌਧਰੀ ਭਜਨ ਲਾਲ : ਆਪ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਦਿਉ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ......(ਤਾੜੀਆਂ)

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਮਾਈ ਦਾ ਲਾਲ ਦਏ ਅਸਤੀਫ਼ਾ... (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਤਿਆਰ ਹਾਂ । (ਸ਼ੋਰ) ਮੈਂ ਅਜੇ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ (ਵਿਘਨ) ਚੌਧਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਤੁਫਾਨ ਆਇਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਠੰਢਾ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ । (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਕੋਈ ਰੂਲਿੰਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਇਹ ਰੋਜ਼ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਬਹਿਸ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਫ਼ਲੋਰ ਕਰਾਸ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਹ ਸਮਾਣੇ ਦਾ ਹੈ, ਅਗਰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸੀਟ ਛੱਡ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਰੀਜ਼ਾਈਨ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਅਸ਼ੋਅਰ ਕਰਾਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਤੇ ਜਿੰਨੇ ਬੰਦੇ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ, ਜਿਹੜੇ ਫ਼ਲੋਰ ਕਰਾਸ ਕਰਕੇ ਇਧਰ ਆਏ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਰੀਜ਼ਾਈਨ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਚਲੋ ਕਰ ਲਉ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ । ਅਜ ਹੀ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਡੀਜ਼ਾਲਵ ਕਰ ਦਿਉ ਅਤੇ ਨਏ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਕਰਾ ਲਉ, ਸਾਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ । (ਵਿਘਨ)

(At this stage both Shri Balramji Dass Tandon and Chaudhri Bhajan Lal rose in their seats.)

Mr. Speaker : Both of you please sit down. There should be no point of order.

ਚੌਧਰੀ ਭਜਨ ਲਾਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੱਜ ਇਹ ਗੱਲ ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ ਨੇ ਕਹੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ 24 ਘੰਟੇ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ । (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਕ ਆਜ਼ਾਦ ਮੈਂਬਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਲੜਿਆ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪੈਸੇ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲੜਿਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਟਿਕਟ ਤੇ ਸੀ । (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਆਜ਼ਾਦ ਲੜਿਆ ਹਾਂ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੈਂ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਮੈਂ ਮਦਦ ਲਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਫਲੋਰ ਕਰਾਸ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ

[ਚੌਧਰੀ ਭਜਨ ਲਾਲ]

ਕੀਤੀ । ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਧਰ ਆਇਆ ਹਾਂ (ਪ੍ਰਸ਼ਸਾ) ਜੇਕਰ ਗਿੱਲ ਸਾਹਿਬ ਅਸਤੀਫ਼ੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਦੇਣ ਮੈਂ ਵੀ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ । ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ (ਵਿਘਨ) (ਸ਼ੋਰ) ਮੈਨੂੰ ਸੁਣ ਤਾਂ ਲਉ । ਗਿਲ ਸਾਹਿਬ ਦੋ ਵੇਰ ਬੋਲ ਚੁਕੇ ਹਨ ਮੈਨੂੰ ਜਵਾਬ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ । (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਡਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਚਾਹੇ ਮੇਰੇ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦਿਉ । (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ਮੈਂ ਨਾ ਅਜ ਤਕ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਡਰਿਆ ਹਾਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਹਾਂ (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) (ਵਿਘਨ) ਤੁਸੀਂ ਚੈਲੰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ । ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਦੇ ਦਿਉ ਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ । (ਵਿਘਨ) ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਦੋ ਮਿੰਟ ਬੋਲ ਲੈਣ ਦਿਉ ।

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮ ਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ ।

ਚੌਧਰੀ ਭਜਨ ਲਾਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਦੇ ਬੋਲਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ । (ਵਿਘਨ)

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮ ਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਠਾਇਆ ਜਾਵੇ । (ਵਿਘਨ) ਜਿਹੜੇ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਇਹ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਆਏ ਹਨ... (ਵਿਘਨ)

NO-CONFIDENCE MOTION (Resumption of discussion)

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਮਨਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀਟ ਇਥੇ ਜੈਨਰੇਟ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਪਰ (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਗਿਲ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਕਰੀਰ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਇਨਟਰਫ਼ੀਰੈਂਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਗੇਅਰ ਹੀ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ । ਮੇਰਾ ਗੇਅਰ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਦਲੇਗਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਟਰਫ਼ੀਰੈਂਸ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਖ਼ੁਸ਼ ਫ਼ਹਿਮੀ ਵਿੱਚ ਸਨ । ਅਤੇ ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 8 ਮਾਰਚ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਯੂਨਾਇਟਿਡ ਫ਼ਰੰਟ ਦੇ ਨਾਲ ਪਬਲਿਕ ਓਪੀਨੀਅਨ ਬਹੁਤ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਸੀ। ਇਹ 8 ਮਾਰਚ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਮੈਂ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ਲੇਕਿਨ 8 ਮਾਰਚ 1967 ਅਤੇ 9 ਅਪਰੈਲ 1967 ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਬੜੇ ਥੋੜੇ ਨੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 9 ਅਪਰੈਲ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਉਹ ਲਾਹਨਤ ਪਈ, ਉਹ ਚਪਤ ਪਈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕਦੇ ਪਿਛਲੇ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਈ (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ਅੱਜ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਕਰਦੇ ਨੇ । ਫਿਰ ਜਦ 5 ਮਈ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ ਡੋਲਿਆ ਤਾਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਰਾ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਕੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਪਰ ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਦੀ ਦਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਟਿੰਗ ਕਪੈਸਿਟੀ ਦੀ ਦਾਦ ਦਿਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੌਦਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਸ ਲੈਵਲ ਤਕ ਜਾ ਸਕਦੇ ਨੇ । ਪਬਲਿਕ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਪਬਲਿਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਜਾਣਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸਮਝ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਸੁਰਜੀਤ ਜੀ ਕਰਨ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਸੂਲ ਤੇ ਗੱਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤੇ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਪਰ......(ਵਿਘਨ)

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ) : ਮੇਰੇ ਸੌਦੇ ਨੂੰ ਵੀ ਪਬਲਿਕ ਜਾਣਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਵਿਘਨ)

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਲੋਕ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਸੌਦੇ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਿਣੀ ਹੈ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਚਾਰ ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਏ (ਵਿਘਨ) । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਡਿਪਟੀ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਬਣ ਜਾਉ । ਕੁਝ ਬਣ ਕੇ ਆ ਜਾਉ ਜਿੰਨਾ ਚਾਹੋ ਅਸੀਂ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 1942 ਵਿੱਚ ਜਦ ਅਸੀਂ ਜਾਪਾਨੀ ਜ਼ਾਲਮ ਰਾਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕੈਦ ਪਸੰਦ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਪਟ ਰਾਜਾ ਬਣਨਾ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਸੀ (ਵਿਘਨ) । ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਅਸੀਂ ਲੜੇ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਨਾ ਕਿਸੇ ਵਿੱਚ ਕੀਮਤ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ । ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੀ ਕੀ ਕੀਮਤ ਦੇਣੀ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਆਖੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿੱਦਣ ਅਸੀਂ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ Politically Congress has fallen as a Party (ਵਿਘਨ) ਉਸ ਦਿਨ ਆ ਜਾਵਾਂਗੇ । ਉਸ ਦਿਨ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਦਿਆਂਗੇ । (ਇਕ ਮੈਂਬਰ : ਉਸ ਦਿਨ ਸਾਡੇ ਘੁਰਨੇ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਉਗੇ ।) ਉਸ ਦਿਨ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਦਿਆਂਗੇ ਪਰ ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਮੁਨਾਸਿਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਾਲਚ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ, ਫਲੋਰ ਕਰਾਸ ਕਰਨ ਲਈ (ਵਿਘਨ) ਰੀਜ਼ਾਇਨ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ । (ਵਿਘਨ)

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਡਾਲਮੀਆ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲਾਲਚ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹ ਲੈਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ। (ਵਿਘਨ) (ਹਾਸਾ) ।

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ: ਜੋਗਾ ਜੀ, ਮੇਰਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਗ਼ਲਤ ਫ਼ਹਿਮੀ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਅੱਜ ਵੀ ਆਸਰਾ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਜਿਸ ਦੀ ਆਇਡੀਆਲੋਜੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀ, ਬੀਲੀਵ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਾਂ । ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਹਿਣ ਲਈ ਇਸ ਲਈ ਬੀਲੀਵ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸਪੋਰਟ ਕਰਦੇ ਜਾਓ । ਇਸ ਲਈ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਂਦੇ ਪਏ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਇਕ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਜ ਇਹ ਹਾਲ ਨਾ ਹੁੰਦਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਜਿੰਨੀ ਡੀਫ਼ੈਕਸ਼ਨਜ਼ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ। (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ।ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਾਇਲਟੀ, ਜਿਹੜੀ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨਾਲ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਲਾਈਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪੀਕਿੰਗ ਤੋਂ, ਲਾਈਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਮਾਸਕੋ ਤੋਂ, ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਮਨਿਸਟਰੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਤਾ ਤੇ ਹਕੂਮਤ ਕਰਨ ।(ਵਿਘਨ) (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ।ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਫਾਰਨ ਲਾਇਲਟੀ ਕਾਰਨ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਘਟ ਰਹੀ ਹੈ । ਅੱਜ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹੋ ਕਿ 104 ਦੇ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਰਾਈਟ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਅਤੇ ਚਾਰ ਜਾਂ ਪੰਜ ਲੈਫਟ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਚੁਣ ਕੇ ਆਏ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਬਲਿਕ ਦੇਖਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ (ਵਿਘਨ) ਇਹ ਤਾਂ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਮਿਲ ਗਈਆਂ ਤੇ ਇਸ ਫਰੰਟ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰ ਲਏ ਗਏ । (ਵਿਘਨ) ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਬਲਿਕ ਵੇਖਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਬਲਿਕ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਗਦਾਰੀ ਕੀਤੀ । ਕਮਿਓਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਜਾਂ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟਿਕ ਪੈਟਰਨ ਕਦੇ ਟਾਲਰੇਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ । ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਤਾਂ ਐਕਸਟਰਾ ਟੈਰੀਟੋਰੀਅਲ ਲਾਇਲਟੀਜ਼ ਹਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੈਨੂੰ ਮਜਬੂਰ

[ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ]

ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲੜਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਫਰੰਟ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਜਿਊਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨ ਦੀ ਤੁਹਾਡੀ ਪਾਲਿਸੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਰੰਟ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਮੈਂ ਵੀ ਫਾਰਵਰਡ ਬਲਾਕ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਗਿਲ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਸਨ ਉਹ ਵੀ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਫਰੰਟ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਮਾਰਕਸਿਸਟ ਸੀਗੇ ਤੇ ਸਮਝਦੇ ਸਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰ ਲਿਆ ਬਟ ਨੈਵਰ ਵਿਦ ਦੈਮ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਅਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹੋ। ਕਿਉਂ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਭੱਠਾ ਬਿਠਾਂਦੇ ਹੋ। ਜੇਕਰ ਅੱਜ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਭੱਠਾ ਬਿਠਾ ਦੇਣਗੇ। (ਵਿਘਨ) ਜਸਟਸ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ, ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਸਪੀਕਰ ਦੀ ਚੋਣ ਹੋਈ ਤਾਂ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਲਾਇਲਿਟੀ ਦਾ ਕਾਫ਼ੀ ਸਬੂਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਿਛਲੇ ਵੀਹ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਨੂੰ ਧੱਕੇ ਨਹੀਂ ਮਾਰੇ ਗਏ ਤਾਂ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪੱਗ ਲਾਹ ਕੇ ਸੁਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਜਦ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਰਾਣ ਵਾਲੇ ਕੌਣ ਸਨ (ਵਿਘਨ) ...ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰ ਬਲਦੇਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। ਗਿਲ ਅਤੇ ਸਬਰਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਸੀ। ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜਦ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿਘ ਜੀ ਆਪਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸਨ ਤਾਂ ਕੀ ਉਹ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ? ਪਰ ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਨਸ਼ੈਂਸ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਜਦ ਕਿ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਨਸ਼ੈਂਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿਕ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਮਝ ਵੀ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ। ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੇ ਪਰ ਕੁਝ ਬੀਮਾਰ ਨੇ, ਇਸ ਲਈ, ਮੈਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਆਖਾਂ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਲਗੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਗਿਲ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਂਭਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਬੰਦਾ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਅਗਰ ਇਹ ਗੱਲ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਬੜਾ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿੱਛੇ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਇਕ ਗ਼ਲਤੀ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਦਾ ਖਮਿਆਜ਼ਾ ਅਸੀਂ ਭੁਗਤ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿਘ ਕੈਰੋਂ ਨੂੰ ਵੀ ਧੋਖੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਖਿਆ ਸੀ। ਜੇ ਅੱਜ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ? ਪਰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਭਾਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡੀ ਅਕਸੀਰੀਅਤ ਹੈ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਉਹ ਦੀ ਇਮਦਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ (ਵਿਘਨ)। ਠੀਕ ਹੈ ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਇਤਫ਼ਾਕ ਰਖਦਾ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਹਨ। ਸਰਦਾਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਦਸ ਦਿਆਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜੀ ਏਥੇ ਆਪਣੀ ਫੌਜੀ ਪਾਲਿਸੀ ਅਪਨਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਇਥੇ ਬੜੇ ਬੜੇ ਘਾਗ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਪਜਾਬ ਦੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਤੇ ਮਨਾ ਹੀ ਲੈਣਗੇ। (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਸਲਾਹ ਲੈਣ ਲਈ ਅਕਸਰ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। (ਹਾਸਾ) ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ (ਹਾਸਾ) ਇਹ ਗੱਲ ਤੁਸੀਂ ਮਜ਼ਾਕ ਵਿੱਚ ਨਾ ਲਵੋ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਹੁਦੇ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ। ਪਾਵਰ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਨਸ਼ਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਬੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗਿਲ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਹਨ ਪਰ ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ

ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਪਾਵਰ ਦੀ ਚਮਕ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗਲ ਦੀ ਭੁਖ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਸੀ ਜਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਦਾ, ਮਹਿਜ਼ ਪਾਵਰ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਏਧਰ ਖਿਚੀ ਲਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਕ ਉਹ ਸਿਖੀ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਸਿਖੀ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲੜਦੇ ਰਹੇ, ਪਰ ਅੱਜ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਉਹ ਗਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਉਚੇ ਹੋ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ । (ਵਿਘਨ) ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਦਾ ਕੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲ ਜਾਉ, ਤੁਸੀਂ ਏਧਰ ਆ ਜਾਉ, ਜੇ ਮਨਿਸਟਰੀ ਲੈਣੀ ਹੈ । ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਏਧਰ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ । ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦਿਉ (ਸ਼ੋਰ) ਵੇਖ ਲਉ ਇਹ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੀਅਤ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਿਆਸੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਦਾ ਤਕਾਜ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਪੋਲੀਟੀਕਲੀ ਪੁਜੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਆਓ ਤਾਂ ਜੋ ਵਾਇਦੇ ਆਪਣੇ ਵੋਟਰਜ਼ ਨਾਲ ਕਰਕੇ ਆਓ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹੋ । ਇਹ ਸੇਵਾ ਇਕ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚੀ ਸੇਵਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਵੋਟਰਜ਼ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਏਥੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲੇ 6 ਮਹੀਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੂਰੀ ਖੁਲ੍ਹ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਟਟੋਲ ਕੇ ਵੇਖੋ ਕਿ 80 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਤੁਸੀਂ ਮਹਿਕਮੇ ਵੇਖੋ ਕਿਸ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਫੂਡ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਲਈ, ਤੁਸੀਂ ਗਿੱਲ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣਾ ਹੀ ਮਹਿਕਮਾ ਲੈ ਲਉ, ਤੁਸੀਂ ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਪਰਪਜ਼ਿਜ਼ ਵਾਸਤੇ ਕਿਤਨਾ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਹੈ । ਫੇਰ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸ੍ਰੀ ਸੀ. ਡੀ. ਐਸ. ਅਠਵਾਲ ਦੀ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਣਕ ਦੀ ਰੀਸਰਚ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਬੈਸਟ ਸਕਾਲਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਬੇਹੱਦ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । 10 ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਫਿਲਾਡਲਫੀਆਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਲੈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਐਸੇ ਐਕਸਪਰਟ ਨੂੰ ਇਸ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਰਖਣ ਦਾ ਕਦੇ ਮਨ ਬਣਾਇਆ ? ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਤਾਂ ਏਧਰ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਹੀ ਪਾਸੇ ਵਲ ਹੈ । ਜੇ ਕਿਤੇ 1–2 ਸਾਲ ਹੋਰ ਕਟ ਗਏ ਤਾਂ ਫੇਰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਸਲੇ ਹਲ ਹੋ ਜਾਣਗੇ (ਵਿਘਨ) ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੇ ਬੰਦੇ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਉਂਟ ਵਿਊ ਦੇ ਬਹਿਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੀਣ ਪਲਾਣ ਤੋਂ ਫੁਰਸਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਏਥੇ ਵੀ ਕੁਝ ਬੰਦੇ ਛਡ ਕੇ ਗੜਵਈ ਰਖੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਪੀਣ ਪਲਾਣ ਤੋਂ ਵਧ ਹੋਰ ਕੁਝ ਸੋਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ । ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸੋਚੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਵਾਇਦੇ ਕਰਕੇ ਆਏ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਲਈ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ।......

Mr. Speaker : Please wind up

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਵਾਈਂਡ ਅਪ ਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਇਕ ਸੁਝਾਓ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਤਿੰਨ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾ ਦੇਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਜੁਰਮਾਂ ਦੇ ਇਕਬਾਲ ਕਰਨ (ਵਿਘਨ) ਉਹ ਸਾਰੇ ਗੁਨਾਹ ਮੰਨ ਲੈਣ ਅਸੀਂ ਮੁਆਫ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ ਅਤੇ ਫੇਰ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾ ਲੈਣ । ਹੈ ਮਨਜ਼ੂਰ ?

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਲਵਾਂਗੇ ।

Mr. Speaker : The House stands adjourned till 11.00 A.M. tomorrow.

(*The Sabha then adjourned till* 11.00 *A.M. on Friday, the* 26*th May,* 1967.)

APPENDIX
TO
Punjab Vidhan Sabha Debate
Vol 1. No. 28, Dated the 25th May, 1967.

CONSTRUCTION OF ROADS UNDER THE VILLAGE LINK ROADS SCHEME IN DISTRICT FEROZEPUR

*302. **Comrade Munsha Singh,** : Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state:—

(a) the total number and the names of the Panchayat/Block Samities, Market Committees, Zila Parishad etc. of Ferozepur District who have deposited their share of money under the Village Link Road Scheme during the period from January, 1964 to date together with the amount of money deposited by each and the dates on which the said amounts were deposited;

(b) the total number and names of the out roads of the roads mentioned above, the Administrative approval of which has been obtained;

(c) the total number of roads mentioned above, the construction work of which has been taken in hand together with number of roads which have been completed ;

(d) the names of the roads which are proposed to be constructed and the time by which the construction work thereof is likely to be taken in hand;

(e) whether any priority has been fixed for the construction of these roads; if so, the details thereof ?

Sardar Gurmit Singh : (Deputy Minister) (a) The various agencies have deposited their share of money, in part or full, for village roads as under :—

Gram Panchayats	..	For 13 roads
Block Samities	..	For 2 roads
Marketing Committees	..	For 74 roads

Details are given in Appendix I and II.

(b) Sixty four roads, as per appendix I.

(c) Work has been taken in hand on all the approved roads but it is mostly at survey stage. One road, namely, Abohar-Fazilka Road to Jandwala Khartas has since been completed..

(d) All the roads mentioned in appendix I and II are proposed to be constructed but the work will not be started on the roads given in Appendix II unless additional funds are provided by the Government. Funds for the construction of roads given in the Appendix I are only available in our IV Plan, and these roads are likely to be completed before the close of the Plan period.

(e) Work shall be taken up as soon as the following preliminaries are completed on a particular road subject to the condition that the requisite funds are available out of 4th plan allocations:—

(i) Full share deposited by the beneficiaries.

(ii) Land mutated in the name of P.W.D.

(iii) Earth work, where it is to be done by the villagers, is completed.

APPENDIX-I

LIST OF VILLAGE ROADS

Since approved

(M.C.=Marketing Committee G=Gram)

FEROZEPORE DISTRICT

Sr. No.	Name of Road	Amount deposited	Name of the agency who deposited	Date on which deposited	Whether contribution received in part or full	Up to date position
1	2	3	4	5	6	7
1.	Extension of Ladnuk approach road to Kirianwali	10,000	M.C. Fazilka	6/66	Full	Survey in hand
2.	V. Nihala Khera to D.H.S. Road	8,750	Gram Panchayat Nihala Khera	2/66	Ditto	Work in Progress
3.	Extension of approach road to V. Kokri Kalan.	15,000	G. Panchayat Kokri	3/66	Ditto	Survey in hand
4.	Road from Sayanwala to Wah	10,000	M.C. Ferozepore	3/66	Ditto	Ditto
5.	V. Dhingana to Rupana on Mukatsar—Malout Road	5,000	G. Panchayat Dhingana	3/66	Ditto	Ditto
6.	V. Qabarwala to Sarawan on Malout Abohar Road	10,000	M.C. Muktsar	3/66	Ditto	Ditto
7.	V. Malowall Katorewala to Malout Muktsar Road	7,450	M.C. Malout	3/66 and 5/66	Ditto	Tenders invited for stone metal

8.	D.H.S. Road to Phdlukhera via Tappa Khera, Deonkhera, Kuttianwal	41,500	M. C. Malout	3/66 and 5/66	Full	Survey in hand
9.	V. Andhian to Malout Dehwali Road	12,500	Ditto	3/66	Ditto	Ditto
10.	V. Khudian to Malout Dehwali Road	6,250	Ditto	3/66	Ditto	Ditto
11.	V. Badal to Ghaggar to Dehwali Road	1,300 8,700	G. Panchayat Ghaggar M.C. Malout	3/66	Ditto	Ditto
12.	V. Alamwala to Malout Fazilka Road	2,500	Ditto	3/66	Ditto	Ditto
13.	V. Panniwala to Midha Fazilka Road	11,150	Ditto	3/66	Ditto	Ditto
14.	V. Bhagwanpura to Fazilka Road	5,650	Ditto	3/66 & 5/66	Ditto	Ditto
15.	V. Shekhu to Jandwala	3,100	Ditto	3/66 & 5/66	Ditto	Ditto
16.	V. Inakhera to Malout Muktsar Road	2,500	Ditto	3/66	Ditto	Ditto
17.	V. Ramnagar to Malout Muktsar Road	9,000	Ditto	3/66 & 5/66	Ditto	Ditto
18.	V. Jhurar to Malout Muktsar Road	7,500	Ditto	3/66	Ditto	Ditto
19.	Panniwala to Mohla Ratta Khera Road	27,500	Ditto	3/66	Ditto	Ditto
20.	Malout to Burj Sidhwan	12,350	Ditto	3/66 & 5/66	Ditto	Ditto
21.	Dhanewala to Chhapanwali	7,500	Ditto	3/66	Ditto	Ditto

1	2	3	4	5	6	7
22.	Malout Mandi to Shekhu.	5,250	M.C. Malout	3/66	Full	Survey in hand
23.	V. Panniwala to Orang Ram	30,100	Ditto	3/66	Do	Ditto
24.	V. Bhagu to Malout Dabwali Road.	1,000 1,500	G. Panchayat Bhaggo M.C. Malout	3/66	Do	Ditto
25.	V. Rauka to Moga Badni Road.	10,600	G. Panchayat Rauka Kalan	3/66 & 6/66	Do	Tenders invited
26.	V. Pakki Tibbi to Malout Abohar Road.	6,250	M.C. Malout	3/66	Do	Survey in hand
27.	V. Katehar to Abohar Fazilka Road.	12,500	M.C. Abohar	4/66 & 6/66	Do	Ditto
28.	V. Ghallu Khippanwali to Fazilka Road.	12,500	Ditto	6/66	Do	Ditto
29.	V. Bazidpur (Kattianwali) Fazilka Road.	12,500	Ditto	4/66 & 6/66	Do	Ditto
30.	V. Bazidpur to Jhomianwali.	10,000	Ditto	4/66 & 6/66	Do	Ditto
31.	V. Katyanwali to Malout Abohar Road.	7,500	M.C. Malout	3/66 and 5/66	Do	Ditto
32.	V. Deotranwali to Abohar Sitogano—Dabwali Road.	3,750	M.C. Abohar	4/66 and 6/66	Do	Ditto
33.	V. Rajanwali to Abohar Sitogano—Dabwali Road.	12,500	Ditto	Ditto	Do	Ditto
34.	V. Sardarpura to Abohar Sitogano—Dabwali Road.	5,000	Ditto	Ditto	Do	Ditto
35.	V. Kalitibba to Abohar Sitogano—Dabwali Road.	3,750	Ditto	Ditto	Do	Ditto

36.	V. Rajpura Dholran to Abohar Sitogano Dabwali Road.	20,000	M.C. Abohar	4/66 and 6/66	Full	Survey in hand
37.	V. Dharampur (via Alowgarh) to Abohar Umankhera Road.	17,500	Ditto	Ditto	Part	Ditto
38.	V. Sayadwala to Abohar Umankhera Road.	5,000	Ditto	Ditto	Full	Ditto
39.	V Usmankhera to Abohar Umankhera .Road.	2,500	Ditto	Ditto	Do	Ditto
40.	V. Mu njgarh Khera to Jandwa to Abohar Umankhera Road.	12,500	Ditto	Ditto	Do	Ditto
41.	V. Panniwala Mahala to Abohar Usman Khera Road.	10,000	Ditto	Ditto	Do	Ditto
42.	V. Sappanwali to Abohar Usman Khera Road.	6,250	Ditto	Ditto	Do	Ditto
43.	V. Khuian Sarwal to Abohar Usman Khera Road.	2,500	Ditto	Ditto	Do	Ditto
44.	V. Daulatpura to Abohar Usman Khera Road.	3,750	Ditto	Ditto	Do	Ditto
45.	V. Dewankhera to Abohar Usman Khera Road.	12,500	Ditto	Ditto	Do	Ditto
46.	V. Gobindgarh Kundal to Abohar Malout Road.	20,000	Ditto	Ditto	Do	Ditto
47.	V. Bohowal Basi Kera Khera to Abohar Malout Road.	15,000	Ditto	Ditto	Part	Ditto
48.	V. Chandan Khera to Abohar Malout Road.	7,500	Ditto	Ditto	Full	Ditto
49.	V. Burj Mahanwala to Abohar Fazilka Road.	5,000	Ditto	Ditto	Do	Ditto

1	2	3	4	5	6	
50.	V. Dangar Khera to Abohar Fazilka Road.	5,000	M.C. Abohar	466 and 6/66	Full	Survey in hand
51.	V. Jandwala Kharta to Abohar Fazilka Road.	5,000	M.C. Fazilka	6/66	Do	Completed
52.	V. Barkandi to Muktsar Bhatinda Road.	6,500	G. Panchayat Barkandi	5/66 and 6/66	Do	Survey in hand
53.						
54.	V. Chanu to Bedowali (On Lambi-gidderbaha Road.)	7,500	M.C. Gidderbaha	5/66	Do	Ditto
55.	V. Khuban to Abohar Setogana Dabwali Road.	7,500	M.C. Abohar	4/66 and 6/66	Do	Ditto
56.	V. Dabwala Kalan to Malout Fazilka Road.	9,000	Block Samiti, Fazilka	6/66	Do	Ditto
57.	V. Koharanwali to Malout Fazilka Road.	2,800	M.C. Fazilka	Do	Do	Ditto
58.	V. Koharanwali to Murniwal, Dal Singh.	7,000	Block Samiti Fazilka	Do	Do	Ditto
59.	V. Kiriwanli Ganar.	7,500	M.C. Fazilka	Do	Do	Ditto
60.	V. Awa to FZR Fazilka Road.	1,942	Ditto	Do	Part	Ditto
61.	Guru Har Sahai to Ranjitgarh (Chark Birhian).	50,000	M.C. Guru Harsahai	Do	Full	Ditto
62.	V. Sirwali to FZR. Muktsar Road.	3,125	G. Panchayat Sirwali	7/66	Part	Ditto
63.	V. Therajwala to Lambi Gidderbaha Road.	2,000 3,000	G. Panchayat at Theraj G. Panchayat	6/66	Do	Ditto
64.	V. Panjawa to Kakhanwali.	12,500	M.C. Malout	3/66	Full	Ditto

APPENDIX II

List of village roads which have not been approved so far

FEROZEPUR DISTRICT

S. No.	Name of Road	Amount deposited	Name of the agency who deposited.	Date on which deposited.	Whether received in Part or full.
1.	V. Pawjawa to Fattuniwala via Sukhwala	25,000	G. Panchayat Fathuhiwala Sukhwala	March, 1966	Full
2.	V. Passi to Abohar Malout Road	6,250	G. Panchayat Passi	April, 1966	Part
3.	Tappa Khera to Fatehpur Mahniwala	20,000	M. C. Malout	April, 1966 and May, 1966	-Do-
4.	V. Thandewala to Muktsar Kot kapura Road	9,300	M. C. Muktsar	27th June, 1966	Full
5.	V. Wadhai to Muktsar Jallalabad Road	3,600	Ditto	Ditto	Part
6.	V. Jhabelwali to Muktsar Kot Kapura Road	2,600	Ditto	Ditto	Full
7.	Muktsar R. H. to Chak Mahan Bhader	30,00	Ditto	Ditto	-Do-
8.	Muktsar to Garden Colony	5,000	Ditto	Ditto	Part
9.	V. Bhage Wala to Muktsar Ferozepur Road	2,500	Ditto	Ditto	Full
10.	V. Sange Dhaon to Muktsar Bhatinda Road	2,500	G. Panchayat Sange Dhaon	June, 1966	Part

1	2	3	4	5	
11.	V. Sotha to Malout Muktsar Road.	10,000	M. C. Muktsar	June, 1966	Part
12.	Mahnikhera to Rasul Khera to Mehhud Khera to Khem Khera.	25,000	M. C. Malout	August, 1966	-Do-
13.	V. Burjshamkot to Mehini Khera.	27,250	Ditto	Ditto	Full
14.	V. Qabarwala to Railway Station Qaharwala.	6,250	Ditto	Ditto	Part
15.	V. Badal to Mithre Budhgir.	15,000	Ditto	Ditto	-Do-
16.	V. Chhadianwali to Kangan Khera.	22,500	Ditto	Ditto	Full
17.	V. Marhi Mustafa to Baghapurana Nathana Road.	5,200	G. Panchayat	April, 1966	Part
18.	V. Birsekar to Muktsar Bhatinda Road.	2,500	G. Panchayat Birsakar	Agust, 1966	-Do-
19.	V. Ghall Khurd to Ludhiana Ferozepur Road.	3,750	G. Panchayat Ghall Khurd	Ditto	-Do-
20.	V. Bazidpur to Ditto	5,000	M. C. Ferozepur	September, 1966	Full
21.	V. Kalika to Bagha Purana Nihal Singh Wala Road.	15,000	M. C. Bhaga Purana	August, 1966	-Do-
22.	V. Dhippanwali to Malout Fazilka Road.	2,500	M. C. Malout	September, 1966	Part
23.	App. to Village Samadh Bhai.	10,000	M. C. Moga	February, 1967	-Do-
24.	Link road from Kot Bhai to Doda.	30,000	M. C. Giddarbaha	March, 1967	-Do-
25.	Link road from Giddarbaha to Village Reori	18,750	M. C. Giddarbaha	Ditto	-Do.

SHARE OF CARS GIVEN TO HARYANA GOVERNMENT IN THE EMPLOYMENT DEPARTMENT

***321. Comrade Sat Pal Kapur** : Will the Minister for Labour and Welfare be pleased to state:—

(a) whether it is a fact that before the reorganisation of Punjab on 1st November, 1966, the Employment Department had three official cars;

(b) whether it is also a fact that two out of the said three cars were given to the Haryana Employment Department;

(c) whether it is further a fact that the Haryana State was given extra share of cars in this department;

(d) if the answer to parts (a), (b) and (c) above be in the affirmative the steps, if any, proposed to be taken to get back the extra share of cars given to Haryana together with the action taken against the person responsible ?

Shri Krishan Lal : (a) Yes.
(b) Yes.
(c) Yes.

(d) The Reorganisation Department has been requested to allocate one more car to Employment Department of Punjab State and cancel the allotment of one car allocated to Haryana wrongly.

---

*ALLOCATION OF CERTAIN OFFICIALS OF SOCIAL WELFARE DEPARTMENT ON REORGANISATION OF THE STATE

***325. Comrade Harkishan Singh Surjeet,** : Will the Minister for Labour and Welfare be pleased to state—

(a) whether it is a fact that Shri S. L. Sharma of Social Welfare Department, Punjab, was provisionally allocated to Haryana and Shri Ram Saroop Kalia to Punjab, but later on directed to work in Haryana ;

(b) whether it is also a fact that the Departmental Committee has recommended that Shri S. L. Sharma and Shri Ram Saroop Kalia both be accommodated in Punjab; if so, the reasons behind this decision of the Departmental Committee;

(c) whether it is further a fact that Shri S. L. Sharma was given two promotions by which he has superseded some officials without any plausible reasons; if so, the reasons therefor ?

---

*Note: It was reported that the matter was subjudice.

Gun Licences Issued in Mansa Sub-Division

73. Sardar Harbhajan Singh : Will the Chief Minister be pleased to state the total number of gun licences issued in the Mansa Sub-Division during the period from 19th January, 1967 to 19th February, 1967 together with the names of the persons to whom those were issued ?

Sardar Gurnam Singh: Ten. The names and addresses of the licencees are given below :—

Sarvshri—

(1) Sukhdev Singh son of Bir Singh, P. & P. S. Barretta.
(2) Hardev Singh son of Pritam Singh, V. P. O. Akkanwali, P. S. Roha, permanent address V. Gadhara, P. O. Bassi Pathana.
(3) Balwant Singh Chahal, son of Pritam Singh, Teacher, Government Primary School, Boha.
(4) Nand Singh son of Ram Singh of Mansa.
(5) Gurdip Singh son of Pritam Singh, Head Constable, Mansa.
(6) Mahan Singh, A. S. I. of Police, son of Sunder Singh, Bhikhi.
(7) Jagir Singh Advocate, son of Narain Singh, Mansa.
(8) Ajmer Singh Sarpanch, son of Chet Singh of Village Dulewala.
(9) Lal Singh son of Mohinder Singh of Village Talwandi Aklia.
(10) Akbal Singh, son of Bachan Singh of Village Nahran, P. S. Sardulgarh.

STATEMENT IN REPLY TO CALL ATTENTION NOTICES RECEIVED LATE FROM GOVERNMENT

CALL ATTENTION NOTICES

(Serial No. 137)

Mahant Ram Parkash Dass :—To draw the attention of the Government towards a very urgent matter of public importance, namely, that grave situation is arising with the indiscriminate arrest of many persons in Talwara and other places for violation of five miles belt area near the boundary of Punjab and Himachal for carriage of food grains therein. The Police is unnecessarily harassing the public and arresting them even 10 to 15 miles away from the boundary. The police authorities, as it appears, have not been properly instructed or they are violating Government instructions. Government should pay immediate attention towards the problem created by the Police and by the declaration of five miles belt area by Food Department.

The point raised by the Hon. Member has been enquired into and carefully examined by Government. The allegations of harassment and indiscriminate arrest of many persons in Talwara and other places for violation of foodgrains movement restrictions in the five-miles border belt area have not been found correct. The police and the Food Department staff have already been given suitable instructions and their work and conduct is being supervised by the Assistant Food and Supplies Officer (Flying Squad), Hoshiarpur, besides the District H. O. authorities who pay occasional visists to check the barriers, etc.

2. Enquiries made reveal that only six cases of smuggling were detected and registered with the Police, four at Hajipur P. S. and one each at Dasuya and Mukerian in which 8 quintals wheat, 86 quintals wheat atta, 4 quintals rise and about 4 quintals besan/gram dal were captured in all. These cases have been registred for violation of various control orders regarding Inter/Zonal Movement Control on wheat, gram, rice, etc., and *prima facie*, on genuine grounds and no indiscriminate arrest has been effected. The Police and other staff have carried out their duties in accordance with the legal provisions.

3. It may further be added that to facilitate the flow of foodgarins, supplies to the residents of Talwara and other neighbouring villages in the five miles zonal border area, the check post between Mukerian and Talwara has been abolished and permits are being issued freely to *the bona fide* consumers who are residents of these villages.

4. Furthermore, all the political paries have been requested to depute their volunteers with the Food and Supplies and Police staff posted at the barriers to ensure genuine movement of foodgrains stocks into the border belt, as also to check smuggling.

5. In view of these facts, it would be observed that the Government is already alive to its duty and there is no problem of harassment of indiscriminate arrests of the people by the Police in the five mile zonal border.

Call Attention Notice No. 141.

S.Gurdev Singh: I draw the attention of the Government towards the criminal assault by Shri Sarmukh Singh, S.H.O., Baretta on Shrimati Jasvir Kaur, wife of Shri Tek Singh, son of Sawan Singh, village Khuda Lakla, Thana Baretta. She was arrested by the S.H.O. on 16th April, 1967, from her house, under section 109, and took her in a Trolly to Kahangarh. From there, she was taken to Kularia, and brought her to Baretta during the night, made her naked and raped her. She was shown as not having been arrested till 28th April, 1967, and by terrorising her made her to make a statement before the Magistrate, Mansa, that she was arrested only on 28th April, 1967. During the intervening period between 16th April, 1967 and 28th April, 1967 she was continuonsly criminally assaulted.

2. The S. H. O. Baretta dictated a letter to Shrimati Jasvir Kaur, which she got in Mansa Jail, that she could be let off on bail. This woman is prepared to produce that letter.

3. For such a heinous crime, it is the duty of the Chief Minister, Punjab, to make telegraphic enquiries immediately and to make a statement before the House as to why such grave happenings are taking place under the regime of the present Government and what action he proposes to take in the matter.

Sardar Gurnam Singh :—On 22nd May, 1967, a complaint on behalf of Shrimati Jasvir Kaur, was received, in which she had alleged that she had been illegally detained in the Police Station Baretta for 10-12 days prior to her arrest under section 109 Cr. P. C. and during this period, she was subjected to sexual intercourse against her will by A. S. I. Sarmukh Singh.

2. D.S.P. Mansa was detailed to make enquiries into this complaint. According to A. S. I. Sarmukh Singh, the then S.H.O. Police Station Baretta, he along with a police party, raided the house of Tek Singh, a bad character of village Khudal Kalan, on 28th March, 1967, who was wanted for interrogation in connection with some dacoity and robbery cases of Police Station Moonak, district Sangrur, but Tek Singh was not found. In order to exert pressure on Tek Singh to surrender himself, the A.S.I. brought Jasvir Kaur from his house, who was being kept by Tek Singh in his house, although she was not his married wife. Jasvir Kaur belongs to Delhi and had eloped with some persons about four years back and after deserting them, had settled down with Tek Singh. She was arrested under section 109/55 Cr. P.C. on the same day and was produced before the Executive Magistrate the next day. On her confession, she was bound down for a sum of Rs. 5,000 for maintaining good behaviour for a period of one year. She could not furnish the required surety and was, therefore, sent to Jail.

3. The D. S. P., after enquiry came to the conclusion that Shrimati Jasvir Kaur was detained in the Police Station from 16th March, 1967 to 28th March, 1967 and that during this period, she was persuaded to marry constable Dalbir Singh, who had given her a *dupatta* and a pair of shoes. Dalbir Singh had also written letter to her in jail. The allegations about the rape, however, could not be proved. A.S.I. Sarmukh Singh, H.C. Gurpal Singh and Constable Dalbir Singh are being departmentally dealt with for illegally detaining Shrimati Jasvir Kaur in the Police Station and for persuading her to marry constable Dalbir Singh. My Government is determined to root out such malpractices and not to shield the offenders in any way in no matter worth their status. This is only one instance to show that my Government means business.

CALL ATTENTION NOTICE NO. 129

Shri Satya Dev : I beg to draw the attention of the Government to a matter of urgent public importance relating to Fazilka Sector, namely 26 Villages of Fazilka Sector, which came under the possession of Pakistan during India-Pakistan aggression in 1965 had been totally ruined. The Pakistani bad charactors not only plundered the crops. houses and household effects of the Zamadars and poor farmers but even the bricks of their walls were also carried away. Even though two years have elapsed but nothing has been done for them on the other hand joke is being played with the displaced persons of this Sector. They have not been paid any compensation for their crops. They have on their own part spent a lot from their own pockets paying visits to the office of the D. C., Ferozepur and the Secretariat at Chandigarh and their condition is going from bad to worse. I will urge upon the Government through this motion that these displaced persons of Fazilka Sector be paid immediately full compensation for their crops, so that they feel encouraged and rehabilitate themselves there and defend the border.

Major General Rajinder Singh, :

As a result of Indo Pakistan hostilities of August -September, 1965, about 51 villages and 2 bastis remained under occupation of Pak Forces and 50 villages/Jhugis were badly affected by the enemy action and as such were declared inaccessible to the civilian population. The Punjab Government were faced with the host of problems of providing shelter, food, clothing etc. to these unfortunate persons. All the uprooted persons including those belonging to the Fazilka Sector, had been drawing rations, cash doles and other facilities in kind up to March, 1966, while residing in camps or outside. The Government had to incur a sum of Rs. 90 lakhs providing relief to all those who were adversely affected due to hostilities.

2. As a result of implementation of the Tashkant Declaration, the areas of the Indian territory were vacated by the Pak Forces in the last week of February, 1966 For the proper resettlement of the uprooted persons in their original places of residences, Government decided to pay grants/loans, maintenance allowance etc. to enable them to restart their avocation. Government had to incur an expenditure of Rs. 32.28 lakhs for making the payment of maintenance allowance. A sum of Rs. 8.08 lakhs was incurred for giving wheat at the subsidised rate of 43 Paise per kilo. Rs. 58.89 lakhs have so far been paid as grant for the reconstruction of houses in respect of 8785 houses, besides a sum of Rs. 1.60 lakhs paid as loans for the reconstruction of houses to 145 applicants. Grants for the reconstruction of shops amounting to Rs. 1.70 lakhs were paid to 276 applicants and Rs. 5.25 lakhs were paid to 21 persons for starting business, etc. Similarly a sum of Rs. 51.22 lakhs was paid to 3,681 agriculturists as loans. In all a sum of Rs. 160.02 lakhs was paid out of which a sum of Rs. 54.35 lakhs was paid to the uprooted persons belonging to Fazilka Sector. In consideration of the facts stated above, it is not correct to say that nothing has been done by the State Government for providing relief to the residents of Fazilka Sector.

3. As regards the payment of compensation for the losses to crops, it may be stated that losses/damages to crops during Indo Pakistan hostilities fall in the following three categories:—

(a) losses due to movement and occupation of land by the Indian Armed Forces during defensive preparations;

(b) loss due to cutting of crops around the air-fields; and

(c) loss of Kharif crops 1965, due to occupation of areas by Pakistani Forces.

4. The Government of India, Ministry of Defence, agreed to make the payment of ex-gratia assistance for the losses to crops falling under category (a) above. The assessment was made by the revenue authorities and approved by the Military authorities, which is as follows: —

	Amount of loss Rs. in Lakhs	Amount paid Rs. in Lakhs
Amritsar	15.09	7.54
Ferozepur	.40	.20
Gurdaspur	.06	.03
Jullundur	.09	.05
	15.64	7.82

50 % of the amount of the compensation has since been paid to the persons concerned, and the military authorities have been approached for their sanction to release the remaining amount.

5. As regards the losses to crops cut around the air-fields, the matter remained under correspondence with the Government of India for a considerably long time. The Military authorities had earlier objected to make payment in respect of the crops cut around the air-fields and military installations, beyond the limit of 500 yards. It may be added that in accordance with the instructions issued by the State Government, the crops were cut upto one mile and in some cases even upto 5 miles. Financial Commissioner (Taxation) personally discussed this case with the Secretary to the Government of India, Ministry of Defence, with the result that they agreed to make the payment of the compensation irrespective of the limit of distance. Assistance of the losses was accordingly made by the District authorities and approved by the Military authorities. Fifty per cent of the amount has been paid and the military authorities have been requested to accord their sanction for making the payment of the remaining 50% of the amount. The districtwise figures of losses and the amount paid are as under :—

	Amount of loss Rs. in Lakhs	Amount paid Rs. in Lakhs
Jullundur	1.72	.85
Patiala	.09	.04
Ludhiana	.10	.03
Gurdaspur	.34	.18

6. As regards the payment of the compensation for the Kharif, 1965, crops damaged in the Pakistan occupied area, the Government of India, Ministry of Labour, Employment and Rehabilitation agreed, in principle, in September, 1966, that the payment should be made. They further desired that the assessment of the losses be made in accordance with the procedure laid down by them. Instructions were issued to the respective Deputy Commissioners for immediate necessary action. After putting in hard labour, the district authorities of the Ferozepur district have been able to make the assessment in respect of only 26 out of 34 villages. The total assessment of the losses in respect of 26 villages is Rs. 18.60 Lakhs. A sum of Rs. 9 lakhs has since been placed at the disposal of the Deputy Commissioner, Ferozepore to make the payment of the compensation. More funds would be released in due course. The value of the crops destroyed in the district of Gurdaspur has been assessed as Rs. 2.66 lakhs, out of which a sum of Rs. 1.21 lakhs has been paid to the persons concerned. Similarly, assessment of losses to crops in 14 out of 25 villages in the District of Amritsar has been completed, which comes to Rs. 21.42 Lakhs. A sum of Rs. 0.50 Lakhs has since been paid. The work in regard to the assessment of losses in the remaining villages, and the payment of the compensation where the assessment has already been made, is in progress.

CALL ATTENTION NOTICE

(*Serial No.* 132)

Sardar Mohinder Singh Gill: to draw the attention of the Government towards a heart rending happening regarding indiscriminate firing by the Police of Sadar Police Station Ferozepore on the night of 18th May, 1967 in village Kawarian Wala Khub. Women were threatened to be stripped naked. S. Khushal Singh and S. Harnam Singh were injured in the said ring and are admitted in the hospital. The Government should inform this House about the said happening in detail.

Sardar **Gurnam Singh** :

The matter relates to case F.I.R. No. 199 dated 18th May, 1967, u/s 307/353/148. 149 I.P.C. 25/54/59 Arms Act, P.S. Sadar Ferozepur. Brief facts are as under :—

A Police party consisting of three A.S.I. s and seven constable of P.S. Sadar Ferozepur had one to village Basti Kuharianwali for the investigation of case F.I.R. No. 198 dated 18th May, 1967 u/s 379/506 I. P. C., P. S. Sadar Ferozepur in which eight bundles of Mexican Wheat were alleged to have been stolen by seven accused persons from the field of. S. Mohinder Singh Sabanwala, when the Police party reached the village neither the accused were found present there nor the stolen bundles of wheat were found any where. As the Police party was about to go back from the village, all of a sudden, the accused armed with deadly weapons came there and tried to assault the Police party. Khushal Singh accused gave a 'Lalkar' and threatened the Police party with

dire consequences. He fired one shot from his pistol and the other accused also started assaulting members of the Police Party. The latter tried to retreat in order to control the situation but the accused kept rushing towards them and shouted that no one from the Police side should be left alive. Constables Joginder Singh and Dharam Singh then fired 2 shots in the air to frighten the accused but they did not care and Khushal Singh accused again fired 2./3 shots at the Police party. Constables Joginder Singh and Dharm Singh fired 2 shots each in self defence out of which three shots hit 2 accused. The latter started burling brick kbats on the Police party as a result of which 3 Police officials were injured.

Khushal Singh s/o Mahla Singh and Harnam Singh, s/o Hardit Singh accured received bullet injuries. Khushal Singh also received three injuries on his thumb and fingers.

No harassment was caused to women folk by the Police.

667—25-6-68—305 Copies, Punjab Government Press, Patiala.

PUNJAB VIDHAN SABHA

DEBATES

26th May, 1967

Vol. I–No. 29

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Friday, the 26th May, 1967

Punjab Vidhan Sabha Secretariat, Chandigarh.

Price :**Rs.** 10-70

ERRATA

to

Punjab Vidhan Sabha Debates

Volume I, No. 29, dated 26th May, 1967.

Read	*For*	*Page*	*Line*
ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ	ਸ਼ੀ ਸਪੀਕਰ	(29)2	15th from below
1962-63	19-6263	(29)10	1
46	6	(29)22	Last
Kaur	Kanr	(29)25	(Column No. 2 serial No. 1)
ਜਸਟੀਫਾਈ	ਜਸਟੀ ਈ	(29)32	Last
discretionary	discrtiouary	(29)33	5th from below
Welfare	welfaae	(29)36	2
Welfare	welfrre	(29)38	2
Interruptions	Inte ruptions	(29)51	20
Benches	Banches	(29)59	25
पूरी	परी	(29)64	Last line
लोगों	लो गों	(29)68	7
बनाने	बबाने	(29)68	7
Shri A. Vishwanathan	Shri A.Vishwanath	(29)68	13
I think	think	(29)68	13
On a Point	O, a Point	(29)70	50
Police	Pol ce	(29)71	10
दसे	दस	(29)71	12th from below

Read	*For*	*Page*	*Line*
ਕੰਟ੍ਰਾਡਿਕਸ਼ਨ	ਕਟਾਡਿਕਸ਼ਨ	(29)78	17
Mr. Speaker	Mr. Speaher	(29)79	14th from below
ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ	ਪੰਡਤ ਮਹਨ ਲਾਲ	(29)88	1
has	hs	(29)90	3
ਸੁਣਾਉਣ	ਸ ਉਣ	(29)90	24
ਬੋਲਣ	ਬਲਣ	(29)93	7
the	ihe	(29)107	15th from below
जिम्मेदारी	जिम्मेदारा	(29)111	6
ਦੋਸਤ	ਦਸਤ	(29)112	18
ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ	ਮੱਖ ਮੰਤਰੀ	(29)117	7
गवर्नमैंट	गवर्नमैंट	(29)120	15th from below
नहीं	बही	(29)121	14
Under	Unde	Appendix ii	1

PUNJAB VIDHAN SABHA

Friday, the 26th May, 1967

The Vidhan Sabha met in the Hall of the Punjab Vidhan Bhavan, Chandigarh, at 11.00 a.m. of the clock. Mr. Speaker, (Lieut. Colonel Joginder Singh Mann) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

SUPPLEMENTARIES TO STARRED QUESTION NO. 311*

श्री कपूर चन्द जैन : मैं यह जानना चाहता हूं कि क्या यह इनवैस्टमैंटस हरियाणा और पंजाब में बांटी नहीं गई ?

वित्त मन्त्री : अभी नहीं बांटी गई ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਨਵੈਸਟਮੈਂਟਸ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਜਿਸ ਫਾਰਮੂਲੇ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਨਵੈਸਟਮੈਂਟਸ ਅਤੇ ਲਾਇਬਿਲੀਟੀਜ਼ ਵੰਡੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਸੇ ਫਾਰਮੂਲੇ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਹ ਵੀ ਵੰਡੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਨਵੈਸਟਮੈਂਟਸ ਵਿਚ ਰੀਟਰਨ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ, dividend is very small, ਆਇਆ ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਿਸਪੋਜ਼ ਆਫ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਸੋਚ ਰਹੀ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਡਿਸਪੋਜ਼ ਆਫ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਡਿਸਪੋਜ਼ ਆਫ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਨਵੈਸਟਮੈਂਟਸ ਤੇ ਕੋਈ ਡਿਵੀਡੈਂਡ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਰੀਦਣ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਫਿਰ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਿਸਪੋਜ਼ ਆਫ ਕਰੇ ।

श्री कपूर चन्द जैन : क्या सारी फर्मज़ ऐसी हैं जिन के शेयर्ज़ लोग खरीदना नहीं चाहते ?

मन्त्री : इन में बहुत सी फर्मज़ ऐसी हैं जिन में प्राफिट आ रहा है । Mysore Paper Mills 6% dividend दे रही है, डलमियां सीमेंट 11.8% और Associated Cement Company से 12% dividend मिल रहा है । National Proejcts Construction Corporation, New Delhi से 6% dividend मिल रहा है । जिन फर्मज़ का डिवीडैंड नहीं आ रहा है उन के नाम यह है : Krishna, Rajindra Mills Ltd. Mysore, Dholpur Glass Works Dholpur. राजस्थान सरकार ने इन के शेयर्ज़ बेचने की कोशिश की थी लेकिन वह बिक नहीं सके ।

**Note.*—Starred question No. 311 and reply thereto appear in the Punjab Vidhan Sabha Debate, Vol. I, No. 28, dated the 25th May, 1967.

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਰਿਆਣੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਸੈਟਸ ਅਤੇ ਲਾਇਬਿਲਿਟੀਜ਼ ਤਕਸੀਮ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਾਹਰ, ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬਿਲਡਿੰਗਜ਼ ਹਨ, ਜਾਂ ਜਾਇਦਾਦ ਵਗੈਰਾ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਤਕਸੀਮ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ ?

ਮੰਤਰੀ : It does not arise–ਲੇਕਿਨ ਚੂੰਕਿ ਕਲ ਕੁਐਸਚਨ ਆਇਆ ਸੀ ਮੈਂ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਲਈ ਦੱਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਦਾ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ ਇੰਡਿਆ ਨੇ ਆਰਬੀਟ੍ਰੇਰੀਲੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ । ਉਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਿਸੇ ਸੈਟ ਫਾਰਮੂਲੇ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ । ਲੇਕਿਨ ਬਾਕੀ ਜੋ ਅਸੈਟਸ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਸੀਂ ਸੈਟ ਫਾਰਮੂਲੇ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕਰਾਂਗੇ ।

चौधरी बलबीर सिंह : क्या वज़ीर साहिब इन्क्वायरी करेंगे ताकि जिन लोगों ने घाटे वाला सौदा किया है, कोई वज़ीर है या कोई अफसर है, उन के खिलाफ ऐक्शन लिया जा सके ?

मन्त्री : यह जो इन्वैस्टमैंटस हैं यह erstwhile नाभा स्टेट की हैं ।

चौधरी बलबीर सिंह : चाहे erstwhile नाभा स्टेट की ही हों गवर्नमैंट की कन्टीन्यूटी कायम रहती है । मर्जर के बाद वह भी पंजाब गवर्नमैंट का एक हिस्सा बन गई थी । सरकार की कन्टीन्यूटी नहीं टूटती । आप से पहले वाली सरकार की है या आप की सरकार की है, अगर उन्हों ने गड़बड़ की है तो क्या आप इन्क्वायरी करने के लिए तैयार नहीं हैं ?

Mr. Speaker : It relates to the erstwhile Nabha State. Nobody is living now.

चौधरी बलबीर सिंह : पैपसू कहां है ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਨਾਭਾ ਸਟੇਟ ...... ਪੈਪਸੂ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ। (Nabha State..... this matter relates to the period prior to the formation of PEPSU.)

चौधरी बलबीर सिंह : पैपसू सरकार के वज़ीर और अफसरान जिन की जिम्मेदारी थी क्या उन के खिलाफ कोई ऐक्शन लेंगे ?

Mr. Speaker : It does not arise.

PAYMENT OF SCHOLARSHIPS TO STUDENTS BELONGING TO BACKWARD CLASSES IN GOVERNMENT HIGHER SECONDARY SCHOOL, PATTO HIRA SINGH (FEROZEPORE)

***332. Comrade Munsha Singh :** Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state :—

(a) the total number and names of the students belonging to the Backward classes studying in the Government Higher Secondary School, Patto Hira Singh (Ferozepore), who were granted scholarships during the years 1964-65, 1965-66 and 1966-67;

(b) the number and names of the students out of those mentioned in part (a) above to whom these scholarships were disbursed;

(c) if the said scholarships have not been disbursed to any students; the reasons therefor ?

Sardar Lachhman Singh Gill : (a), (b) and (c) The requisite information is laid on the Table of the House.

Statement showing the names of the Backward classes students who were granted and disbursed scholarships during 1964-65

Sr. No.	Names of the students granted scholarships	Names of the students who were disbursed the scholarships	Reasons for non-disbursement of scholarships
	Sarvshri	Sarvshri	
1.	Gurdev Singh	(1) Gurdev Singh	
2.	Mukhtiar Singh	(2) Mukhtiar Singh	
3.	Baldev Singh	(3) Baldev Singh	
4.	Rajinder Singh	(4) Rajinder Singh	
5.	Mohinder Singh	(5) Mohinder Singh	
6.	Nazar Singh	(6) Nazar Singh	
7.	Bawa Singh	(7) Bawa Singh	
8.	Nachhatar Singh	(8) Nachhatar Singh	
9.	Joginder Singh	(9) Joginder Singh	
10.	Balbir Singh	(10) Balbir Singh	
11.	Kartar Singh	(11) Kartar Singh	
12.	Pritam Singh	(12) Pritam Singh	
13.	Makhan Singh	(13) Makhan Singh	
14.	Bikkar Singh	(14) Bikkar Singh	
15.	Sadhu Singh	(15) Sadhu Singh	
16.	Gurbachan Singh	(16) Gurbachan Singh	
17.	Roop Singh	(17) Roop Singh	
18.	Hari Singh	(18) Hari Singh	
19.	Joginder Singh	(19) Joginder Singh	
20.	Dalip Singh		
21.	Harmail Singh		They were not paid their scholarship for 9th class as they failed to qualify in the compulsory subject of English in the Middle standard Examination.
22.	Manjit Singh		

(Minister for Education)

Statement showing the names of the Backward Classes students who were granted and disbursed scholarships during 1965-66

Sr. No.	Names of the students granted scholarships	Names of the students who were disbursed the scholarships	Reasons for non-disbursement of scholarships
1.	Joginder Singh	Joginder Singh	
2.	Roop Singh	Roop Singh	
3.	Dalip Singh	Dalip Singh	
4.	Gurbachan Singh	Gurbachan Singh	
5.	Darshan Singh	Darshan Singh	
6.	Makhan Singh	Makhan Singh	
7.	Sadhu Singh	Sadhu Singh	
8.	Kartar Singh	Kartar Singh	
9.	Hari Singh	Hari Singh	
10.	Karnail Singh	Karnail Singh	
11.	Zora Singh	Zora Singh	
12.	Jaswant Singh	Jaswant Singh	
13.	Manjit Singh	Manjit Singh	
14.	Bikar Singh	Bikar Singh	
15.	Jeet Singh	Jeet Singh	

List of students who have been granted stipends for the year 1966-67 in Government Higher Secondary School, Patto Hira Singh (Ferozepore)

S. No.	Name	Class	
1.	Darshan Singh	11th	
2.	Hari Singh	Do	
3.	Joginder Singh	Do	
4.	Karnail Singh	10th	
5.	Bikkar Singh	Do	
6.	Nazar Singh	Do	
7.	Jit Singh	Do	
8.	Manjit Singh	Do	As sufficient funds were not available during the year 1966-67 to meet the claims of all the States. Hence the claims of the students of this school has been entertained and the necessary sanction issued during the current year.
9.	Jaswant Singh	Do	
10.	Zora Singh	Do	
11.	Harchand Singh	Do	
12.	Mohan Singh	Do	
13.	Gurdev Singh	Do	
14.	Teja Singh	Do	
15.	Pritam Singh	Do	
16.	Gurcharan Singh	Do	
17.	Darshan Sihgh	Do	
18.	Sawaran Singh	Do	
19.	Inderpal Singh	Do	
20.	Joginder Singh	XI	
21.	Mohinder Singh	Do	
22.	Harbans Singh	Do	

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਅੱਠਵੀਂ ਵਿਚੋਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਟਾਈਪੰਡ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਉਹ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਗ਼ਲਤ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਤੁਸਾਂ ਐਡਮਿਟ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਨਾਂਵੀ ਜਮਾਤ ਦਾ ਇਮਤਹਾਨ ਵੀ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਵਜ਼ੀਫ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਜਾਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਐਡਮਿਟ ਨਾ ਕਰਦੇ ਜੇਕਰ ਐਡਮਿਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਫ਼ਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ?

ਮੰਤਰੀ : ਇੰਗਲਿਸ਼ ਕੰਪਲਸਰੀ ਸਬਜੈਕਟ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਵਜ਼ੀਫ਼ਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਕੰਪਲਸਰੀ ਸਬਜੈਕਟ ਵਿਚੋਂ ਪਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਟਾਈਪੰਡ ਰੀਲੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਸਟਾਈਪੰਡ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ।

ਮੰਤਰੀ : ਠੀਕ ਹੈ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਜੇ ਕਰ ਪਾਸ ਕਰ ਲੈਣ ਤਾਂ ਦੇ ਦਿਉਗੇ? ਪਿਛਲਾ ਵਜ਼ੀਫਾ ਦਿਉਗੇ?

ਮੰਤਰੀ : ਰੂਲਜ਼ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਕੰਪਲਸਰੀ ਸਬਜੈਕਟ ਵਿਚੋਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵਜ਼ੀਫਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਕੰਪਲਸਰੀ ਸਬਜੈਕਟ ਵਿਚੋਂ ਪਾਸ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਵਜ਼ੀਫਾ ਰੀਲੀਜ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਪਿਛਲਾ ਤਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या यह बात मन्त्री महोदय के ज्ञान में है कि हरिजनों को वज़ीफे वक्त पर नहीं मिलते, अगर है तो क्या इस शिकायत को दूर करने के लिए कोई इफैक्टिव स्टैप्स उठाएंगे ताकि उन लोगों को रैगूलरली वज़ीफे मिलें?

ਮੰਤਰੀ : ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਮੇਰੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਲਿਆਏ ਹਨ, ਮੈਂ ਵੇਖੂੰਗਾ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਇਹ ਕਿਉਂ ਵਕਤ ਤੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ ਰਹੇ। ਆਇੰਦਾ ਕਦੀ ਦੇਰ ਨਹੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਕਾਮਰੇਡ ਮੁਨਸ਼ਾ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ Government Higher Secondary School, Patto Hira Singh, District Ferozepore, ਵਿਚ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼ਰੇਣੀਆਂ ਦਿਆਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਗਿਣਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਕੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 1964-65, 1965-66 ਅਤੇ 1966-67 ਵਿਚ ਵਜ਼ੀਫੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ?

ਮੰਤਰੀ : ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਲਿਸਟ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਗਿਣਤੀ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : English being compulsory subject, ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਫੇ ਨਹੀਂ ਦਿਤੇ ਗਏ। ਹੁਣ ਪੰਜਾਬੀ ਸਟੇਟ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਕੰਪਲਸਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ?

ਮੰਤਰੀ : ਤਹਾਡੇ ਖੜੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਅੰਬਾਰ ਸਾਫ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਸਵਾਲ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਕਿਥੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਜੋ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ.........

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਉਹ ਤਾਂ ਪੁਰਾਣੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਹੁਣ ਪੰਜਾਬੀ ਸਟੇਟ, ਲੈਂਗੁਏਜ ਦੀ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਬਣੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਾਇਦ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਗਈ। That has not been decided so far (English has, perhaps, not been dispensed with as yet. That has not been decided so far.)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਸ਼ਾਇਦ ਨਹੀਂ ਗਈ, ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਕੰਪਲਸਰੀ ਸਬਜੈਕਟ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਇਆ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰੋਪੋਜ਼ਲ ਜ਼ੇਰੇ ਗੌਰ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਨੂੰ ਹਟਾਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਕੰਪਲਸਰੀ ਸਬਜੈਕਟ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ?

Mr. Speaker : Punjabi is a compulsory subject already, I think.

Chaudhri Darshan Singh : I am sorry, Sir, I could not make myself clear. I am sorry ਮੈਂ ਸਮਝਾ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਕੰਪਲਸਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਕੰਪਲਸਰੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚੋਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਣ ਤੇ ਵਜ਼ੀਫੇ ਨਹੀਂ ਬੰਦ ਹੁੰਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚੋਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਵਜ਼ੀਫੇ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰੋਪੋਜ਼ਲ ਜ਼ੇਰੇ ਗੌਰ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪੰਜਾਬੀ ਕੰਪਲਸਰੀ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚੋਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਣ ਤਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਵਜ਼ੀਫੇ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਣ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਗੰਦ ਝਾੜਨ ਨਾਲ ਸਾਫ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਆਈ ਹੈ। ਕੁਦਰਤੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਕੰਪਲਸਰੀ ਸਬਜੈਕਟ ਹੋਵੇਗਾ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਜਗਾਹ ਹਿੰਦੀ ਨੇ ਲੈ ਲੈਣੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਤੜਪੀ ਜਾਂਦੇ ਹੋ।

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਸਥਾਨ ਲੈ ਲਵੇਗੀ। ਕੀ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਵਜ਼ੀਫ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਕੁਆਲੀਫਾਈ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕੀ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਗਲਤ ਗੱਲ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕੰਪਲਸਰੀ ਸਬਜੈਕਟ ਜਿਹੜਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਹੈ ਉਹ ਰਹਿਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਉਸ ਦੀ ਜਗਾਹ ਕੰਪਲਸਰੀ ਸਬਜੈਕਟ ਪੰਜਾਬੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਫ਼ਾ ਮਿਲਣਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਤੁਸੀਂ ਸਵਾਲ ਵਿਚੋਂ ਕਢਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਉਹ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੀ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਲੈਣੀ ਹੈ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਕੀ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਡੀ.ਪੀ.ਆਈ. ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਵਜ਼ੀਫਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ ? ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਫਾਈਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਲੀਆਂ ਔਰ ਵਜ਼ੀਫੇ ਢੀਲੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਗੱਲ ਫੈਕਟ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਫੈਕਟ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਨ 1966-67 ਵਿਚ ਰੁਪਿਆ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਵਜ਼ੀਫੇ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਕੇ । ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਰੁਪਿਆ ਰਿਲੀਜ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਔਰ ਬੜੀ ਜਲਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਫੇ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ।

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਸੰਨ 1966-67 ਵਿਚ ਰੁਪਿਆ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਕੀ ਉਹ ਰੁਪਿਆ ਇਸ ਮੱਦ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਜਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਹਜ਼ਮ ਕਰ ਗਈ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਹਜ਼ਮ ਕਰ ਗਈ ਹੋਵੇ । ਉਸ ਦਾ ਹਾਜ਼ਮਾ ਤਕੜਾ ਸੀ । (ਵਿਘਨ)

Chaudhri Darshan Singh : Sir, he is duty bound to give definite replies. ਮੇਰਾ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਇਆ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਪਰੋਪੋਜ਼ਲ ਜ਼ੇਰੇ ਗੌਰ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀਜਨ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਨੂੰ ਈਅਰਲੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕੁਆਰਟਰਲੀ ਪੇਮੈਂਟ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਲ ਭਰ ਵੇਟ ਨਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇ ?

ਮੰਤਰੀ : ਚੰਗੀ ਪਰੋਪੋਜ਼ਲ ਹੈ, ਗੌਰ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ **ਸਿੰਘ** ਭੌਰਾ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੇਰੇ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕੋਈ ਡੈਫੀਨਿਟ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕਹੀ । ਜਦੋਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿਘ ਡੀ.ਪੀ.ਆਈ. ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਇਸ ਕੰਮ ਦੀ ਅਸਾਈਨਮੈਂਟ ਕਿਸੇ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਕਿ ਇਹ ਫਾਈਲਾਂ ਕੌਣ ਵੇਖੇਗਾ । ਤੁਸੀਂ ਇੰਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਵੇਖ ਲਉ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਾਈਲਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਔਰ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕੇਸਿਜ਼ ਡੀਲੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਮੰਤਰੀ : ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਇਧਰੋਂ ਜ਼ਰਾ ਵਿਹਲਾ ਹੋ ਲੈਣ ਦਿਉ ਮੈਂ ਆਪ ਹੀ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ ।

NON-PAYMENT OF SCHOLARSHIPS TO HARIJAN STUDENTS IN GOVERNMENT HIGH SCHOOL, BUTTAR, DISTRICT FEROZEPUR

*333. **Comrade Munsha Singh :** Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state—

(a) the number and names of Harijan students who are studying or have studied in the Government High School, Buttar, tehsil Moga, district Ferozepore, and who were sanctioned scholarships during the years 1962-63, 1963-64, 1964-65, 1965-66 and 1966-67, respectively, and the amount sanctioned to each of them ;

(b) the number and names of the students referred to in part (a) above to whom the amount of scholarship has been disbursed, the dates when it was disbursed together with the amount given to each;

[Comrade Munsha Singh]

(c) if the amount of the Scholarship has not been disbursed to any students, their names together with reasons therefor;

(d) whether any relatives of the above-mentioned students have complained to the concerned authorities against the non-disbursement of scholarships, if so, their names and the action taken thereon ?

Sardar Lachhman Singh Gill: (a), (b) and (c) The requisite information as given in the statement is laid on the Table of the House.

(d) No such complaint seems to have been received by the Department.

STATEMENT

Year 1962-63

Sr. No.	Name of the student studying in the School	Sr. No.	Name of the student sanctioned scholarship	Amount sanctioned		Name of the student to whom scholarship disbursed	Amount disbursed	Month in which paid	Reasons for non disbursement of scholarship
				Rate Per mensem Rs.	Period		Rs.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Atma Singh	1	Atma Singh	6.00	1-4-62 to 31-3-63	Atma Singh	71.20	October, 1962 Dec., 1962 Jan., Feb, March, and May, 1963	—
2	Davinder Singh	2	Davinder Singh	6.00	1-4-62 to 31-3-63	Davinder Singh	69.78	Ditto	—
3	Rajinder Singh	3	Rajinder Singh	6.00	1-4-62 to 31-3-63	Rajinder Singh	71.42	Ditto	—
4	Sukhdev Singh	4	Sukhdev Singh	6.00	1-4-62 to 31-3-63	Sukhdev Singh	72.00	Ditto	—
5	Harnek Singh	5	Harnek Singh	6.00	1-4-62 to 31-3-63	Harnek Singh	72.00	Oct., 62, Dec., 62, Jan., 63, Feb., 63, May, 63	—
6	Darshan Singh	6	Darshan Singh	6.00	1-4-62 to 31-3-63	Darshan Singh	71.42	Oct. 62, Dec. 62, Jan., Feb., March & May 1963	—

Year 19-6263

Sr. No.	Name of the student studying in the School	Sr. No.	Name of the student sanctioned scholarship	*Amount sanctioned* Rate per mensem	Period	Name of the student to whom scholarship disbursed	Amount disbursed	Month in which paid	Reasons for non disbursement of scholarship
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
				Rs			Rs		
7	Pritam Singh	7	Pritam Singh	6.00	1-4-62 to 31-3-63	Pritam Singh	72.00	Oct., 62, Jan., Feb., March & May, 1963	—
8	Gursewak Singh	8	Gursewak Singh	6.00	1-4-62 to 31-3-63	Gursewak Singh	59.42	Oct., 62, Jan., Feb., March,1963	Struck off on 5-2-63
9	Darshan Singh	9	Darshan Singh	6.00	1-4-62 to 31-3-63	Darshan Singh	72.00	Oct. 62 Jan., Feb., March & May, 1963	—
10	Tej Singh	10	Tej Singh	6.00	1-4-62 to 31-3-63	Tej Singh	72.00	Ditto	—
11	Darshan Singh	11	Darshan Singh	6.00	14-5-62 to 31-3-63	Darshan Singh	63.48	Ditto	—
12	Joginder Singh	12	Joginder Singh	6.00	14-5-62 to 31-3-63	Joginder Singh	62.68	Oct. 62, Dec. 62, Jan., Feb., March & May, 1963	—
13	Mukand Singh	13	Mukand Singh	6.00	1-4-62 to 31-3-63	Mukand Singh	72.00	Ditto	—

14	Boota Singh	14	Boota Singh	6.00	1-4-62 to 31-3-63	Boota Singh	72.00	Oct. Dec.62. Jan., Feb., March and May 1963,	—
1 5	Krishan Singh	15	Krishan Singh	3.00	1-4-62 to 31-3-63	Krishan Singh	36.00	Ditto	Failed student. Sanctioned Scholarship at half rate
.6	Harbans Singh	16	Harbans Singh	3.00	1-4-52 to 31-3-63	Harbans Singh	34.59	Ditto	Ditto
17	Pritam Singh	17	Pritam Singh	6.00	1-4-62 to 31-3-63	Pritam Singh	72.00	Ditto	—
18	Kulwant Singh	18	Kulwant Singh	3.00	1-4-62 to 31-3-63	Kulwant Singh	36.00	Ditto	Failed student. Sanctioned scholarship at half rate
19	Gurmail Singh	19	Gurmail Singh	6.00	1-4-62 to 31-3-63	Gurmail Singh	72.00	Ditto	—
20	Gurcharan Singh	20	Gurcharan Singh	6.00	1-4-62 to 31-3-63	Gurcharan Singh	68.17	Ditto	—
21	Ajaib Singh	21	Ajaib Singh	6.00	1-4-62 to 31-3-63	Ajaib Singh	70.24	Ditto	—
22	Ajaib Singh	22	Ajaib Singh	6.00	26-4-62 to 31-3-63	Ajaib Singh	66.17	Ditto	—
23	Nachhattar Singh	23	Nachhattar Singh	6.00	1-4-62 to 31-3-63	Nachhattar Singh	69.77	Ditto	—
24	Manmohanjit Singh	24	Manmohanjit Singh	3.00	29-6-62 to 31-3-63	Manmohanjit Singh	26.91	March,64	—
25	Nachhattar Singh	25	Nachhattar Singh	6.00	1-4-62 to 31-3-63	Nachhattar Singh	45.19	Oct., Dec. 62, Jan. & Feb. 1963	Struck off on 14-12-62

Year 1962-63—concld.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
				Rs.			Rs.		
26	Rup Singh	26	Rup Singh	6.00	1-4-62 to 31-3-63	Rup Singh	50.52	Oct. Dec., 62 Jan. and Feb. 63	School Leaving Certificate issued on 13.12
27	Hardial Singh	27	Hardial Singh	6.00	1-4-62 to 31-3-63	Hardial Singh	71.42	Oct., Dec., 62 & Jan., Feb., March & May, 1963	—
28	Harbhajan Dass	28	Harbhajan Dass	6.00	1-4-62 to 31-3-63	Harbhajan Dass	71.49	Ditto	—
29	Rachhpal Singh	29	Rachhpal Singh	6.00	1-4-62 to 31-3-63	Rachhpal Singh	72.00	Ditto	—
30	Mehr Singh	30	Mehr Singh	3.00	1-4-62 to 31-3-63	Mehr Singh	36.00	Oct., 62, Jan., Feb., March & May, 1963	Failed student. Sanctioned scholarship at half rate
31	Piara Singh	31	Piara Singh	6.00	21-5-62 to 31-3-63	Piara Singh	60.61	Oct., Dec. 62, Jan. Feb. March & May, 63	Ditto
32	Amar Singh	32	Amar Singh	6.00	1-4-62 to 31-3-63	Amar Singh	67.09	Ditto	—
33	Manmohanjit Singh	33	—	—	—	—	—	—	Struck off on 12-6-62 and did not apply.

Year 1963-64

Sr. No.	Name of the student studying in the School	Sr. No.	Name of the Student sanctioned Scholarship	Amount sanctioned Rate p. m.	Amount sanctioned Period	Name of the Student to whom scholarship disbursed	Amount disbursed	Month in which paid	Reasons for non-disbursement of scholarship
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
				Rs.			Rs.		
	Sarvshri								
1.	Tej Singh	1	Tej Singh	6.00	1-4-63 to 31-3-64	Tej Singh	72.00	3/64 and 5/64	—
2.	Pritam Singh	2	Pritam Singh	6.00	—do—	Pritam Singh	72.00	—do—	—
3.	Darshan Singh	3	Darshan Singh	6.00	—do—	Darshan Singh	71.40	—do—	—
4.	Mukand Singh	4	Mukand Singh	6.00	—do—	Mukand Singh	72.00	—do—	—
5.	Buta Singh	5	Buta Singh	6.00	—do—	Buta Singh	72.00	—do—	—
6.	Krishan Singh	6	Krishan Singh	6.00	—do—	Krishan Singh	70.60	—do—	—
7.	Darshan Singh	7	Darshan Singh	6.00	—do—	Darshan Singh	71.00	—do—	—
8.	Kulwant Singh	8	Kulwant Singh	6.00	—do—	Kulwant Singh	72.00	—do—	—
9.	Nachattar Singh	9	Nachattar Singh	6.00	—do—	Nachattar Singh	63.87	—do—	—
10.	Gurcharan Singh	10	Gurcharan Singh	6.00	1-5-63 to 31-3-64	Gurcharan Singh	26.04	—do—	Struck off on 9th October, 1963 due to long absence.

Year 1963-64—concld.

Sr. No.	Name of the student studying in the School	Sr. No.	Name of the student sanctioned scholarship	Amount sanctioned Rate p.m.	Amount sanctioned Period	Name of the student to whom scholarship disbursed	Amount disbursed	Month in which paid	Reasons of non-disbursement of scholarship
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
				Rs			Rs P.		
11.	Baldev Singh	11	Baldev Singh	6.00	11-4-63 to 31-3-64	Baldev Singh	70.00	3/64 and 5/64	—
12.	Amar Singh	12	Amar Singh	6.00	—do—	Amar Singh	70.00	Ditto	—
13.	Makhan Singh		—		—do—	—	—	—	Not eligible. Failed in English. (Compulsory) in M. S. Exam.
14.	Joginder Singh	—	—	—	—	—	—	—	Ditto
15.	Jit Singh	13	Jit Singh	6.00	26-4-63 to 31-3-64	Jit Singh	67.00	3/64 and 5/64	—
16.	Harpal Singh	14	Harpal Singh	6.00	—do—	Harpal Singh	65.64	—do—	—
17.	Piara Singh	15	Piara Singh	6.00	31-4-63 to 31-3-64	Piara Singh	71.00	—do—	—
18.	Gurdev Singh	—	—	—	—	—	—	—	Not eligible. Failed in Eng. (Compulsory) in M. S. Exam.
19.	Gurjant Singh	—	—	—	—	—	—	—	Ditto
20.	Amar Singh	—	—	—	—	—	—	—	Ditto

Year 1964-65

Sr. No.	Name of the student studying in the school	Sr. No.	Name of the student sanctioned scholarship	AMOUNT SANCTIONED Rate per mensem	Period	Name of the students to whom scholarship disbursed	Amount disbursed	Month in which paid	Reasons for non-disbursement of scholarship
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
				Rs.			Rs.		
1.	Naranjan Singh	1.	Naranjan Singh	6.00	1-4-64 to 31-3-65	Naranjan Singh	70.62	10/64, 12/64 1/65, 2/65 and 4/65	—
2.	Surjit Singh	2.	Surjit Singh	6.00	—do—	Surjit Singh	72.00	—do—	—
3.	Gurmail Singh	3.	Gurmail Singh	6.C0	—do—	Gurmail Singh	65.42	—do—	—
4.	Pritam Singh	4.	Pritam Singh	3.00	—do—	Pritam Singh	35.71	—do—	—
5	Joginder Singh	5.	Joginder Singh	6.00	—do—	Joginder Singh	65.46	—do—	—
6.	Harpal Singh	6.	Harpal Singh	6.00	—do—	Harpal Singh	65.64	—do—	—
7.	Gurcharan Singh	7.	Gurcharan Singh	3.00	7-5-64 to 31-3-65	Gurcharan Singh	31.64	—do—	—
8.	Mukhtiar Kaur	8.	Mukhtiar Kaur	6.00	2-4-64 to 31-3-65	Mukhtiar Kaur	67.60	—do—	—
9.	Daljit Kaur	9.	Daljit Kaur	6.00	25-4-64 to 31-3-65	Daljit Kaur	67.20	—do—	—
10.	Mohinder Kaur	10.	Mohinder Kaur	6.00	27-4-64 to 31-3-65	Mohinder Kaur	66.80	—do—	—

Year 1964-65—Contd.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11.	Harbans Kaur	11.	Harbans Kaur	6.00	30-4-64 to 31-3-65	Harbans Kaur	64.45	10/64, 12/64 1/65, 2/65 and 4/65	—
12.	Rajinder Kaur	12.	Rajinder Kaur	6.00	5-5-64 to 31-3-65	Rajinder Kaur	65.22	—do—	—
13.	Amar Kaur	13.	Amar Kaur	6.00	6-5-64 to 31-3-65	Amar Kaur	65.03	—do—	—
14.	Harbans Kaur	14.	Harbans Kaur	6.00	9 5-64 to 31-3-65	Harbans Kaur	66.20	—do—	—
15.	Gurmail Singh	15.	Gurmail Singh	6.00	—do—	Gurmail Singh	63.85	—do—	—
16.	Balwant Singh	16.	Balwant Singh	6.00	—do—	Balwant Singh	56.98	—do—	—
17.	Darshan Singh	17.	Darshan Singh	6.00	22-4-64 to 31-3-55	Darshan Singh	67.80	—do—	—
18.	Pritam Singh	18.	Pritam Singh	6.00	14-5-64 to 31-3-65	Pritam Singh	63.50	16-8-65	
19.	Amar Singh	19.	Amar Singh	6.00	1-4-64 to 31-3-65	Amar Singh	69.85	10/64, 12/64 1/65, 2/65, 3/65 & 4/65	—
20.	Baldev Singh	20.	Baldev Singh	6.00	—do—	Baldev Singh	72.00	—do—	—
21.	Jit Singh	21.	Jit Singh	6.00	—do—	Jit Singh	71.03	—do—	—
22.	Malkiat Kaur	22.	Malkiat Kaur	6.00	11-9-64 to 31-3-65	Malkiat Kaur	40.00	3/65 and 4/65	—

23.	Gurdev Singh	23.	Gurdev Singh	3.00	22-4-64 to 31-3-65	Gurdev Singh	33.00	10/64, 12/64, 1/65, 2/65 and 4/65	—	
24.	Bikar Singh	24.	Bikar Singh	6.00	—do—	Bikar Singh	67.80	—do—	—	
25.	Bawa Singh	25.	Bawa Singh	6.00	—do—	Bawa Singh	67.80	—do—	—	
26.	Tej Singh	26.	Tej Singh	6.00	—do—	Tej Singh	64.88	—do—	—	
27.	Mukhtiar Kaur	27.	Mukhtiar Kaur	6.00	5-5-64 to 31-3-65	Mukhtiar Kaur	65.22	—do—	—	
28.	Amar Singh	28.	Amar Singh	3.00	1-4-64 to 31-3-65	Amar Singh	32.30	16-8-65	—	
29.	Harpal Singh	—	—	—	—	—	—	—	Did not apply for stipend	
30.	Makhan Singh	—	—	—	—	—	—	—	Struck off on 20-5-64 before the submission of cases	
31.	Beant Singh	—	—	—	—	—	—	—	Failed in compulsory subject. Hence not eligible	
32.	Nachhattar Singh	—	—	—	—	—	—	—	—do—	
33.	Jagmel Singh	—	—	—	—	—	—	—	Not eligible as the income of the parents exceeds the prescribed limit.	

Year 1964-65—*concld.*

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
				Rs.			Rs.		
34.	Sarbjit Kaur	—	—	—	—	—	--	—	Not eligible. Enjoying Military Stipend
35.	Hardev Kaur	—	—	—	—	—	—	—	—ditto—
36.	Gurcharan Kaur	—	—	—	—	—	—	—	Daughter of teacher. Income of parents exceeds the prescribed limit
37.	Sukhdev Kaur	—	—	—	—	—	—	—	Enjoying Military scholarship. Hence not eligible.
Year 1965-66				Rs.					
1.	Gurdev Singh	1.	Gurdev Singh	6.00	1-4-65 to 31-3-65	Gurdev Singh	72.00	10/65, 12/65, 1/66, 2/66, 3/66 and 5/66	—
2.	Bikar Singh	2.	Bikar Singh	6.00	—do—	Bikar Singh	71.80	—do—	—
3.	Bawa Singh	3.	Bawa Singh	6.00	—do—	Bawa Singh	72.00	—do—	—
4.	Tej Singh	4.	Tej Singh	6.00	—do—	Tej Singh	70.60	—do—	—
5.	Mukhtiar Kaur	5.	Mukhtiar Kaur	6.00	—do—	Mukhtiar Kaur	72.00	—do—	—
6.	Amar Singh	6.	Amar Singh	6.00	—do—	Amar Singh	71.60	—do—	—
7.	Gurcharan Singh	7.	Gurcharan Singh	6.00	—do—	Gurcharan Singh	65.20	—do—	—

8. Baldev Singh	8.	Baldev Singh	6.00	1-5-65 to 31-3-66	Baldev Singh	61.85	10/65, 12/65, 1/66, 2/66, 3/66 and 5/66	—
9. Hardev Singh	9.	Hardev Singh	6.00	17-4-65 to 31-3-66	Hardev Singh	68.00	—do—	—
10. Manphool Singh	10.	Manphool Singh	6.00	5-5-65 to 31-3-66	Manphool Singh	28.80	By M.O. on 14.1.66	struck off on 8-10-65
11. Banta Singh	11.	Banta Singh	6.00	1-5-65 to 31-3-66	Banta Singh	66.00	February, 1967	—
12. Charan Dass	12.	Charan Dass	6.00	8-4-65 to 31-3-66	Charan Dass	70.60	—Do—	—
13. Harbhajan Singh	13.	Harbhajan Singh	6.00	24-4-65 to 31-3-66	Harbhajan Singh	63.50	—Do—	—
14. Major Singh	14.	Major Singh	6.00	15-4-65 to 31-3-66	Major Singh	69.20	—Do—	—
15. Mukhtiar Singh	15.	Mukhtiar Singh	6.00	1-4-65 to 31-3-66	Mukhtiar Singh	72.00	1/65, 12/65, 1/66, 2/66, 3/66, and 5/66	—
16. Daljit Kaur	16.	Daljit Kaur	6.00	—do—	Daljit Kaur	72.00	—do—	—
17. Mohinder Kaur	17.	Mohinder Kaur	6.00	—do—	Mohinder Kaur	71.60	—do—	—
18. Harbans Kaur	18.	Harbans Kaur	6.00	—do—	Harbans Kaur	72.00	—do—	—
19. Rajinder Kaur	19.	Rajinder Kaur	6.00	—do—	Rajinder Kaur	72.00	—do—	—

[Minister for Education]

Year 1965-66—contd.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
20.	Amar Kaur	20.	Amar Kaur	6.00	1-4-65 to 31-3-66	Amar Kaur	72.00	1/65, 12/65, 1/66, 2/66, 3/66, and 5/66	—
21.	Harbans Kaur	21.	Harbans Kaur	6.00	—do—	Harbans Kaur	72.00	—do—	—
22.	Gurmail Singh	22.	Gurmail Singh	6.00	—do—	Gurmail Singh	72.00	—do—	—
23.	Balwant Singh	23.	Balwant Singh	6.00	—do—	Balwant Singh	14.40	10/65	[Struck off [illegible] on 21-6-65
24.	Darshan Singh	24.	Darshan Singh	6.00	—do—	Darshan Singh	72.00	10/65, 12/65, 1/66, 2/66, 3/66, 5/66	—
25.	Avtar Singh	25.	Avtar Singh	6.00	5-4-65 to 31-3-66	Avtar Singh	70.60	—do—	—
26.	Surrinder Singh	26.	Surrinder Singh	6.00	Ditto	Surrinder Singh	70.60	—do—	—
27.	Pritam Singh	27.	Pritam Singh	3.00	1-4-65 to 31-3-66	Pritam Singh	34.95	1/65, 12/65, 1/66, 2/66, 5/66	Failed students. Sanctioned scholarship at half rate.
28.	Harbans Singh	28.	Harbans Singh	6.00	27-4-65 to 31-3-66	Harbans Singh	66.80	—do—	—do—
29.	Himat Singh	29.	Himat Singh	6.00	22-4-65 to 31-3-66	Himat Singh	52.05	10/65, 12/65 1/66, 2/66 3/66	He did not come to receive the remaining amount Hence it was deposited in Government Treasury.

				Rs			Rs		
30.	Amarjit Kaur	30.	Amarjit Kaur	6.00	22-4-65 to 31-3-66	Amarjit Kaur	67.80	1/65, 12/65 1/66, 2/66, 3/66 and 5/66	—
31.	Harbans Kaur	31.	Harbans Kaur	6.00	28-4-65 to 31-3-66	Harbans Kaur	66.66	—do—	—
32.	Sukhdev Kaur	32.	Sukhdev Kaur	6.00	22-4-65 to 31-3-66	Sukhdev Kaur	67.60	—do—	—
33.	Piar Kaur	33.	Piar Kaur	6.00	28-4-65 to 31-3-66	Piar Kaur	66.60	—do—	—
34.	Harcharan Singh	34.	Harcharan Singh	6.00	21-4-65 to 31-3-66	Harcharan Singh	68.00	—do—	—
35.	Lachhman Singh	35.	Lachhman Singh	6.00	17-4-65 to 31-3-66	Lachhman Singh	68.80	—do—	—
36.	Karan Singh	36.	Karan Singh	6.00	Ditto	Karam Singh	68.80	—do—	—
37.	Malkiat Kaur	37.	Malkiat Kaur	6.00	1-4-65 to 31-3-66	Malkiat Kaur	72.00	—do—	—
38.	Sukhdev Singh	38.	Sukhdev Singh	6.00	17-4-65 to 31-3-66	Sukhdev Singh	40.60	2/67	—

Year 1965-66—*contd.*

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
				Rs.			Rs.		
	Sarvshri								
39.	Amarjit Singh	39.	Amarjit Singh	6.00	17-4-65 to 31-3-66	—	—	—	The name of the student was struck off and hence the payment was not drawn
40.	Manjit Kaur	40.	Manjit Kaur	6.00	31-5-65 to 31-3-66	Manjit Kaur	60.20	2/67	—
41.	Jaswant Singh	41.	Jaswant Singh	6.00	8-4-65 to 31-3-66	Jaswant Singh	70.60	2/67	—
44.	Beant Singh	42.	Beant Singh	6.00	8-4-65 to 31-3-66	Beant Singh	39.40	2/67	—
43.	Jit Singh	43.	Jit Singh	3.00	3-7-65 to 31-3-66	Jit Singh	26.80	2/67	Failed-student. Sanctioned scholarship at half rate
44.	Baldev Singh	44.	Baldev Singh	3.00	24-8-65 to 31-3-66	Baldev Singh	21.75	2/67	Ditto
45.	Sukhdev Kaur	—	—	—	—	—	—	—	Not eligible. daughter of Military person
6.	Hardev Kaur	—	—	—	—	—	—	—	Ditto

47. Jaswant Singh	—	—	—	—	—	—	—	Did not apply for scholarship
48. Gurmail Singh	—	—	—	—	—	—	—	Ineligible due to Income limit
49. Jarnail Singh	—	—	—	—	—	—	—	He did not apply for stipend
50. Gurcharan Singh	—	—	—	—	—	—	—	Not eligible. Parents income exceeded the prescribed limit
51. Nazar Singh	—	—	—	—	—	—	—	Not eligible being failed in English (Middle Examination) also struck off on 15th October, 1965
52. Karnail Singh	—	—	—	—	—	—	—	Not eligible. Failed in English in Middle School Examination
53. Jagir Kaur	—	—	—	—	—	—	—	Not eligible as the income exceeded the prescribed limit
54. Mohinder Singh	—	—	—	—	—	—	—	Not eligible. Son of a Military person
55. Balwant Singh	—	—	—	—	—	—	—	He did not apply for the stipend
56. Balwinder Singh	—	—	—	—	—	—	—	Ditto
57. Balwant Singh	—	—	—	—	—	—	—	Ditto

(Minister for Education)

Year 1955-56—*concld.*

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Sarvshri			Rs.			Rs.		
58.	Gurcharan Singh	—	—	—	—	—	—	—	Not eligible as the income of parents exceeded the prescribed limit
59.	Gurjit Kaur	—	—	—	—	—	—	—	Struck off on 16th August, 1965.
60.	Malkiat Singh	—	—	—	—	—	—	—	Not eligible as failed in compulsory subject
61.	Sukhdev Singh	—	—	—	—	—	—	—	Not eligible. Son of Military person
62.	Pritam Singh	—	—	—	—	—	—	—	Not eligible. Failed in Math. in Middle School Examination
63.	Darshan Kaur	—	—	—	—	—	—	—	Not eligible. Daughter of Military person
64.	Krishan Dev	—	—	—	—	—	—	—	Middle School Examination
65.	Karnail Singh	—	—	—	—	—	—	—	Not eligible. Failed in Middle School Examination
66.	Harpal Singh	—	—	—	—	—	—	—	He did not apply for the stipend. Name struck off on 13th December, 1965.

Year 1966-67

Serial No.	Name of the student studying in the School	Serial No.	Name of the student sanctioned scholarship	Amount sanctioned		Name of the students to whom scholarship disbursed	Amount disbursed	Months in which paid	Reasons for non-disbursement of scholarship
				Rate P.M.	Period				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
				Rs P.			Rs P.		
1.	Gurcharan Kanr	1.	Gurcharan Kaur	6.00	1-4-66 to 31-3-67	Gurcharan Kaur	55.80	December, 1966 and February, 1967	Scholarship amounting to Rs 12.00 for the month of February, and March, 1967 has also been disbursed
2.	Balbir Kaur	2.	Balbir Kaur	6.00	14-5-66 to 31-3-67	Balbir Kaur	50.50	Ditto	Ditto
3.	Manjit Kaur	3.	Manjit Kaur	6.00	27-4-66 to 31-3-67	Manjit Kaur	54.80	Ditto	Ditto
4.	Gurdev Kaur	4.	Gurdev Kaur	6.00	4-5-66 to 31-3-67	Gurdev Kaur	53.40	Ditto	Ditto
5.	Pritam Singh	5.	Pritam Singh	6.00	30-4-66 to 31-3-67	Pritam Singh	54.20	Ditto	Ditto
6.	Yoginder Singh	6.	Yoginder Singh	6.00	Ditto	Yoginder Singh	54.20	Ditto	Ditto
7.	Tej Singh	7.	Tej Singh	6.00	Ditto	Tej Singh	54.20	Ditto	Ditto
8.	Karm Singh	8.	Karm Singh	3.00	1-4-66 to 31-3-67	Karam Singh	30.00	Ditto	Ditto
9.	Ajaib Singh	9.	Ajaib Singh	6.00	3-5-66 to 31-3-67	Ajaib Singh	53.00	Ditto	Ditto

[Minister for Education]

Year 1966-67—*contd.*

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
				Rs P.			Rs. P.		
10.	Mohinder Singh	10.	Mohinder Singh	6.00	5-5-65 to 31-3-67	Mohinder Singh	53.05	December, 1966 and February, 1967	Scholarships for the months of Feb. and March have since been drawn by the Headmaster and the payment has also been disbursed.
11.	Darshan Singh	11.	Darshan Singh	6.00	14-5-66 to 31-3-67	Darshan Singh	47.50	Ditto	Ditto
12.	Paul Singh	12.	Paul Singh	6.00	Ditto	Paul Singh	50.90	Ditto	Ditto
13.	Darshan Singh	13.	Darshan Singh	6.00	Ditto	Darshan Singh	Nil	Ditto	Name struck off on 24-10-66. The amount drawn was refunded into Government treasury.
14.	Mal Singh	14.	Mal Singh	6.00	28-5-66 to 31-3-67	Mal Singh	47.00	Ditto	The Scholarship for Feb. and March has been drawn by the Headmaster and the payment has also been disbursed.
15.	Jarnail Singh	15.	Jarnail Singh	6·00	1-4-66 to 31-3-67	Jarnail Singh	59.00	Ditto	Ditto

16. Avtar Singh	16.	Avtar Singh	6.00	1-4-66 and 31-3-67	Avtar Singh	60.00	Dec. 1966 and Feb., 1967.	Scholarships for the months of Feb. and March have also been drawn by the Headmaster and Payment has also been made.
17. Surinder Singh	17.	Surinder Singh	6.00	Ditto	Surinder Singh	60.00	Ditto	Ditto
18. Pritam Singh	18.	Pritam Singh	6.00	Ditto	Pritam Singh	58.25	Ditto	Ditto
19. Harbans Singh	19.	Harbans Singh	6.00	Ditto	Harbans Singh	58.40	Ditto	Ditto
20. Amarjit Kaur	20.	Amarjit Kaur	6.00	Ditto	Amarjit Kaur	60.00	Ditto	Ditto
21. Harbans Kaur	21.	Harbans Kaur	6.00	Ditto	Harbans Kaur	60.00	Ditto	Ditto
22. Sukhdev Kaur	22.	Sukhdev Kaur	6.00	Ditto	Sukhdev Kaur	60.00	Ditto	Ditto
23. Lachhman Singh	23.	Lachhman Singh	6.00	Ditto	Lachhman Singh	60.00	Ditto	Ditto
24. Harcharan Singh	24.	Harcharan Singh	6,00	Ditto	Harcharan Singh	60.00	Ditto	Ditto
25. Sajjan Singh	25.	Sajjan Singh	6.00	30-4-66 to 31-3-67	Sajjan Singh	54.20	Ditto	Ditto
26. Manjit Singh	26.	Manjit Singh	6.00	Ditto	Manjit Singh	54.20	Ditto	Ditto
27. Mahan Singh	27.	Mahan Singh	6.00	4-8-66 to 31-3-67	Mahan Singh	51.45	Ditto	Ditto
28. Amarjit Singh	28.	Amarjit Singh	6.00	3-5-66 to 31-3-67	Amarjit Singh	53.60	Ditto	Ditto
29. Jarnail Singh	29.	Jarnail Singh	6.00	12-5-66 to 31-3-67	Jarnail Singh	51.25	Ditto	Ditto

[Minister for Education]

Year 1966-67—*contd.*

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
				Rs			Rs		
30.	Gurcharan Singh	30.	Gurcharan Singh	6.00	1-4-66 to 31-3-67	Gurcharan Singh	60.00	December, 1966 and February, 1967	Scholarships for the months of February and March have also been drawn by the Headmaster and payment has also been made.
31.	Baldev Singh	31.	Baldev Singh	6.00	Ditto	Baldev Singh	57.40	Ditto	Ditto
32.	Hardev Singh	32.	Hardev Singh	6.00	Ditto	Hardev Singh	60.00	Ditto	Ditto
33.	Ram Kishan	33.	Ram Kishan	6.00	30-4-66 to 31-3-67	Ram Kishan	54.20	Ditto	Ditto
34.	Teja Singh	34.	Teja Singh	6.00	27-4-66 to 31-3-67	Teja Singh	54.00	Ditto	Ditto
35.	Banta Singh	35.	Banta Singh	6.00	1-4-66 to 31-3-67	Banta Singh	*	*	*The amount has been drawn by the Headmaster and has been disbursed. Full particulars are awaited.
36.	Charan Dass	36.	Charan Dass	6.00	Ditto	Charan Dass	*	*	Ditto
37.	Harbhajan Singh	37.	Harbhajan Singh	6.00	Ditto	Harbhajan Singh	*	*	Ditto
38.	Major Singh	38.	Major Singh	6.00	Ditto	Major Singh	*	—	Ditto
39.	Bikar Singh	39.	Bikar Singh	6.00	4-5-66 to 31-3-67	Bikar Singh	*	—	Ditto

40.	Zora Singh	40. Zora Singh	6.00	30-4-66 to 31-3-67	Zora Singh	*	—	Ditto
41.	Karnail Singh	41. Karnail Singh	6.00	Ditto	Karnail Singh	*	—	Ditto
42.	Sukhdev Singh	42. Sukhdev Singh	6.00	1-4-66 to 31-3-67	Sukhdev Singh	*	—	Ditto
43.	Manjit Kaur	43. Manjit Kaur	6.00	Ditto	Manjit Kaur	*	—	Ditto
44.	Jaswant Singh	44. Jaswant Singh	6.00	Ditto	Jaswnat Singh	—	—	Ditto
45.	Beant Singh	45. Beant Singh	6.00	Ditto	Beant Singh	—	—	Ditto
46.	Jasmel Singh	46. Jasmel Singh	6.00	27-4-66 to 31-3-67	Jasmel Singh	—	—	Ditto
47.	Baldev Singh	47. Baldev Singh	6.00	4-5-66 to 31-3-67	Baldev Singh	—	—	Ditto
48.	Balwinder Singh	48. Balwinder Singh	6.00	14-5-66 to 31-3-67	Balwinder Singh	—	—	Ditto
49.	Surjit Singh	49. Surjit Singh	6.00	30-4-66 to 31-3-67	Surjit Singh	—	—	Ditto
50.	Ranjit Singh	50. Ranjit Singh	6.00	5-5-66 to 31-3-67	Ranjit Singh	—	—	Ditto
51.	Karnail Singh	51. Karnail Singh	6.00	1-4-66 to 31-3-67	Karnail Singh	—	—	Ditto

Year 1966-67—*concld.*

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
52.	Jagir Kaur	—	—	—	—	—	—	—	Not eligible as the income exceeds the prescribed limit.
53.	Mohinder Kaur	—	—	—	—	—	—	—	Ineligible. Daugther of a Military person
54.	Ranjit Kaur	—	—	—	—	—	—	—	Did not apply. Parents in foreign country.
55.	Jaswant Singh	—	—	—	—	—	—	—	Did not apply for the scholarship.
56.	Singh	—	—	—	—	—	—	—	Ineligible. Income of Parents exceeded the prescribed limit.
57.	Sukhminder Singh	—	—	—	—	—	—	—	Ineligible. He has not cleared the Middle Standard Examination.
58.	Malkit Singh	—	—	—	—	—	—	—	Ditto
59.	Gurmel Singh	—	—	—	—	—	—	—	Ineligible. Income of the parents exceeds the prescribed limit.
60.	Jarnail Singh	—	—	—	—	—	—	—	Did not qualify the Middle School Examination. Ineligible.

61.	Sukhdev Singh	—	—	—	—	—	—	—	Did not apply. Son of Military person.
62.	Ranjit Singh	—	—	—	—	—	—	—	Did not apply as he is ineligible having not cleared compulsory subject in Middle Standard Examination.
63.	Malkiat Singh	—	—	—	—	—	—	—	Joined the school on 27th October, 1960. Scholarship case not transferred from the previous school.
64.	Darshan Kaur	—	—	—	—	—	—	—	Did not apply being not eligible. Daughter of Military person.

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਟੇਬਲ ਤੇ ਲੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਡੂਲਡ ਕਾਸਟ ਦੇ ਬੱਚੇ ਮਿਲਟਰੀਮੈਨ ਦੇ ਬੱਚੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਟਾਈਪੈਂਡਜ਼ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ, ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਜਾਂ ਗਲਤ ? ਇਹ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :

"Not eligible for daughter/son of Military personnel."

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਨੋਟਿਸ ਹੀ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ ਤਦ ਹੀ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਲਿਸਟ ਟੇਬਲ ਆਫ ਦੀ ਹਾਊਸ ਤੇ ਲੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ 1966–67 ਦੇ ਸੀਰੀਅਲ ਨੰਬਰ 53 ਤੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਫੌਜੀ ਦੀ ਲੜਕੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਫਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਜ਼ੀਫੇ ਜਾਂ ਗਰਾਂਟਸ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਪ ਜਾਂ ਗਾਰਡੀਅਨ ਫੌਜ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਫੌਜੀ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਵੀ ਵਜ਼ੀਫੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ । ਡੁਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਫੌਜੀਆਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਅਲਹਿਦਾ ਵਜ਼ੀਫੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਜਿਥੇ ਉਹ ਫੌਜ ਵਿਚ ਹਨ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਫੇ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਡਬਲ ਨਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਇਸ ਲਈ ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ । ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

QUESTION ASKED ON A STATEMENT MADE BY A MINISTER ON A CALL-ATTENTION NOTICE.

ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਕ ਸਵਾਲ ਪੁਛਣਾ ਹੈ ਕਾਲ-ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 175 ਬਾਰੇ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਜਵਾਬ ਆਇਆ ਹੈ ਔਰ ਮੈਂ ਉਸ ਉਤੇ ਇਕ ਸਵਾਲ ਕਰਨਾ ਹੈ ।

ਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਗਰਾਂਟ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਾਇੰਸ ਟੀਚਰਜ਼ ਦੀਆਂ ਜਾਇਜ਼ ਡੀਮਾਂਡਜ਼ ਹਨ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਹੱਲ ਕਢਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ, ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜਾ ਜਵਾਬ ਕਾਲ-ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਲਿਖਾਇਆ ਜਵਾਬ ਐਵੇਂ ਹੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸਟੱਡੀ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ । ਉਸ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਜਸਟੀ 'ਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਵੀ ਸਟੈਂਡ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਲਿਆ ਹੈ

ਉਹ ਠੀਕ ਹੈ । ਇਹ ਇਕ ਘੜਿਆ ਘੜਾਇਆ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਇੰਸ ਟੀਚਰਜ਼ ਦੀ ਥੁੜ ਹੈ, ਘਟ ਪੈਸੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਡਿਮਾਂਡ ਦੀ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਵੇਲੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਇੰਸ ਟੀਚਰਜ਼ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜੇ ਲੈਕੂਨਾਜ਼ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਉਹ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਠੀਕ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਕਾਲ-ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਠੀਕ ਹੈ ?

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ: ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਠੀਕ ਹਨ ।

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਹਾਂ ਜੀ, ਦੋਵੇਂ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨਜ਼ ਠੀਕ ਹਨ । ਜੋ ਕੁਛ ਮੈਂ ਐਸ਼ਿਉਰ ਕਰਾਇਆ ਉਹ ਪਰਾਈਵੇਟ ਹੈ ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਸੰਜ਼ ਅਜੇ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਸੰਜ਼ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਉਤਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਇਹੀ ਜਵਾਬ ਠੀਕ ਹੈ । ਬੈਠ ਕੇ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰਾਂਗੇ ਔਰ ਜਿਹੜੇ ਲੈਕੂਨਾਜ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ : ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹ ? ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹੋ ਕਿ ਫ਼ਾਈਨਲ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਕ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਗੌਰਮੈਂਟ ਵੱਲੋਂ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਕੈਟੇਗਾਰੀਕਲੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਔਰ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ । ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਤਾਂ ਇਹ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਫ਼ਾਈਨਲ ਨਹੀਂ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਵੇਲੇ ਫ਼ਾਰ ਦੀ ਮੋਮੈਂਟ ਇਹੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਤੇ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਕੁਝ ਡੈਪੂਟੇਸ਼ਨਿਸਟਸ ਮਿਲੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਡਿਫ਼ੀਕਲਟੀਜ਼ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਲੈਕੂਨਾਜ਼ ਨਜ਼ਰ ਆਏ ਹਨ ਔਰ ਮੈਂ ਦੇਖਾਂਗਾ ਅਗਰ ਮਾਕੂਲ ਹੋਏ ਤਾਂ ਠੀਕ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ ।

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS LAID ON THE TABLE OF THE HOUSE UNDER RULE 45

DISCRETIONARY GRANT GIVEN BY FORMER PLANNING MINISTER

***128 Lieut. Bhag Singh :** Will the Minister for Revenue and Development be pleased to state whether it is a fact that Giani Kartar Singh, the former Minister for Planning sanctioned a grant of Rs. 1,000 from his Discretionary Fund on 29th August, 1961, for village Khum Khum Kalan in District Hoshiarpur, if so, the date on which this amount was disbursed and to whom ?

Shri Satya Pal Dang : No. A discretiouary grant of Rs. 1,000 for the construction of a Janj Ghar in village Khum Khum Kalan was sanctioned by Giani Kartar Singh then Planning Minister on 29th May, 1961 and it was disbursed to Shri Sadhu Singh, the then Sarpanch, on 29th, August 1961.

RECOMMENDANTIONS MADE IN THE REPORT OF THE ENGINEERING WAGE BOARD GRANTING INTERIM RELIEF TO WORKMEN

***198 1. Comrade Phuman Singh**
2. Comrade Jangir Singh Joga } : Will the Minister for Labour and Welfare be pleased to state—

(a) the total number and names of engineering factories and mills, district-wise in the State which are covered by the Report of the Engineering Wage Board granting interim relief to the workmen ;

(b) whether any of the recommendations of the said Board have been implemented by any management of the said factories/mills, if so, the details thereof ;

(c) the steps, if any, the Government has taken to ensure that the remaining factories also implement the said recommendations ?

Shri Krishan Lal : (a) A Statement containing the list of Engineering Industries district-wise covered by the Engineering Wage Board is laid on the table of the House.

(b) Out of 160 units shown in the list, 55 have so far implemented the recommendations of the Engineering Wage Board. The list of these 55 units is also laid on the table.

(c) Persuasive efforts are being made by the field staff of the Department to get the recommendations of the Engineering Wage Board implemented in the remaining units. It may also be mentioned that recently Punjab Government, *Vide* notification No. 10311-2 L & E-67/25069, dated 18th July, 1967, have constituted a Tripartite Committee for the smooth implementation of the recommendations of the Engineering Wage Board.

List of Engineering Units covered Under the Recommendations of the Engineering Wage Board for Engineering Industry

DISTRICT LUDHIANA

1. M/s R. N. Gupta & Co., Industrial Area B, Ludhiana.
2. ,, Amar Electrical and Mechanical Engineering Works, Ludhiana
3. ,, Hero Cycle Industries, Ludhiana
4. ,, Avon Cycles (P) Ltd., Ludhiana
5. ,, Super Cycle and Allied Industries, Ludhiana
6. ,, Calcutta Industry Works, Ludhiana
7. ,, Deepak Industries, Link Road, Ludhiana
8. ,, Sant Ram and Sons, Industrial Area B, Ludhiana
9. ,, Basant Mechanical Works, Industrial Area B, Ludhiana
10. ,, Rockman Cycle Industries, Ludhiana
11. ,, Munjal Industrial, Area 'B', Ludhiana

[District Ludhiana—*concld.*]

12. M/s Sun Flower Cycle Industries, Ludhiana
13. „ Panesar Mechanical Works, Ludhiana
14. „ Virdi Engineering Works, Ludhiana
15. „ Gurmukh Singh and Sons, Gill Road, Ludhiana
16. „ Akal Industrial Works, Ludhiana
17. „ Bhogal Sons, Industrial Area 'B', Ludhiana
18. „ T.S.N.S. Engineering Works, Link Road, Ludhiana
19. „ Daulat Industrial Corporation Private Ltd., Civil Lines, Ludhiana
20. „ Pearl Mechanical and Engineering Works, Industrial Area 'A', Ludhiana
21. „ Sudarshan Engineering Works, G. T. Road, Ludhiana
22. „ R. K. Machine Tools Industrial Area 'A', Ludhiana
23. „ C.R. Aulack and Sons, Industrial Area 'A', Ludhiana
24. „ Shiv Industry, Industrial Area 'A', Ludhiana
25. „ Knitting Machinery Syndicate, Industrial Area 'A', Ludhiana
26. „ Rita Mechanical Works, Industrial Area 'A', Ludhiana
27. „ Virdi Cycle Industries, Ludhiana
28. „ Gobind Ram and Sons, Ludhiana
29. „ Navyug Bicycle Industries, Ludhiana
30. „ Steel Structural Fabricators, Ludhiana
31. „ National Tape Company, Ludhiana
32. „ Watson Engineering Works, Khanna

DISTRICT PATIALA

33. M/s Industrial Cables (India) Ltd., Rajpura
34. „ Beegee Switch Gears, Patiala
35. „ Beegee Corporation, Patiala
36. „ Basal Tool Company, Patiala
37. „ Asia Works (P) Ltd., Patiala
38. „ Escorts Limited, Bahadurgarh (Patiala)
39. „ Goetze (India) Litmited, Bahadurgarh. (Patiala)
40. „ Sardar Sons, Factory Area Patiala
41. „ Hindustan Wire Products, Factory Area, Patiala
42. „ Road Master Industry, Rajpura
43. „ R. S. Sewing Machines, Bassi Pathana.
44. „ Ramjee Dass-Harbans Lal, Bassi Pathana
45. „ Hindustan Steel Forgings, Rajpura
46. „ Beri Ltd., Patiala
47. „ Banta Singh-Kartar Singh Steel Rolling Mills, Gobindgarh
48. „ Battan Lal Aggarwal Steel Rolling Mills, Gobindgarh
49. „ Diwan Chand-Dhanpat Rai, Gobindgarh
50. „ Dashmesh Steel Mills, Gobindgarh
51. „ Gopal Mills, Gobindgarh
52. „ Ram Tirath Iron and Steel Rolling Mills, Gobindgarh
53. „ Goyal Steel Rolling Corporation, Gobindgarh.
54. „ Vijay Iron and Steel Rolling Mills, Gobindgarh.

DISTRICT GURDASPUR

55. M/s Sharda Foundry and Engineering Works, Batala
56. „ G.D. Iron and Metal Works, Batala

(Minister for Labour and Welfaae)

DISTRICT GURDASPUR—CONCLD.

57. M/s Dharam Engineering Company, Batala
58. ,, New Bijli Foundry, Batala
59. ,, Modgil Company, Batala
60. ,, Kumar Engineering Works, Batala
61. ,, Rashtrya Engineering Works, Batala
62. ,, Indian Machine Tools, Batala
63. ,, Gupta Brothers Conduit Pipe Manufacturing Company, Dina Nagar
64. ,, New Khalsa Foundry, Batala
65. ,, Sardar Foundry Works, Batala
66. ,, New Sardar Foundry Works, Batala
67. ,, Batala Engineering Company, Batala
68. ,, Shalimar Foundry, Batala
69. ,, New Zimidar Foundry, Batala
70. ,, Sun Light Foundry, Batala
71. ,, Royal Foundry, Batala
72. ,, Hind Iron Foundry, Batala
73. ,, Sagar Foundry, Batala
74. ,, Agriculture Industries, Batala
75. ,, Aggarwal Imperial Foundry, Batala
76. ,, Grand Foundry, Batala
77. ,, Atlas Engineering Industries, Batala
78. ,, Amrit Foundry, Batala
79. ,, Lahore Engineering Works, Batala

DISTRICT JULLUNDUR

80. M/s Shree Vishkarma Industries, G. T. Road, Jullundur
81. ,, Sarvejit Electrical Works, G.T. Road, Jullundur
82. ,, Wattan Singh and Sons, Goraya
83. ,, Kundi Sons Engineering Works, G.T. Road, Jullundur
84. ,, Mindas Cottage Industries, G.T. Road, Jullundur
85. ,, Guru Nanak Auto Engineering Foundry Works, Bundala (Jullundur)
86. ,, Kehar Singh Shankar Singh, G.T. Road, Goraya
87. ,, Sadhu Singh and Sons, G.T. Road, Jullundur
88. ,, Jogindra Electric Company, Boparai
89. ,, Landra Engineering Works, Phillaur
90. ,, Friends Auto Industries, Phillaur
91. ,, Amin Chand and Sons, Landra, Phillaur
92. ,, Shiv Chand Aggarwal Steel Rolling Mills, Jullundur Cantt.
93. ,, Watkin Mayor and Company, Jullundur City

DISTRICT JULLUNDUR—CONCLD.

94. ,, Sterling Machine Tool, Sura Nassi
95. ,, Indo-Assian Traders (P) Ltd., Jullundur
96. ,, India Brushware Industries, Industrial Area, Jullundur
97. ,, D.P. Metal Works, E 9, Industrial Area A, Jullundur
98. ,, Vishkarma Foundry, Apra
99. ,, Partap Singh and Sons, Phillaur
100. ,, Veruna Engineering Co., Preet Nagar Road, Jullundur
101. ,, Amin Chand-Piara Lal, Factory No. 1, Tanda Road, Jullundur
102. ,, Khem Chand-Vijay Kumar, Tanda Road, Jullundur
103. ,, National Industries Corporation, Ajit Pura, Jullundur
104. ,, Nadhu Shah Kapoor and Sons, Jullundur
105. ,, Amin Chand-Piara Lal, Factory No. 2, Jullundur City
106. ,, Devco Industries, Phagwara Gate, Jullundur City
107. ,, Goverdhan Dass P. A., Jullundur
108. ,, Leader Engineering Works, Jullundur
109. ,, Pioneer Engneering Works, Jullundur
110. ,, Hind Auto Manufacturing Company, Industrial Area, Jullundur City
111. ,, Ram Industries, Industrial Area, Jullundur City
112. ,, N.K. Industries, G.T. Road, Jullundur Cantt.
113. ,, India Works, Basti Guzan, Jullundur
114. ,, K.R. Beri and Company, G.T. Road, Jullundur City
115. ,, Bharat Engineering Works, S. 226, Industrial Area, Jullundur
116. ,, New Pensla Industries, Industrial Area, Jullundur City
117. ,, G.W. Balkar and Company, Jullundur City
118. ,, S.P. Gram and Company, No. 11, Jullundur City
119. ,, Karamjit Electric Mfg. Company, Kartarpur
120. ,, Jiwan Singh and Sons, Ladowali Road, Jullundur City
121. ,, United Motor Body Builders, Industrial Co-op. Society, Jullundur
122. ,, J.M.P. Mfg. Co., Jullundur City
123. ,, National Steel Manufacturing Co., Sodal Road, Jullundur
124. ,, Free India Industries, G.T. Road, Jullundur City
125. ,, Aeron Steel Rolling Mills, Tanda Road, Jullundur City
126. ,, Kalsi Metal Works, G.T. Road, Jullundur City
127. ,, Khalsa Engineering Works, Adda Bassi, Jullundur
128. ,, Dhiwan Industries, Nakodar
129. ,, Kehar Singh-Shankar Singh, Goraya.
130. ,, Doaba Steel Mfg. Co., Jullundur

(Minister for Labour and Welfrre)

DISTRICT KAPURTHALA

131. M/s Gurunanak Electric Mechanical Works, Phagwara
132. ,, New India Plastic Corporation, G.T. Road, Phagwara
133. ,, Pepsu Industries, G.T. Road, Phagwara
134. ,, Onkar Industries, G. T. Road, Phagwara
135. ,, Asia Electric Company, G.T. Road, Phagwara
136. ,, Ajanta Electricals, G.T. Road, Phagwara
137. ,, Jagatjit Engineering Works, Kapurthala
138. ,, Jagatjit Industries Corporatio.:, Kapurthala
139. ,, A.L. Anand and Sons, Factory Area, Kapurthala
140. ,, Ram Kay Engineering Co., Kapurthala
141. ,, Ess. Ess. Kay Engineering Works, Kapurthala
142. ,, Steel Corporation of Punjab, Factory Area, Kapurthala
143. ,, Bombay Motor Trading Company, Factory Area, Kapurthala
144. ,, Vijay's Steel and General Mills, Phagwara
145. ,, Khosla Engineering Company, Kapurthala

DISTRICT BHATINDA

146. M/s Sachdeva Steel Rolling Mills, Jaitu
147. ,, Goel Steel Rolling Mills, Jaitu
148. ,, Milkhi Ram Hargopal Dass Steel Rolling Mills, Jaitu

DISTRICT AMRITSAR

149. ,, Universal Screw Factory, Chheharta
150. ,, Auto Pistons, Batala Road, Amritsar
151. ,, Emdet Engineering Works, Fatehgarh Road, Amritsar
152. ,, Victor Industries, Sultan Wind Town, Amritsar
153. ,, J. J. Sikhey Industries, Sultan Wind Gate, Amritsar

DISTRICT SANGRUR

154. M/s Sir Ganga Ram and [Sons, Malerkotla
155. ,, R. Habibullah and Sons, Malerkotla
156. ,, Gokal Steel Industry, Barnala
157. ,, Amrit Steel Rolling Mills, Barnala
158. ,, Jain Steel Rolling Mills, Malerkotla
159. ,, Jinda Steel Rolling Mills, Malerkotla
160. ,, Pritam Singh Hunjan and Sons, Sunam

List of Engineering Units which have implemented the recommendations of the Central Wage Board for Engineering Industry.

DISTRICT GURDASPUR

1. M/s The Batala Engineering Company Ltd., Batala

DISTRICT LUDHIANA

2. M/s Sudarshan Engineering Works, Ludhiana
3. ,, C. R. Aulack and Sons, Ludhiana
4. ,, Virdi Cycle Industries, Ludhiana
5. ,, Virdi Engineering Works, Ludhiana
6. ,, Deepak Industries, Ludhiana
7. ,, Munjal Industries, Ludhiana
8. ,, Nav Yug Bicycle Industries, Ludhiana
9. ,, Gobind Ram and Sons, Ludhiana
10. ,, Hero Cycle Industries, Ludhiana
11. ,, Amar Electrical and Mechanical Engineering Works, Lndhiana
12. ,, Rock Man Cycle Industries, Ludhiana
13. ,, Steel Structural Fabricators, Ludhiana
14. ,, R. N. Gupta and Co., Ludhiana
15. ,, Panesar Mechanical Works, Ludhiana
16. ,, Sant Ram and Sons, Ludhiana
17. ,, Calcutta Industry Works, Ludhiana
18. ,, Supper Cycle and Allied Industries, Ludhiana
19. ,, Gurmukh Singh and Sons, Ludhiana
20. ,, Bhogal Sons, Ludhiana
21. ,, Avon Cycles, Ludhiana
22. ,, National Tape Company, Ludhiana
23. ,, Daulat Industrial Corporation Private Limited, Ludhiana

DISTRICT PATIALA

24. M/s Sardar Sons, Factory Area, Patiala
25. ,, Escorts Limited, Bahadurgarh
26. ,, Goetze (India) Limited, Bahadurgarh
27. ,, Hindustan Wire Products, Factory Area, Patiala

DISTRICT JULLUNDUR

28. M/s Landra Engineering and Foundry Works, Phillaur
29. ,, Amin Chand and Sons, Landra (Phillaur)
30. ,, Aeron Steel Rolling Mills, Jullundur City
31. ,, Shiv Chand Aggarwal Steel Rolling Mills, Jullundur Cantt.
32. ,, Veruna Engineering Corporation, Preet Nagar Road, Jullundur City
33. ,, Amin Chand-Piara Lal, Factory No. 1, Jullundur
34. ,, Khem Chand-Vijay Kumar, Jullundur City
35. ,, Watkins Mayor and Company, Jullundur City

(Minister for Labour and Welfare)

DISTRICT JULLUNDUR—CONCLD

36. M/s Nadhu Shah Kapur and Sons, Jullundur City
37. ,, Amin Chand Piara Lal, Factory No. 2, Jullundur City
38. ,, Goverdhan Dass P.A., Jullundur City
39. ,, Leader Engineering Works, Jullundur
40. ,, Rama Industries, Industrial Area, Jullundur
41. ,, N.K. Industries, G.T. Road, Jullundur Cantt.
42. ,, Kalsi Metal Works, Jullundur City
43. ,, India Works, Basti Guzan, Jullundur City
44. ,, Sterling Machine Tools, Sura Nassi, Jullundur
45. ,, K.R. Beri and Company, G.T. Road, Jullundur City
46. ,, G.W. Balkar and Company, Jullundur City
47. ,, Karamjit Electrical Mfg. Co., Kartarpur
48. ,, Indo-Asian Traders (P) Ltd., Jullundur
49. ,, Doaba Steel Mfg. Co., Jullundur
50. ,, J.M.P. Manufacturing Co., Jullundur City
51. ,, National Steel Mfg. Co., Jullundur
52. ,, India Brushware Industries, Industrial Area, Jullundur

DISTRICT BHATINDA

53. M/s Sachdeva Steel Rolling Mills, Jaitu (Bhatinda)
54. ,, Goel Steel Rolling Mills, Jaitu (Bhatinda)
55. ,, Milkhi Ram-Hargopal Dass Steel Rolling Mills, Jaitu (Bhatinda)

CONSTRUCTION OF KAULI-AJRAUR ROAD IN PATIALA DISTRICT

*247. **Comrade Sat Pal Kapoor**: Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state the circumstances under which the construction of Kauli-Ajraur Road in Patiala District has been stopped ?

Sardar Lachhman Singh Gill: The work had to be stopped on account of some dispute of alignment near village Kauli. The alignment has now been finalised and the work is being resumed.

CONFIRMATION OF CLERKS WORKING IN THE PUNJAB IRRIGATION DEPARTMENT

*253. **Jathedar Hardit Singh Bhathal**: Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state—

(a) the total number of clerks belonging to Irrigation Department of the erstwhile Pepsu State at present working in the Irrigation Department;

(b) whether the officials referred to in para (a) above have been confirmed on their posts, if not, the number of those who have not been confirmed so far, together with the reasons therefor and the time by which they are likely to be confirmed?

Sardar Lachhman Singh Gill: (a) 45.

(b) Out of these 45 Clerks, 29 Clerks have already been confirmed and the remaining 16 are yet to be confirmed. The additional permanent cadre for Irrigation Branch was sanctioned by Government on 21st October, 1966, i. e. 10, days before Re-organisation. As the data with regard to the officials to be confirmed was to be collected from field offices throughout the State, the confirmation against the additional cadre could not be taken up due to shortage of time. Action with regard to the confirmation of these 16 Clerks, with reference to their seniority amongst other colleagues, has now been taken up along with other Clerks of Punjab.

———

ABOHAR SEED FARM IN FEROZEPUR DISTRICT

*286. **Chaudhri Satya Dev**: Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the area of land, in acres, under the Government owned Abohar Seed Farm in Ferozepur District;

(b) the area of land leased out to each of the cultivators in the said farm and the manner in which it is given ;

(c) the month fixed for leasing out the area ;

(d) whether the said land has been leased out for the year 1967-68; if so, when, together with the names of the lessees and the area given to each ; if not, the reasons therefor ;

(e) whether it is a fact that one third share of the yield is recovered from the said lessees as rent;

(f) whether the seed farm pays to the lessees any contribution towards the expenditure incurred on manure, seed, abiana, spray, etc. for raising crops ; if so, what, if not, the reasons therefor ;

(g) whether the Government is prepared to make any contribution towards the expenditure;

(h) whether it is a fact that the share of the lessees in wheat and Gram Crops is deposited in the store ; if so, the reasons for not paying the share of the lessees to them ;

(i) the date when the Narma Cotton (Long Staple Cotton) produced in the said Farm was sold in the market during the current year and the date when the lessees were paid their share ;

(j) whether all the lessees have been paid their share so far, if not, the reasons therefor ;

(k) the reasons for enforcing the Kankut system (appraisement) of collection of crops ;

[Chaudhri Satya Dev]

whether the Government is prepared to abolish this system; if not, the reasons therefor ;

(m) the amount of loans due to the seed farm outstanding against each of the lessees at present ;

(n) if he would lay a list of such loanees on the Table of the House :

(o) whether any receipts are issued when the said loans are paid off ;

(p) whether any crop-wise entry is made in the said receipts ; if not, the reasons therefor ;

(q) whether the farm is prepared to make the entries crop wise ?

Major General Rajinder Singh: (a) 1,871 acres.

(b) A list showing area of land leased out to each tenant is enclosed as 'Annexure I'. The land is leased by a Committee comprising of Deputy Director of Agriculture, Jullundur District Agricultural Officer, Ferozepur, and representative of the Directorate of Agriculture, Punjab.

(c) April.

(d) Yes, 20th April, 1967. A list showing names of lessees and area leased to each for the year 1967-68 is attached here with as 'Annexure I'.

(e) Yes.

(f) 1/3rd cost of insecticides is borne by State Government. Betterment charges and commercial crop cess is also entirely paid by State Government.

(g) State Government are already bearing above-mentioned expenditure.

(h) Yes. As the produce of wheat and gram is foundation seed, tenants' share is purchased by Department, in accordance with the terms of pattanama executed by them.

(i) The cotton produced was auctioned on 19th December, 1966 and the tenants were paid their share on 21st January, 1967.

(j) All the tenants were paid except the absentees.

(k) The Department arranges supply of seed, fertilizers and other in-puts to the tenants. Despite all these facilities, the tenants were not maintaining the required standard of yields at the farm. In order to raise the standard of cultivation, minimum yields were prescribed. In case the tenants take timely precaution, minimum yields prescribed can easily be obtained which results in maintaining the standard of produce at the farm. If this condition is withdrawn it would not be possible to exercise proper control on production at the farm and to stop pilferage over there. For these reasons the appraisement of collection of crops has been enforced.

No, for reasons given for the system at 'k' above.

... (m) A list is attached at 'Annexure II'.

(n) Yes.

(o) Yes.

(p) No. Crop-wise amount recoverable from each tenant is separately noted in their ledger accounts.

(q) Yes.

ANNEXURE 1

List of the tenants and area leased out to them in acres during the year 1967-68

Sr. No.	Name of Tenant	Sr. No.	Area
1.	Whakam Singh	1/9	7.0
2.	Hakam Singh	2	6.0
3.	Bakhtawar Ram	19/1	11.02
4.	Lachman Singh	19/2	13.01
5.	Lachhman Singh	20/2	12.01.05
6.	Ranjha Singh	20/2	12.06
7.	Jupa Ram	21/1	
	Balwant Singh	21/2	19.05
8.	Sadda Singh, Jagar Singh	22	16.03
9.	Puran Singh	23	12.01.10
10.	Jaimal Singh	23/2A	6.02
11.	Sarwan Singh	23/2B	6.02
12.	Malha Singh	24/1	11.02
13.	Waryam Singh	24/2	12.02
14.	Sadda Bai	41/1	11.01
15.	Thaka Singh	41/2	12.04
16.	Pana Ram	42/1	6.00.15
17.	Karnail Singh	42/1B	6.00.15
18.	Sant Singh	42/2	12.04
19.	Teja Singh	43	6.04.12
20.	Sajjan Singh	44	19.01.05
21.	Jagtar Singh	45/1	5.04
22.	Gurdial Singh	45/2	5.04
23.		45/2A	12.04 (pending)
24.	Harbax Singh	62/2	12.04
25.	Bhikha Singh	62/IA	11.00
26.	Sultan Ram	63	7.6.10
27.	Dula Singh	3	11.02.19
28.	Bogha Singh	4	16.04.18

(Minister for Revenue)

1	2	3	4
29.	Gurdev Singh	17/1	12.04
30.	Khan Singh	17/2	11.07.15
31.	Budh Singh	18/1	12.02
32.	Harnek Singh	18/2	11.07.15
33.	Gnesha Singh	25.	24.4
34.	Harnak Singh	26.	24.4
35.	Harnam Singh	38.48.59	15.0
36.	Surjit Singh	39	16.07.15
37.	Ranjit Singh	39/2	7.04
38.	Jagmail Singh	40	24.01.15
39.	Karam Singh	46	24.04
40.	Kartar Singh	47/1	12.02
41.	Hajura Singh	47/2	12.02
42.	Bant Singh	60/2	12.02
43.	Iqbal Singh	60/1	11.07.15
44.	Avtar Singh	61	12.05
45.	Amar Singh	65/1	11.06.19
46.	Raja Ram	66/1	12.04
47.	Raid Singh	66/2	12.04
48.	Gehna Singh	67	25.00
49.	Karam Singh	79	11.02.10
50.	Smund Singh	57/1	12.02.10
51.	Hukam Singh	57/2	12.02.10
52.	Khajan Singh	58	8.00
53.	Bhagawan Singh	68/1	12.02.10
54.	Mohan Singh	68/2	12.02.10
55.	Lehna Singh	69/1	12.04
56.	Chakar Singh	69/2	12.04
57.	Dyal Singh	70/1	12.01.10
58.	Bakhtawar Singh	70/2	12.04.00
59.	Balwant Singh	75/1	12.04
60.	Sunder Singh	75/2	12.04
61.		78	25.00 Transferred to P.A.U.
62.	Atma Singh	88/1	12.01.10
63.	Mohar Singh	88/2	7.01.05
64.	Gurdeep Singh	88/24	5.00

1	2	3	4
65.	Shankar Singh	89	24.05.10
66.	Kapura Singh	92/1	17.04.00
67.	Sunder Singh	92/2	12.04
68.	Lachman Singh	101.102	25.00
69.	Kala Singh	102	14.04
70.	Khajan Singh	103-108	12.04
71.	Kala Singh	104	12.04
72.	Chanan Singh	104	12.04
73.	Lal Singh	104	20.00
74.	Lachman Singh	108	17.00
75.	Gurmukh Singh	108	2.00
76.	Jagtar Singh	108 } 109 }	16.07
77.	Sunder Singh	108 } 110 }	17.00
78.	Gehla Singh	108	12.04
79.	Prem Singh	31	12.04
80.	Khem Singh	31/2	12.04
81.	Ram Karan	32	24.05.15
82.	Sarwan Singh	33	25
83.	Ishar Singh	34	25
84.	Kesra Ram	51/1	24.05.15
85.	Jagdev Singh	52	24.04
86.	Pala Singh	53	21.02.10
87.	Tehal Singh	54	9.06.10
88.	Bakhsish Singh	55/1	12.02.10
89.	Sunder Singh	55/2	12.02.10
90.	Gurdas Singh	56	24.02.05
91.	Bhag Sihgh	71/1	12.04
92.	Sudagar Singh	71/2	12.04
93.	Sahib Singh	72/1	10.04
94.	Naranjan Singh	72/2	10.04
95.	Malha Singh	73/1	14.00
96.	Chakar Singh	74/1	12.04
97.	Sunder Singh	73/2	12.04
98.	Shankar Singh	74/2	12.04

(Minister for Revenue)

1	2	3	4
99.	Ujagar Singh	90	23.06
100.	Kartar Singh	91	15.00
101.	Kahnia Ram	5/1	14.02
102.	Mukandlala	5/2	7.07
103.	Banta Singh	6/1	12.07
104.	Bukara Singh	6/2	12.04
105.	Mohinder Singh	7/1	10.00
106.	Mukhtiar Singh	7/2	10.00
107.	Kirpal Singh	8	18.00
108.	Jita Singh	9	12.04.10
109.	Atma Singh	10	9.00.00
110.	Jaila Singh	11	21.07
111.	Munsha Singh	12/1	12.04
112.	Bachan Singh	12/2	12.01.10
113.	Mohan Singh	13/1	12.02
114.	Nadar Singh	13/2	11.07.15
115.	Hira Singh	14	24.05.10
116.	Sahib Singh	15	24.01.15
117.	Avtar Singh	16/1	8.01.00
118.	Malha Singh	16/2	6.07.15
119.	Joginder Singh	16/3	5.06.15
120.	Sher Singh	64	21.07.10
121.	Harnam Singh	65/2	10.04
122.	Sabu Singh	79/1	11.02.10
123.	Khajan Singh	80/1	12.04
124.	Kala Singh	80/2	12.04
125.	Sahib Singh	81-82	12.06.12
126.		83	24.01.15 (Transferred
127.		84	24.04.00) to PAU
128.	Thakar Singh	97	24.00.08
129.		98	14.03.00 Transferred to PAU
130.	Nadar Singh	99-100	14.00.00

ANNEXURE II

Amount outstanding against tenants as it stood on 15th May, 1967

Sr. No.	*Name of Tenant*		*Amount*
1.	Kartar Singh, 59/1	..	414.70
2.	Hakam Singh 2	..	369.73
3.	Dulla Singh, 3	..	128.01
4.	Mukand Lal, 5/2	..	400.00
5.	Gurdas Singh, 6/2	..	295.44
6.	Kundan Singh, 6/1	..	361.66
7.	Mohinder Singh, 7/1	..	526.41
8.	Bachhan Singh, 12/2	..	200.00
9.	Nadar Singh, 13/2	..	100.00
10.	Hira Singh, 14	..	441.01
11.	Malha Singh, 16/2	..	200.00
12.	Joginder Singh, 16/3	..	258.65
13.	Khan Singh, 17/2	..	400.00
14.	Budh Singh, 18/2	..	471.91
15.	Mohar Singh, 18/1	..	883.61
16.	Harnek Singh, 18/2	..	86.84
17.	Nadar Singh, 20/2	..	1,202.65
18.	Sarwan Singh, 23/2A	..	200.00
19.	Ganesha Singh, 25	..	600.00
20.	Sarwan Singh, 33	..	389.60
21.	Harnam Singh, 38.48.59	..	590.52
22.	Saudagar Singh, 39/1	..	475.49
23.	Sukhdev Singh, 39	..	952.39
24.	Jagnail Singh, 40	..	551.75
25.	Karnail Singh, 42/1B	..	100.00
26.	Sant Singh, 42/2	..	372.89
27.	Jagtar Singh, 45/IB	..	875.32
28.	Gurdial Singh, 45/IB	..	327.00
29.	Pala Singh, 53	..	200.00
30.	Tehal Singh, 54/2	..	584.00
31.	Sunder Singh, 55/2	..	100.00
32.	Samund Singh, 57/1	..	300.00
33.	Hukam Singh, 57/2	..	1,899.02
34.	Avtar Singh, 61	..	2,652.00
35.	Harbax Singh, 62/2	...	200.00
36.	Harnam Singh, 65/2	..	61.00
37.	Raja Ram, 66/1	..	358.14
38.	Mukhtiar Singh, 78/2	..	100.00
39.	Ranjha Singh, 83	..	128.00
40.	Piara Singh, 68/2	..	500.65
41.	Gurdeep Singh, 88/2	..	50.00
42.	Atma Singh, 88/1	..	1,197.27
43.	Shanker Singh, 89	—	860.46

Sr. No.	Name of Tenant	Amount
44.	Ujagar Singh, 90	300.00
45.	Sohan Lal, 98	335.79
46.	Nadar Singh, 99-100	764.71
47.	Lachhman Singh, 100/102	253.61
48.	Kala Singh, 102	450.08
49.	Lal Singh, 105, 106	867.37
50.	Naranjan Singh, 72/2	300.00
51.	Bhagwan Singh, 68/2	1.35
52.	Birbal, 16, 46	124.21
53.	Harchand Singh, 63	17.42
54.	Khiali Ram, 88/3	336.03
55.	Weshan Singh, 59/1	115.86

MUFTI HOUSE, MALERKOTLA

*303. **Shri Kapur Chand Jain** : Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state –

(a) whether the Government Building known as "Mufti House" Delhi Gate, Malerkotla, has been given on rent; if so, to whom and for what purpose;

(b) the monthly rent of the said building and the period for which it has been rented out;

(c) If no rent is being charged for the said building, the reasons therefor ?

Sardar Gurmit Singh (Minister of State for Public Works):—(a) The house in question is occupied by Shri Abdul Hamid Mufti who is not paying any rent.

(b) Monthly rent worked out to Rs. 73 which is being further scrutinized.

(c) The House was given to Shri Abdul Hamid Mufti by H. H. The Nawab of Malerkotla.

CONSTRUCTION OF KHANNA—SANGHOL ROAD IN TEHSIL SAMRALA DISTRICT LUDHIANA

*318. **Dr. Gurcharan Singh** : Will the Minister for Public Works and Education be pleased to state :—

(a) whether any target was fixed to complete the road from Khanna to Sanghol in Tehsil Samrala, District Ludhiana, during the Third Five-Year Plan; if so, whether the same has been completed during the specified period; if not, the reasons therefor;

(d) whether the Government propose to complete the said road during the current financial year ?

Sardar Gurmit Singh : (a) No.

(b) No, only Section Khanna to Bhari was provided in the III Plan and it was also completed during that plan period.

UNSTARRED QUESTION AND ANSWER

ENQUIRY AGAINST FORMER GENERAL MANAGER PEPSU ROAD TRANSPORT CORPORATION (NOW JOINT PROVINCIAL TRANSPORT CONTROLLER)

75. **Comrade Harkishan Singh Surjeet :** Will the Chief Minister be pleased to state whether the Government had instituted an enquiry during the year 1963-64 against Shri Raj Kishan Khanna, General Manager, Pepsu Road Transport Corporation (now Joint Provincial Transport Controller) in connection with some batteries; if so, the result of the enquiry; and the further action, if any, taken thereon ?

Sardar Gurnam Singh : No enquiry was ordered by Government against Shri Raj Kishan Khanna, General Manager, Pepsu Road Transport corporation (now Joint Provinical Transport Controller) in 1963-64. However, under orders of the then Transport and Elections Minister, a preliminary investigation was made by D. S. P., C.I.D. into the complaint lodged against Shri Khanna. Thereafter, it was ordered by the then TEM (Transport and Elections Minister) that the explanation of the Officer be called for and put up to Government before any other step was taken. The explanation has been submitted and is under consideration of Government.

[ਸ੍ਰੀ ਰਾਜ ਕਿਸ਼ਨ ਖੰਨਾ, ਜਨਰਲ ਮੈਨੇਜਰ ਪੈਪਸੂ ਰੋਡ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ (ਹੁਣ ਜਾਇੰਟ ਪ੍ਰਾਂਵਿੰਸ਼ਲ ਟ੍ਰਾਸਪੋਰਟ ਕੰਟ੍ਰੋਲਰ) ਵਿਰੁੱਧ 1963-64 ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਕਿਸੇ ਪੁਛ ਪੜਤਾਲ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਐਪਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਅਤੇ ਚੋਣ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਖੰਨਾ ਵਿਰੁੱਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਬਾਰੇ, ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ., ਸੀ. ਆਈ. ਡੀ, ਦੁਆਰਾ ਮੁਢਲੀ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਅਤੇ ਚੋਣ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਕਦਮ ਚੁਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਮੰਗਿਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਹੁਣ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ-ਗੋਚਰੇ ਹੈ।]

ADJOURNMENT MOTION

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਕ *ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਆਇਆ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਪਾਲ ਕਪੂਰ ਵੱਲੋਂ। ਇਹ ਵਾਕਿਆ ਪਰਸੋਂ ਚੌਥ ਦਾ ਹੈ ਔਰ ਕਲ ਇਸ ਨੂੰ ਰੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। It deals with an ordinary matter of law. Therefore, it is disallowed. (A notice of Adjournment Motion has been received from Shri Satpal Kapur. This occurrence took place three or four days ago. The matter should have been raised yesterday. It deals with an ordinary matter of law. Therefore, it is, disallowed.)

Note—*Comrade Satpal Kapur, M.L.A. to ask for leave to make a motion for the adjournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, the firing by the Police on 24th May, 1967 on the workers of Bahadurgarh Factory, Patiala, who are on strike, resulting in serious injuries to some of the labourers.

CALL ATTENTION NOTICES

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੀ ਇਕ ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਸੀ.....

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਜ਼ਰਾ ਠਹਿਰੋ । ਮੈਂ ਇਹ ਮੋਸ਼ਨਾਂ ਟੇਕ ਅਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੀ ਉਹ ਮੋਸ਼ਨ ਵੀ ਆ ਜਾਵੇ । ਹੁਣ ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ 145 ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। (Just wait. I am taking up these motions and your motion might be among them. Now Call Attention Motion No. 145 is before the House)..

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਮੇਰੀ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਮੋਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 143 ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਉਣੀ ਸੀ ....

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਉਸਦਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਵਾਬ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ । (The hon. Member might have received reply thereto.)

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ।

(CALL ATTENTION NOTICE No. 145)

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ* ਜਨਤਾ ਲਈ ਮਹਤਤਾ ਦੇ ਇਕ ਮਸਲੇ ਵਲ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗੈਟਜ਼ ਫੈਕਟਰੀ, ਬਹਾਦਰ ਗੜ੍ਹ ਦੇ ਹੜਤਾਲੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੇ ਲਾਠੀ ਚਾਰਜ ਅਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੜੀ ਬੇਚੈਨੀ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਇਸ ਵਾਕੇ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਵਿਚ ਲ ਕੇ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁਧ ਫੌਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

Mr. Speaker : It is admitted. The hon. Minister concerned will make a statement.*

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੀ ਮੋਸ਼ਨ ਵੀ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਬਾਰੇ ਹੀ ਸੀ ।

ਗਿਆਨੀ ਬਖਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਰਾਏ : On a point of information, Sir, ਮੇਰੀਆਂ ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨਾਂ ਨੰਬਰ 139-40 ਦਾ ਕੀ ਹੋਇਆ ? ਤੁਸੀਂ 145 ਤੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹੋ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਆਪ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) (The hon. Member has received replies thereto.)

(Interruption)

---

*For statement in reply to Call Attention Notice No. 145 please see Appendix to this Debate.

ਗਿਆਨੀ ਬਖਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਰਾਏ : ਮੈਨੂੰ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣ ਦਿਉ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ । (There is no such convention.)

ਗਿਆਨੀ ਬਖਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਰਾਏ : ਸਭ ਦੇ ਮਤੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿਉ....

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅਗਰ ਚਾਹੋ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਡਿਸਕਸ ਕਰ ਲਉ, ਪਰ ਇਥੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ । (The hon. Member may discuss the matter with me if he so desires but he is not allowed to read out the notices here.)

ਗਿਆਨੀ ਬਖਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਰਾਏ : ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ .. .. ..

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ .. .. (I would not like to listen .. ..)

ਗਿਆਨੀ ਬਖਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਰਾਏ : ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਇਤਲਾਹ ਮਿਲੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਤੇ ਐਕਸੈਪਟ ਕਰ ਲਏ ਗਏ ਹਨ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਕੁਝ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋ ਉਹ ਗਲਤ ਬਾਤ ਹੈ, ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਹੈ, ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) (What the hon. Member says is not correct. It is absolutely wrong.)

(Interruptions by Giani Bakhtawar Singh)

Mr. Speaker : Giani Bakhtawar Singh, I order you to sit down now.

(CALL ATTENTION NOTICE No. 147)

ਸਰਦਾਰ ਸਰਦਾਰ ਸਿੰਘ ਕੋਹਲੀ : ਮੈਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਧਿਆਨ* ਇਕ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪਬਲਿਕ ਇਮਪਾਰਟੈਂਸ ਦੇ ਮਸਲੇ ਤੇ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਬਹਾਦਰਗੜ੍ਹ ਫੈਕਟਰੀ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੇ ਅੰਧਾ ਧੁੰਦ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿਚ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ, ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਅਨਰਥ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜ਼ੁਮੇਂਵਾਰੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਾਊਸ ਅਗੇ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਕਿ ਇਹ ਗੋਲੀ ਕਿਉਂ ਚਲਾਈ ਗਈ ।

Mr. Speaker : It is admitted. The hon. Minister concerned will make a statement.

---

*For statement in reply to Call Attention Notice No. 147 please see Appendix to this Debate.

STATEMENTS LAID ON THE TABLE

Chief Parliamentary Secretary (Sardar Gurcharan Singh) : Sir, I beg to lay on the Table of the House the following statements in connection with—

(i) Call Attention Notice (No. 64, dated the 9th May, 1967) given by Sardar Gian Singh Rarewala regarding the disappearance of Dr. Amarjit Singh of Patiala.

(ii) Call Attention Notice (No. 108, dated the 18th May, 1967) given by Sardar Mohinder Singh Gill regarding the high prices of articles of daily use as sugar, gur, ghee and Dals etc.

CALL ATTENTION NOTICE No. 64

Sardar Gian Singh Rarewala, M. L. A. to draw the attention of the Government to a matter of urgent importance, relating to the disappearance of Dr. Amarjit Singh of Patiala on 13th April, 1967. This eminent Doctor, who was Principal of Medical College, Patiala, is missing for the last three weeks. While the students are deprived of the guidance of such an eminent Principal, it is causing grave misapprehensions in the minds of the Public, so far as the law and order situation in this State is concerned. This is, furthermore, causing immense worry to the kith and kin of Dr. Amarjit Singh. His disappearance and remaining untraced for the last three weeks, adversely reflects upon the efficiency of the Police. A statement should, therefore, be made by the Chief Minister Punjab on the floor of this House about this very important matter.

(Sardar Gurnam Singh, Chief Minister, Punjab)

The Punjab Government share the worry with the family of Dr. Amarjit Singh on his continued disappearance since 13th April, 1967. He was on leave during these days.

2. Immediately on receipt of the news of his disappearance, the senior-most Govt. Officers, including the Police took keen personal interest in locating him and they continue to take the closest interest.

3. The administration has taken all the steps that could be possible to locate him, amongst them the following are prominent :—

(i) Organisation of search at all Railway Stations, Bus Stands, Gurdwaras, fields, abandoned wells, patrolling on canal banks main high-ways and Railway Tracks;

(ii) Wireless intimation to all Superintendents of Police in India,

(iii) Printing of large number of leaf-lets and posters with the Photo of Dr. Amarjit Singh and their despatch to the different parts of the country and posting in the Gurdwaras;

(iv) Announcement of a cash reward of Rs. 5,000/- in the prominent newspapers for information leading to his recovery;

(v) Visit to the prominent Gurdwaras by the relatives and public men to check and to advise the Sewadars and management of Gurdwaras;

(vi) Frequent announcement on the All India Radio;

(vii) Follow up of the information received about Dr. Amarjit Singh in the Districts Saharanpur and Simla;

(viii) Follow of a body recovered from the Bhakra Main Line Canal;

(ix) Preparation of copies of his recent photograph and liberal supply thereof to the Police in Punjab and Haryana.

4. The matter continues to engage the attention of the Senior most officials of the Government. The law and order situation in the State is well in hand.

[ਡਾਕਟਰ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ 13 ਅਪਰੈਲ 1967 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬਰਾਬਰ ਗ਼ਾਇਬ ਰਹਿਣ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਉਨਾਂ ਹੀ ਦੁਖ ਹੈ ਜਿੰਨਾਂ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੈ। ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਛੁੱਟੀ ਤੇ ਸਨ।

2. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗ਼ਾਇਬ ਹੋਣ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਮਿਲਣ ਦੇ ਫ਼ੌਰਨ ਬਾਦ, ਪੁਲੀਸ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਵਿਚ ਗਹਿਰੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲਈ ਅਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਭਣ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ।

3. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਦੇ ਜੋ ਵੀ ਸਾਧਨ ਮੁਮਕਿਨ ਸਨ, ਉਹ ਰਾਜ-ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੁਖ ਇਹ ਹਨ—

(1) ਸੱਭੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ, ਬਸ ਅੱਡਿਆਂ, ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ, ਖੇਤਾਂ ਅਤੇ ਢੱਠੇ ਖੂਹਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਨਹਿਰ ਦੇ ਕੰਢਿਆਂ, ਸ਼ਾਹ ਰਾਹਵਾਂ ਅਤੇ ਰੇਲ ਦੀਆਂ ਪਟੜੀਆਂ ਉਤੇ ਗਸ਼ਤ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ;

(2) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੁਲੀਸ ਸੁਪਰਡੰਟਾਂ ਨੂੰ ਵਾਇਰਲੈਸ ਰਾਹੀਂ ਇਤਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ;

(3) ਡਾਕਟਰ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਫ਼ੋਟੋ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਪੋਸਟਰ ਅਤੇ ਪਰਚੇ ਬਹੁਤੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਛਾਪੇ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਵਖੋ ਵਖ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚਸਪਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ;

(4) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਥਹੁ-ਪਤਾ ਦਸਣ ਵਾਲੇ ਸੱਜਣ ਨੂੰ 5,000 ਰੁਪੈ ਦਾ ਇਨਾਮ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ;

(5) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਅਤੇ ਪਬਲਿਕ ਦੇ ਆਦਮੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਅਤੇ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੁਚੇਤ ਕਰਨ ਲਈ ਗਏ;

(6) ਰੇਡਿਉ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗ਼ਾਇਬ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਦਸਿਆ ਗਿਆ;

(7) ਜ਼ਿਲਾ ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਅਤੇ ਸ਼ਿਮਲੇ ਤੋਂ ਡਾਕਟਰ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਆਈ ਖ਼ਬਰ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ;

(8) ਭਾਖੜਾ ਮੇਨ ਲਾਈਨ ਨਹਿਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਇਕ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ;

(9) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਰਤਮਾਨ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਨਕਲਾਂ ਉਤਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਨੇ ਦੀ ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਭੇਜੀਆਂ ਗਈਆਂ;

4. ਅਜੇ ਵੀ ਇਸ ਮੁਆਮਲੇ ਵਲ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਉਚੇ ਤੋਂ ਉਚੇ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕ਼ਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਬੂ ਵਿੱਚ ਹੈ।

[Chief Parliamentary Secretary]

Statement made by Shri Satya Pal Dang, Development and Local Government Minister. Punjab, in the Punjab Vidhan Sabha in regard to Call Attention Motion No. 108

The State Government are alive to the problem of rising prices of articles of daily use and are, on their part, taking all possible measures to tackle the problem and to hold the price line. We cannot, however, lose sight of the fact that the problem of rising prices is of an All India nature it is only the Central Government that is competent to take any effective steps to solve this problem. For instance, besides other factors prices depend upon the total money supply in the Country in relation to the volume of production. The State Government has no control over the former and very little over the latter.

2. In relation to the commodities specified in the Call Attention Motion, the position is as follows :—

Sugar and Gur

Sugar is a controlled commodity. Allocations of sugar to various States are made by the Government of India. The sugar quota of the Punjab State has been drastically cut because of a heavy decline in the production of sugar in the Country. We have approached the Govt. of India to secure, for us, a special supply of 5,000 tonnes of Khandsari from Uttar Pradesh to meet the demands of establishments etc. and thus to relieve the pressure on the demand for sugar. A proposal to allow liberally the people in the Punjab to manufacture Khandsari is also under active consideration of the Government. The Consumers Co-operative Stores are also being asked to arrange the supply of Gur to the Consumers at reasonable prices.

Vanaspati

Regarding vanaspati, due to the shortage of vegetable oils, the Government of India have imposed a 20% cut on the production in 1965 of all vanaspati mills in the Country. We have requested the Central Government to remove the cut and also to ensure that mills situated outside the State of the Punjab continue to supply traditional quantities of vanaspati to the Punjab. Distributors of vanaspati are required to display their stocks and prices so as to ensure proper distribution. In order to further regulate the trade, the Government are shortly issuing "Vanaspati Dealers' Licensing Order". The Government of India have also been moved to ask the manufacturers to streamline their distribution machinery so that there is no hoarding or profiteering. At places where there are reports of shortage, distribution of vanaspati is arranged on ration cards.

Pulses

The prices of pulses are high because of the severe drought conditions and consequent failure of the Kharif crop. Besides, our State is not self-sufficient in pulses. However, Co-operative Stores are supplying pulses to consumers at reasonable prices.

3.4. The prevailing retail prices of these commodities are as follows :—

Price (as on 19th May, 1967)

1.	Sugar	Rs. 1.52 per Kg. (Controlled Price)
2.	Gur	Rs. 1.75 to 2.10 per Kg.
3.	Vanaspati (Dalda)	Rs. 24.64 (for 4 Kg. tin.) Price fixed by manufacturers.

Pulses (Split unwashed)

1.	Moong	Rs. 2.10 per Kg.
2.	Urd	Rs. 2.20 per Kg.
3.	Gram-Dal	Rs. 1.20 per Kg.
4.	Masur	Rs. 1.75 per Kg.

MOTION UNDER RULE 16

Finance Minister (Dr. Baldev Parkash) : Sir, I beg to move—

that the House be adjourned Sine die after the transaction of today's business.

Mr. Speaker : Motion moved—

that the House be adjourned Sine die after the transaction of today's business.

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ (ਬਟਾਲਾ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਬੜੀ ਗ਼ੈਰ-ਵਾਜਿਬ ਮੋਸ਼ਨ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਗੈਰ ਵਾਜਿਬ ਇਸ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਬਜਟ ਸਪੀਚ ਵਿਚ ਫ਼ਾਈਨਾਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੁਝ ਨਵੀਆਂ ਪ੍ਰੋਪੋਜ਼ਲਜ਼ ਟੈਕਸਿਜ਼ ਨੂੰ ਛਡਣ ਲਈ ਰਖੀਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਕਮ ਕੋਈ ਦੋ ਕਰੋੜ ਬਣਦੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸ ਰਿਲੀਫ਼ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੋਪੋਜ਼ਲਜ਼ ਬਾਰੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਇਹ ਆਪਣੀ ਪਾਲਿਸੀ ਵੀ ਅਨਾਊਂਸ ਕਰ ਬੈਠੇ ਹਨ ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੋਪੋਜ਼ਲਜ਼ ਨੂੰ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਲਿਆਕੇ ਇਸ ਸੈਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿਚ ਗ਼ੈਰ-ਮੁਨਾਸਬ ਅਤੇ ਨਾਵਾਜਿਬ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਿਲਾਂ ਨੂੰ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਇੰਟ੍ਰੋਡਿਊਸ ਕਰਕੇ, ਪ੍ਰੋਪੋਜ਼ਲਜ਼ ਰਖਕੇ, ਏਜੰਡੇ ਤੇ day's business ਵਿਚ ਰਖਕੇ ਸਰਕੂਲੇਟ ਵੀ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਉਸ ਦਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਬਿਲ ਇੰਟਰੋਡਿਊਸ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਇਹ ਵੀ ਗ਼ੈਰ-ਮੁਨਾਸਬ ਗਲ ਸੀ । ਅਜ ਨਾ ਤਾਂ ਉਹ ਬਿਲ ਇੰਟਰੋਡਿਊਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਟੇਜ ਤੇ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਵਿਚ ਲੈਕੇ, ਇਹ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਕੀ ਹੈ, ਨੀਅਤ ਕੀ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਟੈਕਸ ਰੀਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੋਪੋਜ਼ਲਜ਼ ਅਨਾਊਂਸ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ, ਅਗਰ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਮੁਖਤਲਿਫ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਪਰ ਅਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛਡਣ ਦਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਜੋ ਬਿਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਣਾਕੇ ਏਜੰਡੇ ਤੇ ਰਖ ਕੇ ਸਰਕੂਲੇਟ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਿਲਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਪਾਸ ਕਰਾਏ, ਹਾਊਸ ਨੂੰ sine-die adjourn ਕਰਨਾ ਨਾਵਾਜਿਬ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਐਸਾ ਮਨ ਹੈ ਕਿ ਹਾਊਸ ਨੂੰ sine die adjourn ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ । ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਯਕੀਨ ਰਖਦਾ ਕਿ ਐਸੀ ਸੋਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਗਰ ਇਸ ਸਰਕਰ ਨੇ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੋਚਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਾਨਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਰਾਈਟਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਵਿਲੇਜਿਜ਼ ਤੇ ਇਕ ਨਾਵਾਜਿਬ ਛਾਪਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕਾਨਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹਾਊਸ ਨਾਲ ਇਕ ਫ਼ਰਾਡ ਹੋਵੇਗਾ । Parliamentary procedure ਅਤੇ convention ਮੁਤਾਬਕ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਟੈਕਸ ਬਾਰੇ ਇਕ ਬਿਲ ਬਣਾ ਲਵੋ, ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਕੂਲੇਟ ਕਰ ਦਿਉ, ਏਜੰਡੇ ਤੇ ਰਖ ਲਵੋ, ਫਿਰ ਵਾਪਸ ਲੈਕੇ ਹਾਊਸ ਨੂੰ sine die adjourn ਕਰ ਦਿਉ ਅਤੇ ਉਸ ਲਈ ਕੋਈ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਲਿਆਉ, ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵਡੀ ਗਲ democracy, parliamentary convention ਅਤੇ procedure ਦੇ ਮੁਨਾਫ਼ੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਗਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਵਡੀ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਨਾਵਾਜਿਬ ਅਤੇ ਨਾਇਨਸਾਫ਼ੀ ਵਾਲੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਮੋਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇਸ ਸਟੇਜ ਤੇ ਲਿਆਉਣਾ ਬਹੁਤ ਗੈਰ-ਵਾਜਿਬ ਹੈ । ਮੈਂ ਦੋਹਰਾ ਕੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੀ ਨੀਅਤ ਵਾਜ਼ਿਆ ਤੌਰ ਤੇ ਦੱਸੇ ਕਿ ਕੀ ਟੈਕਸ ਰੀਲੀਫ਼ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੋਪੋਜ਼ਲਜ਼ ਬਾਰੇ ਉਸ ਨੇ ਮਨ ਬਦਲ ਲਿਆ ਹੈ ? ਅਗਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਸਾਫ਼ ਕਰੇ ਕਿ ਇਸ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਇਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਟਕ ਅਪ ਕਰਨੀਆਂ । ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵਾਜ਼ਿਆ ਕਰੋ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬਾਕੀ ਬਿਜ਼ਨੈਸ ਛਡਿਆ ਹੈ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਿ ਕਈ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਲੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਰੀਪੋਰਟਾਂ ਜੋ ਮੁਖਤਲਿਫ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਬਾਰੇ

[ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ]

ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਲੇ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਤਾਦਾਦ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਿਸਕਸ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਮੰਗ ਆਈ ਹੈ । ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀਆਂ ਰੀਪੋਰਟਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਵਲੋਂ ਜਾਂ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਬੈਂਚਾਂ ਵਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਦ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਰਾਈਟ ਹੈ । ਇਹ ਮੋਸ਼ਨਾਂ ਆ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੀਪੋਰਟਾਂ ਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਨ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ । ਰੀਪੋਰਟਾਂ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੀਪੋਰਟਾਂ ਤੇ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਸਾਇਨੇ ਡਾਈ ਐਡਜਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਹਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਮੋਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲਿਆਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾਵਾਜਬ ਹੈ। (ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਤੁਹਾਡਾ ਵਾਕ ਆਊਟ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ?

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ: ਮੇਰਾ ਜਾਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲੋਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਵਾਕ ਆਊਟ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹਾਂਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਦੋ ਗਲਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕੀ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਹੈ ? ਕੀ ਉਹ ਇਸ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਡੀਪਰਾਈਵ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਆਪਣੇ ਇਸ ਹਕ ਤੋਂ ਕਿ ਉਹ ਰੀਪਰੋਟਾਂ ਨੂੰ ਡਿਸਕਸ ਕਰ ਸਕਣ ? ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾਵਾਜਬ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਹਕ ਨਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਬਿਲਾਂ ਨੂੰ ਡਿਸਕਸ ਕਰ ਸਕਣ ਅਤੇ ਰੀਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਡਿਸਕਸ ਕਰ ਸਕਣ । ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿ ਇਸ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਸਾਇਨੇ ਡਾਈ ਐਡਜਰਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ । (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) (ਵਿਘਨ)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਮੋਸ਼ਨ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਅਜ ਸਾਇਨੇ ਡਾਈ ਐਡਜਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਕ ਦੋ ਗੱਲਾ ਕਹਿਣੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਫ਼ਾਜ਼ਲ ਦੋਸਤ ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਟੈਕਸ ਰੀਲੀਫ਼ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਨਾਊਂਸ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਟੈਕਸ ਦੇ ਰਿਲੀਫ਼ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਤਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਇਫੈਕਟ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਛੋਟੇ ਟੈਕਸ ਪੇਅਰ ਤੇ ਇਫੈਕਟ ਪੈਣਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਸਬੰਧੀ ਬਿਲ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਸਰਕੂਲੇਟ ਵੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਔਰ ਫਿਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਸਰਕੂਲੇਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਉਸ ਦਿਨ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੁਲ ਛੇ ਬਿਲ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਿੰਨ ਅਸੀਂ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਬਾਕੀ ਦੇ ਬਿਲ ਵਿਦਡਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ। ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਇਆ । ਤੁਹਾਡਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਪਰ ਤੁਹਾਡਾ ਧਿਆਨ ਕਿਸੇ ਨਵੀਂ ਚੀਜ਼ ਵਲ ਸੀ। (ਹਾਸਾ)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਨੋ ਨੋ । ਮੈਂ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਨਵੀਂ ਚੀਜ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂਬਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਹਰ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (No, no. I am listening and seeing as to what new thing is going to happen and what the hon. Members are doing. I have to be vigilant all round.)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਜਨਾਬ ਮੈਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਛੇ ਬਿਲ ਸਰਕੂਲੇਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਕ ਚਿਟ ਸਰਕੂਲੇਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਤਿੰਨ ਬਿਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰ ਲਏ ਹਨ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਮੂਵ ਕਰਨਗੇ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਬਿਲਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਛੇ ਦੇ ਛੇ ਬਿਲ ਹੀ ਮੂਵ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ। ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੀ ਇਹ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਿਲਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਜਾਰੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦਾ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਵੇ, when the House is not in session ਅਤੇ ਉਸ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵੀ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਾਊਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸਿਟਿੰਗਜ਼ ਦਾ ਗੈਪ 6 ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜਦ ਹਾਊਸ ਮੀਟ ਨਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਫੌਰੀ ਲੋੜ ਆਣ ਪਏ ਤਾਂ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਹਾਊਸ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਨਾ ਪਏ। ਮੇਰੀ ਯਾਦਾਸ਼ਤ ਜਿਥੇ ਤਕ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕੁਝ ਬਿਲ ਅਪਰ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾ ਚੁਕੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਐਡਜਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਬਿਲਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

ਦੂਜਾ ਪੁਆਇੰਟ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਰੀਪੋਰਟਾਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਟਿਵ ਰਿਫ਼ਾਰਮਜ਼ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰੀਪੋਰਟ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। (ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker : It cannot be done.

Chaudhri Darshan Singh : Not Money Bill but other three Bills.....

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਨਫਾਰਮ ਕਰ ਦਿਆਂ ਕਿ ਮਨੀ ਬਿਲ ਅਪਰ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਇੰਟ੍ਰੋਡਿਊਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਹੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। (I would like to inform the hon. Member that Money Bills cannot be introduced in the Upper House. These can be introduced only in this Assembly.)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਜਨਾਬ ਮੈਂ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਬਿਲਾਂ ਦੀ ਗਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਬਿਲ ਉਥੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵੀ ਇਸ ਹਾਊਸ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਹੈ।

(ਵਿਘਨ)

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਜਿਹੜੇ ਨਾਨ-ਮਨੀ ਬਿਲ ਉਥੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਉਹ ਪਾਸ ਹੋ ਕੇ ਇਥੇ ਆ ਗਏ ਹਨ। (The Non-Money Bills which were introduced in the Upper House have been received after having been passed by that House.)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਜੇਕਰ ਨਾਨ ਮਨੀ ਬਿਲ ਪਾਸ ਹੋਕੇ ਅਪਰ ਹਾਊਸ ਤੋਂ ਆ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਨਸਿਡਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦ ਤਕ ਲੋਅਰ ਹਾਊਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਨਾ ਕਰੇ....(ਵਿਘਨ) ਇਹ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸਿਸਟਮ ਦੇ ਅਗੇਂਸਟ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਲਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਕਨਸਿਡਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਿ ਜਿੰਨੀਆਂ ਰੀਪੋਰਟਾਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਿਸਕਸ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇਕਰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਵਕਫ਼ਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੀਪੋਰਟਾਂ ਤੇ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਮੁਦਾ ਹੀ ਫੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਰੀਪੋਰਟ ਬਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਵਿਊਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਉਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀ ਵਰਕਿੰਗ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖ ਕੇ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਸੈਟ ਰਾਈਟ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਜੇਕਰ ਇਹ ਰੀਪੋਰਟਾਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਤਕ ਡਿਸਕਸ ਹੀ ਨਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਲਾਸਟ ਈਅਰ ਦੀ ਵਰਕਿੰਗ ਨੂੰ ਮੈਂਬਰ ਕੀ ਵੇਖਣਗੇ ਤੇ ਕੀ ਡਿਸਕਸ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਮਹਿਕਮੇ ਨਾ ਤਾਂ ਵਰਕਿੰਗ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਕਰ ਸਕਣਗੇ ਅਤੇ ਨਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਮੈਂਡ ਕਰਨਗੇ । ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਾਇਨੇ ਡਾਈ ਦੀ ਮੋਸ਼ਨ ਨੂੰ ਟੂਥ ਐਂਡ ਨੇਲ ਅਪੋਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ । ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲਖਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਜਟ ਪਾਸ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਲੈਜਿਸਲੇਸ਼ਨ ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਨਠਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਮੋਸ਼ਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਐਡਜਰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਅਗੇ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਹਾਰਸ ਟ੍ਰੇਡਿੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਟ ਸ਼ੁਡ ਬੀ ਸਟਾਪਡ । ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਗਿਲ ਸਾਹਿਬ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੌਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਵਿਘਨ) ਪਰ ਕੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਹੈ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਐਡਜਰਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ । (ਵਿਘਨ) ਇਸ ਲਈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਮੋਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਕਹੀਆਂ ਹਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਇਨੇ ਡਾਈ ਐਡਜਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਮੋਸ਼ਨ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ । (ਵਿਘਨ)

ਆਬਕਾਰੀ ਅਤੇ ਕਰ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਹਾਰਸ ਟ੍ਰੇਡਿੰਗ ਨਹੀਂ ਪੋਨੀ ਟ੍ਰੇਡਿੰਗ ਹੈ (ਹਾਸਾ)

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਤਾਂ ਡੰਕੀ ਟ੍ਰੇਡਿੰਗ ਹੈ । (ਹਾਸਾ)

वित्त मंत्री : स्पीकर साहिब, पंडित मोहन लाल जी ने जो एतराज़ उठाया है यह तो इस तरह है कि 'डैवल कोटिंग स्क्रुपचरज' । स्पीकर साहिब इसी हाऊस के अन्दर इन की सरकार के वक्त में कई बिल पांच पांच साल पैंडिंग रहे और इन्ट्रोडयूस रहे और बाद में इन्होंने विदड्रा कर लिए । हाऊस के सामने नहीं लाए और हाऊस की टर्म खत्म हो गई, फिर लैप्स हो गए । फिर इन्हों की ही सरकार ने आर्डीनेंस जारी किए बिलों की जगह में ।

शिक्षा मंत्री : इन्होंने कभी रीलीफ़ नही दिया था ।

वित्त मंत्री: स्पीकर साहिब, अपोजीशन की तरफ़ से और इनकी तरफ़ से यह बात कही गई कि सरकार ने जो रीलीफ़ देने का ऐलान किया हैं उसके बारे में दोबारा सरकार सोच रही है और इस को रीकन्सिडर कर रही है कि शायद न भी दें। मैं इस के बारे में कह दूं कि जो रीलीफ़ इस फरंट की सरकार ने देने का ऐलान किया है उस पर सरकार कायम है और डटी हुई है और कभी भी इस से पीछे नहीं हटेगी। (प्रशंसा)

स्पीकर साहिब, मैंने साइने डाई की एडजर्नमैंट के बारे में इस लिए मोशन दिया था कि हम इतना हेस्टी लैजिस्लेशन नहीं लाना चाहते जितना कि पिछली सरकार के वक्त में किया जाता रहा है। हम नहीं चाहते कि हेस्टी लैजिस्लेशन हो और बाद में अमैन्डमैंट लानी पड़े जैसा कि आप ने देखा है कि सेल्ज़ टैक्स के बारे में हाई कोर्ट ने पिछली सरकार के बने हुए एक्ट की एक धारा को अल्ट्रा वाइरस करार दे दिया है और इस के नतीजा के तौर पर इस सरकार पर पता नहीं कितने करोड़ की लाइबिलिटी आन पड़ी है। इसी तरह से और भी बिल पैंडिंग पड़े हुए हैं यह सब हेस्टी लैजिस्लेशन का नतीजा है और इस तरह के झगड़े और गलतियां हरीडली बिल पास करने से पैदा होती हैं। लेकिन इस हेस्टी लैजिस्लेशन से इस सूबे को फायदा पहुंचने की बजाये नुकसान ही होगा। इस के ईलावा सरकार का यह राईट भी है कि जब चाहे इसे पेश करे। मूवर को विदड्रा करने का पूरा इख्तयार है। बेशक आप इस के मुताल्लिक Constitutional point of view से सब मैंबर्ज़ की राये ले लें। आज जब कि कटाई वगैरा हो रही हैं, मैंबरान को इतने दिन आये भी हो गये हैं, मैम्बरान घर जाना चाहते हैं। सैशन को और ज्यादा बढ़ाया नही जा सकता।

Mr. Speaker : Question is—

That the House be adjourned sine die after the transaction of today's business.

The motion was carried

(Cheers from the Treasury Banches).

PAPERS LAID ON THE TABLE

Minister for Development and Local Government (Shri Satya Pal Dang) : Sir, I beg to lay on the Table of the House the Report of the Study Team on Panchayati Raj in Punjab.

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਇਕ ਪਰਿਵਿਲੇਜ਼ ਮੋਸ਼ਨ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਤੇ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗੀ ਸੀ ਕਿ Sorry we have laid it in the Upper House first. ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਘੜੀ ਘੜੀ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ Administrative Reforms Committee ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਕੋਈ ਇਸ ਬਾਰੇ ਐਕਸ਼ਨ ਲਵਾਂਗਾ (I shall make an enquiry first and then take action in this connection.)

NO-CONFIDENCE MOTION

(Resumption of Discussion)

ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ (ਸੰਗਰੂਰ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਵਲੋਂ ਆਏ ਬੇਪਰਤੀਤੀ ਦੇ ਮਤੇ ਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮ, ਹਿਆ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਢਾਈ ਮਹੀਨੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਇਸ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਆਏ ਨੂੰ, ਜੋ ਵੀ ਕੰਮ ਇਸ ਨੇ ਕੀਤਾ ਉਸ ਤੋਂ ਜਨਤਾ ਖੁਸ਼ ਹੈ । ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਹੁਣ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਨਤਾ ਦੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਹੈ । 1865 ਤੋਂ ਜਿਹੜਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਜੂਲਾ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹ ਮੁੜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਨੇ ਜਨਤਾ ਤੇ ਸੁਟਿਆ । ਅਸਲ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਸੁਖ ਦਾ ਸਾਹ ਮਿਲਿਆ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਬਹਿ ਜਾ ਬਹਿ ਜਾ, ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਪਰਮਿਟ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ (ਹਾਸਾ) । ਜਿਹੜੀਆਂ ਵੀ ਕਾਲੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਜਨਤਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੀ ਹਨ । ਹੁਣ ਜਨਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਗਈ ਹੈ, ਕਾਂਗਰਸ ਹਕੂਮਤ ਹੁਣ ਆ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ । 1947 ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਤਾਈਂ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਖੋਹਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿਤਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਸੀ । (ਵਿਘਨ) ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣੋ । ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਛਲੇ 18 ਸਾਲ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕੀਤਾ ਉਹ ਕੀਤਾ, ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਜ਼ਾਰਤਾਂ ਪਿਛੇ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਲਿਆ ਸੀ । ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜਦੋਂ ਵਜ਼ੀਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਖੇਤ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ (ਇਕ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ: ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜੱਥੇਦਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।) ਤੁਸੀਂ ਚੁਕੋ ਨਾ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ । ਇਹ ਉਹ ਬਗਲੇ ਭਗਤ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੈਰੋਂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਤੋਂ ਲਾਹੁਣ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਛਡ ਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਰਾਂ ਦਾ ਤੇਲ ਫੂਕਣ ਦੇ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਤਾਂ ਇਕ ਖੇਤ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਬਹਾਦਰ ਆਦਮੀ ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਵਿਜੋਗ ਨਾ ਹੋਇਆ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸਦਾ ਲਈ ਸਾਥੋਂ ਵਿਛੜ ਗਿਆ ਸੀ । ਇਹ ਆਪਣੀਆਂ ਗੱਦੀਆਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਫਿਰਦੇ ਰਹੇ । ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਹਾਲ ਸੀ ਕਿ ਇਤਨੇ ਵੱਡੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ ਇਹ ਅੱਜ ਤਾਈਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਲਗਾ ਸਕੀ । ਦੋ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਮਿਲਟਰੀ ਦਾ ਆਦਮੀ ਫਿਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਪੁਲਿਸ ਫਿਰਦੀ ਰਹੀ ਪਰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਿਆ, ਆਖਿਰ ਕੋਈ ਤਾਂ ਰਾਜ਼ ਸੀ । ਜੇ ਹਕੂਮਤ ਕੱਢਣਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪਤਾ ਲਗਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਰਡਰ ਤੇ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਸੁਤੇ ਪਏ ਰਹਿਣ । ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਹਿਨੀਅਤ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ । (ਵਿਘਨ)

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ ਦਾ ਕੇਸ ਅੰਡਰ ਟਰਾਇਲ ਹੈ। Can we go into its merits ?

ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ : ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਕ ਹੀਰਾ ਤੁਸੀਂ ਘੱਟੇ ਦੇ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ। (ਵਿਘਨ) ਤੁਸੀਂ ਜਿਤਨੀ ਤਾਕਤ ਹੈ ਰੌਲਾ ਪਾ ਲਉ ਅਸੀਂ ਡਰਨ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਮਰ ਗਿਆ ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਮੁਦਈ ਬਣੇ ਸੀ ਨਾਲ ਹੀ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਏ। (ਵਿਘਨ) ਅਜ ਜਿਹੜੇ ਇਹ ਮੁਦਈ ਬਣੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 1955 ਵਿਚ 14 ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਵਿਚ ਸੁਟਿਆ ਅਤੇ 1960 ਵਿਚ 57 ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਵਿਚ ਸੁਟਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਂਕ ਦੇ ਵਿਚ ਟੀਅਰ ਗੈਸ ਅਤੇ ਲਾਠੀ ਚਾਰਜ ਕਰਵਾਇਆ। ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਜਿਹੜੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੇ ਪੁਤਲੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਸੀ, ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਠਿੰਡੇ ਵਿਚ ਗੋਲੀ ਚਲਵਾਈ, ਇਨਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭੁੰਨਿਆ, ਪਰ ਅੱਜ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀ ਬਣ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਜੱਦੋ ਜਹਿਦ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਿਤਨੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਹ ਸਿਹਰਾ ਵੀ ਸੰਤ ਫਤੇਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਿਰ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਧੜ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਲਾਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਕੀਤਾ।

ਉਸ ਵਕਤ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਪਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਹੋਰੀਂ, ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਹਨ, ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਸਾਡੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਤੇ ਬਣੇਗਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਚਲਦੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) (ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਤਾਂ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਨਹੀਂ ਸਮਾਏ।) (ਵਿਘਨ) (ਹਾਸਾ) ਬੈਠੇ ਨਾ ਬੋਲੋ। ਸਬਰ ਨਾਲ ਸੁਣ ਲਉ। ਫ਼ਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸੰਤ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਸਦਕਾ ਜਦ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਸਿਰ ਧੜ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਲਾ ਦਿਤੀ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਲਮਾਂ ਟੁਟ ਗਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਅਖਰ ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਮੰਗ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਇਸਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਉਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਵਕਤ ਕਿਥੇ ਗਏ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਤੇ ਇਤਬਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਵਾਇਦਾ ਪੂਰਾ ਕਰਨਗੇ। ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧੱਕਾ ਕੀਤਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਵਿੰਗੇ ਟੇਢੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਉਸਦੀਆਂ ਖਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੌਮ ਨੇ ਸਿਰ ਧੜ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਲਾਈ। ਸੰਤ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਮਰਨ ਵਰਤ ਰਖਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਮਰਨ ਵਰਤ ਰਖਿਆ। ਇਹ ਖਾਲਾ ਜੀ ਦਾ ਵਾੜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਮੌਤ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੀਰੋ ਸੰਤ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਗੌਰਮਿੰਟ ਕੰਨ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੇ, ਇਹ ਦੋ ਅੱਖਰ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਸਕੇ। ਹੁਣ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਭਰਾ ਹਨ, ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਅਣਖੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ। ਮੈਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਬਾਉਂਡਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹਕੂਮਤ, ਮੁਸਾਫਰ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਮਾਲਕ ਤੋਂ ਛਡ ਕੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰਖਰੂ ਕਰਨ ਲਈ, ਗੱਦੀਆਂ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਲਈ, ਖੋਹਿਆ ਹੋਇਆ ਘਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਸੰਤ ਫ਼ਤਿਹ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਲਗਾਈ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ

[ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ]

ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹਸਾਨਮੰਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਤੜਫਨ ਲਗ ਪਏ । ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਸਾਡੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਤੇ ਬਣੇਗਾ । ਭਰਾਵੋ......

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਅਧ ਵਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਗਨੋਰ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਹਰ ਵਕਤ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਐਡਰੈਸ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੇਅਰ ਨੂੰ ਐਡਰੈਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਕੁਝ ਤਾਂ ਐਟੀਕੇਟ ਇਥੇ ਇਨਫੋਰਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਐਟੀਕੇਟ ਇਨਫੋਰਸ ਕਰਵਾਓ । ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਐਡਰੈਸ ਨਾਂ ਕਰਨ । ਚੇਅਰ ਨੂੰ ਐਡਰੈਸ ਕਰਨ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਉਹ ਚੇਅਰ ਨੂੰ ਹੀ ਐਡਰੈਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਆਪਨੂੰ ਨਜ਼ਦੀਕ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ । (He is addressing the Chair. He wants to establish closer relations with the hon. Member.) (ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ: ਨਾ, ਨਾ, ਭੈਣਾਂ ਕਿਉਂ ਕਹਿਣਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸੀ ਦੋਸਤਾਂ ਮਿਤਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੰਗੀਆਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਟੇ ਅਤੇ ਪਰਮਿਟ ਦਿਤੇ । ਜੇਕਰ ਸਾਡੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਅਸੈਂਬਲੀ ਤੋਂ ਵਿਹਲੀ ਹੋਕੇ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਦੋਸਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਗੇ ।

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਹੋਰਾਂ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਭਰਾਵੋ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਨਰਿਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਭਰਾਵੋ ਤੇ ਭੈਣੋ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਗਲਤ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਰਾਵੋ, ਭੈਣੋ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸੀਓ । ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨਾ ਭਾਈਆਂ ਵਿਚ ਨੇ ਨਾ ਭੈਣਾਂ ਵਿਚ (ਹਾਸਾ)

ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ : ਭੈਣਾਂ ਵੀ ਤੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ । ... ...ਇਹ ਜੱਟ ਦੀ ਜਿਨਸ ਸਸਤੇ ਭਾਅ ਤੇ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਅੱਜ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਨਤਾ ਮਾਰੀ ਗਈ, ਲੁਟੀ ਗਈ, ਗਰੀਬ ਮਾਰੇ ਗਏ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਕਣਕ 60 ਰੁਪਏ ਖਰੀਦ ਕੇ 125-130 ਰੁਪਏ ਵੇਚੀ ਹੈ । ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਭੁਖਾ ਮਾਰ ਦਿਤਾ । ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਆਟਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਡੀਪੋਆਂ ਤੇ ਲਾਈਨਾਂ ਲਗੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਔਰਤਾਂ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁਛੜ ਚੁਕਕੇ ਧੁਪ ਵਿਚ ਖਲੋਤੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ । ਲੇਕਿਨ ਆਟਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਦਾ । ਜਦ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਤਾਂ ਆਟਾ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ । ਮੈਂ ਤਫਸੀਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ । ਜੰਗ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਅਪੀਲ ਛਪੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਬੜਾ ਬਹਾਦਰ ਹੈ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਬੜੇ ਬਹਾਦਰ ਹਨ, ਜੰਗਜੂ ਹਨ, ਜੰਗ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਨ । ਜਨਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਟੱਰਕ ਭੇਜੇ, ਜਵਾਨ ਭੇਜੇ, ਇਕਲੌਤੇ ਪੁਤਰ ਭੇਜੇ । ਜਵਾਨ ਆਪਣੇ ਢਿਡਾਂ ਉਤੇ ਗਰੈਨੇਡ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਟੈਂਕਾਂ ਉਤੇ ਡਿਗੇ । ਟੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ ਔਰ ਮੌਤ ਨੂੰ ਜਫੀ ਪਾਈ । ਫਿਰ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਡਿਫੈਂਸ ਲਈ ਦੋ ਕਰੋੜ ਰੁਪਈਆ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜੰਗਜੂ ਕੌਮ ਹੈ । ਜੋਸ਼ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਤਕਰੀਬਨ ਛੇ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਦੋ ਕਰੋੜ ਸੈਂਟਰ ਨੂੰ ਦੇਕੇ ਚਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਈਆ ਕਾਂਗਰਸ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਰਕਸ਼ਾ ਦਲ ਨਹੀਂ, ਉਜਾੜਾ ਦਲ ਹੈ, ਨੂੰ ਖੁਆ ਦਿਤਾ । ਉਹ ਚਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਆਇਆ । ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਭਾਂਡੇ ਵੇਚਕੇ,

ਕਪੜੇ ਵੇਚਕੇ, ਰੋਟੀ ਛਡਕੇ, ਭੁਖੇ ਰਹਿਕੇ ਡੀਫੈਂਸ ਲਈ ਫੰਡ ਦਿਤਾ ਸੀ ਤੇ ਤੰਗ ਰਹਿ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕੁਨਬੇ ਨੂੰ ਪਾਲਿਆ ਸੀ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ । ਡੇਰੀ ਫਾਰਮ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਇਕ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਰਕਮ ਲਈ । ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਆਈ. ਐਨ. ਏ. ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ । ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਸੀ, ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਸੀ । ਪੰਜਾਂ ਸਤਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਕਾਫੀ ਭਾਰੀ ਰਕਮ ਹਜ਼ਮ ਕਰ ਲਈ। ਉਹ ਮਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਮੱਝਾਂ ਖਾ ਗਏ । ਹਡ ਖਾ ਗਏ, ਚੰਮ ਖਾ ਗਏ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਿੰਗ ਵੀ ਖਾ ਗਏ । (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ । ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ । ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਦੋਸਤ ਫਰੰਟ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਜਾਕੇ ਪੁਛੋ । ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਪੁਛੋ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਲਸਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਦੋ ਢਾਈ ਸੌ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ । (ਵਿਘਨ) ਫਰੰਟ ਵਜ਼ਾਰਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਪੰਡਤ ਮੋਹਣ ਲਾਲ ਬੋਲਣ ਲਗੇ ਤਾਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਇਕ ਬੰਦੇ ਨੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਹਥ ਦੇਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ । ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਖਬਰਦਾਰ ਫਰੰਟ ਵਜ਼ਾਰਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬੋਲੇ ਤਾਂ । ਉਹ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਵੀ ਹੋ ਗਿਆ । ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਉਹ ਛਡ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੈ । ਕਿ ਫਰੰਟ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੰਜ ਏਕੜ ਦਾ ਮਾਲੀਆਂ ਮਾਫ਼ ਕੀਤਾ, ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟੈਕਸ ਮਾਫ ਕੀਤਾ, ਹਾਊਸ ਟੈਕਸ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਟੈਕਸ ਇਕਠਾ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ । ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿੰਗਾਈ ਭੱਤਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਤੇ ਜਨਤਾ ਖੁਸ਼ ਹੈ । ਤੁਸਾਂ ਆਪ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਉਹ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਤੇ ਰਿਹਾ, ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ । ਫਰੰਟ ਵਜ਼ਾਰਤ ਨੇ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਔਰ ਅੱਜ ਜਨਤਾ ਇਸ ਵਜ਼ਾਰਤ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਮੁੜ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਖਤਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਬੇਪਰਤੀਤੀ ਦਾ ਮਤਾ ਲਿਆਂਦਾ ਔਰ ਲੋਕ ਸਹਿਮੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਧਰੇ ਫੇਰ ਗੁਲਾਮੀ ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਤੇ ਨਾ ਪਾ ਦੇਣਾ । ਇਸਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੋ ਭਾਵੇਂ ਮਰ ਜਾਓ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਹਰ ਗੱਲ ਉਤੇ ਰੌਲਾ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਬਹੁਤ ਟਾਇਮ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭਰਾ ਹਨ । ਪਰ ਮੈਂ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਚੈਲੇਂਜ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਨਤਾ ਵਿਚ ਜਲਸਾ ਕਰਕੇ ਵੇਖ ਲਓ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਨਾਂ ਉਤੇ ਕਿਤਨੀ ਜਨਤਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਫਰੰਟ ਵਜ਼ਾਰਤ ਦੇ ਬਰਖਿਲਾਫ ਬੋਲਕੇ ਵੇਖੋ ਤਾਂ ਸਹੀ ਜੇ ਲੋਕ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੁਕਕੇ ਨਾ ਲੈ ਜਾਣ । ਇਸ ਵਜ਼ਾਰਤ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼, ਨੂੰ, ਇਸਦੀ ਬਣਤਰ ਨੂੰ ਦੋ ਢਾਈ ਮਹੀਨੇ ਹੀ ਹੋਏ ਹਨ, ਕੁਝ ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਕਮ ਕਰਨ ਦਿਓ । ਆਪਣਾ ਕਾਲਾ ਮੂੰਹ ਨਾ ਕਰੋ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਚੰਗੇ ਸੁਝਾਵ ਦਿਓ ਮਿਲਕੇ ਬੈਠੋ ਔਰ ਮਿਲ ਬੈਠ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰੋ, ਸਾਡਾ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਹਰ ਗੱਲ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਔਰ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਇਕੱਠੇ ਬੈਠਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤਰਕੀ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਉਣ । ਅਸੀਂ ਔਰ ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਭਰਾ ਰਲਕੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰੀਏ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਆਪਦਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕਰਕੇ ਆਪ ਤੋਂ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ।

12-00 Noon

हिज हाईनैस नवाब इफतखार अली खान बहादुर (मालेरकोटला): मोहतरिम स्पीकर साहिब, कल शायद आप ने अखबारों में एक स्टेटमैंट देखी होगी जिस में यह शाया हुआ था कि विधान सभा में एक और इंडीपैन्डैंट ग्रुप कायम हुआ है ।

(हिज हाईनैस नवाब इफ़तखार अली खां बहादुर)

उन्होंने पहले एक स्टेटमैंट दिया कि लोगों के लिए यूनाइटिड फरंट मनिस्टरी ने कुछ नहीं किया लेकिन फिर उसको बदलकर माडीफाई करके एक और मज़मून दिया गया है। इस से ज़ाहिर है कि It was an indictment of their own party. और वह इस से सैटिस्फाईड नहीं है। उस से यह भी ज़ाहिर होता है कि लोगों की सेवा वाकई नहीं हुई जिस की वजह से उन लोगों ने यह चीज़ खुद महसूस की। मगर मेरे ख्याल में It was a result of wavering mind अब मैं एक बात और अर्ज़ करना चाहता हूं और वह यह है कि महाराजा रंजीत सिंह की सल्तनत के इखतताम के बाद आज पंजाबी सूबा कायम हुआ है जिसमें पंजाबियों को और खास तौर से सिखों को अपनी कल्चर और अपनी जबान को डिवैलप करने के लिए और उसकी प्रापेगेशन के लिए मौका मिला है। लेकिन मुझे इस बात की तकलीफ़ होती है जब मैं यह देखता हूँ कि इस सूबे के मिलने के बावजूद इस वक्त तक यह यूनाइटिड फरंट मनिस्टरी, जिस में बेश्तर सन्त बाबा फतेह सिंह जी के आदमी है, दस हफतों में भी सेक्रेटेरियट लेवल तक पंजाबी को नहीं ला सकी।

(विघ्न)

श्री स्पीकर: आर्डर प्लीज़। इन्ट्रपशन न करो। (Order please. No interruption please.)

हिज हाईनैस नवाब इफ़तखार अली खान बहादुर: आप ने यह भी मुलाहिज़ा किया होगा कि साउथ इंडिया में कांग्रेस मनिस्टरी को आउस्ट करके वहां पर डी. ऐम. के. को लाया गया ताकि हिन्दी को भी साथ ही रवाना कर दिया जाए। चुनाचि हिन्दी वहां से ऐक्सपैल हुई और साउथ इंडिया की ज़बान कायम रही। इसी तरह से जब आज आप ने यहां से कांग्रेस को आउस्ट किया है, आप में इतनी। हिम्मत नहीं हुई कि आप पंजाबी को भी सैक्रेटेरिएट लेवल तक लेकर आते (आपोज़ीशन की तरफ से हीयर हीयर की आवाजें) मेरा ख्याल है कि आज सन्त बाबा फतेह सिंह जी के ग्रुप ने जिन के साथ इत्हाक किया है, वह उसमें सदेराह है। हिन्दी इसमें कोई शक नहीं है, राष्ट्रभाषा है और इस के लिए बहुत बड़ी फील्ड आफ़ डिवैलपमैंट है। वह नेशनल लैंगुएज है लेकिन अगर वह इसी तरह से पंजाबी के रास्ते में हायल रही तो It will be a strangulation of Punjabi and Punjabi culture. डी. ऐम. के. ने वहां से हिन्दी को ऐक्सक्लूड किया। इसी तरह से Punjab has been given to you as a uni-lingual State. कांस्टीचूशन के अन्दर चौदह जबाने है। हिन्दुस्तान के अन्दर उन सब को ध्यान में रखना है और उन की तरक्की को भी ध्यान में रखना है। लेकिन जहां तक पंजाब का ताल्लुक है यहां पर खास तौर से पंजाबी जबान और पंजाबी कल्चर के लिये ही जगह है। इस वास्ते मैं आप का ध्यान इस तरफ दिलाना चाहता हूं कि आप परी

संजीदगी के साथ इस चीज़ पर गौर करें और इसे किसी न किसी तरह से इम्पलीमैंट करने की कोशिश करें । ख्वाह आप को यह काम एक पार्टी से जुदा हो कर ही क्यों न करना पड़े इसे ज़रूर कीजिए वरना जो मौजूदा पंजाब के कायम होने का मक्सद है वह फौत हो जाएगा । सन्त बाबा फतेह सिंह जी की कुरबानियां. . . जो उन्होंने पंजाबी सूबा दिलाने के लिये सैल्फइम्मोलेशन का इरादा किया था, वह सब बेकार जाएंगी ।

ज़मीदारों के लिए जो कुछ इस वक्त तक हुआ है वह भी आप के सामने है जो है वह भी मेरे ख्याल में एन्करेजिंग नहीं है । यह दोनों बातें आप के सामने है कि पंजाबी सूबे के कायम होने का मकसद खत्म हो जाएगा, खास तौर से पंजाबी को सैक्रेटैरिएट लैवल पर न लाने की वजह से पंजाबी कल्चर को हिन्दी के हवाले कर देने और अपनी ज़बान उन के हवाले कर देने से आप की मिनिस्टरी, मेरे ख्याल में, लोगों की नज़र में बहुत गिर जाएगी । इस वास्ते मेरा यह अर्ज़ करना है कि आप इस पर गौरो खौज़ करें और इस की तरफ फौरी तौर पर ध्यान दें । मैं तो यह भी समझता हूँ कि अगर कोई दूसरे एलीमैंट्स आप के सद्देराह हों तो आज आप इस नो कान्फीडैंस मोशन को कामयाब करें और उन को विद वन वायस आऊस्ट कर दें ।

PERSONAL EXPLANATION BY CAPTAIN RATTAN SINGH

Captain Rattan Singh : On a point of personal explanation, Sir..........

(*Interruptions*)

Acharya Prithvi Singh Azad : Sir, Jathedar Phaguwalia had said something about him.

(*Interruptions*)

Captain Rattan Singh : I was told outside, Sir, that Jathedar Phaguwalia said something about me.

(*Interruptions*) (*Noise*)

ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ : ਮੈਂ ਕੋਈ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ।

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਸੀ । ਮੈਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਜਥੇਦਾਰ ਫੱਗੂਵਾਲੀਆ ਨੇ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਲੈਕੇ ਕੁਛ ਐਲੀਗੇਸ਼ਨਜ਼ ਲਗਾਈਆਂ ਹਨ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ । (I think the name of the hon. Member was not mentioned.)

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਲਿਆ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਮੇਰਾ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਚੇਅਰਮੈਨ ਹੋਵੋ ਉਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ-ਡਾਕਟਰ ਬਲਦੇਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਔਰ ਗਿਲ ਸਾਹਿਬ ਉਸਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ—ਮੈਂ ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਇਸ ਪਾਸਿਉਂ ਨਹੀਂ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਰਿਕਾਰਡ ਹੈ । ਅਗਰ ਇਸ ਐਲੀਗੇਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਚ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਵੀ ਦਰੁਸਤੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿਆਂਗਾ । ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਜਥੇਦਾਰ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪੰਥ ਦਾ ਪੈਸਾ ਖਾਧਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਹਕ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਦੇ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲਣ ਦਾ । ਇਹ ਚੈਲੇਂਜ ਹੈ ਮੇਰਾ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿਚ ।

(ਇਸ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਏ. ਵਿਸ਼ਵਨਾਥਨ ਬੋਲਣ ਲਈ ਖੜੇ ਹੋਏ)

NO CONFIDENCE MOTION

(RESUMPTION OF DISCUSSION)

Mr. Speaker : How much time will you take?

Shri A. Vishwa nathan : I will take only five minutes, Sir.

Mr. Speaker : Thank you.

श्री अ. विश्वनाथन : (लुध्याना दक्षिण) अध्यक्ष महोदय, अविश्वास का प्रस्ताव तो आया लेकिन सरकार में अविश्वास प्रकट करने से पहले ही विरोधी पक्ष को अपने बारे में अविश्वास हो गया है क्योंकि कल प्रबोध जी का भाषण सुनने के बाद ऐसा लगा कि जिस मुस्तैदी के साथ, जिस जोशोखरोश के साथ परसों अविश्वास प्रस्ताव पेश किया गया था वह खत्म हो चुका है । वैसे मैं प्रबोध जी के साथ सहमत हूं कि इस सरकार को अस्तीफा दे देना चाहिए क्योंकि इस ने उन लोगों पर से, जिन पर इनकम टैक्स के साथ साथ प्रोफैशनल टैक्स भी लगता था, उन का प्रोफैशनल टैक्स खत्म कर दिया है और इन लोगों को सरकार की कुर्सियों पर ला कर बैठा देना चाहिए, क्योंकि इनके दिल्ली के अन्दर बैठे हुए आकाओं ने गरीब लोगों पर पैसंजर टैक्स और रेलवे का किराया बढ़ा दिया है । मैं यह मानता हूं कि इस सरकार को अस्तीफा दे देना चाहिए क्योंकि इस सरकार ने जिस सम्पत्ति के ऊपर टैक्स लगता है उसी पर लगते दूसरे टैक्स और प्रापर्टी टैक्स को खतम कर दिया है और इस कांग्रेस को फिर से इन कुर्सियों पर ला कर बिठा देना चाहिए जिस ने एक ही प्रापर्टी पर प्रापर्टी टैक्स, हाऊस, टैक्स मरला टैक्स या हवा टैक्स, पानी टक्स और जीना टैक्स, मरना टैक्स लगाए थे । मैं प्रबोध जी से इस बात में सहमत हूं.. (विघ्न)* × × × × पर भी टैक्स लगाएंगे, बेफिकर रहो (हंसी) (विघ्न) जी नहीं इसकी मनापली आप की है, सारे मरे हुए हैं नमूने (शोर) इनकी इस बात को मैं मानता हूं कि इस संयुक्त मोर्चे की सरकार को त्याग पत्र दे देना चाहिए क्योंकि इस ने उस गरीब किसान का मालिया माफ कर दिया है जिस के पास पांच एकड़ भी भूमि नहीं है और इन लोगों को सरकार की कुर्सियों पर ढोल बाजे बजा कर और जै जै कार करके बैठाना चाहिए जिस ने बारह चौदह साल से सोशलिज्म का नारा तो लगाया लेकिन हिन्दुस्तान में सोशलिज्म नहीं लाए ।

---

*Expunged as ordered by the Chair.

Shri Sadhu Ram : On a Point of order Sir.

श्री अ. विश्वनाथन : I do not give way. उन्होंने सोशलिज्म, समाजवाद का नारा लगाते हुए भी आज तक किसान को किसी तरह की कोई मुक्ति नहीं दी। आज यह लोग कहते हैं कि इस सरकार को त्यागपत्र दे देना चाहिए। हां दे देना चाहिए क्योंकि इस ने जो स्कूल का अध्यापक है, छोटा स्कूल टीचर है उसके वेतन में वृद्धि की है और इन लोगों को उन कुर्सियों पर ला कर बैठाना चाहिए, कुम कुम, पान सुपारी और नारियल और शुद्ध घी के दीपक जला कर और इनकी आरती उतार कर ला कर बैठाना चाहिए जिन्होंने पिछले बीस वर्ष के अन्दर अध्यापकों की बुरी हालत कर दी। अगर किसी की सब से ज्यादा पतित हालत रही है तो वह इन अध्यापकों की रही है जिन के ऊपर राष्ट्र का सारे का सारा आधार है .... (विघ्न) चुप बैठो, मास्टरों की बात है, पढ़ाई लिखाई से तेरा क्या वास्ता तो इस सरकार को हटा देना चाहिए। इस वास्ते हटा देना चाहिए क्यों कि इन लोगों ने जो राशन के डिपो, चीनी और आटा के डिपो बना रखे थे वह अपने टटपूंजियों, दुमछलों और छुटभइयों को दे रखे थे जो कि पैरासाइटस की तरह जनता का खून चूसते थे। उनको हटा कर जिन लोगों को इन्होंने बेकार किया था यानी छोटे दुकानदार जो कि पीढ़ी दर पीढ़ी यही व्यापार करते चले आते थे उन को इस सरकार ने डिपो दे दिए इस लिए इस सरकार को हटाना चाहिए।

इस के इलावा यह कहते हैं कि इस सरकार को अस्तीफा दे देना चाहिए क्यों कि लाखो वह सरकारी कर्मचारी जिन के आधार पर यह बीस साल सरकार चलाते रहे और जिन को इन्होंने भूखा मारा, उन सरकारी कर्मचारियों की तनखाह बढ़ा दी है, उन के वेतन में वृद्धि की है, इस लिए इस सरकार को अस्तीफा दे देना चाहिए और इन को ला कर बैठा देना चाहिए दुंदुभी बजा कर, नक्कारा बजा कर।

इस के अतिरिक्त इन्होंने पंजाब के अन्दर सहजधारियों के मन में पंजाबी के प्रति और केशधारियों के मन में हिन्दी के प्रति घृणा पैदा की। आज यहां पर सरदार लछमण सिंह गिल और जस्टिस गुरनाम सिंह हिन्दी के बारे में डंके की चोट से कहते हैं कि यह अंग्रेजी का स्थान लेगी और श्री लाल चन्द सबरवाल और डा. बलदेव प्रकाश यह कहते हैं कि यह पंजाबी सैक्रेटैरियट लेवल तक पंजाब की भाषा होगी। आज सहजधारियों और केशधारियों के मनो में हिन्दी और पंजाबी के बारे में जो भय थे वह दूर हो गए हैं, एकता का निर्माण हो गया है तो आज यह एकता के शत्रु इस सरकार को भंग कर देना चाहते हैं, इस सरकार को समाप्त कर देना चाहते हैं।

(विघ्न)

इस के अतिरिक्त आज तक जो अपना पेट भरने, ब्लैक मारकिट करने अपनी तिजोरियों के भरने, गुंडा परवरी करने के लिए जो इन्होंने बोगस कोटा सिस्टम

[श्री अ. विश्वनाथन]

जारी किया हुआ था जिस के आधार पर बोगस इन्डस्ट्रियलिस्ट्स रातों रात मल्टी मिलियनेयर बन गए, लाखपति और करोड़पति बन गए, आज वह स्टील के ऊपर से कन्ट्रोल उन पाइप्स के ऊपर से कन्ट्रोल, उन शीटस के ऊपर से कन्ट्रोल को हटा दिया गया है। यहां पर इन्होंने जो कोटा परमिट का सिस्टम जारी कर के कल के कंगालों को आज के महाराजा बनाने का प्रयत्न किया और प्रोफैशनल पालेटीशंज़ .... (विघ्न)। उन लोगों को इन्होंने जिस तरह से राजा महाराजा बनाने का प्रयत्न किया who were always fishing in corrupt waters.

.........।

(विघ्न)

Acharya Prithvi Singh Azad : And that corrupt water is there now.

Shri A. Vishwanath think you have better indentification with corrupt water.

(*Interruption*)

Shri A. Vishwanathan : I do not know. You can judge that better. I only know pure water and you know corrupt water.

तो इस लिये आज क्योंकि यह कुरप्शन दूर हो गई है, कोटा परमिट सिस्टम खत्म कर के स्टील वगैरह को छूट हो गई है इस लिये आज ऐसी सरकार को अस्तीफा दे देना चाहिए ? आज चीनी का प्रश्न है। कहते ह कि चीनी नहीं मिलती। चीनी इन की सरकार नहीं दे रही है अस्तीफा हम को दे देना चाहिए।

हिन्दोस्तान के अन्दर 20 हज़ार करोड़ रुपया लगा कर तीन फाइव इयर प्लन्ज़ बना कर इन्होंने हिन्दोस्तान के अन्दर अन्न संकट पैदा किया, अस्तीफा हम को देना चाहिए।

पंजाब के अन्दर 20 वर्ष के अन्दर पुलिस को कुरप्ट इन्होंने किया और आज अगर कहीं एक खून हो जाता है तो कहते हैं कि अस्तीफा हम को दे देना चाहिए। 20 वर्ष के अन्दर पंजाब में ऐडमिनिस्ट्रेशन को टौप हैवी इन्होंने बनाया, अस्तीफा हम को देना चाहिए। तीन महीने तक यह नोच खसोट करते रहे, रात को ढाई 2 बजे तक उन को जगा कर उन को कहते हैं कि चीफ़ मिनिस्टर बना देंगे और एक चीफ़ मिनिस्टर नहीं, चार चार लोगों को चीफ़ मिनिस्ट्री इन्होंने दी है। इन्होंने जैसे सैक्रेटेरियेट और डायरैक्टोरेट बनाए हैं जिस में सैक्रेटरी और डायरैक्टर के बाद 10 डिप्टी सक्रेटरी 15 असिस्टेंट सैक्रेटरी, 10 डिप्टी डायरैक्टर, 36 असिस्टेंट डायरैक्टर रखे हैं वहां पर 36 को चीफ़ मिनिस्टरी और 50 को डिप्टी चीफ़ मिनिस्टरी के वादे यह करते हैं और कुरप्शन हम करते हैं। ......(विघ्न)

तो इस लिये, अध्यक्ष महोदय, मेरा यह कहना है कि ठीक है यह अविश्वास का प्रस्ताव ले आए तैश में आ के । शायद इन को आशा थी कि यह कुछ सोच लेंग, रात्रि के वक्त कुछ सोच लेंगे । मुझ को मालूम है कि रात्रि में शिकार खेलने वाले पशुओं को रात्रि में दिखता है दिन में वह भाग जाते हैं । (तालियां) प्रबोध चंद्र जो रात को बहुत लोगों को मिले होंगे, कुछ लगता होगा कि शिकार फंस रहा है लेकिन दिन के उजाले में जब हम यहां पर अविश्वास के प्रस्ताव के विरुद्ध दहाड़ते हैं तो वह यहां से चले जाते हैं उन को दिन में दिखाई देना बंद हो जाता है। इस लिए अध्यक्ष महोदय, मेरा यह कहना है कि आज कांग्रेस के 20 वर्ष के राज्य के पश्चात यहां पर जनता की सरकार आई है । एक स्वतंत्रता 1947 में मिली थी अंग्रेजों की ब्युरोक्रेसी से और आज 1967 के अन्दर हिन्दुस्तानी भूरे साहिबों की ब्यूरोक्रेसी और कुरप्शन से हम को मुक्ति मिली है। इस लिये अगर आज यहां पर जनता की सरकार बनी है तो इन लोगों का फर्ज था कि इस को कुछ समय देते । ऊपर से तो कहते हैं कि हम तो नहीं चाहते सरकार को तोड़ना या कि यहां पर राज्यपाल का राज हो गर्वनर का रूल हो लेकिन मन में यही चाहते हैं । मेरा यह कहना है कि हो सकता है कि आज ऐडमिनिस्ट्रेशन के अन्दर बहुत सारी कमियां हों । लेकिन उन कमियों के लिये जिम्मेदारी किस की है ? (घंटी) अध्यक्ष महोदय, मैं एक ही बात कह कर बैठ जाऊंगा । उन सारी कमियों की जिम्मेदारी उन लोगों की है जिन्होंने 20 वर्ष तक उन कमियों की तरफ से आखें मूंद कर रखी हैं । आज जब भी हम कुछ कहते हैं तो प्रबोध चंद्र जी यह कहते हैं कि यह नाबालिग बच्चे क्या करेंगे । आखिर में अध्यक्ष महोदय, मैं यही कहूंगा कि ठीक है कि हिरण्यकश्यप को प्रहलाद भी एक नाबालिग बच्चा ही लगता था लेकिन प्रहलाद का जन्म हुआ और हिरण्यकश्यप समाप्त हुआ । आज यह सौ दिन का बच्चा जीवित है, बढ़ रहा है और युवक बन रहा है । यह बढ़ता जायगा और हिरण्यकश्यप का बध आज तक कुछ तो जनता ने किया है और कुछ यह प्रहलाद करेगा । (तालियां)

ਸ੍ਰੀ ਸਾਧੂ ਰਾਮ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਗੱਲ ਚਲੀ ਅਤੇ ਨੌਕਾ ਝੋਕੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ । (*** *** *** *** ਗਲਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ । (ਵਿਘਨ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ (***) ਦਾ ਲਫਜ਼ ਕਿਹਾ । (*** *** *** *** *** *** *** *** ***) (ਵਿਘਨ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਲਫਜ਼ ਵਾਪਸ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । (*** *** *** *** *** *** *** *** *** *** ***, (ਸ਼ੋਰ)

Mr. Speaker : This is no point of order.

Shri A. Vishwanathan : I rise on a point of order. Sir, this hon. Member has made certain very disparaging remarks just now. I would request you to pull him up. He is given to obscene and vulgar talk.

---

*Expunged as ordered by the Chair.

Pandit Mohan Lal : Sir, I am sorry that the hon. Member has made those remarks. I would request you, Sir, to have those remarks expunged.

Mr. Speaker : These remarks are expunged.

ਆਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ : On a point of order, Sir. ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਧੂ ਰਾਮ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਕਹੇ ਹੋਏ ਸ਼ਬਦ ਤੁਸੀਂ ਅਕਸਪੰਜ ਕਰਵਾ ਦਿਤੇ ਹਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਮੇਰੇ ਆਦਰਨੀਯ ਦੋਸਤ....

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਹਾਂ ਉਹ ਵੀ ਐਕਸਪੰਜ ਹੋ ਗਏ। Let the Members speak now, please. (Yes, those remarks have also been expunged. Let the Members speak now please.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਾਲਿਬ (ਜਗਰਾਉਂ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਚੰਗੇ ਭਲੇ ਸਨ ਪਰ ਅੱਜ ਇਹ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਅਜ਼ਾਦ ਕਰਾਣ ਲਈ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀਆਂ, ਕੀ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕਟੀਆਂ ? ਇਹ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜਿਹੜੇ ...

(Interruption from the Treasury Benches)

Sardar Darbara Singh : We will not allow to speak any Member if it happens like this.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਾਲਿਬ : ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜਿਹੜੇ ਅਜ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਂਦੇ ਨੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹ-ੜੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਗਵਾਹੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਅਤੇ ਜਗੀਰਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਦੇ ਰਹੇ....

(ਵਿਘਨ)

ਚੀਫ਼ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ) : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਇਲਜ਼ਾਮ ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਗਾ-ਇਆ। ਉਹ ਤਾਂ ਹਾਲੇ ਬੋਲੇ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਖੁਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਇਨਵਾਈਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗ਼ਲਤ ਇਲਜ਼ਾਮ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਨਾ ਲਗਾਣ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਮਝਿਆ ਸੀ ਨਵਾਂ ਮੁੰਡਾ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਇਹ ਮੇਡਨ ਸਪੀਚ ਹੈ ਇਸਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦਿਉ। ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਸਮਝਾ ਦਿਉ। ਇਹ ਨਵਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤਕ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਥੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

(ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗ਼ਾਲਿਬ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਿਰ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਪਿਉਰੇਟੀ ਇਨ ਪਬਲਿਕ ਲਾਈਫ ਕਰਨੀ ਹੈ । ਕਿੰਨੀ ਸਹਣੀ ਇਹ ਪਿਉਰੇਟੀ ਇਨ ਪਬਲਿਕ ਲਾਈਫ ਲਿਆਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿੰਨੀ ਸਾਫ ਸੁਥਰੀ ਲਿਆਏ ਹਨ ਇਸ ਨੂੰ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ । ਜੋ ਪੁਲਿਸ ਚੌਕੀਆਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਇਸ ਹਾਲ ਦੇ ਬਾਹਰ ਅਤੇ ਐਮ. ਐਲ. ਏਜ਼. ਦੇ ਫਲੈਟਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰਵਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਿਠਾ-ਈਆਂ ਹਨ ਉਹ ਪਿਉਰੇਟੀ ਦੀ ਹੀ ਤਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ।

(ਵਿਰੋਧੀ ਪੱਖ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਚੌਕੀਆਂ ਇਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਬਿਠਾਈਆਂ । ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਆਪਣਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਮਝ ਸੋਚਕੇ ਗਲਾਂ ਕਹਿਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ । (They have not established any Pol ce Posts here. We have our own arrangement in the Assembly. Therefore the hon. Members should make such statements with full sense of responsibility.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗ਼ਾਲਿਬ : ਫਿਰ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਕ ਹੋਰ ਪਿਉਰੇਟੀ ਇਨ ਪਬਲਿਕ ਲਾਈਫ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ । ਲੁਧਿਆਣਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਤੇ ਵਾਈਸ ਚੇਅਰਮੈਨ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਅਤੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਗਏ । ਅੱਜ ਡੇਢ ਮਹੀਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਨਵਾਂ ਚੇਅਰਮੈਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ । ਜਿਥੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਅਤੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਚੁਣੇ ਗਏ ਹਨ ਉਥੇ ਲੁਧਿਆਣਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਨਹੀਂ ਚੁਣੇ ਗਏ । ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਤਰੀਕ ਮੁਕਰਰ ਕਰ ਦਿਤੀ ਗਈ, ਡੀ. ਸੀ. ਨੇ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਕਹਿ ਦਿਤ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਡੀ. ਸੀ. ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਲਾਂ ਇਥੇ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਦੀ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸੀ. ਐਮ. ਦਾ ਆਦਮੀ ਚੇਅਰਮੈਨ ਨਹੀ ਸੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ । (ਵਿਰੋਧੀ ਪਖ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿਉਰੇਟੀ ਇਨ ਪਬਲਿਕ ਲਾਈਫ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ ।

ਫਿਰ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿਚ ਘੰਟਾ ਘਰ ਚੌਕ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨੌਂ ਵਜ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਚੁਕ ਕੇ ਦੂਜੀ ਪਟੜੀ ਤੇ ਸੁਟਿਆ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਸ ਨੇ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੈ, ਕਿੰਨੀ ਚੰਗੀ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹੋ (ਵਿਰੋਧੀ ਪਖ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ)

ਫਿਰ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅਫਸੋਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਨਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਲੂਕ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਨਾਣ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਕਟੀਆਂ ਹੁਡਿਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸ ਸਾਲ ਅਪਣੇ ਤਨ ਤੇ ਕਪੜਾ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਸਵਾਏ ਕਛਹਿਰੇ ਦੇ, ਨੰਗੇ ਰਹਿ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦਿਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਹਾਨ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਿਛੇ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅੱਜ ਲੀਡਰ ਬਣ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਲਈ ਇਕ ਲਾਠੀ ਨਹੀਂ ਖਾਧੀ ਅਤੇ ਇਕ ਵੇਰ ਵੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਗਏ । (ਵਿਘਨ) (ਵਿਰੋਧੀ ਪਖ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ)

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਾਲਬ]

ਇਕ ਮੈਂਬਰ ; ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਬੜਾ ਤਰਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਾਲਿਬ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਹੁਡਿਆਰੇ ਦੀ ਜੁੱਤੀ ਨਾਲ ਵੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ।ਅੱਜ ਜਿਹੜੇ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਗਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ । ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ); (ਵਿਘਨ)

ਬਾਕੀ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜਿਸ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰ-ਨਾਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜਿਹੜੇ ਡੀਫੈਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਨ ਬੈਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਉਸ ਮਹਾਨ ਹਸਤੀ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਾਸ ਪੋਰਟ ਦੇਣ ਲਈ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਸਰਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ਕੋਹਲੀ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੋਸ਼ਨ ਵੀ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀ ਇਹ ਪਿਉਰੇਟੀ ਇਨ ਪਬਲਿਕ ਲਾਈਫ ਲਿਆ ਰਹੇ ਹਨ ? (ਵਿਘਨ) (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ)

Mr. Speaker : Passport is a Central subject. You are not to touch this subject.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਾਲਬ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਵਜ਼ਾਰਤ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਹੋਈ ਹੈ । ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਬਜ਼ੀ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਛਾਬੜੀਆਂ ਵਾਲੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਅਗੇ ਜਾ ਕੇ ਹੋਕਾ ਦਿੰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਬਜ਼ੀ ਲੈ ਲਉ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਘਰ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਹੋਕਾ ਦਿੰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਵਜ਼ਾਰਤ ਲੈ ਲਉ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਆਣ ਮਿਲੋ । (ਹਾਸਾ) (ਵਿਘਨ) (ਵਿਰੋਧੀ ਪੱਖ ਵਲੋਂ: ਬਹੁਤ ਖੂਬ) ਪਿਛਲੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜੇ ਵਜ਼ੀਰੀ ਲਈ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਲ.ਏ. ਲਈ ਤਰਸਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਦੇ ਨਿਕਟ ਹੋਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਜ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਜ਼ੀਰ ਆਪਣੀ ਕਾਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਐਮ. ਐਲ ਏ. ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਹ ਪਰੇ ਹਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੂਰ ਹੀ ਹੋ ਜਾਉ ਇਨਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਮਲੋ ਮਲੀ ਬਿਠਾਣਗੇ ! ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਅੱਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦੀ । (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਿਆਰਾਂ ਨੁਕਾਤੀ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 12ਵਾਂ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸੀ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਵੀ ਚਾਲੂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਜਿਥੇ ਤਕ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦਾ ਤਅਲੁਕ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਜ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਧਕਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਲਿਕ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਕਣਕ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਖਰੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਖਰੀਦਦੀ ਹੈ ਉਹ ਇਨਸਪੈਕਟਰਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਖਰੀਦ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਵਪਾਰੀ ਤੇ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਮਿਲੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਨਿਗਾਹ ਰਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਕਣਕ ਲੈਣੀ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਕਣਕ ਵਪਾਰੀ ਨੇ ਲੈਣੀ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੀ ਬੋਲੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ । ਨਾਲ ਨਾਲ ਵਾਚ ਰਖਦੇ ਨੇ ਤੇ ਮੰਡੀ ਵਿਚੋਂ ਅਊਸਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਪਰ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਕਣਕ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕੋਈ ਭਾ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ, ਕੋਈ ਬੋਲੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਤੇ ਵਪਾਰੀ ਜਿਹੜਾ ਭਾ ਚਾਹੁਣ ਲਗਾ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਨੇਂ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਇਹ ਤਾਂ ਆਪ ਜਾਕੇ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਨੇ ।

ਬਾਕੀ ਜਿਥੇ ਤਕ ਕਣਕ ਦੀ ਸਮਗਲਿੰਗ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਸਮਗਲਿੰਗ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । (ਘੰਟੀ) ਮੈਂ ਆਖਿਰ ਵਿਚ ਇੰਨੀ ਹੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਮਗਲਿੰਗ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵੱਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ । ਮੇਰੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਹਨ ਕਿ ਜਿਥੇ ਵਪਾਰੀ ਸਿਧੇ ਹੀ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਪਾਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 10 ਰੁਪਏ ਭਾ ਵਧ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਣਕ ਮੇਰੀ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਉਥੋਂ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਸਮਗਲ ਕਰ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਬਾਕੀ ਪਿਉਰੇਟੀ ਦੀ ਤਾਂ ਜੋ ਹਾਲਤ ਹੈ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ । ਹੈਰਾਨੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਮਰੇਡ ਸਾਹਿਬ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਬਿਰਲਾ ਸੀਡ ਫਾਰਮ ਦਾ ਪੱਟਾ ਕੈਂਸਲ ਕਰਾਣ ਲਈ ਕੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ । ਐਜੀਟੇਸ਼ਨਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ । ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪੱਟਾ ਕੈਂਸਲ ਨਾ ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਸੁਰਜੀਤ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਥੇ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਪਿਉਰੇਟੀ ਨਜ਼ਰ ਆਈ ਹੈ । (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ਫਿਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸੁਰਜੀਤ ਜੀ ਦੇ ਇਕ ਕੰਪੈਨੀਅਨ ਨੇ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮਨਿਸਟਰੀ ਤਾਂ ਇਕ ਮਡ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਫ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਆਵੇਗਾ ਇਸ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਆਖਿਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਨੇਤਾ ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਬਾਰੇ ਇਕ ਦੋ ਲਫਜ਼ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਦ ਕਾਂਗਰਸ ਤੋਂ ਛਡ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚ ਲਿਆ ਤਾਂ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟ **ਕੀਤਾ** ਗਿਆ ਸੀ । ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਹੇਰਾ ਫੇਰੀ ਦਾ ਰੋਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੋਸ ਦਾ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਕਿਕਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਲੈਣਾ ਪਿਆ ਸੀ ।(ਹਾਸਾ) (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ)

ਸਰਦਾਰ ਹਰਭਜਨ ਸਿਘ(ਸਰਦੂਲਗੜ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਨੋ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਪ੍ਰਬੋਧ ਜੀ ਨੇ ਮੂਵ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਾਂ । (ਵਿਘਨ)——

PERSONAL EXPLANATION

ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ । ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਬੋਲੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਹੈ ਮੈਂ ਹੋਰਨਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਗਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹਾਂਗਾ ਕਿ ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਮੈਂਬਰ ਹਨ ਜਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਲੀਡਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗਲ ਤਾਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਭਦਰ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ ਅਤੇ ਮਿਲਣਾ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ । ਮੈਂ ਵਧੇਰੇ ਕੀ ਕਹਾਂ ਇਹ ਬੇਥਵੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰਨ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਖਿਮਾ ਹੀ ਕਰਨ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ । (ਵਿਘਨ)

No. Confidence Motion
(Resumption of Discussion)

ਸਰਦਾਰ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ : ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਬੋਧ ਜੀ ਦੀ ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ ਤੇ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਪਿਛਲੇ ਵੀਹ ਸਾਲ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਢਾਈ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਜੋ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਪਰਮਾਣ-ਪੱਤਰ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਚੰਗੇ ਕੀਤੇ ਕੰਮ ਦੇ ਮਿਲੇ ਉਹ ਸਭ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ; ਜੇ ਕਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਹਿਲਜੁਲ ਹੋਵੇਗੀ। (ਵਿਘਨ)

ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਇਸ ਵਕਤ ਪ੍ਰਬੋਧ ਜੀ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਕੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਟ ਪੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਡਿਸਟਰਬ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ....

Mr. Speaker : You please go on with your speech.

ਸਰਦਾਰ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਲ ਦੀ ਇਕ ਸਪੀਚ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੋਧ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਮੰਡੀਆਂ ਨੂੰ (ਵਿਘਨ)

ਸ਼੍ਰੀ ਲਾਲ ਚੰਦ ਸਬਰਵਾਲ : On a point of order, Sir. ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਦੂਸਰੇ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਡਿਸਟਰਬ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੈਂਬਰ ਉਹਨੂੰ ਹਥ ਜੋੜੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕੀ ਇਹ coercion ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ। Under your very nose, Sir, it is happening and will you allow it, Sir ? (Interruptions) This is a question.

Mr. Speaker : No, I can-not. ਜੇ ਉਹ ਮੈਂਬਰ ਡਿਸਟਰਬ ਫੀਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਦੂਸਰੀ ਸੀਟ ਤੇ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਨ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। (No, I cannot. If that hon. Member feels disturbed he can go to some other seat. I will not stop him.)

ਸ਼੍ਰੀ ਲਾਲ ਚੰਦ ਸੱਬਰਵਾਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਮੁਨਾਸਿਬ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਕ ਤਾਂ ਉਹ ਮੈਂਬਰ ਡਿਸਟਰਬ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਦੂਸਰੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੀਟ ਤੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਵੇ। (ਸ਼ੋਰ)

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹਰਜ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਮੈਂਬਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਤ ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਕਿਸ ਨਾਲ ਕਰਨਗੇ।

(ਇਸ ਵੇਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਕਪੂਰ ਚੰਦ ਜੈਨ ਆਪਣੀ ਸੀਟ ਛੱਡ ਕੇ ਖਾਲੀ ਸੀਟ ਤੇ ਜਾ ਬਠੇ।) ......(ਤਾੜੀਆਂ) ....

ਉਹ ਹੁਣ ਆਪ ਹੀ ਇਹ ਸੀਟ ਛੱਡ ਜਾਣਗੇ । (ਤਾੜੀਆਂ) [There is no harm in it. If that hon. Member will not be there, there will be none with whom they will talk (*Noise*) (At this stage Shri Kapur Chand Jain left his seat and occupied another vacant seat.) (*Applause*) Now he will himself leave that seat.] (*Applause*)

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਸਾਨੂੰ ਖ਼ਤਰਾ ਸਿਰਫ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਕਿਸੇ ਝਗੜੇ ਕਾਰਨ ਲੜ ਨਾ ਪੈਣ ।

Mr. Speaker: I have "Hathaura" in my hand.

श्री अ. विश्वनाथन : स्पीकर साहिब, श्री कपूर चंद जैन जिनकी यह सीट है वह तो डिस्पलेस्ड बने बैठे हैं । मगर उधर से इधर आकर श्री प्रबोध चंद्र उनकी सीट पर बैठे हैं । यह कब्ज़ा जमाने का तरीका गलत है । उनको अपनी सीट दिलाई जाये। (शोर)

ਸਰਦਾਰ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਪ੍ਰਬੋਧ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਅਜੇ ਵੀ ਵਜ਼ੀਰੀਆਂ ਦੇ ਭੁਖੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਏਧਰ ਆ ਜਾਣ ਅਤੇ ਮੂਹਰਲੀ ਸੀਟ ਤੇ ਆ ਬੈਠਣ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੋਰੀ ਛਿਪੇ ਕਾਨਾ ਫੂਸੀਆਂ ਨਾ ਕਰਨ । ਉਹ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਫਰੰਟ ਨੂੰ ਕਹਿਣ, ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ, ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਾਰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ । ਇਉਂ ਕਿਉਂ ਨੱਸੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ? ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ ਤੇ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਛਲੇ $2\frac{1}{2}$ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਜਨਤਾ ਖ਼ੁਸ਼ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਪਿਛਲੇ 20 ਸਾਲ ਦੇ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਕੀ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਹ ਦਿਨ ਭੁਲ ਗਏ ਜਦੋਂ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾਕੇ ਮਨਿਸਟਰੀ, ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਪਿਛੇ 50–50 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਆਫਰ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ । ਅੱਜ ਉਹ ਕੁਰਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦੀ ਨਹੀਂ । ਉਹ $2\frac{1}{2}$ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਦਿਨ ਭੁਲ ਗਏ ਜਦੋਂ ਦਿਨ ਦਿਹਾੜੇ ਡਾਕੇ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਦਿਨ ਭੁਲ ਗਏ ਜਦੋਂ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸੀ ਅਤੇ ਦਿਨ ਦਿਹਾੜੇ ਸਿਨਮਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ । ਉਹ ਦਿਨ ਭੁਲ ਗਏ ਜਦੋਂ ਕਲੇਰ ਵਰਗੇ ਇਕ ਸੀਨੀਅਰ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ । ਉਹ ਦਿਨ ਭੁਲ ਗਏ ਜਦੋਂ ਮਹਿਤਾ ਛਬੀਲ ਦਾਸ ਨੂੰ ਖ਼ੁਦਕਸ਼ੀ ਕਰਨੀ ਪਈ ਸੀ । ਉਹ ਦਿਨ ਭੁਲ ਗਏ ਜਦੋਂ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਰਾਏ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ ਕੋਈ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਅੱਜ ਓਹ ਇਸ ਰਾਜ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਸ਼ਰਮ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 20-20 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਡਾਕੂਆਂ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਗਰਾਂਟ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਜਿਹੜਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਛਕ-ਛਕਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਹੁਣ ਤਾਈਂ ਇਤਨੇ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਡਾਕੂਆਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ ਕੀ ਕਿਸੇ ਇਕ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ? ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਰਾਏ ਦੇ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਕੀ ਦਿੱਤਾ ? ਅੱਜ $2\frac{1}{2}$ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਢਿਡ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ 20 ਸਾਲ ਇਹ ਕਰਦੇ ਕੀ ਰਹੇ ਹਨ ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਜ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਕੋਠੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਹਨ ਉਹ ਕਲ੍ਹ ਟਕੇ ਟਕੇ ਦੇ ਮੁਹਤਾਜ ਸੀ । ਇਹ ਪੈਸਾ ਆਇਆ ਕਿਥੋਂ ? ਸ਼ਰਮ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (ਸ਼ੋਰ) ਤੁਹਾਡੇ ਕਾਂਗਰਸ ਰਾਜ ਦੀ ਅੱਜ ਘਰ ਘਰ ਚਰਚਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਗੱਡੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾਉ, ਬਸਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾਉ ਲੋਕ ਇਹੋ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ "ਇਹ ਕਾਂਗਰਸ ਰਾਜ ਨਾ ਆਵੇ" । (ਵਿਘਨ)

[ਸਰਦਾਰ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ]

ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਵੀ ਕਿਤੇ ਜਾਕੇ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਲਉ ਕੀ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਤੇ ਕੀ ਸ਼ਹਿਰੀ ਲੋਕ, ਸਭ ਇਹੋ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਫਰੰਟ ਦਾ ਰਾਜ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਪਿਛਲੇ 20 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ ਰਾਜ ਨੇ ਭੈੜੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਸਨ ਅੱਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਪਾਸੇ ਰੀਲੀਫ਼ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ. ਬਖਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਟਿਵ ਅਫਸਰ ਦੀ ਅਪੁਆਇੰਟਮੈਂਟ ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਟੇ ਹੋਏ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਹੁਣ ਤਾਂਈ ਤੁਸੀਂ ਬਾਈ ਮੈਰਿਟਸ ਹੀ ਰਖਦੇ ਰਹੇ ਹੋ? 1954 ਵਿਚ ਇਕ ਵਜ਼ੀਰ ਦਾ ਲੜਕਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਡਾਇਰੈਕਟ ਨਾਇਬ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਉਹ P.C.S. ਅਫਸਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਦੇ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਗਰੀਬ ਹੈ, ਹੀਲਾ ਵਸੀਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਮੋੜ ਕੇ ਕਾਨੂੰਗੋ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਗਰੀਬ ਸੀ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਇਕ ਐਕਸ ਮਨਿਸਟਰ ਦਾ ਲੜਕਾ ਸੀ? ਇਹੋ ਕਾਂਗਰਸੀ ਰਾਜ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਮੈਰਿਟ ਰਖਦੇ ਸੀ? ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਸਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਤਨੇ ਥੋੜੇ ਜੇਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਟੀਚਰਜ਼ ਨੂੰ ਰੀਲੀਫ ਦਿੱਤਾ, ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟੈਕਸ ਹਟਾਇਆ, 5 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦਾ ਮਾਲੀਆ ਮੁਆਫ ਕੀਤਾ। ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਮਹਿੰਗਾਈ ਭੱਤੇ ਦਿਤੇ। ਪ੍ਰਬੋਧ ਜੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਮੋਸ਼ਨ ਮੂਵ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਾਪਸ ਹੀ ਲੈ ਲੈਣ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬੰਦੇ ਹੁਣ ਬੜੇ ਸਿਆਣੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਪਿਛਲੇ 20 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ-ਸਿਖ ਅੱਡ ਅੱਡ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਸਿਖ ਕਦੇ ਇਕੱਠੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਅੱਜ ਵੇਖ ਲਉ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕਠੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਹੈ। ਤੁਹਾਡਾ ਤਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਵਾਲਾ ਵਤੀਰਾ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਡੀਵਾਈਡ ਐਂਡ ਰੂਲ ਦਾ ਅਤੇ ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਬੈਠੇ ਰਹੋ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਦਿਨ ਯਾਦ ਆਉਂਦੇ ਹੋਣਗੇ (ਵਿਘਨ) ਅੱਜ ਤੁਸੀਂ, ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਰਿਪਰੀਜ਼ੈਂਟ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਅਕਾਲੀਆਂ ਮਗਰ ਹਨ ਜਾਂ ਕਮਿਉਨਿਸਟਾਂ ਮਗਰ, ਸ਼ਹਿਰੀ ਲੇਬਰ ਕਲਾਸ ਵੀ ਕਮਿਉਨਿਸਟਾਂ ਮਗਰ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਜਨ-ਸੰਘੀਆਂ ਮਗਰ। ਤੁਸੀਂ ਦਸੋ ਕਿਸ ਨੂੰ ਰਿਪਰੀਜ਼ੈਂਟ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਜਿਥੋਂ ਤਾਈਂ ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਖੱਦਰ ਨੂੰ ਰਿਪਰੀਜ਼ੈਂਟ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਕੋਟੇ ਪਰਮਿਟ ਨੂੰ ਰਿਪਰੀਜ਼ੈਂਟ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਲੋਕ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਨਫਰਤ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ 20 ਸਾਲ ਵਿਚ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਚ ਗੰਦ ਪਾਇਆ ਸੀ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਹਿਸਤਾ ਆਹਿਸਤਾ ਕੱਢ ਰਹੇ ਹਾਂ। (ਤਾੜੀਆਂ)

(ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਰਦਾਰ ਸਿਕੰਦਰ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਸੀਟ ਤੇ ਆਕੇ ਬੈਠੇ।)

ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬਾਸ਼ਿੰਦਾ ਅੱਜ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਨਫਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਾਂਗਰਸੀ ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਨੂੰ ਨਫਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਿਕੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਆ ਗਏ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸ਼ਾਇਦ ਏਧਰ ਆ ਜਾਣ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਰਾਹੀਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ......

ਸਰਦਾਰ ਸਿਕੰਦਰ ਸਿੰਘ : On a point of order, Sir, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਸਿਕੰਦਰ ਸਿੰਘ ਇਸ ਵੇਲੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਸ਼ਾਇਦ ਏਧਰ ਆ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਰੂਲਿੰਗ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਐਸੀ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਹੈ ਮੇਰੇ ਇਧਰ ਆ ਜਾਣ

ਬਾਰੇ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਇਹ ਰੈਫਰੇਂਸ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ? ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਰੂਲਿੰਗ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਕੰਦਰ ਸਿੰਘ ਉਧਰ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕਿਹੜੀ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇ ਬੇਸ ਉਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ।

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਧਰ ਆ ਗਏ ਹਨ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਸਾਡੇ ਵਲ ਆ ਗਏ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤ ਪਾਲ ਕਪੂਰ (ਰਾਏਪੁਰ) : ਮੈਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਪੁਆਇੰਟਸ ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਪਿੰਡਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬੜਾ ਅਮਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਸ਼ੋਰ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਬੜੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਬੜੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਤੋਂ ਫਰੰਟ ਰਾਜ ਬਣਿਆ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਮਨ ਕਾਇਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਰਫਤ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਵੇਰੇ ਤਾਰੀਖ ਬਦਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਰੰਟ ਰਾਜ ਵਿਚ ਇਕ ਕਤਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਰੀਖ ਬਦਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪੰਜ ਚੋਰੀਆਂ। ਇਕ ਤਾਰੀਖ ਬਦਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕ ਅਗਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਅਫਸੋਸ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੂੰ ਬੜਾ ਫ਼ਖਰ ਹੈ। ਮੈਂ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਤਫ਼ਸੀਲ ਦਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਰਿਕਾਰਡ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਨਵੇਂ ਸੂਰਜ ਇਕ ਕਤਲ ਪੰਜ ਚੋਰੀਆਂ, ਇਕ ਅਗਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਕੁਝ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰਸੋਂ ਹੈਲਥ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਬੜਾ ਜ਼ੋਰ ਮਾਰਿਆ, ਇਹ ਦਸਣ ਵਾਸਤੇ ਬੜਾ ਟਿਲ ਲਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਸਰਹਦੀ ਸੂਬਾ ਹੈ, ਸਿਹਤ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਬੜੀ ਮੈਡੀਕਲ ਏਡ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਬੜੀ ਭਲਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜਿਹੜਾ ਰੁਪਈਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਜਟ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਲਗਾਈਏ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਦੀਆਂ ਦੋ ਐਸਪਰੋ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਪੀਚ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਖੁਦ ਕਹੀ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦੀ 2% ਅਬਾਦੀ ਤਪਦਿਕ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੂਸਰੀ ਤਰਫ ਜਿਹੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਜਟ ਐਲੋਕੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਦੀਆਂ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਦੋ ਐਸਪਰੋ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਬਜਟ ਢਾਈ ਗੁਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਉ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ ਬਣਾਉਣੀ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਾਂਟ ਛਾਂਟ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ। ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੀ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਤੇ, ਜਿਸ ਵਕਤ ਪੰਜਾਬ ਇਕਠਾ ਸੀ, 32.6% ਰੈਵੀਨਿਊ ਦਾ ਖਰਚ ਆਉਂਦਾ ਜੀ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤਕਸੀਮ ਹੋ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੀ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਤੇ 40.4% ਖਰਚ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਵੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਦਿਤੀ ਸੀ ਉਸ ਤੇ ਗੌਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨੇ ਹੀ ਫਾਇਨੈਂਸ਼ਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਉਨੇ ਹੀ ਸੈਕਟਰੀ, ਉਨੇ ਹੀ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਅਫਸਰ ਤੇ ਡਿਪਟੀ ਸੈਕਟਰੀ ਹਨ। ਇਹ ਟਾਪ ਹੈਵੀ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਹੈ। ਇਸ ਤੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਗੌਰ ਕਰਨ। ਜ਼ਰੂਰਤ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਸਪੋਰਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਬਾਦਸ਼ਾਹੋ (ਵਿਘਨ) ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀਹ ਸਾਲ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰ, ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਸੱਪ ਫਿਰਦਾ ਰਿਹਾ।

[ਕਾਮਰੇਡ ਸਤ ਪਾਲ ਕਪੂਰ]

ਐਜੀਟੇਸ਼ਨਾਂ ਹੋਈਆਂ, ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਆਦਮੀ ਕੈਦ ਹੋਇਆ, ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੈਦਾਂ ਕਟੀਆਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸੂਬਾ ਬਣਿਆ। ਹੁਣ ਵੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਸਾਈਨੋ-ਡਾਈ ਦਾ ਮਤਾ ਵੀ ਪਾਸ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜੋ ਸੂਬਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਮਿਟਾਣ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੈਂਗੂਏਜ ਪਾਲਿਸੀ ਕਲੀਅਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੱਚਰ ਫਾਰਮੂਲਾ ਰਖਣਗੇ ਕਿ ਪੈਪਸੂ ਫਾਰਮੂਲਾ ਰਖਣਗੇ। ਆਪਸ਼ਨ ਦੇਣਗੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਣਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੈਂਗੂਏਜ ਪਾਲਿਸੀ ਕੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। (ਵਿਘਨ) ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਟੇਟ ਟਰੇਡਿੰਗ ਕੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦਾ ਤੁਅੱਲਕ ਹੈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਪਾਸ ਬਹਾਦਰਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਇਕ ਫੈਕਟਰੀ ਹੈ। ਉਸ ਫ਼ਕਟਰੀ ਵਿਚ ਹੜਤਾਲ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰਸੋਂ ਉਥੇ ਗੋਲੀ ਚਲੀ। ਸਾਡੇ ਲੋਕਲ ਸੈਲਫ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਉਥੇ ਹੋ ਕੇ ਆਏ ਹਨ। ਹੜਤਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵਰਕਰਾਂ ਵਲੋਂ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਨਿਸਟਰੀ ਬਣੀ ਨੂੰ ਜੁਮਾਂ ਜੁਮਾਂ ਅੱਠ ਦਿਨ, ਅਜੇ ਦੋ ਢਾਈ ਮਹੀਨੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲੀ ਹੈ। ਇਕ ਤਰਫ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰੋ ਅਸੀਂ ਰਾਜ ਪਰਬੰਧ ਅਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਾਵਾਂਗੇ ਦੂਸਰੀ ਤਰਫ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੋ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਇਹ ਗੋਲੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਲੇਬਰ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ ਮਨਿਸਟਰ ਦੀ ਕੰਟ੍ਰਾਡਿਕਸ਼ਨ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਚਲੀ ਹੈ। ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਮਾਲਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਟੈਲੀਫੂਨ ਤੇ ਟੈਲੀਫੂਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਲੇਬਰ ਮਨਿਸਟਰ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਕਟਾਡਿਕਸ਼ਨ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਗੋਲੀ ਚਲ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਖਿਦਮਤ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਰੁਕਵਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਜਨਰਲ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਤੁਅਲਕ ਹੈ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਦਾ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਵਾਕਿਆ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜਰਨੈਲ ਸਾਹਿਬ ਸੁਣ ਲੈਣ। ਤਕਾਵੀ ਵਸੂਲ ਕਰਨ ਲਈ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਰੰਟ ਇਸ਼ੂ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਢੰਡੋਰਾ ਫੇਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਨਿਲਾਮੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਤਸੀਲਦਾਰ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਰੁਪਈਆ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਦਖ਼ਲ ਨਾ ਦਿਉ, ਬਹੁਤ ਰੁਪਈਆ ਹੈ। ਡੇ ਟੂ ਡੇ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਗਿਰ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰੁਪਈਆ ਕਿੰਨਾ ਸੀ, 24 ਰੁਪਈਏ। ਉਹ ਰੁਪਈਆ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਚੂੰਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਵਰਕਰ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਸੁਝਿਆ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਚੂੰਕਿ 24 ਰੁਪਈਏ 60 ਪੈਸੇ ਵਸੂਲ ਕਰਨੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਨੀਲਾਮੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕਲਰਕ ਦੀ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਹੋਇਆ। ਲੇਕਿਨ ਉਥੇ ਤਸੀਲਦਾਰ ਐਸ.ਡੀ.ਓ., ਕਾਨੂੰਗੋ, ਸਭ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਹੋਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜਾ ਕੋਈ ਕਤਲ ਦਾ ਕੇਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੀ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਮਿਆਰ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੀ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਇਹੀ ਲੈਵਲ ਹੈ ਤਾਂ ਸੂਬੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਲੀਨ ਸਾਫ਼ ਅਤੇ ਸੁਥਰੀ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਤਵੱਕੋ ਤੁਹਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲੋਂ ਕੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵਿਚ ਲੈਂਡ ਰੀਫਾਰਮਜ਼ ਕੀ ਕੀਤਿਆਂ ਹਨ। ਸੁਰਜੀਤ ਔਰ ਡਾਂਗ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਨ।

ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿਛਲੇ 15 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਜ਼ੁਲਮ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਇਸ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ? (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਪੋਰਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਜੋ ਕੁਝ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੰਡੈਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਜੋ ਅੰਕੜੇ ਹਨ ਉਹ ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਖ਼ਿਦਮਤ ਵਿਚ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਦਿਵਾਇਆ ਗਿਆ ਉਹ ਹੈ 34 ਹਜ਼ਾਰ 266 ਸਟੈਂਡਰਡ ਏਕੜ। ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਰਾਣੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਗਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਪੈਪਸੂ ਦੀ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਲੈਂਡ ਰੀਫ਼ਾਰਮਜ਼ ਐਕਟ ਦੀ ਕੋਈ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ। ਦੂਸਰੀ ਤਰਫ਼ ਇਹ ਕਿ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਤਾਂ ਕਬਜ਼ਾ ਤੁੜਵਾਉਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕਿੰਨੇ ਮੁਕਦਮੇ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਡਾਂਗ ਔਰ ਸੁਰਜੀਤ ਸੁਣ ਲੈਣ, 12,894 ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੇਦਖ਼ਲ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਕ ਸਵਾਲ ਪੁਛਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਨਾਬ, ਉਸ ਸਵਾਲ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਪੁਛਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਕਦਮਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰੀਖਵਾਰ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਤਨੀ ਜਲਦੀ ਆਉਣਾ ਮੁਮਕਿਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਤਾਰੀਖ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ 12 ਹਜ਼ਾਰ ਮੁਕਦਮਿਆਂ ਦੀ ਲਿਸਟ ਹੈ। ਉਹ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਤਨੀ ਜਲਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਪੈਂਡਿੰਗ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਔਰ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਐਗਜ਼ਾਮਿਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੋ 12,894 ਮੁਕਦਮੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੇ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ। 12,894 ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਨੂੰ 34,000 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਜਿਹੜੀ ਹੁਣ ਤਕ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ।

Mr. Speaker : That is for the Court to decide whether they are right or wrong. Government has nothing to do with it.

ਕਾਮਰੇਡ ਸਤ ਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਜਨਾਬ, ਮੇਰਾ ਅਗਲਾ ਫ਼ਿਕਰਾ ਤਾਂ ਸੁਣ ਲਉ।

Mr. Speaher : Every body has got his right on the property.

ਕਾਮਰਡ ਸੱਤਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੰਪਲੀਟ ਲੈਂਡ ਰਿਫ਼ਾਰਮਜ਼ ਲਿਆਉਣ ਵਾਸਤੇ ਐਕਟ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਹੁਣ ਤਕ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੈਂ ਇਕ ਹੀ ਹੋਰ ਪੁਆਇੰਟ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਔਰ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਸਕੈਂਡਲ ਹੋਇਆ ਹੈ ਔਰ ਉਹ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਸਕੈਂਡਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੈਂਚਾਂ ਤੋਂ ਇਕ ਆਦਮੀ ਤੋੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੈਂਚਾਂ ਤੇ ਬਿਠਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਬੈਕਗਰਾਊਂਡ ਕੀ ਹੈ ? ਇਹ ਕਿ ਬਿਰਲਾ ਫ਼ਾਰਮ ਦਾ ਲੀਜ਼ ਕੈਨਸਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦਾਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਿਠਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਕਡਕਟ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕੁਮਿਟਮੈਂਟ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇਹ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਬਿਰਲਾ ਸੀਡ ਫ਼ਾਰਮ ਦਾ ਲੀਜ਼ ਕੈਨਸਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਚੌਧਰੀ ਬਾਲੂ ਰਾਮ ਬੰਬ (ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਨੇ ਇਸ ਗੌਰਮਿੰਟ ਵਿਚ ਬੇਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ੀ ਦਾ ਮਤਾ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬੇਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ੀ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਜ

[ਚੌਧਰੀ ਬਾਲੂ ਰਾਮ ਬੰਥ]

ਜਾਂ ਕਲ੍ਹ ਜਦ ਤੋਂ ਇਹ ਮਤਾ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਵਕਤ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਉਪਰ ਬੇਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦਿਨ ਇਹ ਗੌਰਮੈਂਟ ਬਣੀ ਸੀ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਗੌਰਮਿੰਟ ਤੇ ਬੇਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਸੀ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮਤੇ ਦਾ ਨਾਂ . . . (ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਪਾਲ ਕਪੂਰ ਵੱਲੋਂ) (ਵਿਘਨ) ।

Mr. Speaker : No body interrupted you. Why are you interrupting him.

ਚੌਧਰੀ ਬਾਲੂ ਰਾਮ ਬੰਥ : ਇਸ ਮਤੇ ਦਾ ਨਾਂ ਅਗਰ ਬੇਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਨਾਪਸੰਦਗੀ ਦਾ ਮਤਾ ਰਖਦੇ ਕਿ ਇਸ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ. . . .(ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਦ ਹੀ ਆਇਆ ਹਾਂ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਅਗਰ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਨਾ ਪਸੰਦਗੀ ਦਾ ਮਤਾ ਰੱਖਦੇ ਤਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੌਜ਼ੂ ਸੀ ।

(ਵਿਘਨ)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਹੁਣ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ।

ਚੌਧਰੀ ਬਾਲੂ ਰਾਮ : ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਲੈ ਲਉ ਔਰ ਉਹ ਦੇ ਦਿਉ ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋਈਆਂ ਕਿ ਇਸ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਫ਼ਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਢਾਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਕਾਫੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ । ਜਿਹੜੇ ਅਸੀਂ ਚਾਰ ਪਜ ਆਦਮੀ ਇਧਰ ਆਏ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਗਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਗਈਆਂ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਹਿਣੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ।

ਮੈਂ 15 ਸਾਲ ਉਸ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਬੜੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਔਰ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਮੇਰੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਜਿਹੜੇ ਹਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਇਹਤਰਾਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਹਾਲੇ ਤਕ ਵੀ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹਤਰਾਮ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਵਾਸਤੇ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਬੜਾ ਇਹਤਰਾਮ ਹੈ । ਮਗਰ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਇਸ ਹਦ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਪਾਰਟੀ ਆਪਣੇ ਅਸੂਲਾਂ ਦੇ ਉਪਰੋਂ ਉਸ ਲਗਨ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿ ਇਹ ਹੁਣ ਤਕ ਰਹੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਬਿਲਕੁਲ ਜ਼ਾਹਿਰਾ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਮੇਤ 48 ਆਦਮੀ ਚੁਣ ਕੇ ਆਏ ਸੀ । ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ 48 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ 56 ਆਦਮੀ ਸਨ । ਹਕੂਮਤ ਬਣ ਗਈ । ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਬਣਾਈ ਔਰ ਉਸ ਪਾਸੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਸੀ ਹਕੂਮਤ ਬਣਾਉਣ ਦੀ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਿਧੀ ਹਿਸਾਬ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਉਸ ਪਾਸੇ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਕਿ ਇਸ ਪਾਸਿਉਂ ਕੋਈ ਵੀ ਭਰਾ ਮਿਲੇ ਚਾਹੇ ਅਕਾਲੀ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਜਨ ਸੰਘੀ ਹੋਵੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈ ਲਉ, ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਯਕੀਨ ਦਵਾ ਦਿਉ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ, ਮਨਿਸਟਰ ਬਣਨਾ ਹੈ ਤੂੰ ਹੀ ਬਣਨਾ ਹੈ. ਅਸੀਂ

ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਪਿਛੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਲਉ ਕਿ ਉਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਉਹ ਹਕੂਮਤ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂ ਕਿਸ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਹੁੰਦੀ । ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ,ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਲ੍ਹ ਤਕ ਪੁਛਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਖਿਆਲ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਮਤਾ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ । ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਆਸ ਬੰਧ ਗਈ ਹੈ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ ਪਸੰਦ ਆਇਆ । ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਈਮਾਨਦਾਰ ਔਰ ਸਾਦਾ ਸਾਥੀ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ ਪਸੰਦ ਆਇਆ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਮਕਾਨ ਬਣਿਆ ਹੈ ਇਹ ਢਹਿ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਦਾ ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਸ਼ਤੀਰ ਲੈ ਜਾਵੇ, ਕੋਈ ਬਾਲਾ ਲੈ ਜਾਵੇ, ਕੋਈ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਚੁਕ ਕੇ ਲੈ ਜਾਵੇ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਮਕਾਨ ਢਹਿ ਜਾਵੇ। (**ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਵਲੋਂ ਸ਼ੇਮ, ਸ਼ੇਮ ਦੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ**) ਸਾਨੂੰ ਢਾਣ ਨਾਲ ਮਤਲਬ ਹੈ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜੇ ਇਹ ਮਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ੈਡੋ ਕੇਬੀਨਟ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਮੈਂ ਇਸ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ । (ਵਿਘਨ) ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਇਹੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੰਜੀਦਾ ਸਾਥੀ ਵੀ ਹਨ, ਕੋਈ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਸਾਥੀ ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ । ਕੁਝ ਉਸ ਪਾਸਿਓਂ ਉਨਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਬੜਾ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਔਰ ਬੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਪਾਸਿਉਂ ਚਲੇ ਆਏ ਹਨ ਉਨਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ । ਠੀਕ ਹੈ । ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਚਲੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹਨ । ਅਗਰ ਇਹ ਗੱਲ ਉਹ ਸਾਥੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਠੀਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਮਗਰ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਕਹੀਆਂ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਇਧਰ ਆਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਨਿਕਲਨੀਆਂ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀਆਂ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਕ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਗਿਆ । ਉਥੇ ਉਹ ਇਕ ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਉਥੇ ਇਕ ਕਬਰਸਤਾਨ ਸੀ । ਉਸ ਨੇ ਕਬਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਦੇਖਿਆ ਇਕ ਜ਼ਨਾਨੀ ਇਕ ਕਬਰ ਦੇ ਕੋਲ ਬੈਠੀ ਉਸ ਉਤੇ ਪੱਖਾ ਝਲ ਰਹੀ ਸੀ । ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨਗੀ ਹੋਈ । ਉਹ ਉਸ ਜ਼ਨਾਨੀ ਦੇ ਪਾਸ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ । ਉਸ ਤੋਂ ਉਸ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕਬਰ ਕਿਸ ਦੀ ਹੈ ? ਜ਼ਨਾਨੀ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਹ ਕਬਰ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਦੀ ਹੈ । ਆਦਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪਤੀਬਰਤਾ ਔਰਤਾਂ ਵੇਖੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਤੂੰ ਤਾਂ ਕਮਾਲ ਦੀ ਦੇਵੀ ਮਿਲੀ ਹੈਂ ਜੋ ਆਪਣੇ ਮੋਏ ਪਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਕਬਰ ਤੇ ਆ ਕੇ ਪੱਖਾ ਝਲ ਰਹੀ ਹੈਂ । ਤੇਰੇ ਪਤੀ ਬਰਤਾ ਧਰਮ ਨੇ ਤਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਾਲੇ ਪਤੀਬਰਤਾ ਧਰਮ ਨੂੰ ਵੀ ਫਿਕਾ ਪਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗੀ ਕਿ ਮੈਂ ਪਤੀਬਰਤਾ ਧਰਮ ਵਗੈਰਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ। ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਇਥੇ ਪੱਖਾ ਝਲਣ ਦਾ ਹੋਰ ਹੀ ਮਕਸਦ ਹੈ । ਉਸ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਮਕਸਦ ਹੈ । ਔਰਤ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਇਥੇ ਰਵਾਜ

1.00 P.M.

ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਪਤੀ ਮਰ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜੇ ਉਸ ਨੇ ਦੂਜਾ ਪਤੀ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤਦ ਤਕ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਜਦ ਤਕ ਪਹਿਲੇ ਪਤੀ ਦੀ ਕਬਰ ਸੁਕ ਨਾ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਵਾ ਕਰਕੇ ਕਬਰ ਸੁਕਾ ਰਹੀ ਹਾਂ । (ਹਾਸਾ) (ਵਿਘਨ) ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਜਲਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਤੇ........(ਵਿਘਨ) ਮੈਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ

[ਚੌਧਰੀ ਬਾਲੂ ਰਾਮ ਬੰਥ]

ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸਾਥੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਲਦੀ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ, ਸਾਨੂੰ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਨਾ ਰਖਿਆ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੰਡੀਆਂ ਜਾ ਚੁਕਣਗੀਆਂ......
(ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਕੀ ਬਾਲੂ ਰਾਮ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਫਗੂਵਾਲੀਏ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ । (ਹਾਸਾ)

ਚੌਧਰੀ ਬਾਲੂ ਰਾਮ ਬੰਥ : ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਥੋਂ ਕਾਹਲੀ ਕੀਤੀ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਉਥੇ ਇੰਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਵੰਡ ਸਕੀਏ (ਵਿਘਨ) ਸਾਫ਼ ਗਲ ਹੈ । ਅਗਰ ਕਹੋ ਕਿ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦੇ ਲਾਲਚ ਨੂੰ ਆਏ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਹੀ ਗਲ ਹੈ......(ਵਿਘਨ) ਗੱਲ ਤਾਂ ਸੁਣੋ । ਸਹੀ ਗੱਲ ਹੈ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ (ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਤਾੜੀਆਂ) ਠੀਕ ਹੈ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦਾ ਲਾਲਚ ਸੀ (ਵਿਘਨ) ਅਤੇ ਇਥੇ ਤਕ ਕਿ ਅਪੋਜੀਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਥੀ ਹੁਣ ਜਦ ਕਿ ਕੋਈ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹ ਕਿਉਂ ਦੌੜੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਲਚ ਹਾਲੇ ਤਾਈਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਪਿੜੇ ਪਿੜੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ? (ਤਾਲੀਆਂ) (ਵਿਘਨ) ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੁਖ ਹੋਰ ਕਾਹਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਕਾਹਲੀ ਕਾਹਦੀ ਹੈ । ਇਸੇ ਗੱਲ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਲਉ (ਵਿਘਨ) ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮੈਂ ਜਲੰਧਰ ਵਾਲੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਦਸਦਾ ।
(ਹਾਸਾ) (ਵਿਘਨ)

ਇਕ ਆਵਾਜ਼ : ਤੇਰੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਤਿਆਗੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ।
(ਵਿਘਨ)

ਚੌਧਰੀ ਬਾਲੂ ਰਾਮ ਬੰਥ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਲ੍ਹ ਪਰਸੋਂ ਤੋਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਖਬਰਾਂ ਆਉਣ ਲਗੀਆਂ ਹਨ । (ਵਿਘਨ) ਸੈਂਕੜੇ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਬਾਹਰੋਂ ਟ੍ਰੰਕ ਕਾਲਾਂ, ਤਾਰਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ? ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੋਨੇ ਕੋਨੇ ਤੋਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹਨ, ਲੋਕ ਪੁਛਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਬਣਨ ਲਗਾ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤਸੱਲੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਣਨ ਲਗਾ, ਖਬਰਾਂ ਐਵੇਂ ਉਡਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਕੋਈ ਐਸੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਕਿਤੇ ਦੇਖ ਲਉ, ਸੜਕਾਂ ਤੇ, ਮੋਟਰਾਂ ਵਿਚ, ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕ ਇਹੀ ਗਲ ਕਰਦੇ ਮਿਲਣਗੇ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਆਦਮੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਕੀ ਕਰਨ ਲਗੇ ਹਨ? ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਐਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਉਡਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਹੋਣਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ।

ਇਸ ਲਈ ਅੰਤ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਬੇਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਦਾ ਨਾਂ ਰੱਖਕੇ ਨਾਪਸੰਦੀਦਗੀ ਦਾ ਮਤਾ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਬੇਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੀ । ਅਗਰ ਨਾਪਸੰਦੀਦਗੀ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਤਾਂ ਰਹੇਗੀ ਹੀ । ਇੰਨਾਂ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । (ਤਾੜੀਆਂ)

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਜੀ, ਦਸ ਮਿੰਟ ਤੋਂ ਵਧ ਨਾ ਲਾਉਣਾ । (I would request the hon. Member Pandit Mohan Lal not to take more than ten minutes.)

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹੀ ਟਾਈਮ ਵਿਚ ਬੋਲਾਂਗਾ ਤੁਸੀਂ ਟਾਈਮ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਇਧਰੋਂ ਕਰ ਲੈਣਾ. ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਬ, ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਫਰੰਟ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਬਹੁਤ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹਕੂਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪਰੋਗਰਾਮ ਸਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਾ ਕੰਮ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਪਰੋਗਰਾਮ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਇਕ ਗਿਆਰਾਂ ਨੁਕਤੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਜਾਂ ਨਾਕਾਮਯਾਬੀ ਦਾ ਟੈਸਟ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੈ 11 ਨੁਕਤਿਆਂ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਉਸ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਪਹਿਲਾ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਕੋਈ 2-3 ਮੋਟੇ ਨੁਕਤਿਆਂ—11 ਦੇ 11 ਨਹੀਂ ਡਿਸਕਸ ਕਰ ਸਕਾਂਗਾ, ਲੋਕਾਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ । ਪਹਿਲਾ ਨੁਕਤਾ ਇਹ ਹੈ :

(1) Vigorous and sustained campaigns will be relentlessly launched for the eradication of corruption, blackmarketing and hoarding.

2) The rising prices will be checked by ensuring the supplies of basic necessities of life to the people.

3) The Government will resort not only to restrictive measures for relieving distress of the people due to shortage and high prices of food stuffs, but will also take positive steps to increase productivity.

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਾਫੀ ਚਰਚਾ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਲ ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਹਨ ਬਲੈਕ ਮਾਰਕਿਟ, ਹੋਰਡਿੰਗ ਅਤੇ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਰੈਸਟ੍ਰਿਕਟ ਕਰਨ ਦੇ ਮੇਈਅਰਜ਼ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕੀਮਤਾਂ ਚੜ੍ਹਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ । ਮੈਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਦੀ 25 ਮਈ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਆਪ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ !

ALL-ROUND RISE IN PRICES

The prices of several essential goods have registered a sharp increase here.

The black market price of sugar, which is a controlled commodity, has gone up to Rs. 4 per kilo. Both gur and shakkar have also registered a further increase of Rs 20 to Rs. 25 per quintal during the past one week.

Khandsari too has touched a new high of Rs. 350 per quintal thereby recording an increase of Rs. 25 per quintal during the last one week.

A 16-kilogram tin of vanaspati ghee is selling at Rs. 97.50.

Milk prices have also shot up to Rs. 1.40 per kilo.

According to authoritative figures available here, the traders bought about 45 per cent of the wheat stocks which arrived in the mandis of the district in the first fortnight of May. During this period last year, traders had bought only about 25 per cent of the total arrivals.

Besides this, I read out the Report of Rupar. It says—

. . . . . . A Tin of vanaspati is now available in the black market at Rs. 101.

(Shri Lal Chand Suberwal, a Member of the Panel of Chairman, in the Chair)

[ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ]

ਇਹ ਪਰਸੋਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਹੈ । ਇਹ ਖਿਆਲ ਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਬਲੈਕਮਾਰਕਿਟ ਸ਼ਾਇਦ ਪਰਸੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਚਲੀ ਹੈ । ਐਸੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮੈਂ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ ਆਪਦੇ ਸਾਹਮਣੇ 3 ਮਈ ਦਾ 'ਪ੍ਰਤਾਪ' ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ :

'ਬਲੈਕਮਾਰਕਿਟ ਮੇਂ ਖਾਂਡ 4 ਰੁ. ਕਿਲੋ ਤਕ ਬਿਕਨੇ ਲਗੀ ।

ਐਸੀਆਂ ਹੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਜਾਲੰਧਰ, ਜੰਡਿਆਲਾ, ਖੰਨਾ, ਮੁਕਤਸਰ ਵਗੈਰਾ ਦੀਆਂ ਵੀ ਹਨ । ਸਿਰਫ ਇਹੀ ਨਹੀਂ । ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਹਨ ਮਗਰ ਇਸ ਫ਼ਰੰਟ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਕ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰ ਕੰਸਟੀਚਿਊਐਂਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਇਕ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਰਾਏ ਹੈ ਉਹ ਦਸਦਾ ਹਾਂ । ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਦੁਮਨ ਸਿੰਘ ਜੋ ਸੈਕਰੇਟਰੀ ਹਨ ਰਾਈਟ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ 16 ਮਈ ਦੀ 'ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ' ਵਿਚ ਆਇਆ ਸਟੇਟ-ਮੈਂਟ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ।

> "A sharp criticism of the rising prices to-day came from the Communist Party, a constituent of the People's United Front Ministry. It demanded frcm the Punjab Government the supply of indigenous and imported wheat atta at the depots, State trading in food and prevention of smuggling to solve the food problem, control on the price of cloth, vegetable ghee, oil pulses, soap and other necessities of life and their supply in the bazar at cheaper rates, immediate introduction of the new depot system, strict action against big hoarders, black marketers and profiteers and severe action against corrupt officials.
>
> Mr. Parduman Singh new Secretary of the party, told pressmen that despite the assurances given by the new People's United Front through its 11-point charter to effectively control the rise in prices of necessities of life, prices of several such commodities had registered a rise of 25 to 50 per cent"

ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਹੈ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਇਹ ਮੁਖਤਸਿਰ ਜਿਹੀਆਂ ਰੀਪੋਰਟਾਂ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਤਰਫ ਦਿਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਈਸਿਜ਼ ਐਬਨਾਰਮਲੀ ਰਾਈਜ਼ ਹੋਈਆਂ ਹਨ । ਬਲੈਕ ਮਾਰਕਿਟ ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਜਾਰੀ ਹੈ । ਪ੍ਰਾਈਸ ਨੂੰ ਚੈਕ ਕਰਨ ਲਈ ਚਾਲੂ ਬਜਟ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਮਾਰਕਿਟ ਵਿਚ ਹਰ ਕਮਾਡਿਟੀ ਆਫ਼ ਲਾਈਫ਼ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਧੀਆਂ ਹਨ । ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਹੋਰਡਿੰਗ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਰੀ ਹੈ । ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਗਲਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਆਖੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਸਹੀ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇ ।

ਜਿਥੋ ਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੇ ਕੰਟ੍ਰੋਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਇਸ ਯੂਨਾਇਟਿਡ ਫ਼ਰੰਟ ਦੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ 11 ਨੁਕਾਤੀ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਵੀ ਬਲੈਕਮਾਰਕਿਟ ਜਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ । ਹੋਰਡਿੰਗ ਵਧੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਈਸਿਜ਼ ਦੀ ਐਬਨਾਰਮਲ ਰਾਈਜ਼ ਹੋਈ ਹੈ ਕੀਮਤਾਂ 25 ਤੋਂ 30% ਤਕ ਵਧ ਗਈਆ ਨੇ । ਇਨ੍ਹਾ ਵਲੋਂ ਇਹ ਵੀ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਫੂਡ ਗਰੇਨ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਰਿਸਟ੍ਰਿਕਟਿਵ ਮੇਯੀਅਰਜ਼ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਾਂਗੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਫੂਡ ਗਰੇਨ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਈਸਿਜ਼ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ-ਗੀਆਂ । ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਵਲੋਂ ਫੂਡ ਗਰੇਨ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਇਸਿਜ਼ ਅਨਾਊਂਸ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਫੂਡ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਗਲ ਆਖੀ ਸੀ । 14 ਮਈ, ਦੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਆਈ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਉਸ ਵਿਚ ਇਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ।

"Mr. Satya Pal Dang, Food Minister, told a Press Conference here today that the Government was now considering what should be the content of subsidy for the wheat which the Government would be buying now for its provincial reserve in order to bring down its sale price to the consumers"

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਰੁਸਤ ਗਲ ਸੋਚੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਨਜ਼ਿਊਮਰ ਲਈ ਪ੍ਰਾਈਸਿਜ਼ ਨੂੰ ਸਬਸਿਡਾਇਜ਼ ਕਰਾਂਗੇ ਲੇਕਿਨ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗਲ ਹੈ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ ਕਿ 14 ਮਈ ਤੋਂ ਦੋ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਹੀ ਇਕ ਸਟੇਟਮੈਂਟ 16 ਮਈ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕ ਕੁਲੀਗ ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਦਾ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਤੁਸੀਂ 16 ਮਈ ਦਾ ਅਖ਼ਬਾਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖ ਲਉ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਸ 16 ਮਈ ਵਾਲੀ ਸਟੇਟਮੈਂਟਸ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਗਲ ਆਖੀ ਕਿ—

"He said it was not practicable to give wheat to consumers at subsidized rates"

ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਲ ਤੇ ਇਤਬਾਰ ਕਰਾਂ ਫੂਡ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗਲ ਤੇ ਜੋ ਉਹ ਦੋ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਸਬਸਿਡੀ ਦੇਣ ਦੀ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਦੋ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕ ਸੀਨੀਅਰ ਕੁਲੀਗ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗਲ ਤੇ ਇਤਬਾਰ ਕਰਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਨਜ਼ਿਊਮਰ ਨੂੰ ਸਬਸਿਡਾਈਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਸਬਸਿਡੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ। ਜੇਕਰ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹੜਾ ਢੰਗ ਵਰਤਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਕਨਜ਼ਿਊਮਰ ਨੂੰ ਰੀਜ਼ਨੇਬਲ ਪ੍ਰਾਈਸ ਤੇ ਫੂਡ ਗਰੇਨ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨ ਲਈ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੈਂਸ਼ਲ ਫੂਡ ਕਮਾਡਿਟੀਜ਼ ਨੂੰ ਰੀਜ਼ਨੇਬਲ ਪ੍ਰਾਈਸ ਤੇ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨਗੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਦੂਜੀ ਤਰਫ਼ ਇਸ ਫ਼ਰੰਟ ਦੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦਾ ਇਕ ਕਾਨਸਟੀਚੂਐਂਟ ਯੂਨਿਟ ਹੈ ਰੀਪਬਲਿਕਨ ਪਾਰਟੀ। ਰੀਪਬਲੀਕਨ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਇਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਆਦਮੀ ਦਾ ਬਿਆਨ ਆਇਆ ਹੈ, ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਦਾ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੀਪਬਲੀਕਨ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਇਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਆਦਮੀ ਦਾ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਈਸ ਵੀ ਤੇ ਸਮਗਲਿੰਗ ਬਾਰੇ ਵੀ—

"The statement also criticised the failure of the Government to check rising prices and smuggling of foodgrains........"

ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪ੍ਰੋਕਿਊਰਮੈਂਟ ਪ੍ਰਾਈਸ ਦਾ ਤਾਂ ਇਲਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਮੰਗ ਕਿ ਪ੍ਰਾਈਸਿਜ਼ ਨੂੰ ਘਟ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਇਹ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਕਿ ਸਬਸਿਡੀ ਦੇ ਕੇ ਫੂਡਗਰੇਨ ਦਿੰਦੇ ਜਾਣ ਲੇਕਿਨ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਗੱਲ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਸਬਸਿਡੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਫੂਡ ਮਨਿਸਟਰ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਆਇਆ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਲੋਕੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨਗੇ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਆਵੇਗਾ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਇਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਨੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਇਕ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਕੁਝ ਆਖਦੇ ਨੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ

[ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ]

ਚਾਹੁੰਦਾ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਅਸ਼ੋਰੈਂਸ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ 11 ਪੁਆਇੰਟ ਪਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਸੀਂ ਰੈਸਟ੍ਰਿਕਟਿਵ ਮਈਅਰਜ਼ ਅਡਾਪਟ ਕਰਕੇ ਫੂਡ ਗਰੇਨ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਰੀਜ਼ਨੇਬਲ ਰੇਟ ਤੇ ਦਿਆਂਗੇ ਅਤੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਆਸ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਸਬਸਿਡਾਈਜ਼ ਕਰਕੇ ਅਨਾਜ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਹ ਹੁਣ ਤਕ ਦੇ ਸਕੇ ਹਨ

(ਵਿਘਨ)

ਇਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਦੂਜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਇਸੇ ਫ਼ਰੰਟ ਦੀ ਇਕ ਕਾਨਸਟੀ-ਚੁਅੰਟ ਯੂਨਿਟ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਥ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗ਼ੱਲਾਂ ਵੀ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪ ਦੀ ਰਾਹੀਂ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਰਖਾਂਗਾ ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜੇ 11 ਪੁਆਇੰਟ ਦਾ ਪਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਤੁਹਾਡੀ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਇਸ ਫ਼ਰੰਟ ਦੇ ਹੋਰ ਯੂਨਿਟ ਕੀ ਆਖਦੇ ਨੇ। ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਲੋਕ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਲੋਕ ਪ੍ਰਿਯ ਬਣ ਗਏ ਹੋ ਇਸ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਕੀ ਰਾਏ ਰਖਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਤਾਂ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਹੈ ਉਹ ਮਗਰੋਂ ਦਸਾਂਗਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਰਾਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿ ਇਸ ਫ਼ਰੰਟ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਕੇ ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਥ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਫ਼ਰੰਟ ਦੇ ਇਕ ਕੰਨਸਟੀਚੂਅੰਟ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਤਾਂ ਸੁਣੋ। (ਵਿਘਨ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਕੰਨਸਟੀਚੂਅੰਟ ਹੈ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਲਹੋਤਰਾ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਬਿਆਨ ਆਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖੋ। ਇਹ ਰਾਈਟ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਨੇ ਅਤੇ ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕਰਤਾ ਧਰਤਾ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਸੋਂ ਇਕ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਨਿਕਲਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਵੇਖੋ ਉਹ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ—

"ਦਾਯਾਂ ਬਾਜ਼ੂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਭੀ ਮੁਤਹਿਦਾ ਮੁਹਾਜ਼ ਸੇ ਨਾਲਾਂ। 11 ਨੁਕਾਤੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕੋ ਅਮਲੀ ਜਾਮਾ ਨਾ ਪਹਿਨਾਨੇ ਕਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਬਿਰਲਾ ਸੀਡ ਫਾਰਮ ਕਾ ਪੱਟਾ ਮਨਸੂਖ ਨਾ ਕਰਨੇ, ਵਜ਼ਾਰਤ ਮੇਂ ਤੋਸੀਹ ਔਰ ਮਹਿਕਮੋਂ ਮੇਂ ਰੱਦੋ ਬਦਲ ਕਰਨੇ ਪੇ ਗੁਸਾ।"

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਲੰਮਾ ਚੌੜਾ ਬਿਆਨ ਆਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸਿਰਫ਼ ਹੈਡਿੰਗ ਹੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਹੈ ਰਾਈਟ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ 11 ਨੁਕਾਤੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਕਮੈਂਟਰੀ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟੇਸ਼ਨ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਕੇਸ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਕੋਈ ਆਈਸੋਲੇਟਿਡ ਗਲ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਰਾਈਟ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਏ. ਆਈ. ਟੀ. ਯੂ. ਸੀ. ਨੇ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਲੇਬਰ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਹ ਰੀਪੋਰਟ ਦਿਤੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ 24 ਮਈ ਦੀ ਟ੍ਰਿਬਿਯੂਨ ਵਿਚ ਨਿਕਲੀ ਹੈ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਜ਼ਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇਖਣਾ ਕਿ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—

"It charged the Government with trying to please big land-lords. It demanded that wheat prices should be fixed between Rs. 55.00 and Rs 65.00 per quintal."

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਇਹ ਰਾਏ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ । ਇਹ ਲੰਮੀ ਚੌੜੀ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਅਧੇ ਸਫੇ ਦੀ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਤਫ਼ਸੀਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਸਿਰਫ ਦੋ ਤਿੰਨ ਲਾਈਨਾਂ ਹੀ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਪੜ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—

"Labour Policy of Punjab Government under Fire.

> The Working Committee of the Punjab Unit of the All-India Trade Union Congress has described the labour policy of the Front Government as a 'policy of drift and vacillation', and accused the Front Government of failure to evolve so far a dynamic and progressive labour policy."

ਇਸ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਸਟੇਟ ਟ੍ਰੇਡਿੰਗ ਦਾ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਆਇਆ ਜਿਹੜਾ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਇਥੇ ਮੂਵ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਦੀ ਡੀਮਾਂਡ ਹੈ । ਉਹ ਡੀਮਾਂਡ ਕਰਦੇ ਨੇ—

> "......the working committee demanded complete State trading in food-grains and supply of vegetable oil, mustard oil, sugar and dals through fair-price shops."

ਇਹ ਹਵਾਲਾ ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚੋਂ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਪੁਆਇੰਟ ਸੀ ਕਿ—

> "Strenuous efforts will be made to ensure adequate wages, dearness allowance and better working conditions for the workers."

ਜੋ ਕੁਝ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਟ੍ਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਰਾਏ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਜੇ ਬਾਕੀ ਯੂਨੀਅਨਜ਼ ਨੂੰ ਛਡ ਦੇਈਏ ਜੋ ਰਾਏ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰਾਈਟ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਰਾਏ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਇਕ ਵਜ਼ਨ ਰਖਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੀਪਬਲਿਕਨ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦਿਤਾ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਈ ਸੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਫ਼ਰੰਟ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ 25 ਤਾਰੀਖ ਦੇ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਨਿਕਲੀ ਸੀ । ਇਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦਿਤੀ ਸੀ—

Republican threaten to quit United Front Ministry.

> This threat is contained in a joint statement issued here by some State and District Unit leaders of the Party, including Mr. Charan Dass 'Nidharak' and Mr. Ratti Ram, Senior Vice-President and Vice-President of the Punjab Republican Party, respectively, and Mr. Ajit Kumar, former M.L.A. The statement expressed dissatisfaction with the various policies and decisions of the Front Ministry......".

ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਬੈਕਵਰਡਨੈਸ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕਿ ਪੁਆਇੰਟਸ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਤਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਾਂਗੇ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਰਾਏ ਵੀ ਸੁਣ ਲਉ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਇਸ ਮਨਿਸਟਰੀ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਵੀ ਸੁਣ ਲਉ । ਇਹ ਰਾਏ ਇਕ ਲੈਫਟ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲੀਡਰ ਦੀ ਹੈ—

> They say "......We require atleast six Ministers in the Cabinet. The statement alleged that like the Congress the Front Ministry was also ignoring the interests of the Backward Classes. Besides, it added that portfolios given to their representative were so insignificant that he could not do anything substantially for the rural population."

[ਪੰਡਤ ਮਹਨ ਲਾਲ]

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਦਾਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ ਨੇ ਜਿਹੜਾ 22 ਮਈ ਦੇ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦਿਤਾ, ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ—

"Left Communist Leader attacks Government Policies.

Scathing criticism of the polices pursued by the United Front Government in Punjab has been voiced by a Communist Leader......Shri Jagjit Singh Lyallpuri, a Member of the Central Executive of the Communist Party (Marxist) and General Secretary of All-India Kisan Sabha."

ਇਹ ਟਰੀਬਿਊਟ ਪੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹੈਡ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਂਸਟੀਚੁਅੰਟ ਹੈ। ਇਹ ਫ਼ੇਰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਵਲੋਂ ਪਿਛਲੇ $2\frac{1}{2}$ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਤੇ ਟੀਕਾ ਟਿੱਪਣੀ ਹੈ। ਫ਼ੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 11 ਪੁਆਇੰਟਸ ਦੇ ਮੁਤਲਿਕ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਹੈ—

"......it seemed that the new Government was adjusting itself to the rule of bureaucracy, favouritism and corruption......and was permitting exploiters of masses, black-marketers and smugglers to continue their loot as before."

ਉਹ ਵੇਖ ਲੈਣ ਕਿ ਹਰ ਨੁਕਤੇ ਮਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਟੀਫ਼ਿਕੇਟ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਬਲੈਕ-ਮਾਰਕਿਟਿੰਗ ਦਾ ਤਗਮਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਹੋਰਡਿੰਗ ਦਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇ ਵਿਚ ਸਰਟੀਫ਼ਿਕੇਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਮਜਮੂਈ ਤੌਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਟੀਫ਼ਿਕੇਟ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਹਰ ਪਾਸੇ ਡਿਸਸੈਟਿਸ ਫੈਕਸ਼ਨ ਆਈ ਹੈ ਔਰ

"......land lords,rich farmers and big traders had cornered the marketable food stocks......"

ਸ਼੍ਰੀ ਬਿਸ਼ੰਬਰ ਨਾਥ ਮੱਕੜ (ਉਪ-ਮੰਤਰੀ) : On a point of order, Sir ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਪੁਰਾਣੇ ਅਖਬਾਰ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਸੂਰਤ ਵੀ ਵੇਖ ਲੈਣ ਅਤੇ ਅੱਜ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਖਬਾਰ ਵੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾ ਦੇਣ ਕੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ।

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਇਹ ਅਜੇ ਅਣਜਾਣ ਹਨ। ਨੌ ਮੁਸਲਮ ਹਨ, ਨਵਾਂ ਜੋਸ਼ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ। ਇਹ ਓਵਰ ਡਿਊ ਦਾ ਜਸਟੀਫ਼ੀਕੇਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਪਏ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਮੌਕਾ ਆਵੇਗਾ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਵੀ ਕਹਿ ਲੈਣਾ। ਮੈਂ ਕਨਸਟਰੱਕਟਿਵ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੁਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤਿੰਨ ਕਨਸਟੀ-ਚੁਐਂਟਸ ਯੂਨਿਟ ਦੀ ਰਾਏ ਆਪਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰਾਏ ਰਖਦਾ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਫ਼ਰੰਟ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਕੀ ਖਿਆਲ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਾ ਸਰ ਫਰਾਡ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਪਨੀ ਏਕ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕੋ ਮੁਖਾਤਬ ਕਰਤੇ ਹੂਏ ਕਹਾ ਕਿ ਪੈਪਸੂ ਸੇ ਲੇਕਰ ਆਜ ਤਕ ਜਿਤਨੀ ਭੀ ਵਜ਼ਾਰਤੇ ਬਨੀ ਹੈਂ ਉਨ ਮੇਂ ਸੇ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਵਜ਼ਾਰਤ ਬਦ ਸੇ ਬਦਤਰ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਵਜ਼ਾਰਤ ਬਿਲਕੁਲ ਫਰਾਡ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਪਰਸਨਲ ਰੇਫਰੈਂਸ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਹ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਪੜਦਾ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਭਾਪਤੀ : ਪੰਡਤ ਜੀ, ਤੁਹਾਡੇ 28 ਮਿੰਟ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । (The hon. Member has already taken 28 minutes.)

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਬਹੁਤਾ ਟਾਈਮ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ । ਟਾਈਮ ਡਿਸਟਰੀਬੀਊਟ ਕਰਨ ਦੀ ਜੋ ਲਿਸਟ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਰਹਾਂਗਾ । ਇਹ ਹਾਊਸ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਤੱਕ ਚਲਣਾ ਹੈ । ਜਿਤਨਾ ਟਾਈਮ ਮੈਂ ਵਧ ਲਵਾਂ ਤੁਸੀਂ ਬੇਸ਼ਕ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਕਟ ਲੈਣਾ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਭਾਪਤੀ : ਹਰ ਸਪੀਕਰ ਨੇ 10-10 ਮਿੰਟ ਬੋਲਣਾ ਹੈ । ਪੰਡਤ ਜੀ ਤੁਹਾਡੇ 29 ਮਿੰਟ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । (Every hon. Member who wants to take part in the discussion has to speak for ten minutes. The hon. Member, Pandit Mohan Lal, has taken 29 minuntes.)

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਅੱਛਾ ਜੀ ਮੈਂ ਜਲਦੀ ਜਲਦੀ ਮੁਕਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ; ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਵਜ਼ਾਰਤ ਦੇ ਮਤਾਲਿਕ ਕੀ ਕਮੈਂਟਸ ਹਨ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਮਾਸਟਰ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸੈਕਟਰੀ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਮੈਂਟਸ ਵੀ ਹਨ । ਉਹ ਮੈਂ ਵਕਤ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਫ਼ਰੰਟ ਵਜ਼ਾਰਤ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਕਰਿਟਿਸਾਈਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਇਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਨੇ ਕਿ ਬੜਾ ਕਰਿਟਿਸਿਜ਼ਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਵਜ਼ਾਰਤ ਤੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਸਟਰੋਂਗ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਸ ਵਜ਼ਾਰਤ ਦੀ ਕੰਡੈਮਨੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਪਬਲਿਕ ਸਪੋਰਟ ਦਾ ਤਆਲੁਕ ਹੈ ਉਹ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿਠੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ।ਇਸ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਲੋਕ ਬੜਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਇਹ ਉਹ ਮਲੋ ਮਲੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਝਟ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ । ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਬਲਿਕ ਸਪੋਰਟ ਦੀ ਅਸੈਸਮੈਂਟ ਬਿਲਕੁਲ ਮੁਖਤਲਿਫ਼ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਡੇਢ ਮਹੀਨਾ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਸ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਵੇਖ ਲੈਣ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਭੈੜਾ ਕੰਮ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਨਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਂ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ । ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਦੀ ਤਰਫ਼ ਆਪ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਾਂਗਾ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਨ ਲੇਕਿਨ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੀ ਸਿਚੂਏਸ਼ਨ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਫ਼ਰੰਟ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਈ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਰ ਸ਼ਹਿਰੀ ਨੂੰ ਹੱਦ ਦਰਜੇ ਦੀ ਤਸ਼ਵੀਸ਼ ਹੋ ਗਈ । ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਉਸ ਦਿਨ ਕੋਈ ਫ਼ਿਗਰਜ਼ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਮਾਰਚ ਔਰ ਅਪਰੈਲ ਦੇ ਫ਼ਿਗਰਜ਼ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ 67 ਕਤਲ ਹੋਏ, 5 ਡਾਕੇ, 42 ਅਗਵਾ ਅਤੇ 22 ਅਸਮਤਦਰੀ ਦੇ ਕੇਸ ਹੋਏ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੁਲੇਖੇ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਛਲੇ ਆਂਕੜਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਮਪੈਰੀਜ਼ਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ....

ਸ਼੍ਰੀ ਸਭਾਪਤੀ : ਰੂਲਜ਼ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੋਲਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਤੀ ਮਿੰਟ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। (According to Rules more time cannot be given. The hon. Member has already spoken for thirty-one minutes.)

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਰੂਲਜ਼ ਦਾ ਕੀ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ?

ਸ਼੍ਰੀ ਸਭਾਪਤੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਜਿਹੜਾ ਟਾਈਮ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੁਸੀਂ ਲੈ ਚੁਕੇ ਹੋ । (The hon. Member has taken more time than could be allowed to him according to the instructions of the hon. Speaker.)

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਟਾਈਮ ਲਿਮਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਂ । ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਮੈਂਬਰਜ਼ ਦੇ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਨੂੰ ਛਡ ਦਿਓ, ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ ਤੇ ਟਾਈਮ ਦੀ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਵੇਖ ਲਉ । ਆਈ ਵਿਲ ਵਾਈਂਡ ਅਪ ।

ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਇੰਨੀ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਇਨੇ ਓਫੈਂਸਿਜ਼ ਹੋਣੇ, ਇੰਨੇ ਮਰਡਰਜ਼ ਹੋਣੇ, ਇੰਨੀਆਂ ਡਕੈਤੀਆਂ ਤੇ ਇਤਨੇ ਅਗਵਾ ਦੇ ਕੇਸਿਜ਼ ਹੋਣੇ ਅਨਪ੍ਰੈਸੀਡੈਂਟਿਡ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਕੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ ਕਿ ਜੋ ਫਿਗਰਜ਼ ਉਹ ਕੋਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਜੁਆਇੰਟ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਹਨ, ਆਪ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਹਨ । ਅੱਜ ਜਿੰਨਾ ਪੰਜਾਬ ਛੋਟਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਰੇਸ਼ੋ ਪ੍ਰਪੋਰਸ਼ਨ ਕਢ ਕੇ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਲਿਮਿਟ 70 ਤੋਂ 75% ਇਨਕ੍ਰੀਜ਼ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਕ੍ਰਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਐਨੀ ਇਨਕ੍ਰੀਜ਼ ਅਨਪ੍ਰੈਸੀਡੈਂਟਿਡ ਹੈ । ਇਹ ਬਹੁਤ ਤਸ਼ਵੀਸ਼ਨਾਕ ਬਾਤ ਹੈ । ਲੇਡੀਜ਼ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ, ਡਾਕੇ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਔਰ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਦਰਦਨਾਕ ਅਤੇ ਦਿਲ ਹਿਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵਾਕਿਆਤ ਹਏ ਹਨ। ਅਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਾਕਿਆਤ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਸ, ਜਿਹੜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਹੋਏ ਹਨ, ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁ ਉਣ ਲਗਾਂ ਫਿਰ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਆਵੇ ਕਿ ਨਾ ਆਵੇ । ਲੇਕਿਨ 15 ਮਈ, 1967 ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਵਾਕਿਆ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿਚ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਸਿਰ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਝੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਕ ਨਾਬਾਲਗ ਮਰੀਜ਼ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਲੁਟੀ ਗਈ, ਰਾਜਿੰਦਰਾ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ, ਉਸ ਦਾ ਸਾਥੀ ਮੈਡੀਕਲ ਸਟੂਡੈਂਟ ਫ਼ਰਾਰ । ਇੰਨਾ ਸਨਸਨੀਖੇਜ਼ ਵਾਕਿਆ । ਵਿਚਾਰੀ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਈ........

ਸ਼੍ਰੀ ਸਭਾਪਤੀ : ਜਿਹੜੇ ਤੁਸੀਂ ਫੈਕਟਸ ਦੇ ਨਾਲ ਐਡਜੈਕਟਿਵ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋ ਕਿ ਕੌਣ ਕੁਰੱਪਟ ਸੀ, ਕੌਣ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਸੀ ਦੈਟ ਇਜ਼ ਔਬਜੈਕਸ਼ਨੇਬਲ । (Adding adjectives to facts as to who is corrupt and who is guilty is objectionable.)

Pandit Mohan Lal : Sir, this is in the Paper also.

Mr. Chairman : It may be in the Paper. It is for the authorities to see........

Pandit Mohan Lal : Sir, I am only commenting. (*Interruption*) I have every right to speak.

Mr. Chairman : When a case is sub-judice and the paper says that so and so is guilty, so and so is innocent and so and so is victim, you cannot discuss that.

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਜਿਹੜੀ ਹੈਪਨਿੰਗ ਹੋਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਫੈਕਚੂਅਲ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ।

Mr. Chairman : Pandit Ji, you may kindly see Rule No. 72 of the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly. It says—

> "No speech during the debate shall exceed fifteen minutes in duration :
>
> Provided that it shall be within the discretion of the Speaker to allow the mover and the Minister answering him to exceed the said limit of time."

Pandit Mohan Lal : Is it about 'No-Confidence Motion', Sir? This is a rule about speeches. ਮੈਂ ਨਾ ਕੋਈ ਗਿਲਟ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਕਿਹਾ ਹੈ ਨਾ ਕੁਝ ਇਨੋਸੈਂਸ ਦੇ ਮੁਤਲਕ ਕਿਹਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਫੈਕਟ ਪੁਟ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਲਾ-ਲੈਸਨੈਸ ਦੀ ਕੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇ । ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰਜ਼ ਨੂੰ ਤੇ ਮੈਡੀਕਲ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਨੂੰ ਇੰਨੀ ਜੁਰਅਤ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਆਈ ਹੋਈ ਮਰੀਜ਼ਾ ਦੀ ਪੱਤ ਦਿਨ ਦਿਹਾੜੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਲੁਟ ਲੈਣ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਵੀ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਾ ਆਵੇ ਔਰ ਕਲੇਮ ਕਰਨ ਕਿ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਅੰਡਰ ਕੰਟਰੋਲ ਹੈ । ਜੋ ਵਾਕਿਆਤ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਚ ਤੇ ਦੂਸਰੀਆਂ ਜਗ੍ਹਾਂ ਤੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਜੇ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਕਿ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਜਸਟੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ । ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਵਾਕਿਆਤ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ ਲੇਕਿਨ ਕੁਝ ਇਨਸਟਾਂਸਿਜ਼ ....

Mr. Chairman : I say nothing is added in the list either on an adjournment motion or other motions. This is the general speech here.

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ : ਅੱਛਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਵਾਈਂਡ ਅਪ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੀ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਹੈ । ਗੁੰਡਾਗਰਦੀ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਸ਼ਰੀਫ ਆਦਮੀ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਮਹਿਫੂਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਘਬਰਾਹਟ ਹੈ, ਬੇਚੈਨੀ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੂਡ ਪਾਲੀਸੀ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਈ ਹੈ, ਲੇਬਰ ਪਾਲੀਸੀ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਈ ਹੈ, ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹਰ ਪਾਲੀਸੀ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਈ ਹੈ । ਕੰਟ੍ਰਾਡਿਕਸ਼ਨਜ਼ ਹਨ, ਇਨਐਫੀਸ਼ੈਂਸੀ ਹੈ, ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਕਿਸੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਵਿਚ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਹੈ । ਜੇ ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਦਾਵਾ ਕਰਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਪਾਪੂਲਰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰ ਕੇ ਦੇਖਣ, ਅਸਲ ਵਾਕਿਆਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੁਖੇ

[ਪਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ]

ਹਨ । ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਜ਼ਮੀਰ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸੁਣਨ । ਜੇਕਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਲ ਸਕਦੇ ਔਰ ਨਾਕਾਬਿਲ ਔਰ ਨਾ ਅਹਿਲ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਣ ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢਣ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਲਫ਼ਾਜ਼ ਨਾਲ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਰੂਲਿੰਗ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਰੂਲਿੰਗ ਤੁਸੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂਬਰ 15 ਮਿੰਟ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਹੈ । Sir, I would like to have your ruling on this point. You have given ruling on a adjournment motion. ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ ਤੇ ਕੋਈ ਟਾਈਮ ਮੁਕਰਰ ਨਹੀਂ, ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਤੇ ਟਾਈਮ ਮੁਕਰਰ ਹੈ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ ਲਿਆਂਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ 15 ਮਿੰਟ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਰਿਕਾਰਡ ਕਢਵਾ ਕੇ ਦੇਖ ਲਉ ।

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ (ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ) : ਅੱਜ ਇਹ ਖਾਸ ਦਿਨ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ ਦਾ ਇਕ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਮਸਲਾ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਤੇ ਬੜਾ ਵਿਚਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਨੁਕਸ ਕੱਢ ਕੇ ਦੱਸੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮਸਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਵੀ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਮਸਲੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ । ਹਾਊਸ ਵਿਚ 50, 50 ਡਿਮਾਂਡਾਂ ਪਾਸ ਹੋਈਆਂ ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ । ਕਈ ਕਈ ਡਿਮਾਂਡਜ਼ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪਾਸ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ, ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਬਜਟ ਵੀ ਪਾਸ ਹੋ ਗਿਆ । ਫਾਇਨੈਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਜਟ ਸਪੀਚ ਵਾਈਂਡ ਅਪ ਕੀਤੀ ।

ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ ਹਰ ਇਕ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਲੀਅਰ ਕੀਤਾ । ਤਾਂ ਜਿਹੜੀ ਵਡੀ ਗੱਲ ਸੀ ਉਹ ਤਾਂ ਹੋ ਗਈ—ਹਾਥੀ ਤਾਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ, ਪੂਛ ਰਹਿ ਗਈ । ਪਰ ਖ਼ੈਰ ਕੋਈ ਹਰਜ ਨਹੀਂ । ਅਸੂਲਨ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗਲਤ ਹੈ ਮਗਰ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੜਿਕਾਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਦੀ ਆਦਤ ਜ਼ਰੂਰ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪੈ ਹੀ ਗਈ ਹੈ । ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਕਸੂਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਢਾਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਜੋ ਪਰਲੋ ਇਥੇ ਉਠਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਕੁਝ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਵਧੀਕੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਲੋਂ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਢਾਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਾਂ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੱਲਾਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ—ਜੋ ਮਸਲੇ ਢਾਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਉਹ ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ । ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮਸਲੇ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਿਤ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫ਼ਾਇਦੇ ਵਾਸਤੇ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ । ਯਾਨੀ ਜਿਤਨਾ ਵੀ ਰਿਲੀਫ਼ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ, ਜੋ ਹੋਰ ਮੇਹਨਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ । ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟੈਕਸ ਆਦਿ, ਮੈਂ ਉਨਾਂ

ਡਿਟੇਲਜ਼ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣ ਦੀ ਹੁਣ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ, ਬਹੁਤ ਦਫ਼ਾ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਿਲੀਫ਼ ਦਿਤਾ। ਢਾਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਦੁਖਦਾਈ ਮਸਲੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਕਈਆਂ ਬਾਰੇ ਆਰਡਰ ਪਾਸ ਵੀ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ। ਜਿਤਨੀਆਂ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲਾਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਆਈਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਉਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਹੋਈਆਂ ਮਗਰ ਉਧਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦਾ ਪਰੋਗਰਾਮ, ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਸੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਉਸ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਇਕ ਦਿਨ ਬਲਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪਈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 5,000 ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਅਤੇ ਪੰਪਿੰਗ ਸੈਟਸ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਸੀ, ਇਸ ਸਾਲ 10,000 ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਵਾਸਤੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਜਿਥੇ ਬਜਟ ਵਿਚ $1\frac{1}{2}$ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਲਗਿਆ, ਇਸ ਦਫ਼ਾ 3 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਯਾਨੀ ਕਿ burning question of the day for the country as a whole ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਪ੍ਰੋਡਿਊਸ ਹੋਵੇ, ਦਾਣਾ ਫੱਕਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਢਿਡ ਭਰਨ ਔਰ ਉਸਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕਾਂਟ ਛਾਂਟ ਕਰਕੇ ਹਿਸਾਬ ਦੇ ਨਾਲ ਬਜਟ ਬਣਾਇਆ ਔਰ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਅਗੇ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਰ ਪੂਰੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ, ਪਲੈਨ ਅਤੇ ਪਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਏ ਗਏ। ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਬਾਰੇ ਇਥੇ ਬੜੀ ਬਹਿਸ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੋ ਲਖ ਟਨ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਸੀ। ਇਸ ਦਫ਼ਾ 7,60,000 ਟਨ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ। ਹਾਈ ਯੀਲਡਿੰਗ ਵੈਰਾਇਟੀ ਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਰਾਪਸ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਕਣਕ $1\frac{1}{2}$ ਲੱਖ ਏਕੜ ਤੇ ਬੀਜੀ ਗਈ ਸੀ ਇਸ ਸਾਲ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਦਸ ਲਖ ਏਕੜ ਦਾ ਹੈ। ਬੜਾ ਫਰਕ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਸਾਫ਼ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਰੱਕੀ ਵਲ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜਵਾਰ ਮੱਕੀ ਦਾ ਰਕਬਾ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 11,000 ਏਕੜ ਸੀ ਇਸ ਸਾਲ 75,000 ਦੇ ਲਾਗੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹਾਂ। ਬਾਜਰਾ 1,400 ਏਕੜ ਸੀ। ਇਸ ਵੇਰ ਸਵਾ ਲੱਖ ਏਕੜ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਈਸ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ 11,000 ਏਕੜ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ 50,000 ਏਕੜ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਪੈਕੇਜ ਡੀਲ ਹੈ ਕਾਟਨ ਦੀ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 37,000 ਬੇਲਜ਼ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਸੀ ਕਿ ਇਤਨੀ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਹੋਵੇਗੀ, ਇਸ ਸਾਲ ਇਕ ਲੱਖ ਬੇਲਜ਼ ਬਾਰੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਾਰੀਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਦਸ ਰਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੱਜਨ ਬਤਾ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਫ਼ਾਈਨੈਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਮਦਨ ਵਧਾਈ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਫਿਰ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਤਨਾ ਕੁਝ ਹੋਇਆ, ਅਸੀਂ ਔਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੱਲ ਮਿਲ ਕੇ--ਇਕ ਦੂਸਰੇ, ਇਸ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਦੇ ਅਸੀਂ ਐਥੇ ਆਏ ਹਾਂ, ਕਾਫੀ ਗਧੇ ਗੇੜੇ ਲਗਦੇ ਰਹੇ, ਫੇਰ ਵੀ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਇਤਨੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਬਾਇਸ ਬਣੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਕਦਰ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਸੱਜਨ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਕੰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਤੂੰ ਕਸੂਰਵਾਰ ਹੈ। ਕਸੂਰਵਾਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ? ਕਿ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਤੇਰੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਕਿਉਂ ਹਿਲਦੀ ਹੈ ? ਯਾਨੀ ਕੋਈ ਤਾਅਨਾ ਮਾਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਕਸੂਰ ਲਭ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਤਾਂ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮਨੂਆ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ।

(ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ)

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਥੋੜਾ ਬਹੁਤ ਰੀਕੈਪਚਲੇਟ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਦੁਖ ਲਗਦਾ ਹੈ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕਿ ਉਹ ਪਾਵਰ ਬੜਾ ਚਿਰ ਰਖੀ, ਪਾਵਰ ਹਥੋਂ ਛਡਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਪਾਵਰ ਡਰੰਕ ਵੀ ਹੋਏ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਔਰ ਪਾਵਰ ਛਡਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਔਰ ਇਹ ਧੁਖਧੁਖੀ ਉਠਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਉਤੇ ਮੈਂ ਬਲੇਮ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਇਹ ਤਾਂ natural phenomena ਹੈ। ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਵਿਚ possessive ਹੈ; ਲਾਲਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਯਾਨੀ ਕਿ ਉਹੀ ਪੁਰਾਣੀ ਗ਼ਾਲਿਬ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ--

ਗੋ ਹਾਥ ਮੇ ਜੁੰਬਸ਼ ਨਹੀਂ ਆਖੋਂ ਮੇਂ ਤੋ ਦਮ ਹੈ,
ਰਹਿਨੇ ਦੋ ਅਭੀ ਸਾਗਰੋ ਮੀਨਾ ਮੇਰੇ ਆਗੇ।

ਯਾਨੀ ਕਿ ਨਿਰਬਲ ਹਨ ਕੋਈ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ, ਮਗਰ ਫੇਰ ਵੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਛਡਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ—(the scepter of pcwer is to be held in the hands whether you are capable to hold it or not) ਯਾਨੀ ਕਿ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣੀ। ਸੰਖ ਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਮਗਰ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਛਡਣੀ। ਪਾਵਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣੀ ਔਰ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਪੁਰਾਣਾ ਚੈਪਟਰ ਹੈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਸਿਰਫ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਇਕ ਸਾਲ ਭਰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦਿਓ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਰਿਜ਼ਲਟ ਤਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 20 ਸਾਲ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਤੁਸਾਂ ਕੀਤੀ ਪਰ ਸੋਚੋ ਕਿ ਉਸਦਾ ਨਤੀਜਾ, ਉਸਦਾ ਰਿਜ਼ਲਟ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ। ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਵੀ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਡੱਬਾ ਬਿਲਕੁਲ ਬੰਦ ਹੀ ਰਿਹਾ—ਕੀਤੀਆਂ, ਮਗਰ ਪੂਰੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਰਿਜ਼ਲਟ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ। ਅੱਜ ਏਹੀ ਚਰਚਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਹੁਤ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਦਸੋ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਕਿ ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਢਾਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਇਹ ਸਾਰਾ ਅਸਰ ਪੈ ਗਿਆ ? ਇਕਨਾਮਿਕਸ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪੂਰਾ ਤਜੱਰਬਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ accumulative effect ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਗੁਰਬਤ ਦਾ, ਪ੍ਰਾਈਸਿਜ਼ ਦਾ, ਔਰ ਅਗਲੀ ਜਿਹੜੀ ਤਰੱਕੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਉਪਰ retar. ing effect ਔਰ retrograde effect ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ? ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਪਰੋਂ ਥੱਲੇ ਤਕ ਗੌਰ ਕੀਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਈ। ਇੰਡਸਟਰੀ ਔਰ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮੇਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਲਾਪਸਾਈਡਿਡ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਪੈਸਾ ਵੀ ਖਰਾਬ ਕੀਤਾ। ਅਜੇ ਹੁਣ ਵੀ ਧਰਮ ਤੇਜਾ ਦਾ ਸਕੈਂਡਲ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਅਠ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਕਿਤੇ ਜਾ ਪਵੇ। ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਨੂੰ ਵਧਾਈਏ ਔਰ ਆਪਣੇ ਪੇਟ ਭਰੀਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਉਤੇ ਗੌਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਹੜੀਆਂ-ਕਿਹੜੀਆਂ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼, ਕਿਹੜੀਆਂ-ਕਿਹੜੀਆਂ ventures ਔਰ ਕਿਹੜੀਆਂ 2 ਵਡੀਆਂ ਫੈਕਟਰੀਜ਼ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬਹਿਬੂਦੀ ਹੋਈ ਕਿਤਨੀ ਬਿਹਤਰੀ ਹੋਈ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ। ਵਡੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲੈਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਮਗਰ ਇਹ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਕਤ ਲੇਬਰ ਔਰ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਢਿਡੋਂ ਭੁੱਖਾ—ਉਸਦੇ ਤਨ ਉਤੇ ਕਪੜਾ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਜਿਹੜਾ ਕਿਸਾਨ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਉਸ ਦਿਨ ਵੀ ਹਾਲਤ ਦਸੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿੱਚ ਘਟਾ, ਉਸਦੇ ਕਪੜੇ ਪਾਟੇ ਹੋਏ ਔਰ ਹਰ ਇਕ ਆਦਮੀ ਕਰਜ਼ੇ ਥੱਲੇ। Practically all under debt ! ਕੋਈ ਵਿਚਾਰਾ

ਟੈਕਸੀ ਡਰਾਈਵਰ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਥੇ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਪੀ. ਏ. ਪੀ. ਦਾ ਸਿਪਾਹੀ ਜਾਂ ਫੌਜ ਦਾ ਸਿਪਾਹੀ ਭਰਤੀ ਹੋ ਗਿਆ । ਕੋਈ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿਸਿਆ ।

ਇਸ ਵਿਚ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਬੰਨੇ, ਹਰ ਪਾਸੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਵਖੋ, ਸਰਵਿਸਮੈਨ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਵੇਖੋ-- ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, 'ਮਰ ਗਿਆ' । ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਸਾਂ ਇਹ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਕੀਤਾ, ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਡੀ. ਏ. ਦਿਤਾ । ਟੀਚਰਜ਼ ਦਾ ਵੀ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਔਰ ਬਾਕੀ ਵੀ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਠੀਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗੌਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤਾਕਿ ਐਸਾ ਸਿਲਸਲਾ ਬਣੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹਰ ਕੋਈ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਸਕੇ । ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਵਡੇ ਢਿੱਡਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ, ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ– ਚੋਰੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਮਗਰ ਜਿਹੜੀ ਆਮ ਜਨਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ।

ਅਫਸਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਪੁਛ ਦੇਖੋ; ਛੋਟੇ ਬੜੇ ਸਭ ਰੋਂਦੇ ਹਨ, ਚੀਕ ਚਿਹਾੜਾ ਚਾਰੋਂ ਤਰਫ਼ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਕੂਚਿਆਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਕੇ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ ਹੈ । ਕੋਈ ਬੋਲਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਹਾਲਤ ਚੰਗੀ ਹੈ । ਉਹੀ ਪੁਰਾਣੀ ਹਾਲਤ —

'ਹੀਰ ਚੁਪ ਬੈਠੀ ਅਸੀਂ ਕੁਟ ਕਢ
ਸਾਡਾ ਵਾਹ ਪਿਆ ਨਾਲ ਡਾਰਿਆਂ ਦੇ ।

ਯਾਨੀ ਡੋਰੀ ਹੋ ਗਈ ਦੁਨੀਆਂ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਲੜਦੀ ਝਗੜਦੀ ਹੈ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਉਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਆਨ ਦੀ ਫਲੋਰ ਆਫ ਦੀ ਹਾਊਸ ਕਿ ਲੈਜਿਸਲੇਟਰਜ਼ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਲੋਕ ਵੀ 30 ਫੀ ਸਦੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, 70 ਫੀ ਸਦੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਝਈਆਂ ਹੀ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਸ ਦਾ ਕਿਉਮੂਲੇਟਿਵ ਇਫੈਕਟ ਇਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਪੁਛਿਆ ਅਤੇ ਹੁਣ ਇਹ ਸਾਰੀ ਗੰਦ ਦੀ ਟੋਕਰੀ ਸਿਰ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ ਟਰੈਯਰੀ ਬੈਂਚਿਜ਼ ਤੇ। ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਕੋਟੇਸ਼ਨਜ਼ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ਉਹ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੁਝ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਪਿਛੇ ਲੈ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਆਪ ਨੂੰ ਬੜੇ ਸੁੰਦਰ ਲੀਡਰ ਮਿਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲੈ ਕੇ ਦਿਤੀ ਮਗਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੱਕਰ ਪੁਠਾ ਚਲਾ ਦਿਤਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਹਾਲੇ ਵੀ ਦੁਖੀ ਹਨ ਕਿ ਪਾਵਰ ਚਲੀ ਗਈ । ਇਹ ਪਾਵਰ ਰੁਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ।

ਐ ਖਾਕੇ ਪਿਰੋ ਗੁਰਦੀ ਸ਼ਾਹਾਂਨੇ ਮਹਾ ਯਕ ਯਕ
ਅਫਸੁਰਦੋ ਬਜ਼ੋਰੇ ਪਾ, ਬੀ ਚਰਖੇ ਦਵਾਂ ਯਕ ਯਕ,
ਦਾਰਾ ਓ ਜਮੋ ਇਤਰ ਆ ਇਸ ਮਾਰ ਕਸਾਂ ਯਕ ਯਕ ।

ਯਾਨੀ ਬੜ ਬੜੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਹੋ ਗਏ ਦਾਰਾ ਜੈਸੇ, ਜਮਸ਼ੇਦ ਜਸੇ । ਉਹ ਵੀ ਨਾ ਰਹੇ । ਸੋ ਨਵਾਂ ਦੌਰ ਆਵੇਗਾ ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਭ ਦਾ ਕੁਝ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ । ਤੁਸੀ ਜੋ ਕੁਝ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਉਸ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ । ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਜਿਸ ਪਹਿਲੂ ਤੋਂ ਕਹੋ ਮੈਂ ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ । ਮਗਰ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਹੁਤੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਕੁਝ ਸਾਥੋਂ ਸਰਿਆ

[ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ]

ਬਣਿਆ ਉਹ ਕੀਤਾ । ਪਹਿਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੁਖਦਾਈ ਹਨ । ਹੁਣ ਆਪ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੇ ਬਹਿਸ ਸੁਣੀ । ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਟੁਕੜੇ ਹਨ । ਆਪ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਸ਼ਿਮਲੇ ਹੋਵੇ, ਦਿੱਲੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਹੋਵੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਨਾ ਵੰਡੋ । ਢਾਈ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਇਹੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਾਂ । ਉਹੀ ਹਾਫ਼ਜ਼ ਸ਼ੀਰਾਜ਼ੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ—

ਅਗਰ ਆਂ ਤੁਰਕੇ ਸ਼ੀਰਾਜ਼ੀ
ਬਦਸਤ ਆਰਦ ਦਿਲੇ ਮਾਰਾ,
ਬਖਾਲੇ ਹਿੰਦੂਅਸ਼ ਬਖਸ਼ਮ,
ਸਮਰ ਕੰਦੋ ਬੁਖਾਰਾ ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਵੰਡਣ ਵਿਚ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਾਂ । ਜਿਸ ਦਾ ਜੀ ਚਾਹੇ ਲੈ ਜਾਵੇ । ਉਪਰ ਤੋਂ ਤਾਰ ਆ ਗਿਆ, ਟੈਲੀਫੋਨ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਐਸਾ ਕਰ ਦੋ । ਬਹੁਤ ਅਛਾ ਜੀ, ਐਸੇ ਹੀ ਕਰ ਦੇਤੇ ਹੈਂ । ਕੋਈ ਬ੍ਰੇਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗੀ, ਇਕ ਲੂਜ਼ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗਡੀ ਚਲਦੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗੇ ਨਹੀਂ ਪਿਛੇ ਵਲ ਚਲੀ, ਜਿੱਲ੍ਹਣ ਵਲ । ਇਸ ਦਾ ਦੁਖ ਦੂਜੇ ਤੇ ਸੁਟਣਾ ਵਾਜਿਬ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ । ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਡੇ ਸਾਥੀ ਅਗਰ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਦੱਸਣ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ । ਦੁਨੀਆ ਰੋਂਦੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਭੈੜੀ ਹੈ । ਇਥੇ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਹੈ, ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਕੁਰਪਸ਼ਨ । ਦੋਵੇਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਸੱਜਣ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬੋਲੇ ਹਨ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਬ, ਇਥੇ ਇਕ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਲਖ ਲਖ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੈਪਰੇਜ਼ੈਂਟ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਥੇ ਇਹ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਲ਼ਕਣ ਮੀਚੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਇਹ ਕਿਥੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਹ ਇਕ ਲੈਗੇਸੀ ਹੈ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੈ । ਇਹ ਠੀਕ ਲੈਗੇਸੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹ ਕਿਸੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਦਾ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਧ੍ਰਿਗ ਸਾਡਾ, ਕਸੂਰ ਸਭ ਦਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਸਿਆਣੇ ਆਦਮੀ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾਂ ਬੈਠ ਕੇ ਐਸੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰੀਏ । ਅਗਰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸ ਕਿਸ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ । ਹੁਣ ਦੇਖੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਸਾਹਿਬ ਆਏ ਤਾਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਤਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਧਰ ਬੈਠਣ ਦਾ ਮਗਰ ਉਹ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਪਏ ਹਨ ਸੁਬਹ ਦੇ । ਕੀ ਅਸੀਂ ਭੇਡਾਂ ਬਕਰੀਆਂ ਹਾਂ ? (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਵਡੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਛਡ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । (ਵਿਘਨ) 'ਇਕ ਦਿਲ ਥਾ ਵੋਹ ਭੀ ਤੇਰੀ ਤਮੰਨਾ ਲੀਏ ਹੂਏ' ।

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਬੜਾ ਜਜ਼ਬਾ ਉਠਦਾ ਹੈ, ਵਲਵਲਾ ਉਠਦਾ ਹੈ । ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੀ ਠੀਕ ਨਹੀ ਕੀਤੀ ਇਤਨੀ ਬੇਇੰਤਜ਼ਾਮੀ, ਇਤਨੀ ਬਦਇੰਤਜ਼ਾਮੀ ਸੀ ਕਿ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸਵਾਦ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਇਕਨੌਮਿਕ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰੈਸ ਵਿਚ ਵੀ ਸਵਾਦ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ । ਸਾਰਾ ਚੈਪਟਰ ਖੁਲ੍ਹਾ ਪਿਆ ਹੈ । ਰੰਗ ਰਲੀਆਂ ਮਨਾਉਂਦੇ ਰਹੇ, ਪਾਵਰ ਲਸਟ ਪਿਛੇ ਪਏ ਰਹੇ, ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਿਆ । ਅੱਜ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਤੁਲੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ । ਮੈਂ ਵਾਰਨਿੰਗ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਇਹ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਈ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਇਧਰ ਜਾਂ ਉਧਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਰੂਲਜ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਕੋਈ ਗੰਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰ ਲਵੇ, ਕੋਈ ਸਿਧੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰ ਲਵੇ ਪਰ ਅਗਰ ਇਹ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ

ਮੈਂ ਵਾਰਨਿੰਗ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਕੰਟਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ । ਹਿੰਮਤ ਰਖੋ ਕਿਸੇ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਵਾਜਿਬ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਆਪ ਨੂੰ ਇਨਵੀਟੇਸ਼ਨ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਠੀਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਬੈਠਦੇ ਹਾਂ, ਚੰਗੀ ਸੁਜੈਸ਼ਨ ਦਿਉ, ਬੇਸ਼ਕ ਸਮਝਾਉ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਗਲ ਮੰਨਾਂਗੇ, ਅਗਰ ਤੁਹਾਡੀ ਨੀਅਤ ਠੀਕ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਆਪਨੂੰ ਆਨ ਦੀ ਫਲੋਰ ਆਫ ਦੀ ਹਾਊਸ ਇਹ ਦੱਸ ਦਿਆਂ ਕਿ ਅਗਰ ਨੀਅਤ ਠੀਕ ਨਹੀ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਸਭ ਪਾਸੋਂ ਪਾਵਰ ਚਲੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਘਸੀਟੀ ਫਿਰਨਗੇ । ਫਿਰ ਨਾ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ । ਆਖਿਰ ਰੀਐਕਸ਼ਨ ਵੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਮੂਲੇਟਿਵ ਇਫੈਕਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਾਈਸਿਜ਼ ਕਿਥੋਂ ਦੀਆਂ ਕਿਥੇ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਅੱਜ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਪ੍ਰਾਈਸ ਲੈਵਲ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰ ਦਿਉ । ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਡਾਂਗ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਨਿਰਾ ਕਹਿਣਾ ਹੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਕਨਕਰੀਟ ਸੁਜੈਸ਼ਨ ਦਿਉ । ਤੁਸੀਂ ਦਸੋ ਕੀ ਕੀਮਤ ਰਖੀਏ । ਇਸ ਤੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦਾ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਸਦਾ । ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰੋਡਿਊਸਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰੋਡਿਊਸ ਮਹਿੰਗੀ ਲਉ; ਕਨਜ਼ਿਊਮਰ ਨੂੰ ਸਸਤੀ ਦਿਉ ਅਤੇ ਵਿਚਲਾ ਜੋ ਗੈਪ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ 30.00 ਰੁਪਏ ਹੋਵੇ ਜਾਂ 40.00 ਰੁਪਏ. ਉਹ ਤੁਸੀਂ ਸਬਸੇਡਾਈਜ਼ ਕਰੋ ਤੇ ਜਦੋਂ ਬਜਟ ਤੇ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਘਾਟਾ ਪਾ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਤੁਹਾਡੀ ਮਤ ਮਾਰੀ ਗਈ ਹੈ, ਹੋਰ ਭਾਰ ਪਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹੋ । ਕੋਈ ਰੈਸ਼ਨਲ ਗੱਲ ਵੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬਾਤੂਨੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਤ ਕਰ ਦਿਤੀ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬਾਹਰ ਜਲਸਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ, ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਇਕ ਅਧ ਗੱਲ ਹੋਰ ਕਹਿਣੀ ਹੈ । ਦੋ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਸਜਨਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕੁਝ ਆਦਮੀ, ਆਲੀ ਆਦਮੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਬੜਾ ਹੈ, ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਬੜੀ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਵਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਹਿਦ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਇਧਰ ਉਧਰ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਲਗੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਮਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਜਲਾਸੀ ਆਦਮੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਕਿਥੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਹਨ । ਮੈਂ ਇੰਨਾ ਹੀ ਕਹਿ ਕੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਅਗਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਠੀਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੁਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ । ਅਗਰ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦਾ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਗ਼ਲਤ ਜਾਂ ਸਹੀ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਯਾਦ ਰਖਣਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਫਿਰ ਉਹੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ (ਵਿਘਨ) ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ 20 ਸਾਲ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕੇ । ਪਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਆਦਤਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ—

ਵਾਰਸ ਸ਼ਾਹ ਨਾ ਆਦਤਾਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ,
ਭਾਵੇਂ ਕਟੀਏ ਪੋਰੀਆਂ ਪੋਰੀਆਂ ਜੀ ।

2.00 p.m.

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਐਸੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਇੰਨਾ ਕਹਿਕੇ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਟਾਈਮ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਿਆ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਭਾਪਤੀ : ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਹਾਸਾ, ਵਿਘਨ) ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ (ਵਿਘਨ) [(Surjit Singh) (*Laughter*) (*Interruption*) Comrade Harkishan Singh Surjit (*Interruption*)]

ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਅਗੇ ਟਾਈਮ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ । 32 ਮਿੰਟ ਪੰਡਤ ਜੀ ਲੈ ਗਏ ਨੇ ।......(ਵਿਘਨ)

ਸ੍ਰੀ ਸਭਾਪਤੀ : ਇਕ ਮਿੰਟ ਜੀ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸ ਗਏ ਸੀ ਕਿ ਜਿੰਨੇ ਮਿੰਟ ਪੰਡਤ ਜੀ ਲੈਣ ਉਨੇ ਮਿੰਟ ਵਿਚ ਉਧਰ ਦੇ ਸਪੀਕਰ ਬੁਲਾ ਦਿਤੇ ਜਾਣ । (ਵਿਘਨ) ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੇ 32 ਮਿਟ ਲਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜਰਨੈਲ ਸਾਹਿਬ 1-32 ਤੋਂ 2 ਵਜੇ ਤਕ ਬੋਲੇ ਹਨ । (ਵਿਘਨ) ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਧ ਟਾਈਮ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ । [Wait a minute please. The hon. Speaker had told me to give as much time to the hon. Members of the other side as has been taken by Pandit Mohan Lal(*Interruption*) Pandit ji has spoken for 32 minutes and the General (Revene Minister) has spoken from 1-32 P.M. to 2-00 P.M. (*Interruption*) The hon. Member will be given more time.]

ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ (ਬੜਾ ਪਿੰਡ) : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਮੋਸ਼ਨ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਬੈਂਚਾਂ ਵਲੋਂ ਪਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਇਹ ਕਿਸੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਵੀ ਜਸਟੀਫਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਸਿਵਾਏ ਇਸਦੇ ਕਿ ਇਕ ਨੈਸ਼ਨਲਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਅੱਜ ਇਸ ਸਟੇਟ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਜਿਸ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟੁੱਟ ਭਜ ਦੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਮੁਸਤਕਬਿਲ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਪਰੋਗਰਾਮ ਹੈ, ਨਾ ਸੋਚ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ । ਕੇਵਲ ਡੈਸਟ੍ਰਕਟਿਵ ਪਰੋਗ੍ਰਾਮ ਲੈਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖ ਕੇ ਪਰਦਾਪੋਸ਼ੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਅਦਮ ਇਤਮਾਦ ਦੀ ਮੋਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਸਕਦੀ । ਅਦਮ ਇਤਮਾਦ ਦੀ ਮੋਸ਼ਨ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਦੋ ਸੂਰਤਾਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ—ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਐਸਾ ਸਵਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਵੇ ਜਿਸਨੂੰ ਲੋਕ ਪਸੰਦ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਣ ਉਸਦੇ ਉਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਫੋਕਸ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਗੱਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । (ਵਿਘਨ)

ਸ੍ਰੀ ਸਭਾਪਤੀ : ਕਾਮਰੇਡ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ 17 ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸਪੀਚ ਖਤਮ ਕਰ ਲਉਗੇ ? (Will the hon. Member Comrade Harkishan Singh Surjeet finish his speech in 17 minutes ?)

ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ : ਹਾਂ ਜੀ । (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਹੋਰਨਾਂ ਦਾ ਟਾਈਮ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ । (ਵਿਘਨ) ਇਸ ਵਾਸਤੇ, ਚੇਅਰਮਨ ਸਾਹਿਬ ਨੋ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ ਲਿਆਣ ਲਈ ਕੋਈ ਖਾਸ ਸੂਰਤੇ ਹਾਲਾਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਇਕ ਭਾਰੀ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨਾਲ ਇਕ ਭਾਰੀ ਬੀਟ੍ਰੇਅਲ ਹੋਈ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰੁਪਏ ਦੀ ਡੀਵੈਲੂਏਸ਼ਨ ਕੀਤੀ । ਸੈਂਟਰਲ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਇਹ ਸਵਾਲ ਆਇਆ, ਉਸ ਵਕਤ ਇਹ ਮੋਸ਼ਨ ਸੈਂਟਰ ਵਿਚ ਆਈ ਸੀ । ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ

ਇਕ ਹੇਜਾਨ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ । ਫਿਰ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਉਹ ਸੀ ਜਦ ਕਿ ਸਾਰੇ ਹਿਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਫੂਡ ਦੀ ਸਿਚੂਏਸ਼ਨ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਟੇਟਾਂ ਵਿਚ ਕਹਿਤ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੋਸ਼ਨ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਆਈ ਸੀ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋਈ ਸੀ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਦੂਜੇ ਇਹ ਮੋਸ਼ਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦ ਰਾਜ ਕਰ ਰਹੀ ਪਾਰਟੀ ਪਾਸ ਬਹੁਮਤ ਨਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਮਤ ਹਾਸਲ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਬਹੁਮਤ ਰਾਜ ਕਰ ਰਹੀ ਪਾਰਟੀ ਪਾਸ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਵੋਟਿੰਗ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਪਾਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸੂਰਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵੀ ਨਹੀਂ । ਨਾ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸੂਰਤੇ ਹਾਲ ਹੈ ਕਿ ਐਸਾ ਕੋਈ ਇਸ਼ੂ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਜਿਸਨੇ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਰਾਹ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਜਾ ਸਕੀ । ਬਾਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸੁਣਾਏ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਪਾਰਟੀਆਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਕੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ? ਇਹ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨ । ਤਦ ਵੀ ਉਹ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੇ ਆਪ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਇਹ ਵੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰ ਲੈਣ । ਉਹ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤਾਂ ਜਾਣਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਹਨ । ਜੇਕਰ ਇਹ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤੇ ਅਮਲ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮਾਂ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਆਖਣ ਕਿ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਛੇਤੀ ਅਮਲ ਕਰੋ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿੱਤ ਦਿਹਾੜੀ ਦੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਪੈਦਾ ਨਾ ਕਰਨ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਚਲਾਣ ਵਾਸਤੇ । ਇਸ ਲਈ, ਇਥੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਇਥੇ ਕੋਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ਼ੂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਣ ਕਿ ਮੁੜ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਤੇ ਫ਼ੇਰ ਲਿਆ ਦਿਉ ਕਿਉਂਕਿ 20 ਸਾਲ ਦੇ ਸਾਡੇ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਹੱਡ ਸਾਨੂੰ ਭੁਲੇ ਨਹੀਂ । ਕੀ ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੱਦੀਆਂ ਤੇ ਮੁੜ ਬਿਠਾ ਦਿਓ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਲੂਕ ਭੁਲ ਗਿਆ ਹੈ ? ਕੀ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਚਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਗੋਲੀਆਂ; ਖਾਧੀਆਂ ਲਾਠੀਆਂ, ਐਨੀ ਮਹਿੰਗਾਈ, ਭੁਖ ਮਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਲੋਕੀਂ ਇਹ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰ ਲੈਣ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਤਾਕਤ ਦੇ ਦਿਉ ? (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ)

ਦੂਜੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਉਹ ਹਾਲਤ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਇਹ ਸਮਝੇ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਬਹੁਮਤ ਹੈ । ਕੀ ਅਜ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ? ਨਹੀਂ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਪਾਰਟੀ ਜਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਕੀ ਕ੍ਰਿਟਿਸਿਜ਼ਮ ਕੀਤੀ ਹੈ ? ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਿਟਿਸਿਜ਼ਮ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਇਕ ਨਹੀਂ ਏਥੇ ਤਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਡ ਅਡ ਨੇ ਅਤੇ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਉਹ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਮਤ ਭੇਦ ਹਨ । ਪਰ ਸੂਬੇ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ । ਪਰ ਉਧਰ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਦੀ ਕੀ ਹਾਲਤ

[ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ]

ਹੈ ਇਹ ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਇਕ ਰਾਏ ਦੇ ਨਹੀਂ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਕਦੇ ਕੋਈ ਪਾਰਟੀ ਇਹ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਉਠੇ ਤੇ ਉਹ ਕਹੇ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਲਈ ਮਾੜੀ ਹੈ ਕਿ ਜਨ ਸੰਘ ਵਾਲੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ । ਕਮਿਊਨਿਸਟੋ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਗਏ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀ ਸੀ । ਫਿਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰ ਲਏ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਮਾੜੀ ਹੈ । ਜਨ ਸੰਘ ਵਾਲੇ ਮਾੜੇ ਹਨ ਜਾਂ ਅਕਾਲੀ ਮਾੜੇ ਹਨ । ਇਕ ਨੇ ਉਠਕੇ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਲਈ ਮਾੜੀ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਮਾੜੀ ਹੈ । ਤੀਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਸ ਫਰੰਟ ਦੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਵਿਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨੇ, ਇਹਦਾ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੋਣਾ ਹੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਸਲਾਮਤੀ ਅਤੇ ਅਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਪਾਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਐਕਸਟਰਾ ਟੈਰੀਟੋਰੀਅਲ ਲਾਇਲਟੀਜ਼ ਹਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਕੁਝ ਕਹਿ ਗਏ । ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਅੱਡ ਅਡ ਵਿਚਾਰਾ ਵਾਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤੁਹਾਡੇ ਕਹਿਣ ਅਨੁਸਾਰ ਡਾਇਰੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਥਿੰਕਿੰਗ ਇਕ ਨਹੀਂ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਦੁੱਖ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਕੱਠੇ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਏ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਅਦਮ ਇਤਮਾਦ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕੀ ਐਚੀਵ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ? ਕੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ 43 ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਕਾਬਲ ਹੈ ਕਿ 104 ਦੇ ਹਾਉਸ ਵਿਚ ਉਹ ਬਹੁਮਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਇਥੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵਜ਼ਾਰਤ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲੈਣ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨੇ ਘਟ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ । ਡੁਬਦੇ ਨੂੰ ਤਿਨਕੇ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਕ ਵੇਰ ਡੁਬਦੇ ਹਨ ਫਿਰ ਤਿਨਕੇ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਫਿਰ ਡੁਬਦੇ ਹਨ ਫਿਰ ਤਿਨਕੇ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਫਿਰ ਡੁਬਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਸਿਰ ਉਤਾਂਹ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ 43 ਆਦਮੀ ਕਿਵੇਂ ਵੀ ਤਿਨਕੇ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਬੇੜੀ ਨੂੰ ਵਜ਼ਾਰਤ ਦੀਆਂ ਗੱਦੀਆਂ ਤਕ ਨਹੀਂ ਲਿਜਾ ਸਕਦੇ । ਇਹ ਸੁਪਨੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਦੱਸਣ ਕਿ ਅਦਮ-ਇਤਮਾਦ ਦਾ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਕਾਇਮ ਕਰਨਗੇ ਉਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਹੋਵੇਗੀ । ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਵੇਖ ਲੈਣ । ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਵੇਖ ਲੈਣ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਸਰਕਾਰ ਹੋਊ ਅਤੇ ਕੌਣ ਬਣਾਵੇਗਾ ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ? (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਨਹੀਂ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਏਨੀ ਧੋਖੇ ਭਰਪੂਰ ਸਿਆਸਤ ਚਲੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਕੀ ਬਣੇ, ਇਸ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ । ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਕੋਈ ਅਹਿਸਾਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਡਿਸਇਨਟੈਗਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸਟੇਜ ਵਿਚ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਭਵਿਖਤ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਲਈ ਜਿਥੇ ਜਾਵਾਂਗੇ ਵੇਖ ਲਵਾਂਗੇ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਸੋਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ । ਫਿਰ ਜਿਹੜਾ ਆਸਰਾ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਉਹ ਆਸਰੇ ਹੀ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਨੇ । ਜਿਸ ਟਾਹਣੀ ਨੂੰ ਫੜਦੇ ਨੇ ਉਹ ਟਾਹਣੀ ਹੀ

ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਰਖਤ ਹੇਠ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਉਹ ਦਰਖਤ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਡਿਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। (ਹਾਸਾ) ਹਰ ਵੇਲੇ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਆਸਰੇ ਹੋ ਕੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਵਾਬ-ਦੇਹ ਹੋਣਾ ਪਏਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਕੀ ਅਸਰ ਹੈ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਮਨ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਐਸੇ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਰਖਣੇ ਹਨ ਕਿ ਸਟੇਬਿਲਿਟੀ ਨਾ ਆਵੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਣ ਦੇਣੀ। ਹਰ ਪੰਦਰੀਂ ਦਿਨੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛੇੜ ਛਾੜ ਰਖਣੀ ਹੈ ਕਿ ਸਟੇਬਿਲਿਟੀ ਨਾ ਆਵੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿਤਾ। ਸਗੋਂ ਇਹ ਆਉਣ ਤੇ ਕੋਈ ਸੁਜੈਸ਼ਨ ਦੇਣ, ਕੋਈ ਕ੍ਰਿਟਿਸਿਜ਼ਮ ਕਰਨ, ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਵਾਂਗੇ। ਇਥੇ ਬੜੀਆਂ ਕੋਟੇਸ਼ਨਜ਼ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਚੰਗੀ ਕ੍ਰਿਟਿਸਿਜ਼ਮ ਤਾਂ ਹਰ ਪਾਰਟੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਇਹ ਵੀ ਕਰਨ, ਜੇਕਰ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਾਂ ਆਉ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹੀਏ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਤੇ ਛੇਤੀ ਅਮਲ ਕਰੋ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਅਪ੍ਰੋਚ ਨਹੀਂ। ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਅਪ੍ਰੋਚ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਬਣ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਢਾਹੁਣ ਦਾ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਕਸਦ ਹੈ। ਆਖਰ ਕਿਉਂ ਢਾਹੁਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ? ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 11 ਨੁਕਾਤੀ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਢਾਹੁਣਾ ਹੈ।

ਫਿਰ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਆਉ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵੰਡਾਣ ਤੇ ਮਜਬੂਰ ਕਰੀਏ, ਕੋਈ ਪਾਜ਼ਿਟਿਵ ਰਵੱਈਆ ਤਾਂ ਲਉ। ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ, ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ, ਛੇ ਮਹੀਨੇ, ਵਕਤ ਤਾਂ ਦਿਉ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀਹ ਸਾਲ ਮੌਕਾ ਦਿਤਾ। ਤੁਸੀਂ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਸਬਰ ਕਰੋ ਤੇ ਵੇਖੋ ਭਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਗੱਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਤਅਨ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫ਼ਿਕਰ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਬਜਾਏ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਸਬਕ ਲੈਣ ਦੇ, ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾਣ, ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਹ ਕਨਫਿਊਜ਼ਨ ਦੀ ਸਿਚੂਏਸ਼ਨ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਨਸਟੇਬਿਲਿਟੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਜੇਕਰ ਇਹ ਪਾਲਿਸੀਆਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਲੈਣ ਤਾਂ ਪਾਲਿਸੀਆਂ ਦੀ ਗਲ ਤੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਡੀਫੈਂਡ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਸੈਂਟਰਲ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਬਜਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਕੀ ਉਸ ਬਜਟ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੀਮਤਾਂ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਨਗੀਆਂ? ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਨਡੈਮ ਕਰਦੀ? ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਜਿਥੇ ਅਗੇ ਹੀ ਐਨੇ ਟੈਕਸ ਹਨ ਉਥੇ 69 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਹੋਰ ਟੈਕਸ ਦਾ ਭਾਰ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਟੈਕਸ ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਭਾਰ ਪਾਉਣਗੇ। ਇਸ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਪਾਲਿਸੀ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਨਿੰਦਦੇ। ਆਖਰ ਕੀਮਤਾਂ ਕਿਥੋਂ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਨੇ? ਕੌਣ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਂਦਾ ਹੈ? ਕੀ ਸੈਂਟਰ ਦੀਆਂ ਪਾਲਿਸੀਜ਼ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਤੈ ਕਰਦੀ ਹੈ? ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਰਥਕਤਾ ਦਾ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਇਕਾਨੋਮੀ ਨੂੰ ਪਲਾਨਿੰਗ

[ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ]

ਵਿਚ ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਚਲਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਈ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਸ ਦਾ ਇਹ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਬਜਾਏ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ।

ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਮ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਵਾਧਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਇਕ ਸੱਜਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਮੂਹਰਲੇ ਬੈਂਚਾਂ ਤੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਕਰੀਰ ਵਿਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਗੱਲ ਤੇ ਹੀ ਇਹ ਫ਼ਰੰਟ ਦੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਟੁੱਟ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਗੱਲ ਘਸੀਟ ਲਈ ਜਿਸ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੇ ਦਿਤੀ ਕਿ ਕੇਰਲ ਦੇ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਘਸੀਟ ਲਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਵਜ਼ਾਰਤ ਇਸ ਲਈ ਟੁੱਟ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਜ਼ਾਰਤ ਵਿਚ ਉਹ ਆਦਮੀ ਬੈਠੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੀਡਰ ਲੈਫਟ ਕਮਿਊਨਸਟਾਂ ਦੇ ਲੀਡਰ ਨੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦਿਤੀ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਇਕ ਮਲਟੀ-ਨੈਸ਼ਨਲ ਅਤੇ ਮਲਟੀ-ਲਿੰਗੁਅਲ ਸਟੇਟ ਹੈ।

ਉਹ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦਿਤੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਜ਼ਾਰਤ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਜ਼ਾਰਤ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਨੈਸ਼ਨਲ ਇੰਟੈਗਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਕ ਦਲੀਲ ਇਹ ਵੀ ਦਿਤੀ ਸੀ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਮਲਟੀ-ਨੈਸ਼ਨਲ ਅਤੇ ਮਲਟੀ-ਲਿੰਗੁਅਲ ਸਟੇਟ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਨੈਸ਼ਨਲ ਇੰਟੈਗਰੇਸ਼ਨ ਲੈਂਗੂਏਜ ਸਾਂਝੀ ਕਰਕੇ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਪੰਡਿਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਜੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਇੰਟੈਗਰੇਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਖੁਦ ਪੰਡਿਤ ਨਹਿਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਪਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਇੰਟੈਗਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਫ਼ੈਕਟਰ ਨੂੰ ਇਗਨੋਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

ਇਹੋ ਹਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਸਾਈਡ ਵਲ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਿਵਾਏ ਹਾਈ-ਬਰਿਡ ਮੇਜ਼ ਦੀ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਅਨਾਜ ਦੀ ਉਨਤੀ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। ਦਰ-ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਇਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਲਾਲਚ ਦੇ ਨੁਕਤਾ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਐਸੇ ਸ਼ਖ਼ਸ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਾਲਚ ਹੀ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਹੈ। ਉਹ ਲੋਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਅਸਲ ਹੱਕਦਾਰ ਉਹ ਹਨ, ਉਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਅਰਪਤ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਸਾਰੀ ਪਰਾਪਰਟੀ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਪਰ ਜੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੂਹਰੇ ਆ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰੀ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ? (*Mr. Speaker in the Chair.*) ਅਜ ਕਾਂਗਰਸ ਵਾਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮੌਜੂਦਾ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਸਪੋਰਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਵਿਖਾਉਣ, ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਤਨੇ ਕੁ ਸਿੰਪੈਥੈਟਿਕ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਵੇਖ ਕੇ ਐਸਾ ਸਟੈਪ ਉਠਾਇਆ! ਸਰਕਾਰੀ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਤਹਿਸੀਲ, ਥਾਣਾ, ਡੀ. ਸੀ. ਆਫ਼ਿਸ ਜਾਂ ਹੋਰ ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਆਫ਼ਿਸ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵਡੇ ਤੋਂ ਵਡੇ ਆਫ਼ਿਸ ਤਕ, ਇਕ ਮੇਜ਼

ਤੋਂ ਦੂਸਰੀ ਮੇਜ਼ ਤਕ ਅਰਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਜਦੋਂ ਤਾਈਂ ਉਸ ਦਾ ਬਾਕਾਇਦਾ ਪਿੱਛਾ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦਾ ਵੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਨਹੀਂ ਤੁਹਾਡਾ ਹੀ ਕਸੂਰ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਸਾਨ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਾਇਆ, ਪਰ ਕਮਿਟਮੈਂਟ ਉਸ ਨੂੰ ਰੀਲੀਫ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਕਰਕੇ ਆਏ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਅਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਜ਼ਦੂਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਮਿਲੇ, ਇਹੋ ਗੱਲ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਚੇਂਜ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਅੱਜ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਉਦੋਂ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਰੀਜੈਕਟ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਬੈਟਰਮੈਂਟ ਅਤੇ ਸੈਕਰੀਫ਼ਾਈਸ ਦੇ ਵਿਚ ਬੀਲੀਵ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਆਪਣਾ ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦੇ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ 18 ਸਾਲ ਮੁਖਤਲਿਫ਼ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੇਟਰਮੈਂਟ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਤੰਗ ਆਕੇ ਤਖਤਾ ਉਲਟਿਆ। ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਜ ਨੈਸ਼ਨਲ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦੇ ਬੰਦੇ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਫੈਕਟਸ ਉਹ ਇਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਕੋਅਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁਣ ਕੋਈ ਫ਼ਾਇਦਾ ਨਹੀਂ। ਅਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਨਾਪਲੀ ਟੁੱਟ ਗਈ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਉਹ ਟੈਕਟਿਕਸ ਏਥੇ ਐਪਲਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਹੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਵਿਚ ਐਪਲਾਈ ਕੀਤੇ ਪਰ ਓਥੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਰਾਜ ਇਕ ਦਿਨ ਵੀ ਨਾ ਚਲਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਤੰਗ ਆਕੇ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਵੇਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਨਾਪਲੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਵੇਖੋ ਹੁਣ ਕਿਤਨੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਏਦੂੰ ਹੋਰ ਚੰਗੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਬਣਨ ਦੀ ਵੀ ਅਗੇ ਨੂੰ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਇਹ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਚਰਚੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ, ਇਹ ਕਰੋ, ਵੋਹ ਕਰੋ। ਪਰ ਜੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਹੁਣ ਤਕ ਜੋ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਜੋ ਹਾਲਤ ਹੋਈ ਹੈ ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਆਪਣੀ ਬਦਨਜ਼ਮੀ ਦਾ ਹੀ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਖਿਆਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਏਧਰ ਆਉਣ ਦਾ, ਜਦੋਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਹੋਰ ਭਲਾ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਐਸਾ ਸਟੈਪ ਲੈਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਏ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇ ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਰੇ। ਮੈਂ ਇਤਨੀ ਹੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਇਹੋ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਇਕ ਨੈਸ਼ਨਲ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਖ਼ਰਾਬ ਨਾ ਕਰਨ, ਕਿਸੇ ਸਿਧੇ ਰਾਹ ਪੈਣ।

ਸਰਦਾਰ ਸਿਕੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਸ੍ਰੀ ਹਰਗੋਬਿੰਦਪੁਰ): ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਮੋਸ਼ਨ ਅੱਜ ਡਿਸਕਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਬੜੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ। ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਜਰਨੈਲ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ ਸਤਿਕਾਰ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦੇ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 2,800 ਕੁਇੰਟਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਬਾਜਰਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੂਸਰੇ ਬੀਜ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਹਾਈਬਰਿਡ ਮੱਕੀ ਦਾ ਵੀ ਬੀਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਦੱਸੀਆਂ ਸਨ।

[ਸਰਦਾਰ ਸਿਕੰਦਰ ਸਿੰਘ]

'It is proposed to sell Hybrid Maize Seed to the cultivators during Kharif 1967, as under—

(1) From M/s Birla Farm, Rupar through Secretary, Punjab State Co-operative Supply and Marketing Federation, Sector 17—B, Chandigarh	At Rs. 19.15 per bag of 6½ Kgs. at despatch points."

ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ 19.15 ਪੈਸੇ ਦੀ ਬੀਜ ਦੀ ਥੈਲੀ ਸਾਢੇ ਛੇ ਕਿਲੋ ਦੀ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 20 ਰੁਪਏ ਪਰ ਥੈਲੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਗੁੱਥੀ ਦਾ ਭਾਉ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਮੁਸਾਫਰ ਵੇਲੇ ਐਮ. ਐਸ. ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਐਂਡ ਫੂਡਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ, ਨਿਊ ਦਿੱਲੀ, ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ 12 ਰੁਪਏ ਪਰ ਗੁੱਥੀ ਦਿਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਲਉ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕਿਤਨਾ ਕੁ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਬਸੀਡਾਈਜ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਦ ਅਤੇ ਬੀਜ ਜੋ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਇਹ ਵਕਤ ਤੇ ਅਤੇ ਰੀਜ਼ਨੇਬਲ ਰੇਟ ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।

ਹੁਣੇ ਮੇਰੇ ਇਕ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਮੁਹਤਰਿਮ ਦੋਸਤ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਾਲਿਸੀ ਵਾਜ਼ੇ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਕ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਕਰਿਟਿਸਾਈਜ਼ ਕੀਤਾ। ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਅਖਬਾਰ ਹੈ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਿਰਲਾ ਸੀਡ ਫ਼ਾਰਮ ਦੀ ਲੀਜ਼ ਕੈਂਸਲ ਕਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਉਥੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੋ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਨਾਜ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਈਸਿਜ਼ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੈਟਰਮੈਂਟ ਲੈਵੀ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਹਾਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਜਿਹੜੇ 11-ਨੁਕਾਤੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾ ਕੇ ਫ਼ਰੰਟ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਨਤਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ 5-6 ਬਿਲ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਣ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ, ਨੋਟਿਸ ਭੇਜ ਕੇ, ਏਜੰਡੇ ਤੋਂ ਫਿਰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਏ ਸਨ। ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਕ ਲਫ਼ਜ਼ ਨਾਲ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਛੇ ਹੀ ਬਿੱਲ ਵਾਪਸ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਐਬਸੈਂਸ ਵਿਚ ਸਿਨੇ-ਡਾਈ ਮੋਸ਼ਨ ਵੀ ਪਾਸ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਛੇਆਂ, ਸੱਤਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੇ ਜਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਨਗੇ। ਜਨਤਾ ਨਾਲ ਜਿਹੜੇ ਵਾਅਦੇ ਕੀਤੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ, ਉਹ ਵਾਅਦੇ ਦੇ ਵਾਅਦੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਹ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਲਿਆਉਣਗੇ, ਲੇਕਿਨ ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਜਨਤਾ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦੇ ਸਨ ਕਿ ਪੰਜ ਏਕੜ ਦਾ ਮਾਲੀਆ ਛਡਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਕੇ ਲੈਜਿਸਲੇਸ਼ਨ ਲਿਆਉਣੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਵਾਪਸ ਲਿਆ ਜਾਣਾ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪਾਲਿਸੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਭਾਰੀ ਇਖ਼ਤਲਾਫ਼ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਕ ਹੋਰ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਾਹਰ ਕਈਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸੈਕ੍ਰੇਟੇਰੀਅਟ ਲੈਵਲ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਉਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਕਿ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਆ ਜਾਏ ਤੇ ਪਾਸ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਇਕ ਬਿਲ ਭੇਜਣ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਸ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਉਣੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਤੋਂ ਕੁਤਾਹੀ ਕੀਤੀ

ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਦਾਵੇ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਆਪਣੇ ਦਾਵਿਆਂ ਤੋਂ ਪਿਛੇ ਹਟ ਗਏ ਹਨ । ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਐਡਰੈਸ ਵਿਚ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਪਾਸ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਸੈਕ੍ਰੇਟੇਰੀਅਟ ਲੈਵਲ ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਇਸ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ । ਜਨਤਾ ਦਾ ਇਤਨਾ ਰੁਪਿਆ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਖਰਚ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਵਾਸਤੇ 11 ਨੁਕਾਤੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਕਾਮਰੇਡ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ ਨੇ ਬੜੀ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਫੇਲਿਓਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਈ ਹੈ । ਐਸਾ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਆਪਣੀ ਪਾਲੀਸੀ ਦੀ ਫੇਲਿਓਰ ਤੇ ਬਿਲਾਂ ਦੇ ਵਿਦਡਰਾਅਲ ਇਸ ਹਾਊਸ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੱਜ ਦੀ ਮੋਸ਼ਨ ਪਾਸ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਆਪਣੀ ਪਾਲਿਸੀ ਡਿਕਲੇਅਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਸ ਵਿਚ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਈ ਹੈ । ਮੈਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਨਾ ਲੈਂਦਾ ਹੋਇਆ ਮੋਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਪੋਰਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

Shri Prabodh Chandra : Sir, I have a right to reply. I would like to say a few words.

(*At this stage the hon. Speaker called upon Shri Harbans Lal Khanna to speak.*)

ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ ਖੰਨਾ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੱਖਣ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਜ ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੈ । ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਸੁਣੇ ਹਨ ਔਰ ਅੱਜ ਪੰਡਿਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਵੀ ਸੁਣੀ ਹੈ । ਦੋ ਦਿਨ ਪਹਿਲੇ ਵੀ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੇ ਕਟਿੰਗ ਲੈ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੇ ਸਨ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਾਊਸ ਦਾ ਸਮਾਂ ਜ਼ਾਇਆ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅੱਜ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਰੀਪੀਟ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਔਰ ਹਾਊਸ ਦਾ ਸਮਾਂ ਜ਼ਾਇਆ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਪਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ ਲਿਆਏ ਹਨ । ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇੰਨੇ ਅਛੇ ਔਰ ਸੁਲਝੇ ਹੋਏ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਪੁਲਟੀਕਲ ਦੀਵਾਲੀਆਪਨ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅੱਛੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਲੈਕਸ਼ਨਜ਼ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਰ ਇਕ ਆਦਮੀ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਸੀ he felt that he was insecure. ਇਸ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਬੜੀ ਉਦਾਸੀ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਸੀ । ਉਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਵੀਹ ਸਾਲਾ ਰਾਜ ਤੋਂ ਨਿਜਾਤ ਪਾਈਏ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਕਰਾਂਤੀ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀਜ਼ ਆਪਣਾ ਆਪਣਾ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਲੈ ਕੇ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਦਾਸੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇਕੱਠੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੇ, ਕਾਂਗਰਸ ਕਿਧਰੇ ਫਿਰ ਨਾ ਜਿਤ ਜਾਏ । ਲੋਕ ਬੜੇ ਪਰਟਰਬਡ ਸਨ । ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਨਿਜਾਤ ਮਿਲੇ । ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਹੀ ਮਾਅਨਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਵੋਟ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿਤਾਇਆ । ਮੈਂ ਗੈਲਰੀ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ । (ਵਿਘਨ)

ਅਵਾਜ਼ਾਂ : ਨਹੀਂ ਜੀ, ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ।

ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ ਖੰਨਾ : ਅੱਛਾ ਜੀ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਕਰੈਡਿਟ ਮਾਸਿਜ਼ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਾਈਡ ਕੀਤਾ । ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਹਾਲਾਤ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਡੀਵਾਈਡ ਕਰੋ ਤੇ ਰੂਲ ਕਰੋ । ਇਹ ਹਰ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਫ਼ਰੰਟ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਬਣਨ ਦੇ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਐਟਮਾਸਫੀਅਰ ਬੜਾ ਅੱਛਾ ਹੋ ਗਿਆ । ਇਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਸੀ ਚਾਹੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਸੀ, ਚਾਹੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਚਾਹੇ ਅਨਪੜ੍ਹ, ਵਪਾਰੀ, ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ ਜਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰ, ਹੁਣ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੱਜ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸੀ ਰਾਜ ਤੋਂ ਨਿਜਾਤ ਮਿਲੀ ਹੈ । ਕਾਂਗਰਸੀ ਰਾਜ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖ਼ੂਨ ਪਸੀਨੇ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖ਼ਰਚ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਅੱਜ ਜਿਹੜੀ ਇਹ ਜਨਤਾ ਦੀ ਮਿਲੀ ਜੁਲੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ it is a greatest contribution of the masses of the Punjab as well as of the nation.

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਭੁਲ ਸਕਦੇ ਕਿ ਜੋ ਕੰਮ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੀਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕੀ, ਉਹ ਕੰਮ ਮਿਲੀ ਜੁਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੋ-ਢਾਈ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਬਾਰੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਬਾਰੇ ਕਮਿਟਿਡ ਹੈ ? We are committed for the interests of the people. ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਅਸੀਂ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਾਂ । ਜਿਹੜਾ ਬਜਟ ਬਣਿਆ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਰੀਲੀਫ਼ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇਕ ਆਮ ਆਦਮੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟੈਕਸ ਹਟਾਇਆ । ਲੈਂਡ ਰੈਵੀਨਿਊ ਛਡਿਆ । ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ 1955 ਵਿਚ ਅਵਾਦੀ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟਿਕ ਪੈਟਰਨ ਆਫ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਲਾਇਆ ਤੇ ਲੈਂਡ ਰੈਵੇਨਿਊ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸੋਚਿਆ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪਲਾਨਾਂ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਤੇ ਹੀ ਰਹੀਆਂ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਸ਼ੇਪ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ । ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹਟਾਇਆ ਹੈ, ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟੈਕਸ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਸ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਨਹੀਂ ਹਟਾ ਸਕੇ । ਅਸੀਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਕੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਲਈ ਹੀ ਮਾੜੇ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ ? ਹਾਊਸ ਟੈਕਸ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਟੈਕਸ ਦੋ ਲਾਅਨਤਾਂ ਸਨ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਥਾਂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਗੌਰਮਿੰਟ ਸਰਵੈਂਟਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਮਾਯੂਜ਼ੀ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਮਤਰੇਈ ਮਾਂ ਵਾਲਾ ਸਲੂਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮਹਿੰਗਾਈ ਵਿਚ ਪਿਸੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਸੇ ਮਿਲਦੇ ਸਨ, ਲੇਕਿਨ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਘਟ ਮਿਲਦੇ ਸਨ । ਇਸ ਫ਼ਰੰਟ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਕ ਦਮ, ਇਕ ਕਲਮ ਦੀ ਨੋਕ ਨਾਲ ਡੀ. ਏ. ਵਧਾ ਕੇ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਇਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਗਲਤ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ? ਕੁਠਾਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਜੋ ਰਿਪੋਰਟ ਆਈ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀਆਂ

ਰਿਕਮੈਂਡੇਸ਼ਨਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਸਟੈਪਸ ਲਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੀ ਅਸੀਂ ਇਹ ਗ਼ਲਤ ਸਟੈਪ ਲਿਆ ਹੈ ? ਲੇਕਿਨ ਅਸੀਂ ਜਿਹੜਾ ਕਾਮਨ ਮੈਨ ਨੂੰ ਰੀਲੀਫ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਇਹ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਮੈਂਬਰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅੱਛਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੇ ਖਿਲਾਫ ਇਹ ਨੋ-ਕਾਨਫ਼ੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ ਲਿਆਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਤੀਸਰੀ ਚੀਜ਼ ਮੈਂ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਨਾਂ ਨੇ ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਸੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਬੜੀ ਦੁਹਾਈ ਦਿਤੀ ਹੈ।

(*Shri Lal Chand Suberwal, a Member of the Panel of Chairmen, in the Chair.*)

ਅਜ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਹੈ ਔਰ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਵਕਤ ਕਾਂਗਰਸ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੀ ਜਮਾਤ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੀ ਜਮਾਤ ਹੋਣ ਦੇ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਨੂੰ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਚਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਹੈਲਦੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਚੇਸ਼ਟਾ ਕੀਤੀ । ਕਨਵੈਨਸ਼ੰਜ਼ ਤਾਂ ਕੀ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਸੀ, ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਨਕਸ਼ਾ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਅਸੂਲ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲੜਦੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ 48 ਆਦਮੀ ਚੁਣ ਕੇ ਆਏ ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਉਤੇ ਇਕੱਠੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ । ਕਿਤਨੀ ਦੇਰ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਲੀਡਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚੁਣ ਸਕੇ–15 ਦਿਨ ਤਕ ਲੀਡਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚੁਣ ਸਕੇ । 48 ਦੀ ਸਟਰੈਂਗਥ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ They are divided । ਦੂਸਰੀ ਪਾਰਟੀ ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਇਸ ਵਕਤ ਟਰੈਜ਼ਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਉਤੇ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਠੀਕ ਹੈ ਔਰ ਅਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੈ ਜਨਸੰਘ ਦਾ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੈ, ਅਕਾਲੀਆਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੈ, ਰੀਪਬਲੀਕਨ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੈ, ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੈ—ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਆਪੋ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੈ ।

(*Mr. Speaker in ihe Chair.*)

ਇਹ ਗੱਲ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਲੇਕਿਨ ਬਾਵਜੂਦ ਆਈਡੀਆ ਲੋਜੀਕਲ ਡਿਫਰੈਂਸਿਜ਼ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਤਾ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਹਾਂ ਔਰ ਅਜ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਹਾਂ । (**ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਵੱਲੋਂ ਤਾੜੀਆਂ**) : ਔਰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਆਦਮੀ ਸਾਡੀ ਇਸ ਯੂਨਿਟੀ ਨੂੰ ਤੋੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਲੇਮ ਕਰਦੇ ਹੋ 48। ਲੇਕਿਨ ਆਪਣੀ ਬੁਕੱਲ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਤਾਂ ਪਾ ਕੇ ਵੇਖੋ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ 48 ਵਿਚ ਕਿਤਨੇ ਗਰੁਪ ਹਨ ਔਰ ਹਰ ਇਕ ਆਦਮੀ ਸੋਚਦਾ ਹੈ 'ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ' ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ "ਚੋਰ ਤੇ ਲਾਠੀ ਦੋ ਜਣੇ ਮੈਂ ਤੇ ਭਾਈਆ ਕੱਲੇ" ਤੁਹਾਡੀ ਬਿਲਕੁਲ ਇਹੋ ਸਥਿਤੀ ਹੈ । ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਪ੍ਰਜਾਤੰਤਰ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਜਾਤੰਤਰ ਵਿਚ ਚੰਗੀਆਂ-ਚੰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਅਪਣਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ । ਅਗਰ ਪ੍ਰਜਾਤੰਤਰ ਚਲਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਿਹੜੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਹੜ ਕਾਂਗਰਸੀ ਸੱਜਣ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਹੈਲਦੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਬਣਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਤਾ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਨਾ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ । ਇਹ ਮਤਾ ਦਰ ਅਸਲ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁਧ ਨੋ-ਕ੍ਰਾਨਫ਼ੀਡੈਂਸ ਨਹੀਂ, ਦਰ ਅਸਲ ਇਸ ਦੀ ਬੈਕਗਰਾਊਂਡ ਇਹ ਹੈ

[ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ ਖੰਨਾ]

ਕਿ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ as if they are born Ministers. 20 ਸਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨਿਸਟਰੀ ਸੰਭਾਲੀ ਰਖੀ। ਪਰ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਖੋਹੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ ? ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੋਟੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ, ਕੁਕਰਮਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀਹ ਸਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਔਰ ਉਸ ਦੀ ਖੂਨ ਪਸੀਨੇ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਲੁਟਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਔਰ ਲੁਟ-ਲੁਟ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਭਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੋਟੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ, ਕੁਕਰਮਾਂ ਦਾ ਰੀਜ਼ਲਟ ਇਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਨਤਾ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਧਰ ਜਾ ਬਠਾਇਆ ਹੈ। ਅਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਭਰਾਂਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਇਸ ਭਰਾਂਤੀ ਨੂੰ ਮਨੋਂ ਕਢ ਛਡੋ ਕਿ you are born Ministers, ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਐਡਜਸਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ। ਐਡਜਸਟ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਹੀ ਇਥੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਢੰਗ, ਇਥੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਵੱਲ ਆਏਗਾ। ਤੁਹਾਡੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਗਲਤ ਭਾਵਨਾ ਘਰ ਕਰ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੱਢੋ। ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ you are confused yourself. ਉਸੇ ਦਾ ਹੀ ਰੀਜ਼ਲਟ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਇਥੇ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਚਲਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਪ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਨੂੰ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਚਲਣ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਅੱਛੀਆਂ ਕਨਵੈਨਸ਼ੰਜ਼ ਕਾਇਮ ਕਰੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਵਕਤ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਅਗਰ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ, ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਪਾਰਟ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਲੇ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਹੈਲਦੀ ਕਨਵੈਨ-ਸ਼ੰਜ਼ ਨੂੰ ਮੰਨਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਸ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਇਥੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿਉ। ਕਮ ਅਜ਼ ਕਮ ਸਾਲ ਡੇਢ ਸਾਲ ਦਾ ਤਾਂ ਮੌਕਾ ਦਿਉ। ਜਿਹੜੇ ਗਿਆਰਾਂ ਪੁਆਇੰਟਸ ਲੈ ਕੇ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਜਨਤਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਪੁਆਇੰਟਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਕੀ ਦਿਆਂ ਪੁਆਇੰਟਸ ਨੂੰ ਲੈਣ ਦਾ ਤਾਂ ਤੁਸਾਂ ਸਾਨੂੰ ਅਜੇ ਮੌਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਨਾ ਲੈਂਦਾ ਹੋਇਆ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਥੇ ਹੈਲਦੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ੰਜ਼ ਬਣਾਉਣ ਔਰ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਦਾ ਮਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲੈਣ। ਇਸ ਵਿਚ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਬਹਿਸ ਦੋ ਦਿਨ ਹੋਈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ ਕਿਸੇ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਬਰਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਯਾਂ ਸਾਰੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦੇ ਬਰਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕੋਈ ਮੈਲ-ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ, ਕੋਈ ਕਰਪਸ਼ਨ, ਕੋਈ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕਾਨਡਕਟ ਆਫ ਮਨਿਸਟਰ ਐਜ਼ ਸਚ ਲਿਆਉਣਗੇ। ਪਰ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਬਜਟ ਤੇ ਹੀ ਸਪੀਚਾਂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਗੇ ਕੀਤੀਆਂ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਬਾਜਰਾ ਲੈ ਆਂਦਾ, ਕਿਸੇ ਖਾਦ ਲੈ ਆਂਦੀ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਬਜਟ ਉਤੇ ਤਾਂ ਬਹਿਸ ਕਰ ਲਈ ਬਜਟ ਪਾਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੋਈ ਮਿਸਾਲ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਿਥੇ ਮਨਿਸਟਰ ਐਜ਼ ਸਚ ਜਾਂ ਮਨਿਸਟਰੀ ਐਜ਼ ਹੋਲ ਉਸ ਦੇ ਕੰਡਕਟ ਉਤੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ

ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਆਈ ਹੋਵੇ । ਮੂਵਰ ਨੇ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹੀ । ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਕੇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਟੈਲੀਫੂਨ ਕਰਕੇ ਦਿਵਾਇਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੂਵਰ ਸਾਹਿਬ ਬੜੇ ਪੁਰਾਣੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟੇਰੀਅਨ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਗਰ ਮੈਨੂੰ ਲੋੜ ਵੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਮੈਂ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਟੈਲੀਫੂਨ ਕਰਾਂਗਾ । ਇਹ ਗਲਤ ਗੱਲ ਹੈ । ਨਾ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਮੁਖਤਿਆਰ ਨਾਮਾ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਟੈਲੀਫੂਨ ਕੀਤਾ । ਇਸ ਸਾਰੇ ਰੌਲੇ ਰੱਪੇ ਨੂੰ ਪਾਣ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਹੀ ਮਿਸਾਲ ਲਭੀ ਔਰ ਉਹ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ਼ ਦੀ ਇਖ਼ਤਰਾ ।

ਦੂਸਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਇਆ ਕਿ ਇਕ ਗਿਆਰਾਂ ਪੁਆਇੰਟ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਇਸ ਮਨਿਸਟਰੀ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਔਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । 8 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਮਨਿਸਟਰੀ ਨੇ ਸਹੁੰ ਚੁਕੀ । 67-68 ਦਿਨਾਂ ਅੰਦਰ ਕਈ ਦਫ਼ਾ ਬਹਿਸ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚਾਰ ਪੰਜ ਪੁਆਇੰਟਸ ਕਰ ਦਿੱਤੇ—ਫ਼ੈਸਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । ਮਗਰ ਮੈਂ ਇਕ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਤੋਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ 67 ਦਿਨਾਂ ਅੰਦਰ ਗਿਆਰਾਂ ਪੁਆਇੰਟ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਮਗਰ ਤੁਸਾਂ 20 ਸਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੱਤਾ ਔਰ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟਿਕ ਪੈਟਰਨ ਆਫ ਸੋਸਾਇਟੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕੇ । (ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਵੱਲੋਂ ਤਾੜੀਆਂ) ਤੁਹਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 20 ਸਾਲ ਤੋਂ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟਿਕ ਪੈਟਰਨ ਆਫ ਸੋਸਾਇਟੀ ਸੀ ਲੇਕਿਨ 20 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕੇ । ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਈਏ । ਜਿਹੜੇ 20 ਸਾਲ ਤੁਸੀਂ ਮਨਿਸਟਰ ਰਹੇ ? ਅਗਰ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਕਿ ਕਾਂਸਟੀਚੂਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਪਰੋਵੀਜ਼ਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਮਨਿਸਟਰੀ ਹੈ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਫਾਂਸੀ ਤੇ ਲਟਕਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਭੋਰਾ ਭਰ ਕੰਮ ਇਸ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਗਿਆਰਾਂ ਪੁਆਇੰਟ ਪਰੋਗਰਾਮ ਤੁਸੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਮੈਨੂੰ ਰੀਪੀਟ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ, ਹੁਣੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਗਿਆਰਾਂ ਪੁਆਇੰਟਸ ਵਿਚੋਂ ਚਾਰ ਪੰਜ ਪੁਆਇੰਟਸ ਅਸਾਂ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਲਏ ਹਨ । ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਜਰੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਔਰ ਬਾਜਰੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਕਿਧਰੇ ਹੋਰ ਹੀ ਚਲੇ ਗਏ । ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਬਿਲ ਵਾਪਿਸ ਲੈ ਲਏ ਹਨ । ਠੀਕ ਹੈ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਸਿਨੇ ਡਾਈ ਐਡਜਰਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਮੋਸ਼ਨ ਦਿੱਤੀ । ਕਿਉਂ ਦਿੱਤੀ ? ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਨਾਸੀਏਟਿੰਗ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਚਲਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ । ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਲੋਕ ਆਏ, ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਟੈਲੀਫੂਨ ਆਏ, ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਬੜੇ ਬੜੇ ਲੋਕ ਆਏ, ਰੁਪਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬੋਰੀਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹੇ ਗਏ । ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ । ਚਾਹੇ ਮਨਿਸਟਰੀ ਰਹੇ ਜਾਂ ਨਾ ਰਹੇ (ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੇਮ ਸ਼ੇਮ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ) ਇਹ ਮਨਿਸਟਰੀ ਡਿਫੀਟ ਹੋ ਜਾਏ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਮਨਿਸਟਰੀ ਡਿਫੀਟ ਹੋ ਜਾਏ ਜਾਂ ਰਹੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਮਗਰ ਮੈਂ ਇਸ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ (ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਵੱਲੋਂ ਤਾੜੀਆਂ) । ਔਰ ਮੈਂ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ (ਵਿਘਨ) ਅੱਜ ਤਾਂ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਆਏ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਔਰ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਅੱਖੀਂ ਸਾਰਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਵੇਖਦਾ ਰਿਹਾ । ਜੋ ਕੁਝ ਹੋਇਆ । ਅਗਰ ਮਨਿਸਟਰੀ ਸਰਵਾਈਵ ਰਹੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਖ਼ਿਆਲ ਰਖਾਂਗਾ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਆਦਮੀ ਇਥੋਂ ਦੇ ਪੀਸ ਨੂੰ ਡਿਸਟਰਬ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ । ਅਗਰ ਮਨਿਸਟਰੀ ਨਾ ਸਰਵਾਈਵ ਹੋਈ ਤਾਂ ਬਾਜਰੇ ਵਾਲੇ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਬਿੱਲ ਲਿਆ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

[ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ]

ਤੁਸੀਂ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪਿਛੇ ਪਏ ਹੋਏ ਹੋ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਦੇ, ਕਿ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲੈਣਾ। ਅਗਰ ਤੁਸੀਂ ਇਧਰ ਆ ਜਾਉ ਸਾਡੇ ਪਾਸੇ — ਤੁਸਾਂ ਫਰੰਟ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਹਾ, ਸਾਬਤ ਵੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਮਨਿਸਟਰੀ ਨਹੀਂ ਲੈਣੀ, ਤੁਸੀਂ ਛਡ ਕੇ ਆਉ, ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਤੁਹਾਡਾ, ਡਿਫੈਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਤੁਹਾਡਾ ਹਾਲਾਂਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਡਿਫੈਂਸ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗੁਮਰਾਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋ ? (ਵਿਘਨ)।

Shri Prabodh Chandra : It is just like 'devil quoting scriptures'. ਇਹ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਦੂਰ ਕਰਨਗੇ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਵਕਤ ਕਿਸੇ ਪਰਸਨਲ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਐਂਟਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਤਕਲੀਫ ਨਾ ਕਰੋ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੀ ਲਿਖ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹੀ ਗੱਲਾਂ ਪਰੈਸ ਵਿਚ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕਹੋ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਬਿੱਲ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਵਾਪਸ ਲਏ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ।

ਇਕ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ : ਕੀ ਉਹ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੇ 6 ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਜ਼ੀਰ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਜੇ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਹੁਣ ਜਿਹੜੇ ਇਧਰੋਂ ਵੋਟ ਮੰਗਦੇ ਹੋ, ਉਹ ਕੀ ਹੈ ? Devil quoting scriptures.

Shri A. Vishwanathan : Please do not insult the devil.

Shri Prabodh Chandra : Devil is better than him.

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਕ ਪੁਆਇੰਟ ਤੇ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਬਹਿਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਤੇ ਬਹਿਸ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਤਰਫ ਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਕਈ ਦਫਾ ਕਹਿ ਚੁਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਫਿਗਰਜ਼ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾਰਮਲ ਹਨ। ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਲਈ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਦਿੱਤੇ, ਮਗਰ ਉਹ ਖ਼ਰਾਬ ਹੋ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਮੈਂ ਵੀ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਦਿਆਂ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੀ। ਉਹ ਮਿਸਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਇਕ ਐਕਸ-ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਦਿਨ ਦਿਹਾੜੇ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਵਿਚ ਅਤੇ ਹੋਰ ਤਿੰਨ ਬੇਗੁਨਾਹ ਆਦਮੀ ਕਤਲ ਹੋਏ (ਸ਼ੋਰ)

Sardar Darbara Singh : Sir, can the Chief Minister prove it ? This is most irresponsible statement.

(Interruptions and noise in the House)

Sardar Darbara Singh : Sir, is this a responsible statement ?

(*Voices of 'Shame, 'Shame, from the Opposition Benches*)

(*Interruptions and noise in the House*)

श्री प्रबोध चन्द्र: On a point of order, Sir. जनाबेआली, यहां चीफ मिनिस्टर साहिब ने जिस मरडर की बाबत कहा है वह *sub-judice* केस है और यह जसटिस साहिब कहलाते हैं, जसटिस थे, चाहे कैसे ही दाव लग गया, उन को अपनी जिम्मेदारी .. (विघ्न) He must withdraw the remarks that the Congress is responsible.

वित्त मन्त्री : On a point of order, Sir, यह इतने झड़कने की कौन सी बात है ? जज साहिब ने कहा कि तब ऐक्स मिनिस्ट्री के वक्त में उन का कत्ल हुआ ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿੱਤੀ । ਮੈਂ ਵੀ ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਵਕਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਕਸ-ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਤੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਬੇਗੁਨਾਹ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿਨ ਦਿਹਾੜੇ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਹੋਰ ਅਗੇ ਚਲੋ । ਪੰਡਿਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਜੀ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ ਤਾਲਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੈਂਚਾਂ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਮਰਡਰਜ਼ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਪ੍ਰੋਟੈਸਟ ਕੀਤਾ । ਅਗਰ ਇਹ ਯਾਦ ਹੋਵੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਹੋਈਆਂ । ਬਲਕਿ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਜਦੋਂ ਨੇਪਾਲ ਵਿਚ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿਤਾ ਕਿ ਕਤਲ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਕਤਲ ਕਰਾਇਆ ਹੈ ਇਸ ਸਟੇਟ ਦੇ ....

(ਸ਼ੋਰ)

Sardar Darbara Singh : On a point of personal explanation, Sir........

(*Interruptions and noise*)

Sardar Darbara Singh : On a point of order, Sir......

(*Interruptions and noise*)

Mr. Speaker : Personal explanation can be given after the hon. Chief Minister has spoken. The hon. Member will get opportunity.

श्री प्रबोध चन्द्र: On a point of order, Sir. यह जो केस है साबका चीफ़ मिनिस्टर के कत्ल का, वह *sub-judice* है। इन्होंने सरीहन यह चार्ज लगाया है कि उस वक्त के होम मनिस्टर के बारे में सुच्चा सिंह ने कहा है । यह बिल्कुल गलत है । इन के अपने दिमाग की इख्तराह है, यह कोशिश करते रहे कि ऐसा हो । इस में बिल्कुल कोई सच्चाई नहीं है ।

(विघ्न)

Mr. Speaker : It is no point of Order.

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਤਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਬਿਆਨ ਹੈ। ਅਗਰ ਇਹ ਗਲਤ ਹੈ ਤਾਂ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਗਰ ਠੀਕ ਹੈ ਤਾਂ ਭੁੜਕਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ । ਇਹ ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਪਰ ਐਲੀਗੇਸਨ ਲਗਾਈ ਗਈ ਉਸ ਵਕਤ । (ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਐਲੀਗੇਸ਼ਨ ਤਾਂ ਆਪ ਪੁਰ ਵੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਉਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸੋ ਉਸ ਵਕਤ । ਆਪ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਸਾਰੇ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਲਗਵਾਏ ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ *Sub-judice* ਕੇਸ ਸੀ ਹਸਪਤਾਲ ਵਾਲਾ । ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸੀ *Sub-judice* ਕੇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੂੰਕਿ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਕੇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਰਨਾ ਪਿਆ । ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਅਸੀਂ immediate ਅਰੈਸਟ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਡੀਲੇ ਨਹੀਂ ਹੋਈ । ਇਕ ਆਈਸੋਲੇਟਿਡ ਕੇਸ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਖ਼ਰਾਬ ਹੈ ਬਿਲਕੁਲ ਫਜ਼ੂਲ ਅਤੇ ਗਲਤ ਗਲ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਹੋਰ ਬਾਕੀ ਇਹ ਕਾਂਗਰਸ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਹਨ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਦਫਾ ਗੋਲੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਵੇਲੇ ਚਲੀ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਕਦੇ ਅਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕੀ । ਜਿੰਨੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ .... (ਵਿਘਨ) ਪਰਸੋਂ ਵੀ ਚਲੀ ਪਰਸੋਂ ਦਾ ਵੀ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ (ਵਿਘਨ) ਇਸ ਲਈ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੁਕਸ ਕਢੇ ਮੇਰੇ ਫ਼ਾਜ਼ਲ ਦਸਤ ਨੇ ..

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : On a point of order, Sir. ਕੀ ਕੋਈ ਆਨਰੇਬਲ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਰੀਹਨ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲੀਆਂ । ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਬਿਹਾਰ ਸਾਰੇ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਫੂਕ ਦਿਤਾ ਸੀ ਜਿੰਨੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲੀਆਂ ਸਨ, ਇਹ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ । .... (ਵਿਘਨ)

I am asking the Speaker, I am not asking the hon. Members on the Treasury Benches. Let the Speaker say.

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਕਪਤਾਨ ਸਾਹਿਬ; ਇਸ ਵਿਚ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਕੀ ਹੈ ? ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਇਨਫ਼ਰਮੇਸ਼ਨ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਨਹੀਂ ਹੈ । (I would like to know from the hon. Member what point of order it is. He wants information. This is no point of order.)

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ ਹਾਲੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੀ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, I cannot say anything. (What can I say about it at present whether or not he is making wrong statement. I cannot say anything.)

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ: ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਬੜਾ ਸਾਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ । ਅਗਰ ਮੈਂ ਇਹ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇ ਦੇਣ ਕਿ ਇਤਨਾ ਬਿਆਨ ਗਲਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਵੀ ਦੇਖ ਲਵਾਂਗਾ । ਫਿਰ ਆਪ ਡੀਟਰਮਿਨ ਕਰ ਲੈਣਾ ਕਿ ਗਲਤ ਹੈ ਜਾਂ ਠੀਕ ਹੈ । ਇਸ ਵਕਤ ਬੈਠੇ ਬੈਠੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਐਸਾ ਬਿਆਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਬਿਆਨ ਸੱਚਾ ਹੈ ਜਾਂ ਝੂਠਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਐਸਾ ਬਿਆਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਵਕਤ । ਬਿਆਨ ਸੱਚਾ ਭੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਝੂਠਾ ਭੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਆਪ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਐਸੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ । ਇਕ ਆਈਸੋਲੇਟਿਡ ਕੇਸ ਨਾਲ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਖ਼ਰਾਬ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ।

ਫਿਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਬੜੀਆਂ ਫਿਰਕੂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਹਨ, ਜਨ ਸੰਘ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ । ਮੈਂ ਇਕ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰਕੂ ਹਾਂ ਚਲੋ ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੋ ਜਦੋਂ ਕੇਰਲਾ ਵਿਚ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਰਾਜ ਸੰਭਾਲਿਆ ਸੀ (ਸ਼ੇਮ ਸ਼ੇਮ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ) (ਵਿਘਨ) (ਸ਼ੋਰ) ਆਪ ਦੇ ਫਿਰਕਪੁਣੇ ਦੀ ਇਹ ਮਿਸਾਲ ਹੈ ।

(ਸ਼ੋਰ)

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਤਾਂ ਡਾਕੂਆਂ ਨਾਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

(ਸ਼ੋਰ)

ਸਰਦਾਰ ਜਾਗੀਰ ਸਿੰਘ ਦਰਦ : On a point of order, Sir, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ ਨਾਲ ਕੋਲੀਸ਼ਨ ਕੀਤੀ

..........(ਸ਼ੋਰ)

ਮੈਂ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੂਬਾ ਸਰਹੱਦ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ ਨਾਲ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਬਣਾਈ ।

..........(ਵਿਘਨ)

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਤਨੀ ਸੈਕੂਲਰ ਪਾਰਟੀ ਹੈ ਕਿ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ਹੱਥ ਵਿਚ ਰਖਣ ਲਈ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਤਿਆਰ ਸੀ । ਔਰ ਫਿਰ...........

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : [* × × ×]

Chief Minister : No, I do not want. I will not come into this, I should not refer to the President, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਫਿਰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਗਈ ਕਿ ਉਧਰੋਂ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਤਾਂਕਿ ਬਿਰਲੇ ਦਾ ਪਟਾ ਮਨਸੂਖ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ।

---

* Expunged as ordered by the Chair.

EXTENSION OF TIME

Mr. Speaker : The House will continue till the business on today's agenda is over. It may continue after 3-00 P.M.

NO-CONFIDENCE MOTION—(RESUMPTION OF DISCUSSION)

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਜਨਰਲ ਹਿਜ਼ ਹਾਈਨੈਸ ਮਹਾਰਾਜਾ ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਆਫ਼ ਪਟਿਆਲਾ.

ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਡੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਦਾ ਨਾਮ ਆਇਆ ਹੈ । (× × × × .. ..) ਉਹ ਸਾਡੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਹਨ । (ਵਿਘਨ) (ਸ਼ੋਰ) ਅਸੀਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸ ਤੁਰਾਂ ਵੀ ਰੁਝੇ ਰਹੀਏ ਜਾਂ ਉਲਝੀਏ ਅਤੇ ਅਸਾਡੇ ਕਿੰਨੇ ਵੀ ਮਤ ਭੇਦ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਣ ਪਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਰੀਕਾਰਡ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਐਕਸਪੰਜ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । (ਵਿਘਨ)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ . ਇਹ ਲਫ਼ਜ਼ ਕਿਸ ਨੇ ਕਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਆਇਆ ਹੈ (ਵਿਘਨ) (Who uttered those words and in what connection the name of the President was mentioned).

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਥੇ ਕੋਈ ਇਨਟਰਪਸ਼ਨ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ?

Mr. Speaker : That may be expunged.

चौधरी बलबीर सिंह : ग्रान ए प्वायंट ग्राफ ग्रार्डर, सर । यह जो रिमार्कस हैं यह एक्सपंज नहीं होने चाहिए । इन्होंने कोई बात भारत के प्रैज़ीडैंट की शान के खिलाफ नहीं की, इन्होंने यह कहा है कि अगर आप इस तरह की बातें करेंगे तो हमें [* * * * *] उन के बारे में बात करनी पड़ेगी (विघन, शोर, नो, नो) जो इलैक्शन के बारे में बातें इन्होंने कही थीं (विघन) (शोर) इन बातों को कहना पड़ेगा He has got every right to say that. यह बात कांग्रेस ने की है और इस के मिनिस्टरों ने की हैं इन को यहां पर कहना पड़ेगा । इस लिए यह कोई बात नहीं जिस के बारे में ग्राप की ग्रोर से हुक्म दिया जाए कि इन्हें एक्सपंज कर दो । चाहे कितनी ही बड़ी और हाई डिगनेटरी के बारे में क्यों न हो अगर कोई बातें इलैक्शनों के दिनों में की गई हैं तो उनके बारे में हाऊस के अन्दर जिक्र करन का मैम्बर को हक्क है । अगर किसी भी पार्टी ने कोई बात की है या और किसी ने की है इलैक्शनों के दिनों में तो उस के बारे में बात करने में कोई ऐसी बात नहीं जिस को एक्सपंज किया जाए । आप को तो पता ही है कि किस तरह की बातें इलैक्शनों के दिनों में होती ह । (विघन)

Mr. Speaker : Order, please.

---

* Expunged as ordered by the Chair.

ਆਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਇਹ ਵੇ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਆਬਜੈਕਸ਼ਨ ਇਕ ਸਜਨ ਦੇ ਨਾਮ ਬਾਰੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਠਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਰੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਐਕਸਪੰਜ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਜਿਸਨੂੰ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਰੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਚੇਅਰ ਵਲੋਂ ਰੂਲਿੰਗ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਕੀ ਉਸੇ ਹੀ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ ਫਿਰ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਰੇਜ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

Mr. Speaker : No, no. (*Interruption*)

वित्त मंत्री : स्पीकर साहिब, मेरे अपोजीशन के दोसतों को इस तरह टच्ची नहीं होना चाहिए। ट्रेयरी बैंचों को इस देश के राष्ट्रपति का पूरा आदर और सम्मान है और वह देश के राष्ट्रपति होने के नाते सरकार के योग्य है और इस तरफ से कोई भी बात डैरोगेटरी नहीं कही गई और न ही कहीं जा सकती है। बात सिर्फ यह हुई थी कि गिल साहिब ने कहा है कि अगर यह अपोजीशन वाले इस तरह की बातें करेंगे तो कांग्रेस पार्टी ने जो बातें (* * *) की इलैक्शन के वक्त कही थीं यह सब यहां पर आवेंगी इसके इलावा और कोई बात नहीं की गई।

Voices from the Opposition Benches : See the Record.

Mr Speaker : I will personally see it and then decide.

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਇਥੇ ਕਹੀ ਕਿ ਬਿਰਲਾ ਫਾਰਮ ਦਾ ਪਟਾ ਨਾ ਤੋੜਨ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਏਧਰ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਿਰਲੇ ਨੂੰ ਲੀਜ਼ ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤੀ। ਲੀਜ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਦਿਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦਿਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਰਿਡੀਕੁਲਸਲੀ ਲੋ ਰੇਟ ਤੇ; ਸਿਰਫ ਤੀਹ ਰੁਪਏ ਏਕੜ ਤੇ। ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਇਹ ਤੇ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਅਸਾਡੀ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਲੀਜ਼ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਿਤੀ ਤੇ ਰੌਲਾ ਅਸਾਡੀ ਵਲੋਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪੱਟਾ ਕੈਂਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪ ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸਾਂ ਤੇ ਰੌਲਾਂ ਪਾਂਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਇਸ ਪੱਟੇ ਨੂੰ ਮਨਸੂਖ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਪੱਟਾ ਮਨਸੂਖ ਹੋਵੇਗਾ ਅਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਵੇਗਾ। (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਂ ਯਕੀਨ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾਂ ਹਾਂ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਿੱਕੜ ਇਕ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਸਿੱਟਣਾ ਚਾਹਿਆ ਹੈ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਦੋ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਬਿਰਲੇ ਪਾਸੋਂ ਲਿਆ ਕਿ ਤੇਰੀ ਫਾਰਮ ਕਾਇਮ ਰਖੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਉਹ ਅਜ ਇਥੇ ਗੱਲਾਂ ਆਕੇ ਕਰਦੇ ਨੇ। (ਵਿਘਨ) (ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਵਲੋਂ : ਸ਼ੇਮ ਸ਼ੇਮ) ਇਹ ਨੇ ਉਹ ਤੇ ਚਿੱਕੜ ਇਸ ਪਾਸੇ ਸਿਟਦੇ ਨੇ ਕਿ ਬਿਰਲੇ ਦਾ ਪੱਟਾ ਮਨਸੂਖ ਨਾ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਉਧਰੋਂ ਲੈ ਲਿਆ। (ਵਿਘਨ)

*Expunged as ordered by the Chair.

[ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ]

ਫਿਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਅਸਾਂ ਟੈਨੈਂਟ ਬਹੁਤ ਕੱਢੇ ਨੇ । ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਟੈਨੈਂਟ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ **ਵਿਚ** ਨਿਕਲੇ ਨੇ ਜਾਂ ਪਿਛਲੇ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਨਿਕਲੇ ਨੇ । ਇਹ ਟੈਨੈਂਟ ਤਾਂ ਤੁਸਾਂ ਆਪ ਕਢੇ ਨੇ । ਕਿਉਂਕਿ ਲੈਂਡਲਾਰਡ ਤੁਸੀਂ, ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਤੁਹਾਡਾ ਬਹਾਨਾ । ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਕਢੇ ਨੇ । ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਇਕ ਕੈਪੀਟਲਿਸਟ ਕਲਾਸ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਹੋ ਅਤੇ ਐਨੇ ਕਿ ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੁਸੀਂ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਰਾਏ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲਈ ਹੈ । ਤੁਹਾਡੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਕੈਪੀਟਲਿਸਟ ਅਤੇ ਲੈਂਡਲਾਰਡ ਅਤੇ ਟੈਨੰਟਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪ ਕਢਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਢਿਆ ।

(ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਵਿਘਨ) ਕਪਤਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸਪਰਿੰਗ ਲਗੇ ਹੋਏ ਨੇ ਇਕ ਮਿੰਟ ਵੀ ਟਿਕ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠ ਸਕਦੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ?

ਫਿਰ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਥੇ ਲੈਂਗੁਏਜ਼ ਦਾ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨੋ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ ਨਾਲ ਕੋਈ ਤਾਅਲੁਕ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਵਿਚ ਨਾ ਸਵਾਲ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨੋ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਐਸੇ ਸਵਾਲ ਇਥੇ ਉਠਾ ਦਿਤੇ ਕਿ ਟੈਨੈਂਸ ਕਢ ਦਿਤੇ ਜਾਂ ਲੈਂਗੁਏਜ਼ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਤੈਅ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਇਸ ਲਈ ਮਨਿਸਟਰੀ ਤੇ ਨੋ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਹੈ । ਲੈਂਗੁਏਜ਼ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਬਿਲਕੁਲ ਕਲੀਅਰ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਲੈਂਗੁਏਜ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਕਰਿਪਟ ਗੁਰਮੁਖੀ (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) ਸਮਝ ਗਏ ਹੁਣ ਕਿ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ? (ਵਿਘਨ) (ਇਕ ਮੈਂਬਰ ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ।) ਇਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਕਈ ਵੇਰ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਪਰ ਮੈਂ ਅਜ ਸਾਫ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤੌਖਲਾ ਨਾ ਰਹੇ । ਜਿਥੇ ਤਕ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲੀ ਰਾਸ਼ਟਰ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਡੀਵੈਲਪ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ । ਇਹ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਡਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਉਲਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ । ਪੰਜਾਬੀ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੈਕਟਰੀਏਟ ਲੈਵਲ ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ । (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਪੱਖ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਉਲਝ ਰਹੇ ਹੋ ।

ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਣ ਦੀ ਬੜੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਜਨਸੰਘ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਇਸੇ ਗੱਲ ਤੇ ਝਗੜਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ । ਪਰ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ ।

ਫਿਰ ਇਥੇ ਗੱਲ ਫੈਲਾ ਦਿਤੀ ਗਈ ਕਿ 1962 ਵਿਚ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਇਕ ਸਰਕੂਲਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਰਜਿਸਟਰੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਨੇ ਇਕ ਕਾਲ-ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ । ਇਹ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਦਾ ਮਸਲਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਮੈਨੂਅਲ ਵਿਚ ਇਨਕਾਰਪੋਰੇਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਉਸ ਸਰਕੂਲਰ ਨਾਲੋਂ ਬੇਟਰ ਤਰੀਕਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਜਿਹੜਾ ਸਰਕੂਲਰ ਸੀ ਉਹ ਤਾਂ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਮੈਨੂਅਲ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਫਿਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਐਵੇਂ ਇਕ ਨੰਬਰ ਚੁਕੀ ਫਿਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਹੋ ਗਿਆ ਉਹ ਹੋ ਗਿਆ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ (ਹਾਸਾ) ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਥੇ ਲੈਂਗੁਏਜ਼ ਦੇ ਮੁਤਲਿਕ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ । (ਵਿਘਨ)

ਕਾਮਰੇਡ ਸੱਤ ਪਾਲ ਕਪੂਰ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਕੀ ਜਿਹੜੀ ਪਾਲਿਸੀ ਕਲੀਅਰ ਨਹੀਂ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਉਸ ਬਾਰੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕਨਫਿਊਜ਼ਨ ਕਰੀਏਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਨੇ ? ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਲੈਂਗੁਏਜ਼ ਪਾਲਿਸੀ ਕਲੀਅਰ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਕਹੀ ਹੈ ਇਹ ਗਲਤ ਹੈ । ਕੀ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਨੇ ਕਿ ਅਸਾਡੀ ਲੈਂਗੁਏਜ਼ ਪਾਲਿਸੀ ਕਲੀਅਰ ਹੈ (ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker : No, please. This is no Point of Order.

ਮੱਖ ਮੰਤਰੀ ; ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਾਮਨਸੈਂਸ ਤਾਂ ਮੁਲ ਵਿਕਦੀ ਨਹੀਂ ਹਰ ਇਕ ਦੀ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਣੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮਝਣਾ ਸੀ ਉਹ ਸਮਝ ਗਏ ਹਨ। ਬਾਹਰ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਮਿਲਦੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਘੋਲ ਕੇ ਪਿਲਾ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ।

(ਵਿਘਨ) (ਹਾਸਾ)

ਇਸ ਲਈ ਸਾਰਾ ਹੀ ਕ੍ਰਿਟਿਸਿਜ਼ਮ ਜਿੰਨਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ । ਪੰਡਿਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਕੀ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਟਿੰਗਜ਼ ਦਿਤੀਆਂ । ਇਹ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰਖਦੇ ਨੇ ਪਰ ਕ੍ਰਿਟਿਸਿਜ਼ਮ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ । ਫਿਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲਾਇਲਪੁਰੀ ਨੇ ਅਸਾਡੇ ਬਾਰੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂ ਉਹ ਕਿਹਾ । ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਊਜ਼ ਛਪਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਪੋਰਟ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ । ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਦਸ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਮਨਿਸਟਰੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਮੀਆਂ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਆਇੰਟ ਆਊਟ ਕਰੋ । ਸਪੈਸਿਫ਼ਿਕ ਗੱਲਾਂ ਦਸੋ ਇਕ ਜਨਰਲ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਕਰ ਦੇਣੀ ਕਿ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕਿਸੇ ਦਾ ਆਇਆ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮਨਿਸਟਰੀ ਤੇ ਨੋ-ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ, ਠੀਕ ਨਹੀਂ ।

ਫਿਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਲੀਡਰ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਬੈਠੀਆਂ ਹਨ । ਉਹ ਤਾਂ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਪੋਰਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ । ਪਾਰਟੀਆਂ ਤਾਂ ਇਧਰ ਬੈਠੀਆਂ ਹਨ । ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇਥੇ, ਲੈਫਟ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇਥੇ, ਰਾਈਟ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਇਥੇ, ਜਨ ਸੰਘ ਇਥੇ, ਇੰਡੀਪੈਂਡੈਂਟ ਇਥੇ ਅਤੇ ਰੀਪਬਲੀਕਨ ਪਾਰਟੀ ਇਥੇ । ਇਹ ਸਭ ਤਾਂ ਸਪੋਰਟ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ : ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਹਵਾਲਾ ਦੇਈ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦਾ (ਇਕ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਪਰਤਾਪ' ਪੜ੍ਹਾਉ ।) ਉਹ ਤਾਂ ਨਿਊਜ਼—ਆਈਟਮ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਫਾਜ਼ਲ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਅਜ ਦੀ 'ਪਰਤਾਪ' ਦਾ ਐਡੀਟੋਰੀਅਲ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣ । ਉਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਹ ਗਤ ਬਣਾਈ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਆਖਾਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਟਿਕ ਕੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦੇ । ਵੇਖਦੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ।

(ਵਿਘਨ)

(ਇਕ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੋਤੀਆ ਉਤਰ ਆਇਆ ਹੈ) ਅਜ ਦਾ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਐਡੀਟੋਰੀਅਲ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠਣਾ ਸਿਖੋ । ਰੋਜ਼ ਗੌਰਮਿੰਟ ਤੋੜਨ ਵਿਚ ਹੀ ਨਾ ਲਗੇ ਰਹੋ । ਜੋ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਨਸਟ੍ਰਕਟਿਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ

(ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ)

ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਕਰਨ ਦਿਉ । ਜੇ ਕਰ ਕੰਮ ਅੱਛਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਲੋਕੀਂ ਆਪ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਢ ਦੇਣਗੇ । ਮਗਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਸਮਝਾਵੇ ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਪਾਵਰ ਨਿਕਲ ਗਈ ਹੈ ਇਹ ਟਿਕ ਕੇ ਬੈਠ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ।

3.00 p m.

Mr. Speaker : Please wind up now.

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਵਾਈਂਡ ਅਪ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਅੰਤ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦੇ ਕੰਡਕਟ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਇਕ ਵੀ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੇ । ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਲਿਸਟ-ਲੈਸ ਬਹਿਸ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦੇ ਕੰਡਕਟ ਤੇ ਐਸੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਜਿਸ ਤੇ ਕਿ ਅਬਜੈਕਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

Mr. Speaker : Question is—

That this House expresses its want of confidence.....

Shri Prabodh Chandra : Sir, before you put the Motion, I have a right of reply, under Rule 108 (2) of the Rules of Procedure and Conduct of Business, wherein it is said—

A member who has moved a motion may speak again by way of reply......

This is on page 60 of the Rules of Procedure and Conduct of Business.

(*At this stage Sardar Harjinder Singh Behla was brought in the House on a stretcher.*)

(*Thumping of tables from the Treasury Benches.*)

Mr. Speaker : Please see Rule 65 of the Rules of Procedure and Conduct of Business......

It reads—

65 (1) A motion expressing want of confidence in, or disapproving the policy in a particular respect of a Minister or the Ministry as a whole, may be made, subject to the following restrictions, namely :—

(a) leave to make the motion must be asked for after questions and before the business on the list for the day is entered upon.

(b) the member asking for leave just before the commencement of the sitting of the day leave with the Secretary a written notice of the motion which he proposes to make.

(2) If the Speaker is of opinion that the motion is in order he shall read the motion to the Assembly and shall request those members who are in favour of leave being granted to rise in their places, and if not less than thirty-five members rise accordingly, the Speaker shall intimate that leave is granted and that the motion will be taken on such day, not being more than ten days from the day on which the leave is asked, as he may appoint. If less than thirty-five members rise, the Speaker shall inform the member that he has not the leave of the Assembly.

(3) If leave is granted under sub-rule (2), the Speaker may, after considering the State of business in the Assembly, allot a day or days or part of a day for the discussion of the motion.

(4) The Speaker shall, at the appointed hour on the allotted day or, as the case may be, the last of the allotted days forthwith put every question necessary to determine the decision of the Assembly on the motion.

Shri Prabodh Chandra: Sir, it is about the admissibility of a 'No Confidence' motion.

Mr. Speaker: I shall read out Rule 108 also—

Right of Reply

(1) Except in the exercise of a right of reply or as otherwise provided by the rules, no member shall speak more than once to any motion, except with the permission of the Speaker for the purpose of making personal explanation,

(2) A member who has moved a motion may speak again by way of reply, and if the motion was moved by a private member, the Minister concerned may, with the permission of the Speaker, speak (whether he has previously spoken in the debate or not) after the mover has replied—

Provided that nothing in this sub-rule shall be deemed to give any right of reply to the mover of an amendment to a Bill or a resolution save with the permission of the Speaker.

Now this is what you say ?

Shri Prabodh Chandra: Yes, Sir. This is what I say and it is clear that I have a right to reply. I am not making an amendment. I am just going to reply. It is there in the Rules that a member who has moved a motion may speak again by way of reply....I do not insist

अगर आप चाहते हैं तो मैं जवाब नहीं देता ।

Mr Speaker: Time of the House is extended.

Voices: Already it stands extended, Sir.

श्री प्रबोधचन्द्र : I do not insist अगर आप समझते हैं तो बेशक ज्यादा कर दें हमें बता दें ।

Mr. Speaker: The time of the House has already been extended.

श्री प्रबोध चन्द्र: बहुत अच्छा जी । मैं यहां पर यह समझता था कि जिन भाईयों ने मिनिस्टरी के खिलाफ कोई चार्जिज़ लगाये हैं चीफ मिनिस्टर साहिब उठेंगे और उनका कोई माकूल जवाब देंगे । मगर उन्हों ने जवाब दिया कि गुरनाम सिंह मिनिस्टरी के खिलाफ एक भी इलज़ाम आपोजीशन की तरफ से नहीं लगाया गया इस लिये उन्होंने अपना ही थीसिस हाऊस में रखा है । उन्होंने बताया कि 2-4 मर्डरज़ डकैतियां होती हैं । मैं अर्ज़ करूं कि यह कोई 2-4 डकैतियों का सवाल नहीं, सवाल तो यह है कि जब से यह वज़ारत आई है एक ला कानूनी का माहौल पैदा हो गया है और यह हालत हुई है जो पिछले 20 साल

[श्री प्रबोध चन्द्र]

में कांग्रेस राज्य में कभी भी नहीं हुई थी । आज बिरला फार्म की अगर कोई बात करता है कि बेच दो तो ख़ामोश हो जाते हैं । उस वक्त सब से ज्यादा शोर यह मचाते थे कि कांग्रेस ने बिरला सीड फार्म बना कर बड़ी भारी गलती की है इस की तलाफी करो (शोर) मैंने एक बात पर अगर ज़ोर दिया तो कहने लगे कि चीफ़ मिनिस्टर को कहने की जरूरत नहीं है । मैं कहता हूं आप इनके घर का टैलीफोन नम्बर देखें कि इन के कहने से धनेशर सिंह जिस के पास कुलदीप कौर के बच्चे की पावर आफ अटार्नी है उस को थाने में बुलाया गया था कि नहीं ।

(विघ्न)

Mr. Speaker : This is repetition.

श्री प्रबोध चन्द्र: जनाब, उन्होंने कहा है कि जिस लड़के की जमीन छोड़ी गई है मेरा उस से कोई तआलुक नहीं है ।

Chief Minister : I question all this. I accept that that telephone may be examined.

(*Interruption*)

Chief Minister : I am not hear to be cross-examined by you.

Shri Praboth Chandra : I am also not here to here lies that come from the opposite side.

जनाब आली, मैंने चीफ मिनिस्टर साहिब के बारे में इलज़ाम लगाया था कि चंडीगढ़ में सैंकड़ों केसिज ऐसे हैं जिन्हों ने वक्त पर किश्तें अदा नहीं कीं गवर्नमैंट ने उन के पलाट रिज़यूम कर लिए । मगर जिन लोगों का चीफ मिनिस्टर से डायरैक्ट कनसर्न था उन के दो घन्टे के अन्दर-अन्दर पलाट रीलीज़ कर दिये । चीफ मिनिस्टर साहिब डायरैक्टली कुनैक्टिड था, उन को चाहिये था कि वह जवाब देते फिर यूनाईटिड फ्रंट वज़ारत ने 11 नुकाती प्रोग्राम बनाया मगर यह उस में बुरी तरह से फेल हुई है ।

चाहे कुरप्शन है, चाहे एफीसैंसी है । मैं आप को बताऊं एक मिनिस्टर की मुझे चिट्ठी आई । प्रबोध चन्द्र के एड्रैस पर उसका प्रोग्राम आया । चिट्ठी मेरे पास है आप को दिखा सकता हूं । नाम तो मेरा था लेकिन एड्रैस नत्था सिंह के घर का था (विघ्न) यही नहीं, यह भी नहीं लिखा कि किस मिनिस्टर का प्रोग्राम है (हंसी) यह छोटी-छोटी मिसालें हैं । मेरे कहने का मतलब यह है कि जिस मिनिस्टर को यह भी पता नहीं कि एक मैम्बर का एड्रैस क्या है (*Interruptions*) आज यह कहें कि हमारे राज में डकैटीज़ कम हैं या कांग्रेस के राज में कत्ल हुए या गोलियां चलीं, जो भी बदअमनी पंजाब में हुई उस की ज़िम्मेदारी अकाली पार्टी पर थी या जन संघ पार्टी पर थी या कम्युनिस्ट पार्टी पर थी जो आज यह कहते हैं कि बदअमनी हुई बदअमनी करने वाले तो सामने बैठे हैं और हमें ताना देते हैं, इल्ज़ाम लगाते हैं

कि हम ने बदअमनी की । बेशक आप हाऊस की कमेटी बना दें, जो एलीगेशन्ज़ मैं ने लगाए हैं कि चीफ मिनिस्टर ऐडमिनिस्ट्रेशन में दखल देते हैं, इस की जांच करें । आज वह कहते हैं कि हम कुरप्शन करते हैं । इस से ज्यादा पुलीटीकल कुरप्शन और क्या हो सकती है कि 6 मैम्बरों को मिनिस्टरी का वादा कर के ले गए, आज यह कहते हैं कि हम ने किसी से वादा नहीं किया । आप का ज्यादा वक्त न लेता हुआ आप से कहूंगा कि इस मिनिस्टरी को एक मिन्ट के लिए भी जारी रखना पंजाब के अवाम के साथ बेइन्साफी होगी। Honest और incorruptible administration जो हम चाहते हैं उस के साथ बेइन्साफी होगी । इन अल्फाज़ के साथ मैं हाऊस के मैम्बरों से कहूंगा कि अपनी ज़मीर से काम लें, गद्दियों पर बैठ कर काम न लें। अगर वे यह बात महसूस करते हैं कि दो महीने में यह गवर्नमैन्ट फेल हुई है तो इस अदम एतमाद के प्रस्ताव को मुतफिका तौर पर पास करें ।

(*Interruptions and Noise*)

Mr. Speaker : There should be order in the House.

श्री प्रबोध चन्द्र : आप बेशक रूल्ज़ देख लें, जो आदमी इस काबिल नहीं कि अपनी अकल के बल बूते पर यह समझे कि किस को वोट डालना है । उस को वोट देने की इजाज़त नहीं होनी चाहिए (शोर)

आवाज़ें : शेम, शेम ।

वित्त मन्त्री : मैं समझता हूं कि प्रबोध जी ने जो ऐलीगेशन लगाया है वह गिरावट की इन्तहा है ।

Mr. Speaker : Question is—

> That this House expresses its want of confidence in the Punjab Ministry........

Shri Prabodh Chandra : Sir I rise on a point of Order. One of the hon. Members does not seem to be in a fit position to vote.

वित्त मन्त्री : हाऊस के मेम्बर के बारे में ऐसी बात कहना कि सैनसिज़ में नहीं है गिरावट की निशानी है ।

Voices from the Treasury Benches : Shame. Shame.

(*Uproar in the House*).

Voices from the Treasury Benches : You talk to him. You are callous. You are inhuman.

(*Noise in the House*)

Minister for Finance : Sir he is in his full senses. Only his lower part is paralysed,

Shri Prabodh Chandra : I have drawn the attention of the Speaker. If he is fit, let him vote.

ਲੋਕ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ : ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਡਾਕਟਰੀ ਟੈਸਟ ਕਰਵਾ ਲਉ, ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਕੌਣ ਠੀਕ ਹੈ ।

(ਵਿਘਨ)

Lt. General His Highness Maharaja Yadavindra Singh of Patiala : On a Point of Order, Sir. I may speak English this time. It is a very unfortunate remark. We are very happy that our colleague is gaining in health. We wish him luck and long life so that he may join us in our activities. That has nothing to do with one's voting. I would request you to expunge the remarks.

(Interruptions)

Shri Prabodh Chandra : Sir, I withdraw the remarks.

His Highness Nawab Mohammad Iftikhar Ali Khan Bahadur : Sir, I support what His Highness the Maharaja of Patiala has said.

Mr. Speaker : Question is—

That this House expresses its want of confidence in the Punjab Ministry as a whole.

(After ascertaining the votes of the Members by voices, Mr. Speaker said, I think the Noes have it.. This opinion was challenged and division was claimed. Mr. Speaker after calling upon those Members who were for 'Aye' and those who were for 'No', respectively, to rise in their places and on a count having been taken, declared that the motion was lost.

Ayes........ 46

Noes.......... 57)

The motion was declared lost.

(Cheers renewed cheers from the Treasury Benches)

Mr. Speaker : The House stands adjourned *sine die*.

3.22 p. m.

(The Sabha then adjourned *sine die*).

767—300—28-10-67—Pb., Govt. Press, Patiala.

APPENDIX

to

Punjab Vidhan Sabha Debate, Vol. I, No. 29, dated the 26th May, 1967

AUTOMATIC TELEPHONE SYSTEM FOR PUNJAB

***261. Shri A. Vishwa Nathan** : Will the Chief Minister be pleased to State.—

whether the Government made any recommendations to the Central Government about installing automatic telephone system in various towns of the Punjab; if so, the date when the said matter was taken up and whether Ludhiana Town was one of them ?

Shri Piara Ram Dhanowali (Welfare and Housing Minister Punjab);—No. However the Post and Telegraph Department are planning to install an automatic exchange with 6,000 lines for Ludhiana to be commissioned during the current plan.

CALL-ATTENTION NOTICE

(Serial No. 145)

Comrade Jangir Singh Joga, M.L.A., : to draw the attention of the Government to an urgent matter of public importance that police resorting to lathi-charge and firing on the striking workers of Goetze Factory, Bahadurgarh, leading to great resentment among the workers. The Government should take the House into confidence about this incidence and take immediate action against the officials responsible for it.

STATEMENT

Sardar Gurnam Singh (Chief Minister, Punjab) : The workers of Goetze and Mahle Factories, Bahadurgarh (Patiala) went on strike on 23rd May, 1967. On the evening of 24th May, 1967, a factory car carrying willing workers was intercepted by striking workers who were armed with lathis. They smashed the window-pane of the car, dragged out two willing workers, belaboured them and took them forcibly to the near by Gurdwara. The police party which went for the rescue of these willing workers was also attacked, as a result of which some Police-men sustained injuries. The incharge of the Police Party fired two shots in the air to scare away the crowd and to defend the willing workers and the Police Party. No one was injured by these shots.

Case F.I.R. No. 167, dated 24th May, 1967, unde section 307/364/ 148/149 IPC, has been registered in P. S. Sadar, Patiala, in this connection.

CALL-ATENTION NOTICE
(Serial No. 147)

Sardar Sardar Singh Kohli, M.L.A., to draw the attention of the Chief Minister towards a matter of urgent public importance, namely, indiscriminate firing by the police at Patiala on the workers of the Bahadurgarh Factory which is an act of high-handedness and since he is the Minister concerned it is necessary that he should give a statement in the House as to the circumstance under which firing resorted to.

STATEMENT

Sardar Gurnam Singh (Chief Minister, Punjab) : The workers of Goetze and Mahle Factories, Bahadurgarh (Patiala) went on strike on 23rd May, 1967. On the evening of 24th May, 1967, a factory car carrying willing workers was intercepted by striking workers who were armed with lathis. They smashed the window-pane of the car, dragged out two willing workers, belaboured them and took them forcibly to the near-by Gurdwara. The Police party which went for the rescue of these willing workers was also attacked, as a result of which some Police-men sustained injuries. The incharge of the Police Party fired two shots in the air to scare away the crowd and to defend the willing workers and the Police Party. No one was injured by these shots.

Case F.I.R. No. 167, dated 24th May, 1967, under section 307/364/ 148,/149 I.P.C., has been registered in P. S. Sadar, Patiala, in this connection.

Published under the Authority of the Punjab Vidhan Sabha and Printed by the Controller, Printing & Stationery, Punjab, at the Govt. Press, Patiala.